

שבוע פרשת במדבר - בכל העולם

(5 - 11 June 1966)

כ"ח אייר - ה' סיון תשע"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּךְ תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלִי־מִשָּׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹץ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי מימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָּה אַתָּה יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לֵבְכָךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֲנוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לֵבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִחֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַפָּנֶה, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרֵי אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החדש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מתורתו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא־לנו כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדֶּךָ עַל־אֲמִתְּךָ: ב לְמַה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְהֵב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: ה פֶּה־לֶּחֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לֶחֶם וְלֹא יֵרָאוּ: ו אֲזִנִּים לֶחֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לֶחֶם וְלֹא יִרְיֹחוּ: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יִמְיֹשׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִתְלַכּוּ לֹא־יִהְיֶה בְּגִרְוֹנָם: ח כְּמוֹתֶם יִהְיוּ עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־פָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן בָּטַחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יִרְאִי יְהוָה בָּטַחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִכְרֹךְ יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְרֹךְ אֶת־בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִכְרֹךְ יִרְאִי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמָּתִים יְהַלְלוּיָהּ וְלֹא כָל־יִרְדֵי רוּמָהּ: יח וְאַנְחֵנוּ | נִכְרֹךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא וחיך דוד אמר ברין הוא לאחוב אותו על כל המכות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר לחשוב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימִי אָקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת וּמִצָּרִי שָׂאוֹל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיְגוֹן אֲמָצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אָקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְטָה נַפְשִׁי: ה חָנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שִׁמְרֵ פִתָּאִים יְהוָה דִּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דַּמְעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַּחֲפוּי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מַה־אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל־תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אָקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בֶּן־אֲמִתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרִי: יז לֹךְ אֲזַבֵּחַ זֶבַח תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אָקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

ביאור למזמור קטו נדפס בעמוד ה

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג השבועות, ה'תשכ"ה

שבתא ויומא טבא ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפיליןב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטזג
- (ג) מאמר ד"ה בשעה שעלה משה למרום
ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תשכ"וו
- (ד) מאמר ד"ה ועשית חג שבועות להוי' אלקיך
יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"הכה
- (ה) שיחת שבת פרשת במדבר
ערב חג השבועות, ה'תשכ"המה
- (ו) לקוטי שיחות פרשת במדברנג
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"לסא
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדברסג
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת במדברסו
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדברפז
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת במדברפח
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדברצח
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"םק
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת במדברקג
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת במדברקמח
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת במדברקעב
- (יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף מג עד דף מטקעד
- (יח) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כו, איוב פרק ברב
- (יט) משניות – מסכת דמאי
ביאור קהתירד
- (כ) עין יעקב מסכת סוכהרי
- (כא) מסכת בבא קמא עם ביאורים
מדף ה עד דף יאריב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
עם הערות וציונים אדמו"ר הזקןרמו
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקןרמו
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקןרמח
- (כה) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעירנא
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק"רנב
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"שרנג
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ברנג
- (כט) ספר המאמרים ה'תש"י
אדמו"ר מוהרי"צרנה
- (ל) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צרנו
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צרנז
- (לב) פרקי אבות פרק ורנח
- (לג) חומש לקריאה לציבור לשבת פ' במדבררנט
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת במדבררסט
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודשרע

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הוראות כ"ק אדמו"ר לחג השבועות

- על פי הוראת חז"ל דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:
- (א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים . אחד בפה ואחד בלב".
- ולפי עניות דעתי אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל. וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת ג' רעות ללשון דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".
- ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים.
- וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך וכתיב מאהבת ה' אתכם וכתיב אהבתי אתכם אמר ה'".
- (ב) כמדובר כמה פעמים – על פי מאמר רז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני ה' סיני ומקבלין את התורה" – כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה,
- כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות. ולהעיר אשר מתן תורה הוא על-ידי אשר "בנינו עורבים אותנו".
- (ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ועל-דרך-זה בכל ערב שבת קודש⁵ וערב יום-טוב כו⁶.

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

-
- (1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.
 (2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור ג' פסוקים אלו.
 (3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).
 (4) שהש"ר פ"א, ד (א).
 (5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים כביו"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לן – רג, ג ואילך).
 (6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

נקודות משיחות קודש – מזמור קטו מתוך "תהילות מנחם"

ט – ישראל בטח בהוי'

בטחון בה'

בספר העיקרים¹ מדייק מהפסוק "והבוטח בהוי' חסד יסובבנו, כלומר, אף אם אינו ראוי מצד עצמו, מדרך הבטחון להמשיך חסד על הבוטחים בה'".

המשך בעמוד רמא

(1) מ"ד ספמ"ו. ושם בפמ"ז "אילו ה' מקוה כראוי לא ה' חסד נמנע מצד ה' ית". וכ"כ בכד הקמח (לכחיי) ערך בטחון "ובוטח בה' ישוגב מן הצרה ראוי לבוא עליו". וראה נתיבות עולם נתיב הבטחון קרוב לסופו. ועוד. וראה גם יל"ש ישעי' רמז תעג "יש ביניכם ירא שמים כו' בטחו בשמי והוא עומד לכם כו', שכל מי שבוטח בשמי אני מצילו". ולהעיר מכתר שם טוב סשפ"ב "כשרוצין להיפרע העונש למי שראוי לעונש אזי נוטלין ממנו מדריגת הבטחון".

ביאור בדרך אפשר

אמרו חכמינו ז"ל בגמרא:

בשעה¹ שעלה משה למרום לקבל את התורה מהקדוש-ברוך-הוא, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא, רבוננו של עולם, מה לילוד אשה ביינו, על מה ולמה בא אלינו למרום ילוד

אשה שמקומו למטה. אמר להן

ענה להם הקדוש-ברוך-הוא למלאכי

השרת, לקבל תורה בא. אמרו

מלאכי השרת לפני הקדוש-

ברוך-הוא, חמדה² גנוזה כו' היא

התורה אתה מבקש לתנה

לבשר-ידם כו' תנה הודף על

השמים³ ותן לנו את התורה, אמר

לו הקדוש-ברוך-הוא למשה

החזיר להן למלאכי השרת

תשובה כו'. אמר משה לפניו,

רבוננו של עולם, תורה שאתה

נותן לי, מה כתיב כתוב בה⁴

בתורה אנכי ה' אלוקיך אשר

הוצאתיך מארץ מצרים כו',

וכי אתם המלאכים למצרים

ירדתם כו' תורה למה תהא

לכם. שוב עוד, מה כתיב כתוב

בה⁵ לא יהיה לך אלוקים

אחרים, וכי בין עמים אתם

המלאכים שריון שעובדין

עבודה-זרה. שוב עוד, מה

כתיב כתוב בה⁶ בתורה זכור את

יום השבת לקדשו, כלום

אתם עושים מלאכה שאתם

צריכין שבות הפסקה ממלאכה.

שוב עוד, מה כתיב כתוב בה⁷

בתורה לא תשא האיסור להישבע

לשקר, וכי משא ומתן יש

ביניכם שאתם נזקקים לשבועה.

שוב עוד, מה כתיב כתוב בה⁸

בתורה כבד את אביך ואת

אמך, וכי אב ואם יש לכם

המלאכים. שוב עוד, מה כתיב

כתוב בה⁹ בתורה לא תרצח לא

תנאף לא תגנב, וכי קנאה יש

ביניכם, יצר הרע יש ביניכם

בס"ד. ליל א' דחג השבועות
(לפנות בוקר), ה'תשכ"ה*

בשעה¹ שעלה משה למרום, אמרו מלאכי

השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא, רבוננו

של עולם, מה לילוד אשה ביינו. אמר להן,

לקבל תורה בא. אמרו לפניו, חמדה² גנוזה כו'

אתה מבקש לתנה לבשר-ידם כו' תנה הודף על

השמים³, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא למשה

החזיר להן תשובה כו'. אמר לפניו, רבוננו של

עולם, תורה שאתה נותן לי, מה כתיב בה⁴ אנכי

ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים כו',

למצרים ירדתם כו' תורה למה תהא לכם. שוב,

מה כתיב בה⁵ לא יהיה לך אלוקים אחרים, בין

עמים אתם שריון שעובדין עבודה-זרה. שוב,

מה כתיב בה⁶ זכור את יום השבת לקדשו,

כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות.

שוב, מה כתיב בה⁷ לא תשא, משא ומתן יש

ביניכם. שוב, מה כתיב בה⁸ כבד את אביך ואת

אמך, אב ואם יש לכם. שוב, מה כתיב בה⁹ לא

תרצח לא תנאף לא תגנב, קנאה יש ביניכם, יצר

הרע יש ביניכם. ויש לומר, שבתשובה דמשה

רבנו על טענת המלאכים, שני ענינים בכללות.

למצרים ירדתם היא תשובה בנוגע לכללות

התורה, דכיון שהטעם על כללות הענין דמתן-

תורה הוא אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, בין ש"למצרים

ירדתם" (בתמיהה) תורה למה תהא לכם. ולאחרי-זה מוסיף, "שוב מה כתיב

בה", שגם הצוויים הפרטים שבתורה (לא יהיה לך, זכור את יום השבת,

וכו') שייכים לישראל ולא למלאכים].

וצריך להבין, דבקשת המלאכים "תנה הודף על השמים" היתה שתנתן

להם תורה כמו שהיא ברוחניות, ומה השיב להם משה "כלום אתם

ביאור בדרך אפשר

ובנימוקים אלה דחה משה רבינו את טענת המלאכים 'תנה הודף על השמים'.

ויש לומר, שבתשובה דמשה רבנו על טענת המלאכים,

שני ענינים שונים בכללות באופן כללי (ואילו בפרטיות יש בה יותר

משני ענינים). טענתו של משה כלפי המלאכים "למצרים ירדתם" היא

תשובה בנוגע לכללות

התורה, מדוע באופן כללי לא ראוי

לתת את התורה למלאכים דכיון

שהטעם על כללות הענין

דמתן-תורה הוא אנכי ה'

אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ

מצרים, ויציאת מצרים היא ההסבר

למתן תורה לכן, בין

ש"למצרים ירדתם"

(בתמיהה כלומר, משה רבנו טוען

כלפי המלאכים - וכי ירדתם

למצרים!?) תורה למה תהא

לכם. ולאחרי-זה מוסיף משה

רבנו וטוען, "שוב מה כתיב

בה", שגם הצוויים הפרטים

שבתורה (לא יהיה לך, זכור את יום השבת

והמצווה לשבות בשבת, וכו')

שייכים לישראל ודווקא ולא

למלאכים].

וצריך להבין, דבקשת

המלאכים "תנה הודף על

השמים" היתה שתנתן להם

תורה כמו שהיא ברוחניות

שהרי המלאכים הם רוחניים ונמצאים

בעולמות עליונים ("על השמים")

רוחניים, ובוודאי לא בקשו לקבל את

התורה כפי שירדה מדרגה לדרגה

ונתלכשה בדברים גשמיים, ומה

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס חג השבועות - תשנ"א. (1) שבת פח, סע"ב ואילך. (2) בש"ס שם: חמורה, אבל כ"ה (חמדה) בעין יעקב כאן. ועוד. (3) תהלים ח, ב. (4) יתרו כ, ב. (5) שם, ג. (6) שם, ח. (7) שם, ז. (8) שם, יב. (9) שם, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַשִּׁיב לָהֶם מִשָּׁה "כָּלוּם אַתֶּם עוֹשִׂים מְלָאכָה" וְכוּ' וְהִי
 - 2 מַלְכַּתְחִילָה לֹא הִיָּתָה לָהֶם בְּקֶשֶׁה לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה לְמַטָּה, בְּעוֹלָם הוּא שָׁבו
 - 3 עוֹשִׂים מְלָאכָה?
 - 4 גַּם צָרִיף לְהִבִּין מַה שֶּׁהַשִּׁיב מִשָּׁה בְּנוֹגֵעַ לְמִצְוֹת "לֹא
 - 5 תִּרְצֶה לֹא תִנָּאֵף לֹא תִגְנוּב,
 - 6 שְׂאִי אִפְשָׁר לְצוּת צִוּוּיִים אֵלֶּה
 - 7 לְמַלְאכִים, וְטַעַן כְּלָפִיהֶם, קִנְיָה יֵשׁ
 - 8 בִּינִיכֶם יִצָּר הָרַע יֵשׁ בִּינִיכֶם" (בְּתַמִּיחָה), וְתוֹכֵן הַמַּעֲנָה הוּא דִּבְרִינֹן
 - 9 שֶׁהַמְּלָאכִים אֵין קִנְיָה
 - 10 בִּינִיהֶם וְאֵין לָהֶם יִצָּר הָרַע, וְלִכֵּן אֵין צָרִיף לְצוּת
 - 11 לִכֵּן אֵין צָרִיף לְצוּת וְלִהְזִהִיר
 - 12 אוֹתָם עַל מִצְוֹת אֱלֹהִים כִּי גַם לֹא
 - 13 הַצִּוּוֹי אֵין כָּל אִפְשָׁרוֹת שִׁיעֲבָרוּ עַל
 - 14 אִיסוּרִים אֵלֶּה, וְעַל טַעֲנָה זֹו יֵשׁ לְתַמּוּה,
 - 15 דְּלִכְאוּרָה עֲדִיפָא הָיָה לִיָּה
 - 16 לְמִימָר, טַעֲנָה עֲדִיפָה מִזֹּו הִיָּה לוֹ,
 - 17 לְמַשָּׁה רַבּוֹ, לֹמַר, וְהִיא שֶׁגַּם
 - 18 הַמִּצְוֹת שֶׁל לֹא תִרְצֶה, לֹא תִנָּאֵף, לֹא
 - 19 תִּגְנוּב עֲצָמָם (כְּמוֹ שֶׁהֵם
 - 20 בְּגִשְׁמִיּוֹת לֵאחֹר שֶׁהֲרָצוֹן הָאֱלֹוִקִי
 - 21 הָעֲלִינֹן לֵאסוֹר דְּבָרִים אֵלֶּה יִרְדּוּ וְהַחֲלִבֵּשׁ
 - 22 דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה) אֵינֶם
 - 23 שִׁיכִים לְמַלְאכִים (כְּמוֹ
 - 24 שֶׁאִמָּר לְפָנֵי־זֶה בְּנוֹגֵעַ לְמִצְוֹת
 - 25 שְׁבֵת, לֹא תִשָּׂא, וְכַבּוֹד אָב
 - 26 וְאֵם, שֶׁכָּל אֱלֹהִים שִׁיכִים רַק בְּחִיִּים
 - 27 בְּעוֹלָם הַזֶּה וְקִיּוּמָם לֹא יִיתָכֵן בְּעוֹלָמוֹת
 - 28 הָרוּחָנִיִּים הָעֲלִינִיִּים בְּהֵם נִמְצָאִים
 - 29 (הַמְּלָאכִים) וְלִמָּה אִם כֵּן בָּחַר מִשָּׁה
 - 30 רַבִּינוֹ לֹמַר שְׂאִין לְתַת לְמַלְאכִים מִצְוֹת
 - 31 אֱלֹהִים כִּי אֵין לָהֶם יִצָּר הָרַע שֶׁעוֹלֵל
 - 32 לְהַבִּיא אוֹתָם לִידֵי כָךְ?
 - 33 וְהַעֲנִין הוּא, דְּבִטְעָם הַפְּנִימִי
 - 34 עַל זֶה שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְמִטָּה
 - 35 בְּאֶרֶץ דִּוְקָא וְלֹא לְמַלְאכִים בְּשִׁמְיָם,
 - 36 שְׂגִי עֲנִינִים. עֲנִינֹן אַחַד, לְפָנֵי
 - 37 שֶׁהַמְּשָׁכָה שֶׁל אֹור אֱלֹוִקִי
 - 38 מְלַמַּעֲלָה לְמַטָּה שֶׁעַל־יָדֵי קִיּוּם
 - 39 הַמִּצְוֹת הִיא פְּשָׁקִיּוֹם הַמִּצְוֹת
 - 40 הוּא בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּהַתָּאם לְרַצוֹן הָאֱלֹוִקִי, וְגַם לְפָנֵי שֶׁעַל־יָדֵי קִיּוּם
- הַמִּצְוֹת לְמִטָּה נַעֲשֶׂה הַבְּרִיר דְּנִפְשָׁה הַבְּהִמִית¹⁰ כְּשֶׁהָאֲדָם מְקִיִּים
- מִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, עִם אֲבָרֵי גוֹפּוֹ שֶׁמְקַבְּלִים אֶת הַחַיּוֹת הַגִּשְׁמִית
- שֶׁלָּהֶם מִ'הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית', הִיא נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית, גַּם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מִשְׁתַּחֲפֶת
- בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת וְעַל־יָדֵיהֶם הַטוֹב שֶׁבָּה נִבְרָר וְנִפְרַד מִהָרַע וְהוּא מִתְעַלֵּית
- לְקִדּוּשָׁה. וְזֶהוּ שֶׁאִמָּר מִשָּׁה
- לְמַלְאכִים "כָּלוּם אַתֶּם עוֹשִׂים
- מְלָאכָה כֹּו' יִצָּר הָרַע יֵשׁ
- בִּינִיכֶם", דְּהַטַּעַם שֶׁהַתּוֹרָה
- לֹא נִתְּנָה בְּשִׁמְיָם לְמַלְאכִים
- הוּא כִּי אֵז אֵילוֹ הַתּוֹרָה כֵּן הִיָּתָה
- נִיתָנָה לְמַלְאכִים הָיוּ חֲסִרִים שְׂגִי
- הָעֲנִינִים הָאֲמִוּרִים, הַמִּשְׁכַּת הָאֹור
- הָאֱלֹוִקִי מְלַמַּעֲלָה לְמַטָּה וּבִירוֹר הַנֶּפֶשׁ
- הַבְּהִמִית. וְלִכֵּן עֲנָה מִשָּׁה רַבּוֹ
- לְמַלְאכִים, "כָּלוּם אַתֶּם עוֹשִׂים
- מְלָאכָה שֶׁאִתֶּם צָרִיכִים
- שְׁבֵת", וְלִכֵּן אֵין שְׂגִי
- שְׂגִינִימוֹ מִצְוֹת שְׁבֵת
- בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְעַל־דִּרְדֵּי־זֶה הוּא
- בְּנוֹגֵעַ לֹא תִשָּׂא, כְּבוֹד אָב
- וְאֵם שֶׁגַם קִיּוּם מִצְוֹת אֱלֹהִים לֹא שִׁיךְ
- אֲצֵל הַמַּלְאכִים בְּגִשְׁמִיּוֹת. וְהַדְּבָר
- הַנּוֹסֵף שֶׁטַעַן מִשָּׁה כְּלָפֵי הַמַּלְאכִים,
- יִצָּר הָרַע יֵשׁ בִּינִיכֶם¹¹ הוּא
- הַנִּימוּק הַשְּׁנִי מִדּוּעַ אֵין רָאוּי לְתַת אֶת
- הַתּוֹרָה לְמַלְאכִים, כִּי כִיּוֹן שְׂאִין לָהֶם
- יִצָּר הָרַע וְלִכֵּן אֵין שְׂגִי אֲצֵלָם
- בְּרִיר נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית.
- (ב) וְיֵשׁ לֹמַר, דְּבִשְׁכִּיחוֹת
- דְּבָרִיר נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית (שֶׁלִּכֵּךְ
- הַתּוֹכֵן מִשָּׁה רַבּוֹ בְּאִמּוֹ יִצָּר הָרַע
- יֵשׁ בִּינִיכֶם) לְמַתַּן־תּוֹרָה עַד
- כִּדִּי כֵךְ שֶׁזֹּו אַחַת הַסִּיכּוֹת לְמַתַּן תּוֹרָה,
- שְׂגִי עֲנִינִים שׁוֹנִים. הַעֲנִינֹן הָאֶחָד
- שֶׁעַל־יָדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְּנָו
- בְּמַתַּן־תּוֹרָה נַעֲשֶׂה בְּרִיר נֶפֶשׁ
- הַבְּהִמִית שֶׁהִיא שׁוֹתֶפֶה לְקִיּוּם
- הַמִּצְוֹת, בְּנוֹדָר לְעִיל. וְהַעֲנִינֹן
- הַשְּׁנִי שֶׁבְּרִיר נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית
- קוֹדֵם שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה הוּא גַּם הַכְּנָה
- שֶׁל כָּל אַחַד וְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל לְמַתַּן־תּוֹרָה. שְׂלִכֵן גַּם בְּשִׁנִּים הַבָּאוֹת, בְּכָל

(10) להעיר מסה"מ תרע"ח ע' סז ואילך וסה"מ תש"ו ע' 104 ואילך, דזה שהמצוות דהאבות ריחות היו, אבל אנו שמן תורק שמך (שהש"ר פ"א, ג (א)), הוא, מצד שני ענינים: כי אצל האבות לא היו העלמות והסתרים מצד הגוף (נה"ב), ולא הי' להם מצוות בגשמיות. (11) וגם "בין עמים אתם שרויין שאתם עובדין ע"ז" הוא דוגמת "יצר הרע יש ביניכם", ואדרבה יצה"ר שהוא דוגמת "שד משדין נוכראין" (בין עמים אתם שרויין), ועד שצריך להזהירו שלא יעבוד ע"ז.

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הדורות שאחרי מתן תורה, מידי שנה בשנה, סופרים ספירת העומר
2 לפני חג השבועות יום מתן תורה, כי העבודה הרוחנית של ימי
3 ספירת העומר הוא ברור עידון וזיווך המדות הנפש בהקמית,
4 ועל-ידיה שבימי ספירת העומר עוסקים בבירור וזיווך המדות זוכים
5 בחג השבועות למתן-
6 תורה¹². ועל-פי-זה, הענין
7 דיצר הרע יש ביניכם (ענין
8 האחרון שבתשובת משה)
9 המתייחס לכך שאם התורה תינתן
10 למלאכים לא יהיה בירור היצר הרע
11 הוא על-דרך דומה ומקביל אל
12 הענין ד"למצרים וירדתם"
13 (ענין הראשון שבתשובת משה), שפשיכות
14 משה) המתייחס לכך שהקדוש-
15 ברוך-הוא רוצה בקיום המצוות
16 בגשמותיות, והדברים דומים ומקבילים,
17 כיון שפשיכות דיציאת מצרים
18 למתן-תורה, שני ענינים. ענין
19 אחד שעל-ידי מתן-תורה,
20 שתוכנו וענינו הפנימי הוא המקשבת
21 מלמעלה למטה וגילויי "אנכי
22 הו'י" אלוקיך" הקדוש-ברוך-הוא
23 בעצמו בעולם, נעשה נפעל "אשר
24 הוצאתיך מארץ מצרים"¹³,
25 ביציאת מצרים, והענין השני הוא
26 ש"ציאת מצרים היא הקדמה
27 והקנה למתן-תורה, כפירוש
28 הפשוט ב"אנכי הו'י" אלוקיך
29 אשר הוצאתיך מארץ
30 מצרים", ד"אשר הוצאתיך
31 מארץ מצרים" הוא טעם
32 סיבה על "אנכי הו'י"
33 אלוקיך"¹⁴.
34 וצריך להבין, דענין התוכן
35 הפנימי של מתן-תורה הוא
36 פמו שפתיחה בפתחה דמתן-
37 תורה בפסוק הפותח את דברי ה'
38 בעשרת הדברות שנאמרו במתן תורה)
39 "אנכי הו'י" אלוקיך",
40 ש"אנכי" הוא מהותו
41 ועצמותו של הקדוש-ברוך-הוא
42 בעצמו, נעשה והו'י
- אלוקיך"¹⁵, כלומר, עצמיות האלוקות נמשכת למטה אל האדם ונעשית
"אלוקיך", אלוקים שלך, ואיך שיהי ייתכן שעל-ידי העבודה דברור
נפש בהקמית שלכאורה היא עבודה בדרגה נחותה, תהיה המקשבת
"אנכי", עצמיות האלוקות?
(ג) והנה איתא מובא במדרש¹⁶
על הפסוק¹⁷ בתורה העוסק
במצוות ספירת העומר וספרתם
לכם ממחרת השבת ג' שבע שבתות
מיום ט"ז בניסן, למחרת היום הראשון
של חג הפסח שחל בט"ו בניסן שבע
שבתות שבועות תמימות שלימות
תהינה, אימתי הן תמימות,
מתי ימי ספירת העומר הם שלמים
בזמן שישראל עושין רצונו
של מקום עד כאן דברי המדרש.
ועל-פי המבאר בכמה
מקומות¹⁸ בתורת החסידות דענין
"עושין רצונו של מקום"
הוא דוקא על-ידי האהבה
ד"בכל מאדך", כלומר, עבודת
ה' ראוייה לשמה היא דווקא על-ידי
אהבת ה' בדרגה של "בכל מאדך",
ו"מאד" משמעו בלי גבול, למעלה
ממדידה והגבלה, ומה מוכן
דמה שפתיב במדרש "אימתי
הן השבועות של ספירת העומר,
תמימות והתוכן שלהם מלא ושלם,
בזמן שישראל עושין רצונו
של מקום" הוא פשהעבודה
הרוחנית הפנימית דספירת העומר
קשורה עם האהבה של האדם
אל הקדוש-ברוך-הוא ד"בכל
מאדך", למעלה ממדידה והגבלה.
וילהעיר, דבמקום אחר
אמרו רז"ל¹⁹ ד"שבע שבתות
תמימות" פירושו הוא דשבע
השבתות דספירת העומר
מתחילות באחד בשבת ביום
(ג) והנה איתא במדרש¹⁶ על הפסוק¹⁷ וספרתם
לכם ממחרת השבת ג' שבע שבתות
תמימות תהינה, אימתי הן תמימות, בזמן
שישראל עושין רצונו של מקום. ועל-פי
המבאר בכמה מקומות¹⁸ דענין "עושין רצונו
של מקום" הוא דוקא על-ידי האהבה ד"בכל
מאדך", למעלה ממדידה והגבלה, מוכן דמה
שפתיב במדרש "אימתי הן תמימות, בזמן
שישראל עושין רצונו של מקום" הוא
ד"שעהעבודה דספירת העומר קשורה עם האהבה
ד"בכל מאדך". וילהעיר, דבמקום אחר אמרו רז"ל¹⁹ ד"שבע שבתות
תמימות" הוא דשבע השבתות דספירת העומר מתחילות באחד בשבת

(12) לקו"ת במדבר טז, ד. ובכ"מ. (13) תו"א יתרו טז, סע"ב. (14) פירש"י עה"פ (יתרו כ, ב). (15) תו"א שם. לקו"ת שם.
(16) ויק"ר פכ"ח, ג. (17) אמור כג, טו. (18) או"ת להמגיד פ' עקב ד"ה מפני מה. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ. וראה גם חדא"ג
מהרש"א ברכות לה, ב. (19) פסיקתא דר"ב פ"ח. פסיקתא רבתי פ"ח. קה"ר פ"א, ג. יל"ש אמור שם, י (רמז תרגמ). וראה
ראב"ן סי' פ. ראבי"ה פסחים סתק"ז. רוקח סרצ"ה (הובא בכ"מ לקה"ר שם).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ראשון בשבוע (כאשר היום הראשון של חג הפסח חל בשבת והתחלת ספירת
- 2 העומר היא במוצאי שבת), ומסמכות בשבת היום השביעי שפשיבת
- 3 (דחג השבועות חל ביום ראשון בשבוע), כמו בשנת אמירת המאמר, תשכ"ה,
- 4 ובשנה זו, תשע"ו שפזז הם שבע שפחות תמימות ושלמות וענין
- 5 ה'תמימות' מתבטא באופן מיוחד.
- 6 ויש לומר הקשר דשני 1 ומסמכות בשבת שפשיבת, שפזז הם שבע שפחות
- 7 הפירושים בשבע שבתות 2 תמימות. ויש לומר הקשר דשני הפירושים,
- 8 תמימות', האחד שהעבודה היא 3 דבאותם השנים שפשיבת שפחות דספירת העומר
- 9 שלימה, למעלה ממדידה והגבלה. 4 מתחילות באחד בשבת ומסמכות בשבת²⁰, בנקל
- 10 והשני שה'תמימות' ניכרת בכך שימי 5 יותר, שהעבודה דספירת העומר תהיה באופן
- 11 ספירת העומר מתחילים ביום ראשון 6 ד"בכל מאדך". ולכאורה יש לומר, שהשפחות
- 12 ומסתיימים בשבת, דבאותם 7 ד"עושין רצונו של מקום" ("בכל מאדך")
- 13 השנים שפשיבת שפחות 8 לספירת העומר היא, פי ספירת העומר היא
- 14 דספירת העומר מתחילות 9 הכנה למתן-תורה, וכיון שההכנה למתן-תורה
- 15 באחד בשבת ומסמכות 10 צריכה להיות בשני ענינים, יציאת מצרים וברור
- 16 בשבת²⁰, בנקל יותר, ניתן כוח 11 נפש הפהמית, לכן, צריך להיות בספירת העומר
- 17 מיוחד לאדם שהעבודה דספירת 12 (נוסף להענין דברור המדות דנפש הפהמית,
- 18 העומר תהיה באופן ד"בכל 13 גם) העבודה ד"בכל מאדך", למעלה ממדידה
- 19 מאדך" ואכן תהיה להם מעלת 14 והגבלה, היציאה ממצרים מלשון מיצר
- 20 ה'תמימות']. 15 והגבלה. וצריך להבין, דלפי-זה העבודה ד"בכל
- 21 ולכאורה יש לומר, 16 מאדך" היא הכנה מוכרחת למתן-תורה, ומזה
- 22 שהשפחות ד"עושין רצונו 17 שאמר "אימתי הן תמימות" כו' משמע שעקר
- 23 של מקום" (שהיא, כאמור, כאשר 18 הענין דספירת העומר, הכנה למתן-תורה, הוא
- 24 עבודת ה' היא מתוך אהבת ה' "בכל 19 ברור המדות דנפש הפהמית, והעבודה ד"בכל
- 25 מאדך") לספירת העומר 20 מאדך" שיכת רק לשלמות ההכנה למתן-תורה.
- 26 היא, פי ספירת העומר היא 21 וביותר אינו מובן, דכיון שענין מתן-תורה הוא
- 27 הכנה למתן-תורה, וכיון 22 הגילוי ד"אנכי", מהותו ועצמותו שלמעלה
- 28 שההכנה למתן-תורה צריכה 23 מעלה מגדר השתלשלות²¹, הרי העבודה
- 29 להיות בשני ענינים, יציאת 24 המתאימה להמשכת גילוי זה, היא לכאורה
- 30 מצרים וברור נפש הפהמית 25 העבודה ד"בכל מאדך" (למעלה מהשתלשלות
- 31 כמבואר לעיל, לכן, צריך להיות 26 שבאדם), ואף-על-פי-כן, עקר העבודה דספירת
- 32 בספירת העומר (נוסף 27 העומר הוא ברור המדות דנפש הפהמית
- 33 להענין דברור המדות דנפש 28 [שבכדי לברר המדות דנפש הפהמית הוא דוקא
- 34 הפהמית, גם) העבודה 29 על-ידי שנפש האלקית מתלבשת בנפש
- 35 ד"בכל מאדך", למעלה 30 הפהמית²²], ועל-ידי-זה נמשך הגילוי ד"אנכי".
- 36 ממדידה והגבלה, היציאה 31 (ד) ויובן זה בהקדים מה שפחות²³ פמים
- 37 ממצרים מלשון מיצר 32 הפנים לפנים, פן לב האדם לאדם,
- 38 והגבלה וגם ענין זה של עבודת ה' 33
- 39 מתוך יציאה מגדרי המציאות האישית 34
- 40 היא עבודה ששיכת במיוחד לימי 35
- 41 ספירת העומר. וצריך להבין, 36
- 42 דלפי-זה העבודה ד"בכל 37
- 43 מאדך" היא הכנה מוכרחת 38

(20) להעיר, שכן ה' בשנה שבה נאמר המאמר (תשכ"ה). וכ"ה בשנה זו (תשנ"א). (21) כ"ה הלשון בלקו"ת שבהערה 12.

(22) סה"מ ה'שית ע' 23. ובכ"מ. (23) משלי כז, יט.

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **לְאָדָם**, וכמבואר בספר התניא (פרק מו) "פירוש, כמו שכרמות וצורת הפנים
2 שהאדם מראה במים, כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה. ככה ממש
3 לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר, הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב
4 חבירו אליו גם כן להיות אוהבים נאמנים זה לזה, בפרט כשרואה אהבת חבירו
5 אליו", וכן באהבת ה', כאשר האדם
6 מעורר אהבה לה', מתעוררת אהבת ה'
7 אליו.
8 **וּמִבְּאֵר בְּחִסְדֵּי** ²⁴ **ד' לֵב**
9 **הָאָדָם לְאָדָם** קָאֵי הַכוּנָה לֹא
10 **רַק עַל שְׁנֵי בְנֵי אָדָם**, דְּלֵב
11 **הָאָדָם** המרגיש בְּאַהֲבָתוֹ לְחִבְרוֹ
12 **מְעֻרָר** את הרגש של אֲהֵבָת
13 **חִבְרוֹ אֵלָיו**, אֵלָא גַם עַל אָדָם
14 **הַתַּחְתּוֹן** האדם למטה וְאָדָם
15 **הָעֲלִיּוֹן** הקדוש-ברוך-הוא, דְּכָפִי
16 **אוֹפֵן הָעֲבוּדָה שֶׁל אָדָם**
17 **הַתַּחְתּוֹן**, אֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא,
18 **הַתַּעֲוִירוֹת מִלְמָטָה**, מצד האדם,
19 **לְהַתְקַרֵּב לְאִלּוּקוֹת**, כֵּן **הוּא אוֹפֵן**
20 **הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִילָא**
21 **הַתַּעֲוִירוֹת מִלְמַעְלָה** להמשיך על
22 **הָאָדָם גִּילּוֹי** והארה אלוקות,
23 **הַהִמְשָׁכָה מֵאָדָם הָעֲלִיּוֹן**
24 **לְאָדָם הַתַּחְתּוֹן**, "בְּמִים
25 **הַפְּנִים לְפָנִים**" ²⁵.
26 **וַיֵּשׁ לְוִמֶר**, שֶׁהִדְמִיּוֹן ד' לֵב
27 **הָאָדָם לְאָדָם** "לִמִּים הַפְּנִים
28 **לְפָנִים**" והטעם הפנימי לכך שעניין
29 זה שרגש האדם כלפי חבירו מעורר את
30 רגש חבירו כלפיו, והנמשל לגבי
31 'אתערותא דליתא' מצד האדם
32 שמעוררת 'אתערותא דלעילא' מצד
33 האלוקות, נמשל דווקא למים
34 **הוּא** ²⁶, דְּכָמוּ שְׁפִימִים
35 **הַפְּנִים לְפָנִים**, זֶה שֶׁנִּרְאָה
36 **לְהָאָדָם** השתקפות מהמים שהוא
37 מביט בהם אוֹתָהּ הַצִּנּוּרָה שֶׁהוּא
38 עצמו מִרְאָה בְּמִים הוּא לְפִי
39 שְׁעַל-יָדֵי הַסִּתְפָּלוּתוֹ בְּמִים
- וּמִבְּאֵר בְּחִסְדֵּי ²⁴ ד' לֵב הָאָדָם לְאָדָם קָאֵי לֹא
רַק עַל שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, דְּלֵב הָאָדָם בְּאַהֲבָתוֹ
לְחִבְרוֹ מְעֻרָר אֲהֵבָת חִבְרוֹ אֵלָיו, אֵלָא גַם עַל
אָדָם הַתַּחְתּוֹן וְאָדָם הָעֲלִיּוֹן, דְּכָפִי אוֹפֵן הָעֲבוּדָה
שֶׁל אָדָם הַתַּחְתּוֹן, אֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא, כֵּן הוּא
אוֹפֵן הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִילָא, הַהִמְשָׁכָה מֵאָדָם
הָעֲלִיּוֹן לְאָדָם הַתַּחְתּוֹן, "בְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים" ²⁵.
וַיֵּשׁ לְוִמֶר, שֶׁהִדְמִיּוֹן ד' לֵב הָאָדָם לְאָדָם "לִמִּים
הַפְּנִים לְפָנִים" הוּא ²⁶, דְּכָמוּ שְׁפִימִים הַפְּנִים
לְפָנִים, זֶה שֶׁנִּרְאָה לְהָאָדָם אוֹתָהּ הַצִּנּוּרָה שֶׁהוּא
מִרְאָה בְּמִים הוּא לְפִי שְׁעַל-יָדֵי הַסִּתְפָּלוּתוֹ בְּמִים
נְעֻשִׁים (נִרְאִים) בְּמִים צוּרַת הַפְּנִים הַמִּסְתַּפְּלָת
בָּהֶם, וְצוּרָה זֹו נִרְאָת אַחֲר־כֵּן לְאָדָם הַמִּסְתַּפְּלָת,
כֵּן הוּא ב' לֵב הָאָדָם לְאָדָם", דְּזֶה שְׁעַל-יָדֵי
הָעֲבוּדָה וְהָאֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא שֶׁל אָדָם הַתַּחְתּוֹן,
נַעֲשֶׂה אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִילָא וְהִמְשָׁכָה מֵאָדָם
הָעֲלִיּוֹן לְאָדָם הַתַּחְתּוֹן – הוּא, כִּי הָעֲבוּדָה
דְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן עוֹלָה מִלְמָטָה לְמַעְלָה, לְאָדָם
הָעֲלִיּוֹן, וְעַל-יָדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה בּוֹ (דוּגְמָת) עֲנִין זֶה,
וְאַחֲר־כֵּן נִמְשָׁךְ עֲנִין זֶה (שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּאָדָם הָעֲלִיּוֹן)
מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, לְאָדָם הַתַּחְתּוֹן. וְהִלּוּסִיָּהּ,
דְּבִמְשָׁל הַמִּים, זֶה שֶׁפְּנֵי הָאָדָם שְׁמִסְתַּפֵּל בְּמִים
נִרְאִים בְּמִים, הוּא רַק שֶׁנִּרְאָה כֵּן לְעֵין הַרְוָאָה.
וּבִנְמֻשָּׁל, עַל-יָדֵי הָעֲבוּדָה דְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן -
נַעֲשֶׂה ²⁷ (דוּגְמָת) עֲנִין זֶה בְּאָדָם הָעֲלִיּוֹן (וְלֹא רַק
שֶׁנִּרְאָה כֵּן) ²⁸.
וְהִנֵּה ²⁹ כָּמוּ ש' לֵב הָאָדָם לְאָדָם" הוּא (לֹא רַק
כְּפִשּׁוּטוֹ, אֵלָא) גַם בְּרוּחָנִיּוֹת (בְּאָדָם
הָעֲלִיּוֹן וְאָדָם הַתַּחְתּוֹן), כָּמוּ

(24) ראה ד"ה לרוקע תקס"ב (סה"מ תקס"ב ח"א ע' קצד ואילך. ח"ב ע' תלה ואילך. ועם הגהות וכו' - בסהמ"צ להצ"צ קנט, סע"ב ואילך). ד"ה כמים הפנים לפנים באוה"ת בשלח (ע' תעז ואילך). המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסד ואילך. (25) וראה תורת מנחם - ספר המאמרים שבט, ע' שכה ובהנסמן שם. (26) ראה אוה"ת והמשך תער"ב שם. (27) אלא שאין זה שינוי (ח"ו) באדם העליון, כדלקמן הערה 58. (28) ראה סהמ"צ להצ"צ נד, ב. (29) בכמה ענינים דלקמן - ראה אוה"ת והמשך תער"ב שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כן הוא גם בנוגע להתחלת הכתוב "במים הפנים לפנים",
- 2 שְׁמִדְבָּר (לא רק במים כפשוטם, אלא) הדבר מהווה משל גם
- 3 במים העליונים, הינו הפשיטות דאור-אין-סוף שלמעלה
- 4 מציור אדם האור האלוקי הבלי גבול שהוא 'פשוט', היינו נעלה ומופשט
- 5 מכל הגדרה והוא למעלה מדרגת
- 6 האלוקות הנקראת 'אדם העליון' על
- 7 שם שיש 'ציור', צורה והגדרה
- 8 מסוימת שנמשלה ל'אדם'. וענין
- 9 "במים הפנים לפנים" בנמשל
- 10 הוא, דהגם שאור-אין-סוף
- 11 הוא פשוט בתכלית
- 12 הפשיטות נעלה ומופשט לחלוטין
- 13 מכל צורה והגדרה מכל סוג שהוא
- 14 ואין שייך בו ציור דספירות
- 15 ואין בו שום שייכות לספירות' שהן
- 16 הגדרה ו'ציור' (כמו 'חכמה' או 'חסד'
- 17 וכד'), מפל-מקום על-ידי
- 18 העלאת 'מין נוקבין'
- 19 דהספירות לאור-אין-סוף,
- 20 כאשר יש התעוררות מצד הספירות
- 21 להתעלות ולהתקרב לאלוקות
- 22 (התעוררות הנקראת 'העלאת מין
- 23 נוקבין', היינו התעוררות מצד המקבל
- 24 הנקרא 'נקבה', לקבל מהמשפיע
- 25 הנקרא 'זכר') נעשים בו באין-סוף
- 26 שמצד עצמו לא שייך ל'ציור' והגדרה,
- 27 ספירות – אלא שבאין-סוף הספירות
- 28 אינם באותה צורה כפי שהן בעולמות
- 29 תחתונים יותר אלא באופן של עֶשֶׂר
- 30 ספירות הגנוזות³⁰, כמבואר
- 31 בקבלה וחסידות עשר הספירות
- 32 העליונות קיימות ופועלות בצורה
- 33 מוגדרת בעיקר החל מעולם האצילות
- 34 ומטה, אבל באופן 'נעלם' ("עשר
- 35 ספירות הגנוזות") הן קיימות גם באור
- 36 אין-סוף שלמעלה מהאצילות כי בעצם
- 37 כל המשכה והתגלות מאלוקות היא
- 38 באמצעות עשר הספירות, ועֶשֶׂר
- 39 ספירות הגנוזות הם כמו
- 40 מקור אם כי לא מקור גלוי וישיר שמהם נמשכים עֶשֶׂר ספירות
- 41 הגלויות [על-דרך שני הענינים ד"במים הפנים לפנים"
- 42 במים כפשוטם, הענין האחד שדמות הפנים המסתפלת בהם
- 43 נראת במים, העלאת מלמשה מהאדם למעלה אל המים,
- 44 וְשִׁדְמוֹת הַנִּרְאָת בַּמִּים הִיא נִרְאָת אַחֲר־כֵּן לְאָדָם
- 45 הַמְּסַתְּפֵל, הַמְּשַׁכָּה מִלְּמַעַלָּה מֵהַמִּים לְמַטָּה אֶל הָאֲדָם].
- 46 וְצִירָהּ לְהִבִּין, דְּמִזָּה שְׁנֵאָמַר "בַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם" מִשְׁמַע,
- 47 הָאָדָם לְאָדָם" כְּלוּמַר שֶׁ"כִּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא הַמִּשְׁל וְ"כֵן לֵב הָאֲדָם
- 48 לְאָדָם" הוּא הַנִּמְשָׁל מִשְׁמַע, דְּעִנְיָן
- 49 "מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא
- 50 פְּשׁוּט וּמוֹכֵן יוֹתֵר מֵעִנְיָן "לֵב
- 51 הָאָדָם לְאָדָם" וְלִכְּנֵן עִנְיָן הַמִּים,
- 52 הַפְּשׁוּט, מֵהוּוֹת מִשְׁל לְעִנְיָן הָרַגֵּשׁ
- 53 שֶׁבֵּל הָאֲדָם, הַיּוֹתֵר קֶשֶׁה לְהַבְנִה,
- 54 וְלִכְאוּרָהּ, הִרִי הָאֵין-עֲרוּף
- 55 חוּסֵר הַיִּחֹס וְהַהֲשׁוּאָה דְּצִיּוּר צוּרָה
- 56 וְהַגְדֵּרָה ("פְּנִים") לְגַבִּי
- 57 פְּשִׁיטוֹת מֵהוּוֹת מוֹפְשֶׁטֶת וְלֹא
- 58 מוֹגֵדֶרֶת ("מִים") הוּא פֶּעַר
- 59 וּמִרְחָק הִרְבֵּה יוֹתֵר גְּדוֹל מֵהָאֵין-
- 60 עֲרוּף הַפֶּעַר וְהַרְחִיק וְהַעֲדֵר
- 61 הַהֲשׁוּאָה שֶׁל הַצִּיּוּר דְּאָדָם
- 62 הַתַּחְתּוֹן לְגַבִּי הַצִּיּוּר דְּאָדָם
- 63 הָעֲלִיּוֹן כִּי אִמָּנֵם 'אָדָם הַתַּחְתּוֹן' הוּא
- 64 מֵהוּוֹת מוֹגֵדֶרֶת וּמוֹגְבֵּלֶת וְאָדָם הָעֲלִיּוֹן
- 65 הוּא מֵהוּוֹת רֹחֲנִית מוֹפְשֶׁטֶת, אֲבָל סוּף
- 66 סוּף גַּם 'אָדָם הָעֲלִיּוֹן' הוּא דִּרְגָה שִׁישׁ
- 67 לֵה 'צִיּוּר' מִסּוּיִים ('אָדָם') וְאִם כֵּן יֵשׁ
- 68 דִּמְיוֹן כִּלְשׁוֹ בֵּין הַדְּבָרִים [בַּמֶּאֱמָר
- 69 הַדְּיוּעַ³¹ בִּקְבֻלָּה וְחִסְדוֹת יוֹתֵר
- 70 מִשְׁאֵין-עֲרוּף עֲשִׂיָּה לְגַבִּי
- 71 אֲצִילוֹת, אֵין-עֲרוּף אֲצִילוֹת
- 72 לְגַבִּי אֹר-אֵין-סוּף כְּלוּמַר,
- 73 בְּסֹדֵר הַשְּׁתַּלְשׁוּת שֶׁל הָאֹר הָאֲלוּקִי
- 74 יֵשׁ חֲלוּקָה כְּלִית בֵּין אֲרֻבַּע הָעוֹלָמוֹת
- 75 אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-צִירָה-עֲשִׂיָּה שֶׁבָּהֶם יֵשׁ
- 76 מִצִּיּוֹת שֶׁל נִבְרָאִים, לְהָאֵין-סוּף
- 77 שֶׁלְמַעַל מֵעוֹלָמוֹת אֱלוֹ וְלַמַּעַל מִגְדֵּרִי
- 78 הַמִּצִּיּוֹת, וְעַל כֵּן מְבֹאֵר שָׁאֵף כִּי בֵּין
- 79 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, הָרָשׁוֹן וְהַנֶּעֱלָה,
- 80 לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הָאֲחֵרֹן וְהַנּוֹחַת יֵשׁ
- 81 פֶּעַר גְּדוֹל מְאֹד, לֹאִין שִׁיעוּר, בְּכָל זֹאת
- 82 הַהֲבֵדֵל וְהַפֶּעַר בֵּין הָאֵין-סוּף לְאֲצִילוֹת
- 83 הוּא פֶּעַר גְּדוֹל הִרְבֵּה יוֹתֵר, וְעַל-פִּיזָּה, זֶה שְׁעַל-יְדֵי הָעֲלָאָת 'מִין
- 84 נּוֹקְבִין' הַתַּעוֹרְרוֹת מִלְּמַטָּה, כְּאִמּוֹר נַעֲשֶׂה צִיּוּר דְּסַפִּירוֹת בְּאֹר-
- 85 אֵין-סוּף עֲצֻמוֹ שֶׁמִּצַּד מֵהוּוֹת הוּא מוֹפְשֶׁט לְחֻלוּטִין מִכָּל 'צִיּוּר' וְהַגְדֵּרָה,
- 86 הוּא לְכְאוּרָהּ חֲדוּשׁ גְּדוֹל הִרְבֵּה יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁהַצִּיּוּר דְּאָדָם

(30) והגם שע"ס הגנוזות היו לפני ע"ס הגלויות, הי' זה ע"י העלאת מ"ן מיני' וכו' - ראה המשך תערי"ב שם ס"ע תקסה ואילך. (תקעב. 31) ספר אלימה להרמ"ק - הובא בפלה הרמון על הפרדס ש"ג פ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַתַּחֲתוֹן נַעֲשֶׂה בְּאֶדָם הָעֵלְיוֹן, שהרי הפער בין האין-סוף לספירות
2 גדול לאין שיעור מזה שבין 'אדם התחתון' ל'אדם העליון' וּמִזֶּה שֶׁנֶּאֱמָר
3 "בְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם" מִשְׁמַע, דַּעֲנֵן
4 "מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא פְּשׁוּט יוֹתֵר³² ולכן הוא משל לעניין
5 'לב האדם ל'אדם' הנעלה יותר.
- 6 ה) וְלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֶה 1 הַתַּחֲתוֹן נַעֲשֶׂה בְּאֶדָם הָעֵלְיוֹן, וּמִזֶּה שֶׁנֶּאֱמָר
7 בְּהִקְדִּים דְּהַטַּעַם הַסִּיכָה עַל זֶה 2 "בְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם"
8 שֶׁשֶּׁמֶסְתַּכְּלִים בְּמִים נִרְאָת 3 מִשְׁמַע, דַּעֲנֵן "מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא פְּשׁוּט
9 בְּהֵם מִשְׁתַּקֶּפֶת בְּמִים דְּמֹת 4
10 הַפְּנִים הַמִּסְתַּכְּלִים בְּהֵם, הוּא
11 לְפִי שֶׁהַמִּים הֵם חוּמֵר זֶה 5 וְלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֶה בְּהִקְדִּים דְּהַטַּעַם
12 וְצִלּוּל שֶׁפְּשׁוּט מִכָּל הַגּוֹנִים³³ 6
13 שאינו מוגדר באף אחד מהצבעים
14 [מִה־שְׁאִינ־כֵּן שֶׁשֶּׁמֶסְתַּכְּלִים 7 נִרְאָת בְּהֵם דְּמֹת הַפְּנִים הַמִּסְתַּכְּלִים בְּהֵם, הוּא
15 בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ צִיּוֹר, הַצִּיּוֹר 8 לְפִי שֶׁהַמִּים הֵם חוּמֵר זֶה וְצִלּוּל שֶׁפְּשׁוּט מִכָּל
16 [הַגּוֹן] הַצּוֹרֵה וְהַצֵּבַע שֶׁל הַדָּבָר 9 הַגּוֹנִים³³ [מִה־שְׁאִינ־כֵּן שֶׁשֶּׁמֶסְתַּכְּלִים בְּדָבָר שֵׁשׁ
10 בּוֹ צִיּוֹר, הַצִּיּוֹר (הַגּוֹן) שֶׁל הַדָּבָר הוּא סוֹתֵר
11 לְצִיּוֹר שֶׁל הַפְּנִים שֶׁמֶסְתַּכְּלִים בּוֹ³⁴], וְלִכֵּן, הַעֲנִין 12 דְּ"מִים הַפְּנִים לַפְּנִים" (שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲלָאֵת 'מִן
13 נּוֹקְבִין' נַעֲשֶׂה צִיּוֹר בְּאוֹר־אֵין־סוֹף), הוּא פְּשׁוּט
14 יוֹתֵר מִהַעֲנִין דְּ"לֵב הָאָדָם לָאָדָם". אֲבָל בְּאוֹר זֶה 15 צִרִיף לְבָאוֹר נּוֹסֵף, דְּלִכְאוּרָה, זֶה שֶׁבְּדָבָר
16 הַפְּשׁוּט נִרְאִים כָּל הַצִּיּוֹרִים, הוּא דּוֹקָא 17 כְּשֶׁהַגּוֹנִים וְהַדָּבָר פְּשׁוּט' הֵם בְּאוֹתוֹ הַסּוֹג, הֵינּוּ
18 שֶׁשֶּׁנִּיָּהֶם הֵם גְּשָׁמִיִּים (כְּמוֹ הַמִּים וְהַפְּנִים 19 שֶׁמֶסְתַּכְּלִים בְּהֵם) אוֹ שֶׁשֶּׁנִּיָּהֶם הֵם רוֹחַנִיִּים
20 [עַל־דֶּרֶךְ סִבְרָא פְּשׁוּטָה שֶׁמֶצֶד פְּשִׁיטוּתָהּ הִיא 20
21 יְכוּלָה לְהַצְטִיר הֵן בְּצִיּוֹר דְּחֶסֶד וְהֵן בְּצִיּוֹר 21
22 דְּגִבּוּרָה³⁵, שֶׁשֶּׁנִּיָּהֶם (הַסִּבְרָא וְהַצִּיּוֹרִים דְּחֶסֶד 22
23 וְגִבּוּרָה) הֵם רוֹחַנִיִּים], אֲבָל אֵין שִׁיף שֶׁבְּדָבָר 23
24 הַפְּשׁוּט יִהְיוּ נִרְאִים צִיּוֹרִים שֶׁמֶסּוֹג אַחֵר [כְּמוֹ 24
25 סִבְרָא שְׂכֵלִית, שְׁאִין שִׁיף שֶׁתַּצְטִיר בְּלוֹכֵן וְאוֹדָם 25
26 (גְּשָׁמִיִּים), וְכֵן לְאִידֵף שְׁאִין שִׁיף שְׂבָמִים 26
27 גְּשָׁמִיִּים יִהְיוּ נִרְאִים צִיּוֹרִים דְּחֶסֶד וְגִבּוּרָה], 27

- והמים מסוגלים לשקף כל צורה המסתכלת בהם, הוא דּוֹקָא כְּשֶׁהַגּוֹנִים
הצבעים השונים המשתקפים (הפנים) וְהַדָּבָר פְּשׁוּט' שבו הם משתקפים
(המים) הֵם בְּאוֹתוֹ הַסּוֹג, הֵינּוּ שֶׁשֶּׁנִּיָּהֶם הֵם גְּשָׁמִיִּים (כְּמוֹ
הַמִּים גְּשָׁמִיִּים וְהַפְּנִים הַגְּשָׁמִיִּים שֶׁמֶסְתַּכְּלִים בְּהֵם) אוֹ
שֶׁשֶּׁנִּיָּהֶם הַדָּבָר הַמְּבִטִּי וּמִתְקָרֵב
וְהַדָּבָר שְׂבוּ מְבִיטִים וְאֵלּוּ מִתְקָרְבִּים,
שֵׁנִיָּהֶם הֵם רוֹחַנִיִּים [עַל־דֶּרֶךְ
סִבְרָא פְּשׁוּטָה מוֹפְשֶׁטֶת וְלֹא
מוֹגֵדֶרֶת ר' מִצְוִיט' שֶׁמֶצֶד
פְּשִׁיטוּתָהּ בְּגַלל שֶׁאֵינָה מוֹגֵדֶרֶת
בְּצִיּוֹר מְסִיִּים הִיא יְכוּלָה
לְהַצְטִיר הֵן בְּצִיּוֹר דְּחֶסֶד וְהֵן
בְּצִיּוֹר דְּגִבּוּרָה³⁵, כְּמוֹ שֶׁמֶצֶד
שֶׁלְפָעִמִּים אוֹתָהּ סִבְרָא עֲצֻמָּה יְכוּלָה
לְהִיּוֹת גַּם נִימוּק לְזִכּוֹת וְגַם נִימוּק
לְחֻבָּה (רְאוּ דּוֹגְמָא בְּהִעֲרָה 35)
שֶׁשֶּׁנִּיָּהֶם (הַסִּבְרָא וְהַצִּיּוֹרִים
דְּחֶסֶד וְגִבּוּרָה) הֵם דְּבָרִים
רוֹחַנִיִּים], אֲבָל אֵין שִׁיף לֹא
יִתְכַּן שֶׁבְּדָבָר הַפְּשׁוּט מֶצֶד עֲצֻם
מִהוּתוֹ יִהְיוּ נִרְאִים צִיּוֹרִים צוּרוֹת
וְהַגִּדְרוֹת שֶׁמֶסּוֹג אַחֵר שֶׁהִרִי
הַצּוּרוֹת וְהַגִּדְרוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים
הַגְּשָׁמִיִּים הֵן מִהוּת אַחֶרֶת, שׁוֹנָה
לְחֻלּוּטִין, מִהַצּוּרוֹת וְהַגִּדְרוֹת שֶׁל
הַדְּבָרִים הַרוֹחַנִיִּים [כְּמוֹ סִבְרָא
שְׂכֵלִית, שֶׁהִיא מִהוּת רוֹחַנִית
מוֹפְשֶׁטֶת שְׁאִין שִׁיף לֹא יִתְכַּן
שֶׁתַּצְטִיר תִּקְבֵּל צוּרָה וְהַגִּדְרָה
בְּלוֹכֵן וְאוֹדָם וּמוֹכֵן שֶׁלֹּא יִתְכַּן
שֶׁסִּבְרָא שְׂכֵלִית תּוֹגֵד כִּסְבָּרָא לְבִנְה'
אוֹ 'סִבְרָא אֲדוּמָה' שֶׁהֵם הַגִּדְרוֹת שֶׁל
צִבְעִים (גְּשָׁמִיִּים), וְכֵן לְאִידֵף
שְׁאִין שִׁיף לֹא יִתְכַּן שְׂבָמִים
גְּשָׁמִיִּים עִם צוּרָה וְהַגִּדְרָה גְּשָׁמִיִּים
יִהְיוּ נִרְאִים צִיּוֹרִים וְהַגִּדְרוֹת
דְּחֶסֶד וְגִבּוּרָה שֶׁהֵם מִהוּת

(32) באוה"ת שם (ריש ע' תפ), שבענין מים הפנים לפנים "הדבר פשוט יותר" ש"אין השינוי בו באמיתית". אבל לכאורה, עיקר תוכן החידוש בהכתוב הוא שע"י העלאת מ"ן להתחתון נעשה הציור להתחתון בהעליון (ולא שע"י הציור אינו משתנה), ומזה מובן, דזה שמשמע מהכתוב שמים הפנים לפנים הוא פשוט יותר הוא גם בנוגע לענין העיקרי שהציור להתחתון נעשה בהעליון. (33) כ"ה הלשון בהמשך תער"ב שם ע' תתקסד. (34) להעיר מהמשך תער"ב ח"א פק"ז (ע' רכז) "שכל הציורים מצירים על גוון לבן דוקא.. לפי שהוא פשוט מכל הגוונים, ע"כ כל הגוונים והציורים ניכרים עליו דוקא". (35) כהסברא "כל יצר מחשבות לבו רק רע גוי" (בראשית ו, ה) שהוא טעם לחוב "אמחה גוי" (שם, ז), וסברא זו היא טעם המזכה, כמ"ש (נח ת, כא) "כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ו(לכן) לא אוסיף להכות גוי". וראה תו"ח וירא קא, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 רוחנית], וְכִינּוֹן שְׁאוּר-אֵין-סוֹף הוּא מוֹפָשֵׁט וְנִעְלָה לַחְלוּטִין לֹא
- 2 רַק מְהֻצֵּיר וְהַגְדָּרָה הַמְסוּיִמֶּת דְּסְפִירוֹת כְּמוֹ הַהֲגָדוֹת שֶׁל 'חֲכֻמָּה'
- 3 או 'חֶסֶד' שִׁיבוֹת לַמְהוּת מוּגֹדֶרֶת אֲלֹא גַם מְהֻצֵּיאוֹת דְּסְפִירוֹת
- 4 הַאֵין-סוֹף מוֹפָשֵׁט גַם מֵעֵצָה הַמְצִיאוֹת שֶׁל סְפִירוֹת (כּוֹחוֹת שֶׁל אוֹרוֹת
- 5 הַמְלוּבָשִׁים בְּכָלִים) אֲפִילוּ לִפְנֵי
- 6 שֶׁהוֹגְדֵרוּ בַּהֲגָרָה פְּרִטִית כּוֹז או אַחֶרֶת
- 7 [דְּכֻמּוֹ שְׁעֻנֵּן רִיחָנִי אִיזָה
- 8 שִׁיחָה, בְּכָל דְּרָגָה שֶׁהִיא, הוּא
- 9 מוֹפָשֵׁט מְהֻצֵּיאוֹת
- 10 דְּגִשְׁמִיּוֹת³⁶ וְלֹא חָלָה עָלָיו שׁוֹם
- 11 הַגְדָּרָה גִּשְׁמִית, עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
- 12 בְּנוֹגֵעַ לְאוּר-אֵין-סוֹף שֶׁהוּא
- 13 מוֹפָשֵׁט מְהֻצֵּיאוֹת דְּסְפִירוֹת
- 14 וְאֵין לִיחֶסֶס לוֹ מְצִיאוֹת כּוֹז. כִּי
- 15 הַמְצִיאוֹת דְּסְפִירוֹת הוּא שֶׁהֵם
- 16 נִתְפָּסִים בְּאִיזָה גָּדֵר (הַגְדָּרָה
- 17 פְּרִטִית מְסוּיִמֶּת כְּמוֹ חֲכָמָה, בִּינָה,
- 18 וְכֹי'), וְכִינּוֹן שְׁאוּר-אֵין-סוֹף
- 19 הוּא פְּשׁוּט בְּתַכְלִית
- 20 הַפְּשִׁיטוֹת וְאֵין שִׁיךְ בּוֹ
- 21 תְּפִסָּא כִּי אֵין לוֹ הַגְדָּרָה, הֲרִי
- 22 הוּא מוֹפָשֵׁט מְהֻצֵּיאוֹת
- 23 דְּסְפִירוֹת], וְאִיךְ שִׁיךְ שְׁעַל-
- 24 יָדֵי הַעֲלָאֵת 'מִן נוֹקְבִין'
- 25 מַלְמֻטָּה לַמַּעֲלָה, מִצַּד הָאֵדָם, יִצְטִירוּ
- 26 בּוֹ סְפִירוֹת וְהִי כָל הַעֲנִיין לֹא שִׁיךְ
- 27 בּוֹ כָּלל וּמוֹפָרֵךְ מִמֶּנּוּ לַחְלוּטִין כְּמוֹ
- 28 שֶׁלִּסְבָּרָא שְׁכִלִית אֵין צָבֵעַ, וְאֵם כֵּן
- 29 חֲזוֹרָת הַשְּׂאֵלָה, הַכִּינֵד 'כְּמִים הַפְּנִים
- 30 לַפְּנִים' מְהוּוֹת מִשָּׁל לִילֵב הָאֵדָם אֵל
- 31 הָאֵדָם' וְהִי לִכְאוּרָה 'כְּמִים הַפְּנִים
- 32 לַפְּנִים' הוּא לֹא פְּשׁוּט יוֹתֵר אֵלָּא חִידוּשׁ
- 33 גְּדוֹל יוֹתֵר (כְּמִכּוּבָאֵר לַעִיל בְּאִרְכּוּת) ?
- 34 וְהַבְּאוּר בְּזָה, עַל-פִּי הַיָּדוּעַ³⁷
- 35 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת דְּזָה
- 36 שְׂאֵתְעֻרְתָּא-דְּלִתְמָא מִצַּד הָאֵדָם
- 37 מְעוֹרְרָת וּמִמְשַׁכָּת מַלְמַעְלָה
- 38 מַלְמֻטָּה אֲתַעֲרוּתָא-דְּלִעִילָא מִצַּד
- 39 הָאֵלּוּקוֹת [גַּם אֲפִילוּ הָאֲתַעֲרוּתָא-
- 40 דְּלִעִילָא שְׁבַבְחִינָת אָדָם הַעֲלִיּוֹן, אֲצִילוֹת וְכֹל-שֶׁכֵּן הַהִמְשַׁכָּה שֶׁל
- 41 'אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעִילָא' שְׁלֻמַּעְלָה מֵהַאֲצִילוֹת], הוּא לֹא עַל-פִּי טַעַם
- 42 וְשִׁכְלָא, אֵלָּא עֲנִיין שְׁלֻמַּעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת, דְּכִינּוֹן שְׁנִבְרָא' הוּא

- בְּאֵין-עֲרוֹךְ לְגַבִּי 'בוּרָא', וְהַפְּעֵר וְהִרְחִיק בֵּין 'עֲבָרָא' וְהוּא לֹלָא
- כָּל יֶחֶס וְהַשׁוּוּאָה הֲרִי עַל-פִּי שִׁכְלָא וְהִיגִינוּ אֵין מְקוֹם שְׁעֻבּוֹדָת
- הַנִּבְרָאִים תְּעוּרָר (תַּפְּעוּל שְׁנוּי³⁸ לַמַּעֲלָה בִּיחֶס לַמַּצֵּב שֶׁהִיא קוֹדֶם
- הַהֲתַעוּרָרוֹת) בְּהַעֲנִינִים דְּלִמְעָלָה בְּאֵלּוּקוֹת, אֲלֹא הַסִּיבָה לִכְךָ
- ש'אֲתַעֲרוּתָא דְּלִתְמָא' גּוֹרֵמֶת וּמַעוּרֶרֶת
- 'אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעִילָא' הִיא אֲכָן לֹא מִפְּנֵי
- שֶׁכֵּךְ מִתְחַיֵּיב עַל פִּי הַהִיגִינוּ אֵלָּא לְפִי
- שְׁכֵן עָלָה בְּמַחְשַׁבָּה הַקְּדוּמָּה
- דְּ'אָדָם-קְדוּמִין' כְּמִכּוּבָאֵר בְּחִסְדוֹת
- שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁלְכָל עוֹלָם וּמְדִירָגָה פְּרִטִית
- ב'סֹדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת' קֶדֶם רַצוֹן
- לַהֲתַחֲוּת עוֹלָם וּמְדִירָגָה זֶךְ, כֵּן גַם בִּיחֶס
- לְכָללוֹת כָּל סֹדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת קֶדֶם
- רַצוֹן כָּללִי, וְהוּא מְדִירָגָת "אָדָם קְדוּמִין"
- ("א"ק"), הַנִּקְרָא גַם "אוּר כָּללִי"
- (שְׁלֻמַּעְלָה מֵהַתַּחֲלָקוֹת לַפְּרִטִים
- מוֹגִדִּים) בּוֹ כָּל הַנִּבְרָאִים נִסְקִיִּים
- בְּסִקְרָה אַחַת כָּללִית [שְׁלֻפְנִי
- שְׁלֻמַּעְלָה מֵעוֹלָם הַאֲצִילוֹת],
- וּבְמְדִירָגָה זֶה עָלָה בְּרַצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה
- בְּרוּךְ-הוּא שְׁעַל-יָדֵי עֲבוֹדָת
- הַנִּבְרָאִים הַתַּחֲתוֹנִים לַמַּטָּה,
- 'בְּאֲתַעֲרוּתָא דְּלִתְמָא', תִּהְיֶה
- הַתְּעוּרָרוֹת וְהַמְשַׁכָּת הַעֲנִינִים
- דְּאֲצִילוֹת, 'אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעִילָא'.
- וּמִזָּה מוֹבֵן בְּמַפְלִ-שְׁכֵן וְקַל-
- וְחוֹמֵר בְּעֻנֵּן ד'מִים הַפְּנִים
- לַפְּנִים", דְּזָה שְׁעַל-יָדֵי
- הַעֲלָאֵת 'מִן נוֹקְבִין' מַלְמֻטָּה
- דְּבַחֲנִית פְּנִים, עֲשׂוֹר סְפִירוֹת
- דְּאֲצִילוֹת, עִם כָּל הַהֲגָדוֹת שֶׁל
- הַסְפִירוֹת נַעֲשֶׂה אֲתַעֲרוּתָא-
- דְּלִעִילָא בְּבַחֲנִית מִים
- הַעֲלִיּוֹנִים, בְּפְשִׁיטוֹת דְּאוּר-
- אֵין-סוֹף שְׁלֻמַּעְלָה מִבְּחִינָת
- אָדָם, שְׁזוֹה חִידוּשׁ וּפְלֹא גְדוֹל
- בְּהַרְבֵּה מֵהַחִידוּשׁ וְהַפְּלֹא בִּכְךָ
- ש'בְּאֲתַעֲרוּתָא דְּלִתְמָא אֲתַעֲרוּתָא
- דְּלִעִילָא, קְלוּחוֹמֵר שְׁדִּבֵּר זֶה הוּא
- לְפִי שְׁכֵן עָלָה בְּרַצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, בְּעֻצְמוֹת אוּר-אֵין-סוֹף
- שְׁלֻמַּעְלָה גַם מִבְּחִינָת מִים שֶׁהֵם מִשָּׁל לַפְּשִׁיטוֹת הַאֵין-סוֹף, וְאִילוּ כֵּאֵן
- מְדוּבָר עַל עֲצוּמוֹת ית' שְׁלֻמַּעְלָה גַם מֵאוּר הַאֵין-סוֹף.

(36) ראה סה"מ תרפ"ח ע' קעא. ובכ"מ. (37) סהמ"צ להצ"צ שם (קס, א). המשך תער"ב שם ע' תתקעב. (38) דגם כשהאֲתַעֲרוּתָא דְּלִעִילָא הִיא שְׁתַּחֲוִי הַהִמְשַׁכָּה לַמַּטָּה, הִיא הַהֲתַעוּרָרוֹת שְׁתַּחֲוִי הַהִמְשַׁכָּה הִיא לַמַּעֲלָה (אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעִילָא), שִׁינוּי. וּבִפְרָט לִפְנֵי הַמְּבֹאֵר לַעִיל ס"ד שֶׁהִיא אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעִילָא שְׁנִתְעוּרָרָה ע"י אֲתַעֲרוּתָא דְּלִתְמָא, הִיא זֶה שְׁלֻמַּעְלָה נִרְאִית הַדְּמוּת שֶׁל הַתַּעֲדוּלָּת.

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, דַּעַל-יָדַי שְׁעָלָה בְּרָצוֹנִי שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִתְבָּרַךְ
 2 שְׁעַל-יָדַי הֶעֱלָאתָ 'מִן נִוְקֵבִין' דְּבַחֲיִנַת פָּנִים שִׁישׁ לָהֶם צוּרָה
 3 וְהַגְדֵּרָה (עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת) תִּהְיֶה הַהִמְשָׁכָה מִלְמַעֲלָה
 4 מִבְּחִינַת מֵיִם הֶעֱלִינוּנִים, הִדְרָגָה הַפְּשׁוּטָה לֵאלֹא צוּרָה, עַל-יָדֵינוּ
 5 נַעֲשֶׂה לָהֶם 'לִמֵּי' הַמּוֹפְשִׁטִים מִכָּל
 6 צוּרָה שְׂיִכּוֹת לְבַחֲיִנַת הַפָּנִים שְׁעָלָה בְּרָצוֹנִי יִתְבָּרַךְ שְׁעַל-יָדַי הֶעֱלָאתָ 'מִן
 7 שְׁמִמְשִׁיכִים אוֹתָם וְכִבְיֹכּוֹל
 8 נַעֲשִׂית ב'מֵי' צוּרָה פְּרִטִית מְסוּיִמָּת,
 9 בְּדוּגְמַת מֵיִם כְּפִשׁוּטָם, שֶׁהֵם
 10 הַמֵּיִם עֲצָמָם וְהַפָּנִים
 11 (שְׁמִסְתַּפְּלִים בָּהֶם) הֵם
 12 בְּאוֹתוֹ הַסּוּג אִף שֶׁהֵמִים 'פְּשׁוּטִים'
 13 וְהַפָּנִים 'מְצוּיִרִים', אַחֲרֵי הַכּוֹל מְדוּבָר
 14 בְּאוֹתוֹ סוּג. וְלָכֵן, כִּךְ גַּם בְּנִמְשָׁל,
 15 הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא בְּבַחֲיִנַת
 16 הַמֵּיִם כְּלוּמֹר, הַהִמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה
 17 הַבָּאָה מֵאוּר-אֵין-סוּף מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה
 18 שְׁעַל-יָדַי הֶעֱלָאתָ 'מִן
 19 נִוְקֵבִין' דְּהַסְפִּירוֹת כְּתוּצָא
 20 מִהַתְעוּרוֹת מִלְמַטָּה לְהַתְקַרֵּב לְמַעֲלָה
 21 שְׂבָאָה מִצַּד הַסְפִּירוֹת הוּא (לֹא רַק
 22 הַתְעוּרוֹת שֶׁתִּהְיֶה הַמְשָׁכָה
 23 אוּר-אֵין-סוּף בְּסְפִירוֹת, אֲלָא
 24 פְּעוּלָתָהּ הִיא גַּם בְּכִיוּן הַשְּׁנִי)
 25 שְׁבִפְשִׁיטוֹת דְּאוּר-אֵין-סוּף
 26 עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה עֲנִין הַסְפִּירוֹת,
 27 אֲלָא שְׂבָאוֹר אֵין-סוּף הַסְפִּירוֹת לֹא
 28 מוּגִדוֹת ו'מְצוּיִיּוֹת' כִּמוֹ בְּאֶצִּילוֹת
 29 אֲלָא הֵן בְּאוֹפֵן שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת
 30 הַגְּנוּזוֹת וְהַמְצִיאָוֹת וְהַהִגְדֵּרָה שֶׁלָּהֶן
 31 הִיא בְּהַעֲלֵם, בְּדוּגְמַת מֵיִם
 32 כְּפִשׁוּטָם, שְׂמַצֵּד עֲצָמָם הֵם
 33 'פְּשׁוּטִים' שְׁנִרְאָת בָּהֶם עֲצָמָם
 34 לְמִרוֹת שְׂמַצֵּד עֲצָמָם הֵם 'פְּשׁוּטִים',
 35 דְּמוּת וְצוּרַת הַפָּנִים הַמְּסַתַּפְּלִת
 36 בָּהֶם.
 37 (ו) וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, דַּהֲטַעַם עַל זֶה שְׁעָלָה בְּרָצוֹנִי
 38 שְׁעָלָה בְּרָצוֹנִי שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 39 הוּא בְּעֲצָמוֹ שֶׁהַהִמְשָׁכָה
 40 דְּלַמְעָלָה לְהַשְׁפִּיעַ וּלְגַלּוֹת לְמַטָּה

(39) ראה עד"ז המשך תער"ב ח"ב ריש ע' תתקג. (40) או"ת (הוצאת קה"ת) ב, סע"ג (בהוצאת קה"ת תש"מ ואילך - ס"ו) - הובא בהמשך הנ"ל שם ס"ע תתקב. וראה גם המשך תרס"ו ע' רלא. (41) ב"ר פ"א, ד. (42) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג. (43) בכ"מ (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקעא. המשך ר"ה תש"ג פ"ג ופ"ו ועוד) דבמי נמלך הו"ע העלאת מ"ן מיני' ובי'. היינו, שגם במי נמלך הוא העלאת מ"ן, אלא שהוא "מיני' ובי'". ולפי מ"ש בפנים, דבמי נמלך הוא במקום שאין צריך להעלאת מ"ן, ואדרבה, הוא הסיבה לזה שעלה ברצונו שההמשכה תהי' ע"י העלאת מ"ן. (44) כמובן גם מזה שההמלכה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעבודת הצדיקים מגיע עד ה'עצמות' ממש **עֲלָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ (גם)**
2 **בְּכַחֲנֵת הַגִּילויִים** כפי שהרצון יורד ומתגלה בגלוי) **שֶׁהַמְשָׁכָה**
3 **וְהַגִּילוי דְּלִמְעָלָה** בחינת 'אתערותא דלעילא' שמשפיעה למטה, **תְּהִיָּה**
4 **עַל-יְדֵי עֲבוּדָה** של בני ישראל למטה **דְּוָקָא. וְעַל-יְדֵי-זֶה** שעלה
5 ברצונו ש'אתערותא דלעילא' תבוא
6 ותומשך על ידי 'אתערותא דלתתא'
7 בעבודת האדם **נַעֲשֶׂה עַל-דֶּרֶךְ-**
8 **זֶה גַם בְּנוֹגַע לְכָלִּיּוֹת הָעֵנָן**
9 **דְּהַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'**
10 התערורות של בחינת המקבל והדרגות
11 הנמוכות באלוקות, להתעלות
12 ולהתקרב לבחינת המשפיע והדרגות
13 הגבוהות באלוקות (כמו למשל
14 **הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין' מִים**
15 נקביים, התערורות מצד המקבל,
16 **דְּסִפִּירוֹת וְכִיּוּצָא בְּזֶה** להתקרב
17 לדרגות נעלות באור אין סוף שלמעלה
18 מהספירות), **שֶׁעֲלָה בְּרָצוֹנוֹ**
19 **יִתְבַּרֵּךְ שֶׁהַמְשָׁכָה דְּאוֹר-**
20 **אֵין-סוֹף תְּהִיָּה עַל-יְדֵי**
21 **הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'**
22 **דְּהַסִּפִּירוֹת. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא**
23 **גַם בְּמַחְשָׁבָה הַקְּדוּמָה**
24 **ד'אָדָם-קְדָמוֹן',** שעינינה נתבאר
25 לעיל **דְּזֶה שֶׁעֲלָה בְּמַחְשָׁבָה**
26 **הַקְּדוּמָה ד'אָדָם-קְדָמוֹן'**
27 **שֶׁהַמְשָׁכָה דְּלִמְעָלָה תְּהִיָּה**
28 **עַל-יְדֵי אֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְתָּא**
29 **דְּוָקָא - הוּא כִּי הִשְׁרַשׁ**
30 **דִּישְׁרָאֵל הוּא בְּעֶצְמוֹת אָדָם-**
31 **קְדָמוֹן'** הדרגה שבה מושרשים בני
32 ישראל היא הדרגה שבה עלה ברצונו
33 ומחשבתו של הקדוש-ברוך-הוא
34 שההמשכה מלמעלה למטה תהיה על
35 ידי עבודתם **וְכַמְבָּאָר בְּמָקוֹם**
36 **אַחֲרֵי⁴⁵ בַּחֲסִידוֹת דְּזֶה ש'אָדָם-**
37 **קְדָמוֹן'** עם היותו בחינה כללית,
38 שלמעלה מגדרים פרטיים, **הוּא בְּכָל**
39 **זֹאת בְּצִיּוּר שֶׁל 'אָדָם'⁴⁶ (ונקרא**
40 **'אָדָם-קְדָמוֹן')** **הוּא הַצִּיּוּר**
- בְּרָצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ (גַם בְּכַחֲנֵת הַגִּילויִים)**
שֶׁהַמְשָׁכָה וְהַגִּילוי דְּלִמְעָלָה תְּהִיָּה עַל-יְדֵי
עֲבוּדָה דְּוָקָא. וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה עַל-דֶּרֶךְ-זֶה גַם
בְּנוֹגַע לְכָלִּיּוֹת הָעֵנָן דְּהַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'
(הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין' דְּסִפִּירוֹת וְכִיּוּצָא בְּזֶה),
שֶׁעֲלָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבַרֵּךְ שֶׁהַמְשָׁכָה דְּאוֹר-אֵין-סוֹף
תְּהִיָּה עַל-יְדֵי הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין' דְּהַסִּפִּירוֹת.
וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא גַם בְּמַחְשָׁבָה הַקְּדוּמָה ד'אָדָם-
קְדָמוֹן', דְּזֶה שֶׁעֲלָה בְּמַחְשָׁבָה הַקְּדוּמָה ד'אָדָם-
קְדָמוֹן' שֶׁהַמְשָׁכָה דְּלִמְעָלָה תְּהִיָּה עַל-יְדֵי
אֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְתָּא דְּוָקָא - הוּא כִּי הִשְׁרַשׁ
דִּישְׁרָאֵל הוּא בְּעֶצְמוֹת אָדָם-קְדָמוֹן' [וְכַמְבָּאָר
בְּמָקוֹם אַחֲרֵי⁴⁵ דְּזֶה ש'אָדָם-קְדָמוֹן' הוּא בְּצִיּוּר
'אָדָם'⁴⁶ ('אָדָם-קְדָמוֹן') הוּא הַצִּיּוּר דְּנִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל שֶׁעָלוּ בְּמַחְשָׁבָה הַקְּדוּמָה ד'אָדָם-
קְדָמוֹן'], וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גַם בְּמַחְשָׁבָה ד'אָדָם-
קְדָמוֹן' שֶׁבְּנוֹגַע לְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שְׁכָל הַהִמְשָׁכוֹת
[הַהִמְשָׁכָה מְאֻצִּילוֹת לְבְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, וְגַם
הַהִמְשָׁכָה מְלֻמְעָלָה מְאֻצִּילוֹת לְאֻצִּילוֹת] יְהִי
עַל-יְדֵי עֲבוּדָה, הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'.
- וּבְאֹרֶךְ הָעֵנָן דְּשִׁלְשׁ מַדְרָגוֹת הַנ"ל בְּאוֹר-**
אֵין-סוֹף שְׁלֻמְעָלָה מַעֲשֵׂר סִפִּירוֹת
הַגְּנוּזוֹת [לְאַחֲרֵי שֶׁעֲלָה בְּרָצוֹנוֹ שִׁיְהִיָּה תְּפִיסַת
מָקוֹם לְהַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין' [שְׁגַם דְּרָגָא זֹו הִיא
לְמַעַלָּה מַעֲשֵׂר סִפִּירוֹת הַגְּנוּזוֹת, בֵּינָן שֶׁעֲשֵׂר
סִפִּירוֹת הַגְּנוּזוֹת הֵם "הַפְּנִיִּים" שֶׁנַּעֲשִׂו בְּאוֹר-
אֵין-סוֹף עַל-יְדֵי (לְאַחֲרֵי) הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין'],
כְּמוֹ שֶׁהוּא מַצֵּד עֲצָמוֹ (לְפָנֵי עֲלִית רָצוֹן הַנ"ל)
שֶׁבְּדְּרָגָא זֹו אֵין שִׁיף הַעֲלָאָת 'מִין נוֹקְבִין',
וְעֶצְמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף שֶׁשֶּׁם מוֹשְׁרַשׁ הָעֵנָן

דבמי נמלך היא גם על גילויים הכי נעלים (כיון שהם ברצון ולא בהכרח ח"ו). (45) ראה המשך תרס"ו ע' רלג. והמבואר שם הוא בהמשך להמבואר שם ע' רלא בענין ישראל עלו במחשבה. (46) וזה (ציור אדם) הוא ענינו, שלכן נקרא בשם אדם. ראה המשך תרס"ו שם ע' רלב "שכל הפרצופים יש להם שמות פרטים.. ופרצוף א"ק אין לו שם פרטי כ"א נק' בשם אדם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 סוף ששם מוֹשֶׁה הֵעֲנִין דְּהֶעֱלָאת מִן נוֹקְבִין' אבל אין העניין
2 ניכר בגלוי, כמבואר לעיל] והסבר ההבדלים בין שלוש מדרגות אלו
3 בפרטיות יותר, יוכן בהקדים אופן ההעלם דעֶשֶׁר ספירות
4 הגנוזות⁴⁷ שכאמור בדרגה זו יש עשר ספירות שונות ולכל אחת יש 'ציר'
5 מיוחד לה, אבל מציאות הספירות
6 בבחינה זו היא כהעלם. דְּהֶעֱלָם
7 יֵשׁ שְׁנֵי אופנים⁴⁸ שונים, 1
8 העלם שִׁישְׁנוּ בְּמִצִּיאוֹת, היינו 2
9 שאמנם הדבר נעלם ואינו נראה וניכר
10 אבל הוא קיים וישנו כְּמוֹ אֵשׁ
11 שְׂבִתוֹף הַגְּחָלֶת, שְׁעֵם הִיּוֹתוֹ
12 נֶעֱלַם וּמְכֻסָּה בַּגְּחָלֶת והאש
13 אינה נראית בגלוי מחוץ לגחלת – בכל
14 זאת הוא מְצִיאוֹת אֵשׁ וּמוֹכֵן שׁוֹ
15 אש שקיימת במציאות, וְלִכְן בְּכִדִּי
16 לְגַלּוֹת אוֹתוֹ מִהֶעֱלָמוֹ ולהפוך
17 את האש שנעלמת בגחלת לאש גלויה
18 לעין אֵין צְרִיךְ לְטַרְחָא (דְּעַל־
19 יָדִי שְׁנוּפְחִים בַּגְּחָלֶת בלבד
20 מְתַגַּלָּה הָאֵשׁ). וְהֶעֱלַם שְׁאִינוֹ
21 בְּמִצִּיאוֹת, כְּמוֹ אֵשׁ שֶׁבְּצוּר
22 אבן החלמיש, שְׁאִינוֹ מְצִיאוֹת
23 אֵשׁ קיימת בפועל וְרַק אֵלָּא יש
24 באבן רק את כֹּחַ הָאֵשׁ בלבד, וְלִכְן
25 הוֹצֵאתָ אֵשׁ מִהַצּוּר האבן היא
26 עַל־יָדֵי הַכֹּהֵן, בְּטַרְחָא
27 וְיִגִּיעָה וּנְפִיחָה בלבד לא תועיל כדי
28 להוציא את האש הוֹי מִהַכּוֹחַ אל
29 הפועל.
30 וּבְכַחוֹת הַנֶּפֶשׁ הוא הברל זה בין
31 'העלם שישנו במציאות' ל'העלם
32 שאינו במציאות' הַחֲלּוּק הַהִבְדֵּל
33 בֵּין כַּחוֹת הַנֶּעֱלָמִים לְכַחוֹת
34 הַכְּלוּלִים בְּנֶפֶשׁ. שְׁהֶעֱלַם
35 דְּכַחוֹת הַנֶּעֱלָמִים, כְּמוֹ כֹּחַ
36 הַמְּשֻׁכָּל, הכוח של הנפש להבין
37 ולהשכיל דבריו שכל, הוא הֶעֱלַם שִׁישְׁנוּ בְּמִצִּיאוֹת כי בנפש אכן קיים
- כוח של שכל אלא שאינו פועל בצורה גלויה וניכרת, וְהֶעֱלַם דְּכַחוֹת
הַכְּלוּלִים בְּנֶפֶשׁ, כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ כפי שהם כלולים בתוך הנפש כְּמוֹ כֹּחַ
הַשֹּׁכֵל הַהִיּוֹלִי הַעֲצָמִי, האפשרות להבין ולהשכיל הקיימת בעצם
הנפש הוא הֶעֱלַם שְׁאִינוֹ בְּמִצִּיאוֹת בבחינה זו הכוח להשכיל נעלם
במידה כזו שאינו נחשב מציאות
קיימת. וְהֶעֱלַם דְּעֶשֶׁר ספירות
הַגְּנוּזוֹת באין־סוף הוא הֶעֱלַם
שְׁאִינוֹ בְּמִצִּיאוֹת⁴⁹ והספירות
'גנוזות' ונעלמות במידה כזו שאינן
קיימות במציאות (כמו האש בצור
החלמיש, ולא כמו האש בגחלים,
כמבואר לעיל). כִּי זֶה שֶׁהָעֶשֶׂר
ספירות שְׁלֹמֶעֱלָה מְאֻצִּילוֹת
הֵן גְּנוּזוֹת וְנֶעֱלָמוֹת ולא ניכרות
ולא פועלות הוא לא משום שהן
מצוין קיימות אלא יש משהו שמסתיר
עליהן ועל פעולתם אלא לְפִי שֶׁהֵן
כְּלוּלוֹת בְּאוֹר־אֵין־סוף עצמו,
עַל־דֶּרֶךְ הַתְּפַלְלוֹת הַכַּחוֹת של
הנפש (כמו למשל כוח השכל) בְּנֶפֶשׁ
עצמה, וְהֶעֱלַם דְּכַחוֹת
הַכְּלוּלִים בְּנֶפֶשׁ הוא הֶעֱלַם
שְׁאִינוֹ בְּמִצִּיאוֹת, בְּנוֹזֵךְ
לְעִיל.
וְהֵנָּה גַם הֶעֱלַם שְׁאִינוֹ
בְּמִצִּיאוֹת הוא אֵיזָה מְצִיאוֹת
כלומר, גם מה שקיים ב'העלם שאינו
במציאות' לאמיתו של דבר קיים
ובמובן מסוים הוא מציאות, אֵלָּא
שֶׁהַמְצִיאוֹת שְׁלוֹ הֵיא זֶה
שֶׁהוּא מְקוּר לְמִצִּיאוֹת ולא
המציאות הניכרת והמוגדרת עצמה.
וְכֵמוֹ כֹּחַ הָאֵשׁ שֶׁבְּצוּר
הַחֲלָמִישׁ, שֶׁהוּא לא מציאות של
אש (בניגוד לאש שבתוך הגחלת שהיא
אש ממש) אלא כֹּחַ וּמְקוּר לָאֵשׁ
יש לו את היכולת להיות אש.

(47) בהבא לקמן, ראה סהמ"צ להצ"צ קפב, א ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פס"ד ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסח.
(48) ראה בארוכה ד"ה ואברהם זקן תרס"ו (המשך תרס"ו ע' פ ואילך). ובכ"מ. (49) ומ"ש בספר יצירה (פ"א מ"ז) ע"ס בלי
מה כשלהבת הקשורה בגחלת, דע"ס הגלויות הם דוגמת שלהבת שעל גבי הגחלת וע"ס הגנוזות הם דוגמת השלהבת
שבגחלת - הוא, כי משל זה בא בעיקר לבאר הקשר דע"ס הגלויות עם ע"ס הגנוזות, אבל בנוגע לאופן ההעלם דע"ס
הגנוזות, המשל דאש שבצור החלמיש הוא מכוון יותר, כי ההעלם דע"ס הגנוזות הוא העלם שאינו במציאות. - כ"ה
בסהמ"צ ובהמשך מים רבים שם (נעתק בקיצור בסה"מ תש"ח ע' 243, בהערה). ולהעיר מסה"מ תרס"ח ע' רג, דג' המשלים
על ע"ס הגנוזות - שלהבת הטמונה בגחלת, צור החלמיש, ושמות (ראה לקמן בפנים) - הם ג' מדרגות בע"ס הגנוזות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיִּמְזַג מִוֶּכֶן, דָּזָה שְׂיֵשׁ בַּצּוּר כַּח הָאֵשׁ הוּא דָּבָר נֹסֵף עַל
 - 2 הַצּוּר עֲצֻמוֹ וְלֹא חֵלֶק בְּלִי נִפְרָד מֵעֵצֶם הַמְּהוּת שְׁלוֹ. וּכְמוֹ-כֵן הוּא
 - 3 בְּכַחוֹת הַקְּלוּלִים בְּנֶפֶשׁ, שֶׁהֵם כַּחוֹת (וְלֹא נֶפֶשׁ), כְּלוּמָר שֶׁעַם
 - 4 הַיּוֹתֵם כְּלוּלִים בְּנֶפֶשׁ וְלֹא מִצִּיאוֹת בִּפְנֵי עֲצֻמָּה, בְּכָל זֹאת הֵם נִחְשָׁבִים מִצִּיאוֹת
 - 5 וְסוֹף סוֹף הִרִי הֵם כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ וְלֹא
 - 6 הַנֶּפֶשׁ עֲצֻמָּה, וַיִּתְּרָה מְזוֹ, שֶׁהֵם
 - 7 כְּמוֹ מְקוֹר לַכַּחוֹת הַגְּלוּיִים
 - 8 הַיּוֹקָה שֶׁלֵּהֶם לַכַּחוֹת הַגְּלוּיִים
 - 9 הַמוֹגֵדִים הִיא שִׁיכוּת מִמִּשִּׁית עַד כְּדִי
 - 10 כִּךְ שֶׁאֵם כִּי הַשִּׁיכוּת לֹא נִיכְרַת בַּצּוּרָה
 - 11 גְּלוּיָה וַיִּשְׁרֶה, בְּכָל זֹאת הֵם 'כְּמוֹ
 - 12 מְקוֹר' לַכַּחוֹת כְּפִי שֶׁהֵם בָּאִים בְּגִלּוּי.
 - 13 וְלִכֵּן, הַמְּשָׁל דְּכַחוֹת
 - 14 הַקְּלוּלִים בְּנֶפֶשׁ עַל עֶשֶׂר
 - 15 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת הוּא בְּעֶשֶׂר
 - 16 סְפִירוֹת ד'עֲקוּדִים', בְּעוֹלָם זֶה
 - 17 שְׁבוּ יֵשׁ עֶשֶׂר סְפִירוֹת מוֹגֵדוֹת, שׁוֹנוֹת
 - 18 זֹו מְזוֹ, אֲלֵא שֶׁהֵן 'עֲקוּדִים כְּבָלִי אַחֵד'
 - 19 וְהַחֲבָדִים וְהַשִּׁיעוּיִים בֵּינֵיהֶם הֵם רַק
 - 20 בְּדֻקָּה וְלֹא בְּאֹפֶן נִיכָר וְגִלּוּי וּמִדּוּגֵשׁ
 - 21 אֲבָל בְּדֻרְגוֹת דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
 - 22 הַגְּנוּזוֹת שְׁלֹמַעֲלָה
 - 23 מ'עֲקוּדִים'⁵⁰, כְּפִי שֶׁהַסְפִירוֹת הֵן
 - 24 בְּאֵין-סוֹף עֲצֻמוֹ אֵין שִׁיף לִזְמַר
 - 25 גַּם שֶׁהֵם בְּהֶעֱלֵם שְׂאִינוֹ
 - 26 בְּמִצִּיאוֹת, אֲלֵא שְׂאִינֵם
 - 27 מִצִּיאוֹת מוֹגֵדֶת וְנִיכְרַת כָּלֵל,
 - 28 כְּלִשׁוֹן (הַמוּבָא בְּכַמָּה
 - 29 מְקוֹמוֹת⁵¹) אֵין מִצִּיאוֹת
 - 30 לְגִנוּזוֹת אֲלֵא כְּלוּלוֹת לְגִמְרִי בַּתוֹךְ
 - 31 הַשׁוּרֵשׁ וְהַמְקוֹר בִּן הַנְּעֻלְמוֹת. כִּי
 - 32 זֶה שְׁנַתְּחַדֵּשׁ בְּעֵינֵי דְעֶשֶׂר
 - 33 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת וְהוּא חִידוּשׁ
 - 34 לְגַבִּי דְּרֻגוֹת נְעֻלוֹת עוֹד יוֹתֵר שֶׁם אֵין
 - 35 כָּלֵל מִצִּיאוֹת שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת שׁוֹנוֹת,
 - 36 אֲפִילוֹ לֹא בְּאֹפֶן שֶׁל 'גְּנוּזוֹת', אֲבָל
 - 37 הַחִידוּשׁ הוּא רַק יְכוּלֵת אֲפֻשְׁרוֹת
 - 38 - שִׁיכוּל לְהִיּוֹת הַתְּהוּוֹת עֶשֶׂר
 - 39 סְפִירוֹת, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְּהוּוֹ
 - 40 הַסְפִירוֹת לֹא יִשְׁנָה כְּלוּמָר, אֵין
- מִצִּיאוֹת דְּסְפִירוֹת כָּלֵל, גַּם לֹא מִצִּיאוֹת דְּמְקוֹר לְסְפִירוֹת.
- וְהַמְּשָׁל עַל זֶה עַל הַסְפִירוֹת כְּפִי שֶׁהֵן לַמַּעֲלָה מ'עֲקוּדִים' וְאִינֵם מִצִּיאוֹת
- אֲפִילוֹ כְּמוֹקוֹר לְסְפִירוֹת הוּא מִשֵּׁם הָאֵדָם⁵², דָּזָה שְׁנַתְּחַדֵּשׁ בְּאָדָם
- הַחִידוּשׁ נִפְעַל בְּגִדְרֵי הַמִּצִּיאוֹת שְׁלוֹ עַל-יְדֵי שְׂיֵשׁ לוֹ שֶׁם, הוּא רַק
- בְּסִיךְ הַכּוֹל שְׂבָאָם יִקְרָאוּ אוֹתוֹ
- בְּשִׁמּוֹ, יִהְיֶה פּוֹנֶה (נִמְשָׁף)
- לְקוֹרְאִים אוֹתוֹ. דְּמִצִּיאוֹתָהּ
- שֶׁל הַמְּשָׁכָה זֹו (שְׁנִפְנָה
- לְקוֹרְאֵיו בְּשִׁמּוֹ) מִתְּחִילָה
- בְּעֵת שְׁקוֹרְאֵין אוֹתוֹ בְּשִׁמּוֹ,
- וְלִפְנֵי שְׁקוֹרְאֵין אוֹתוֹ בְּשִׁמּוֹ
- לֹא יִשְׁנָה הַהִמְשָׁכָה וְהַפְּנִיָּה שֶׁל
- הָאָדָם לְמִי שְׁקוֹרָא לוֹ בְּשִׁמּוֹ, וּבִשְׁלֵב
- זֶה, כֹּאשֶׁר אֲמַנֵּם יֵשׁ לוֹ שֵׁם, אֲבָל אִף
- אַחַד לֹא קוֹרָא לוֹ בְּשִׁמּוֹ, אֲזִי הַשֵּׁם שֶׁל
- הָאָדָם לֹא פּוֹעֵל דְּבַר לְגַבִּי פְּנִיָּה
- וְהַמְשָׁכָה שֶׁל הַמִּצִּיאוֹת שְׁלוֹ, גַּם לֹא
- מְקוֹר לְהַמְשָׁכָה, וְזֶה
- שְׁנַתְּחַדֵּשׁ עַל-יְדֵי שְׂיֵשׁ לוֹ
- שֵׁם הוּא רַק יְכוּלֵת - אֲפֻשְׁרוֹת
- שִׁיכוּלָה לְהִיּוֹת הַהִמְשָׁכָה
- דְּנִפְנָה לְקוֹרְאֵיו בְּשִׁמּוֹ אֲבָל
- לַמַּעֲשֶׂה (בְּשִׁלֵּב זֶה) אֵין פְּנִיָּה וְאֵין
- הַמְשָׁכָה.
- וְהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּנוֹגֵעַ לְשֵׁם
- הָאָדָם (רְאוּבֵן, שְׁמַעוֹן) שְׁעֵצֶם
- הַעוֹבְדָה שֶׁהָאָדָם נִקְרָא בְּשֵׁם מִסּוּיִם
- אֵינָה פּוֹעֵלֶת שׁוּם הַמְשָׁכָה וְפְנִיָּה שֶׁל
- מִצִּיאוֹת, עַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
- בְּנוֹגֵעַ לְשִׁמּוֹת הַתּוֹאֵר
- וְהַמַּעֲלָה שְׁמוֹת שְׁנוּעֵדוֹ לִשְׁבַח אָדָם
- וְלֵתֵת בִּטּוּי לַמַּעֲלָה, דְּכִשְׁקוֹרְאֵין
- לְאָדָם בְּשֵׁם חֲכָם אוֹ חֲסִיד
- וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, הִרִי עַל-יְדֵי
- שְׂאוּמִרִים עֲלִיו שְׂבָחִים אֲלֵה
- מְעוֹרְרִים אֶת כַּח הַחֲכָמָה
- וְהַחֲסִיד שְׁבוּ שְׂיוּמִשְׁכּוֹ
- מִהֶעֱלֵם אֶל הַגִּילּוּי אֲבָל עַד
- שִׁיתְּגַלּוּ, הַשְׁמוֹת עֲצֻמָּן לֹא פּוֹעֵלִים אֵת
- הַהִמְשָׁכָה וְהַגִּילּוּי.

(50) בכ"מ, דזה שע"ס הגנוזות הם רק שמות ("אין מציאות לגנוזות") הוא לפני הצמצום, אבל בהמשך תער"ב שם ע' תתקסח ואילך מפורש שגם אחר הצמצום יש ענין זה. וצ"ע. (51) סה"מ תרנ"ט ע' קפז. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסט. סה"מ תרס"ח ע' רב. ועוד. (52) ראה בארוכה המשך תער"ב שם ע' תתקסט ואילך. וראה גם תו"א (הוספות) ויחי קג, ג. אוה"ת ויחי (השמטות) תכז, ב. ועוד. (53) ויחי שם.

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וכמו במשל, בשמות ובתארים של האדם, כך גם בנמשל, בעשר ספירות
2 הגנוזות, כפי שממשך.
3 ומבאר ב'תורה אור'⁵³ לאדמו"ר חזקן ובכמה דרושים⁵⁴,
4 מאמרי חסידות, דעשר ספירות הגנוזות הם עשרה שמות של
5 עשרה עניינים ובחינות באלוקות,
6 שעל-ידי הקריאה בהם בשמות
7 אלו, תהיה התהוות הספירות
8 כשם שבמשל הקריאה בשם 'חכם'
9 מעוררת חכמה. והינו, דכשעלה
10 ברצונו יתברך להיות
11 הספירות, האציל תחלה
12 עשרה שמות⁵⁵, שכל ענינם
13 של עשרה שמות אלו אינו מציאות
14 מוגדרת של ספירות אלא הוא רק
15 דכאשר יקראו אותו יתברך
16 באחד משמות אלה, תתהווה
17 אז (על-ידי הקריאה) אותה
18 הספירה השייכת לשם זה
19 [ולדוגמה דעל-ידי שיקראו
20 אותו בשם חכם, תתהווה
21 ספירת החכמה, ועל-ידי
22 שיקראו אותו בשם חסיד,
23 תתהווה ספירת החסד] -
24 בדוגמת אדם, שעל-ידי
25 שיקראין אותו חכם וחסיד,
26 נעשה המשכת החכמה
27 והחסד. אלא שיש הבדל גדול בין
28 המשל מהאדם למטה לנמשל למעלה
29 באלוקות שבאדם למטה,
30 ההמשכה על-ידי שיקראין
31 אותו חכם וחסיד, היא רק מן
32 ההעלם אל הגילוי והקריאה רק
33 מגלה דבר שכבר היה קיים קודם לכן
34 בהעלם. ולמעלה באלוקות, על-
35 ידי קריאת השמות נעשה
36 עצם מציאות הספירות,
37 דקודם הקריאה בשמות אלו
38 ('חכם' או 'חסיד' וכד') לא היו
39 ספירות כלל במציאות, גם לא
40 בהעלם והייתה רק התעוררות רצון
41 שיהיו ספירות. על-דרך
42 ההמשכה שהאדם פונה ונמשך
- שעל-ידי קריאת שם האדם (שנפנה פשוטו אתו
בשמו), שכל מציאותה של ההמשכה נעשית נוצרה והתרחשה
על-ידי הקריאה בשם, ולפני הקריאה בשם לא היתה אפילו
בהעלם (פנוקר לעיל).
(ח) והנה מבאר לעיל (סעיף
ד-ה) בפירושי הכתוב "במים
הפנים לפני", דכמו שבמים
כפשוטם, על-ידי ההסתכלות
של האדם בהם בתוך המים, נראת
בהם דמות הפנים שמסתכלת
בהם וזאת על אף שהמים מצד עצמם
הם 'פשוטים' ואין בהם שום צורה,
על-דרך זה הוא במים
העליונים, פשיטות דאור-
אין-סוף, שעל-ידי העלאת
'מין נוקבין' דהספירות
("פנים") כאשר הספירות מתעלות
להיות נמשכות ומתקרבות לאור-
אין-סוף, נעשה בו באין-סוף
עצמו ענין הספירות - אלא
שכיוון שמדובר באין-סוף שלמעלה
מכל 'ציור' והגדרה, הספירות אינן
ספירות מצוירות ומוגדרות כמו בעולם
האצילות ובעולמות שלמטה מאצילות
אלא מציאות הספירות היא בהעלם,
עשר ספירות הגנוזות. וזה
שעל-ידי העלאת 'מין
נוקבין' נעשה ספירות באור-
אין-סוף אף שלכאורה תמוה איך
ההתעוררות מלמטה, מצד המקבל,
יכולה לפעול במשפיע העליון ענין
של 'ציור' שלא היה בו קודם לכן,
הוא מפני שגם לפני-זה קודם
ההתעוררות מלמטה, יש לו לאין-
סוף עצמו שיכולת לספירות
[בדוגמת מים כפשוטם, המשל
לענין זה למעלה, דזה שגוראת
בהם דמות הפנים שמסתכלת

(54) אוה"ת ויחי שם. סה"מ צ' להצ"צ קמט, א ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' קפו ואילך. המשך תרס"ו ע' קפד. סה"מ תרס"ח ע' רב. המשך תער"ב שם ע' תתקע. (55) כ"ה בסה"מ צ' שם. וראה לקמן ס"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בָּהֶם, הוּא לְפִי שְׁהִמִּים וְהַפְּנִים הֵם בָּאוּתוֹ סוּג הַמְצִיאוֹת
2 שְׁנֵיהֶם הֵם מְצִיאוֹת גְּשֵׁמִית].
- 3 וְצִרִיף בָּאוֹר, דְּכִיּוֹן שְׁגָם עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת (הַפְּנִים
4 הַנֶּרְאִים בְּמֵים) הֵם רַק יְכוּלֹת לְסְפִירוֹת וְלֹא מְצִיאוֹת שֶׁל סְפִירוֹת
5 מִמֶּשׁ (פְּנֻזָּר לְעִיל סְעִיף ז),
6 וְלֹאִידֶךָ מִצֵּד שְׁנִי, גַּם הָאוֹר -
7 אֵין-סוּף שְׁלִמְעֵלָה מַעֲשֵׂר
8 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת (וּבְמִשְׁלֵי הֵינּוּ
9 הַמֵּים שֶׁבָּהֶם נִרְאִים הַפְּנִים)
10 יֵשׁ לוֹ שְׂכִיכוֹת לְסְפִירוֹת, מָהוּ
11 הַחִילּוּק שֶׁבֵּין שְׁנֵי הָעֲנִינִים
12 כְּלוּמֹר, אִם גַּם עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת
13 הֵם רַק יְכוּלֹת לְסְפִירוֹת וְלֹא מְצִיאוֹת
14 מוּגֵדֶרֶת, וְגַם הָאֵין סוּף לֹא מוֹפְשֵׁט
15 לְגַמְרֵי מִהַסְפִּירוֹת, אִם כֵּן מָה הַהִבְדֵּל
16 הַסְפִּירוֹת הַגְּנוּזוֹת לֵאמֹן-סוּף עֲצֻמוֹ?
17 יֵשׁ לִזְמֶר הַבָּאוֹר בְּזֶה, דְּעֲנִין
18 הַיְכוּלֹת עַל אֵיזֶה דָּבָר
19 הַאֲפִשְׁרוֹת (הַפּוֹטְנִצִּיָּאל) לְדַבֵּר מִסּוּיִם
20 הוּא - שֶׁהַדָּבָר יְכוּלֵּי לְהִיְוֹת.
21 דְּהִגֵּם שְׂכִיכוֹת אֵינוֹ מְקוֹר
22 לְדָבָר אֲלֵא רֹחוֹק מִהַדָּבָר יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר
23 הֵיחֵס שְׁבִין דָּבָר לְמִקּוּרֵי הִשֵּׁר,
24 וְעֲנִינוֹ שֶׁל "יְכוּלֵּי" הוּא זֶה
25 שֶׁהָעֵצֶם הוּא יְכוּלֵּי [פְּדִירָע
26 הַחִלּוּק בֵּין כַּח לִיכוּלֵּי]⁵⁶
27 שֶׁ"כּוּחַ" הוּא כּוֹחַ פְּרִטִי מוּגֵדֶר וְאִילוֹ
28 "יְכוּלֵּי" הוּא חֵלֶק מִהָעֵצֶם, כְּמִבּוֹאֵר
29 בְּסִפְרֵי הַמֵּאמָרִים תִּשְׁ"ג הַנִּסְמָן בַּהֲעֵרָה
30 כֹּאן: "דּוּחֵה הַהֲפָרֵשׁ בֵּין כּוֹחַ וְיְכוּלֵּי,
31 דְּכּוֹחַ הוּא פְּרִטִי וּפּוֹעֵל פְּעוּלָתוֹ לְפִי מָה
32 שֶׁהוּא וְכִמּוֹ כּוֹחַ הַחֲכָמָה הוּא פְּרִטִי
33 וּפּוֹעֵל לְהַתְחַכֵּם וְאֹפֵן פְּעוּלָתוֹ הוּא
34 בְּהַשְׁכָּלָה אֲבֵל יְכוּלֵּי אֵינָה כּוֹחַ פְּרִטִי
35 בְּבַעַל הַיְכוּלֵּי כִּי אִם מִצֵּד הָעֵצֶם שִׁישׁ
36 בִּיכוּלָתוֹ כֵּן וְכֵן, וְהֵינּוּ דִמְפְּנֵי שֶׁהָעֵצֶם
37 הוּא כֵּן וְכֵן לֹכֵן הֵנָּה יֵשׁ בִּיכוּלָתוֹ כֵּן
38 וְכֵן, וְעַם הֵיחֵס דָּגֵם הַכּוֹחוֹת הֵם מִצֵּד
39 הָעֵצֶם וְהֵינּוּ דִמְצֵד שְׁלִימוֹת עֲצֻמוֹתוֹ
40 הֵנָּה מִשּׁוֹם זֶה צִרִיף לְהִיְוֹת בּוֹ כּוֹחוֹת,
41 בְּכָל זֶה הִרֵּי הֵם כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ לֹא מִצֵּד
42 עֲצֻמוֹת הַנֶּפֶשׁ, מִהֲשִׁאֵין-כֵּן יְכוּלֵּי הֵיא מִצֵּד עֲצֻמוֹתוֹ, וּמִמִּילָא מוּבֵן דִּיכוּלֵּי
43 מִתְאַחֵד עִם הָעֵצֶם הִרְבָּה יוֹתֵר מִהַתְאַחֲדוֹת הַכּוֹחוֹת עִם הָעֵצֶם דִּמְאֲחֵר
- 44 שֶׁהִיכוּלֵּי הוּא מִצֵּד הָעֵצֶם הִרֵּי הוּא מִתְאַחֵד מִמֶּשׁ עִם הָעֵצֶם, מָה שֶׁאֵין כֵּן
45 הַכּוֹחוֹת עִם הֵיחֵס מִיּוֹחֲדִים עִם הָעֵצֶם מְכַל-מְקוֹם הֵנָּה אֵין זֶה בַּהַתְאַחֲדוֹת
46 מִמֶּשׁ], מְכַל-מְקוֹם, זֶה שֶׁהָעֵצֶם הוּא יְכוּלֵּי, פִּירוּשׁוֹ הוּא -
47 שְׂכִיכוֹלֵת הָעֵצֶם הוּא שְׂיִהְיָ כֵּן וְכֵן. וְהַשְׂכִּיכוֹת דְּאוֹר-אֵין-
48 סוּף לְסְפִירוֹת (דְּ"מֵים
49 לְפָנִים") הוּא (לֹא שְׂמֻצָּד
50 הָאוֹר-אֵין-סוּף יְכוּלֵּי לְהִיְוֹת
51 סְפִירוֹת, אֲלֵא אֲדָרְבָּה) שְׂצִיּוֹר
52 הַסְפִּירוֹת יְכוּלֵּי לְהִיְוֹת בָּאוֹר-
53 אֵין-סוּף וְנִמְצָא שֶׁהִיכוּת שֶׁל אוֹר
54 אֵין-סוּף לְסְפִירוֹת הֵיא הִרְבָּה יוֹתֵר
55 יִשְׁרָה וְקִרְבָּה מֵאִשֶּׁר הִיכוּת שֶׁל
56 הָעֵצֶם לִיכוּלֵּי. וְהִגֵּם שְׁגָם עֲנִין
57 זֶה בָּאוֹר אֵין-סוּף, הֵינּוּ הִיכוּת שֶׁל
58 לְסְפִירוֹת, הוּא יְרִידָה לְגַבֵּי אוֹר-
59 אֵין-סוּף כְּמוֹ שֶׁהוּא מִצֵּד
60 עֲצֻמוֹ, לְפָנֵי שֶׁהִיְתָה הַתְּעוּרוֹת
61 מִלְמִטָּה (הַעֲלָאת מִיין-נוֹקְבִין שֶׁמְעוּרֶרֶת
62 אֵת הָאוֹר אֵין-סוּף לְשִׁיכוּת לְסְפִירוֹת)
63 דְּבָאוֹר-אֵין-סוּף מִצֵּד עֲצֻמוֹ
64 אֵין יַחַס כָּלֵל לְעֲנִין הַסְפִּירוֹת
65 [וְכִנְזָר לְעִיל סְעִיף ה, שֶׁהוּא
66 עַל-דֶּרֶךְ סְבָרָא שְׂכִלִית שְׂאֵין
67 לָהּ שׁוּם שְׂכִיכוֹת עִם גְּנוּיִם,
68 הַצְבָּעִים לִזְכֵּן וְאוֹדֵם], אֲלֵא
69 שְׂלֹאֲחֲרֵי שְׂעֵלָה בְּרָצוֹנוֹ שֶׁל
70 הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא שְׂיִהְיָ בֵּין-סוּף
71 תְּפִיסַת מְקוֹם לְהַעֲלָאת 'מִין
72 נוֹקְבִין' דְּהַסְפִּירוֹת עַל-יְדֵי-זֶה
73 נַעֲשֶׂה לוֹ שְׂכִיכוֹת לְסְפִירוֹת
74 (פְּנֻזָּר לְעִיל), מְכַל-מְקוֹם
75 הַתְּפִיסַת מְקוֹם' דְּהַעֲלָאת
76 'מִין נוֹקְבִין' דְּהַסְפִּירוֹת בָּאוֹר
77 הָאֵין-סוּף הוּא שֶׁ'מִין נוֹקְבִין'
78 שְׁלֵהֶם שֶׁל הַסְפִּירוֹת יִתְּפוּס מְקוֹם
79 אֲצִלוֹ, שְׂעֵל-יְדֵי הַהַעֲלָאָה
80 תִּהְיֶה הַמְשָׁכַת אוֹר-אֵין-סוּף,
81 וְלֹכֵן, הַשְׂכִּיכוֹת דְּאוֹר-אֵין-סוּף
82 לְסְפִירוֹת שְׂנַעֲשִׁית עַל-יְדֵי
83 שְׂהַעֲלָאת 'מִין נוֹקְבִין'
84 דְּהַסְפִּירוֹת תּוֹפְסַת מְקוֹם
85 אֲצִלוֹ, הֵיא זֶה שְׂבָאוֹר-אֵין-סוּף אֲפִשֵׁר יְכוּלֵּי לְהִיְוֹת צִיּוֹר
86 הַסְפִּירוֹת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ולכן, מאחר והספירות תופסות מקום באין-סוף באופן כזה שהדבר גורם
2 'ציור' של ספירות באין-סוף, כיוון שכך היכולת לספירות, פיון
3 שענינה היא שיכול להיות ספירות, הרי היכולת עצמה נקרא
4 בשם ספירות, עשר ספירות הגנוזות, ונאמר בזה לשון
5 האצלה והפרשה, לשון שנאמר על
6 התהוות שיש לה 'ציור' וגדר
7 נוכחמובא לעיל סעיף ז
8 מהדרושים ממאמרי חסידות
9 "האציל עשרה שמות",
10 ויתרה מזה, דזה שנעשה
11 באור-אין-סוף היכולת
12 לספירות, הוא לא מצד
13 האור-אין-סוף מצד עצמו אלא
14 על-ידי העלאת 'מין נוקבין'
15 דהספירות. והירידה בביכול באור-
16 באור-אין-סוף שיהיה באופן
17 שעל-ידי העלאת 'מין
18 נוקבין' נראים בו הפנים
19 דהספירות, אין זה שנאצל
20 ונצור ונתהווה בו איזה ענין חדש,
21 אלא הוא האור-אין-סוף
22 עצמו, דוגמת המים שהם
23 עצמם באופן בזה שנראת בהם
24 הפנים המסתפקות בהם.
25 (ט) והנה מבאר בדרושים⁵⁷,
26 מאמרי חסידות, שהפנים של האדם
27 הנראים במים, מפיון שהם
28 נוצרים ונראים במים מצד הפנים
29 המסתפקים ולא מצד המים,
30 לכן הם לא דבר נבדל
31 מהמים אלא המים עצמם
32 משתקפים בציור ודמות הפנים
33 המסתכלים בהם. דבאם הפנים
34 הנראים ומשתקפים במים היו
35 נמשכים מהמים, אזי היו
36 דבר מובדל מהמים עצמם
37 שנתהוה מהמים (ועל-דרך
38 דגים שבים ששואבים חיות מהמים
39 אבל הם דבר נבדל ונפרד מהמים
40 עצמם). אבל פיון שהפנים
41 הנראים הם לא מצד המים
42 ששינו את צורתם להיות בצורת הפנים
43 אלא המים נשארו כפי שהיו, לכן
44 אינם דבר נבדל ונפרד שנתהוה
- מהמים אלא המים עצמם. - ועל-דרך-זה הוא בנמשל, דכיון דזה
למעלה באלוקות, דכיון דזה שבאור-אין-סוף ישנם עשר
ספירות הגנוזות הוא לא מצד שינוי שהתרחש באור האין-סוף, אלא
דבר שנוצר מסיבת גורם אחר, על-ידי העלאת 'מין נוקבין'
דהספירות (ולא שנתהוהו
ספירות מאור-אין-סוף), לכן
אינם דבר נבדל מאור-אין-
סוף אלא הוא אור-אין-סוף
עצמו שהוא מצידו לא נשתנה כלל
כשנוצרו בו ספירות.
ועל-פי-זה, שאופן התהוות 'עשר
ספירות הגנוזות' באור אין-סוף הוא כך
שלא חל שום שינוי באור אין-סוף
עצמו, נמצא כי בעשר ספירות
הגנוזות - שני ענינים.
דבחיצוניות, כפי שהדבר משתקף
לרואה (על-דרך ענין הפנים הנראים
במים) ענינם הוא - יכולת
לספירות דבר שלכאורה שונה
מהמהות הפשוטה של אור אין-סוף.
ובכפנימיות, הם - אור-אין-
סוף כפי שהוא מצד מהותו, ללא
שינוי (על-דרך שהמים נשארו
בפשיטותם גם כאשר משתקפת מהם
צורה).
והנה מבאר לעיל סעיף ד',
דב"מים הפנים לפנים", שני
ענינים. הענין האחד שדמות
הפנים המסתפקות במים נראת
במים עצמם, והענין השני
ושדמות זו נראת אחר-כך
לאדם המסתכל בהם. הינו,
שהדמות הנראת לאדם היא
אותה הדמות עצמה הנראת
במים.
ועל-דרך-זה הוא בנמשל
למעלה באלוקות, שעל-ידי
- להיות ציור הספירות. ולכן, היכולת לספירות,
פיון שענינה היא שיכול להיות ספירות, נקרא
בשם ספירות, עשר ספירות הגנוזות, ונאמר בזה
לשון האצלה [וכמובא לעיל סעיף ז מהדרושים
"האציל עשרה שמות"], ויתרה מזה, דזה
שנעשה באור-אין-סוף היכולת לספירות, הוא
לא מצד האור-אין-סוף אלא על-ידי העלאת
'מין נוקבין' דהספירות. והירידה בביכול באור-
אין-סוף שיהיה באופן שעל-ידי העלאת 'מין
נוקבין' נראים בו הפנים דהספירות, אין זה
שנאצל בו איזה ענין, אלא הוא האור-אין-סוף
עצמו, דוגמת המים שהם באופן בזה שנראת
בהם הפנים המסתפקות בהם.
(ט) והנה מבאר בדרושים⁵⁷, שהפנים הנראים
במים, מפיון שהם מצד הפנים
המסתפקים ולא מצד המים, לכן הם לא דבר
נבדל מהמים אלא המים עצמם. דבאם הפנים
הנראים היו נמשכים מהמים, אזי היו דבר
מובדל שנתהוה מהמים (ועל-דרך דגים שבים).
אבל פיון שהפנים הנראים הם לא מצד המים,
אינם דבר נבדל שנתהוה מהמים אלא המים
עצמם. - ועל-דרך-זה הוא בנמשל, דכיון דזה
שבאור-אין-סוף ישנם עשר ספירות הגנוזות
הוא על-ידי העלאת 'מין נוקבין' דהספירות
(ולא שנתהוהו מאור-אין-סוף), לכן אינם דבר
נבדל מאור-אין-סוף אלא הוא אור-אין-סוף
עצמו. ועל-פי-זה, בעשר ספירות הגנוזות - שני
ענינים. דבחיצוניות, ענינם הוא - יכולת
לספירות. ובכפנימיות, הם - אור-אין-סוף.
והנה מבאר לעיל סעיף ד', דב"מים הפנים לפנים", שני ענינים. שדמות
הפנים המסתפקות במים נראת במים, ושדמות זו נראת אחר-כך לאדם
המסתכל בהם. הינו, שהדמות הנראת לאדם היא הדמות הנראת במים,
ועל-דרך-זה הוא בנמשל, שעל-ידי העלאת 'מין נוקבין' דפנים התחתונים,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 העֲלָאתָ מִיֵּן נֹקֵבִין' הַהֲתַעֲרוּת מִלְמַט ד' פְּנִים הַתַּחְתּוֹנִים',
2 עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת נִמְשָׁכִים לַהֲתַעֲלוֹת וּלְהִתְקַרֵּב אֶל הָאֵין-סוֹף,
3 נִפְעָלִים שְׁנֵי עֲנִינִים, עֲנִין אֶחָד, נְעֻשִׁים "פְּנִים" (עֶשֶׂר סְפִירוֹת
4 הַגְּנוּזוֹת) בְּמִים (פְּשִׁיטוֹת דְּאוּר-אֵין-סוֹף), וְהַעֲנִין הַשֵּׁנִי
5 וְאַחֲרֶיךָ נִמְשָׁכִים וּמִתְגַּלִּים
6 ה'פְּנִים הָעֲלִיּוֹנִים' שְׁבָמִים
7 (עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת)
8 מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וּמִזָּה
9 נְעֻשִׁים 'פְּנִים הַתַּחְתּוֹנִים',
10 עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת. הֵינּוּ
11 שְׁעִנְיָנִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
12 הַגְּלוּיּוֹת (בְּפִנְיָמִיּוֹת) הֵיא -
13 הַגְּלוּיִי דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
14 הַגְּנוּזוֹת, כְּלוּמֹר, גַּם אִם לֹאֲרָה
15 נִרְאָה שְׁעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת הֵם
16 סְפִירוֹת בְּצִיּוֹר מִגְּדוּר, לֹאֲמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר
17 אֵין זֶה אֵלָּא גִּילּוּי (וּמַעֲיֵן הַשְׁתַּקְפוֹת)
18 שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת בְּדוּגְמַת
19 דְּמוּת הַפְּנִים הַנִּרְאָת לְאָדָם
20 הַמְּסַתְּפֵל בְּמִים שֶׁהִיא הַדְּמוּת
21 הַנִּרְאָת בְּמִים עֲצָמִים (עֶשֶׂר
22 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת).
23 וְעַל-פִּי הַנִּלְכָּד בִּמְשַׁמְעוֹת הַעֲמוּקָה
24 שֶׁל הַמִּשְׁלֵל שֶׁהַדְּמוּת הַנִּרְאָת
25 בְּמִים הִיא הַמִּים עֲצָמִים,
26 מִזְכֵּן שֶׁכֵּן הוּא גַם בְּנִמְשָׁל, שְׁגָם
27 ה'פְּנִים הַתַּחְתּוֹנִים' (עֶשֶׂר
28 סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת), שֶׁהֵם
29 הַגְּלוּיִי ד'פְּנִים הָעֲלִיּוֹנִים',
30 עֲנִינִים הַפְּנִימִי הוּא - מִים,
31 פְּשִׁיטוֹת דְּאוּר-אֵין-סוֹף וְאִךְ
32 שְׁבִיחֵינִיּוֹת נִרְאָה שֶׁהַסְפִּירוֹת מְצִיּוּרוֹת
33 וּמִגְּדוּרוֹת, לֹאֲמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר, בְּפִנְיָמִיּוֹת
34 גַּם הֵן פְּשׁוּטוֹת.
35 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן מַה שֶׁכָּתוּב
36 "בְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים, כֵּן לֹב
37 הָאָדָם לְאָדָם", וּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב
38 הִיא שְׁכִמִּים הַפְּנִים לְפָנִים שְׁבָהם
39 הַדָּבָר מִזְכֵּן כֵּן גַּם בִּלְבַּב הָאָדָם לְאָדָם
40 שְׁבִיחָה הַדָּבָר הוּא חִירוּשׁ, דְּכִמּוֹ
41 שְׁבָמִים (וּבְנִמְשָׁל הֵינּוּ פְּשִׁיטוֹת
42 דְּאוּר-אֵין-סוֹף), עַל-יְדֵי
43 הָעֲלָאתָ מִיֵּן נֹקֵבִין' נְעֻשָׂה
44 בָּהֶם "פְּנִים" (סְפִירוֹת),
45 כְּמוֹ-כֵן הוּא בְּאָדָם הָעֲלִיּוֹן,
שְׁעַל-יְדֵי הָעֲלָתָה מִיֵּן נֹקֵבִין' דְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן, נְעֻשָׂה
הַצִּיּוֹר וְהַדְּמוּת דְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן בְּאָדָם הָעֲלִיּוֹן וּדְבָר זֶה שִׁאֲדָם
הַתַּחְתּוֹן פּוֹעֵל 'צִיּוֹר' בִּיאָדָם הָעֲלִיּוֹן' (לֹב הָאָדָם אֶל הָאָדָם) הוּא פֹּלָא
וְחִירוּשׁ. דְּלִכְאוּרָה, הָרִי הַטָּעַם עַל זֶה שְׁבָמִים נִרְאָת דְּמוּת
הַפְּנִים הַמְּסַתְּפֵל בָּהֶם, הוּא לְפִי שְׁמִים הֵם
פְּשׁוּטִים, מַה-שְּׂאֵין-כֵּן כְּשֶׁמְסַתְּפֵלִים בְּדָבָר שִׁישׁ
בּו צִיּוֹר, הַצִּיּוֹר שֶׁל הַדָּבָר הוּא סוֹתָר לְצוּרַת
הַפְּנִים הַמְּסַתְּפֵל בּו (פְּנִיזְכָּר לְעִיל סְעִיף ה),
וְכִינּוֹן שְׂאָדָם הָעֲלִיּוֹן' (עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת)
הוּא בְּחִינַת צִיּוֹר, אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּו הַצִּיּוֹר
דְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן. וְהַבְּאוּר בְּזָה, דְּעַל-יְדֵי הָעֲבֻדָּה
שֶׁל אָדָם הַתַּחְתּוֹן, מִתְגַּלִּית הַפְּנִימִיּוֹת דְּאָדָם
הָעֲלִיּוֹן, עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת, שְׁעִנְיָנִים
הוּא - הַגְּלוּיִי דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
הַגְּנוּזוֹת (פְּנִים הַנִּרְאִים
בְּמִים), כְּמִבְּאוּר לְעִיל שְׁעֶשֶׂר סְפִירוֹת
הַגְּלוּיּוֹת (הַסְפִּירוֹת דְּאֶצִּילוֹת) הֵן בְּעֶצֶם
הַתְּגַלּוּת שֶׁל הַסְפִּירוֹת הַגְּנוּזוֹת, וְעַד
שֶׁהֵם הַמִּים (פְּשִׁיטוֹת דְּאוּר-
אֵין-סוֹף) עֲצָמִים. וְעַל-יְדֵי שְׁמִיּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת דְּאָדָם
שֶׁמִּתְגַּלֶּה (עַל-יְדֵי הָעֲבֻדָּה
דְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן) הַפְּנִימִיּוֹת
דְּאָדָם הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא
הַפְּשִׁיטוֹת דְּאוּר-אֵין-סוֹף,

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֶפְשָׁר יָכוֹל לִהְיוֹת בּוֹ הַצִּיּוֹר דָּאֵדָם הַתַּחְתּוֹן⁵⁸ כְּמוֹ שְׂבָמִים
- 2 הַפְּשׁוּטִים מְצוּרָה יְכוּלָה לִהְיוֹת צוּרָה, כְּמִבּוּאָר לַעִיל בְּאַרִיכוֹת.
- 3 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לֹמֵר ד' כְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים" הוּא לֹא רָק
- 4 מִשֵּׁל גִשְׁמִי לַעֲנִיין הִרְחֵנִי אֵלָּא גַם טַעַם וּבִאּוֹר עַל "כֵּן לֵב הָאָדָם
- 5 לְאָדָם". דְּעִנֵּן "מִים הַפְּנִים
- 6 לַפְּנִים" לִפִּי מִשְׁמַעוֹתוֹ הַפְּנִימִית
- 7 הוּא שֶׁהַפְּנִים הַתַּחְתּוֹנִים
- 8 הַנִּרְאִים מִחוּץ לַמִּים (עֶשֶׂר
- 9 סְפִירוֹת הַגְּלוּיּוֹת) הֵם 'חַד'
- 10 מְצִיאוֹת אַחַת מִמֶּשׁ עִם הַפְּנִים
- 11 הַעֲלִיּוֹנִים הַנִּרְאִים בְּמִים
- 12 (עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת), וְעַד
- 13 שֶׁהֵם 'חַד' מְצִיאוֹת אַחַת מִמֶּשׁ עִם
- 14 הַמִּים עִצְמָם (פְּשִׁיטוֹת דָּאוֹר-
- 15 אֵין-סוֹף), וְכִאֲמוֹר שֶׁהַסְפִירוֹת
- 16 הַגְּלוּיּוֹת הֵן הַתְּגֻלּוֹת שֶׁל הַסְפִירוֹת
- 17 הַגְּנוּזוֹת, וּמִמִּילָא גַם מְצִיאוֹת אַחַת עִם
- 18 הָאֵין-סוֹף עִצְמוֹ שְׁבוּ נִמְצְאוֹת הַסְפִירוֹת
- 19 הַגְּנוּזוֹת, וְזֶהוּ הַטַּעַם עַל "לֵב
- 20 הָאָדָם לְאָדָם", שֶׁבְּאָדָם
- 21 הַעֲלִיּוֹן נַעֲשֶׂה הַצִּיּוֹר דָּאֵדָם
- 22 הַתַּחְתּוֹן.
- 23 וְלִהּוֹסִיף, עוֹד עֲנִיין בּוֹה, דְּעַל-פִּי
- 24 הַמְּבַאֵר לַעִיל (סְעִיף ו') דְּזֶה
- 25 שֶׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁהַמְּשָׁכָה
- 26 דְּלִמְעַלָּה תִּהְיֶה עַל-יְדֵי
- 27 אֲתַעֲרוּתָא-דְּלִתְתָּא הוּא לֹא
- 28 בְּגַלל שֶׁאֵין לֵאחֲזֵרוּתָא דִּלְתַּתָּא יֵשׁ
- 29 כּוֹחַ לְעוֹרֵר אֶת הָאֲתַעֲרוּתָא דִּלְעִילָא
- 30 שֶׁהִיא אֵין-עֲרוּן בֵּין שְׁנֵי הַעֲנִינִים,
- 31 כְּמִבּוּאָר לַעִיל, אֵלָּא, כִּי שֶׁרֶשׁ
- 32 הָאֲתַעֲרוּתָא-דְּלִתְתָּא גְּבוּה מְאֹד,
- 33 הוּא בְּעֶצְמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף
- 34 שֶׁלֹּמְעַלָּה גַם מִהָאֹר כְּמוֹ
- 35 שֶׁהוּא מְצַד-עֶצְמוֹ קוֹדָם
- 36 שֶׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ עֲנִין
- 37 הָאֲתַעֲרוּתָא-דְּלִתְתָּא, וְלִפִּי זֶה
- 38 יֵשׁ לֹמֵר, דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁעַל-
- 39 יְדֵי הָעֵבוּדָה דָּאֵדָם הַתַּחְתּוֹן
- 40 מִתְּגַלָּה הַפְּנִימִיּוֹת דָּאֵדָם
- 41 הַעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא 'חַד' מְצִיאוֹת
- 42 אַחַת מִמֶּשׁ עִם הַפְּשִׁיטוֹת דָּאוֹר-

- 43 אֵין-סוֹף כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּכַחֲשֵׁי מִים וְהָאֹר שִׁישׁ לוֹ שְׂכִיכוֹת
- 44 לְצִיּוֹר, דְּוִגְמָת מִים כְּפִשְׁוּטִים שֶׁגַם לִפְנֵי שְׁמִסְתְּפָלִים בָּהֶם,
- 45 הֵם בְּאוֹפֵן שֶׁאֶפְשָׁר יְכוּלָה לִהְיוֹת נִרְאָה בָּהֶם הַפְּנִים
- 46 שְׁמִסְתְּפָלִים בָּהֶם], הִנֵּה בְּנוֹסָף לַכֹּךְ עַל-יְדֵי הָעֵבוּדָה דָּאֵדָם
- 47 הַתַּחְתּוֹן, נִפְעַל חִידוּשׁ גָּדוֹל בְּהִרְבֵּה,
- 48 נִמְשָׁךְ גַּם גִּילּוֹי עֶצְמוֹת אוֹר-
- 49 אֵין-סוֹף שֶׁלֹּמְעַלָּה גַם מִהָאֹר
- 50 כְּמוֹ שֶׁהוּא מְצַד-עֶצְמוֹ וְלֹא
- 51 שִׁיךְ בּוֹ צִיּוֹר וְכִמּוּכָן נִעְלָה מְכַפִּי שֶׁהוּא
- 52 בְּחִינַת מִים.
- 53 יו"ד) וְהִנֵּה⁵⁹ הָעֵבוּדָה שֶׁל
- 54 הָאָדָם לִמְטָה שֶׁעַל-יְדֵיהָ מִתְּגַלָּה
- 55 הַפְּנִימִיּוֹת דָּאֵדָם הַעֲלִיּוֹן
- 56 הִיא בְּכָלִלוֹת בְּאוֹפֵן כִּלְיִי
- 57 הָעֵבוּדָה דְּבִרְרוֹר וְהַעֲלָתָה נֶפֶשׁ
- 58 הַבְּהִמִּית. כִּי זֶה שֶׁעֶשֶׂר
- 59 סְפִירוֹת הַגְּלוּיּוֹת הֵם
- 60 (בְּחִיצוֹנִיּוֹת) כְּמוֹ דְּכֵר נִבְדָּל
- 61 שֶׁנִּתְּהוּ מִעֶשֶׂר סְפִירוֹת
- 62 הַגְּנוּזוֹת, הוּא מְצַד הַפְּרָסָא
- 63 צִמְצוּם וְהַעֲלָם שֶׁנִּמְשָׁל לִמְסַךְ מְבִרִיל
- 64 (כְּתִרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס עַל הַפְּסוּק 'וְהַבְדִּילָה
- 65 הַפְּרוּכֹת', פֶּרָסָא) בֵּין עֶשֶׂר
- 66 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת לְעֶשֶׂר
- 67 סְפִירוֹת הַגְּלוּיּוֹת. וְעַל-יְדֵי
- 68 זִכּוּף וְעִידוֹן וְהַעֲלָתָה נֶפֶשׁ
- 69 הַבְּהִמִּית שְׂבָאָרָם נַעֲשֶׂה זִכּוּפָה
- 70 הַפְּרָסָא שְׂבִין לְמַעְלָה
- 71 מְאֻצִּילוֹת (עֶשֶׂר סְפִירוֹת

- 23 לְצִיּוֹר, דְּוִגְמָת מִים כְּפִשְׁוּטִים שֶׁגַם לִפְנֵי שְׁמִסְתְּפָלִים בָּהֶם, הֵם בְּאוֹפֵן שֶׁאֶפְשָׁר
- 24 לִהְיוֹת נִרְאָה בָּהֶם הַפְּנִים שְׁמִסְתְּפָלִים בָּהֶם], הִנֵּה עַל-יְדֵי הָעֵבוּדָה דָּאֵדָם
- 25 הַתַּחְתּוֹן, נִמְשָׁךְ גַּם גִּילּוֹי עֶצְמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף שֶׁלֹּמְעַלָּה גַם מִהָאֹר כְּמוֹ
- 26 שֶׁהוּא מְצַד-עֶצְמוֹ
- 27 יו"ד) וְהִנֵּה⁵⁹ הָעֵבוּדָה שֶׁעַל-יְדֵיהָ מִתְּגַלָּה הַפְּנִימִיּוֹת דָּאֵדָם הַעֲלִיּוֹן הִיא
- 28 בְּכָלִלוֹת הָעֵבוּדָה דְּבִרְרוֹר נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית. כִּי זֶה שֶׁעֶשֶׂר סְפִירוֹת
- 29 הַגְּלוּיּוֹת הֵם (בְּחִיצוֹנִיּוֹת) כְּמוֹ דְּכֵר נִבְדָּל שֶׁנִּתְּהוּ מִעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת,
- 30 הוּא מְצַד הַפְּרָסָא בֵּין עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּלוּיּוֹת. וְעַל-יְדֵי
- 31 זִכּוּף נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית נַעֲשֶׂה זִכּוּפָה הַפְּרָסָא שְׂבִין לְמַעְלָה מְאֻצִּילוֹת (עֶשֶׂר סְפִירוֹת

(58) והציור דאדם התחתון שבאדם העליון אינו דבר מובדל מאדם העליון אלא הוא אדה"ע עצמו, ע"ד הפנים הנראים במים שהם המים עצמם (כנ"ל בפנים). ועפ"ז מובן שאין שינוי (ח"ו) באדם העליון ע"י הציור דאדם התחתון שבו - ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסה. וראה גם אוה"ת בשלח ע' תפ. 59) בהבא לקמן, ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקעה"ו.

ביאור בדרך אפשר

וְהָעֲבֹדָה שֶׁעָלְיָהּ נִמְשָׁךְ הַגִּילּוּי הַעֲצָמוֹת אֹרֶז-אֵין-סוֹף
הִיא הָעֲבֹדָה הַנְּעֻלִית יוֹתֵר מֵהָעֲבֹדָה שֶׁל יֶזֶכֶךְ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, הִיא
הָעֲבֹדָה שֶׁמִּצַּד הַנִּשְׁמָה עֲצֻמָּה (שֶׁלֹּא מֵעֵלָה מִתְּהַלְּכִשׁוֹת בְּגוֹרָף
וְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית), דִּבְכָּלֵּלוֹת הִיא הָעֲבֹדָה דִּרְעוּתָא דְּלִבָּא

רצון הלב להיות נמשך לאלוקות. **פִּי** 49

וְזֶה אֲשַׁעֲלֶיךָ הָעֶבֶדָה
 דִּישָׂרָאֵל נִמְשָׁךְ גִּילוי עֲצָמוֹת
 אֹרֶז-אֵיזֶסוֹף הוּא מֵאֵד

מַעֲלֵת הַנְּשָׁמוֹת, ד' עָלוּ
בְּמַחֲשָׁבָה (בְּנוֹכַח לַעֲלִיל

יְדֵי בְּרוּר וְזָכוּךְ נָפֶשׁ
הַפְּרָסָאוֹת, וְגַם הַזָּכוּךְ

סְעִיף (ו), וְלָכֵן הַמְשַׁכֶּת גִּילּוֹי
זֶה הוּא עַל-יְדֵי רְעוּתָא

57 דְּלִפְאֵי' המשיכה להתקרב לאלוהות
58 שקיימת רק בנשמות, וכמובן לא

59 קיימת בנפש הבהמית, ולכן העבודה
60 עם הנפש הבהמית לא יכולה לעורר

61 אֶתְּחַדָּשׁ וְהָיָה לְפָנַי כְּבָרִית בְּעֵינֵינוּ.
62 (יֹא) וְהָיָה בְּחֵדוֹשׁ שְׁנַת־חֲדָשׁ
63 בְּמִצְוֵי-מוֹרָד לְכַסֵּם

64 הָרֵאשׁוֹנָה בַּמֶּתָן תּוֹרָה שֶׁהִיא בָּהָר
65 סִינַי, לֵאחֹר יֵצֵאת מִצְרַיִם, וְעַל-

66 דִּרְךָ-זֶה בְּמִתֵּן-תּוֹרָה שְׂבָכָל
67 שָׁנָה כֹּאשֶׁר עֲנִינִי מִתֵּן תּוֹרָה בְּפֶעַם

הָאֹרֶץ-אֵין-סוֹף הִיא
וְשֶׁלֹמֶעֱלָה מִהֶתְלַבְּשׁוֹת

הָרֵאשׁוֹנָה חוֹזִירִים וּמֵאִירִים מַחֲדָשׁ,
שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים.

70 העניין האחד, הַמְשַׁכֵּת וְהַגִּילוי הַבְּכָלְלוֹת הוּא הָעֲבוּדָה

71 עֲצָמוֹת אֹרֶאֱיִן-סוֹף הָשְׁעַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה

72 לְיִשְׂרָאֵל - כלשון הכתוב הפותח
73 את עשרת הדברות "אָנֹכִי היינו
74 הָיָה עִמָּנוּ" (דברים 5: 22)

74 עֲצֻמְתּוֹ יִתְּ, נִעְשֶׂה הָרִי, אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל
75 מֵאִיר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
76 וְהַמְשַׁכֵּת גִּילּוֹי זֶה הוּא עַל-

77 וְנִתְחַדֵּשׁ בְּמַתָּן-תּוֹרָה יְדֵי 'רַעוּתָא דְּלֵבָא' הַתְּעוֹרְרוֹת

78 וְהַתְּגִלוֹת הַרְצוֹן לְאֻלוֹת שְׁנִמְצָא וְיִיחַד-דְּרֵי-זֶה

79 בנשמות ישראל. והענין השני **ובטול**
80 **הגזרה והמחצה בין עליונים**

וְתַחֲתוֹנִים⁶⁰, כדברי המדרש שמתן
תורה נמשל לשתי מדינות שהמלך גזר

83 שְׁנֵי הָאֶחָד לֹא יַעֲלוּ לַשְּׁנִיָּה וּבְנֵי
84 הַשְּׁנִיָּה לֹא יִרְדּוּ לְרֵאשׁוֹנָה וְאַחֲרֵיכֶן

85 התבטלה הגזירה, וכך היה במתן תורה

86 שעד אז הייתה מחיצה שלא אפשרה חיבור בין עליונים ותחתונים ואילו במתן

87 תורה הוסרה המחיצה והאנוש נשחבר אל האלוהים. "אשר ה' אל ה' אלהינו"

88 ותחתונים עלו לעליונים – "ואל משה אמר עלה") ובמתן תורה, עם ביטול

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגירה המפרידה בין עליונים ותחתונים, בטלה המחיצה **בְּכָל הָעוֹלָמוֹת**.
 - 2 וְהַמִּשְׁכָּה גִּילוי זה שמחבר עליונים ותחתונים הוא **עַל־יְדֵי בְּרוּר**
 - 3 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה.
 - 4 וְלִכְּנֵן בְּסִפְרֵית הָעוֹמֵר, שֶׁהִיא הַהֲכָנָה לַמִּתְנִיחַ, צָרִיף
 - 5 לְהִיּוֹת שְׁנֵי הָעֲנִינִים, העניין
 - 6 האחד בְּרוּר וזיכור הַמִּדּוֹת דִּנְפֶּשׁ
 - 7 הַבְּהֵמָה שהיא העבודה המבטלת
 - 8 את הצמצומים והמחיצות ומחברת בין
 - 9 עליונים ותחתונים, וְהֶאֱחָכָה
 - 10 ד' **כָּכָל מְאֹדָף** ('רְעוּתָא
 - 11 דְּלָבָא') שהיא הפועלת את המשכת
 - 12 עצמותו ('אנוכי') למטה.
 - 13 וְזֶהוּ מֵה שְׁכָתוֹב וּסְפָרְתָם
 - 14 לָכֶם גו' את ספירת העומר החל
 - 15 מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר
 - 16 הַתְּנוּפָה גו', דַּעֲנֵן עֹמֶר
 - 17 הַתְּנוּפָה גו' הוא כְּמוֹ
 - 18 שְׁכָתוֹב⁶¹ וְהִנֵּף אֶת הָעֹמֶר
 - 19 גו' לְרִצּוֹנְכֶם, לְרִצּוֹנְכֶם הוא
- 20 רמו לעבודה הנעלית של נשמות ישראל עצמן, 'רְעוּתָא דְּלָבָא', העבודה
 - 21 של התעוררות רצון הלב לאלוקות, וְעַל־יְדֵי רִצּוֹן זֶה (דְּהֶאָדָם)
 - 22 "עושים" וממשיכים "רִצּוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם". וְזֶהוּ "אִימְתִי הֵן
 - 23 תְּמִימוֹת, בְּזִמְנָא שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין רִצּוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם", וזו
 - 24 המשמעות הפנימית של דברי המדרש
 - 25 המובאים בתחילת המאמר שספירת
 - 26 העומר היא במעלה ומדריגה של
 - 27 'תְּמִימוֹת', ככתוב 'שבע שבתות
 - 28 תְּמִימוֹת', כאשר בני ישראל 'עושים
 - 29 רִצּוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם' דְּהַמִּשְׁכָּה זו
 - 30 המשכת ה'עצמות' על עבודת הנשמות
 - 31 ב'רעותא דליבא' הוא עֲנִין
 - 32 הַתְּמִימוֹת, אֲמִתִּית הַשְּׁלֵמוֹת.

(61) אמור כג, יא.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד ב

- 1 עליה אדם הראשון לישוב, ולכך לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו,
 - 2 במקום זה יש רק דקלים, כי כך גזר אדם הראשון, שלא יהיה בו אלא
 - 3 ישוב דקלים, ולכך מתכוונים במה שאומרים שהדקלים משנות אדם
 - 4 הראשון. מספרת הגמרא, רַב מְרְדְּכִי אֱלֹוִיָּה לְרַב אִשִּׁי רְבו
 - 5 מְהִירוּנִיא וְעַד בִּי בִּיפִי, וְאָמַר לֵה, עַד בִּי דִּירָא.
 - 6 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, כָּל שְׂאִינוֹ מְלֻחָה וּמְתַלְוָה – כֹּל
 - 7 שְׂאִינוֹ מְלֻחָה אֶת חֲבֵרוֹ, וְכֵן מִי שְׂאִינוֹ מְנִיחַ שִׁילוּחָה, הִרִי הוּא כְּאִילוֹ
 - 8 שׁוֹפֵף דְּמִים, שְׂאִילְמִלִי לְיוֹהֵוּ אֲנָשִׁי וְרִיחוֹ לְאֵלִישַׁע כְּשֶׁהֵלַךְ
 - 9 מֵעִיר, לֹא הָיוּ הַתִּינוּקוֹת מִתְקַלְסִים בּוֹ, וְכֵן לֹא גִיָּרָה דּוֹבִים
 - 10 לְתִינוּקוֹת. וּמִבֵּיאָה הַגְּמָרָא אֶת הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר עַל אִישֶׁה הַנְּבִיא
 - 11 אַחֵר שִׁרְיָא אֶת הַמִּים בִּירִיחוֹ, "וַיַּעַל מִשֶּׁם בֵּית אֵל וְהוּא עָלָה
 - 12 בְּרִדְּהּ וַיַּעֲרִים קִטְנִים יָצְאוּ מִן הָעִיר וַיִּתְקַלְסוּ בּוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ עָלָה
 - 13 קִרְחָה עָלָה קִרְחָה", ומפרשת הגמרא, אָמְרוּ לוֹ, עָלָה שֶׁהִקְרַחְתָּ –
 - 14 שְׂרוּקֶנָה עָלֵינוּ אֶת הַמָּקוֹם שֶׁכֵּל עוֹד שְׁהָיוּ הַמִּים רַעִים, הֵינּוּ
 - 15 מִתְפַּרְנְסִים עַל יְדֵי שֶׁהִבְאֵנוּ מִיָּם מִמָּקוֹם אַחֵר וּמִכְרָנָה, וְעַכְשִׁיו
 - 16 שֶׁרַפְּאָת אֶת הַמִּים, קִפְחָת אֶת פִּרְנִסְתֵּינוּ.
 - 17 עוֹד מִבֵּאֵר הַגְּמָרָא, מֵאִי "וַיַּעֲרִים קִטְנִים" הִרִי נִעְרִים גְּדוֹלִים הֵם
 - 18 וְאִינֶם קִטְנִים, וְקִטְנִים אִינֶם נִעְרִים, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, נִעְרִים נִקְרְאוּ
 - 19 עַל שֶׁם שְׂמִנּוּעָרִים מִן הַמִּצּוֹת, קִטְנִים נִקְרְאוּ עַל שֶׁם שְׁהָיוּ מְקַטְנִי
 - 20 אֲמִנָּה בְּכֵךְ שְׂדָאָה עַל הַפֶּסַח פִּרְנִסְתָּם עַל יְדֵי רִיפּוֹי הַמִּים. תִּנָּא
 - 21 בְּבִרְיָאָת פִּירוּשׁ אַחֵר עַל כֵּךְ, נִעְרִים הָיוּ, וּבִזְבוּז עֲצָמָן – הִנְהִיגוּ אֶת
 - 22 עֲצָמָם בְּבוּזִין בְּקִטְנִים. מִתְקִיף לֵה רַב יוֹסֵף, מִזֶּה הַקּוּשִׁי בְּכֵךְ
 - 23 שֶׁקִּרְיִים גַּם נִעְרִים וְגַם קִטְנִים, וְלָכֵן נִעְרִים אִינוֹ כִּינּוֹי לְגִילָם אֲלֹא
- 24 קרִיִּים כֵּךְ עַל שֶׁם מְקוֹמָן שְׂבֹאוֹ מֵעִיר שְׂשֻׁמָה 'עוֹרוֹן', וְקִטְנִים הֵיוּ,
 - 25 מִי לֹא בְּתִיב – וְכִי לֹא נֶאֱמַר כַּעֲנִן זֶה, "וַיֵּאָרֶם יָצְאוּ גְּדוּדִים וַיִּשְׁבּוּ
 - 26 מֵאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל נִעְרָה קִטְנָה", וְקִשְׂיָא לֵן כְּמוֹ כֵּן, כִּיכֹד הִיא נִעְרָה
 - 27 וְקִטְנָה הִיא נִעְרָה בֵּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הִיא וְאִינָה קִטְנָה, וְאָמַר רַבִּי
 - 28 פְּדָתָה, קִטְנָה הִתָּה דְּמִן נְעוּרָן – מִן הָעִיר נְעוּרָן, וְכֵךְ נֶאֱמַר גַּם כֵּן
 - 29 בַּעֲנִין נִעְרִים קִטְנִים. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, הָתֵם בַּעֲנִין נִעְרָה קִטְנָה לֹא
 - 30 מְפָרֵשׁ הַכְּתוּב מְקוֹמָהּ מֵאִין הִיא בֹּאָה, לֵכֵךְ נִתֵּן לִפְרֹשׁ שְׁנֵעְרָה הוּא
 - 31 עַל שֶׁם מְקוֹמָהּ, וְאִילוֹ הֵכָּא בַּעֲנִין הַנִּעְרִים הַקִּטְנִים מְפָרֵשׁ מְקוֹמָן
 - 32 שִׁישְׁאֵוֹ מִירִיחוֹ, וְלֵכֵךְ אֵין לִפְרֹשׁ שְׁנֵעְרִים הוּא עַל שֶׁם מְקוֹמָם.
 - 33 עוֹד נֶאֱמַר שֶׁם, "וַיִּפֹּן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵם וַיִּקְלָלם בְּשֵׁם ה'", מִפְּרִשָּׁת
 - 34 הַגְּמָרָא, מָה רָאָה, אָמַר רַבִּי, רָאָה מִשֶּׁם – שֶׁהִנֵּישָׁם בְּרִאֲיִיתוֹ,
 - 35 בְּדִתְנִיא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן נְטַלְיָאֵל אָמַר, כָּל מָקוֹם שֶׁנִּתְּנָה חֲכָמִים
 - 36 עֲנִינָהם לְרַעָה, הַתּוֹצֵאָה הִתָּה אוֹ מִיתָה אוֹ עֵוִי. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר,
 - 37 רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁכְּבוֹלָן נִתְעַבְּרָה בְּהֵן אֲפֵן בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים שְׁהוּא
 - 38 יוֹם שֶׁאֶסּוּר בַּתְּשֻׁמִּישׁ הַמִּטָּה. וְרַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אָמַר, בְּלוּרִית –
 - 39 שֶׁרַם שֶׁמֶגְדִּלִּים אַחֲרֵי הָעוֹרֵף רָאָה שִׁישׁ לֵהֵן בְּאִמּוּרִים וְלֵכֵךְ
 - 40 קָלֵלם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא הִתָּה בְּהֵן
 - 41 לְחִלּוּחִית שֶׁל מִצְוָה וְלֵכֵךְ קָלֵלם. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְלָכֵן בְּנִרְעִיָּהּ
 - 42 נִיחָה הָוָה – תִּהְיֶה לְחִלּוּלִית, וְאֵין רָאוּי לְקָלֵלם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר
 - 43 רָאָה שֶׁאֵין לְחִלּוּחִית לֹא בָּם וְלֹא בְּנִרְעִים עַד כּוּף כָּל הַדּוּרוֹת וְלֵכֵךְ
 - 44 קָלֵלם.
 - 45 אַחֲרֵי שֶׁאִישֶׁע קָלֵלם נֶאֱמַר שֶׁם, "וַיִּתְצָאנָה שְׁתֵּים דּוֹבִים מִן הָעִיר
 - 46 וַתִּבְקַעְנָה מֵהֶם אֲרָבָעִים וּשְׁנֵי יִלְדִים",

אודות חג השבועות, נאמר בתורה:

המועדים, ולמה נאמר ענין זה בחג השבועות דוקא?

ומזה שהפתיח "מסת נדבת ידך" נתפרש נאמר במפורש בחג

השבועות, מוכח, שעיקר ענין הנתינה בעין יפה ובאופן

של ויתור שיהיה לחג השבועות דוקא, ובזה גופא בניין

הנדיבות הנזכר כאן מודגש (לא

פל-קף ענין נדבת הלב, אלא

מודגש במיוחד) הענין ד"נדבת

ידך" דוקא, כנזכר לעיל.

(ב) ולהבין באור הענין, יש

להקדים תחלה מה שכתוב

בהפטר⁸ של חג השבועות שהיא

תיאור המרכבה העליונה שראה

יחזקאל הנביא ועל דמות הפסא

דמות כמראה אדם עליו

מלמעלה, דצריך להבין⁹

מהו ענין ציור דמות ודוגמה של

אדם למעלה, הלא אין לו

לקדוש-ברוך-הוא דמות הגוף

ואין לו גוף¹⁰?ובמדרש רבה¹¹ איתא מובא

גדול כחן של נביאים

שמדמין צורה דבר מתוך הבראה

ליוצרה לבורא כו' שגאמר ועל

דמות הפסא דמות כמראה

אדם עליו מלמעלה, אמנם,

כיון שענין זה (שהנביאים

מדמין צורה נכרא ליוצרה

לבורא) נאמר בתורה, על-

כרחי בהכרח צריך לומר שכן

ידך" דוקא, כנזכר לעיל.

(ב) ולהבין באור הענין, יש להקדים תחלה מה שכתוב בהפטר⁸ ועל דמותהפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, דצריך להבין⁹ מהוענין ציור אדם למעלה, הלא אין לו דמות הגוף ואין לו גוף¹⁰. ובמדרשרבה¹¹ איתא כחן של נביאים שמדמין צורה ליוצרה כו' שגאמר ועל

דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, אמנם, כיון שענין זה

שהנביאים מדמין צורה ליוצרה) נאמר בתורה, על-כרחי צריך לומר שכן

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

ועשית חג שבועות להו' אלקיך מסת נדבת

ידך אשר תתן גו'¹. וידוע הדיוק² במה

שכתוב נדבת ידך, הרי ענין הנדיבות שיהיה אל

הלב, כמו שכתוב³ כל נדיב לבו יביאה, ומהואומרו נדבת ידך דוקא. ועוד דיוק בזה⁴, מה

שיהיה ענין זה לחג השבועות דוקא. דהנה, ממה

שכתוב "מסת נדבת ידך", דרשו חז"ל⁵ שאדם

מביא חובתו מן החולין, היינו, שצריך להקריב

קרנות בריבוי יותר מן המעשר⁶, בעין יפה,

ובאופן של ויתור. וענין זה נתפרש להדיא בחג

השבועות, וממנו ילפינו שכל המועדים צריך

להיות הקרנות בעין יפה ובאופן של ויתור.

ולכאורה, הנה ליה למימר ענין זה בחג הפסח,

שהוא ראשון לרגלים⁷, וממנו נלמד על כל

המועדים, ולמה נאמר ענין זה בחג השבועות

דוקא. ומזה שהפתיח "מסת נדבת ידך" נתפרש

בחג השבועות, מוכח, שעיקר ענין הנתינה בעין

יפה ובאופן של ויתור שיהיה לחג השבועות

דוקא, ובזה גופא מודגש (לא פל-קף ענין נדבת הלב, אלא) הענין ד"נדבת

ידך" דוקא, כנזכר לעיל.

(ב) ולהבין באור הענין, יש להקדים תחלה מה שכתוב בהפטר⁸ ועל דמותהפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, דצריך להבין⁹ מהוענין ציור אדם למעלה, הלא אין לו דמות הגוף ואין לו גוף¹⁰. ובמדרשרבה¹¹ איתא כחן של נביאים שמדמין צורה ליוצרה כו' שגאמר ועל

דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, אמנם, כיון שענין זה

שהנביאים מדמין צורה ליוצרה) נאמר בתורה, על-כרחי צריך לומר שכן

(1) פ' ראה טז, יו"ד - בקריאת היום. (2) ד"ה זה בהמשך תער"ב ח"א ע' רמה. ובכ"מ. (3) ויקהל לה, ה. (4) ד"ה זה בסה"מ תרנ"ו ע' שנ. המשך תרס"ו ס"ע רלו. וראה גם אוה"ת פ' ראה ע' תשנד. ע' תשסד. (5) חגיגה ח, א. (6) ראה פנים יפות עה"פ. (7) ריש מסכת ר"ה. (8) דיוס א' דחג השבועות - יחזקאל א, כו. (9) בהבא לקמן - ראה ד"ה כי תשא העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתצו). (10) פיוט יגדל. (11) ב"ר ר"פ כז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא המציאות ואכן יש דמיון ביניהם. וצריך להבין איך שיף
 - 2 לומר 'ציור אדם' למעלה?
 - 3 (ג) ויובן בהקדים מה שנתבאר לעיל¹² במאמר שנאמר בליל א'
 - 4 דחג השבועות (נדפס לעיל עמוד ו) בפירוש הפנימי על פי חסידות של
 - 5 דברי הכתוב¹³ פנים הפנים
 - 6 לפנים, בן לב האדם לאדם.
 - 7 שקאי הכתוב מדבר לא רק במים
 - 8 בפשוטם, שלמרות שמצד עצמם
 - 9 אין בהם 'ציר' ודמות מסוימת, הדמות
 - 10 המסתכלת בהם נשקפת מהם אלא
 - 11 גם במים העליונים, שהוא
 - 12 ענין הפשיטות דאור-אין
 - 13 סוף שלמעלה מ'ציור אדם'
 - 14 'מים' למעלה הם משל לכך שהאור
 - 15 האלוקי האין-סוף הוא 'פשוט', כלומר
 - 16 מופשט מהגדרה ו'ציר' מסוים והוא
 - 17 למעלה מ'ציור אדם', דרגה באלוקות
 - 18 שבה יש 'ציר' וה'דמות' שנמשלה
 - 19 ל'אדם', כפי שממשיך ומבאר.
 - 20 והענין בזה, דהנה, המים
 - 21 (פשוטם) המים הגשמיים הם
 - 22 חומר ון וצלול נקי ופשוט
 - 23 מכל גונים מופשט ללא כל צבע,
 - 24 וכאשר אדם מסתכל בתוך
 - 25 המים, נראים משתקפים במים
 - 26 פני האדם המסתכל בהם,
 - 27 והמים עצמם אינם משתנים
 - 28 כלל בעקבות העובדה שפני האדם
 - 29 משתקפים בהם, ושינוי הפנים
 - 30 הנראים במים השינוי שחל
 - 31 במראה המים הוא לא שינוי במים
 - 32 עצמם אלא מחמת שינוי
 - 33 הפנים של האנשים
 - 34 המסתכלים בהם (אם
 - 35 המסתכל הוא ראובן הפנים
 - 36 הנראים במים הם פניו של ראובן
 - 37 או שמעון כו'), וגם בשעה
 - 38 שנראים בהם פני האדם
 - 39 המסתכל בהם, לא זו בלבד
 - 40 שלאחר שהאדם יפסיק להביט במים,
 - 41 מראה המים יחזור להיות כפי שהיה אלא אפילו באותה שעה שבה האדם
 - 42 מביט במים וצורת פניו נראית בהם אין השינוי קנוי באמתית
- במים, האמת היא שהמים עצמם לא השתנו רק אלא שנתראה בן לעיני הרואה בלבד, ואמתית מהות הפנים הנראים במים אינו אלא מהות המים עצמם ואילו המהות האמתית של הפנים בכלל לא נמצאת במים.
- וכן הוא גם למעלה באלוקות, דענין מים העליונים כמו שהוא בתכלית העילוי, במעלה ומדרגה הכי גבוהה רומז על אור-אין-סוף שלפני הצמצום שהוא פשוט בתכלית הפשיטות, מופשט לחלוטין מכל 'ציר' ומכל הגדרה והגבלה, ולא שיף בו שום רצון לדברים מוגבלים ומוגדרים שמחוץ לעצמותו ושום ציור דמות וצורה כלל, ומה שעלה ברצונו הפשוט הלא מוגדר לברוא את העולם המוגבל והמוגדר, הרי זה על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מים נקביים, כלומר התעוררות מצד המקבל את השפע (כידוע בקבלה וחסידות שהמשפיע נמשל לזכר והמקבל נמשל לנקבה), אבל אין הכוונה להתעוררות שנפעלת על ידי הנבראים התחתונים המוגבלים אלא רצון שהתעורר באין-סוף מינה-יבה ומהו מתוכו, היינו בתוך עצמו ולא מצד מציאות שחוץ ממנו, רצון שהתעורר מהתענוג שיהיה שעתיד להיות למעלה במעשה התחתונים לכשיבראו והעונג העתיד להיות ממעשיהם של התחתונים, עורר את הרצון לברוא אותם, שזהו ענין התוכן הפנימי של מאמר חכמינו ז"ל "במי נמלך הקדוש-ברוך-הוא והתייעץ, כביכול, אם לברוא את העולם, בנשמותיהם של צדיקים"¹⁴, שעלה לפניו יתברך מה שעתיד להתענג בעבודת הצדיקים בקיום התורה ועל-ידי-זה היתה התעוררות הרצון לברוא את העולם.
- העולם, ועל-ידי-זה כתוצאה מהתעוררות העונג היתה התעוררות הרצון העליון לברוא את העולם.

(12) ד"ה בשעה שעלה משה למרום - דליל א' דחג השבועות פ"ד ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 343 ואילך).
(13) משלי כז, יט. וראה המשך תער"ב שם ע' תתקסד ואילך. דרושים שנשמנו בד"ה בשעה שעלה הנ"ל. (14) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְאֵף שִׂדוּעַ שְׁתַּחֲלָה צְרִיכָה לְהִיטּוֹת הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן הַעֲלִיּוֹן
- 2 לְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת, וְאַחֲרֵי־כֵן כִּי־יִשְׁרָץ כֹּה־יָכוֹל לְהִיטּוֹת עֲנָן
- 3 הַהִמְלָכָה הַהִתְעִיעֻצוֹת, כְּבִיכּוֹל הָאֵם לְמַלֵּא אֶת הָרָצוֹן וּלְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת
- 4 בְּפוֹעַל (בְּמִי נִמְלָךְ כו'), מִה־שְּׂאִין־בֶּן קוֹדֶם הַתְּעוֹרְרוֹת
- 5 הָרָצוֹן בְּדָכָר לֹא שִׁיף עֲנָן
- 6 הַהִמְלָכָה שֶׁהִרִי אִם אֵין רָצוֹן, אֵין
- 7 עַל מַה לְהַתְעִיעֵץ, וְאִם־בֶּן הָרִי גַם
- 8 קוֹדֶם הַעֲלָאֵת 'מִיִּן נוֹקְבִין'
- 9 מִיִּם נְקִיִּים, הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַטָּה, מִצַּד
- 10 הַמִּקְבֵּל, הֵינּוּ הַנְּבִרָאִים כו' הִיָּה
- 11 כְּכֹר הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן הַעֲלִיּוֹן
- 12 לְעוֹלָמוֹת מִצַּד עֲצָמוֹ וּלְכַאֲרָה לֹא
- 13 מוֹכֵן אֵיךְ הַרְבֵּרִים מִתְאַיִמִים עִם הָאִמּוֹר
- 14 לְעִיל שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת ה'מִיִּן נוֹקְבִין' הִיא
- 15 זֹו שְׁגוֹרֶמֶת אֶת הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן, אֵלֹא
- 16 הַהִסְבֵּר הוּא מְכַל־מְקוֹם לְמִרוֹת
- 17 שֶׁאֵין לֵלֹא הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן תַּחֲלִילָה
- 18 אֵין עַל מַה לְהַתְעִיעֵץ, בִּינּוֹן שְׁגַם
- 19 לְאַחֲרֵי הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן עַל
- 20 בְּרִיאַת הָעוֹלָם צְרִיף לְהִיטּוֹת
- 21 עֲנָן הַהִמְלָכָה אִם לְכַרְאוֹ אִם
- 22 לֹא, וְאִם בְּעֵת הַהִמְלָכָה
- 23 יוֹחֲלֵט עַל לֹא, וּמִסְקֶנָה
- 24 הַהִתְעִיעֻצוֹת תַּהִיָּה לֹא לְבִרְוֹא אֶת
- 25 הָעוֹלָם, יִהְיֶה זֶה כְּאִילוֹ לֹא
- 26 נִתְעוֹרֵר בְּזֶה כָּלָל וְכָלָל (שֶׁזֶּהוּ)
- 27 עֲנָן הַהִמְלָכָה שֶׁהִרִי זֹו הַמִּשְׁמַעוֹת
- 28 שֶׁל הַתְּעִיעֻצוֹת שְׁמוֹסֵר הַמִּתְעִיעֵץ
- 29 אֶת רָצוֹנוֹ לְזֶה שְׁנִמְלָךְ אֹתוֹ,
- 30 שְׂאֵם יֹאמֵר לֹא, יִהְיֶה הָרָצוֹן
- 31 כְּאִילוֹ לֹא הִיָּה כָּלָל, נִמְצָא,
- 32 שֶׁהִתְחַלֵּט עַל הֵן הַמִּסְקֶנָה כֵּן
- 33 לְבִרְוֹא אֶת הָעוֹלָמוֹת בְּעֵת
- 34 הַהִמְלָכָה הוּא כְּמוֹ תַּחֲלִילָה
- 35 הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן שֶׁהִרִי עַד
- 36 שֶׁתַּחֲקֵבֵל הַמִּסְקֶנָה כֵּן לְבִרְוֹא אֶת
- 37 הָעוֹלָם, הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן יִכּוֹלָה
- 38 לְהַתְבַּטֵּל כְּאִילוֹ לֹא הִיָּתָה. וְהֵינּוּ,
- 39 שְׁתַּחֲלִיל הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן
- 40 (שֶׁלִּפְנֵי הַהִמְלָכָה) אֵינּוּ
- 41 בְּכַחֲשִׁית רָצוֹן בְּרוֹר וּמִשִּׁי עֲדִין
- 42 אֵלֹא זֹו רַק הַתַּחֲלָה בְּלִבָּר, וְלִכְּנָן
- 43 בְּשֶׁלֶב זֶה הֵן וְלֹא שׁוֹיִן וְיִיתְכֵּן שֶׁהַמִּסְקֶנָה תַּהִיָּה לֹא לְמַלֵּא אֶת הָרָצוֹן,
- 44 וְרַק עַל־יְדֵי הַהִמְלָכָה וְהַמִּסְקֶנָה שֶׁלֹּא כֵּן לְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת נַעֲשֶׂה

- 45 בְּכַחֲשִׁית רָצוֹן¹⁵ בְּרוֹר וּמִשִּׁי.
- 46 וְעוֹד זֹאת, הַסְבֵּר נוֹסֵף לִכְךָ שֶׁגַם תַּחֲלִיל הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן לְעוֹלָמוֹת
- 47 וְנִבְרָאִים הִיא עַל־יְדֵי 'מִיִּן נוֹקְבִין', הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַטָּה אֵף שֶׁעֲדִין אֵין מִצִּיאוֹת
- 48 שֶׁל נִבְרָאִים תַּחֲתוֹנִים, דְּעֲנָן הַעֲלָאֵת 'מִיִּן נוֹקְבִין' (שֶׁעֲלָה לְפָנָיו
- 49 לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַתְּעִיעֻג
- 50 שְׁפַעֲבוֹדֶת הַצְּדִיקִים שֶׁעֲתִיד
- 51 לְהִיטּוֹת לוֹ מַעֲבוֹדֶת הַצְּדִיקִים, שֶׁהוּא
- 52 עֲנָן "בְּמִי נִמְלָךְ" כו') יִשְׁנֹו
- 53 עֲלִיית ה'מִיִּן נוֹקְבִין' קִיַּמֶת בַּעֲצֵם
- 54 עוֹד קוֹדֶם הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן,
- 55 אֵלֹא שֶׁהוּא עֲנָן הַתְּעוֹרְרוֹת ה'מִיִּן
- 56 נוֹקְבִין' קִיַּם בְּהָעֵלָם בְּעֲצָמוֹתוֹ
- 57 וְעִדִּין אֵינּוּ נִרְגַּשׁ בְּגִלּוֹ, וּבְהָעֵלָם
- 58 קוֹדֶם ה'נִמְלָךְ' אֵל
- 59 הַהִתְעוֹרְרוֹת כו' וְכִפִּי שֶׁהַרְבֵּרִים
- 60 הֵם בְּהָעֵלָם, לְפָנָי שֶׁבֹאוּ בְּגִלּוֹ, שֶׁלֶב
- 61 ה'נִמְלָךְ' שֶׁבוּ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
- 62 מִתְעִיעֵץ, כְּבִיכּוֹל, עִם נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים
- 63 שֶׁעֲתִידוֹת לְגַרְם לוֹ תַּעֲנוּג, קוֹדֶם לְשֶׁלֶב
- 64 שֶׁל הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן וְרַק אַחֲרֵי שִׁישׁ
- 65 הַעֲלָאֵת 'מִיִּן נוֹקְבִין' מִתְעוֹרֵר הָרָצוֹן.
- 66 וְהֵינּוּ, דְּעַם הֵיטּוֹת שֶׁהַסְּדֵר
- 67 בְּפוֹעַל וּבְגִלּוֹ כִּפִּי שֶׁהַרְבֵּרִים הֵם
- 68 בְּגִלּוֹ, כְּשֶׁמְדוּבָר עַל הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן
- 69 בְּאֹפֶן גִּלּוֹ, הוּא שְׁתַּחֲלָה בְּשֶׁלֶב
- 70 רֹאשׁוֹן בָּאָה הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן,
- 71 וְאַחֲרֵי־כֵן נַעֲשִׂית הַהִמְלָכָה
- 72 כו' אִם וְכִיצַד לְבַצֵּעַ אֶת הָרָצוֹן,
- 73 מְכַל־מְקוֹם עוֹד לְפָנָי
- 74 הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן בְּפוֹעַל וּבְגִלּוֹ
- 75 צְרִיכָה לְהִיטּוֹת הַהִתְעוֹרְרוֹת
- 76 בְּעֲצָמוֹתוֹ צְרִיף לְהִיטּוֹת שׁוֹרֵשׁ
- 77 לְרִבְרִים בְּעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
- 78 הוּא, וְצְרִיף לְהַתְחַדֵּשׁ בּוֹ, כְּבִיכּוֹל, עִצֵּם
- 79 הַרְבֵּי שֶׁהֵעֲנָן דְּהַעֲלָאֵת 'מִיִּן
- 80 נוֹקְבִין' מִצַּד הַנְּבִרָאִים יִהְיֶה
- 81 תּוֹפֵס מְקוֹם אֵצֶל, שֶׁהִרִי
- 82 עֲבוֹדֶת הַנְּבִרָאִים מִצַּד־עֲצָמָה
- 83 מִצַּד הָעֵרֶךְ שֶׁלֹּא עֲצָמָה אֵין לָהּ
- 84 שׁוֹם תְּפִסִּית מְקוֹם אֵין לָהּ עֵרֶךְ
- 85 וְחִשְׁבוֹת כָּלִל לְגִבִּי עֲצָמוֹת אֹרֶ־
- 86 אֵין־סוֹף, וְלִכְּנָן צְרִיף שְׂאִיר
- 87 הַנוֹבֵעַ מִכֵּךְ שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עֲצָמוֹ
- 88 שֶׁיִּתְּפּוֹץ וְיִתְעַנֵּג בְּזֶה וְיִהְיֶה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נחשב בעיניו, שזהו ענין ד"כי חפץ חסד הוא"16 ויש לו
- 2 רצון להשפיע ולתת מצידו (ולא בגלל החשיבות של עבודת האדם מצד
- 3 עצמה), וְעַל-יְדֵי־זֶה שעבודת הצדיקים נחשבת ותופסת מקום לגביו
- 4 יְהִיָּה בְכַח הַעֲלָאת 'מִן' נוקבין' מצד הנבואים לַפְּעוּל
- 5 הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן למעלה כו'.
- 6 וְעִנֵּן זֶה שֶׁהַעֲלָם כפי שהדברים
- 7 הם בשורשם הנעלם ב'עצמות', קוֹדֶם
- 8 ה"נִמְלָךְ" לַהֲתְעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן
- 9 (שלא כפי סדר הדברים בפועל ובגלוי,
- 10 כמבואר לעיל), הוּא הַטַּעַם והסיבה
- 11 עַל זֶה שֶׁבָּכְחוּ שֶׁל ה"נִמְלָךְ"
- 12 לְבַטֵּל אֶת הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן כָּאִלוּ לֹא הִיתָה כָּלל, שְׁזָהוּ
- 13 כָּאִלוּ לֹא הִיתָה כָּלל שְׁהָרִי
- 14 לְכַאוֹרָה לֹא מוֹכֵן, מֵאַחֵר שֶׁבְּפֹעֵל
- 15 הִייתָה הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל הָרָצוֹן, מְדוּעַ
- 16 כֹּאשֶׁר מִסְקֶנָה ה'נִמְלָךְ' הִיא שֶׁלֹּא לְמַלֵּא
- 17 אֶת הָרָצוֹן, הַדְּבָר נִחְשָׁב כְּאִילוּ לֹא הִיָּה
- 18 רָצוֹן כָּלל, וְהָרִי לְמַעֲשֵׂה כֵן הִיָּה רָצוֹן,
- 19 אֲלֵא שְׁזָהוּ מִצַּד קְדִימָת
- 20 ה"נִמְלָךְ", כִּי בִשְׁרֹשׁ וּבִהְעֵלֶם,
- 21 ה'נִמְלָךְ' בֹּא לִפְנֵי הַהֲתְעוֹרוֹת וּמוֹשֵׁרֶשׁ
- 22 בְּמִקּוֹם יוֹתֵר עֲמוּק וְיוֹתֵר פְּנִימִי, וְכִיוֹן
- 23 שֶׁה'נִמְלָךְ' נִעֲלָה יוֹתֵר וְעֲמוּק יוֹתֵר
- 24 מֵאַשֶׁר הָרָצוֹן, מִסְקֶנָה הַנִּמְלָךְ לְשִׁלִּילָה
- 25 מִבְּטֵלָת אֶת הָרָצוֹן כְּאִילוּ לֹא הִיָּה
- 26 מִלְכַּת־חִילָה.
- 27 וּמִכָּל זֶה מוֹכֵן, שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת
- 28 הָרָצוֹן בְּאֻר־אֵין-סוֹף אֵינוֹ
- 29 מִצַּד הָאֻר־אֵין-סוֹף עֲצָמוֹ,
- 30 שְׁהָרִי אֵינוֹ בְּגֵדֵר רָצוֹן כָּלל
- 31 אֲלֵא מוֹפְשֵׁט מֵרָצוֹן מְסוּיָם וּמוֹגֵדֵר,
- 32 אֲלֵא נַעֲשֶׂה רַק מִצַּד הַעֲלָאת
- 33 'מִן' נוקבין' וְכֹל הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן
- 34 הִיא כְּתוּצָאָה מִזֶּה שֶׁעֲלָה לִפְנֵי הָעוֹנֵג
- 35 שֶׁתִּידֵּי לִהְיוֹת מֵעֲבֹדֶת הַצְּדִיקִים.
- 36 וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּכַתּוּב "בְּמִיָּם
- 37 הַפְּנִימִים לְפָנִים", דְּכָשֶׁם
- 38 שֶׁהַפְּנִימִים שֶׁל הָאָדָם הַמְּבִטִּי בְּמִיָּם אֵינֵם
- 39 מִצַּד הַמִּיָּם עֲצָמָם שֶׁלֹּאמָתוֹ שֶׁל דְּבָר לֹא חָל בָּהֶם שִׁינוּי וְלֹא הִפְכוּ לִהְיוֹת
- 40 מִיָּם בְּעַלִּי צוּרָה מְסוּיָמָה אֲלֵא פְּנֵי הָאָדָם נִרְאִים בְּמִיָּם רַק מִצַּד הַפְּנִימִים
- 41 הַמְּסַתְּפִלִּים בָּהֶם, כִּן גַּם הָרָצוֹן לְעוֹלָמוֹת בְּאֻר־אֵין-סוֹף אֵינוֹ
- 42 מִצַּד הָאֻר־אֵין-סוֹף עֲצָמוֹ שֶׁגַּם לְאַחַר הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן מִמִּשְׁכֵּן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 ולהתעלות למעלה, ואם-כן אותו האור שנעשה ומתעורר למעלה
44 על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה למעלה הוא האור
45 הנמשך מלמעלה למטה בעקבות ההתעוררות, ולכן, כשם שה'פנים
46 העליונים' שנעשים על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה
47 למעלה אינם מהות דבר בפני-
48 עצמו אלא הם אור-אין-סוף 1 והעלאתה, ואם-כן אותו האור שנעשה על-ידי
49 ממש, כמבואר לעיל, כך גם 2 העלאת 'מין נוקבין' הוא האור הנמשך, ולכן,
50 האור הנמשך מאור-אין-סוף 3 כשם שה'פנים העליונים' שנעשים על-ידי
51 בעקבות ההתעוררות שפעלה ההעלאה 4 העלאת 'מין נוקבין' אינם מהות דבר בפני-
52 אינו מהות אחרת אלא הוא 5 עצמו אלא הם אור-אין-סוף ממש, כך גם האור
53 אור-אין-סוף ממש. וכמו 6 הנמשך מאור-אין-סוף אינו מהות אחרת אלא
54 שהוא במשל דהמים, 7 הוא אור-אין-סוף ממש. וכמו שהוא במשל
55 שאותם הפנים שנעשים 8 דהמים, שאותם הפנים שנעשים במים שמהותם
56 במים שמהותם של פנים אלו 9 היא מהות המים, הם החוזרים ונראים לאדם
57 המסתכל במים. 10 הם עצמם הם הפנים החוזרים
58 ונראים לאדם המסתכל 11 בהם. הם עצמם הם הפנים החוזרים
59 במים. 12
60 (ד) והנה כשם שישנו הענין ד'פנים הפנים 13
61 לפנים" כמו שהוא באור-אין-סוף 14 שלפני הצמצום, כן הוא גם במדרגות שלאחר
62 הצמצום, שה'פנים העליונים' הם עשר ספירות 15 הגנוזות, וה'פנים התחתונים' הם עשר ספירות
63 הגלויות, עשר ספירות דאצילות. ובהקדים 16 באור החלוק בין עשר ספירות דאצילות לעשר
64 ספירות הגנוזות. דהנה 17, עשר ספירות 18 דאצילות נמצאות תמיד במציאות, שהרי גם
65 לפי המבאר במקום אחר 18 שכל מציאות 19 הספירות היא רק בצת הפעולה וההשפעה
66 בעולמות, כי האור והחיות שמהיה את 20 העולמות הוא מבחינת החסד, כמו שכתוב 19 כי
67 אמת עולם חסד יבנה, וכמו-כן יש צורך גם 21 במדת הגבורה בשביל התהוות העולמות, כדי
68 שלא תהיה התפשטותם באופן של בלי גבול, 22 כמאמר רז"ל 20, אני הוא שאמתי לעולמי די,
69 וזה לשון הגמרא: "ואמר רב יהודה 23 אמר רב: בשעה שברא הקדוש-ברוך-
70 הוא את העולם, היה [העולם] מרחיב 24 והולך כשתי פקעיות [חוטים] של שתי,
71 עד שגער בו הקדוש-ברוך-הוא 25 והעמידו, שנאמר 'עמודי שמים ירופפו
72 ויתמהו מגערתו', 26 והיינו דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב
73 'אני אל שדי, אני הוא שאמתי לעולם 27 די', וכן יש צורך בשביל בריאת
74 העולם במדת התפארת שהיא 28 ההתפללות השילוב דהסוד
75 וגבורה יחד, וכן יש צורך 29 בספירות נצח-הוד-יסוד,
76 שעל-ידן היא ההשפעה 30 בפועל כו' של הספירות העליונות
77 במדת הדין והימדות, מהן (המוחין והמידות), הרי כיון שהתהוות העולמות היא

1 ולהתעלות למעלה, ואם-כן אותו האור שנעשה ומתעורר למעלה
2 על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה למעלה הוא האור
3 הנמשך מלמעלה למטה בעקבות ההתעוררות, ולכן, כשם שה'פנים
4 העליונים' שנעשים על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה
5 למעלה אינם מהות דבר בפני-
6 עצמו אלא הם אור-אין-סוף 1 והעלאתה, ואם-כן אותו האור שנעשה על-ידי
7 ממש, כמבואר לעיל, כך גם 2 העלאת 'מין נוקבין' הוא האור הנמשך, ולכן,
8 האור הנמשך מאור-אין-סוף 3 כשם שה'פנים העליונים' שנעשים על-ידי
9 בעקבות ההתעוררות שפעלה ההעלאה 4 העלאת 'מין נוקבין' אינם מהות דבר בפני-
10 אינו מהות אחרת אלא הוא 5 עצמו אלא הם אור-אין-סוף ממש, כך גם האור
11 אור-אין-סוף ממש. וכמו 6 הנמשך מאור-אין-סוף אינו מהות אחרת אלא
12 שהוא במשל דהמים, 7 הוא אור-אין-סוף ממש. וכמו שהוא במשל
13 שאותם הפנים שנעשים 8 דהמים, שאותם הפנים שנעשים במים שמהותם
14 במים שמהותם של פנים אלו 9 היא מהות המים, הם החוזרים ונראים לאדם
15 המסתכל במים. 10 הם עצמם הם הפנים החוזרים
16 ונראים לאדם המסתכל 11 בהם. הם עצמם הם הפנים החוזרים
17 במים. 12
18 (ד) והנה כשם שישנו הענין ד'פנים הפנים 13
19 לפנים" כמו שהוא באור-אין-סוף 14 שלפני הצמצום, כן הוא גם במדרגות שלאחר
20 הצמצום, שה'פנים העליונים' הם עשר ספירות 15 הגנוזות, וה'פנים התחתונים' הם עשר ספירות
21 הגלויות, עשר ספירות דאצילות. ובהקדים 16 באור החלוק בין עשר ספירות דאצילות לעשר
22 ספירות הגנוזות. דהנה 17, עשר ספירות 18 דאצילות נמצאות תמיד במציאות, שהרי גם
23 לפי המבאר במקום אחר 18 שכל מציאות 19 הספירות היא רק בצת הפעולה וההשפעה
24 בעולמות, כי האור והחיות שמהיה את 20 העולמות הוא מבחינת החסד, כמו שכתוב 19 כי
21 אמת עולם חסד יבנה, וכמו-כן יש צורך גם 22 במדת הגבורה בשביל התהוות העולמות, כדי
23 שלא תהיה התפשטותם באופן של בלי גבול, 24 כמאמר רז"ל 20, אני הוא שאמתי לעולמי די,
25 וזה לשון הגמרא: "ואמר רב יהודה 26 אמר רב: בשעה שברא הקדוש-ברוך-
27 הוא את העולם, היה [העולם] מרחיב 28 והולך כשתי פקעיות [חוטים] של שתי,
29 עד שגער בו הקדוש-ברוך-הוא 29 והעמידו, שנאמר 'עמודי שמים ירופפו
30 ויתמהו מגערתו', 31 והיינו דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב
32 'אני אל שדי, אני הוא שאמתי לעולם 32 די', וכן יש צורך בשביל בריאת
33 העולם במדת התפארת שהיא 34 ההתפללות השילוב דהסוד
35 וגבורה יחד, וכן יש צורך 36 בספירות נצח-הוד-יסוד,
37 שעל-ידן היא ההשפעה 38 בפועל כו' של הספירות העליונות
39 במדת הדין והימדות, מהן (המוחין והמידות), הרי כיון שהתהוות העולמות היא

(17) בסעיף זה - שולבו כמה פרטים ממאמר ד"ה בשעה שעלה משה למרום דליל א' דחג השבועות, שלא נכללו במאמר המוגה. (18) ראה פרס שער ד (שער עצמות וכלים) פ"ב בשם הר"ד - הובא בסה"מ תרנ"ז ע' קצב. תרנ"ט ע' קפז. (19) תהלים פט, ג. (20) חגיגה יב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בתמידות ללא הפסק, הנה גם מציאות העֶשֶׂר ספירות שהן
2 בעולם האצילות שֶׁעַל־יָדָן היא פְּעוּלַת הַהִתְהוּוּת של העולמות
3 וְהַשְׁפָּעָה בְּעוֹלָמוֹת, היא בתמידות. אף בְּאַמְתָּ, הנה
4 מציאות הספירות היא לא רק מצד פְּעוּלָתָן שעל ידן היא
5 ההתהוות וההשפעה, אלא
6 מציאותן של עשר הספירות היא
7 מצד עצמן²¹, וְהִינּוּ, דְּכִינּוֹ
8 שְׁעָלָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ
9 לְהַאֲצִיל ולברוא עֶשֶׂר ספירות,
10 הנה מצד רצון זה שהוא רצון
11 תמידי יִשְׁנָה מציאות העֶשֶׂר
12 ספירות בתמידות, וְהִשְׁנִינִי
13 שְׁנַעֲשֶׂה בָּהֶם בספירות על-יְדֵי
14 עֲבוֹדַת הָאָדָם ביחס לאופן פעולתן
15 ומידת פעולתן הוא רק אם יִהְיֶה
16 תוספת אור כו' או גְּרַעוֹן
17 בהשפעה חס־וְשְׁלוֹם, אָבֵל
18 ההשפעה של מעשי האדם על
19 הספירות היא לא בְּנוֹגַע לְשֵׁרֶשׁ
20 וּפְנִימִיּוֹת הָעֵנִין, עֶצֶם מציאות
21 הספירות, שִׁישְׁנוֹ תְּמִיד ללא
22 שינוי.
23 וְהִנֵּה, עֶשֶׂר ספירות
24 דְּאֲצִילוֹת, שֶׁהֵן עֶשֶׂר ספירות
25 הַגְּלוּיּוֹת, כפי שהן מציאות גלויה,
26 שְׁנִמְצָאוֹת תְּמִיד בְּמציאות
27 שקיימים תמיד כמציאות ניכרת
28 וּמוֹגֵדֶת, שֶׁרָשָׁן מֵעֶשֶׂר ספירות
29 הַגְּנוּזוֹת שֶׁאֵינָן נִמְצָאוֹת
30 בְּמציאות כָּלָל, שקיימות
31 כמציאות לא ניכרת ולא מוגדרת,
32 שְׁלֹכָן²² הנה גם הַמְשָׁל²³
33 דָּאֵשׁ שֶׁבְּצוּר אֵבֶן הַחֲלָמִישׁ
34 שֶׁהוּא בְּהֶעֱלֵם שֶׁאֵינּוּ
35 בְּמציאות שם האש קיימת בהעלם
36 שאינו מציאות ניכרת וּמוֹגֵדֶת
37 [שְׁלֹכָן, גם אם יִהְיֶה האבן שיש
38 בתוכה אש בהעלם מִשְׁוֹף זְמַן רַב
39 בְּתוֹךְ הַמַּיִם, לא יוֹגֵרַע
40 מֵאוּמָה כֹּחַ הָאֵשׁ שֶׁבּוֹ וְעִדִּין
41 האש קיימת באבן (בהעלם) בדיוק כמו
- לפני שהכניסו את האבן לתוך מים (ולא כמו הָאֵשׁ שֶׁבְּנִחְלָתָהּ, שֶׁאֵף
שֶׁאֵין פֶּאֶן שְׁלֵהֶבֶת בְּגִילּוּי, אֵלָא הָאֵשׁ היא בְּהֶעֱלֵם בְּתוֹךְ
הַנִּחְלָתָהּ ואם כן לכאורה יש דמיון בין האש שבצור החלמיש לאש שבנחלת,
אבל לאמתו של דבר יש הבדל גדול מאד ביניהם כי ההעלם של האש
שבנחלת הרי זה הֶעֱלֵם שִׁישְׁנוֹ
בְּמציאות מציאות שלא נראית
וניכרת בגלוי והיא נעלמת אבל
מציאות ניכרת וּמוֹגֵדֶת, וְלֹכֵן יִכְבֶּה
האש שבנחלת בְּמַיִם), וְהִינּוּ לְפִי
שֶׁאֵינּוּ האש שבצור החלמיש
מציאות אֵשׁ, אֵלָא רַק כֹּחַ
הַחוּם כו', ואילו כשמדובר על
עשר ספירות הַגְּנוּזוֹת, הרי ההעלם
והעדר המציאות הם עד כדי כך שגם
עניין האש שבצור החלמיש אֵינּוּ
מִשָּׁל מְכוּן מתאים והולם בדיוק
לְעֶשֶׂר ספירות הַגְּנוּזוֹת,
שֶׁאֵינָן נִמְצָאוֹת בְּמציאות
כָּלָל.
וְהַמְשָׁל²² לִזֶּה לעשר ספירות
הַגְּנוּזוֹת שקיימות בהעלם מוחלט ולא
מוגדרות כמציאות הוא מֵעֵנִין
הַשְּׁמוֹת, כְּמוֹ שֵׁם הָאָדָם כמו
ראובן, שמעון וכד', שְׁקוּדָם
שְׁקוּרָאִים אותו בְּשֵׁמוֹ, לפני
שעושים שימוש בשם אֵין הַשֵּׁם
נִמְצָא בּוֹ כָּל־כֶּף ולמרות שזה
שמו, השם לא נחשב למציאות
ממשית, וְהִינּוּ, שֶׁאֵף שִׁישְׁנוֹ
עֵנִין הַשֵּׁם מצד עֶצֶם נִפְשׁוֹ
בְּשֵׁרֵשׁוֹ וּמִקּוּרֹוֹ, וְעַל־כֵּל־
פָּנִים מצד הָאֵרֶת הַנִּפְשׁ
שְׁמִחָה אֶת הַגּוּף, כלומר,
למרות שלשם יש שורש ומקור בעצם
הנפש, או לפחות בחלק הנחות יותר
של הנפש, שהוא הארה בלבד מהעצם,
ואם כן השם הוא לא דבר חיצוני
הנפרד לחלוטין מהנפש עצמה, מִכָּל־
מְקוֹם אֵין הַשֵּׁם בְּבִחִינַת
מציאות בְּנִפְשׁ וְקִיּוּמוֹ בנפש הוא
בתור מציאות ממשית וּמוֹגֵדֶת,

(21) פרדס שם פ"ג וסה"מ שם. (22) ראה תו"א ויחי קג, ג. המשך תרס"ו ע' קפג ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' קפד ואילך. עטר"ת ע' רל. (23) פרדס שער ה (שער סדר האצילות) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

47 וְזֶהוּ שֶׁם הָאָדָם שָׁבוּ הוּא נִקְרָא מִשָּׁל הוֹלֵם לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת,
48 שְׂאִינָן בְּבַחֲבִינָת מְצִיאוֹת כָּלָל, כְּמוֹ הַשְּׁמוֹת, וְנַעֲשִׂים מְצִיאוֹת
49 מוּגֵדֶרֶת רַק עַל־יְדֵי הַקְּרִיָּאָה וְהַעֲלָאת 'מִין נוֹקְבִין' מִלְּמִטָּה כו',
50 כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִי.

51 וְהַמִּשָּׁל עַל זֶה (שְׂמְצִיאוֹת

52 הַדְּבָר נַעֲשִׂית עַל־יְדֵי

53 הַקְּרִיָּאָה וְכַאֲמוֹר כֵּן הוּא בְּמִשָּׁל

54 מַעֲנִיין הַשֵּׁם וְגַם בְּנִמְשָׁל בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת

55 הַגְּנוּזוֹת) הוּא מְקִרְיָאָת שֵׁם

56 חֲכָם כַּאֲשֶׁר מְשַׁבְּחִים אִדָּם בְּתוֹרָה

57 'חֲכָם' וְכִי־צָא בָּזָה בְּתַאֲרוֹם נוֹסָפִים

58 שֶׁל שִׁבְחָה, בְּפִדּוּעַ בְּעִנְיָן פְּעוּלָתָם

59 שֶׁל הַהִילּוּלִים וְהַתְּשַׁבְּחוֹת,

60 שְׁעַל־יְדֵי־זֶה שְׂמִשְׁבָּחִים אֶת

61 הָאָדָם שֶׁהוּא חֲכָם גְּדוֹל כו',

62 הֵנָּה גַּם בְּהִיּוֹתוֹ בְּאוֹפֶן שֶׁל

63 הַבְּדִלָּה (אֶפְגַּעְטְרָאגֶן מְרוֹמָם

64 וְנִבְדֵּל) מַעֲנִין הַחֲכָמָה, אִזִּי

65 כְּתוּצָא מִכָּךְ מְשַׁבְּחִים אוֹתוֹ כִּי־חֲכָם,

66 מְעוֹרְרִים וּמְגַלִּים אֶצְלוֹ אֶת

67 כַּחַ הַחֲכָמָה הַנִּעְלָמָה אֲצֵלוֹ

68 בְּעוֹמָק נִפְשׁוֹ כו', וְעַד לִכְחַ

69 הַשִּׁכְלָה הַיּוֹלֵי הַעֲצָמִי עַד לַאוֹתָהּ

70 דִּרְגָה פְּנִימִית וְעוֹמָקָה בְּנִפְשָׁה שִׁבְחָה אֵין

71 כּוֹחַ גָּלוּי שֶׁל שִׁכְלָה אֵלָּא כֹּחַ עִנְיָן הַשִּׁכְלָה

72 קִיָּם בְּתוֹרַת כּוֹחַ עֲצָמִי שֶׁל אִפְשָׁרוֹת

73 לַשִּׁכְלָה. וְזֶהוּ מֵה שְׂמִצְיָנוֹ

74 שְׁתַּלְמִידֵי רַבִּי שְׂמִעוֹן בֶּן

75 יוֹחָאִי הָיוּ מְשַׁבְּחִים אוֹתוֹ

76 בְּכַמָּה שְׁבָחִים גְּדוּלִים בִּיּוֹתָהּ,

77 שְׁזָהוּ בְּכַדִּי לְעוֹרֵר אֶצְלוֹ אֶת

78 הַכַּחוֹת הַנִּעְלָמִים בְּעוֹמָק פְּנִימִיּוֹת

79 נִפְשׁוֹ כְּדִי שִׁיבּוּאוֹ לִידֵי גִילּוּי, וְעַל־

80 יְדִי־זֶה פְּעֻלָּתוֹ תַּלְמִידִיו שֶׁל רִשְׁבִּי

81 שְׁגִילָה לָהֶם סוּדוֹת הַתּוֹרָה

82 נִפְלָאִים בִּיּוֹתָהּ, שְׂמִצְד־עֲצָמָם

83 סוּדוֹת אֵלוֹ הֵם אֵינָם בְּגֵדֵר

84 הַשְּׁפָעָה אֵלָּא נַעֲלָמִים לְגַמְרֵי נַעֲלָמִים

85 מְכַדִּי לְדֹרֶת וּלְבֹאֵר לִידֵי גִילּוּי, וְעַד

86 שְׂאִינָם בְּגֵדֵר בְּגֵדֵר גִּילּוּי אֶפִּילוֹ

87 לְעֲצָמוֹ כְּלוֹמֵר, סוּדוֹת נַעֲלָמִים

88 בְּעוֹמָק וּפְנִימִיּוֹת נִפְשׁוֹ שֶׁל רִשְׁבִּי

89 שְׂמִצְד עֲצָמָם נִעוּדֵר לְהִישָׁר בְּהַעֲלֵם

90 וְלֹא לְהַתְּגַלּוֹת אִפִּילוֹ לְרִשְׁבִּי עֲצָמוֹ, אֲבָל עַל יְדֵי שְׁהַתְּלַמְּדִים הִילָלוּ וְשִׁיבְחוּ

91 אוֹתוֹ, גַּם דְּבָרִים אֵלֶּה בָּאוּ לִידֵי גִילּוּי. אֵלָּא שְׂבָכְשָׁל מֵאִמִּירַת שְׂבָחִים

92 וְהוֹלִים עַל הַחֲכָם, יִשְׁנֻ קִיָּם כְּכָר עִנְיָן הַחֲכָמָה בְּהַעֲלֵם בְּעוֹמָק

ביאור בדרך אפשר

1 אֶפִּילוֹ לֹא כְּמוֹ כַּחוֹת הַיּוֹלִיִּים הַעֲצָמִיִּים, כּוֹחוֹת הַנִּפְשָׁה קִיָּמִים
2 תַּחֲלִילָה בְּנִפְשָׁה עֲצָמָה בְּתוֹרַת כַּחוֹת הַיּוֹלִיִּים עֲצָמִיִּים, הֵינּוּ אִפְשָׁרוֹת וְפּוֹטֵנְצִיָּאל
3 לְכּוֹחַ וּבְמִצְבֵּז זֶה הֵם 'עֲצָמִיִּים' וְנַעֲלָמִים וְלֹא מוּגֵדֶרֶת (וּרְקָה בְּשִׁלֵּב הַרְבֵּה יוֹתֵר
4 מֵאוּחֵר הֵם מִתְּגַלִּים כְּכּוֹחוֹת עִם מְצִיאוֹת מוּגֵדֶרֶת) שְׂלִכָן כִּיּוֹן שְׂקִיּוֹמוֹ שֶׁל

5 הַשֵּׁם בְּנִפְשָׁה עֲצָמָה אֵינוֹ 'בְּבַחֲבִינָת

6 מְצִיאוֹת', אֵינוֹ נִכָּר וְנִרְגָּשׁ בּוֹ

7 בְּאִדָּם הַשֵּׁם כָּלָל, וְהֵנּוּ שְׂאִינֵי

8 מְרָגִישׁ שׁוֹם צוֹרֶךְ וְשׁוֹם עִנְיָן

9 בְּשֵׁם (מְלִכָּה לְמַעַט מֵה שְׁעַל־

10 יְדֵי הַשֵּׁם הוּא הָאָדָם נִפְנָה

11 לְקוֹרְאִיו, וְזֶה גּוֹפָא שְׂנַפְנָה כְּשִׁקּוֹרָאִים אוֹתוֹ

12 שְׂנַפְנָה כְּשִׁקּוֹרָאִים אוֹתוֹ

13 בְּשִׁמּוֹ דְּרִקָּא אֵינוֹ מִהוּוֶה הוֹכַחָה

14 שֶׁאֵין הַשֵּׁם קָשׁוֹר בְּעֵצָם מְצִיאוֹתוֹ, אֵלָּא

15 הוּא רַק בְּגִלְלָה שְׂהוֹסְכָם

16 וְהוֹרְגָל אֶצְלוֹ שְׁזָהוּ שְׂמִי

17 אֶשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ, וְהֵנּוּ שְׂהַשֵּׁם

18 אֵינוֹ אֵלָּא סִימָן שְׂהַקּוֹרָא

19 מִתְּכַפֵּן אֵלָיו וְלֹא לְמִישְׁחָה אַחֵר,

20 וְלִכְּן נִפְנָה הָאָדָם שְׂקִרָאוֹ בְּשִׁמּוֹ

21 אֵלָיו אֵל הָאִישׁ שְׂקִרָא לוֹ בְּשִׁמּוֹ

22 בְּכָל עֲצָמּוֹתוֹ וְלֹא רַק חֵלֶק מִמֶּנּוּ

23 פּוֹנֶה וְנִעֲנֶה לְקִרְיָאָה, אֲבָל כֹּחַ זֶה,

24 כּוֹלֵל הַעוֹבֵדָה שֶׁהָאָדָם פּוֹנֶה לְמִי שְׂקִרָא

25 בְּשִׁמּוֹ בְּכָל עֲצָמּוֹתוֹ, הִרִי זֶה לֹא

26 בְּאוֹפֶן שְׂנַרְגָּשׁ אֶצְלוֹ אֲצֵל הָאָדָם

27 הַפּוֹנֶה שְׂהַשֵּׁם נּוֹגַע לְעֵצָם

28 נִפְשׁוֹ, אוֹ עַל־כָּל־פְּנִיָּם לַפַּחוֹת

29 לְהָאָרֶת הַנִּפְשָׁה שְׂמִחָהּ אֶת

30 הַגּוֹף, וְלֹא כְּמוֹ הַכַּחוֹת

31 הַעֲצָמִיִּים שֶׁל הַנִּפְשָׁה, הֵינּוּ הַכַּחוֹת

32 כְּפִי שֶׁהֵם עִדִּין בְּעֵצָם הַנִּפְשָׁה וְלֹא בָּאוּ

33 לִידֵי גִילּוּי וּבִיטּוּי, שְׂאִי־אֶפְשָׁר

34 לִזְמֹר שְׂאִינֵי מְרָגִישׁ בָּהֶם

35 שׁוֹם עִנְיָן, שְׂהִרִי מוֹכֵן שְׂאִי־

36 אֶפְשָׁר לֹא יִכּוֹלִים לְהִיּוֹת לְנִפְשָׁה

37 כַּחוֹת הַגְּלוּיִים הַפּוֹעֵלִים בְּצוּרָה

38 גְּלוּיָהּ וְנִיכִרַת אֵל־אִם־כֵּן יִשְׁנָם

39 תַּחֲלִילָה בְּנִפְשָׁה עֲצָמָה הַכַּחוֹת

40 הַנִּעְלָמִים הַעֲצָמִיִּים שֶׁהֵם שׁוֹרֵשׁ

41 וּמְקוֹר הַכּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים, מֵה־שְׂאִי־

42 כֵּן בְּשֵׁם אֵינוֹ מְרָגִישׁ הָאָדָם

43 שְׁזָהוּ שְׂמִי שׁוֹם צוֹרֶךְ וְעִנְיָן

44 כָּלָל, לְפִי שְׂאִינֵי בּוֹ בְּבַחֲבִינָת מְצִיאוֹת כָּלָל וְכַאֲמוֹר, לְמִרּוֹת

45 שֶׁהֵם בְּחַחֲלֻט קִיָּם וְאֵף מְשַׁמֵּשׁ לְעִנְיָנִים מְסוּיָמִים, קִיּוֹמוֹ אֵינוֹ 'בְּבַחֲבִינָת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- נפשו של החכם, ופעולת קריאת שם חכם היא רק שכיבא הרבר
 שכבר קיים מן ההעלם אל הגילוי, מה-שאין-פן למעלה
 בלוקות, הנה כל מציאות הספירות שהם כוחות אלוקיים בעלי
 מציאות מוגדרת נעשית רק על-ידי הקריאה בו, ולפני-זה קודם
 הקריאה (שהיא עניין 'העלאת מין
 נוקבין' מלמעלה) אין מציאות
 של ספירות אפילו בהעלם,
 כי-אם אלא עניין הספירות קיים רק
 כמו שמות, שאינם בבחינת
 מציאות בנפש, אפילו לא
 כמו כחות היוליים העצמיים,
 בנזכר לעיל²⁴.
 אמנם באמת הנה גם המשל
 לאופן המציאות של עשר ספירות
 הגנוזות משם האדם אינו משל
 מכון מתאים והולם לגמרי ועדיין
 יש הבדל בין המשל לנמשל, כי
 במשל, בעניין שם האדם, גם קודם
 שקוראים לאדם בשמו, ישנו
 ענין השם מצד עצם נפשו,
 ועל-כל-פנים מצד הארת
 הנפש המהיה את הגוף,
 כאמור לעיל, שלכן כיוון שבעצם יש
 לשם שורש ומקור בעומק הנפש
 צריכים לקרותו לאדם זה בשם
 זה דוקא, אלא שאינו
 בבחינת מציאות כל-כך אלא
 שהשם קיים בצורה שאינה מוגדרת
 לגמרי כ'מציאות', שלכן אינו נבר
 ונרגש השם בו באדם כלל,
 כמבואר לעיל, מה-שאין-פן
 עשר ספירות הגנוזות שהן
 בתכלית הפשיטות לגמרי
 מציאות מופשטת לחלוטין, ללא כל
 'ציור' והגדרה כלל, הרי זה כמו
 האדם קודם שנותנים לו
 שם, שאז אין לשם מציאות
 כלל. ועל זה על כך שעשר
 ספירות הגנוזות שאינם בבחינת
 מציאות כלל הופכות להיות שורש
 ומקור לספירות מוגדרות (עשר
 ספירות דאצילות) נאמר "במים הפנים לפני", הינו שעל-ידי
- העלאת 'מין נוקבין' ד'פנים התחתונים' שהם עשר
 ספירות דאצילות שהן מצידם מתעוררות להתעלות מלמטה למעלה
 ולהתקרב למקורם, נעשים 'פנים העליונים' דעשר ספירות
 הגנוזות שמצד עצמן אין הן מציאות כלל, להיות מקור להמשכת
 האור האלוקי הגנוז והנעלם, לדרת
 ולהתגלות ולהאיר בעשר ספירות
 דאצילות. והינו, שגם לאחר
 הצמצום כאשר לצורך התהוות
 העולמות מאיר אור מצומצם הנמשל
 ל'קר' דק, הנה מציאות עשר
 ספירות הגנוזות היא על-ידי
 העלאת 'מין נוקבין' מעשר
 ספירות דאצילות, כי בבחינת
 הפתר שלמעלה מעשר ספירות
 דאצילות (כשם שכתר כפשוטו הוא
 מעל לראשו וכל גופו של האדם)
 הוא פשוט בתכלית מציאות
 מופשטת לגמרי ללא כל 'ציור'
 והגדרה ואין בו ב'כתר' שום
 ציור דמות וגוון צבע דעשר
 ספירות, ורק על-ידי העלאת
 'מין נוקבין' מעשר ספירות
 דאצילות נעשה בו ב'כתר' עשר
 ספירות הגנוזות, והעשר
 ספירות הגנוזות למרות שנוצרו
 כתוצאה מהעלאת מעשר ספירות
 המוגדרות הן גם-כן בבחינת
 פשיטות ואין בהן שום 'ציור'
 וגוון' שמאפיינים מציאות מוגדרת,
 ומקדם מעשר ספירות הגנוזות
 נמשך האור בעשר ספירות
 דאצילות שהוא עולם האצילות,
 למרות שהספירות שבו הן כן בבחינת
 מציאות מוגדרת, גם בבחינת
 אין-סוף, והינו, שהן מהות
 אחת כלומר, לאמתו של דבר, עשר
 ספירות הגנוזות ('פנים העליונים')
 ועשר ספירות דאצילות ('פנים
 התחתונים') הם מהות אחת כי בסופו
 של דבר שני העניינים הם 'אין סוף'
 (ולכן הכתוב משווה בין שני סוגי
 ה'פנים' ואומר "כמים הפנים לפני").

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וימַשִּׁיף בַּכְּתוּב "כִּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים", "כֵּן לֵב הָאָדָם
2 לְאָדָם", דְּקָאֵי וְהַכּוֹנֶה הִיא עַל שְׁתֵּי בַּחֲנִינוֹת 'אָדָם', 'אָדָם
3 עַל־אֶה' אָדָם עַל־יָן 'אָדָם תַּתְּאֶה' אָדָם תַּתְּחֵן, 'אָדָם עַל־אֶה' הוּא
4 בַּחֲנִינָה 'זַעִיר אֲנִפִּין' הַמִּידוֹת הַעֲלִינּוֹת הַנִּקְרָאוֹת 'פְּנִים זַעִירוֹת' (כִּי הָאֹר
5 הַמֵּאִיר בֵּהֶן הוּא 'קֹטֵן' וּמוֹעֵט לַגִּבִּי
6 הָאֹר הַמֵּאִיר בְּמוֹחִין), 'אָדָם
7 תַּתְּאֶה' הוּא בַּחֲנִינָה סְפִירוֹת
8 הַמְּלָכוֹת כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּבִרְיָאָה־
9 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה שְׁלוֹשֶׁת הָעוֹלָמוֹת
10 שְׁלֵמֻטָּה מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת בָּהֶם
11 הַנִּבְרָאִים הֵם בְּבַחֲנִינָה מִצִּיּוֹת מוֹגֵדֶרֶת.
12 וְעִנֵּן "לֵב הָאָדָם לְאָדָם"
13 הוּא בַּחֲנִינָה הַעֲלָאָה הַתַּעֲלוֹת
14 'מִן נֹקְבִין' הַתַּעֲוֵרוֹת מִלְּמֻטָּה
15 דְּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה עֲלֵלוֹת
16 לְבַחֲנִינָה 'זַעִיר אֲנִפִּין'
17 דְּאֲצִילוֹת, שְׁעַל־יְדִיָּה
18 כְּתוּצָה מִהַתַּעֲלוֹת זוֹ נַעֲשֶׂה בַּחֲנִינָה
19 הַפְּנִים גַּם בְּבַחֲנִינָה 'אָדָם
20 עַל־אֶה' לְהִיּוֹת מִבַּחֲנִינָה זוֹ ('זַעִיר
21 אֲנִפִּין', הַמִּידוֹת) הַהִמְשָׁכָה הָאֶרֶץ
22 מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה
23 לְבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, וְהִנֵּנוּ,
24 שְׁגָם הַהִמְשָׁכָה בְּבִרְיָאָה־
25 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה הִיא אֱלֻקוֹת
26 מִמֶּשׁ כְּמוֹ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֲצוּמוֹ.
27 וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית
28 שֶׁל דְּבָרֵי הַכְּתוּב "כְּפִמִּים הַפְּנִים
29 לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם",
30 דְּכִשָּׁם שְׁ"מִים הַפְּנִים
31 לַפְּנִים" אֵינָם מַהוּת אַחֶרֶת
32 כִּי, כִּשָּׁם שְׁבִמְשָׁל הַפְּנִים
33 הַמִּשְׁתַּקְּפוֹת בְּמִים, בַּעֲקֻבוֹת הַסְּתַכְלוֹת
34 הָאָדָם בְּמִים אֵינָם מַהוּת אַחֶרֶת מִמֵּהֶם
35 ה'פְּשׁוּטִים' עֲצוּמָם וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל, מַה
36 שֶׁנִּפְעַל וּמִתְעוֹרֵר לְמַעַלָּה בַּעֲקֻבוֹת
37 הַהֶעֱלָאָה מִלְּמֻטָּה אֵינוֹ מַהוּת אַחֶרֶת,
38 וְכַמְּבֹאֵר לְעֵיל בְּאִרְכּוּת, הַדְּבָרִים
39 נְכוּנִים הֵן לְפָנֵי הַעֲצוּמָה
40 (בְּרַצוֹן דְּאוּר־אֵין־סוּף לְבִרְוֹא
41 עוֹלָמוֹת שְׁעַל־יְדֵי הַעֲלָאָה 'מִן
42 נֹקְבִין' דְּ"כְּמִי נִמְלֹךְ",
43 וְהַמְשָׁכָה הַקּוֹ), וְהֵן לְאַחֵר
- 1 (ה) וימַשִּׁיף בַּכְּתוּב "כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם",
2 דְּקָאֵי עַל שְׁתֵּי בַּחֲנִינוֹת 'אָדָם',
3 'אָדָם עַל־אֶה' וְ'אָדָם תַּתְּאֶה', 'אָדָם עַל־אֶה' הוּא
4 בַּחֲנִינָה 'זַעִיר אֲנִפִּין', וְ'אָדָם תַּתְּאֶה' הוּא בַּחֲנִינָה
5 הַמְּלָכוֹת כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה.
6 וְעִנֵּן "לֵב הָאָדָם לְאָדָם" הוּא בַּחֲנִינָה הַעֲלָאָה
7 'מִן נֹקְבִין' דְּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה לְבַחֲנִינָה
8 'זַעִיר אֲנִפִּין' דְּאֲצִילוֹת, שְׁעַל־יְדִיָּה נַעֲשֶׂה
9 בַּחֲנִינָה הַפְּנִים בְּבַחֲנִינָה 'אָדָם עַל־אֶה' לְהִיּוֹת
10 הַהִמְשָׁכָה מֵאֲצִילוֹת לְבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה,
11 וְהִנֵּנוּ, שְׁגָם הַהִמְשָׁכָה בְּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה
12 הִיא אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ "כְּפִמִּים הַפְּנִים
13 לַפְּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם", דְּכִשָּׁם שְׁ"מִים
14 הַפְּנִים לַפְּנִים" אֵינָם מַהוּת אַחֶרֶת כִּי, הֵן לְפָנֵי
15 הַעֲצוּמָה (בְּרַצוֹן דְּאוּר־אֵין־סוּף שְׁעַל־יְדִי
16 הַעֲלָאָה 'מִן נֹקְבִין' דְּכְּמִי נִמְלֹךְ), וְהַמְשָׁכָה
17 הַקּוֹ), וְהֵן לְאַחֵר הַעֲצוּמָה (בְּנוֹגַע לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת
18 הַגְּנוּזוֹת וְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת), כְּמוֹ־כֵן נִמְשָׁךְ
19 גַּם בְּנוֹגַע לְאֲצִילוֹת וּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, "לֵב
20 הָאָדָם לְאָדָם" וְהִנֵּנוּ, שְׁ"כְּפִמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים"
21 הוּא (לֹא רַק דּוּגְמָא, אֲלֹא גַם) סְבָה שְׁעַל־יְדִיָּה
22 נִמְשָׁךְ כֵּן גַם בְּנוֹגַע לְאֲצִילוֹת וּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־
23 עֲשִׂיָּה], שְׁגָם הַהִמְשָׁכָה בְּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה
24 הִיא אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ. וְהַחֲדוּשׁ בְּזָה, דְּעַם הִיּוֹת
25 שְׁבִין אֲצִילוֹת לְבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה יֵשׁ פְּרָסָא
26 שְׁמִפְסָקָה וּמַעֲלָמָה, מְפַל־מְקוֹם עַל־יְדֵי הַעֲלָאָה
27 'מִן נֹקְבִין' יוֹמֶשֶׁךְ גַּם בְּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה
28 גִּילּוֹי אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ, עַל־דֶּרֶךְ וּבְדוּגְמָה הַהִמְשָׁכָה
29 שְׁנִמְשָׁכָה עַל־יְדֵי הַפְּרָסָא שְׁבִין אוּר־אֵין־סוּף
30 הַמַּאֲצִיל אֶל הַנְּאָצִלִים שְׁנִקְרָאת "אֲבִנֵי שִׁישׁ
31 טָהוֹר"²⁵, שְׁאֲבָן שִׁישׁ טָהוֹר נִרְאֶה לְעֵין הָרוּאָה
32 מִמַּהוּת הַמִּים²⁶, שְׁבָהֶם נִרְאִים פָּנֵי הַמְּסַתְּפָל כְּפִי
- ביאור בדרך אפשר
44 הַעֲצוּמָה (בְּנוֹגַע לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת וְעֶשֶׂר סְפִירוֹת
45 דְּאֲצִילוֹת), וְעַל כָּל עֲנִינִים אֵלֶּה נֹאמַר "כְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים", כְּמוֹ־כֵן
46 נִמְשָׁךְ גַּם בְּנוֹגַע לְאֲצִילוֹת וּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, "לֵב
47 הָאָדָם (הַעֲלִיּוֹן, אֲצִילוֹת) לְאָדָם (הַתַּתְּחֵן, בְּרִיאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה)"
48 וְהִנֵּנוּ, שְׁ"כְּפִמִּים הַפְּנִים
49 לַפְּנִים" הוּא (לֹא רַק דּוּגְמָא
50 וּמִשְׁל מִהַמְּדֻרְגּוֹת הַעֲלִינּוֹת בְּאֵין־סוּף
51 לְעִנֵּין הַהִמְשָׁכָה מֵאֲצִילוֹת לְבִרְיָאָה־
52 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, אֲלֹא גַם) סְבָה
53 שְׁעַל־יְדִיָּה נִמְשָׁךְ כֵּן גַם
54 בְּנוֹגַע לְאֲצִילוֹת וּבִרְיָאָה־
55 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה], שְׁגָם
56 הַהִמְשָׁכָה בְּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־
57 עֲשִׂיָּה הִיא אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ בְּדוּק
58 כְּמוֹ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת. וְהַחֲדוּשׁ בְּזָה
59 שְׁגָם הַהִמְשָׁכָה מֵאֲצִילוֹת לְבִרְיָאָה־
60 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה הִיא בְּאֹפֶן שֶׁל "כְּמִים
61 הַפְּנִים לַפְּנִים", דְּעַם הִיּוֹת שְׁבִין
62 אֲצִילוֹת לְבִרְיָאָה־יִצְרֵה־
63 עֲשִׂיָּה יֵשׁ פְּרָסָא עֲצוּמָה וְהַעֲלָם
64 שֶׁנִּמְשָׁל לְמִסַּךְ מְבַדִּיל (כְּתוּרָם
65 אוֹנְקָלוֹס עַל הַפְּסוּק 'וְהַבְּדִילָה
66 הַפְּרוּכָה', פְּרָסָא) שְׁמִפְסָקָה בֵּין
67 אֲצִילוֹת לְבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה
68 וּמַעֲלָמָה וּמִסְתִּירָה עַל הָאֹר שֶׁל
69 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, מְפַל־מְקוֹם עַל־
70 יְדֵי הַעֲלָאָה 'מִן נֹקְבִין'
71 מְבִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה לְאֲצִילוֹת
72 וְיִמְשָׁךְ גַּם בְּבִרְיָאָה־יִצְרֵה־
73 עֲשִׂיָּה גִילּוֹי אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ כְּמוֹ
74 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֲצוּמוֹ, עַל־דֶּרֶךְ
75 וּבְדוּגְמָה הַהִמְשָׁכָה שְׁנִמְשָׁכָה
76 עַל־יְדֵי הַפְּרָסָא שְׁבִין אוּר־
77 אֵין־סוּף הַמַּאֲצִיל אֶל
78 הַנְּאָצִלִים שֶׁאֵינָם הִיא פְּרָסָא
79 הַמְּפָסָקָה וּמַעֲלָמָה, אֲבָל הִיא פְּרָסָא
80 שְׁגָם גּוֹרֵמַת הַמִּשְׁכָּה וְגִילּוֹי שְׁנִקְרָאת
81 "אֲבִנֵי שִׁישׁ טָהוֹר"²⁵, שְׁאֲבָן
82 שִׁישׁ טָהוֹר נִרְאֶה לְעֵין
83 הָרוּאָה מִמַּהוּת הַמִּים²⁶, כְּדִבְרֵי
84 הַגִּמְרָא: "תְּנוּ רַבָּנִי, אֲרַבְעָה נִכְסוֹ
85 בְּפִרְדָּסָא... אִמַּר לְהֵם רַבִּי עֲקִיבָא,
86 כְּשֶׁאֵתָם מִגִּיעִין אֶצֶל אֲבִנֵי שִׁישׁ טָהוֹר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 [מבהיק כמים צלולין, רש"י] אל תאמרו מים מים [יש כאן איך נלך, רש"י]
- 2 משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, שבהם במים נראים פני
- 3 המסתכל כפי שהם מהות המים ממש ולא דבר נפרד מהמים
- 4 ונוסף עליהם, ששעל זה אמר רבי עקיבא לחבריו שנכנסו עמו
- 5 ל'פרדס' "בשתיגעו למקום
- 6 אבני שיש טהור, אל תאמרו
- 7 מים מים" 25 פעמים, הנינו 27,
- 8 שאינם שני אופני מים, אלא
- 9 הפנים המביטים במים והפנים הנראים
- 10 מהמים, מהות אחת וכן בענייננו,
- 11 ההתעלות של עולמות בריאה-יצירה
- 12 עשיה לעולם האצילות גורמת המשכה
- 13 מעולם האצילות לעולמות בריאה
- 14 יצירה-עשיה עד שיהיו מהות אחת
- 15 כיוון שגם בעולמות בריאה-יצירה
- 16 עשיה יהיה גילוי אלוות ממש.
- 17 (ו) ועל-פיה זה יוכן מאמר
- 18 "רו"ל במדרש רבה הנ"ל (לעיל
- 19 בסעיף ב), גדול כוחם של נביאים
- 20 "שדמין צורה נבואה ליוצרה
- 21 בוראה, ששואמר במרכבה העליונה
- 22 שראה יחזקאל הנביא ועל דמות
- 23 הכפא דמות כמראה אדם
- 24 עליו מלמעלה", שהוא ענין
- 25 'ציור אדם' למעלה והנביא
- 26 אומר שלמעלה יש 'ציור', דמות, של
- 27 אדם.
- 28 והענין בזה, דכשם שבמים
- 29 כפשוטם מים גשמיים, נראים
- 30 פני האדם המסתכל בהם
- 31 באופן שאין חלוק הבדל בין
- 32 פני האדם לפנים הנראים
- 33 במים ושניהם נראים שווים, כיון
- 34 שכל הענינים שבפני האדם
- 35 משתקפים (שפיגלען זיך
- 36 אפ) בפנים הנראים במים עד
- 37 כדי כך שכל צורתו של האדם נראית
- 38 במים, כן הוא גם במים
- 39 העליונים, שהוא ענין
- 40 הפשיטות העדר ה'ציור' דאור-
- 41 אין-סוף שלמעלה מ'ציור
- 42 אדם, שעל-ידי העלאת 'מין
- 43 נוקבין' שעלה לפניו התענוג
- 44 שבבבדות הצדיקים, "במי נמלך" כו' (שעל-ידי-זה נעשה
- 45 התעוררות הרצון העליון לברוא עולמות), נעשים למעלה ענין
- 46 של כל המדרגות שבבבדות, 'רעותא דלבא' ואהבה
- 47 ואהבה ויראה ומוחין ומדות בכלל, שזהו כללות הענין
- 48 ד'ציור אדם', עשר ספירות
- 49 כלומר, כאשר יש התעוררות מלמטה
- 50 להתעלות לאלוהות, מתעורר למעלה
- 51 העונג מעבודת הצדיקים, וכיוון
- 52 שעבודת הצדיקים מורכבת מענינים
- 53 בתוכן מקביל לתוכן של עשר הספירות
- 54 (מוחין, מידות, אהבה ויראה), הרי זה
- 55 פועל למעלה ענינים אלו ועל ידי זה
- 56 נהיה למעלה 'ציור אדם' וזו המשמעות
- 57 הפנימית של דברי המדרש אודות
- 58 הדמיון בין הצורה (עניני עשר
- 59 הספירות כפי שהם בנבראים, עבודת
- 60 הצדיקים) ליוצרה (עניני עשר
- 61 הספירות כפי שהם אצל הבורא, באין
- 62 סוף). ומה שאמר חכמינו ז"ל
- 63 במדרש "מדמין צורה
- 64 ליוצרה", "מדמין" דיקא
- 65 ודיקו ואמרו 'מדמין', לשון דמיון,
- 66 דמשמע שאין זה שווה ממש
- 67 באמת, הרי זה מפני שהפנים
- 68 הנראים ומשתקפים במים אינם
- 69 מהות דבר בפני עצמו נפרד
- 70 מהמים, אלא הם מהות המים
- 71 עצמם, ועל-דרך-זה בנמשל,
- 72 שהעשר ספירות ('ציור
- 73 אדם') שנעשו על-ידי
- 74 העלאת 'מין נוקבין' הם
- 75 בחינת אור-אין-סוף ממש וגם
- 76 לאחר שהעלאת מלמטה פעלה בו
- 77 'ציור' של עשר ספירות, עדיין הוא
- 78 נשאר אין-סוף כפי שהיה, אלא
- 79 שבפשיטות האור-אין-סוף
- 80 ישנו גם בתור דבר נוסף על עצם
- 81 מהותו שהיא 'פשוטה' לגמרי הענין
- 82 ד'ציור אדם', שזהו ענין
- 83 "במי נמלך בנשמותיהם של
- 84 צדיקים", כמבואר לעיל באריכות.
- 85 (ז) אמנם עקר ענין היוצרה
- 86 במובן של מציאות 'מציירות' ומוגדרת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

אלא למעלה מגדרי הגבול של מקום (וזמן), אֵלָא הפירוש
 ד"תחתונים" הוא במעלה ומדרגה, שְׁזָהוּ "תחתונים" הוא
 עולם הַהַה הגשמי והחמרי שהוא היותר תחתון וְשָׁפֵל
 בַּמְּדֻרָגָה ביחס לכל שאר העולמות, שְׁנִתְּהוּהוּ כעולם מוגבל הנתון בגדרי
 המקום והזמן וכעולם גשמי וחומרי
 עַל־יְדֵי רִיבּוּי צִמְצוּמִים
 וְרִיבּוּי הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים
 בְּיֹתֵר והאור האלוקי שמהווה
 ומחיה את העולם הזה הגשמי הוא
 מועט ומצומם ביותר ועלם ונסתר
 ביותר. וְדוֹקָא עוֹלָם הַהַה
 הַתַּחְתּוֹן הוא תְּכֵלֶת פְּנִינָה
 המטרה העיקרית והסופית של
 הַבְּרִיאָה, כַּמְבָּאָר ב'תניא'³²
 שְׁתַּכְלִית הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת
 הָעוֹלָמוֹת וְיִרְדָּתָם מַמְדֻרָגָה
 לַמְדֻרָגָה, אֵינוֹ בְּשִׁבִּיל
 עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הוֹאִיל
 וְלָהֶם לגבי העולמות העליונים
 ההשתלשלות של האור האלוקי מדרגה
 לדרגה ומעולם לעולם יִרְדָּה
 והתרחקות מֵאֹר פְּנִינָה יִתְבָּרֵךְ³³
 ולא ייתכן שמטרת הבריאה היא לגרום
 ריחוק מאולקות וירידה. וממשיך
 ומפרט כיצד לגבי העולמות העליונים
 הבריאה היא ירידה, דְּהֵנָּה,
 עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, עוֹלָם
 הָאֲצִילוֹת וְלַמַּעֲלָה מֵאֲצִילוֹת,
 אֲף שְׁנִתְּהוּ לְאַחֲרֵי כַּמָּה
 צִמְצוּמִים באור האלוקי
 וּפְרָסְאוֹת צִמְצוּמִים נוספים שנמשלו
 למסך מבדיל, מִכָּל־מְקוֹם
 הַתְּהוּוֹתָם מֵאִין לִישׁ רִמְצִאוֹת
 הִיא בְּכַחֲנִית גִּילּוֹי הַהֲעֵלָם,
 שְׁהִיו כְּלוּלִים תַּחֲלָה קוֹדֵם
 שנבראו, בְּמִקְוֶם וּבַהֲעֵלָם כִּבְר הִיו
 קִיּוּמִים, וְהַתְּהוּוֹתָם בְּפוּעַל הוּא
 מֵה שְׁנִתְּגַלּוֹ מֵהַהֲעֵלָם אֵל
 הַגִּילּוֹי, וְכִיּוֹן שְׁבַהֲתַכְּלִלוֹתָם
 בְּמִקְוֶם קוֹדֵם שִׁנְבְּרָאוּ הִיו
 בְּמַעֲלָה וּמְדֻרָגָה גְּבוּהָה
 מִדֻּרָגָה יוֹתֵר מִדֻּרָגָתָם לֵאחֹר שִׁנְבְּרָאוּ בְּפוּעַל, וּבַהֲתְהוּוֹתָם יִרְדּוּ

1 (שְׁעַל זֶה אָמְרוּ ד'מִדְּמִין צוּרָה לְיוֹצְרָה", שְׁכָמוֹ שֶׁהַצּוּרָה
 2 הַמוֹגֵדֶרֶת הוּא 'אָדָם', כִּף קוֹרִין לְיוֹצְרָה 'אָדָם') קֹאִי הַכוּנָה
 3 עַל הַצּוּרָה הַמְצִיאוֹת הַמוֹגֵדֶרֶת דְּהֵאָדָם כְּפִי שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּעוֹלָם
 4 הַהַה הַגִּשְׁמִי, שְׁהִירֵי הַהִמְלָכָה בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צִדִּיקִים עַל
 5 בְּרִיאַת הָעוֹלָם שִׁמְשִׁמְעוֹתָהּ הִיא
 6 שְׁעֵלָה לְפָנָיו הַתַּעֲנוּג בְּעִבּוּדַת
 7 הַצִּדִּיקִים, הוּא בְּנוֹגֵעַ
 8 לְעִבּוּדָה דְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
 9 בְּעוֹלָם הַהַה הַגִּשְׁמִי דוֹקָא.
 10 וְזָהוּ גַם מֵה שְׁאָמְרוּ חז"ל²⁸
 11 יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה הַעֲלִיּוֹנָה
 12 לְפָנֵי הַבְּרִיאָה, וְעַד שְׁמַחֲשִׁבְתָּן
 13 שֶׁל יִשְׂרָאֵל קִדְּמָה לְכָל דְּבָר,
 14 אֲפִילוֹ לְתוֹרָה שֶׁגַם הִיא קִדְּמָה
 15 לְעוֹלָם, כְּדָמוּכָה מִזֶּה שֶׁהַתּוֹרָה
 16 עֲצָמָה אוֹמֶרֶת "צוֹ אֶת בְּנֵי
 17 יִשְׂרָאֵל" "דְּבָר אֵל בְּנֵי
 18 יִשְׂרָאֵל"²⁹ (ובלשון המדרש:
 19 "מחשבתן של ישראל קדמה לכל
 20 דבר... אלוילי שצפה הקדוש-ברוך-הוא
 21 שאחר כ"ו דורות ישראל עתידין לקבל
 22 את התורה, לא היה כותב בתורה צו
 23 את בני ישראל דבר אל בני ישראל"),
 24 וּמִזֶּה מוֹבֵן, שְׁהַעֲנִין
 25 ד'יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה
 26 קֹאִי מִכוּן עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּפִי
 27 שֶׁהֵם בְּעוֹלָם הַהַה הַגִּשְׁמִי,
 28 שְׁבוּ דוֹקָא מְקִימִים אֶת
 29 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ.
 30 וְהַעֲנִין בְּזָה³⁰, לְבָאֵר אִיךָ דוֹקָא
 31 הַצִּיּוֹרִי שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהוּא
 32 בְּעוֹלָם הַהַה הַגִּשְׁמִי, גּוֹרֵם וּמוֹעֵרֵר אֶת
 33 עֵינָיו הַצִּיּוֹר אָדָם לְמַעֲלָה, דְּהֵנָּה
 34 אָמְרוּ חז"ל³¹ בְּמַדְרַש גִּתָּא
 35 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהִיּוֹת לוֹ
 36 דִּירָה בְּתַתְּחוֹתִים, שְׁדוּקָא
 37 הָעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וּבְעִיקָר עוֹלָם
 38 הַהַה הַגִּשְׁמִי שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ,
 39 יִהְיוּ מְקוֹם רֹאוֹי לְגִילּוֹי וְהַשְׂרָאָה
 40 הַשְּׁכִינָה, וְהַפִּירּוּשׁ
 41 ד'תַּחְתּוֹנִים" אֵינוֹ 'תַּחְתּוֹן'
 42 בְּמִקְוֶם, שְׁהִירֵי הוּא יִתְבָּרֵךְ אֵינוֹ בְּגִדְרֵי מְקוֹם (וְזָמָן)

(28) ב"ר פ"א, ד. (29) ראה גם ב"ר שם. וראה סה"מ תרל"ה ח"ב ס"ע שנו ואילך. וש"נ. (30) בהבא לקמן - ראה המשך תער"ב שבהערה 9. (31) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (32) פל"ו. (33) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' קיב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממעלתם ומדרגתם לעומת כפי שהיו בהעלם במקורם, הרי זו
 2 ירידה והתרחקות מאור פניו יתברך. ותכלית הפונה בירידה
 3 זו שיררו עולם האצילות והעולמות שלמעלה מאצילות, היא בכדי
 4 שתהיה התהוות עולמות נחותים יותר, עולמות בריאה יצירה-
 5 עשיה, שהם בבחינת יש כי
 6 הביטול לאלוקות לא ניכר בהם כמו
 7 בעולמות העליונים, שזהו המציאות
 8 של בריאה יצירה עשיה בתור 'יש'
 9 בבחינת התחדשות דבר של
 10 יש מאין (ולא גילוי ההעלם
 11 בלבד). ובעולמות בריאה-
 12 יצירה עשיה גופא עצמם
 13 (שגם בהם יש סדר
 14 השתלשלות ממדרגה
 15 למדרגה) תכלית הפונה
 16 המטרה העיקרית של בריאת העולם
 17 היא עולם הזה הגשמי שהוא
 18 התחתון במדרגה מכל העולמות
 19 כולם שאין תחתון למטה
 20 ממנו, שהרי אלו היתה
 21 הפונה המטרה של הבריאה
 22 בעולמות בריאה יצירה-
 23 עשיה הרוחניים, לא הנה
 24 נצרך לברוא עוד עולם נוסף
 25 עליהם, ומזה שנקרא עולם
 26 תחתון יותר מהעולמות הרוחניים,
 27 העולם הזה הגשמי, מוכח,
 28 שהתכלית אינה בעולם
 29 שלמעלה הימנו ואינו גשמי
 30 וחומרי, כפיאם אלא דוקא
 31 בעולם היותר תחתון, עד
 32 לעולם היותר תחתון שהוא
 33 סוף כל המדרגות
 34 בהשתלשלות העולמות,
 35 ובשכילו כדי לברוא אותו דוקא
 36 היתה השתלשלות העולמות
 37 וירידתם ממדרגה למדרגה,
 38 לפי שנתאון הקדוש ברוך-
 39 הוא שבעולם הזה התחתון
 40 דוקא, תהיה לו דירה כו'
 41 ודוקא העולם התחתון הזה יהיה מקום
 42 ראוי לגילוי אלוקות.
 43 וענין זה ("דירה לו יתברך
 44 בתחתונים" שהוא כאמור המטרה
- והתכלית של הבריאה) נעשה והכוונה נשלמת בפועל על-ידי נשמות
 ישראל לא כפי שהנשמות הן למעלה אלא דוקא כפי שירדו נשמות
 ישראל למטה ונתלבשו בגוף גשמי, ומקנים תורה ומצוות
 בעולם הזה הגשמי, ועל-ידי זה קיום תורה ומצוות בגשמיות דוקא
 עושים "דירה לו יתברך
 בתחתונים". ועל זה אמרו
 רז"ל³⁴ "בראשית, 'ב' ראשית',
 להורות שה' ברא את העולם בשביל
 ב' דברים שנקראו 'ראשית' ישראל
 שנקראו ראשית ובשביל
 התורה שנקראת ראשית", כי
 כאשר בני ישראל לומדים תורה
 ומקיימים מצוות בגשמיות בעולם הזה,
 אזי נשלמת המטרה והתכלית של
 הבריאה וכמו שכתוב³⁵ אנכי
 עשיתי ארץ ואדם עליה
 בראתי, דזה ש'אנכי - מי
 שאנכי הקדוש ברוך הוא בעצמו,
 למעלה מהדרגות והבחינות באלוקות
 שנקראות בשמות שונים - עשיתי
 ארץ" (שקאי והכוונה לא רק
 לארץ הגשמית אלא על כללות
 סדר ההשתלשלות) הוא
 בשביל האדם, ואדם עליה
 בראתי, שבריאת האדם היא
 בשביל בראתי בגימטריא
 תר"ג³⁶ כדי שהאדם יקיים תר"ג
 מצוות. ומשום זה מאחר שזו
 המטרה והתכלית של הבריאה נתנה
 התורה דוקא לנשמות ישראל
 שירדו למטה לעולם הזה הגשמי,
 ולא למלאכי השרת שבקשו
 "תנה הודף על השמים"³⁷
 (וכסיפור הגמרא: "בשעה שעלה משה
 למרום, אמרו מלאכי השרת לפני

(34) הובא בפירש"י ורמב"ן בראשית א, א. (35) ישע"י מה, יב. (36) מקדש מלך לזח"א רה, ב. (37) תהלים ח, ב. שבת פח, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

41 כאנשים, הרי זה רק בדרך שליחות מאת הקדוש-ברוך-הוא, והינו
42 שאין זה הפעולה שלהם לא מדובר בכוח של המלאכים עצמם,
43 אלא הפעולה של המלאכים היא לאמיתו של דבר הפעולה דכח
44 המשלח, ועד כדי כך שנקראים על שם המשלח, כמבאר
45 ב'אגרת הקדש'³⁹ שבספר התניא
46 שמצינו שמלאך נברא נקרא בשם הוי', כמו שכתוב⁴⁰
47 בהגר שפחת שרה לאחר שהתגלה אליה מלאך מאת ה' ותקרא שם
48 הוי' הדובר אליה גו', כיון
49 שבעת השליחות בשעה
50 שהמלאכים ממלאים את השליחות
51 שנמסרה להם מאת ה' מתלבש
52 בהם שם הוי', שהוא אור
53 עצמי אור אלוקי שנשאר תמיד
54 בעצם מהותו שאינו מתעלם כו'
55 וגם כשהוא מתלבש במלאך אינו
56 מתעלם ונשאר גלוי, ולכן הגר ראתה
57 במלאך את שם הוי'. אבל
58 המלאכים מצד-עצמם אינם
59 יכולים להתלבש בגוף גשמי או
60 בדבר גשמי בעולם הזה ולפעול
61 ברור וזכוף בדבר גשמי, ואל
62 ואל דרבה, אם יתלבשו בדבר
63 גשמי יתעלם ויסתתר בהם
64 האור כו' והדבר לא יגרום ביור
65 וזיכור והתעלות של הדבר הגשמי אלא
66 להיפך, יגרום העלם והסתר נוסף על
67 האור האלוקי. מה שאין-כן
68 נשמות, להיותן בחינת אור
69 עצמי שנשאר בעצם מהותו בכל
70 מצב, בכחן לירד למטה
71 להתלבש בלבושים גשמיים
72 ולפעול ביור וזיכור של הדברים
73 הגשמיים, ולא עוד אלא
74 שיכולים הנשמות להתלבש לא
75 רק בדברים גשמיים סתם אלא בגוף
76 האדם שהוא נמוך במדרגה יותר מגופי ה'בעלי חיים'
77 והצומח, כמבאר ב'תורה אור'⁴¹ לאדמו"ר הזקן שה'בעלי
78 חיים' והצומח נהוו גופם ונפשם החינית בבת אחת,

ביאור בדרך אפשר

1 הקדוש-ברוך-הוא: ריבנו של עולם, מה לילד אשה בינינו? אמר להן: לקבל
2 תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה
3 דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו
4 ובן אדם כי תפקדנו? אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על
5 השמים? אמר לו הקדוש-ברוך-הוא
6 למשה: החזיר להן תשובה... אמר
7 לפניו: ריבנו של עולם, תורה שאתה
8 נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלוקיך
9 אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר
10 להן: למצרים ירדתם לפרעה
11 השתעבדתם תורה למה תהא לכם?...
12 מיד הודו לו להקדוש-ברוך-הוא...
13 ובאור הענין, דהנה ידוע³⁸
14 בתורת החסידות ההפך בין
15 מלאכים לנשמות, שמלאכים
16 אין בכחם להתלבש בגוף
17 גשמי כדי לפעול בו ברור
18 הפרדת הטוב מהרע והעלאתו לקדושה
19 וזכוף עידון החומיות, ואם
20 יתלבשו המלאכים בגוף גשמי,
21 יתעלם ויסתתר בהם האור
22 ולא יאיר בגלוי ולא יפעל את פעולתו
23 על הגוף הגשמי, במפל-שפן וקל-
24 וחומר מההארה האלקית שירדה
25 לעולם שבירידתה והתלבשותה
26 בדברים גשמיים הרי היא
27 מתעלמת בהם כי הגשמיות
28 מעלימה ומסתירה על האלוקות, שלא
29 נראה בנבראים הגשמיים הכח
30 האלקי הפועל בהם, בורא ומחיה
31 אותם, כ"א מה שניכר הוא
32 מציאות הדבר הגשמי בלבד,
33 ועל-אחת-כמה וכמה שכן
34 הוא בנוגע למלאכים שהם
35 נבראים, אם הגשמיות מעלימה
36 ומסתירה על הבורא, קל-וחומר
37 שתסתיר על המלאכים אם הם יתלבשו
38 בה ומה שמצינו פעולת השפעה של המלאכים בעולם
39 בהתלבשותם בגופים, כמו במלאכים דאברהם שלושת
40 המלאכים שבאו לבקר את אברהם ובאותה שעה היו מלוכשים בגופים ונראו

(38) ראה גם אוה"ת פינחס ע' א.פ"ט. (39) סכ"ה* (קמא, סע"א). וראה גם קו"א קנט, א. (40) לך-לך טז, יג. (41) בראשית ג,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגוף שלהם **בַּבְּחִינָה דְּוָמָם כו'** והם נבראו נשמות בגופים, **מֵה־שְּׁאִין־כֶּן**
 2 **הָאָדָם** נברא בצורה כזו **שֶׁנַּעֲשֶׂה** נברא גופו **תַּחֲלָה בְּפִנְי־עֲצָמוֹ**
 3 לבדו, ללא נשמה **עֶפֶר בְּלִי שׁוֹם נָפֶשׁ חַיּוֹנִית בְּתוֹכוֹ, הִנְנוּ,**
 4 **שְׁנֵתְהוּהָ בְּבַחֲיִנַת דְּוָמָם כו'** ואם כן מוכח שהגוף הגשמי של האדם
 5 נחוצו יותר מגוף בעלי החיים והצומח
 6 ומצד עצמו הוא כדומם שיש בו פחות
 7 חיות מאשר בבעלי חיים ובצומח,
 8 **וּמִכָּל־מְקוֹם, עִם הָיִית גּוֹף**
 9 **הָאָדָם תַּחְתּוֹן שְׁאִין לְמִטָּה**
 10 **מִמֶּנּוּ, מִתְּלַבֶּשֶׁת בּוֹ הַנִּשְׁמָה,**
 11 **וְלֹא זֶה בְּלִבָּר שְׁלֹא מִתְעַלֵּם**
 12 **אוֹרָה** כמו שהיה קורה אילו מלאך
 13 היה מתלבש בגוף גשמי, **אֲלָא**
 14 **אֲדִרְבָּה, שְׁפּוּעֵלֶת הַנִּשְׁמָה בְּרוּר**
 15 **וְזִכְוֹן בְּגוֹף וּבְכָל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁבָּהֶם**
 16 **וְעַל־יָדָם נַעֲשֶׂה קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה**
 17 **נִשְׁלַמֶּת הַכְּפֻנָּה דַּעֲשִׁית "דִּירָה לֹו יִתְבָּרַךְ**
 18 **וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלַמֶּת הַכְּפֻנָּה**
 19 **דַּעֲשִׁית "דִּירָה לֹו יִתְבָּרַךְ**
 20 **בְּתַתְּחוּנִים"** וזוהו מוכן היתרון
 21 הגדול שיש לנשמות על מלאכים
 22 שבגללו ניתנה התורה דווקא לנשמות
 23 ולא למלאכים.
 24 **(ח) וְעוֹד עֲנִין בְּזֶה, שֶׁנַּעֲשִׂית**
 25 **הַדִּירָה לְקֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוא בעולם הזה**
 26 **הַתַּחְתּוֹן הִיא דוּקָא עַל־יְדֵי**
 27 **נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּפִי שֶׁמִּמִּשְׁךְ**
 28 **וּמִבָּאֵר.**
 29 **דִּהְנָה, נִתְבָּאֵר לְעִיל שִׁישְׁרָאֵל**
 30 **עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה הַעֲלִינָה הָאֱלֹוִקִית,**
 31 **דְּקָאֵי הַכוּנָה עַל דִּרְגָא**
 32 **הַעֲלִינָה שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה⁴² עֲצָמָה**
 33 **(כמבואר ב'לקוטי תורה': "ופירוש**
 34 **עלה במחשבה כי יש ג' מיני**
 35 **מחשבות... מחשבה שבמחשבה דהיינו**
 36 **שחושב מחשבת שכל והבנה ודבר**
 37 **שצריך בו עיון הלב. ודבורו שבמחשבה**
 38 **שחושב דברים בעלמא שאין בהם רק**
 39 **ציורפי אותיות ואין מלושב בהם שום**
 40 **שכל והבנה. ומעשה שבמחשבה הוא**
 41 **כוח המדמה שהוא רק דמיון לכל מה שרואה במעשה גשמיית ובפועל ממש.**
 42 **ועלה במחשבה היינו מחשבה שבמחשבה שהיא מחשבה עליונה"), וְיִתְרָה**
 43 **מִזֶּה, שֶׁהֵם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעַל מִכָּל הַדְּרָגוֹת וְהַגִּילּוּיִים**
- האלוקיים **הַיּוֹתֵר נַעֲלִים כו'** (ובשבילם למען נשמות ישראל **הֵם**
כָּל הַגִּילּוּיִים), לְהִיּוֹתָם מוֹשְׁרָשִׁים בְּעֲצָמוֹת אֵין־סוֹף כְּפִי
שֶׁהוּא לְמַעַל מִגְּדֵר גִּילּוּי, הַסִּיבָה לַכֵּן שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם בְּדִרְגָא
נְעִלִית יוֹתֵר מִכָּל הַגִּילּוּיִים היא משום שכל ה'גילויים' הם הארה והתפשטות
 מהקדוש־ברוך־הוא עצמו, ואילו
 הנשמות מושרשות ב'עצמות האין־
 סוף' שלמעלה מגדר גילוי **וְעַד**
לְבַחֲיִנַת "יְדִיעַת עֲצָמוֹ",
 השרוש של נשמות ישראל בעצמותו
 ית' הוא באותה בחינה שבה הקדוש־
 ברוך־הוא יודע את עצמו **שֶׁזֶהוּ**
 בחינה נעלית כזו שנמצאת **בְּהַעֲלֵם**
בְּעֲצָמוֹת האין־סוף בעצמו
לְמַעַל מִעַלָּה מִגְּדֵר גִּילּוּי
לְגַמְרִי, הִנֵּה "בִּידִיעַת עֲצָמוֹ"
כְּבִיכּוֹל יוֹדֵעַ אֶת הַנִּשְׁמוֹת
כו'/⁴³ שֶׁהֵן חֵלֶק בְּלִתי נִפְרָד
מ־עֲצָמוֹ", וּמְדִירָגָה זֶה שֶׁל "יְדִיעַת
עֲצָמוֹ" נְעִלִית יוֹתֵר מִמְדִּירִגַת 'עֵלָה
בְּמַחֲשָׁבָה.
וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁴⁴ בְּסֹפֶר דְּבָרֵי
הַיָּמִים (עַל בְּנֵי שֶׁבַט יְהוּדָה) עִם
הַמֶּלֶךְ בְּמִלְאֲכָתוֹ יֵשְׁבוּ שָׁם,
וְדִרְשׁוּ חֻכְמִיּוֹ ז"ל בְּמִדְרַשׁ, עִם מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמִּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
הוא יֵשְׁבוּ נִפְשוֹת שֶׁל צַדִּיקִים
שֶׁבָּהֶם נִמְלָךְ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא
קוֹדֶם הַבְּרִיאָה וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם,
דְּכִיּוֹן שֶׁהַנִּשְׁמוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מוֹשְׁרָשׁוֹת בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ
כְּמִבְּאֵר לְעִיל וְשׁוֹרֵשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
הוא בְּדִרְגָא הַעֲלִינָה שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה,
וּלְמַעַל מִזֶּה בְּבַחֲיִנַת "יְדִיעַת עֲצָמוֹ"
וְיּוֹדְעִים אֲמִתִּית רְצוֹנוֹ, לִכֵּן
נִמְלָךְ בָּהֶם עַל כָּלִיּוֹת
הַתְּעוֹרְרוֹת הַרְצוֹן כו'. וּמִשּׁוֹם
זֶה כִּיּוֹן שֶׁתַּחֲלִיל הַבְּרִיאָה הִיִּתָּה עַל
יְדֵי שִׁנְמֻלָּךְ עִם נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הִנֵּה
גַּם בִּירִידָתָם שֶׁל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
לְמִטָּה, יוֹדְעִים הֵם אֲמִתִּית
חֲפָצוֹ וְרְצוֹנוֹ לְהִיּוֹת לֹו דִּירָה בְּתַתְּחוּנִים, וְגַם
פּוֹעֲלִים מִמִּלְאִים וּמִקִּיָּמִים בְּפּוֹעַל אֶת חֲפָצוֹ וְרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בִּדִּירָה
בְּתַתְּחוּנִים, עַל־יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת⁴⁵.

(42) ראה לקו"ת שה"ש יז, סע"ד. לד, ג. (43) ראה המשך תע"ב שם ע' תתקכ. (44) דברי הימים א' ד, כג. ב"ר ורות רבה שבעה עשר 14.

ביאור בדרך אפשר

44 יִשְׁכְּבוּ, וּבִלְשׁוֹן הַחֲסִידוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהֵם מוֹשְׁרִישִׁים ב'עצמותו' לְכֵן יוֹדְעִים
45 הֵם אֲמַתִּית רְצוֹנוֹ בְּאִיזָה אוֹפֵן תִּהְיֶה דִּירָתוֹ יִתְבָּרֵךְ אֵיךְ בְּדוּק
46 הוּא הִרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן לִדְרִיחַ בַּתְּחִינּוּתִים, יוֹדְעִים כִּיצַד לְתֵמֶן הַדִּירָה
47 עַל־יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת, הֵן עַל־יְדֵי הַשְׁמִירָה הַזִּהוּרָה
48 שֶׁלָּא לַעֲבֹד דְּשִׁס"ה לֹא־תַעֲשֶׂה
49 וְהֵן עַל־יְדֵי הַקִּיּוֹם דְּרַמ"ח
50 מִצּוֹת־עֲשֶׂה, כְּמִשְׁל מֶלֶךְ
51 בְּשֶׁר־וְדָם שְׂרוּצִים לַעֲשׂוֹת לוֹ
52 דִּירָה נְאָה, שְׁאִירִכִּים תַּחֲלָה
53 לַפְּנוֹת הַהִיכָל מְכַל לְכַלּוֹף
54 וְטִנוּף כּו'. וְהוּא מִשֵּׁל לַזִּהוּרָה
55 וּלְשִׁמְרָה מַעֲבִירָה עַל אַחַת מִמִּצְוֹת
56 לֹא־תַעֲשֶׂה, כְּדִלְהֵן וְאַחֲר־כֵּן
57 לְסִדֵּר שָׁם בְּדִירַת הַמֶּלֶךְ פְּלִים
58 נְאִים כּו' שֶׁזֶה מִשֵּׁל לְקִיּוֹם מִצְוֹת
59 עֲשֶׂה, כְּדִלְהֵן וְדוֹגְמָתוֹ בַּעֲבֹדַת
60 הָאָדָם, שֶׁשְׁמִירָה דְּשִׁס"ה
61 לֹא־תַעֲשֶׂה עֲנִינָה לְבַעַר הָרַע
62 מִן הָעוֹלָם שֶׁלָּא יִהְיֶה שׁוֹם
63 לְכַלּוֹף וְטִנוּף חֲסִי־שְׁלוֹם וְכך
64 הָעוֹלָם יוֹכֵל לִהְיוֹת דִּירָה נְקִיָּה
65 לְאֻלּוּקוֹת, וְקִיּוֹם רַמ"ח מִצְוֹת
66 עֲשֶׂה הוּא עֲנִין תִּקּוֹן וְסִדּוּר
67 פְּלִים נְאִים כּו' 47 כִּדִּי שֶׁהָעוֹלָם
68 יִהְיֶה דִירָה נָאָה וּמִקְוִשֻׁט, וְאוֹפֵן
69 תִּקּוֹן וְסִדּוּר הַדִּירָה לוֹ
70 יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא כְּאִמּוֹר עַל יְדֵי תּוֹרָה
71 וּמִצְוֹת, יוֹדֵעַ לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
72 דּוֹקָא, לְפִי שֶׁהֵם מוֹשְׁרִישִׁים
73 בַּעֲצָמוֹתוֹ יוֹדְעִים אֲמַתִּית
74 רְצוֹנוֹ כּו'.

75 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בָּזָה עַל־פִּי
76 הַיְדוּעִי 48 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בַּעֲנִין
77 הַדִּירָה בְּתִחְתּוּנִים, שֶׁהוּא
78 כְּמִשְׁל דִּירַת הַמֶּלֶךְ שְׁבָה
79 מִתְגַּלָּה הַמֶּלֶךְ בְּכָל עֲצָמוֹתוֹ,
80 כְּמִבּוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת, אֶחָד הַטַּעֲמִים לְכך
81 שֶׁעֲנִיִּין הַשְׂרָאָה וְגִילּוֹי אֻלּוּקוֹת בַּעֲלֹם
82 נִקְרָא בְּשֵׁם 'דִּירָה' הוּא מִשׁוֹם שְׁגִילּוֹי
83 הָאֻלּוּקוֹת עֲלֵיו מְדוּבָר הוּא גִילּוֹי

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ גַם שְׁנִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, וְעַד כְּדֵי כֵּן
2 שֶׁהַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא אוֹמֵר נִצְחוֹנִי בְּנִי נִצְחוֹנִי 46 כְּסִיפּוֹר
3 חֲכָמִינוּ ז"ל שֶׁהִיָּתָה מַחֲלֻקַּת בַּהֲלָכָה בֵּין חֲכָמִים וּרְבִי אֲלִיעֶזֶר, וּלְמִדּוֹת
4 שִׁיעָצָה בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, מְכַל־מִקּוֹם כִּיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה
5 לֹא בְּשִׁמִּים הִיא הַהֲכָרָעָה הִיא שֶׁהֲלָכָה
6 כְּחֲכָמִים בַּהֲתָאָם לְכָלל הַקּוֹבֵעַ ש'אֲחֵרִי
7 רַבִּים לַהֲטוֹת'. וּמִסּוּפֵר בְּגִמְרָא שְׂרָבִי
8 נִתָּן שֶׁלָּא אֵת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים מֵהַ עוֹשֶׂה
9 הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא בְּאוֹתָהּ שֶׁעָשָׂה, וְאִמּוֹר
10 לוֹ אֱלֹהֵי שֶׁהַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא חִיִּךְ
11 וְאִמּוֹר 'נִצְחוֹנִי בְּנִי נִצְחוֹנִי', הִרִי שֶׁהַתּוֹרָה
12 נִמְסְרָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה דּוֹקָא,
13 וְהַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכך הוּא דְּכִיּוֹן
14 שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרִישׁוֹת
15 בַּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, יוֹדְעִים הֵם
16 וּמִגְלִים אֲמַתִּית רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ
17 בְּתוֹרָה, כְּמוֹ שְׁיִוְדְעִים
18 וּמִגְלִים וּפּוֹעֲלִים אֲמַתִּית
19 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ בַּעֲנִין הַדִּירָה
20 בְּתִחְתּוּנִים כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל בְּאִירִכּוֹת
21 כִּיצַד תְּכִלִּית הַבְּרִיאָה לַעֲשׂוֹת אֵת
22 הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי לְמִקּוֹם רֹאשִׁי לַהֲשָׂרָאָה
23 וְהַתְּגַלּוֹת הַשְּׁכִינָה, נִשְׁלַמַּת דּוֹקָא עַל
24 יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

25 וְהַמֶּשֶׁל לְזֶה, מִמִּי שְׂרָאָה אֵת
26 הַמֶּלֶךְ כְּעִבֹר וְשִׁקָּה מִשֶּׁן זְמַן
27 יַחַד עֲמוֹ, עַד שְׁיִוְדַע וּבְקִי
28 וְרָגִיל בְּאוֹפֵן רְצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ
29 לְדוֹר בְּדִירָה נְאָה וּבְכָלִים
30 מִקְוִשֻׁטִּים, אֲזִי יוֹכֵל הוּא
31 לַעֲשׂוֹת וּלְתֵמֶן וּלְקַשֵּׁט הַדִּירָה
32 שֶׁתִּהְיֶה כְּפִי אוֹפֵן רְצוֹן
33 הַמֶּלֶךְ, מֵהַ־שְּׂאִין־בֶּן מִי
34 שְׂאִינִי יוֹדֵעַ וּמִכִּיר בְּטַבַּע
35 רְצוֹן וּבְכּוֹד הַמֶּלֶךְ אִיזוֹ דִּירָה
36 וּבְכָלִים יַעֲשֶׂה לוֹ כֵּך שֶׁאִכּוֹן יִתְאִימוּ
37 בְּדוּק לְרִצְוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, לֹא יוֹדֵעַ
38 וְלֹא יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת וּלְתֵמֶן
39 הַדִּירָה כּו'.

40 וְכִמוֹ כֵּן בְּנִמְשָׁל בְּנוֹגַע לְנִשְׁמוֹת
41 יִשְׂרָאֵל, שְׁפִינִין שְׁעָלֵי
42 בְּמַחֲשָׁבָה הַעֲלִינָה הַקְדוּמָה,
43 וְ"עַם הַמֶּלֶךְ בְּמִלְאָכָתוֹ

(45) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' לה. (46) ב"מ נט, ב. (47) לקו"ת בלק ע, ג. (48) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות - אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ס"ע ג. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ה'עצמותו' והרבר דומה למלך שהתארה וההשפעה שלו היא על כל המדינה,
2 אבל רק בבית דירתו הוא נמצא בכל עצמותו (וזה גם המקום היחיד בו הוא
3 לא לובש תמיד בגדי מלכות המכסים על העצמיות שלו) ולכן כיוון שמדובר
4 על גילוי ה'עצמותו' שיש ענין זה לנשמות ישראל וקא, כי
5 להיותם מושגים בעצמותו
6 יתברר, ועד ל"דיעת עצמו" עצמותו, ולכן שיש ענין זה לנשמות ישראל
7 בנזכר לעיל, כיוון שהשורש
8 והמקור שלהם עצמם הוא ב'עצמותו'
9 ובידיעת עצמו, יודעים הם כיצד
10 צריכה להיות וכיצד נעשית
11 הדיקה לעצמותו ולכן דווקא
12 נשמות ישראל ממלאות ומשלימות את
13 כוונת הבריאה.
14 ט) אף כדי שגשמות ישראל
15 יוכלו לעשות ולפעול "דיקה
16 לו יתברר בתחתונים" ולהשלים
17 ולמלא את כוונת הבריאה בפועל, לא
18 די בכך שבהיותם בשרשם
19 בעצמותו יתברר יודעים הם
20 אמתית רצונו יתברר כו',
21 אלא יש צורך שגם בירידתם
22 למטה גם לאחר שהנשמות התלבשו
23 בגוף גשמי תהיה אצלם הידיעה
24 כו' כמו בשעה שהנשמות היו
25 למעלה בשורשן, בעת שישבו עם
26 המלך במלאכתו מלאכת הבריאה
27 ובהם נמלך כו'. ועל זה
28 נאמר "במים הפנים לפניו,
29 בן לב האדם לאדם", היינו,
30 שפני האדם שגשמות במים,
31 שענינם של ה'פנים' של האדם
32 ב'מים העליונים' הוא ענין
33 במי נמלך כו', שעלה לפניו
34 התענוג שיהיה בעבודת
35 הצדיקים ועל ידי ה'פנים' של
36 נשמות ישראל עלו והשתקפו למעלה
37 ב'מים העליונים', הם הם הפנים
38 הנראים לאדם המסתפל,
39 הינו, שפשם שהפנים שבמים
40 הם מהות המים עצמם,
41 שהוא ענין פשיטות האור-
42 איין-סוף והעובדה שבמים יש
43 השתקפות של צורת פנים איננה דבר
44 נפרד מהמים ותוספת על המים עצמם,
45 בן הוא גם בהמשכתם של
- ה'מים העליונים', הפשיטות של אור איין-סוף, מלמעלה למטה, עד
ל"לב האדם", אדם תתאה שהוא בחינת מלכות
ספירת המלכות כפי שהיא בעולם האצילות כמו שיוצרת לבריאה-
יצירה-עשה, ועד לאדם שבעולם הזה התחתון, עליו
נאמר⁴⁹ נעשה אדם בצלמנו
בדמותנו בגלל הדמיון בין 'פנים'
העליונים' ל'פנים' התחתונים, הנה
גם אז לא נעשים ה'מים'
העליונים, הפשיטות של האיין-סוף,
מהות דבר בפני עצמו, אלא
מהותם האמתית היא מהות
האלקות ממש, וגם בבריאה-
יצירה-עשה, וגם באדם, מאיר האור
דאצילות ממש, כמבואר לעיל, שזהו
ענין שהנשמה למטה היא
אלקות כמו שנעשה בבחינת
נברא⁵⁰, אבל עדיין היא אלוהות
ממש כמו שהייתה קודם הירידה
למטה.
וזהו שאמרו חז"ל במדרש
המובא לעיל "גדול כחן של
נביאים שמדמין צורה נברא
ליוצרה בוראה", שהפירוש בזה
הוא (לא רק שפמו שהצורה
שנבראה הוא אדם, כך קורין
ליוצרה אדם (בנזכר לעיל
סעיף ב לענין 'ציור אדם'
מלמעלה), אלא גם) שצורת
האדם דלמטה לאחר שנתלבש
בגוף גשמי, היא בדומה
ליוצרה, הינו, שצורת האדם
דלמטה היא בדמות "אדם
העליון שעל הכסא" (ככתוב
נעשה אדם בצלמנו
בדמותנו), ועד שהיא צורת
האדם למטה בדמות הפנים
שב'מים העליונים', שזהו
כמו שגשמות ישראל
מושגים בידיעת העצמות,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 המתעלית מלמטה למעלה, מגעת עד האיין-סוף הפשוט, נעשית גם
45 ההמשכה והגילוי האלוקי מלמעלה למטה, שבמעשה המצות
46 נמשך גילוי עצמות אור-אין-סוף ממש שמאיר בכל
47 המצות שהן כולן רצונו ותבנה, שזהו הרצון הפשוט המופשט
48 והלא מוגדר שבכל המצות
49 בשה, כמודגש בנוסח
50 הברכה דכל המצות שהוא נוסח
51 שווה לכל המצות: אשר קדשנו
52 במצותיו וצונו, ומצד זה
53 שבמצות מאיר הרצון העליון האלוקי
54 הפשוט נעשה קיום כל המצות
55 באופן של קבלת עול, מתוך
56 התבטלות מוחלטת, שזהו ענין
57 דרעותא דלפא' כפי שנמשך
58 ומתגלה בעקב שברגל המסמל
59 את ענין הקבלת עול' והביטול שהרי
60 בעקב שברגל אין התגלות של כוחות
61 השכל והרגש של הנפש כמו במוח
62 ובלב.
63 (יא) ועל-פי-זה יובן מה
64 שנאמר בחג השבועות דווקא
65 ולא בשאר הרגלים (הזמן דמתן-
66 תורה וקבלת התורה) מסת
67 נדבת ידך גוי'. דהנה, מבאר
68 בהמשך תרס"ו⁵² לאדמו"ר
69 הרש"ב (ובקצור גם בלקוטי
70 תורה⁵³ לאדמו"ר זקוק) דאיתא
71 ב'פרי עין חיים'⁵⁴ מכחבי
72 הארז"ל שבשבועות מידי שנה
73 בשנה נמשך ומתגלה מלמעלה
74 למטה בחינת הכתר 'כתר עליו'
75 שלמעלה מעשר הספירות ופנימיות
76 הכתר, ומאיר ה'כתר' בשנה
77 באותה מידה ל'זעיר אנפין'
78 המידות העליונות וספירת
79 המלכות, ועד לחיצוניות
80 המלכות שענינה להשפיע לבחינות
81 שלמטה ממנה, והינו, דאף שעל-

1 שבידיעת עצמו כפיכול יודע את הנשמות, שמשום זה בגלל
2 שהשורש והמקור של הנשמות נעלה כל כך שהם מושרשים בידעת
3 העצמות, הנה גם בהיותם למטה יודעים הם אמתית רצונו
4 בעשית ה'דירה לו ותבנה' על-ידי קיום התורה ומצות
5 והם הממלאים ומשלימים את כוונת
6 ותכלית הבריאה, כמבאר לעיל.
7 (י) ובאור הענין בעבודת
8 האדם, הנה פני האדם דלמטה
9 המסתכל במים העליונים, הוא
10 ענין הראיה וההסתכלות
11 ההתבוננות באלוקות בדרגה פנימית
12 ועמוקה ביותר שנמשלה להסתכלות
13 ביקרא דמלפא⁵¹ כבודו של
14 המלך, שעל-ידי-זה נעשית
15 האהבה לה' שמתעוררת בלב האדם
16 כתוצאה מההתבוננות, באופן של
17 התקשרות ודבקות אמתית של
18 האדם בעצמות אור-אין-סוף,
19 והוא ענין דרעותא דלפא' רצון
20 ומשיכת הלב לאלוקות. וכשם
21 שבפנים שבמים אף שנראים
22 כל הפרטים דציור הפנים
23 המביטים במים, מכל-מקום
24 מהותם של הפנים המשתקפים במים
25 היא מהות המים שאין בהם
26 ציור דמות מוגדרת וגון צבע מוגדר
27 אלא הם 'פשוטים', כך גם
28 בעבודה דרעותא דלפא',
29 שאף שיש בה כל פרטי
30 הענינים דמוחין ומדות כו',
31 וכאמור שהתעוררות של 'רצון הלב'
32 היא על ידי התבוננות (מוחין)
33 והתעוררות באהבת ה' (מידות),
34 מכל-מקום עקר העבודה
35 היא ה'רעותא דלפא' התעוררות
36 של הרצון עצמו שהיא באופן של
37 פשיטות שלמעלה מציור
38 כו'.
39 ו'פנים הפנים לפנים, כן לב
40 האדם לאדם', שבאופן זה
41 באותו אופן שבו פועלת ההתעוררות
42 מלמטה, שהיא מעוררת את ה'פשיטות'
43 שלמעלה מציור וגדר, כי הנשמה

(51) ראה זוהר ח"א קצט, א. לח, ב. ח"ב רמז, ב. ח"ג יג, א. 52) סד"ה ועשית חג שבועות גוי' הנ"ל (ע' רמז). 53) ראה לקו"ת במדבר יב, א ואילך. 54) שער חג השבועות פ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פי סדר השתלשלות הקבוע והרגיל נמשך לספירת המלכות
2 בחינת הארה חיצונית בלבד, ובאופן שגם ההארה
3 החיצונית מסתתרת ומתעלמת, כי על ידי המלכות נמשך אור
4 הספירות למטה והמשכה זו היא מועטת ומצומצמת, כדי שיתהוו ממנה
5 עולמות ונבראים מוגבלים, מפל-
- 6 מקום בחג השבועות מדי שנה
7 בשנה נמשך הגילוי דפנימיות
8 הפתח גם לספירת המלכות,
9 הינו, שגם בדרגא היותר
10 תחתונה מלכות, שהיא הספירה
11 האחרונה והתחתונה מעשר הספירות
12 ובמלכות עצמה, חיצונית המלכות,
13 מאיר האור כמו שהוא
14 בדרגא היותר עליונה כתר,
15 ובכתר עצמו, פנימיות הכתר שלמעלה
16 מהספירות.
- 17 ומזה מכך שבחג השבועות נמשך
18 למטה אור עליון מבחינה נעלית ביותר,
19 בחינת הכתר, נמשך גם בעבודת
20 האדם, שצריך להקריב
21 קרבנות בריבוי יותר ובאופן
22 של יותר על נכסיו וממונו, כי
23 מצד בחינת הפתח ובפטר
24 פנימיות הפתח - נמשכת
25 ההשפעה האלוהית מלמעלה למטה
26 בריבוי וביותר, ולכן גם
27 הנהגת האדם למטה בהקצאת
28 הקרבנות צריכה להיות
29 בריבוי וביותר. וכשם
30 שפנימיות הפתח נמשכת
31 מלמעלה למטה בחג השבועות
32 ומתגלה בדרגא היותר
33 תחתונה בספירות (חיצונית)
34 המלכות, כך גם ענין
35 היותר נמשך ומתגלה ביד
36 הגשמית הינו ריבוי ויותר במעשה
37 בפועל, שזהו הדין "נדרת
38 ידך", ולא "נדרת לבך"
39 למרות שלמאורה ענין הנדיבות קשור
40 יותר ללב, כפי שהקשה בתחילת
41 המאמר אלא שכאן הדגש הוא על כך
42 שהנתינה היא בריבוי בפועל, ותוכן
43 הענין בעבודת ה' הוא, הינו,
- שענין היותר של האדם על ממונו ועל מציאותו האישית הוא לא
רק מצד הלב, שהוא ענין האהבה רבה דרעוּתא דלבא
ברצון הלב שיתכן ולא יבוא לידי ביטוי במעשה בפועל, אלא 'נדיבות' גם
מצד היד הגשמית, ובאופן שענין הנדיבות נמשך ביד
הגשמית שלא על-ידי
אמצעות רגש הלב שהוא חזק
כל כך עד שיש לו השפעה גם על היר, ⁵⁰
אלא שהיד נותנת מאליה
ומעצמה ⁵⁵ וזו 'נדיבות' נעלית עוד
יותר.
- וזהו הטעם הפנימי לכך שהכתוב
"מסת נדבת ידך" נאמר בחג
השבועות דוקא, וממנו
למדים גם בנוגע לחג הפסח
וחג הסוכות, כיון שעקר
ההמשכה דפנימיות הפתח
שתהיה בגלוי למטה ויאר גם
בדרגות הנמוכות ביותר, הוא בחג
השבועות, דאף שגם בחג
הפסח היה גילוי אלוהי נעלה
ביותר, כאמרו ז"ל כפי שאמרו
חכמינו ז"ל "ובמזרח גדול ⁵⁶ זה
גילוי שכינה" ⁵⁷, וכן אמרו על
הגילוי האלוהי בחג הפסח, נגלה
עליהם מלך מלכי המלכים
הקדוש-ברוך-הוא כו' ⁵⁸,
מפל-מקום גילוי זה לא היה
אלא לפי שעה באופן זמני
בלבד, ועקר הגילוי של אלוהות
בעולם באופן של קביעות כך
שהאור האלוהי אכן יתדור אל תוך
המציאות הגשמית המוגבלת ויאר
אותה נעשה נפעל במתן-
תורה ⁵⁹, שזהו מה שנאמר ⁶⁰
במתן תורה, בפסוק הפותח את עשרת
הדברות, "אנכי ה' אלקיך
אשר הוצאתיך מארץ מצרים"
מציאתם, שהגילוי האלוהי

(55) ראה גם לקו"ת במדבר טז, ד. (56) תבוא כו, ח. (57) הגש"פ פיסקא ביד חזקה. (58) שם פיסקא מצה זו. (59) ראה לקו"ת ויקרא ג, א. שה"ש כד, ג. (60) יתרו כ, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 העליון שְׁהִיָּה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם לְפִי שְׁעָה באופן זמני בלִבְדֹּר, 43
 2 נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה במתן תורה באוֹפֶן שֶׁל קְבִיעוּת. 44
 3 וּמִדִּיק בִּפְתוּב במצווה על חג השבועות ובו נפתח המאמר "וְעֲשִׂיתָ 45
 4 חַג שְׁבִיעוֹת לַהוֹי' אֱלֹקֶיךָ" גו', לְשׁוֹן עֲשִׂיהַ דִּיקָא⁶¹. 46
 5 וְהַעֲנִין בָּזָה, שְׁבַמְתָּן-תּוֹרָה 47
 6 מוֹדֵגֶשׁ עֲנִין הַעֲשִׂיהַ, שְׁעָהוּ 48
 7 הַטַּעַם שְׁנִתְּנָה הַתּוֹרָה לְבָנֵי 49
 8 יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה בְּאַרְץ, וְלֹא 50
 9 לְמִלְאָכֵי הַשָּׂרָת, כְּסִפּוֹר הַגִּמְרָא 51
 10 הַמּוֹבָא לְעִיל, כִּיּוֹן שְׁצִירָךְ לְהִיּוֹת 52
 11 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת בְּאוֹפֶן 53
 12 שֶׁל עֲשִׂיהַ דִּיקָא, שְׁעַל-יְדֵי- 54
 13 זָה דוּקָא עַל יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה 55
 14 וְהַמִּצּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת נִשְׁלָמָת תְּכִלַּת 56
 15 הַבְּרִיאָה שְׁנִתְּנָה הַקְּדוּשָׁה 57
 16 בְּרוּךְ-הוּא לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה 58
 17 בְּתַחְתּוֹנִים". וְזָה הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי 59
 18 שֶׁל הַכְּתוּב "וְעֲשִׂיתָ גו' לַהוֹי' 60
 19 אֱלֹקֶיךָ", הִנֵּנוּ שְׁעִנֵּן הַעֲשִׂיהַ 61
 20 הוּא לְמַעַלָּה בִּיּוֹתֵר, כֻּלְשׁוֹן 62
 21 הַזּוּרָה עֲשִׂיהַ לְעִילָא⁶² לְמַעַלָּה, 63
 22 כְּלוּמֹר, הַעֲשִׂיָּה נְעִילַת בִּיּוֹתֵר וְיֵשׁ לָהּ 64
 23 חֲשִׁיבוֹת מִיּוֹחֲדָת, עַד לְתַכְלִית 65
 24 הַעִילּוּי שְׁעָלָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ 66
 25 הַתַּעֲנוּג בְּעִבּוֹדֵת הַצִּדִּיקִים 67
 26 לְמִטָּה בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲשִׂיהַ 68
 27 דִּיקָא וְתַעֲנוּג זֶה, מִעֲבֹדֵת הַצִּדִּיקִים 69
 28 בְּמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, הוּא זֶה שְׁעוֹרֵר אֶת 70
 29 הַרְצוֹן הָעִלְיוֹן לְבִרְאוֹ אֶת הָעוֹלָם, 71
 30 שְׁעָהוּ הַעוֹנֵג שִׁיש לְקִדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 72
 31 מִקִּיּוֹם תּוֹרָה וּמִצּוֹת בְּמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, 73
 32 הַטַּעַם דְּנִתְּנָתָה הַתּוֹרָה לְבָנֵי 74
 33 יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, מִצַּד שְׂרָשָׁם 75
 34 בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ עַד לְבַחֲנִית 76
 35 "דִּיעֵת עֲצָמוֹ", וּבְאוֹפֶן שְׁגָם 77
 36 בִּירִידָתָם לְמִטָּה יִשְׁנָה אֲצֵלָם 78
 37 הִדִּיעָה בְּאַמְתִּית רְצוֹנוֹ 79
 38 בְּאוֹפֶן עֲשִׂיתָ ה' דִּירָה לוֹ 28
 39 יִתְבָּרַךְ", כְּמִבּוּאָר לְעִיל בְּאִרְכּוֹת 29
 40 שׁוּר אַחַת הַמִּשְׁמַעוּת שֶׁל הַכְּתוּב 30
 41 "כִּמִּים הַפְּנִים לְפָנִים...", שֶׁהַמִּשְׁכָּה 42
 42 מִלְּמַעַלָּה נִמְשַׁכֶּת עַד לְמִטָּה בִּיּוֹתֵר,

וְעֲנִין זֶה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת בְּכָל שָׁנָה 29
 וְשָׁנָה, וּמִחַג הַשְּׁבִיעוֹת הָרִי זֶה נִמְשָׁךְ עַל כָּל יְמֹת הַשָּׁנָה, שְׁעָהוּ 30
 שְׂאוּמָרִים בְּכִרְכַּת הַתּוֹרָה בְּכָל יוֹם "נֹתֵן הַתּוֹרָה", לְשׁוֹן הָהָר⁶³, וְאָמְרוּ חֲזוֹ⁶⁴ 31

(61) ראה גם סה"מ תרנ"ו ע' שפו ואילך. (62) זוהר ח"א קטו, א. ח"ג קח, ב. וראה גם סה"מ תרע"ח ע' שצו. (63) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ועוד. (64) ראה ספרי ופירש"י ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב.

ביאור בדרך אפשר

1 גם בהיותו היהודי העובד את ה'

2 למטה הרי הוא באותה

3 המהות כפי שמושרש

4 בעצמותו יתברך, ובכח זה

5 עבודתו לעשות "דירה לו יתברך בתחתונים",

6 בשמחה ובטוב לבב.

ביאור בדרך אפשר

5 עובד היהודי את עבודתו

6 לעשות "דירה לו יתברך

7 בתחתונים", בשמחה ובטוב

8 לבב.

1 "בכל יום יהיו בעיניך פחדשים", ועד באופן

2 של "חדשים" ממש (בלא כ"ף הדמיון)⁶⁵, אשר

3 גם בהיותו למטה הרי הוא באותה המהות כפי

4 שמושרש בעצמותו יתברך, ובכח זה עובד את

5 עבודתו לעשות "דירה לו יתברך בתחתונים",

6 בשמחה ובטוב לבב.

(65) פירש"י תבוא כו, טז. ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אייר, תשי"ח

ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ מו"ה

יצחק שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מיי"ט אייר עם הפ"נ שיקרא בעת רצון על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ולפלא ההפסק במכתבים כ"כ, ואשר גם במכתבו זה לא מצאתי טעם מספיק על זה.

ולהודעתו אשר הנכד שלו אהרן מענדל שליט"א נעשה בר מצוה בחדש זיו שנה זו, הנה יהי רצון שמבן שלש עשרה יגדל לבן ט"ו לגמרא וכו', וירו ממונו רוב נחת אמיתי הוא נחת יהודי חסידותי.

לגיסו הרב ניסנבוים שי' כבר עניתי מכבר ובטח נתקבל.

ולקראת חג השבועות הבע"ל, הנני בזה לברכו בלשון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ובברכה לבשו"ט.

נ.ב. מוסג"פ העתק מכתבי כללי לאסיפה השנתית של נשי ובנות חב"ד אשר תוכנו כל השנה זמנו הוא, ובטח ינצל תוכנו באופן המתאים.

במש"כ בנדרים י, א: חסידים כו' מתאווים להביא קרבן חטאת - מהי התאוה? - י"ל שהיא התאוה למעלת בעי"ת, שהקורבה שלו (וכרמו פי' הרא"ש קרבן) היא נעלית ביותר. וראה רמב"ם הלי תשובה פ"ז. ומדויק הלי חסידים עי"פ פירש"י סוכה נג א' ד"ה אלו.

בס"ד. שיחת ש"פ במדבר, ערב חג השבועות, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הפרשה (שהיא גם התחלת ספר רביעי), מעתיק רש"י את התיבות: "וידבר (ומדלג התיבות
 1 'ה' אל משה" במדבר סיני (ומדלג התיבות "באוהל מועד") באחד לחודש", ומפרש: "מתוך חבתן לפניו
 2 מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, וכשבא להשרות
 3 שכינתו עליהם מנאם. באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם", והיינו, שהמנין שבפרשה זו,
 4 "באחד לחודש השני", אחד באייר, היה בקשר להשראת השכינה על-ידי המשכן (עליו נאמר¹ "ועשו לי
 5 מקדש ושכנתי בתוכם"), שהוקם זה עתה - באחד בניסן.

וצריך להבין:

א) כיון שרש"י בא לבאר טעם מנין בני ישראל בפרשתנו, היה לו להעתיק רק התיבות "וידבר וגו'"
 8 שבהתחלת הפרשה, ולמה מעתיק גם את התיבות "במדבר סיני באחד לחודש" - ? ובפרט שמדלג התיבות
 9 שבינתיים (כנ"ל), שבזה מודגש יותר הדיוק שבהעתקת תיבות אלו דוקא.

ב) מה שכתב רש"י בנוגע למנין כשנפלו בעגל, שטעם המנין הוא "לידע מנין הנותרים", הרי זה
 11 בסתירה לכאורה למה שכתב בתחלת פירושו, שהמנין הוא "מתוך חבתן". וממה נפשך: אם יש צורך
 12 בטעם נוסף מלבד "מתוך חבתן" - היה צריך רש"י לפרש טעם המנין "כשיצאו ממצרים"; ואם בנוגע
 13 למנין "כשיצאו ממצרים" מספיק הטעם ד"מתוך חבתן" - למה בנוגע למנין "כשנפלו בעגל" צריך
 14 להוסיף שטעם המנין הוא "לידע מנין הנותרים"?

ג) קלאץ-קשיא: מנא-ליה לרש"י שהמנין הנ"ל (אודותיו מסופר בפרשת תשא²) היה "לידע מנין
 16 הנותרים" - הרי מנין זה היה לאחר יום הכיפורים³, ואילו מה שנפלו בעגל היה ב"ז בתמוז, ואם נאמר
 17 שהמנין הוא "לידע מנין הנותרים", היה צריך למנותם מיד, ולא אחרי שמונים יום - ב' פעמים ארבעים
 18 יום! ובפשטות אפשר לומר שהמנין שלאחר יום הכפורים לא היה קשור עם חטא העגל, אלא עם התחלת
 19 נדבת המשכן - "שנתנו כל אחד ואחד מחצית השקל .. ומהם נעשו האדנים"⁴. ומהו הכרחו של רש"י
 20 לפרש שמנין זה קשור עם חטא העגל - "לידע מנין הנותרים"?

ד) ומה שכתוב בירושלמי⁵ בפירוש הכתוב "כל העובר על הפקודים", שהיה זה כפרה על חטא העגל
 22 - הרי זה על דרך הדרוש, ואינו שייך לפשוטו של מקרא, ומה גם שלפירוש הירושלמי שזהו ענין של
 23 כפרה, אין זה שייך לטעם המנין "מתוך חבתן".

ה) מהו דיוק הלשון "כשנפלו בעגל", ולא "כשחטאו בעגל", "אחר מעשה העגל"³, וכיצא בזה?

ה) מהו דיוק הלשון "לידע מנין הנותרים" - לשון שמורה על היותו דבר טפל, כמו בקרבן, שה"נותר"
 26 הוא החלק הטפל שנשאר לאחר הקרבת הקרבן ואכילתו, ואילו בנדון דידן, הרי הנופלים בעגל היו
 27 "כשלשת אלפי איש"⁷, ומלבדם היו שש מאות אלף מישראל, כך, שבכמות היה מספרם הרבה יותר מאלו
 28 שנפלו בעגל, וגם באיכות, הרי אלו שלא חטאו ולא מתו, היו במדריגה נעלית יותר מאלו שנפלו בעגל.
 29 ואם כן, איך אפשר לקרותם בשם "הנותרים"?

ו) מהי אריכות הלשון בפירוש רש"י, שלאחר שמפרש סיבת המנין שבפרשתנו, "כשבא להשרות
 31 שכינתו עליהם מנאם", מוסיף כמו ענין חדש: "באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם" (ולא
 32

(5) שקלים פ"ב ה"ג.

(6) שם, יד.

(7) שם לב, כח.

(1) תרומה כה, ח.

(2) ל, יב ואילך.

(3) פרש"י שם, טז.

(4) פרש"י שם, טו.

- 1 כחלק מהפיסקא הקודמת, כמו: כשבא להשרות שכינתו במשכן שהוקם באחד בניסן, מנאם באחד באייר,
2 וכיוצא בזה), וכמדובר כמה פעמים אודות גודל הדיוק בפירוש רש"י בכל תיבה, ומודגש ביותר בנדון
3 דידן, שמוסיף פיסקא שלימה כמו ענין חדש.
- 4 ב. ויובן בהקדם הביאור בדברי רש"י "מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה" - כמדובר פעם⁸
5 שלכאורה אינו מובן: לאחר ג' מנינים הנ"ל - לא נימנו בני ישראל עד שנת הארבעים (בפרשת פינחס⁹),
6 ובמשך כל הדורות נימנו בני ישראל ט' פעמים בלבד¹⁰ (כדאיתא במדרש¹¹), ומהו הפירוש ש"מונה אותם
7 כל שעה"?
- 8 ועל-כן צריך לומר, ש"חבתן לפניו" היא אמנם ענין תמידי, אבל המנין בפועל הוא "כל שעה" מיוחדת
9 שבה נעשה שינוי עיקרי בהדגשת "חבתן" של בני ישראל.
- 10 וזהו שמוסיף רש"י ומפרט הזמנים המיוחדים שבהם נימנו בני ישראל - לא בתור ספר דברי הימים
11 (שאין זה ענינו של פירוש רש"י), אלא כדי להדגיש את השינוי העיקרי שנעשה אז אצל בני ישראל:
- 12 "כשיצאו ממצרים מנאן" - כיון שביציאת מצרים נעשה שינוי עיקרי אצל בני ישראל, שהרי קודם
13 יציאת מצרים היו בני ישראל עבדי פרעה, ועל ידי יציאת מצרים נעשו עבדי ה' - במתן-תורה [שזהו
14 הגמר והתכלית דיציאת מצרים, כמו שכתוב¹² "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר
15 הזה", ומזה מובן גם לאידך גיסא, שיציאת מצרים היתה התחלת הענין דמתן-תורה, וכמובן גם מדברי
16 הגמרא במסכת יבמות¹³, שהגירות של בני ישראל התחילה על-ידי המילה כשיצאו ממצרים, ונסתיימה
17 בהזאה וטבילה בהר סיני¹⁴, כמו שכתוב¹⁴ "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים",
18 "כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי".
- 19 ועל-דרך-זה "כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם" - שגם אז נעשה שינוי עיקרי אצל בני ישראל,
20 כמבואר בארוכה במאמר ההילולא¹⁵ בפירוש מאמר רז"ל¹⁶ "באתי לגני .. לגנוני למקום שהיה עיקרי
21 בתחלה דעיקר שכינה בתחתונים היתה, ועל-ידי חטא עץ הדעת נסתלקה השכינה וכו'", ומאז לא היתה
22 שכינה בתחתונים אלא באופן של חיצוניות ומקיף, ורק על-ידי הקמת המשכן נעשה הענין ד"ושכנתי
23 בתוכם"¹⁷.
- 24 ג. ובנוגע למנין שבפרשת תשא:
- 25 אין לומר שגם מנין זה קשור עם המשכן, לפי שאז היתה התחלת נדבת המשכן (כנ"ל סעיף א) -
26 דכיון שהמנין שבפרשתנו קשור עם המשכן, היינו, שמנין זה הוא בגלל השינוי העיקרי שנעשה אצל בני
27 ישראל על-ידי הקמת המשכן, אין מקום לומר שגם המנין שלפני-זה קשור עם המשכן¹⁷.
- 28 ומה גם שמסתבר לומר שמנין שבא בגלל שינוי עיקרי אצל בני ישראל צריך להיות לאחר השינוי,
29 כמו ביציאת מצרים, שבתחילה יצאו ממצרים, ככל פרטי המאורעות החל מ"ויהי בחצי הלילה וגו'"¹⁸,
30 באופן של חפזון כו', ורק לאחר-יזה נזכר המנין - "כשש מאות אלף רגלי הגברים"¹⁹. ולכן, לא מסתבר
31 לומר שהמנין שבפרשת תשא שהיה לאחר יום הכפורים קשור עם התחלת נדבת המשכן לצורך הקמתו
32 באחד בניסן.

(8) שיחת ש"פ במדבר, עחה"ש דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות ח"מ בתחילתו). וש"נ.

(9) כו, ב ואילך.

(10) כולל גם המנינים שהיו בימי שואל ובימי דוד, אף שלכאורה אינם שייכים להמנין ד"מתוך חבתן לפניו", שהרי לא מנו את כל בני, אלא רק את היוצאים לצבא.

(11) תנחומא תשא ט. במדבר"ר פרשתנו פ"ב, יא. וש"נ.

(12) שמות ג, יב ובפרש"י.

(13) מו, א-ב.

(14) יתרו כ, ב ובפרש"י.

(15) סה"מ תש"י ע' 111 ואילך.

(16) שהש"ר רפה.

(17) ראה לקו"ש ח"ח ע' 2 בשוה"ג הג' להערה 9.

(18) בא יב, כט.

(19) שם, לו.

ועל-כן צריך לומר, שהמנין דפרשת תשא קשור עם היותו "אחר מעשה העגל"; אך אינו מובן: איזה¹
 שינוי עיקרי למעליותא (כמו "כשיצאו ממצרים") נעשה אצל בני ישראל "אחר מעשה העגל", שבגלל זה²
 יהיה צורך למנותם "מתוך חבתן" - דלכאורה אדרבה, מעשה העגל הוא היפך חבתן??³
 ד. ועל זה מבאר רש"י, ש"מנאן לידע מנין הנותרים":⁴
 ובהקדים פירוש רש"י על הפסוק²⁰ "וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים" -
 דלכאורה אינו מובן: למה נקראים אלעזר ואיתמר בשם "נותרים", שמורה על דבר טפל (כנ"ל), הרי מצד⁶
 הכמות, שוים הם לנדר ואביהוא, ומצד האיכות, יש מקום לומר שיש בהם מעלה יתירה מנדר ואביהוא
 שהקריבו אש זרה כו' - "הנותרים, מן המיתה, מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל, הוא שנאמר²¹
 ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו, ואין השמדה אלא כילוי בניו .. ותפלתו של משה בטלה מחצה כו'",⁹
 והיינו, שנקראים בשם "נותרים" בגלל "שאף עליהם נקנסה מיתה", ומה שנשארו בחיים הרי זה דבר¹⁰
 פלא.¹¹
 ועל-פי-זה יש לבאר גם דיוק לשון רש"י "מנאן לידע מנין הנותרים" - הנותרים מן המיתה, כי בגלל¹²
 חטא העגל נגזרה גזירה על כל בני ישראל, כמו שכתוב²² "ויהי אפי בהם ואכלם" (ורק על משה לבדו
 נאמר "ואעשה אותך לגוי גדול"²²), ומה שנשארו בחיים הרי זה דבר פלא, ולכן נקראים בשם "נותרים".¹⁴
 ומזה מובן השינוי העיקרי למעליותא שנעשה אצל "הנותרים", שלכן מנאן "מתוך חבתן":¹⁵
 איתא בגמרא במסכת מגילה²³ בנוגע לנס פורים: "ומה מעבדות לחירות (ביציאת מצרים) .. ממיתה¹⁶
 לחיים לא כל-שכן".¹⁷
 ועל-דרך-זה בנדון דידן: אם "כשיצאו ממצרים מנאן" בגלל השינוי העיקרי שנעשה בהם בצאתם¹⁸
 מעבדות לחירות (אף שמצב העבדות במצרים היה על-פי תורה, כמו שכתוב²⁴ "ועבדום גו'") -¹⁹
 על-אחת-כמה-וכמה ש"מנאן לידע מנין הנותרים" (מן המיתה), בגלל השינוי הכי עיקרי שנעשה בהם,²⁰
 שלמרות שנגזרה עליהם גזירה, נשארו בחיים.²¹
 וזהו גם הדיוק בלשון רש"י "כשנפלו בעגל מנאן כו'", ולא כשחטאו בעגל וכיוצא בזה:²²
 הזכרת ענין העגל היא (לא כדי להודיע באיזה פרק זמן היה המנין, אלא) כדי להדגיש את הצורך²³
 במנין בגלל השינוי העיקרי למעליותא שנעשה אצל בני ישראל.²⁴
 ולכן כותב רש"י (לא "כשחטאו בעגל", אלא) "כשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים" - דכיון שהיה²⁵
 ענין של מיתה, "נפלו בעגל", כמו שכתוב²⁶ "ויפול מן העם גו' כשלת אלפי איש", והיינו, שכבר²⁷
 התחילה בפועל הגזירה שנגזרה על בני ישראל,
 - ובפרט על פי הידוע שהתחלת הפעולה בגשמיות פועלת תוקף בכללות הענין, כמבואר בדרשות²⁸
 הר"ן²⁵ בנוגע לענין הנבואה, שלכן נצטוו הנביא לעשות איזו פעולה גשמית בשייכות להנבואה כו' -²⁹
 הרי מובן גודל החידוש והשינוי אצל כל בני ישראל, שלמרות שגם עליהם נגזרה הגזירה,³⁰
 אף-על-פי-כן נשארו בחיים, ולכן "מנאן לידע מנין הנותרים".³¹
 אמנם, אימתי נתברר שהם "נותרים" מן המיתה (שלא ימותו כמו אלו שנפלו בעגל) - ביום הכיפורים,³²
 לאחר ארבעים יום האחרונים שהיו "כימים הראשונים"²⁶, "מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון"²⁷,³³
 שאז "נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ואמר לו למשה סלחתי כדברך"²⁸. ולכן לא נימנו מיד³⁴
 לאחר שנפלו בעגל, אלא רק לאחר יום הכיפורים.²⁹³⁵

לך לך שם.

(26) עקב יו"ד, יו"ד.

(27) פרש"י שם ט, יח.

(28) פרש"י תשא לג, יא.

(29) ראה גם לקר"ש שם הערה 9.

(20) שמיני יו"ד, יב.

(21) עקב ט, כ.

(22) תשא לב, יו"ד.

(23) יד, א (ובפרש"י).

(24) לך לך טו, יג.

(25) דרוש ב. וראה רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש על הרקאנטי

- 1 ה. ובהקדמה לפירושו שסיבת המנין שבפרשתנו היא "מתוך חבתן לפניו .. כשבא להשרות שכינתו עליהם" - מוסיף רש"י ומעתיק גם את התיבות "במדבר סיני באחד לחודש":
- 2 לכאורה היה אפשר לומר שסיבת המנין היא בגלל שינוי המקום והזמן כו'. וענין זה בא רש"י לשלול על-ידי-זה שמעתיק את התיבות "במדבר סיני באחד לחודש":
- 3 יודע אני - אומר רש"י - שבפסוק נאמר "במדבר סיני", שמורה על שינוי המקום, שמקודם לכן היו בהר סיני, ועתה היו במדבר סיני, וכן נאמר "באחד לחודש", שמורה על שינוי הזמן,
- 4 [ולכן לא הוצרך רש"י להעתיק גם תיבת "השני" ("באחד לחודש השני"), כי התיבות "באחד לחודש" כשלעצמן, עוד לפני שיוודעים באיזה חודש המדובר, מורים כבר על שינוי הזמן],
- 5 ואף-על-פי-כן, סבורני, שטעם המנין אינו בגלל שינוי המקום והזמן, כיון שאין זה שינוי עיקרי אצל בני ישראל (כמו השינוי דיציאת מצרים) שבגללו יש צורך במנין חדש, אלא טעם המנין הוא בגלל ש"בא להשרות שכינתו עליהם".
- 6 ו. אמנם, על-פי האמור שכוונת רש"י בהעתקת התיבות "באחד לחודש" היא לשלול את הקא סלקא דעתך שטעם המנין הוא בגלל שינוי הזמן - היה לו להעתיק גם את התיבות "בשנה השנית", שבהם מודגש שינוי הזמן עוד יותר, לא רק חודש אחר, אלא גם שנה אחרת?
- 7 והביאור בזה - על-פי פירוש רש"י בפרשת תשא (וכאן רואים איך שפירושי רש"י קשורים ושייכים זה לזה):
- 8 בנוגע לשני המנינים, המנין שבפרשת תשא, והמנין שבפרשתנו - שואל רש"י³⁰: "וא"ת וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות ונ' .. והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו ובשניה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות אנשים בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן ..
- 9 ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשניה, שנתחדשה שנה באחד בניסן, אבל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי, לאחר יום הכפורים .. והשני באחד באייר".
- 10 וכיון ששינוי הזמן ד"שנה השנית" (לפי המנין מניסן, "לצאתם מארץ מצרים") אינו פועל שינוי במנין בני ישראל (למנין שנות עולם המתחילין מתשרי), שזוהי עדיין שנה אחת - לכן לא העתיק רש"י את התיבות "בשנה השנית", כיון שאין בהם כדי להדגיש שינוי בזמן שבגללו יהיה צורך במנין נוסף.
- 11 ז. אך עדיין צריך להבין:
- 12 כיון שטעם המנין שבפרשתנו הוא "מתוך חבתן .. כשבא להשרות שכינתו עליהם" - למה לא היה המנין מיד לאחר הקמת המשכן בראש חודש ניסן (על-כל-פנים למחרתו, אם לא היתה אפשרות שיהיה בו ביום³⁰)?
- 13 ועל זה מוסיף רש"י, "באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם"³¹:
- 14 בנוגע להקמת המשכן באחד בניסן, פירש רש"י (בפסוק³² "ויהי ביום השמיני") ש"נטל עשר עטרות", והרי אחד מהם הוא - היותו "באחד לחודש"³³.
- 15 וכיון שהמנין שבפרשתנו קשור עם הקמת המשכן ("כשבא להשרות שכינתו עליהם") - רצה הקב"ה שגם הוא יהיה "באחד לחודש", שהוא יום זכאי (כמאמר רז"ל³⁴ "מגלגלין זכות ליום זכאי"), ולכן מנאם "באחד לחודש השני" (כיון שלא היתה אפשרות למנותם ביום הקמת המשכן³⁰) - דוגמא קצת על-כל-פנים ליום הקמת המשכן.

* * *

(33) פקודי מ, ב. יז.
(34) תענית כט, א. וש"נ.

(30) ראה לקו"ש שם הערה 10.
(31) ראה לקו"ש שם הערה 11.
(32) ר"פ שמיני.

ח. ויש להוסיף ולבאר ההוראה מכללות ענין המנין:

בענין המנין נכללו כל בני ישראל, כולל גם אלו שהענין דיציאת מצרים ("כשיצאו ממצרים מנאן") לא היה בשלימות אצלם, ולדוגמא: אלו שאמרו "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם"³⁵, וכן המוכר עצמו, כמובא בפירושו רש"י בפרשת משפטים³⁶: "אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים.. דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו כו".

וטעם הדבר - לפי שענין המנין קשור עם עצם הנשמה, שהיא בשוה אצל כל בני ישראל, מבלי הבט על מעמדם ומצבם בפועל ובגלוי³⁷.

ט. ומזה יכול כל אחד מישראל ללמוד הוראה בנוגע לעבודתו - ולדוגמא:

בנוגע לעבודת התפילה, שצריכה לפעול שינוי כו' - ישנו מי שטוען שאינו מרגיש שום שינוי בין קודם התפילה ולאחר התפילה, ואם כן, מה רוצים ממנו?!

אומרים לו שקודם התפילה אסור לו לאכול שום דבר, להיותו במעמד ומצב ד"נשמה באפו"³⁸, ורק לאחר התפילה יוכל לאכול (ועד שאפשר שתהיה מצוה באכילתו) ולברר את המאכל כו'; וכן אסור לעסוק במסחר קודם התפילה, מה-שאיין-כן לאחר התפילה - הרי אדרבה: "הנהג בהן מנהג דרך ארץ" (כדברי ר' ישמעאל, אשר "הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן")³⁹, ובאופן ש"בכל דרכיך דעהו"⁴⁰. אבל, הוא טוען שאינו מרגיש שום שינוי בין קודם התפילה ולאחר התפילה!

ומוסיף לטעון:

נוסח התפילה הוא בכל יום בשוה (כולל גם שבתות וימים טובים) - ג' ראשונות וג' אחרונות כו'; בנוסח זה התפלל גם אביו וזקנו ואבי זקנו כו', ועד שקרוב לשלשת אלפים שנה - מאז שאנשי כנסת הגדולה תיקנו את נוסח התפילה - מתפללים בכל יום באותו נוסח.

ואם כן, איך יתכן - טוען הוא - שיורגש אצלו שינוי על-ידי התפילה, בה בשעה שזהו ענין התלוי בעיקר ברגש הלב, והרי רגש הלב אינו בכל יום בשוה. - היום הוא רוצה להשתפך ("אויסגיסן זיך") בתפילה מעומק לבו, ולבטא זאת בנוסח שלו... ומה גם שמן התורה יכולים לצאת ידי חובת מצות התפילה באיזה נוסח שיהיה, אפילו בתיבה אחת, ובלבד שיהיה זה מעומק הלב ("עבודה שבלב")⁴¹.

בשלמא בימות החול - ממשך לטעון - יכול להתפלל תפלת נדבה, שאז צריך לחדש איזה דבר בתפלתו⁴²; מה-שאיין-כן בשבת, "שבת להוי"⁴³ - שדוקא אז עסוק הוא בעבודת ה' במשך כל היום (עד שאין לו זמן להוסיף משלו) - שאז אין מתפללין תפלת נדבה⁴², אינו יכול לעשות זאת!

והמענה על זה - שכל מה שטוען אודות מה שנורגש ומתקבל ("ווי עס לייגט זיך") אצלו, הרי זה רק בנוגע לענינים של הבנה והשגה כו', מה-שאיין-כן כאשר מדובר אודות ענין הקשור עם עצם הנשמה, כמו ענין התפילה, הרי זה באופן שלמעלה מהזמן ולמעלה משינויים כו'⁴⁴.

י. והוראה נוספת - בנוגע לאורחים שהגיעו לכאן:

אמרו רז"ל⁴⁵ שהדרך גורמת לשלשה דברים כו' ממעטת את השם, שזהו ענין הביטול.

אבל ישנו מי שטוען, שלמרות שהיה בדרך כו', אינו מרגיש את ענין הביטול; ואדרבה: הוא יושב בכותל המזרחי, ומכבדים אותו לעלות לתורה ל"ששי", ובודאי שלא נרגש אצלו ענין הביטול באופן

(35) בעלותך יא, ה.

(36) כא, ו.

(37) ראה גם לקו"ש שם ע' 3 ואילך. שיחת ש"פ במדבר

שבהערה 8. תורת מנחם - התועודיות חמ"ב ע' 288. וש"נ.

(38) ישע"י ב, כב. וראה ברכות י"ד, ב. יד, א.

(39) שם לה, ב.

(40) משלי ג, ו. וראה שם סג, א.

(41) ראה רמב"ם ריש הל' תפלה.

(42) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסק"ז. וש"נ.

(43) יתרו כ, יו"ד. ועוד.

(44) חסר קצת (המו"ל).

(45) ב"ר פל"ט, יא. הובא בפרש"י לך לך יב, ב.

1 שלא יהיה איכפת לו שכיבדו את חבריו בעליה חשובה, שלישי או ששי, ועל-אחת-כמה-וכמה מפטיר⁴⁶,
2 ואילו אותו לא כיבדו בכך!...

3 - האמת היא, שכיון שה"דרך" פועלת ביטול, כדברי רז"ל, היה צריך להרגיש את עצמו שפל מכל
4 אדם, ובמילא, אף אם חבריו ראוי לכבוד מחמת עבודתו, אולי הוא אינו ראוי לכך; ואם לדעתו גם חבריו
5 אינו ראוי לכבוד, מחמת מעשיו הלא-טובים, הרי כל-שכן שהוא אינו ראוי לכך. ואם כן, מה איכפת לו
6 שאין מכבדים אותו? ...! -

7 ועל זה אומרים לו, שלמרות שאינו מרגיש את ענין הביטול - "זאָל ער זיך אַריינוואַרפֿן" במניין של
8 כל בני ישראל, וילך לקבל את התורה עם כולם ביחד.

9 יא. ולהעיר, שאף שנתבאר לעיל (סעיף ג) שהמנין בא דוקא לאחר גמר הענין שבגללו הוא המנין
10 (ובנדון דידן: הענין דמתן-תורה) - הרי אין זמן להמתין...

11 ובפרט על-פי המבואר ב'תורה אור'⁴⁷ על הפסוק⁴⁸ "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים
12 ביום הזה" (ראש חודש), ש"בצאת ישראל ממצרים התחילו לספור ספירת העומר .. הכנה להיות קבלת
13 התורה בשבועות .. ובשבוע הז' ביום ג' בו (ראש חודש סיון) הוא כאילו כבר נכנסה כל השבוע, ונעשו
14 אז ישראל מוכנים כו'".

15 וכפי שמבאר רבינו הזקן ב'שולחן ערוך'⁴⁹ ש"מיד אחר ראש-חודש התחיל משה להתעסק עמהם
16 בענין קבלת התורה", וכיון שמשם התעסק עמהם, בודאי פעל עליהם כו'.

17 ובפרט שנמצאים כבר לאחר "שלישי בשבת (ש)אמר להם ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'", ולאחרי
18 "רביעי (ש)אמר להם מצות הגבלה השמרו לכם עלות בהר וגו'", ולאחרי "חמישי (ש)אמר להם מצות
19 פרישה כו'", וכבר עומדים עתה בערב חג השבועות, שאז אמרו "נעשה ונשמע"⁵⁰,

20 - וכיון שנסתמא היתה אמירת נעשה ונשמע קודם חצות היום (ככל עניני משה שהיו בהשכמה⁵¹),
21 הרי עומדים כבר לאחר הזמן דאמירת נעשה ונשמע; וגם אם אמירת נעשה ונשמע היתה לאחר חצות
22 היום, עומדים אנו בעיצומה של המעת-לעת דאמירת נעשה ונשמע -

23 הרי בודאי שזמן זה שייך כבר למתן-תורה, ובמילא יכולים "אַריינוואַרפֿן זיך" בענין המנין כו'⁵².

24 ומה גם שבודאי למדו ה"לקוטי תורה" דפרשת במדבר, שבה ישנם דרושי חג השבועות.

* * *

25 יב. מאמר כעין שיחה⁵³.

26 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שהאורחים יאמרו "לחיים", וכן כל אלו שסיימו את לימוד פרשת השבוע
27 ב'לקוטי תורה', יאמרו "לחיים"⁵⁴].

* * *

28 יג. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש", "לתוך נרתק שלו,
29 כמו שפירשתי למעלה בפרשה זו, ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלונית, ובלוע שלו הוא
30 כסויו" - שאין לפרש "כבלע את הקודש" מלשון פירוק, שהרי זה בסתירה למה שנאמר "ולא יבואו
31 לראות", שגם לאחר הפירוק אסור להם לראות. ועל-כן צריך לומר ש"בלוע שלו הוא כסויו", היינו,

(51) ראה פרש"י יתרו יט, ג.

(52) חסר הסיום (המו"ל).

(53) המאמר לא הגיע לידינו לע"ע (המו"ל).

(54) ראה גם לעיל ע' 323. וש"נ.

(46) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חי"ג ע' 54. וש"נ.

(47) יתרו סז, ג.

(48) יתרו יט, א (ובפרש"י).

(49) או"ח סתצ"ד ס"כ.

(50) מכילתא ופרש"י יתרו יא, יא. פרש"י משפטים כד, ד"ז.

שלאחרי שהכניסו כל כלי לתוך נרתק שלו, ופרשו עליו בגד פלוני, שתפור לפי מדתו ("כליין"), היו צריכים להמתין עד שגם "כסו אותו במכסה פלונית" [מלבד כלי המזבח החיצון, שכיון שקדושתו פחותה מקדושת המזבח, היה מספיק להם כיסוי אחד. ושאי כלי שרת של מזבח הזהב שהי' להם ב' כיסויים - כיון ש"ישרתו במ בקודש", (לא רק במזבח הפנימי, אלא) גם "בתוך המשכן שהוא קודש"55], שהיה יכול לשמש ככיסוי לכל הכלים ("אינו כליין"), וכיסוי זה (אינו מתבטל אל הכלי, אלא אדרבה) בולע את הכלי.

אלא, שגם ההכנסה בנרתק היא (לא רק גורם, אלא) חלק מהבליעה ("כבלע, לתוך נרתק שלו"), שלכן, גם הארון נקרא בלוע, אף שהכלי החיצוני הוא "בגד" (כליין), כיון שהבליעה נעשית גם על-ידי הכלי הפנימי. וזהו מקור הדין ב"כלי בתוך כלי", ש"לא שנא בין עליון כליין ותחתון אינו כליין כו"56 (מהענינים המופלאים ע"ד ההלכה) - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ח עמוד 8 ואילך.

יד. ויש להוסיף גם בנוגע לענינים המופלאים בפירוש רש"י זה - בפנימיות התורה: כאשר המלאכים טענו "תנה הודך על השמים"57 - לא הסתפקו במענה שאין להם גוף גשמי, "אב ואם יש לכם", אלא הוסיפו וענו להם: "למצרים ירדתם כו' יצר הרע יש ביניכם"58.

והענין בזה:

החידוש שבמצרים ויצר הרע לגבי הגוף הוא (לא רק שישנו כיסוי נוסף, כלי בתוך כלי, אלא גם) - שהכיסוי של הגוף הוא מיוחד לנשמה, כמבואר בארוכה בהמשך תער"ב59 שמזג הגוף הוא לפי אופן הנשמה, וגם בעבודה, הנה עבודת הנשמה היא לפי אופן הגוף, כמבואר בקונטרס ומעין60 בענין "לפום גמלא שיחנא"61; מה-שאי-כן מצרים ויצר הרע - הרי הם היפך ענין הנשמה, כי מצרים הוא מלשון מיצרים וגבולים, ואילו ענינו של יהודי (נשמה) הוא בלי גבול, "ופרצת"62; וכן יצר הרע ענינו רע, ואילו יהודי כולו טוב.

אמנם, מבלי הבט על ההעלם של מצרים ויצר הרע, הנה דוקא על-ידי ההעלם ש"למצרים ירדתם כו' יצר הרע יש ביניכם", קיבלו בני ישראל את התורה.

טו. וההוראה מזה בעבודתנו:

ישנם הטוענים: הן אמת שהתורה לא ניתנה למלאכי השרת, ויש צורך לעסוק בענינים גשמיים, אבל בשביל זה מספיקה העובדה שהנשמה נמצאת בגוף גשמי, שלכן יש צורך באכילה ושתיה ולינה, כך, שהבירור של ענינים גשמיים אלו מספיק בשביל לקבל את התורה, ומי יאמר שצריך להתעסק גם עם העולם שמסביבו?! - די לו בהעלם והסתור שמצד גופו ונפשו הבהמית, ולמה לו גם ההעלם דמצרים - מוטב לו לילך למדבר, וכפסק-דין הרמב"ם63 שיש מעמד ומצב שצריך לצאת למערות ולחוחים ולמדברות!

והמענה על זה: רצונו של הקב"ה - שיהודי לא יהיה מסוגר בד' אמות של תורה וד' אמות של תפילה, אלא יהיה ב"מצרים", "ערות הארץ"64, באמריקא... ושם יפעל בירור וזיכוך, ודוקא באופן כזה הוא מקבל את התורה.

(59) ח"א ע' תרח ואילך.

(60) מ"ג ספ"א.

(61) כתובות סז, רע"א. וש"נ.

(62) ויצא כח, יד.

(63) הל' דעות רפ"ו.

(64) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד (בסופו).

(55) ד, יב ובפרש"י - וי"ל שהכוונה גם לכלים שהיו משרתים בקדש הקדשים, שהן אותם הכלים (כלי הקטורת) שמשרתין בהם במזבח הפנימי.

(56) ב"י לטווא"ח ס"מ (ד"ה בית). רמ"א אר"ח שם ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

(57) תהלים ח, ב.

(58) שבת פח, סע"ב ואילך.

- 1 טז. וזהו גם תוכן הפסוק "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו":
- 2 הקודש - צריך להיות מכוסה, באופן שלא יוכלו לראותו, והכיסוי הוא לא רק על-ידי "בגד", אלא
- 3 גם על-ידי "מכסה", והמכסה צריך להיות מעור (שסתם עור הוא עבה, ועוד זאת, שצריך להיות עור)
- 4 תחש דוקא, שמעלים ביותר, ועד שפועל "כבלע את הקודש", כב' הפירושים: מלשון בליעה, וגם מלשון
- 5 הירוס וחורבן (כמו "בלע ה' ולא חמל"65) רחמנא-ליצלן.
- 6 ותכלית הכוונה שבהעלם זה היא - "וחיו ולא ימותו"66: אם תהיה ראיית הקודש ("לראות") - אזי
- 7 יכול להיות ענין של מיתה ("ומתו"), מצד כלות הנפש, והרי לא זו היא הכוונה, כי-אם "וחיו", "על
- 8 כרחק אתה חי"67, חיים בגוף גשמי, במצרים ויצר הרע כו'.
- 9 אמנם, יכול יהודי להתיירא: כיצד יהיה בכחו לברר העלם עבה וגס כזה? - והמענה על זה, שצריך
- 10 לדעת שכל מציאותו של התחש נבראת בשבילו! והיינו, שהעלם מצד עצמו אינו מציאות, וכל מציאות
- 11 ההעלם אינה אלא כדי שיתברר על-ידי עבודתו של יהודי, ובמילא, אין מה להתיירא מפני ההעלם.
- 12 וכאשר מתעסקים עם ההעלם ופועלים בו בירור וזיכוך, אזי זוכים לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות,
- 13 על כל השנה כולה.
- 14 יז. המשך הביאור ב"יינה של תורה" שבפירוש רש"י, שג' הכיסויים שעל הארון הם כנגד ג' החלוקות
- 15 שבעשרת הדברות שבגללם ניתנה התורה למטה: פרוכת המסך, שהיא חלק מקדש הקדשים - מצד הגוף,
- 16 שעל ידו דוקא נעשה קיום המצוות בגשמיות - "אתם עושים מלאכה .. משא ומתן יש ביניכם .. אב
- 17 ואם יש לכם"58; בגד תכלת, שהיה מיוחד אל הארון ("כליין"), ולכן אינו בולע - מצד נפש הבהמית,
- 18 שלכן "קנאה .. יצר הרע יש ביניכם"58, אבל היא בהתאם לנפש האלוקית, ולכן לא צריכים להזהירה
- 19 על עבודה-זרה; וכסוי עור תחש, שאינו כליין, ועל ידו נשלם "כבלע את הקודש" - מצד זה ש"בין עמים
- 20 אתם שרויין כו"58. אבל דוקא כאשר הארון מכוסה בכל ג' הכיסויים אזי יכול להיות ענין המסעות,
- 21 בעילוי אחר עילוי - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ח עמוד
- 22 17 ואילך.

(67) אבות ספ"ד.

(65) איכה ב, ב.
(66) פרשתנו ד, יט.

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח אייר, וכבקשתו אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע, בכלל ובהנוגע לחלישות שמזכיר במכתבו בפרט.

וימים אלו ימי הכנה למתן תורה וקבלתה שנעשו אז כל ישראל בריאים גם בפשטות בגשמיות
כמסופר בשמו"ר הרי ידוע המבואר בחסידות שכל ההמשכות חוזרים ונעורים בכל שנה ושנה, וכמ"ש
והימים האלה נזכרים (ואז הם גם) ונעשים, הנה יצליחו השי"ת לבשר טוב בכל הני"ל.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ.ב. בבקשה לפרסם בהנוגע ללימוד במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר בימי חג השבועות הבע"ל,
שהצעתי בזה הוא מאמרי חג השבועות תשי"ד שנמצאים בקופיר והולכים עתה ונדפסים.

לקוטי שיחות פרשת במדבר כרך יח

א.

פירוש רש"י מציין את הטעם "מבן חודש", והשאלות על כך

1 מן הפסוק¹ "פקוד את בני לוי... כל זכר מבן חודש ומעלה תפקדם", מצטט רש"י את המילים "מבן חודש ומעלה", ומפרש: "משיצא מכלל נפלים"² הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש".

5 בפשטות כוונת רש"י היא להסביר, שאין סופרים את הלויים "מבן חודש" מפני שאז יש בהם חשיבות מיוחדת (בדומה למנין בני ישראל "מבן עשרים שנה"...) ³, מפני שאז נעשה היהודי "יוצא צבא", אלא רק מפני שעד גיל חודש עדיין אין ודאות שהולד אינו נפל, אך לאמיתו של דבר ראוי בן לוי להימנות מיד לאחר היוולדו, כפי שאומר רש"י בהמשך "למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן"⁴...

13 אבל צריך להבין: בדרך כלל אין מוצאים שרש"י מביא בפירושו על התורה טעמים למצוות, ובודאי לא לפרטי המצוות⁵. מזה מובן, שבמקום שהוא בכל זאת מביא טעם, הרי זה משום שבאמצעות טעם זה מתורן קושי בפשטם של הפסוקים. מהו, איפוא, הקושי הקיים כאן, שכדי לתרצו מביא רש"י את הטעם למנין מגיל חודש?

20 מצד שני, אנו מוצאים מקומות אחרים הדומים לענייננו, ואשר בהם אין רש"י מציין טעם: לפני פרשתנו 22 - בפרשת ערכי⁶ נאמר "ואם מבן חודש... והיה ערכי..."⁷, ורש"י אינו מבאר שם את הטעם לכך שהפחות מבן חודש אינו בעל ערך. וכך גם בציווי⁷

"שור או כשב... ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן..."²⁵ אין רש"י מבאר מדוע צריך לחכות עד "יום השמיני", למרות שבתרגום יונתן נאמר הטעם⁸ "דישתמודע דלא נפיל". ומדוע צריך רש"י לציין כאן את הטעם?

ב.

"ליקרא שומר משמרת הקודש"

יותר מכך תמוהה התוספת של רש"י "הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש":

(א) הכוונה היא להסביר כאן מדוע מונים את שבט לוי מגיל חודש ומעלה, ומדוע חשוב, איפוא, לציין שהמנין הוא "ליקרא שומר משמרת הקודש"?

יותר מכך: גם בהמשך הפרשה⁹, במנין הבכורות, נאמר "פקוד... מבן חודש ומעלה...", והרי זה אינו כדי "ליקרא שומר משמרת הקודש", והטעם באופן כללי הוא זהה, כפי שמפרש רש"י "משיצא מכלל ספק"¹⁰ נפלים? "וכן רש"י אינו מוסיף שם מטרה אחרת למנין.

(ב) מה מחדש רש"י באומרו זאת? הרי כבר נאמר בפירוש בפסוקים הקודמים¹¹ שתפקיד שבט לוי הוא "ושמרו את משמרתו... לעבוד את עבודת המשכן"!

(ג) אם מסיבה כלשהי צריך רש"י לציין כאן במה מתבטאת עבודת שבט לוי, מדוע הוא משנה מן הפסוק דלעיל, ואומר "שומר משמרת הקודש", ביטוי הלקוח מפסוק מאוחר יותר¹², התמיהה גדולה אף יותר: הפסוק האחרון כתוב רק לגבי בני קהת, ולא לגבי כל הלויים!?

[אמנם על הפסוק¹³ "ונשיא נשיאי הלוי... פקודת

(7) אמור כב, כז.

(8) וראה שבת קלה, ס"ב. ורש"י.

(9) ג, מ.

(10) הטעם ששם כ' רש"י "משיצא מכלל ספק נפלים". וכאן "משיצא מכלל נפלים" – י"ל: מנין הלויים ה' "על פי ה'" (שם, טז), וכפרש"י: "הלך משה ועמד כו' וב"ק יצאת כו' כך וכך חינוקות יש באהל כו'", וכלפי שמיא אין שייך ספק: משא"כ מנין הבכורות ה' ע"י משה (שהרי לא נאמר בקרא שהי' ע"פ ה')**, ואצל משה הר"ז "ספק נפל".

(11) שם, ו ואילך. וראה לעיל א, ג ואילך.

(12) ג, כח.

(13) שם, לב.

(1) פרשתנו, ג, טו.

(2) ע"פ במדב"ד פ"ג, ח (קרבן לסופו).

(3) פרשתנו א, ג.

(4) וראה גר"א כאן, דזה שנמנית יוכבד "מן הבטן" – קודם "בן חודש" – כי "כשנכתבה תורה בימי משה כבר יצאת מספק נפל". וראה שפ"ח ומשכיל לדוד כאן. לקמן הערה 10 ובשוה"ג הא' שם. וע"ד הצחות י"ל: בכלל – אזלינן בתר רובא ואין לחשוש לנפל ולכן נמנית,

משא"כ כאן שהי' נוגע לפדיון הבכורות (כמסופר להלן בפרשה), אין הולכין במחנה אחר הריב (ב"ק כז, רע"ב. ורש"י).

(5) ובפרט לדעת הרמב"ם במו"נ ח"ג פכ"ג, עיי"ש.

(6) בחקתי כז, ו.

(*) ואעפ"כ לא נמנו הפחותים מבן חודש – ראה ש"ח כאן ד"לא ה' רוצה למנות אותם שודאי כלו חדשהים משום לא פלוג". וראה רע"ב כאן: שרצה להמתין שיצא מכלל ספק נפלים שיהא ראוי לקרות שומר משמרת הקודש.

(**) טעם החילוק מובן בפשטות: בלויים הוצרך משה למנות כל זכר מבן חודש, ובמילא ה' צריך ליכנס לכל אהל "לדעת מנין יונקיהם". משא"כ בבכורות, שלא הוצרך ליכנס לכל אהל "לדעת מנין יונקיהם". כ"א רק לאלה שגולד בו: (א) בכור, (ב) שעדיין ה' יתקן (כל המדרש – הבכורות למעלה מגיל זה אין צריך ליכנס לאוהל כו').

מדוע, אפוא, מסביר רש"י שהטעם למניית הלויים
 "מבן חודש" הוא "יצא (הלוי) מכלל נפלים", ולא -
 כפי שמסבירים חלק ממפרשי התורה¹⁷ בהתבסס על
 במדבר רבה¹⁸ - מפני שהלויים היוו פדיון לבכורות,
 ומניין הבכורות הוא "מבן חודש ומעלה"?

אמנם מנין הבכורות "מבן חודש ומעלה" הוא מפני
 ש"יצא מכלל ספק נפלים", כפי שפירש רש"י שם, אך
 לפי האמור לעיל אין קיים טעם זה אצל בני לוי¹⁹.

(ב) לפי זה תמוהים יותר דברי רש"י "הוא נמנה
 ליקרא שומר משמרת הקודש": לכאורה הטעם למניה
 "משיצא..." איננו רק "ליקרא שומר משמרת הקודש",
 אלא גם מפני פדיון הבכורות, וטעם זה אף מפורש
 מאוחר יותר בפרשה?

ד.

"למוד... אותו השבט..."

לאחר מכן ממשיך רש"י: "אמר רבי יהודה ב"ר
 שלום, למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן,
 שנאמר²⁰: אשר ילדה אותה ללוי במצרים, עם כניסתה
 בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפש²¹,
 שכשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר
 אחת והיא השלימה את המנין".

גם כאן אין מובן: (א) כאמור, אין רש"י מפרש טעם
 לדברי התורה אלא כאשר על-ידיה מתורץ קושי
 בפשוטו של מקרא - ומדוע מביא רש"י כאן את
 המאמר "למוד הוא אותו השבט..."?

(ב) בן חמש למקרא אינו נזקק למאמר "למוד
 הוא..." כי הוא כבר למד לפני כן²⁴ "אך את מטה לוי
 לא תפקוד... בתוך בני ישראל", ורש"י מפרש שם:
 "כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. דבר אחר
 צפה הקב"ה... על כל הנמנין מבין עשרים שנה
 ומעלה... אמר אל יהיו אלו בכלל...", ומשני פירושים
 אלו מובן, שבהיותם "לגיון של מלך", נבדלים מכל
 ישראל, גם מנין הלויים אינו דומה למנין בני ישראל.

(ג) מצד שני: מהי ההוכחה מיוכבד לעניננו: כאן
 מונים "כל זכר" כדי "ליקרא שומר משמרת הקודש",
 ואילו שם מונים "שבעים נפש" כדי לדעת "הבאים
 מצרימה"?

1 שומרי משמרת הקודש" מפרש רש"י: "ועל מה היא
 2 נשיאות? פקודת שומרי משמרת הקודש - על ידו היה
 3 פקודת כולס", שזה אמור לגבי כל הלויים, אך בכל
 4 זאת אין מובן מדוע משתמש כאן רש"י בביטוי מפסוק
 5 הכתוב בעיקר לגבי בני קהת, כאשר הוא יכול לצטט
 6 מספר ביטויים אחרים המוזכרים אצל כל הלויים].

7 (ד) בפסוק הקודם¹⁴ המדבר אודות השוני שבמנין
 8 שבט לוי "אך את מטה לוי לא תפקוד..." כותב רש"י
 9 את הטעם "כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו"
 10 - וכאן משנה רש"י ואומר "שומר משמרת הקודש",
 11 ולא "נמנה בלגיון של מלך"?

ג.

הטעם "מבן חודש" לגבי הבכורות, או לגבי
 הלויים

12 לכאורה, ההכרח של רש"י לבאר "משיצא מכלל
 13 נפלים" הוא: הציווי "פקוד את בני לוי" בא כהמשך
 14 לדיבור ה' "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני
 15 ישראל תחת כל בכור... והיו לי הלויים כי לי כל בכור
 16 ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים"¹⁵. וכיון ש"והיו לי
 17 הלויים" הרי זה "תחת כל בכור", שבכך נכללים כל
 18 הבכורות, אפי' מי שלפני "מבן חודש", כשם שב"הכתי
 19 כל בכור בארץ מצרים" שבפסוק זה נכללים כל
 20 הבכורות, היה צריך הציווי "פקוד את בני לוי" - הבא
 21 בהמשך ל"והיו לי הלויים" - לכלול את כל הלויים
 22 שיהיו "לי", כולל הפחותים מ"בן חודש"?

23 לפיכך צריך רש"י להסביר שאכן היו סופרים את
 24 בני לוי "מן הבטן", אך ממתנים עד אשר "יצא מכלל
 25 הנפלים".

26 אך לפי זה שהציווי "פקוד את בני לוי" בא כהמשך
 27 ל"ואני הנה לקחתי את הלויים... תחת כל בכור...",
 28 מתעורר קושי בדברי רש"י המציין טעם לחשיבות בבני
 29 לוי עצמם לכך שמונים אותם "מבן חודש", כדלהלן:

30 (א) הלויים הם "תחת כל בכור... מבני ישראל",
 31 וכאמור בהמשך הפרשה¹⁶ ספרו את הבכורות, ופרו
 32 אותם עם הלויים, רק "מבן חודש ומעלה" - ויוצא,
 33 שממילא צריך היה לספור גם את הלויים רק "מבן
 34 חודש ומעלה".

מבן חודש, שחי אח"כ (שבודאי היו כו"כ שחיו).

(20) פינחס כו, נט.

(21) בכמה דפוסים: נפשות. אבל בדפוס א' וב' דרש"י ובכמה כת"י
 רש"י: נפש. ולכאן כן צ"ל, שהרי זהו (ע"ד) לי הכתוב ויגש מו, כו.
 וראה רש"י שם.

(14) א, מט.

(15) פסוק יב"ג.

(16) ג, מינא.

(17) רשב"ם, אברבנאל, חזקוני, אוה"ח.

(18) נסמן לעיל הערה 2.

(19) וי"ל נפק"מ אז להלכה למעשה: באם עבר ופדה בכור בלוי קטן

בני לאה... כל נפש... שלושם ושלוש" ו"בפרטן אי 24
אתה מוצא אלא ל"ב³², ורש"י היה צריך להביא 25
הוכחה זו? 26

אמנם כך מובא גם במאמרו של רבי יהודה ב"ר 27
שלום, אך: א) זה עצמו קשה, ב) כאמור מספר פעמים 28
אין רש"י מצטט בפירושו דרשות חז"ל, אלא אם הן 29
שייכות לפשוטו של מקרא, ואם כך, לא היה רש"י 30
צריך להביא את מאמרו של רבי יהודה ב"ר שלום, 31
אלא את ההוכחה מן הפסוק הקודם³³. ובמיוחד כאשר 32
גם ההוכחה מן הפסוק ההוא מצויה בדברי חז"ל³⁴. 33

ה) מדוע בוחר רש"י את הגירסה בתנחומא²², שלא 34
תמצאם אלא "שבועים חסר אחת", ולא את הגירסה 35
הקצרה יותר של במדבר רבה²³ - "הרי ס"ט"³⁵? 36
ו) מדוע חוזר רש"י ואומר בסיום פירושו "והיא 37
השלימה את המנין", לאחר שכבר אמר "ונמנית 38
בשבועים נפש"? ובמיוחד כאשר הוספה זו אינה נמצאת 39
במדרש³⁶. 40

ז) מדוע מציין רש"י גם את שמו של בעל המאמר 41
- רבי יהודה ב"ר שלום - שאת זאת הוא עושה, כאמור 42
מספר פעמים, רק לשם תוספת ביאור בפירושו³⁷? 43

ו.

חיזוק התמיהה לפי פירושי רש"י במקום אחר 44
התמיהה על הדיוקים דלעיל היא גדולה אף יותר: 45
רש"י כבר הביא לפני-כן, בפרשת ויגש³¹, ענין זה 46
אודות הכללת יוכבד במנין הנפשות הבאות מצרימה, 47
אבל בהבדלים מסויימים:

ה.

הדיוקים בלשונו של רש"י בפירוש זה

1 בנוסף לכך יש להבין כמה וכמה דיוקים בלשון
2 רש"י:

3 (א) "נמנה מן הבטן" - זהו שינוי מן המקור למאמרו
4 של רבי יהודה ב"ר שלום (תנחומא²², במדב"ר²³)
5 ועוד²⁴), ששם נאמר "עד שהם קטנים"?
6 אף אם נאמר שרש"י משנה את הלשון²⁵ כדי
7 להדגיש שהכוונה היא אפילו לקטנים שזה עתה
8 נולדו²⁶, לפני "מבן חודש ומעלה"

9 - שבזה מובן גם מדוע מוסיף רש"י "שנאמר אשר
10 ילדה אותה ללוי במצרים עם כניסתה בפתח מצרים
11 ילדה אותה" (למרות שזה אינו מובא²⁷ בדברי רבי
12 יהודה ב"ר שלום²⁸ במדרש), כדי להדגיש שהכוונה
13 היא מיד לאחר שנולד -

14 גם אז מתאים יותר הביטוי "משנולד" המתאר את
15 בן לוי המנוי, ולא "מן הבטן" - בטן אמו?

16 (ב) בגמרא²⁹ ובכמה מדרשים מוזכר לגבי לידתה
17 של יוכבד הביטוי "בין החומות". מדוע כותב רש"י
18 "כניסתה בפתח מצרים"³⁰?

19 (ג) מהו הדיוק בלשון רש"י "כניסתה בפתח
20 מצרים"³⁰, ולא "כניסתה למצרים" בלבד?

21 (ד) מדוע מוכיח רש"י שספרו את יוכבד בין הבאים
22 מצרימה מזה שנאמר "נמנית בשבועים נפש", בעוד
23 אשר ההוכחה לכך הוא כבר מפסוק שלפני כן³¹ - "אלה

(22) פרשתנו טז. תנחומא באבער יט.

(23) במדב"ר פ"ג, ח.

(24) פסיקתא דר"כ (באבער) ס"פ שקלים. יל"ש כאן רמז תרצ. עזרא
רמז תתרסז.

(25) ולא בתוכן - שהרי מביאו בשם ר"י בר"ש [אלא שבכ"ז משנה
הלשון, ובמכ"ש מזה שלפעמים משנה רש"י גם לשון הכתוב ומעתיקו
בסגנון המתאים לפירושו על אחר - ראה פרש"י ואתחנן ו, ז. ובארוכה
ראה לקר"ש [המתורגם] ח"ט ע' 5 (בשוה"ג), ע' 35 הערה 7. ועוד].
וגם את"ל, שמכיון שמביאו בשם ר"י בר"ש מוכרח לומר שמצא
גירסא כזו - מ"מ, מכיון שרש"י מעתיק גירסא זו שאינה נפוצה בפירושו,
הרי מובן שגם דיוק לשון זה ("מן הבטן" - ולא "משנולד") שייך ונוגע
לפש"מ.

(26) משא"כ לפני זה. ודלא כדעת (ר' לוי בשם) רשב"י (ור' ברכי')
למדוד כו' עד שהן במעי אמן (מקומות שצוינו בהערות 22-24. ב"ר
פצ"ד, ט. מדרש שמואל פל"ב. וביל"ש עזרא שם גרס בדברי ר' ברכי':
נמנין ממעי אמו).

(27) ואף את"ל שמצא גירסא כזו (כנ"ל הערה 25) - מ"מ, צ"ל טעם

בפש"מ למה בחר רש"י גירסא הנדירה ולא גירסא הרווחת כו'.
(28) ולכאורה "עם כניסתה.. אותה" הם דברי רשב"ל (בשינוי קצת)

בתנחומא (ות"ב) שם. במדב"ר שם.

(29) סוטה יב, א. ב"ב כק, רע"א. קג, רע"ב.

(30) ראה לעיל הערה 28.

(31) ויגש מו, טו.

(32) ל' רש"י ויגש שם, כדלקמן בפנים ס"ו.

(33) עם ההקדמה "למדוד הוא אותו השבט כו'".

(34) במדב"ר פ"ג כ.

(35) ובפסיקתא דר"כ שם (וכן ביל"ש עזרא שם) מסיים: נמצאו כולם
ס"ו.

(36) הלשון "השלימה את המנין" (גבי יוכבד) מקורו בבר"ר שם
(ובשינוי). אבל שם אינו כפל לשון. וע"ד לשון רש"י פינחס דלקמן בפנים
ס"ו.

(37) ובפרט, שבד"ה שלאח"ז ("על פי ה'") מביא ג"כ מימרא דר"י
בר"ש (ראה תנחומא (ות"ב) כאן. במדב"ר פ"ג, ט. ועוד) מבלי להזכיר
שמו.

ענין בפני עצמו: הקב"ה בחר בלויים "תחת כל בכור" 32
 - "שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי". 33
 לכן אין רש"י יכול להסביר שהסיבה למנין הלויים 34
 "מבן חודש ומעלה" היא משום שהם פודים את 35
 הבכורות "מבן חודש ומעלה", כי על כך התחדש 36
 והצטוו⁴⁴ רק מאוחר יותר. 37

ח.

שומר משמרת הקודש

כיון שמנין הלויים מוזכר בהמשך לפסוקים 38
 המדברים על עבודת הלויים, סביר לומר שהמנין קשור 39
 בעבודתם, ותמוה: עבודת הלויים מתחילה רק "מבן 40
 שלשים"....⁴⁵ ואם כך צריך היה גם מנינם להתחיל 41
 "מבן שלשים" - איזה קשר יש ללוי "מבן חודש" 42
 לעבודת בני לוי⁴⁶? 43

על כך מוכרח רש"י להוסיף "נמנה ליקרא שומר 44
 משמרת הקודש": גם "בן חודש ומעלה" קשור 45
 לעבודת בני לוי, כי מגיל זה (על אף שאין הוא עובד 46
 בפועל) הוא נקרא - "ליקרא - שומר משמרת הקודש". 47

ט.

בני לוי מביאים שלימות מיד עם היוולדם

אך לפי זה לא מובן: ניתן להבין את הצורך למנות 48
 את שבט לוי בנפרד, ואף את מניית מבן חודש ומעלה, 49
 כיוון שהם "לגיון של מלך", ושונים מן השבטים 50
 האחרים, אך מדוע תהיה בהם המעלה שכבר "מבן 51
 חודש ומעלה" הם יקראו "שומר" - תואר המורה על 52
 פעולה בלשון הווה⁴⁷ - משמרת הקודש"? 53

על כך אומר רש"י "אומר רבי יהודה בן רבי שלום, 54
 למוד הוא אותו השבט". והוא מסביר שלא זו בלבד 55
 שיוכחד נספרה, אלא היא נכללת במספר של "שבעים 56
 נפש", ויותר מכך, היא השלימה את המנין. 57

דיוק זה מבהיר גם לבן-החמש שבהדגשת התורה 58
 את מספר הנפשות "לבית יעקב הבאה מצרימה 59
 שבעים"⁴⁸ יש שלימות. המספר שבעים מורה על 60

1 (א) שם מתעכב רש"י על הפסוק "אלה בני לאה...
 2 כל נפש... שלשים ושלש", (ב) שם הוא אומר "ובפרט
 3 אי אתה מוצא אלא ל"ב", ולא "ל"ג חסר אחת", (ג)
 4 שם הוא אומר "אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות
 5 בכניסתן לעיר"³⁸, (ד) שם אין רש"י כופל לבסוף
 6 "והיא השלימה את המנין", (ה) שם אין רש"י מציין
 7 את שם בעל המאמר³⁹ של "ובפרטן אי אתה מוצא
 8 אלא ל"ב"?!

9 והפליאה אף מתחזקת: גם בפרשת פינחס, על
 10 הפסוק²⁰ "אשר ילדה אותה ללוי במצרים", אומר רש"י
 11 שיוכבד נכללה במנין שבעים הנפש, אך שם הוא אומר
 12 בקצרה⁴⁰ - "כשנכנסו לתוך החומה ילדתה והיא
 13 השלימה מנין שבעים שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא
 14 ששים ותשע".

15 מכאן רואים, שאף אילו חייב היה רש"י להביא את
 16 ההוכחה מכך ש"נמנית בשבעים", הוא יכול היה לומר
 17 בקיצור כפירושו בפרשת פנחס (הדומה ללשון הגמרא
 18 במסכת בבא בתרא⁴¹): (א) "אי אתה מוצא אלא ס"ט"
 19 - ולא "שבעים חסר אחת", (ב) לא לכפול "ונמנית
 20 בשבעים נפש... והיא השלימה את המנין", (ג) לא
 21 לציין את שם בעל המאמר⁴²?

ז.

מנין הלויים "מבן חודש" אינו בגלל פדיון הבכורות

22 ההסבר לכל זה הוא:
 23 כאמור לעיל (בס"ג) מופיע הפסוק כהמשך לנאמר
 24 "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל... והיו
 25 לי הלויים", ורש"י מפרש שם: "מתוך בני ישראל -
 26 שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי". לפי שהיתה
 27 העבודה בבכורות... והלויים... נבחרו תחתיהם". כלומר,
 28 לפי רש"י יוצא שהכוונה בפסוק "לקחתי את הלויים...
 29 תחת כל בכור..." אינה לפדיית הבכורות בלויים, כפי
 30 שמסבירים מפרשים אחרים⁴³, שהרי הציווי על פדיון
 31 זה כתוב מאוחר יותר, לאחר מנין הלויים, אלא כאן יש

נצטוו, ואינו שייך לנדוד" (שנא"א צריך לפדות בנו בכורו.
 (45) פרשתנו ד, ג. נשא ד, כג. שם, ל. וגם לימוד הלכות עבודה הוא
 מבן כ"ה - פרש"י בהעלותך ח, כד.
 (46) ועוד: הרי מנו עוה"פ את הלויים "מבן שלשים שנה ומעלה ועד
 בן חמשים שנה" כפרש"י "מנה מהם את הראוין לעבודת משא"
 (פרשתנו שם, ב), "כמה יש שהגיעו לכלל עבודה" (נשא שם, כב).
 (47) משא"כ שם העצם: נח - זה ינחמנו (בראשית ה, כט). ועוד.
 (48) ויגש שם, כז.

(38) אלא ששם אין מקום לכפול "בפתח העיר", אחרי שכבר אמר
 "שנולדה בין החומות".
 (39) "ר' ברכי" (במדב"ר פי"ג שם).
 (40) אף ש"ל (ברוחק קצת) דמקצר מפני שסומך על פי' כאן.
 (41) קכג, סע"א. - אלא ששם איתא "שבעים חסר אחד".
 (42) "ר' חמא בר חנינא".
 (43) ספורנו. ולהעיר מראב"ע כאן (פסוק יג). וראה במפרשים
 שבהערה 17.
 (44) כי עד אז הי' הציווי (בא יג, יג (ובפרש"י שם, יא - על מתי

למרות שחלו עליו בתקופה זו גדרי מלך, לפי שיטה 32
זו⁵⁸. 33

ומרובה מדה טובה... עצם כינוי הלויים בתואר 34
"שומר משמרת הקודש" הוא ענין של מעלה וחיובות. 35
יא.

כיצד ניתן לכנות בתואר, בלי ביטוי מעשי לכך 36
אך עדיין קשה [בנוסף לדיוקים דלעיל בסעיף ה' - 37
(א) "נמנה מן הבטן". (ב) "כניסתה בפתח מצרים", (ג) 38
"שבעים חסר אחת"] מדוע מציין רש"י דוקא את 39
המעלה של "שומר משמרת הקודש"?

וכן לא מובן: בכל זאת, כיצד ניתן לכנות את 40
הלויים בתואר "שומר משמרת הקודש", החל "מבן 41
חודש ומעלה", בזמן שלמעשה אין הם שומרים⁵⁹? 42

לכאורה ניתן היה לומר, שגם לשם כך מציין רש"י 43
את שם בעל המאמר ברבי יהודה בן רבי שלום - כי 44
לשיטתו אפשר לקרוא גם לילד שזה עתה נולד על-שם 45
פעולותיו בעתיד⁶⁰: 46

נאמר במשנה במסכת נדרים⁶¹, שאם אדם אומר 47
"קונם שאינו נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר 48
באומות העולם". ושואלים בתלמוד ירושלמי⁶²: "ואין 49
ישמעאל בכלל זרעו של אברהם? [ועונים, שנאמר⁶³ 50
- כי ביצחק יקרא לך זרע. (ושוב שואלים): ואין עשו 51
בכלל זרע יצחק? אמר רבי יודן בר שלום: ביצחק - 52
במקצת יצחק. ר' הונא אמר בי"ת (של "ביצחק") תרי 53
- (=שניים), בן שהוא עתיד לנחול שני עולמות העולם 54
הזה והעולם הבא". 55

לכאורה, אינו מובן הסברו של ר"י בר"ש האומר 56
"ביצחק במקצת יצחק": עשו היה, למרות הכל, זרע 57
יצחק, במיוחד לפני שיצא לתרבות רעה (שלא 58
כישמעאל, שהתורה עצמה אומרת עליו "וגם את בן 59
האמה", שאינו של אברהם) - וכן 60

לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש⁶⁴: כיצד רואים 61
מן הפסוק שיעקב הוא "מקצת יצחק", ולא עשו? 62

1 שלמות⁴⁹ של כלל העם היהודי⁵⁰. ויוכבד השלימה מנין
2 זה, כלומר, היא גרמה לשלמות ב"בית יעקב" כולו,
3 בגרמה לכך שמספרם יהא שבעים.

4 וכיוון ש"למוד הוא אותו השבט" שמיד עם
5 היוולדם הם מסוגלים לגרום לשלמות "בית יעקב"
6 כולו, לכן אפשר למנותם כבר "מבן חודש", ואף
7 לקרוא להם "שומר משמרת הקודש" - תפקיד הקשור
8 לעם ישראל כולו, כלשון רש"י דלעיל - "שיהיו ישראל
9 שוכרין אותן..."

10 [בכך גם מובן - (א) מדוע מביא רש"י הוכחה
11 מ"שבעים" ולא מ"שלושים ושלש", (ב) מדוע הוא חוזר
12 ומדגיש "והיא השלימה את המנין"].

י.

שם בעל המאמר

13 במחשבתו של בן חמש למקרא - לפחות אצל
14 תלמיד ממולח⁵¹ - עדיין לא ברור אם עד היותו "בן
15 שלשים" אין הלוי "שומר משמרת הקודש", מה
16 מוסיפה קריאתו בשם זה, שהיא הכרזה בלבד⁵²?

17 להסברת שאלה זו מציין רש"י את שם בעל המאמר
18 "רבי יהודה בן רבי שלום", שלשיטתו קריאת שם
19 חשובה כשלעצמה:

20 בתלמוד הירושלמי⁵³ שואלים: "כתיב⁵⁴ והימים
21 אשר מלך דוד על כל ישראל ארבעים שנה... וכתיב⁵⁵:
22 בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים
23 ובירושלים מלך שלשים ושלש שנה..." ויוצא, אפוא,
24 שבפועל מלך ארבעים שנה ושישה חדשים? ומובאים
25 על כך מספר תירוצים. לאחר מכן נאמר: "אמר רבי
26 יודן בי רבי שלום כתיב⁵⁶ כי ששת חדשים ישב שם
27 יואב וכל ישראל. אמר לו הקב"ה אני אמרתי לך אל
28 תתגור במ⁵⁷ וביקשת להתגורות במ, חייך שאינך נמנין
29 לך", מכאן רואים שלדעתו של רבי יהודה בן רבי
30 שלום, הרי עצם העובדה שהתורה אינה מכנה אותו
31 בתואר מלך במשך ששה חדשים, היא עונש כשלעצמו,

(49) וראה רש"י האזינו לב, ח. ולהעיר מרש"י בשלח טו, כז.

(50) ע"ד שהוא בכללות יותר - (ויהיו בני יעקב) שנים עשר (וישלח לה, כב).

(51) ראה קידושין כט, ב: זריו וממולח (אבל מדלא פרש"י תיבת "ממולח" - משמע דגריס בש"ס תיבה שא"צ פירוש - עיי"ש הגירסאות. ולפענ"ד "מוצלח" - מדכותב בפ"י "והאב רואה שיצליח בו").

(52) וראה במדב"ר כאן: "וכי מבן חודש יכולים לשמור בו בשביל לכפול להם שכר כו" - אבל (נוסף ע"ז שע"ד הפשט אין שייך בזה עני ד"שכר", הרי) אי"ז שיטת ר"י בר"ש, שהרי הובא בבמדב"ר שם כ"ד"א".

(53) ר"ה פ"א ה"א.

(54) מ"א ב, יא.

(55) ש"ב ה, ה.

(56) מ"א יא, טז.

(57) דברים ב, ה.

(58) כי לא משמע שם דכוותו כר' חונא דלא ה"י לו דין מלך.

(59) וראה גו"א כאן.

(60) וראה מדרש תהלים (מזמור צב בסופו): כיון שהוא עתיד לשמור

כאילו שמר.

(61) פ"ג מ"א.

(62) שם ה"ח.

(63) וירא כא, יב.

(64) פרש"י נח, י, כה.

27 [ואילו לגבי עבודות אחרות של שבט לוי (שבגללם
28 הם נקראים לגיון של מלך) אי אפשר לומר שמי שאינו
29 מבצע את העבודה בפועל יוכל להיכלל בלגיונו על שם
30 העתיד].

יג.

הלויים נמנים עוד "מן הבטן" וההוכחה

מיוכבד

31 אבל בן החמש למקרא שואל: מניית הלויים "מבן
32 חודש ומעלה" מצביעה על מעלה שיש בהם, ואילו
33 היתרון של "בן חודש" שהוא "שומר משמרת הקודש"
34 איננו שלו, והוא לא פועל זאת. מעלה זו תלויה באמו,
35 שילדה אותו ומגדלת אותו (צריך לאמו⁷⁵) בסמוך לה
36 במחנה לוי - "סביב למשכן העדות".

37 וכן אפשר לשאול: בדיוק כשם שהלויים שומרים
38 על המשכן בעצם חנייתם סביב המשכן שלא יקרב זר
39 מבני ישראל, כך שומרים כל בני ישראל את המשכן
40 בעצם חנייתם סביב הלויים (שמסביב למשכן) שלא
41 יקרבו אומות העולם. ומהי איפוא, המעלה המיוחדת
42 של שבט לוי בענין שומר משמרת הקודש, שבעבורה
43 נמנים רק הם "מבן חודש ומעלה"?

44 לפיכך מביא רש"י את מאמרו של ר"י בר"ש "למוד
45 הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן"... שבאמצעותו
46 מתורצות שתי השאלות: שבט לוי ("אותו השבט")
47 נמנה "מן הבטן", כלומר, אף כאשר הולד הוא רק "מן
48 הבטן" ומעלתו תלויה באמו, כבר אז הוא נמנה בנפרד,
49 והוא מציאות בפני עצמה⁷⁶.

50 וכדי להבהיר שאין יוכבד "נמנית בשבעים נפש"
51 כאשר היא כבר מציאות עצמאית, אלא כאשר היא
52 עדיין קשורה לבטן אמה, מדייק רש"י ואומר: (א) "עם

1 מוכרחים אפוא לומר, שמכיון שבגיל שלוש
2 עשרה⁶⁵ יצא עשו לתרבות רעה⁶⁶, הרי אין הוא נחשב
3 זרעו של יצחק כבר בעת היוולדו⁶⁷.

4 ומרובה מדה טובה - מכיוון שהלוי יהיה בעתיד
5 "שומר משמרת הקודש" אפשר לכנותו בתואר זה
6 משעת לידתו.

7 אך תירוץ זה אינו מתקבל⁶⁸: גם בתלמוד הבבלי⁶⁹
8 מובא תירוץ זה "ביצחק ולא כל יצחק" ושם זוהי גמרא
9 סתם, כלומר, לדעת הבבלי, שהלכה כמותו, זו דעת
10 הכל, ולא שיטתו של ר"י בר"ש.

11 וזאת בנוסף לכך שבלתי סביר שלדיון ארוך כל-כך
12 ירחיק רש"י בציון שם האומר⁷⁰ בלבד.

13 יותר מכך, ועיקר: רש"י כבר הביא קודם⁷¹ את
14 המאמר "כי ביצחק ולא כל יצחק", ושם - באופן
15 סתמי, ללא ציון שמו של ר"י בר"ש.

יב.

שומר משמרת הקודש - שמירה כפשוטה

16 ההסבר לכך הוא:

17 באמרו "שומר משמרת הקודש" מתכוון רש"י
18 לשמירה כפשוטה, שהלויים שמרו על המשכן "שלא
19 יקרב זר"⁷², כנאמר⁷³ "ושמרו הלויים את משמרת משכן
20 העדות", ואשר על כן לפי הפשט, נצטוו "והלויים יחזו
21 סביב למשכן העדות"⁷⁴.

22 ולפיכך אפשר לקרוא ללויים "ליקרא" - "שומר
23 משמרת הקודש" כבר "מבן חודש ומעלה", כי בעצם
24 חנייתם סביב למשכן העדות הרי הם "שומרי משמרת
25 הקודש", אם כי עדיין אין הם מתאימים לעבודת
26 שמירת המשכן⁷⁵.

(65) פרש"י תולדות כה, כז.

(66) פרש"י שם, ל. לך טו, טז. - וצע"ק מפרש"י תולדות כה, כב
(אבל שם ה' "דרשוהו").

(67) בנוגע ההבטחות לאברהם (משא"כ לענין ירושה בכלל - ראה
קידושין יח, רע"א).

כי אין לומר שמעיקרא ה' זרעו של יצחק וא"כ (כשנעשה י"ג שנה
ומרד) נתבטל - שא"כ הרי עד הביטול "כל יצחק" נקרא זרע אברהם.
(וכדמוכא ג"כ מענין הירושה, שנקרא "ישראל מומר" (קידושין שם), אבל
לא בטל מלהיות יורש).

(68) וגם: קושיא זו - איך שייך ליקרא שומר משמרת הקודש - אינה
שייכת למימרא דר"י בר"ש. וזה קשה גם על הביאור דלעיל ס"י. וראה
לקמן הערה 76.

(69) ובפרט שענין זה - קריאה ע"ש העתיד - מפורש במדרש תהלים
(כנ"ל הערה 60) בענין דליקרא שומר משמרת הקודש בשם ר' נחמ' ור'
פינחס.

(70) נדרים לא, א.

(71) ויצא כח, טו.

(72) ל' רש"י לעיל ג, ו.

(73) פרשתנו א. נג. וראה בהעלותך ח, כו ובפרש"י שם.

(74) ראה במדבר"כ דאן: וכי מבן חודש יכולים לשמור אהל מועד כו'.
ולהעיר מבהעלותך ופרש"י הנ"ל. ולהעיר מתמיד (כו, רע"א): דלא מוט
למעבד עבודה כו'. וראה לקר"ש ח"ג ע' 64-5 ובהערות שם.

(75) ראה עירובין פב, רע"ב.

(76) ועפ"ז יש להמתיק יותר מה שרש"י מעתיק שם בעל המימרא ר'
יהודה בר שלום (ראה לעיל הערה 68) - כי ר"י בר"ש ס"ל דדוד נענש
על מעשה יואב (כנ"ל ס"י), אף שהוא לא עשה כלום, מ"מ, מכיון
שנעשה ע"פ ציווי הרי זה ענין נמשך בהמצווה (יואב) כל זמן הפעולה,
(ו"ששת חדשים"); ועד"ז בעניננו: אף שהאם והבן כ"א מציאות בפ"ע,
מ"מ, פעולת האם עם בנה נמשכת בו להיות נמנה בפ"ע.

יד.

יינה של תורה

מיינה של תורה בפירוש רש"י:

26

על הפסוק⁸¹ "אנכי שלומי אמוני ישראל" מבואר
בחסידות⁸² (מיוסד על הזהר⁸³) שמדובר בו על ספירת
המלכות "שמשלמת לכל ספירה וספירה"⁸⁴ ההסבר
לכך הוא, שלא זו בלבד שספירת המלכות משלימה את
המספר של עשר הספירות, שאת זאת עושה כל ספירה,
אלא שבנוסף להיותה אחת מעשר הספירות, הביאה
המלכות שלימות לכל אחת מן הספירות.

מזה מובן לגבי פירוש חז"ל⁸⁵ לפסוק "אנכי שלומי
אמוני ישראל", שמדובר אודות סרח בת אשר שאמרה
"אני הוא שהשלמתי מניין של ישראל במצרים",
"השלמתי" הוא גם מלשון שלימות, ובמיוחד לפי
המבואר ב"אור-התורה"⁸⁶ שסרח בת אשר "יש לומר
שהוא המלכות".

מזה מובן גם לשון רש"י שיוכבד "השלימה את
המנין", שזוהי שלימות בכל בני ישראל.

42

טו.

השלימות הקשר בין ספירת המלכות לבין
הספירות שלמעלה

ספירת המלכות מביאה לשלימות בכל הספירות, כי
באמצעותה "נמשך" הגילוי גם בעולמות בריאה יצירה
עשיה, זוהי "עיקר הכוונה של המאציל"⁸⁷. אך כיוון
שספירת המלכות "מתלבשת" בעולמות ב"ע, הרי אין

1 כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה", (ב) "לא תמצאם
2 אלא שבעים חסר אחת".

3 וההסבר לכך הוא: אי-אפשר לחשב את יוכבד
4 כמציאות עצמאית - לאחר הלידה - בין "בני ישראל
5 הבאים מצרימה"⁷⁷, כי היא נולדה רק "עם כניסתה
6 בפתח מצרים"⁷⁸. רק כאשר מונים אותה כשהיא "מן
7 הבטן", אז היא מצד אמה בין "הבאים מצרימה", מפני
8 שכבר היתה בבטן אמה לפני כניסתה למצרים.

9 וזהו הדיוק "אשר ילדה אותה... עם כניסתה בפתח
10 מצרים": אילו נולדה קודם היתה כבר מציאות לעצמה
11 כאחרים במנין שבעים הנפש, ולא היה לה קשר לענינו
12 - נמנה מן הבטן. אילו נולדה מאוחר יותר - אי אפשר
13 היה לחשבה בין "הבאים מצרימה", כי כל עוד
14 הימצאה בבטן אמה אין היא מציאות עצמאית - אלא
15 "ירך אמה". אך כיון שנולדה "עם כניסתה בפתח
16 מצרים" - שהפתח מחבר את העיר עם מה שמחוץ לה
17 - מצטרף היותה בבטן אמה לפני הכניסה אל לידתה
18 "עם כניסתה בפתח מצרים".

19 וזהו גם הדיוק "לא תמצאם אלא שבעים חסר
20 אחת": גם לפני לידת יוכבד היו שבעים נפש, כי כבר
21 היתה מושלמת בבטן אמה, אך היה זה באופן של
22 "שבעים חסר אחת"⁷⁹: יש שבעים נפש, אך "חסרה
23 (בפועל) האחת" והיא השלימה את המנין" - על-ידי
24 לידתה נוספה שלימות⁸⁰ "שבעים (שהיו) חסר אחת",
25 שיהיו שלמים.

(טוא"ח סתכ"ח. וברמב"ם הל' קדוה"ח פ"ח: נקרא חדשי' שלימים כו' חסרין כו' כסדרן). וכן עד"ז "שנה.. תמימה* להביא את חודש העיבור כו' שנה ועיבורה" (ערכין פ"ט מ"ג) - אף שגם בלא החודש אין חסרון גמור: ופשיטא שאין חסרון בשנה פשוטה בלי עיבורה. (וצ"ע בל' רגמ"ה שם: תמימה בין ללבנה ובין לחמה. ואכ"מ).

(81) ש"ב כ, יט.

(82) ביאור"ז קמב, ג ואילך. ביאור"ז להצ"צ ע' תמא ואילך. אוה"ת עה"פ.

(83) ח"ג קפ, ב.

(84) מק"מ לזהר שם.

(85) ב"ר פצ"ד, ט. קה"ר פ"ט, יח (ב). מדרש שמואל פל"ב. פסיקתא דר"כ (באבער) פ' ויהי בשלח. ועוד.

(86) שם.

(87) אוה"ת שם.

(77) וגם לפי פרש"י ויגש מו, כו ד"הבאה מצרימה.. לשון עבר.. שמשבאו שם היו שבעים כו' - הרי ברגע שבאו ("משבאו") עדיין לא היו שבעים שהרי נולדה במצרים, כבהערה הבאה.

(78) כל' רש"י (ויגש מו, טו. פינחס שם): לידתה במצרים. ובפרש"י ויגש שם, כו: ונתוספה כו' בין החומות. שמות ב, א: בבואה למצרים בין החומות.

(79) ע"ד לשון המשנה (מכות פ"ג מ"י. הובא בפרש"י תצא כה, ב) "כמה מלקין אותו) ארבעים חסר אחת" - משום דבקרא (תצא שם, ג) נאמר "ארבעים יכנו" אלא שבההכאה בפועל "חסר אחת"; ועד"ז "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת" (שבת פ"ז מ"ב), כי הם "כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת" (שבת מט, ב. ועד"ז בירושלמי פ"ז ה"ב), ובתורה נאמר מ' פעמים אלא שא' מהן אינה מן המנין (ראה תויו"ט פ"ז שם. פני משה ומראה הפנים לירושלמי שם. ועוד).

(80) להעיר מענין "נקראת השנה שלימה כו' חסרה כו' כסדרה"

(*) ראה יהל אור - להצ"צ - לתהלים יט, ח.

זה נרמז גם בשם בעל המאמר - רבי יהודה בן רבי שלום⁹¹: "יהודה" - הפעם אודה, הודאה, ספירת המלכות⁹². "שלום" היא התורה, ש"ניתנה לעשות שלום בעולם"⁹³, וספירת התפארת⁹⁴. ר' יהודה בן רבי שלום הוא החיבור בין מלכות לבין תפארת, קבלת עול ותורה. ובתורה עצמה זהו החיבור שבין גליא דתורה - מלכות, לבין פנימיות התורה - תפארת⁹⁵, "דלית תמן לא קשיא... ולא מחלוקת..."⁹⁶, שעל-ידי חיבור זה קא אתי מר, דא מלכא משיחא, ובקרב ממש.

(משיחת ש"פ במדבר תשכ"ט, תשל"א)

1 בכוחה לגרום לגילוי בה מצד עצמה, כי "אין חבוש
2 מתיר עצמו"⁸⁸ אלא על-ידי שמאיר בה האור מן
3 הספירות שמעל ההתלבשות של ספירת המלכות.
4 וזהו ההסבר הפנימי לכך שיוכבד השלימה את
5 המנין באופן שנולדה "עם כניסתה בפתח מצרים"⁸⁹:
6 השלימות בבני ישראל נגרמת דוקא על-ידי לידתה "עם
7 כניסתה...", בדומה לירידת מלכות לבי"ע; אך מצד שני
8 היו כל ימי עיבורה לפני הכניסה למצרים (וכמוסבר
9 לעיל היא יכולה להכנס למנין, דוקא משום כך), כי
10 הכח לרדת ולגרום לענין של גאולה במצרים (כנאמר⁹⁰
11 "ותחיינה את הילדים") נובע דוקא ממקום שהוא
12 "מחוץ" ונעלה ממצרים והגבלות.

93 רמב"ם סוף הל' חנוכה. וראה גיטין נט, ב. פרש"י ברכות ח, א.
ד"ה פדה.
94 פרס עה"כ ערך שלום. ועיי"ש, דשלום (יסוד) משקים הדינים
דמלכות.
95 ראה בארוכה קונטרס עה"ח ע' 27 ואילך. ע' 39 ואילך.
96 רע"מ פ' נשא קכד, ב. נת' באגה"ק סכ"ו.

88 ברכות ה, ב. וש"נ.
89 ראה עד"ז לקו"ש [המפורגס] ח"ו ע' 34 ובהע' שם.
90 שמות א, יז. וראה פרש"י שם, כא, ה, ד.
91 וגם הענין ד"השלימה את המנין" נרמז בשם ר"י ב"ר שלום -
כי שלום הו"ע השלמים "שהמלכות נקרא שלמים מטעם שהיא משלמת
לחשבון ע"ס" (פרס עה"כ ערך שלמים - ע"פ רע"מ פינחס רנו, ב).
92 תו"א מד, א.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד א

10 הרי הוא הירא ורף הלכב, שמפחד שיענש על עבירה זו.
11 ממשיכה המשנה לתאר את מהלך המלחמה, "והיה כבלות
12 השומרים לבר אל העם ופקדו שרי צבאות - גיבורים הממונים
13 לכך בראש העם", ובעקבותיו של עם - וכן מעמידים מאחורי העם.
14 ומבאר את המשנה, מעמידין וקפידין - גיבורים, לפניהם, שאם יפול
15 אחד מהלוחמים יזקפדו, ואחרים מאחוריהם, וכשילין - וחיצים
16 של פרץ בידיהם, וכל המבקש לחזור ולברוח מהמלחמה, הרשות
17 בידו של הזקוף לקפח את שוקיו - לקטוע רגליו.

1 בצפיפות שלא יפרידו האויבים, ולראות תרב שלופה.
2 רבי יוסי הגלילי אומר, 'הירא ורף הלכב' אינו מפחד המלחמה,
3 אלא זהו המתיירא מן העבירות שבידו שמא יענש עליהם
4 במלחמה. ולפיכך תלתה לו התורה את כל אלו בנה בית ונטע
5 כרם ונשא אשה שיתחזק בגללן, אף שאינם הסיבה לחזרה, וזה מפני
6 שרצתה התורה שלא יתבייש בעת חזרתו.
7 רבי יוסי אומר שהירא ורף הלכב הוא אלמנה לבנה גדול - כהן
8 גדול שנשא אלמנה, או גרושה וחלוצה לבנה הידוע או ממורת
9 ונתינה לישראל או בת ישראל לממזר ולנתין שנשאה בעבירה.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמ' ב

10 מתרצת הגמרא, לא נצרכא לכתוב שבעלים מטפלים בנבילה, אלא
11 לפחת נבילה, שאם הסריחה הנבילה ופחתו דמיה ממה שהיו בשעת
12 מיתה, ההפסד הוא של הניזק, שהנבילה שלו, והמזיק משלם רק את
13 ההפרש שבין דמי שור חי לנבילה בשעת מיתה.
14 שואלת הגמרא, למה - האם נאמר שפחת נבילה, אם מפסיד הניזק
15 או המזיק, מחלוקת תנאי היא. דתנאי, נאמר בשומר שבר שקיבל
16 בהמה לשומר ונטרפה (שמות כב יב), אם טרף וטרף ונבילה ער,
17 ודרשו חכמים,

1 לאו הכי - אילו לא נאמר הפסוק, הוה אמינא - הייתי אומר
2 שהנבילה דמיוק תנאי - שייכת למזיק וצריך לשלם לניזק תמורתה,
3 וכי אפשר לומר כך, הרי השקא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות
4 - אילו יש למזיק כמה נבילות, ששוים כשווי הנזק, יהיב ליה - יוכל
5 לתת אותם לניזק בעל כרחו, דאמר מר, נאמר בפרשת בור (שמות כא
6 לד), 'ססף ישיב לבעליו, ודרשו חכמים (לעיל ז), 'ישיב' לרבות
7 שהמזיק רשאי לשלם בשונה בסף, ואפילו סובין - קליפת החיטה
8 הדבוקה בה ונפרדת בטחינה, דידיה - את הנבילה של הניזק עצמו,
9 מפני - וכי צריך לומר שיכול לשלם בה.

ולאה עולם הבא, עלמא דאתכסיא⁵.
ועיין בזוהר הקדוש פרשת ויצא⁶ דף קנ"ח ריש ע"ב
ע"ש.

והם התריץ ההי"ן שבשם.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רו

לאה עומדת במקום⁷ המכוסה, ורחל במקום המגולה
וכו'.

ורחל נקברה בפרשת דרכים⁸ במקום המגולה,
משא"כ לאה.

ועל רחל כתיב⁹ כרחל לפני גוזזי, נאלמה, וכתיב¹⁰
רחל מבכה כו', כי רחל היא הבחינה אחרונה דאצי'
יורדת¹¹ לבי"ע וממנה יכול להיות אחיזה ללעומת זה,
והיינו מה שרשעים¹² חטאים לצים ר"ת רח"ל.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רסו

בעלה דלאה, הוא בחי¹³ ישראל, לי ראש.
ובעלה דרחל, יעקב.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שלז

דנקראת היא, כי היא בחי' עלמא דאתכסיא שמופלא מאתנו ע"ש.
ועיין תורת חיים בראשית עמוד קעב, ד. דזהו מ"ש מלא שבוע זאת
וניתנה לך גם את זאת, ע"ש.

(5) ראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד קצז, דלאה רומז על
המצה החלק הגדול, — האפיקומן, שהוא צפון עלמא דאתכסיא,
נגד לאה, וחלק הפרוסה החלק הקטן — נגד רחל, ועיין בעמוד רל
דחלק הקטן מרמז על הוויית אביי ורובא — נגלה דתורה בחי' גליא
שבתורה, וחלק הגדול מרמז לפנימיות התורה דיתגלה לעתיד ע"ש.
ועיין לקמן סימן יט..

(6) מובא לעיל בריש סימן טז.

(7) ראה גם לקמן סימן נד. תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס
עמוד שצז.

(8) בראשית לה, יט ותמת רחל ותקבר בדרך אפרת היא בית לחם.

(9) ישעי' נג, ז.

(10) ירמי' לא, יד. ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד
רסו. דר"ת רחל מבכה על בני"ו הוא מערב בחי' מלכות (לקו"ת
להאריז"ל עה"פ).

(11) ראה תורת מנחם ספר המאמרים ה'תשט"ז עמוד קכט ואילך.
ה'תשי"ט עמוד ד ואילך. תורת מנחם התוועדויות ה'תש"ג חלק ג'
עמוד 166, ובהערה 67 שם (עמוד 147 שם). ה'תשנ"א חלק ג' עמוד
161. ועיין קונטרס עץ החיים סעיף יו"ד.

(12) הוא רמז מ"ש (תהלים א, א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת
רשעים, ובדרך חטאים לא עמד, ובמושב לצים לא ישב ר"ת רחל".

(ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן נד).

(13) דלאה בחי' בינה, וזהו דבעלה ישראל ליראש" (ראה גם לקמן
סימן פה, דבחי' לאה"ה הוא שבת, ובחי' יעקב"ה זהו בחול).

בראשית כט, טז: וּלְלֶכֶן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לָאָה
וּשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל:

יז

רמזים שם הגדולה"ה' — גדולה לאה (עלמא דאתכסיא)
בינה, ושם הקטנה"ה' — קטנה רחל (עלמא דאתגליא)
מלכות, ולכן רחל נקברה במקום מגולה משא"כ לאה וכו'

שם הגדולה — ה' גדולה, לאה².

ושם הקטנה — ה' קטנה, רחל.

הנה לאה למעלה³ מהחזה, ורחל למטה מהחזה, הם
התריץ ההי"ן שבשם.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רפד

רחל ולאה הם התריץ עלמין.

רחל עולם הזה, עלמא דאתגליא.

(1) ראה זוהר חלק ג' — רעיא מהימנא — דף רמד, ב. פירוש:
ראה אגרת התשובה פ"ד, דהר' אותיות דשם הוי' הם: אות י' חכמה
(אמונה), ה' ראשונה, בינה (שכל), אות ו' ששה מדות (ז"א), ה'
אחרונה מלכות (בחי' דיבור ומעשה). ולא"ה הגדולה מרמז לבחי'
בינה (מחשבה), ורחל"ה הקטנה מרמז לבחי' מלכות (דיבור). עיין
הערה 2.

(2) ראה אור התורה פרשת בהעלותך עמוד שצז וז"ל: איתא במדרש
דלאה נק' גדולה ע"ש שגדולה במתנותי' כהונה לעולם מלוכה לעולם
וכמו דודו עבדי (שיצא משבט יהודה) נשיא להם לעולם כו' אבל רחל
נק' קטנה שקטנה במתנותי' כי מלוכה דשאל לא נמשכה כו', ובזוהר
איתא שם ה' גדולה לאה ושם ה' קטנה רחל והוא בחי' ה' הראשון
דשם הוי' שנק' גדולה כי הה' ראשונה יש בו יו"ד (בכתיבתו יו"ד
בתחלה וממנו נמשך הה') ובחי' ה' יו"ד הוא שיש בו קוצו ש"י שהוא
הכתר שעו"נ אני ה' לא שניתי וע"כ נק' גדולה במתנותי' במדרש
כנ"ל אבל ה' אחרונה הוא שמקבל מבחי' וי"ו שהוא בחי' היסוד וי"ו
זעירא הנ"ל וע"כ נק' קטנה במתנותי' ע"ש.

ובפ' בשלח עמוד תסח וז"ל: בת"א פרשת וישב סוף ד"ה בכ"ה
בכסלו ושם ה' קטנה רחל היינו בחי' מלכות ה' אחרונה של שם הוי'
שהיא בחי' ממלא כל עלמין המתלבשת בגבולים ומצרים והיא בחי'
הדבור ה' מוצאות הפה כו', ולפ"ז ה' גדולה היינו ה' ראשונה דשם
הוי' שהוא בחי' מחשבה עילאה סובב כל עלמין כנודע מענין כי
לא מחשבתי מחשבותיכם כו', ועיין ברבות ויצא פרשה ע' בענין
הגדולה גדולה במתנותי' כהונה לעולם כו', ר"ל שנמשך מבחי' אני
הוי' לא שניתי ע"כ אין הפסק להממשכה והיינו כי בבינה הנק' ה'
עילאה שם התגלות עתיק כו' משא"כ המלכות מקבלת מזעיר ע"כ
ה' קטנה כו'.

ראה לקמן סימן נד, ביאור ענין שליש העליון דתפארת, דקאי על
השכל שבמדת התפארת, ע"ש.

(3) פירוש: כנ"ל בהערה 2, שלא"ה היא בחי' בינה, והשכל הוא למעלה
מהחזה, ורחל היא בחי' דיבור ומעשה, למטה מהחזה.

(4) ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קי דמפרש
הפסוק (תהלים קיח, כג) מאת ה' היתה זאת — זאת הוא בחי' רחל
עלמא דאתגליא, וזאת הוא בגילוי, היא נפלאה בעינינו קאי על לאה

ששה בני לאה הם לנגד ה' ¹⁴ קצוות דז"א, הנולדים מלאה בחי' בינה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שיג

רחל שהיא קטנה, נבנית ומקבלת מיסוד ז"א, היו"ד דקשר דתפילין של יד. ולאה שהיא גדולה, והוא הד' רבתי ¹⁵ דאחד, הד' דקשר דתפילין של ראש.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד סה

ה' אחרונה ¹⁶ [שבשם] הוא כפול, שמלואו ג"כ ¹⁷ ה',

(14) היינו הששה מדות, הנולדים מבינה" — שכל, ראה תניא פרק ג. (דברים ו, ד) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ראה פרי עץ חיים שער התפילין פרק ב', שער קריאת שמע פרק ח'. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים חלק א' עמוד רפג. לקמן סימן כ. צב.

(16) פירושו: בשם ה' במילוי ההי"ן, יש ד' פעמים אותיות ה", כזה: יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה, והאות ה' ראשונה בשם הוא כנגד לאה (כנ"ל, ובהערה 2), והאות ה"ה דהמילוי" הוא כנגד זלפה" — שפחת לאה, והאות ה"ה אחרונה דהשם הוא כנגד רחל, והאות ה"ה דהמילוי" הוא כנגד בלה"ה — שפחת רחל. ראה הערה 18.

(17) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת ויקרא פרשת תוריע פרק יג פסוק ב.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמ' ב

1 שאמרנו למעלה, שבמקרה שבו הקרקע המעולה של הניזק שוה כמו
2 הקרקע הגרועה של המזיק, משלם המזיק מהקרקע הגרועה שלו.
3 ואֶהְיֶה קָרָא, כְּגוֹן דְּאִית לֵיהּ לְמִזִּיק שְׁתֵּי קַרְקָעוֹת, הֶאֱחָת עֵידִית,
4 וְהַשְׁנִיחַ וְיִזְבְּרִית, וְעֵידִית לְנִיזֵק, — ולניזק יש קרקע עידית, אך אינה
5 מעולה כמו העידית של המזיק, וכן הקרקע הויזבורית דְּמִזִּיק לֹא שְׁוִיָּא
6 כְּעֵדִית דְּנִיזֵק — אינה שוה כמו הקרקע המעולה של הניזק, ונמצא
7 שלמזיק אין קרקע השוה לקרקע המעולה של הניזק, אלא או קרקע
8 משובחת ממנה, או גרועה ממנה, ובאופן זה למדים אנו מהמשמעות
9 של הכתוב דְּמִשְׁלֵם לֵיהּ מִמֵּיטָב דִּידֵיהּ — שישלם מהקרקע המעולה
10 של המזיק, והחידוש בזה הוא, דְּלֹא מִצֵּי אִמֶּר לֵיהּ — המזיק לניזק תֵּא
11 אֶת גְּבִי מִזְבְּרִית — בא ותגבה את חובך מהקרקע הגרועה שלי, שהרי
12 איני חייב לשלם לך בקרקע השוה יותר מהקרקע המשובחת שיש לך,
13 אֶלָּא גְּבִי מִמֵּיטָב — לכך בא הלימוד ממשמעות הכתוב לומר שבמקום
14 שאין המזיק יכול לשלם לו מהמיטב שדדו"ו של הניזק, עליו לשלם לו
15 ממיטב שדדו"ו של המזיק ולכן גובה מהקרקע המשובחת של המזיק.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמ' ב

1 המיטב דְּעִלְמָא נָמִי, ואין המזיק יכול לשלם לו בעידית של רוב העולם,
2 אלא בעידית של עצמו, וזהו הצד שבשלו הם שמים.
3 פושט רבי אבא את הספק: אִמֶּר לֵיהּ לרב שמואל, דְּחִמְנָא אִמֶּר מִמֵּיטָב
4 שְׁדָהוּ, והיינו מיטב של המזיק עצמו, וְאֶת אִמֶּרְתָּ שִׁיש צֶד שְׁבָשָׁל
5 עוֹלָם הֵן שְׁמִי, בתמיה, הרי פשוט שבשלו הם שמים.
6 מקשה הגמרא: אִתִּיבִיהּ, שנינו בברייתא לגבי אדם החייב לשלם
7 לניזק, לבעל חוב, ולכתובת אשתו, אם אין לו אֶלָּא עֵידִית, פּוֹלֵם גּוֹבִין
8 את חובם מן העֵידִית. אם יש לו רק בִּינּוֹנִית, פּוֹלֵם גּוֹבִין בִּינּוֹנִית. אם

והוא ברחל.

בלאה ג"כ כפול, והיא ה' ראשונה שמלואו ג"כ ה'.
והוא ע"ד רחל ושפחתה בלהה, (שברחל לא יש ה'
וממלא אותו התריץ ההי"ן ¹⁸ שבבלהה).
ולאה ושפחתה זלפה שבכל א' יש ה'.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד לא

(18) עיין לקוטי תורה מהארז"ל פרשת ויצא ד"ה ענין עקרת הבית".
ראה אור התורה בראשית חלק שני פרשת ויחי סוף עמוד שסא. אור
התורה פרשת וישלח עמוד תתפב וז"ל: הנה מה שנתנה רחל את
שפחתה ליעקב אולי אבנה היינו כי שם ה' קטנה רחל היינו ה' אחרונה
דשם הוי' מלכות דאצי', והיינו בחי' מלכות כמו שהיא באצי' אך מה
שנמשך ממנה הארה להתלבש בבי"ע לברר בירורים היינו בחי' מילוי
ה' שהוא ג"כ ה', ועמ"ש בזה בפרשת חיי שרה בענין המכפלה כפילא
וקלישא וכו'. והנה זה המילוי ה' נק' שפחה לגבי מלכות דאצי' עצמה
שאינה ירדה בבי"ע ולכן בלהה יש בה ב' ההי"ן לרמוז שנלקחה
מבחי' מילוי הה', והנה עיקר ההעלאת מ"ן הוא מבידור ק"נ ומוזה
עיקר ההולדה כמ"ש במ"א בביאור ע"פ שחורה אני ונאורה כו' וע"כ
אמרה רחל אולי אבנה ממנה כו' כי העלאת מ"ן זה עולה עד מלכות
דאצי' עצמה שבאצי' ועי"ז נעשה היחוד עליון כו', וזהו ענין אבן
מאסו כו' כמ"ש במ"א סד"ה חנוכת הבית לדוד. ע"ש.
וראה תורת מנחם התועדויות ה'תשנ"ב חלק ב' עמוד 83-84. ספר
המאמרים תרכ"ז — תורת שמואל — עמוד עט ואילך.

16 הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא שהובאה לעיל. נאמר בברייתא:
17 רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, לֹא בָּא הַכְּתוּב אֶלָּא לְגִבּוֹת לְנִזְקִין מִן הָעֵידִית,
18 וְכָל וְחוּמָר לְמִשְׁלֵם חוּבוֹ הֶקְדָּשׁ שְׁצִירָן לְשֹׁלֵם בְּקַרְקַע עֵידִית שְׁלוֹ.
19 מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: מֵאִי קָל וְחוּמָר לְהֶקְדָּשׁ — באיזה תשלומים להקדש
20 מדובר, אִילָּמָא שְׁמִדּוּבֵר בְּאוּפֵן דְּגִנְחַ תוֹרָא דִּידֵין לְתוֹרָא דְּהֶקְדָּשׁ —
21 שנגח שור של הדיוט, את השור של הקדש, הלא שור רָעָהוּ אִמֶּר
22 דְּחִמְנָא, וְלֹא שוֹר שֶׁל הֶקְדָּשׁ, ולמדים מכך שהנוגח שור של הקדש
23 פטור מלשלם, וכיון שכן לא יתכן שהלימוד שהתשלומים להקדש
24 צריכים להיות מעידית נכסיו הוא באופן זה.
25 אֶלָּא הֵקל וְחוּמָר בֹּא לְלַמְדֵּנוּ לְאוּמָר הָרִי עָלֵי לִתֵּן מִנָּה — מאה
26 דינרים לְכֶרֶךְ הַכֵּיתִי של בית המקדש, ואין לו במה לפרוע אלא מן
27 הקרקע, דְּאֶתִי — שבא הַנּוֹזֵר וְשִׁקְלֵי — וגובה את החוב מְעֵידִית של
28 הנזק.
29 מקשה הגמרא: לֹא יֵהָא אֶלָּא כְּבָעַל חוּב — לא יהא הגזבר עדיף מאדם
30 שהלה כסף לחבירו,

9 יש לו רק ויזבורית, פּוֹלֵם גּוֹבִין ויזבורית. ממשיכה הברייתא, אם היו
10 לו עֵידִית ובינונית ויזבורית, כל אחד גובה כעיקר דינו, נִזְקִין
11 כְּעֵידִית, וְכָעַל חוּב כְּבִינּוֹנִית, וְכְּתוּבַת אִשָּׁה כְּזִיבּוֹרִית. מביאה
12 הברייתא אופנים שיש לו רק שתי קרקעות, אם יש לו עֵידִית ובינונית,
13 הַנִּזְקִין כְּעֵידִית כְּעִיקָר דִּינָם, וְכָעַל חוּב וְכְּתוּבַת אִשָּׁה כְּבִינּוֹנִית,
14 בעל חוב כעיקר דינו, והאשה יתר על דינה. אם יש לו בִּינּוֹנִית
15 ויזבורית, נִזְקִין וְכָעַל חוּב כְּבִינּוֹנִית, בעל חוב כעיקר דינו והניזק
16 פחות מדינו, וְכְּתוּבַת אִשָּׁה כְּזִיבּוֹרִית, כעיקר דינה.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר

נפתלי אלו שנשארו כך וכך מספרם.
אך האחרים שהיו צריכים להוציא חשבונם בכתב אחר,
נאמר בו לבני, פירוש, עוד האיש הכתוב כאן צריך לחבר
לבני שמעון או לבני ראובן וכו'. עכ"ל.
ג. והנה, מכיון שביאור זה מובן בפשטות, ומה גם שעל
פי זה יודעים גם את אופן המנין דבני ישראל – כדאי
ונכון לפרסם את תוכן הביאור גם בישיבות ובחדרים, גם
לתינוקות של בית רבן.

ובפרט שעל ידי זה יתוסף גם בענין ד"יפוצו מעינותיך
חוצה", אשר, בענין זה תלוי ביאת משיח צדקנו, כדבריו
להבעש"ט, במענה לשאלתו "אימת אתי מר", "לכשיפוצו
מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה"³, והרי "מעינותיך" דהבעש"ט
מיוסדים על תורת האריז"ל, ובמילא, על ידי פירסום
והפצת תורתו של האריז"ל באופן ד"יפוצו מעינותיך
חוצה", ממחרים ומזרזים עוד יותר את ביאת משיח צדקנו.
מובן וגם פשוט שטוב ונכון לפרסם תורה זו בשם
אומרה, תורת האריז"ל, וכדברי המשנה בפרק דשבת
זה: "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם".
תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ז ח"ג עמוד 568 (הנחה
בלתי מוגה)

א, מז – ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים

טעם מספר בניי "שש מאות אלף ג' אלפים
חמש מאות וחמשים" דמרוזו המספר בשמו של
משה, ובשם הוי' כמו שיהי' לע"ל, שהשם יהי'
נקרא כמו שהוא נכתב (פסחים נ).

במנין הראשון היו שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש
מאות וחמשים, ולנו⁴ בו גימטריא בדבר הלמד מעניינו שהן
ודאי פרפראות לחכמה, כי אמנם מרגלא בפומיהו דרבנן
שקול משה כנגד כל ישראל ויש באותיות שמו עם יו"ד⁵
דשכינתא שהיתה תמיד מאירה בו מספר ששים רבוא, הא
כיצד מ' פעמים ש' הם י"ב אלף וכלם⁶ חמשה פעמים הם
ששים אלף וכלם⁷ עשר פעמים הרי ששים רבוא.
עוד אותיות סיני⁸ כשנספרם על הדרך⁹ שזכרנו עולות
לשלשים רבוא, ויש אמנם סיני של מעלה מכון כנגד סיני
של מטה ונרמז באותיות סיני שמלואן¹⁰ סיני שני הרי שש

א, מז – בני נפתלי תולדותם למשפחותם
לבית אבותם במספר שמות מנן עשרים שנה
ומעלה כל יוצא צבא

ביאור מהאריז"ל – בפשטות הכתובים – למה
בכל השבטים כתוב "לבני" משא"כ בנפתלי כתיב
רק "בני", וע"י הפצת תורת האריז"ל ופנימיות
התורה יבוא משיח

א. בנוגע למנין בני ישראל נאמר הלשון "לבני גד גו",
"לבני שמעון גו", ועל דרך זה בנוגע לשאר השבטים,
מלבד בנוגע לשבט האחרון, שבו נאמר "בני נפתלי גו"
(ולא "לבני נפתלי"). ולכאורה, הי' לו לרש"י לבאר טעם
השינוי?

יש להתחיל לכל לראש עם הביאור בכתבי האריז"ל.
ובהקדמה, שהענין דלקמן נתבאר הן בלקוטי תורה והן
בשער הפסוקים, אשר, מבין כל כתיבי האריז"ל הרי הם
המדוייקים ביותר, הן הלקוטי תורה, שמביא רבינו הזקן
בספר התניא כמה פעמים, והן שער הפסוקים, אחד
משמונה השערים, כמו שכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
נ"ע בהגהותיו על הסידור ש"ידוע דהשם"ש מוסמך יותר
ועליו סומכין".

ובנוגע לענינו, הרי, הביאור בכתבי האריז"ל הוא באופן
המובן בפשטות, ולא עוד, אלא, שבאופן כזה נעשה מנין
בני ישראל, כדלקמן.

ב. וז"ל¹ – בביאור הקושיא "למה בכל השבטים נאמר
לבני, ובשבט נפתלי האחרון, אמר בני נפתלי, ולא לבני":
"והענין פשוט, דע כשרצו למנות את ישראל, היו
הולכים וסובבים את כל מחנה ישראל, ועומדין בכל פתח
ופתח, וכותבין אותו בפנקס סדר השמות, פלוני בן פלוני
משבט פלוני ופלוני בן פלוני משבט פלוני, וכן כיוצא בזה,
עד שגמרו למנות כל הבתים של ישראל.

ואחר כך לקחו פנקס הזה, מעורב עם ששים רבוא
אנשים, וצריך לעשות חילוק אחר, להוציא מספר כל שבט
ושבט בגליון לבד.

ואז היו מתחילין בפנקס הראשון ואמרו, פלוני בן פלוני
תכתבו אותו לשבט פלוני, והיו כותבין אותו שם בפ"ע, עד
שהיו משלימין כל האנשים של אותו השבט, שהם כתובים
בפנקס הראשון.

ואחר כך חוזרין ומבקשים כל הכתוב בפנקס ההוא,
שהוא משבט השני, ואומרים זה לבני שמעון, וכן כל כיוצא
בזה עד י"א שבטים.

וכשנשלמו כל הי"א, ולא נשאר רק שבט אחד, שהוא
שבט נפתלי באחרונה, ולא היו צריכין לחזור ולהוציא
בכתב אחר, כי כבר אין שם מעורב עמו עוד שבט אחר,
רק הוא לבדו, ולכן היו מונין אותו במקומו, והיו אומרים בני

(3) אגרת הבעש"ט, נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכמה מקומות.

(4) אבות פרק ו משנה ו.

(5) ולנו במנין הזה טוב טעם בדרך גימטריאות פרפראות לחכמה.

(6) יו"ד דשכינתא דלית שכינה נחתת פחות מי' כדאיאת בתקונים תכ"ו.

(7) וכלם ה' פעמים המרוזם בה"א של משה.

(8) וכלם י' פעמים המרוזם ביו"ד דשכינתא המאירה בו.

(9) על הדרך שזכרנו והיינו ס' פעמים י' עולין ת"ר והם נ' פעמים הרי ל' אלפים וכולם
י' פעמים עולין ל' רבוא.

(10) שמלואן סיני שני, כי מלוי סמ"ך הוא מ' מ' עולים ס', מלוי יו"ד הוא ו' ד' עולין י',
מלוי נ"ן הוא נ'. מלוי יו"ד י', הרי שני פעמים סיני עולין ת"ר אלף.

(1) סידור (עם דא"ח) שיט, ג. סידור תורה אור (קה"ת תשמ"ז) רמג, ג.

(2) בלקוטי תורה על הפסוק. וכן הוא בשער הפסוקים (בשינוי לשון קצת).

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר

מאות אלף.

ויהי¹¹ באותיות השם הגדול כשנספרם¹² גם כן על הדרך זה מנין אלף וחמש מאות בגימטריא מל"ך של"ם כמספר הגדול של מנצפ"ך. והאותיות¹³ כפולות במלואותן כנודע כי כפל הה"א¹⁴ בה"ה אחרת בפלס¹⁵ וראה ועשה שהנקודה¹⁶ מוסב על נח נראה וכן¹⁷ כפל האותיות הרי שלשת אלפים

(11) ויש וכו' כי המנין שש מאות אלף למספר בני ישראל הרמז להם בשם משה ובשם סיני, אמנם הפרט שלשת אלפים מרומזים בשם של הוי'.

(12) כשנספרם גם כן על הדרך הזה והיינו י' פעמים י' עולה נ', ו' פעמים נ' עולה ש', ה' פעמים ש' הרי ט"ו מאות בגימטריא מלך שלם שהוא גם כן ט"ו מאות במספר מנצפ"ך שהכ"ף פשוטה מקומה אחר התי"ו ונחשבת לת"ק והמ"ם לת"ר.

(13) והאותיות כפולות במלואותן כזה וי"ד ה"ה ו"ו ה"ה.

(14) כי כפל הה"א בה"ה אחרת שהם שיש בשם הגדול עוד מלווין אחרים והן מלוי אלפ"ן מלוי יו"ד מלוי הה"ן כנודע, מ"מ פשוטו של מלוי השם הגדול הוא כנזכר כי כן הה"א בצ"רי מושב"ה ה"ה אחרת כמשפט כל צ"רי.

(15) כפלס וכמשקל וראה ועשה שהצ"רי שתחת האלף ושי"ן גורת ה"ה אחריו.

(16) שהנקודה צ"רי מוסב על נח נראה ר"ל על הה"א הנחה במבטא ונראה בכתב.

(17) וכן כפל האותיות שכיון שכפל הה"א בה"ה והכי נמי הוי"ו בוי"ו וכפל הוי"ד הוא במלואו ו' ד' נמצא שמלוי השם עושה אות כפול והוא עוד ט"ו מאות על דרך שזכרנו

וההוראה¹⁸ היותר נודעה ומפורסמת למילוי זה של שם העצם שהוא האותיות בעצמן היא על העתיד שיהי' השם נקרא כמו שהוא נכתב¹⁹.

אמנם²⁰ על יחוד ב' המאורות העליונים והשואתן שהרמז להם בשתי אותיות אחרונים של שם הנה אנחנו נמנה גימטריא אחרת באותיותיו י' פעמים ח' הם נ' נ' פעמים ו"ה הרי חמש מאות וחמשים.

עשרה מאמדות – מאמר חקור די ח"ב – פרק לא, עס פירוש יד יהודה

ס"ה שלשת אלפים.

(18) וההוראה וכו' ר"ל והר"י שמלוי זה הוא היותר פשוט להיות מורה שהשם הקדוש יתא נקרא באותיותיו לעתיד כמו שהוא נכתב ולזה הוא כפול אחד מורה על הכתיבה ואחד מורה על הקריאה באותיותיו במהרה בימינו.

(19) פסחים נ.

(20) אמנם וכו' ר"ל והחמש מאות וחמשים היתירים במנין רמזים גם כן בהשם על ידי גימטריא אחרת והיינו ע"פ שידענו שהיחוד ב' המאורות הגדולים כי ה' הוא האלקים נרמז בב' אותיות ו' ה' שבשם כי הוי"ו ת"ת רמז לשם של הוי' וה"א אחרונה מלכות רמז לשם אלקים וע"כ ראוי לחשבן לאות אחד ונאמר על שתי אותיות הראשונות י' פעמים ה' חמשים, נ' פעמים ו"א כמנין ו"ה הרי ת"ק.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד ב

29 **קָאָמֶר אָבָא שְׂאוּל, אֵלָא לַעֲנִין יִצְרֵה, דְּבִי מִיתְּצֵר וְלָד**
30 **מְצַיְעֵתִיה מִיתְּצֵר** – שכשנוצר הוולד מאמציעתו נוצר, אֵבֶל לַעֲנִין
31 **חֵיוֹתָא, דְּבִלִי עֲלָמָא יִדְדוּ שְׂעִיקָר הַחַיִּית בְּאַפִּיָּה הוּא, דְּכִתִּיב, "כֹּל**
32 **אֲשֶׁר נִשְׁמַת רִיחַ חַיִּים בְּאַפִּיו וְגו'."**
33 עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, **רְבִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר,**
34 **מִמָּקוֹם שֶׁנֶּעֱשֶׂה חֵלֶל, מִצְוָתוֹ.** מבארת הגמרא, **מֵאֵי טַעְמָא דְּרִבִּי**
35 **אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, דְּכִתִּיב "לִתֵּת אוֹתָהּ אֶל צִוְּאֵי חֵלְלֵי רְשָׁעִים,"**
36 **הֲרִי שֶׁהַחֲלוּת קְרוּיָה עַל שֶׁם הַצִּוְּאֵר, וּבִעֲנִינָהּ הֵלֵא נֹאמֵר "אֲשֶׁר**
37 **סָבִיבוֹת הַחֲלָל."**
38 **מִשְׁנָה.** אחר שמדדו זקני הסנהדרין אל העיר הקרובה, **נִפְטְרוּ וְזָקְנֵי**
39 **יְרוּשָׁלַיִם וְחִלְכוּ לָהֶן, וְזָקְנֵי אוֹתָהּ הָעִיר נִשְׁמַצְתָּ קְרוּבָה מִכִּיּאִין**
40 **עָלְתָּ בְּקֶרֶךְ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בְּעוֹל – כָּלִי שִׁמְנִיחִים אוֹתוֹ עַל הַבַּהֲמָה**
41 **כְּדִי לִכְוֹן הַחֲרִישָׁה שֶׁתִּהְיֶה כְּרֹאֵי, וְאִין הָמוּס פּוֹסֵל בָּהּ, וּמוֹדִיִּין**
42 **אוֹתָהּ לְחַל אֵיתָן, וּמִהוּ אֵיתָן, בְּמִשְׁמַעוֹ, קִשָּׁה – שֶׁהוּא בֹאֲרֵךְ**
43 **סַלֵּעַ, שֶׁהִיא קִשָּׁה, וּמִכָּל מָקוֹם אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ אֵיתָן בְּשֵׁר, שֶׁלֹּא**
44 **נֹאמֵר אֵיתָן אֵלֵא לַמְצוּהָ. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִיין – בִּסְכִין גָּדוֹל**
45 **מֵאַחֲזֵרֶיהָ מִמּוֹל עֶרְפָּה, וּמִקּוֹמָהּ שֶׁנֶּעֱרַפָּה בּוֹ אֶסּוּר מִלְּוֹדֵעַ**
46 **וּמִלְּעָבֹד בַּעֲלֵהּ, וּמוֹתֵר לְסָרוֹק שֶׁם פִּשְׁתָּן, וְלִנְקֵר – לִסְתַּת שֶׁם**
47 **אֶבְנִים אַחֵר הָעֶרְפָּה, מִכּוּיִן שְׂאִינִם עֹבְדֵת קִרְקַע. וְזָקְנֵי אוֹתָהּ הָעִיר**
48 **רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בְּמִים בְּמָקוֹם עָרִיפָה שֶׁל עֵגְלָה, וְאוֹמְרִים, "יְדֵינוּ**
49 **לֹא שִׁפְכָה אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ, תִּמְחָה הַתָּנָא, וְכִי עַל**
50 **דְּעֵיתִינוּ עָלְתָה שְׂוֹקְנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָּמִים הֵן שֶׁהוֹצֵרֵנוּ לִמְרָא,**
51 **"יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם, אֵלָּא "יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכוּ הַכּוֹוֹנָה, שֶׁלֹּא גִרְמָנוּ**
52 **שִׁישְׁפָּר דְּמָא, וְהֵינּוּ, שְׂלֵא בָּא הַהֲרוֹג עַל יְדֵינוּ וּפְטִינָהוּ (בְּלֵא**
53 **מִזֶּן) שֶׁאִם שִׁלְחוּ אוֹתוֹ לֵאלֹא מוֹזֵן, יֵשׁ לַחוּשׁ שֶׁעַל יְדֵי כִּךְ הוֹצֵרֵךְ**
54 **לְגוּלוֹ מִן הַבְּרִיּוֹת וּמִתּוֹךְ כִּךְ נִהַרְגָּה, וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ הַכּוֹוֹנָה, וְלֹא**
55 **רְאִינוּהָ וְהַתְּנָהוּ לִלְבֵּת לְדַרְכּוֹ יַחֲדִי (בְּלֵא לְוִיָּה),**

1 ומבארת הגמרא את טעם המחלוקת, **בְּמֵאֵי קְמִיפְלָגִי, מָר – רְבִי**
2 **אֱלִיעֶזֶר סָבֵר, נוֹפִיָּה דְּרוֹבְכָתִיה נָפִיל – גּוֹפוֹ שֶׁל הַהֲרוֹג בְּמָקוֹם שֶׁעֲמַד**
3 **בּוֹ בִשְׁעַת הַמִּכְבָּה שֶׁם נָפַל, וְאֵילּוֹ רִישָׁא דְּנִאֲדִי וְנָפִיל – הֲרֹאֵשׁ דְּרַבּוֹ**
4 **לְנוֹד מִמָּקוֹמוֹ וּלְפִיפּוֹל בְּמָקוֹם אַחֵר, וְלִכְרִי קוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹם הַגּוֹף,**
5 **שֶׁשֶׁם הִיא נִפְלִיתוֹ. וְמָר – רְבִי עֲקִיבָא סָבֵר, רִישָׁא הֵיכָא דְּנָפִיל נָפִיל**
6 **– הֲרֹאֵשׁ דְּרַבּוֹ לְפִיפּוֹל בְּמָקוֹם שֶׁהוּא וְנִהַרְגָּה, וְאֵילּוֹ נוֹפֵא הוּא דְּהֵיטָא**
7 **אֵוִיל – הַגּוֹף דְּרַבּוֹ לְרוּחַ אַחֵר שֶׁהוּכָה וּלְפִיפּוֹל בְּמָקוֹם אַחֵר, וְלִכְרִי**
8 **קוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹם הֲרֹאֵשׁ, שֶׁשֶׁם הִיא נִפְלִיתוֹ.**
9 שנינו במשנה, **מֵאִין הָיוּ מוֹדִיִּין, רְבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר מִטִּיבּוֹר, רְבִי**
10 **עֲקִיבָא אָמַר מִחוּטְמוֹ. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא, בְּמֵאֵי קְמִיפְלָגִי הַתְּנֵאִים**
11 **שֶׁבִּמְשִׁנָּה, מָר – רְבִי עֲקִיבָא סָבֵר, עֵינֵיךְ חֵיוֹתָא בְּאַפִּיָּה – עֵינֵיךְ**
12 **חֵיוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא בֹאֲפָה, וּמִמִּילָא שֶׁם הִיא עֵינֵיךְ הַהֲרִיגָה שְׁבוּ,**
13 **וְלִכְרִי מוֹדִיִּין מִחוּטְמוֹ. וְמָר – רְבִי אֱלִיעֶזֶר סָבֵר, עֵינֵיךְ חֵיוֹתָא**
14 **בְּמִיבּוֹרִיָּה – עֵינֵיךְ חֵיוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא בִּטִּיבּוֹר, וּמִמִּילָא שֶׁם הִיא**
15 **עֵינֵיךְ הַרִיגָתוֹ, וְלִכְרִי מוֹדִיִּין מִטִּיבּוֹר.**
16 שואלת הגמרא, **לִימָא מַחְלוּקַת רְבִי אֱלִיעֶזֶר וּרְבִי עֲקִיבָא, בִּי הֵנִי**
17 **תָּנָא – תְּלוּיָהּ בְּמַחְלוּקַת תְּנֵאִים אֵלּוּ, שְׁנֵינֵינוּ בִּבְרִייתָא, מִהֵינֵן**
18 **הוֹלֵד נוֹצֵר – מִתְּחִיל לְהוֹצֵר בְּמַעֵי אִמּוֹ, מִרְאֲשׁוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר**
19 **"מִמָּעֵי אִמִּי אֵתָהּ גִּזּוּ" שִׁפְרוּשׁוֹ, אֵתָהּ יִצְרַתִּי בְּמַעֵי אִמִּי מִרְאֲשִׁי,**
20 **וּמִנֵּן שִׁגּוּיָהּ הוּא כִּינּוֹ לְרֹאשׁ, וְאוֹמֵר, "עוֹי נִרְדָּה וְהַשְׁלִיכִי וְגו'"**
21 **שִׁפְרוּשׁוֹ גִּזּוּת שֶׁעַר הֲרֹאֵשׁ. אָבָא שְׂאוּל אוֹמֵר, הוֹלֵד מִתְּחִיל**
22 **לְהוֹצֵר מִטִּיבּוֹרוֹ, וּמִשְׁלַח שְׂרָשׁוֹ אֵיךְ וְאֵיךְ, וְאֵם כִּךְ נֹאמֵר,**
23 **שֶׁרְבִי עֲקִיבָא שֹׂאמֵר שֶׁעֵינֵיךְ חֵיוֹתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בֹאֲפָה, הוּא מִשּׁוּם**
24 **שֶׁסָּבֵר כִּתְנָא קָמָא שֶׁתְּחִילַת יִצְרֵתוֹ הִיא מִרְאֲשׁוֹ, וּרְבִי אֱלִיעֶזֶר**
25 **שֹׂאמֵר שֶׁעֵינֵיךְ חֵיוֹתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בִּטִּיבּוֹר, הוּא מִשּׁוּם שֶׁסָּבֵר**
26 **כִּאֲבָא שְׂאוּל שֶׁתְּחִילַת יִצְרֵתוֹ הִיא מִטִּיבּוֹר.**
27 משיבה הגמרא, **אֵפִילוּ תִּימָא שֶׁרְבִי עֲקִיבָא הַסּוֹבֵר שֶׁמוֹדִיִּין מִחוּטְמוֹ**
28 **סָבֵר כְּשִׁיטַת אָבָא שְׂאוּל שִׁיִּצְרַת הוֹלֵד הִיא מִטִּבּוֹר, שֶׁעַד כָּאֵן לֹא**

ב"ה, ערב חג השבועות ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הנכבד והנעלה איש המעלה גזע תרשימים גדול

באישים וו"ח אי"א משכיל על דבר טוב וכו'

מוהר"ר סלימאן דוד נ"ו ששון

שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש מכת"ר על ידי הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נ"מ עוסק בצרכי ציבור באמונה וכו' וכו' מוהר"ר בן ציון שי' שם טוב שד"ר שכתב לי שיש לכת"ר קביעות עתים ללימוד דברי אלקים חיים היא תורת החסידות, פנימיות התורה.

ומכיון אשר פנימיות התורה, כלשון הזהר הקדוש, היא נשמתא דאורייתא, הנני בטוח אשר לימוד החסידות יביא וימשיך חיות גם בגופא דאורייתא הוא נגלה דאורייתא, ושניהם יחדיו יביאו חיות גם בגשמיות בבריות גופא, כיון שאצל בני ישראל הגשמיות והרוחניות יחד יהלכון.

ולקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו וקבלתה, הבע"ל, הנני להביע ברכתי, בנוסח כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

בברכה.

מוסג"פ העתק רשימת דברים מעניינא דיומא.

ב"ה, ח' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

ברכה ושלום!

במענה על מכתבי מר"ח ומיום ה' סיון, הנה נצטערתי לראות במכתבי שכנראה עדיין לא הוטבו היחסים בביתם, וידוע הכלל ששלום אפילו גרוע טוב יותר ממריבה אפילו קלה וטובה, והרי מובן ששלום אינו גרוע טוב עוד יותר. ולאחרי כל מה שכותבת במכתבי אינני רואה דבר של ממש שישמש סיבה לפירוד הלבבות בביתם. ובמילא עומד אני בדעתי מאז מה שאמרתי לה כשביקרה אצלי.

אבל כיון, ואם המצב העכשוי קשה לסבול, אולי אפשר שכפי הצעת בעלה הרב שי', אף כי בשינוי קצת, שיציעו שניהם טענותיהם לפני אחד או שנים מבין אלו שהם ידידים שלה ושל בעלה הרב שיחיו, ולפעמים הרי העומד מן הצד מבהיר את המצב ומראה מוצא איך ליישר העקמומיות שבלב אף שאלו הנוגעים בדבר אינם רואים אותו מפני ההתרגזות והנגיעה בדבר.

והשי"ת ימשיך בביתם הברכה בריבוי השלום בריבוי, ותודיע בשורות טובות בזה בהקדם.

בברכה.

♦ יום ראשון כ"ח אייר ♦

א ומליל יי עם משה במדבר דסיני
במשכן זמנא פחד לירחא תנינא פשתא
תנינא למפקהון מארעא דמצרים למימר:

א (א) וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני באהל
מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם
מארץ מצרים לאמר:

וכשפא להשרות שכניתו עליהם - מנאן. באחד בניסן
הוקם המשכן ובאחד באיר - מנאן.

כ"ח וידבר במדבר סיני באחד לחדש • מתוך
חבתן לפניו, מונה אותם כל שעה: כשיצאו ממצרים
מנאן, וכשנפלו בעגל - מנאן לידע מנין הנותרים,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך ז עמ' 1 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

גלוי חבתם של ישראל

לרעהו, וכלם - מה"גדול שבגדולים" עד ה"פחות
שבפחותים" - נמנו בשנה, נמצא שחביבותם לפני המקום
שלשמה נמנו היא הנקדה שבה שוים כל ישראל, ואין בזה
חלוקים. והיא נקודת היהדות ("דער פיינטעלע איד") שבלב
כל אחד מישראל, שנמצאת בכל אחד בשנה.
אף נקודה זו שבלב, דרגתה נעלית עד מאד, וגבוה מעל
גבוה היא, ולכן אין "חבתם" זו של ישראל באה לידי גלוי,
ואינה נפרת (ע"ד הרגיל).
ולכן מונה אותם הקב"ה כל שעה, שמנין זה הוא "להודיע
חבתן" (רש"י ר"פ שמות), דחבתן זו של ישראל, שהיא נקודת
היהדות, תבוא לידי גלוי, ותנדע לכל.

במדבר סיני . . באחד לחדש

מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה (א, א. ובפרש"י)
לכאורה תמוה הדבר, הרי טעם הדבר שסופרים דברים
החביבים הוא שמפני יקדם רוצה האדם לדעת מנינם
המדויק, אף הקב"ה ש"לפניו נגלו כל תעלומות" בודאי יודע
את מספרם המדויק של בני ישראל, וא"כ מדוע הוא מונה
אותם כל שעה?

יש לבאר בזה, דהנה חביבותם של ישראל לפני המקום
שמפני כן מונה אותם, אינה נובעת ממעלתם בעבודת
הש"ת, שהרי יש בה בחינות ומדרגות שונות, ואין אחד
דומה לחברו בדרגתו.
וימזה שבעת מנין בני ישראל לא היה חלוק בין איש

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 2)

יום. ורצה ה', שגם המנין השני למשכן יהיה באחד לחדש,
ביום זכאי. ומנין שבוים הקמת המשכן לא היה שני ענין
אחר (מצד גדל עלוי המשכן), מנאם באחד באיר, שדומה
קצת ליום הקמת המשכן.

באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באיר מנאם (רש"י

א, א)

וקשה, למה לא מנאם ביום הקמת המשכן. ויש לומר,
דהנה בנוגע להקמת המשכן מדגיש הכתוב בפרשת פקודי
שהיה "באחד לחדש", וזוהי אחת העשרות שנטל אותו

ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות כל-זכר לגלגלתם:

ב כבילו ית חשפון כל כנשפתא דבני ישראל
לזרעיהון לבית אבתהון כמנין שמהן כל
דכורא לגלגלתהון:

יקום על שבת אביו. לגלגלתם • על-ידי שקלים
בקע לגלגלת.

כ"ח למשפחתם • דע מנין כל שבת ושבת. לבית
אבתם • מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר,

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הנולדים מאלו סמוך לפניסה לארץ,
כי בהם לא היה איש מפקודי משה
ואהרן (שם פסוק סד): תורה ג

(שמות לח כו) לשש מאות וגו', וכאן מצינו
כל שבת ושבת דגל בפני עצמו
שנאמר למשפחתם לבית אבותם,
ובערבות מואב (להלן פרק כו) מונה את

א (ב) שאו את ראש כל עדת בני
ישראל. אמר הרב ביכור שור, כי על
ידי בקע לגלגלת ד"כ תשא' נודע
בכלם דכל ישראל ביחד, דכתיב התם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 25 – מתוך 'לקראת שבת')

חשיבות בני ישראל על ידי המנין

נפרת בהם עצמם בגלוי, ולכן אינם בטלים. משא"כ ענין המנין הוא שגם דבר ששקשע עצמו אין נפרת בו חשיבותו, הרי קשה ולכיים ומונים אותו, מקבל חשיבות ואינו בטל. ועד"ז הוא בבני ישראל: מנינם ע"י הקב"ה, מגלה דרגא נעלית בעם ישראל, אשר גם כשקשיצוניהם לא נראית מעלתם בגלוי ולכאורה שוים הם לגויים רח"ל, הרי גם אז לא יתבטלו. שפיון שהקב"ה מנה וספר אותם, נכר שחביבים הם לפניו.

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (א, ב)

גבי הצרך למנות את בני ישראל אף שודאי מנינם ידוע הוא לפני המקום, כתב בשל"ה (שמו, סע"א ואילך) שעל ידי הספירה נעשו ישראל "דבר שבמנין", ו"דבר שבמנין לא בטל" (ביצה ג, ב). ולכאורה מדוע הצרכו למנין דוקא, והרי ישנם דברים נוספים שמחמת חשיבותם אינם בטלים, כ'בריה' (חולין ק, א), 'בע"ח' (זבחים עג, א) ועוד. והבאור בזה: בשאר דברים שאינם בטלים, הרי חשיבותם

גמבר עשרין שני ולעלא כל נפק חילא בישראל תמנון יתהון לחיליהון את ואהרן:

(ג) מִן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן:

כ"י • כל יצא צבא • מגיד, שאין יוצא בצבא פחות מִמֵּן עֲשָׂרִים.

ויעמכו יהון גברא גברא לשבטא גבר ריש לבית אכהתוהי הוא:

(ד) וְאֹתָכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לַמַּטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא:

כ"י • וְאֹתָכֶם יִהְיוּ • כשתפקדו אותם, יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט.

הואלין שמהת גברא די יקומו עמכו לראובן אליצור בר שדיאור:

(ה) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאשׁוֹן אֲלִיצוֹר בֶּן־שְׁדִיאוֹר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

נשיאי המטות בנשיאי כל ישראל

הנהיגו הנשיאים רק את השבט שלהם, ובעת מנין בני ישראל נתמנו על כל ישראל. וזהו מה שאז נקראו הנשיאים "אלה קרואי העדה", דפרוש שיהיו "נקראים לכל דבר חשיבות שבועדה" (א, טז ובפירש"). והינו, שאז נתמנו הנשיאים להיות "נקראים" לא רק לדברים הנוגעים לשבטיהם, כי אם לכל דבר חשיבות שבעדה קלה.

ועל פי זה יובן מה שנאמרו כאן שמות הנשיאים, דהרי מצינו שמונני הקב"ה באים על ידי קריאה בשם, וכמו שכתוב (תשא לא, ב ואילך) "ראה קראתי בשם בצלאל גו" ואמלא אותו רוח אלקים". וכמו כן בנדון דידן, דעל ידי הקריאה בשמות הנשיאים נתמנו להיות "קרואי העדה", לכל דבר חשיבות שבעדה קלה.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם (א, ה) פֶּרַשְׁת מִנֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרָה לְמִשָּׁה בְּרֵאשׁ חוֹדֶשׁ אִיר, "בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי בִּשְׁנֵה הַשָּׁנִית" (פֶּרַשְׁתוּ א, א), וְאִם כֵּן יֵשׁ לַעֲנֹן, הֲרִי כָּבֶד בַּחֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁלִּפְנֵי זֶה, כְּשֶׁהִבְיֹאוּ הַנְּשִׂאִים אֶת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ כָּבֶד יְדוּעִים לְמִשָּׁה (ראה נשא ז, א ואילך), וְאִם כֵּן לֹאִיזָה צֶרֶף נֶאֱמָרוּ לוֹ כָּאֵן שְׁמוֹת הַנְּשִׂאִים?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה, דְּהִנֵּה עַל הַפְּסוּק (א, ד) "וְאֹתָכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לַמַּטֵּה", פִּירֵשׁ רַש"י "כְּשֶׁתִּפְקְדוּ אוֹתָם יִהְיוּ עִמָּכֶם נְשִׂאִים כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט", שֶׁכֵּל י"ב הַנְּשִׂאִים הָיוּ צָרִיכִים לְהִשְׁתַּתֵּף בְּמִנֵּן כָּל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רַק בְּמִנֵּן הַשֶּׁבֶט שֶׁלָּהֶם. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבַעַת מִנֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִתְּמָנוּ הַנְּשִׂאִים בְּמִנֵּי חֹדֶשׁ שְׁלֹא הָיָה לָהֶם לִפְנֵי זֶה. דְּעַד אֲזַ

ו לשמעון שלמיאל בן צורישידי:

(ו) לְשִׁמְעוֹן שְׁלִמְיָאֵל בֶּן־צוּרִישִׁדִי:

ו ליהודה נחשון בן עמינדב:

(ז) לְיְהוּדָה נַחֲשֹׁן בֶּן־עַמִּינָדָב:

(ח) לִישְׁכָּר נִתְּנָל בֶּן־צֹעֵר:

ח לִישְׁכָּר נִתְּנָל בֶּן צֹעֵר:

(ט) לְזִבּוֹלָן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן:

ט לְזִבּוֹלָן אֱלִיאָב בֶּן חֶלֶן:

(י) לְבִנְיָ יוֹסֵף לְאַפְרָיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן־עֲמִיהוּד לְמִנְשֶׁה
נְמַלִּיאֵל בֶּן־פְּדָהצֹר:י לְבִנְיָ יוֹסֵף לְאַפְרָיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן עֲמִיהוּד
לְמִנְשֶׁה נְמַלִּיאֵל בֶּן פְּדָהצֹר:

(יא) לְבִנְיָמִן אֲבִידֶן בֶּן־גְּדֵעֲנִי:

יא לְבִנְיָמִן אֲבִידֶן בֶּן גְּדֵעֲנִי:

(יב) לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדִּי:

יב לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן עֲמִישַׁדִּי:

(יג) לְאָשֶׁר פִּגְעִיאֵל בֶּן־עֶכְרֹן:

יג לְאָשֶׁר פִּגְעִיאֵל בֶּן עֶכְרֹן:

(יד) לְגָד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

יד לְגָד אֱלִיסָף בֶּן דְּעוּאֵל:

(טו) לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן:

טו לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן עֵינָן:

(טז) אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מַטּוֹת אֲבוֹתָם רְאִשֵׁי
אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם:טז אֵלֵּין קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מַטּוֹת
אֲבוֹתָהוֹן רְאִשֵׁי אֲלֵפֵי דִישְׂרָאֵל אֲנִין:

כז"י אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה • הַנִּקְרָאִים לְכָל דָּבָר חֲשִׁיבוֹת שְׁבַעֲדָה.

(יז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
נִקְּבוּ בְשֵׁמוֹת:יז וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יְת גְּבֵרִיא הָאֵלֵּין דִּי
אֲתַפְּרְשׁוּ בְשִׁמְהֹן:

כז"י אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה • אֶת שְׁנֵים עָשָׂר נְשִׂאִים הָלָלוּ. אֲשֶׁר נִקְּבוּ • לוֹ כָּאֵן בְּשֵׁמוֹת.

(יח) וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחֵד לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי
וַיִּתְּלְדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגַלְגֻּלָּתָם:יח וְאֵת כָּל הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחֵד
לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי וַיִּתְּלְדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת
וּלְעֵלָה לְגַלְגֻּלָּתָהוֹן:

כז"י וַיִּתְּלְדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם • הִבְיָאוּ סִפְרֵי יְחוּסֵיהֶם וְעַדִּי חֲזַקְתָּ לְדַתָּם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִתְיַחֵס עַל הַשִּׁבְט.

(יט) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּפְקֶדֶם בְּמִדְבָּר
סִינִי: ׀יט כַּמָּא דִּי פִקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה וּמִנְּהוֹן
בְּמִדְבָּרָא דְּסִינִי:

♦ יום שני כ"ט אייר ♦

כ והיו בני ראובן בוכרא דישראל תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנן שמהן לגלגלתהון כל דכורא מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא:

כא מנניהון לשבטא דראובן ארבעין ושתא אלפין וחמש מאה:

כב לבני שמעון תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון מנניהי במנן שמהן לגלגלתהון כל דכורא מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא:

כג מנניהון לשבטא דשמעון חמשים ותשעה אלפין ותלת מאה:

כד לבני גד תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנן שמהן מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא:

כה מנניהון לשבטא דגד ארבעין וחמשה אלפין ושית מאה וחמשים:

כו לבני יהודה תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנן שמהן מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא:

כז מנניהון לשבטא דיהודה שבועין וארבעא אלפין ושית מאה:

(כ) ויהיו בני ראובן בכר ישראל תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות לגלגלתם כל זכר מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

(כא) פקדיהם למטה ראובן ששה וארבעים אלף וחמש מאות: פ

(כב) לבני שמעון תולדתם למשפחתם לבית אבתם פקדיו במספר שמות לגלגלתם כל זכר מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

(כג) פקדיהם למטה שמעון תשעה וחמשים אלף ושלש מאות: פ

(כד) לבני גד תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

(כה) פקדיהם למטה גד חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: פ

(כו) לבני יהודה תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

(כז) פקדיהם למטה יהודה ארבעה ושבועים אלף ושש מאות: פ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

והוצרכו לכפרה, וגבי שקלים הבאים לכפרה כתיב (שמות לח כו) בקע לגלגלת: תורה כא

במספר שמות לגלגלתם. למה נאמר לגלגלותם בראובן ושמעון יותר מכל שאר השבטים, לפי שקנטרן יעקב כאשר בירך בניו (בראשית מט גז)

(כ) ויהיו בני ראובן בכר ישראל. לפי שבנטיעה היה יהודה ראשון (להלן ב ט), נותן כאן טעם למה נמנה ראובן ראשון, לפי שהיה בכור ישראל:

כח לבני יששכר תולדתהון לזרעיתהון
לבית אבהתהון במנן שמהן מבר עשרין
שנין ולעלא כל נפק חילא:

(כח) לבני יששכר תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

כט מנניהון לשבטא דיששכר חמשין
וארבעא אלפין וארבע מאה:

(כט) פקדיהם למטה יששכר ארבעה וחמשים אלף
וארבע מאות: פ

ל לבני זבולן תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנן שמהן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא:

(ל) לבני זבולן תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

לא מנניהון לשבטא דזבולן חמשין ושבע
אלפין וארבע מאה:

(לא) פקדיהם למטה זבולן שבעה וחמשים אלף
וארבע מאות: פ

לב לבני יוסף אפרים תולדתהון
לזרעיתהון לבית אבהתהון במנן שמהן
מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא:

(לב) לבני יוסף אפרים תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא:

לג מנניהון לשבטא דאפרים ארבעין
אלפין וחמש מאה:

(לג) פקדיהם למטה אפרים ארבעים אלף וחמש
מאות: פ

לד לבני מנשה תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנן שמהן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא:

(לד) לבני מנשה תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

לה מנניהון לשבטא דמנשה תלתין ותריין
אלפין ומאתן:

(לה) פקדיהם למטה מנשה שנים ושלשים אלף
ומאתים: פ

לו לבני בנימין תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנן שמהן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא:

(לו) לבני בנימין תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

לז מנניהון לשבטא דבנימין תלתין וחמשא
אלפין וארבע מאה:

(לז) פקדיהם למטה בנימין חמשה ושלשים אלף
וארבע מאות: פ

לח לבני דן תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהההון במנן שמהן מפר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא:

(לח) לבני דן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

לט מנניהון לשבטא דדן שתין ותריין אלפין ושבע מאה:

(לט) פקדיהם למטה דן שנים וששים אלף ושבע מאות: פ

מ לבני אשר תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהההון במנן שמהן מפר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא:

(מ) לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

מא מנניהון לשבטא דאשר ארבעין וחד אלפין וחמש מאה:

(מא) פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף וחמש מאות: פ

מב בני נפתלי תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהההון במנן שמהן מפר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא:

(מב) בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ במדבר תשמ"ז)

לחבר לבני ראובן. וכך עשו בכל שבט. אף כשנשלמו כל השבטים ולא נשאר רק נפתלי, לא היה צורך לכתב את השמות בגליון נפרד, אלא אמרו: בני נפתלי אלו שנשארו - כך מספרם.

בני נפתלי (א, מב) כתב האריז"ל: בעת המנן רשמו בפנקס ששים רבוא שמות - פלוני משבט פלוני, ופלוני משבט פלוני. לאחר מכן הוציאו כל השמות של שבט ראובן וכתבו אותם בגליון בפני עצמו, ואמרו: את השם הזה יש

מג מנניהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלת אלפין וארבע מאה:

(מג) פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: פ

מד אלין מנניא די מנא משה ואהרן ורכבי ישראל תרין עשר גברין גברא חד לבית אבהתוהי הו:

(מד) אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש איש אחד לבית אבתיו הו:

מה ויהו כל מנני בני ישראל לבית אבהההון מפר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא בישראל:

(מה) ויהיו כל-פקודי בני-ישראל לבית אבתם מן עשרים שנה ומעלה כל-יצא צבא בישראל:

מו ויהו כל מנניא שית מאה ותלתא אלפין וחמש מאה וחמשים:

(מו) ויהיו כל-הפקדים שש-מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים:

(מז) וְהַלֹּיִם לְמַטֵּה אֲבֹתָם לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹכָם: פ
מז וְלֹאִי לְשִׁבְטָא דְאַבְרָהָמָהוֹן לֹא אֶתְמַנְיָאוּ
בִּיגִיָּהוֹן:

מח ומליל יי עם משה למימר:

(מח) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

מט בָּרַם ית שבטא דלוי לא תמני וית
חשבהון לא תקבל בגו בני ישראל:

(מט) אַךְ אֶת־מַטֵּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשֵׁם לֹא
תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

נ"א אף את־מטה לוי לא תפקד • (במדבר רבה, ב"ב קכא)
פדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. דבר
אחר: צפה הקדוש־ברוך־הוא שעתידה לעמד גזרה
על כל הנמנים מִבֵּין עֲשָׂרִים שָׁנָה וְעַל־הַשְּׂמֹנֶה עַל־מֵשֶׁן הַעֲדָת וְעַל
בְּמִדְבָּר, אָמַר: אֵל יִהְיֶה אֵלֶיךָ בְּכָל־לֵךְ, לְפִי שֶׁהָיָה שְׂלִי,
שָׁלָא טַעוּ בְּעַגְלָא.

נ ואת מני ית לואי על משכנא דסהדותא
ועל כל מנוהי ועל כל די לה אנון יטלון
ית משכנא וית כל מנוהי ואנון ימששנה
וסחור סחור למשכנא ישרון:

(ג) וְאֵתָּה הִפְקֹד אֶת־הַלֹּיִם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל
כָּל־כְּלָיוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הַמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן
וְאֶת־כָּל־כְּלָיוֹ וְהֵם יִשְׁרְתוּהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכַּן יַחֲנוּ:

נ"א ואתה הפקד את־הלויים • בתרגומו: "מני", לשון מני שררה על דבר שהוא מְמַנֶּה עָלָיו, כְּמוֹ (אסתר
c): "וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים".

נא ובמשל משכנא יפרקון יתה לואי
ובמשרי משכנא יקימון יתה לואי וחלוני
דיקרב יתקטל:

(נא) וּבְנִסְעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלֹּיִם וּבַחֲנֻת
הַמִּשְׁכָּן יִקְיִמוּ אֹתוֹ הַלֹּיִם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת:

שם ומקימין אותו. והזר הקרב • לעבודתם זו.
יומת • בידי שמים.

נ"א יורידו אתו • בתרגומו: "פרקון". פשבאין
לפע במדבר מפסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו
ונושאין אותו עד מקום אשר ישכן שם הענן ויחנו

נב וישרון בני ישראל גבר על משרוהי וגבר
על טקסה לחיליהון:

(נב) וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דָּגְלוֹ
לְצַבָּאתָם:

נ"א וְאִישׁ עַל־דָּגְלוֹ • כמו שהדגלים סדורים בספר זה; שלשה שבטים לכל דגל.

נג ולואי ישרון סחור סחור למשכנא
דסהדותא ולא יהי רוגזא על פגשתא דבני
ישראל וישרון לואי ית מטרת משכנא
דסהדותא:

(נג) וְהַלֹּיִם יַחֲנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה
קֶצֶף עַל־עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרוּ הַלֹּיִם אֶת־
מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדֻת:

קצף, כמו שמצינו במעשה קרח (במדבר יז): "כִּי יָצָא
הַקָּצֵף וְגו'".

נ"א וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף • אם תעשו כמצותי לא יהיה
קצף, ואם לאו - שיפנסו זרים בעבודתם זו - יהיה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כח עמ' 1)

וְאִם לֹא, שִׁינְסוּ זָרִים בְּעִבְדֹתָם זֶה, יִהְיֶה קֶצֶף (רש"י)
 א. נג.
 יש לשאל, מדוע מוסיף "וְאִם לֹא" . יִהְיֶה קֶצֶף, וְהָיָה
 מִכָּלֵל לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. וְגַם לֹאמֹר, שְׂרַש"י רֹמֵז שֶׁיֵּשׁ
 שְׁנֵי שְׁלֵבִים בְּקֶצֶף. א. אִם לֹא נִשְׁמָר עַל הַמַּחְצוֹת בֵּין מַחֲנֶה
 יִשְׂרָאֵל לְמַחֲנֶה לְוִיִּם - יִהְיֶה קֶצֶף, אֲבָל אִין הַכֶּרֶם שָׁזָה
 יִתְבַּטָּא בַּפֶּעַל מִקֹּמֶשׁ, בְּעֵנֶשׁ. ב. אִם נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁל
 פְּרִיצַת הַמַּחְצוֹת, "שִׁינְסוּ זָרִים בְּעִבְדֹתָם" - יִהְיֶה קֶצֶף
 בַּפֶּעַל.

וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ:
 (נד) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 נד וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דֵּי פִקִּיד יְיָ יֵת
 מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדוֹ:

♦ יום שלישי א' סיון ♦

ב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
 א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(ב) אִישׁ עַל־דָּגְלוֹ בְּאֶתֶּת לְבֵית אֲבֹתָם יַחְנוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יַחְנוּ:
 ב גבר על טקסה באתון לבית אבותהון
 ישרון בני ישראל מלקבל סחור סחור
 למשפן זמנא ושרון:

יְהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיְזַבְּלוּן יִשְׂאֹוּהוּ מִן הַמִּזְרָח, וַיֵּרְאוּבֵן
וַיִּשְׁמַעוֹן וַגַּד מִן הַדְּרוֹם וְכו', כִּדְאִיתָא בְּתַנְחוּמָא
בְּפִרְשָׁה זֹה. מִנְּגֵד • מִרְחוֹק מִל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּיהוֹשֻׁעַ
(יהושע א): "אֶף רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי כְּאַלְפִים
אֲמָה", שְׂיֻכְלוּ לֵבָא בְּשִׁבְתָּ, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיו,
וְהַלּוּיִם חֹנִימִים בְּסֻמוֹף לוֹ.
 יְהוּדָה וַיִּשְׁשָׁכֶר וַיְזַבְּלוּן יִשְׂאֹוּהוּ לוֹ אוֹת: מִפָּה צְבוּעָה
 תְּלוּיָהּ בּוֹ, צְבֻעוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּצְבֻעוֹ שֶׁל זֶה, צְבֻעַ כָּל
 אֶחָד כְּגוֹן אֲבָנֵי הַקְּבוּעָה בַּחֲשֹׁן, וּמִתּוֹךְ כֶּף יָכִיר כָּל
 אֶחָד אֶת דָּגְלוֹ. דָּבָר אַחֵר: "בְּאֶתֶּת לְבֵית אֲבֹתָם",
 בְּאוֹת שֶׁמֶסֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם כְּשֶׁנִּשְׂאֹוּהוּ מִמִּצְרַיִם,
 שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א): "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵיו לוֹ כֵּן כְּאֲשֶׁר צִוָּם":

(ג) וְהַחֲנִימִים קִדְּמָה מִזְרָחָה דָּגַל מַחֲנֶה יְהוּדָה
לְצִבְאוֹתָם וְנִשְׂאִי לְבָנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב:
 ג ודי שרן קדומא מדינתא טקס משרית
 יהודה לחיליהון ורבא לבני יהודה נחשון
 בר עמינדב:

יִשְׂרָאֵל קִדְּמָה • לְפָנִים, הַקְּרוּיָה "קָדָם". וְאִיזוּ? זֶה רוּחַ מִזְרָחִית, וְהַמַּעֲרֵב קְרוּי "אַחֹר".

(ד) וַיִּצְבְּאוּ וּפְקִדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת:
 ד וחילה ומנגניהון שבעין וארבעא אלפין
 ושית מאה:

(ה) וְהַחֲנִימִים עָלָיו מִטָּה יִשְׁשָׁכֶר וְנִשְׂאִי לְבָנֵי יִשְׁשָׁכֶר
נְתַנְאֵל בֶּן־צֻעָר:
 ה ודי שרן סמיכין עלוהי שבטא דיִשְׁשָׁכֶר
 ורבא לבני יִשְׁשָׁכֶר נְתַנְאֵל בֶּן צֻעָר:

(ו) וַיִּצְבְּאוּ וּפְקִדֵיו אַרְבַּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת:
 ו וחילה ומנגניהון חמשיין וארבעא אלפין
 וארבע מאה:

(ז) מִטָּה זָבֻלוֹן וְנִשְׂאִי לְבָנֵי זָבֻלוֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלּוֹן:
 ז שבטא דזבולון ורבא לבני זבולון אליאב
 בן חלון:

(ח) וַיִּצְבְּאוּ וּפָקְדוּוּ שְׁבַעַה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת:

ח וחילה ומגניהי חמשין ושבעא אלפין וארבע מאה:

(ט) כָּל־הַפָּקָדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁמֹנִים אֶלֶף וּשְׁשֵׁת־אַלְפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצִבְאָתָם רֹאשָׁנָה יִסְעוּ: ס

ט כל מגניהי למשרית יהודה מאה ותמנן וששא אלפין וארבע מאה לחיליהון בקדמיא נטלין:

כז"א רֹאשָׁנָה יִסְעוּ • כְּשֵׁרוֹאִין הָעָנָן מִסְתַּלֵּק, תּוֹקְעִין הַכֹּהֲנִים בַּחֲצוֹצְרוֹת וְנוֹסַע מַחֲנֵה יְהוּדָה תַּחֲלָה, וּבְשֶׁהוֹלְכִין הוֹלְכִין כְּדֶרֶךְ חֲנֻנָּתָן: הַלּוֹיִם וְהַעֲגָלוֹת

באמצע, דגל יהודה במזרח, ושל ראובן בדרום, ושל אפרים במערב, ושל דן בצפון.

(י) דָּגַל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תִּימָנָה לְצִבְאָתָם וְנִשְׂיֵא לְבָנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׂדִיאוּר:

י טקס משרית ראובן דרומא לחיליהון ורפא לבני ראובן אליצור בר שדיאור:

(יא) וַיִּצְבְּאוּ וּפָקְדוּוּ שֵׁשָׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

יא וחילה ומגניהי ארבעין וששא אלפין וחמש מאה:

(יב) וְהַחֹנֶם עָלָיו מִטָּה שְׁמֵעוֹן וְנִשְׂיֵא לְבָנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדִי:

יב ודי שרון סמיכין עלוהי שבטא דשמעון ורפא לבני שמעון שלמיאל בר צורישדי:

(יג) וַיִּצְבְּאוּ וּפָקְדִיהֶם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת:

יג וחילה ומגניהון חמשין ותשע אלפין ותלת מאה:

(יד) וּמִטָּה גֵּד וְנִשְׂיֵא לְבָנֵי גֵּד אֱלִיסָף בֶּן־רְעוּאֵל:

יד ושבטא דגד ורפא לבני גד אליסף בר רעואל:

(טו) וַיִּצְבְּאוּ וּפָקְדִיהֶם חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁשֵׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

טו וחילה ומגניהון ארבעין וחמשא אלפין ושית מאה וחמשין:

(טז) כָּל־הַפָּקָדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן מֵאֵת אֶלֶף וָאַחַד וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים לְצִבְאָתָם וּשְׁנַיִם יִסְעוּ: ס

טז כל מגניהי למשרית ראובן מאה וחמשין וחד אלפין וארבע מאה וחמשין לחיליהון בתנתיא נטלין:

(יז) וְנוֹסַע אֶהֱל־מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלּוֹיִם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ אִישׁ עַל־יָדוֹ לְדֹגְלֵיהֶם: ס

יז ונטל משכן זמנא משרית לואי בגו משריתא קמא דשרון בן נטלין גבר על אתרה לטקסיהון:

כז"א וְנוֹסַע אֶהֱל־מוֹעֵד • לְאַחַר שְׁנֵי דָגָלִים הָלָלוּ. כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ • כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי, הָלִיכְתָּן כַּחֲנֻנָּתָן, כָּל דָּגַל מִהַלָּף לְרוּחַ הַקְּבוּעָה לוֹ. עַל־יָדוֹ •

על מקומי. ואין לשון 'יד' זו ממשמעו. רוח של צדו קרוי "על ידו", הסמוכה לו לכל הושטת ידו. אינשו"ן איש"א בלעז.

(יח) דָּגַל מַחֲנֶה אֲפָרִים לְצִבְאָתָם יִמָּה וְנִשְׂאֵל לְבָנֵי אֲפָרִים אֲלִישָׁמַע בֶּן־עֲמִיהוּד:

(יט) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֵלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

(כ) וְעָלְיוּ מִטָּה מִנִּשָּׂה וְנִשְׂאֵל לְבָנֵי מִנִּשָּׂה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצֹר:

כז"י • וְעָלְיוּ • כְּתֻבָּה: "וְדָסְמִיכִין עֲלוּהִי".

(כא) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף וּמֵאוֹת:

(כב) וּמִטָּה בְּנִימָן וְנִשְׂאֵל לְבָנֵי בְנִימָן אֲבִידֹן בֶּן־גְּדֵעֹנִי:

(כג) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

(כד) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה אֲפָרִים מֵאֵת אֵלֶף וּשְׁמֹנֶת־אַלְפִים וּמֵאָה לְצִבְאָתָם וּשְׁלֹשִׁים וּפְעֹו: ס

(כה) דָּגַל מַחֲנֶה דָן צִפְנָה לְצִבְאָתָם וְנִשְׂאֵל לְבָנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדִּי:

(כו) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֵלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת:

(כז) וְהַחֲנִינִים עָלְיוּ מִטָּה אֲשֶׁר וְנִשְׂאֵל לְבָנֵי אֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן־עֶכְרֹן:

(כח) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֵלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

(כט) וּמִטָּה נַפְתָּלִי וְנִשְׂאֵל לְבָנֵי נַפְתָּלִי אַחִירֵעַ בֶּן־עֵינָן:

(ל) וַצִּבְאֹו וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֵלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

יח טקס משרית אפרים לחיליהון מערבא ורבא לבני אפרים אלישמע בר עמיהוד:

יט וחילה ומנניהון ארבעין אלפין וחמש מאה:

כ ודי סמיכין עלוהי שבטא דמנשה ורבא לבני מנשה גמליאל בר פדהצור:

כא וחילה ומנניהון תלתין ותריין אלפין ומאתן:

כב ושבטא דבנימין ורבא לבני בנימין אבידון בר גדיעוני:

כג וחילה ומנניהון תלתין וחמשה אלפין וארבע מאה:

כד כל מנניהא למשרית אפרים מאה ותמני אלפין ומאה לחיליהון בתליתתא נטלין:

כה טקס משרית דן צפנא לחיליהון ורבא לבני דן אחיעזר בר עמישדי:

כו וחילה ומנניהון שתין ותריין אלפין ושבע מאה:

כז ודי שרון סמיכין עלוהי שבטא דאשר ורבא לבני אשר פגעיאל בר עכרון:

כח וחילה ומנניהון ארבעין וחד אלפין וחמש מאה:

כט ושבטא דנפתלי ורבא לבני נפתלי אחירע בר עינן:

ל וחילה ומנניהון חמשים ותלתא אלפין וארבע מאה:

לא כל מַנְיָא לְמִשְׁרִית דְּן מָאָה וְחֲמִשִּׁין
וְשִׁבְעָא אֶלְפִין וְשִׁית מָאָה בְּבִתְרָתָא נְטָלִין
לְטַקְסִיהוֹן:

(לא) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה דָּן מֵאֵת אֱלֹף וְשִׁבְעָה
וְחֲמִשִּׁים אֱלֹף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה יִסְעוּ
לְדַגְלֵיהֶם: פ

לב אלִין מַנְיָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָהוֹן
כָּל מַנְיָא מִשְׁרִיתָא לְחִילִיהוֹן שִׁית מָאָה
וּתְלָתָא אֶלְפִין וְחֲמִשׁ מָאָה וְחֲמִשִּׁין:

(לב) אֱלֹהֵי פְקֻדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקֻדֵי
הַמַּחֲנֶה לְצִבְאָתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֱלֹף וְשָׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:

לג וְלֹאֵי לֹא אֲתַמְנִיאוּ בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא
דִּי פְקִיד יִי יֵת מִשָּׁה:

(לג) וְהַלֹּוִים לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־אִשֶּׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

לד וְעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה בְּן שָׁרֹן לְטַקְסִיהוֹן וְכֵן נְטָלִין גְּבֵר
לְזַרְעִיתָהוֹן עַל בֵּית אֲבֹתָהוֹי:

(לד) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה בֶּן־חֲנָנִי לְדַגְלֵיהֶם וְכֵן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ
עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: פ

♦ יום רביעי ב' סיון ♦

א וְאַלִין תּוֹלְדַת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹמָא דְּמַלִּיל
יִי עִם מֹשֶׁה בְּטוֹרָא דְּסִינַי:

ג (א) וְאַלֶּה תּוֹלְדַת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי:

מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאֵלּוּ יְלָדוּ. בְּיוֹם דְּבַר ה'
אֶת־מֹשֶׁה • נַעֲשׂוּ אֵלּוּ הַתּוֹלְדוֹת שְׁלֹו, שְׁלַמְדֵן מַה
שְׁלַמְד מְפִי הַגְּבוּרָה.

מִשְׁיִי וְאַלֶּה תּוֹלְדַת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה • וְאַיְנוּ מִזְכִּיר אֵלּא
בְּנֵי אֶהֱרֹן. וְנִקְרְאוּ "תּוֹלְדוֹת מֹשֶׁה", לְפִי שְׁלַמְדֵן
תּוֹרָה. מְלַמֵּד, שְׁכָל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵירוֹ תּוֹרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כג עמ' 8 ואידך - מתוך 'לקראת שבת')

הַמְּלַמֵּד בֶּן חֲבֵירוֹ תּוֹרָה כְּאֵלּוּ יְלָדוּ

וְיֵשׁ לְבָאָר בְּזָה, ע"פ תּוֹרָתוֹ הִידוּעָה שֶׁל הַבַּעַשׁ"ט שְׁכָל רִגְעָה
וְרִגְעָה מִחִיָּה הַקְּבָ"ה אֶת הָעוֹלָם, וּבּוֹרָא אוֹתוֹ מִחֲדָשׁ (עין בְּזָה
בְּאַרְכָּה בְּסִפְר הַתִּנְיָא שֶׁעַר הַיְחִיד וְהָאֻמוּנָה פ"א). וְנִמְצָא עַל־פִּי־זָה,
שְׁגָם חִיּוֹת הָאָדָם מִתְּחַדָּשֶׁת בְּכָל רִגְעָה וְרִגְעָה מִמֶּשׁ.
וְהִנֵּה חֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַק',
וְכִמּוֹ שְׂאוּמְרִים (בְּרֻכּוֹת ק"ש שֶׁל עֲרִיבִית) "כִּי הֵם חֲיִינוּ וְאֶרְךָ
יָמֵינוּ". וְהַפּוֹרָשׁ מִן הַתּוֹרָה עָנָשׁוּ כָּרַת (סְנַהֲדִין זט, א), כִּי ה"ז
כְּפּוֹרָשׁ מִן הַחַיִּים ר"ל.

וְאַלֶּה תּוֹלְדַת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה

הַמְּלַמֵּד שְׁכָל הַמְּלַמֵּד בֶּן חֲבֵירוֹ תּוֹרָה מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב
כְּאֵלּוּ יְלָדוּ (ג, א. ובפרש"י)

לְכַאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ, הִרִי כְּמוֹ שֶׁבְּלִידָה גְּשָׁמִית רַק אִמּוֹ הִיא
הַמוֹלִידָה אוֹתוֹ, כְּמוֹ כֵּן בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הִיא צ"ל שְׂרַק זֶה
שְׁלַמְדוֹ תּוֹרָה בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה הוּא זֶה שֶׁ"כְּאֵלּוּ יְלָדוּ", וְאַם
כֵּן מִדּוּעַ "כָּל הַמְּלַמֵּד בֶּן חֲבֵירוֹ" (וְלֹא רַק בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה)
ה"ז "כְּאֵלּוּ יְלָדוּ"?

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לְאַהֲרֹן, אֲבָל אַחֲר־כֵּךְ מֵתוּ נָדָב
וְאַבִּיהוּא לְפָנֵי ה' כְּדִמְפָּרֵשׁ
וְאַזְוִיל: תּוֹרָה ב

לֹא נִבְדְּלוּ מִן הַלְוִיִּים, וְלִכְךָ תּוֹלְדוֹתָם
הֵם בְּכָל־ל הַלְוִיִּים, שִׁינְצָאוּ מִעֲמָרָם:
בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶת מֹשֶׁה. כְּלוֹמֵר
בְּאוֹתוֹ יוֹם הָיָה אֲרֻכָּעָה תּוֹלְדוֹת

ג (א) וְאַלֶּה תּוֹלְדַת אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה.
כְּלוֹמֵר הַפְּקָדִים וְהַלְוִיִּים. וּמוֹנָה בְּנֵי
אֶהֱרֹן תְּחִילָה לְבָדָם כְּדִבְרֵיב (דְּבַר־יִמִּים
א' כגיא) וְיִבְדֵּל אֶהֱרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ, וּבְנֵי מֹשֶׁה

ועל־פי־זה יבאר הא ד"קל המלמד בן חברו תורה" ה"ז
 "כאלו ילדו", כי באם לא היה מלמדו תורה ברגע זה, לא
 היה "בן חברו" מקבל את חיותו המחדשת מהקב"ה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג עמ' 9)

ואינו מזכיר אלא בני אהרן (רש"י ג, א)
 יש לשאל, מדוע הפסיקה התורה בין מנין בני ישראל
 ודגליהם ובין שבט לוי ומנינם ב"תולדות אהרן ומשה". ויש
 לומר, דהנה רש"י כתב לגבי שבט לוי ש"כדאי הוא לגיון
 של מלך להיות נמנה לבדו", ומוכן אפוא, שאף אהרן ובניו,
 "הכהנים המשוחים" (שהם למעלה משבט לוי), צריכים
 להיות נמנים לבדם. ולכן לא נמנו בני משה, כי הכתוב
 מדבר רק בכהנים, שהם למעלה מן הלויים.

**(ב) ואלה שמות בני־אהרן הכהן נדב ואביהוא
 אלעזר ואיתמר:**
 בואלין שמות בני אהרן בוכרא נדב
 ואביהוא אלעזר ואיתמר:

**(ג) אלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים
 אשר־מלא ידם לכהן:**
 ג אליון שמות בני אהרן כהנאי דאתרביאו
 די אתקרב קרבהון לשמשא:

**(ד) וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבתם
 זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא־היו להם
 ויכתן אלעזר ואיתמר על־פני אהרן אביהם: פ
 כ"י» על־פני אהרן • בחייו.**
 דומית נדב ואביהוא קדם יי בקרוביהון
 אשתא נוקריתא קדם יי במדברא דסיני
 ובנין לא הוו להון ושמש אלעזר ואיתמר
 על אפי אהרן אביהון:

(ה) וידבר יהוה אל־משה לאמר:
 ה ומליל יי עם משה למימר:

**(ו) הקרב את־מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן
 הכהן ושרתו אתו:**
 וקרב ית שבטא דלוי ותקים יתה קדם
 אהרן כהנא וישמשון יתה:

**כ"י» ושרתו אתו • ומהו השרות? ושמרו את־
 משמרתו. לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב
 זר, כמו שנאמר (במדבר יח): "אתה ובניך ובית־אביך
 ושרתו את־משמרתו ואת־משמרת כל־העדה
 לפני אהל מועד לעבד את־עבדת המשכן:**
 אתה תשאנו את־עון המקדש", והלויים הללו מסייעין
 אותם, זו היא השרות.

**כ"י» ושרתו את־משמרתו • כל מנוי שהאדם מננה
 עליו ומטל עליו לעשותו, קרוי "משמרת" בכל
 המקרא ובלשון משנה, כמו שאמרנו בכגתן ותרש
 ז וישרון ית משרתה וית משרת כל כנשתא
 קדם משכן זמנא למפלח ית פלחן
 משכנא:**

**כ"י» ושרתו את־משמרתו • כל מנוי שהאדם מננה
 עליו ומטל עליו לעשותו, קרוי "משמרת" בכל
 המקרא ובלשון משנה, כמו שאמרנו בכגתן ותרש
 ז וישרון ית משרתה וית משרת כל כנשתא
 קדם משכן זמנא למפלח ית פלחן
 משכנא:**
 (מגילה י"ג ב'): ואלא אין משמרת ומשמרתך שנה, וכן
 משמרות כהנה ולויה.

תמורתם. לפי שהיתה העבודה בפכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודת אלילים נבחרו תחתיהם.

(יג) כִּי לֹא כָל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַפֶּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאַרְץ
מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם
עַד־בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אָנִי יְהוָה: פ

יג אַרְי דִּילִי כָל בּוֹכְרָא בְּיוֹמָא דְקָטְלִית כָּל
בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם אֶקְדַּשְׁתִּי קְדָמִי כָל
בּוֹכְרָא בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָנָּשָׁא עַד בְּעִירָא דִּילִי
יְהוֹן אָנָּא יי:

♦ יום חמישי ג' סיון ♦

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי לֵאמֹר:
יְהוֹמְלִיל יי עִם מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר דְּסִינַי
לְמִימָר:

(טו) פֶּקֶד אֶת־בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם
כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה תִּפְקְדֵם:
טו מְנִי יְת בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָהוֹן
לְזַרְעֵיהֶוֹן כָּל דְּכוּרָא מִבְּר יֶרְחָא וּלְעֵלָא
תִּמְנָנִין:

כ"י «מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה • מְשִׁיבָא מְכַלֵּל נְפִלִים, הוּא
נִמְנָה לִיקְרָא שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה
בְּרַבִּי שִׁלּוֹם: לְמוֹד הוּא אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט לְהִיּוֹת נִמְנָה
מִן הַבֶּטֶן, שְׁנָאֵמַר (שם כו): "אֲשֹׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלוֹי
בְּמִצְרַיִם" עִם כְּנִיסָתָהּ בְּפֶתַח מִצְרַיִם יִלְדָה אוֹתָהּ
וְנִמְנֵית בְּשִׁבְעִים נְפֹשׁוֹת, שְׁפָשְׁפָתָהּ מוֹנָה חֲשׁוֹנוֹ
לֹא תִמְצָא אֶלָּא שְׁבָעִים חֲסֵר אַחַת, וְהִיא הַשְּׁלִימָה
אֶת הַמִּנְיָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי שיחות כרך יח עמוד 6 הערה 4 – מתוך "לקראת שבת")

מנין יוכבד מן הבטן

פֶּקֶד אֶת־בְּנֵי לְוִי . . מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה תִּפְקְדֵם:
מְשִׁיבָא מְכַלֵּל נְפִלִים הוּא נִמְנָה כו', לְמוֹד הוּא אוֹתוֹ
הַשֶּׁבֶט לְהִיּוֹת נִמְנָה מִן הַבֶּטֶן, שְׁנָאֵמַר אֲשֹׁר יִלְדָה
אוֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם, עִם כְּנִיסָתָהּ לְמִצְרַיִם יִלְדָה אוֹתָהּ,
וְנִמְנֵית בְּשִׁבְעִים נְפֹשׁוֹת (ג, טו. ובפרש"י)
יֵשׁ לַעֲזָרָה, מֵאִי שְׁנָא יוֹכְבֵּד שְׁנִמְנָתָה כְּבֵר "מִן הַבֶּטֶן" עוֹד
לִפְנֵי שְׁהִיָּתָה בֵּת חֹדֶשׁ, מִמְּנֵי בְּנֵי לְוִי שְׁהִיָּה רַק "מִבֶּן חֹדֶשׁ"
מִפְּנֵי שְׁאֵז "יִצְא מְכַלֵּל נְפִלִים"?

וּבִמְכַרְשִׁים (גו"א, שפ"ח, משכיל לדוד, ועוד) בְּאַרְזָא בְּאוֹפְנִים
שׁוֹנִים.
וְי"ל בְּזָה ע"ד הַצְּחוּת:
בְּדֶרֶךְ כָּל "אֲזִלְיָן בְּתֵר רֹבְא", וְלָכֵן נִמְנֵית יוֹכְבֵּד כְּבֵר "מִן
הַבֶּטֶן", דְּאִין חוֹשְׁשִׁים לְמַעוֹט שְׁהֵם נְפִלִים, מִשָּׂא"כ מִנֵּי
הַלּוּיִם הֵי' נוֹגַע לְפִדְיוֹן בְּכוֹרוֹת, וְהַכָּל הוּא שְׁ"אִין הוֹלְכִין
בְּמִמוֹן אַחֵר הָרֵב" (בבא קמא כז, רע"ב), וְלָכֵן נִמְנָה רַק "מִבֶּן
חֹדֶשׁ", כְּשִׁיבָא בְּדֹאָתָא מִחֲשֵׁשׁ נָפִל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 256)

הַעֲדוּת", הֵינּוּ שְׁהַפְסֵק מִחֲנֵה הַלּוּיִם הוּא אֶחָד מֵאוֹפְנֵי
שְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן. וְהִרִי חֲנֻנְיָה סָבִיב לְמִשְׁכָּן הִיא גַם עַל־יְדֵי
הַקִּטְנִים, וְעוֹד יוֹתֵר מֵהַגְדוּלִים, שְׁיִצְאוּ תְּכוּפוֹת מֵהַמִּחְנֵה
לְעַבְד עֲבוֹדָתָם בְּמִשְׁכָּן וְכְדוּמָה.

נִמְנָה לִיקְרָא שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ (רש"י ג, טו)
יֵשׁ לְשֵׁאל, כִּיצַד נִקְרָא לְוִי קָטָן, בֶּן חֹדֶשׁ, "שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת
הַקֹּדֶשׁ". וְיֵשׁ לְבָאֵר עַל־פִּי מַה שְּׁתוּבָה "וְהַלּוּיִם יִחַנו סָבִיב
לְמִשְׁכָּן . . (וְעַל יְדֵי זֶה) וְשִׁמְרוּ הַלּוּיִם אֶת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכָּן

(טז) וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה פֶּאֶשֶׁר צֹהָ:
כ"י «עַל־פִּי ה' • אֲמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא:
הִיאֵךְ אָנִי נִכְנָס לְתוֹךְ אֲהַלִּיהֶם לְדַעַת מִנֵּי יוֹנְקִיהֶן?
אֲמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: עֲשֵׂה אֹתָהּ שֶׁלֹךְ וְאָנִי
אֶעֱשֶׂה שְׁלִי, הִלֵּךְ מֹשֶׁה וְעַמְד עַל פֶּתַח הָאֲהֵל

טז וַיִּמָּא יְתֵהוֹן מֹשֶׁה עַל מִימְרָא דִּי פִמָּא
דְּאַתְפִּקֵּד:
וְהַשְׁכִּינָה מְקַדְּמַת לִפְנֵיו, וּבִתְּקוֹל יוֹצֵאת מִן הָאֲהֵל
וְאוֹמֶרֶת: כֶּךָ וְכֶךָ תִּינּוֹקוֹת יֵשׁ בְּאֲהֵל זֶה, לְכָךְ נֵאֶמַר:
"עַל־פִּי ה'".

(יז) וַיְהִי־וְאֵלֶּה בְּנֵי־לְוִי בְּשֵׁמֹתָם גִּרְשׁוֹן וְקָהָת וּמֶרָרִי:
יז וְהוּוּ אֲלִין בְּנֵי לְוִי בְּשִׁמְהֵיהֶוֹן גִּרְשׁוֹן
וְקָהָת וּמֶרָרִי:

(יח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָנֵי
וְשִׁמְעִי:
יח וְאֲלִין שְׁמֵית בְּנֵי גִרְשׁוֹן לְזַרְעֵיהֶוֹן לְבָנֵי
וְשִׁמְעִי:

(יט) ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל:
 יט ובני קהת לזרעיהו עמרם ויצהר חברון ועזיאל:

(כ) ובני מררי למשפחתם מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם:
 כ ובני מררי לזרעיהו מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם:

(כא) לגרשון משפחת הלכני ומשפחת השמעני אלה הם משפחת הגרשני:
 כא לגרשון זרעית לכני וזרעית שמעי אלה הם משפחת הגרשני:

כ"י לגרשון משפחת הלכני. כלומר, לגרשון היו הפקודים משפחת הלכני ומשפחת השמעני. פקודיהם כף וכף.
 כ"י לגרשון משפחת הלכני. כלומר, לגרשון היו הפקודים משפחת הלכני ומשפחת השמעני. פקודיהם כף וכף.

(כב) פקודיהם במספר פלזכר מבן חדש ומעלה פקודיהם שבעת אלפים וחמש מאות:
 כב מנגיהו במנן כל דכורא מבר ירחא ולעלא מנגיהו שבקא אלפין וחמש מאה:

(כג) משפחת הגרשני אחרי המשכן יחנו ימה:
 כג זרעית גרשון אחורי משכנא ישרון מערבא:

(כד) ונשיא בית אב לגרשני אליסף בן לאל:
 כד ורב בית אבא לבית גרשון אליסף בר לאל:

(כה) ומשמרת בני גרשון באהל מועד המשכן והאהל מכסהו ומסך פתח אהל מועד:
 כה ומשרת בני גרשון במשכן זמנא משכנא ופרסא חופאה ופרסא דתרע משכן זמנא:

כ"י המשכן. יריעות התחנות. והאהל. יריעות עזים העשויות לגג. מכסהו. עורות אילים ותחשים. ומסך פתח. הוא הוילון.
 כ"י המשכן. יריעות התחנות. והאהל. יריעות עזים העשויות לגג. מכסהו. עורות אילים ותחשים. ומסך פתח. הוא הוילון.

(כו) וקלעי החצר ואת מסך פתח החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב ואת מיתריו לכל עבדתו:
 כו וסרדי דדרתא וית פרסא דתרע דרתא די על משכנא ועל מדבחא סחור סחור וית אטונהי לכל פלחנה:

כ"י ואת מיתריו. של משכן והאהל, ולא של חצר.

(כז) ולקהת משפחת העמרמי ומשפחת היצהרי ומשפחת החברני ומשפחת העזיאל אלה הם משפחת הקהתי:
 כז ולקהת זרעית עמרם וזרעית עזיאל אלה הם משפחת הקהתי:

(כח) במספר פלזכר מבן חדש ומעלה שמנת אלפים ושש מאות שמרי משמרת הקדש:
 כח במנן כל דכורא מבר ירחא ולעלא תמניא אלפין ושית מאה נטרי משרתא דקודשא:

(כט) מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קֹהֵת יַחְנוּ עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה: כט וְרַעֲיַת בְּנֵי קֹהֵת יִשְׁרוּן עַל צֶדֶא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא:

כס"י מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קֹהֵת יַחְנוּ וְגו' תִּימְנָה • וְסֻמוּכִין לִשְׁכְּנוּ", לְכַךְ לְקוֹ מַהֵם דִּתֵּן וְאַבְיָרִם וּמֵאֲתִים וְחֻמְשִׁים לָהֶם דָּגֵל רְאוּבֵן הַחֹזֵנִים תִּימְנָה. "אִי לְרִשָּׁע וְאִי אִישׁ עִם קִרְחָ וְעֵדוּתוֹ, שְׁנִמְשְׁכוּ עִמָּהֶם בְּמַחְלָקָתָם.

(ל) וְנִשְׂיָא בֵּית־אֲבִי לְמִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי אֱלִיצָפָן בֶּן־עֲזִיזָאֵל: ל וְרֹב בֵּית אֲבָא לְרַעֲיַת קֹהֵת אֱלִיצָפָן בֶּר עֲזִיזָאֵל:

(לא) וּמִשְׁמֵרֵתָם הָאֵרֶן וְהַשְּׁלֶחֶן וְהַמִּזְבֵּחַת וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמִּסְךָ וְכָל עֲבֹדָתוֹ: לא וּמִשְׁמֵרֵתָם הָאֵרֶן וְהַשְּׁלֶחֶן וְהַמִּזְבֵּחַת וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמִּסְךָ וְכָל עֲבֹדָתוֹ:

כס"י וְהַמִּסְךָ • הִיא הַפְּרֻכֶּת, שְׂאֵף הִיא קְרוּיָה פְּרֻכַת הַמִּסְךָ.

(לב) וְנִשְׂיָא נְשִׂאֵי הַלְוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן פִּקְדָתָהּ שְׁמֵרֵי מִשְׁמֵרֵת הַקֹּדֶשׁ: לב וְנִשְׂיָא נְשִׂאֵי הַלְוִי אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן פִּקְדָתָהּ שְׁמֵרֵי מִשְׁמֵרֵת הַקֹּדֶשׁ:

כס"י וְנִשְׂיָא נְשִׂאֵי הַלְוִי • מְמַנָּה עַל בָּלָם; וְעַל מָה הִיא נְשִׂאֵתוֹ? פִּקְדָתָהּ שְׁמֵרֵי מִשְׁמֵרֵת הַקֹּדֶשׁ - עַל־יָדוֹ הִזָּה פִּקְדָתָהּ בָּלָם.

(לג) לְמִרְיָי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמוֹשֵׁי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת מִרְיָי: לג לְמִרְיָי וְרַעֲיַת מַחֲלִי וְרַעֲיַת מוֹשֵׁי אֵלֶּיךָ אֲנִי וְרַעֲיַת מִרְיָי:

(לד) וּפְקֻדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאֲתִים: לד וּפְקֻדֵיהֶם בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאֲתִים:

(לה) וְנִשְׂיָא בֵּית־אֲבִי לְמִשְׁפַּחַת מִרְיָי צוּרִיאֵל בֶּן־אֲבִיחֵיֵל עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ צָפְנָה: לה וְנִשְׂיָא בֵּית־אֲבִי לְמִשְׁפַּחַת מִרְיָי צוּרִיאֵל בֶּן־אֲבִיחֵיֵל עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ צָפְנָה:

(לו) וּפְקֻדָתָהּ מִשְׁמֵרֵת בְּנֵי מִרְיָי קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹדָנָיו וְכָל־פִּלְיוֹ וְכָל עֲבֹדָתוֹ: לו וּפְקֻדָתָהּ מִשְׁמֵרֵת בְּנֵי מִרְיָי קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹדָנָיו וְכָל־פִּלְיוֹ וְכָל עֲבֹדָתוֹ:

(לז) וְעַמֻּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֹדְנֵיהֶם וַיִּתְּרָתָם וּמִיתְרֵיהֶם: לז וְעַמֻּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֹדְנֵיהֶם וַיִּתְּרָתָם וּמִיתְרֵיהֶם:

(לח) וְהַחֲנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד וּמִזְבֵּחַ מִשָּׁה וְאֶהֱרֹן וּבָנָיו שְׁמֵרֵי מִשְׁמֵרֵת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֵרֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַזֶּה הַקָּרֵב יוֹמֵת: לח וְהַחֲנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד וּמִזְבֵּחַ מִשָּׁה וְאֶהֱרֹן וּבָנָיו שְׁמֵרֵי מִשְׁמֵרֵת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֵרֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַזֶּה הַקָּרֵב יוֹמֵת:

מִחֲקֵי" (ד"ה א יב): "ומבני יששכר יודעי בינה וגו'"
מאתים ראשי סנהדראות, ומזבולן (שופטים ה): "משכים
בשבת סופר".

כ"י מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי • וּסְמוּכִין לָהֶם דָּגַל מִחֲנֶה
יהודה והחונים עליו יששכר וזבולן, "טוב לצדיק
טוב לשכנו". לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק
בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר (תהלים ס): "יהודה

לט כל מבני לואי די מנא משה ואהרן על
מימרא דיי לזרעיתהון כל דכורא מבר
ירחא ולעלא עשרין ותריין אלפין:

(לט) כָּל־פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי
יְהוָה לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה שָׁנִים
וְעֹשִׂים אֹלֶף:

ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר, ויפדו את
הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים
בכורות העודפים על המנין, לפדיון? אמרו רבותינו
במסכת בכורות (ט): אותן שלש מאות לויים - בכורים
היו, ודיים שייפקיעו עצמם מן הפדיון.

כ"י אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן • נָקוּד עַל וְאַהֲרֹן,
לומר שלא היה במנין הלויים (בכורות ד). שָׁנִים וְעֹשִׂים
אֹלֶף • ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים: בני
גרשון - שבעת אלפים וחמש מאות, בני קהת -
שמונת אלפים ושש מאות, בני מררי - ששת אלפים

♦ יום שישי ד' סיון ♦

מואמר יי למשה מני כל בוכריא דכריא
לבני ישראל מבר ירחא ולעלא וקפל ית
מנין שמיהתהון:

(מ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּקוּד כָּל־בֶּכָר זָכָר לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה וְשָׂא אֶת מִסְפָּר שְׁמֹתָם:

כ"י פָּקַד כָּל־בֶּכָר זָכָר וְגו' מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה • מְשִׁיבָא מִכְּלָל סִפֵּק נִפְלִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 7)

שם "נפלים", כי כלפי שמיא אין ספק (ומה שלא נמנו גם
הפחותים מן חדש - הוא משום 'לא פלוג'). אף מנין
הבכורות לא היה "על פי ה'", אלא על ידי משה, ואצלו
הרי זה **ספק** נפלים".

מְשִׁיבָא מִכְּלָל סִפֵּק נִפְלִים (רש"י ג, מ)
ולעיל (פסוק טו), אצל מנין הלויים, נקט "משיבא מכלל
נפלים". ויש לומר, דהנה במנין הלויים יצאה בתקול מן
האהל והודיעה "כך וכך תינקות יש באהל זה", ולכן כתב

מא ותקרב ית לואי קדמי אנא יי חלה כל
בוכרא בבני ישראל וית בעירא דלואי חלה
כל בוכרא בבועירא דבני ישראל:

(מא) וּלְקַחְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת כָּל־בֶּכָר
בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בֶּכָר
בְּבִהְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מב ומנא משה קמא די פקיד יי יתה ית כל
בוכרא בבני ישראל:

(מב) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־
בֶּכָר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

מג ויהו כל בוכריא דכריא במנין שמיהון
מבר ירחא ולעלא למניניהון עשרין ותריין
אלפין מאתן ושבעין ותלתא:

(מג) וַיְחִי כָל־בֶּכָר זָכָר בְּמִסְפָּר שְׁמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וְמוֹעֵלָה לְפָקְדֵיהֶם שָׁנִים וְעֹשִׂים אֹלֶף שְׁלֹשָׁה
וּשְׁבָעִים וּמֵאָתִים: פ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לעגל חוץ משבט לוי, לפיכך לא
הביא מלאכים אלא כנגד שבט
לוי: תורה מ

'שאינן' (ראה ע"ז ג) אלא 'שנאן'
מלאכים, ורבותים 'ואלפי' הם שנים
ועשרים אלף. ולפי שגלוי וידוע לפני
הקדוש-ברוך-הוא שכל ישראל יעבדו

(לט) שָׁנִים וְעֹשִׂים אֹלֶף. ובגגדן בא
הקדוש-ברוך-הוא במלאכים בשעת
מתן תורה, שנאמר (תהלים סח יח) רָכַב
אלוהים רבתיים אלפי שנאן, ולא נדרש

מד ומליל יי עם משה למימר: (מד) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

מה קרב ית לוֹאֵי חֶלֶף כָּל בּוֹכְרָא בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל וְיֵת בְּעִירָא דְלוֹאֵי חֶלֶף בְּעִירְהוֹן וַיְהוֹן מְשֻׁמְשִׁין קְדָמִי לוֹאֵי אָנָּא יי: (מז) קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כַּל־בְּכוֹר בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמָתָם וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה:

פִּטְרֵי חֲמוּרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל. תַּדַּע, שְׁחַרֵּי מִנָּה הָעוֹדְפִים בְּאָדָם וְלֹא מִנָּה הָעוֹדְפִים בְּבִהְמָה. כִּי־יָאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבָעִים וְהַמֵּאָתַיִם הָעוֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (מו) וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבָעִים וְהַמֵּאָתַיִם הָעוֹדְפִים עַל פְּטָר כְּמָה אֶת פְּטָרֵי חֲמוּרֵיהֶם, וְשֶׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לֹוִי פִטָּר כְּמָה

מִזֵּוֹת פֶּרֶקֶן מֵאָתָן וְשִׁבְעִין וְתֵלֶּאָתַיִם דִּיתִירִין עַל לוֹאֵי מִבּוֹכְרָא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (מז) וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבָעִים וְהַמֵּאָתַיִם הָעוֹדְפִים עַל־הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגֶּלֶת. כִּךְ הִיָּתָה מְכִירְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף, עֲשָׂרִים כֶּסֶף, שְׁהִיָּה בְּכוֹר שֶׁל רַחֵל. כִּי־יָאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבָעִים וְהַמֵּאָתַיִם הָעוֹדְפִים עַל הַלְוִיִּם, מִמֶּה תִּקַּח

מִזֵּוֹת פֶּרֶקֶן מֵאָתָן וְשִׁבְעִין וְתֵלֶּאָתַיִם דִּיתִירִין עַל לוֹאֵי מִבּוֹכְרָא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (מו) וְלִקְחָתָה חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגֶּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל:

מִח וְתִתֵּן כֶּסֶף לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו הָעוֹדְפִים בָּהֶם: (מז) וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו פְּדוּיֵי הָעוֹדְפִים בָּהֶם:

מִט וְנָסִיב מִשֶּׁה יֵת כֶּסֶף פֶּרֶקֶןֶהוֹן מִן דִּיתִירִין עַל פְּרִיקֵי לוֹאֵי: (מט) וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעוֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם:

כִּי־יָאֵת הָעוֹדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם. עַל אוֹתָן שִׁפְדוּ הַלְוִיִּם בְּגוֹפֶן.

נִמֵּן בּוֹכְרָא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נָסִיב יֵת כֶּסֶף אֶלָּה וְתֵלֶּאָתַיִם מֵאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִשָּׁת סֶלְעִין בְּסֶלְעֵי קוֹדֶשׁ־א: (ג) מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִקַּח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וְשִׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כִּי־יָאֵת חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וְשִׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף. כִּךְ סְכוּם הַחֲשֻׁבּוֹן: חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגֶּלֶת, לְמֵאָתִים בְּכוֹרוֹת - אֶלֶף שְׁקָל, לְשִׁבְעִים בְּכוֹרוֹת - שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שְׁקָל, לְשִׁלֹּשׁ בְּכוֹרוֹת - חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי שְׁקָל. (במדבר רבה. סנהדרין יז) אָמַר: כִּי־יָאֵת אֶעֱשֶׂה? בְּכוֹר שְׁאֵמֶר

נִפְדּוּ, וְאוֹתָם הַנּוֹלָדִים מִן הַבְּכוֹרוֹת אֵינָן יְדוּעִין, לְפִיכָךְ צִוְּהָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא לְפָדוֹת כָּל הַבְּכוֹרוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ מִכָּאֵן וְלִהְבֹּא: תורה מח

(נא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
עַל־פִּי יְהוָה כֹּאשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

נא ויהי משה ית כסף פְּדוּיָא לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו עַל מִימְרָא דְּיִי כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יִת
מֹשֶׁה:

♦ שבת קודש ה' סיון ♦

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ב) נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי
לְמַשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם:

נש"י נשא אֶת־רֹאשׁ וְגו' • מְנָה מִהֶם אֶת הָרֹאשִׁין
לְעִבּוּדַת מִשְׁא, וְהֵם מִבֵּן שְׁלֹשִׁים עַד בֵּן חֲמִשִּׁים
שָׁנָה; וְהַפָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים לֹא נִתְּמָלָא כְּחוֹ. מִכָּאן

(ג) מִבֵּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֵּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־בָּא לְצִבָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

(ד) זֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קָהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ
הַקֹּדָשִׁים:

נש"י קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים • הַמְקֻדָּשׁ שֶׁכָּכֵלָן: הָאָרֶז וְהַשִּׁלְחָן וְהַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַפָּרֹכֶת וְכָלִי שֶׁרָתָה.

(ה) וְכֹא אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעַ הַמִּחְנֶה וְהוֹדִדוּ אֶת
פָּרֹכֶת הַמִּסְכָּה וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אֶרֶן הָעֵדֻת:

נש"י וְכֹא אַהֲרֹן וּבָנָיו וְגו' • יִכְנִסוּ כָּל כָּלִי וְכָלִי
לְנִתְקוֹ הַמִּפְרָשׁ לוֹ בְּפִרְשָׁה זֹו, וְלֹא יִצְטָרְכוּ הַלְוִיִּם

(ו) וְנִתְּנוּ עָלָיו כִּסּוּי עוֹר תַּחֲשׁ וּפְרָשׁוֹ בְּגַד־כִּלִּיל
תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה וְשִׁמוֹ בִּדְיוֹ:

(ז) וְעַל שִׁלְחַן הַפָּנִים יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְנִתְּנוּ עָלָיו
אֶת־הַקַּעֲרֹת וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמִּנְקִיט וְאֶת קִשּׁוֹת
הַנֶּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה:

נש"י קַעֲרֹת וְכַפֹּת קִשּׁוֹת וּמִנְקִיט • כָּכָר פְּרָשִׁי בְּמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן. הַנֶּסֶךְ • הַכִּסּוּי, לְשׁוֹן מִסָּךְ, אֲשֶׁר יִסָּךְ
בָּהֶם.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

ד (ה) וְכִסּוּ בָהּ אֶת אֶרֶן הָעֵדֻת. וּכְתִיב וְשִׁמוֹ בִּדְיוֹ. פִּירוּשׁ נִתְּנוּ בִּדְיוֹ. אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ לְשׁוֹן שִׁמְיָה מִמֶּשׁ, דְּהָא כְּתִיב לֹא
יִסָּר מִמֶּנּוּ לְעֵיל (שְׁמוֹת כה טו): תוֹרָה ו' חֲסִלַת פְּרָשֶׁת בַּמִּדְבָּר

ח ויפרסון עליהן לבוש צבע זהיר ויכסון
 יתה בחופא דמשך סגונא וישון ית
 אריחיה :

(ח) וּפִרְשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגָד תוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ
בְּמַכְסָה עוֹר תַּחֲשׁ וְשִׁמּוֹ אֶת־כַּדָּיו:

ט וַיִּסְבּוּן לְבוֹשׁ תְּכֵלֵא וַיִּכְסּוּן יָת מְנֻרָא
דְּאַנְהוּרִי וַיֵּת בּוֹצִינְהָא וַיֵּת צִבְתָּהָא וַיֵּת
מַחְתִּיתָהָא וַיֵּת כָּל מְנֵי מִשְׁחָא דִּי יִשְׁמָשׁוּן
לָהּ בַּהוּן :

(ט) וְלִקְחוּ בָגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מִנְרַת הַמֶּאֱוִל וְאֶת־גִּרְתָּיהָ וְאֶת־מִלְקָחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֵּיתָהּ וְאֶת־כָּל־כֵּלֶי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁתַּוְּלָה בָּהֶם:

מצדיקה, וחותה בה את דשן הנרות בשמיטין.
גרתיה • לוצי"ש בלעז, שנותנים בהן השמן
והפתילות.

לְכָל צֶד שְׂרִיצָה • מִחֲתָתֶיהָ • כְּמִין כֹּף קִטְנָה, וְשׁוּלֵיָהּ פְּשׁוּטִין וְלֹא סִגְלָגָלִים וְאִין לָהּ מִחֲצָה לַפְּנֵיהָ אֵלָא

יִיתְּנוּן יְתָהּ וְיֵת כָּל מְנָהָ לְחֹפֶאָה דְּמִשְׁךְ
סְסִגְוֵנָא וְיִתְּנוּן עַל אֲרִיחָא :

(י) וְנִתְּנִי אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־פְּלִיָּהּ אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְנִתְּנִי עַל־הַמוֹט:

רש"י ◀ אַל-מִכָּסָּה עוֹר תַּחֲשׁ • (כלים לב) כַּמִּין מַרְצוּף.

יא ועל מדפחא דדחבא יפרסון לבוש תכלא
ויכסון יתה בחופא דמשך ססגנא וישון
ית אריחיה :

(יא) וְעַל־ מִזְבַּח־הַזָּהָב יִפְרֹשׂוּ בָנֶיךָ תְּכֵלֶת וְכִסּוֹ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה עֹר תַּחֲשׁ וּשְׁמוֹ אֶת־בְּדִיוֹ:

יב ויִסְבּוּן ית פֶּל מְנִי שְׁמוּשָׁא דִּי יִשְׁמָשׁוֹן
בְּהוּז בְּקוּדְשָׁא וְיִתְנֹן לְלִבּוֹשׁ תְּכֵלֵא וִיכְסוּן
יְתֵהוֹן בְּחוּפָאָה דְּמִשְׁפָּה סִסְגּוּאָה וְיִתְנֹן עַל
אַרְיֵחָא :

(יב) וּלְקַחְוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׂרָתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתַנּוּ אֶל־בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בַּמִּכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְנָתַנּוּ עַל־הַמּוֹט:

ה"י אַת-כָּל-כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל-בָּם בִּקְדָּשׁ • בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, וְהֵן כָּלִי הַקִּטְרֹת שֶׁמִּשְׁתַּיִן בָּהֶן בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.

יג וַיִּסְפּוּן יְת קָטָמָא דְּמַדְבָּחָא וַיִּפְרְסוּן
עֲלוּהֵי לְבוּשׁ אֲרָגוֹן :

(יג) וְדַעְנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוֹ עָלָיו בְּגֵד אֲרָמִין:

כָּאֲרִי בִשְׁעַת הַמַּסָּעוֹת וְאֵינָה שׁוֹרְפָתוֹ, שְׁהָיוּ כּוֹפִין
עָלֶיהָ פֶּסֶכֶתָר (עִירֻבֵּין קד) שֶׁל נֹחַשֶׁת.

כִּי־וַיֹּאמְרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת. וַיִּשְׁנוּ •
וַיִּטְלוּ אֶת הַדֶּשֶׁן מֵעֲלָיו. וּפָרְשׁוּ עָלָיו בִּגְד אֲרָגָמָן •
וְאֵשׁ שִׁירָה מִן הַשָּׁמַיִם רְבוּצָה פָּתַח הַבִּגְד

יִי וְיִתְגַּבֵּר עֲלֵהוּ יָת כָּל מְנוּחֵי דֵי יִשְׁמָשׁוּן
עֲלֵהוּ כְּהוֹן יָת מַחְתִּימָא יָת צְנוּרִיתָא יָת
מְגִרֻסִּיתָא יָת מְזֻרְקָא כָּל מְגִי מְדַבְּחָא
וְיִפְרִסוּן עֲלֵהוּ חוּפָא דְמִשְׁךְ סִסְגֻנָא
וְיִשׁוּן אֲרִיחֹהִי :

(ד) וְנָתַנּוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל עָלָיו בָּהֶם
אֶת־הַמַּחֲתָת אֶת־הַמְּזוּלָּגָת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־
הַמְּזוּרְקָת כֹּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׁוּ עָלָיו כִּסּוּי עֹר
תַּחֲשׁ וְשִׁמּוּ בָדָיו:

כְּדֵי שִׁתְעַבְלוּ יָפָה וּמָהָר. יָעִים • הֵם מִגְרָפוֹת וּבִלְעִז
וּוּיִדִי'ל אֵינֶנּוּ שׁוֹפֵעַל, וְהֵן שֶׁל נִחָשֶׁת וּבָהֶן מְכַבְּדִין
אֶת הַדָּשֵׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

וְשֵׁנִי מִחֲתָת • שָׁבֵהָן חֹתִים גְּחָלִים לְתַרְוִמַת הַדָּשָׁן,
הַעֲשׂוּיָה כְּמִין מִחְבַּת שָׁאִין לֹה אֶלָּא שְׁלֹשׁ מִחְצוֹת,
וּמִלְפָּנֶיהָ שׁוֹאֶבֶת אֶת הַגְּחָלִים. מִזְלָגָת • צְנוּרִיּוֹת
שֶׁל נִחֲשֶׁת, שָׁבֵהָן מִכִּין בְּאִבְרִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַפְּכָן

טו וישא אהרן ובנוהי לכסא ית קודשא
ות כל מגי קודשא במטל משריתא ובתר
פן יעלון בגי קהת למטל ולא יקרבון
לקודשא ולא ימותון אליו מטיל בגי קהת
במשפן זמנא :

(טו) וכלה אהרן ובנוי לכפת את הקדש ואת כל
כלי הקדש בנסע המחנה ואחרי כן יבאו בני קהת
לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו אלה משא
בני קהת באהל מועד:

כ"י לכפת את הקדש הארון והמזבח. ואת כל כלי הקדש. המנורה וכלי שרת. ומתו. שאם יגעו
- תיבין מיתה בירי שמים.

טז ודי מסיר אלעזר בר אהרן כהנא
משחא דאנהרותא וקטרת בוסמיא ומנחתא
תדירא ומשחא דרבותא מטרות כל משכנא
וכל די בה בקודשא ובמנוהי :

(טז) ופקדת אלעזר בן אהרן הפכה שמן המאור
וקטרת הפמים ומנחת התמיד ושמן המשחה
פקדת כל המשפן וכל אשר בו בקדש ובכליו:

לצוות איש איש על עבודתו ועל משאו והוא המשפן
וכל אשר בו, כל הסדורים למעלה בפרשה זו. אבל
משא בני גרשון ומררי, שאינן מקדש הקדשים,
על פי איתמר היה, כמו שכתוב בפרשת נשא.

כ"י ופקדת אלעזר. שהוא ממנה עליהם לשאת
אותם: שמן וקטרת ושמן המשחה, ומנחת התמיד,
עליו מטל לצוות ולזרז ולהקריב בעת חנייתו. פקדת
כל המשפן. ועוד היה ממנה על משא בני קהת

יז ומליל יז עם משה ועם אהרן למימר:

(יז) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:

יח לא תשיצון ית שבטא זרעית קהת מגו
לואי :

(יח) אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך
הלויים:

כ"י אל תכריתו. אל תגרמו להם שימותו.

יט ודא עבדיו להון ויחון ולא ימותון
במקרהון לקדש קודשא אהרן ובנוהי
יעלון וימנון יתהון גבר גבר על פלחנה
ולמטולה :

(יט) וזאת עשו להם וחי ולא ימתו בגשתם
את קדש הקדשים אהרן ובנוי יבאו ושמו אותם
איש איש על עבדתו ואל משאו:

כ וכלא יעלון למחזי פד מכסן ית מגי
קודשא ולא ימותון: פ פ פ
עליו בגד פלוגי וכסו אותו במכסה פלוגי, וכלוע
שלו הוא כסויו:

(כ) ולא יבאו לראות בבלע את הקדש ומתו:

כ"י ולא יבאו לראות בבלע את הקדש. לתוך
נתק שלו, כמו שפרשתי למעלה בפרשה זו, ופרשו

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות כרך ח עמ' 9)

נקבים". ולפי זה יש לומר, לכאורה, שעלי ידי פסוי הגדלים,
אף שהיו בנתק, לא נבלע הקדש (שמשמעו שנתכסה
מכל צד, כדבר הבולע).

כמו שפרשתי למעלה בפרשה זו (רש"י ד, כ)

רש"י מד"ק "בפרשה זו". ונמוקו עמו: בפרשת תשא מפרש
רש"י שבגדי השרד, היינו בגדי התכלת והארגמן ותולעת
שני האמורים בפרשת מסעות", היו עשויים "נקבים

קניט פסוקים, חלקיה"ו סימן. חסלת פרשת במדבר

הפטרה לפרשת במדבר לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה לקמן ע' רסה

שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ח אייר מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום רביעי - ב' סיון פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז
יום שני - כ"ט אייר מפרק קמ עד סוף פרק קנ	יום חמישי - ג' סיון פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב
יום שלישי - א' סיון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום שישי - ד' סיון פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח
שבת קודש - ה' סיון פרק כ מפרק כט עד סוף פרק לד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרום שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 144, פרק נב וכמו... עד עמ' עג, האור מהשמש.

ליקוטי אמרים

פרק נב וכמו שבנשמת האדם עיקר גילוי כללות

החיות הוא במוחין וכל האברים

מקבלים אור וכח לכד המאיר להם ממקור גילוי החיות

שבמוחין ככה ממש עד"מ עיקר גילוי כללות המשכת

החיות להחיות העולמות והברואים שבהם הוא מלוכש

ונכלל ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו ית' הנק' בשם

מוחין והן הן המלוכשים בתורה ומצותיה וגילוי כללות

המשכה זו הוא מקור החיות אשר העולמות מקבל' כל

א' בפרטות רק הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה

כדמיון אור המתפשט מהשמש עד"מ וכחות אברי הגוף

מהמוח הנ"ל ומקור זה הוא הנקרא עלמא דאתגליא

ומטרונית' ואימא תתאה ושכינה מלשון ושכנתי בתוכם

החיות האלקית לעולמות. וגילוי פללות המשכה זו –

כשהמשכה הכללית שבמוחין – באה לידי התגלות, שכפי

שרבנו הזקן מסביר להלן, הרי כשהמשכה מהמוחין באה

בספירת המלכות, הוא מקור החיות, אשר העולמות

מקבלים כל אחד בפריטות. רק הארה מתפשטת ומאירה

ממקור זה, – לא מדובר כאן על המשכה הכללית שבמוחין,

אלא – על התגלותה – של המשכה זו. התגלות זו – היא מקור

החיות שמקבלים כל העולמות והנבראים, כל אחד מהם –

ההארה הפרטית השייכת אליו. הארה והתפשטות זו, היא:

כדמיון אור המתפשט מהשמש על-דרך-משל, – כמשל

האור שהוא הארה בלבד מהשמש, וכמשל וכחות אברי הגוף

– המתפשטים, מהמוח הנזכר לעיל. – בפרק נ"א. ומקור זה –

שהוא כבר התגלות מהמשכה הכללית שבמוחין, הוא

הנקרא – בתורת הקבלה, "עלמא דאתגליא", – עולם של

התגלות, כי כאן מתחילה ההתגלות של אלקות בעולמות, וכן

הוא נקרא ו"מטרוניתא", – מלכה, המקבלת מהקב"ה – המלך

של המלכה, ו"אמא תתאה", – המדריגה התחתונה יותר של

"אימא", כי גם "בינה" נקראת "אימא" (ככתובי: "אם (אם) לבינה

תקרא"), אלא – בינה היא "אימא עילאה", המדריגה העליונה

שב"אימא", ומלכות נקראת "אימא תתאה", ו"שכינה" –

מלשון "ושכנתי בתוכם"², – שכינה והתגלות³. להלן סיביר

1 פרק נב. בפרק הקודם, החל רבנו הזקן להסביר, ענין השראת השכינה

2 שהיתה בקדשי-קדשים ובמקומות מסיימים נוספים, כאשר יש להבין

3 לכאורה: מה משמעות "השראת השכינה" – במקום זה או אחר, והרי

4 "מלא כל הארץ כבודי" ורבנו הזקן הסביר ש"מבשרי אחזה" – מגופו

5 ונפשו יודע האדם, שנשמתו

6 נמצאת בכל גופו ובכל אבריו

7 – ובכל זאת, עיקר מקום

8 הנשמה, הוא במוחין

9 שבראש. והרי, כלפי עצם

10 הנשמה, אי אפשר לומר כך,

11 שכן עצם הנשמה נמצא בכל

12 האברים באופן שווה, הוא לא

13 נמצא במוחין שבראש יותר

14 מאשר ברגלים; אלא, הכוונה

15 להמשכה הכללית והגלויה

16 של החיות, הנמשכת

17 מהנשמה להחיות את הגוף,

18 לפני שהיא מתפשטת בגוף

19 לפי מזגו ותכונתו של כל אבר

20 – על המשכה כללית וגלויה

21 זו שמן הנשמה, אומרים שעיקר מקומה, הוא במוחין שבראש, ומשם

22 נמשכת ומתפשטת הארה בלבד אל כל שאר אברי הגוף. כך – הסביר

23 רבנו הזקן – גם בנמשל של אלקות ועולם. מבחינת 'עצמות ומדות

24 איין-סוף ברוך-הוא', אין מקום לחלק בין העולמות העליונים לבין

25 העולמות התחתונים – כי גם הימצאותו של אור איין-סוף בעולמות

26 העליונים – הוא בהעלם, עד כדי כך, ששום מחשבה, גם של הנבראים

27 שבעולמות העליונים, אין באפשרותה "לתפוס" ולהשיג אותו; ובאשר

28 לעצם הימצאותו של אור איין-סוף – הרי הוא נמצא באופן שווה

29 בעולמות התחתונים ובעולמות העליונים. ההתחלקות בין העולמות

30 העליונים לבין העולמות התחתונים (כמו שהדבר במשל של

31 ההתחלקות באברים) היא מצד המשכת וגילוי החיות מאין-סוף ברוך-

32 הוא, להתהוות העולמות והנבראים ולהחיותם: החיות בעולמות

33 העליונים היא בהתגלות יותר מאשר בעולמות התחתונים. בפרק הבא,

34 אותו אנו מתחילים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר בנמשל (של

35 אלקות ועולם) מה שנאמר במשל, שהגילוי של החיות הכללית, הוא

36 במוחין שבראש.

37 וכמו שבנשמת האדם עקר גילוי פללות החיות הוא במוחין,

38 וכל האברים מקבלים אור וכח לכד, המאיר להם ממקור

39 גילוי החיות שבמוחין – ככה ממש, על-דרך-משל, עקר גילוי

40 פללות המשכת החיות, להחיות העולמות והנבראים

41 שבהם – הוא מלבש ונכלל ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו

1. ראה משלי ב, ג; ברכות נז, א (וחדושי אגדות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככל זה אין מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק ותורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא מלכות דאצי' וכו' דבריא וכו' וכיון שמסתייע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') – משא"כ בל' התניא מצ"ע – שאינו בל' ס' הקבלה".

22 "אימא תתאה", מפני שהוא ה"אם", מקור החיות הפרטית של
23 כל נברא, וְשׁוֹכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם - בעולמות ובנבראים,
24 לְהַחְיֹתָם. - שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם "שכינה", על
25 שם ששוכנת ומתלבשת בעולמות ובנבראים, להחיותם. עד כאן
26 למדנו, איך הוא מקור
27 לעולמות ונבראים בכלל,
28 להלן - נלמד איך הוא
29 מקור לנשמות ישראל:
30 וְלָכֵן - הוא נִקְרָא - גם
31 כן, "אם הַבְּנִים" עַל־
32 דְּרֹךְ־מִשְׁלֵ, - "בנים" היינו
33 "נשמות ישראל", ונקרא
34 גם ו"כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל",
35 שֶׁמֶמְקוֹרָהּ זֶה נִאֲצָלוּ
36 נְשָׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת - שהם
37 אינם נבראים, אלא
38 "נאצלים", וְנִבְרָאוּ נְשָׁמוֹת דְּבְרִיָּהּ וְכוּ'. וְכֵן - גם העולמות
39 והנבראים וגם הנשמות, אֵינָן רק מֵהַתְּפַשּׁוֹת הַחַיּוֹת וְהָאוֹר
40 - המתפשטים ונמשכים, מִתְּפַקְדוֹר הַזֶּה הַנִּקְרָא "שְׂכִינָה",
41 כְּהַתְּפַשּׁוֹת הָאוֹר מֵהַשְׁמֵשׁ. - שהוא הארה בלבד מהשמש
42 - כך גם כל אלה הם הארה בלבד ממקור זה.

1 רבנו הזקן - כפי שהרבי שליט"א מפרש זאת⁴ משמעותם של כל
2 התוארים האמורים, המתארים את תכונתו ופעולתו של מקור
3 החיות: מקור החיות נקרא "עלמא דאתגליא" - עַל שֵׁם שֶׁמֶמְקוֹר
4 זֶה הוּא רֵאשִׁית הַתְּגָלוֹת אוֹר אֵינִי־סוֹף, - ומכיוון שהמקור
5 עצמו הוא ענין של
6 התגלות, לכן הוא עצמו
7 (מצד תכונתו העצמית)
8 נקרא בשם "עלמא"
9 דאתגליא" (עולם של
10 התגלות), ולא משום
11 שהוא מחיה עלמא
12 דאתגליא; מקור החיות
13 נקרא גם "מטרוניתא"
14 (מלכה), מפני שהוא אֲשֶׁר
15 מְמַשֵּׁךְ וּמַאִיר לְעוֹלָמוֹת
16 בְּבְחִינַת גָּלוּי, - ולכן, זה
17 בדוגמת "מטרוניתא" (מלכה) שעל־ידה נמשכים ומתגלים עניניו
18 של מלך. הרי, שמקור החיות, הוא התחלת ההתגלות של אור
19 אֵינִי־סוֹף, המתגלה מאור אֵינִי־סוֹף ב"מטרוניתא" (מלכה).
20 וּמִמֶּמְקוֹר זֶה נִמְשָׁךְ לְכָל אֶחָד - מהעולמות והנבראים, הָאוֹר
21 וְחַיּוֹת פְּרָטִי הָרָאוּ לוֹ, - שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם

ליקוטי אמרים

על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אור א"ס אשר
ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי וממקור זה נמשך
לכל א' האור וחיות פרטי הראוי לו ושוכן ומתלבש
בתוכם להחיותם ולכן נקרא אם הבנים עד"מ וכנסת
ישראל שממקור זה נאצלו נשמות דאצי' ונבראו
נשמות דבריא וכו' וכולן אינן רק מהתפשטות החיות
והאור מהמקור הזה הנק' שכינה כהתפשטות האור
מהשמש

יום שני כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, אבל השכינה... עד עמ' עג, השמש בלבד.

59 יתגלה אליהם שלא על ידי לבוש המעלים ומסתיר את האור, 59
60 שלא יתבטלו במציאות לגמרי במקורם, כִּבְטוּל אוֹר
61 הַשְּׁמֵשׁ בְּמִקְוֵה בְּנוֹף הַשְּׁמֵשׁ, - שאז, כשאור השמש נמצא
62 במקורו, בשמש עצמה - הרי הוא באופן - שֶׁאֵין נִרְאָה שֵׁם
63 אוֹר זֶה, רק עֵצֶם בְּנוֹף
64 הַשְּׁמֵשׁ בְּלִבָּד. - כך גם,
65 מכיוון שהשכינה היא
66 מקור החיות של כל
67 העולמות והנבראים,
68 שחיותם היא הארה בלבד
69 מהשכינה (כמו אור
70 השמש שהוא הארה
71 מהשמש), הרי, אם
72 השכינה (המקור עצמו)
73 היתה מאירה בהם, היו
74 הם נמצאים אז במקורם,

43 אֲבָל הַשְּׂכִינָה עֲצָמָה, שְׁהִיא רֵאשִׁית הַגָּלוּי וְעִקְרוֹ, מֵה
44 שֶׁאֵין־סוֹף בְּרֹדֶף־הוּא מַאִיר לְעוֹלָמוֹת בְּבְחִינַת גָּלוּי, וְהִיא
45 - השכינה, מְקוֹר כָּל הַמְּשֻׁכּוֹת הַחַיּוֹת שֶׁבְּכָל הַעוֹלָמוֹת
46 [שֶׁכָּל הַחַיּוֹת שֶׁבָּהֶם - שבעולמות, אֵינֶנּוּ רק אוֹר מֵהַתְּפַשּׁוֹת
47 מִמֶּנָּה - מהשכינה, כְּאוֹר
48 הַמִּתְּפַשֵּׁשׁ מֵהַשְּׁמֵשׁ] -
49 הרי השכינה עצמה,
50 שהיא מקור כל החיות של
51 העולמות - אִי אֲפָשֶׁר
52 לְעוֹלָמוֹת לְסַבֵּל וְלִקְבֹּל
53 אוֹר שְׂכִינָתָהּ, שֶׁתִּשְׁבֹּן
54 וְתִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם מִשֵּׁשׁ,
55 בְּלֹא לְבוֹשׁ תַּמְעִלִים
56 וּמִסְתִּיר אוֹרָה מֵהֶם, -
57 אֵין הֵם יְכוּלִים לְקַבֵּל אֵת
58 אוֹר הַשְּׂכִינָה, אִם הוּא

ליקוטי אמרים

אבל השכינה עצמה שהיא ראשית הגילוי
ועיקרו מה שא"ס ב"ה מאיר לעולמות בבחי' גילוי והיא
מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות [שכל החיו'
שבהם אינו רק אור המתפשט ממנה כאור המתפשט
מהשמש] א"א לעולמות לסבול ולקבל אור שכינתה
שתשכון ותתלבש בתוכם ממש בלא לבוש המעלים
ומסתיר אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי
במקורם כביטול אור השמש במקורו בגוף השמש
שאין נראה שם אור זה רק עצם גוף השמש בלבד.

4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות" על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אוא"ס" הם ביאור על מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמח' עלדאת"ג) "אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי" (בדוגמת מטרוניתא שע"י שנמשכים ונתגלים עניני המלך); והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיות פרטי הראוי לו", הוא ביאור על "אימא תתאה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכנתי בתוכם ומוסיף אח"כ עוד ענין בנוגע לנשמות (כהקדמה ל"התגלות לנו ולבנינו כו'") "ולכן נקרא אם הבנים וכנסת ישראל" (בתחלה מדבר בעולמות וברואים בכלל ואין זה הענין דכנסת"י או הבנים").

9 שהשכינה מאירה באותו לבוש, והוא נמצא במקורו – הרי על
10 הלבוש להתבטל במציאות? אלא – מסביר רבנו הזקן להלן –
11 לבוש זה, הוא רצונו וחכמתו של הקב"ה שבתורה ומצוות, והוא
12 מדריגה עליונה יותר מאשר מקור החיות של העולמות הנקרא
13 "שכינה". לכן – אין לבוש זה מתבטל בפני אור השכינה, בהיותו
14 מדריגה שלמעלה מהאור. "אלא שעפ"ז אדרבה עוד תוגדל
15 הקושיא שאם אור השכינה א"א לסבול כו' עאכ"כ מה שלמע'
16 מזה – ומתוך: "רק שירדה..." – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

1 והיו בטלים במציאות, כמו שאור השמש בטל במציאות בהיותו
2 במקור שלו. וכדי שהשכינה תתלבש בעולמות ובנבראים, מן
3 ההכרח שהיא תתלבש בלבוש המעלים ומסתיר על האור שלה,
4 שדוקא אז – בכוח העולמות והנבראים "לקלוט" ולקבל את
5 האור ולא להתבטל במציאות. אך, נשאלת השאלה: באיזה
6 לבוש מדובר, שיש ביכולתו להעלים ולהסתיר על אור השכינה,
7 ושהוא עצמו לא יתבטל במציאות? מכיון שהשכינה היא הרי
8 מקור כל הנבראים, הרי היא מקור גם ללבוש זה, ובשעה

יום שליש א' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, ומהו הלבוש... עד עמ' עג, מצות התורה.

39 ד"אצילות" אבל לא ב"חכמה" הידועה, וכמו שנתבאר
40 לעיל, שאור אינסוף פרודי הוא מלכש ומיחד בחכמה
41 עלאה, – בחכמה העליונה, והוא יתברך וחכמתו אחר. –
42 הרי שחכמה, וכן גם שאר הבחינות של מוחין שלמעלה (כמו

17 ובלשון ה"תניא": ומהו תלבוש שיוכל להסתירה
18 ולהלבישה, – שיהיה בכוחו להסתיר על אור השכינה, ולא
19 יתבטל – הלבוש עצמו, במציאות פאורה? הוא רצונו
20 יתברך וחכמתו וכו' – ובינתו ודעתו, שכאמור הם כולם

ליקוטי אמרים

21 מהווים ענין המוחין
22 למעלה, המלכשים
23 בתורה ומצוותיה, וכל
24 הנגלות לנו ולבנינו, –
25 הם יכולים להיות "לבוש"
26 לאור השכינה, ושלבוש
27 זה לא יתבטל באור
28 השכינה – וכל כך למד:
29 דאורייתא מחכמה
30 נפקת, – שכן, התורה
31 באה מן ה"חכמה", היא
32 חכמה עלאה – חכמה

21 מהווים ענין המוחין
22 למעלה, המלכשים
23 בתורה ומצוותיה, וכל
24 הנגלות לנו ולבנינו, –
25 הם יכולים להיות "לבוש"
26 לאור השכינה, ושלבוש
27 זה לא יתבטל באור
28 השכינה – וכל כך למד:
29 דאורייתא מחכמה
30 נפקת, – שכן, התורה
31 באה מן ה"חכמה", היא
32 חכמה עלאה – חכמה

33 עליונה, ספירת החכמה של "עולם האצילות", דלעילא
34 מעלמא דאתגליא, – שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות.
35 "עלמא דאתגליא" הוא, כאמור, בחינת "שכינה" – ראשית
36 הגילוי – ו"חכמה עילאה", שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי
37 היא למעלה ולמעלה מ"עלמא דאתגליא", דאיהו חכים ולא
38 בחכמה ידיעה וכו', – הקב"ה חכם (בבחינת חכמה

33 עליונה, ספירת החכמה של "עולם האצילות", דלעילא
34 מעלמא דאתגליא, – שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות.
35 "עלמא דאתגליא" הוא, כאמור, בחינת "שכינה" – ראשית
36 הגילוי – ו"חכמה עילאה", שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי
37 היא למעלה ולמעלה מ"עלמא דאתגליא", דאיהו חכים ולא
38 בחכמה ידיעה וכו', – הקב"ה חכם (בבחינת חכמה

יום רביעי ב' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עג, ובירידתה בהשתלשלות... עד עמ' עד, בשם שכינה.

ליקוטי אמרים

68 עולם ועולם, – קדשי
69 קדשים הוא מקומה של
70 השראת השכינה בכל
71 עולם ועולם – המוחין
72 שלמעלה, המלוכשים
73 בתורה שבכל עולם, הם
74 היכל קדשי־קדשים שבאותו עולם, ושם שורה השכינה,

61 ובירידתה בהשתלשלות
62 מעולם לעולם – גם
63 השכינה ירדה ונתלבשה
64 בה בכל עולם ועולם, –
65 בחכמה שלמעלה,
66 הנמצאת בתורה שבכל
67 עולם, מלוכש אור השכינה, וזהו היכל קדשי־קדשים ששכל

1 השוכנת ומתגלה באותו עולם. וכמו שכתוב ב'זהר' ו'עין
2 חיים', שהשכינה שהיא – בספירות העליונות – בחינת וספירת
3 מלכות דאצילות [שהיא – מלכות דאצילות, בחינת גילוי
4 אור אינסוף ברוך הוא וחיית שפאיר לעולמות, ולכן –

5 מפני שהיא בחינת גילוי

6 מאור אינסוף ומהיות,

7 לכן היא נקראת "דבר

8 ה'" ו"רוח פיו", כביכול

9 – שכן, "דיבור" הוא ענין

10 הגילוי – לגלות בדיבור

11 מה שהיה נעלם במחשבה,

12 על־דִּרְדֵּר־מִשָּׁל, כמו

13 שפאירם הדבור הוא

14 מגלה מחשבתו

15 הסתומה ונעלמה

16 להשומעים] – כך גם

17 למעלה, שבחינת מלכות

18 ד"אצילות", שהיא בחינת

19 הגילוי של אור אינסוף

20 ושל החיות שהיו לפני זה

21 בהעלם – נקראת "דבר

22 ה'", זהו כביכול הדיבור

23 שלמעלה המגלה אלקות

24 בעולמות. ובכן, "שכינה"

25 זו, שהיא "מלכות

26 דאצילות" – היא

27 מתלבשת בהיכל קדשי

28 קדשים דבריאה שהיא חכמה־בינה־דעת דבריאה,

29 ובהתלבשותן – כשחכמה־בינה־דעת של "עולם הבריאה"

30 ו"יחד עם מלכות דאצילות שבתוכן (כנ"ל, "שממקור זה –

31 וגבראו' כו') – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א] מתלבשים במלכות

32 דבריאה – נבראו הנשמות והמלאכים שכתריהם.

33 הנשמות והמלאכים של אותו עולם, הם כבר בבחינת נבראים

34 של אותו עולם, ולא אלקות של אותו עולם, והם מתהווים

35 מבחינת ה"מלכות" של אותו עולם; הרי, שהנשמות והמלאכים

36 של "עולם הבריאה" מתהווים מבחינת "מלכות" של "עולם

37 הבריאה"; וגם משם – מספירת המלכות של "עולם הבריאה",

38 שבה מלובשת בחינת השכינה – מלכות ד"אצילות", שהתלבשה

39 בתחילה בחכמה־בינה־דעת שב"עולם הבריאה", ולאחר מכן

ליקוטי אמרים

ועולם וכמ"ש בזהר וע"ה שהשכינה שהיא מלכות
דאצילות [שהיא בח' גילוי אור א"ס ב"ה וחיות שפאיר
לעולמות ולכן היא נקראת דבר ה' ורוח פיו כביכול
עד"מ כמו שבאדם הדבור הוא מגלה מחשבתו
הסתומה ונעלמה להשומעים] היא מתלבשת בהיכל
ק"ק דבריאה שהיא חכ"ד דבריאה ובהתלבשותן
במלכות דבריאה נבראו הנשמות והמלאכי' שבבריאה
וגם משם נמשך התלמוד שלפנינו וכמס"ל בשם
התיקונים שבעולם הבריאה מאירות ומשפיעות שם
חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה בבחי' צמצום עצום
בכדי שיוכלו הנשמות והמלאכים שהם בעלי גבול
ותכלית לקבל השפעה מבחי' חכ"ד אלו ולכן נמשך
משם התלמוד שהוא ג"כ בחי' חכ"ד שהתלמוד הוא
טעמי ההלכות על בורין והטעמים הם בחי' חכ"ד
וההלכות עצמן הן ממדותיו של א"ס ב"ה שהן חסד דין
רחמים כו' שמהן נמשך ההיתר והאיסור והכשר והפסול
והחיוב והפטור כמ"ש בתיקוני'. ובהתלבשות מלכות
דאצי' במלכות דבריאה מתלבשת בהיכל ק"ק דיצי'
שהוא חכ"ד דיצירה ובהתלבשותן במלכות דיצירה

דעת, שהתלמוד הוא טעמי ההלכות על בורין, והטעמים –
ענין של טעם ושכל, הם בחינת חכמה־בינה־דעת, – מוחין;
וההלכות עצמן – שב"משנה", הן מידותיו של אינסוף
ברוך הוא, שהן: – בחינות, חסד דין רחמים – תפארת, כו',
שמן – מהמדות, נמשך תהיה והאסור, והכשר והפסול,
והחיוב והפטור, – היתר וכשר – חסד, איסור ופסול – גבורה,
כמו שכתוב ב'תקונים'. – שההלכות הן מהמדות שלמעלה.
ובהתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה, – היא
לאחר מכן, מתלבשת בהיכל קדשי־קדשים דיצירה שהיא
חכמה־בינה־דעת דיצירה. – כך, שישנה השראת השכינה
ממלכות ד"אצילות" ב"עולם היצירה", ובהתלבשותן – לאחר
מכן, במלכות דיצירה – בשעה שמלכות ד"אצילות" כפי

6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יוקשה ממש"כ בפכ"ג דהתורה היא אא"ס כי הוא היודע כו' כולא חד – לכן כ' לפנינו וע"ד מש"כ בפכ"ג: ההלכות הן... המשכות כו' ולהעיר מהגהה (נה, א): ושם מאיר כו' אך עיקר כו' והארנת לבד כו'". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עוה"פ (אף שכבר אמר 'ובהתלבשותן במל' דבריאה") (כי: 1) התלבשות שלפני קלה היא והנמשך ע"ז הם ענינים דברי' (עלדאכ"ס) – משא"כ התלבשות זו שמעלימה כ"כ עד שהנמשך ע"ז הם ענינים דיצירה (עלדאכ"ג). (2) י"ל דאין בזה – התלבשות בחכ"ד דבריאה, כ"א – מל' במל' (ראה לקמן "מל' דאצי' מלובשת במל'" ובהג"ה "מל' מלכות") – משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריאה – כל עניניו – מוכרחת התלבשות בחכ"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם – בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל – דכל עניני הגוף נמשכים מהראש ומוחין – וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל' דבריאה (שלצורך עולם היצירה) – צ"ל מקורם התלבשות בחכ"ד דבריאה (וכ"מ קצת בסי' בדרוש שלאחר עלינו (שער הת"ת)) – הרי בזה פעולת חכ"ד דבריאה רק במדה שתוכל מל' דבריאה לפעול בענין דיצירה – רחוק הערך מבריאה (במשל – המשכה ממוחין

ומדת החדש – בא פסק ההלכה להקל, דהינו להתיר שיוכל –
 הדבר המותר, לעלות אל ה', – שתוכל להיות עליה לאותו
 דבר בקדושה. שכן, דבר המותר שיהודי משתמש בו לענין של
 קדושה ומצוה – עולה החיות שבו בקדושה, והרי זה ענין של
 חסד, או להחמיר בו; –
 שהדבר אינו היתר, ובמילא אי אפשר שתהיה
 לו עליה לקדושה, והרי זה
 ענין של "גבורה" ו"דין",
 שאותו דבר לא יוכל
 לעלות. אלה הם שני
 הקווים הכלליים של
 המדות שלמעלה, שמהן
 באות ההלכות שבמשנה,
 והכל, – גם תלמוד גם
 משנה, עליהם חכמה
 עליהם – חכמה עליונה,
 דאצילות, ובינה ודעת
 כלולות בה, – ב"חכמה",
 ומיחדות – המשנה
 והתלמוד, וכן ההארה
 שמחכמה בינה דעת
 ומדות שממנה נמשכים

הנהגה
 (ובזה יובן לשון הכתוב מלכותך
 מלכות כל עולמים):
 סוף ברוך הוא, כי
 בתוך כלן מלכשות חכמה בינה דעת דאצילות, שאור
 אינסוף ברוך הוא מיוחד בן בתכלית היחוד. – הרי,
 כשהשכינה מתלבשת בהיכל קדשי קדשים של "עולם היצירה",
 ולאחר מכן בבחינת מלכות של "עולם היצירה" – נמשך חלק מן
 התורה, שהוא "משנה" – שהוא הכלי לאור השכינה כפי שהוא
 מתגלה ב"עולם היצירה". וכן בדרך זה – שבתחילה מתלבשת
 השכינה בבחינת מלכות של "עולם היצירה", וידה השכינה
 ונתלבשה בהיכל קדשי קדשים דעשיה. וכל עולם מג'
 עולמות אלו – בריאה, יצירה, עשיה, מתחלק לרבעות
 מדרגות, הנקראות גם כן עולמות פרימים, ומלכות
 דאצילות – שהיא, כאמור, בחינת ה"שכינה", מלכשת
 במלכות הנהגה* (ובזה יובן לשון הכתוב: "מלכותך
 מלכות כל עולמים" – מלשון הפסוק, משמע, שיש "מלכותך",
 המלכות שלך, ויש "מלכות כל עולמים", המלכות של כל
 העולמות, ועל כך אומרים, שמלכותך, המלכות שלך, היא
 הפנימיות של מלכות כל העולמות, כי בבחינת "מלכות" של כל
 העולמות – מלובשת מלכותך – מלכות ד"אצילות": שכל
 עולם פרימי (א) היא מתלבשת בבחינת מלכות שבכל עולם
 פרימי; וידה (ב) מלכות ד"אצילות" (עלידי ההתלבשות
 האמורה) יורדת, ומתלבשת (ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,

שהיא מלובשת במלכות ד"בריא" ובחכמה בינה דעת
 ד"יצירה" – מתלבשת ב"מלכות" של "עולם היצירה" – נוצרו
 הרוחות – בחינות הנשמות הנקראות "רוח", שכן ישנן שלש
 מדרגות בנשמות – נפש, רוח ונשמה, והרי "נפש" היא

מ"עשיה", "רוח" –
 מ"יצירה", ו"נשמה" –
 מ"בריא". כשלמדנו
 אודות "עולם הבריא",
 נאמר שממלכות
 ד"בריא" נוצרות
 ה"נשמות" – המדריגה של
 "נשמה". ועתה, כשאנו
 לומדים אודות "מלכות
 דיצירה" – אומר רבנו
 הזקן, שממנה נוצרות
 ה"רוחות" – המדריגה של
 "רוח", והמלאכים
 שביצירה. – גם בחינות
 ה"רוח" שבנשמות וגם
 המלאכים של "עולם
 היצירה" – נתהוו ממלכות
 ד"יצירה"; וגם משם –
 ממלכות ד"יצירה", היא
 המשנה שלפנינו, שהיא
 ק"ק שהוא חב"ד שבעולם
 המלכות, פסקות,
 הנמשכות גם כן מחכמה בינה דעת של אינסוף ברוך
 הוא*. – כשם שלמדנו ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה בינה
 דעת של אינסוף ברוך הוא, שכן, תלמוד מורכב מהטעמים
 והשכל של ההלכות, כך גם ביחס למשנה, שלמרות שההלכות
 עצמן באות מבחינת המדות, בכל זאת, מכיוון שבחן גלומים
 הטעמים, שהם ענין של שכל וטעם, – הן גם כן נמשכות
 מחכמה בינה דעת של אינסוף ברוך הוא, רק שפחיתות
 חכמה בינה דעת שהם טעמי ההלכות, הם מלכשים
 וגנונים בגופי ההלכות, ולא בבחינת גלוי. – בגמרא,
 הטעמים של ההלכות – בהתגלות. ואילו, במשנה פסק ההלכה
 בלבד הוא בהתגלות – ולא הטעם, וגופי ההלכות שהן
 בבחינת גלוי – במשנה, הן הן הארת מדותיו של אינסוף
 ברוך הוא בבחינת גלוי, – כאמור, שפסק הלכה להיתר – זהו
 חסד, ופסק הדין לאיסור – זהו גבורה, כמו שנתבאר לעיל
 בשם ה'תקונים' דשית ספירן מקנני ביצירה, – שש ספירות
 ומדות של אינסוף – שהן מדות "עולם האצילות" – נמצאות
 ומאירות ב"עולם היצירה", שהן דרך כלל שני קווין, – שש
 המדות נחלקות בשני קווים כלליים: ימין – שהוא "חסד",
 ושמאל – שהוא "גבורה", כי "חסד דרועא (זרוע) ימינא, גבורה
 דרועא (זרוע) שמאלא" – להקל מסמך דחסד, – מבחינת

דהאדם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו – שאינו שייך כלל לשכל). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של או"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"ז)".

- 1 בְּהִיכַל קְדָשִׁי קְדָשִׁים, שֶׁהוּא חֲכֵמָה בִּינְה־דַעַת שְׁבַע עוֹלָם
2 שְׁלֵמָה מִמֶּנּוּ בְּמִדְרָגָה. – בַּחֲנִינֵי מַלְכוּת שֶׁל "עוֹלָם
3 דְּאֶצִּילוֹת", כִּפִּי שֶׁהִיא מְלוּבֶשֶׁת בִּ"מַלְכוּת" שֶׁל עוֹלָם עֲלִיּוֹן יוֹתֵר,
4 מִתְלַבֶּשֶׁת בַּחֲכֵמָה בִּינְה־דַעַת, שֶׁל עוֹלָם שְׁלֵמָה בְּמִדְרָגָה¹⁰.
5 וְהִנֵּה, מִהַשְׁכִּינָה –
6 מַלְכוּת דְּ"אֶצִּילוֹת",
7 הַמְלֻבָּשֶׁת בְּהִיכַל קְדָשִׁי¹ שְׁלֵמָה מִמֶּנּוּ בְּמִדְרָגָה. וְהִנֵּה מִהַשְׁכִּינָה הַמְלוּבֶשֶׁת
8 קְדָשִׁים שֶׁל כָּל עוֹלָם² בְּהִיכַל ק"ק שֶׁל כָּל עוֹלָם וְעוֹלָם כִּלְלִי אוֹ פֶּרְטִי
9 וְעוֹלָם, כִּלְלִי אוֹ פֶּרְטִי,³
10 נִמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה⁴ שָׁבוּ נִשְׁמוֹת וּמִלֵּאכִים וְכו' כִּי כוֹלָם נִבְרָאוּ בַּעֲשֶׂרֶה
11 אוֹר וְחַיּוֹת לְכָל הָעוֹלָם⁵ מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבִּמְעֵשָׂה בְּרֵאשִׁית שֶׁהֵם דָּבָר ה' הִנְקִירָא
12 וְהַבְּרֹאִים שָׁבוּ, נִשְׁמָוֹת⁶ בְּשֵׁם שְׁכִינָה:
13 וּמִלֵּאכִים וְכו', – וְכֵן
14 שָׁאֵר הַנִּבְרָאִים שֶׁבָּאוּתוֹ עוֹלָם, כִּמוֹ הִיכָלוֹת וְכו', כוֹלָם
15 מִקְבָּלִים אוֹר וְחַיּוֹת מִבַּחֲנִינֵי שְׁכִינָה זֶה (הַמְלוּבֶשֶׁת בְּהִיכַל קְדָשִׁי
16 קְדָשִׁים שֶׁבָּאוּתוֹ עוֹלָם), שֶׁכֵּן, בִּי כָּלָם נִבְרָאוּ בַּעֲשֶׂרֶה
- מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבִּמְעֵשָׂה בְּרֵאשִׁית¹¹, שֶׁהֵם – עֶשְׂרֵת הַמֵּאֲמֵרוֹת,
דְּבָרָה ה' הִנְקִירָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה" – כִּפִּי שֶׁלֹּא מִדְּרָגָה שֶׁעֲנִינוּ שֶׁל
דְּבָרָה ה' הִנְקִירָא לְגַלּוּת אֶת מַה שֶׁהִיא מוֹסְתֵר וְנִעְלָם. שְׁזֵהוּ גַם כֵּן
עֲנִין הַשְׁכִּינָה – הַתְּגַלּוּת הָאוֹר הָאֱלֹקִי שֶׁלֹּא מִדְּרָגָה שֶׁעֲנִינוּ שֶׁל
הָעוֹלָם. הִרִי, שֶׁבַּחֲנִינֵי
מַלְכוּת שֶׁל "עוֹלָם"
הַאֶצִּילוֹת" (הַנְּקִירָא בְּשֵׁם
שְׁכִינָה", וְהִיא "דְּבָרָה ה'
שֶׁנִּתְגַּלָּה בַּעֲשֶׂרֶת
הַמֵּאֲמֵרוֹת), הִיא זֶה
שֶׁמִּנְהֵגָה נִמְשָׁכִים
וּמִתְפַּשֵּׁטִים אוֹר וְחַיּוֹת
בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים.
הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּפִשּׁוּת זֶה בָּאָה עַל־יְדֵי תוֹרָה, שֶׁהִיא הִיכַל קְדָשִׁי
קְדָשִׁים (בּוֹ מִתְלַבֶּשֶׁת שְׁכִינָה בְּתַחֲלִילָה) בְּכָל עוֹלָם, וְהִיא
הַמִּשְׁמָשׁוֹת כִּ"לְבוּשׁ" לְאוֹר הַשְׁכִּינָה:

יום חמישי ג' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהיה... עד עמ' 148, כנודע ל"ח].

- 33 פֶּרֶק נִג. בְּפֶרֶק הַקּוֹדֶם, הַסְבִּיר רַבֵּנוּ הֹזֵק, שֶׁאוֹר הַשְׁכִּינָה, שֶׁהוּא אוֹר
34 שֶׁלֹּא מִתְלַבֶּשֶׁת מִהָעוֹלָם בְּכָלִל, זֹקֵק לִ"לְבוּשׁ" כְּדֵי שִׁיכַל לְהֵאִיר בְּעוֹלָם.
35 לְבוּשׁ זֶה, הוּא – "תוֹרָה"; וּבְכָל עוֹלָם, מֵהוּיּוֹם הַמּוֹחֵן וְהַתּוֹרָה, שֶׁהֵם
36 הַחֲכֵמָה, בִּינָה וְדַעַת שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם – "הִיכַל קְדָשִׁי קְדָשִׁים" שֶׁל אוֹתוֹ
37 עוֹלָם, שָׁבוּ שׁוֹרָה הַשְׁכִּינָה;
38 וְלֵאחֲרֵי שֶׁחֲכֵמָה בִּינְה־דַעַת
39 שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם (שֶׁבָּהֶן שׁוֹרָה⁷
40 הַשְׁכִּינָה) יוֹרְדוֹת בְּבַחֲנִינֵי
41 "מַלְכוּת" שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם –⁸
42 מִתְהוּיּוֹם הַנִּבְרָאִים וְהַעֲנִינִים
43 שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם. עַל־יְדֵי
44 הַתְּלַבֶּשׁוֹת בִּ"מַלְכוּת" שֶׁל
45 אוֹתוֹ עוֹלָם, נִמְשָׁךְ יוֹרֵד גַּם
46 אוֹר הַשְׁכִּינָה, שִׁיכַל לְהֵאִיר בִּ"הִיכַל קְדָשִׁי קְדָשִׁים" שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם,
47 שֶׁהוּא לִמְטָה בְּמִדְרָגָה. כֵּךְ מוֹסְבִּירִים הַדְּבָרִים בִּיחֹס לְכָל הָעוֹלָמוֹת, עַד
48 לְעוֹלָם הָעִשְׂיָה הָרוּחָנִי. בְּפֶרֶק נ"ג, אוֹתוֹ אֵנוּ מִתְחִילִים לְלַמּוֹד, יִסְבִּיר רַבֵּנוּ
49 הֹזֵק, שֶׁאוֹר הַשְׁכִּינָה מֵאִיר גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי. בּוֹמֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ
50 הָיָה קִיָּם הֵאִיר אוֹר הַשְׁכִּינָה בִּ"הִיכַל קְדָשִׁי קְדָשִׁים" שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ.
51 וְאֵילָּה, לֵאחֲרֵי חֹרֶבֶן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – הַתּוֹרָה שִׁיהוּדִי לּוֹמֵד וְהַמַּצּוֹת
52 שִׁיהוּדִי מְקִיָּים, הֵן הֵם "הִיכַל קְדָשִׁי קְדָשִׁים", שָׁבוּ שׁוֹרָה הַשְׁכִּינָה כִּיּוֹם.
- וְהִנֵּה, כִּשְׁהִיָּה בֵּית רֵאשׁוֹן קִיָּים שָׁבוּ הִיָּה
הָאֲרוֹן וְהַלּוּחוֹת בְּבֵית ק"ק הִיָּה
הַשְׁכִּינָה שֶׁהִיא מַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת שֶׁהִיא בְּחִי גִלּוּי אוֹר
א"ס ב"ה שׁוֹרָה שֵׁם וּמְלוּבֶשֶׁת בַּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרֹת בִּיתוֹר
שֶׁאֵת וִיתֵר עֵז בְּגִלּוּי רַב וְעֵצוֹם יוֹתֵר מְגִלּוּיָה בְּהִיכָלוֹת
ק"ק שֶׁלֹּא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים כִּי עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרֹת הֵן
מִ"עוֹלָם" – מִתְגַּלָּה בְּעוֹלָם, הִרִי שְׁכִינָה זֶה הִיָּה – שׁוֹרָה שֵׁם,
– בְּקְדָשִׁי קְדָשִׁים שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִלְבָּשֶׁת בַּעֲשֶׂרֶת
הַדְּבָרֹת, – שֶׁלּוּחוֹת הַבְּרִית, שֶׁהֵיוּ מְנוּחִים בָּאֲרוֹן שֶׁבְּקְדָשִׁי
קְדָשִׁים, בְּיָתֵר שֶׁאֵת וִיתֵר עֵז, בְּגִלּוּי רַב וְעֵצוֹם יוֹתֵר מְגִלּוּיָה
– שֶׁל הַשְׁכִּינָה, בְּהִיכָלוֹת קְדָשִׁי קְדָשִׁים שֶׁלֹּא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת
עֲלִיּוֹנִים. – הַכּוּוֹנָה לְעוֹלָמוֹת "עִשְׂיָה" וְ"יִצְחִיר"¹, כִּי גַם בִּ"עוֹלָם"
הַיִּצְחִיר" מֵאִירָה הִרִי רַק מִדְרִיגַת שְׁכִינָה כִּפִּי שֶׁהִיא לֵאחֲרֵי

10. (הַחֲלוּקָה ל־א(ב)ג) הִיא מִכ"ק אֲדֻמוּר"ר שְׁלִיט"א, כִּמוֹ הַחֲזָרָה עַל "מַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת" בְּכָל אֶחָד מֵהֶם; וְכִפִּי הִנְרָא מִצִּיּוֹן בְּכָךְ הִרְבִּי שְׁלִיט"א שֶׁהַתְּלַבֶּשׁוֹת בְּקְדָשִׁי קְדָשִׁים שֶׁבְּכָל עוֹלָם – מִתִּיַּחֲסֵת לְמַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת – וְלֹא לְבַחֲנִינֵי מַלְכוּת שֶׁבְּעוֹלָמוֹת שֶׁלֹּא מֵ"אֶצִּילוֹת", בְּהֵן מִתְלַבֶּשֶׁת מַלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת. זֶהוּ גַם מֵה שֶׁרַבְנוּ הֹזֵק אֹמֵר: "וְהִנֵּה מִהַשְׁכִּינָה הַמְלוּבֶשֶׁת בְּהִיכַל ק"ק...". 11. הָעֵרַת כִּי"ק אֲדֻמוּר"ר שְׁלִיט"א: "כִּי קוֹדֵם לִזֶּה לֹא הָיָה עוֹלָמוֹת – שְׁזֵהוּ בְּרֵאשִׁית – כִּפְשׁוּטוֹ הַתְּחַלֵּת שֶׁל בְּרָא – מֵאִין (לִישׁ)". 1. הָעֵרַת כִּי"ק אֲדֻמוּר"ר שְׁלִיט"א: "לִכְאוּרָה כֵּן מִשְׁמַע מִפְּשׁוּטוֹת הַלְשׁוֹן (דְּהַכּוּוֹנָה רַק לִיצְחִיר וְעִשְׂיָה) וְכַהֲטַעַם "כִּי עֲשֶׂה" כִּי דֹאצִּי וְכַרִּיָּה לְבָדֵן וְהֵן לְבָדֵן כִּי", אֵלָּא (1) עִפְי"ז עִצ"ג כָּל הָאֲרִיכוֹת שֶׁעֲשֶׂה" הֵן כְּלָלוֹת כִּי", (2) עִצ"ג הָאֲרִיכוֹת שֶׁלֹּא "כִּי עֲשֶׂה" כִּי דֹאצִּי וְכַרִּיָּה לְבָדֵן וְהֵן אֵיךְ זֶה בִּיתוֹ וְכו' וְכו' בְּאֵם הַחֲלִיּוֹק רַק הַתְּלַבֶּשׁוֹת בְּמַלְכוּת דִּיצְחִיר, (3) וְעִיקָר – בְּשַׁעַר הַתְּ"ת (סִידוּר צ"ח, ד) מִשְׁמַע כְּמַעַט כִּפִּי שֶׁהִפִּי בְּתַנִּי – דַּעֲלִי קָאִי – שְׁזֵהוּ לִמַּע' מְכָל עוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים, וְכִי"מ גִּכ"כ בְּאוֹה"ת לְבַמְדַּבֵּר (סוֹף ע' ט"ז) וְעִצ"ק שֵׁם רִישׁ ע' וְלֵג.

1 התלבשותה בהיכל קדשי־קדשים שב"עולם הבריאה", ולאחרי
2 התלבשותה ב"מלכות" שב"בריאה" (שהתלבשות זו, מאפשרת
3 שתוכל להאיר בהיכל קדשי־קדשים של "עולם היצירה").
4 ואילו, השכינה ששרתה בבית המקדש הראשון, הגם שאף שם,

5 היה זה עלי־די

6 התלבשותה ב"מלכות"

7 שב"עולם הבריאה", אך

8 היה זה באופן שהסתרה

9 מהתלבשות זו, היתה

10 מעטה יותר, ואותו אור

11 שהאיר (בבית המקדש)

12 אחרי הסתרה זו, עדיין

13 שיך רק ל"עולם"

14 הבריאה" ולא ל"עולם"

15 היצירה". – ולמרות שביט

16 המקדש הוא הרי בעולם

17 הזה הגשמי, וכיצד,

18 איפוא האירה שם

19 ממדיגת שכינה, בצורה

20 נעלה, וחזקה יותר וביתר

21 גילוי, מאשר בעולמות

22 העליונים? – הרי זה, משום: כי עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת הֵן כְּלָלוֹת

23 הַתּוֹרָה כְּלָה, – הן כוללות את כל התורה כולה, כפי שמוסבר

24 באזהרות רבי סעדיה גאון, כיצד כלולות בעשרת הדברות, כל

25 תרי"ג מצוות התורה, (ולהעיר מהתחלת פרק כ'), דִּנְפָקָא מִגּוֹ

26 חֻמְתָּהּ עֲלֵיָהָ, – שהיא (התורה) באה מ"חכמה עילאה"

27 (חכמה שב"עולם האצילות"), דְּלֵעִילָא לְעִילָא מַעְלָמָא

28 דְּאַתְנָגֵּלְיָא, – שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות, כמו

29 "מלכות" של "עולם האצילות", בחינת ה"שכינה", הנקראת

30 "עלמא דאתגליא", כי זוהי ההתגלות של אור אי־סוף

31 בעולמות – והרי, תורה היא למעלה מ"עלמא דאתגליא",

32 למעלה מ"שכינה"; ולכן יש בכוח התורה להיות "לבוש" שלא

33 יתבטל בפני אור השכינה המתלבש באותו לבוש. אך, לבוש

34 המסתיר, הוא דוקא כשהוא יורד בענין שלמטה משכינה, שלכן

35 הוא מסתיר על אור השכינה שיוכל להתקבל; ברם, התורה,

36 כפי שבאה בעשרת הדברות שבלוחות, איננה באופן שתהיה

37 כמו הענינים שבעולם הגשמי, אלא – כפי שיוסבר להלן – היא

38 נשארה באותה ממדיגת שלמעלה מהעולמות העליונים

39 האמורים. וְכִי לְחַקְקֵן – את עשרת הדברות, כְּלוּחוֹת אֲבָנִים

40 גְּשָׁמִיִּים – לֹא יֵרְדָה – "חכמה עילאה" שהיא תורה, מְמַדְרָגָה

41 לְמַדְרָגָה, בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַעוֹלָמוֹת – המשתלשלים

ליקוטי אמרים

כללות התורה כולה דנפקא מגו חכמה עילאה דלעילא
לעילא מעלמא דאתגליא וכדי לחקקן בלוחות אבנים
גשמיים לא ירדה ממדרגה למדרגה בדרך השתלשלות
העולמות עד עוה"ז הגשמי כי עוה"ז הגשמי מתנהג
בהתלבשות הטבע הגשמי והלוחות מעשה אלהים המה
והמכתב מכתב אלהים הוא למעלה מהטבע של עוה"ז
הגשמי הנשפע מהארת השכינה שבהיכל ק"ק דעשיה
שממנה נמשך אור וחיות לעולם העשיה שגם עוה"ז
בכללו אלא כח' חכמה עילאה דאצילות שהיא כללות
התורה שבי' הדברות נתלבשה במלכות דאצי' ודבריא'
לברן והן לברן המיוחדות באור א"ס שבתוכן הן
הנקראות בשם שכינה השורה בק"ק דבית ראשון ע"י
התלבשותה בי' הדברות החקוקות בלוחות שבארון

הנשמי, הנשפע – העולם הזה הגשמי מקבל השפעתו,
מהארת השכינה שבהיכל קדשי־קדשים דעשיה, שְׁמִמְנָה
– מהארת שכינה זו, – נִמְשָׁךְ אֹר וְחַיּוּת לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָה,
שְׁנֵם עוֹלָם הָזֶה כְּבִלּוֹ, – העולם הזה הגשמי, שהוא הוא
העולם הזה, כלול ב"עולם העשיה" המקבל את חיותו מהארת
השכינה שבהיכל קדשי־קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי
התלבשותה ב"מלכות" ד"עשיה"); אך, ב"לוחות", לא היה כך,
אֵלָא בְּחִינַת חֻמְתָּהּ עֲלֵיָהָ – חכמה עליונה, דְּאֲצִילוֹת,
שְׁהִיא כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה שְׁבַעֲשָׁרֶת הַדְּבָרוֹת, נִתְלַבְּשָׁה
בְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת וְדִבְרֵיָא לְבָדָן, – בלעדי התלבשותה
בעולמות שלמטה מהם, וְהֵן לְבָדָן – "חכמה דאצילות" כפי
שהיא מלוכשת במלכות דאצילות ובמלכות דבריא, בלעדי
התלבשות שלאחריה, הַמְיָחָדוֹת בְּאֹר אֵינְסוֹף שְׁבַתוֹכֵן
– הֵן הַנְּקִרְאוֹת בְּשֵׁם "שְׁכִינָה", הַשּׁוֹרָה בְּקִדְשֵׁי־קִדְשִׁים
דְּבֵית רִאשׁוֹן, עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ – של השכינה, בְּעֲשֶׂרֶת
הַדְּבָרוֹת הַחֻקּוֹת בְּלוּחוֹת שְׁבָאָרוֹן בְּנֵם – האותיות
החקוקות בלוחות, היה בהן משום ענין של "נס", כמאמר
חכמינו ז"ל, שהאותיות "מ" ו"ס" שבלוחות – "בנס היו
עומדים", כי בהיותן חקוקות מעבר לעבר, לא יכלו לעמוד –
רק בנס, שהרי לא ניתן להן במה להיתפס, ועשרת הדברות

ולכן נלפענ"ד – דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: 1) מצד האור – עשה"ד הן כללות כו' (ראה ג"כ בביאור ה"ר"י שי' קארף). 2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") – לא ירדה כו' [בסי' שם – מעלה שלישית – שבדברים תחתונים]. והמעלה לגבי כל עולמות העליונים: 1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנ"ל" (סי' שם אלא שהלוחות פעלו שעי"ז ניתוסף גם בהיכל ק"ק דבריא – כצ"ל כדי שלא יקשה בסי' מיני' ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק – בריאה מצ"ע או כשמיאיר מאצי'), 2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), 3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, כחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת ערל"ג) [וכיון שממלא נמשך מקום, ומסובב – למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן המדה]. 2. שמות כה, טז. 3. מגילה ב, ב.

- 1 שבלוחות, היו ומעשה אלהים חיים — הוא השם שבספירת
- 2 "בינה" של "עולם האצילות", המאיר ב"עולם הבריאה",
- 3 כדלהלן: [הוא] — אלקים
- 4 חיים" בספירות, הוא
- 5 ספירת בינה של עולם 1 בנס ומעשה אלהים חיים [הוא עלמא דאתכסיא המקנן
- 6 האצילות, הנקראת 2 בעולם הבריאה כנודע לי"ח]
- 7 "עלמא דאתכסיא", —
- 8 העולם המכוסה, המקנן — ומאיר, בעולם הבריאה, כנודע

ליקוטי אמרים

יום שישי ד' סיון
מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

- 17 ובבית שני שלא היה בו הארון והלוחות, — בין חמשת
- 18 הדברים שחסרו בבית שני, היו הארון והלוחות, אמרו רבותינו
- 19 וזכרונם לברכה: שלא היתה שכינה שורה בו, פרוש — לא,
- 20 שבבית המקדש השני לא היתה השראת השכינה כלל, אלא

ליקוטי אמרים

- 21 הכוונה: מדרגת שכינה
- 22 שהיתה שורה בבית
- 23 ראשון שלא בדרך
- 24 השתלשלות העולמות,
- 25 — אותה מדרגת השכינה
- 26 — לא היתה שורה בבית
- 27 השני, אלא בחינה קטנה
- 28 יותר של שכינה, שאינה
- 29 בערך כלל למדרגת
- 30 השכינה שבבית ראשון,
- 31 אלא בבית שני היתה
- 32 שורה — השכינה, בדרך
- 33 השתלשלות והתלבשות
- 34 מלכות דאצילות — כפי
- 35 שהיא מתלבשת במלכות
- 36 דבריאה, ודבריה —
- 37 מלכות של עולם
- 38 הבריאה, במלכות
- 39 דיצירה, ודיצירה —

- 40 ומלכות של "עולם היצירה" כפי שהיא מתלבשת בהיכל
- 41 קדשי קדשים דעשיה, — בחכמה בינה דעת, הנקראת
- 42 "היכל קדשי קדשים", של עולם העשיה, וקדשי קדשים
- 43 דעשיה — בלי ההתלבשות של מלכות של "עולם העשיה", הנה
- 44 מתלבש בקדשי קדשים שבבית המקדש שלמטה, ושרתה
- 45 בו — בבית המקדש השני, השכינה — אותה מדרגת שכינה
- 46 של מלכות דיצירה מתלבשת בקדשי קדשים דעשיה, ולכן
- 47 מפני שבקדשי קדשים שבבית המקדש, היתה השראת
- 48 השכינה, לא היה ראשי שום אדם לפני שם, — בקדשי
- 49 קדשים שבבית ראשון ושני, לבד כהן גדול — היה מותר לו
- 50 להיכנס שם, ביום הכפורים. ו"משחרב בית המקדש — כולל

- גם "היכל קדשי קדשים" שבבית המקדש, הרי באיזה היכל של
- קדשי קדשים מתלבשת השכינה? שהרי, כאמור, התלבשות
- השכינה היא רק ב"היכל קדשי קדשים" שהוא לבוש לאור
- השכינה — יסביר רבנו הזקן להלן, שתורה ומצוותיה הן הם
- "היכל קדשי קדשים"
- וה"לבוש" לאור השכינה,
- אין לו להקדוש ברוך
- הוא בעולמו אלא ארבע
- אמות של הלכה
- בלבד, — תורה, היא
- ה"היכל קדשי קדשים"
- המאחדת את הקב"ה עם
- העולם, ש"הקדוש", אור
- שהוא קדוש ומובדל, אור
- השכינה, יהיה "ברוך"
- (מלשון המשכה) — ימשך
- בעולם. ו"אפילו אחד
- שיושב ועוסק בתורה —
- שכינה עמו", בדיאתא —
- כמו שכתוב בברכות
- פרק קמא, — בפרק
- ראשון של מסכת ברכות²⁰
- פרוש "שכינה עמו" —

- שבהיותו נברא של עולם הזה הגשמי, מאיר בו אור השכינה, —
- באיזו מדרגה של הארת השכינה, מדובר? — בדרך
- השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות במלכות
- דבריאה ויצירה ועשיה. — שלא כהשראת השכינה בקדשי
- קדשים (אפילו) של בית שני, שלא היתה עלידי התלבשות
- במלכות ד"עשיה". ההבדל שבין השראת השכינה שבתורה
- לבין המשכת והארת השכינה בעולם בכלל, שבאה גם כן דרך
- אותו סדר השתלשלות — מתבטא בכך שבעולם, זה בא עלידי
- לבוש של "קליפת נוגה", מה שאי"ן בתורה ומצוות. טעמו של
- דבר, מדוע השראת השכינה שעלידי תורה, צריכה גם כן
- לעבור דרך ההתלבשות במלכות של "עולם העשיה" — יוסבר

בארוכה באגה"ק סכ"ט. וְתַרְיָג – 613, מְצוֹת הַתּוֹרָה עִם
שֶׁבַע מְצוֹת דְּרָפָנָן בְּגִימַטְרִיא "כְּתָר", 620, שְׁהוּא רְצוֹן
הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא – רצון נקרא כתר, כי רצון הוא ענין של
מקף, כמו הכתר שהוא מקף על הראש והמוחין – ראה
בארוכה לקמן ב"אגרת
הקודש" סימן כ"ט,
הַמְלִכָּש – הרצון העליון
מלובש, בְּחֻכְמָתוֹ
יִתְבָּרָךְ, – כלומר: לזה
שהתורה היא חכמתו
יתברך – שבירידתה
בהשתלשלות העולמות,
היא מהווה "היכל קדשי
קדשים" לשכינה –
מיתוסף כאן גם הענין של
רצון העליון שהוא

ליקוטי אמרים

מעשיות וגם התלויות בדבור ומחשבה כמו ת"ת ובהמ"ו
וק"ש ותפלה הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לבד עד שיוציא
בשפתו וקי"ל דעקימת שפתו הוי מעשה ותרי"ג
מצות התורה עם שבע מצות דרבנן בגימטריא כת"ר
שהוא רצון העליון ב"ה המלובש בחכמתו יתברך
המיוחדת באור א"ס ב"ה בתכלית היחוד וה'
בחכמה יסוד ארץ היא תורה שבעל פה דנפקא
מחכמה עילאה כמ"ש בזהר דאבא יסוד ברתא.

למעלה מחכמה, וזהו במיוחד ב"דבר הלכה" ומצוות שהם רצון
הקב"ה, הַמִּיחָדוֹת – חכמתו ורצונו יתברך, כָּאוּר אֵיין־סוף
בְּרוּךְ־הוּא פְּתִילִית הַיְחוד. – בהקשר למה שלמדנו שתורה
באה מ"חכמה עילאה" – יסביר רבנו הזקן להלן, שגם תורה
שבעל־פה באה מ"חכמה", ובלשון ה"תניא": וְ"ח" בְּחֻכְמָה יִסֹּד
אַרְצֵי" – היא תוֹרָה שְׁבַע־עֲלִפָּה – שנקראת "ארץ", ו"ארץ" זו
"יסוד" הקב"ה ב"חכמה", דִּנְפָקָא – "ארץ" זו, שהיא תורה
שבעל־פה, יוצאת מִחֻכְמָה עֲלִיָּא – מחכמה העליונה, כְּמוֹ
שְׁפָתוֹב בִּזְהַר ד' אָבָא – חכמה, יִסֹּד בְּרִתָּא – מלכות; שהיא
תורה שבעל־פה, "מלכות פה, תורה שבעל־פה קרינן לה".

להלן, שהוא, מפני שהמצוות והתורה, הן ברובן הגדול, מצוות
מעשיות – מצוות שיש לעשותן ב"מעשה" – הרי שאור השכינה
בא כאן בענין של "מעשה" ו"עשיה", לכן זה צריך להיות על־ידי
התלבשות גם ב"מלכות" שב"עולם העשיה"; כִּי תַרְיָג – 613,

מְצוֹת הַתּוֹרָה, רָפָן

כְּבָלָן הֵן מְצוֹת

מְעֻשִׂוֹת, וְגַם – המצוות, 1

הַתְּלוּיֹת בְּדָבוֹר 2

וּמַחְשָׁבָה, כְּמוֹ תִלְמוֹד 3

תּוֹרָה וּבְרִית הַמִּזוֹן 4

וּקְרִיאַת־שְׁמַע וּתְפִלָּה – 5

שֶׁהֵגַם שִׁמְצוֹת אֵלוֹ 6

קְשׁוּרוֹת בִּמְחֻשְׁבָּה – 7

לְחֻשׁב וּלְהִבִּין מֵה 8

שְׁלֹמֹמִיד וּלְחֹשׁ וּלְהַרְגִישׁ 9

בְּכוּנָה שִׁבְקִירַת שִׁמַּע 16

ושבתפילה – הרי שאין הן לכאורה שייכות ל"עשיה", הָא קַיָּמָא
לָן – מקובל עלינו, ד'הרהור לאו כְּדָבוֹר דְּמִי, – מחשבה
איננה כמו דיבור, וְאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ בְּהִרְהוּר וְכוּנָה לְבַד
– גם לא בהרהור הקרוב לדיבור, לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא
20 – "הרהור", עַד שְׁיוּצֵיא בְּשִׁפְתָיו, וְקַיָּמָא לָן – ומקובל עלינו
21 באופן הברור ביותר, ד'עֲקִימַת שִׁפְתָיו – בשעת הדיבור, הֵוִי
22 – הוא, מְעֻשָׂה – כך, שגם במצוות אלו, ישנו הענין של מעשה
23 ועשיה. הערת ב"ק אדמו"ר שליט"א: "ועדיין צ"ל הדיוק דר"א
24 של הלכה דוקא בא במקום קה"ק, ולא עוסק בתורה סתם אף
25 שגם אז השכינה עמו – ומבאר שבזה יש גם מעלת הרצון, –

יום שבת קודש ה' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 148, וז"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

הנשרפת על־ידי תורה ומצוות: כמו ב"פתילה" גשמית, שהחלק
העליון שלה – נשרף מהאש, כך גם באדם, שעל־ידי תורה
ומצוות, נשרפים הלבושים של מחשבה, דיבור ומעשה של
הנפש הבהמית, באש של אור השכינה, על־ידי המחשבה,
דיבור ומעשה של תורה
ומצוות; ולכן, על ה"שמן"
להתבטא ב"עובדין טבין",
מעשה המצוות, הבאים
מחכמתו יתברך, ולא די

ליקוטי אמרים

וז"ש הינוקא דנהורא עילאה דאדליק על רישיה היא
שכינתא אצטריך למשחא פי' להתלבש בחכמה הנק'

בתורה בלבד (שהיא הרי חכמה) שתשמש ל"שמן", כי מעשה
המצוות דוקא מביאים לכך שאור השכינה ימשך ב"פתילה" –
בנפש החיונית, וזאת על־ידי שהנפש החיונית נשרפת באור
השכינה המאיר על ראשו. ובלשון ה"תניא": וְהוּוּ שְׂאֵמֶר
הַיְנוּקָא: – ב"זוהר", מובא לעיל בפרק ל"ה: ד'נְהוּרָא עֲלִיָּא
דְּאֲדָלִיק עַל רִישִׁיה – היא שְׂכִינְתָּא – "אצטריך לְמִשְׁחָא",
– האור העליון המאיר על ראשו (של יהודי), שהוא "שכינה"
– צריך ל"שמן", פִּירוּשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּחֻכְמָה, הַנִּקְרָאת "שְׁמֵן"

53 להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת
54 ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זוהר", שאמר שאור השכינה המאיר
55 על ראש האדם – צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף "ואינן
56 עובדין טבין" – ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל
57 מקום מציין "שמן" את
58 הענין ה"חכמה" – איזו
59 שייכות, איפוא, יש 10
60 למעשה המצוות, 11
61 ל"חכמה" הנקראת

62 "משחא" – שמן? – יוסבר להלן, שעל אור השכינה להתלבש
63 בחכמה, שהיא שמן, מפני שחכמה, מוחין, היא כלי ולבוש לאור
64 השכינה, והיא החכמה המלובשת בתורה; ברם, כדי להמשיך
65 את אור השכינה שיאיר בנפשו האלקית של יהודי – צריכים
66 לא רק לשמן (חכמה) הנהפך כולו לאור, אלא גם ל"פתילה"
67 שהיא (על־ידי השמן) פועלת שהאש (שטבעה להימשך
68 למעלה) תחזיק עצמה בנר – ה"פתילה" בנפש האדם, היא
69 הנפש החיונית המחיה את הגוף, בחיים גשמיים, זוהי הפתילה

1 מְשַׁחַת קִדְשׁ, — "קדש" זה "חכמה", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיֶהֱרֵר —
2 ש"שמן משחת קדש" הוא "חכמה" — ואור השכינה ש"על
3 ראשו", צריך ל"שמן", כלומר: עליו להתלבש בחכמה שהיא
4 הלבוש, הכלי, לאור השכינה — וה"זהר" מסיים שם, את דברי

5 הינוקא: וְ"אינו עובדין
6 טבין" — ואלה (השמן)

7 הם, מעשים טובים, מעשה
8 המצוות, הֵן תְּרִי"ג — 613,
9 מִצְוֹת — לכאורה, צריך
10 להבין: איזו שייכות יש
11 למעשה המצוות —
12 ל"שמן", חכמה? אלא,
13 מפני שהם תרי"ג המצוות,
14 הַנְּשָׁכּוֹת מְחַבְּתוֹ
15 יְתִבְרָה, — ומדוע לא
16 מספיקה לכך, תורה
17 בלבד, שהיא שמן, חכמה,
18 וצריכים גם ל"עובדין
19 טבין" — למעשה המצוות
20 הנמשכים מחכמה? — כִּי
21 לְאַחַז אֹרֶשׁ הַשְּׂכִינָה
22 בַּפְּתִילָה, הִיא נֶפֶשׁ
23 הַחַיּוֹנִית שְׂבֻנוֹהָ,
24 הַנִּקְרָאת פְּתִילָה עַל־
25 הַדָּרֶךְ-מִשָּׁל. כִּי כְמוֹ

26 שְׂבֻנוֹהָ הַנֶּשְׁמִי הָאֹרֶשׁ מֵאִיר עֲלִיָּדִי כְּלִיֹּן וְשִׁרְפַת הַפְּתִילָה
27 הַנִּהְפָּכָת לֹאשׁ — כִּי אֹרֶשׁ הַשְּׂכִינָה שׂוֹרֶה עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית
28 — שהיא "נר" — "נר ה' נשמת אדם", עֲלִיָּדִי כְּלִיֹּן נֶפֶשׁ
29 הַבְּהִמִית וְהַתְּהַפְּכוּתָהּ מְחַשׁוֹכָא לְהוֹרָא — מחושך
30 (הקליפה) לאור (הקדושה), וּמְמִירָיו לְמִתְקָא — ממירות
31 (הקליפה) למתיקות (הקדושה) בְּצַדִּיקִים, — שבהם הדבר כך,
32 כאמור לעיל פרק י', שהם מהפכים את מהות ועצמות נפש
33 הבהמית, מדותיה ושכלה, מרע לטוב וקדושה, או לְפָחוֹת
34 עֲלִיָּדִי כְּלִיֹּן לְבוּשִׁיהָ — של הנפש הבהמית, שֶׁהֵן מְחַשְׁבָּה
35 דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, — שהיו לפני כן לבושים של הנפש הבהמית,
36 שהיא נפש של קליפה, וְהַתְּהַפְּכוּתָהּ מְחַשְׁבָּה תְּקִלָּה לְאֹרֶשׁ
37 ה' אֵינִי-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא — הַמְּלַבֵּשׁ וּמִיחָד בְּמַחְשְׁבָה דְּבוּר
38 וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה, בְּכִינוּנִים — כפי שלמדנו
39 בפרק י"ב, שב"בינונים" לא נהפכות מהות ועצמות הנפש

ליקוטי אמרים

שמן משחת קדש כמ"ש בזהר ואינון עובדין טבין הן
תרי"ג מצות הנמשכות מחכמתו ית' כדי לאחוז אור
השכינה בפתילה היא נפש החיונית שבגוף הנקראת
פתילה עד"מ כי כמו שבנר הגשמי האור מאיר ע"י
כליון ושריפת הפתילה הנהפכת לאש כך אור השכינה
שורה על נפש האלהית על ידי כליון נפש הבהמית
והתהפכותה מחשוכא לנהורא וממיריו למתקא בצדיקים
או לפחות ע"י כליון לבושיה שהן מחשבה דבור ומעשה
והתהפכותן מחשך הקליפות לאור ה' א"ס ב"ה המלוכש
ומיוחד במחשבה דבור ומעשה תרי"ג מצות התורה
בבינונים כי ע"י התהפכות נפש הבהמית הבאה מקליפ'
נוגה מחשוכא לנהורא וכו' נעשה בחי' העלאת מ"ן
להמשיך אור השכינה היא בחי' גילוי אור א"ס ב"ה על
נפשו האלהית שבמוחין שבראשו ובה יובן היטב מ"ש
כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא וכמ"ש במ"א:

נשלם חלק ראשון בעז"ה ית' וית'

הבהמית לטוב ולקדושה, כפי שהדבר בצדיקים, אלא רק
הלבושים, מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, נהפכים
לטוב על-ידי מחשבה, דיבור ומעשה של התורה והמצוות
שלם — וביחס ל"בינונים" זה נקרא כליון ה"פתילה", של הנפש

החיונית שלהם, הנהפכת
לאור ולקדושה. כִּי עַל־

יְדֵי הַתְּהַפְּכוּת נֶפֶשׁ
הַבְּהִמִית הַבָּאָה מִקְּלִיפַת
נֶגַהּ מְחַשׁוֹכָא לְהוֹרָא
וְכוּ' — הנהפכת מחושך
הקליפה לאור הקדושה,
נַעֲשֶׂה בְּחִינַת "הַעֲלָאת
מִן נִקְבִּין", — כפי
שכבר למדנו, והכוונה
להתעוררות שהעבודה
של המקבל, מעוררת
למעלה, לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶשׁ
הַשְּׂכִינָה, — לא רק שמן
חכמה — תורה — שהוא
כלי לאור השכינה,
"לקלוט" את האור, אלא
היא ממשיכה את אור
השכינה, הִיא בְּחִינַת
גִּלְיוֹן אֹרֶשׁ אֵינִי-סוֹף בְּרוּךְ
הוּא, עַל נֶפֶשׁוֹ הָאֱלֹהִית

שְׂבֻנוֹהִין שְׂבֻרָאֵשׁ — שלכן אומר ה"ינוקא" "ההוא נהורא דעל
רישיה" — האור שעל ראשו (על המוחין) של יהודי — "איצטריך
למשחא" — צריך ל"שמן", "ואינון עובדין טבין" — ואלה הם
מעשים טובים. וְכִּיָּה וְכִּיָּה הֵיטֵב מַה שֶׁכָּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ
אֵשׁ אוֹכֵלָה הוּא", — כלומר: כמו שאיראפשר לאש להיאחז
בדבר, רק על-ידי שאותו דבר נשרף ונכלה על-ידי האש — כך
מאיר אור השכינה, שה' יהיה אלקיך — אלקה שלך, שיאיר על
נפש יהודי — הרי זה דוקא על-ידי שהוא "אש אוכלה", אש
שורפת ומכלה את הפתילה של הנפש החיונית, שהנפש
החיונית שהיא באה מקליפה — נשרפת ונהפכת לאש של
קדושה, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר⁸ — שדוקא התבטלותו
של יהודי, שמבטל את עצמו להקב"ה, ומתבטל ממציאותו —
כמו דבר ש"נשרף" ומאבד את מציאותו — דבר זה דוקא ממשיך
עליו את אור השכינה:

7. דברים ד, כד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להנדפס בלקו"ת ר"פ אחרי".

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמוד ב

8 כיון שאינה נראית נטיעה. ומוסיפה הגמרא, וְהֵנִי מִיָּלֵי שאינה
9 אוסרת בַּשָּׂתִים כְּנֶגֶד שָׂתִים וְאֵתָה יוֹצֵאָה וְנֵב — בכרם בשיעורו
10 המועט ביותר, אֶבֶל בּוֹלֵי כֶרֶם — אם כל הכרם עשוי כן מְקִדִּישׁ —
11 אוסר הזרעים.
12 מימרא נוספת נאמרה משם, וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוֹם
13 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב,

1 שחייבים במעשר אֶלָּא שכינסם בְּעֶדָה שלא ראו כולם כשכינסם,
2 אֶבֶל אם כינסם בְּעֶדֶד אינו חייב לעשרם, כיון שקָלָא אִית ליה
3 לְמִלְתָּא שהוא לקט שכחה ופאה, שכל שכיניו ראו שהביאם מעט
4 מעט.
5 מימרא נוספת נאמרה משם, וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
6 מִשׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שנטיעה יִלְדָה תְּפִחוּתָהּ מִטַּפָּח
7 שנטעה בין הזרעים, אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת לאסור אֶת הַזֵּרְעִים מִדִּין כֻּלָּאִים,

יום ראשון

יום רביעי

כח אייר, מג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קלה-קלט.

תניא: פרק נב. וכמו . . . -עג- האור מהשמש.

באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר, אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" - זהו אמר. "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו אתה.

יום שני

יום חמישי

כט אייר, מד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ק.

תניא: אבל השכינה . . . -עג- השמש בלבד.

עלית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל. ודבר ודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רנה ותפלה בעד המקשרים אליהם ואל פקדתם ושומרים פקדיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להנשע בגשמיית וברוחניות.

יום שלישי

יום ששי

א סיון, מה לעומר, ר"ח

ה'תש"ג

עד י"ב בח'ש - ועד בכלל - אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: ומהו הלבוש . . . -עג- התורה.

"זרוק חוטא לאוירא, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר - על 'עקרו' למקורו הוא תמיד יחזר]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת הקפץ בחיים, להסיר את הפסוים ולקבע לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהג במנהגי עדת החסידים.

יום רביעי

שבת

ב סיון, מו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אנא בכח - דקבלת שבת - אומרים בלחש.

ופרוש עלינו כו' - בקבלת שבת - בצמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פרש 'שאו' כפרוש הרב אבן-עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בצהריים אמר רבנו הדרוש "וארשתיך לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את

הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו – שגדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום-טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

ה'תש"ג

ג סיון, מז לעומר

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: יח-כב.

תניא: פרק נג. והנה . . . -148- ל"ח.

בשהספרו בימי הגבלה, קדם ערב חג השבועות, לא היתה רוח אדוני-אבי-מורי-ורבי (הרש"ב) נוחה מזה. המעיין בשיטת 'תוספות' דבור-המתחיל "תורה" (שבת פט. א) יבין, שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, וה' יתברך מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדגמת הטרדתו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.

ה'תש"ג

ד סיון, מח לעומר

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י.

תהלים: כג-כח.

תניא: ובבית שני . . . -148- ברתא.

חג השבועות הוא זמן המכשר לעשות הכל לטובת למוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

ה'תש"ג

ה סיון, עזה"ש, מט לעומר

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה:

וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאס דארף מען אליין. דאס איז געווען די גאנצע תורה. דער צ"צ האט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאגט געווארען צו משה'ן, און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וואס זיי קענען הייליג מאכען דעם היינט און דעם מארגען, אבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואס דאס דארף מען אליין.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבנו הזקן 'תורה':

"וקדשתם היום ומחר גו'". "וקדשתם היום ומחר" זהו מלמעלה, אכל "וכבסו שמלותם" זה צריך [לעשות] לבד. זו היתה כל התורה. ה"צמח צדק" באר: "וקדשתם" נאמר למשה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא – שהם יכולים לקדש את היום ואת ה'מחר'; אך נחוץ לכך "וכבסו שמלותם" – לבושי מחשבה דבור ומעשה, שזה צריך [לעשות] לבד.

חלל טפח שבאדם

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ו

לדוגמא: בנוסח הברכה על האש "בית שמאי אומרים שברא מאור האש ובית הלל אומרים בורא מאורי האש". ומבואר בגמרא שלדעת בית שמאי "חדא נהורא איכא" ולכן מברכים בלשון יחיד, ולדעת בית הלל "טובא נהורי איכא בנורא" (שלהבת אדומה לבנה וירקרקת. רש"י), ולכן מברכים בלשון רבים. כמובן, אין מחלוקת בכך שבמציאות רואים כמה גוונים, אלא שמברכים רק כאשר נהנים מן האור ('שיאותו לאורו'), ולדעת בית שמאי ההנאה היא עם ראיית האור באופן כללי וכיון שבמבט ראשון רואים אור אחד, צריך לברך "מאור האש". ואילו לדעת בית הלל כיון שלאחר התבוננות פרטית רואים באש כמה גוונים וכולם גורמים את ההנאה צריך לברך "מאורי האש".

והוא הדין בענייננו: כאשר רואים את האדם 'כמו שהוא', בכללות, הרי הוא מציאות אחת וגוש אחד. ולכן לדעת בית שמאי אין כאן חלל טפח, אבל בפרטיות גוף האדם הוא ציפוי חיצוני, "עור ובשר תלבישני", ובתוכו יש חלל טפח. ולכן לדעת בית הלל, מביא את הטומאים את

(לקסי שיחות ט"ו עמ' 318 הע' 66)

הלכות טומאת מת פרק יח, הלכה ב: אדם שֶהִשְׁקִיף בְּעַד הַחֲלוֹן וְהֵאָחִיל עַל הַטֹּמֵאָה – מְבִיא אֶת הַטֹּמֵאָה לְבֵית וְנִטְמָא כָּל הַבֵּית. הִיָּה מְטִיל עַל הַמִּקְצָה וּמִקְצָתוֹ פְּתוּחַ הַבֵּית וּמִקְצָתוֹ פְּחוּיָן, וְהֵאָחִילָה טֹמֵאָה עַל מִקְצָתוֹ שֶׁפְּחוּיָן – הַבֵּית טָמֵא. מִפְּנֵי שֶׁהָאָדָם חָלוּל וְיֵשׁ בּוֹ גִּבְהַ טֵפַח, וְכֵיוֹן שֶׁהֵאָחִילָה טֹמֵאָה עָלָיו – הָרִי זֶה כְּמֵאָחִיל עָלֶיהָ וּמְבִיא אֶת הַטֹּמֵאָה.

הדבר שנוי במחלוקת בית שמאי ובית הלל (אהלות פ"א מ"ד וה). לדעת בית שמאי, כיון שאין חלל טפח בין אדם החלון (או קרקע הבית) לאדם, אין האדם מביא את הטומאה. ולדעת בית הלל, "אדם חלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה". וכיון שבגוף האדם יש חלל טפח, הרי הוא נחשב לאוהל המביא את הטומאה. וכך פסק הרמב"ם. ויש לבאר שמחלוקת בית שמאי ובית הלל כאן נובעת ממחלוקת כללית ביניהם:

לדעת בית שמאי דיני התורה נקבעים לפי התוכן הכללי של הדברים הנראה במבט ראשון, על-דרך "אין לדיין אלא מה שענינו רואות" (סנהדרין ו, ב), ולדעת בית הלל יש להתחשב בפרטי הדברים, גם אם אינם ניכרים מיד ויש לחפש אחריהם.

איך יטוס הכהן מעל בית קברות?

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ו

המטוס עונה להגדרה זו. האפשרות השנייה, לדעת חלק מהפוסקים, היא שהכהן יתעטף כולו בשקית ניילון גדולה שאינה מקבלת טומאה (שכן אינה גדלה מן הארץ, ראה הלכות כלים פ"א ה"ג), האטומה באמצעות דבק וכדומה. ועדיין יש לעיין: ראשית, יתכן שדבר שאינו עשוי לשימוש קבוע אלא חד פעמי אינו נחשב כלי ולא יציל מפני הטומאה, ולכן יש להשתמש בניילון המיוצר מלכתחילה לשימוש קבוע.

ולגבי נקבים בשקית לצורך נשימה: להלן (פכ"ב ה"ו) מבואר שאם ניקב הכלי בידי אדם, אפילו נקב כל שהוא, אינו מציל מן הטומאה. ולפי-זה לכאורה, כל נקב לצורך אוורור יפסול את הכלי.

אמנם כתב ה'כסף משנה' (הל' כלים פכ"א ה"ב) שכלי שנעשה מתחילתו כשהוא נקוב, אינו נחשב כניקב בידי אדם ורק אם נעשה מלכתחילה שלם ואחר כך ניקב אינו מציל, ולפי זה שקית שמלכתחילה יוצרה מחוררת לא תיחשב כניקבה בידי אדם.

הלכות טומאת מת פרק כא, הלכה א: מִנֵּין לְצִמִּיד פְּתִיל שֶׁמְצִיל בְּאֶהָל הַמֵּת? שְׁנָאֵמַר: וְכָל כְּלֵי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צִמִּיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא. הָא יֵשׁ צִמִּיד פְּתִיל עָלָיו – טָהוֹר.

פוסקי זמנינו עסקו בשאלה כיצד יוכל כהן לטוס מעל בית קברות מבלי להיכשל באיסור טומאה למת ודנו האם ניתן לראות את המטוס ככלי אטום המגן על הנמצא בתוכו מפני הטומאה. ולחילופין, האם ניתן ליצור כלי אחר אליו יכנס הכהן וכך יהיה מוגן מפני הטומאה (ראה 'קונטרס כנפי יונה', 'תחומין' כב ע' 501, טהרת הכהנים כהלכתה ע' קנב ועוד).

והנה, התנאי הראשון הוא שהכלי עצמו אינו מקבל טומאה ודנו הפוסקים האם אלומיניום שהוא החומר העיקרי ממנו בנוי המטוס דינו ככלי מתכות המקבלים טומאה או רק המתכות הנזכרות בתורה בפירוש – זהב, כסף, נחושת וכו' - מקבלות טומאה (ראה שו"ת חשב האפור ח"ג סי' ע, אג"מ י"ד ב, קסג).

בנוסף לכך, ההגדרה 'צמיד פתיל' היא שהכיסוי מודבק לכלי ולא רק מונח עליו, ולכן לא ברור שאטימות דלתות

מתי נחשב העובר כילוד?

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ו

לפרוידור.

מקור ההלכה הוא בדברי רבי אושעיא (חולין עב, א), שגם לדעת רבי ישמעאל הסובר שעובר מת במעי אמו אינו טמא,

הלכות טומאת מת פרק כה, הלכה יב: מֵת עֲבָרָה בְּתוֹךְ מַעִיָּה וּפְשָׁטָה הִחִיָּה אֶת דָּדָה וְנִגְנָה בּוֹ – הִחִיָּה טֹמֵאָה שְׂבָעָה... וְטֹמֵאָה הִחִיָּה מְדַבְּרֵיהֶם, נִזְרָה שְׁמָא תִּנְעַ בּוֹ מִשְׁנֵיצָא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קא

ל'פרוודור', הרי אף שעדיין לא יצא החוצה, נחשב כילוד והאם טמאה טומאת לידה.

ומדייקים התוספות (שם ד"ה שהוציא) שהדברים אמורים דווקא חוץ לפרוודור, אבל ב'פרוודור' עצמו טהורה ועדיין אין הוולד נחשב לילוד. ולפי זה הקשו מדברי הגמרא (שם יו, ב) "דס הנמצא בפרוודור ספקו טמא", והרי הגמרא משווה שם דם נדה ללידה? ולכן חילקו בין דם נדה הנמצא ב'פרוודור' ספקו טמא, ללידה שהיא רק כאשר הוולד הוציא ראשו חוץ ל'פרוודור', שלא כמשמעות הגמרא.

אבל לפי גרסת הרמב"ם שטומאת המילדת היא גזירה שמה תיגע בעובר "משיצא לפרוודור" כי אכן ביציאה ל'פרוודור' בלבד נחשב העובר כילוד. וגם דם נדה טמא כשיצא ל'פרוודור'.

(קונטרס אחרון יו"ד סי' קפ"ט סק"ג)

אם נגעה בו המילדת - נטמאת, גזירת חכמים שמה יוציא הוולד את ראשו חוץ ל'פרוודור' (המגיע עד פתח בית הרחם) "והרי הוא כילוד ומטמא" (רש"י שם) והמילדת טטעה לחשוב שהיא טהורה כי עדיין לא נולד.

ואדמו"ר הזקן מדייק מלשון הרמב"ם - "שמה תגע בו משיצא לפרוודור" - שגם אם העובר עדיין ברחם, אם הגיע ל'פרוודור' הרי הוא כבר כילוד ומטמא (כי אין העובר מטמא עד שנולד. תוס' שם ד"ה גזירה). ואילו לפי הגרסה שלפנינו, "שמה יוציא הוולד ראשו חוץ לפרוודור" פירוש הדבר שהעובר נחשב כילוד רק בצאתו לבית החיצון, שמחוץ לפרוודור הרחם.

והנה, בגמרא (נדה מב, ב) הובאו דברי רבי אושעיה גם לענין טומאת יולדת - שאם הוולד הוציא ראשו חוץ

דלתות על שוורים, ומטריה בשבת יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ו

ויש שכתבו שאמנם דין זה נאמר רק לדעת הסוברים שאהל זרוק נחשב אהל (תוספות סוכה כא, א), אך בדעת הרמב"ם אין לומר כן שהרי פסק שאהל זרוק אינו נחשב אהל ובכל זאת הביא הלכה זו!

ומבאר ה'נודע ביהודה' (מהדורת אר"ח ל):

כתבו התוספות (עירובין ל, א) שאף כי אהל המיטלטל בפני עצמו אינו נחשב אוהל, כאשר הוא מונח על דבר אחר הנחשב אהל, ממילא חל גם עליו שם אהל, ומאחר והשוורים עצמם נחשבים אהל, כנלמד מהכתוב 'עור ובשר תסוככני', ממילא גם הדלתות שעליהם נחשבות אהל וחוצצות בפני הטומאה.

ולפי זה כתב שאין להתיר פתיחת מטריה בשבת, כי אף שמצד עצמה אינה נחשבת אהל, מאחר והאדם הנושא אותה נחשב אהל (כי מהפסוק 'עור ובשר תסוככני' למדים שכל בעל חי נחשב אהל), גם המטריה נחשבת אהל ואסור לפותחה בשבת.

הלכות פרה אדומה פרק ב, הלכה ז: מביאין שוורים... ומניחים על גביהן דלתות, ויושבין התינוקות על גבי הדלתות, כדי שיתחיל האהל מבידיל בינם לבין הארץ, מפני קבר התחום. האם בפתיחת מטריה בשבת יש איסור 'עשיית אהל'?

בדיני טומאה נחלקו תנאים האם 'אהל זרוק' (המיטלטל ממקום למקום) נחשב אהל וחוצץ בפני הטומאה. ולהלכה פסק הרמב"ם (הל' טומאת מת פ"א, ה"ה) שאינו נחשב אהל. ויש שלמדו מכאן שגם לגבי איסור עשיית אהל בשבת אהל המיטלטל אינו אהל, וממילא אין איסור בפתיחת מטריה שנועדה להיטלטל ממקום למקום.

אך בהלכה זו מבואר שהתינוקות שנשלחו למלא מים עבור אפר הפרה היו יושבים על גבי שוורים שעליהם דלתות, וזאת משום שאם ישבו על גבי השוורים עצמם, יתכן שיעברו מעל טומאה, ולכן היו יושבים על גבי דלתות, כדי שרגליהם לא יצאו החוצה.

ולפי הדעה שאהל זרוק אינו נחשב אהל, לכאורה קשה איך מועילות הדלתות לחצוץ בפני הטומאה?

מי ים למי חטאת ולנטילת ידיים יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ו

צורך בטעם זה כי הם פסולים מחמת מליחותם. ב. רק מים שאין תקנה למליחותם פסולים למי חטאת, אך מי הים ניתנים להמתקה באמצעים שונים, ולכן פסולים רק משום שאינם כמעין.

ולגבי נטילת ידיים, נפסק ב'שולחן ערוך' (אר"ח קס, ט) שמים מלוחים פסולים לנטילה, וכתב על כך ה'מגן אברהם' (שם סק"ב): 'מי הים ראויין לשתיית הכלב אם מרתיחין אותן, וה'מחצית השקל' (שם) ביאר כוונתו שמאחר ואם ירתיחו את המים יהיו ראויים לשתייה, הרי הם כשרים לנטילה גם ללא הרתחה. ולפי זה דין נטילת ידיים כדין מי חטאת.

אך אדמו"ר הזקן (שם סי"ב) כתב: 'זמי הים הן מלוחין

הלכות פרה אדומה פרק ו, הלכה יב: מים המפין והמכניחין - פסולין. ואלו הן המפין: המלוחים או הפושרים. הקשה ה'כסף משנה': לעיל (הלכה י) כתב הרמב"ם שמי הים הגדול פסולים למי חטאת כי הוא נחשב כ'מקוה' ולא כמעין. ולכאורה, לפי המבואר כאן שמים מלוחים פסולים, בלא-הכי מי הים פסולים מחמת מליחותם, ולשם מה הוצרך לטעם אחר?

ותירץ:

א. במקומות מסוימים בים יש מים מתוקים, 'כמו שהוא ידוע לספנים שמכירים המקומות ההם ושואבים מהם ושותים'. ולגבי מים אלו הוצרך הרמב"ם לתת טעם שפסולים כי אינם כמעין, אך לגבי שאר מי הים אכן אין

אין די שיקראו מים אלא הם צריכים להיות ראויים לשתייה בפועל, ומטעם זה מים סרוחים פסולים לנטילת ידיים אף שהם קרויים מים, ולכן מי הים כשרים לנטילה רק אם הרתיחו אותם והם ראויים לשתייה בפועל (ראה 'קבא דקשייאת' כב, 'קבא דתירוצא' (גשטטר) שם).

ואין ראויין לשתיית כלב, ואין נוטלין מהן לידיים אלא אם כן הרתיחו אותם, שאז ראויים, הרי שלדעתו כשרים לנטילת ידיים רק אם הורתחו בפועל, בשונה מדין מי חטאת שכשרים אף ללא הרתחה. וטעם החילוק, כי לגבי מי חטאת צריך שיקראו 'מים חיים', ולשם כך די שהם ראויים לתיקון, אך בנטילת ידיים

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ו

ספק טומאה מדרבנן – טהור?

ראה מקואות פ"ב מ"ב) אף אם טומאתו מדרבנן, כי דבר שהוא בחזקת טמא (אפילו שהוא רק מדרבנן), לעולם הוא בטומאתו עד שיתברר שטהר. ורק כאשר הטהור נגע בספק טומאה, אזי בטומאה מדרבנן ספקו טהור, כי מעמידים הטהור בחזקתו. וה'כסף משנה' הקשה:

להלן (פ"י מ"ח) כתב הרמב"ם שהזאה אינה צריכה שיעור, וטמא ש"נגע בו מן המים בכל שהוא טהור", ואם כן מדוע פסק כאן שמים המעורבים פסולים, והרי אף שבהזאה מעורבים מים פסולים, גם מעט מים הנוגעים בטמא מטהרים אותו?

ותרץ בשם הר"י קורקוס:

הזאה אמנם אינה צריכה שיעור והזאה כל שהיא מטהרת, אבל אזור שבו מזה צריך שיהא בו שיעור הזאה, וכיון שהמים באזור מעורבים עם מים פסולים, חסר בשיעור המים הכשרים.

הלכות פרה אדומה פרק ט, הלכה ח: מים מקדשין שנתערבו בהן מים אחרים כל שהוא... הרי אלו פסולין. זו דעת חכמים (זבחים פ, א) שמי חטאת מקדשין באפר הפרה שנתערבו בהם מים שאינם כשרים להזאה, נפסלו כי 'יש בילה', היינו לח בלח מתערב היטב 'ואין לך טיפה מזה שאין בחבירו' (רש"י שם) ו'הזאה צריכה שיעור', וכאן אין בהזאה שיעור כי יש בה מהמים הפסולים. ואף אם יזה הזאה, אין היא מצטרפת לראשונה (כסף משנה).

ומקשה ה'משנה ראשונה' (פרה פ"ט מ"א):

מן התורה, המים הפסולים בטלים ברוב המים הכשרים, ואם נאמר שבמי חטאת החמירו חכמים (כמו שכתבו התוספות זבחים עט, ב), הרי זה רק ספק אם אין שיעור הזאה במים אלו, וספק דרבנן לקולא?

ומבאר: בספק במי חטאת הבאים לטהר את הטמא, יש להחמיר כי הדבר דומה לטמא הטובל במקוה וספק אם יש בו מים כשיעור מקוה שספקו טמא (לדעת רבי יוסי והלכה כמותו).

שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ו

מתי מתחיל היום?

ה'יום' הוא מהנץ החמה, שהרי היום נקבע לפי סיבוב השמש על פני כדור הארץ שתחילתו עם הנץ החמה, אלא שבגמרא למדו מפסוק שניתן להחשיב את הזמן שמעלות השחר ואילך כיום, היינו שהיום 'לוקח' כביכול חלק מהלילה ומצרפו אליו, אך מאחר וזו רק תוספת על היום, ראוי יותר לקיים את מצוות היום בזמן עצם היום ולא בזמן התוספת (ראה אגרות משה יו"ד א' ע' שנו, קהלות הקודש – מגילה ח"א סי' טו).

ונפקא מינה' בין השיטות: כתב ה'מרדכי' (מגילה סי' תתא) שרק מצוות שמפורש בתורה שזמנן ביום יש לקיימן לכתחילה לאחר הנץ החמה, אך מצוות ציצית שלא נאמר בה 'יום' אלא שמהפסוק 'וראיתם אותו' למדים שצריכה להתקיים בזמן של ראייה, אפשר לקיימה לכתחילה מעלות השחר.

ונראה שדברים אלו הם רק לשיטת הרמב"ם שמעלת נץ החמה היא משום שלפני כן אינו יום גמור, ולכן אין זה שייך במצוות ציצית שאינה תלויה ביום אלא בראייה, אך לשיטת רש"י כל המצוות הנוהגות ביום כשרות לכתחילה מהתורה מעלות השחר, אלא שחכמים איחרו את זמנן שמא יקדים ויעשה אותן לפני עלות השחר, וגזירה זו שייכת גם בציצית (קהלות הקודש שם).

הלכות פרה אדומה פרק יא, הלכה א: וּמָה עַל הָאֵדָם אוּ עַל הַבָּלִים בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי אַחֲרֵי שְׁתַּנְּנֵן הַחֲמָה. וְאִם הָיָה מִשְׁעָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר – בָּשָׂר.

הזאה היא אחת המצוות שזמנן ביום ולכתחילה יש לעשותן לאחר הנץ החמה אך בדיעבד יוצאים ידי חובה אף אם עשו אותן מעלות השחר.

ובטעם הדין נחלקו ראשונים. רש"י (מגילה כ, א) פירש שמדאורייתא החל מעלות השחר הוא כבר יום גמור אלא שחכמים תיקנו לקיימן מאוחר יותר שמא יטעה ויעשה אותן קודם עלות השחר ולא ייצא ידי חובתו.

אך הרמב"ם בפירוש המשניות (מגילה שם) כתב: 'ומה שאמר: 'וכלם שעשו משעלה עמוד השחר כשר' – למי שעבר ועשה בעת הצורך הגדול, אבל המעשה הגמור הוא אחר הנץ החמה'. ומדבריו משמע שלאחר הנץ החמה הוא יום גמור, ואילו לפני כן אינו בגדר יום גמור וכשר רק בדיעבד.

וכן יש לדייק מלשון הרמב"ם בהלכה זו שכתב שלכתחילה יש להזות מהנץ החמה ולא הזכיר שזהו מדרבנן, ומשמע שמדאורייתא יש להזות לכתחילה לאחר הנץ החמה (ואילו לדעת רש"י מדאורייתא אין מעלה כלל בהזייה לאחר הנץ החמה וזו רק תקנה מדרבנן), כי עצם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ח אייר'ה' סיון תשע"ו

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ו

הלכות טומאת מת

פרק שמונה עשר

(1) יבאר דין אדם שהאחיל בידו אחת על המת ובידו האחרת על הכלים, אדם שהשקיף בצד החלון והאחיל על הטומאה ואם היה מוטל על האסקופה, נושאי המת שעברו בו תחת אכסדרה והגיף אחד מהם הדלת וסמכו, תנור שעומד בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ והאחיל מת על עינו.

1 א. אדם שהאחיל בידו אחת על המת והאחיל
2 בשניה² על הכלים³, או שנגע במת והאחיל על
3 הכלים: אם יש בידו פותח טפח - הכלים טמאים⁴,
4 ואם לאו - טהורין⁵. וכן שני פתים ובהם שני חצאי
5 זיתים⁶, ופשט ידו לבית זה וידו השניה לבית השני:
6 אם יש בידו פותח טפח - ערב את הטמאה⁷ ונעשה
7 הפל פאהל אחד, ונטמא הוא והפתים⁸; ואם לאו -
8 אינו מביא את הטמאה.

(2) בעודו מאחיל על המת. (3) בעוד ידו נוגעת במת.
(4) שהאדם נעשה אוהל והוא מאחיל על המת ועל הכלים.
(5) וכן אם האחיל על הכלים אחר שפירש מן המת - הכלים
טהורים, אפילו אם יש בידו טפח, מפני שאינו מטמא
באוהל אלא המת עצמו, אבל לא אדם וכלים שנטמאו במת,
אבל בחיבורים מטמא באוהל. (6) מבשר המת, ושיעורו
לטמא - כזית. (7) שהרי הוא מאחיל על כזית שלם.
(8) כלומר, הכלים ובני אדם הנמצאים בשני הבתים.

9 ב. אדם שהשקיף בצד החלון והאחיל על הטמאה⁹
10 - מביא את הטמאה לבית¹⁰ ונטמא כל הבית. הנה
11 מטל¹¹ על האסקופה ומקצתו בתוך הבית ומקצתו
12 בחוץ, והאחילה טמאה על מקצתו שבחוץ - הבית
13 טמא. מפני שהאדם חלול ויש בו גבה טפח¹², וכיון
14 שהאחילה טמאה עליו - הרי זה כמאחיל עליה
15 ומביא את הטמאה. וכן אם היתה טמאה בבית
16 והאחילו טהורין על מקצתו¹³ שבחוץ - הרי אלו
17 טמאין, מפני שהוא¹⁴ כמאחיל על הטמאה, והאדם
18 מביא ואינו חוצץ, כמו שבארנו.

(9) שהייתה בחוץ סמוך לכותל הבית, והמשקיף כפף את
גופו לחוץ דרך החלון. (10) אף על פי שהמשקיף נשען
על החלון ונמצא ארץ החלון מפסיק בין הטומאה לבית,
והטעם מבואר למטה: "מפני שהאדם חלול וכו'".
(11) אדם חי. (12) ונעשה אוהל. (13) של האדם החי
המונח על האסקופה. (14) האדם המוטל על האסקופה.

19 ג. נושאי המת שעברו בידו¹⁵ תחת האכסדרה¹⁶,
20 והגיף¹⁷ אחד מהן את הדלת וסמכו במפתח¹⁸ כדי

21 שלא יטמא הבית, וכן אם היה אדם מבפנים¹⁹ או
22 מבחוץ סמוך הדלת: אם יכול הדלת לעמוד בפני
23 עצמו²⁰ - הבית טהור, ואם לאו - הבית טמא; לפי
24 שנמצא האדם הוא שחצץ בפני הטמאה, והאדם
25 והכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו.

(15) כלומר, עימו. (16) שטח מקורה לפני חזית הבית
ומשקיף הדלת נכנס תחת גגה (רבינו בפירושו למשנה, ויש
מפרשים, שתקרת הבית סוככת על האכסדרה). (17) סגר
את הדלת לפני שנכנס המת תחת גג האכסדרה. (18) כדי
שלא תיפתח הדלת. המפתחות שלהם היו כמין יתד של עץ.
(19) בבית. (20) ולא תיפתח מאליה.

ד. תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו²¹ קמורה
26 לחוץ²², והאחילו נושאי המת על עינו הקמורה -
27 התנור טמא²³ והבית טהור²⁴; שהרי אין התנור גבוה
28 מעל הארץ²⁵ כדי שייכא טמאה לבית. מגדל הפא
29 במדה²⁶ שהוא עומד בתוך הפתח²⁷ ונפתח לחוץ²⁸:
30 טמאה בתוכו - הבית טהור²⁹, טמאה בבית - מה
31 שבבתוכו טמא³⁰; שהרי הוא פתוח בתוך הפתח³¹,
32 ודרך הטמאה לצאת ואין דרכה להכנס. היתה
33 מוכני³² שלו משוכה לאחוריו³³ ויוצאת³⁴ פחות
34 מטפח³⁵ ואינה נשמטת³⁶, וטמאה שם בתוכה כנגד
35 הקורות³⁷ - הבית טהור; שאף על פי שהיא יוצאה,
36 אינה נשמטת³⁸ ואינה יוצאת טפח³⁹. והוא שיהיה
37 בה⁴⁰ טפח⁴¹ על רום טפח חלול; אבל אם אין
38 במוכני חלל טפח - הרי הטמאה רצוצה בתוך הבית
39 והבית טמא. הנה המגדל עומד בתוך הבית⁴²
40 והטמאה בתוכו או בתוך התבה שלו⁴³, אף על פי
41 שאין ביציאתו פותח טפח - הבית טמא⁴⁴. טמאה
42 בבית - מה שבבתוכו טהור⁴⁵; שדרך הטמאה לצאת
43 ואין דרכה להכנס.
44

(21) לתנורים המוסקים מבפנים היו חורים שדרכם יוצא
העשן ומוציאים את האפר, ונקרא עין התנור. (22) כעין
סילון יוצא מהחור לחוץ. ויש מפרשים "קמורה" היינו שעל
גבי העין מבחוץ עשוי כעין גג קטן כדי שלא ייכנס הגשם
לתנור, והמדובר כשעין התנור שבחוץ פחותה מטפח (הר"ש
במשנתנו, ודעת הרא"ש, שהמדובר כשיש בה פותח טפח,
ורבינו לא גילה דעתו בפירושו). (23) שהטומאה נכנסת
לכלי חרס אפילו דרך נקב קטן ורק "צמיד פתיל" (כיסוי
מהודק) חוצץ. (24) כי התנור המחובר לכתלי הבית הרי
הוא מן התורה כבית ממש שיש לו דפנות, שאין טומאה
נכנסת לו בפחות מפותח טפח, אלא שחכמים גזרו בתנור
שבתוך הבית משום חוץ לבית, וסוברים בית הלל במשנתנו,
שגזרו על התנור בלבד, אבל לא החמירו לטמא את כל
הבית. (25) אלא קבוע בקרקע ולפיכך אין עליו דין כלי

- 12 - פְּלִים שֶׁתַּחַת הַשְּׁפֹעַ 58 טְמָאִים 59; טְמָאָה תַּחַת
13 הַשְּׁפֹעַ 60 - פְּלִים שֶׁבְּאֵהָל טְמָאִים 61. הַטְּמָאָה 62 מְתוֹךְ
14 הַשְּׁפֹעַ 63 - הַנוֹגֵעַ בּוֹ 64 מְתוֹכוֹ 65 טָמֵא טְמֵאת
15 שְׂבָעָה 66, וְהַנוֹגֵעַ בַּשְּׁפֹעַ מֵאַחֲרָיו טָמֵא טְמֵאת
16 עֶרְבִי 67; נִעְשָׂה הַשְּׁפֹעַ מֵאַחֲרָיו כְּאִלוֹ הוּא כְּלִי שֶׁנֹּגַע
17 בְּאֵהָל. הֵיחָה הַטְּמָאָה עַל אַחֲרָיו הַשְּׁפֹעַ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ
18 מֵאַחֲרָיו טָמֵא טְמֵאת שְׂבָעָה, וְהַנוֹגֵעַ בַּשְּׁפֹעַ בְּתוֹכוֹ
19 טָמֵא טְמֵאת עֶרְבִי. פִּחְצִי זֵית מְתוֹכוֹ וְכִחְצִי זֵית
20 מֵאַחֲרָיו - הַנוֹגֵעַ בּוֹ בֵּין מְתוֹכוֹ בֵּין מֵאַחֲרָיו טָמֵא
21 טְמֵאת עֶרְבִי 68, וְהֵאֵהָל עֲצָמוֹ 69 טָמֵא טְמֵאת שְׂבָעָה.

54) שכתליו אינם זקופים אלא משתפעים והולכים ומתוך כך שטח האוהל מתרחב אולם המרחק בין הקרקע ובין יריעות האוהל פוחת והולך. 55) בסמוך לקרקע. 56) כלומר, פחות מטפח. המדובר באוהל שגגו שטוח בטפח על טפח או יותר. 57) תחת הגג לא תחת הכתלים המשופעים. 58) בין במקום הגבוה טפח על הארץ ובין במקום שאין בינו ובין הארץ טפח. 59) משמיענו שני דברים: א. אין אנו דנים את הכתלים כאילו הם זקופים ומסגרות הגג יורדות וסותמות והאוהל מצטמצם לשטח שתחת הגג; ב. שאפילו המקומות שאין בינם ובין הקרקע טפח נידונים כאוהל, והטעם מפני שכל השטח המוקף יריעות הוא אוהל אחד ואם יש בו פותח טפח במקום אחד דין אוהל על כולו ואפילו במקום שאין בו טפח. 60) בכל מקום שהוא אפילו במקום שאין בו רום טפח. 61) שהרי הכל אוהל אחד. 62) עד כאן למדנו דיני השיפוע כמאהיל, ומכאן ואילך דיני נגיעה בשיפוע. 63) כלומר, בין הקרקע ובין היריעה המשופעת בכל מקום שהוא. 64) בשיפוע. 65) בפנים האוהל. 66) אפילו אם פינו המת מתוכו לפני שנגע. 67) המדובר ביריעות המקבלות טומאה אפילו כשהן נטויות כאוהל וחוצצות בפני הטומאה, כגון של פשתן או צמר או עור, ולפיכך שני צדדיהן נידונים כשני כלים, הפנימי מאהיל על המת ומיטמא וגם מטמא אחרים כמת עצמו, והחיצון טמא מפני שנגע בפנימי ודינו ככלים שנגעו בכלים שנגעו במת, משטמאים טומאת ערב בלבד. והמדובר כשפינו את המת לפני שנגע, אבל הנוגע בחיצון בעוד המת שם טמא טומאת שבעה. 68) שני החלקים אמנם מצטרפים אף על פי שהאחד מבפנים והשני מבחוץ, אולם, מפני שאין כזית שלם מצד אחד אין שום צד נידון כאילו היה בו בעצמו כזית שלם. 69) תוספתא שם פרק א הלכה א. יריעות האוהל טמאים טומאת שבעה, מפני שלטומאת עצמן אין הבדל בין תוכו ובין אחוריו. ולפיכך מצטרפים שני חצאי הזיתים לטמאן טומאת שבעה.

- 22 ח. הִיָּה כִּנְף הָאֵהָל מְרֻדָּה 70 עַל הָאֶרֶץ וְטְמָאָה תַּחַת
23 כִּנְף הָאֵהָל הַפְּרוּשׁ עַל הָאֶרֶץ אוֹ עַל גִּבִּי הַכִּנְף -
24 טְמָאָה בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה 71, בּוֹקֶצֶת וְיֹרֶדֶת.

70) סרוח ומונח על הארץ ואין אוויר תחתיו מחובר לאוויר האוהל. 71) ככל טומאה רצוצה, מוכן שכל האוהל נטמא כנוגע בכלים שנטמאו במת, אבל הכלים שתחת האוהל ולא נגעו בו - טהורים.

מן התורה ואינו מביא את הטומאה לבית אפילו מדרבנן, שלא גזרו על הבית. ומכאן, שאם התנור העומד בבית אינו עומד על הקרקע והרי הוא ככלי מן התורה, הטומאה יוצאת ממנו דרך פיו לבית ומטמאהו. 26) כעין ארגז גדול, שמחזיק ארבעים סאה בלח (למעלה פרק ו הלכה ב) ואינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה. 27) וממלא כל רחבו. 28) דלת המגדל. 29) ואף על פי שהמגדל בולט לבית אין הטומאה נכנסת לו מפני שהמגדל הבא במידה חוצץ. 30) המדובר, כשאין לבית פתח אחר להוציא בו את הטומאה ואין לה יציאה אחרת אלא דרך הפתח שהמגדל ממלא אותו. 31) שהטומאה תצא שם. 32) בסיס המגדל העומד על גלגלים. 33) לאחוריו המגדל. 34) לתוך חלל הבית. 35) במשנה כתוב "שלוש אצבעות" ומפרש רבינו שלאוו דווקא שלוש אצבעות והכוונה לפחות מטפח (טפח = ארבע אצבעות. בכורות לט עמוד ב). 36) הבסיס מחובר למגדל. 37) במקום מגולה לתקרת הבית. 38) אבל אם היא נשמטת דינה ככלי ואינה חוצצת. 39) ולפיכך אין הטומאה יוצאת ממנה לבית כמו שנתבאר כבר כמה פעמים, שטומאה אינה עוברת דרך פתח שאין בו טפח. 40) בכל המוכני. 41) ובחלק שתחת התקרה אין טפח. 42) כל הדינים שלמעלה נאמרו במגדל העומד בפתח הבית. 43) תיבה קטנה העומדת בתוך המגדל. 44) מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הבית. 45) כשאין בפתח המגדל טפח. ואם יש בו טפח נכנסת הטומאה לתוכו מן הבית.

- 1 ה. פְּלִים שֶׁבִּין הַמִּגְדָּל וּבֵין הָאֶרֶץ 46, שְׁפִינוּ וּבֵין
2 הַכֶּתֵּל, וְשְׁפִינוּ וּבֵין הַקּוֹרוֹת 47: אִם יֵשׁ שָׁם פּוֹתֵחַ
3 טָפַח - טְמָאִים 48, וְאִם לֹא - טְהוֹרִים; שְׁהָרִי אֲנִי
4 רוֹאִים אֶת הַקּוֹרוֹת כְּאִלוֹ הֵן יוֹרְדוֹת וְסוֹתְמוֹת.

46) המגדל עומד על גלגלים ויש מקום פנוי בין שוליו ובין הקרקע. 47) וטומאה בבית. 48) שטומאת הבית נכנסת שם.

- 5 ו. הֵיחָה הַטְּמָאָה תַּחַת הַמִּגְדָּל בֵּינוּ וּבֵין הָאֶרֶץ, אוֹ
6 בֵּינוּ וּבֵין הַקּוֹרוֹת, אוֹ בֵּינוּ וּבֵין הַכֶּתֵּל, בֵּין שְׁנֵי שָׁם
7 חָלַל טָפַח בֵּין שְׁנֵי שָׁם - הַבֵּית טָמֵא 49. הִיָּה עוֹמֵד
8 בְּאֵוִיר 50 וְטְמָאָה בְּתוֹכוֹ - פְּלִים שְׂבָעָה 51 טְהוֹרִים 52;
9 טְמָאָה בְּעֵבִיו - פְּלִים שְׂבָעָה 53 טְהוֹרִים.

49) כלל אמרו: צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא, אבל אינם מצילים על הטמאים מליטמא. לפיכך, אף על פי שהטומאה מונחת באוהל הפנימי, היא מטמאה את הכלים שבאוהל החיצון. 50) במקום מגולה לרקיע. 51) המדובר במגדל שכתליו עשויים לוחות כפולים וביניהם חלול, ובשטח שבין לוח ללוח עומדים או תלויים כלים. 52) שהרי הם מוגנים מכל צד על ידי אוהל. וזה שאמרנו למעלה שאוהל אינו מציל על הטמאים מליטמא הכוונה לאוהל תוך אוהל, וטומאה בפנימי וסוף הטומאה לצאת. 53) שבתוך המגדל עצמו.

- 10 ז. כָּל שְׁפֹעֵי אֵהָלִים - פְּאֵהָלִים. בֵּיצֵד? אֵהָל שְׁהוּא
11 שׁוֹפֵעַ וְיֹרֶדֶת 54 וְכֵלָה 55 עַד כְּאֶצְבָּע 56, וְטְמָאָה בְּאֵהָל 57

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) יבאר דין כוורת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח הבית ופיה לחוץ וכזית ממת נתון תחתיה או על גבה, היתה גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה, כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה לפניו והיא כלי שלם וחלולה וכזית מת נתון תחתיה וכו', כוורת שהיא בתוך הבית והיא ממלאה את כל גובה הבית ופיה למעלה וכו', כוורת חלולה שהיא כלי שלם והיתה מונחת על צידה באויר וכזית מת תחתיה וכו', כוורת שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה לאויר וטומאה תחתיה וכו', גמל העומד באויר וטומאה תחתיו או שהיה רוכב, אם הנזיר מגלח על אלו הטומאות ואם הנכנסים למקדש חייבים עליהן כרת.

1 א. פֶּוֹרֶת³ שֶׁהִיא מְטֻלֶת בְּאַרְצָה⁴ וְהִיא בְּתוֹךְ פֶּתַח
2 הַבַּיִת וּפִיהָ⁵ לַחוּץ, וּכְזִית מִן הַמֶּת נָתוּן תַּחְתֶּיהָ אוֹ
3 עַל גְּבֵה מִבְּחוּץ⁶ - כֹּל שֶׁהוּא כִּנְגַד הַזֵּית בְּתַחְתֶּיהָ⁷
4 אוּ בְּגִבֶּה⁸ טֵמֵא⁹, וְכֹל מֵה שֶׁבְּאוֹרֵי תוֹכָהּ¹⁰ טְהוֹר¹¹,
5 חוּץ מִכָּלִי שֶׁהוּא כִּנְגַד הַטֵּמְאָה¹², וְהַבַּיִת טְהוֹר¹³.
6 הִיתָה הַטֵּמְאָה בְּבֵית - אֵין טֵמֵא אֶלָּא הַבַּיִת¹⁴, אֲבָל
7 כָּלִים שֶׁבְּתוֹכָהּ אוֹ תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גְּבֵה¹⁵ טְהוֹרִים¹⁶.
8 הִיתָה הַטֵּמְאָה בְּתוֹכָהּ¹⁷ - הַכֹּל טֵמֵא, כֹּל שֶׁבְּבֵית וְכֹל
9 שֶׁבְּתוֹכָהּ¹⁸ וְכֹל שֶׁעַל גְּבֵה וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ כִּנְגַד
10 הַטֵּמְאָה¹⁹, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. הִיתָה גְּבוּהָ מִן הָאָרֶץ
11 טֵפַח וְטֵמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּבֵית אוֹ עַל גְּבֵה - הַכֹּל
12 טֵמֵא²⁰, כֹּל שֶׁבְּבֵית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל גְּבֵה;
13 אֲבָל כֹּל שֶׁבְּאוֹרֵי תוֹכָהּ טְהוֹר²¹, חוּץ מִכָּלִי שֶׁהוּא
14 כִּנְגַד הַטֵּמְאָה²². הִיתָה הַטֵּמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַכֹּל טֵמֵא,
15 כֹּל שֶׁבְּתוֹכָהּ וְכֹל שֶׁבְּבֵית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל
16 גְּבֵה. שֶׁהַכָּלִים אוֹ הָאָדָם שֶׁנַּעֲשֶׂוּ אֹהֶל עַל הַטֵּמְאָה
17 אוֹ שֶׁהִיתָה הַטֵּמְאָה עַל גִּבֵּיהֶן - מְבִיאִין וְלֹא
18 חוֹצְצִין²³, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁴. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים²⁵?
19 בְּזֶמֶן שֶׁהִיא כָּלִי²⁶ וּמִחֻלְחָלֶת²⁷; אֲבָל אִם הִיתָה
20 פְּחוּתָהּ²⁸ וְסֵתֶם הַמָּקוֹם הַנִּפְתָּח בְּקֶשׁ, שֶׁהָרִי אֵינָהּ
21 כָּלִי, אוֹ שֶׁהִיתָה אֲפֻצָּה²⁹ עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ חֻלָּל
22 טֵפַח אֶלָּא אֲטוּמָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בָּהּ חֻלָּל טֵפַח
23 בְּמָקוֹם אֶחָד³⁰. הִיתָה³¹ גְּבוּהָ מִן הָאָרֶץ טֵפַח
24 וְטֵמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּבֵית - הָרִי הַבַּיִת וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ
25 טֵמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֹהֶל אֶחָד³², וְתוֹכָהּ וְגִבֶּה
26 טְהוֹר³³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֹהֶל שֶׁל עֵץ³⁴ וְאֵינוֹ כָּלִי. הִיתָה
27 טֵמְאָה בְּתוֹכָהּ³⁵ - אֵין טֵמֵא אֶלָּא תוֹכָהּ. הִיתָה עַל
28 גְּבֵה - כִּנְגַדוֹ עַד לְרָקִיעַ טֵמֵא³⁶. הִיתָה מְנַחֶת עַל
29 הָאָרֶץ³⁷ וּפִיהָ לַחוּץ וּכְזִית מִן הַמֶּת נָתוּן תַּחְתֶּיהָ³⁸ -
30 כִּנְגַדוֹ עַד הַתַּהוֹם טֵמֵא³⁹. הִיָּה עַל גְּבֵה⁴⁰ - כִּנְגַדוֹ עַד
31 הָרָקִיעַ טֵמֵא⁴¹. הִיתָה טֵמְאָה בְּבֵית - אֵין טֵמֵא אֶלָּא
32 הַבַּיִת בְּלִבָּד⁴². הִיתָה טֵמְאָה בְּתוֹכָהּ - אֵין טֵמֵא אֶלָּא
33 תוֹכָהּ⁴³.

(2) כל מקום שנאמר בפרק זה "טהור" או "טמא", הכוונה לכלים הנמצאים בשטח שבו דנים. (3) אהלות פ"ט מ"א.

(4) ואין בינה ובין הקרקע טפח. (5) ומקצת הכוורת עצמה. (6) על גב המקצת שבחוץ או תחתיה. והמדובר, כשהכוורת מחזיקה ארבעים סאה (רבינו בפירושו למשנה), שאינה מקבלת טומאה. אבל היא מביאה את הטומאה, וגם חוצצת בפני הטומאה (למעלה פ"ג ה"ג). (7) כשהטומאה על גבה. (8) כשהטומאה תחתיה. (9) שטומאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. ואף-על-פי שכלי עץ הבאים במידה (מחזיקים 40 סאה) חוצצים, זה נאמר רק להציל מה שבצידי הטומאה. אבל שכנגד הטומאה, מציל רק אוהל עם דפנות בלבד (ראה 'תוספות יום טוב'). (10) שלא כנגד הטומאה. (11) ואין אנו אומרים מכיוון שהטומאה בקעה ונכנסה לכוורת שהיא אוהל, הרי היא מתפשטת בכל אורה ומטמאה כל מה שבתוכה, לפי הכלל שכל הבית כאילו מלא טומאה. והטעם, מפני שלא אמרו כלל זה אלא כשעצם הטומאה, היינו הכזית מן המת, נמצא בבית. אבל כאן, כשאין בכוורת אלא כוחה של הטומאה בלבד, אינה מתפשטת לצדדים, אלא ממשיכה ובוקעת כנגד הכזית (כספ-משנה) [ראה משנה אחרונה, שהביא כמה הוכחות לסתור סברא זו, אבל קשה למצוא הסבר אחר לדברי רבינו כאן]. (12) ואין הכוורת מצילה, אף-על-פי שיש בתוכה פותח טפח. והטעם, מפני שגזרו משום אין בה פותח טפח (סדרי טהרות). יוצא מזה, שלהלכה אין כל הבדל בין גבה ובין תוכה. ולמה לא כלל אותם רבינו בבבא אחת? מפני שבדין גבה, התכוון להדגיש שכנגד הטומאה טמא, ובדין תוכה החידוש הוא שאינה מטמאה שלא כנגד הטומאה. (13) שהרי הטומאה מונחת בחוץ והיא רצוצה. (14) משמע, כל מה שבבית אפילו הכלים שתחת הכוורת בפנים הבית, ואף-על-פי שאין תחתיה פותח טפח. (15) בחלק שמחוץ לבית. (16) תחתיה ועל גבה אין כל סיבה שתתפשט לשם הטומאה, וכלים שבתוכה טהורים אפילו בחלק שבתוך הבית, מפני שהכוורת מצילה על מה שבתוכה, ואף-על-פי שאין בה פותח טפח. ומה שאמרו: כלי נעשה אוהל לטמא אבל לא לטהר, הכוונה רק לכלים שמחוצה לו (סדרי טהרות). (17) בתוך הכוורת, אפילו אם היא בחלקה שמחוץ לבית. (18) כשהטומאה בתוכה, כאילו כולה מליאה טומאה (ראה למעלה הערה ח), והדופן העליון מאהיל עליה ומטמא כל מה שבתוכה, בין בחלק שבבית ובין בחלק שמחוצה לו. והבית טמא, מפני שאוהל בתוך אוהל אינו מציל על הטומאה מלטמא (ראה הערות פ"ח ה"ו), וכאילו הטומאה בבית. [בסדרי טהרות מבאר, שאוהל ממש בתוך אוהל מציל, כשיש פתח פתוח לחוץ. אבל כלי שנעשה אוהל, אינו מציל אפילו עם פתח. הבדל זה משמש יסוד להבנת שיטת רבינו בהלכות הבאות]. (19) זה נמשך גם לעל גבה, ובשניהם מטהר רבינו כלים שמחוץ לבית שאינם כנגד הטומאה. וטעמו, מפני שיש כאן אוהל פותח טפח על הטומאה, הרי הוא גם חוצץ בפני הטומאה, ואף-על-פי-כן מה שכנגד הטומאה טמא, גזירה דרבנן. משום אין בכוורת פותח טפח, שהיא טומאה רצוצה הבוקעת ומטמאה כל מה שכנגדה (סדרי טהרות). (20) מפני שהכוורת מאהילה על הטומאה, נתחברה לאוהל אחד עם כל הבית. ואפילו אם הטומאה על גבה, שהרי הכוורת אינה חוצצת, וכאילו הטומאה תחתיה, כמבואר

7 טַפְּחָה⁴⁷ וְטַמְאָה תַּחְתִּיהָ⁴⁸ או בְּתוֹכָהּ או על גְּבֶהָ⁴⁹ או
8 בְּבֵית - הַכֹּל טָמֵא; כָּל שֶׁבִּבְתּוֹ וְכָל שֶׁתַּחְתֶּיהָ - מִפְּנֵי
9 שֶׁהִיא וְהַבֵּית כְּאֵהָל אֶחָד⁵⁰, וְכָל שֶׁעַל גְּבֶהָ וְכָל
10 שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמֵא - שֶׁהִפְלִי מִבֵּיא אֶת הַטַּמְאָה וְאִינוּ
11 חוּצָיִן⁵¹, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. הִיתָה פְּחוּתָהּ וּפְקוּקָהּ בְּקֶשׁ
12 או אֲפוּצָה, וּגְבוּהָ מִן הָאָרֶץ טָפַח, וְטַמְאָה תַּחְתֶּיהָ
13 או בְּבֵית או בְּתוֹכָהּ - הַכֹּל טָמֵא⁵², חוּץ מִעַל גְּבֶהָ⁵³.
14 הִיתָה טַמְאָה עַל גְּבֶהָ⁵⁴ - כִּנְגִדּוֹ בְּלִבָּד עַד לְרִקְיעַ⁵⁵
15 טָמֵא, אֲבָל תּוֹכָה טָהוֹר, וְתַחְתֶּיהָ וְהַבֵּית פֶּל מֶה
16 שֶׁבֶּהֶן טָהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה כְּלִי, חוּצָצֶת. הִיתָה מְנוּחָה
17 עַל הָאָרֶץ וּפִיהָ לְפָנִים, וּבִזְיֹת מִן הַמַּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ
18 - כִּנְגִדּוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא⁵⁶. הִיתָה עַל גְּבֶהָ⁵⁷ - כִּנְגִדּוֹ
19 עַד לְרִקְיעַ טָמֵא. הִיתָה הַטַּמְאָה בְּתוֹכָהּ או בְּבֵית -
20 תּוֹכָהּ וְהַבֵּית טָמֵא⁵⁸.

(44) שם מ"ה. (45) בכל הדינים שנימנו בהלכה זו עד כאן, אין הבדל בין פיה לפנים לבין פיה לחוץ. (46) כשהכוורת פתוחה לפנים, מתחבר אורה עם אור הבית ונעשו אוהל אחד, ולפיכך אם הטומאה באחד מהם - שניהם טמאים. (47) ויש מקום לטומאה להכנס תחתיה ולצאת. (48) אפילו תחת החלק שמחוץ לבית. (49) בפנים או בחוץ. (50) נימוק לטומאת תוכה כשהטומאה בבית, וכן להיפך. (51) נימוק לטומאת גבה שבחלק החוץ, וגם לטומאת תוכה והבית כשהטומאה על גבה מבחוץ. מפני שהכוורת, שהיא כלי, אינה חוצצת, הרי הטומאה כאילו מונחת תחת הכוורת המאחילה עליה, והכלים שעל גבה כאילו מונחים באוהל. (52) אפילו מה שבתוכה, כמבואר למעלה: מפני שהיא כאוהל אחד עם הבית, מה שאין כן בפיה לחוץ, שאמרנו למעלה: "ותוכה וגבה טהור". (53) בחלק שבחוץ, מפני שהכוורת הפחותה או הפקוקה, שאינה כלי כלל - חוצצת. (54) מחוץ לבית. (55) כלי המאחיל עליה בכל גובה שהוא. (56) כדין טומאה רצוצה, ואינה בוקעת ועולה מפני שהכוורת חוצצת. (57) מבחוץ. (58) כללו של דבר: בפיה לפנים נידונים תוכה של הכוורת והבית כאוהל אחד, ודיניהם שווים בכל המקרים.

ג. פִּוְרֵת⁵⁹ שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַבֵּית⁶⁰ וְהִיא מְמַלְאָה אֶת כָּל
22 גְּבֶהָ הַבֵּית, וּפִיהָ לְמַעַלָּה לְקוֹרוֹת הַבֵּית, וְאִין בִּינָה
23 לְבֵין הַקּוֹרוֹת פּוֹתֵחַ טָפַח, וְטַמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַבֵּית
24 טָמֵא⁶¹, טַמְאָה בְּבֵית - מֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ טָהוֹר⁶²; שְׁדֵרֶף
25 הַטַּמְאָה לְצֵאת לְתוֹךְ הַבֵּית בְּפִחוֹת מִטָּפַח וְאִין דִּרְקָה
26 לְהַפְּנֵס. בֵּין שֶׁהִיתָה⁶³ מִטָּה עַל צִדָּהּ וּפִיהָ לְכַתֵּל
27 וּבֵינוּ וּבֵין הַכַּתֵּל פְּחוּת מִטָּפַח, בֵּין שֶׁהִיתָה פְּוֹרֵת
28 אַחַת בֵּין שְׁהֵיוּ שְׁתֵּים זו עַל גְּבִי זוּ וְאִין בֵּין הָעֲלִיוֹנָה
29 לְקוֹרוֹת או לְכַתֵּל פּוֹתֵחַ טָפַח⁶⁴. הִיתָה עוֹמֶדֶת⁶⁵ בְּתוֹךְ
30 הַפֶּתַח וּפִיהָ לְמַעַלָּה וְאִין בִּינוּ לְבֵין הַמִּשְׁקוֹף פּוֹתֵחַ
31 טָפַח, וְטַמְאָה בְּתוֹכָהּ - הַבֵּית טָהוֹר⁶⁶, טַמְאָה בְּבֵית
32 - מֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמֵא⁶⁷; שְׁדֵרֶף טַמְאָה לְצֵאת וְאִין
33 דִּרְקָה לְהַפְּנֵס.

למעלה. (21) שעל תוכה מצילה, כמבואר למעלה. (22) גזירה משום אין בה פותח טפח, כמבואר למעלה. (23) דבריו אלו נראים סותרים למה שכתב בפרק י"ג ה"ג, שכלים הבאים במידה חוצצים, והרי המדובר כאן בכלי הבא במידה. ובכסף-משנה מבאר, שכלי שאינו מקבל טומאה חוצץ בפתיחה שבין בית לבית, אבל כשטומאה תחתיו או על גביו, מביא ואינו חוצץ, כמו ששינו (אהלות פ"ו מ"א) "אדם וכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר", ואפילו כלים שאינם מקבלים טומאה. [ראה רא"ש בפירושו לפ"ח מ"א שהקדים את הכסף-משנה בקביעת הברזל זה]. (24) בפ"ג ה"ג. ראה השלמות שם. (25) שם מ"ג ואילך. (26) שלם, לא שבור. (27) שיש בה חלול (רבינו בפירושו למשנה). (28) ניטל חלק מדופנה. (29) תוכה ממולא בקש, ודפנותיה שלמים. (30) הסגנון אינו בהיר, אבל הכוונה ברורה: שיש בה כמה מקומות חלולים, ואין באחת מהם טפח, אבל אם תצרפם יחד יצא לך יותר מטפח. (31) הכוורת הפחותה או האפוצה. (32) כמו במחולחלת. (33) כלים שבתוכה, בין בחלק שבחוץ ובין שבבית. אבל גבה, רק החלק שבחוץ טהור. וזה יתבאר מהנימוקים שנאמרו למעלה במחולחלת. תוכה טהור, מפני שעל תוכה היא מצילה, ואפילו כנגד הטומאה טהור, שרק במחולחלת שהיא כלי, גזרו משום אין בו טפח (למעלה הערה יט), אבל באוהל שאינו כלי לא גזרו. והכלים שעל גבה בפנים הבית - טמאים מפני שהם נמצאים באויר האוהל. (34) שאינו מקבל טומאה, אבל אוהל של אריג או עור מיטמא (ראה למעלה פ"ה ה"ב), ודבר טמא אינו חוצץ (כסף-משנה). (35) הטומאה היא כקבורה באדמה (מפני שהכוורת האטומה אינה כלי, ובטלה לגבי קרקע) ואינה יוצאת לבית (רבינו בפירושו למשנה). (36) כלי שיאחיל למעלה ממנה, בכל גובה שהוא. אבל אינה בוקעת למטה, מפני שאינה רצוצה. (37) הכוורת האטומה. (38) תחת החלק שבחוץ. (39) שהרי היא רצוצה, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ועולה, מפני שהכוורת שבטלה לגמרי מתורת כלי, היא כאוהל וחוצצת. [ראה כסף-משנה שתירץ באופן אחר, ותירוצו נראה דחוק מאוד]. (40) מבחוץ. (41) ולא יותר. ואינה בוקעת למטה, מפני שהאוהל חוצץ. ברור ללא צל של ספק, שהמדובר במונחת על גב החלק שבחוץ, שהרי בפנים נעשה כל הבית אוהל המת. (42) הכלים שבבית עצמו וגם הכלים שעל גבה, אבל אלה שתחתיה אפילו בחלק שבבית - טהורים, מפני שאין מקום לטומאה להכנס שם, למטה אין פותח טפח ומלמעלה הכוורת חוצצת, מפני שהיא פחותה או אפוצה ויצאה מתורת כלי, כמבואר למעלה. [ואין בזה משום אוהל בתוך אוהל שאינו מציל, מפני שכל דבר שאינו כלי ויש לו פתח לחוץ, אין בו משום אוהל בתוך אוהל]. (43) מבואר ממה שאמרנו למעלה.

ב. פִּוְרֵת⁴⁴ הַמְטַלָּה בְּאָרֶץ בְּתוֹךְ הַפֶּתַח וּפִיהָ לְפָנִים,
וְהִיא כְּלִי שֶׁלֵּם וְחִלּוּלָהּ, וּבִזְיֹת מִן הַמַּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ
או עַל גְּבֶהָ מִבְּחוּץ - כָּל שֶׁהִיא כִּנְגִדּוֹ תַּחְתֶּיהָ
או עַל גְּבֶהָ טָמֵא, וְכָל מֶה שֶׁבְּאֵוִיר תּוֹכָהּ טָהוֹר, חוּץ
מִכִּנְגִדּוֹ הַטַּמְאָה, וְהַבֵּית טָהוֹר⁴⁵. הִיתָה טַמְאָה בְּתוֹכָהּ
או בְּבֵית - הַכֹּל טָמֵא⁴⁶. הִיתָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ

במידה", הלא גם בדינים שלמעלה המדובר בבאה במידה? ותירץ מה שתירץ, אבל אין כוח תירוצו יפה ליישב את הסתירה]. (74) למעלה פ"ג ה"ג.

ה. פִּנְרֵת ⁷⁵ שְׁהִיא כְּלִי שְׁלֵם וְהִיא יוֹשֶׁבֶת עַל שׁוּלְיָהּ ⁷⁶ לְאֹיִר ⁷⁷, וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּתוּכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָּ ⁷⁸ - טִמְאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיִוֵּרְדֶת ⁷⁹. אָבֵל אִם הִיתָה גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח אוֹ מִכְסָּה ⁸⁰ אוֹ כְּפוּיָה עַל פִּיהָ, וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּתוּכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָּ - הַכֹּל טִמְאָה ⁸¹, כֹּל שֶׁבְּתוּכָהּ וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל גְּבֻהָּ, אִם הִיתָה הַטִּמְאָה לְמִטָּה; שֶׁהַכֹּלִי הַמִּטְאֵהִיל מְבִיא אֶת הַטִּמְאָה וְאִינוֹ חוֹצֵץ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ. לְפִיכָךְ, אִם הִיתָה פְּחוּתָהּ וּפְקוּקָה בְּקֶשֶׁשׁ ⁸² אוֹ בָּאָה בְּמִדָּה ⁸³, טִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בְּתוּכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָּ - טִמְאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיִוֵּרְדֶת ⁸⁴. וְאִם הִיתָה גְבוּהָה טֶפַח וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ - תַּחְתֶּיהָ בְּלִבָּד טִמְאָה ⁸⁵. הִיתָה טִמְאָה בְּתוּכָהּ אוֹ עַל גְּבֻהָּ - כְּנִגְדּוֹ עַד לְרִקְיעַ טִמְאָה, וְכָלִים שֶׁתַּחְתֶּיהָ טְהוֹרִין, מְפָנִי שְׁהִיא אֶהֱל וְחוֹצֵצָה.

(75) שם משנה יג. (76) ואין טפח בינה ובין הקרקע. המדובר בהלכה זו, כשפי הכוונת רחב טפח על טפח (סדרי טהרות). (77) שאין על גבה אוהל. (78) הטומאה תלויה נגד תוכה, למעלה מדפנות הכלי, אבל לא באויר תוכה. (79) ומטמאה כל שכנגדה, ואע"פ שהיא תלויה ואינה רצוצה, רואים אותה כאילו היא תחת השולים, מפני שכלי אינו חוצץ, כמו בפיה לחוץ, בראש פרק זה (ראה הערות שם). (80) והכיסוי אינו מחובר בטיט לכוורת. (81) בגבוהה טפח, שוליה מאהילים על הטומאה, ומביאים את הטומאה לכל מה שתחתיה, ותוכה ועל גבה טמא מפני שהשוליים אינם חוצצים כמבואר למעלה. ואם הטומאה בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא תחת שוליה, שהרי אינם חוצצים. ובמכוסה אף-על-פי שאינה גבוהה טפח מן הקרקע, גם כן הכול טמא מפני שהטומאה בוקעת לתוכה, והרי היא קבר סתום וטומאה בו במקום אחד, שרואים אותו כאילו מלא טומאה, ומטמא את כל הנוגע בו מכל צד שהוא (רבינו בפירושו למשנה). אמנם למעלה, בדין מוטלת על צידה ואין טפח בינה ובין הקרקע, אמרנו שרק הטומאה עצמה מתפשטת לצדדים, אבל בקיעתה אינה מתפשטת, אולם שם פי הכוונת פתוח, ולא אמרו בבקיעה "כמלא טומאה" אלא במקום סתום מכל צד. (בסדרי טהרות, כתב הבדל אחר בין שני דינים אלה. ולדעתי הוא דחוק מאוד, ראה שם). ובכפויה על פיה, מחלק רבינו בין טומאה על גבה לבין טומאה בתוכה: כשהטומאה בתוכה הכול טמא מדין קבר סתום, אבל אם הטומאה על גבה, אינה מטמאה מה שתחתיה, בהתאם לשיטתו (לקמן פכ"א ה"ג), שכלים טהורים הכפויים על פיהם מצילים על כל מה שבתוכם, ואפילו אינם מחוברים בטיט. ולזה התכוון רבינו בסיום דין זה, באמרו: "וכל שעל גבה, אם היתה הטומאה למטה". ולפי זה, ההגבלה נוגעת לדין כפויה בלבד, ולא לגבוהה טפח ולמכוסה (סדרי טהרות). (82) ויצאה מתורת

(59) שם משנה ט. (60) כולה. במקרה זה אין הבדל בין שלימה ופחותה, בין מחולחלת ואפוצה, בין גבוהה מן הארץ טפח או לא. (61) אפילו אוהל ממש עם דפנות אינו מציל, מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך הבית (כמו שמסיים רבינו), עוברת היא גם בפחות מפותח טפח. (62) שאין הטומאה נכנסת בפחות מפותח טפח, והכוונת עם הדפנות מצילה. (63) הכוונת שכולה בתוך הבית. (64) כל אלה דינם כאמור למעלה. (65) שם משנה יוד. כאן מתחילה בבא חדשה. (66) שהרי הטומאה יכולה לצאת מבלי להכנס לאויר הבית. (67) מפני שאין מקום לטומאה לצאת אלא דרך הכוורת, אינה מצילה על מה שבתוכה אפילו עם דפנות.

ד. פִּנְרֵת חֲלוּלָה ⁶⁸ שְׁהִיא כְּלִי שְׁלֵם ⁶⁹ וְהִיתָה מְנַחֶת ⁷⁰ עַל צִדֶּיהָ בְּאֹיִר ⁷¹, וְכִזִּית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גְּבֻהָּ - כֹּל שֶׁהוּא כְּנִגְדַּת הַזֵּית בְּתַחְתֶּיהָ וּבְגֻבָּהּ טִמְאָה, וְכֹל מִה שֶׁבְּאֹיִר תּוֹכָה טְהוֹר, אֲלֵא כְּנִגְדַּת הַטִּמְאָה, וְכֹל שֶׁאִינוֹ כְּנִגְדַּת הַטִּמְאָה בְּתוּכָה טְהוֹר. הִיתָה טִמְאָה בְּתוּכָה - הַכֹּל טִמְאָה, כֹּל מִה שֶׁבְּתוּכָה וְכֹל שֶׁכְּנִגְדַּת הַטִּמְאָה לְמַעְלָה עַל גְּבֻהָּ אוֹ לְמִטָּה תַּחְתֶּיהָ. הִיתָה גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גְּבֻהָּ - כֹּל שֶׁתַּחְתֶּיהָ טִמְאָה, וְכֹל שֶׁעַל גְּבֻהָּ טִמְאָה; אָבֵל כֹּל שֶׁבְּתוּכָה טְהוֹר, חוּץ מִכְּלִי שֶׁהוּא כְּנִגְדַּת הַטִּמְאָה. הִיתָה טִמְאָה בְּתוּכָה - הַכֹּל טִמְאָה, כֹּל מִה שֶׁבְּתוּכָה וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁלְּמַעְלָה עַל גְּבֻהָּ; שֶׁהַכֹּלִים מְבִיאִין וְאִינָן חוֹצֵצִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ ⁷². לְפִיכָךְ, אִם הִיתָה פִּנְרֵת זוֹ הַמְּטִלָּה עַל הָאָרֶץ פְּחוּתָהּ וּפְקוּקָה בְּקֶשֶׁשׁ אוֹ שֶׁהִיתָה בָּאָה בְּמִדָּה ⁷³, וְכִזִּית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ - כְּנִגְדּוֹ עַד הַתֵּהוֹם טִמְאָה; עַל גְּבֻהָּ - כְּנִגְדּוֹ עַד לְרִקְיעַ טִמְאָה; בְּתוּכָה - אִינוֹ טִמְאָה אֲלֵא בְּתוּכָה. הִיתָה גְבוּהָה טֶפַח מֵעַל הָאָרֶץ וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ - תַּחְתֶּיהָ בְּלִבָּד טִמְאָה; בְּתוּכָה - תּוֹכָה בְּלִבָּד טִמְאָה; עַל גְּבֻהָּ - כְּנִגְדּוֹ עַד לְרִקְיעַ טִמְאָה. שֶׁכְּפָר בְּאֶרְנוּ ⁷⁴, שֶׁכְּלִי עֵץ הַבָּא בְּמִדָּה - בָּאֶהֱל הוּא חֹשֵׁב, לֹא כְּכָלִים, וְלְפִיכָךְ חוֹצֵץ.

(68) שם משנה יא. (69) אינה פחותה. (70) ואין תחתיה פותח טפח. (71) תחת כיפת הרקיע. (72) דינים אלה זהים עם הדינים האמורים בבבא ראשונה של פרק זה, שהרי אין כל נימוק לחלק בין שני המקרים, ונאמרו כאן משום הדינים שבבבות הבאות. (73) כאן משווה רבינו באה במידה לפחותה, כדברי חכמים במשנתנו. וזה סותר לכמה דינים שנאמרו למעלה המנומקים בהבדל שביניהם, היינו, שבאה במידה אף-על-פי שהיא אוהל לא יצאה מתורת כלי, ולפיכך כוח חציצתה מוגבל, ואינה חוצצת בפני מה שעליה ותחתיה, אבל פחותה או אפוצה בטלה מתורת כלי לגמרי, וחוצצת גם בפני מה שעליה ושחתתיה, וגם לא חלו עליה כמה גזירות שגזרו על כלי שהוא אוהל. ולא מצאתי יישוב מניח את הדעת לסתירה זו. [בכסף-משנה צמצם את הקושיא, ושאל רק למה כתב רבינו כאן "או שהיתה באה

בכתלים, שתי חביות וחצי זית בכל אחת, ומוקפות צמיד פתיל ומונחות בבית.

- א. שלשה דברים² מצילין³ באהל המת⁴: צמיד פתיל⁵, ואהליו, ובלועין⁶. הבלועין מצילין על הטהורים שלא יתטמאו⁷, ומונעין הטמא שלא יתטמא⁸; אבל צמיד פתיל ואהליו מצילין על הטהורים שלא יתטמאו, ואינן מונעין את הטמא שלא יתטמא את אחרים. כיצד? בית טמא שיש בו פלי מקף צמיד פתיל - כל שבתוף הפלי טהורים. וכן אם היה שם אהל בתוף הבית - כל הפלים שבתוף האהל טהורין¹⁰. אבל אם היה כזית מן המת נתון בכלים ומקף עליו בצמיד פתיל והכניסו לבית - הבית טמא. וכן אהל בתוף אהל וכזית מן המת באהל הפנימי - כל הפלים שבאהל החיצון טמאים¹¹.

(2) תוספתא, כלים פ"ו ה"ו. (3) מפני הטומאה. (4) דברים הנמצאים באוהל המת אינם מתטמאים אם אחד משלושת הדברים המנויים למטה מגן עליהם. (5) לשון הכתוב (במדבר מט, טו), ופירושו: כסוי מהודק ומחובר. (6) יבואר בהלכה ב. (7) טהורים בלועים הנמצאים באוהל המת, לא נטמאו. (8) טומאה בלועה אינה מטמאה. (9) בית שיש בו כזית מן המת וכדומה. (10) ראה למעלה פ"ח דיני מגדל, ופ"ט דיני כוורת. (11) מדובר באוהל פנימי המקבל טומאה, כגון אריגים או עור ואינו חוצץ או כשאין לטומאה מקום לצאת לחוץ אלא דרך האוהל החיצון אפילו כשאינו מקבל טומאה, אבל כשיש בו שני תנאים מועילים אלה, היינו אינו מקבל טומאה ויש לטומאה דרך אחרת – מציל (הראב"ד מפרש כאן את דברי רבינו, ואינו משיג).

- ב. אבל הבלועין מצילין על הטהורים ומונעין את הטמא. כיצד? כלב שאכל בשר המת¹² ונכנס לבית הבית טהור. בלע טבעת, אפלו אדם¹³ שפלע טבעת¹⁴, ונכנס לאהל המת, אף על פי שנטמא טמאת שבעה - הטבעת טהורה¹⁵. וכן כל הבלועין בחיה ובהמה ובעופות ובהגים¹⁶ מצילין כל זמן שהן חיים. ואם מתו ובשר המת בתוף מעיהן או הפלים¹⁷ - הרי הן כמו שאינו בלוע¹⁸.

(12) כלים פ"ח מ"ד: "תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר תנור – טהור". (בחולין עא, א - למדו זה מן המקרא). (13) שהוא מקבל טומאה. (14) שאינה מתעכלת במעיו. (15) אם יצאה מגופו אחרי שנטהר ע"י הזאת אפר וטבילה, אבל אם יצאה לפני טהרת האדם - נטמאה ע"י נגיעה בגופו בשעת יציאה (מקוואות פ"י מ"ח). (16) משנה, אהלות פ"א, מ"ז. (17) הטהורים הם בתוך מעיהם ונכנסו לאוהל המת. (18) שם. ראה לקמן ה"ה.

- ג. נשחט רב אחד בעוף¹⁹ ורב שנים בבהמה, אף על פי שעדין הן מפרקסין - הרי הן כמתים, ואינן

כלי, כמו שביארנו למעלה. (83) רבינו עומד בשיטתו, שדברים הבאים במידה אינם כלים, ולפיכך חוצצים (ראה בהלכה א הערה ו, ובה"ד הערה ע). (84) וכנגד הטומאה בלבד - טמא, מפני שהכוורת חוצצת בפני התפשטות הטומאה, אבל לא בפני כוח בקיעתה כנגדה ממש. (85) הכלים שתחתיה, אפילו אלה שבצידי הטומאה, טמאים - מפני ששולי הכוורת מאהילים על הטומאה ועל הכלים, ומה שבתוכה ועל גבה טהור, שהשוליים חוצצים.

- ו. גמל⁸⁶ שהוא עומד באויר⁸⁷: טמא תחתיו - פלים שעל גביו טהורים⁸⁸; טמא על גביו - פלים שתחתיו טהורין. היה רובץ וטמא תחתיו - הרי זו בוקעת ועולה⁸⁹, בוקעת ויורדת. וכן אם היה טמא רצוצה תחת רגלו או על גבי רגלו⁹⁰ - הרי זו בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. כבר ביארנו בגזירות⁹¹, שאם היה הנזיר וכזית מן המת תחת הגמל או תחת המטה וכיוצא בה משאר הפלים, אף על פי שנטמא טמאת שבעה - אינו מגלח⁹². ומשם אתה למד, שכל אלו ההלכות האמורות בטמאת אהלים הנעשים מן האדם או מן הבהמה או מן הפלים - הכל מדברי סופרים, מהן דברי קבלה⁹³ ומהן גזרות והרחקות. ולפיכך אין הנזיר מגלח עליהן, ואין חביב עליהן פרת על ביאת מקדש או אכילת קדשיו; ואין הדברים פלן אמורין אלא לענין טמאת תרומה וקדשים בלבד, כמו שבארנו⁹⁴.

(86) תוספתא אהלות פ"ג ה"ה. (87) שאין דבר סוכך עליו. (88) שבהמה וחיה טהורה וטמאה חוצצות (למעלה פ"ג ה"ג). מובן שהכלים שתחתיו טמאים, שהרי הגמל מאהיל עליהם ועל הטומאה. (89) דין זה תמוה, למה הטומאה בוקעת ועולה, הלא הצד העליון מציל? וכי בעל-חי גרוע מכוורת פחותה או אפוצה? ובתוספתא שלפנינו הגירסא: "טומאה תחתיו כנגדו עד התהום טמא, ועל גביו כנגדו עד לרקיע טמא". ומפני שבעל-כרחינו עלינו להגיה אחת משתי הגירסאות המנוגדות, רצוי להגיה כאן ולהשוות לגירסא שבתוספתא. (בעקבות החזון-איש). בכסף-משנה הקשה למה אין אנו אומרים גמל חלול הוא, והצד העליון מאהיל ומטמא כל מה שתחתיו אפילו מה שבצידי הטומאה כמו אדם, למעלה פ"ח ה"א? ודבריו מפליאים, כיצד אפשר לרמות גמל לאדם. הלא אדם אינו חוצץ, ובטן גמל חוצצת? (90) והבטן אינה מאהילה עליה. (91) פ"ז ה"ו. (92) נזיר שנטמא במת, מגלח תוך תקופת נזירותו ומביא קרבנות (תגלחת טומאה וקרבנות טומאה) וסותר את ימי נזרו שעברו בטהרה, ומתחיל למנות מראש. (93) מקובלים איש מפי איש עד משה רבינו מסיני. (94) למעלה פ"ג ה"ג, ופ"ה ה"ה.

פרק עשרים

(1) יבאר ששלושה דברים מצילים באוהל המת, ומה בין בלועים לצמיד פתיל ואהלים, אין הבלועים ניצלים אלא בבטן נפש חיה, ודין הבלועים בקרקעיתו של בית או

27 פִּמּוֹ שִׁיתְבָּאֵר⁴⁵. וְאִם יֵשׁ תַּחְתִּיהֶן⁴⁶ פִּקְלֶפֶת הַשּׁוּם⁴⁷,
28 אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן שׁוֹקְעִין לְתוֹךְ אֹיְרָה⁴⁸ - הָרִי אֵלָיו
29 טְהוֹרִין.

(30 כלים פ"ט מ"ו. 31) פלך של עץ. (32) מחט מעוקמת
התקועה בפלך, ונבלעה כולה בתוך העץ. (33) של עץ
שמשמים על צואר הבהמה כדי ליישר על ידו את הילוכה.
ובמלמד תקוע מסמר של ברזל, והוא הדרבן. (34) שאינו
מציל אלא על אוכלין ומשקין וכלי חרס בלבד, וכאן מדובר
בכלי מתכת ולפיכך אינם ניצלים כבלועים ולא בצמיד פתיל
ולכן נטמאו. לקמן יתבאר כיצד מציל בצמיד פתיל.
(35) בטיט שטחים על התנור, כדי לחזקו. שם מ"א.
(36) אף-על-פי שלא נגע בדופני התנור. נתבאר כבר, שכלי
חרס מיטמא ומטמא מאורו בלי נגיעה. (37) שם מ"א.
ואע"פ שצמיד פתיל אינו מציל על כלי מתכת, לא נטמאו
המחט והטבעת. והטעם, מפני שהטיט עם כל הבלוע בו
נעשה חלק מהתנור. רבינו בפירושו שם. (38) של חרס.
שם. (39) פקק עשוי מטיט, וסוגרים בו את פי החבית והוא
רחב מלמעלה. (40) שלא כנגד פי החבית. (41) העודף
ברוחב המגופה אינו טפל לתנור, מפני שהתנור אינו צריך
לו, ולפיכך אינו כחלק מהתנור, ובלוע בכלים אינו מציל,
וגם צמיד פתיל אינו מציל מפני שכלי מתכת אינם ניצלים
בצמיד פתיל כמבואר למעלה. (42) שנשאר עליהם שכבה
דקה מאד של טיט המגופה. (43) כמו בטפילת התנור.
(44) הכלי היוצא מן המגופה אינו בטל לגבה, ודינו ככלי
הנמצא בכלי חרס בצמיד פתיל. (45) לקמן פכ"א, ה"א.
(46) תחת המחט והטבעת הבלועות במגופה. (47) שכבה
דקה של טיט. (48) בולטות לתוך אור החבית, אבל אינן
גלויות לאוירה. (ראה השגות הראב"ד, וביאורו של ה'כסף
משנה').

30 ו. כָּל הַבְּלוּעִין⁴⁹ בְּקִרְקָעִיתוֹ שֶׁל בֵּית - הָרִי הֵן
31 טְמֵאִין וְאִין נִצְלִין; שֶׁקִּרְקַע הָאֵהָל כְּמוֹהוּ עַד
32 הַתְּהוֹם. מָה שְּׂאִין בֵּן בְּקִרְקָעִיתוֹ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר⁵⁰.
33 פִּיצֵד? הַטְּמֵאָה בְּבֵית וּבְכִלִּים טְמוּנִים בְּקִרְקָעִיתוֹ,
34 אִפְּלוּ תַּחַת מָאָה אָמָה - טְמֵאִים. אִם יֵשׁ בְּמִקְוֶמֶן
35 טֶפֶח עַל טֶפֶח - טְהוֹרִין, שֶׁהִרִי הֵן תַּחַת אֵהָל אֶחָד⁵¹.
36 לְמָה זֶה דּוּמָה? לַעֲלִיָּה שְׁעַל גִּבִּי הַבֵּית וְטְמֵאָה
37 בְּעִלְיָה, שֶׁהַבֵּית טְהוֹר⁵². וְכֵן אִם חֶלֶק הַבֵּית⁵³
38 בְּמַחֲצִיָּה מִפְּלִי אֲרָצוֹ⁵⁴, וְהִיתָה הַטְּמֵאָה בֵּין
39 הַמַּחֲצִיָּה וְהָאָרֶץ - פְּלִים שְׂבִפִּית לְמַעְלָה מִן הַמַּחֲצִיָּה
40 טְמֵאִין; שְּׂאִין הָאֵהָלִים מוֹנְעִין הַטְּמֵאָה, כְּמוֹ
41 שְׂבִאֲרָנִי⁵⁵. הִיתָה הַטְּמֵאָה לְמַעְלָה מִן הַמַּחֲצִיָּה -
42 פְּלִים שְּׂבִין הַמַּחֲצִיָּה וְהָאָרֶץ טְהוֹרִין; שֶׁהָאֵהָל
43 מִצִּיל⁵⁶. וְאִם אִין בֵּין הַמַּחֲצִיָּה וְהָאָרֶץ גִּבָּה טֶפֶח -
44 הָרִי הֵן בְּטְמוּנִים בְּקִרְקַע הַבֵּית וְטְמֵאִים.

(49) ב'ספרי' פרשת חוקת, פיסקה קכו, שנינו: "וכל אשר
באוהל יטמא שבעת ימים - (במדבר יט, יד) לעשות קרקעו
של בית עד התהום כמוהו. (50) לקמן פכ"א ה"ג.
(51) צ"ל: אחר. (52) אף-על-פי שאמרנו למעלה בפ"א,

1 מִצִּילִין²⁰ עַל הַפְּלִים הַבְּלוּעִים, וְלֹא מוֹנְעִין אֶת
2 הַטְּמֵאָה שֶׁבְּתוֹךְ מְעִיהֶן שְׁלֹא תִטְמָא.

(19) הגרגרת והוושט שבצוארי בהמות חיות ועופות, נקראים
בלשון המשנה "סימנים" או סימני שחיטה. בהמה ניתרת
לאכילה אחרי חיתוך רובם של שני הסימנים. ובעוף, שהוא
חלש, מספיקה שחיטת אחד מהם. (20) אביי, חולין קכא,
ב.

3 ד. וְכִמָּה תִשְׁהֶה²¹ הַטְּמֵאָה בְּמְעִיהֶן וְתִהְיֶה מְטֵמָאָה
4 בְּשִׁימּוֹתוֹ?²² בְּכָלֵב - שְׁלֹשָׁה יָמִים מֵעַתָּה לְעַתָּה²³,
5 וּבִשְׂאֵר חֲיָה וּבִהֶמָּה יְעוּפּוֹת וְדָגִים - יוֹם אֶחָד מֵעַתָּה
6 לְעַתָּה²⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?²⁵ בְּשִׁנְשָׂאֵר בְּשֵׁר הַמֵּת
7 בְּתוֹךְ מְעִיהֶן; אֲבָל זָאֵב שֶׁבִּלַּע תִּינוֹק²⁶ וְהָקִיאוֹ דֶּרֶךְ
8 בֵּית הָרַעֲיָה²⁷ - הַבְּשָׂר טְהוֹר²⁸, וְהַעֲצָמוֹת בְּטְמֵאָתָן²⁹.

(21) שם. (22) ברור, שאם מתו אחר ששהה בשר המת
במעיהם כדי עיכול אינו מטמא, ולפיכך שואל עד כמה
תשהה הטומאה במעי החי וטמא אחרי מיתתו. (23) ידעו
חז"ל שכלי העיכול של הכלב פועלים בקצב איטי, והמזון
שבלע אינו מתעכל עד עבור שלושה ימים. (24) כרבי
יהודה בן בתירה, שם. במשנה שלפנינו לא נאמר כלל דין
שאר בהמה וחיה אלא דין כלב ועופות ודגים, ורבינו סובר
שלא אמרו שלושה ימים אלא בכלב בלבד, אבל חיה אחרת
ובהמות דינן כעוף. ולמד זה מגמרא שבת קנח, ב: "יודע
הקדוש-ברוך-הוא בכלב שמזונותיו מועטים, לפיכך שוהה
אכילתו במעיו שלושה ימים". משמע שלא אמרו שלושה
ימים אלא בכלב בלבד. (25) שאם לא שהה כשיעורים
הקבועים - מטמא. (26) תענית כב, ב. ומנחות סט, ב.
(27) דרך החלחולת. (28) אפילו יצא לפני ששהה מעת
לעת, מפני שיציאתו מוכיחה שנתעכל. (29) במנחות סט,
ב - נימקו, מפני שהעצמות קשות אינן מתעכלות.

9 ה. אִין הַבְּלוּעִין נִצְלִין³⁰ אֲלֹא בְּטֶטֶן נֶפֶשׁ הַחִיָּה, כְּמוֹ
10 שְׂבִאֲרָנִי; אֲבָל הַבְּלוּעִין בְּגוֹף הַפְּלִים וְהָאֲבָנִים -
11 אִין נִצְלִין. פִּיצֵד? פּוֹשׁ³¹ שֶׁנִּבְלָעָה בּוֹ הַצִּנּוֹר³² שֶׁל
12 מַתְּכָת, וּמִלְמַד³³ שֶׁנִּבְלָע בּוֹ הַדֶּרֶךְ, וּלְבָנָה שֶׁהִיתָה
13 טַבַּעַת מְבִלַּעַת בְּתוֹכָהּ, וְנִכְנְסוּ לָאֵהָל הַמֵּת - נְטֵמָאוּ,
14 אֵף עַל פִּי שְּׂאִין נִרְאִין וְהָרִי הֵן מְחַפִּין; שְּׂאִין
15 הַבְּלוּעִין בְּכִלִּים מִצִּילִין אֲלֹא בְּצָמִיד פְּתִיל³⁴. וְכֵן
16 מִחַט אוֹ טַבַּעַת שֶׁהָיוּ מְבִלְעִין בְּטַפִּילַת הַתְּנַוִּיר³⁵,
17 וְנִטְמָא הַתְּנַוִּיר בְּאֵהָל הַמֵּת אוֹ שֶׁנִּפְּל שְׂרִץ לְאֹוִירוֹ³⁶
18 - נְטֵמָאוּ הַפְּלִים שֶׁבְּתוֹךְ הַטַּפִּילָה. וְאִם הָיָה הַתְּנַוִּיר
19 מְקוֹף צָמִיד פְּתִיל - הָוֵאל וְהַתְּנַוִּיר טְהוֹר, אֵף הַפְּלִים
20 הַמְּבִלְעִין בְּטִיט שְׁעַל גִּבּוֹי טְהוֹרִים³⁷. וְכֵן חֲבִית³⁸
21 הַמְּקַפֶּת צָמִיד פְּתִיל וְהִיתָה מִחַט אוֹ טַבַּעַת בְּמַגּוּפַת
22 הַחֲבִית³⁹ מִצִּדָּה⁴⁰ - הָרִי אֵלָיו טְמֵאִין⁴¹ וְאִין מִצִּילִין
23 בְּאֵהָל הַמֵּת. הָיוּ בְּמַגּוּפַת הַחֲבִית בְּנִגְדָּה פִּיהָ: אִם הָיוּ
24 נִרְאִין לְתוֹךְ הַחֲבִית⁴² וְאִין יוֹצֵאִין לְאֹוִירָה -
25 טְהוֹרִין⁴³, וְאִם יָצְאוּ לְאֹוִירָה - טְמֵאִין⁴⁴; שְּׂאִין פְּלִי
26 חֶרֶשׁ הַמְּקַף צָמִיד פְּתִיל מִצִּיל עַל הַפְּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טמא⁷⁵, והפנימי והאמצעי טהורין⁷⁶. פחצי זית
בפנימי וכחצי זית באמצעי - הפנימי טהור⁷⁷,
והאמצעי והחיצון טמאים⁷⁸; שדרך הטמא לצאת
ואין דרכה להכנס.

(65) שם פ"ח מ"ו. (66) ושיעורו לטמא – כזית. (67) שני
החצאים מצטרפים. (68) נתבאר למעלה ה"א, שצמיד
פתיל אינו מונע את הטומאה מלצאת. (69) כדין כלים
הנמצאים באוהל המת. (70) התורה טיהרה כלי חרס
שבאוהל המת, אם הוא מוקף צמיד פתיל (ראה לקמן פכ"א
ה"א). (71) טומאת הבית נכנסת לאויר החבית הפתוחה.
(72) במשנה, הגירסה: "וכן שני חדרים הפתוחים לבית",
ורבינו נקט לשון התוספתא (פ"ט ה"י). (73) החדר
האמצעי פתוח לבית ולחדר הפנימי, ושני החדרים אינם
פתוחים לחוץ. (74) כלומר, הבית. (75) מפני שדרכו
יעבור כל הכזית. (76) מכיוון שאין בהם כזית שלם, ואין
דרכה של הטומאה להכנס אלא לצאת דרך פתח החיצון.
ומדובר כשדלתות הפנימי והאמצעי נעולות, אבל אם הן
פתוחות – נכנסת לתוכן טומאת החיצון ('תפארת ישראל').
(77) חצי כזית שבאמצעו לא ייכנס לפנימי. (78) החצי
שבפנימי יצא לאמצעי ויצטרף עם חצי הזית שבו ויצא
לחיצון, ולפיכך שניהם טמאים.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ו

פרק אחד ועשרים

(1) יבאר דין הכלים המצילים מצמיד פתיל, ואם כלי חרס
מציל באוהל, כלים המצילים באוהל כמה צריך שיהיה
בדופנס, ואם מצילים חוץ לאוהל אם סמכם לאוהל, קורה
שיש בה פותח טפח והיא נתונה מכותל לכותל וטומאה
תחתיה וקדירה תלויה בקורה, בור שבתוך הבית וטומאה
בבית וכלי בבור, חרות הבנוי בתוך הבית ומנורה בתוכו
והפרח שלו מכסה פי החדות, חרות הבנוי בתוך הבית וכלי
המציל נתון על פיו והיתה טומאה בין הבית והחדות, תנור
ישן בתוך חדר וסרידה על פי החדש או להיפך, קדירה
שכפאה על פי החבית ומרח דפנותיה עם החבית.

א. מניין לצמיד פתיל שמציל באהל המת? שנאמר:
וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא.
הא יש צמיד פתיל עליו - טהור. ומפי השמועה
למדו, שאין הפתוח מדבר אלא בכלי חרש בלבד,
כלי שאינו מטמא אלא דרך פתחו⁷⁹; לפיכך, אם היה
פתחו סתום ומקף צמיד פתיל - הציל על כל
שבתוכו. קל וחמר לכל הכלים שאין מקבלין
טמא⁸⁰ שצילולו בצמיד פתיל. והם: כלי גללים⁸¹,
כלי אבנים, כלי אדמה, וכלי עצמות הדג ועורו
ועצמות העוף, וכלי עץ הבא במדה⁸², ונסרים של
עץ שהן פשוטין ואינן פלים, וגלמי כלי מתכת⁸³. כל
אלו מצילין בצמיד פתיל. אם הדברים שבתוך הכלי
המקף נצלו, קל וחמר לבלועין ולכלים שתחת
האהלים⁸⁴. מה בין אהלים לכלים שמצילין בצמיד

שאוהל אינו מונע את הטומאה מלצאת, כאן חוצץ מפני
שהוא כבית אחר ממש עם דפנות הגג. (53) אהלות פט"ו
מ"ה. (54) המחיצה היא לרוחב הבית, ומפרידה בין
התקרה והרצפה. ומדובר כשיש בחלק התחתון פותח טפח,
ופתח הבית נשאר בחלק העליון. (55) בפרק זה ה"א, בדין
אוהל בתוך אוהל. ואין זה דומה לבית ועליה, מפני שאין
לטומאה מקום לצאת אלא דרך הבית, וגם המחיצה היא
אוהל עראי (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (56) על הטהורים
מלטמא, הואיל והטומאה אין דרכה לצאת דרך המקום
שבין הרצפה והמחיצה אלא דרך הבית. (ראה הערה יוד
בהלכה א, בדין אוהל בתוך אוהל).

ז. ביב⁵⁷ שהוא קמור⁵⁸ תחת הבית, ויש בו פותח
טפח ויש פתחו שהוא חוץ לבית פותח טפח,
והיתה טמא בתוכו - הבית טהור⁵⁹; היתה טמא
בבית - מה שבתוכו טהור⁶⁰. היה בו פותח טפח
ואין ביציאתו פותח טפח, והיתה טמא בתוכו -
הבית טמא⁶¹; טמא בבית - מה שבתוכו טהור⁶²,
שאין דרכה של טמא להכנס⁶³. אין בו פותח טפח
ואין ביציאתו פותח טפח: טמא בתוכו - הבית
טמא כאלו היא בתוך הבית; טמא בבית - מה
שבתוכו טמא, מפני שהן ככלים הטמונים בקרקע,
וקרקע הבית כמזהו עד התהום⁶⁴.

(57) שם פ"ג ה"ז. (58) מקורה, מכוסה מלמעלה. כעין
מזבזבז חפור ברצפת הבית, ועובר מתחת כותל הבית לרשות
הרבים, ודרך מזבזבז זה מוציאים את השופכים לחוץ, ופתח
המזבזבז שבפנים הוא סגור, כדי שלא יכנס ריח רע לבית,
ופותחים אותו בשעת שפיכת המים המזוהמים ('סדרי
טהרות'). (59) מפני שהטומאה יוצאת לחוץ דרך פתח
היציאה שיש בו טפח ואינה מתפשטת לפני, מכיוון שדרך
הטומאה לצאת ולא להכנס. במה דברים אמורים, כשהפתח
הפנימי סגור. אבל אם הוא פתוח, הטומאה מתפשטת דרכו
לבית, שהרי גם בו יש פותח טפח ('סדרי טהרות').
(60) שהטומאה תצא דרך פתח הבית ולא דרך הביב, ומפני
שפתח הביב הפנימי סגור - אין טומאת הבית מתפשטת
לביב. (61) כיוון שאין מקום לטומאה לצאת לחוץ, לפי
שבפחות מטפח אין טומאה יוצאת, היא נכנסת לבית
אף-על-פי שפתחו סגור, שהרי סופו להיפתח ואז תצא
הטומאה לבית. (62) כשהפתח לצד הבית הוא סגור.
(63) שסוף הטומאה לצאת דרך פתח הבית ולא דרך הביב.
(64) ראה הערה מז.

ח. שתי חביות⁶⁵ וכחצי זית בכל אחת ומקפות צמיד
פתיל ומנחות בתוך הבית - הן טהורות, שאין חצי
שעור מטמא⁶⁶; והבית טמא, שהרי יש בבית כזית⁶⁷,
ואין צמיד פתיל לטמא⁶⁸. ואינן מטמאות מחמת
הבית⁶⁹, שהרי הן מקפות צמיד פתיל⁷⁰. נפתחה אחת
מהן - היא והבית טמאין⁷¹, ובתרתה טהורה. וכן שני
חדרים⁷² שהן פתוחים זה לזה ולבית⁷³, וכחצי זית
בפנימי או באמצעי וכחצי זית בחיצון - החיצון⁷⁴

27 מצילין חוץ לאהל אם סמך לאהל, שהרי האהל
28 נעשה כסוי מכל מקום. כיצד? כלי מחם²² שיש לו
29 דפן טפח, שהניח²³ על גבי יתדות²⁴ חוץ לאהל
30 וסמך פיו לדפן האהל, והיתה טמאה תחתיו²⁵ -
31 פלים שבתוכו טהורין²⁶. ואם היה סמוך לכתל חצר
32 או לכתל גנה - אינו מציל, לפי שאינן כהל אהל²⁷;
33 ולפיכך פלים שבתוך הפלי טמאים, שהרי האהלו
34 על הטמאה²⁸.

(21) בתוך אוהל הטומאה. (22) כלי גדול שמחממים בו
מים. (23) על צידו. (24) ומרוחק טפח מן הקרקע.
(25) תחת המיחם. (26) אף על פי שדופן התחתון של
האוהל מאהיל עליהם מפני שהם מונחים באהל אחר.
(27) מפני שאין תקרה על החצר והגינה. (28) שהכלי אינו
חוץ.

ה. קורה שיש בה פותח טפח והיא נתונה מכתל
לכתל וטמאה תחתיה, וקדרה תלויה מן הקורה,
והיתה הקורה נוגעת בפי הקדרה פליה ומכסה אותה
- פלים שפקדרה טהורים²⁹, שהרי הצלו בכסוי
האהל להם³⁰. ואם לא היה פי הקדרה מכסה בקורה
אלא ביניהם רוח³¹ - כל מה שפקדרה טמא³²,
והקדרה עצמה טמאה.

(29) רבינו קובע שני תנאים לטהר: א. שהקורה נוגעת בפי
הקדרה, אבל אם היא מרוחקת אפילו כל שהוא - טמאים;
ב. שיהיה פי הקדרה כולו מכוסה. (30) לקדירה ומה
שבתוכה. (31) כל שהוא. (32) הקורה מאהילה על
הטומאה ועל הקדירה ומה שבתוכם ואינה מצילה, מפני
הריוח שבינה ובין הקדירה.

ו. בור שבתוך הבית, וטמאה בבית וכלים בבור, אם
היה מכסה בנסר חלק או בכלי המציל שיש לו דפן
טפח - הרי כל מה ששבור טהור³³. היה לבור בנץ
סביב לפיו גבוה טפח על הארץ, בין שפסחו בכלי
המציל שיש לו דפן בין שלא היתה לו דפן³⁴ - הרי
זה מציל, שהרי יש לו דפן טפח ממקום אחר³⁵.

(33) אבל אם כסהו בכלי שדופנו פחות מטפח אינו מציל,
כמבואר למעלה בהלכה ג (קירות הבור שבחפירה אינם
נחשבים כדפנות). ואם אין לכיסוי דופן כלל - טהור, כמו
בנסר חלק. (34) גבוה טפח אלא פחות מזה. (35) דופן
הבניין.

ז. חדות³⁶ הבנוי בתוך הבית ומנורה בתוכו,
והפרח³⁷ שלה יוצא ומכסה פי החדות³⁸, ונתן כלי
המציל באהל המת על פי החדות והרי הוא נשען
על פרח המנורה³⁹ - רואין: אם תנטל המנורה
והפלי המציל עומד⁴⁰ - הרי זה מציל על כל
שפחדות, וכלים שבין שפת הפלי ושפת החדות⁴¹
טהורים⁴² עד התהום⁴³, ואף המנורה טהורה, אף על

1 פתיל? שהפלים אינן מצילין אלא בצמיד פתיל,
2 והאהלים מצילין בכסוי בלבד.

(2) אבל לא מגבו. הדרשה מסתמכת על המלה "פתוח".
ואומר רבינו שאין כאן דרשה גמורה אלא מפי השמועה
למדו. (3) לא מתוכם ולא מגבם. (4) עשויים מרפש בקר
מיובש. (5) שמחזיק ארבעים סאה. (6) בברייתא חולין
כה, א אמרו: "גולמי כלי עץ טמאין, פשוטיהן טהורין;
גולמי כלי מתכת טהורין, פשוטיהן טמאים". גולמי כלים =
כלים שלא נגמרה מלאכתם, ואף על פי שיש להם בית
קיבול; פשוטים = כלים שאין להם בית קיבול, אבל
מלאכתם נגמרה. (7) שאוהל מפסיק בינם ובין הטומאה.

3 ב. משפך שפפה⁸ - מציל בכסוי⁹. אף על פי
4 שנקצתו נקוב נקב קטן¹⁰ - הרי הוא פסולם¹¹.

(8) הניחו ופיו הרחב למטה. (9) הדבר שהמשפך מונח עליו
חשוב כמכוסה. (10) הפה הצר. (11) מפני שנקב זה
נעשה ככוונה מתחילת יצירת הכלי אין דינו כנקב שנעשה
בידי אדם בכלי שלם שמטמא (כלומר, שאינו מציל) בכל
שהוא (כסף משנה).

ג. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל, אם היו בהן
טפח על טפח על רום טפח וכפאץ על פיהם על
הארץ, אף על פי שלא מרח בצמיד פתיל מן
הצדדין - הרי אלו מצילין כל מה שתחתיהן עד
התהום, מפני שהן באהל והאהל מציל. אלא אם בן
היה הפלי כלי חרש, שאין אהלי כלי חרש מצילין.
כיצד? חבית¹² שפפויה על פיה, אף על פי שמרחתה
בטיט מן הצדדין - כל מה שתחתיה טמא; שנאמר:
צמיד פתיל עליו, ולא צמיד פתיל על גבו. הדביק
פיה לכתל ומרחתה מן הצדדים¹³ - מצלת¹⁴ על כל
מה שבתוכה ועל כל שפנגדה בכתל. ואם לא מרח
מן הצדדין - אינה מצלת; שאין כלי חרש מציל
משום אהל¹⁵, כמו שפארנו. אבל שאר כל הכלים
המצילין בצמיד פתיל שהיו פויתיהן דבוקות בדפני
הבית - מצילין בלא צמיד פתיל, מפני שהן מצילין
משום אהל. לפיכך¹⁶ צריך שיהיה בדפן הפלי¹⁷
טפח¹⁸, שאין הפלים מצילין עם דפנות אהלים עד
שהיה להן דפן [טפח]. היה לפלי דפן חצי טפח,
והיה יוצא מדפן האהל שפה חצי טפח, והדביק זה
לזה¹⁹, אף על פי שיש שם חלק טפח - אינו מציל,
עד שהיה טפח ממקום אחד²⁰.

(12) של חרס. (13) סביב כל הפה והידקו לכותל. (14) זה
אינו בכלל "על גביו" שנתמטע בספרי. (15) וצמיד פתיל
אינו מציל בלי מירוח. (16) מפני שמציל מדין אוהל.
(17) גובה הדופן. (18) מראש דופנו עד שוליו, כי אין אוהל
פחות מטפח. (19) דופן הכלי לשפה ונוצר ריווח טפח בין
שולי הכלי לדופן האוהל. (20) בדופן האוהל או בכלי.

ד. כשם שמצילין מבפנים²¹ עם דפנות האהל, כך

וְהָרִי הַכֶּסֶּוֹי נִשְׁעָן עַל פִּי הַתְּנוּרָה הַיֵּשֶׁן⁵⁵ - רֹאֵין: אִם
כְּשֵׁינֶטֶל הַיֵּשֶׁן תִּפֹּל הַסְּרִידָא⁵⁶ - לֹא הָצִיל, וְכָל
שִׁבְתוֹכּוֹ⁵⁷ טָמֵא⁵⁸; וְאִם לֹא - הִפֹּל טָהוֹר⁵⁹. הִיָּה
הַחֹדֶשׁ בְּתוֹךְ הַיֵּשֶׁן וְהַסְּרִידָא מְנַחַת עַל פִּי הַיֵּשֶׁן⁶⁰,
אִם יֵשׁ בֵּין הַחֹדֶשׁ וְהַכֶּסֶּוֹי פְּחוֹת מְטַפָּח - כָּל שִׁבְתוֹךְ
הַחֹדֶשׁ טָהוֹר, וְכָאֵלּוּ הַסְּרִידָא מְנַחַת עַל פִּיו⁶¹.

(54) וטומאה בבית. (55) כגון שהתנור הישן בולט קצת מחוץ להחדש. (56) לתוך החדש. (57) בתוך החדש וכל שכן הכלים שבתוך הישן. (58) מפני שהישן מעמיד את הכיסוי, וישן אינו מציל. (59) מפני שהתנור החדש הוא אוהל ומציל אם הוא מכוסה אפילו כשאינו מרוח בטיט (צמיד פתיל). (60) ששפתו גבוהה משפת החדש שבתוכו. (61) נתבאר כבר, שטומאה אינה נכנסת בפתח פחות מטפח.

י. סְרִידָא⁶² שֶׁל חֶרֶס שֵׁישׁ לָהּ שִׁפָּה⁶³ וְהִיא עוֹדֶפֶת
עַל פִּי הַתְּנוּרָה וּמִקְפַּת צָמִיד פְּתִיל, אֲפִלּוּ הִתְּהָה
טָמֵא תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גְּבֶהָ - הִפֹּל טָמֵא⁶⁴; אֲבָל
כִּנְגֵד אֲוִירוֹ שֶׁל תְּנוּרָה טָהוֹר⁶⁵. הִתְּהָה טָמֵא כִּנְגֵד
אֲוִירוֹ שֶׁל תְּנוּרָה⁶⁶ - מִכִּנְגֵדוֹ⁶⁷ עַל לִרְקִיעַ טָמֵא, וְכָל
מֵה שִׁבְתוֹכּוֹ טָהוֹר.

(62) בירור מוקדם של דעת רבינו בדיני סרידה יסלול את הדרך להסברה קצרה ונוחה להבנת דבריו בהלכה שלפנינו, ובכן: א. סרידה שאין לה שפה כלל דינה כנסר וחוצצת בפני הטומאה (ראה למעלה פרק י"ב הלכה ג), כמו ששנינו באהלות פרק ה משנה ו. במה דברים אמורים, כשהיא מכסה תנור חדש שלא הוסק שאינו כלי, אבל אם היא מונחת על תנור ישן (מוסק) אינה חוצצת, מפני שהיא נשענת על כלי. ב. אם התנור מוקף צמיד פתיל, חוצצת אפילו בתנור ישן. והטעם, שתנור סתום מכל צדדיו ומוקף צמיד פתיל נחשב כאבן לעניין טומאה ולא ככלי. ולפיכך אם הסרידה עורפת ברוחבה טפח מן התנור וטומאה תחתיה, טמאים כל הכלים שתחתיה, מפני שהעורף מאהיל עליהם ועל הטומאה, אבל מה שעליה טהור, שהסרידה חוצצת. ג. אם יש לה שפה הרי היא כלי שיש לה בית קיבול, ואם יוצאת חוץ לתנור פחות מטפח וטומאה תחתיה מטמאה כל מה שכנגדה בין תחתיה ובין על גבה (כשהיא רצועה) שהסרידה אינה חוצצת, אבל מה שבצידה טהור. ד. אם יוצאת לחוץ טפח וטומאה תחתיה או על גבה, טמא כל מה שתחתיה וגם מה שעל גבה בחלק שמחוץ לתנור, שהסרידה עם שפה אינה חוצצת מפני שהיא עצמה כלי. (63) שם במשנה א' אנו שונים: "נסר שהוא נתון על פי תנור חדש ועודף מכל צדדיו בפותח טפח". ולפיכך מניחים אנו, שגם משנתנו שהיא המשכה של משנה א, עוסקת בעודף טפח אף על פי שלא פירשה. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. (64) כל מה שתחת העודף ועל גביו. (65) מפני שהוא מוקף צמיד פתיל ומפסיק בין העודף ובין אווירו של תנור וגם אין דבר מאהיל על האוויר הטמא וגם על האוויר שכנגד התנור. והמדובר בתנור ישן אבל תנור חדש דינו כטיט ואינו מציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל. וכל זה נאמר בצמיד פתיל, אבל כשאינו צמיד פתיל טמא גם מה שבתוך התנור, שהרי הסרידה מאהילה

1 פִּי שִׁשְׁפַת הַפֶּרֶחַ נִרְאָה⁴⁴ בֵּין הַכֶּסֶּוֹי וְהַחֲדוֹת; וְאִם
2 לֹא⁴⁵ - הִפֹּל טָמֵא⁴⁶.

(36) חדות או דות הוא בור ומסביב לשפתו בנויים כתלים ולפיכך דינו כאוהל עם דפנות. (37) רבינו שם מפרש: "אשר עליו תשים הנר". (38) הפרח הוא רחב ומכסה את עובי דופן הדות אבל אינו בולט לתוך הבית. (39) ונשאר ריווח אווירי בין הכיסוי ובין דופן הדות, וטומאה בבית. (40) ואינו נופל לתוך הדות. (41) פירוש, אפילו הכלים הנמצאים באותו השטח שהוא כנגד עובי פרח המנורה שהיא עצמה כלי ואינה מצלת. (42) מפני שרואים את הכיסוי כאילו הוא מונח על שפת הדות. (43) הכלים הנמצאים תחת כותלי הדות בכל עומק שהוא. (44) אבל לא בולט, כמו שביארנו למעלה. והמדובר, כשעובי הפרח פחות מטפח, אבל כשיש בו טפח עוברת הטומאה מן הבית לדות. [יש מבדילים בין "חדות" ו"דות" ואומרים, שחדות הוא בניין סביב חפירה לא עמוקה ודות בנוי על גבי קרקע חלקה, אולם מפירושו של רבינו משמע שחדות ודות אחד הם]. (45) שאם תינטל המנורה יפול הכיסוי לתוך הדות. (46) מפני שכלי טמא מעמיד את האוהל ואוהל שכזה אינו מציל.

3 ח. הַחֲדוֹת הַבְּנוּי בְּתוֹךְ הַבֵּית וְכָלִי הַמְצִיל נָתוּן עַל
4 פִּיו, וְהִתְּהָה טָמֵא בֵּין שִׁפַּת הַכְּלִי וְשִׁפַּת הַחֲדוֹת או
5 בְּתוֹךְ הַחֲדוֹת - הַבֵּית טָמֵא; שֶׁאֵין הָאֵהָל שִׁבְתוֹךְ
6 הַבֵּית מוֹנֵעַ הַטָּמֵא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. הִתְּהָה טָמֵא
7 בְּבֵית - כָּלִים שִׁבְתוֹכֵי הַחֲדוֹת, אִם יֵשׁ בְּמִקְוֵן טַפַּח
8 עַל טַפַּח עַל רוּם טַפַּח - טָהוֹרִים⁴⁷, וְאִם לֹא -
9 טָמֵאִים⁴⁸. וְאִם הָיוּ כְּתֵלֵי הַחֲדוֹת רַחְבִּים מִשְׁלַב בֵּית⁴⁹
10 - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף⁵⁰ טָהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינֶן מְבַתְּלִי
11 הַבֵּית. וְכַשֵּׁם שֶׁמְצִיל⁵¹ הַחֲדוֹת בְּתוֹכּוֹ, כֶּף מְצִיל
12 בְּכַתְלָיו. כְּכֵן בִּאֲרָנוּ, שֶׁהַתְּנוּרָה הַיֵּשֶׁן⁵² הִרִי הוּא כְּכָל
13 הַכָּלִים שֶׁהֵן מְבִיאִים אֶת הַטָּמֵא וְאֵינֶן נִצְעָשִׁין
14 אֲהֵלִים, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ מְצִיל עַל מֵה שִׁבְתוֹכּוֹ אֲלֵא
15 אִם כֵּן הָיָה מְקוֹף צָמִיד פְּתִיל, כְּשֶׁאֵר כָּלִים הַמְצִילִים.
16 וְכֵן בִּאֲרָנוּ, שֶׁהַתְּנוּרָה הַחֹדֶשׁ⁵³ אֵינוֹ כְּכָלִים לְעִנְיָן זֶה,
17 אֲלֵא נִצְעָשָׂה אֲהֵל, וְלִפְיָכֶּךָ מְצִיל עַל מֵה שִׁבְתוֹכּוֹ
18 בְּכֶסֶּוֹי בְּלִבָּד בְּלֵא צָמִיד פְּתִיל, כְּאֲהֵלִים. וְכֶסֶּוֹי
19 הַתְּנוּרָה הוּא נִקְרָא סְרִידָא.

(47) כמו ביב קמור בפרק כ הלכה ז. והמדובר, כשהמקום שבו הכלים אינו פתוח לחלל הדות ולא לבית ברוחב טפח. (48) כותלי הבור אינם מצילים, שהרי אינם אוהל. (49) כגון שחלל הדות מרחיב והולך עד מחוץ לכותלי הבית ושם בנוי חלק מכותלי הדות, וכלים בכותלים שמחוץ לבית. (50) בין שיש שם פותח טפח ובין שאין שם פותח טפח. (51) פיסקה זו משלימה את הנימוק למה הכלים טהורים אם אין פותח טפח ואינה משמיעה דין חדש. (52) תנור של טיט שהוסק באש אף על פי שטרם השתמשו בו. (53) שנתייבש אבל לא הוסק.

20 ט. תְּנוּרָה יֵשֶׁן בְּתוֹךְ הַחֹדֶשׁ⁵⁴ וְסְרִידָא עַל פִּי הַחֹדֶשׁ,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני כ"ט אייר – ספר טהרה – הלכות טומאת מת קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

גְּדוֹל שְׁנֵפֶחַת [חֲצִי] 13, וְהִקִּיפוּ צָמִיד פְּתִיל, וְסִתְּם 15
מְקוֹם הַפֶּחַת בְּצָמִיד פְּתִיל - הָרִי זֶה מִצִּיל, אָף עַל 16
פִּי שְׁאִינוּ חֹשֵׁב כְּלִי לְעִנְזֵן טִמְאָה 14. אָבֵל כְּלִי 15
הַמְקַף צָמִיד פְּתִיל שֶׁהִיא נִקְוָה אוֹ סְדוּק וְלֹא סִתְּם 16
הַנֶּקֶב - נִטְמָא וְאִינוּ מִצִּיל. וְכִמְהָ יִהְיֶה בְּנֶקֶב? 17 אִם 19
הִיא כְּלִי הָעֵשׂוֹי לְאֶבְלִים 18 - שְׁעוּרָו בְּמוֹצִיא זִיתִים; 20
הִיא עֵשׂוֹי לְמִשְׁקָה - שְׁעוּרָו בְּכוֹנֵס מִשְׁקָה 19. הָעֵשׂוֹי 21
לְכָף וּלְכָף 20 - מִטִּילִין אוֹתוֹ לְחִמְרָא 21, וּמִשְׁיִנְקָב 22
בְּכוֹנֵס מִשְׁקָה אִינוּ מִצִּיל עַד שְׁיִסְתְּם הַנֶּקֶב אוֹ עַד 23
שְׁיִמְעֻטְנוּ. 24

עליו ועל הטומאה. (66) על הסרידה. (67) בכתב יד
תימן: כנגדו. פירוש, נגד מקום הטומאה.

1 יא. קְדָרָה 68 שְׁפָפָה עַל פִּי הַחֲבִית 69 וּמִרְחָ דְּפִנּוּתֶיהָ
2 עִם הַחֲבִית - מִצִּיל עַל כָּל מֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ וְעַל מֶה
3 שְׁבִינָהּ וּבִין שְׁפָתוֹת הַחֲבִית 70. הוֹשִׁיבָה עַל פִּי
4 הַחֲבִית כְּדִרְכָּהּ 71 וּמִרְחָ 72 - אֵינָה מִצִּיל; מִפְּנֵי
5 שֶׁהַקְדָּרָה מִתְטַמָּא מֵאוֹרֶיהָ, וְאֵין כְּלִי טִמָּא מִצִּיל 73,
6 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(68) של חרס. (69) וטומאה בבית. (70) כגון שפי הקדירה
עודף על פי החבית או כגון שנתן שכבה עבה של טיט בין
שתי השפתות. (71) על שוליה. (72) כלומר, אף על פי
שמירח. (73) אבל כשכפאה על פיה לא נטמאה, שכלי
חרס אינו מטמא מגבו.

פֶּרֶק שְׁנִינִים וְעֵשְׂרִים

(1) יבאר דין המחצית ושולי קרקעות כלים ודפנותיהם
מאחוריהם אם מצילים בצמיד פתיל, כלי חרס שנתן בו טיט
עד חציו אם ביטלו, כלי חרס עד כמה יינקב ולא יציל
בצמיד פתיל, תנור שהיתה סרידה על פיו ומוקף צמיד פתיל
ונתון באוהל המת ונסדק התנור, תנור המוקף צמיד פתיל
שניקב נקב בעינו או מגופת חבית שניקבה, חבית מוקפת
צמיד פתיל שהיא מליאה משקין טהורים ומניקת של חרס
בתוכה ונתונה באוהל המת, חבית שניקבה מצידה וסתמו
שמרים את הנקב, ואם אגף חצי הנקב וכמה מקיפים, מגופת
חבית שנתחלחלה וחבית זפותה שנתקלה החרס מלמעלה
והזפת עומד.

7 א. שוּלֵי הַמִּחְצִינִין 2 וְשוּלֵי קִרְקָעוֹת הַכְּלִים 3
8 וְדִפְנוּתֶיהָ מֵאַחֲרֵיהֶן 4 - אֵין מִצִּילִין בְּצָמִיד פְּתִיל
9 בְּאֵהֶל הַמֵּת. קִרְסָנִין 5 וְשִׁפְנִי וְעֵשְׂאָן כְּלִים - מִצִּילִין
10 בְּצָמִיד פְּתִיל. שְׁאֵין מִצִּיל בְּצָמִיד פְּתִיל אֲלָא כְּלִים.

(2) תוספתא כלים פ"ז ה"י. מחץ = כלי חרס גדול
שמשמשים בו לשאוב יין מן הגת, ובקרקעיתו קערורית
ונקראת "שולי המחץ" (רבינו בפירושו לפרה פ"ה מ"ה).
(3) צ"ל: הכלים, וכן הגירסא בכת"י תימן. פירוש, בית קיבול
שבשולי הכלי מבחוץ. [בתוספות נדה מט, א, ד"ה אלא,
מובאת תוספתא זו, וגורסים: "שולי המחצית וקרקעות
הכלים"]. (4) אם יש שם שקערורית (הגר"א בהגהותיו על
התוספתא מוחק המלה "מאחוריהן", ורצוי למוחקק גם
כאן, שהרי גם בפנים אין שקערורית שבדפנות מצלת).
(5) חתך אותן. (6) החליקן.

11 ב. כְּלִי חֶרֶשׁ 7 שְׁנָתָן בּוֹ טִיט עַד חֲצִיו - לֹא בִטְלוּ 8,
12 וְאִם הִשְׁקִיעַ בּוֹ אֶת הַכְּלִים - מִצִּיל.

(7) תוספתא שם, ה"ז. (8) לא יצא מתורת כלי, ולפיכך
מציל בצמיד פתיל, אבל אם הוצא מתורת כלי אינו מציל,
כמו טבעת הבלועה בלבינה (למעלה פ"כ ה"ה). ראה
כסף-משנה.

13 ג. כְּלִי חֶרֶשׁ 9 מִצִּיל בְּצָמִיד פְּתִיל עַד שְׁיִנְקָב בְּמוֹצִיא
14 רִמּוֹן 10. וּבְגִדוֹל 11 - עַד שְׁיִפְחַת רְבוּ 12. פִּינֵצַד? כְּלִי

(9) שבת צה, ב, רצו, א. (10) שרימון בינוני יעבור דרך
הנקב. לכאורה הלכה זו תמוהה מאוד. מתחילה ב"מוציא
רימון" ומסיימת ב"מוציא זיתים"; שנית: לפעמים נאמר
"סתימה" סתם, ולפעמים סתימת "מקום הפחת בצמיד
פתיל". אולם עיון מעמיק בפירוש רבינו למשנה כלים הנ"ל,
מגלה לנו הסבר ההלכה הזו. שנינו שם: "העשוי לאכלין
שיעורן כזיתים, עשוי למשקין שיעורן כמשקין וכו' ובכונס
משקה". ורבינו מעיר על הסתירה בין משנה זו לסוגיית
הגמרא שבת הנ"ל, הקובעת שיעור כמוציא רימון או רובו,
ומבאר שבפחות מכמוציא זית מציל אפילו בלי סתימה
[נסובר כרש"י שבת שם, שלא הקפידה תורה על צמיד פתיל
אלא על פי הכלי בלבד, אבל כשניקב שלא בכוונה מן הצד
מציל אם הפחת הוא פחות מהשיעורים הקבועים בגמרא
שם, מפני שנאמר "כלי תפוח"], ואם ניקב כמוציא זית וא"כ
אינו כלי לקבל טומאה, אינו מציל אלא אם סתם את הנקב
בצמיד פתיל, ואם היה הנקב כמוציא רימון (רימון גדול פי
כמה מזית) יש הבדל בין כלי גדול לקטן, בכלי קטן אין
צמיד פתיל מועיל להציל, ובגדול מציל עד חציו ועד בכלל.
ורבינו מסיים ביאורו, וכותב: והבן זה, שהוא עיון דק
ומקום הטעאה (ראה תוספות שבת שם ד"ה ולענין). לאור
בירור זה, מתפרשת ההלכה ללא קשיים וסתירות. בבא
ראשונה זו עוסקת בכלי חרס קטן, והנקב הוא למעלה
ממוציא זיתים (ואם הוא למטה משיעור זה, יתבאר דינו
בסוף ההלכה). (11) כלי גדול. (12) אבל בפחות מרובו,
אפילו הנקב כמוציא רימון - מציל. [בגמרא שם אמרו: "הא
ברברבי, הא בזוטרי" (בעברית: כאן בגדולים, ושם
בקטנים). ומפרש רבינו (וכן פירש רש"י) בגדולים רוב,
ובקטנים כמוציא רימון (ראה תוספות שם, וראב"ד כאן)].
(13) והוא-הדין בכלי קטן שנפחת פחות מכמוציא רימון.
(14) אינו מקבל טומאה. (15) בין גדול בין קטן. כלים פ"ט
מ"ח. (16) בצמיד פתיל. (17) כדי שלא יציל בלי סתימה
בצמיד פתיל. (18) להניח בו אוכלין. (19) שאם יעמיד
שולי הכלי המנוקב על משקה וילחוץ קצת - ייכנס המשקה.
(20) לאוכלין ולמשקין. (21) נותנים עליו שתי החומרות:
מקבל טומאה עד שיינקב כמוציא זיתים, ואינו מציל בכונס
משקה (רבינו מבאר כאן רק את החומרא השניה, מפני שאין
אנו עוסקים כאן בטומאת כלים אלא בדיני הצלה בצמיד
פתיל). וכל הדינים הללו אמורים בניקב מעצמו, אבל
כשניקבו בכוונה - שיעורם בכל שהוא. [אפשר גם לפרש
שיטת רבינו באופן אחר ולומר, שיש הבדל בין כלי קטן

מבארים, מצידו של העין במקום המירות. (36) שיעור קטן מדולק. (37) פקק של חרס שסותמים בו פי החבית. סתם חבית - של חרס היא. (38) הקשר השני. (39) מין תבואה ממשפחת השעורה (רוגגן בלעז), וקנה שלו דק וחלול ויש בו שלושה קשרים, הקשר שלמטה עבה, האמצעי - בינוני, והעליון דק. (40) כלים גדולים מחביות. (41) קנה סוף הגדל על שפת נהרות ואגמים הם חלולים, ובהם קשרים. והקשר התחתון הוא עבה מכולם. רגילים היו לשאוף יין מן החביות בקנה של שיפון, ומן החצבים בקנה סוף, ושיעורם מותאם להרגל זה. (42) אבל לא פחות מכונס משקה (רבינו בפירושו למשנה). ומה בין יין לשאר משקין? מבאר הגר"א בהגהותיו למשנה, שהאור מפיג טעמו של היין, ובעל היין אינו מרוצה מן הנקב, ולפיכך צריך שיעור יותר גדול. אבל שאר משקין האור יפה להם, והבעלים רוצים בנקב, ולפיכך דינו כאילו עשוהו בעצמם. (43) שהרי נפתחה הסתימה, מפני שהמנקב החשיב את הנקב כפתח.

ז. חבית⁴⁴ שהיא מלאה משקין טהורין ומניקת⁴⁵ של חרס⁴⁶ בתוכה, והחבית מקפת צמיד פתיל ונתונה באהל המת - החבית והמשקין טהורין⁴⁷, והמניקת טמאה, מפני שקצתה האחת בתוך החבית המקפת והקצה השני פתוח לאהל המת ואינו סתום. אף על פי שהיא עקמה - אין העקם כסתום.

(44) שם מ"ב. (45) כלי ארוך וחלול שמוצצים על-ידו יין מן החבית. (46) במשנה כתוב "מניקת" סתם, ורבינו מפרש - של חרס (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (47) ואף-על-פי שהמניקת פתוחה לחרץ, לא יצאה החבית מידי צמיד פתיל. והטעם, מפני שקנה המניקת עקום, אין פיה שלמעלה נעשה פתח לחבית, אבל לגבי טומאת עצמה מסיים רבינו "אין העקום כסתום", מפני שבמקום העיקום מתעכבים כמה טיפות יין - הרי זה כבית קיבול. פסק כבית-שמאי, מפני שחזרו בית-הלל והורו כמותם.

ח. חבית⁴⁸ המקפת צמיד פתיל שנקבה מצדה וסתמו שמרים⁴⁹ את הנקב - הציל. אגף⁵⁰ חצי הנקב וסתם חציו⁵¹ - הרי זה ספק⁵² אם הציל אם לא הציל. סתם את הנקב בזמורה⁵³ - עד שיימרח מן הצדדין⁵⁵. סתמו בשני קסמים⁵⁶ - עד שיימרח מן הצדדין ובין זמורה לחברתה⁵⁷. וכן נסר⁵⁸ שנתון על פי התנור ומרח מן הצדדין - הציל. הרי שני נסרים - עד שיימרח מן הצדדין ובין נסר לחברו. חבר את שני נסרים במסמרים של עץ⁵⁹ וכיצא בהן, או שלפף עליהן שוגמין⁶⁰ - אינו צריך למרח מן האמצע. במה מקיפין?⁶¹ בסיד ובחרסית ובגפסין, בזפת ובשעורה, בטיט ובצואה ובחמר⁶², ובכל דבר המתמרח. ואין מקיפין לא בבצץ⁶³ ולא בעופרת, מפני שהוא פתיל⁶⁴ ואינו צמיד⁶⁵. ומקיפין בדבלה⁶⁶ שמנה שלא הכשרה⁶⁷ ובבצק שגלושה במי פרות⁶⁸, כדי שלא יטמא; שדבר טמא אינו חוצץ.

(48) שם פ"י מ"ו. (49) שמרי היין שבחבית. (50) סתם

כמוציא זית, ובין כלי גדול כמוציא רימון עד חציו. בקטן מספיקה סתימה בלי צמיד פתיל במקום הנקב, אבל בגדול שנפתח חציו צריך צמיד פתיל. כמו שמבאר רבינו כאן בפירושו. ולפי פירוש זה, מה שאמר בבבא הראשונה "מציל בצמיד פתיל", הכוונה הצמיד פתיל שעל פי הכלי ולא של סתימת הנקב, והדוגמא בבבא "כיצד", נאמרה בכלי גדול בלבד. ומזה יוצא שהפיסקא "ולא סתם הנקב", פירושה סתימה בלי צמיד פתיל. והראשון נראה לי יותר.

ד. תנור²² שהיתה סרידא²³ על פיו ומקף צמיד פתיל²⁴ ונתון באהל המת, ונסדק התנור: אם היה הסדק מלא פי מרדע²⁵, שהוא הקף טפח - נטמא התנור, ואף על פי שאין המרדע יכול להכנס בסדק אלא הרי הוא כמותו בשוה; פחות מכאן - התנור טהור. נסדקה הסרידא שעל פיו: כמלא פי מרדע נכנס²⁶ - הרי זה טמא; פחות מכאן²⁷ - נצל בצמיד פתיל. היה הסדק עגל - אין רואין אותו ארך²⁸, אלא שעורו כמלא פי מרדע נכנס.

(22) שם מ"ז. (23) כלי חרס גדול שיש לו דפנות, ומכסים בו את התנורים. (24) שהיתה מחוברת לתנור בטיט וכדומה. (25) מלמד שנותנים על צואר הבהמה כדי לכוון הילוכה. (26) הסדק גדול קצת מעובי המרדע. (27) אפילו הם שווים - טהור. (28) לשון המשנה שם. נלא כל מפרשי המשנה ליישב את התמיהה החמורה: הרי המרדע עגול הוא? והרא"ש גורס: אם הוא ארוך, אין רואים אותו עגול. ראה 'תוספות יום טוב' ומלאכת שלמה.

ה. תנור²⁹ המקף צמיד פתיל שנקב נקב בעינו של תנור³⁰ הטוחה³¹: אם היה הנקב מלא פוש³² נכנס ויוצא כשהוא דולק³³ - הרי זה נטמא; ואם היה הנקב פחות מזה - נצל³⁴.

(29) שם מ"ח. (30) נקב עשוי בגגו של התנור להוציא את העשן, ונקרא עין התנור (ר"ש). (31) שטחו אותה בטיט וסגורה כדי שלא יפוג חומו של התנור. (32) פלך. (33) ואינו כבה כשמוציאים אותו דרך הנקב. (34) כחכמים שם.

ו. נקב התנור מצדדיו³⁵ - שעורו מלא פוש נכנס ויוצא שלא דולק³⁶. וכן מגופת החבית³⁷ שנקבה - שעורה כדי שתפנס מיצה שניה³⁸ של שיפון³⁹ בנקב. ויחצבים⁴⁰ גדולים שנקבו - שעורן כדי שתפנס מיצה שניה של קנה⁴¹. פחות מכאן - טהורין. במה דברים אמורים? בזמן שנעשו ליין; אבל אם נעשו לשאר המשקין, אפלו נקבו בכל שהן⁴² - נטמאו, ואין הצמיד פתיל מועיל להם עד שישתם הנקב. ואף בזמן שנעשו ליין, לא אמרו אלא שנקבו שלא בידי אדם; אבל אם נעשו בידי אדם, אפלו כל שהן - טמאים⁴³, ואין נצלין עד שישתם הנקב.

(35) במשנה שם כתוב: "ניקב מצידו". וכל מפרשי המשנה

מפני שהחבית משמשת צמיד פתיל לנאד, כי היא סותמת את פיו. ואין זה דומה לחבית כפויה שבפכ"א ה"ג, מפני ששם הצמיד פתיל הוא תחת פי הכלי, אבל כאן הוא על פי הכלי. יוצא מזה, שהנאד מציל על החבית הנמצאת בתוכו וסותמת את פיו (על פי פירוש הר"ש במשנה כלים פ"ד, ד). (87) מפני שהמירוח יתפרק (ואפשר גם לנמק מפני שפי הנאד נשאר פתוח, שהרי המירוח הוא מן הצדדים).

יא. חבית⁸⁸ זפותה⁸⁹ שנתקלה⁹⁰ חרס מלמעלה⁹¹ והזפת שלה עומד, ונתן הפסוי על הזפת ודחקו עד שידבק בזפת, ונמצא הזפת עומד בין הפסוי ובין קרקע החבית - הרי זה מציל. וכן בכלי המוריס⁹² וביצא פה מדרבין המתמרחין שהיה המתמרח בין הפסוי ובין הכלי כמו זר, הואיל והכל דבוקין - הרי זה מציל⁹³.

(88) שם מ"ה. (89) נשבר חלק מדופנה ונתקלה מעל הזפת. (90) כדים שנותנים בהם שומן דגים מלוח. במשנה: "קבוסים". (91) כחכמים.

פרק שלשה ועשרים

(1) יבאר דין כלים המצילים בצמיד פתיל על מה מצילים, כלי חרס שמשמשים בהם באפר פרה או בקדשים אם עמי הארץ נאמנים עליהם, ארובה שבין בית לעלייה וטומאה בבית וקדירה על פי הארובה, היתה בה אשה לשה בעריבה של עץ, ואם היה אוהל נטוי בעלייה ומקצתו מרודד על הארובה.

א. כל הכלים² המצילים³ בצמיד פתיל - מצילין על כל מה שבתוכן, בין אכלין בין משקין, בין בגדים וכלי שטף⁴. זהו דין תורה. אבל מדברי סופרים, שכלי חרס המקף צמיד פתיל אינו מציל אלא על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרס אחרים שיהיו בתוכו; אבל אם היו בתוך כלי חרס המקף כלי שטף או בגדים - הרי אלו טמאים. ומפני מה אמרו שלא יציל על הכל כשאר כלים המצילין? מפני ששאר הכלים המצילין אין מקבלין טמאה, וכלי חרס מקבלין טמאה, וכלי טמא אינו חוצץ, וכל כלי עם הארץ בחזקת טמאה כמו שיתבאר⁶. ולמה לא אמרו: כלי חרס של עם הארץ לא יציל על הכל⁸, ושל חבר יציל על הכל, שהרי הוא טהור? מפני שאין עם הארץ טמא בעיני עצמו, שאומר: הואיל וכלי חרס מציל על הכל, אחד אני ואחד החבר⁹. ולפיכך חשו¹⁰ וגזרו שלא יציל על הכל¹¹. ולמה אמרו: מציל על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרס? מפני שאלו השלושה טמאים הן על גב עם הארץ בין קדם שיהיו באהל המת בין אחר שיהיו שם תחת צמיד פתיל, ולעולם לא ישאל החבר מעם הארץ לא אוכלין ולא משקין ולא כלי חרס אלא על דעת שהן טמאין, שהרי אין להן טהרה

בטיט וכדומה. (51) השמרים סתמו חצי הנקב השני. (52) בעיא שלא נפשטה, בבא קמא קה, ב, ולפי פירוש התוספות שבת צו, א, ד"ה ולענין. (53) ענף של עץ גפן. (54) בטיט. (55) כדי לסתום את הסדקים הדקים שבין דופן החבית ובין הזמורה, אבל אינו צריך למרוח טיט על הזמורה עצמה למרות סופגיותה. (56) שתי זמורות חתוכות לאורכן, ואפילו הצמיד חתך לחתך. (57) שם. (58) קרש. (59) במשנה, "בסיני". ומפרש שם רבינו, יתירות של עץ שתוחבים בנקבים העשויים בנסרים. (60) מין קליפת עץ שעליה לחלוחית מדבקת, והדביק את הקליפה במקום חיבור הנסרים (והר"ש מפרש שצם). (61) מחברים, כדי שיהיה עליו דין צמיד פתיל. (62) מין אדמה המתמרחת יפה בלי גיבול במים. (63) מתכת רכה דומה לעופרת ("ציון" באידיש). (64) כיסוי. (65) מודבק יפה. המדובר בכלי חרס. (66) תאנה מיובשת. (67) לקבל טומאה. אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נתלחלו באחד משבעת המשקין (ראה פ"א מה' טומאת אוכלין ה"ב). (68) מיץ פירות שלא נימנה בין שבעת המשקין.

ט. מגופת החבית⁶⁹ שנתחללה⁷⁰, אף על פי שאינה נשמטת⁷¹ - אינה מצלת⁷², שהרי נתרעע הצמיד. הפדור⁷³ והבקעת⁷⁴ של גמי⁷⁵ שנתן על פי החבית ומרח מן הצדדין - לא תציל⁷⁶, עד שימרח על כל הפדור ועל כל הבקעת ממטה למעלה⁷⁷. וכן במטלת של פדור⁷⁸ שקשורה על פי הכלי. היתה של ניר או של עור וקשורה במשיכה⁷⁹, אם מרח מן הצדדין - הציל⁸⁰.

(69) שם מ"ג. (70) נתרופפה. (71) אינה יוצאת מפי החבית. (72) כחכמים שם. (73) מטלית שכרכה ככדור (שם מ"ד). ואפילו אם המטלית גדולה משלוש על שלוש והיא מקבלת טומאה, מכיוון שכרכה ככדור והקטינה אינה מקבלת טומאה ומצלת (תפארת ישראל). (74) צ"ל: והפקעת. (75) מין עשב ארוך, וכרכו ועשה כדור. (76) מפני הנקבים שבהם. (77) במשנה כתוב: "מלמעלן ומלמטן". ופירש הרא"ש שם, שימרח מלמטה במקום שהוא נוגע בדופן החבית. ומלמעלה, היינו כל מה שבולט מחוץ לחבית. ונראה שגם רבינו מפרש כך (ראה ר"ש שם). (78) שיש בה נקבים בין החוטים. (79) חבל דק. (80) עור ונייר אינם מנוקבים.

י. חמת⁸¹ של עור הדג⁸² או הנמר⁸³ שהלביש בהן את החבית⁸⁴ וצרה⁸⁵ מלמטה - הרי זו מצלת⁸⁶. ואם לא צרה, אף על פי שמרח מן הצדדין - לא תציל⁸⁷.

(81) נאד גדול (תוספתא כלים פ"ז ה"ז). (82) שאינו מקבל טומאה (למעלה פכ"א ה"א). (83) נייר אינו מקבל טומאה. (84) ופי החבית למעלה ומכוסה בשולי החמת. (85) קשרה מלמטה תחת שולי החבית. (86) אם מירחו לשולי החבית (כסף-משנה). ולמה מצלת, הלא אין כאן צמיד פתיל על פי החבית אלא במקום השולים (ראה למעלה פכ"א ה"ג)?

מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר הַמְצוּי²⁵, לְפִיכָף, אִם הָיָה בַּעֲלִיָּה
זו כלי מתכות וכיוצא בו מלא משקין - הכלי טמא
טמאת שבִּעָה²⁶, וְהַמְשָׁקִין טְהוֹרִין²⁷. הִיתָה בָּהּ אִשָּׁה
לְשָׂה בַּעֲרֵבָה שֶׁל עֵץ²⁸ - הָאִשָּׁה וְהַעֲרֵבָה טְמֵאִין
טמאת שבִּעָה, וְהַבָּצֵק טְהוֹר כֹּל זְמַן שֶׁעוֹסְקֶת בּוֹ²⁹.
פִּרְשָׁה³⁰ וְחִזְרָה וְנִגְעָה בּוֹ - טְמֵאתוֹ. וְכֵן אִם פָּנָה
הַבָּצֵק אוֹ הַמְשָׁקִין לְכָלִי אַחֵר מִכָּלִי שֶׁטָּף שְׂבַעֲלִיָּה
- נִטְמָאוּ בַּמִּגַּע הַכָּלִי הָאֲחֵר. הָיָה עַל פִּי אֶרְבָּה זו
שָׁאֵר כָּלִים הַמְצִילִים בְּצִמִּיד פְּתִיל³¹, שְׁאִין מְקַבְּלִין
טְמֵאָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³², וְלִפִּיכָף אֵין מִגַּע עִם הָאֶרֶץ
מִטְמֵא, אוֹ שֶׁהָיָה כָּלִי חָרָס הַטְּהוֹר לְפָרָה אֲדָמָה אוֹ
לְקֹדֶשׁ, שֶׁהַכֹּל נֶאֱמָנִין עַל טְהָרְתָּן - הָרִי זֶה מְצִיל עַל
כָּל מָה שֶׁבַּעֲלִיָּה. הָיָה אֲהֵל נְטוּי³³ בַּעֲלִיָּה וּמִקְצָתוֹ
מְרֻדָּד³⁴ עַל הָאֶרֶבָה שְׂבִין בֵּית לַעֲלִיָּה - הָרִי זֶה
מְצִיל³⁵ וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין גָּגוֹ³⁶ עַל הָאֶרְבָּה, שֶׁהָאֲהֵל
מְצִיל בְּכִסּוּי כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁷.

(16) שם מ"ב. (17) של חרס. (18) ומכסה את כולה.
(19) ראה למעלה פכ"ב ה"ב. (20) אפילו אם גבה למטה,
מפני שהטומאה עוברת דרך הנקב הקטן הזה לתוכה
ומטמאתה ואת כל מה שבתוכה, ואף-על-פי שטומאה אינה
עוברת בפחות מטפח. והטעם, מפני שלטומאת עצמה
חודרת גם בנקב קטן (ראה כלים פ"י מ"ח). (21) מפני
שאינן בנקב פותח טפח. (22) פירוש, וכל מה שבעליה,
שאמרנו למעלה שהוא טהור (אין זה דין חדש אלא הרחבת
הנימוק). (23) ולפיכך אינו מציל אלא על אוכלין ומשקין
וכלי חרס, כמבואר בה"א. (24) אף-על-פי שאמרנו
(בהלכה ב), שצמיד פתיל מציל על האדם. (25) שאדם
ימצא בעליה, ובהלכה ב טיהרו דבר שאינו מציל בלבד.
(26) שהרי נטמא באוהל המת. (27) הקדירה הצילה.
(28) להוציא של חרס שניצל בצמיד פתיל. (29) ואינה
מטמאה את הבצק בנגיעתה, שאם נאמר שטמאתה - לא
תועיל ההצלה כלום, וחכמים קבעו שמציל על אוכלין
ומשקין (רבינו בפירושו למשנה). (30) סילקה ידיה מן
הבצק. (31) כגון כלי אבנים כלי גללים וכלי אדמה.
(32) למעלה פכ"א ה"א. (33) שם פ"ז מ"ב. (34) עודף
נסחב ומכסה את הארובה. (35) אם יש טומאה בבית, כל
שבעליה טהור, ואפילו אם יש בארובה פותח טפח, מפני
שהעודף המרודד מציל כמו האוהל עצמו. (36) של
האוהל. (37) למעלה פכ"א ה"ג.

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

(1) יבאר דין בית שחלקו בקנקנים טהורים או בנסרים
ויריעות וטומאה בחציו האחד, בית שהוא מלא תבן ואין
בינו לקורות פותח טפח וטומאה בתוכו, כותל שבין שתי
בתים וטומאה בתוך הכותל, ודין כותל המשמש את הבית,
ודין כותל שחצי עוביו בנין וחציו סלע.

א. בית שחלקו בקנקנים² טהורות מן הארץ ועד³

לְעוֹלָם¹², וְלֹא יָבוֹא בָּהֶן לִידֵי תַקְלָה. אֲבָל כָּלִי שֶׁטָּף
שׁוֹאֵל אוֹתָם הַחֶבֶר מִעַם הָאֶרֶץ וּמִטְבִּילֵן מִפְּנֵי מִגַּע
עִם הָאֶרֶץ וּמַעֲרִיב שְׁמֻשׁוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּטְהוֹרוֹת,
לְפִיכָף חֲשׂוֹ חֲכָמִים שְׁמָא וְשָׂאֵל מִמֶּנּוּ כָּלִי שֶׁטָּף
שֶׁכָּבֵר הָיָה תַּחַת צִמִּיד פְּתִיל בְּכָלִי חָרָס שֶׁלּוֹ, שֶׁהָרִי
עִם הָאֶרֶץ הָיָה מְדָמָה שְׂנַצֵּל, וְהָרִי הוּא טְמֵא טְמֵאָה
שְׂבַעֲה, וְנִטְבִּיל הַחֶבֶר וְנַעֲרִיב שְׁמֻשׁוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ
בְּטְהוֹרוֹת וְיָבוֹא לִידֵי תַקְלָה. וּמִפְּנֵי זֶה גָּזְרוּ שֶׁלֹּא
יַצִּיל כָּלִי חָרָס עַל כָּלִי שֶׁטָּף שֶׁבְּתוֹכוֹ.

(2) עדויות פ"א מ"ד. (3) נמנו למעלה פכ"א ה"א.
(4) כלים שיש להם טהרה במקווה. (5) כגון כלי אבנים,
כלי גללים וכלי אדמה. (6) פ"י מהל' מטמאי משכב
ומושב, ה"א. (7) חגיגה כב, א"ב. (8) על שום דבר לא
יציל. (9) בין אני ובין החבר. (10) שהרי חבר שואל
מעם-הארץ כלים שיש להם טהרה במקווה ומטבילים
ומשתמש בהם לערב, וחששו חכמים שמא ישאל לחבר
כלים שהיו באוהל המת בכלי חרס בצמיד פתיל, שלדעתו
הם טהורים, אבל לחבר הם טמאים שבעה ימים, וצריכים
הזאת מי פרה מפני שכלי עם-הארץ טמאים ואינם מצילים.
(11) אלא על אוכלין ומשקין. (12) כלי חרס שנטמא אין לו
טהרה במקווה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "כל אשר
בתוכו יטמא ואותו תשבירו" (כדי להקל על הקורא, הבנת
הנימוקים המסובכים, מצאנו לנכון לשנות קצת את סדר
הדברים ולהקדים את המאוחר).

ב. אֲדָם¹³ שֶׁהָיָה נָתוּן בְּתוֹךְ הַחֲבִית וּמִקְפָּת צִמִּיד
פְּתִיל - טְהוֹר. וְאֶפְּלוּ עֲשָׂאָה גוֹלָל לְקַבֵּר. וַיִּרְאָה לִי,
שֶׁזֶה שֶׁלֹּא גָזְרוּ עַל כָּלִי חָרָס שֶׁלֹּא יַצִּיל עַל הָאָדָם¹⁴,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּבָר שְׁאִינוֹ מְצוּי, וְכָל דָּבָר שְׁאִינוֹ מְצוּי
לֹא גָזְרוּ בּוֹ.

(13) בתוספתא, אהלות פט"ו ה"ח. (14) הרי גם באדם יש
לחשוש שעם-הארץ שיהיה בתוך כלי חרס יחשוב שלא
נטמא, ולמעשה נטמא מפני שכליו טמאים וכלי טמא אינו
מציל.

ג. כָּלִי חָרָס¹⁵ שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשִׁין בָּהֶן בְּאֶפֶר הַפָּרָה או
בְּקֹדֶשִׁים - עֲמִי הָאֶרֶץ נֶאֱמָנִים עַל טְהָרְתָּם, מִפְּנֵי
שֶׁהֵן נִזְהָרִים בָּהֶן הַרְבֵּה, וְלִפִּיכָף יַצִּילוּ עַל הַכֹּל
בְּצִמִּיד פְּתִיל אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן שֶׁל חָרָס.

(15) אהלות פ"ה מ"ה.

ד. אֶרְבָּה¹⁶ שְׂבִין בֵּית לַעֲלִיָּה, וְטְמֵאָה בְּבֵיתָהּ,
וְהִדְרָה¹⁷ נְתוּנָה עַל פִּי הָאֶרְבָּה¹⁸ וְנִקְוָה בְּכוֹנֵס
מִשְׁקָה¹⁹ - הִקְדְּרָה טְמֵאָה²⁰, וְהַעֲלִיָּה טְהוֹרָה²¹. הִיתָה
שְׁלֵמָה - כֹּל שֶׁבַּעֲלִיָּה מֵאֲכָלִין וּמִשְׁקִין וְכָלִי חָרָס
טְהוֹר, אֲבָל אָדָם וְכָלִי שֶׁטָּף שְׂבַעֲלִיָּה טְמֵאִים; שְׁאִין
כָּלִי חָרָס חוּצָין אֵלָּא עַל הָאֲכָלִים וְעַל הַמְשָׁקִין וְכָלִי
חָרָס, וְכֹל שֶׁבַּעֲלִיָּה טְהוֹר²² כְּאֵלּוּ הוּא תַּחַת צִמִּיד
פְּתִיל בְּכָלִי חָרָס²³. וְטְמֵאֵי הָאָדָם²⁴ שֶׁבַּעֲלִיָּה זו,

פֹּתַח טָפַח: טִמְאָה בְּפָנִים²⁰, בֵּין בְּתוֹךְ הַתֵּבָן בֵּין
שְׁהִיָּתָה בֵּין תֵּבָן לְקוֹרוֹת - כָּל הַפְּלִים שֶׁנִּגְדָּה יֵצֵאת
הַטִּמְאָה²¹ בְּמִלּוּאוֹ שֶׁל פֶּתַח²² טָמְאִים; הִיָּתָה טִמְאָה
חוּץ לַתֵּבָן בְּמִלּוּאוֹ שֶׁל פֶּתַח - פְּלִים שֶׁבְּפָנִים²³, אִם
יֵשׁ בְּמִקּוֹמָן טָפַח עַל טָפַח עַל רוּם טָפַח - טְהוּרִין²⁴,
וְאִם לֹא טָמְאִין²⁵. וְאִם יֵשׁ בֵּין תֵּבָן לְקוֹרוֹת פּוֹתַח
טָפַח - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף²⁶ טָמְאִין²⁷; שְׂאִין הַתֵּבָן
חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׂתָם תֵּבָן דַּעְתּוֹ לְפָנוּתוֹ.

(19) ונשאר פנוי המקום שכנגד הפתח בלבד, עד הכותל
הנגדי להיכנס בו ולהוציא דרכו את התבן. (20) בחלק
שהתבן בו. (21) כל המקום הפנוי שכנגד הפתח, אפילו
החלק הרחוק מהפתח, שהטומאה לא תעבור שם, נקרא
"יציאת הטומאה" מפני שהטומאה תצא דרך המקום הזה
וכולו שטח אחד הוא (סדרי טהרות). (22) לשון התוספתא,
והכוונה: ברוחב כל הפתח, אף על פי שהפתח רחב הרבה
יותר מרוחב מיטת המת ונושאה. ונראה שגם הכלים
שבתבן טמאים אם אין במקומם טפח על טפח ברום טפח.
(23) שבתוך התבן. (24) מפני שהוא אוהל בפני עצמו ואף
על פי שדעת בעל הבית להוציא את התבן, מציל הוא על
הטהרה מליטמא כמו כל אוהל עראי בתוך אוהל שאף על
פי שאינו מציל על הטומאה מליטמא כשדרכה לצאת שם,
אבל מציל על הטהורים מליטמא. (25) שהרי אין כאן
אוהל שיצילו וגם משום מחיצה אין התבן מציל שבעל
הבית עתיד לפנותו (רבינו לשיטתו, שמחיצה שדעתו
לפנותה אינה חוצצת, אפילו כשהיא סותמת את כל מקום
הטומאה). (26) בין יש במקום הכלים פותח טפח ובין
שאינו בו. (27) משום שיש כאן אוהל בתוך אוהל ואינו
מציל אלא כשאין דעתו לפנותו, אבל כשאין פותח טפח בין
התבן לקורות אין זה אוהל בתוך אוהל, שהרי אין טומאה
מאחילה על התבן.

ד. פֶּתַל שְׁבִין שְׁנֵי בָתִּים וְטִמְאָה בְּתוֹךְ הַפֶּתַל - בֵּית
הַקְּרוֹב לְטִמְאָה טָמֵא²⁸, וְהַקְּרוֹב לְטִמְאָה²⁹ טְהוֹר³⁰.
הִיָּתָה מַחְצָה לְמַחְצָה³¹ - שְׁנֵיהֶן טָמְאִין. הִיָּתָה
הַטִּמְאָה בְּאֶחָד מִשְׁנֵי הַבָּתִּים, וְהַפְּלִים בְּתוֹךְ הַפֶּתַל:
מַחְצִיו וְכָלְפִי טָמֵא - טָמְאִים; מַחְצִיו וְכָלְפִי טְהוֹר
- טְהוּרִין; מַחְצָה לְמַחְצָה - טָמְאִין. וְכֵן מַעְזִיבָה³²
שְׁבִין הַבֵּית וְהַעֲלִיָּה, וְהַטִּמְאָה בְּתוֹךְ מַעְזִיבָה:
מַחְצִיָּה וְלִמְטָה - הַבֵּית טָמֵא וְהַעֲלִיָּה טְהוֹרָה;
מַחְצִיָּה וְלִמְעָלָה - הַעֲלִיָּה טָמֵאָה וְהַבֵּית טְהוֹר;
מַחְצָה לְמַחְצָה - שְׁנֵיהֶן טָמְאִין. הִיָּתָה טָמֵאָה בְּאֶחָד
מֵהֶן, וְכָלִים בְּתוֹךְ הַמַּעְזִיבָה: מַחְצִיָּה וְכָלְפִי טָמֵא
- טָמְאִין; מַחְצִיָּה וְכָלְפִי טְהוֹר - טְהוּרִין; מַחְצָה
לְמַחְצָה - שְׁנֵיהֶן טָמְאִין. הִיָּתָה הַמַּעְזִיבָה לְאוּרִי³³
וְטִמְאָה בְּתוֹכָהּ: מַחְצִיָּה וְלִמְטָה - הַבֵּית טָמֵא,
וְהַעֲוֹמֵד מִלְּמַעְלָה אֶפְלוֹ כִּנְגַד הַטִּמְאָה טְהוֹר³⁴,
שְׁהָרִי פִּשְׁטָה הַטִּמְאָה בְּכָל הַבֵּית³⁵; הִיָּתָה הַטִּמְאָה
מַחְצִיָּה וְלִמְעָלָה - הַבֵּית טְהוֹר³⁶, וְהַעֲוֹמֵד מִלְּמַעְלָה
כִּנְגַד הַטִּמְאָה טָמֵא³⁷; מַחְצָה לְמַחְצָה - הַבֵּית טָמֵא,

הַקְּוֹרָה, וְטִמְאָה בְּחִצְיוֹ הָאֶחָד: אִם הָיָה פִּי הַקְּנָקְנִים
כָּלְפִי הַטְּהָרָה - הָרִי אֵלָיו מַצִּילוֹת³, וְאִם הָיָה כָּלְפִי
הַטִּמְאָה - אֵינָן מַצִּילוֹת⁴. טָחַן בְּטִיט⁵, בֵּין מִבְּפָנִים⁶
בֵּין מִבְּחוּץ⁷ - רוֹאִין: אִם יָכוֹל הָטִיט לַעֲמֹד בְּפָנֵי
עַצְמוֹ - מַצִּיל, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מַצִּיל, וְהָרִי הַכָּל
אֶהָל אֶחָד.

(2) של חרס. (3) שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, וכלים
טהורים עם דפנות הבית חוצצים. (4) שהרי נטמאו מתוכם
וכלי טמא אינו חוצץ אפילו עם דפנות. (5) ופיהם לצד
הטומאה. (6) מצד הטהרה. (7) בצד הטומאה.

ב. בֵּית שְׁחֵלְקוֹ בְּנִסְרִים⁸ אוּ בִירְעוֹת⁹, אִם חֵלְקוֹ מִן
הַצִּדִּין¹⁰ אוּ מִכָּלְפִי הַקְּוֹרוֹת¹¹, וְהִיָּתָה הַטִּמְאָה
בְּבֵית¹² - פְּלִים שְׁבִין הַמַּחְצָה וּבֵין הַפֶּתַל אוּ שְׁבִין
הַמַּחְצָה וְהַקְּוֹרוֹת טְהוּרִין¹³. הִיָּתָה הַטִּמְאָה בֵּין
מַחְצָה לְפֶתַל אוּ בֵין מַחְצָה לְקוֹרוֹת - פְּלִים שֶׁבְּבֵית
טָמְאִין; שְׂאִין הַמַּחְצָה מוֹנַעַת הַטִּמְאָה שְׁלֹא תֵצֵא
וְתִטְמָא¹⁴, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּאֶהָל שְׁבֵתוֹךְ הַבֵּית. הָיָה
הַפְּלִים בְּתוֹךְ עֲבִי הַמַּחְצָה עַצְמוֹ¹⁵, בֵּין שְׁהִיָּתָה
הַטִּמְאָה לְפָנִים מִן הַמַּחְצָה אוּ שְׁהִיָּתָה בְּתוֹךְ הַבֵּית:
אִם הָיָה מְקוֹם הַפְּלִים טָפַח עַל טָפַח - טָמְאִים¹⁶,
וְאִם לֹא - טְהוּרִין¹⁷. וְכֵךְ בְּאַרְנוֹ בִּיצֵד דִּין הַבֵּית
אִם חֵלְקוֹ מִכָּלְפִי אֶרְצוֹ¹⁸.

(8) שאינם מקבלים טומאה וחוצצים. (9) שקבען לאוהל
וחוצצות אף על פי שמקבלות טומאה. (10) העמיד את
המחיצה בזקיפה בין כתלי הבית. (11) המחיצה מפרידה
בין הבית והקורות, וקמה על גבה כעין עלייה. (12) החלק
שבו הפתח לחוץ נקרא בית. (13) שהמחיצה מצילה מפני
שאין דרך הטומאה להיכנס לחלק שאחורי המחיצה ולא
לעלייה אלא דרך פתח הבית. (14) אם סופה לצאת הרי
היא מטמאה אף לפני שיצאה. (15) במשנה שם בבבא
האחרונה כתוב: "כלים שבחצץ" ומפרש רבינו בעובי
המחיצה וכגון שהיה במחיצה חור מעבר לעבר והכלים
מונחים שם. (16) מפני שהטומאה נכנסת לחור.
(17) כדין כל פתח שאין בו טפח על טפח ברום טפח. ואין
זה דומה לכותל שבין שני בתים (לקמן הלכה ד), שכלים
הנמצאים בחציו שלצד הטומאה טמאים אפילו אין בסדק
טפח, מפני שמחיצה זו "אינה משמשת את הבית" (פירוש,
ואינה צורך בניין הבית), ולפיכך אין לה דין כותל (במשנה
שם פרק ו, ג, כתוב: כותל המשמש את הבית) והרי זו דומה
לקיר המגדל (למעלה פרק י"ח הלכה ז) וטומאה בתוך
המגדלים שכלים שבעוביו - טהורים. אמנם רבינו שם כתב
"היה עומד באוויר" אבל הוא הדין בעומד בתוך הבית
(כדעת הרא"ש) ורבינו נקט לשון המשנה. וכשיש בו טפח
טמאים גם הכלים המונחים בחצייה שלצד הטהרה מפני
שהיא מחיצה עראית אינה נידונית ככותל. (18) בנה
מחיצה על פני שטח הבית סמוך לרצפה, ופתח הבית נשאר
למעלה מן המחיצה.

ג. בֵּית שֶׁהוּא מְלֵא תֵבָן¹⁹ וְאִין בִּינוּ לְבֵין הַקְּוֹרוֹת

19 ו. בֵּית הַמְשָׁמֶשׁ אֶת הַכֶּתֶל⁴⁶ - יִדּוֹן קִלְפַת הַשּׁוֹם⁴⁷.
20 בִּיצֵד? הַחוּפֵּר שְׁנֵי בִּתְּיִים⁴⁸ או שְׁתֵּי מַעֲרֹת זוּ בִּצֵד
21 זוּ, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ שְׁנֵי בִּתְּיִים⁴⁹ חֲפוּרִים בְּקֶרֶקַע וְנִעְשָׂה
22 בִּינְיָהן כֶּתֶל הַמִּבְדִּיל בֵּין שְׁנֵיהֶן, וְהִתָּה טִמְאָה
23 בִּבְתֵּימִים וְכָלִים בִּכְתֵּל, אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן קִלְפַת הַשּׁוֹם -
24 טְהוֹרִין; הִתָּה טִמְאָה בִּכְתֵּל זֶה וְכָלִים בִּבְתֵּימִים, אִם
25 יֵשׁ עֲלֵיהֶן קִלְפַת הַשּׁוֹם - טְהוֹרִים. הִנֵּה לְמִדָּה,
26 שֶׁכֶּתֶל בִּנְיָן נִדּוֹן מִחֲצֵה לְמִחֲצֵה, וְכֶתֶל הַסֵּלֶע⁵⁰ או
27 שְׁנִיעֵשָׁה מְגוּשׁ הָאָרֶץ פְּשִׁיחָפֹר מִכָּאן וּמִכָּאן נִדּוֹן
28 קִלְפַת הַשּׁוֹם.

(46) כותל בנוי נקרא "משמש את הבית" מפני שהכותל עשה את הבית, וכותל שבין שתי מערות מוקם על ידי חפירת המערות, שחפרו מערה מכאן ומערה מכאן ונשארת ביניהן מחיצה של עפר או סלע ולפיכך המערה משמשת את הכותל. (47) כלומר, אפילו מחיצה דקה כקליפת השום מפרידה בין הטומאה והטהרות - הכל טהור ואין הבדל בין מחצייה ולפנים ובין מחצייה ולחוץ. (48) קברי מתים שלהם היו חצובים בכתלי מערות בעומק מתאים לאורך הארונות, וחפירה חצובה כזו נקראת כוך. (49) שטחים חלולים. (50) אם חצבו בית וכדומה בסלע ונעשו מחיצות מאליהן.

29 ז. כֶּתֶל שְׁחָצִי עָבִי בִּנְיָן וְחָצִי סֵלֶע - נִדּוֹן מִחֲצֵה
30 לְמִחֲצֵה⁵¹.

(51) ואף על פי שהסלע הנידון כקליפת השום הוא מבפנים - הבית טמא.

31 ח. טִמְאָה שֶׁהִתָּה בֵּין קוּרֹת הַבֵּית⁵², אֶפְלוּ אֵין
32 תַּחְתֵּיהָ אֵלָא קִלְפַת הַשּׁוֹם - הַבֵּית טְהוֹר⁵³, וְרוֹאִין
33 אֶת הַטִּמְאָה כֶּאֱלוּ הִיא רְצוּצָה⁵⁴ בְּאָרֶץ וּמִטִּמְאָה
34 בְּנִגְדָה בְּלִבָּד. וְאִם יֵשׁ בְּמִקְוָמָה טֶפַח עַל טֶפַח -
35 הַכֹּל טָמֵא⁵⁵. וְכֵן אִם הִתָּה נִרְאִית בְּתוֹךְ הַבֵּית⁵⁶ -
36 בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף הַבֵּית טָמֵא. שְׁנֵי פִתְחִים זֶה עַל גִּבִּי
37 זֶה וּטִמְאָה בִּכְתֵּל שְׁבִינֵיהֶן; אִם נִרְאִית שֶׁהִיא⁵⁷ לְתוֹךְ
38 אַחַת מֵהֶן - הוּא טָמֵא וְחִבְרוּ טְהוֹר, וְאִם לֹא -
39 נִדּוֹנִין מִחֲצֵה לְמִחֲצֵה⁵⁸.

(52) הקורות נתונות מכותל לכותל שכנגדו ועליהן וביניהן המעזיבה מטיט. המדובר כשהטומאה בתוך הקורה עצמה. (53) דין קורה כדין סלע ונידונה כקליפת השום (למעלה הלכה ו), מפני שלא נעשו בה שינויים מכריעים ואפשר להוציאה מבלי לקלקלה (וכעין זה אמרו בבבא קמא סז, א, גבי גזל קורה: "מריש שמו עליה") אין עליה תורת "משמש את הבית", מה שאין כן במעזיבה, שהיא נפרדת כשמורידים אותה. (54) המדובר כשאין במקומה טפח על טפח. במעזיבה (למעלה בהלכה ד) אין דין טומאה רצוצה מפני שהיא נפרדת, מה שאין כן קורות, שאינן עומדות להיבקע (כסף משנה). (55) שהרי היא כקבר סתום המטמא מכל צדדיו. (56) פירוש, שאין עליה אפילו כקליפת השום. (57) כשהטומאה

1 וְהַעוֹמֵד מִלְּמַעְלָה בְּנִגְדָה הַטִּמְאָה טָמֵא, שֶׁהָרִי אֵי
2 אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם³⁸.

(28) המדובר כשאין פותח טפח במקום הטומאה, ואף על פי כן אין עליה דין טומאה רצוצה, משום שחלק זה של הכותל הוא כחלק מן הבית עצמו. ורואים אנו את הטומאה כאילו היא שקועה בטיט, שאין הטיט מציל. ואם יש פותח טפח במקום הטומאה ואינו פתוח לבית, הרי הוא כקבר סתום שמטמא מכל צד. (29) פירוש, שהוא רחוק מן הטומאה. (30) משום, שהטומאה נמצאת בחצי הכותל הנגרר אחר הבית השני. (31) באמצע עובי הכותל. (32) תקרה. (33) שאין עליה גג. (34) ואין דנים אותה כטומאה רצוצה הבוקעת עד לרקיע ומטמאה כל מה שכנגדה. (35) והסברנו למעלה שרואים את הטומאה, כאילו היא מונחת בתוך הבית אלא שהיא מכוסה טיט ואם כן אינה כלל רצוצה והמעזיבה חוצצת. (36) כמו בבית ועלייה. (37) שהרי אינה כמונחת בבית ומשום כך היא רצוצה ומטמאה כנגדה, אבל העומד על המעזיבה מן הצד - טהור. (38) מטמאים את האדם שמה הטומאה מונחת משהו למעלה מחצי המעזיבה, ומטמאים את הבית שמה היא מונחת משהו למטה מחצייה. [למעלה בכותל בין שני בתים אין אנו צריכים לטעם זה, שהרי הבתים שווים ואי אפשר לטהר אחד ולטמא את השני, אבל כאן המעזיבה מגולה לאוויר ואין הדבר נראה מוזר כל כך לחלק בין דין האדם העומד למעלה לדין הבית, ומפני כך מביא רבינו את הנימוק שאי אפשר לצמצם].

3 ה. וְכֵן כֶּתֶל הַמְשָׁמֶשׁ אֶת הַבֵּית - יִדּוֹן מִחֲצֵה
4 לְמִחֲצֵה. בִּיצֵד? כֶּתֶל שֶׁהוּא לְאֵוִיר, וְגַם הַבֵּית סְמוּךְ
5 לְכֶתֶל וְאֵינוּ מְרַבֵּעַ עַל הַכֶּתֶל³⁹, וְטִמְאָה רְצוּצָה בְּתוֹךְ
6 הַכֶּתֶל: הִתָּה מִחֲצִי וּלְפָנִים - הַבֵּית טָמֵא, וְהַעוֹמֵד
7 מִלְּמַעְלָה עַל רֹאשׁ הַכֶּתֶל⁴⁰ טְהוֹר, כְּעוֹמֵד עַל גִּב
8 הַבֵּית; הִתָּה מִחֲצִי וְלַחוּץ - הַבֵּית טְהוֹר, וְהַעוֹמֵד
9 מִלְּמַעְלָה בְּנִגְדָה הַטִּמְאָה טָמֵא, שֶׁהָרִי לֹא פִשְׁטָה
10 הַטִּמְאָה בְּתוֹךְ הַבֵּית. הִתָּה הַטִּמְאָה מִחֲצֵה לְמִחֲצֵה
11 - הַבֵּית טָמֵא, וְהַעוֹמֵד מִלְּמַעְלָה טְהוֹר, שֶׁהָרִי פִשְׁטָה
12 הַטִּמְאָה בְּבֵית. נָטַל מִהַכֶּתֶל מִבְּפָנִים⁴¹ או שֶׁהוֹסִיף
13 בִּכְתֵּל מִבְּחוּץ עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַטִּמְאָה מִחֲצִי כֶּתֶל
14 וּלְפָנִים - הַבֵּית טָמֵא; נָטַל מִבְּחוּץ⁴² או שֶׁהוֹסִיף
15 בְּעָבִי הַכֶּתֶל מִבְּפָנִים עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַטִּמְאָה מִחֲצִי
16 כֶּתֶל וְלַחוּץ - הַבֵּית טְהוֹר⁴³. הִתָּה הַטִּמְאָה נִתְּנָה
17 עַל גִּבִּי הַכֶּתֶל⁴⁴, אֶפְלוּ מִחֲצִי וּלְפָנִים - הַבֵּית
18 טְהוֹר⁴⁵.

(39) ראש הכותל נשאר מחוץ לגג. (40) בין כנגד הטומאה ובין מן הצדדים. (41) הטומאה היתה מחצייה ולחוץ, וקילף שכבה דקה מהכותל בפנים הבית. (42) והטומאה היתה מחצייה ולפנים. (43) הטהרות שיכניסו לבית אחרי השינוי הזה - טהורים. (44) שהוא מחוץ לגג כאמור בראש הלכה זו. (45) והטעם, משום שהכותל אינו משמש את הבית. ועוד, שהטומאה גלויה לאוויר.

הַבֵּית טְהוֹר¹⁶. הֵיטָה הַטְּמֵאָה רְצוּצָה בְּקִרְקָעִיתוֹ אוֹ
בְּקִתְּלֵיוֹ אוֹ בְּגִגּוֹ - רוֹאִין אֶת כָּל הַחוּר כָּלוּ כְּאֵלוֹ
הוא אָטוּם¹⁷, וְרוֹאִין¹⁸ מְקוֹם הַטְּמֵאָה: אם הוא
בְּחֵצֵי עָבִי הַפֶּתֶל שֶׁלִּפְנֵים - הַבֵּית טָמֵא; וְאִם הֵיטָה
טְמֵאָה מִחֵצֵי פֶתֶל וְלַחוּץ - הַבֵּית טְהוֹר; מִחֻצָּה
לְמִחֻצָּה - הַבֵּית טָמֵא.

(13) תוספתא שם פ"ז הי"א. (14) לא פחות מטפח על טפח
ברום טפח. (15) פירוש, אפילו יש עליו (ראה הערה
הבאה). (16) הכסף-משנה מגיה: הבית טמא, וכך גירסתנו
בתוספתא שם. והטעם, מפני שסוף הטומאה לצאת דרך
הדלתות לבית. (17) סתום. (18) דוגמה לטומאה בכתליו:
עובי הכותל ששה טפחים, והפרדיסק פתוח לחוץ, ועומקו
שלושה, והטומאה בעובי הכותל במרחק שני טפחים מצד
הבית, וטפח אחד מחללו של הפרדיסק, אין אנו אומרים
שהטומאה מחציו של הכותל ולחוץ, שהרי עוביו במקום זה
הוא שלושה טפחים, אלא רואים את החור כאילו הוא
אטום. ואם כן, עובי הכותל הוא ששה טפחים, ונמצא
שהטומאה המרוחקת לא יותר משני טפחים מן הבית
מקומה במחצית הפנימית, והבית טמא.

ה. שְׁנֵי פֶרְדִּסְקִין¹⁹ זֶה בְּצַד זֶה אוֹ זֶה עַל גֵּב זֶה²⁰,
וְטְמֵאָה מִנְּחַת בְּאֶחָד מֵהֶן, וְנִפְתַּח²¹ - הוא וְהַבֵּית
טָמֵא, וְחִבְּרוּ טְהוֹר²². הֵיטָה טְמֵאָה רְצוּצָה בְּתוֹךְ
הַבִּגְד - רוֹאִין אֶת הַפֶּרְדִּסְקִין כְּאֵלוֹ הֵן אָטוּמִין,
וְיִדּוּן מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה²³.

(19) משנה שם פ"ו, ז. (20) ודלתותיהם נעולות.
(21) הדלת נפתחה. (22) הדלת הנעולה חוצצת, כשאין דרך
הטומאה לצאת שם, כמו שנתבאר כמה פעמים. אבל אם גם
דלתו פתוחה נכנסת לו הטומאה, מכיוון שיש בו פותח טפח
(ראה למעלה פ"כ ה"ז דין ביב קמור). (23) כמו שביארנו
בסוף ההלכה הקודמת.

ו. בְּזֵית²⁴ מִן הַמֵּת מְדַבֵּק בְּאַסְקָפַת הַבֵּית מִבְּחוּץ²⁵ -
הַבֵּית טְהוֹר²⁶. הֵיטָה רְצוּץ תַּחַת הָאַסְקָפָה - יִדּוּן
מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה²⁷. הֵיטָה מְדַבֵּק לְמִשְׁקוֹף²⁸ - הַבֵּית
טָמֵא²⁹.

(24) שם פ"ב ה"ח. (25) במקום שאין עליו משקוף.
(26) כר' יהושע שם, אפילו כשהדלת פתוחה, ואם יש עליו
משקוף והדלת פתוחה הבית טמא, מפני שהמשקוף מאהיל
על הטומאה ומתחבר עם אוהל הבית, ואם הדלת נעולה
טהור אפילו המשקוף מאהיל, מפני שאין דרך הטומאה
להכנס, ולכן הדלת חוצצת (תפארת ישראל). (27) כמו
במונחת בכותל, מחציה ולפנים - ככפנים, מחציה ולחוץ -
כבחוץ. (28) שם. (29) אפילו אם מודבק כחלק שמחוץ
לדלת. בזה גם ר' יהושע מודה, מפני שחלקו הפנימי הוא
עצמו חלק מאוהל הבית, לכן כולו בטל לגבי הבית.
מה-שאין-כן באסקופה, שהיא נמשכת יותר לקרקע מאשר
לבית.

ז. כָּלֵב שְׂאֵכֵל³⁰ בְּשַׁר הַמֵּת וּמֵת³¹ בְּתוֹךְ שְׁלִשָּׁה

במחצית הכותל העליונה, הפתח העליון טמא, וכשהיא
בתחתונה התחתון טמא.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים

(1) יבאר עמוד העמוד בתוך הבית וטומאה רצוצה תחתיו,
טומאה שבתוך הכותל ומקומה טפח על טפח על רום טפח,
חור גדול שבעובי הכתלים שדרך לעשותו לתשמיש וטומאה
בתוכו, ודין ב' פרדסקים זה בצד זה או למעלה מזה. וכלב
שאל בשר מת תוך שלשה ימים, האשה שמת עוברה בתוך
מעיה והאשה שמקשה לילד, האשה שהפילה שלה, ואם
ילדה ב' ילדים אחד חי ואחד מת, האשה שמת עוברה בתוך
מעיה ונגעה בו המיילדת, והבולע טבעת טמאה.

א. עֲמוּד² הָעוֹמֵד בְּתוֹךְ הַבֵּית וְטְמֵאָה רְצוּצָה³
תַּחְתּוֹ - טְמֵאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת וְיִוֵּרֶדֶת, וְאִינוֹ
מְטַמֵּא אֶלָּא כִּנְגֵד הַטְּמֵאָה בְּלִבָּד. וְאִם הָיָה פֶּרֶחַ⁴
יֹצֵא מִעֲמוּד זֶה וְכָלִים תַּחַת הַפֶּרֶחַ - הַכָּלִים
טְהוֹרִים⁵, שְׁאִינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא כִּנְגֵד הַטְּמֵאָה⁶.

(2) אהלות פ"ו מ"ו. (3) שאין במקומה טפח על טפח פנוי.
(4) קישוט בולט מן העמוד עשוי בתבנית פרח. (5) שם
מ"ז. (6) ולא מצדידה, ומשמיענו שאין אנו דנים את
העמוד כשיפוע האוהל של הפרח, ושיפועי אוהלים
כאוהלים (ראה למעלה פ"ח ה"ז).

ב. [וְאִם יֵשׁ בְּמִקוֹם הַטְּמֵאָה]⁷ טֶפֶח עַל טֶפֶח עַל
רוּם טֶפֶח - הָרִי הוּא כְּקֹבֶר סָתוּם וּמְטַמֵּא מְכַל
סְבִיבּוֹ, וְהַבֵּית כָּלוּ טָמֵא, שְׁהָרִי הָאֵהִיל עַל הַקֶּבֶר.

(7) כלומר, במקום הפנוי מחוץ לשטח התפוס ע"י הטומאה
(ראה למעלה פ"ז ה"ד).

ג. טְמֵאָה שֶׁבְּתוֹךְ הַכֶּתֶל⁸ וּמִקוֹמָה טֶפֶח עַל טֶפֶח עַל
רוּם טֶפֶח - כָּל הָעֲלִיּוֹת הַבְּנוּיּוֹת עַל פֶּתֶל זֶה, אֶפְלוֹ
עֶשְׂרִי⁹, טְמֵאוֹת; שְׁהָרִי הַכֶּתֶל כָּלוּ קֹבֶר סָתוּם עַד
סוּפוֹ, וְהוּא כֶּתֶל הָעֲלִיּוֹת, וְכָל עֲלִיָּה מֵהֶן מֵאֵהֶלֶת
עַל הַקֶּבֶר¹⁰. בְּנֵה בֵּית¹¹ בְּצֵד הַכֶּתֶל מִכָּאן וּבֵית מִכָּאן
וּבְנֵה עֲלִיָּה עַל גִּבִּי שְׁנֵי הַבָּתִּים עַד שְׁנִמְצָא רֹאשׁ
הַכֶּתֶל הַטָּמֵא הוּא בְּאֻמָּצֵה קִרְקַע הָעֲלִיָּה - הָרִי
הָעֲלִיָּה טָמֵא, שְׁהָרִי הָאֵהִיל עַל הַקֶּבֶר, וְהָעֲלִיָּה
הַשְּׂנִיָּה הַבְּנוּיָה עַל גִּבִּי טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן זֹו עַל
גִּבִּי זֹו וְאִין הַכֶּתֶל הַטָּמֵא כֶּתֶלֶה¹².

(8) שם פ"ז מ"א. (9) זו על גבי זו, והכותל שהטומאה בה
מגיע עד לעליה העליונה. (10) כל זה כשיש במקום
הטומאה טפח על טפח. ואם אין בו טפח על טפח, דינו
ככותל המשמש את הבית, למעלה בפכ"ד ה"ה, ומטמא את
החדר שכנגד הטומאה בלבד ולא את החדרים שתחתיו
ושעליו. (11) שם. (12) ותקרת העליה התחתונה חוצצת
בפני הטומאה.

ד. חוֹר¹³ גְּדוֹל¹⁴ שֶׁבְּעָבִי הַפֶּתֶלִים שְׁדִרְף בְּנֵי אָדָם
לְעִשּׂוֹתוֹ לְתִשְׁמִישׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא פֶּרְדִּסְקָה, שְׁהֵיטָה
טְמֵאָה מִנְּחַת בְּתוֹכוֹ וְיֵשׁ עָלָיו¹⁵ דְּלָתוֹת סְגוּרוֹת -

22 אִם הִמָּת יֵצֵא רֹאשׁוֹן - הִחִי טְהוֹרָה⁴⁵, שֶׁהָרִי לֹא נִגַּע
23 בּוֹ מִשִּׁינָּא לְאוּרֵי הָעוֹלָם⁴⁶; וְאִם הִחִי יֵצֵא רֹאשׁוֹן -
24 הָרִי הוּא טָמֵא, שֶׁהָרִי אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִגַּע בּוֹ הִמָּת
25 מִשִּׁינָּא לְאוּרֵי הָעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְגַּלְגֵּל אַחֲרָיו
26 כְּאֶבֶן, שָׁאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים כְּדִי לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ⁴⁷.

(44 שם מ"ה. 45) פירוש, אינו טמא טומאת שבעה ואינו צריך הזאה שלישי ושביעי כנוגע במת, אבל טמא טומאת ערב מפני שנגע באמו שנגעה במת ושהיא טמאה גם כיולדת, שבעה ימים לזכר וארבעה עשר לנקבה. (46) והגניעה בו בתוך גופה של האשה אינה מטמאה (למעלה פ"כ ה"א). והמדובר כשהוציאו את החי מן הבית לפני שיצא המת. שאם לא כן, נטמא החי טומאת שבעה באוהל המת. (47) כשיצא המת תחילה, אין החי נמשך אחריו, מפני שהוא מתאמץ ומעכב את עצמו מלהתגלגל אחרי המת שיצא, אבל דבר שאין בו רוח חיים מתגלגל מאליו למקום הפתוח (מפירושו של רבינו במשנתנו).

27 יב. הָאִשָּׁה שֶׁיָּלְדָה⁴⁸ וְלָד מֵת, אֶפְלוּ גַּפֵּל קָטָן כְּמוֹ
28 שְׂבָאֲרָנוּ⁴⁹ - הָרִי הֵיא טָמֵא טְמֵאת שְׁבַע⁵⁰. מֵת
29 עֲבָרָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה וּפְשָׁטָה הִחִיָּה⁵¹ אֵת יָדָהּ וְנִגַּעָה
30 בּוֹ - הִחִיָּה טָמֵא שְׁבַע, וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שִׁינָּא
31 הַיּוֹלֵד. וְטָמֵאת הִחִיָּה מִדְּבָרֶיהָ, גִּזְרָה שְׁמָא תַּגַּע בּוֹ
32 מִשִּׁינָּא לְפָרוֹזְדוֹר⁵². אֲכַל מִן הַתּוֹרָה אֵין מִגַּע בֵּית
33 הַסְּתָרִים⁵³ מִגַּע; הָאֵיל וְהוּא בְּתוֹךְ הַמַּעֲיִם, הַנוֹגֵעַ
34 בּוֹ טְהוֹר. וְכֵן הַבּוֹלֵעַ⁵⁴ טַבַּעַת טָמֵא וְחֹזֵר וּבָלַע
35 אַחֲרֶיהָ טַבַּעַת טְהוֹרָה, אָף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּ זֶז בְּזוֹ
36 בּוֹדֵאי בְּתוֹךְ מַעֲיו - אֵינוֹ מִגַּע, וְהִטְמֵאָה בְּטָמֵא⁵⁵
37 וְטְהוֹרָה בְּטָהֳרָתָה⁵⁶.

(48) משנה חולין עא, א. (49) למעלה פ"ב ה"א. (50) טומאת מת, וטעונה הזאה שלישי ושביעי, שהרי נגע גופה במת (מובן שהיא טמאה גם כיולדת, ואם הפילה נקבה טמאה ארבעה עשר יום, אבל כאן אנו עוסקים בדיני טומאת מת בלבד, ולפיכך כתב טומאת שבעה). (51) המיילדת. (52) שם עב, א. החלק החיצון של אברי הלידה. (53) מקום מכוסה מטבעו. (54) שם עא, ב. (55) כשתצא מן הגוף. (56) אשריך הלכות טומאת מת, שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה (ראה סיום מסכת כלים).

סליקו להו הלכות טמאת מת

הלכות פרה אדמה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶהוּ פָּרָטָן: (א) דִּין פָּרָה אֲדָמָה. (ב) דִּין טָמֵאת מִי נִדָּה וְטָהֳרָתָן. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רֹאשׁוֹן

(1) יבאר פרה אדומה בת כמה שנים כשירה, ואם לוקחים עגלה לגדלה, אם היתה זקנה, והמראות שפוסלות בה, ובאי זה מקום, המומים הפוסלים בה, ואם העבודה פוסלת בה,

1 יָמִים³² וְהָרִי הוּא מְטָל עַל הָאֶסְקָפָה - רֹאִין חֲלָל
2 הַטְּמֵאָה מְגוּפוֹ³³: אִם הוּא כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹף וְלִפְנֵים³⁴
3 - הַבֵּית טָמֵא³⁵, וּמִכְנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹף וְלַחוּץ - הַבֵּית
4 טְהוֹר³⁶.

(30) שם פ"א מ"ז. (31) אבל אם הוא חי, אינו מטמא אפילו בתוך שלושה ימים, מפני שהטומאה בלועה בגופו (למעלה פ"כ ה"ב, וה"ה). (32) ולא נתעכל עדיין הבשר (ראה למעלה פ"כ ה"ד). (33) המקום בגופו שהטומאה מונחת שם (בפירושו למשנתנו, כותב רבינו: האיציטומכה, פירוש, קיבה). (34) בין שיש בחללו פותח טפח, ובין אין בו. (35) אם יש בחללו פותח טפח, צידו העליון מאהיל על הטומאה ואינו חוצץ, והמשקוף מאהיל עליו, ולפיכך כל הבית כאוהל הטומאה, ואם אין בו פותח טפח, הרי הטומאה רצוצה ובוקעת ועולה לתוך הבית, ומפני שדלת הבית פתוחה מתפשטת הטומאה לכל הבית (ראה תפארת ישראל "קריית ארבע" דיני טומאה רצוצה אות ב). (36) כר' יוסי במשנתנו, לפי פירוש הרע"ב (ראה 'תוספות יום טוב' וסדרי טהרות). [ויש לעיין בדבר, מהו ההבדל בין זה לדין אדם מוטל על האסקופה בפ"ח ה"ב, ולמה מטהר רבינו כשקיבת הכלב בחוץ, אפילו אם מקצת גופו של הכלב מן המשקוף ולפנים?].

5 ח. הָאִשָּׁה³⁷ שִׁמֵּת עֲבָרָה בְּתוֹךְ מַעֲיָה, אִם נַעֲשֶׂה
6 רֹאשׁ הַגַּפֵּל כְּפָקָה³⁸ שֶׁל שְׁתֵּי - פִּיּוֹן שֶׁנִּפְתַּח הָרֶחֱם
7 עַד שֶׁנִּרְאָה הָרֹאשׁ נְטָמָא הַבֵּית מִפְּנֵי הָעֶבֶר, אָף עַל
8 פִּי שֶׁעֲדִין לֹא יֵצֵא.

(37) שם פ"ז, מ"ד. (38) כראש המעוגל של פלך לחוטי האורך (בכורות כב ע"א).

9 ט. הָאִשָּׁה שֶׁמִּקְשָׁה³⁹ לֵילֵד וְיֵצֵאָה מִבֵּית לְבֵית
10 וְהַפִּילָה גַּפֵּל מֵת בְּבֵית שְׁנֵי - הַבֵּית הָרֹאשׁוֹן טָמֵא
11 בְּסָפֶק, שְׁמָא בְּשִׁהִיתָהּ בּוֹ יֵצֵא רֹאשׁוֹ שֶׁל גַּפֵּל הָזֶה.
12 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשִׁלֹּא הָיָה רֹאשׁ הַגַּפֵּל כְּפָקָה
13 שֶׁל שְׁתֵּי; אֲכַל אִם הָעִגִּיל רֹאשׁ הַגַּפֵּל כְּפָקָה - הַבֵּית
14 הָרֹאשׁוֹן טְהוֹר; שְׁאֵלּוּ נִפְתַּח רֶחֱמָה שָׁם, לֹא הִיָּתָה
15 יְכוּלָה לְהִלָּךְ עַל רִגְלֶיהָ. לְפִיכָךְ, אִם הִיָּתָה נְטִילַת
16 בְּאֲגָפִים⁴⁰ וְהוֹצִיאָהּ מִבֵּית לְבֵית - הַבֵּית הָרֹאשׁוֹן
17 טָמֵא בְּסָפֶק אָף עַל פִּי שֶׁהָעִגִּיל רֹאשׁ הַגַּפֵּל כְּפָקָה
18 שֶׁל שְׁתֵּי⁴¹.

(39) אהלות שם. (40) בידי חברותיה. (41) מאותו הנימוק שאמרנו: שמא הוציא הנפל ראשו בבית ראשון.

19 י. הָאִשָּׁה שֶׁהַפִּילָה⁴² שְׁלֵיָא⁴³ - הַבֵּית טָמֵא וְדָאִי.
20 חֲזָקָה הוּא שָׁאִין שְׁלֵיָא בְּלֹא וְלָד.

(42) משנה נדה כו, א. (43) כעין שק של עור שהוולד מונח בו.

21 יא. מִי שֶׁיָּלְדָה⁴⁴ שְׁנֵי יָלָדִים, אֶחָד חַי וְאֶחָד מֵת:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי א' סיון - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(תפארת ישראל)). (19) במס' פרה פ"ב מ"ה, שנינו: "היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך גומא אחת פוסלות. רבי יהודה אומר אפילו בתוך כוס אחד, היו בתוך שתי כוסות והן מוכיחות זו את זו - פסולה". ופירש שם רבינו: "וכוס הוא עגול מן הגשם יש בו כלל (הרבה) מן השיעור (צ"ל השיעור) בשטח אחד". פירוש, השערות מסודרות על גוף הבהמה כעין תלתלים (הגרא"א), והם בולטות ביותר כשהן רטובות. ודעת רבינו שנחלקו רבי יהודה ותנא קמא בדין שתי שערות יוצאות משתי גומות או יותר ואינן כרוכות זו בזו או מונחות זו על זו. תנא קמא סובר שאינן פוסלות (וכן אמרו בפירוש בתוספתא פרה פ"ב ה"ב: בתוך שתי גומות - כשירה), ורבי יהודה חולק ואומר שלא רק בגומא אחת אלא אפילו בכוס אחת פסולה, ואפילו אינן מונחות זו על זו. ומה שאמרו במשנה: "היו בתוך שתי כוסות והן מוכיחות זו את זו - פסולה" דברי הכל הוא. ומובן שכן הדין בכוס אחת לדעת תנא קמא, ומשום רבי יהודה הפוסל בכוס אחת אפילו אינן מוכיחות, נקט שתי כוסות. ורבינו פסק כתנא קמא, ונקט לשון המשנה, כדרכו במקומות רבים.

ג. ה'יו פ'ה' ²⁰שתי שערות ²¹עקרון ²²מאדים וראשון ²³משחיר, עקרון משחיר וראשון מאדים - הפל הולף ²⁴אחר העקרון. וגזוז במספרים ²⁵את ראשון המשחיר ²⁶ואינו חושש משום גזה בקדשים ²⁷, שאין פונתו ²⁸לגזוז.

(20) שם. (21) בגומא אחת או בשתיים ומונחות זו על זו. (22) מקום צמיחתן. (23) כחכמים, שם. (24) תוספתא פרה פ"ב ה"ד. (25) רבינו בפירוש למשנה כותב, שצריך לגזוז, וכל זמן שלא גזז - פסולה. (26) התורה אמרה (דברים טו, יט) "לא תגזז בכור צאנך", והוא הדין בשאר קדשים הקרבים על המזבח. (27) טעם זה אינו מספיק להתיר גזיזת קדשי מזבח, אבל קדושת פרה אדומה היא כקדושת בדק הבית (דברים שהוקדשו לצרכי תיקונים ושיפוצים בבית המקדש וכדומה). ורבינו פוסק בהל' מעילה (פי"א הי"ב) שאיסור גזיזתם הוא גזירת חכמים, ולא גזרו בפרה מפני הנימוק האמור כאן.

ד. וצריך שישיאר מן המאדים ²⁸כדי שינטל בזוג ²⁹; שפל שעררה שאינה נטלת בזוג ³⁰ - הרי היא פאלו ³¹אינה. לפיכך, אם היו פה שתי שערות לבנות או שחורות שאינן נלקטין בזוג ³² - הרי זו פשרה ³³.

(28) אחרי גזיזת העליין השחור. (29) מספריים. (30) שסכיני המספריים אינן תופסות אותן. (31) [במסכת נידה (נב, ב) מחלוקת חכמים כמה הוא שיעורן של שערות בפרה ובנגעים וכו'. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כדברי כולן להחמיר". ודעת רבינו (בפירוש שם), ששיעור ניטלות בזוג הוא הקטן שבכולם, ובהתאם לכך פסק בסוף הלכה זו, ששתי שערות לבנות או שחורות הנקלטות בזוג - פוסלות את הפרה. וכן בהל' טומאת צרעת (פ"ב ה"א) ששיעור לבן שניטל בזוג מטמא בבהרת (ראה שם הערה ב). ולכאורה תמוהים דבריו כאן, למה הכשיר אם שיעור המאדים הוא

ואי זו עבודה, פרה שנולד בה פיסול, ואם לקחו פרה ומצאו אחרת נאה ממנה, על יד מי נעשית הפרה, וטבולי יום אם כשרים בה.

א. מצות פרה ²אדמה ³שתהיה פת שלש שנים ⁴או פת ארבע ⁵. ואם היתה זקנה - פשרה ⁶; אלא שאין ממתינין לה, ששם תשחיר ⁷ותפסל. ואין לוקחין עגלה ומגדלין אותה ⁸; ששם: ויקחו אליה פרה - ולא עגלה. לא מצאו אלא עגלה - פוסקין עליה דמי ⁹ותהיה אצל בעליה עד שתגדיל ותעשה פרה. ולוקחין אותה מתרומת הלשכה ¹⁰.

(2) פרה פ"א מ"א. (3) טמאי מת אינם נטהרים בטבילה במקוה בלבד, אלא צריכים הזאת מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה, ודיניה מפורשים לקמן. (4) כל זמן שלא הגיעה לגיל זה, נקראת "עגלה" או "עגלת בקר". רבינו בפירושו שם מבאר, שעגל סתם הוא בן שנה, ו"עגלת בקר" היא בת שתיים. (5) כחכמים, שם. (6) שם. משמע שאינה נקראת זקנה אלא אם עברו עליה יותר מארבע שנים. ולכאורה זה מנוגד לדבריו בפ"א מהל' מעשה הקרבנות, שפר למעלה מבן שלוש נקרא זקן. ובמשנה למלך' מבאר: פרה אדומה שתחילתה מבת שלוש, נקראת זקנה אחר עבור שנתיים. ז.א. למעלה מבת ארבע, וכן פר שתחילתו מבן שתיים, נקרא זקן כשתעבורנה עליו שנתיים. (7) טבען של שערות לשנות את גוונן מבחיר לכהה עם עלות הגיל, ושתי שערות שחורות פוסלות את הפרה. (8) 'ספרי' זוטא. (9) קובעים ומשלמים את מחירה (וכן בבבא מציעא פ"ה מ"ז: אין פוסקים על הפירות). (10) שקלים פ"ד מ"ב. כל גבר מישראל מגיל עשרים ולמעלה מחוייב לתת מחצית השקל (מטבע עתיק) לצרכי בית-המקדש ובעיקר לקניית קרבנות. השקלים ניתנו לידי הכהנים שהכניסום לחדר (לשכה) בבית-המקדש, ושלוש פעמים בשנה - לפני הפסח, לפני שבועות ולפני סוכות - ממלאים שלוש קופות גדולות מאתם השקלים לצרכים השוטפים. המטבעות שבקופות נקראים "תרומת הלשכה".

ב. זה ששם בפרה ¹¹תמימה - תמימת אדמימות ¹², לא תמימת קומה ¹³; אלא אם היתה ננסה ¹⁴ - פשרה ¹⁵, פשרה הקדשים. ה'יו פ'ה' שתי שערות ¹⁶לבנות או שחורות בתוך גומא ¹⁷אחת ¹⁸, או בתוך שני כוסות ¹⁹ והן מונחות זו על זו - פסולה.

(11) במדבר, שם. (12) שכל שערותיה אדומות. ב'ספרי' חוקת, פיסקה קכג, דרשו: תמימה - תמימה באדמות. או (אולי) תמימה במומים (שלא יהיה בה מום)? כשהוא אומר: "אשר אין בה מום" הרי מומים אמורים, הא (אם כן) מה תלמוד-לומר תמימה? שתהא תמימה באדמות. (13) שתהיה קומתה גבוהה. (14) נמוכת קומה. (15) פרה פ"ב מ"ב. ננסות, מום הוא באדם (בכורו' מה, ב), אבל לא בבהמה. (16) פרה שם מ"ה. (17) שרשי השערות יושבים בשקיעות קטנטנות שבעור, והן נקראות "גומות". (18) [בבבא-בבא טז, א - אמרו: "כל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה". ואולי שונה עור האדם מעור הבהמה

עֲלֶיהָ אֶת הַמוֹסֶרֶה⁵², נָתַן טָלִיתוֹ עָלֶיהָ, נָתַן עָלֶיהָ
כְּסוּת שֶׁל שָׂקִים - פְּסוּלָה⁵³. קִשְׁרָה בְּמוֹסֶרֶה: אִם
הָיְתָה מוֹרֶדֶת⁵⁴ וְצִרְיָה שְׁמִירָה - כִּשְׁרָה, וְאִם לֹא
- פְּסוּלָה; שֶׁכָּל שְׁמִירָה שְׁאִינָה צִרְיָה מְשוּי הוּא.
עָשָׂה בָּהּ⁵⁵ סָנָדֵל שֶׁלֹּא תִחְלִיק, פָּרַשׁ טָלִיתוֹ עָלֶיהָ
מִפְּנֵי הַזְּבוּבִין - כִּשְׁרָה. זֶה הַכֶּלֶל⁵⁶: כָּל שֶׁהוּא
לְצִרְבָּה⁵⁷ - כִּשְׁרָה⁵⁸; לְצִרְךָ אַחֵר⁵⁹ - פְּסוּלָה. נֶעֱשִׂית
בָּהּ מְלֶאכָה מְאֻלָּה⁶⁰ אוֹ שֶׁעָלָה עָלֶיהָ עַל מְאֻלִּי, אִם
לְרֻצּוֹנוֹ - פְּסוּלָה; שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ, שְׁאֵם
עָבַד בָּהּ לְרֻצּוֹנוֹ - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁעָבַד בָּהּ⁶¹. לְפִיכָךְ,
אִם שָׁכַן עָלֶיהָ הָעוֹף - כִּשְׁרָה⁶²; עָלָה עָלֶיהָ זָכָר -
פְּסוּלָה⁶³. וְאִין צִרְיָה לֹאמַר שֶׁהִמְעַבְרָת פְּסוּלָה.
הַכְּנִיסָה⁶⁴ לְרִבְקָה⁶⁵ וְדָשָׁה מְאֻלָּה⁶⁶ - כִּשְׁרָה;
הַכְּנִיסָה כְּדִי שְׁתִּינֵק וְתִדּוּשׁ - פְּסוּלָה⁶⁷, שֶׁהָרִי עָשָׂה
לְרֻצּוֹנוֹ⁶⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(39 שם מ"ג. 40) לא נולדה באופן טבעי דרך הרחם, אלא
פתחו את דופן הבהמה בסכין והוציאוה. (41) נתן כלב,
ולקח פרה מחירה. (42) זונה שקיבלה פרה בשכרה.
(43) טריפות שאינה עושה מום, כגון איברים הפנימיים
שניקבו וכדומה (חולין יא ע"א). (44) בא עליה אדם.
(45) שם. כחכמים. (46) דמי פרה אדומה מרובים, ואם
יודע שרבעה - לא יקנוה. (47) תוספתא פרה פ"ב. גמרא
סוטה מו, א. (48) כלומר, קיים הבדל בין עול ובין עבודות
אחרות. (49) שנתן עליה את העול, אבל לא עשה בה כל
עבודה שהיא, כמבואר למטה. (50) משנה, פרה פ"ב, ג.
(51) הוא-הדין בנתלה בחלק גוף אחר. (52) החבל הקשור
בראש הבהמה נקרא "מוסירה" וקשירתו אינה פוסלת, אבל
אם קיפל את החלק התלוי באויר והניחו על הפרה - הרי
זה משא ונפסלה. (53) כשהתכוון לשם משא, אבל בנתינה
בלבד ובלי כוונה - רק עול פוסל ('תפארת ישראל').
(54) ואפשר שתברח (שבת נב, א). (55) צ"ל: לה.
(56) שם. (57) לצורך הפרה בלבד, ולא לצורך האדם כלל.
(58) אפילו משא כבד. (59) אף-על-פי שהדבר הוא גם
לצרכה (בבא-מציעא ל, א). (60) שם. (61) שם, ל, ב:
כתיב עבד (עין קמוצה) וקרינן (אנו קוראים) עובד (עין
שרוקה), בעינן (צריכים) עובד דומיא (בדומה) דעבד.
(62) שזה שלא ברצון הבעלים. (63) אפילו שלא בידיעתו,
מפני שרצוי הדבר לבעליה, כדי שתלד. אמנם, כשאנו
פוסלים את הפרה לא נוה לו, שהרי יצא שכרו בהפסדו פי
כמה, אבל אם נכשירה ירויח דמי העגל וירצה בכך, ולפיכך
אין להכשירה. (64) שם. (65) צמד פרות קשורות יחד,
ודשות בפרסותיהן את שיבילי התבואה. (66) והוא לא
נחזק לדישה כלל. (67) בפסחים כו, א. וכן בבבא-מציעא
ל, א - מובא דין זה בעגלה ערופה, אולם בתוספתא פרה
פ"ב ה"ב נאמר בפרה. (68) ואף-על-פי שהתכוון גם לצורך
הפרה.

ח. פָּרָה⁶⁹ שְׁנוּלָד בָּהּ פְּסוּל - תִּפְדָּה⁷⁰. וְכֵן אִם מֵתָה
- תִּפְדָּה מִפְּנֵי עוֹרָה⁷¹, אֲבָל לֹא לְהַאכִּיל בְּשִׁרָה
לְכֻלָּבִים⁷².

כדי שינטל בזוג, ולא החמיר להצריך כדי לכוף ראשון
לעיקרן כדעת רבי ישמעאל שם? וגראה, שדעת רבינו,
ששערות הנקלטות בזוג, שם (השין צרויה) שערות עליהן
לדברי הכול, ולא אמרו בהן "כאילו אינן", אולם נקבעו
שיעורים לכל דבר (מהם הלכה למשה מסיני, ומהם שיעורי
חכמים) ולמטה משיעורים הללו אינו מספיק, אבל אין זה
אומר שהדבר "כאילו אינו", ולכן בראשון משחיר ועיקרן
מאדים, הרי השערות האדומות כשהן לא עצמן לא קבעה להן
התורה ולא חכמים שיעור מיוחד, שהרי פרה שכל שערותיה
קצרות כשירה, אם רק שם שערות עליהן, ומה אנו צריכים
כדי להכשירה? הרי אומר, הפסק בין השחורות לבין עור
הפרה, ולזה מספיקות שערות כל שהן אם שם שעה עליהן
(על-פי ה'כסף משנה' בתוספתא ביאור). (32) אף-על-פי
שכל ארכן לבן או שחור. (33) משמע ששערות אדומות
קצרות משיעור זה - פוסלות.

ה. הָיְתָה³⁴ קִרְנֶיהָ אוֹ טַלְפֶּיהָ שְׁחוּרִים - יָגֵד³⁵. גִּלְגֵּל
הָעֵינָן³⁶ וְהַשְּׂנִימִם וְהַלְשׁוֹן - אִין מְרַאֲיָהּן פּוֹסְלִים
בְּפָרָה.

(34) שם מ"ב. (35) יחתוך כמו "גודו אלינא" (דניאל ד,
יא). בבכורות מד, א - מבואר, שמותר לחתוך את הקליפה
החיצונית שעל גבי העצם הנקראת "זכרות הקרן", אבל אם
חתך את הזכרות עצמה נעשית בעלת מום ופסולה.
(36) פרה, שם.

ו. הָיְתָה בָּהּ³⁷ יִבְלָת וְחִתְכָּה, אָף עַל פִּי שִׁצְמַח
בְּמִקּוּמָהּ שְׁעַר אָדָם - פְּסוּלָה³⁸.

(37) שם. (38) כרבי יהודה. הראב"ד מנמק: לפי שאין
עולה בו אדמימות גמורה, אלא הוא שיער לקוי.

ז. כָּל הַמוֹמִין³⁹ הַפּוֹסְלִין בְּקִדְשִׁים - פּוֹסְלִין בְּפָרָה,
שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר אִין בָּהּ מוּם. הָיְתָה יוֹצֵא דִפְּן⁴⁰ אוֹ
מַחִיר⁴¹ אוֹ אֶתְנָן⁴² אוֹ טְרִפָּה⁴³ אוֹ שְׁנִרְבָּעָה⁴⁴ -
פְּסוּלָה; שֶׁכָּל הַפּוֹסְלִין אֶת הַקִּדְשִׁים לְמִזְבֵּחַ -
פּוֹסְלִין אֶת הַפָּרָה וְאָף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּקִדְשֵׁי בֶדֶק
הַבַּיִת, הוֹאִיל וְקִרְאָה הַכְּתוּב חֲטָאת. וּמִתֵּר לִקַּח
אוֹתָהּ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁴⁵ וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא רִבְעָה
הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים, שְׁאִינֹו מִפְּסִיד בְּהִמְתּוּ⁴⁶. יִתְרָה
פָּרָה⁴⁷ עַל הַקִּדְשִׁים, שֶׁהָעוֹבֵד פּוֹסֵל בָּהּ. שְׁנֵאֲמַר:
אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל, וּבַעֲגָלָה עֲרוּפָה אוֹמַר:
אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מְשַׁכָּה בָּעַל; מָה עַל
הָאֲמוּר בַּעֲגָלָה - עָשָׂה שְׂאָר עֲבוֹדוֹת בָּעַל, אָף עַל
הָאֲמוּר בְּפָרָה - יִפְסֵל בָּהּ שְׂאָר עֲבוֹדוֹת בָּעַל. אֲלֵא⁴⁸
שֶׁהָעַל פּוֹסֵל בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה בֵּין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת
עֲבוֹדָה⁴⁹, וּשְׂאָר עֲבוֹדוֹת אִין פּוֹסְלוֹת אֲלֵא בִּשְׁעַת
עֲבוֹדָה. פִּיּוּצָא? קִשְׁרָה עָלֶיהָ הָעַל, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא
חָרַשׁ בָּהּ - פְּסוּלָה; הַכְּנִיסָה לְדוּשׁ - אִינָה נִפְסָלָת
עַד שִׁדּוּשׁ בָּהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. רִכְבַּ עָלֶיהָ⁵⁰,
נִשְׁעַן עָלֶיהָ, נִתְלָה בְּזִנְבָהּ⁵¹ וְעָבַר בָּהּ אֶת הַנֶּהָר, קָפַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי א' סיון - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ורבי יהודה ורבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים: זאת נעשית באלעזר, ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט". ומכאן למד רבינו שהתנא-קמא במסכת פרה הוא רבי מאיר, וחולקים עליו ארבעת חבריו, ופסק כרבים (כסף-משנה). (81) איש מפי איש עד משה רבינו.

11 **יב. והעושה אותה⁸² לובש ארבעה פלים⁸³ של כהן**
12 **הדיוט, בין שעשה⁸⁴ פהן הדיוט בין שעשה⁸⁵ פהן**
13 **גדול⁸⁶.**

(82) פרה, שם. (83) ארבעה בגדי לבן שכהן הדיוט לובש בשעת עבודתו במקדש. (84) שבעבודות אחרות לובש שמונה בגדים. ב'ספרי' חוקת, פיסקה קכג - למדו זה מ'גזירה-שוה' (אחת המידות שהתורה נדרשת בהן). מלשונו משמע, שכהן גדול עושה אותה באותם הבגדים שכהן הדיוט עושה, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ד ה"ד, ואף-על-פי שבעבודות אחרות אבנטו של כהן גדול אינו דומה לאבנטו של כהן הדיוט. וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' כלי המקדש ה"ג, שבעשיית פרה לובש כהן גדול אבנט של כהן הדיוט (ראה משנה-למלך כאן).

14 **יג. כל העוסקין⁸⁵ בפרה מתחלה ועד סוף שהיו**
15 **טבולי יום⁸⁶ - כשרים למעשה הפרה ולקדש⁸⁷**
16 **ולהזות מאפרה, ואף על פי שעדין לא העריב**
17 **שמשן. וזה שנאמר בכל הפרשה 'איש טהור' -**
18 **הוא הטהור למעשה שני⁸⁸; אף על פי שאינו טהור**
19 **לתרומה עד שיעריב שמשו - הרי זה טהור לפרה.**

(85) ביומא מג, ב - למדו מן הכתוב (במדבר יט, יט): "וזהו הטהור על הטמא", שטבול יום כשר בפרה. (86) טמא שטבל נקרא "טבול יום" כל זמן שלא שקעה השמש אחר טבילתו. (87) לתת את אפר הפרה על המים. (88) בכלים פ"א מ"ה שנינו: טבול יום אסור בקודש ובתרומה, ומותר במעשר (שני).

20 **יד. הצדוקין⁸⁹ היו אומרים, שאין מעשה הפרה**
21 **כשר אלא במעריבי שמש. לפיכך היו דין בבית**
22 **שני מטמאין את הכהן⁹⁰ השורף את הפרה בשרץ⁹¹**
23 **וכיוצא בו, וטובל ואמר כף עוסק בה, כדי לבטל**
24 **דברי אלו הזדים שמורים מהעולה על רוחם, לא**
25 **מן הקבלה. וכן כל הפלים שמכניסין לתוכם אפר**
26 **הפרה - פלם טבולי יום⁹².**

(89) כת דתית בימי בית שני, שכפרה בתורה שבעל-פה. (90) פרה פ"ג מ"ז. (91) (בתוספתא שם ה"ד שטימאהו ע"י סמיכת ידים עליו. ורבינו לשיטתו בהלכה הבאה גבי שפופרת, שפסק כרבי יהושע שהקפידו שיהיה טבול יום דאורייתא (ראה הערה שם), והתוספתא היא לפי שיטת רבי אליעזר. ואולי לא היתה שם אפשרות לטמא את הכהן בשרץ, שהרי המעשה היה בזמן שגברה יד הצדוקים, והכהן הגדול היה מחבריהם, ומובן שלא יתנו להכניס שרץ לחדרו של הכהן, אבל אי אפשר היה לו לכהן זה להשמר מנגיעת ידי אחד מהפרושים. ראה 'תוספות יום-טוב' שם ד"ה

(69) ברייתא, שבועות יא, ב. (70) קדשים העומדים להקרב על המזבח אין להם פדיון, אבל פרה אדומה שקדושתה קלה כקדושת בדק הבית - יש לה פדיון. (71) שם. (72) שאין פודים את הקדשים כדי להאכילם לכלבים. בבכורות טו, א - דרשו זה מן הכתוב בדין קדשים שהוממו ונפדו (דברים יב, טו): "ואכלת" - ולא לכלבין (ראה 'תוספות' שבועות יא, ב, ד"ה משום). (אף-על-פי שרבינו פסק בפ"ה מהל' ערכין, שקדשי בדק הבית צריכים העמדה והערכה, ככתוב בתורה (ויקרא כז, יב): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן... והעריך", ואי אפשר להעמיד בהמה מתה - פרה אדומה "לב בית-דין מתנה עליה" (שבועות, שם) פירוש, בית-דין הקונה אותה מקדיש אותה על תנאי שאם לא יצטרכו לה - תצא לחולין).

1 **ט. נשחטה⁷³ לשם חלין⁷⁴ - תפדה ואינה מכפרת⁷⁵.**
2 **נשחטה על גב מערכתה⁷⁶ - אין לה פדיון⁷⁷**
3 **עולמית.**

(73) שבועות, שם. (74) בברייתא, נאמר סתם: "נשחטה תפדה". ומפרש רבינו שנשחטה לשם חולין, ולא חילק רבינו בין נשחטה במקומה (על גבי מערכתה) או שלא במקומה, מכיוון שנשחטה לשם חולין מותר לפדותה. (בגמרא שם, אמרו הטעם, מפני שלב בית-דין מתנה עליה בשעה שמקדישים אותה, שאם תיפסל תצא לחולין, ופירשו 'בתוספות' שם ד"ה אי הכי, שעל-ידי תנאי בית-דין זה, דינה כבעל מום מעיקרו (שקדם מומה להקדישה) שהכול מודים שאינה צריכה העמדה והערכה). (75) כלומר, אינה ראויה להזאת אפרה, וצריכים להביא פרה אחרת. מצאנו לשון כפרה בפרה אדומה, במסכת מועד קטן כח, א. (76) המקום המזומן לשחיטת פרה ושריפתה (ראה לקמן פ"ג ה"א). (77) כשנשחטה בהכשר מלא, גנאי הדבר להוציאה לחולין (רש"י שם). ומדובר כשאין בה פיסול, אבל אם נפסלה - תפדה אפילו אם נשחטה במקומה. (למעלה בה"ח סתם רבינו ולא חילק בין במקומה ובין שלא במקומה). (ה'חזון איש' פירש בדרך אחרת, אולם פירושו נראה דוחק).

4 **י. לקחו⁷⁸ פרה ומצאו אחרת נאה ממנה - הרי זו**
5 **תפדה שלא במום.**

(78) שם.

6 **יא. אף פהן הדיוט⁷⁹ כשר לשרפת הפרה⁸⁰;**
7 **שנאמר: ונתתם אתה אל אלעזר הכהן, ויעדין אהרן**
8 **היה קים. ומפי השמועה⁸¹ למדו: זו נעשית**
9 **באלעזר, ושאר כל הפרות - בין בכהן גדול בין**
10 **בכהן הדיוט.**

(79) כהן מן השורה. (80) שנינו (פרה פ"ד מ"א): "ודלא בכהן גדול - פסולה, ורבי יהודה מכשיר". אמנם דרכו של רבינו לפסוק כתנא-קמא, אולם כאן לא פסק כמותו מפני שב'ספרי' (חוקת קכג) אמרו: "זאת (פרה שנעשתה בימי משה) נעשית באלעזר (בן אהרן, שהיה אז סגנו של כהן גדול) ושאר כל הפרות בכהן גדול, דברי רבי מאיר. רבי יוסי

שם) (92) דין זה למד רבינו מדין שפופרת של קנה, במשנה, פרה פ"ה, מ"ד (ראה הלכה הבאה).
טו. הוחתקת⁹³ שפופרת של קנה⁹⁴ להניח בה אפר חטאת - וטמא אותה ויטבילה ואחר כך יניח בה. והוחתקה והמטבילה טעון טבילה⁹⁵, מפני שעשאוה פטמא מת בשביעי שלו. ולפיכך⁹⁶ אינה צריכה הזאה שלישי ושביעי, אלא מטמאה⁹⁷ כדי להראות לצדוקין ומטבילה ונותן בה⁹⁸.

(93) אפילו אם הוא טהור למעשה פרה. (94) שנינו (פרה פ"ה מ"ד): "שפופרת שחתכה לחטאת (סתם "חטאת" בכל מסכת זו משמעותה פרה אדומה, על-פי הכתוב (במדבר יט, ט: חטאת היא), רבי אליעזר אומר יטביל מיד, רבי יהושע אומר יטמא ויטביל". פירוש הדברים: אמרנו (בהלכה הקודמת), שהפרה נעשית בכלים שהם טבולי יום, ומפני שחכמים גזרו על הכלים הנגמרים בטהרה שיהיו טמאים לקודש ולפרה (משנה, חגיגה כ, ב) אומר רבי אליעזר שאין צורך לטמא את השפופרת שנגמרה בטהרה (כשטהור הוציא ממנה את התוך הרך ונעשתה כלי) ולהטבילה כדי שתהיה טבולת יום, אלא מטבילה מיד, שהרי היא טמאה לפרה כטומאת מת ביום שביעי שלו (חגיגה כג, א), ולפיכך יש כבר פרוסום עובדתי לדעת הפרושים שטבול יום טהור לפרה. ורבי יהושע סובר, מכיוון שאין הצדוקים מודים בגזירות חכמים, אין כאן קביעת הלכה למעשה כחכמים, שהרי גם לדעת הצדוקים מותר להשתמש בכלי זה. ועוד, שהרי גם לדעת הפרושים אינה צריכה הערב שמש לקודש אלא לפרה בלבד, ואין כאן הוכחה שטבול יום הפסול לקודש כשר לפרה, ולכן מטמאים את השפופרת טומאה דאורייתא ומטבילים אותה ומשתמשים בה בניגוד לדעת הצדוקים. ופסק רבינו כרבי יהושע. (95) שם. מעלה יתירה בפרה שאינה בקודש. (96) מפני שטומאה כיום שביעי של טמא מת, ולא כסתם טמא מת, שטעון הזאה שלישי ושביעי. (97) טומאה דאורייתא, כמו שביארנו. (98) אפר פרה לפני שקיעת החמה.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ו

פרק שני

(1) יבאר שמעלות והרחקות יתרות עשו בטהרת פרה אדומה ומה הן.

א. מעלות יתרות עשו בטהרת פרה אדמה והרחקות גדולות הרחקיו מטמאת המת בכל מעשיה; מפני שהיא פשרה בטבולי יום, חשו שטמא יבואו לזלזל בה. ומפני זה, כשמפרישין הפהן השורף אותה - מפרישין אותו ללשכה מוכנת בעזרה². ובית אבן היתה נקראת, מפני שכל פליה פלי אבנים שאין מקבלין טמאה. ובכלי האבן היה משתמש כל שבעת ימי ההפרשה. ולא היו נוגעין בו אחיו הפהנים, כדי להרבות בטהרתו.

(2) במשנה שם כתוב: "שעל פני הבירה" ורבי יוחנן (ביומא

ב. שבעת ימים קדם שרפת הפרה מפרישין פהן השורף אותה מביתו, כשם שמפרישין פהן גדול לעבודת יום הכפורים. ודבר זה קבלה ממושה רבנו³. וכן מפרישין אותו מאשתו, שטמא תמצא נדה ויהיה טמא שבעת ימים⁴.

(3) במסכת יומא ב, א. דרשו מצות הפרשה מן המקרא. ודעת רבינו, שאין זאת דרשה גמורה אלא הדין מקובל ממושה רבינו והסמיכוהו על המקרא. (4) "בועל נידה - כנידה".

ג. הלשכה שהיה יושב בה כל שבעה צפונות מזרחית היתה, כדי להזכירו שהיא פחטאת הנשחטת בצפון אף על פי שהיא נשחטת בחוץ⁵.

(5) חוץ לבית המקדש.

ד. כל יום ויום⁶ משבעת ימי ההפרשה מזין עליו מי חטאת, שטמא נטמא למת והוא לא ידע. חוץ מיום רביעי להפרשה, שאין צריך הזאה; לפי שאי אפשר שלא יהיה לא שלישי לטמאתו⁷ ולא שביעי⁸, שאין הזאה בשביעי עולה משום הזאת שביעי עד שיגה בשלישי מלפניה. ומן הדין היה, שאין צריך הזאה אלא בשלישי ושביעי⁹ להפרשה בלבד; וזה שמזין יום אחר יום, מעלה יתרה עשו בפרה¹⁰.

(6) פרה פרק ג משנה א. מי שנטמא במת צריך הזאת מי פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי. וזה צריך הזאה בכל יום שמא הוא שלישי או שביעי. (7) שהרי לא נטמא בהיותו בלשכה בשמירה קפדנית. (8) אמנם אפשר הדבר, שרביעי להפרשה יהיה שביעי לטומאה, כגון שהופרש ביום רביעי לטומאה, אבל לעניין הזאה אין דינו כשביעי מפני שלא קיבל הזאת יום שלישי לטומאתו, כמו שמבאר רבינו. (9) ככל טמא מת שלא הקפידה תורה אלא על הזאת שביעי שתהיה ארבעה ימים אחר ההזאה הראשונה, אבל הזאה ראשונה שנתאחזה אין בכך כלום. (10) שם. והחמירו בה יותר מבעבודת יום הכיפורים, שאין מזים עליו אלא שלישי ושביעי בלבד.

ה. ברביעי בשפכת היו מפרישין אותו, כדי שיחול רביעי שלו להיות בשפכת; שההזיה אינה דוחה שפכת, והרביעי אין צריך ההזיה¹¹.

(11) כמבואר בהלכה הקודמת, ואם יפרישו אותו ביום אחר נפסיד שני ימי הזאה.

ו. בכל יום ויום מימי ההפרשה שמזין עליו פהן מזין מאפר פרה מן הפרות שנושרפו כפר¹²; ואם לא היה שם אלא אפר פרה אחת בלבד - מזין ממנו עליו כל הששה¹³.

בפרק ו הלכה ב: "הכול כשרים למלאות המים חוץ מחרש שוטה וקטן, והכול כשרים לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן". בתוספות יום טוב עמד על סתירה זו במשנתנו וביאר מפני שכל ההזאה על הכהן העושה את הפרה היא מחמת חשש טומאה ומגזירת חכמים, לכן התירו מילוי וגם קידוש על ידי קטן. (22) עזרת נשים הסמוכה לחיל ששם שמור אפר הפרות.

ח. תינוק שטבל למלאות ולהזות - לא ימלא בכליו 29
תינוק אחר, אף על פי שטבל. ותינוק שטבל להזות 30
על פה זה - אינו מזה על פה אחר, עד שיתטבל 31
לשם מעשה זה הפה. וכן כלים שטהרום לחטאת 32
זו ובגדי אדם שטהרום לחטאת זו - לא יתעסק בהם 33
בפרה אחרת עד שיתטבלו לשמה. וכל הדברים האלו 34
מצלות יתרות בפרה. 35

פרק שלישי

(1) יבאר באי זה מקום שורפים הפרה וכיצד שורפים אותה, האזוב והארז ושני התולעת אם מעכבים זה את זה, לשלשה חלקים היו חולקים אפר הפרה ומי מתקדש בכל חלק, כמה פרות נעשו משנצטוו בכזוה זו ומי עשאו.

א. אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית, 36
שנאמר: והוציא אתה אל מחוץ למחנה. ויבהר 37
המשחה³ היו שורפין אותה. וכבש⁴ היו עושין מהר 38
הבית להר המשחה, ותחתיו פניו פפין פפין⁵, וכפה 39
על כל שתי פפין⁶, כדי שיהיו שתי רגלי הכפה על 40
גג⁷ שתי פפין שתחתיה, כדי שתהיה תחת הכל 41
חלול, מפני קבר התהום⁸. אף מקום שרפתה ומקום 42
הטבילה שהיו בהר המשחה - תחתיהן חלול, מפני 43
קבר התהום. והפרה והשורף וכל המסעדין 44
בשרפתה יוצאין מהר הבית להר המשחה על גבי 45
כבש זה. 46

(2) מפני שבהר הבית היה מקום שריפת קדשים שנפסלו (רבינו פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד), כתב כאן "חוץ להר הבית". כלומר, לא במקום השריפה שבהר הבית אלא במקום השריפה שמחוץ לחומת ירושלים (יומא סח, ב, וזבחים קה, ב). ורבינו עצמו מסיים כאן: ובהר המשחה (שהוא מחוץ לחומה) היו שורפים אותה (ובזה מסולקת תמיהת החזו"ן איש על רבינו, הלא פרה נשרפת חוץ לחומת ירושלים, ולמה כתב חוץ להר הבית?). (3) למזרח ירושלים. (4) כעין גשר. (5) קשתות. (6) שתי שורות עשו, אחת על גבי חבירתה, וכל כיפה עליונה עמדה על שתי כיפות של השורה התחתונה. (7) שלא כנגד הרגל. (8) כמבואר בפרק ב ה"ז גבי חצירות.

ב. כיצד⁹ שורפין אותה? זקני ישראל היו מקדימין 47
ברגליהן להר המשחה. ובית טבילה היה שם. וכהן 48
והמסעדין בשרפתה והפרה יוצאין על הכבש ויבאין 49
להר המשחה. ומטמאין את הכהן¹⁰, וסומכין¹¹ 50
הזקנים את ידיהם על הכהן¹² ואומרים לו: טבל 51

(12) מימות משה ואילך, שליש מאפר כל פרה שנשרפה היה שמור בבית המקדש בחיל (שם משנה י"א). (13) כל ששת הימים. במשנה אמרו: "ומזין עליו וכו' מכל חטאות שהיו שם", ומפרש שם רבינו שכל יום היו מזים עליו אפר פרה אחרת, ויש מפרשים שכל יום היו מזים מכל החטאות. ורבינו כאן - לשיטתו בפירושו.

ז. כשמזין עליו בימי ההפדשה, אין מזה עליו אלא 1
אדם שלא נטמא במת מעולם, שהמזה צריך שיהיה 2
טהור. ואם תאמר: יזה עליו איש שננטמא והזה 3
עליו? שמא זה שהזה עליו לא היה טהור¹⁴ מטמאת 4
מת. וכן הכלים שממלאין בהן ומקדשין להזות על 5
הכהן השורף - כלם כלי אבנים היו שאין מקבלין 6
טמאה. וכל אלו הדברים מצלות יתרות הן שעשו 7
בה. וכיצד ימצא איש שלא נטמא במת מעולם? 8
חצרות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע, 9
ותחתיהן חלול, מפני קבר התהום¹⁵. ומביאין היו 10
נשים עברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם¹⁶. 11
וכשירצו להזות על הכהן השורף, מביאין שורים, 12
מפני שפרסיהן נפוחות¹⁷, ומגיחים על גביהן 13
דלתות¹⁸, ויושבין התינוקות על גבי הדלתות, כדי 14
שיהיה האהל¹⁹ מבידיל בינם לבין הארץ, מפני קבר 15
התהום, וכוסות של אבן בידם והולכין לשילוח²⁰. 16
הגיעו לשילוח, יורדין שם וממלאין²¹. שאין לחוש 17
שם מפני קבר התהום, שאין דרך בני אדם לקבר 18
בנהרות. ועולין ויושבין על גבי הדלתות והולכין 19
עד שמגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית, יורדין 20
ומהלכין על רגליהן. מפני שכל הר הבית והעזרות 21
- תחתיהן היה חלול, מפני קבר התהום. ומהלכין 22
עד פתח העזרה²². ובפתח העזרה היה קלל של 23
אפר, נוטלין האפר ונותנין במים שבפוסות ומזין 24
על הכהן השורף. ומטבילין היו התינוקות 25
שממלאין ומקדשין ומזין על השורף, אף על פי 26
שהן טהורין מטמאת המת, שמא נטמאו בטמאה 27
אחרת. 28

(14) והתורה אמרה (במדבר יט, יט): והזה הטהור על הטמא. (15) שמא יש קבר בעומק רב עד התהום ואי אפשר להגיע שם ולבדוק, וקבר שעפר על גביו אפילו אלף אמה אינו חוצץ בפני הטומאה והיא בוקעת ועולה ומטמאה כל מה שכנגדה, ואם יש למעלה מן הקבר מקום חלול טפח על טפח בגובה טפח הוא מפסיק ואין הטומאה עוברת. (16) בתוספתא שם פרק ג הלכה ב: "עד שיהיו בני שמונה", ולא יותר מזה. ופירש בברטנורא הטעם, כדי שלא יראו קרי. (17) רחבות ויפסיקו בין התינוקות היושבים על גביהם ובין הטומאה הנמצאת במקומות שעליהם לעבור. (18) שחוצצות בפני הטומאה. (19) הדלתות נעשות אוהל, שהרי הן מאהילות על הנמצא תחתיהן. (20) נהר שוטף קרוב לירושלים. (21) בסוף הלכה זו כותב רבינו, שהתינוקות מקדשים, ולכאורה זה נוגד את דבריו לקמן

היתה אפשרות לטמאו בשרץ. (12) והזקנים לא היו טהורים לפרה. (13) תואר לאדם רום המעלה. (14) שאין בה חורים או קשרים. (15) רחב למטה וצר למעלה. (16) מקומות פתוחים. (17) מתלהבת ומתחזקת. (18) החזית, הצד שמדליקים בו את האש. (19) מין גמי. (20) ביד ולא בכלי. בספרי חוקת פיסקה קכג, אמרו: מצוות מצוות יד ולא מצוות רגל. (21) במשנתנו כתוב: גמר מלהוות, מקנח ידו בגופה של פרה. ומפרש אביי (בבבחים צג, ב) שבין הזאה להזאה מקנח אצבעו בשפת מזרק, וכשגמר מקנח ידו בגופה של פרה. ובכסף-משנה מתפלא למה נטה רבינו מדברי אביי. ולא ירדתי לעומק תירוצו. ובזרע אברהם מתרץ, שרבינו סובר כר' נתן בספרי פיסקא קכ"ג, שאינו מחלק בין גמר ובין לא גמר. (22) גם השמאלית שקיבל בה את הדם. [בשיטה מקובצת' מנחות ז, ב, מביא גירסא לפי כ"י עתיקים: "בפנים" במאי מקנח, פירוש, בקרבנות הנעשים בפנים, ואומר אביי: בשפת מזרק, והשאר נמחק. ונראה שגירסא זו היתה לעיני רבינו]. (23) כר' עקיבא, בספרי חוקת פיסקא קכד. (24) נדה כו, א. (25) ביומא מב, א, אמרו: משקל "עשרה זוז" [בתקופה העתיקה שימשו המטבעות משקלות]. ובהגהה כאן מסתמך על משנה תרומות פ"י מ"ח: "עשרה זוז ביהודה, שהם חמשה סלעים בגליל". אולם כבר הקדימו רבינו עצמו בפירושו למשנתנו. ולא נתבאר למה העדיף רבינו משקל גליל על משקל יהודה, שהסלע היה ארבעה זוזים. (26) תוספתא פרה פ"ג ה"ז. (27) תוספתא שם.

ג. נגמרה²⁸ שרפתה - חובטין אותה במקלות, היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן, וכוברין את הכל בכברות. וכל שחור שאפשר שיפתש ויהיה אפר, בין מבשרה בין מן העצים - פותשין אותו עד שיעשה אפר; ושאין בו אפר - מניחין אותו. וכל עצם שנשאר מעצמה בלא שרפה - בין כך ובין כך היה נכתש.

(28) כל הלכה זו מקורה במשנה פ"ג, יא.

ד. אין מכניסין פלום מאפרה להניחו בעזרה, שנאמר: והניח מחוץ למחנה. ושלשה חלקים²⁹ היו חולקין את כל אפרה: אחד נתן בחיל³⁰, ואחד בהר המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות. זה שמתחלק³¹ לכל המשמרות - היו הפהלים מקדשין ממנו. וזה שנתן בהר המשחה - היו ישראל מזין ממנו. וזה שנתן בחיל היה מוכן ומצנע; שנאמר: והיתה לעדת בני ישראל למשמרת - מלמד שמצניעין ממנו. וכן היו מצניעין מאפר כל פרה ופרה ששורפין בחיל. ותשע פרות³² אדמות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשננה. ראשונה עשה משה רבנו, שניה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חרבן הבית. והעשירית יעשה המלך המשיח, מהרה יגלה. אמן, בן יהי רצון.

(29) שם. (30) כל שטח המקדש היה מוקף חומה (חומת

1 אחת. ואם היה בהן גדול, אומרים לו: אישי¹³ בהן
2 גדול, טבל אחת. ירד וטבל, ועלה ונסתפג. ועצים
3 מסדירים היו שם: ארזים, אלונים וברושים, ועצי
4 תאנה חלקה¹⁴. ועושין מערכה במין מגדל¹⁵,
5 ומפתחין בה חלונות¹⁶, כדי שתהיה האור מלפנת¹⁷
6 בהן. ומראה¹⁸ המערכה במערב. וכופתין את הפרה
7 בחבל של מגג¹⁹, ונותנין אותה על גפי המערכה,
8 ראשה לדרום ופניה למערב. הבהן עומד במזרח
9 ופניו למערב. שוחט בימינו ומקבל הדם בשמאל²⁰.
10 ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית
11 שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים, על כל הזאה
12 טבילת אצבע בדם. ושיירי הדם שבאצבע פסולים
13 להזיה, לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופה של
14 פרה²¹. גמר מלהוות, מקנח את ידיו²² בגופה של
15 פרה ויורד מן המערכה. והצית את האש בעצים
16 קטנים והכניסן תחת עצי המערכה והתחיל האש
17 בה, והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד שיצת האור
18 ברבה²³ ותקרע בטנה. ואחר כך נוטל עץ ארז ואזוב,
19 אין פחות מטפח²⁴, וצמר צבוע בתולעת משקל
20 חמשה סלעים²⁵. ואומר לעומדים שם: עץ ארז זה?
21 עץ ארז זה? עץ ארז זה? אזוב זה? אזוב זה? אזוב
22 זה? שני תולעת זה? שני תולעת זה? שני תולעת
23 זה? שלש פעמים על כל אחד ואחד. והן אומרין
24 לו: הין! הין! הין! שלש פעמים על כל אחד
25 ואחד. וכל כך למה? לפי שמיני ארזים שבעה הן,
26 ומיני אזוב ארבעה, והצבוע אדם - יש שצובעין
27 אותו בפואה, ויש שצובעין אותו בלבא, ויש
28 שצובעין אותו בתולעת. והתולעת היא הגרגרים
29 האדמים ביותר הדומים לגרעיני החרובים, והן כמו
30 האזב, ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן.
31 ולפיכך מודיע לכל ומגלה להן שאלו הן המינים
32 האמורים בתורה. והאזוב האמור בתורה הוא האזוב
33 שאוכלין אותו בעלי בתים ומתבלין בו הקדרות.
34 האזוב והארז והתולעת - שלשתן מעכבין זה את זה.
35 וכורך האזוב עם הארז בלשון של שני ומשליך אל
36 תוך בטנה, שנאמר: והשליך אל תוך שרפת הפרה.
37 ואינו משליך קדם שיצת האור ברבה ולא אחר
38 שתעשה אפר²⁶, ואם השליך - פסולה; שנאמר: אל
39 תוך שרפת - לא קדם שיצת האור ברבה ולא אחר
40 שתעשה אפר. בין שהשליך שלשתן כאחת בין
41 שהשליך זה אחר זה, בין שהשליך לתוך גופה או
42 לתוך שרפתה, בין שנקרעה מאליה ואחר כך השליך
43 בין שנקרעה בידו או בכלי - כשרה²⁷.

(9) הדינים האמורים בהלכה זו, מקורם במשניות פרה פ"ג,
בתוספת פרטים אחדים שיתבארו לקמן. (10) ראה למעלה
פ"ב הי"ד. (11) מבאר כיצד מטמאים את הכהן, כשלא

ד. קבל דמה בכלי - פסולה; שנאמר: ולקח אלעזר
הכהן מדמה באצבעו - מצותה מצות יד ולא מצות
כלי¹⁵.

(15) 'ספרי' שם, פיסקה קכג.

ה. הנה בכלי¹⁶ אפלו אחת מהן - הזאתו פסולה.
הנה אחת מהן בשמאלו - פסולה. הנה שבעה
כהנים¹⁷ הניחין באחד¹⁸ - הניחין פסולה; זה אחר זה
- פשרה¹⁹. הנה ולא פון כנגד ההיכל - פסולה²⁰;
שנאמר: אל נכח פני אהל מועד - עד שיכון כנגד
ההיכל ויהיה רואה²¹. וכן אם שחטה או שרפה
שלא כנגד ההיכל - פסולה; שנאמר: ושחט אתה
לפניו²².

(16) תוספתא, שם פ"ד ה"א. (17) כל אחד הנה הזאה אחת.
(18) בבת אחת. (19) שם. (20) פרה פ"ד מ"ב.
(21) הכהן יראה את ההיכל בשעה שהוא מזה. (22) לא
נתבאר כיצד נלמד ממקרא זה שצריך לשחוט ולשרוף כנגד
ההיכל (בגמרא זבחים קיג, א - למדו דינים אלה מהיקש מן
הזאה).

ו. במה דברים אמורים²³? שהנה או שרף או שחט
כנגד הדרום או כנגד צפון או שהנה אחריו
למקדש; אבל אם עמד בין מזרח ומערב ופניו כנגד
ההיכל, אף על פי שלא פון כנגד [ההיכל] בדקדוק
- פשרה²⁴.

(23) שלא כנגד ההיכל, פסולה. (24) כרבא, מנחות כח, א
- בפירושה של הברייתא, וכן מתפרשת לדעתו גם משנתנו
(פ"ד, ג).

ז. חסר²⁵ אחת מן המנחות - פסולה. טבל שמים
והנה אחת - הזאתו פסולה. טבל אחת והנה שמים,
אף על פי שלא חשב הזאה שניה אלא טבל והנה
אחרת - הניחין פסולה²⁶. כיצד? טבל אצבעו טבילה
ששית והנה ששית ושביעית²⁷, אף על פי שחזר
וטבל אצבעו והנה שביעית - הניחין פסולה. הנה
מטבילה שביעית [שביעית] ושמינית, אפלו חזר
וטבל טבילה שמינית והנה שמינית - פשרה; שכל
שמוסיף על השבע אינו כלום. והוא שיהיה זה
שהוסיף פהן אחר; אבל הפהן השורף אותה אם
הוסיף - פסולה, מפני שנחשק בדבר שאינו צריך
בשעת שרפתה.

(25) משנה, מנחות כז, א: "שבע הזאות שבפרה מעכבות זו
את זו." ב'ספרי' חוקת, פיסקה קכד, למדו מן הכתוב
(במדבר יט, י) "חטאת היא" שאם שינה אחד מכל מעשה,
פסולה. ובגמרא שם מנמק רבא, משום שכתוב בפרה (שם):
"חוקת עולם", וכל מקום שנאמר בו לשון חוקה - מעכב.
(26) תוספתא, פרה פ"ד ה"א. ב'קרי' ספר' להמביט מנמק,
מפני שהתורה קבעה טבילה אחת לכל הזאה ולא שתי

הר הבית), לפניו מן החומה היתה גדר מעשה רשת ונקראת
סורג, ושטח שלפנים מהסורג בצד מזרח של המקדש ברוחב
עשר אמות נקרא "חיל". (31) תוספתא שם. (32) כחכמים
במשנה שם פ"ג ו.

פרק רביעי

(1) יבאר אם שוחטים ב' פרות אדומות כאחת, ואם לא רצתה
לצאת אם מוציאים אחרת עמה, פרה שנשחטה שלא לשמה
או על מנת לאכול מבשרה או מקבל דמה בכלי, אם היו
(שבעה) כהנים כאחת או שלא כיוון כנגד ההיכל או חיסר
אחת מהמנחות כו', הוציא הדם חוץ ממערכתה או היה
בלילה, ואם שחטה חוץ ממקום שריפתה, שרפה חוץ
למערכתה ואם הפשיטה ואחר-כך שרף ואם חסר או פקע
ממנה, אם נפסלת בלינה, ואם שרפה שלא בקידוש ידיים
ורגלים, והיכן מקדש, שרפה שלא בעצים, ואם מרבה לה
עצים.

א. אין שוחטין² שתי פרות אדמות כאחת, שנאמר:
ושחט אתה.

(2) 'ספרי' חוקת קכג.

ב. לא רצתה³ פרה לצאת - אין מוציאים עמה
שהרה⁴, שלא יאמרו: שהרה שחטו; ולא אדמה,
שלא יאמרו: שמים שחטו.

(3) פרה, פ"ג מ"ו. (4) כשפרה מתעקשת ואינה רוצה לצאת,
לוקחים פרה אחרת הנשמעת למוליכה, ועמה הולכת גם
המסרבת.

ג. פרה⁵ שנשחטה שלא לשמה⁶, או שקבל⁷ או
שהנה⁸ שלא לשמה, או לשמה ושלל⁹ לשמה⁹, או
שלא לשמה ולשמה, או שנעשית שלא ככהן או
במחוסר בגדים¹⁰, או שעשאה כבגדי זהב¹¹ או כבגדי
חל - פסולה¹². שחטה על מנת לאכל מבשרה או
לשחות מדמה - פשרה¹³, לפי שלא נאמר בה ריח
ניחוח¹⁴.

(5) שם פ"ד ה"א. (6) בשעת שחיטה אמר שהוא שוחטה
לשם אחד הקרבנות, כגון עולה או חטאת. (7) דמה.
(8) ראה פ"ג ה"ב. (9) כגון לשם פרה אדומה ולשם עולה.
(10) שלא לבש כל ארבעת הבגדים. (11) של כהן גדול.
(12) שלא לשמה פסולה, מפני שנקראה חטאת, שנאמר
(במדבר יט, יט): "חטאת היא" וחטאת פסולה שלא לשמה.
ומחוסר בגדים, בגדי זהב ובגדי חול, למדנו גם כן ב'ספרי'
שם פיסקה קכד מפסוק זה, אולם רבינו בפירושו למשנה
כותב שכל זה למדנו ב'גזירה-שוה' מעבודת יום הכיפורים.
(13) שם מ"ג. ויש גורסים שם "פסולה". (14) כלומר,
שדמה ובשרה אינם קרבים לגבי מזבח. (תמיהו רבים, שהרי
גם בקרבנות שנאמר בהם "ריח ניחוח" אין מחשבה כזו
פוסלת לדעת חכמים - שהלכה כמותם - במשנה זבחים
לה, א. ונראה שרבינו מוסיף נימוק זה שכוחו יפה גם לפי
דעת רבי אליעזר במשנה שם, שמחשבה כזו פוסלת
בקרבנות).

14 **כִּזְזִית - יְחִזִּיר⁴³; וְאִם** לֹא יִחְזֹר - כְּסוּלָהּ. פָּקַע חוּץ
15 לְמַעַרְכָּתָהּ - מִרְבֵּה עָלָיו וְשׁוּרְפּוֹ בְּמִקוֹמוֹ. פָּקַע
16 מִקִּרְנֶיהָ, מִשְׁלָפֶיהָ אוֹ מִפְּרָשָׁה - אֵינוֹ צָרִיךְ
17 לְהִחְזֹר⁴⁴.

(38) שם מ"ג. (39) לכתחילה צריך לשרפה כשהיא שלימה (חולין יא, א) אבל בדיעבד לא נפסלה אם נותחה לפני שריפתה. (40) האוכל המעוכל שבמעיה. (41) כתוב בתורה (שם יט, ה): "את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף". (42) תוספתא, פרה פ"ג ה"ז. (43) בתוספתא שנינו: "פקע מעורה משערה ומבשרה חוץ לגיתיה יחזיר, ואם לא החזיר פסול, חוץ ממערכתה הרי זה מרבה עליו ושורפו במקומו". כאן על-כרחנו עלינו לפרש שגת היא חפירה בקרקע, ובה מסדרים מערכת עצים לשרוף עליה את הפרה, והמערכה אינה ממלאה את כל החפירה. ואם פקע ונפל חוץ לגת צריך להחזיר ואם לא החזיר פסול, אבל אם פקע ונפל בתוך הגת רחוק מן המערכה מרבה עצים וימרחיב את המערכה עד מקומו ושורפו במקום שנפל. וכן יש להבין גם דברי רבינו כאן. (44) תוספתא, שם.

יג. הפרה⁴⁵ אינה נפסלת בלינה. לפיכך, אם נשחטה
היום והזה דמה פה לכתו ונשופה למחר - כשרה.
(45) תוספתא, שם פ"ד ה"א.

20 יד. שרפה⁴⁶ אונן⁴⁷ או מחסר⁴⁸ כפרה⁴⁹ - פשרה⁴⁹.

(46) זבחים יז, ב. (47) אבל ביום מיתת קרוביו (רבינו ב"ב מהל' ביאת מקדש ה"ט). ויש אומרים שלפני הקבורה בלבד נקרא אונן. ב"ב מהל' אבל ה"א, מונה רבינו את הקרובים שאוננים על מיתתם. (48) מצורע, זב וזבה ויולדת מביאים קרבנות אחרי שטבלו והעריב שמשם, ולפני הקרבתם נקראים "מחוסרי כיפורים", (49) ואף-על-פי שהם פסולים בקרבנות, והתורה קראה לפרה – חטאת. והטעם, לפי שאמרה תורה טבול יום כשר בפרה (למעלה פ"א הי"ג) יש ללמוד מזה קל-וחומר להכשיר אונן ומחוסר כיפורים, שטומאתם קלה מטומאת טבול-יום ('תוספות' שם ד"ה שרפה).

טו. שָׁרְפָה⁵⁰ שְׁלֹא בִקְדוּשׁ⁵¹ יָדִים וְרִגְלִים - פֶּסוּלָה,²¹
מִפְּנֵי שְׁמַעְשִׂיהָ פַּעַן עֲבוּרָה⁵². וְהִיכָן מִקְדָּשׁ⁵³ יָדֶיו²²
וְרִגְלָיו? בְּכָלִי שָׁרֵת⁵⁴ בִּפְנֵים⁵⁵. וְאִם קִדָּשׁ בַּחוּץ²³
וּמִכָּלִי חוּל, אָפְלוּ בַמִּקְדָּה⁵⁶ שֶׁל חֶרֶס - כָּשָׁר, הוֹאִיל²⁴
וְכָל מַעֲשֵׂיהָ בַּחוּץ. וְכֵן כְּשֶׁמִּטְבִּילִין אֶת הַכֹּהֵן²⁵
הַשּׁוֹרֵף אַחֵר שְׁמִטְמָאִין אוֹתוֹ, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁷ - אֵינּוּ²⁶
צָרִיךְ לַחְזֹר וּלְקַדָּשׁ⁵⁸, הוֹאִיל וְכָל מַעֲשֵׂיהָ בְּטֻבּוּלִי²⁷
יִוֵּם⁵⁹²⁸

(50) פרה פ"ד מ"א. (51) כהן מחויב לרחוק ידי ורגליו לפני שהוא מתחיל בעבודה, ורחיצה זו נקראת "קידוש". (52) עבודת קרבנות. (53) זבחים ב, ב. (54) כלי שנתקדש לצרכי המקדש. (55) בעזרה. (56) כוס קטנה. (בסוף מס'

טבילות. ודעתו, שבכל הדינים האמורים כאן נפסלה הפרה ולא אותה ההזאה בלבד, והטעם מפני שעשה פעולה שלא לצורך הזאה כשירה. (27) במשנה, שם: "הזה ממשית שביעית". ומפרש רבינו, מטבילה ששית הזה גם את השביעית בלי טבילת אצבע בינתיים, והתורה אמרה טבילה לכל הזאה. כל שינוי במעשה פרה מעכב (פוסל אפילו בדיעבד). ראה למעלה הערה כד. במשנתנו מפרש רבינו: ואף-על-פי שהוא שב אחר זה וטבל טבילה שביעית, והזה ממנה הזאה שביעית, הנה זה לא יספיק לפי שהוא כבר פסלה.

1 ח. הוֹצִיא²⁸ אֶת הַדָּם חוּץ מִמַּעֲרֶכְתָּהּ וְהָיָה²⁹ -
2 פְּסוּלָה³⁰.

(28) תוספתא, שם פ"ג ה"ו. (29) חוץ למערכתה. (30) הפרה נפסלה. ולתחילה לא יחזיר את הדם לשטח מערכתה על מנת להזות, אבל אם החזיר את הדם למערכתה והזה – כשירה. (בתוספתא זו ישנן כמה גירסאות, וקשה לקבוע את גרסת רבינו).

ט. הָהֵאָה³¹ מְדַמָּה בַלִּילָהּ, אֶפְלוּ הָהֵאָה שֵׁשׁ הַזְיוֹת בַּיּוֹם
ואחת בלילה - פסולה³².

קראה לפרה 'חטאת' (במדבר, שם).

5 י. שְׁחָטָה³³ חוץ מִמָּקוֹם שְׁרָפָתָהּ, אֲפֹלוּ שְׁחָטָה
6 לַפְּנִים מִן הַחוּמָה³⁴ - פְּסוּלָה.

33) זבחים קיב, א. 34) חומת ירושלים. בגמרא שם קיג, א - אמרו, שאפשר להעלות על הדעת, שאם הקריב את הפרה למקום מקודש יותר – היא כשירה.

7 יא. שָׁרְפָה³⁵ חוץ מִמַּעֲרָכָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה עָלֶיהָ, או
8 שֶׁחֲלָקָה לְשָׁנִים וּשְׁרָפָה בְּשָׁתֵי מַעֲרֻכּוֹת, או שֶׁשְׂרָפָה
9 לְשָׁנִים בְּמַעֲרָכָה אַחַת - פְּסוּלָה³⁶. וְאִם אַחֵר שֶׁנַּעֲשִׂית
10 אֶפְרָם מִבֵּיא אַחֶרֶת - שְׂרָפָה עַל גְּבֻהָ³⁷ וְאִינוּ חֹזֵשׁ.

35) פרה פ"ד מ"ב. שם שנינו: "שרפה חוץ מגיתה". ודעת רבינו שגת ומערכה היינו הך (כסף-משנה), ובפירושו למשנה זבחים קיב, א - מפרש: "עצים מסודרים כעין גת במקום ששוחטים אותה בהר המשחה". ונראה שמדובר כשרפה שלא כנגד פתח ההיכל, ופסק כרבי יוחנן (שם קיג, א). וכן פירש הרטנורא במשנתנו. (ויש מפרשים, שאפילו נגד פתח ההיכל – פסולה, מפני שצריך לשורפה במקום שחיטתה. על דעתם יתפרש שינוי לשון רבינו מלשון המשנה שבא להשיענו ש"חוץ מגיתה" שאמרו, הוא לאו דווקא, אלא אפילו חוץ ממערכתה – פסולה). 36) כמו בשחיטה, למעלה ה"א, מפני שנאמר "אותה" ודרשו: אותה – לבדה. 37) על גבי הראשונה. תוספתא. שם פ"ד ה"ה.

11 יב. הפשיטה ונתתה³⁸ ואחר כך שרף כללה -

12 פְּשֵׁרָה³⁹; וְאִם חָסֵר מִמֶּנָּה כְּלוּם, אִפְלוּ מִפְּרָשָׁה⁴⁰ -

13 פסולה⁴¹. פקע⁴² מעורה או מבשרה, אכלו משערה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ג' סיון – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יצא ברור שגם זו (לא כהן) כשר. (77) שאם עשה מלאכה אחרת בשעה שהיה עוסק במעשה פרה – נפסלה. (78) כלומר, המילה איש אינה מוציאה את האשה, ופירושה – אדם. בגמרא שם אמרו: "איש" להכשיר את הזר, "טהור" להכשיר את האשה. פירוש: כתוב בתורה (במדבר יט, ט) "ואסף איש טהור את אפר הפרה", המילה "איש" מלמדת שאיסוף אינו צריך כהן, והמילה "טהור" שהיא מיותרת, שהרי נאמר בה (שם, יט) "חטאת היא" וטמא פסול למעשה חטאת, באה ללמד שעל טהרה בלבד הקפידה תורה, אבל לא על המין. (79) שם מב, א – נאמרה דרשה זו לדעת רב, ששחיטת פרה צריכה כהן, אבל לדעת שמואל למדו ממקרא זה ששחיטתה כשירה בזר, ופסול מלאכה נלמד מהכתוב (שם, ה) ושרף את הפרה לעיניו. ותמוה הדבר, שהרי רבינו פסק בפ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, ששחיטת פרה כשרה בזר, וכיצד למד ממקרא זה פסול מלאכה? (ונראה לומר בדעת רבינו, שאפשר לדרוש שתי הדרשות מהפסוק הזה, ולפיכך דקדק רבינו והביא כאן רק את קטע הפסוק "ושחט אותה", שממנו לומדים פסול מלאכה, ומן "לפניו" למדנו, שזר שוחט ואלעזר רואה, כשמואל. נראית לו לרבינו סברת רב, שצריכים לימוד מיוחד להיסח הדעת (פסול מלאכה) בשחיטה וכן גם בשריפה, אבל להלכה פסק כשמואל ששחיטה בזר כשירה, ואין בכך כל סתירה. עי' בגמרא שם).

שבת, מפרש רבינו: לוח קטן. מובן שכאן אין לפרש כך). (57) למעלה פ"ג ה"ב. (58) כהן שנטמא וטבל, צריך לקדש. (59) שם כ, א.

1 טז. שְׂרָפָהּ⁶⁰ וְשָׂלָא בְּעֵצִים⁶¹ או בְּכָל עֵצִים⁶², אֶפְלוּ
2 בְּקֶשׁ או בְּגִבְבָּא⁶³ - בְּשָׂרָהּ. וּמִצִּיתָהּ⁶⁴ וְשָׂלָא יִמְעַט
3 לָהּ עֵצִים מִן הָרָאיוּ לָהּ, אֶכָּל מִרְבֵּה הוּא לָהּ חֲבִילִי
4 אֲזוּב⁶⁵ וְאֲזוּב יוֹן בְּזִמְן שְׂרָפָה כְּדִי לְהַרְבוֹת אֶת
5 הָאֶפֶר. וַיֵּשׁ לִי⁶⁶ לְהַרְבוֹת עֵצִים בְּשִׂרְפָתָהּ עַד
6 שִׁתְעֵשָׂה אֶפֶר; אֶכָּל מִשְׁתַּעֲשֶׂה אֶפֶר, אִם הוֹסִיף בָּהּ
7 אֶפְלוּ עַץ אֶחָד - הָרִי זֶה כְּמַעֲרֵב אֶפֶר מִקְלָהּ⁶⁷ בְּאֶפֶר
8 הַפָּרָה.

(60) פרה פ"ד מ"ג. (61) אלא הצית את גוף הפרה. (62) בכל עצים שהם, אפילו לא מסוגים שנמנו למעלה (פ"ג ה"ב). (63) בהל' שבת תחילת פ"ג, מפרש רבינו: "זבל שדות", ונראה שהתכוון למה שנשאר בקרקע אחר קצירת התבואה. (64) שם מ"ד. (65) בתוספתא, פרה פ"ד ה"ו: "לעולם מרבה לה עצים. אמר רבי יהודה, אף כשהיו מרבין לה לא היו מרבין אלא חבילי אזוב מפני שאפרו יפה ומרובה". ודעת רבינו שרבי יהודה אינו חולק על תנא קמא אלא מפרש דבריו, ולפיכך פסק כמותו (כסף-משנה). (66) כלומר, מותר לו עד שתיעשה אפר. (67) אפר מעצים שנשרפו לצרכי חולין.

9 יז. כָּל מַעֲשֶׂה הַפָּרָה⁶⁸ מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף אִינוּ אֵלָא
10 בַּיּוֹם, וּבִזְכָּרִי כְּהֻנָּה⁶⁹, וְהַמְּלָאכָה פּוֹסְלָת בָּהּ⁷⁰, עַד
11 שִׁתְעֵשָׂה אֶפֶר. אֶכָּל מִשְׁתַּעֲשֶׂה אֶפֶר⁷¹, אִם כִּנֹּס
12 אֶפְרָה בְּלִילָה או שִׁכְנִסְתּוּ אִשָּׁה או שִׁעֲשֶׂה מְלָאכָה
13 אַחֶרֶת בְּשַׁעַת כְּנִיסָתוֹ - הָרִי זֶה כְּשִׂרָה⁷². וּמִנֵּי
14 שֶׁאִסִּיפֵת הָאֶפֶר בְּכָל אָדָם⁷³ מִיִּשְׂרָאֵל חוּץ מִחֵרֶשׁ
15 שׁוּטָה וְקִטָּן⁷⁴? שְׁנֵאמַר⁷⁵: וְאֶסֶף אִישׁ טָהוֹר.
16 מִכְּלָל⁷⁶ שְׁאִינָה צְרִיכָה כְּהֵן. וְכֹאֵלּוּ אָמַר: אָדָם⁷⁷
17 טָהוֹר, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה. וּמִנֵּי שֶׁהַמְּלָאכָה פּוֹסְלָת
18 בָּהּ⁷⁸? שְׁנֵאמַר: וְשָׁחַט אֹתָהּ⁷⁹. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
19 לְמַדּוּ, שֶׁלֹּא בָּא הַפְּתוּחַ אֵלָּא לְלַמֵּד, שֶׁאִם נִתְעַסֵּק
20 בְּדָבָר אַחֵר בְּשַׁעַת שְׁחִיטָתָהּ - פְּסָלָהּ. וְנֵאמַר:
21 וְשָׂרָף אֶת הַפָּרָה לְעֵינָיו - שִׁיחִיו עֵינָיו בָּהּ. לְלַמֵּד,
22 שֶׁהַמְּלָאכָה פּוֹסְלָת בָּהּ מִשַּׁעַת שְׁחִיטָה עַד שִׁתְעֵשָׂה
23 אֶפֶר. וְכָל הָעוֹסֵק בְּשִׂרְפָתָהּ וְעֲשֶׂה מְלָאכָה אַחֶרֶת
24 - פְּסָלָהּ, עַד שִׁתְעֵשָׂה אֶפֶר.

(68) שם פ"ד מ"ד. (69) משמע שגם שחיטה טעונה כהן, אולם בפ"א מהל' פסולי המוקדשין פסק בפירוש שכשירה בזר. ראה סוף הלכה זו. (70) אם המתעסק בה עשה אז איזו מלאכה שהיא אינה לצורך שריפתה – הפרה פסולה. (71) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (72) במסכת יומא מב, ב. ומג, א – דרשו זה מהמקרא. (73) בין איש ובין אשה. (74) התורה אמרה "והניח", ודרשו חכמים (שם מג, א) מי שיש בו דעה להניח, ואלה אין בהן דעת. (75) נִימוק להכשיר בכל אדם. (76) מזה שאמר "איש" ולא "כהן",

1 יח. שְׁחִט⁸⁰ אֶת הַפָּרָה וְנִשְׁחָטָה בְּהֵמָה אַחֶרֶת עִמָּה⁸¹
2 או נִחְתָּכָה דְלַעַת עִמָּה - כְּשִׂרָה, שֶׁהָרִי לֹא נִתְפָּן⁸²
3 לְמְלָאכָה; אֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּהֵמָה שִׁנְשָׁחָטָה עִמָּה
4 כְּשִׂרָה לְאֶכִּילָהּ⁸³, שְׁאִין שְׁחִיטַת הַחֲלִין צְרִיכָה כְּהֵן.
5 אֶכָּל אִם נִתְפָּן לַחֲתוֹךְ הַדְּלַעַת⁸⁴ וְנִחְתָּכָה בְּשַׁעַת
6 שְׁחִיטָה - פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי עֲשֶׂה עִמָּה מְלָאכָה.
7

8 (80) חולין לב, א. (81) שלא בכוונה, כגון ששחט בסכין ארוכה. (82) עשיית מלאכה פוסלת מפני שמסיח דעתו מן הפרה, ומובן שמלאכה בלי כוונה אין בה היסח הדעת. (83) לפי הגירסה שלפנינו בדברי רבא שם, תלויים שני הדינים זה בזה, אם שחיטת בהמת חולין אינה צריכה כוונה – הפרה פסולה, מהדרשה "ושחט אותה" ולא אותה ואת חבירתה, ואם שחיטת בהמת החולין פסולה – הפרה כשירה, ומתפלא ה'כסף משנה' על רבינו כאן שמכשיר שתיהן (פתגם תלמודי אומר: "מזכי שטרא לבי תרי"), ולא מצא דרך אחרת אלא לשנות את הגירסא בדברי רבא. עיי"ש. (84) וכל-שכן אם נתכוון לשחוט בהמה אחרת.

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ו

פרק חמישי

1 יבאר שכל העוסקים בפרה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים, אם אחר שיפירוש ממטמאי מטמא בגדים, והפרה עצמה אם מטמאה, המתעסק בה אחר שהכניסו אפרה, כל הנשרפים מטמאים עד שייעשו אפר, ובאיזה מקום הוא שורף, מאימתי מטמאים בגדים הנושאים פרים ושעירים הנשרפים.

הפֶּרֶה בְּלֶבֶד, אֲלֵא כָּל הַחֲטָאוֹת הַנִּשְׁרָפוֹת מִן הַפָּרִים
וּמִן הַשְּׂעִירִים - הַשּׁוֹרֶפֶם מִטְּמֵא בְּגָדִים בְּשַׁעַת
שְׂרָפָתוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֹׂו אֶפֶר. שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר כִּפֹּר
וְשֶׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים: וְהַשְּׂרָף אֹתָם יִכְבֵּס. מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁזֶה בִּגְזֵן אֲבִי¹⁰ לְכָל הַנִּשְׁרָפִים שֶׁיִּהְיוּ
מִטְּמֵאִין בְּגָדִים עַד שֶׁיַּעֲשֹׂו אֶפֶר. בְּמֵה דְּבָרִים
אֲמֹרִים? בְּשֵׁלֹא אֲרַע לָהֶן פֶּסוּל וְנִשְׂרָפוּ כְּמִצְוַתָּן
בְּבֵית הַדָּשָׁן¹¹; אֲבָל אִם נִפְסְלוּ בַּעֲזָרָה - נִשְׂרָפִין
שָׁם¹² כְּפֶסְוִלִי הַמִּקְדָּשִׁין, וְשׁוֹרְפֵן טְהוֹר. וְכֵן
הַמִּתְעַסֵּק בָּהֶן¹³ מִשִּׁיעֲשֹׂו אֶפֶר¹⁴ אֵינוֹ מִטְּמֵא בְּגָדִים.
וְאִי זֶה שׁוֹרְף? זֶה הַמְּסִיעַ בְּשׂוֹרְפָה, כְּגֹזֶן הַמִּהְפֵּךְ
בְּבֶשֶׁר וְהַמְּשַׁלֵּךְ עֲצִים וְהַמִּהְפֵּךְ כָּאֵשׁ וְהַחֹתֶה
גִּחְלִים כְּדִי שֶׁתִּכְבֵּר הָאֵשׁ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; אֲבָל הַמְּצִית
הָאוֹר¹⁵ וְהַמְּסַדֵּר אֶת הַמַּעֲרֵכָה - טְהוֹר. כִּף לְמָדוֹ מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה, שֶׁהַנּוֹשֵׂא פָרִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין
לְהוֹצִיאָן לְבֵית הַדָּשָׁן לְשׁוֹרְפָן - טָמֵא וּמִטְּמֵא בְּגָדִים
דִּין תּוֹרָה כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּהוֹלֵכְתָּן, וְטַעֲוִין
טְבִילָה וְהַעֲרֵב שָׁמֶשׁ; כִּמּוֹ הַמְּשַׁלֵּחַ אֶת הַשְּׂעִיר
לְעִזְאֵל, שֶׁהוּא מִטְּמֵא כָּל בְּגָד וְכָל כְּלִי שֶׁיִּגַּע בּוֹ
בְּכָלִים שֶׁעָלִיו כָּל זְמַן שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּשִׁלּוּחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:
וְהַמְּשַׁלֵּחַ אֶת הַשְּׂעִיר לְעִזְאֵל יִכְבֵּס בְּגָדָיו.

(8) איסוף האפר הוא המעשה האחרון בעיסוק הפרה.
(9) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר העלם דבר של צבור
ופר כהן משיח ושעירי חטאת של ציבור על עוון עבודה
זרה. (10) אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ומשמעותה,
הדבר שנאמר כאן מחייב גם בכל העניינים הדומים.
(11) שמחוץ לחומת ירושלים. (12) אם נפסלו לאחר זריקת
דם, ואם נפסלו לפני זריקה שורפים אותם בהר הבית.
(13) בפרים ושעירים הנשרפים. (14) ונגמרה מצוותם,
שהרי אפרם אינו טעון איסוף כאפר פרה. (15) בעצים.

ה. מֵאִמִּיתִי מִטְּמֵאִין בְּגָדִים הַנּוֹשֵׂאִין פָּרִים וְשִׁעִירִים
הַנִּשְׂרָפִים? מִשִּׁיעֲשֹׂו בָּהֶן חוּץ לְחוֹמַת הָעִזָּרָה. נִשְׂאוֹם
בְּמוֹטוֹת וְיִצְאוּ מִקֶּצֶת הַנּוֹשָׂאִים חוּץ לְחוֹמַת הָעִזָּרָה
וְהַחֲרֹגִים לֹא יִצְאוּ - אֵלּוֹ שִׁיעֲשֹׂו מִטְּמֵאִין בְּגָדִים,
וְאֵלּוֹ שֶׁעֲדִין לֹא יִצְאוּ אֵינֶן מִטְּמֵאִין בְּגָדִים עַד שִׁיעֲשֹׂו.
יִצְאוּ וְחִזְרוּ¹⁶ לְעִזָּרָה - הַנּוֹשָׂאִין בַּעֲזָרָה¹⁷ טְהוֹר¹⁸ עַד
שִׁיעֲשֹׂו בָּהֶן. הִיָּה עוֹמֵד חוּץ לְעִזָּרָה¹⁹ וּמוֹשֵׁף אוֹתָם
מִשֶּׁם מֵאֲחֵר שֶׁחִזְרוּ²⁰, הוֹאִיל וְכִבֵּר יִצְאוּ לְחוּץ וְהָרִי
זֶה הַמּוֹשֵׁכֶם בְּחוּץ - הָרִי הוּא סֶפֶק טָמֵא.

(16) הפרים. (17) באו אנשים אחרים והתחילו לנושאים.
(18) ואין אנו אומרים הפרים כבר יצאו ולפיכך הם מטמאים
את כל המטפל בהם. וטעמו של דבר, לפי שנאמר (במדבר
ט, ז), "ורחץ בשרו במים ואחר יבוא אל המחנה", משמע
שהוא נמצא מחוץ למחנה, ואלה הלא עודם בעזרה.
(19) האנשים האחרים שבאו להוציא שנית את הפרים.
(20) הפרים.

ו. וּמֵאִמִּיתִי מִטְּמֵא בְּגָדִים הַמְּשַׁלֵּחַ אֶת הַשְּׂעִיר²¹? ⁶⁵

א. כָּל הָעוֹסְקִין בַּפֶּרֶה מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף מִטְּמֵאִין
בְּגָדִים כָּל זְמַן עֲשִׂיתָן. שֶׁנֶּאֱמַר בְּשׁוֹחֵט וּמְשַׁלֵּךְ עֵץ
אָרֶז: וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרִחֵץ בְּשָׂרוֹ; וְנֶאֱמַר בְּשׁוֹרְף:
וְהַשְּׂרָף אֹתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו; וְנֶאֱמַר: וְכִבֵּס הָאֶסָף אֶת
אֶפֶר הַפֶּרֶה. מִלְּמַד, שֶׁכָּל הָעוֹסְקִין בָּהּ מִתְחַלֵּה וְעַד
סוֹף מִטְּמֵאִים בְּגָדִים וְטַעֲוִינִן טְבִילָה וְהַעֲרֵב שָׁמֶשׁ
דִּין תּוֹרָה. אֲבָל הַמְּשַׁמְרָה בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָהּ מִטְּמֵא
בְּגָדִים מִדְּבָרֵיהֶם, גִּזְרָה שָׁמָּה יִזְוּ בָּהּ אִיכָרָ.²

(2) לצורך שריפתה ודינו יהיה כעסוק בפרה.

ב. כָּל מְקוֹם³ שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה בְּטָמְאוֹת 'יִכְבֵּס בְּגָדָיו'
- לֹא בָּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁהַבְּגָדִים שֶׁעָלִיו בְּלֶבֶד הֵם
טָמֵאִים; אֲלֵא לְלַמְּד, שֶׁכָּל בְּגָד אוֹ כְּלִי שֶׁיִּגַּע בּוֹ
הַטָּמֵא הַזֶּה בְּשַׁעַת חִבּוּרוֹ בְּמִטְּמָאִין - הָרִי הֵן
טָמֵאִים. אֲבָל אַחֵר שִׁיפְרֹשׁ מִמִּטְּמָאִין אֵינוֹ מִטְּמֵא
בְּגָדִים. בִּיעֵד? הַנּוֹשֵׂא אֶת הַנִּבְלָה - אֶחָד בְּגָד שֶׁעָלִיו
אוֹ כְּלִי שֶׁיִּגַּע בּוֹ כָּל זְמַן שֶׁהוּא נוֹשֵׂאָהּ הָרִי הֵן
טָמֵאִין, וְהָרִי הֵן רֹאשׁוֹן לְטָמְאָה. וְכֵן זֶה הַנּוֹשֵׂא הָרִי
הוּא רֹאשׁוֹן. פֶּרֶשׁ מִמִּטְּמָאִין וְהַשְּׁלִיךְ אֶת הַנִּבְלָה -
הָרִי הוּא רֹאשׁוֹן כְּמוֹת שֶׁהִיָּה, וְאִם יִגַּע בְּכָלִי אוֹ בְּגָד
- אֵינוֹ מִטְּמֵא אוֹתוֹ, שְׂאִין וְלֹד טָמְאָה מִטְּמֵא כָּלִים,
כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּתְּחִלַּת סֵפֶר זֶה. וְכֵן כָּל כְּיוֹצֵא בְּנִבְלָה.
וְכֵן כָּל הָעוֹסְקִין בַּפֶּרֶה, אִם נִגַּע בְּבָגָד אוֹ בְּכָלִי בְּשַׁעַת
שִׁחִיתָהּ אוֹ בְּשַׁעַת שְׂרָפָה - הָרִי הֵן טָמֵאִין. אֲבָל אַחֵר
שִׁיפְרֹשׁ מִמִּטְּמָאִין, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא טָבֵל, אִם
נִגַּע בְּכָלִי - אֵינוֹ מִטְּמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֹד הַטָּמְאָה⁴.
וְהַפֶּרֶה עֲצֻמָּה אֵינָה מִטְּמָאָה לֹא אָדָם וְלֹא כָּלִים⁵
שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ, אֲלֵא הַמִּתְעַסֵּק בָּהּ בְּלֶבֶד הוּא הַטָּמֵא
וְטַעֲוִין טְבִילָה וּמִטְּמֵא בְּגָדִים כָּל זְמַן שֶׁעוֹסֵק בָּהּ.

(3) תורת כהנים שמיני פרק ו פרשת ו: "מנין לעשות שאר
כלים כבגדים? תלמוד לומר וטמא". (4) ראשון לטומאה.
אדם וכלים הנוגעים באב הטומאה נעשים ולד הטומאה.
(5) והוא הדין שאינה מטמאה אוכלים, אלא שכאן המדובר
בטומאת אדם וכלים בלבד וסמך על דבריו בהלכה ז.

ג. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְנֵן שֶׁנִּשְׂרָפָה כְּמִצְוַתָּהּ;
אֲבָל אִם נִפְסְלָה - הַמִּתְעַסֵּק בָּהּ טְהוֹר. אֲרַע פֶּסוּל
בְּשִׁחִיתָתָהּ⁶ - אֵינָה מִטְּמָאָה בְּגָדִים. אֲרַע פֶּסוּל
בְּהִיָּתָהּ - כָּל הָעוֹסֵק בָּהּ לִפְנֵי פֶסוּלָהּ מִטְּמֵא
בְּגָדִים⁷, לְאַחֵר פֶּסוּלָהּ אֵינוֹ מִטְּמֵא בְּגָדִים.

(6) הרי לא נעשה בה כל פעולה כשירה לשם אפר פרה.
(7) ואין אנו אומרים הרי פרה זו לא נעשתה כמצוותה ולא
טמא בגדים אפילו לפני פיסולה. וטעמו של דבר, מכיוון
שהאדם או הכלים נטמאו, אינם חוזרים לטהרתם בלי
טבילה והערב שמש.

ד. הַשְּׁלִים לְכֹנֶס אֶת אֶפְרָה - הַמִּתְעַסֵּק בָּהּ אַחֵר כֵּן
בְּחִלּוֹק הָאֶפֶר אוֹ בְּהַצְנַעְתּוֹ וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר⁸. וְלֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 אָבֵל אֵין מִזִּין וְאֵין טוֹבְלִין¹² אֶלָּא בַּיּוֹם¹³. וְכָל הַיּוֹם
22 כָּשֶׁר לְהִזָּהָ וּלְטַבִּילָה¹⁴.

6) אפילו אשה. רבינו מדמה מילוי לאיסוף האפר (ראה פ"ד הי"ז). (7) ראה פ"ב ה"ז, ובהערות שם. (8) לתת האפר על המים. (9) פרה פ"ה, מ"ד, כתנא-קמא. (10) ידיים פ"א מ"ב. (11) תוספתא פרה פ"ד ה"ו. (12) את האזוב במי חטאת, כדי להזות על הטמא. (13) פרה פ"ב מ"א. והטעם, מפני שכתבה תורה (שם, יט): "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וכו'". וטבילת אזוב למדנו בהיקש מהזאה, משום שנאמר: וטבל . . . והזה (רבינו בפירושו למשנה שם). (14) הכסף-משנה רושם מקור הדין במשנה מגילה כ, ב. לא התכוון למה שנאמר במשנה "הזאה", שהרי שם הכוונה להזאת דם קרבנות, אלא למה שאמרו: זה הכלל, כל שמצוותו ביום, כשר כל היום.

23 ג. בְּכָל הַפְּלִים מִמְּלֵאֵין וּמִמְּלֵאֵין¹⁵, אֶפְלוּ
24 בְּכָלִי גָּלִילִים¹⁶ וְכָלִי אֲבָנִים וְכָלִי אֲדָמָה¹⁷ וּבִסְפִינָה.
25 וְאֶחָד כָּלִי חֶרֶס וְאֶחָד כָּל הַפְּלִים. אָבֵל אֵין מִמְּלֵאֵין
26 וְאֵין מִקְדָּשִׁין וְלֹא מִזִּין בְּדַפְנוֹת הַפְּלִים¹⁸, וְלֹא
27 בְּשׁוּלֵי הַמַּחֲצִין¹⁹, וְלֹא בְּמַגּוּפַת הַחֲבִית²⁰, וְלֹא
28 בְּחַפְּנֵיו²¹, וְלֹא בְּבִיצַת הַתִּרְנַגְלֹת²², וְלֹא בְּשִׁקָּת
29 שְׂבָסָלֶע²³. אָבֵל בִּיצַת הַיּוֹצֵרִים²⁴ כְּשֶׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
30 כָּלִי אֲדָמָה.

15) בפרה פ"ה מ"ה, שנינו: "בכל הכלים מקדשים". ורבינו מדמה מילוי והזאה לקידוש. (16) רפש בקר מיובש. (17) ואף-על-פי שלגבי טומאה אין דינם ככלי. (18) כלי שנשבר ונשאר בית קיבול בדופן שבור. (19) כלי חרס לשאוב בו יין מן הגת, ובשוליו מבחוץ יש לו בית קיבול (ויש מפרשים, גומא בשולי הכלי בפנים). (20) אם יש בה בית קיבול, מפני שחור זה אינו משמש לקבלת משקין אלא לתחוב בו אצבע ולהוציא את המגופה מן החבית. (21) בכף היד. (22) כחכמים שם במשנה. (23) שחצב בית קיבול בסלע המחובר לקרקע, ונופלים בו מי מעיינות (רבינו כותב שם: "אם יהיה בו חפירה". אולם אין הבדל בין חפירה טבעית ובין חצובה בידי אדם). (24) יוצרי כלי חרס גובלים בתחילה תבנית ביצה מטיט, ויש לה בית קיבול, ולאחר מכאן נותנים לה התבנית הרצויה להם. ביצת היוצרים היא אפוא חומר גלמי, ואף-על-פי-כן מותר לקדש בה מפני שהיא כבר כלי (שם משנה ו).

31 ד. שׁוּלֵי כָּלִי עֵץ²⁵ וְכָלִי זָכוּכִית וְכָלִי עֶצֶם - אֵין
32 מִקְדָּשִׁין בְּהֵן עַד שֶׁיִּשְׁוּ אוֹתָן וַיִּתְקַנֵּם וַיַּעֲשֵׂם כָּלִים
33 בְּפָגִי עֶצְמוֹן²⁶. וְכֵן מַגּוּפָה שֶׁהִתְקַנְּהָ²⁷ לְהִיּוֹת כָּלִי -
34 מִקְדָּשִׁין בָּהּ. וּבִיצַת הַנַּעֲמִית²⁸ כְּשֶׁרָה לְקַדֵּשׁ בָּהּ²⁹,
35 וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁשֶּׁרָה לְמַלְאֵת בָּהּ וּלְהִזָּהָ
36 מִמֶּנָּה³⁰.

25) תוספתא שם פ"ה ה"ו. שולי כלים שיש להם בית קיבול מבחוץ. (26) אבל אם הפך את הכלי ושוליו למעלה - אין מקדשים בהם. (27) תוספתא שם, לפי גירסת הר"ש והגר"א. (28) של בת היענה, שהיא גדולה וקליפתה קשה

1 מְשִׁינָא חוּץ לְחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם עַד שְׁעַת דְּחִיתוֹ
2 לַעֲזֹאזֵל²². אָבֵל אַחֵר שֶׁדָּחָהּ, אִם נִגְעָה²³ בְּכָלִים
3 וּבְכַנְגָדִים - טְהוֹרִים²⁴.

(21) לעזאזל ביום הכיפורים, ונאמר בו (ויקרא טז, כו): ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל המחנה. (22) שהוא דוחה את השעיר מן הצוק (צוק = הר סלעי זקוף). (23) הדוחה. והוא הדין אם נגע לפני דחייתו בשעה שפירש מן השעיר. (24) אבל מטמא אוכלין ומשקין כוולד הטומאה.

4 ז. הַנּוֹגֵעַ בְּפָרִים וּבְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין עֶצְמוֹן, אֶפְלוּ
5 אַחֵר שֶׁיִּצְאוּ, בֵּין אָדָם בֵּין כָּלִים, בֵּין אֶכְלִין בֵּין
6 מִשְׁקִין²⁵ - הַכָּל טְהוֹר. וְכֵן אִם נִגְעָה בְּשִׁעִיר
7 הַמִּשְׁתַּלַּח עֶצְמוֹ בְּזִמְנֵי הוֹלְכָתוֹ - טְהוֹרִין. שְׂאֵין אֵלוּ
8 מִטְמְאִין אֶלָּא לְמַתְעַסֵּק בָּהֶן בְּלֵבָד, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִשְׂרָף
9 אֹתָהּ וַיִּכְבֶּס בְּגָדֶיךָ; אָבֵל הַנּוֹגֵעַ - טְהוֹר.

(25) כרב דימי זבחים קה, א. לפי גירסת הספרים שבידינו (וכן גורס רש"י שם): "צריכים הכשר טומאה ממקום אחר" ורבינו מפרש הדברים כפשוטם, שלדעת חכמים פרים הנשרפים ופרה אדומה אינם מטמאים טומאת אוכלין, אלא אם נגעו בשרץ וכדומה, אבל כל זמן שלא נטמאו אינם מטמאים.

פרק ששי

1) יבאר המים שנותנים עליהם אפר פרה מאי זה מקום ממלאים אותם, ובאי זה דבר, הכשרים למלאות המים או לקדש, ואם מילוי וקידוש כשרים בלילה, כלים הכשרים למלאות ולקדש, והמסייע למלאות בדבר המקבל טומאה, המפנה המעיין לתוך הגת וחזר ומילא ממנו בכלי, המים הכשרים למלאות ומי התערובת.

10 א. הַמִּים שְׁנוֹתְנִין עָלָיו אֶפְר הַפָּרָה - אֵין מִמְּלֵאֵין
11 אוֹתָן אֶלָּא בְּכָלִי, וּמִן הַמַּעֲיִנוֹת אוּ מִן הַנְּהָרוֹת
12 הַמּוֹשְׁכִין²; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַן עָלָיו מִים חַיִּים אֶל כָּלִי³.
13 וְנִתְּנָה אֶפְר הַפָּרָה עַל הַמִּים⁴ שֶׁנִּתְּמַלְאוּ הוּא הַנִּקְרָא
14 קִדּוּשׁ, וְהַמִּים הָאֵלוּ שֶׁנָּתַן עָלֵיהֶן הָאֶפְר הֵן הַנִּקְרָאִין
15 מִי חֲטָאת וּמִים מִקְדָּשִׁין, וְהֵם שֶׁקִּרְאָן הַכְּתוּב מִי
16 נָדָה⁵.

2) אבל מי בורות שניקוו פסולים. (3) מקרא זה מלמדנו שני הדינים: א. שאין ממלאים אלא בכלים; ב. מי בורות פסולים. "מים חיים" פירושו מי מעיינות או נהרות מושכים. (4) בתוספתא פרה פ"ו ה"ב, שנינו: "נתן את האפר ואחר-כך נתן את המים, פסול". ובגמרא סוטה טז, ב מפורש הטעם, מפני שכתבה תורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים צריכים להגיע ישר לכלי, בלי הפסק אפר ביניהם. (5) במדבר יט, ט.

17 ב. הַכָּל כְּשִׁרִים⁶ לְמַלְאֵת הַמִּים, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטָה
18 וּמָטָן⁷; וְהַכָּל כְּשִׁרִין לְקַדֵּשׁ⁸, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטָה
19 וּמָטָן⁹. וְאֵין מִמְּלֵאֵין וְאֵין מִקְדָּשִׁין אֶלָּא בְּכָלִי, וְאֵין
20 מִזִּין אֶלָּא מְכָלִי¹⁰. וְהַמְּלוֹי וְהַקְדוּשׁ כְּשִׁרִין בְּלִלְהָ¹¹,

נִתְמַלְאוּ בְּכָלִי. נִתַּן אֶת הַחֵבֶתִּית⁵¹ בְּמִים וְדָחַק הַמִּים
בְּיָדוֹ אוֹ בְּרַגְלָיו אוֹ בְּעַלֵּי יָרְקוֹת כְּדִי שְׂעִיבְרוּ לַחֲבִית
- הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין⁵². וְכֵן אִם שָׁקְעוּ בְּמִים כְּדִי
שְׂעִיבְרוּ הַמִּים וַיַּעֲלוּ וַיִּשְׁפְּכוּ לַחֲבִית - פְּסוּלִין. וְאִם
עָשָׂה בֶּן בְּעַלֵּי קָנִים אוֹ בְּעַלֵּי אֲגוּזִים⁵³ - הָרִי הַמִּים
כְּשֵׁרִים. זֶה הַכֵּלֶל: דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טִמְאָה, אִם
סִיעַ בּוֹ הַמִּים כְּדִי שְׂיִמְלְאוּ הַכֵּלִי - הַמִּים פְּסוּלִין;
וְאִם סִיעַ בְּדָבָר שְׂאִינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה - כְּשֵׁרִים.

(47) תוספתא פרה פ"ו ה"ב. (48) שואב את המים בידיים
או ברגליים. (49) שברי כלי חרס. (50) כך גורס רבינו
בתוספתא, ולא כגירסא שבספרים שלנו. ואפשר גם לפרש
שהעמיד ידיו או רגליו במקום המעיין או הנהר המושך,
והפנה את זרם המים לחבית. (51) פרה פ"ו מ"ד.
(52) מפני שנכנסו לחבית באמצעות או בסיוע דבר המקבל
טומאה. (53) שניהם אינם ראויים לאכילה ואינם מקבלים
טומאה.

ט. הַמִּפְנֵה⁵⁴ הַמַּעֲנִין לְתוֹךְ הַגֶּת אוֹ לְתוֹךְ הַגָּבֵא⁵⁵,
וְחִזֵּר וּמָלֵא בְּכָלִי מְאוֹתָו הַגָּבֵא אוֹ הַגֶּת - פְּסוּלִים;
שֶׁהָרִי צָרִיף שְׂתַהֲיָה לְקִיתַת הַמִּים מִן הַמַּעֲנִין בְּכָלִי
בְּתַחֲלָה.

(54) שם מ"ה. רבינו שם מפרש, שהשקיע ידו במעיין, ועלו
המים ונשפכו לתוך הגת. והר"ש פירש שעשה חריץ מן
המעין עד הגת, וזרמו מים לתוכו ואחר-כך סתם את
החריץ. (55) בור קטן לא עמוק, מלשון "כמשק גבים
שוקק" בישעיה לג, ד (הר"ש).

י. הֵימָּה⁵⁶ הַגְּדוֹל⁵⁷ - כְּמִקְוֵה⁵⁸, וְאִינוֹ כְּמַעֲנִין. לְפִיכָף
אֵין מְמַלְאִין מִמֶּנּוּ לְקִדּוּשׁ. וְכָל הַנְּהָרוֹת⁵⁹ פְּסוּלִין⁶⁰
לְקִדּוּשׁ מִן מֵי חֲטָאִת. וַיִּשְׁאַר הַיָּמִים⁶¹ - כְּמַעֲנִין⁶².

(56) שם פ"ח מ"ח. (57) הכוונה לים התיכון ולאוקיינוס
(תפארת ישראל). (58) שנאמר (בראשית א, י'): "ולמקוה
המים קרא ימים", ולפיכך אף-על-פי שמימיו חוזרים ושבים
(ובגמרא חולין סז, א קורא להם "נובעים") פסולים לקדש
מגזירת הכתוב. (59) שיש עליהם חשש תערובות של מים
פסולים. (60) תוספתא פרה פ"ט ה"א. [גירסת הגר"א
בתוספתא: "כשרות", וכנראה גם בדברי רבינו הוא גורס כך,
בהסתמך על דבריו בהלכה א, שכל הנהרות המושכים
כשרים]. אבל נהרות שאין בהם חשש תערובות, כתב רבינו
למעלה בהלכה א שהם כשרים. (61) הקטנים, כגון כנרת
וחולה. (62) כשרים לקידוש.

יא. וְהַמִּים הַנִּגְרָרִין⁶³ מִשְׁאַר הַיָּמִים⁶⁴, וְהֵן הַנִּקְרָאִין
זוּחֲלִין - פְּסוּלִין⁶⁵. וְהַזּוּחֲלִין מִן הַמַּעֲנִין - הָרִי הֵם
כְּמַעֲנִין וְכְשֵׁרִים⁶⁶.

(63) עוברים את שפת הים ונמשכים ונקווים בגומות.
(64) וכל-שכן הנגררים מים הגדול. (65) לחטאת, כר' יוסי
במשנה שם. ואפשר שגם ר' יהודה מודה שזוחלים פסולים
גם בשאר ימים. (66) מקוואות פ"ה מ"ה, "הזוחלין
כמעין".

כאבן, ומתקנים ממנה כלים. (29) תוספתא שם.
(30) עיקר הדין שצריכים כלי, נאמר בתורה גבי קידוש:
"ונתן עליו מים חיים אל כלי". ומילוי והזאה למדנו
מקידוש, ולפיכך הכשר לקידוש, ברור שהוא כשר גם
למילוי והזאה.

ה. כְּלִי³¹ שֶׁחִבְרוּ בְּאַרְץ אוֹ בְּסִלְעַ³², אֶפְלוּ חִבְרוּ
בְּסִיד - מְקֻדָּשִׁין בּוֹ³³ וּמִזֵּין מִמֶּנּוּ. עָשָׂה עֲטָרָה³⁴ שֶׁל
טִיט סָבִיב לְכָלִי³⁵, וְהַמִּים שֶׁבְּפִלִי צָפִין עַד שֶׁהִלְכוּ³⁶
לְעֲטָרָה: אִם נִטְּלָה הָעֲטָרָה עִם הַכֵּלִי³⁷ - הָרִי הַמִּים
שֶׁבְּתוֹכָהּ כְּשֵׁרִים, שֶׁהָרִי הֵן בְּכָלִי אֲדָמָה³⁸; וְאִם לֹא
- הָרִי הֵן כְּמִי שֶׁהִקְיָה עֲטָרָה שֶׁל טִיט בְּסִלְעַ אוֹ עַל
הָאָרֶץ וּמָלֵא אוֹתָהּ מִים, שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִפְּנֵי שְׂאִינָן
בְּכָלִי.

(31) משנה שם פ"ה, ז. (32) מחובר לקרקע מימי בראשית.
(33) הכלי לא נתבטל לגבי האדמה או הסלע. (34) שם.
(35) רבינו במשנה אומר, שהמדובר בכלי שחיברו לסלע
שבבבא הראשונה. וכן גם משמעות לשונו כאן בסוף
ההלכה, ומפרש, שהקיף את כל הכלי בעטרה של טיט
ושפתה עורפת על שפת הכלי. נראה כוונתו שהעטרה
מרוחקת קצת מן הכלי, ונוצר חלול בינה ובין הכלי והיא
מחוברת לשולי הכלי, וכשהמים עוברים על שפת הכלי הם
נשפכים לחלול. (36) שהגיעו לעטרה אחרי שעברו על
שפת הכלי. (37) ואינה מתפוררת ולא נשאת במקומה.
(38) שאינו קשור בסלע (הר"ש פירש שהמדובר בסלע תלוש,
וכן פירוש הברטנורא).

ו. כְּלִי חֶרֶס³⁹ שֶׁנִּקְבַּח בְּכוֹנֵס מִשְׁקָה⁴⁰ - אֵין מְמַלְאִין
וּמְקֻדָּשִׁין בּוֹ; אֲבָל אִם נִקְבַּח בְּמוֹצִיא מִשְׁקָה⁴¹ -
מְקֻדָּשִׁין בּוֹ.

(39) מימרא של רבא, במסכת שבת צה, ב. (40) אם יכניסו
את המקום המנוקב למשקין, ייכנסו דרך הנקב.
(41) המשקה שבתוך הכלי המנוקב יוצא דרך הנקב, אבל
המשקין אינם נכנסים דרכו. מובן ששיעור זה הוא פחות
מכונס משקה. [רבינו כאן וגם רבא שם, לא פירשו באיזה
משקה אמרו. ברור שיש נקב שמוציא מים ואינו מוציא
שמן. ונראה שהכוונה למים].

ז. כְּלִי שֶׁנִּקְבַּח⁴² מִלְּמִטָּה⁴³ וּסְתָמוּ בְּסִמְרִטוּטִין -
פְּסוּל, שֶׁהַמִּים שֶׁבּוֹ אֵינָן עַל עֵגוֹל הַכֵּלִי⁴⁴ אֲלָא עַל
הַפֶּקֶק⁴⁵. הִיָּה נִקְוֵה מִן הַצֵּד וּפִקְקוֹ - הָרִי זֶה כְּשֵׁר⁴⁶
לְמִלְאָה וּלְקִדּוּשׁ וּלְהִזָּת מִמֶּנּוּ.

(42) פרה פ"ה מ"ז. (43) בשוליים. (44) סתם כלים,
עגולים הם. (45) הכלי אינו מחזיק את המים, ולולא הפקק
היו נשפכים. (46) פירוש, החלק שלמטה מן הנקב, והוא -
הדין כשלא סתם את הנקב. ונקט "פקקו", משום הרישא
בנקוב מלמטה, שאפילו פקקו - פסול (כן פירוש הרא"ש
והגר"א במשנה).

ח. הַזּוּחֲלִין מִיָּם⁴⁷ מִן הַמַּעֲנִין בְּיָדוֹ וּבְרַגְלָיו⁴⁸
וּבְחֶרְסִים⁴⁹ וְנִתַּן לְתוֹךְ הַחֵבֶתִּית - פְּסוּלִין⁵⁰, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יב. מִיָּם⁶⁷ הַמָּפִין⁶⁸ וְהַמְכַזְבִּין⁶⁹ - פְּסוּלִין. וְאֵלּוּ הֵן
2 הַמָּפִין: הַמְלוּחִים אוֹ הַפּוֹשְׁרִים⁷⁰. וְהַמְכַזְבִּים הֵם
3 הַמַּעֲנִינֹת שֶׁפְּעָמִים מְקִירִים⁷¹ וּפְעָמִים חֲרִבִין וּבִשּׁוּן.
4 אֲפִלּוּ הָיוּ חֲרִבִין פַּעַם אַחַת לְשָׁבַע שָׁנִים - פְּסוּלִין.
5 אֲבָל אִם הָיוּ חֲרִבִין בְּשָׁנִי בַּעֲרָת⁷² אוֹ לְשָׁנִים רַבּוֹת
6 יָתֵר מִשָּׁבַע, אוֹ שֶׁהָיוּ מִיָּמֵיהֶן פְּעָמִים מְרַבִּין וּפְעָמִים
7 מוּעָטִין וְאֵינָן חֲרִבִין - הָרִי אֵלּוּ בְּשָׁרִים. וּמַעֲנִין
8 הַיּוֹצֵא בַּתַּחֲלָה⁷³ - בְּשָׂרָה⁷⁴, וְאֵינּוּ צָרִיף לְבִדּוֹק שָׁמָּה
9 יָכֹזֵב.

(67) פרה פ"ח מ"ט. (68) שהם מזיקים לגוף. (69) כלשון
"אשר לא יכזבו מימיו" (ישעיה נח, יא). לקמן יבואר.
(70) מעיין שמימיו מלוחים מטבעם או חמים, הם הנקראים
"מוכים". (71) מוציאים מים, מלשון: "כהקיר בו מימיה"
(ירמיה ו, ז). (72) עצירת גשמים יוצאת מן הכלל.
(73) מעיין חדש, ואין אנו יודעים אם יכזב או לא.
(74) כחכמים בתוספתא פרה פ"ט ה"ב.

(87) שם במשנה. (88) חריץ עמוק בקרקע, ומי מעיין
מושכים בו. (89) "אדם" לאו דווקא, אפילו תיפסק
מאלוה, נפסלו המים שנשארו בחלק האמה שאינו מחובר
למעיין. פסק כתנא קמא, שצריכה שמירה.

פרק שביעי

1) יבאר אם המלאכה פוסלת במים קודם שיתקדשו או
בהזאה, השכר אם פוסל בקידוש ובהזייה ומילוי, הממלא
בידו אחת ועושה מלאכה באחרת, והממלא לאחרים או
לעצמו, חמשה שמילאו חמש חביות לקדשם חמשה
קידושים ונמלכו לערבם, הרוצה למלאות מים לקדש ומים
אחרים לצרכיו, השואל חבל למלאות בו כו', הממלא ונותן
לחבית והצניע החבית שלא תשבר, הממלא ונותן לשוקת
ופינה חרסית מהשוקת והממלא לשותות ונמלך, שלשל הדלי
ונפסק החבל מידו, ומים שמלאם לחטאת ואח"כ נמלך.

א. הַמְּלַאכָה פּוֹסְלֶת² בְּמִים קִדְּם שִׁיתְקַדְּשׁוּ³, וְאֵינָהּ
פּוֹסְלֶת בַּהֲזָאָה. וְדֹבְרִים אֵלּוּ הֵן דֹּבְרֵי קְבֻלָּה⁴. בְּיָצֵד?
הַמְּמַלֵּא מִים לְקִדּוּשׁ וְנִתְעַסֵּק בַּמְּלַאכָה אַחֶרֶת בְּשַׁעַת
הַמְּלוּי, אוֹ בְּשַׁעַת הוֹלֶכֶת הַמִּים שֶׁמְמַלֵּא, אוֹ בַּעֲת
שֶׁמַּעֲרָה אוֹתָן מִכְּלִי אֶל כְּלִי⁵ - פְּסוּלִין. לְעוֹלָם
הַמְּלַאכָה פּוֹסְלֶת בְּמִים עַד שִׁיטִּיל לָהֶן אֶת הָאֶפֶר.
הִטִּיל אֶת הָאֶפֶר וְנִתְקַדְּשׁוּ וְנַעֲשׂוּ מִי נִדָּה - אֵין
הַמְּלַאכָה פּוֹסְלֶת בָּהֶן; אֲלָא הַמְּלוּלִין הַמִּים
הַמְּקַדְּשִׁין אוֹ מַעֲרָה אוֹתָן מִכְּלִי לְכָלִי וְהוּא עוֹסֵק
בַּמְּלַאכָה אַחֶרֶת - אֵין בָּכָּה כְּלוּם. וְכֵן מִזֶּה מֵהֵן בִּידּוֹ
אַחַת וְהוּא עוֹשֶׂה מְלַאכָה בִּידּוֹ הָאַחֶרֶת.

(2) משנה, פרה פ"ד, ד. (3) לפני נתינת האפר עליהם.
(4) איש מפי איש עד משה רבינו. ב'ספרי' חוקת, פיסקה קכד
- שנינו: אין לי אלא שמלאכה פוסלת בפרה, במים מנין
(שמלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר (במדבר יט, ט):
"והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה". או אפילו
קידשו (המלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר "למי נדה",
כבר הם מי נדה. ובמשנתנו מפרש רבינו שלמדנו מים
מפרה, ששניהם נכללו באותו פסוק, ואות "ל" של "למי
נדה" משמעותה, שהאדם חושב לעשותם מי נדה, ואחרי
נתינת האפר כבר נעשו מי נדה, ואין הכתוב מדבר בהם.
(נתבאר כבר, שהדינים שאינם יוצאים מפשוטו של הכתוב,
אלא ע"י דרשה נוטה מהפשוט, דינים מקובלים הם, ומקובל
גם לדרוש כך את הכתוב, ולפיכך אומר רבינו כאן: "דברי
קבלה" אף-על-פי שנדרשים ב'ספרי' מן הכתוב).
(5) מהכלי ששאב בו את המים מהמעיין, לכלי שבו יתן את
האפר על המים.

ב. הַשֹּׁכֵר⁶ פּוֹסֵל בְּקִדּוּשׁ וּבַהֲזָיָה⁷, וְאֵינּוּ פּוֹסֵל
בַּמְּלוּי⁸. בְּיָצֵד? הַנוֹטֵל שֹׁכְרוֹ לְקַדֵּשׁ מִי חֲטָאת אוֹ
לְהוֹת מֵהֵן - הָרִי אוֹתָן הַמִּים בְּמִי הַמַּעֲרָה⁹ וְהָאֶפֶר

יג. מִי בָצִים⁷⁵ וּמִי הִירָדָן וּמִי הַיַּרְמוּד - פְּסוּלִין,
מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִי הַתַּעְרֻבוֹת⁷⁶. וְאֵלּוּ הֵן מִי הַתַּעְרֻבוֹת:
מִים בְּשָׁרִים לְקִדּוּשׁ שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִים פְּסוּלִין - אֵין
מְמַלֵּאִין מִתַּעְרֻבָּת שְׁנֵיהֶם; אֲבָל מִים בְּשָׁרִים
שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִים בְּשָׁרִים, כְּגוֹן מִיָּמֵי שְׁתֵּי הַמַּעֲנִינֹת
שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְנִמְשְׁכוּ - מְמַלֵּאִין מֵהֶן⁷⁷.

(75) משנה יוד שם. פירוש, מים שנמצאים שמקומות מרעה
שמעורב בהם טיט רך. (76) מעורבים בהם מים פסולים.
(77) ולא גזור על תערובת כשרים משום תערובת פסול.
כחכמים שם.

יד. הַמִּים⁷⁸ שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ⁷⁹ שְׁנוּיִין מִחֲמַת עֶצְמוֹן⁸⁰ -
בְּשָׂרִין.

(78) שם מ"א. (79) נשתנה טעמם או צבעם. (80) ולא
מתערבת דבר מן החוץ.

טו. בְּאֶרֶץ⁸¹ שֶׁנִּפְּלָ לְתוֹכָהּ חֲרָסִית אוֹ אֲדָמָה וְנַעֲשׂוּ
מִיָּמֶיהָ עֲכוּרִין⁸² - מְמַלֵּא מִמֶּנָּה וְאֵין צָרִיף
לְהַמְתִּין⁸³. נִפְּלָ לְתוֹכָהּ שֵׁטָף⁸⁴ שֶׁל מִיָּמֵי גְשָׁמִים⁸⁵ -
יִמְתִּין עַד שֶׁתִּצְלֵל⁸⁶.

(81) שהוא מעיין. (82) על-ידי עליית אבק וחול מקרקע
הבאר (רבינו בפירושו שם). (83) עד שקיעת החול, שהחול
הבא מקרקעית המעיין, אינו פוסל. כר' עקיבא שם.
(84) תוספתא שם פ"ט ה"ב. (85) ונשתנה מראה מי הבאר
(הגר"א שם). (86) שיחזרו המים לצלילותם הקודמת.
חרסית ואדמה אינם מתערבים כל-כך במים, ולפיכך אין
צריך להמתין. אבל מי גשמים מתערבים ונשתנו המים שלא
מחמת עצמם. שנינו בתוספתא: הכול שווים (אין אדם חולק
על זה) בבאר שירד לתוכה שטף של מי גשמים שצריך
להמתין.

טז. אֶמֶת⁸⁷ הַמִּים⁸⁸ הַבָּאָה מִרְחוֹק, הוֹאִיל וְתַחֲלָתָהּ

18) רבינו בפירושו למ"א שם, כתב שדין זה התבאר בתוספתא (כנראה התכוון לפ"ז ה"ד) ומנמק את ההבדל בין לאחרים ובין לעצמו: אם מילא לאחרים, הרי אחר מילוי כל חבית גמר את פעולתו במים שבחבית זו, ולהיפך אין המילויים האחרונים פוסלים את הקודמים, אבל במילא לעצמו כדי לקדש הרי המילוי השני הוא מלאכה המפסיקה בין מילוי לקידוש ופוסל את המילוי. (19) משמע, שאם מילא כמה חביות לאדם אחד, הדין כמו במילא לעצמו. (וכן משמע מדבריו בפ"ח ה"ה במילא לאחר בשתי ידיו). (20) והמילוי ייגמר עם שפיכת כל המים לכלי הגדול. (21) שלא עשה כל מלאכה בין מילואה לבין הקידוש.

ה. חמשה²² שְׁמָלָאוּ חֲמֵשׁ חֲבִיתוֹת לְקַדְּשׁן חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁים²³, כְּגוֹן שְׁיִשְׁלִיף הָאֶפֶר עַל כָּל אַחַת וְאַחַת בְּפָנֶי עֲצָמָה, וְנִמְלְכוּ לְעֶרְבֵן וּלְקַדְּשׁן בְּלֵן קְדוֹשׁ אֶחָד, או שְׁמָלָאוּ לְקַדְּשׁן קְדוֹשׁ אֶחָד וְנִמְלְכוּ לְקַדְּשׁן חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁין - בְּלֵן בְּשָׂרִין, שֶׁהָרִי לֹא נִתְעַסַּק הַמְּלֵא בְּמִלּוֹי אַחֵר²⁴. אֲבָל הִיחִיד שְׁמָלָא חֲמֵשׁ חֲבִיתוֹת לְקַדְּשֵׁם חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁין, אִף עַל פִּי שְׁחִזר וְנִמְלַף לְקַדְּשׁן קְדוֹשׁ אֶחָד - אֵין בְּשָׂר אֲלָא אַחֲרוֹן²⁵. מְלָאן לְקַדְּשֵׁם קְדוֹשׁ אֶחָד וְנִמְלַף לְקַדְּשׁן חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁין - אֵין בְּשָׂר אֲלָא זֶה שֶׁקִּדֵּשׁ בְּתַחֲלָה²⁶. וְכֵן אִם אָמַר לְאַחֵר²⁷: קִדֵּשׁ לָךְ²⁸ אֶת אֱלוֹי - אֵין בְּשָׂר אֲלָא זֶה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה מִהֶן בְּתַחֲלָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: קִדֵּשׁ לִי²⁹ אֶת אֱלוֹי - הָרִי בְּלֵן בְּשָׂרִין³⁰; שֶׁהָרִי לְקִדְּשׁ אֶחָד מְלָאָן³¹, וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּמְלַף עָלֶיהָ לְקַדְּשָׁה חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁין³² - הָרִי לֹא קִדֵּשׁ הוּא אֲלָא אַחֲרֵי³³ קִדֵּשׁ לוֹ.

22) שם מ"א. (23) שכל אחד יקדש את חביתו. (24) וגם לא היה הפסק בין מילוי לקידוש. (25) הראשונות נפסלו לפני שנמלך, ואינן חוזרות להיות כשרות. (26) והאחרות נפסלו על-ידי קידוש ראשון המפסיק בין מילויין ובין קידושן. ואין זה דומה לחמשה שנמלכו, מפני ששם כל אחד מטפל בחבית שלו בלבד, ובה אין כל הפסק. (27) המדובר במילאן לקדש קידוש אחד ונמלך לקדש חמשה. שאם מילאן בתחילה על-מנת לקדש כל אחת בפני-עצמה נפסלו ארבע החביות הראשונות ע"י המלויים שאחריהן, כמו שנתבאר למעלה. (28) והממלא מסתלק מכל הענין, הרי השני בא במקומו, וכאילו הוא מילאן (רבינו בפירושו למשנתו). (29) ואם כן, השני אין לו כל השתדלות במעשה המילוי, והראשון שמילא אינו עושה כל מלאכה. (30) כמו בחמישה שמילאו. (31) נימוק למה לא נפסלו ארבעה הראשונים. (32) ואמרנו שבנמלך, כשרה הראשונה בלבד. (33) שלא מילא, ואינו פוסל את המלויים של אדם אחר.

ו. הַרְוָה³⁴ לְמִלֵּאת מִים לְקַדְּשׁן וּמִים אַחֲרֵים לְעֶרְבֵיוֹ³⁵ - מְמָלָא אֶת שֵׁל עֶרְכֵיו תַּחֲלָה, וְקוֹשְׁרָן וְטוֹעֵנָן לְאַחֲרָיו, וְאַחֵר כֶּף מְמָלָא אֶת שֵׁל חֲסֵאתָ,

1 בְּאֶפֶר מִקְלָה¹⁰ שְׂאִינוּ כָּלָם. אֲבָל נוֹטֵל הוּא שֶׁכֶּר לְמִלֵּאת הַמִּים או לְהוֹלִיכֵן. וּמִקְדִּשִׁין אוֹתָן בַּחֲנָם, וּמִזָּה מִהֶן הַמִּזָּה בַּחֲנָם. הִיָּה הַמְּקַדֵּשׁ או הַמִּזָּה זָקֵן¹¹ שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהִלָּף עַל רִגְלָיו, וּבֹא הַטָּמֵא וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהִלָּף עִמּוֹ בְּמִקּוֹם רְחוֹק לְקַדֵּשׁ או לְהַזֹּת - הָרִי זֶה מְרַבֵּיו עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן שֶׁכֶּר כְּפּוֹעֵל בְּטֵל שֶׁבְּטֵל מֵאוֹתָה מְלָאכָה שֶׁבְּטֵלוּ מִמֶּנָּה¹². וְכֵן אִם הִיָּה כֹהֵן, וְהִיָּה טָמֵא¹³ בְּטָמֵא הַמוֹנְעֵתוֹ מְלָאכָל תְּרוּמָתוֹ¹⁴ בַּעַת שְׂיִלָּף עִמּוֹ לְהַזֹּת או לְקַדֵּשׁ - הָרִי זֶה מְאָכִילוֹ וּמִשְׁקָהוּ וְכֹסֵיו¹⁵; וְאִם בְּטֵלוּ מְלָאכָה - נוֹתֵן לוֹ שֶׁכֶּר כְּפּוֹעֵל בְּטֵל שֵׁל אוֹתָה מְלָאכָה. שֶׁכֶּל אֱלוֹי הַדְּבָרִים אֵין שֶׁכֶּר שֶׁנִּשְׁתַּכַּר בְּקִדְּשׁ או בַּהֲזָה, שֶׁהָרִי לֹא הָרִוּיָּח כָּלָם וְלֹא נֹטֵל אֲלָא כְּנֹגֵד מֵה שֶׁהַפְּסִיד.

(6) משנה, בכורות כט, א. (7) אם קיבל שכר כדי לקדש או להזות, לא נתקדשו המים וההזאה פסולה, בגמרא שם למדו זה מן המקרא. (8) גמרא, שם. (9) שפסולים לקידוש. (10) אפר עצים שרופים. (11) משנה, שם. (12) כפי שכר פועל בינוני שמנכים משכרו המלא את ערך מניעת טירחת העבודה. כלומר, שמים במה היה הפועל מסכים לקבל ולהיבטל ממלאכתו, ורק סכום זה מותר לו לקבל (רבינו בפירושו למשנה). (13) ההליכה תגרום לו טומאה. (14) וצריך לקנות חולין שמחירים גדול ממחיר תרומה שמתורת רק לכהנים בלבד. (15) רגילים היו לסוך גופם בשמן (מלשונו) - שהיא גם לשון המשנה - משמע שמאכילהו ומשקהו חנים, ולא נתבאר למה לא ינכה דמי תרומה).

ג. הַמְּמָלָא¹⁶ בְּאַחַת יָדוֹ וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיָדוֹ הָאַחֶרֶת, או הַמְּמָלָא לוֹ וְלְאַחֵר, או שְׁמָלָא לְשֵׁנִים בְּאַחַת¹⁷ - שְׁנֵיהֶן פְּסוּלִין; שֶׁהַמְּלֵא מְלָאכָה, וְנִמְצָא בְּלִ מִלּוֹי מְשֻׁנֵּיהֶם כְּאִלוֹ עֲשֶׂה עִמּוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת. וּכְבֵּר הוֹדְעָנוּ, שֶׁהַמְּלָאכָה פּוֹסְלֵת בְּמִלּוֹי, בֵּין שְׁמָלָא לְעֲצָמוֹ בֵּין שְׁמָלָא לְאַחֲרִים.

(16) פרה פ"ז מ"ב. (17) אבל בזה אחר זה כשרים, כמבואר בה"ד.

ד. הַמְּמָלָא¹⁸ לְאַחֲרִים, אֲפִלּוּ מְלָא אֶלְף חֲבִיתוֹת זו אַחֵר זו לְאֶלְף בְּגֵי אֲדָם¹⁹ - בְּלֵן בְּשָׂרִים, וְכָל אֶחָד מִהֶן נוֹטֵל הַמִּים שֵׁלוֹ וּמִקְדִּשִׁין. מְלָא לְעֲצָמוֹ חֲבִית אַחֵר חֲבִית: אִם נִתְּפֹן לְקַבֵּץ כָּל הַחֲבִיתוֹת לְכָלִי אֶחָד וְלִהְיֵשְׁלִיף עָלֶיהָ אֶת הָאֶפֶר וּמִקְדִּשִׁין קְדוֹשׁ אֶחָד - בְּלֵן בְּשָׂרִים, שֶׁהַכָּל מִלּוֹי אֶחָד הוּא²⁰; אֲבָל אִם נִתְּפֹן לְקַדֵּשׁ כָּל חֲבִית וְחֲבִית בְּפָנֶי עֲצָמָה - בְּלֵן פְּסוּלִין חוּץ מִן הָאַחֲרוֹנָה; שֶׁהָרִאשׁוֹנָה נִפְסְלָת בְּמִלָּאכָה שֶׁעָשָׂה קִדְּשׁ שִׁינָּה, וְהוּא מִלּוֹי הַשְּׁנִינָה, וְכֵן הַשְּׁנִינָה נִפְסְלָת בְּמִלּוֹי הַשְּׁלִישִׁית, וְאֵין בְּשָׂרָה אֲלָא אַחֲרוֹנָה²¹.

- 1 פְּדִי שְׁלֹא יִתְעַסֵּק בְּמִלְאכָה³⁷ אַחֵר הַמְלוּי³⁸, וְנוֹתֵנָם
2 לְפָנָיו³⁹ וְהוֹלֶךְ.

- 25 יִהְיוּ הַחֲרָסִין מְעַפְּבִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַה שְׁהוּא זֹלָה⁶⁰ אֶת
26 הַמֵּים שְׁמֵלָא בְּשֻׁקָת - הָרִי אֵלָיו פְּסוּלִין.

(53) שם מ"ח. (54) ממלא בדלי קטן, ומערה לתוך חבית גדולה על שתתמלא. אף-על-פי שהוא דולה כמה פעמים, הרי זה מילוי אחד. (55) להעמידה במקום שאין שם עוברים ושבים. (56) ברגלי אדם ובהמה. (57) להוציא ממנה את המים שלא נשאבו לשם מי חטאת. (58) את המים המקודשים. כשנתמלאה החבית, מפזר אפר פרה על המים ואחר הקידוש הזה הוא שואב ממנה פעם אחר פעם כפי צרכיו ונותן לחבית קטנה, ואם הצניע או נגב את החבית הקטנה כדי להוליך את המים המקודשים. (59) אלא לצורך קידוש או הזאה. (60) מוציא את המים מן השוקת.

- 27 יֵא. הַמְמֵלָא⁶¹ דְּלִי לְשִׁתוֹת, וְנִמְלֵךְ וְחָשַׁב עָלָיו לְמִי
28 חֲטָאָת: אִם עַד שְׁלֹא הִגִּיעַ הַדְּלִי לַמֵּים חָשַׁב -
29 מְעַרָה⁶² וְאִינוּ צָרִיךְ לְנִגְבֵּי⁶³; וְאִם מִשְׁהִגִּיעַ הַדְּלִי
30 לַמֵּים חָשַׁב - מְעַרָה וְצָרִיךְ לְנִגְבֵּי⁶⁴ וְאַחֵר כִּף יִמְלָא
31 בּוֹ לְחֲטָאָת. שְׁלֵשֶׁל הַדְּלִי וְנִפְסַק הַחֶבֶל מִיָּדוֹ⁶⁵, אִם
32 עַד שְׁלֹא הִגִּיעַ הַדְּלִי לַמֵּים חָשַׁב עָלָיו - מְעַרָה וְאִינוּ
33 צָרִיךְ לְנִגְבֵּי⁶⁶. נִמְלֵךְ וְהוּא עוֹדְהוּ בְּתוֹךְ הַמֵּים⁶⁷ וְחָשַׁב
34 עָלָיו לְמִי חֲטָאָת - מְעַרָה וְאִינוּ צָרִיךְ לְנִגְבֵּי⁶⁸. מִים
35 שְׁמֵלָאֵן לְמִי חֲטָאָת⁶⁹, וְאַחֵר שְׁנִתְמֵלָא⁷⁰ חָשַׁב עָלָיָהּ
36 לְשִׁתוֹתָן - כְּשִׁטָּה אֶת הַכְּלִי לְשִׁתוֹת פְּסֵל הַמֵּים⁷¹,
37 אִף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁתָה מֵהֶן כְּלוּם.

(61) תוספתא פרה פ"ה ה"ב, ויש בה גירסאות שונות, וגירסת רבינו ניכרת מתוך דבריו כאן. (62) שופך את המים ששאב. כלומר, הם פסולים למי חטאת, מפני שהורדת הדלי היתה שלא לשם מי חטאת. (63) המחשבה שלפני הגעת הדלי למים הועילה במקצת, שלא יצטרך לנגב את הדלי לפני שאיבת מים אחרים במחשבת קידוש (כסף-משנה). (64) המחשבה אחר שהגיע הדלי למים אינה מועילה כלום, ודין דלי זה ככל דלי שיש בו רטיבות מים פסולים שצריך ניגוב. (65) ונפל הדלי למים. (66) כמו בלא נפסק. (67) נמלך אחר שהגיע למים, ולפני שהוציאו. (68) ה'כסף משנה' גורס "וצריך לנגב". אולם אפשר לקיים גירסתנו: "ואינו צריך לנגב", וכן היא בדפוס רומי (ר"מ) וכן בכת"י תימן. והטעם, מפני שהוא לא הוריד את הדלי עד למים במחשבת שתיה אלא שנפל מאליו ע"י קריעת החבל, אנו רואים מחשבתו לשתיה כאילו נפסקה לפני הגעת הדלי למים. (אמנם לא ברור למה לא כלל את שני הדינים (עד שלא הגיע ואחר שהגיע) בבבא אחת, אולם גם לגירסת ה'כסף משנה' קשה למה לא כלל בבבא אחת דיני נפסק ולא נפסק, שהרי דינם שווה). (69) משנה, שם פ"ט, ד. (70) ולפני שנתקדשו. (71) המחשבה לבדה אינה פוסלת אלא עם מעשה ההטייה, כרבי יהושע במשנה שם. והטעם, מפני שהפסול הוא משום היסח הדעת משמירת המים לחטאת, וכל זמן שלא עשה מעשה אינו מסיח דעתו כי שמא ימלך ולא ישתה. לקמן (פ"ט הט"ו) יתבאר דין מים מקודשים.

(34) שם מ"ה. (35) צרכים פרטיים. (36) בזמנם היו ממלאים מים בנודות של עור, וקושרים את פיהם בחבל וכדומה, כדי שלא יישככו. (37) מילוי המים לצרכיו הפרטיים. (38) של מי חטאת. (39) ואם נתן את מי החטאת לאחוריו - פסולים, לפי שכתבה תורה (במדבר יט, ט): "למשמרת", משמע שצריך לשומרם, ואם הם מאחוריו אינו יכול לשמרן שמירה מעולה (נראה שפסולים מדרבנן, ומדאורייתא מספיקה השמירה גם כשהמים לאחוריו. ראה לקמן פ"י ה"ד).

- 3 ז. שְׁנִיָּם⁴⁰ שֶׁהָיוּ מְמִלְאִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעֶצְמוֹ
4 וְהַגְבִּיהוּ זֶה עַל זֶה⁴¹ וְנוֹטֵל זֶה לָזֶה קוֹץ מִיָּדוֹ אוֹ מִגּוּפוֹ
5 בְּשַׁעַת מְלוּאוֹ⁴²: אִם מְלָאוּ שְׁנֵיהֶם לְקִדּוּשׁ אֶחָד⁴³ -
6 הַמֵּים כְּשָׁרִים⁴⁴; וְאִם מְלָאוּ לְקִדּוּשׁ כָּל אֶחָד לְעֶצְמוֹ -
7 זֶה שֶׁהַגְבִּיהוּ אוֹ הוֹצִיא אֶת הַקוֹץ פְּסֵל מִיָּמָיו⁴⁵.

(40) שם מ"א. (41) עזרו זה לזה בהגבהת החביות. (42) והקוץ התחוב מפריע לו בעבודת המילוי. (43) לערב את המים וליתן את האפר על המים המעורבים. (44) מפני שכל המלאכות היו לצורך המילוי האחד. (45) מפני שעשה מלאכה בשעת המילוי שלא לצורך המילוי שלו.

- 8 ח. הַשּׁוֹאֵל⁴⁶ חֶבֶל לְמִלְאָת בּוֹ וּמְלָא, וְנוֹטֵל הַחֶבֶל
9 בְּיָדָיו וּמִיָּמָיו עַל כֶּתְפוֹ, וּפָגַע בְּפַעֲלִים⁴⁷ בְּדַרְכּוֹ וְנָתַן
10 לָהֶן אֶת הַחֶבֶל כְּשֶׁהוּא מְהֵלֵךְ - כְּשָׁרִין⁴⁸. וְאִם יָצָא
11 מִן הַדֶּרֶךְ כְּדִי לְהוֹלִיךְ הַחֶבֶל לְפַעֲלִים - פְּסֵל אֶת
12 הַמֵּים⁴⁹.

(46) שם מ"ו. (47) שהשאילו את החבל. (48) הולכת החבל בלי הוספת דרך, אינה מלאכה. (49) ההליכה שלא לצורך המים - פוסלת.

- 13 ט. מִי שֶׁהָיָה מְמֵלָא⁵⁰ וּמְשַׁלֵּיךְ הַחֶבֶל שְׁמֵלָא בּוֹ עַל
14 הָאָרֶץ, וְאַחֵר שְׁמֵלָא חֲזָר וְקָבַץ⁵¹ עַל יָדוֹ - פְּסֵל⁵².
15 וְאִם הָיָה דוֹלָה וּמְקַבֵּץ לְתוֹךְ יָדוֹ - הַמֵּים כְּשָׁרִים.

(50) שם מ"ז. (51) כךך אותו סביב ידו. (52) אפשר היה לו לכרוך על ידו אגב דליה, והוסיף עבודה ע"י השלכת החבל על הקרקע.

- 16 י. הַמְמֵלָא⁵³ וְנוֹתֵן לְחִבְתָּי⁵⁴ עַד שִׁימְלֵאנָה מִים,
17 וְהַצְנִיעַ אֶת הַחִבְתָּי⁵⁵ שְׁלֹא תִשְׁכַּח⁵⁶ בְּשַׁעַה שֶׁהָיָה
18 מְמֵלָא, אוֹ שִׁפְפָאָה עַל פִּיהָ עַל מִנֵּת לְנִגְבָה⁵⁷ לְמִלְאָת
19 בָּהּ - כְּשָׁר, שֶׁהָיָה מְצָרֶךְ הַמְלוּי הוּא. אֲבָל אִם
20 הַצְנִיעָה אוֹ נִגְבָה כְּדִי לְהוֹלִיךְ בָּהּ אֶת הַקִּדּוּשׁ⁵⁸ -
21 פְּסֵל, שֶׁהָיָה עֹשֶׂה מְלָאכָה שְׂאִינָה לְצָרֶךְ הַמְלוּי⁵⁹.
22 וְכֵן הַמְמֵלָא וְנוֹתֵן לְשֻׁקָת, וּפָגַח חֲרָסִית מִן הַשֻּׁקָת
23 בְּשַׁעַת מְלוּי: אִם בְּשֻׁבִּיל שְׁתַּחֲזִיק מִים רַבִּים -
24 כְּשָׁרִים, שֶׁהָיָה זֶה צָרֶךְ הַמְלוּי; וְאִם בְּשֻׁבִּיל שְׁלֹא

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ו

פרק שמיני

1 יבאר המתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר על המים,
2 דבר שאין בו משום מלאכה ועמד או בהיפך, הממלא מים
3 לקדשם ומסרם לאחר לשומרם ועשו הבעלים מלאכה, היו
4 שנים שומרים המים ועשה אחד מהם מלאכה, והמקדש
5 בידו אחת ועשה מלאכה באחרת, מילוי או קידוש שעשה
6 עמו מלאכה לעצמו או לאחד, האומר קדש או מלא לי
7 ואקדש ואמלא לך, אם אמר מלא לי ואקדש לך, וההולך
8 לקדש מה עושה.

1 א. מי שהיה מימיו על כתפו ועמד והורה הוראה²
2 לאחרים, או שדן דין, או שחלצה בפניו³ או מאנה⁴,
3 או שהראה לאחרים את הדרך⁵, או שהרג נחש או
4 עקרב, או נטל אכלין מן השוק להצניעם - הרי
5 המים פסולים, שהרי נתעסק בדבר אחר קדם שיתן
6 האפר על המים. אבל אם נטל האכלין לאכלן
7 ואכלן כשהוא מהלך, או שהרג נחש או עקרב
8 המעבדין אותו⁷ - הרי המים כשרים, שזה מצד
9 הולכת המים⁸. זה הפלל: כל דבר שהוא משום
10 מלאכה שעשהו קדם מתן האפר, בין עמד בין לא
11 עמד - פסל; ודבר שאינו משום מלאכה: אם לא
12 עמד - כשרים, ואם עמד - פסל. היה מהלך במים
13 ופרץ בשעת הלוחו מקום שילך בו, אף על פי
14 שפרץ על מנת לגדר⁹ - כשרים¹⁰; ואם גדר קדם
15 שיתן האפר - פסולין¹¹. וכן אם קצה¹² פרות לאכל,
16 אף על פי שפונתו להקצות¹³ את השאר¹⁴ - כשרין;
17 ואם הקצה קדם מתן האפר - פסל¹⁵.

2 בענייני איסור והיתר. 3 השתתף כדיין בסידור
החליצה. 4 קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה, יכולה
למאן ולומר בפני עדים אינני רוצה בבעלי זה והנישואין
בטלים. 5 עד כאן המדובר בעמד, אבל אם עשה אחת
מאלה אגב הילוכו - המים כשרים. 6 אפילו אגב הילוך
וכן מתפרש הדין הבא "נטל אוכלין להצניעם". מפני ששני
אלה הם מלאכה ממש פוסלים אפילו לא עמד. 7 אינו
יכול להמשיך בדרכו מפני הסכנה. 8 נראה שרבינו
מכשיר בנחש ועקרב המעכבים אותו אפילו עמד.
9 כשיחזור בלי מי חטאת. 10 הפריצה היא לצורך
הולכת המים ואינה פוסלת אף על פי שהיא מלאכה, ואפילו
אם לא נתנו לו לפרוץ בלי התחייבות לגדור אחר כך את
הפריצה. 11 אף על פי שלא הוסיף על מה שהיה לפני
שפרץ, הרי היא מלאכה שלא לצורך המים (מהר"ם
מרוטנבורג בפירושו למשנה). 12 קצץ. 13 לקצוץ ויש
מפרשים לשטוח לייבוש. 14 את הפירות שנשאר על
העץ ובעל הפירות אינו נותן לו לאכול אם לא יתחייב
להקצות אותם אחר כך. 15 שמלאכה זו אינה לצורך
האכילה ממש.

18 ב. היה אוכל בשעת הולכת המים והותיר, וזרק מה
19 שהותיר לתחת התאנה או לתחת המקצה¹⁶: אם

20 נתפגן שלא יאבדו הפרות - הרי המים פסולים,
21 שהרי עשה מלאכה; ואם זרקן לפי שאין לו צורך
22 בהן - הרי המים כשרין. הממלא מים לקדשן ומסרן
23 לאחר לשומרן, ועשו הבעלים מלאכה - לא נפסלו
24 המים, שהרי מסרן לשומר; ואם עשה השומר
25 מלאכה - פסלן, שהרי הן ברשותו והוא נכנס תחת
26 הבעלים. היו שנים שומרין את המים ועשה אחד
27 מהן מלאכה - המים כשרים, שהרי השני משמר;
28 חזר הראשון¹⁷ לשמר¹⁸ ועמד השני ועשה מלאכה
29 - המים כשרים¹⁹, עד שייעשו כל השומרין מלאכה
30 כאחת²⁰.

16 מחצלת שיש לה לבזבז ונותנים בה תאנים לייבשן.
17 אחר שעשה מלאכה. 18 בעשיית מלאכה הוא מסיח
דעתו מן השמירה ולפיכך אומר רבינו "חזר לשמור".
19 אף על פי ששניהם עשו מלאכה בשעת שמירה.
20 אבל אם כל אחד עשה מלאכה בשעה אחרת - המים
כשרים שהרי לא נפסקה השמירה.

ג. המקדש כאחת ידו ועשה מלאכה בפניה: אם
לעצמו קדש - פסל, שהרי עשה מלאכה קדם מתן
אפר במים²¹; ואם לחברו קדש - המים כשרים,
שאין זה פוסל מימיו של חברו²² במלאכה שעשה;
שאין המלאכה פוסלת בקדוש²³ אלא במים, והוא²⁴
שיהיה העושה השומר או הבעלים.

21 שהרי בשעה שלקח האפר לידו התחיל לעשות מלאכה.
[והר"ם מפרש הטעם, שמא קדמה המלאכה]. 22 חברו
לא מסר לו כל פעולה במילוי המים אלא בקידוש, ומלאכה
פוסלת רק במילוי עד נתינת האפר. 23 ולפיכך אף על פי
שנמסרה לו פעולה בקידוש, אין מלאכתו פוסלת.
24 בתנאי. ובכן, מלאכה פוסלת רק אם קיימים שני התנאים
האמורים: א. אם נעשתה לפני נתינת האפר על המים; ב.
עשו את המלאכה הבעלים או מי שנמסרה לו השמירה על
המים.

ד. המקדש לעצמו ולאחר כאחת - שלו פסול,
שהרי נפסלו המים של עצמו²⁵ בעסק שנתעסק
בקדוש חברו. אבל אם קדש לשנים כאחת - שניהם
כשרין, שאין מלאכתו פוסלת מי אחרים.

25 לפני נתינת האפר.

ה. הממלא לעצמו בשתי ידיו²⁶ כאחת: בקדוש
אחד - פסול, בשני קדושים - כשר²⁷. קדש לעצמו
בשתי ידיו כאחת: בקדוש אחד²⁸ - כשרים²⁹, בשני
קדושים³⁰ - פסולין³¹. מלא וקדש בשתי ידיו כאחת
לעצמו³² - שניהן פסולין³³. מלא לאחר בשתי ידיו
כאחת: בקדוש אחד - כשר, בשני קדושים -
פסולין³⁴. קדש לאחר בשתי ידיו כאחת, בין בקדוש
אחד בין בשני קדושים - שניהן כשרים³⁵. מלא
וקדש בשתי ידיו כאחת לאחר - המלוי פסול³⁶,

כאן רואים את מחשבתו למילוי שני כמלאכה. (45) הוא מתכוון רק למלא לחבירו אבל על מילוי בשביל עצמו אינו חושב כלל, שהרי מימיו כבר נתמלאו. והמדובר, כשקידש את מימיו לפני שהוא ממלא לחבירו, שאם לא קידשם עדיין, גם מימיו נפסלו, מפני שמילא לחבירו לפני נתנית האפר במים שלו.

ז. האומר לחבירו: קדש לי ואמלא לך - שניהן בשרי; שהמלאכה אינה פוסלת הקדוש⁴⁶, והמילוי בשכר מתר. מלא לי ואקדש לך - שניהן פסולין. זה שמלא בתחלה פסול - שהרי הוא פממלא ומקדש פאחת⁴⁷, ופסל המים במלאכה; וזה שקדש פאחרונה פסול - שהרי קדש בשכר, וכאלו החזיר חוב שצלו.

(46) כמבואר למעלה הלכה ג, ולפיכך אין מחשבת המילוי פוסלת את הקידוש. וההבטחה למלא בשבילו אינה נחשבת כשכר, מפני שהמקדש אינו סומך עליה, שהרי אם זה יקיימה יפסול את מימיו שנתקדשו. (47) מחשבת הקידוש כקידוש, כמו במלא לי ואמלא לך.

ח. ההולך לקדש - הרי זה נוטל את המפתח ופותח להוציא האפר, ונוטל קרדס אם צריך לחפור בו אפר הפרה, ונוטל סלם ומוליך ממקום למקום להביא האפר, וכשר⁴⁸. ואם משנטל האפר לקדש בו פסה הפלי שהיה בו האפר או שהגוף⁴⁹ את הדלת או שזקף את הפלי⁵⁰ בארץ קדם שישליך האפר למים - פסל המים⁵¹; אבל האפר פשר לקדש בו מים אחרים. זקף את הפלי שיש בו האפר בידו כדי שלא יתפזר⁵² - פשרים, מפני שאי אפשר; שהרי אם הניחו בארץ - פסל, ואם פסוהו - פסל⁵³. נוטל את האפר וראה שהוא מרבה והחזיר ממנו⁵⁴ - פשר⁵⁵. נתן האפר על המים וראה שהוא מרבה ונטל ממנו לקדש מים אחרים - פשר⁵⁶. קרסם⁵⁷ עלה זית לחתות בו האפר⁵⁸; אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה⁵⁹ - פסל⁶⁰, ואם בשביל שיפנס האפר בפלי⁶¹ - פשר⁶².

(48) שכל אלה הם לצורך הקידוש. (49) סגר. (50) שנטל ממנו את האפר. (51) כל אלה הם לצורך האפר ולא בשביל קידוש זה ואם כן עשה מלאכה לפני נתנית האפר על המים. (52) כשהוא שופך את האפר על המים הוא מטה את הכלי שהאפר בו (במשנה: שפופרת) ואם לא יזקפנו יתפזר האפר שבו. (53) המשך הנימוק למה שאמר: "אי אפשר". הדין עצמו, שאם כיסהו פסול, נאמר כבר למעלה. (54) לפני נתניתו על המים. (55) שהחזרת האפר לשפופרת אינה מלאכה (כסף משנה בשם הר"ש). (56) מפני שמלאכה אינה פוסלת אחר נתנית האפר על המים. (57) קטף (ויש מפרשים: חתך והתאימו לשפופרת). (58) עשהו כעין מרוב והכניסו לשפופרת, כדי שהאפר יעבור על פניו. (59) שלא יפול הרבה אפר לתוך המים.

והקדוש פשר³⁷. זה הפלל: פל מלוי שעשה עמו מלאכה, בין שמלא לעצמו בין שמלא לאחר - פסול. וכל מים שנתמלאו בהלכתו ועשה מלאכה קדם שיתן את האפר: אם היו המים שלו - הרי הן פסולין, ואם היו של אחר - פשרין. וכל דבר שבידו³⁸ ועשה מלאכה, בין שיש שם שומר שאינו עושה מלאכה בין שאין [שם] שומר - פסול³⁹; ודבר שאינו בידו ועשה מלאכה: אם יש [שם] שומר - לא פסול⁴⁰, אם אין שם שומר - פסול⁴¹.

(26) שתי חביות. (27) הכסף משנה גורס: "בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסול" ומפרש, בקידוש אחד - כשנתכוון לקבץ כל המים לכלי אחד ולקדשם - כשר, שהרי אפילו מילא בזה אחר זה - כשרים (כלמעלה פרק ז הלכה ד), אבל בשני קידושין - לקדש כל חבית בפני עצמה - שניהם פסולים, מפני שמילוי שני פוסל את הראשון ואין אנו יודעים איזו חבית קדמה. (28) הטיל אפר בשתי ידי לחבית אחת. (29) מפני שקידוש אחד הוא ואפילו קדמה יד אחת לשנייה אין בכך כלום, כאילו הטיל בידו אחת קימעה קימעה. (30) הטיל אפר לשתי חביות כאחת. (31) שקידוש הראשון פוסל את המים שבחבית השנייה ואין אנו יודעים איזו ראשונה. [נתבאר כבר (פרק ז הלכה ה), שלעצמו פוסל הקידוש את המילוי]. (32) מילא חבית וקידש חבית שמילאה קודם. (33) שמא קדם מילוי השנייה לקידוש הראשונה ונפסלה הראשונה על ידי מילוי השנייה, והשנייה נפסלה על ידי קידוש הראשונה. (34) במילוי אין הברל בין לעצמו ובין לאחרים, שמלאכת הממלא פוסלת אפילו לאחרים, כמו שנתבאר למעלה. (35) כמו קידש לשניים כאחת בהלכה ד. (36) שמא קדם לו הקידוש. (37) שאפילו קדם המילוי לקידוש, לא נפסל כמו שנתבאר בהלכה ג. (38) אף על פי שאינו שלו אלא חבירו מסר לו. (39) פיסול המלאכה אינו תלוי בהיסח הדעת משמירת המים אלא פיסול בפני עצמו הוא (ודעת הראב"ד שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת). (40) מלאכה אינה פוסלת בשל אחרים, והיסח הדעת אין כאן שהרי יש שומר אחר. (41) בשעת עשיית המלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה.

ו. האומר לחבירו: קדש לי ואקדש לך, וקדשו זה לזה - הראשון פשר, והשני פסול, שהרי קדש בשכר⁴². אמר לו: מלא לי ואמלא לך, ומלאו זה לזה - הראשון פסול, הואיל וכונתו שיקמלא לו חבירו חלף מלוי זה, הרי זה פממלא לו ולאחר⁴³ שהן פסולין⁴⁴; והשני פשר, שהמילוי בשכר מתר, והרי לא עשה מלאכה אחר שמלא, ואין בכונתו מלוי אחר⁴⁵.

(42) ונתבאר למעלה (פרק ז הלכה ב) שקידוש בשכר - פסול. והקידוש הראשון כשר מפני שבשעה שקידש לא קיבל כלום בשכרו וגם לא יקבל כל שכר, שהרי הקידוש השני יהיה פסול. (43) בבת אחת. (44) כלמעלה פרק ז הלכה ג, מפני שכל מילוי הוא מלאכה לגבי מילוי שני. וגם

מִקְדָּשֵׁינָּךְ בּוֹ פָּעַם שְׁנֵי־יָמִים¹⁴, וְאַף עַל פִּי שְׁנֵי־יָמִים¹⁵ וְאַפְלוּ¹⁹
נִשְׁכָּה הָרוּחַ וְנִתְּנָה אֶת הָאֵפֶר עַל גְּבֵי הַמִּיִּם¹⁵ - אֵינִי²⁰
מִנְגַּבֵּוּ וּמִקְדָּשֵׁי בּוֹ.²¹

(11) זבחים צג, ב. (12) פרה פ"ו מ"ב. (13) אפר שלא נרטב במים. (14) כחכמים, שם. (15) ואמרנו למעלה (ה"ב) שאין המים מקודשים, אף-על-פי-כן נפסל האפר לקידוש. רבינו למד דין זה מדבריהם של חכמים במשנתנו, שאמרו: כל שנגע במים אין מקדשים בו, ומשמע אפילו לא נתקדשו המים.

ד. כָּלִי קֶטֶן¹⁶ שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ כָּלִי גָדוֹל וְהָן מְלֵאִין מִיִּם²²
וְהַמִּיִּם מְעַרְבִין - בֵּינָן שְׁנֵי־יָמִים הָאֵפֶר בְּמִיִּם שֶׁבְּכָלִי²³
הַגָּדוֹל נִתְקַדְּשׁוּ כָּל הַמִּיִּם שֶׁבְּתוֹךְ הַכָּלִי הַקָּטָן; וְאַף²⁴
עַל פִּי שֶׁהָיָה פִּי צָר בְּיֹתֵר וְלֹא נִכְנָס לוֹ אֵפֶר, שֶׁהָיָה²⁵
הַמִּיִּם בְּלֵן מְעַרְבִין.²⁶

(16) שם משנה ג.

ה. הָיָה סְפוּגָה¹⁷ בְּתוֹךְ הַמִּיִּם בְּעֵת שֶׁנִּתְּנָה הָאֵפֶר - הָיָה²⁷
הַמִּיִּם שֶׁבְּסְפוּגָה פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּכָלִי¹⁸. כִּי־צִד²⁸
יַעֲשֶׂה? זוֹלָף אֶת כָּל הַמִּיִּם עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְסְפוּגָה, וְלֹא²⁹
יִגַּע בְּסְפוּגָה. וְאֵם נִגַּע בְּסְפוּגָה, אָף עַל פִּי שֶׁהַמִּיִּם צָפִין³⁰
עַל גְּבִי כָּל שֶׁהָיָה¹⁹ - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּיִּם שֶׁבְּסְפוּגָה³¹
יֹצְאִין²⁰ וּמִתְעַרְבִין בְּמִיִּם הַכְּשִׁירִין. נִפְלַ סְפוּגָה לְתוֹךְ³²
הַמִּיִּם הַמְקֻדָּשִׁין - נוֹטְלִין²¹ וְסוֹחֲטִין חוּץ לְכָלִי,³³
וְהַמִּיִּם שֶׁבְּכָלִי כְּשִׁירִין²².³⁴

(17) שם. (18) והתורה אמרה: אל כלי. (19) פירוש, בכל כמות שהיא, אפילו הרבה. (20) ע"י לחץ קל. (21) מוציאו מן המים, ואינו חושש שמא יצאו מים ע"י סחיטה קלה. (22) אבל המים שנסחטו - פסולים. הכסף-משנה בשם הר"י קורקוס מנמק: גזרו משום נפל קודם קידוש, ולא החמירו כל-כך לאסור הנגיעה בספוג. ועוד נימק: כי המים שאינם יוצאים אלא ע"י סחיטה, הרי הם כנשפכו מן הכלי. מקור דין זה בתוספתא פרה פ"ה ה"ה (נפלו שיבושים בתוספתא זו, וגירסת רבינו היא כמו בספרים שלפנינו).

ו. שְׁתֵּי־יָמִים²³ שֶׁקָּתוּת²⁴ שֶׁבְּאֵבֶן²⁵ אַחַת שְׁנֵי־יָמִים אֶת הָאֵפֶר³⁵
לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן - אֵין הַמִּיִּם שֶׁבְּשְׁנֵי־יָמִים מְקֻדָּשִׁין. וְאֵם³⁶
הָיָה נִקְבּוֹת זֶה לְזֶה²⁶ כְּשֶׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד²⁷, אוֹ שֶׁהָיָה³⁷
הַמִּיִּם צָפִין עַל גְּבִיָּהֶן²⁸ אֶפְלוּ בְּקִלְפַת הַשּׁוֹם, וְנִתְּנָה³⁸
אֵפֶר לְאַחַת מֵהֶן - הָיָה הַמִּיִּם שֶׁבְּשְׁנֵי־יָמִים מְקֻדָּשִׁין²⁹.³⁹

(23) משנה שם פ"ה, ח. (24) שני בתי קיבול חצובים. (25) לא מחוברת בקרקע. (26) היה נקב במחיצה שבין שתי השקתות, והמים עוברים דרכן מאחת לשניה. (27) כשרוצים לשפוך המשקין שבנודות של עור, נותנים שפופרת לתוך פיו וקושרים אותו יפה, כדי שלא יולפו המשקין מן הצדדים. ושיעורה כעובי "שתי אצבעות חוזרות למקומן". פירוש, שאפשר להכניס בנקב שתי אצבעות

(60) שהרי מלאכה זו אינה לצורך קידוש זה, אלא לקמץ אפר. (61) כשיטה את השפופרת שהאפר בה, לא יתפור האפר חוץ לכלי שהמים בו, אלא יפול לתוכו. (62) מעשה זה הוא לצורך הקידוש.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר כיצד מקדשים המים באפר פרה, ואם צריך כוונה לקידוש כו', קידש פחות מכשיעור בכלי זה ופחות מכשיעור בכלי אחר, אפר שנגע במים אם מקדשים ממנו פעם שנית. וכלי קטן שהוא בכלי גדול שהם מלאים מים, היה ספוג במים בעת שנתן האפר ושתי שוקתות שבאבן אחת שנתנו אפר לאחת מהן, שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאו שוקת, ומים מקודשים שנתערבו בהם מים אחרים, המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראויים לקדש, מים מקודשים שנפלו לתוכם שרצים ורמשים או ששתתה מהם בהמה או חיה, מי חטאת או אפר חטאת שנשתנו מראיהם, החושב על מי חטאת לשותתם, מים שהניחם מגולים ומצאם מכוסים או איפכא, המוסר מים מקודשים לטמא לשמרם.

א. כִּי־צִד מִקְדָּשֵׁינָּךְ² אֶת הַמִּיִּם בְּאֵפֶר הַפָּרָה? נִתְּנָה אֶת¹
הַמִּיִּם שֶׁנִּתְּמַלְאוּ לְשֵׁם מִי חֲטָאת בְּכָלִי, וְנִתְּנָה אֵפֶר²
עַל פְּנֵי הַמִּיִּם כְּדִי שִׁירָאָה עַל פְּנֵי הַמִּיִּם, אָף עַל פִּי³
שֶׁהָיָה חֲבִית גָּדוֹלָה מְלֵאָה מִיִּם³, וּמִתְעַרְבַּ הַכָּל. וְאֵם⁴
נִתְּנָה הָאֵפֶר תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּף נִתֵּן עָלָיו הַמִּיִּם - פְּסוּל⁵.
וּמִהוּ זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה: וְנִתֵּן עָלָיו מִיִּם חֲיִים? כְּדִי⁶
לְעַרְבֹת אֶת הָאֵפֶר בְּמִיִּם⁶.⁷

(2) סוטה טז, ב. (3) אינו צריך לתת יותר מכדי שייראה על פני המים. (4) כחכמים שם, נגד דעת ר' שמעון. (5) ומשמע שנותן המים על האפר. (6) אחר נתינת האפר על המים, יערב הכול ויהיו מים על האפר. שם מבואר, שחכמים אומרים "אל כלי" דווקא. פירוש, כתוב בתורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים ניתנים ישר אל הכלי ולא אל האפר.

ב. הַמְקֻדָּשׁ צִרְיָה שֶׁיִּתְּפֹנֶן⁷ וְיִתֵּן הָאֵפֶר בִּידּוֹ עַל⁸
הַמִּיִּם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִקְחוּ לְטִמְאָה - עַד שֶׁיְהִיָּה מִתְּפֹנֶן⁹
לְקִדְּשׁ וּלְמַלּוֹי וּלְהִזְיָה⁸. אָבָל אֵם נִפְלַ הָאֵפֶר מִן¹⁰
הַכָּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הָאֵפֶר לְתוֹךְ הַמִּיִּם, אוֹ שֶׁנִּטְלַ הָאֵפֶר¹¹
בִּידּוֹ וְדִקְפּוֹ חִבְרוּ אוֹ הָרוּחַ וְנִפְלַ הָאֵפֶר מִידּוֹ עַל¹²
הַמִּיִּם, אוֹ שֶׁנִּפְלַ הָאֵפֶר מִידּוֹ עַל צִד הַכָּלִי אוֹ עַל¹³
יָדּוֹ וְאַחֵר כֶּף נִפְלַ לְמִיִּם - הָרִי זֶה פְּסוּל¹⁰.¹⁴

(7) תוספתא פ"ו ה"ג. (8) "ולקחו לטמא", משמע שהליקחה תהיה לשם טהרת הטמא. וכן שאר הפעולות. (9) משנה פרה פ"ו, מ"א. (10) מפני שנאמר "ולקחו . . . ונתנו", משמע מה שלקח, יתן הוא עצמו.

ג. קִדְּשִׁי פָּחוֹת מִכְּדִי הִזָּאָה בְּכָלִי זֶה וּפָחוֹת מִכְּדִי¹⁵
הִזָּאָה בְּכָלִי אַחֵר - לֹא נִתְקַדְּשׁוּ. הָיָה הָאֵפֶר¹² צָף עַל¹⁶
פְּנֵי הַמִּיִּם וְכִנְס מִמֶּנּוּ מְלִמְעָלָה¹³ וְקִדְּשׁ בּוֹ מִיִּם¹⁷
אַחֲרֵים - הָרִי אֵלּוּ מִקְדָּשֵׁינָּךְ; וְכָל שֶׁנֶּגַע בְּמִיִּם - אֵין¹⁸

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' סיון - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. הַמְטָבִילָה⁴⁴ כָּלִי לְחֻטָּאת בָּמִים שְׁאִינָן רְאוּיִין
לְקַדְשׁ⁴⁵ - צָרִיף לְנִגְבִּי⁴⁶ וְאַחֲרֵי כֵן יִקְדָּשׁ בּוֹ. הַטָּבִילוֹ
בָּמִים הָרְאוּיִין לְקַדְשׁ - אֵינּוּ צָרִיף לְנִגְבִּי⁴⁷. וְאִם
הַטָּבִילוֹ לְאַסָּף בּוֹ מִים מְקַדְּשִׁין - בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן
צָרִיף לְנִגְבִּי⁴⁸.

שם פ"ה מ"ב. כל הכלים צריכים טבילה לפני
שמשתמשים בהם למי חטאת. (45) שאינם מים חיים. ראה
למעלה פ"ו. (46) כדי להעביר את לחלוחית המים
הפסולים שעל דופני הכלי. (47) ואף-על-פי שצריכים
מילוי לשם קידוש, לא הקפידו על הלחלוחית כמו במים
פסולים. ועוד, מפני שהטבילו לצרכי חטאת, הרי זה כמו
לשם מילוי (תפארת ישראל). (48) מפני שתערובת מים
שאינם מקודשים במקודשים - פוסלת בכל שהיא.

י. קְרוּיָה⁴⁹ שֶׁהַטָּבִילָה בָּמִים הָרְאוּיִין לְקַדְשׁ⁵⁰ -
מְקַדְּשִׁין בָּהֶּן⁵¹; אֲבָל אֵין אוֹסְפִין לְתוֹכָהּ מִי חֻטָּאת⁵²,
מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים שֶׁהַטָּבִילָה בָּהֶן נִבְלָעִים בְּתוֹכָהּ וְיוֹצְאִין
וּמִתְעַרְבִין בְּמִי חֻטָּאת וּפּוֹסְלִין אוֹתָהּ. נִטְמָאת
וְהַטָּבִילוּתָהּ - אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן⁵³, שֶׁהַמְשָׁקִין הַטְּמֵאִין
הַנִּבְלָעִין בְּגוֹפָהּ יֵצְאוּ וְיִתְעַרְבוּ בָּמִים שֶׁמְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ
בְּתוֹכָהּ.

(49) דלעת שהוציאו את מה שבתוכה, ונשארה הקליפה
העבה, וראויה לשאוב בה מים. ומפני שהיא גוף ספוגי,
נבלעים בה מים ונפלטם ממנה (שם מ"ג). (50) במשניות
שבידינו, הגירסא "במים שאין ראויים לקדש", ורבינו גורס
"הראויים". (51) ואין חוששים שמא ספגה מים אגב
טבילה, ולא נשאבו לשם מי חטאת, ונפלטם לתוך המים
העומדים לקידוש. אבל אם הטבילוה במים שאינם ראויים
לקדש - חוששים (ראה ההלכה הקודמת בדין ניגוב).
(52) החמירו בתערובת שאינם מקודשים במקודשים, יותר
מתערובת מים שנשאבו שלא לשם מילוי. (53) בטומאה
החמירו יותר (כסף-משנה).

יא. מִים מְקַדְּשִׁין⁵⁴ שֶׁנִּפְל לְתוֹכָן שְׁקָצִים וּרְמָשִׁים
וְנִתְבַּקְּעוּ אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מִרְאֵיהֶן⁵⁵ - פְּסוּלִין⁵⁶. אֲפִלּוּ
הֵיוּ יִבְשִׁים⁵⁷ בְּיוֹתֵר, כְּגוֹן הַנִּמְלָה וְהַדִּירָה וְהַכֶּנֶה
שֶׁבִּתְבוּאָה. נִפְל לְתוֹכָהּ חֲפוּשִׁין⁵⁸, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
נִתְבַּקְּעוּ וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ מִרְאֵיהֶן - הֲרִי הַמִּים פְּסוּלִין,
מִפְּנֵי שֶׁהֵיא כְּשֶׁפּוֹפְרֶת⁵⁹ וְהַמִּים נִכְנָסִין בְּתוֹכָהּ
וְיוֹצְאִין מִתּוֹכָהּ עִם הַלֶּחֶה שֶׁבָּהּ.

(54) שם פ"ט מ"ב. (55) של המים, ואף-על-פי שלא
נתיבקעו. (56) שינוי מראה המים מוכיח שנפלטת לתוכם
ליחותם של בעלי החיים. (57) מטבעם, ועורם קשה.
(58) תולעת שחורה בעלת כנפים קשות סוככות על כנפים
דקות. (59) פיה, וכן מקום יציאתה רחבים והמעץ ישר.

יב. מִים מְקַדְּשִׁין⁶⁰ שֶׁשָּׂתַת מֵהֶן בְּהֵמָה אוֹ חֵיָה -
פְּסוּלִין⁶¹. וְכֵן כָּל הַעוֹפּוֹת - פְּסוּלִין; חוּץ מִן הַיֵּינָה,
מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מוֹצֵצֶת⁶² וְאֵין רִיר יוֹצֵא מִפִּיהָ וּמִתְעַרֵּב
בָּמִים. וְכֵן כָּל הַשְּׂרָצִים⁶³ שֶׁשָּׁתוּ - אֵינָן פּוֹסְלִין; חוּץ

(אצבע ואמה) ולסבב אותן ברווח. (28) על גבי המחיצה
המפרידה ביניהן, ונמצאו שתיהן מחוברות במים הצפים.
(29) מפני שהן ככלי אחד.

ז. שְׁתֵּי אֲבָנִים³⁰ שֶׁהִקִּיפָן זו לְזוֹ וַעֲשָׂאן שְׁקֵת³¹, וְכֵן
שְׁתֵּי עֲרֻבוֹת³², וְכֵן שְׁקֵת שֶׁנִּחְלָקָה, וְנָתַן אֶפֶר בְּחֻלְק
אֶחָד מֵהֶן - הַמִּים שֶׁבִּיגְיָהֶן³³ אֵינָן מְקַדְּשִׁין³⁴. וְאִם
חִבְרָן בְּסִיד אוֹ בְּגִפְסִים³⁵ וְהֵם יְכוּלוֹת לְהִטָּל בְּאַחַת
5 הַמִּים שֶׁבִּיגְיָהֶן מְקַדְּשִׁין³⁶.

(30) שם מ"ט. (31) כגון שבשתיהן היתה חציבה פתוחה
מצד אחד ופתוחה מלמעלה, וכשהסמיכן זו לזו נוצרה
שווקת. (32) כלומר, שברי עריבות (ראב"ד). (33) שכנגד
החרץ שביניהן. והמדובר כשחיברן בטיט, ואם יטול לידו
חלק אחד תשבר השוקת. אולם אין המים יוצאים דרך
הסדק, ולפיכך המים שבשווקת מקודשים, ואם לא חיברם
כלל, אין כאן כלי וכל הקידוש פסול (כסף-משנה).
(34) מפני שמקום החרץ משתייך גם לחצייה השני של
השווקת שמימיה נתקדשו, אבל אם נתן אפר בשני החלקים
- נתקדשו גם המים שבחרץ. (35) בהרבה לשונות לועזיות
- גיפס. (36) אפילו אם נתן האפר רק בחלק אחד.

ח. מִים מְקַדְּשִׁין³⁷ שֶׁנִּתְעַרְבוּ בָּהֶן מִים אֲחֵרִים כֹּל
שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ מִים שֶׁנִּתְמַלְאוּ לְקִדְוֶשׁ - הֲרִי אֱלוֹ
פְּסוּלִין³⁸. וְכֵן אִם יָרַד לְתוֹכָן טַל³⁹ - הֲרִי אֱלוֹ
פְּסוּלִין. נִפְל לְתוֹכָן מְשָׁקִין⁴⁰ וּמֵי פְרוֹת - יַעֲרָה הַכֹּל,
וְצָרִיף לְנִגְבִּי הַכֹּל וְאַחֲרֵי כֵן יִתֵּן לְתוֹכוֹ מִים מְקַדְּשִׁין
אֲחֵרִים. נִפְל לְתוֹכָן דִּי קוּמוֹס⁴¹ וְנִקְנָתוֹם⁴² וְכָל
דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם - יַעֲרָה וְאֵין צָרִיף לְנִגְבִּי⁴³; שֵׁאֵם
13 יִשְׁאָר שֵׁם דָּבָר הָרוֹשֵׁם, הֲרִי הוּא נִרְאָה.

(37) שם פ"ט מ"א. (38) בפרה החמירו שלא יתבטלו המים
הפסולים בכשרים. [פסק כחכמים, ונימוקם נתבאר בזבחים
פ, א, שהזאה צריכה שיעור, וכאן אין שיעור מלא מפני
שמים פסולים מעורבים בהם, ואפילו אם יזה פעמיים לא
יועיל מפני שהזאות אינן מצטרפות. ואף-על-פי שרבינו
(לקמן פ"ה ה"ז) פסק שאם נפלה הזאה כל שהיא על הטמא
נטהר, מודה הוא שעל האזוב שבו מזים - צריך להיות
שיעור (הר"י קורקוס)]. (39) נגד דעת ר' אליעזר, האומר
"ניחנה בחמה והטל עולה". (40) המונח "משקין" בכל
הספרות התלמודית, פירושו שבעת המשקין: מים, חלב,
שמן, טל, יין, דם, ודבש דבורים. אבל מיצים הנסחטים
מפירות, חוץ מזיתים וענבים, נקראים "מי פירות", וגם כאן
כך. ויוצא מזה, שגם בנפלו מים או טל, צריך לערות ולנגב
כשרוצה לקדש מים אחרים באותו כלי. ולמה כתב רבינו
בבבא ראשונה סתם "פסולים"? מפני ששם בא להשמיענו
דין המים המקודשים, שהלכה כחכמים נגד ר' אליעזר
שאמר: יזה שתי הזיות. ובנוגע לעירוי וניגוב, סמך על מה
שיתבאר בבבא שניה (תפארת ישראל, בועז אות ג).
(41) שרף-אילן צובע. (42) מים מכילים חלקיקי נחושת,
ועושים מהם צבע. (43) אם לא נשארו רשמי צבע על
דופני הכלי. ואם נשארו צריך להסירם, והניגוב לא יועיל.

1 מן החלדה, מפני שהיא מלקקת בלשונה, ונמצאת
2 הלחה יוצאה מפייה למים.

יז. המוסר⁷⁹ מים מקדשין או מים שנתמלאו לקדוש
לטמא לשמן - הרי אלו פסולין⁸⁰.

(60) שם מ"ג. (61) מפני שמים מעורבים בריר, ניגרים מפיהן וחוזרים לכלי (רבינו במשנה). (62) כשהיא שותה, פותחת את פיה קימעה ומוצצת. (63) שמונת השרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט - ל): החולד (חולדה) והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת.

3 יג. מי חטאת⁶⁴ שנשתנו מראיהן⁶⁵ מחמת עצמן -
4 פשרים; נשתנו מחמת עצן⁶⁶ - פסולין. הגלדיו⁶⁷
5 וחרורו ונמוחו - פשרים⁶⁸. אפלו נמוחו⁶⁹ בחמה.
6 אכל אם הממן באור - פסולין.

(81) שם פ"ח מ"א. (82) השני שומר עליהם. (83) שחור לטהרתו. (84) מפני שאין להם שומר טהור. [דינים דומים נתבארו למעלה (פ"ח ה"ב)].

פרק עשירי

(1) יבאר הממלא מים לקידוש אם צריך שיהיה הוא בעצמו המקדש והמזה, אם ממלא ומקדש אדם מים ומניחם אצלו ואם מוליכם ממקום למקום, אם יוליכם בנהר ובספינה, ומים שנתקדשו אם מפשיל הכלי לאחריו, מי חטאת ששקלם במשקל, ומי הוא כשר להזות, המזה וזה שמזין עליו אם צריך כוונה, ואם צריך טבילת האיזוב לכל הדינה.

א. הממלא² מים לקדוש - אינו צריך שיהיה הוא עצמו המקדש והמזה, אלא מקדש אחד ומזה אחד. וכן ממלא אדם בכלי ומערה מקלי לכלי³ ומקדש בכלי אחר, ומערה המים המקדשין מקלי לכלי ומזה מקלי אחר.

(2) יומא מג, א. (3) תוספתא פרה פ"ט ה"א, וכן משמע בכמה משניות במס' פרה.

ב. ממלא אדם⁴ מים ומניחן אצלו בלא קדוש כל זמן שירצה ואין בכך פלוס, ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר, ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת שירצה. וכן המים המקדשין מניחן אדם אצלו ימים ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתפמו, ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר. ומשמר אדם אפר פרה אצלו ומוליכו⁵ ממקום למקום ומעיר לעיר. פעם אחת⁶ הוליכו כלי שהיה בו מי חטאת בספינה בירדן, ונמצא כזית מן המט בקרקע הספינה ונטמאו המים. באותה שעה גזרו בית דין הגדול, שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת בנהר⁷ ובספינה, ולא ישיטם על פני המים, ולא יעמד בצד הנהר מבין ויזרקם לצד השני. אכל עובר הוא אדם במים עד צוארו⁸ וכידו אפר פרה או מים מקדשין. וכן אדם וכלים הריקנים שהן טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדין לא נתקדשו - מעבירין אותם בנהר בספינה⁹.

(4) תוספתא חגיגה פ"ג, ט. (5) בכתי' תימן: ומוליכו. (6) חגיגה כג, א. (7) כחכמים, שם. ובמשנה פרה פ"ט מ"ה,

(64) מים מקודשים ומי חטאת היינו הך, אלא שרבינו נקט לשונם של המקורות שמהם שאב. (65) תוספתא פרה פ"ט ה"ה. (66) עשן מעכיר את המים. (67) קרשו מפני הקור. (68) שם. (69) חימום טבעי, לא בידי אדם - דינו כמו נימוח מאליו.

7 יד. אפר חטאת⁷⁰ שנשתנו מראיו מחמת עצמו או מחמת עצן - פשר⁷¹. נשתנו מחמת אבק, או שנפל לתוכו סיד או גפסיס, או שנערב בו אפר מקלה⁷² כל שהוא - הרי זה פסול.

(70) שם. (71) מפני שעשן אינו דבר זר לגבי אפר. (72) אפר פשוט, שלא משריפת פרה אדומה.

11 טו. החושב⁷³ על מי חטאת לשותתן - לא פסול, עד שישתה מהן⁷⁴. ואם שפך מן הכלי לתוך גרונו ולא נגעה שפתו במים שבכלי - לא פסול⁷⁵.

(73) משנה פרה פ"ט, ד. (74) כר' יוסי בשיטתו של ר' יהושע. והטעם, מפני שהמים כבר מקודשים אינו מסיח דעתו מהם, אולי יחזור בו ברגע האחרון. אבל אם שתה פסלם, מפני הרוק שבפיו, כמו בעלי חיים אחרים (ראה למעלה סוף פ"ד דין מים שאינם מקודשים). (75) את המים שנשארו בכלי. שם: ואם גרגר כשר. והטעם, זהירותו שלא לנגוע בשפתיו במים, מוכיחה שלא הסיח דעתו לגמרי, וחשב על הכשרן של המים שישארו.

14 טז. כלי⁷⁶ שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה ובא ומצאו מכסה - הרי אלו פסולין; ששא אדם שאינו טהור לחטאת נגע בהן, שהרי אדם פסול בודאי. הניחו מכסה ובא ומצאו מגלה: אם יכולה החלדה⁷⁷ לשתות ממנו או שיריד לו טל בלילה - פסולין, ואם לאו - פשרין. מפני שיש בן שתי ספקות: ספק אדם גלה או בהמה חיה ורמש; ואם תמצא לומר אדם גלה, ששא היה טהור⁷⁸ לחטאת או לא.

(76) שם פ"א מ"א. (77) הפוסלת בשתייתה (ראה למעלה ה"ב). (78) ושני ספקות להתיר - מותר בין באיסור והיתר, ובין בטומאה וטהרה.

"למשמרת למי נדה". יוצא מזה שמלאכה במים עצמם פוסלת אפילו במקודשים, ומה שאמרו שמלאכה אינה פוסלת אחר הקידוש, הכוונה אם עשה מלאכה אחרת בשעת עיסוקו במים (ראה 'מנחת חינוך' מצוה שצט'). (19) נתבאר למעלה פ"א ה"ג, ופ"ד, וכפלו דברים אלו כאן במקומן של ההלכות הנוגעות לבני אדם העוסקים במי חטאת.

שגזרו בכל הנהרות, נגד דעת חנניה בן עקביה "שלא גזרו אלא בירדן ובספינה כמעשה שהיה". (8) פרה, שם. (9) שם, שלא גזרו אלא על מי חטאת אחר שנתקדשו בנתינת האפר.

ג. מעבירין מים מקדשין בספינה בים הגדול¹⁰ וְשָׁטִין [בָּהֶם] עַל פְּנֵי הַמַּיִם; שְׁלֹא גָזְרוּ אֶלָּא עַל הַמַּיִם הַמְּקֻדְשִׁין וְעַל הָאֵפֶר בְּנֶהָר.

(10) משמיענו, שאפילו החכמים שאינם מצמצמים את הגזירה לכמעשה שהיה, לא הרחיבוה על הים הגדול, ואפילו בספינה לא גזרו בו. ולמד זה מלשונם בברייתא: "אחד הירדן ואחד שאר הנהרות" משמע נהרות אבל לא ים.

ד. המוליך מים¹¹ לְקֻדְשָׁן, וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר מִים שְׁנִתְקַדְּשׁוּ¹², לֹא יִפְשִׁיל הַכֹּלִי לְאַחֲרָיו אֶלָּא לִפְנֵיו. שְׁנֵאמַר: לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נְדָה; בְּזִמְנָן שֶׁהֵן שְׁמוּרִין - הֵן מִי נְדָה, וְאֵם לֹאוּ - פְּסוּלִין. מִלֵּא שְׁתֵּי חֲבוּת - נוֹתֵן אַחַת לִפְנֵיו וְאַחַת לְאַחֲרָיו, מִפְּנֵי שְׁאֵי אֶפְשָׁר¹³.

(11) שם, פ"ז, מ"ו. (12) בבא זו הוסיף רבינו מדעתו בהתאם לשיטתו, שפסול מלאכה ופסול היסח הדעת הם שני ענינים, והמלאכה אמנם אינה פוסלת מים שנתקדשו, אבל היסח הדעת פוסלת אותם. (נתבארה כבר שיטת הראב"ד, שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת משמירת המים. ומכיוון ששנינו, שמלאכה אינה פוסלת מים מקודשים, ברור שהיסח הדעת אינה פוסלת, ולפיכך השיג כאן על דברי רבינו.) (13) השמירה היא אמנם מדאורייתא, אבל חובת שמירה מעולה מלפניו דווקא ולא מאחוריו – גזירת חכמים היא, ולא גזרו במקום שאי אפשר, ולא החמירו על הממלא ללכת פעמיים (ראה למעלה פ"ז ה"ו).

ה. מי חטאת ששקלן¹⁴ בַּמִּשְׁקָל¹⁵: אֵם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - פְּסוּלִין¹⁶, וְאֵם לֹאוּ - פְּשָׁרִין. אֲבָל אֵם שֶׁקָּל דְּבָרִים אֲחֵרִים בְּמִי חֲטָאֵת, הוֹאִיל וְעֲשָׂאֵן מִשְׁקָלָת - פְּסָלָן¹⁷, שְׁאֵין זֶה מִשְׁמַרְתָּ¹⁸. כָּל אֵלוֹ הִטְהוּרִים שְׁמִמְלֵאִין אוֹ שְׁמִקְדָּשִׁין אוֹ שְׁמִזִּין, וְכֵן כָּל הַכֹּלִים שְׁמִמְלֵאִין וּמִקְדָּשִׁין מֵהֶם וְשְׁמִזִּין מֵהֶן, אֵם הִיוּ טְבוּלֵי יוֹם, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִעָרִיב שְׁמִשָּׁן - הָרִי אֵלוֹ פְּשָׁרִים¹⁹; שֶׁכָּל מַעֲשֵׂה הַפָּרָה וְהַמְלִי וְהַקְדוּשׁ וְהַהֲזָה פֶּשֶׁר בְּטָבוּל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמִפְּנֵי הַצְדִּיקִין מִטְּמְאִין אֵת כָּל כְּלֵי שֻׁטָּף וּמִטְבִּילִין אוֹתָן וְאַחֲרֵי כֵן מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן בְּמִי חֲטָאֵת.

(14) גיטין נג, א"ב. (15) כדי לדעת משקל המים, מסקנת הגמרא שם "כנגדן" – אם הסיח דעתו פסולים, ואם לאו – כשרים. ומפרש רבינו "שכנגדן" היינו שהניח כנגד המים משקלות בכף המאזנים. (16) מפני שהיסח הדעת פוסל גם במים המקודשים. (17) בגמרא שם אמרו "בגופם", פסולים אפילו כשלא הסיח דעתו מהם. ולפי פירוש רבינו "בגופם" הכוונה שהשתמש בהם במשקלות לשקול דברים אחרים (לרש"י דרך אחרת בפירוש הסוגיא שם. ראה 'חזון איש' ו'אור שמח'). (18) והתורה אמרה (במדבר יט, ט)

ו. הפל פְּשָׁרִין²⁰ לְהִזּוֹת, חוּץ מֵאִשָּׁה וְטָמְטוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס²¹ [וְחֵרֶשׁ שׁוֹטֵה] וְקָטָן שְׁאֵין בּוֹ דַּעַת²²; אֲבָל קָטָן שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַת - פֶּשֶׁר לְהִזּוֹת. וְהָעֶרֶל פֶּשֶׁר לְהִזּוֹת, שְׁאֵין הָעֶרֶל טָמֵא. קָטָן שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַת שֶׁהִזָּה וְהָאִשָּׁה מִסְעֵדָתָה²³, כְּגוֹן שֶׁאֲחִזָּה לוֹ הַמַּיִם בִּידּוֹ - הִזָּאתָ פֶּשֶׁרָה, וּבִלְבָד שְׁלֹא תֵּאָחַז בִּידּוֹ בְּשַׁעַת הַזָּאָה. וְאֵם אֲחִזָּה בִּידּוֹ בְּשַׁעַת הַזָּיָה - פְּסוּלָה.

(20) פרה פ"ב מ"י. (21) שהם ספק אשה. (22) במשנה: "ותינוק שאין בו דעת". (ביומא מג, א – דרשו מן הכתוב, שקטן כשר להזות אף על-פי שהוא פסול למילוי מים ולאסוף אפר. ומובן שהכשירו רק קטן שיש בו דעת, שהרי הזאה צריכה כוונה (לקמן ה"ו). ומזה יוצא, שבאיסוף ומילוי ששינו (פרה פ"ה מ"ד) "חוץ מחרש שוטה וקטן", פסול גם קטן שיש בו דעת (תוספות יום-טוב' במשנה ג שם, וראה קושיתו מברייטא יומא שם). (23) שם.

ז. המזה צָרִיךְ לִבְנוֹן וְלְהִזּוֹת עַל הַטָּמֵא לְטִהוּרָו²⁴; וְאֵם הִזָּה שְׁלֹא בְּכוֹנָה - הִזָּאתָ פְּסוּלָה. אֲבָל זֶה שְׁמִזִּין עָלָיו²⁵ אֵינוֹ צָרִיךְ בְּכוֹנָה, אֶלָּא מִזִּין עַל הָאָדָם לְדַעְתּוֹ וְשְׁלֹא לְדַעְתּוֹ. הַמִּתְכַּוֵּן לְהִזּוֹת²⁶ לִפְנֵיו וְהִזָּה לְאַחֲרָיו, לְאַחֲרָיו וְהִזָּה לִפְנֵיו - הִזָּאתָ פְּסוּלָה²⁷. נִתְכַּוֵּן לְהִזּוֹת לִפְנֵיו וְהִזָּה לְצַדִּיקִין שֶׁל פְּנֵיו - הִזָּאתָ פֶּשֶׁרָה²⁸.

(24) 'ספרי' זוטא: "והזה הטהור על הטמא" (שם, יט) ולא בזמן שלא נתכוון לטמא. (25) שם מ"ב. (26) במשנה, שם. (27) מפני שלא התכוון להזאה זו. (28) הצדדים של פניו, דינים כפניו.

ח. המזה²⁹ אֵינוֹ צָרִיךְ טְבִילָה³⁰ לְכָל הַזָּה, אֶלָּא טוֹבֵל אֵת הָאֶזוּב וּמִזָּה הַזָּה אַחֵר הַזָּה עַד שִׁיגְמְרוּ הַמַּיִם³¹. וּמִזָּה הַזָּה אַחַת עַל פְּמָה בְּנֵי אָדָם אוֹ עַל פְּמָה בָּלִים כְּאַחַת, אֶפְלוּ מֵאָה. כָּל שֶׁנִּגַּע בּוֹ מִן הַמַּיִם כָּל שֶׁהוּא - טְהוֹר³², וְהוּא שִׁיתְכַּוֵּן הַמִּזָּה לְהִזּוֹת עָלָיו. טָבֵל אֵת הָאֶזוּב³³ וְנִתְכַּוֵּן לְהִזּוֹת עַל דְּבַר שְׁמִקְבָּל טְמָאָה³⁴ אוֹ עַל הָאָדָם³⁵, וְהִזָּה מֵאוֹתָהּ טְבִילָה עַל דְּבַר שְׁאֵינוֹ מִקְבָּל טְמָאָה אוֹ עַל הַבְּהֵמָה, אֵם נִשְׁאָרוּ מִמֶּם בְּאֶזוּב - אֵינוֹ צָרִיךְ לְחִזּוֹר וּלְהִטְבִּיל³⁶, אֶלָּא מִזָּה מִן הַשָּׂאָר עַל הָאָדָם אוֹ עַל הַכֹּלִים הַטְּמָאִים, שֶׁהָרִי תִּחְלַת טְבִילָתוֹ כְּשֶׁהָ הִתְהַרְּתָה³⁷. אֲבָל אֵם טָבֵל אֵת הָאֶזוּב לְהִזּוֹת עַל דְּבַר שְׁאֵינוֹ מִקְבָּל טְמָאָה אוֹ עַל הַבְּהֵמָה, וְהִזָּה עַל הָאָדָם אוֹ עַל הַכֹּלִי הַטָּמֵא - הִזָּאתָ פְּסוּלָה³⁸, עַד שִׁיחֲזוֹר

14 בְּמִי נִדָּה שְׂפָפְלִי, וּמִתְפַּנֵּן וּמִזֶּה עַל הָאֲדָם אוֹ עַל
15 הַכִּלִּים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי אַחֵר שֶׁתִּגָּן
16 הַחֲמָה. וְאִם הִזָּה מִשְׁעֵלָה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר - בָּשָׂר.
17 וְאַחֵר שֶׁיִּזְהָ עָלָיו בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי טוֹבֵל בַּיּוֹם⁵ וּמַעֲרִיב
18 שְׁמֻשׁוֹ וְהָרִי הוּא טָהוֹר לְעֶרֶב. טָבֵל אֶת הָאֲזוּב
19 בַּלַּיְלָה וְהִזָּה בַּיּוֹם, אוֹ שְׂטָבֵל אֶת הָאֲזוּב בַּיּוֹם וְהִזָּה
20 בַּלַּיְלָה - הִזָּאתוֹ פְּסוּלָה, וְהַמִּים מְטַמְּאִין⁶ מִשּׁוּם מִי
21 חֲטָאת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. עַד שֶׁתִּהְיֶה טְבִילַת הָאֲזוּב
22 בַּמִּים⁸ וְהִזָּאתוֹ מְמַנֵּן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי
23 אַחֵר שֶׁתִּגָּן הַחֲמָה. וְאִם עֶבֶר וְעֵשָׂה מִשְׁעֵלָה עֲמוּד
24 הַשֶּׁחֶר - בָּשָׂר, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

(2) בספרי חוקת פיסקא קכח למדו זה בגזירה שווה מפסח מצרים שכתוב בו (שמות יב, כב) "ולקחתם אגודת אזוב", ואין אגודה פחות משלושה. (3) בדים עם השורש שלהם. (4) שלא יצאו כמה בדים משורש אחד ואם יש יותר מפרידם וכולם כשירים (רבינו בפירוש למשנה ח שם אמר שגבעול הוא פרח לפני שייפתח, אולם כאן אי אפשר לפרש כך, וראה שם משנה ט.) (5) לא התכוון לומר שהטמא צריך לטבול ביום ולא בלילה, שהרי המשנה (פרה שם) אומרת בפירושו: "אבל הוא עצמו טובל בלילה" וכן כותב רבינו בהלכה הבאה, אלא מבאר, כיצד אפשר למהר את הטהרה (כסף משנה למעלה פרק ו הלכה ב). (6) פירוש, המים של ההזאה הפסולה מטמאים. (7) לקמן פרק ט"ו הלכה א, שמי חטאת מטמאים כל זמן שלא נעשה מצוותם, פירוש, שלא הוזה על הטמא כהלכתם. (8) למעלה כתב דין זה בהזאה וכאן מוסיף ומשמיענו שגם בטבילה כך הדין.

25 ב. מִי שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְשָׁהָה בְּמָה יָמִים בְּלֹא הִזָּהָ, וּמִזִּין
26 כְּשִׁיבֹא לְהִזָּת - מוֹנֶה כְּפָנָיו שֶׁלֹּשָׁה יָמִים, וּמִזִּין
27 עָלָיו בְּשָׁלִישִׁי וּבְשִׁבְעִי, וְטוֹבֵל בְּשִׁבְעִי וּמַעֲרִיב
28 שְׁמֻשׁוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּעַם הָאֶרֶץ שֶׁבָּא
29 לְהִזָּת, שְׂאֵפְלוֹ אָמַר: הַיּוֹם שְׁלִישִׁי שָׁלִי - אֵינוֹ
30 נֶאֱמָן, שְׂמָא הַיּוֹם נִטְמָא, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְמַנּוֹת
31 כְּפָנָיו; אֲבָל חֶבֶר שֶׁבָּא לְהִזָּת⁹ - מִזִּין עָלָיו אוֹ עַל
32 כָּלִיו מִיָּד¹⁰. מִי שֶׁהִזָּה¹¹ עָלָיו בְּשָׁלִישִׁי וְלֹא הִזָּה עָלָיו
33 בְּשִׁבְעִי, וְשָׁהָה בְּמָה יָמִים - טוֹבֵל בְּכָל עַת שִׁירְצָה
34 אַחֵר הַשְּׂבִיעִי, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה, וּמִזִּין עָלָיו
35 בַּיּוֹם, בֵּין קֹדֶם טְבִילָה בֵּין אַחֵר טְבִילָה. אֲפִלּוּ טָבֵל
36 בְּלִיל תְּשִׁיעִי אוֹ בְּלִיל עֶשְׂרִי¹² - מִזִּין עָלָיו לְמַחֵר
37 אַחֵר הַגָּן הַחֲמָה¹³.

(9) ואומר שהיום יום שלישי לטומאתו. (10) הזאה ראשונה ואחר ארבעה ימים מזים עליו או על כליו הזאה שנייה. (11) רבינו בפירוש למשנה פרה פרק יב, משנה יא מוסר מקור דינים אלה בספרי חוקת פיסקא קכט, ויש שם כמה גירסאות, ורבינו גורס: אין לי אלא ליום שביעי, שמיני, תשיעי ועשירי מניין (פירוש אם לא היה בשביעי לטומאתו אלא בשמיני, בתשיעי או בעשירי, מניין שהוא טהור)? תלמוד לומר "וחטאו" - מכל מקום (בכל אופן אפילו לא

1 וְיִטְבֵּל פַּעַם שְׁנִיָּה וְיִתְפַּנֵּן לְהִזָּת עַל הָאֲדָם אוֹ עַל
2 דְּבַר הַמְקַבֵּל טְמָאָה.

(29) שם. (30) טבילת אזוב במי חטאת. (31) שבאזוב. (32) למד זה מלשון המשנה "עד מאה". (33) שם מ"ג. (34) כלים. מלשון של רבינו בפירושו למשנתנו, יש ללמוד שמדובר בכלים טמאים ממש, וכן באדם טמא (ראה 'ברטנורא' ו'תפארת ישראל'). (35) נקט לשון המשנה, שכתבה "אדם" בבבא בפני-עצמה (ולא נתברר לי טעם הכפילות במשנה). (36) במשנה: "לא ישנה", ומפרש רבינו, שאינו צריך להטביל פעם שנית. (37) לשם דבר שצריך הזאה. (38) מפני שהטבילה פסולה. (במשנה: "אם יש באזוב ישנה". ורבינו מפרש צריך לטבול שנית, ולפי זה, צריך לפרש מה ששינוי: "אם יש באזוב", הכוונה אפילו נשארו מים באזוב. ראה גירסת 'רבינו חננאל' ביומא יז, א. ופירושו. וראה רש"י שם).

3 ט. הַטְּבִילָה³⁹ אֶת הָאֲזוּב וְנִתְפַּנֵּן לְהִזָּת עַל דְּבַר שְׂאֵינוֹ
4 מְקַבֵּל טְמָאָה - הַמִּים הַמְנַטְפִּים⁴⁰ כְּשִׁירִין⁴¹. לְפִיכָךְ,
5 אִם נִטְפוּ בְּכָלִי וְחִזָּר וְהִטְבִּיל בֵּהֶן אֶת הָאֲזוּב כְּכֻנָּה
6 לְהִזָּת עַל דְּבַר הַמְקַבֵּל טְמָאָה - הִזָּיתוֹ בָּשָׂרָה.

(39) פרה, שם. (40) מן האזוב. (41) הטבילה ככוונה לא נכונה פסולה, שהרי התורה אמרה "וטבל..." והזהר, אבל המים נשארו בכשרותם. ונראה, שאפילו הזה על דבר שאינו מקבל טומאה, לא נפסלו המים שנשארו באזוב, ואם נטפו לכלי טהור לחטאת - מותר לטבול בהם את האזוב ולהזות.

7 י. מִי חֲטָאת⁴² שֶׁנִּתְמַעֵט - טוֹבֵל בֵּהֶן אֲפִלּוּ רֵאשִׁי
8 גִּבְעוּלִין⁴³ וּמִזָּה, וּבִלְבָד שְׂאֵל יִסְפָּג⁴⁴. צְלוּחִית⁴⁵
9 שְׁפִיחָה צֹר - טוֹבֵל וּמַעֲלָה בְּדִרְכּוֹ⁴⁶ וּמִזָּה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ
10 לְהִזָּהֵר שְׂמָא יִגַּע בְּצִדֵּי הַכָּלִי⁴⁷ בְּפַעַם שְׁנִיָּה.

(42) שם מ"ב. (43) ראשי הבלים של האזוב. (44) שלא יקנח מדופני הכלי, אלא יטבול (רבינו בפירושו למשנתנו). (45) שם. (46) אפילו כמה פעמים. (47) שנדבקו שם טיפות מים אגב הוצאת האזוב בפעם הקודמת, ועכשיו יעלה האזוב את אותן הטיפות ויזה בהן ואין כאן טבילה (רבינו, במשנה שם). אמנם הסגנון מגומגם קצת, אבל הכוונה ברורה (ראה ראב"ד ו'כסף-משנה').

יום ש"ק ה' סיון ה'תשע"ו

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר כיצד מטהרים טמא מת במי פרה, ואם טבל ביום והיזה בלילה, מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה, מי שהוזה עליו בשלישי ולא בשביעי, ושכל המטמאין מקבלין הזאה, כיצד מצוות אזוב, ואם נפרדו הגבעולים ונשרו העלים או שלא אגדו, ודין מאימתי מזים באזוב, ואי זהו אזוב הכשר.

11 א. פִּיצֵד מְטַהְרִים טְמָא מֵת בְּמִי נִדָּה? לּוֹקֵחַ אֲדָם
12 טָהוֹר שְׁלֹשָׁה² קָלְחִין³ שֶׁל אֲזוּב וְאוֹגְדֵן אֲגָדָה אַחַת,
13 וּבְכָל בֶּדֶד וּבֶדֶד גִּבְעוּל אֶחָד⁴, וְטוֹבֵל רֵאשִׁי גִּבְעוּלִין

כן המדובר בשיירי מספר הבדים ופסק רבינו שצריך שניים וכאן המדובר בשיירים של כל בד ובד עצמו, ודבר זה התכוון להדגיש בסיומו זה. (20) נראה שרבינו גורס כך במשנה ומפרש, ששלושה בדים יוצאים משורש אחד. בספרי שלפנינו כתוב: איזוב שיש בו שלושה קלחים. (21) מפריד את שלושת הבדים. (22) למעלה (הלכה א בהערה הראשונה) הובאו דברי הספרי חוקת פסקא קכח, שלמדנו בגזירה שווה מפסח מצרים שמצוות בשלושה בדים ומגזירה שווה זו עצמה נלמד שמצוה לאגדם. (23) וכשיאחזנו בידו לא יגיע למי החטאת. (24) קושרו. (25) פלך. (26) כשהוא אוחז בכוש. (27) שצריך להזות באיזוב עצמו ולא להניעו על ידי דבר אחר. (28) שאגד בו את בדי האיזוב. (29) שקשרו בו. (30) והזאתו כשירה. (31) מפני שהוא וודאי טמא ואין ספק הזאה מוציאה אותו מידי טומאתו הוודאית.

ה. אין מזין לא ביונקות האזוב ולא בתמורות,³² אלא בגבעולין. אלו הן היונקות? גבעולין שלא גמלו³³. ומי שהזה עליו ביונקות ונכנס למקדש - פטור³⁴. ומאימתי מזין באזוב? משינין³⁵. ואזוב שהזה בו מי נדה - כשר לטהר בו את המצרע. כל אזוב שיש לו שם לוי³⁶ - פסול. והאזוב שקורין אותו אזוב ביהוד³⁷ - הוא הפשר, והוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים; אבל זה שקורין אותו אזוב נון ואזוב כחלית ואזוב מדברי - פסול.³²

(32) כיס שבו זרע האיזוב (רבינו בפירושו למשנה). (33) רכים מאוד, במשנה מפרש רבינו: "הוא אשר בארץ". (34) בשוגג מחטאת ובמזיד ממלקות אם התרו בו למלקות, מפני שגם יונקות איזוב שמם, וכשרים מן התורה, ומדברנן לא יצא בהזאה זו וצריך הזאה שנייה. ואם הזה בתמורת חייב. פסק כתנא קמא שם. (35) יוציא ניצה (כיס קטן שהפרח טמון בו לפני פיתוחו). (36) שם נוסף המלווה את השם "איזוב". (37) בלי תוספת.

ו. אזוב של אשירה³⁸ ושל עיר הנדחת ושל עבודה זרה ושל תרומה טמאה³⁹ - פסולה⁴⁰. של תרומה טהורה - לא יזה⁴¹, ואם הזה - פשר.³³

(38) אילן ונטעים אחרים שניטעו לשם אליל. כיצא בזה שנינו בסוכה כט, ב, גבי לולב ופירשו בגמרא (שם לא, ב) שהמדובר באשירה דמשה (שבזמן משה) שהתורה אמרה (דברים יב, ג): "ואשריהם תשרפון באש" ולפיכך "כתותי מיכתת שיעוריה" (ככתות וטחון הוא ואין בו שיעור) ולולב צריך שיעור. אבל האשירות שניטעו אחרי כיבוש הארץ אינן טעונות שריפה וכשירות בדיעבד אף על פי שהן אסורות בהנאה, ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו" (המצוות חובה הן ולא הנאה). ונראה, שגם התוספתא כאן מתכוונת לאשירה שבזמן משה ופסול מפני שאיזוב צריך שיעור (הר"ש בפירושו למשנה פרק י"א ז). (39) שם. איזוב שלקטו לאכילה חייב בתרומה ומעשרות. (40) אפילו אם הוא פחות מכביצה ואינו מטמא את מי החטאת (ראה לקמן פרק י"ב הלכה ו). והטעם, מפני שאמרה תורה (במדבר יט, יא)

(בשביעי). והספרי ממשיך: שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא, תלמוד לומר "וחטאו" ואחר כך "וכבש בגדיו ורוחץ במים". ומפרש שם רבינו שדרשה אחרונה זו נאמרה רק כשהיזה בשביעי, אבל אם היה בשמיני או תשיעי רשאי הוא לטבול קודם ההזאה, ונימוקו, מפני שהכתוב שעליו מסתמך לימוד הספרי מדבר בהזאה בשביעי. ולפיכך פסק למעלה בהלכה א, בהזאת שביעי; "ואחר שיזה עליו ביום השביעי טובל וכו'" ובהלכה זו בשעה כמה ימים כותב: "ומזין עליו ביום בין קודם טבילה בין לאחר טבילה". (12) והוא טבול יום עד שקיעת החמה של יום מחר. (13) ואינו צריך טבילה שנייה. ומכל שכן כשטבל לפני שקיעת החמה ונגמרה טהרת הטבילה.

ג. כל המטמאין¹⁴ מקבלין הזאה. פיצד? זבים וזבות נדות ויולדות שנטמאו במת - מזין עליהן בשלישי ושביעי והרי הם טהורין מטמאת מת, אף על פי שהן טמאין טמאה אחרת. שגאמר: והזה הטור על הטמא ביום השלישי. הא למדת, שהזה מועלת לו אף על פי שהוא טמא. וכן הערל מקבל הזאה. פיצד? ערל שנטמא במת והזה עליו שלישי ושביעי - הרי זה טהור מטמאת מת, וכשימול טביל ואוכל בקדשים לערב¹⁵.

(14) ספרי זוטא חוקת יט ובברייתא ובזבחים צג, א אמרו: "נדה מזין עליה". ונראה שדין זה אינו שני במחלוקת (כסף משנה). (15) שם: "מלו וטבלו ועשו פסחיהם בטהרה".

ד. מצות אזוב¹⁶ - שלשה קלחין, וכל קלח וקלח גבעול אחד. נמצאו שלשה גבעולין. ושנינו שנים¹⁷. או אם לקח¹⁸ שנים בתחלה ואגדן - פשר. נתפרדו הגבעולין ונשרו העליון, אפילו לא נשאר מכל גבעול מהם אלא כל שהוא - פשר; ששירי האזוב בכל שהוא¹⁹. קלח שלש בו שלשה בדין²⁰ - מפסקין²¹ ואחר כך אוגד שלשתן; שמצותו להיות אגדה²², אף על פי שלא נפרש בתורה שהיה אגדה. פסקו ולא אגדו או שאגדו ולא פסקו או שלא פסקו ולא אגדו והזה בו - פשר. האזוב הקצר²³ - אגדו²⁴ בחוט על הכוש²⁵ וכיצא בו, וטובל²⁶ במים ומעלה, ואוחז באזוב ומזה²⁷. נסתפק לו אם מן החוט²⁸ הזה או מן הכוש²⁹ או מן הגבעול³⁰ - הזאתו פסולה³¹.

(16) תחילת הלכה זו נאמרה כבר למעלה ונכפלה כאן כהקדמה קצרה לדינים הבאים אחריה. (17) אם לקח שלושה ואגדם ונאבד אחד מהם מותר להזות בהם לכתחילה. (18) מצוה מן המובחר לקחת שלושה קלחים ואם לקח רק שניים ואגדם מותר להזות לכתחילה. בסוכה יג, א אמרו "לרבנן שלושה למצוה" אבל לא לעכב ופסק רבינו כרבנן. [בברייתא שם אמרו חכמים שאם נשתייר אחד גם כן כשר, ומדברי רבינו כאן משמע שרק שניים כשרים, ונראה שפסק בזה כרבי יוסי מפני שבמשנתנו אין חולק עליו]. (19) לפני

17 ב. שְׁנֵי בָּלִים⁷ או שְׁנֵי בָּנֵי אָדָם שֶׁנִּתְּפָנוּ לְהִזוּת עַל
18 שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת וְהָיָה עַל אֶחָד מֵהֶן, וְנִטְפוּ הַמֵּיִם מֵעַל
19 הָרֹאשׁוֹן עַל הַשֵּׁנִי - הָרִי הַשֵּׁנִי בְּטִמְאָתוֹ עַד שֶׁיִּפְּלוּ
20 עָלָיו הַמֵּיִם מִהֲזִית הַמָּזָה, לֹא מִן הַתְּמַצִּית⁸. הָיָה עַל
21 שְׁנֵי בָּלִים וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הָיָה עַל שְׁנֵיהֶן בְּאַחַד או
22 מִחִבְרוֹ נִמְצָה עָלָיו - הִזְיָתוֹ פְּסוּלָה⁹.

7) דין זה יוצא מהבבא השניה שבהלכה זו, שמקורה
במשנה פרה פ"ב, ב. (8) המתמצים ממקום אחר, לא מן
האזוב. (9) שספק הזאה אינה מוציאה מידי ודאי טומאה,
ואנו אומרים: העמד טמא על חזקתו (ראה למעלה פ"א
ה"ד).

23 ג. מִחֻט¹⁰ שֶׁנִּתְּנָה עַל הַחֶרֶשׁ¹¹ וְהָיָה עָלֶיהָ, סָפֵק עַל
24 הַמִּחֻט הָיָה סָפֵק מִן הַחֶרֶשׁ נִמְצָה עָלֶיהָ - הִזְיָתוֹ
25 פְּסוּלָה¹².

10) שם. (11) וכלי חרס אין לו הזאה. (12) שלוש בבות
במשנה זו, ובכולן המדובר בספק הזאה: א. ספק מן החוט,
ספק מן האזוב (ראה למעלה פ"א מ"ד); ב. שני כלים; ג.
מחט על החרס. ונשנו בסדר "לא זו אף זו", כל בבא
מוסיפה על קודמתה. לא רק בחוט, שהספק הוא אם בכלל
נפלה הטיפה מן האזוב, אלא גם בשני כלים, שבוודאי נפלה
הטיפה מן האזוב והגיעה גם לכלי השני - פסולה. ויותר
מזה, לא רק בשני כלים שהטיפה שנפלה על כלי אחד
נעשית מצוותה ואינה ראויה יותר להזאה, אלא אפילו
במחט על החרס, שאפילו אם נפלה על החרס לא נעשית
מצוותה, ואפשר לחשוב שאפילו ניתזה מן החרס ונפלה על
המחט היא כשרה, משמיעה אותנו המשנה שהיא פסולה,
מפני שההזאה צריכה לבוא ישר מן האזוב על הכלי הטמא
(תפארת ישראל).

26 ד. בָּלִים¹³ הַמִּפְּצָלִין¹⁴ שֶׁמִּחֲבָרִין זֶה לָזֶה בְּמִסְמָרִים,
27 כְּגוֹן מִסְפֶּרֶת¹⁵ שֶׁל פְּרָקִים¹⁶ וְאִיזְמֵל שֶׁל רֵהִיטָגִי¹⁷
28 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן: בְּשַׁעַת מְלֹאכָה¹⁸ - חֲבוּר לְטִמְאָה
29 וְלִהְיוֹתָ¹⁹, שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה²⁰ - אֵינוֹ חֲבוּר לֹא
30 לָזֶה וְלֹא לָזֶה. פִּיעֵד הֵן חֲבוּר לְטִמְאָה וְלִהְיוֹתָ?
31 שֶׁאִם נִטְמָא אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - נִטְמָא
32 הַשֵּׁנִי²¹, וְאִם הָיָה עַל אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעַת מְלֹאכָה -
33 עָלְתָה הִזְיָה לְשֵׁנִיהֶן, וְכֹאֲלוֹ הֵן גּוֹף אֶחָד. וְכִיּוֹצֵד
34 אֵינוֹ חֲבוּר לֹא לְטִמְאָה וְלֹא לִהְיוֹתָ? שֶׁאִם נִטְמָא
35 אֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - לֹא נִטְמָא חֲבֵרוֹ,
36 וְאִם נִטְמָאוּ שְׁנֵיהֶן וְהָיָה עַל אֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת
37 מְלֹאכָה - לֹא טָהַר חֲבֵרוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִחֲבָרִין.
38 וְהָיוּ דִּין תּוֹרָה. אֲבָל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים²² גְּזֻרִי, שֶׁיִּהְיוּ
39 חֲבוּר לְטִמְאָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, גְּזֻרָה
40 מִשּׁוּם שֶׁעַת מְלֹאכָה, וְלַעוֹלָם אִם נִגְעָה בְּאַחַד מֵהֶן
41 טִמְאָה - נִטְמָא חֲבֵרוֹ. וְכֵן גְּזֻרֵי עֲלִיָּהֶן, שֶׁלֹּא יִהְיוּ
42 חֲבוּר לִהְיוֹתָ אֲפִלּוּ בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, גְּזֻרָה מִשּׁוּם שֶׁלֹּא
43 בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, וְלַעוֹלָם אִם הָיָה עַל אֶחָד מֵהֶן - לֹא
44 טָהַר חֲבֵרוֹ, עַד שֶׁיִּהְיֶה גַם עָלָיו. הִנֵּה לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל

"והזה הטהור על הטמא" למדנו שכל העיסוק בהזאה צריך
להיות בטהרה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). (41) כיוצא
בזה שנינו בסוכה לד, ב גבי אתרוג של תרומה ופירשו שם
בגמרא (לה, ב) מפני שמפסידה או מפני שמכשירה לקבל
טומאה.

1 ז. אָזוּב שֶׁלֶקְטוּ לְעֻצִּים⁴² וְנִפְּלוּ עָלָיו מִשְׁקִין⁴³ -
2 מִנְּגֻב⁴⁴ וְהָיָה פֶשֶׁר לְהִזְיָה⁴⁵. לֶקְטוּ לְאַקְלִין⁴⁶ וְנִפְּלוּ
3 עָלָיו מִשְׁקִין⁴⁷, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּגְבּוּ - פְּסוּל, שֶׁהָיָה
4 נִטְמָא לְהִזְיָה⁴⁸; שֶׁכָּל הַמִּשְׁקִין וְכָל הָאַקְלִין וְכָל
5 הַכָּלִים⁴⁹ הָרִי הֵן פְּטָמָיִם לְעֻנֵּן חֲטָאֵת, כְּמוֹ
6 שֶׁבְּאַרְנוֹ. לֶקְטוּ לְחֲטָאֵת - הָרִי זֶה כְּנִלְקָט לְעֻצִּים⁵⁰,
7 וְאִם נִפְּלוּ עָלָיו מִשְׁקִין - מִנְּגֻב וּמָזָה בּוֹ.

(42) איזוב שלא נלקט בכוונה לאוכלו אינו מקבל טומאה,
מפני שאינו מיוחד למאכל אדם ואף על פי שיש אנשים
שאוכלים אותו, אבל דבר שהוא מיוחד למאכל אדם, אפילו
אם לקטו להסקה - מקבל טומאה. (43) אפילו טמאים
ממש. (44) כדי שלא תתערבנה טיפות המשקין במי
החטאת. (45) שהרי אינו מקבל טומאה. (46) מחשבתו
עושה אותו אוכל וראוי לקבל טומאה כשיוכשר באחד
משבעת המשקין. (47) שלא נשמרו בטהרת חטאת.
(48) בנגיעתו במשקין שלא נטהרו לחטאת ועל ידי אותם
המשקין עצמם הוכשר לקבל טומאה, וההכשר והטומאה
באים כאחת. (49) שלא נשמרו בטהרת חטאת. (50) רק
מחשבת אכילה עושה אותו כאוכל.

פֶּרֶק שְׁנִיִּים עֶשְׂרִי

1) יבאר אדם שנטמא במת והיזה עליו כמה הוא השיעור
הצריך ליגע בו, נתכוון להזות על שני כלים או על שני בני
אדם כאחת והיזה על האחד ונפל ממנו לאחר, היזה על שני
כלים ונסתפק לו אם היזה על שניהם כאחת, הכלים שהם
חיבור לטומאה ולהיזיה או לזה ולא לזה או חיבור לטומאה
ולא להיזיה.

8 א. אָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהָיָה עָלָיו - פִּינֵן שֶׁנִּגַּע כָּל
9 שֶׁהָיָה מִמֵּי הַנֶּגֶה בְּכָל מְקוֹם מְעוֹר בְּשָׂרוֹ שֶׁל טָמֵא
10 עָלְתָה לוֹ הִזְיָה². אֲפִלּוּ נִפְּלָה הַהֲזָאָה עַל רֹאשׁ
11 אֶצְבְּעוֹ אוֹ עַל רֹאשׁ שְׁפָתוֹ. אֲבָל אִם נִגְעָה בְּלִשְׁוֹנוֹ
12 - אֵינָה כָּלוּם³; אֵף עַל פִּי שֶׁהִלָּשׁוֹן בְּאֵיבָרִים שֶׁבְּגֻלָּיו
13 לְעֻנֵּן טִמְאָה⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵. אֵינֶן בְּאֵיבָרִים שֶׁבְּגֻלָּיו
14 לְעֻנֵּן הַהֲזָאָה וְטִבִּילָה. וְכֵן כָּל⁶ שֶׁנִּטְמָא בְּמַת וְהָיָה
15 עָלָיו - פִּינֵן שֶׁהִגִּיעַ לְגוּפוֹ שֶׁל כָּלִי כָּל שֶׁהָיָה מִמֵּי
16 הַנֶּגֶה עָלְתָה לוֹ הַהֲזָאָה.

(2) כרבא (זבחים צג, א), שמפרש דעתם של חכמים שהזאה
אינה צריכה שיעור. ופירשו שם בגמרא, שבכלי צריך להיות
כשיעור טבילת ראשי גבעולים של האזוב (וכן כתב רבינו
לקמן בפט"ו ה"א), אבל על הטמא מספיקה טיפה כל
שהיא. (3) מפני שאינה מקום גלוי. מחלוקת רבי ורבנן
בידושין כה, א ופסק כחכמים. (4) דברי עולא שם.
(5) בפ"א מהלכות טומאת מת ה"א. (6) פרה פ"ב מ"ב:
"מזין על האדם ועל הכלים אפילו הן מאה".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ה' סיון - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 אחת וקלובקרין אחד - הרי הן חבור לטמאה
20 ולהזה, אפלו היו ארפין ביותר או רחבין ביותר, כל
21 שהן⁴⁴. ואי זהו קלובקרין? זה שני בגדים שמיניחין
22 צמר גפן ביניהן ותופרין אותן פאחת ועושין מהן
23 חלוק ליםות הגשמים.

(38) כלים פכ"ט מ"ב. (39) בגד עב שמתכסים בו מפני
הקור. (40) דינם כבגד גדול אחד, כמו בהלכה ה.
(41) אם חיבר יותר מהמספר האמור כאן. (42) לחומרא,
כדין התורה. (43) אין רגילים לחבר כל-כך הרבה בגדים
ביחד, ומפני כך יפרידו אותם. וגזרו חכמים שלא תספיק
הזאה על בגד אחד, כמו בשלל הכובסים. משמע, שההזאה
מועילה רק לאותו בגד שעליו הזה, וכל האחרים - אפילו
המספר הקבוע בראש הלכה זו - לא נטהרו. (44) כל גודל
שהוא.

24 ח. פסיו⁴⁵ המחם⁴⁶ שמיחבר בשלשלת⁴⁷: הזה על
25 המחם - טהר הכל⁴⁸; הזה על הפסיו - לא טהר
26 המחם⁴⁹ עד שיהיה עליו.

(45) פרה פ"ב ה"י. (46) כלי גדול לחמם בו מים.
(47) למיחם. (48) מפני שהמיחם הוא עיקר הכלי, והכיסוי
טפל לו. כבית-הלל שם. (49) בזה גם בית-הלל מודים.

27 ט. הזוג⁵⁰ והענבל⁵¹ - חבור לטמאה ולהזאה, ואם
28 הזה על אחד מהן - טהרו שניהן⁵².

(50) שם מ"ט. (51) הלשון של הפעמון המתנועע, ודופק
על הזוג המקיפו. (52) מפני שהם כלי אחד ואין מפרדים
אותם.

29 י. הטוי⁵³ שטווים בו הפשתים או שזורין בו
30 החבלים - שלשה גופין יש בו: העץ שמלפפין עליו
31 הטוי, והוא הנקרא כוש⁵⁴; והנחשת או הפרזל
32 שבראש העץ, והוא הנקרא צנורא, שבה פותלין
33 וטווין; והרחים שבאמצע הכוש, והיא הנקראת
34 פקא⁵⁵. הכוש שפותלין בו⁵⁶ החבלים שנטמא - לא
35 יזה⁵⁷ על הפקא שלו ולא על הכוש⁵⁸, אלא על
36 הצנורא⁵⁹; ואם הזה על אחד משלשתן - טהר הכל.
37 ושל פשתן⁶⁰ - מזה על אחד משלשתן לכתחלה,
38 ששלשתן חבור.

(53) שם מ"ח. (54) לפעמים משתמש רבינו במונח כוש
לפלך בשלימותו, וכן במשנה, אבל בעיקרו הוא מגדיר את
העץ בלבד. (55) בפירושו לכלים פ"ט מ"ז, כותב רבינו
שהפיקה היא בראש הכוש. פירוש, בראשו השני של הכוש,
וכן פירושו כל מפרשי המשנה כאן. (56) כאן הכוונה לפלך
בשלימותו. (57) לכתחילה. (58) העץ שמלפפים עליו.
(59) שהיא עיקר הכלי. (60) חלקי הפלך שטווים בו פשתן,
הם יותר מהודקים מאשר חלקי הכלי ששזורים בו חבלים.

39 יא. עור⁶¹ של עריסה⁶² שהוא מחבר לפקות⁶³ -
40 חבור לטמאה ולהזאה⁶⁴. המלפן של מטות⁶⁵ - אינו
41 חבור לא לטמאה ולא להזאה⁶⁶.

1 מקום שאפה שומע חבור לטמאה ואינו חבור
2 להזה - אין זה אלא גזרה מדבריהם²³, על הדרך
3 שבארנו.

(13) שבת מח, ב. (14) חלקי הכלי מתפרקים, ובשעת
מלאכה החלקים מחוברים. (15) מספריים. (16) חלקים.
(17) רש"י מפרש "דפוס של עץ שמכניסים בו איזמל, ובו
מחליקים את הקרשים" (מעצד). אולם רבינו מתכוון כנראה
לכלי אחר, שהרי כתב: "שמחברים זה לזה במסמרים"
ומעצד אין חלקיו מחוברים במסמרים. (18) בזמן שהאדם
משתמש בהם. (19) מבואר לקמן. (20) ואפילו
כשהפרקים מחוברים. (21) כאילו נגע הוא בטומאה.
(22) כרבא, שם מט, א. (23) שמן התורה אין הבדל בין
חיבור לטומאה ובין חיבור להזאה, וכל מה שהוא חיבור
לטומאה הוא חיבור להזאה.

4 ה. שני פלים שחברן עד שנעשו כגוף אחד, כגון
5 שתפר שני בגדים או שתי יריעות - הרי אלו חבור
6 לטמאה²⁴ ולהזאה²⁵, מפני שהן ככלי אחד²⁶.

(24) לחומרא. (25) לקולא, אפילו מדרבנן. (26) ראה
ההלכה הבאה.

7 ו. שלל²⁷ הפוכסין²⁸ והבגד שהוא תפור בכלאים²⁹
8 והן עומדין להתירן³⁰ - אינו חבור להזה³¹, והרי הן
9 חבור לטמאה. וכן הפסים³² שבננתל³³, והמטה של
10 טרבל³⁴, וקרן של פליכה³⁵, וקרנים של יוצאי
11 דרכים³⁶, ושלשלת המפתחות³⁷ - חבור לטמאה ולא
12 להזאה; אלא צריך שיגעו המים מן המזה בכל סל
13 וסל, ובכל מפתח ומפתח, ובכל קרן וקרן, ובכל
14 קורה וקורה ממטה זו המפצלת.

(27) תפירה שנעשתה לזמן קצר. (28) דרכם של כובסים
לחבר בגדים קטנים עם גדולים, כדי שלא יאבדו אגב כביסה
או כדי שלא להחליפם בכבדים של אחרים. (29) שעטנו,
צמר ופשתים יחדיו, כגון שתפר בגדי צמר בחוט פשתן.
(30) מפני האיסור, ולפיכך אין זה חיבור גמור. ואף-על-פי
שהתפירה כשהיא לעצמה היא בת קיימא. (31) אם הזה
על אחד מהם לא נטהר השני, ואף-על-פי שלטומאה הם
חיבור. (32) פרה פ"ב מ"ט. (33) סלים גדולים קשורים
יחד, ומובילים בהם פירות על גבי חמורים, והם תלויים
אחד מימין החמור והשני משמאלו (ר"ש שם. וכנראה גם
רבינו בפירושו התכוון לכך, אלא שקיצר). (34) כלי לרדוש
בו תבואה, והוא מחובר מכמה חלקים מתפרקים.
(35) מיטת מתים שרגליה מתפרקות, והרגל נקראת "קרן"
(רבינו בפירושו). (36) כלים בתבנית קרן עשויים חוליות
חוליות, ומשתמשים בהם לשתייה. (37) שתלויים בהם
כמה מפתחות.

15 ז. המחבר³⁸ שלש קסתות³⁹ של צמר, ושש של
16 פשתן, או שלשה סדינים, או שתיים עשרה מטפחות
17 - הרי אלו חבור לטמאה ולהזאה⁴⁰; ותר מפאן⁴¹ -
18 חבור לטמאה⁴² ולא להזאה⁴³. חלוק אחד וטלית

הוא מטמא אדם וכלים לחטאת. לפיכך אמרו¹³:
 המקדש¹⁴ את מי חטאת לא ינעל את הסנדל, שמא
 יפלו משקין¹⁵ על הסנדל ונמצא הסנדל טמא, שכל
 המשקין טמאין הן לגבי החטאת, ויתטמא זה
 המקדש בנגיעתו בסנדל¹⁶, ונמצאו מי חטאת
 טמאים¹⁷.

(10) פרה פ"ח מ"ב. (11) הנוגע באב הטומאה נקרא ראשון, והנוגע בו הוא שני, וכן הלאה. וכולם נקראים ולד הטומאה.
 (12) בהל' טומאת מת פ"ה ה"ז. (13) במשנה, שם.
 (14) הנותן את האפר על המים. (15) שאינם טהורים לחטאת, ומטמאים אדם ובגדים לחטאת. ולמה לא חששו שמא יפלו משקין על בגדיו, מפני שדרכם של משקין ליפול על הסנדלים וקשה להזהר מזה (ע"פ פירושו של ה'ברטנורא' למשנה. ראה ראב"ד וכסף-משנה. וראה 'תוספות יום-טוב' במשנתנו). (16) אם תיפול הטיפה על רגלו, לא תטמא את האדם, שמשקין מטמאים כלים בנגיעה, אבל את האדם אינם מטמאים אלא אם-כן נגעו בידי (לקמן ה"ו), והכלי שנטמא במשקין מטמא את האדם בכל נגיעה שהיא. 'והרי הוא (האדם) אומר: מטמאין לא טימאני, ואתה טמאתני' (מליצת המשנה). (17) שאין מונים לחטאת ראשון ושני ושלישי (לקמן ה"ו).

ד. מי שנטמא ידיו¹⁸ בלבד¹⁹ בדברים המטמאין את הידים, כגון שנגע באכלין או במשקין וכיוצא בהן, אף על פי שהוא טהור לקדש ואינו צריך אלא טבילת ידיו²⁰ בלבד, כמו שיתבאר²¹ - הרי נטמא כל גופו לענין החטאת וצריך טבילה²². אפילו לא נטמאת אלא ידו אחת²³ - נטמא כלו, והרי הוא ראשון לטמאה²⁴.

(18) שם פ"ב מ"ז. (19) וגופו לא נטמא. (20) לקודש צריכות טבילה בארבעים סאה. (21) בפ"ח מהל' אבות הטומאות ה"ז. (22) טבילת כל הגוף. (23) בפרה פ"י מ"ב, שנינו: "טהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו - טמא", משמע אפילו בידו אחת. (24) לא נתבארה כוונתו, הרי בחטאת אין מונים ראשון ושני כלל, כמו שיתבאר בה"ו. ראה 'חזון איש' שהתבלט בזה, ולא מצא יישוב לתמיהה זו.

ה. כל הטעון טבילה²⁵, בין מן התורה בין מדבריהם, מטמא²⁶ את מי חטאת²⁷ ואת אפר החטאת ואת המזה מי חטאת במגע²⁸ ובמשא²⁹. וכן מטמא את האזוב המכשר³⁰, ואת המים שנתמלאו וצדין לא נתקדשו, ואת הכלי הריקן שהטור לחטאת. מטמא כל אחד מאלו במגע אכל לא במשא³¹. וטמא שנגע במקצת אפר חטאת - פסל את כלו³².

(25) שם פ"א מ"ו. (26) אפילו אם טבל לקודש, אלא שלא התכוון לטהרת חטאת. (27) שניתן עליהם האפר. (28) אם נגע בהם. (29) אם הוא נשא אותם בלא נגיעה,

שם. (62) רגילים היו לעשות שוליים של עור למיטות של תינקות, ועניבות יוצאות מצדיהם, וכעין כפתורים היו תלויים בדפנות העריסה ליד השוליים ומחברים אליהם את העניבות. ולפעמים, כשהשוליים מלוכלכים ביותר, מורידים את השוליים כדי לנקותם. (63) לכפתורים. (64) מפני שהכול כלי אחד, ואין מורידים את העור אלא במקרים יוצאים מן הכלל, ובהפסק זמן רב. (65) רבינו מפרש במשנתנו שמלבן הוא "מרובע של עץ מורכב למעלה מן המיטה". בהלכות כלים פרק ד הלכה ב, מבוארת תבנית המיטה וחלקיה. ראה שם. (66) מפני שחיבורו רופף, וכשמזיזים את המיטה מורידים את המלבן. [הר"ש מפרש שמלבנות מונחים תחת כרעי המיטה].

יב. כל ידות הכלים⁶⁷ הקדוחות⁶⁸, כגון נצב הספין וכיוצא בו, שהנצב נקיב והפרזל נכנס בו - חבור לטמאה ולהזאה. אבל הידות החרוקות, כגון עץ החנית, שהעץ נכנס בפרזל - אינו חבור להזאה⁶⁹.

(67) שם. (68) מלשון מקדח. יש בהן חור עמוק, וקצה הכלי תחוב בו. (69) הקדוחות מהודקות יותר ואין רגילים לנתקן, והחרקות מתנתקות בנקל.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שמעלות יתרות עשו בטהרת החטאת ומה הן, הכל נאמנין על טהרת חטאת מפני חומרתה.

א. מעלות יתרות² עשו בטהרת החטאת³: שהאדם טהור, אפילו טבל לקדש ועומד ומשמש על גבי המזבח, אינו טהור לחטאת⁴ ולא לשרפת הפרה ולא למלי המים ולא לקדשן⁵ ולא להזות עד שיתטבל לשם חטאת ואחר כך יהיה טהור לחטאת. וכן הכלים, אפילו מזרק שבעצה, אינו טהור לחטאת עד שיתטבלוהו לשם חטאת. וכן כל האכלין וכל המשקין, אף על פי שהן טהורין, הרי הן לענין חטאת כאכלין ומשקין המטמאין.

(2) דרגות טהרה יוצאות מן הכלל. (3) טהרת פרה אדומה. (4) לשחיטה, קבלת הדם והזאתו. (5) לתת את אפרה במים חיים על-מנת להזות מהם על הטמאים. מקור הלכה זו, בחגיגה כ, א.

ב. כל כלי⁶ הראוי למשכב או למושב, אף על פי שהוא טהור לגבי הקדש, הרי הוא לגבי חטאת כמדרס הזב⁷ עד שיתטבלוהו לשם חטאת. יוחנן בן גודגדא⁸ היה אוכל בטהרת הקדש כל ימיו, והיה מטפחתו כמדרס הזב לענין החטאת⁹.

(6) שם. (7) המונח "מדרס" כולל משכב, מושב, מרכב ומדרס, ודיניהם מפורשים בהל' מטמאי משכב ומושב. (8) מגדולי התנאים. (9) היה מקפיד על מאכלי חולין שלו שיהיו טהורים, כטהרת דברים קדושים.

ג. כל¹⁰ ולד הטמאות¹¹, אף על פי שאינו מטמא אדם ולא כלים אפילו לקדש, כמו שבארנו¹² - הרי

דין רוקן ומימי רגליו בשם רבי, ובטהור לתרומה. וסובר רבינו שהתרומה לאו דוקא, הוא-הדין לקודש.

ח. כלי⁴² הטמא⁴³ בטמא מת⁴⁴, אם הנידו הטהור¹⁸ לחטאת - נטמא, ואף על פי שלא נגע בו, ואף על פי שאין טמא מת מטמא במשא, כמו שבארנו⁴⁵. פיצד? מפתח שהוא טמא מת שהיה תלוי בדלת וסגר הטהור לחטאת את הדלת, הואיל והניד את המפתח הטמא - נטמא⁴⁶. וכן אם הסיט את השרץ ואת שכבת זרע⁴⁷ - הרי זה טמא לחטאת, אף על פי שאין אלו מטמאין במשא, כמו שיתבאר⁴⁸.

(42) שם. (43) טמא ממש. מדובר, בדבר שאינו ראוי למדרס. (44) מן התורה. בתוספתא שם, אנו שונים: "טמא שאמר, טמא מת ולא טמא מדף". פירוש, הדין שהנדה מטמאה בלא נגיעה נאמר רק בטמאה דאורייתא ולא בטמאה קלה מדרבנן. (45) בפ"ה מהל' טומאת מת ה"ט. (46) ראה השלמות לה"ז. (47) תוספתא שם. בתוספתא שלפנינו כתוב: "זאת הנבילה". והגר"א מוחק את המילים האלו. ונראה שגם רבינו אינו גורסן, מפני שנבילה מטמא במשא אפילו חולין. (48) שרץ - לקמן בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"ב. שכבת זרע - שם ה"א.

ט. הטהור לחטאת⁴⁹ שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזבוב⁵⁰ וכיוצא בו, והן הנקראין מדף, אף על פי שהוא⁵¹ טהור לקדש⁵² - נטמא לחטאת⁵³. וכן כלי הטהור לחטאת שנגע במדף - נטמא לחטאת.

(49) שם מ"ב. (50) ולא נגע בהם הזב, כגון שהיו הרבה כלים מונחים עליו זה על גבי זה, ורק התחתון נגע בו ונטמא מן התורה. אבל העליונים לא נטמאו מן התורה, אבל חכמים גזרו עליהם טומאה משום שדומים לכלים שהזב שוכב עליהם, שכולם, אפילו מאה, טמאים מן התורה. וטומאה זו נקראת "מדף" (ראה פ"ו מהל' משכב ומושב ה"ג). (51) הנוגע. (52) פירוש, לא נטמא לקודש מפני שמדף דינו כראשון לטומאה ומטמא אוכלין ומשקין בלבד, אבל לא את האדם. (53) ואף-על-פי שהכלים אינם ראויים למדרס, שאם הם ראויים למדרס מטמאים אפילו כשהנידם בלי נגיעה. (ה'כסף משנה' בשם הר"י קורקוס, שואל: הלא נגיעה מטמאה גם בכלים טהורים לגמרי אלא שאינם טהורים לחטאת (למעלה בסוף ה"ז) ומה בא להשמיענו כאן בנגיעה במדף? והשיב, שכלים טהורים מטמאים רק אם נגע בידי, אבל נגיעה בגופו אינה מטמאה, בדומה לאוכלין ומשקין, אבל מדף מטמא גם אם נגע בגופו). (ראה השלמות).

י. הטהור לחטאת⁵⁴ שנגע באוכלין ומשקין, בין טהורין בין טמאים, שכל אוכלין ומשקין לגבי חטאת אינן טהורין, אם נגע בהן בידו - נטמא כל גופו, כמו שבארנו⁵⁵. נגע בהן ברגלו⁵⁶ או בשאר גופו או שהסיטן בידו ולא נגע בהן - טהור⁵⁷. וכן⁵⁸ אם נגע⁵⁹ בתנור⁶⁰ וכיוצא בו משאר כלים שאינם

כגון שהכלי עם מי החטאת היה מונח על דבר שאינו מקבל טומאה, והטמא הגביהו או הזיזו ממקומו. (30) שנרטב במשקין טהורים לחטאת, שאם נרטב במשקין שאינם טהורים לחטאת, כבר נפסל לפני נגיעת הטמא. (31) לא גזרו חומרת משא אלא על דברים המקודשים לחטאת, אבל לא למזומנים לחטאת טרם שנתקדשו. פסק כחכמים, שם. (טומאת משא האמורה בכל מקום, פירושה שהטהור נשא את הטומאה, אבל כשטמא נושא את הטהור מטמא בזב בלבד, כמו ששינו בשבת פג, א"שלא מצאנו לו חבר בכל התורה כולה", אלא שמעלה יתירה עשו בחטאת). (32) עדויות, פ"ח מ"א.

ו. אין מונין³³ לחטאת ראשון ושני ושלישי כדרף שמונין לתרומה ולקדש. פיצד? עשרה שטבלו לשם חטאת ונטמא אחד מהן, אפלו לא נטמא אלא לגבי חטאת בלבד, כגון שנטמא ידו בלבד, ונגע בחרבו וחרבו בחרבו, אפלו הן מאה - כלן טמאין לחטאת. וכן כלים³⁴ הטהורים לחטאת שנטמא כלי מהן, אפלו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת³⁵, כגון שנגעו משקין באחוריו, ונגע כלי זה בכלי שני ושני בשלישי - נטמאו הכלים כלן לגבי החטאת, ואפלו הן מאה.

(33) פרה, פ"ב מ"ז. (34) שם מ"ח. (ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' יד, שבכלים החמירו יותר מבאדם, שאדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת אינו מתטמא אלא אם נגע בידי, אבל אם נגע בגופו לא נטמא, וכלי מתטמא בכל נגיעה שהיא). (35) המילים "לגבי חטאת" מיותרות, ומקומן בסוף ההלכה לפני הפיסקה "אפילו הן מאה", ונכפלו כאן בטעות. אם נקיים הגירסא כמו שהיא לפנינו, אפשר לטעות ולפרש שגם לגבי חטאת לא נטמא תוכו כשנגעו באחוריו. ומשנתנו אומרת בפירוש: לגין של חטאת שנטמאו אחרי - נטמא תוכו.

ז. כל הראוי³⁶ להתטמא במדרס הזב³⁷, אף על פי שהוא טהור לקדש³⁸, אם הנידו³⁹ הטהור לחטאת - נטמא, אף על פי שלא נגע בו. וכן הטהור לחטאת שהניד את האדם שאינו טהור לחטאת⁴⁰, או שהניד את רקו או את מימי רגליו של אדם זה⁴¹ - נטמא, אף על פי שלא נגע בו. אבל כלי שאינו ראוי למדרס - אינו מטמא את הטהור לחטאת אלא אם נגע בו.

(36) שם פ"א מ"א. (37) כלים המיוחדים לשכיבה, לשיבה ולרכיבה. פרטי דיניהם מבוארים בהל' משכב ומושב. (38) הר"ש מפרש משנתנו בטהור לתרומה, אבל הטהור לקודש אינו מטמא בלא נגיעה (ראה לקמן הערה נב, והשלמות שם). (39) הזיזו. במשנה שם שנינו: "כל הראוי לטמא מדרס - מדף לחטאת", ומפרש רבינו (וכן הר"ש) שאם הסיטו הטהור לחטאת, נטמא טומאת מדף. פירוש, טומאה קלה מדרבנן, מלשון המקרא (ויקרא כו, לו): "קול עלה נדף" (רבינו, בפירושו שם). (40) אע"פ שהוא טהור לקודש (ראה השלמות). (41) בתוספתא שם נאמר

קמח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ח אייר - ספר הקרבנות - הלכות קרבן פסח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהל' אבות הטומאות ה"א. מפני שאמרו, שמי חטאת אינם מטמאים את הטהור לחטאת כמו שמתמאים את שאינו טהור, אפשר לטעות ולומר שגם הבא ראשו ורובו בהם לא נטמא, מלמדת המשנה שאין דבר כן, אלא מטמאים אותו כמו מים שאובים אחרים. (רבינו בפירושו שם מבאר, שהוא נעשה ראשון לטומאה ואוכלין הנוגעים בו נעשו שני, ואף-על-פי שמים שאובים אחרים עושים את האדם שני לטומאה (רבינו בהל' אבות הטומאות, שם). והטעם מפני שהוא נטמא כשני, ונפסל לחטאת, והטמא לחטאת נטמא בנגיעה במי חטאת ונעשה ראשון (רבינו במשנתנו). ראה 'תפארת ישראל' במשנתנו, 'בועז' אות יג).

יב. **הפל נאמנין⁶⁵ על טהרת החטאת, ואפלו עמי הארץ⁶⁶, מפני חמרתה, ומעלות אלו שעשו בה הפל נזהרין בה. והרי נאמר בתורה: והיתה לעדת בני ישראל למשמרת - כל ישראל ראויין לשמירה⁶⁷. לפיכך, עם הארץ שהביא פלי מביתו, אפלו פלי חרס⁶⁸, ואמר: פלי זה טהור לחטאת - הרי זה טהור, ומקדשין בו ומזין ממנו, ואף על פי שאותו פלי טמא לקדש ולתרומה. וכן עם הארץ שאמר: טהור אני לחטאת, או שהיו מי חטאת אצלו ואמר: טהורין הן - נאמן; שאין אדם מישראל מזלזל בה.**

(65 שם פ"ה מ"ה. (66 שאינם נזהרים במצוות, ואינם מקפידים בדיני טומאה וטהרה, וגזרו טומאה על מגעם. (67 תוספתא, חגיגה פ"ג ה"ח. (68 שאם נטמא אין לו טהרה במקווה, אף-על-פי-כן אין חוששים שמא נטמא, ומכל-שכן כלי שטף שאפילו נטמא יכול להטבילו ולטהרו.

1 **טהורין לחטאת⁶¹ - נטמא פלו; אבל אם נגע בגלו ביהן - הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה.**

(54 משנה, שם. (55 למעלה ה"ד. (56 ה'כסף משנה' מפרש, שההבדל בין נגיעה בידיו לבין נגיעה בשאר חלקי הגוף נאמר באוכלין ומשקין טהורים, אבל לא בטמאים ממש. והביא ראייה מהלכה הקודמת בנגע בכלים, שלא חילק בין מגע ידיים לבין מגע הגוף. (ב'אור שמח' דחה ראייה זו, מפני שאין לדמות אוכלין לכלים, שכלים ראויים להיות אב הטומאה ויש מקום לגזור גם כשהם וולד הטומאה, אבל אוכלין ומשקין אינם נעשים אב הטומאה. וכן משמע גם מלשונו של הר"ש בפירושו למשנתנו. והבדל זה בין ראויים להיות אב הטומאה לשאינם ראויים, כתב רבינו עצמו בפירושו למ"ד (ראה הערה אחרונה בהלכה הקודמת). (57 כחכמים, במשנה שם. וגם בזה מדובר בין בטהורים ובין בטמאים ('תפארת ישראל', וכן גם ב'אליהו רבה' שם). (58 שם מ"ד. (59 בידו. (60 של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם (רבינו בפירושו למשנה). (61 שלא גזרו על כלי חרס שנגעו בגוף האדם, אבל כלי שטף (כלים שיש להם טהרה במקווה, נקראים בלשון חכמים "כלי שטף") גזרו (רבינו, שם).

3 **יא. הטהור לחטאת⁶² שהכניס ראשו ורבו לתוך מים שנתמלאו לחטאת - נטמא, מפני שהן שאובין⁶³; ומדברי סופרים, שהבא ראשו ורבו במים שאובין - נטמא, כמו שיתבאר⁶⁴.**

(62 שם פי"א מ"ג. (63 מים הנמצאים בכלים נקראים "שאובים", ואינם מטהרים את הטובל בהם. (64 בפ"ט

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ח אייר' סיון תשע"ו

(2 פט"ו הלכות א, ג, יא. (3 וכמו כן קבלת הדם והולכתו וזריקתו, ראה שם. (4 שנאמר (דברים טז, א) "שמור את חודש האביב ועשית פסח" - שיהיו כל עשיותיו לשם פסח, הרי שינוי קודש (=שעשאו לשם קרבן אחר). ועוד נאמר (שמות יב, כז) "ואמרתם זבח פסח הוא", שתהא זביחה לשם פסח, אם אינו ענין לשינוי קודש, תהא ענין לשינוי בעלים (זבחים ז:). (5 שלא לשם פסח או שלא לשם בעליו, ראה פי"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. (6 משנה בזבחים ב. ופט"ו שם הלכות ג"א. (7 תוספתא תרומות פ"ב ופסחים פ"ג, בשינוי לשון קצת. ובמאירי לגיטין נד: (עמוד 224) הביא כלשון רבינו, מכאן עד סוף ההלכה, בשם ברייתא בפסחים. (8 בתוספתא שם ושם ליתא, אבל כן הוא במאירי שם בלשון הברייתא. והוא לדעת אב"י בגיטין שם שכל שבידו, נאמן. ואם אינו בידו, אינו נאמן. וכן כתב רבינו בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה טו: "היה מקריב עמו בזבחים ואמר לו נתפלגו -

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ו

הלכות קרבן פסח

פרק רביעי

(1 יבאר פסח הנשחט במחשבת שינוי השם והשוחט על בני חבורה, ואמר: הפסח ששחטתי שלא לשמו היה.

א. **כבר נתבאר בהלכות פסולי המוקדשין², שהפסח אינו נשחט³ אלא לשם פסח ולשם בעליו⁴; ואם שחטו במחשבת שנוי השם⁵ - פסול⁶. השוחט את הפסח על בני חבורה, ואמר להם לאחר זמן⁷: אותו הפסח ששחטתי עליכם - שלא לשמו ששחטתיו, אם היה נאמן להן - סומכין על דבריו⁸, ואם לאו - שורת הדין¹⁰ שאינו נאמן. והרוצה להחמיר על עצמו¹¹ - הרי זה משבח, ויביא פסח שני¹².**

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ח אייר - ספר הקרבנות - הלכות קרבן פסח קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא למת בלבד, אבל הרוג לא, שהרי יודע בו זה שהרגו" (פ"ו מהלכות נזירות הלכה יח). (25) פ"ד הלכה ו. ושם כתב רבינו שאף אם נודע לו שהוא טמא טומאת התהום קודם שיזרוק הדם, וזרק אח"כ את הדם - הורצה, שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד.

ג. הפסח שיצא מירושלים²⁶ או שנטמא בארבעה עשר - ישרף מיד²⁷. נטמא הפעלים או מתו²⁸ או משכו את ידיהם²⁹, אפילו נטמאו או מתו קדם זריקת הדם³⁰ - מניחין אותו עד שתעבר צורתו³¹ ואחר כך ישרף. זה הפלל³²; כל שפסולו בגופו³³ - ישרף מיד³⁴; בדם או בפעלים³⁵ - תעבר צורתו ואחר כך ישרף. לפיכך, אם שחטו אחר שנודע שמשכו הפעלים את ידיהם או מתו או נטמאו ונדחו לפסח שני - הרי זה ישרף מיד³⁶. במה דברים אמורים שישרף אם נטמאו הפעלים? בשנטמאו כל בני החבורה; אבל אם נטמאו מקצתן - זכו טהורים בחלקם של טמאים³⁷. אף על פי שנטמאו מקצתן אחר שהתחילו לאכל³⁸ - זכו הטהורים שעדיין לא התחילו³⁹. אבל אם התחילו כלן ונטמאו מקצתן - לא זכו טהורים בחלקן של טמאים; אלא הטהורים אוכלין חלקם, וחלק הטמאים ישרף⁴⁰. והוא הדין אם מתו מקצתן⁴¹. נטמא שלם⁴² או רבוי⁴³ - שורפים אותו לפני הכירה⁴⁴ בפני הפל, כדי לבישן עד שיזהרו⁴⁵. ושורפין אותו מעצי המערקה⁴⁶, כדי שלא יחשדו אותן ויאמרו מעצי המערקה גנבו⁴⁷. לפיכך, אם ישרפוהו בקש ובקנים⁴⁸ ורצו לשרף משל עצמן - שורפין⁴⁹. נטמא מעוטו⁵⁰ וכן הנותר⁵¹ - שורפין אותו בחצרותיהן⁵² מעצי עצמן⁵³, אבל לא מעצי המערקה, שלא ישארו מהן אצלם וימעלו⁵⁴ בהן⁵⁴.

(26) משנה בפסחים פב. "הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד", ומפרש רבינו בפיה"מ "שיצא מן הבית שנאכל בו", וחזר בו רבינו כאן והעתיק "שיצא מירושלים", שהרי המדובר כשיצא ביום ארבעה עשר, כמו שכתב רבינו: "שיצא וכו' שנטמא בארבעה עשר", וכן מוכח מזה שאמרו "ישרף מיד". ואילו בליל חמשה עשר, אסור לשרוף, שאין שורפין קדשים ביום טוב (פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ה). ואם כן, על-כרחינו שיצא מירושלים, שאילו יציאה מחבורתו אינה אסורה אלא בליל חמשה עשר, כמו שנראה מדבריו להלן פ"ט הלכה א. ועיין שם הערה ג. ועיין 'תוספות יום טוב' ותפארת ישראל. (27) ואינו צריך עיבור צורה (ראה להלן), משום שהפסול הוא בגוף הבשר. (28) משנה שם, וכחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא. והמדובר כשנטמאו או מתו לפני שחיטה, שלא נודע על זה אלא לאחר שחיטה, ראה להלן. (29) לפני שנשחט, שהרי לאחר שנשחט אינם יכולים למשוך את ידיהם, ראה למעלה פ"ב הלכה יד, אלא שלא נודע עד לאחר שנשחט, שמשכו ידיהם לפני השחיטה. וכל אלה כשלא נודע שנטמאו, שמתו

נאמן; וזכאים שהקרבתי לך באותו היום נתפלגו - אם היה נאמן לו סומך על דבריו וכו'" [ומה שכתב בפ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ח: "היה עושה עמו בטהרות, ולאחר זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו, טהרות שעשיתי עמך נטמאו, הרי זה נאמן" - היינו אם הוא נאמן לו, וכמו שכתב כאן ובהלכות פסולי המוקדשין שם. ועיין בכסף-משנה שם]. (9) קידושין סו. בההוא סמיא שאמר לו עד אחד: אשתו זינתה, וזכא לשאול את מר שמואל, ואמר לו מר שמואל אם הוא נאמן לו - יגרשנה. וכן כתב רבינו בהלכות פסולי המוקדשין שם. (10) "כלומר, הדין נותן" (רש"י גיטין שם). (11) ולעשות לפנים משורת הדין. (12) כן בלשון הברייתא במאירי שם. והראב"ד כתב: "אין כאן שבח, שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים", רוצה לומר, כמו שכתב רבינו בסוף פרק ג, שהניתנין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה. והלחם-משנה מתרץ שרק בחמשה אמרו כן למעלה, שאינו בדין שכולם יעברו על איסור לכתחילה כדי לזכות לאחד שחייב בפסח, אבל כאן הוא עצמו חייב בספק והוא עצמו יעבור על איסור לכתחילה כדי להקריב קרבן פסח.

ב. בשר הפסח שנטמא ונודע לו קדם זריקה, אף על פי שהאמורין טהורין - לא יזרק את הדם¹³; שאין הפסח בא אלא לאכילה¹⁴. ואם זרק - לא הרצה¹⁵. ואם לא נודע לו עד שגזר הדם - הרצה¹⁶; שהציץ מרצה¹⁷ על שגגת הבשר שנטמא, ואינו מרצה על הזדון¹⁸. נטמאו מקצת האיברים - שורף את הטמאים ואוכל את הטהורים¹⁹. נטמאו האמורים והבשר קיים - זרק את הדם והבשר נאכל לערב²⁰. נטמאו הפעלים אחר שגשחט²¹ - לא יזרק את הדם. ואם זרק - לא הרצה²². לפיכך חייבין בפסח שני. שאין הציץ מרצה על טמאת הגוף²³ אלא אם נטמא בטמאת התהום²⁴, כמו שבארנו בהלכות ביאת המוקדש²⁵.

(13) משנה בפסחים עח: כחכמים של רבי נתן שאכילה מעכבת. וראה למעלה פרק ג הלכה ב. (14) וכיון שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה - אינו זורק את הדם. (15) וחייב לעשות פסח שני. (16) ופטור מלעשות פסח שני. (17) פסחים פ: במשנה. (18) כדברי רבינו בגמרא שם. (19) בתוספתא פסחים פרק ו: נטמאו חלבים והבשר קיים, אם יש כזית לכל אחד ואחד, יזרוק. ואם לאו, לא יזרוק. ומשמע לו לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן, מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד (כסף-משנה). (20) במשנה שם עח: "נטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם". (21) שאם נטמאו לפני שנשחט - אין שוחטים עליו, ראה להלן פ"ה הלכה א, ופ"ו הלכה א. (22) כלומר, אף אם לא נודע עד שזרק הדם. (23) שם פ: במשנה. (24) מת שלא ידעו עליו, ורק אחר שנטמא נודע שיש שם מת (ברייתא בפסחים פא:). ובמשנה שם: "נטמא טומאת התהום, הציץ מרצה". ואיזוהי טומאת התהום? כל שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם, ולא אמרו טומאת התהום

אם נצריכהו לשרוף במקדש בעצים שלו, - כשישארו לו עצים ויקחם לביתו, יחשדו בו הרואים שמעצי המערכה גנב. (48) שאין בהם חשד, שהרי "אינם ראויים למערכה, כדתנן בתמיד (כט.) באלו היו רגילים במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן" (רבינו חננאל שם). ויש שכתבו שהם פסולים למערכה (מאירי), וכן נראה מלשון הגמרא בפסחים שם "דאייתי קני וחרייתא דלא חזי למערכה", ועיין רש"י שם. (49) שם בגמרא: "מאי בינייהו (בין טעמו של רב יוסף לבין טעמו של רבא)? איכא בינייהו דאייתי קני וחרייתא (שהביא קנים וענפי דקל) דלא חזי למערכה". לטעם של "חשד" - מותר, שאין חשד. ולטעם "שלא לבייש את מי שאין לו" - אסור, שהרי גם בקש ובקנים יש בושה למי שאין לו, ורבינו פסק כרבא שהטעם הוא משום "חשד". משום כך מותר לשרוף בקש וקנים של עצמן. (50) של הקרבן, ואין כאן פשיעה כל-כך (מאירי). (51) מן הקרבן. (52) כיון שלא פשעו, אין לבייש לשרוף בבירה בפני קהל רב. (53) שבחצרותיהן אין חשד שיאמרו שגנבו מעצי המערכה. וגם זה במשנה שם. (54) שם פב. "דילמא פייש מינייהו, ואתי בהו לידי תקלה".

- 1 ד. המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים⁵⁵ -
- 2 ירעה עד שיפיל בו מום, וימכר ויביא בדמיו פסח.
- 3 ואם לא נפל בו מום עד שהקריב פסחו - יביא
- 4 בדמיו שלמים⁵⁶.

(55) והרי "אין שוחטין אלא מן הכבשים ומן העזים בלבד, זכר בן שנה" (למעלה פ"א הלכה א). (56) משנה בפסחים צז: "המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים", ובתוס' ד"ה המפריש, וז"ל: אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמיה שלמים, היינו בשנשתיירה אחר הפסח, אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח, וכן מפורש בברייתא תמורה יט. וראה בלח"מ כאן שמקשה על רבינו שפסק בפ"ג מהלכות פסולי המקודשין הלכה כג, ובפס"י מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד שאין בעלי חיים נדחים (היינו, שאין אומרים שבהמה שנדחתה בחיים לקרבן שהיא לא ראויה לו, שתידחה גם לקרבן שהיא כן ראויה לו. לדוגמא, בהמת נקבה שהופרשה לפסח, שהיא לא ראויה לזה, אין אומרים שמשום כך לא יקריבו אותה קרבן שלמים שהיא ראויה לזה) ה"י לו לפסוק כאן לענין נקבה שהפרישה לפסח שהיא עצמה תיקרב שלמים, ולמה פוסק שיביא בדמיו שלמים. וראה מה שתיירן שם, ובתוספות יו"ט פסחים פ"ט מ"ז בביאור דברי הרמב"ם.

- 5 ה. הפריש⁵⁷ פסחו ונתת⁵⁸ - לא יביאנו בנז אחריו
- 6 לשם הפסח⁵⁹, אלא לשם שלמים⁶⁰. ואם היה ממנה
- 7 עם אביו עליו - יביאנו לשם פסח⁶¹. במה דברים
- 8 אמורים?⁶² פשימת אביו אחר חצות ארבעה עשר⁶³;
- 9 אכל קדם חצות - הרי זה נדחה לפסח שני, מפני
- 10 שהוא אוגן, כמו שיתבאר⁶⁴, ויביא פסחו זה בשני⁶⁵.

(57) משנה בפסחים צא. (58) ואין עליו מנויים אחרים זולתו. (59) שהרי אין לו מנויים. וראה למעלה פ"ב הלכה

ושמשכו ידם על לאחר זריקה, וראה להלן. (30) שם פב: כרב יוסף לפי הלשון השניה, ואליבא דחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא, שאפילו לפני זריקה אין זה פסול הגוף אלא פסול בעלים. (31) מניח את הבשר עד שיסריח, או משאירו לילה אחד ונפסל בלינה. אחרת - אין לשרפו, משום בזיון קדשים. (32) פסחים עג: (33) כגון שנטמא הבשר. (34) ואין צריך להניח עד שתעובר צורתו, משום שהבשר נפסל ואין זה מבזה קדשים. (35) שנטמא הדם או נטמאו הבעלים. (36) שזה נחשב פסול בגוף הקרבן (כסף-משנה). ואף-על-פי שבפסחים עג: נראה מפורש, שאף אם לא נודע אלא לאחר שחיטה, ישרף מיד - סמך רבינו על דברי הירושלמי פסחים סוף פרק ו, שנראה משם, שאם לא נודע אלא אחר שחיטה - אין זה פסול הגוף (אור שמח). [ועיין בספר "הר המוריה" להלן פ"ב, מהלכות שגגות הלכה י]. (37) תוספתא פסחים פ"ז, וירושלמי שם סוף פרק ז. (38) כלומר, הטמאים התחילו לאכול (ירושלמי שם). (39) וכלומר, הטהורים עדיין לא התחילו. ובירושלמי שם מפורש, שכל-שכן אם התחילו הטהורים ולא התחילו הטמאים, שזכו הטהורים בחלקם של הטמאים. והמאירי שם פא: (עמ' 130) כתב "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול, לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו' וכן היא בתלמוד המערב". ונראה שיש לתקן דבריו: "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול [זכו בחלק הטמאים, אבל אם התחילו לאכול] - לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו'", שהכל תלוי באכילת הטהורים. וכן הוא ברמב"ם כ"י תימן להלן בסמוך: "אבל אם התחילו ונטמאו קצתן וכו'", ותיבת "כולן" חסרה. ולפי זה, הכל תלוי באכילת הטהורים כנ"ל. וכן מוכח מזה שרבינו השמיט ולא כתב למעלה דין התחילו הטהורים, אבל הלא בירושלמי שלפנינו מפורש להיפך כנ"ל, וראה עוד להלן. (40) [שכיון שהתחילו כולם לאכול - נקבעה חבורתם (ראה להלן פ"ט הלכה א והערה ג, ולמעלה הערה כה, ובפ"ב הלכה טו הערה פז) וכיון שנטמאו מקצתם שאינם יכולים עוד להצטרף, נתפרדה החבילה, והרי הם מעתה כשתי חבורות, ואסור לטהורים לאכול מחלקם של הטמאים, לפי ש"אינו אוכל אלא בחבורה אחת" (להלן פ"ט הלכה א), אבל אם לא התחילו כולם לאכול, זכו הטהורים בחלקם של טמאים, שהם קובעים חבורתם במקומם. וכן נראה קצת בירושלמי שם שסמכו לדין הנ"ל ענין של שתי חבורות. (41) תוספתא שם: "בני חבורה שמתו מקצתן או נטמאו מקצתן, השאר אוכלין ואין חוששין". (42) פירוש, כל הקרבן. (43) רוב הקרבן, ויש כאן פשיעת בעלים, לפיכך שורפין אותו לפני הבירה. (44) משנה בפסחים פא: וכל המקדש כולו נקרא בירה (רש"י שם), ויש שם הרבה אנשים. (45) גמרא שם: "מאי טעמא, א"ר יוסי בר חנינא כרי לבייש", כרי שישמרו להבא ולא יבואו לידי טומאה" (פירוש המשניות שם). (46) משנה שם. והם עצי הקדש, שהוקדשו לשריפת קרבנות על המזבח, והתירו חכמים לעשות כן, כי כן הוא תנאי ב"ד מתחילה כשהקדישו את העצים, שישתמשו בהם גם לשם שריפת פסח שנטמא (תוס' שם ד"ה נטמא). (47) כרבא, ולא כרב יוסף שאמר "שלא לבייש את מי שאין לו [עצים]" (שם פב). ופירושו של דבר:

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ח אייר - ספר הקרבנות - הלכות קרבן פסח קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא בן שנה. וראה להלן. (74) כגון תמורת הפסח או פסח שאבד שנתכפרו בעליו באחר, או חגיגת ארבעה עשר (רש"י פסחים צו:). (75) פסחים שם. ואין זה דומה להפריש פסח בן שתי שנים שירעה עד שיפול בו מום (למעלה הלכה ד) - ששם דחהו בידים, אבל כאן שהפרישו בתוך שנתו ומלאה לו שנה, אינו דחוי בידים, אלא נדחה ממילא, ועיין שם בלחם-משנה. (76) שצריך לסמוך ידיו על ראש הקרבן כשהוא חי. (77) שיביא יין עם הקרבן. (78) "מפריש החזה ושוק הימין ונותן האימורין עם החזה ושוק על ידי הבעלים, וכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' במזרח" (פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ו). (79) ראה בפ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, שאין הפסח טעון סמיכה, ובפ"ב שם הלכה ג שאינו טעון נסכים, ובפ"ט שם הלכה כה, שאינו טעון תנופת חזה ושוק.

ה. (60) שכל מותר הפסח קרב שלמים, ראה להלן הלכות רז. ואין להקריבו אחר תמיד של בין הערבים, משום "עליה השלם כל הקרבנות". ראה פרק א מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג (מאירי שם). (61) שהרי יש לקרבן עדיין בעלים, ואין זה פסח שמתו בעליו (ברייתא שם). (62) שביבאנו לשם פסח, אם הוא ממונה עליו. (63) ולא חלה עליו אנינות, שמשעת שחיתת הפסח כיום-טוב הוא חשוב, שאומר בו הלל, לפיכך לא חלה עליו אנינות (רבינו חננאל שם), וכל זה הוא שם בגמרא על דברי הברייתא. (64) להלן פ"ו הלכה ט. (65) ודין זה הוא גם למ"ד בעלי חיים נדחים, שמכיון שמת קודם חצות לא נקבע כלל לקרבן פסח, ולדברי הכל אינו נדחה, ואפשר להקריבו בפסח שני, ראה שם בגמרא בתירוקן רבה.

- 16 ח. פסח שנתערב בשלמים - יקריבו פלן שלמים⁸⁰.
- 17 נתערב⁸¹ בזבחים אחרים⁸² - ירעו עד שיפול בהן מום, ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה⁸³ ובדמי היפה שבהן שלמים⁸⁴, ויפסיד המותר מבייתו⁸⁵, כמו שפארנו בפסולי המקדש⁸⁶. נתערב⁸⁷ בכבורות - ירעו הכל עד שיפול בהן מום⁸⁸, ויאכלו בכבור בעל מום⁸⁹; ויביא בהמה שהיא יפה פיפה שבתערובות⁹⁰ ויאמר: כל מקום שהוא הפסח - קדשתו תחול על זו⁹¹. ויקריבנה שלמים, אם קרב פסח⁹².

(80) "זה פשוט על-פי מה שנתבאר דמותר פסח קרב שלמים (כספ-משנה). ומה שאמרו בתוספתא פסחים פ"ט, וזבחים פ"ח: "שלמים שנתערבו עם שלמים הבאים מחמת הפסח ירעו עד שיסתאבו", אין זה אלא לדעת האומרים שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה (פסחים פט:), ואם יקריבם לשלמים נמצא מביא שלמים, הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, לבית הפסול. אבל מדברי רבינו שהשמיט דברי הגמרא הנ"ל, ולא הביא שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה - נראה שסובר שדינו כשלמים ונאכל לשני ימים ולילה אחד (ראה בצ"ח לפסחים ע:). ולפיכך פסק שיקרבו כולם שלמים. וראה בשער המלך פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יח וב"ה המוריה" וב"אור שמח" כאן. וכתב המאירי (פסחים צח:): "ויקריבו כולן שלמים לאחר זמן הפסח ולא בזמן הפסח, מפני שהשלמים טעונים סמיכה, ופסח אינו טעון סמיכה. ואם סומך בה, עובד עבודה בקדשים". (81) משנה בפסחים צח. (82) כגון באשם ובעולה, שאף הם זכרים. ואינם שווים לא בענין אכילה ולא בענין מתן דמים. (83) פירוש, כשאין דמי הבהמות שוים, יביא עולה בסכום כסף שהיה שוה הקרבן היפה, שמא העולה היתה היותר חשובה, וכמו כן האשם יביא בדמי היפה, שמא הוא היה השווה יותר. (84) והו' בשביל הפסח שקרב עתה לשם שלמים, שמותר הפסח קרב שלמים, שמא הוא החשוב ביותר. (85) כגון שהיה אחד מהם שוה דינר אחד, השני שנים והשלישי שלשה, בסך-הכל ששה דינרים, והוא צריך לקנות כל אחד מהם בשלשה, בסך-הכל תשעה, ונמצא מפסיד שלשה דינרים. (86) פרק ו הלכה ה. (87) פסחים צח: לדעת רבנן החולקים על ר' שמעון.

- 1 ו. מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר
- 2 והרי שניהן עומדין - יקריב אי זה מהן שירצה
- 3 לשם פסח⁶⁶, והשני יקרב שלמים⁶⁷. מצאו אחר
- 4 ששחט פסחו - הרי זה יקרב שלמים⁶⁸. וכן אם
- 5 המיר בזה הנמצא⁶⁹ אחר שחטיטה - הרי תמורה זו
- 6 תקרב שלמים⁷⁰. אבל אם מצאו קדם שחיתת זה
- 7 שהפריש, הואיל וזה הנמצא ראוי להקריבו פסח
- 8 וראוי להקריבו שלמים, כמו שפארנו⁷¹, אם המיר
- 9 בזה הנמצא, בין קדם שחיתת המפרש תחתיו בין
- 10 אחר שחטיטה - אין תמורתו קרבה, אלא תרעה עד
- 11 שיפול בה מום, ויביא בדמיה שלמים⁷².

(66) כדברי חכמים בברייתא יומא (סד). (67) כדברי ר' ליעזר בירושלמי פסחים פ"ט ה"ו, ומה ששינו במשנה פסחים צו: "הפסח שנמצא קודם שחיתת הפסח, ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים", אינו אלא למאן-דאמר "בעלי חיים נדחים", אבל לפי מה שפסק רבינו, ש"בעלי חיים אינם נדחים" (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כג), - השני עצמו קרב שלמים (כספ-משנה, ועיין ראב"ד). וראה למעלה הלכה ח והערה נט. (68) שם במשנה פסחים צו: "נמצא אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים". שכיון שנמצא לאחר שחטיטה - לא קבעתו שעת השחטיטה בשם פסח ואינו דחוי. (69) שאמר: זו תמורת זו, שדין הוא שהתמורה אף היא קודש. (70) שם במשנה, "אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים וכן תמורתו". (71) בהתחלת הלכה זו. (72) אף-על-פי שסובר רבינו "אין בעלי חיים נדחים" - כיון שאין לשני קדושה אחת בלבד אלא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים, אין בו כח להתפס לתמורתו להיקרב בעצמו, אלא ירעה עד שיסתאב (כספ-משנה, עיין שם).

- 12 ז. פסח שעברה שנתו⁷³ ושלמים הבאים מחמת
- 13 הפסח⁷⁴ - הרי הם בשלמים לכל דבר⁷⁵: טעונין
- 14 סמיכה⁷⁶ ונסכים⁷⁷ ותנופת חזה ושוק⁷⁸, מה שאין פן
- 15 בפסח⁷⁹.

(73) כלומר, הופרש בתוך שנתו, ולפני שהגיע זמן ההקרבה מלאה לו שנה, וראה למעלה פ"א הלכה א, שאין שוחטין

קנב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ט אייר – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אלקין צאן ובקר, וכי פסח מן הבקר בא, והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים? אלא מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר (שהוא שלמים). (102) פסחים פט: בברייתא. שהפרישו מעות לשם קניית פסח או חגיגה, והלך הוא ומינה אותם על שלו, והם נתנו לו את המעות כל אחד לפי חלקו. (103) חגיגת ארבעה עשר, שאף היא באה לכל המנויים (רש"י). [והמאירי שם כתב: "שלא היתה נאכלת אלא למנויים". אבל זה אינו אלא לבן תימא (פסחים ע.), אבל לדעת חכמים אין דינה כפסח, ראה להלן פרק י הלכה יב, ובפ"ח מהלכות חמץ ומצה ולחם-משנה שם, ובצל"ח פסחים ע.]. (104) שקדושת המעות (שהפרישו לשם פסח או חגיגה) נתחללה על הטלה שנמנו עמו, והמעות יוצאות לחולין. (105) כלומר, אין חילול אלא כשהקדש נתפס על דבר של חולין, אבל אם שניהם הקדש אין מתחלל הקדש על הקדש, וכאן הרי הוקדש הפסח והוקדשו המעות. (106) שאם ימנו אחד על פסחו, שיהיו המעות חולין ביד מי שימנו. ולא רק לצרכי הפסח, כמו עצים לצלייתו ומצה ומרור, אלא אפילו לקנות בגד לעצמו. ורכבי בפסחים צ. וכמאן דמיקל בפלוגתא דרבה ורבי זירא. ולמדו כן גם מהפסוק "אם ימעט הבית מהיות משה" - "החיה עצמך מן השנה", כלומר: קנה לעצמך כל צרכיך. וראה משנה-למלך.

יא. **עצים של צליית הפסח - בפסח. וכן מצה ומרור, הואיל והן מקשרי הפסח - הרי הם בפסח. ואם לקח ממעות הפסח ממי שמנה אותו עמו כדי למנותו עמו במצה ומרור או להיות לו חלק בעצים שצולה בהן - הרי המעות חליין.**¹⁰⁷

(107) המדובר כאן כשקיבל המעות שהפריש חבירו לפסח - עבור עצים או עבור מצה ומרור (משנה-למלך). והשמיענו בזה, שלא רק אם מקבל המעות עבור הפסח, המעות חולין, אלא אף אם מקבל המעות עבור עצים או עבור מצה ומרור - המעות מתחללים, שהמצה ומרור והעצים לצלייה הם כפסח עצמו. ודבר זה לא נזכר בגמרא, ולמדו מתוך מה שאמרנו בסוגיא שם אליבא דמאן דמיקל (שרבינו פוסק כמותו, ראה למעלה), שהמחלוקת של רבי וחכמים אינה אלא לקנות במעות חלוק וטלית שאינם צרכי הפסח, אבל בעצים ומצה ומרור, אפילו חכמים מודים שמותר לקנות - הרי שהם כפסח עצמו (משנה-למלך). וצריך לומר שגם זה משום על-מנת כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהם, כנ"ל.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ו

פרק חמישי

1) יבאר קרבן פסח-שני ומי חייב להביאו ואם דוחה שבת, ואם מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו מעכבים הפסח.

א. **מי שהיה² טמא³ בשעת שחיטת הפסח, שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה⁴, או נאנס באנס אחר, או ששגג⁶ ולא הקריב בראשון - הרי זה מביא פסח בארבעה עשר לחדש השני בין הערפים⁸. ושחיטת פסח זה מצות עשה בפניו**

(88) "ולמה לא יקרב? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות, והבכור לשני ימים, ואינו נאכל אלא לכהנים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול ואין ממעטים באכילתם" (פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב). (89) ראה פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. (90) שמא הפסח היה היפה שבהם. (91) שהפסח שנפל בו מום, יש לו פדיון. אבל בכור בעל מום אינו נפדה (פ"ג מהלכות תמורה הלכה ב). (92) שמותר הפסח מקריבו שלמים, ואם לא קרב פסחו - מקריבו פסח.

ט. **המפריש⁹³ פסחו עד שלא נתגייר⁹⁴ ונתגייר, עד שלא נשתחרר⁹⁵ ונשתחרר, עד שלא הביא שתי שעירות והביא⁹⁶ - הרי זה מקריבו לשם פסח⁹⁷; שאין בעלי חיים נדחין⁹⁸, כמו שבארנו בפסולי המקדשין⁹⁹.**

(93) לפי ירושלמי פסחים פ"ל הלכה ב, ראה להלן. (94) שאז אינו ראוי לפסח, ראה להלן פ"ט הלכה ז. (95) כלומר, חצי עבד כנעני וחצי בן חורין, שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה כולו בן חורין (למעלה פ"ב הלכה י"ג), ובהגהות "טוב ירושלים" על הירושלמי שם נדחק בזה. (96) קטן שהפריש פסח כדי להקריבו לאחר שיגדיל והגדיל. והמדובר כשהיה בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד, שהוא "מופלא סמוך לאיש" שנדרו נדר והקדשו הקדש (ראה בכסף-משנה למעלה פ"ב הלכה ד). (97) אע"פ שבשעה שהפרישו לא היו מחוייבים, ועכשיו כשהשתחרר או נתגדל או נתגייר, הוא כאדם אחר, יכול להקריב את הפסח הזה, משום שבעלי חיים אינם נדחים, וראוי עכשיו הפסח להקרבה. ואילו היה דבר זה לאחר שחיטה היה הקרבן נדחה, אבל אם הקריבו עליו כשהיה קטן, ושוב גדל - יצא בקרבן שהקריבו עליו בקטנותו (לקמן פ"ה הלכה ז). (98) בירושלמי פסחים פ"ח ה"ב: "א"ר יוחנן, הפריש פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר; עד שלא נשתחרר ונשתחרר; עד שלא הביא ב' שעורות והביא ב' שעורות, צריך להמנות על פסח אחר", וסובר רבינו שזה אינו אלא למאן-דאמר בעלי חיים נדחים, ור' יוחנן לשיטתו שסבר כן ביומא סד (אור שמח). אבל לדעת רבינו שאין בעלי חיים נידחין, הרי זה מקריבו לשם פסח (כסף-משנה). (99) פ"ג הלכה כג.

י. **המפריש מעות לפסחו והותירו¹⁰⁰ - יביא המותר שלמים¹⁰¹. הממנה אחרים¹⁰² על פסחו ועל חגיגתו¹⁰³ - הרי המעות שיקח מהן בחלקם חליין¹⁰⁴. אף על פי שזה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש מעות לפסחו, ולקח ממנו המעות ומנחו על פסחו¹⁰⁵ - הרי המעות חליין; שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ואת חגיגתן ואת מעות פסחיהן וחגיגתן¹⁰⁶.**

(100) הפריש סכום כסף כדי לקנות שה או כבש לקרבן פסח, והשיג שה או כבש בפחות מן הסכום שהפריש. (101) פסחים ע: "אמר רב נחמן וכו' מניין למותר הפסח שקרב שלמים, שנאמר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה'

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ט אייר – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת, ואם שגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת, כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת". וראה בהשגת הראב"ד. ואף-על-פי שבגמרא שם הקשו: "ואלו חייבין בהכרת וכו' אילמאי אשוגג ונאנס, שוגג ונאנס בני כרת נינהו?" ולא פירשו כדברי רבינו הג"ל, - היינו, משום שרצו ליישב המשנה גם לדעת רבי נתן, שאין חיוב כרת בפסח שני, אבל לפי ההלכה שיש חיוב כרת בפסח שני, וכדעת רבי, המשנה מתפרשת היטב כנ"ל (לחם-משנה). וראה להלן ה"ט ובהערה.

ג. ומי שְׁהִיָּה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְשָׁחַט וְזָרְקוּ עָלָיו¹⁸ אֶת הַדָּם, אָף עַל פִּי שֶׁבֶא לְעֵרֹב - לֹא הִרְצָה, וְחֵיב בַּפֶּסַח שֶׁנִּי¹⁹.

(18) שלוחיו. (19) פסחים צב, ב. כדעת רב ששת, שזה שהוא בדרך רחוקה נדחה הוא מן הפסח כמו טמא, ולפיכך אם שחטו וזרקו עליו – לא הורצה (ויתכן, כי מי שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו שהרי הוא אנוס ואינו בדרך רחוקה (להלן ה"ט) – אם שחטו עליו, הורצה, וראה להלן ה"ז והערה לז).

ד. טָמֵא שֶׁיָּכֹל לְטַהֵר בַּפֶּסַח רִאשׁוֹן²⁰ שֶׁלֹּא טָבַל אֶלָּא יָשַׁב בְּטִמְאָתוֹ עַד שֶׁעֲבַר זְמַן הַקֶּרְבֵּן, וְכֵן עָרַל²¹ שֶׁלֹּא מָל עַד שֶׁעֲבַר זְמַן הַקֶּרְבֵּן - הֵרִי זֶה מִזִּיד בְּרִאשׁוֹן²². לְפִיכָךְ, אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנִי אֶפְלוּ בְּשִׁגְגָה - חֵיב כֶּרֶת²³.

(20) כגון הנוגע בנבילה ושרץ וכיוצא בהן, שהם טובלים ושוחטים עליהם אחר טבילתם (להלן פ"ו ה"ב). וראה למעלה ה"א והערה ג. (21) ישראל, אבל גוי שנתגייר ומל וטבל בערב הפסח - אין שוחטין עליו, ראה להלן פ"ו ה"ז. (22) ברייתא, פסחים סט, ב: "יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהיה טהור ושלא היה בדרך רחוקה, ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מניין? תלמוד-לומר והאיש". (23) כדין הזיד בראשון, למעלה ה"ב.

ה. כֶּשֶׁם שֶׁמִּילַת עֲצָמוֹ מְעַכְבֶּתוֹ מְלַעֲשׂוֹת פֶּסַח²⁴, כֵּן מִילַת בְּנֵי הַקִּטְנִים²⁵ וּמִילַת כָּל עֲבָדֶיךָ²⁶, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קִטְנִים²⁷, מְעַכְבֶּת אוֹתוֹ; שֶׁנֶּאֱמָר: הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאִזּוֹ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ²⁸. וְאִם שָׁחַט קֹדֶם שִׁימוּל אוֹתָם - הַפֶּסַח פָּסוּל²⁹. וְכֵן טְבִילַת אֲמֹהָתָיו לְשֵׁם עֲבָדוֹת מְעַכְבֶּתוֹ³⁰. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּבִלָה, שֶׁהַטְּבִילָה לְשִׁפְחוֹת כְּמִילָה לְעֲבָדִים³¹.

(24) שנאמר (שמות יב, מח): "וכל ערל לא יאכל בו". ובמכילתא (שם): "למה נאמר, לפי שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו, אבל ישראל ערל - שומע אני יהא כשר לאכול פסח, ת"ל וכל ערל לא יאכל בו". ואין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, ראה למעלה פ"ב ה"ג. (25) שחייב למולם. אבל גדולים אינו חייב למול, שהרי הם חייבים למול עצמם (פ"א מהל' מילה ה"ב). ועי' בפירוש המשניות, שבת פ"ט מ"ו. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה ב

1 עֲצָמָהּ, וְדוּחָהּ אֶת הַשֶּׁפֶת¹⁰; שְׁאִין הַשְּׁנִי תִשְׁלֹמִין
2 לְרִאשׁוֹן, אֶלָּא רָגַל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. לְפִיכָךְ חֵיבִין עָלָיו
3 כֶּרֶת¹¹.

(2) משנה, פסחים צב, ב. (3) שנאמר (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". (4) כלומר: זבים וזבות נדות ויולדות ובוועלי נדות, שאינם יכולים לאכול את הפסח בליל חמשה עשר בניסן, שאין שוחטים עליהם, שאילו הנוגע בנבילה ושרץ הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול (להלן פ"ו ה"א). וההבדל ביניהם לענין כרת, ראה להלן ה"ב-ד. (5) שנאמר (במדבר שם) "איש איש כי יהיה וגו' בדרך רחוקה וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". (6) משנה, שם. ונלמד מן הכתוב (שם) "איש איש כי יהיה טמא", "איש איש, ריבה אנוסים ושוגגים" (ירושלמי פ"ט ה"א). (7) חודש אייר. (8) כמו שנאמר (במדבר שם) "איש איש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו". (9) בכת"י תימן ובדפוס רומי: "בפני עצמה". וכרבי, שם צג, א. ראה להלן. (10) משנה, שם צה, א. שכל שנאמר בו "במועדו" דוחה את השבת (פסחים סו). ופסח שני נאמר בו (במדבר שם, יג) "כי קרבן ה' לא הקריב במועדו". ולדעת רבי, שהיא מצוה בפני עצמה, הכוונה לפסח שני (שם צג). וראה רש"י שם צה: ד"ה דוחה. (11) על פסח שני, כרבי (שם צג). הסובר ש"יחדל לעשות הפסח ונכרתה", היינו שלא עשה פסח ראשון, ו"כי קרבן ה' לא הקריב במועדו", היינו שלא עשה פסח שני שחייב כרת בשניהם. ואילו לרבי נתן, שאמר "פסח שני תשלומין לראשון" – אין חייבין כרת על השני, ו"לא הקריב במועדו" היינו ראשון (שם צג:).

4 ב. כִּיצַד¹² מִי שֶׁשָּׁגַג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא הִקְרִיב בְּרִאשׁוֹן,
5 אִם הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּשִׁנִּי - חֵיב כֶּרֶת¹³; וְאִם שָׁגַג
6 אוֹ נֶאֱנַס אָף בְּשִׁנִּי - פָּטוּר¹⁴. הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב
7 בְּרִאשׁוֹן - הֵרִי זֶה מִקְרִיב בְּשִׁנִּי¹⁵; וְאִם לֹא הִקְרִיב
8 בְּשִׁנִּי, אָף עַל פִּי שֶׁשָּׁגַג - הֵרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת¹⁶, שֶׁהִי
9 לֹא הִקְרִיב קֶרְבֵּן ה' בְּמוֹעֲדוֹ וְהִיָּה מִזִּיד. אֲבָל מִי
10 שֶׁהִיָּה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן,
11 אָף עַל פִּי שֶׁהִזִּיד בְּשִׁנִּי - אֵינוֹ חֵיב כֶּרֶת, שֶׁשֶּׁפֶר
12 נִפְטָר בַּפֶּסַח רִאשׁוֹן מִן הַכֶּרֶת¹⁷.

(12) חיוב הכרת בשני. (13) שם צג, ב: "שגג בראשון והזיד בשני, לרבי חייב". (14) שם: "שגג בזה וזכה, דברי הכל פטור". (15) שם בגמרא, שגם מזיד בכלל. וב'ירושלמי' (פ"ט ה"א) אמרו: "מזיד מניין (= שמביא פסח שני), אמר רבי זעירה, "והאיש" לרבות את המזיד". (16) שם צג, ב: "הזיד בראשון ושגג בשני, לרבי ולרבי נתן חייב". וראה למעלה פ"א ה"ב ובמה שכתבנו שם. (17) במשנה, שם: "אם כן, למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה, שאלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת". וכתב רבינו בפירוש המשניות, שם: "שטמא ושהיה בדרך רחוקה בפסח ראשון ולא עשו את השני אף במזיד, אינו חייב כרת, שכבר נפטר מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת, ונדחה

למעלה ה"ג) – הרי שכל שהוא פטור רק משום שהתורה חסה עליו – אם עשה הורצה ופטור מפסח שני, והרי גם קטן אינו פטור מעונש אלא משום "דרחמנא הוא דחס עליה" (סנהדרין נה:). והרי הוא כמו שהיה בדרך רחוקה לדעת רב נחמן, שאם שחטו עליו הורצה ופטור מפסח שני (וראה למעלה ה"ג והערה יח). אבל יש להבין איך יצא ידי חובתו בפסח שהקריבו עליו כשהיה קטן. וראה ב'מגן אברהם' סי' רסז ס"ק א, ד"ה וצ"ע).

ח. נָשִׁים שֶׁנִּדְּחוּ לְשָׁנִי, בֵּין מִפְּנֵי הָאֲנָס וְהַשְּׁגָגָה בֵּין מִפְּנֵי הַטְּמְאָה וְדֶרֶךְ רְחוּקָה - הֲרִי פֶּסַח שְׁנִי לָהֶם רְשׁוּת: רָצוּ שׁוֹחֲטִין, רָצוּ אִין שׁוֹחֲטִין. לְפִיכָף אִין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי עֶצְמָן בְּשִׁבְתָּ בְּפֶסַח שְׁנִי³⁹. אָכַל אִם הָיְתָה הָאִשָּׁה אַחַת מִבְּנֵי חֲבוּרָה - מִתְּרִי⁴⁰. וְאִי זִוִּי⁴¹ הִיא דֶּרֶךְ רְחוּקָה? חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיל⁴² חוּץ לַחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם⁴³.

39) אבל בחול שוחטין עליהן בפני עצמן אפילו בפסח שני, ראה למעלה פ"ב ה"ד, ובהערות שם. 40) כרבי יהודה (פסחים צא:). שאמר: אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני עושין אותה טפילה לאחרים. וראה למעלה שם. 41) בכת"י תימן, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכן נראה בדפוס רומי. 42) משנה, פסחים צג, ב: "איוז היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר וכו'". והלכה כרבי עקיבא (פירוש המשנה, שם). ואמר עולא (שם): "מן המודיעים לירושלים, חמשה עשר מילין". 43) (ולא תלו הדבר בקרבת מקום לעזרה, אלא לחומת ירושלים, שצריך שיהא ראוי להיות בשעת התחלת השחיטה (ראה להלן) במקום שראוי לאכילת הפסח). וכן מורה לשון הגמרא שם: "מן המודיעים לירושלים".

ט. מִי שֶׁהָיָה בֵּינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר עִם עֲלִית הַשָּׁמֶשׁ⁴⁴ חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיל אוֹ יוֹר - הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ רְחוּקָה. הִיָּה בֵּינוֹ וּבֵינָה פָחוֹת מִזֶּה - אִינוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם אַחֵר חֲצוֹת⁴⁵ פְּשִׁימָלָף פְּרָגְלִיו בְּנִחַת⁴⁶. הֲלָף וְלֹא הִגִּיעַ מִפְּנֵי שֶׁעָכְבוּהוּ הַבְּהֵמוֹת בְּדַחְקָם⁴⁷, אוֹ שֶׁהָיָה בִירוּשָׁלַיִם וְהָיָה חוּלָה פְּרָגְלִיו וְלֹא הִגִּיעַ לְעִזְרָה עַד שֶׁעָכַר זִמָּן הַקָּרָבָן⁴⁸ - הֲרִי זֶה אָנוֹס וְאִינוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה⁴⁹. מִי שֶׁהָיָה חֲבוּשׁ⁵⁰ חוּץ לַחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם⁵¹ וְהִבְטִיחוּהוּ לָצֵאת לָעֵרֶב - שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁵², וְכִשְׁנִיצָא לָעֵרֶב - יָאָכַל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה חֲבוּשׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל⁵³; אָכַל אִם הָיָה חֲבוּשׁ בְּיַד עוֹבְדֵי פֹכְכִים - אִין שׁוֹחֲטִין עָלָיו⁵⁴ עַד שֶׁנִּיצָא⁵⁵. וְאִם שִׁחְטוּ עָלָיו וְנִיצָא - הֲרִי זֶה אוֹכַל; וְאִם לֹא יִצָּא - פֶּטוּר מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי, שֶׁהֲרִי נִשְׁחַט עָלָיו⁵⁶. וְכֵן הָאוֹנָן⁵⁷ וְהַחוּלָה וְהַזָּקֵן שֶׁהֵם יְכוּלִים לְאָכַל⁵⁸ שֶׁשִּׁחְטוּ עָלֵיהֶן⁵⁹, וְאַחֵר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם נְטִמָּא בְּמַת וְהֲרִי אִינָן יְכוּלִין לְאָכַל - הֲרִי אֵלּוּ פֶּטוּרִין מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי⁶⁰.

אות ב. 26) הכנענים. 27) שחייב למול גם הקטנים וגם הגדולים. 28) במכילתא, שם: "המול לו כל זכר, מגיד שמילת זכרים מעכבתו וכו' מילת עבדים מנין, הרי אתה דן: נאמר כאן "אז", ונאמר להלן "אז" ("וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו"), מה להלן מילת עבדים, אף כאן מילת עבדים". וראה ביבמות ע, ב. עא, א. 29) למד כן מדברי הגמרא ביבמות עא, א – שאלו, למה הוצרך פסוק מיוחד למילת זכריו שמעכבתו מאכילת הפסח, והלא כבר עכבוהו בשעת ההקרבנה, הרי שאף בדיעבד פסול ('אור שמח'). 30) כן הוא בתוספתא פסחים פ"ח: "מי שהיו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו מלאכול". וכן במכילתא דרשב"י (שמות יב, מד) "ומלתה אותו אז יאכל בו, זה רבו, שאם היו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו לאכול פסח". וראה להלן שכשם שמעכבין מלאכול, כן מעכבין מלעשות. 31) ראה יבמות מו, ב: "ורבי יהושע, טבילה באמהות מנלן, סברא הוא, דא"כ במה נכנסו תחת כנפי השכינה". ומכיון שהטבילה בשפחות כמילה בעבדים – כשם שמילה בעבדים מעכבת גם לאכילתו (להלן פ"ט ה"ט) וגם לעשייתו, כמבואר כאן, כמו כן טבילה בשפחות.

1. הַקָּטָן - אִין מִילַת עֲבָדָיו וְטַבִּילַת שְׁפֹחוֹתָיו
2. מְעַכְבָּתוּ מִלְּהַמְנוֹת עַל הַפֶּסַח³²; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל עֶבֶד
3. אִישׁ³³ - לְהוֹצִיא אֶת הַקָּטָן³⁴.

32) עם בני חבורה גדולים. ראה למעלה פ"ב ה"ד: "ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה". 33) וגו': "מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". 34) מכילתא דרשב"י (שם): "יכול אף עבדי קטן יהו מעכבין אותו לאכול פסח, ת"ל עבד איש, עבדי איש מעכבין אותו לאכול פסח, ואין עבדי קטן מעכבין אותו לאכול פסח" (ובמכילתא דרבי ישמעאל, מפורש שעבדי קטן מעכבין אותו, ראה בסוף-משנה), וסובר רבנו דמ'גזירה שוה' של "אז-אז" למדים שגם להקריב את הפסח אין מעכבין אותו מילת עבדיו וטבילת אמהותיו של הקטן.

4. גַּר שֶׁנִּתְגַּדֵּר בֵּין פֶּסַח רֵאשׁוֹן לְפֶסַח שְׁנִי, וְכֵן קָטָן
5. שֶׁהִגְדִּיל בֵּין שְׁנֵי פֶסָחִים³⁵ - הִיבִין לְעֲשׂוֹת פֶּסַח
6. שְׁנִי³⁶. וְאִם שִׁחְטוּ עָלָיו³⁷ בְּרֵאשׁוֹן - פֶּטוּר³⁸.

35) בין פסח ראשון לפסח שני. 36) כרבי, בפסחים צג, א - שאין פסח שני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו, ראה למעלה ה"א. 37) כלומר, על הקטן (כסף-משנה). 38) אף כי בעת ששחטו עליו הראשון לא היה בר חיוב - פטור הוא לעשות פסח שני, מכיון ששוחטין עליו וממנים אותו על הפסח, שנאמר (שמות יב, ג) שה לבית אבות, מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' (פסחים פח). נפטר הוא בכך מלהקריב פסח שני (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (ואסמכתא לכך, מה שאמר רב נחמן (שם צב:). שמי שהיה בדרך רחוקה שפטור מקרבן פסח ושחטו וזרקו עליו, הורצה ופטור מפסח שני, משום ש"מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד תבוא עליו ברכה" (אלא שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת רב ששת, שמי שהיה בדרך רחוקה הרי הוא כטמא ונדחה, ראה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי א' סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

דכתיב (צפניה ג, יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב". (55) שמא יביאו את הפסח לידי פסול (משנה, שם). ויש להבין למה לא העתיק רבינו שעם אחרים מותר לשחוט עליו, כמפורש במשנה שם (לחם-משנה). (56) משנה, שם. (57) שמת לו מת אחר חצות היום ושכבר נתחייב בקרבן פסח, אבל אם מת לו מת קודם חצות – אין שוחטין עליו, אלא ידחה לפסח השני, ראה להלן פ"ו ה"ט. (58) כזית, שוחטין עליהם עם אחרים ולא בפני עצמן (משנה שם, ולמעלה פ"ב ה"ג-ד) "הואיל ואכילתם מעוטה, שמא ישאירו הפסח ויביאוהו לידי פסול" (למעלה שם ה"ד). ובכת"י תימן: "וכן האונן והחולה והזקן שאינן יכולין לאכול", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו שאינן יכולין לאכול הרבה. (59) בפני עצמן. (60) משנה, שם: "על כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן, שמא יביאו את הפסח לידי פסול, לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני". וכתב רבינו בפירוש המשנה, שם: "וכאשר הודיענו שהם ראויים, אמר לפיכך אם אירע בהם פסול, ר"ל אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם ואעפ"י שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת שאינם יכולים לאוכלו בלילה, פטורים הם מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויין לעשות פסח".

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ו

פרק נשיין

(1) יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת.

- א. אי זהו טמא שנגדחה לפסח שני? כל מי שאינו יכול לאכול את הפסח בלילי חמשה עשר בניסן מפני טמאתו, כגון זבים² וזבות³, נדות ויולדות⁴ ובועלי נדות⁵. אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה עשר⁶ - הרי זה טובל, ושוחטין עליו אחר שיתבלי, ולערב פשיעריב שמשו אוכל את הפסח.

(2) ברייתא בפסחים צג. "הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחליי החללים שהיא מתקבצת בהן וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה המוזרת". (3) "אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלושה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה". (4) והיא כרבי יהודה האומר נשים בפסח שני רשות. (5) שהן כנידות, כמו שכתוב (ויקרא טו, כד) "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו וטמא שבעת ימים". וכל אלו טמאין בטומאה ארוכה (=כלומר, טומאתם אינה טומאת ערב - רש"י שם). וכגון שנטמאו ביום י"ד או לפני יום י"ד ויום י"ד אינו יום האחרון לטומאתם. (6) שהוא טמא רק טומאת ערב, ואינו מחוסר כיפורים (=אינו צריך להביא קרבן). (7) ואף על פי שאינו טהור עד שיעריב שמשו - הרי שוקע מאליו ואינו מחוסר מעשה טהרה, אבל לפני הטבילה אין שוחטין עליו,

(44) כן משמע בגמרא שם, שמה שאמרו חמשה עשר מילין, הוא משעת הנץ החמה ולא מעלות השחר. (45) כן מפרש רבינו, מה שאמר עולה (שם צג): "כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה", דהיינו בשעת התחלת זמן השחיטה. (וכן נראה שם בסוגיא, מדברי רבי יהודה שאמר: "כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה", והיינו ודאי בשעת התחלת זמן אכילה, כמו שכתבו ה'תוספות', שהרי הלכה כרבי עקיבא שהפסח נאכל כל היום מן התורה (להלן פ"ח ה"ט), ולמה לא נתנו לו מרחק של שלשה מיל? אלא על-כרחך שמדובר בתחילת זמן אכילה, ואם כן הוא-הדין ש"בשעת שחיטה" לעולה, היינו תחילת זמן שחיטה. ועוד שאם לדברי עולה – סוף זמן שחיטה, מה בינו לבין רב יהודה? ועי' 'תוספות' שם ד"ה רב יהודה. (46) אבל אם אינו יכול להגיע אלא בסוסים ובפרדים, הרי זו דרך רחוקה (שם צה). (47) שם צד, א: "היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרנות המעכבות אותו, יכול לא יהא חייב, ת"ל (במדבר ט) ובדרך לא היה. הרי לא היה בדרך". וראה בסמוך. (48) ב'ירושלמי' פסחים פ"ט ה"ב: "ותניי תמן, היה נתון מן המודיעית ולפנים, ורגליו רעות, יכול יהא חייב ת"ל וחדל, יצא זה שלא חדל". וראה מה שנכתוב בהלכה זו בסמוך. (49) שתי הברייתות הנ"ל שבבבלי ו'ירושלמי' נראות לכאורה כסותרות: הברייתא בבבלי מחייבת את זה שעמד לפניו מן המודיעים, ואינו יכול ליכנס מפני הגמלים, ואילו הברייתא ב'ירושלמי' פוטרת את זה שנתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות (ועי' ברש"י שם צד). וכדי ליישב, פירשן רבינו כדלהלן: הברייתא בבבלי מדברת באופן שהזיד בשני, והיא משמיעה לנו שבאופן זה אינו כדרך רחוקה שפטור אף אם הזיד בשני (ראה למעלה ה"ב), אלא דינו כאונס אחר (ראה למעלה שם). ואילו הברייתא ב'ירושלמי' מדברת באופן ששגג בשני, והשמיעה לנו שדינו כאונס אחר ופטור מן הכרת כששגג בשני, וראה בראב"ד וסוף-משנה. (50) משנה, פסחים צא, א: "מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים וכו' שוחטין עליהן". (51) שאין להביא את הפסח לשם, שהרי אסור להוציא את הפסח מירושלים, ואם יצא פסול (להלן פ"ט ה"ב). לכך אין שוחטין עליו רק אם הבטיחוהו לצאת מהמאסר, אבל אם היה חבוש בתוך חומת ירושלים אפילו לא הבטיחוהו לצאת - שוחטין עליו, שהרי אפשר להכניס את הפסח לשם ('ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ו: "בנתון חוץ לירושלים, אבל בנתון בתוך ירושלים אפילו לא הבטיחו כמי שהבטיחו"), ואפילו חבשוהו גויים שוחטין עליו בפני עצמו, שהרי אפשר להכניס לשם את הפסח (פסחים, שם). (52) בפני עצמו (לחם-משנה). וראה להלן בסמוך. (53) כדי לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון. אי נמי, כדתיניא (כתובות לג): אם יקום ויתהלך בחוץ וגוי מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו (רש"י שם) – אז שוחטין עליו בפני עצמו (בבלי פסחים שם, מימרא של רבי יוחנן). (54) בפני עצמו. פסחים, שם: "לא שנו אלא בית האסורים דעכו"ם (שכתוב בתהלים קמד, ח, אשר פיהם דיברו שוא וימינם ימין שקר, 'ירושלמי' שם, ולא יקיימו הבטחתם להוציאו והפסח יבוא לידי פסול), אבל בית האסורים של ישראל שוחטין בפני עצמו, כיון דאבטחינהו – מפיק ליה,

קנו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי א' סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

15 וְטָבַל בְּשִׁבְעֵי¹⁸ - שֹׁחֲטִין עָלָיו וְהוּא אוֹכֵל לְעֶרְבֹ. 16
16 וְאִם רָאָה זֹכֵב¹⁹ אַחֵר שֹׁנֵזֶק הָדָם - הָרִי זֶה פְּטוּר
17 מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי²⁰. וְכֵן שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם²¹ -
18 טוֹבֵלֶת בְּיוֹם הַשְּׁמוּרָה²², כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּכִיאוֹת
19 אֲסוּרוֹת, וְשֹׁחֲטִין עָלֶיהָ²³ וְהִיא אוֹכֵלֶת לְעֶרְבֹ. וְאִם
20 רָאָתָה דָם אַחֵר שֹׁנֵזֶק דָם הַפֶּסַח - פְּטוּרָה מִלְעֲשׂוֹת
21 פֶּסַח שְׁנִי²⁴. וְאִין שֹׁחֲטִין עַל הַנֶּגְדָה בְּשִׁבְעֵי שָׁלָה²⁵,
22 שֶׁהִרִי אֵינָה טוֹבֵלֶת עַד לַיִל שְׁמִינִי²⁶, וְאֵינָה רְאוּיָה
23 לְאָכֹל קֳדָשִׁים עַד לַיִל תְּשִׁיעִי²⁷.

(16) של זיבה, שצריך לספור שבעה ימים שלא יראה בהם
ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן.
(17) ויום השביעי חל בי"ד ניסן. (18) אבל לא לפני שטבל,
וכרב יהודה אמר רב שאמר שוחטין וזורקין על טבול יום
ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ורבינו פוסק כמותו.
(19) הזב בעל שתי הראיות ראה ראייה שלישית של זוב.
(20) ברייתא בפסחים פא. שבעת שזרקו את הדם היה טהור
ויצא ידי חובתו בפסח זה. (21) היא זבה קטנה שראתה
דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד
עשר יום שלאחרי שבעת ימי הנידה. ונקראת שומרת יום
כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא,
ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה משכמת
למחר וטובלת אחר שתנן החמה ומשמרת כל היום, אם לא
ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי
היא מותרת לבעלה לערב. (22) ואינה צריכה לחכות
לטבול לערב. (23) אחר שטבלה. אבל זבה גדולה שהיא
חייבת בקרבן אין שוחטין עליה. (24) משום שאינו צריך
שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, טהור כולו, כי אם
מקצתו, שמקצת היום ככולו, ומכיוון שבעת שזרקו את הדם
הייתה טהורה יצאה ידי חובתה בפסח זה. (25) שם ז': אף
כי אינה מחוסרת כיפורים, שאין עליה להביא קרבן, בכל
זאת אין שוחטין, כדלהלן. (26) כמו שנאמר (ויקרא טו,
יט) "שבעת ימים תהיה בניתה", ודרשו בברייתא פסחים
שם "תהא בניתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת
טבילה ואין שוחטין עליה. (27) כלומר, חוץ מהטעם הנ"ל
יש עוד טעם נוסף, שאפילו למי שסובר שוחטין וזורקין על
טמא שרץ, אין זה אלא אם הוא ראוי לאכול לערב, אבל זו
אינה ראוייה לאכול לערב, עד ליל תשיעי, וכן הוא בגמרא
שם.

24 ד. מְחַסְרֵי פְּפוּרִים²⁸ שֹׁחֵל יוֹם הַבָּאָת קִרְבָּנוֹתֶיהֶן
25 בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר - שֹׁחֲטִין עָלֶיהֶן, וּמְקַרְבִּין
26 קִרְבָּנוֹתֶיהֶן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִסָּן בֵּין קֳדָם שְׁחִיטַת
27 הַפֶּסַח בֵּין אַחֵר שְׁחִיטַת²⁹, וְאוֹכְלִין פְּסָחֶיהֶן
28 לְעֶרְבֹ³⁰. וְאִין שֹׁחֲטִין עָלֶיהֶן עַד שְׁמִימָסוּ
29 קִרְבָּנוֹתֶיהֶם בְּיַד בֵּית דִּין³¹, שֶׁמָּא יִפְשְׁעוּ וְלֹא יִקְרִיבוּ
30 אוֹתָם.

(28) הן הזבה והיולדת, הזב (=שראה שלוש ראיות של זב)
והמצורע. ונקראו מחוסרי כפרה, שאף על פי שטהרו
מטומאתם וטבלו והעריב שמשם, לא גמרה טהרתם לאכול

שהרי הוא מחוסר מעשה הטבילה, והוא כרב יהודה אמר
רב שאמר (פסחים ז. צ. ז'): "שוחטין וזורקין על טבול יום
ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ".

1 ב. טָמֵא מֵת⁸ שֹׁחֵל שְׁבִיעֵי שָׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּאַרְבָּעָה
2 עָשָׂר, אָף עַל פִּי שֶׁטָּבַל וְהָיָה עָלָיו⁹ וְהִרִי הוּא רָאוּי
3 לְאָכֹל קֳדָשִׁים לְעֶרְבֹ¹⁰ - אִין שֹׁחֲטִין עָלָיו¹¹, אֲלֹא
4 נִדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי. שְׁנֵאמַר: וְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ
5 טָמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכֹלוּ לְעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בְּיוֹם
6 הַהוּא. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ, שֶׁשְּׁבִיעֵי שָׁלָה¹² הָיָה¹²,
7 וְעַל זֶה שֶׁאֵלּוּ¹³ אִם יִשְׁחַט עָלֶיהֶן וְהֵם יֵאָכְלוּ לְעֶרְבֹ,
8 וּפֶרֶשׁ לָהֶן שֶׁאִין שֹׁחֲטִין עָלֶיהֶן¹⁴. בְּמָה דְּבָרִים
9 אֲמֹרִים? בְּשׁוֹטְמָא בְּטִמְאוֹת מִן הַמֵּת שֶׁהַנִּזְיִר מְגַלַּח
10 עָלֶיהֶן¹⁵; אֲבָל אִם הָיָה טָמֵא בְּשָׂאָר טִמְאוֹת מִן הַמֵּת
11 שֶׁאִין הַנִּזְיִר מְגַלַּח עָלֶיהֶן - שֹׁחֲטִין עָלָיו בְּשִׁבְעֵי
12 שָׁלוֹ אַחֵר שֶׁיִּטְבֹּל וְהָיָה עָלָיו, וְכִשְׁעִירֵיב שֶׁמָּשׂו אוֹכֵל
13 פְּסָחֹ.

(8) שעליו נאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם
וטמא שבעת ימים". (9) טבל במקווה והוזה עליו מי
חטאת, כמו שנאמר (שם, יט) "והזה הטהור על הטמא ביום
השלישי וביום השביעי וחתאו ביום השביעי וכיבס בגדיו
ורחץ במים וטהר בערב". (10) שהרי נאמר (שם): "וטטהר
בערב". (11) אף על פי ששוחטין וזורקין על טבול יום
אחר - טבול יום זה חמור יותר. (12) ספרי במדבר פרשת
בהעלותך: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, לא היו
יכולין לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום
שלאחריו. נמצינו למדים שחל ז' שלהם להיות ערב הפסח".
(13) למשה רבינו. (14) אף על פי שכבר טבלו והוזה
עליהם. שאין לומר שכאן היה לפני הטבילה, אבל לאחר
טבילה שוחטין וזורקין על טבול יום זה, - למה אמר להם
משה שיעשו פסח שני, יטבלו בו ביום וישחטו עליהם?
(ראה בתוספות פסחים ז': דיבור המתחיל שחל). ודעת
הראב"ד שכאן מדובר ששחטו עליהם לפני הטבילה ואחר
שעבר זמן השחיטה באו ושאלו למשה. אבל לאחר הזאה
וטבילה שוחטין וזורקין עליהם כעל כל טבול יום אחר.
[ויש הוכחה לדעת רבינו ממה שאמרו (פסחים דז.) "איש
איש כי יהיה טמא לנפש" - "איש נדחה לפסח שני ואין
צבור נדחה לפסח שני", ואם הפסוק מדבר לפני טבילה
והזאה, איך אמרו "איש נדחה ואין צבור נדחים", הלא
הלכה היא "טומאה דחוייה בצבור", שאם אפשר לעשות
בטהרה מחזירים לעשות בטהרה (פרק ד מהלכות ביאת
מקדש הלכות יד-טז), ואם כן גם כאן צריך לטבול ולהזות,
ואז אין איש נדחה, שגם על יחיד שוחטין וזורקין כשהוא
טבול יום, וכשאין היחיד נדחה אין הציבור עושים בטומאה
(ראה בזבחים כב:), אלא על כרחנו שהמדובר לאחר
טבילה והזאה וגם אז אין שוחטין על היחיד]. (15) שנאמר
(במדבר ו, ט) "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש
נזרו וגלח ראשו" וגו'. וראה בפרק ז מהלכות נזירות על אלו
מן הטומאות הנזיר מגלח.

14 ג. זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאוּיֹת¹⁶, וְסִפֵּר שְׁבָעָה יָמִים¹⁷

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי א' סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

15 שְׂפִיּוֹם שֶׁהוּא אֶסוֹר בְּהִזְיָה מִשּׁוֹם שָׁבוֹת⁴⁵ אֵינּוּ זְמַן
16 הַקָּרְבָּן⁴⁶ שֶׁחֵיבִין עָלָיו כֶּתֶר, לְפִיכָף הַעֲמִידוֹ דְּבִרְיָהּ
17 בְּמִקְוֶה, אֶף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר גֹּזֵר לְעֵתִיד לָבוֹא
18 לַעֲמֹד בְּמִקְוֶה כֶּתֶר.

(37) שטמא שבעת ימים, כמו שנאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וצריך להזות עליו מי חטאת בשלישי ובשביעי שלו. (38) וצריך להזות עליו בו ביום. (39) משנה בפסחים סה: וכרבי עקיבא שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים (שם סט.). וכן פסק רבא שהזאה אינה דוחה את השבת. (40) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להזות ביום השביעי דווקא. וכן כתב בפרק י"א מהלכות פרה אדומה הלכה ב: "מי שהזוה עליו בשלישי ולא הזוה עליו בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה, ומזין ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה, אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". והראב"ד חולק עליו גם כאן וגם שם (כסף משנה). (41) במשנה בפסחים סה: "השיב רבי עקיבא ואמר הזאה תוכיח שהיא משום מצוה והיא משום שבות", ומפרש רש"י "הזאה תוכיח שהיא מצוה, בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח שאם לא יזה לא יעשה פסחו". אבל לדעת רבינו שפוסק למעלה הלכה ב שטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח אין שוחטין עליו מגזירת הכתוב, על כרחנו שדברי המשנה מתפרשים כששביעי שלו חל להיות בשבת י"ג ניסן, וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם. [אבל צריך עיון, שהרי גם לדעת רבינו אם נטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו (למעלה הלכה ב) וכאן אמרו סתם שהזאה אינה דוחה שבת ומשמע שגם באופן הנ"ל שבים ההזאה הוא גם זמן חיוב הכרת. ונראה שזוהי כוונת הראב"ד בהשגתו על רבינו, ועיין כסף משנה]. (42) הפסח. (43) למעלה הלכה ב, שטמא מת שחל שביעי שלו ב"ד אין שוחטין עליו. (44) כלומר, למה קיימו דבריהם ולא ביטלו מחמת עשה שיש בו כרת כשם שעשו כן במצורע (למעלה הלכה ה), בבית הפרס (להלן הלכה ח) ובאונן (להלן הלכה ט). (45) יום השבת שחל ב"ג ניסן. (46) שהרי זמנו למחר ביום י"ד.

19 ז. וְיִשְׂרָאֵל עֲרַל⁴⁷ שֶׁמֶל בְּעֶרְבַּ הַפֶּסַח - שֹׁחֲטִין עָלָיו
20 אַחֵר שֶׁמֶל⁴⁸. אֲבָל גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בְּיוֹם אֲרֻפָּה עֶשֶׂר
21 וּמֶל וְטָבַל - אֵין שֹׁחֲטִין עָלָיו; שְׂאִינוּ אוֹכֵל לְעֶרֶב,
22 וְהָרִי הוּא כְּפֹרֵשׁ מִן הַקָּרָב⁴⁹ שֶׁצִּירָף שִׁבְעָה יָמִים
23 וְאַחֵר כֶּף יִטְהַר. גִּזְרָה שֶׁמָּא יִטְמָא גֵּר זֶה לְמַת לְשָׁנָה
24 הַבָּאָה⁵⁰ בְּיוֹם אֲרֻפָּה עֶשֶׂר וְיִטְבֵּל וְיֹאכֵל לְעֶרֶב,
25 וְיֹאמַר: אֲשַׁמְּדָּךְ כֶּף עָשׂוֹ לִי יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמֶלְתִּי
26 טָבַלְתִּי וְאִכְלִיתִי לְעֶרֶב. וְהִלּוֹא גִזְרָה זֹאת מִדְּבִרְיָהּ,
27 וּפֶסַח בְּכֶתֶר, וְהִיאֲךָ הַעֲמִידוֹ דְּבִרְיָהּ בְּמִקְוֶה כֶּתֶר
28 בְּיוֹם הַקָּרְבָּן שֶׁהוּא יוֹם אֲרֻפָּה עֶשֶׂר⁵¹? מִפְּנֵי שְׂאִין
29 הַגֵּר מִתְחַיֵּב בְּמִצְוֹת עַד שֶׁיִּמְלֹא וְיִטְבֵּל⁵², וְאֵינוּ טוֹבֵל

בקדשים עד שיביאו קרבנם (למחר). (29) אחר שחיתת הפסח. ומשמיענו שאף על פי שאסור לשחוט שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים משום שנאמר (ויקרא ו, ה) "והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים" ודרשו חז"ל (פסחים נח:): "השלמים, עליה (על של שחר) השלם כל הקרבנות כולם" - באה עשה של הקרבת פסח שיש בה כרת ודוחה עשה של "השלמה" (שם נט. והלכות תמידין ומוספין שם הלכה ד) שאם לא יקריב קרבנותיו ולא יהיה ראוי לאכול הפסח אין הפסח כשר, והרי עבר בעשה שיש בה כרת. [ובדין "שוחטין ומקריבין - קודם שחיתת הפסח" משמיענו, שאף על פי שאין שוחטין הפסח עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמא יפגעו ולא יקריבו אותם, אין זה אלא בהקרבנות קרבנותיו, שיטעו לחשוב שכיוון שכבר שחטו עליהם קרבן פסח, שוב אין עליהם כרת אף על פי שלא יקריבו קרבנותיהם ולא יאכלו הפסח, שהרי אכילת פסחים אינה מעכבת (כשאיירע לו פסול לאחר הזריקה), אבל מותר להקריב קרבנותיהם לפני שחיתת הפסח, ולא חששו שמא יפגעו ולא יקריבו הפסח, ונמצא עבר על עשה של "השלמה" מבלי שיקיים עשה של פסח שיש בה כרת - שפסח שיש בו כרת, חמור הוא בעיני בני אדם ולא יבואו לידי פשיעה. וראיה לכך, שלא נזכר בגמרא חשש זה של "שמא יפגע" אלא בקרבנותיהם ולא בפסח]. (30) להלן (הלכה ט) באונן כתב רבינו: "שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל". (31) "חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות".

1 ה. מִצְרַע שֶׁחָל שְׂמִינִי שְׁלֹ³² לְהִיֹּת בְּאַרְפָּה עֶשֶׂר
2 וְרָאָה קָרִי³³ בּוֹ בְּיוֹם - הָרִי זֶה טוֹבֵל וְנִכְנָס לְעֹזֶרֶת
3 נָשִׁים וּמִבֵּיא קָרְבָּנוֹתָיו. וְאֶף עַל פִּי שֶׁטָּבַל יוֹם אֶסוֹר
4 לְהִכְנֵס לְעֹזֶרֶת נָשִׁים, הוֹאִיל וְאֶסוֹר לְהִכְנֵס שָׁם
5 מִדְּבִרְיָהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בֵּיאַת מִקְדָּשׁ, וְיוֹם
6 זֶה הוּא יוֹם הַקָּרְבָּת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵד³⁴ - יָבוֹא עֲשֵׂה³⁵
7 שְׂשֵׁי בּוֹ כֶּתֶר וְיִדְחָה אֶסוֹר שֶׁל דְּבִרְיָהּ³⁶.

(32) דין המצורע לטבול ביום השביעי שלו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר". וביום השמיני שלו מביא קרבנותיו, כמו שנאמר (שם יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו' והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטתר ואותם לפני ה' פתח אהל מועד". (33) שהוא משתלח חוץ לשתי מחנות: מחנה שכינה ומחנה לויה ועזרת נשים מחנה לוי היא. (34) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. (35) של הקרבת הפסח. (36) איסור כניסתו של הטבול-יום לעזרת נשים.

8 ו. טָמֵא מֵת³⁷ שֶׁחָל שְׂבִיעִי שְׁלֹ לְהִיֹּת בְּשַׁבָּת³⁸ -
9 אֵין מְזִין עָלָיו³⁹ אֶלָּא לְמַחֲרָ⁴⁰. וְאֶפְלוּ חָל שְׂבִיעִי
10 שְׁלֹ לְהִיֹּת בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִסָּן וְהוּא שַׁבָּת - יִדְחָה
11 לְיוֹם אֲרֻפָּה עֶשֶׂר⁴¹; וּמְזִין עָלָיו, וְאֵין שֹׁחֲטִין
12 עָלָיו⁴², כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴³, אֶלָּא יִדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי.
13 וְהִלּוֹא אֶסוֹר הִזְיָה בְּשַׁבָּת מִשּׁוֹם שָׁבוֹת, וְהַפֶּסַח
14 בְּכֶתֶר, וְהִיאֲךָ הַעֲמִידוֹ דְּבִרְיָהּ בְּמִקְוֶה כֶּתֶר⁴⁴? מִפְּנֵי

במקום פרת בדבר זה⁶⁴; אלא שוחטין עליו וטובל
ואחר כך אוכל⁶⁵, כדי שיפרש מאנינותו ולא יסיח
דעתו⁶⁶. במה דברים אמורים? שמת לו המת אחר
חצות, שפער נתיחב בקרבן פסח⁶⁷; אבל אם מת לו
המת קדם חצות⁶⁸ - אין שוחטין עליו⁶⁹, אלא ידחה
לשני⁷⁰. ואם שחטו עליו וזרקו הדם - טובל ואוכל
לערב⁷¹. מת לו מת בשלשה עשר וקברו בארבעה
עשר - הרי הוא ביום קבורה אונן מדבריהם⁷², ואינו
תופס לילו מדבריהם⁷³. לפיכך שוחטין עליו וטובל
ואוכל לערב אף בשאר הקדשים⁷⁴. ויום שמועה⁷⁵
ויום לקוט עצמות⁷⁶ - הרי הוא ביום קבורה⁷⁷.
לפיכך, מי שלקט עצמות מתו⁷⁸ ביום ארבעה עשר⁷⁹
או ששמע שמת לו מת - שוחטין עליו⁸⁰ וטובל⁸¹
ואוכל בקדשים לערב.

61 בפרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ט כתב רבינו: "אי
זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל
עליהן, ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה
הוא אונן מדברי סופרים". ואונן אסור לאכול בקדשים כמו
שכתוב (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו".
62 משנה בפסחים צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו
לערב". 63 שנאמר (ויקרא י, יט) "הן היום הקריבו וכו'
ואכלתי חטאת היום" - היום אסור ולילה מותר (זבחים ק:).
64 שם צב. בגמרא: "קסבר אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח
לא העמידו דבריהם במקום כרת". 65 משנה שם צא:
"אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". 66 בפרק י"ב
מהלכות אבות הטומאה הלכה טו כתב: "ומפני מה
הצריכום (=לאונן ומחוסר כיפורים) טבילה לקודש, שהרי
עד עתה היו אסורין לאכול את הקודש והסיחו דעתן ושמא
נטמאו הם ולא ידעו". 67 והאנינות אינה דוחה אותו
מלשלם חיובו שנתחייב מכבר. 68 שעדיין לא חל עליו
חיוב קרבן פסח. 69 ממה שנאמר (דברים כז, ז) "וזבחת
שלמים ואכלת" ודרשו חכמים (זבחים צט:) "שלמים
כשהוא שלם מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, ומניין לרבות
בכור מעשר ופסח (שאונן אין מביאן) מרבה אני בכור
מעשר ופסח שכן אינן באין על חטא (כמו שלמים)".
70 לפסח שני בי"ד אייר. 71 כן אמר רבא (זבחים ק:)
"אידי ואידי אחר חצות - כאן קודם ששחטו וזרקו עליו,
כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו", כלומר, אם עברו ושחטו
וזרקו - כשר (כסף משנה). 72 בזבחים צט: "רב אסי
אמר וכו' כאן שמת לו מת ביי"ג קברו ביי"ד, יום קבורה לא
תפיס לילו מדרבנן". ופירש רש"י שיום קבורה גופו מדרבנן
וכו' ולילו לא תפיס אפילו מדרבנן. 73 כלומר, בליל ט"ו
אינו אונן אף מדרבנן. 74 כאוקימתא דרב אסי שם. ואילו
מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח,
שבליילה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא
העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד
- העמידו דבריהם במקום עשה (פסחים צב). 75 שבאה
לו שמועה שמת לו קרוב, והמדובר הוא ששמע בתוך
שלושים יום מיום מותו. 76 של אביו ואמו ומוליכין

1 עד שיירפא מן המילה, כמו שפארנו בענין הגרות.
2 לפיכך העמידו דבריהם במקום זה, שהרי זה המל
3 יש לו שלא לטבל עד שיכריא ולא יבוא לידי חיוב
4 קלל.

47 שנמנע מלמול מחמת איזה סיבה ואסור לו לאכול מן
הפסח, כמו שנאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו".
48 בפסחים צב. "אמר רבה בר בר חנא אמר רב יוחנן וכו'
דברי הכל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב". ותמחו
בתוספות שם דיבור המתחיל אבל, דלא מצינו בשום מקום
טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן, אבל המאירי ביבמות
עא: פירש "שנטמא במת והזה שלישי ושביעי קודם שימול
ואחר הזאת שביעי מל בערב הפסח וטבל לטומאתו - שאין
אומרים שהזאתו שנעשית כשהוא ערל אינה הזאה".
49 משנה בפסחים צב. "גר שנתגייר בערב פסח בית שמאי
אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב ובית הלל אומרים
הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר". ופוסק כבית הלל.
50 שם בגמרא: אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן
מחלוקת בערל נכרי, שבית הלל סברי גזירה שמא יטמא
לשנה הבאה ויאמר: אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי, עכשיו
נמי אטבול ואוכל, ולא ידע שאשתקד היה גוי ולא קיבל
טומאה, ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. 51 וכאן אין
מקום למה שכתב למעלה הלכה ו "שביום שהוא אסור
בהזיה אינו זמן הקרבן", כי כאן הגזירה היא לאותו יום
שעליו להקריב את הקרבן, שהוא י"ד בניסן. 52 כן הוא
בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו "גר שמל ולא טבל
או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול".

5 ח. מי שבא בבית הפרס⁵³ - הרי זה מנפח והולך⁵⁴,
6 ואם לא מצא עצם⁵⁵ ולא נטמא - שוחט ואוכל
7 פסחו⁵⁶ ואף על פי שהלך בבית הפרס. שטמאת בית
8 הפרס מדבריהן, כמו שפארנו בהלכות טמא מת,
9 ולא העמידו דבריהם במקום פרת⁵⁷, כמו שפארנו⁵⁸.
10 וכן בית הפרס שנדוש⁵⁹ - טהור לעושה פסח⁶⁰.

53 "איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר שהרי
נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השדה
וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר". 54 יקח
את העפר שהלך עליו וינפחוהו. 55 בגודל שעורה, שהוא
מטמא במגע ובמשא. 56 משנה אהלות פרק י"ח הלכה
ד "ומודים בית שמאי לבית הלל שבודקין לעושה פסח".
ובפסחים צב: "מאי בודקין אמר רב יהודה אמר שמואל
מנפח בית הפרס והולך". 57 פסחים צב. "אמר רבא וכו'
אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת".
58 למעלה הלכה ה לענין מצורע. 59 ברגל, שדריסת
הרגליים העבירתן (רש"י פסחים צב:). 60 פסחים שם,
ר' יהודה בר אבבי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס
שנידש טהור". ובכתובות כח: "מאי טעמא? - אי אפשר
לעצם כשעורה שלא נידש ברגל".

11 ט. האונן⁶¹ ראוי לאכל הפסח לערב⁶². מפני
12 שאנינות לילה מדבריהם⁶³, לא העמידו דבריהם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי א' סיון - ספר הקרבנות - הלכות קרבן פסח קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסח, שהוא קרבן חובה והיא מצוה עוברת, אבל בשאר קרבנות, אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק לכתחילה ורק אם זרק בדיעבד הורצה. (95) בגמרא פסחים פא: אמרו שטומאת התהום הלכתא גמירא לה. (96) שאלו היה משובר ומפורק היה מקום תלות שעבר בין החלקים, אבל כיוון שהוא שלם אין לומר כן והוא טמא לתרומה, ובכל זאת הוא טהור לענין פסח. (97) לשון הברייתא שם: "שאיין לו מקום לעבור". (98) ברייתא שם. ומפרש רבינו שזה מוסב על הרישא שם, שאמרו שאם מושכב לרחבו של דרך שטהור לעושה פסח, אף על פי שהמת מושכב לרוחב הדרך מן הקצה אל הקצה והוא שלם, ועל זה אמרו שזהו רק במהלך ברגליו, שאפשר שנטה קצת מן הדרך ולא נגע ולא הסיט ולא האהיל. ולרש"י שם זה מוסב על הסיפא, כשמצאו משובר שהוא טהור לתרומה. (99) "ועל כרחו הולך הוא נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו" (רש"י שם). (100) שלא יניד את המת, וראה בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ז שמיטת בכלל נושא הוא.

- 23 יב. מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך
- 24 נודע לו שהיה טמא בטומאת התהום - אינו חייב
- 25 בפסח שני¹⁰¹. ודבר זה הלכה מפי הקבלה¹⁰². אבל
- 26 אם נודע לו שהיה טמא בטומאה ידועה - חייב בפסח
- 27 שני¹⁰³.

(101) תוספתא פסחים פרק ו: "היה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית וכו' ונודע לו וכו' משהביא פסחו אינו צריך לעשות פסח שני". (102) שם פא: התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא (כסף משנה). (103) דתנן בפרק בתרא של נזיר (סג. במשנה) נזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיוון דבטומאת התהום שווים נזיר ועושה פסח, כדנתיא בברייתא (פסחים פא: ונזיר סב.) הכי נמי שווים הם גם בטומאה ידועה לענין שסותר גם כן בעושה פסח, וחייב בפסח שני.

- 28 יג. מי שנטמא במת והזה עליו שלישי ושביעי,
- 29 ובשביעי שלו נטמא בקבר התהום ולא ידע, ועשה
- 30 פסח¹⁰⁴ בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהוא
- 31 טמא בטומאת התהום - אינו חייב בפסח שני; שכיין
- 32 שטבל בשביעי פסקה טמאה הראשונה¹⁰⁵. אבל אם
- 33 נטמא בטומאת התהום בששי לטמאתו¹⁰⁶ ולא ידע
- 34 עד שעשה הפסח - הרי זה חייב בפסח שני; שחזקת
- 35 הטמא - טמא, עד שהיה טהור ודאי, שרגלים
- 36 לדבר¹⁰⁷.

(104) אם המדובר כשהזה בערב הפסח, על כרחנו שנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה, ואם המדובר בכל הטומאות, על כרחנו שביעי שלו היה ב"ג ניסן. (105) מימרא של רב המנונא בנזיר סד: שטומאת התהום אינה סותרת את טהרתו אחרי שטבל והוזה עליו, וטומאת התהום גופא אינה מחייבתו בפסח שני אם נודע לו אחר כך שהיה טמא. (106) שעדיין לא נטהר מטומאת המת הידועה. והוא הדין אם נטמא בטומאת התהום בשביעי לפני

למקום אחר לקוברו בקברות אבותם (רש"י מועד-קטן ח.). שביום זה נוהג אבילות. (77) והוא אונן מדרבנן (רש"י פסחים צא:). (78) פירוש שציווה לאחר ללקוט את העצמות והוא בעצמו לא נטמא, אבל אם לקט בעצמו, הרי הוא טמא שבעת ימים - פסחים צב. בגמרא. (79) כתב כן בכדי לכלול גם קרבן פסח. (80) משנה שם: "השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים". (81) כדין אונן שטובל.

- 1 י. מי שחופר בגל⁸² לבקש על המת⁸³ - אין שוחטין
- 2 עליו⁸⁴, שמא ימצא שם המת בגל⁸⁵ והרי הוא טמא
- 3 בשעת שחיטה⁸⁶. שחטו עליו⁸⁷ ולא נמצא שם מת
- 4 - הרי זה אוכל לערב. נמצא שם מת אחר שחזק
- 5 הדם: אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת
- 6 הדם, כגון שהיה גל עגל⁸⁸ - הרי זה חייב בפסח
- 7 שני; ואם ספק הדבר⁸⁹ ושמא לא היה עומד על
- 8 הטמאה בעת זריקה ולא נטמא אלא אחר זריקה -
- 9 הרי זה פטור מפסח שני⁹⁰.

(82) של אבנים שנפלו על אדם. (83) מחפש למצוא שם מת כדי להוציא. (84) בפני עצמו, אבל ביחד עם אחרים אין חשש - ומותר. (85) ונמצא שבעת שחפר האהיל על הטומאה. (86) ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח שני. (87) כלומר, עברו ושחטו. (88) שהגל מכסה רק את המת ולא יותר, שבודאי האהיל עליו. (89) כגון שהיה גל ארוך, שמכסה את המת וגם יותר מזה. (90) שם בגמרא: "אמר רבה בר בר חנא לא שנו אלא גל עגול, אבל גל ארוך פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה בשעת שחיטה (וזריקה)", ואין להקריב מספק.

- 10 יא. מי שעבר בדרך, ומצאו מת⁹¹ משכב לרחבה של
- 11 דרך, אם היה המת טמאת התהום⁹², אף על פי
- 12 שהוא⁹³ טמא לתרומה - הרי זה טהור לפסח ושוחט
- 13 ואוכל פסחו⁹⁴. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל
- 14 והיא טמאת התהום - טהור לפסח⁹⁵. ואף על פי
- 15 שהמת שלם⁹⁶ והוא מן הקצה אל הקצה⁹⁷ - הרי זה
- 16 עושה פסחו, עד שידע בודאי שנטמא בו. במה
- 17 דברים אמורים? פשהיה מהלך ברגליו⁹⁸, שהרי
- 18 אפשר שלא יגע; אבל אם היה רוכב או טעון
- 19 משא⁹⁹ - הרי זה טמא אף על פי שהיה טמאת
- 20 התהום, לפי שאי אפשר שלא יגע ושלא יסיט¹⁰⁰
- 21 ושלא יאהיל. וכבר בארנו טמאת התהום בהלכות
- 22 נזירות.

(91) פירוש, לאחר שעבר מצאו שם מת. (92) "אי זהו טומאת התהום? כל שלא הכיר בה (=ידע בה) אחד בסוף העולם. הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום, וכו'" (ברייתא בפסחים שם). "ונקראת טומאת תהום שהטומאה היא נעלמת מן הכל כאילו הייתה בתהום". (93) זה שעבר בדרך. (94) כלשון שני של רב אשי (פסחים שם), שאפילו אם נודע לו לפני זריקה (שהמת שם) הציץ מרצה, ומשמע לו לרבינו שאפילו לכתחילה שוחט קרבן

17 טְהוֹרִים - הַטְּהוֹרִים עוֹשִׂים אֶת הָרָאוֹשׁ, וְהַטְּמְאִין
18 אֵינָן עוֹשִׂין לֹא אֶת הָרָאוֹשׁ וְלֹא אֶת הַשְּׁנִי. אֵין
19 עוֹשִׂין רָאוֹשׁ - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעוּט¹⁴; וְאֵין עוֹשִׂין אֶת
20 הַשְּׁנִי - מִפְּנֵי שֶׁהַנְּשִׂים בְּשָׁנִי רְשׁוּת¹⁵, וְנִמְצְאוּ
21 הַטְּמְאִים מִחֻצָּה, וְאֵין מִחֻצָּה עוֹשִׂין אֶת הַשְּׁנִי¹⁶.

(13 הגברים. (14 שהרי נשים בראשון חובה (למעלה פ"א הלכה א), והן מצטרפות עם האנשים להיות רוב טהורים (שם עט:), ומיעוט קהל אינם עושים בטומאה (למעלה הלכה א). (15 למעלה פ"ה הלכה ח. ואינן מצטרפות להיות רוב (שם). (16 ראה למעלה הלכה ב. וכל הלכה זו היא ברייתא שם עט: "הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, טהורין עושין את הראשון, וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני". ולפי דעת רב ש"מחצה כרוב" (ראה למעלה), פירשו שם ברייתא זו באופן שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין, והנשים עודפות על הטהורים, וכנ"ל.

ד. הָיוּ רֹב הַקֹּהֵל זָבִים וּמִצְרָעִים וּבוֹעֲלֵי נִדּוֹת¹⁷,
וּמְעוּטָן טְמְאֵי מֵת - אוֹתָן טְמְאֵי מֵת אֵינָן עוֹשִׂין
בְּרָאוֹשׁ, לְפִי שֶׁהֵן מְעוּט¹⁸; וְאֵין עוֹשִׂין הַשְּׁנִי, שְׁאֵין
הַיְחִידִים עוֹשִׂין אֶת הַשְּׁנִי אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁעָשׂוּ רֹב
הַקֹּהֵל אֶת הָרָאוֹשׁ, וְכֵאן, הוֹאִיל וְלֹא עָשָׂה רֹב
הַקֹּהֵל בְּרָאוֹשׁ - לֹא יַעֲשׂוּ אֵלּוּ הַמְּעוּט הַטְּמְאִים
לְמֵת אֶת הַשְּׁנִי¹⁹.

(17 שאינם עושים בטומאה בראשון, שהרי טומאת מת בלבד הותרה. ראה למעלה הלכה א. וגם בשני אינם עושים שאין הציבור נדחה לפסח שני (ראה למעלה הלכות א-ג). (18 ראה למעלה הלכה א. (19 מימרא של רב בפסחים פ.

ה. הָיוּ רֹב הַקֹּהֵל טְמְאֵי מֵת וּמְעוּטָן זָבִים וְכִיּוּצָא
בֵּהֶן - טְמְאֵי מֵת עוֹשִׂין אֶת הָרָאוֹשׁ²⁰, וְהַזָּבִין
וְכִיּוּצָא בֵּהֶן אֵינָן עוֹשִׂין אֶת הָרָאוֹשׁ וְלֹא אֶת הַשְּׁנִי.
אֵינָן עוֹשִׂין בְּרָאוֹשׁ - שְׁאֵין נִדְחִית בְּצָבוּר אֶלָּא
טְמְאֵת הַמֵּת בְּלִבְד²¹; וְאֵינָן עוֹשִׂין בְּשָׁנִי - שְׁאֵין
עוֹשִׂין פֶּסַח שָׁנִי אֶלָּא אִם בָּא הָרָאוֹשׁ בְּטַהֲרָה, אֲכָל
אִם נִעְשָׂה רָאוֹשׁ בְּטַמְאָה - אֵין שֵׁם פֶּסַח שְׁנִי²².

(20 כמבואר למעלה הלכה א. (21 כמבואר למעלה שם. (22 פסחים (שם) כרב הונא, שאין תשלומין לפסח שבא בטומאה.

ו. הָיוּ שְׁלִישׁ הַקֹּהֵל טְהוֹרִים, וּשְׁלִישׁ זָבִים וְכִיּוּצָא
בֵּהֶם, וּשְׁלִישׁ טְמְאֵי מֵת - אוֹתָן טְמְאֵי מֵת אֵין עוֹשִׂין
אֶת הָרָאוֹשׁ וְלֹא אֶת הַשְּׁנִי. אֵינָן עוֹשִׂין רָאוֹשׁ -
שֶׁהָרִי הֵן מוֹעֲטִים לִגְבֵי טְהוֹרִים עִם הַזָּבִים²³; וּבְשָׁנִי
לֹא יַעֲשׂוּ - שֶׁהָרִי מְעוּט עָשׂוּ בְּרָאוֹשׁ, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁴. כִּיצַד מְשַׁעְרִים הַפֶּסַח לִידַע אִם רֹב הַקֹּהֵל
טְמְאִים אוֹ טְהוֹרִים? אֵין מְשַׁעְרִין בְּכָל הָאוֹכְלִין,
שֶׁאִפְשָׁר שִׁיְהִיו עֹשְׂרִים נִמְנִין עַל פֶּסַח אֶחָד
וּמְשַׁלְחִין אוֹתוֹ בִּיד אֶחָד לְשֹׁחַט עֲלֵיהֶן²⁵, אֶלָּא

שהוזה וטבל (כסף משנה). (107) שוודאי נטמא, כיוון שהוחזק בטומאה.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ו

פרק שביעי

(1) יבאר אם היו רוב הצבור טמאים או הכהנים או כלי שרת, אם נדחים.

א. רַבִּים שֶׁהָיוּ טְמְאֵי מֵת בְּפֶסַח רָאוֹשׁ: אִם הָיוּ
מְעוּט הַקֹּהֵל - הָרִי אֵלּוּ נִדְחִין לְפֶסַח שְׁנִי² שֶׁשָּׂאָר
הַטְּמְאִים³; אֲבָל אִם הָיוּ רֹב הַקֹּהֵל טְמְאֵי מֵת⁴, או
שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים או פְּלִי שֶׁרַת טְמְאִים⁵ טְמְאֵת מֵת -
אֵינָן נִדְחִין, אֶלָּא יִקְרִיבוּ כָּל הַפֶּסַח בְּטַמְאָה,
הַטְּמְאִים עִם טְהוֹרִים⁶. שְׁנֶאמַר: וְהָיוּ אֲנָשִׁים אֲשֶׁר
הָיוּ טְמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם - יְחִידִים נִדְחִים, וְאֵין
הַצָּבוּר נִדְחָה⁷. וְדָבָר זֶה בְּטַמְאֵת הַמֵּת בְּלִבְד⁸, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּבִיאַת הַמִּקְדָּשׁ⁹.

(2) משנה בפסחים עט. "נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני". (3) בטומאה אחרת, כגון זבים וזבות וטמאי שרץ ונבלה, שלעולם אין עושין בטומאה בראשון אלא נדחים לפסח שני (להלן בסוף ההלכה, ובפ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יב). (4) דוקא טמאי מת, אבל הטמאים בטומאה אחרת - נדחים ואינם עושים בטומאה, ראה להלן. (5) שהרי אי־אפשר בלא כהנים ובלא כלי שרת (תוספות יו"ט). (6) משנה בפסחים שם. ובגמרא שם מפרש למה גם המיעוט שהם טהורין עושין ביחד עם הטמאים בטומאה - משום שאין קרבן ציבור חלוק, "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהם פורשין מהן ונוזהרין מהן" (מאירי שם). (7) שם סז. וספרי במדבר פרשת בהעלותך. (8) בפסחים שם למדו ממה שנאמר (במדבר שם) "לנפש" - שרק בטמא מת עושין הציבור את הפסח בטומאה, אבל בשאר טומאות אין הציבור עושין בטומאה. (9) פ"ד הלכה יב.

ב. הָיוּ הַקֹּהֵל מִחֻצָּה טְהוֹרִים וּמִחֻצָּה טְמְאֵי מֵת -
כָּל עוֹשִׂין בְּרָאוֹשׁ, וְהַטְּהוֹרִים עוֹשִׂין לְעֶצְמָן
בְּטַהֲרָה, וְהַטְּמְאִים עוֹשִׂין לְעֶצְמָן בְּטַמְאָה¹⁰ וְאוֹכְלִין
אוֹתוֹ בְּטַמְאָה¹¹. וְאִם הָיוּ טְמְאֵי הַמֵּת עוֹדְפִין עַל
הַטְּהוֹרִים אֶפְלוּ אֶחָד - יַעֲשֶׂה כָּל בְּטַמְאָה¹².

(10) שם פט. כדעת רב "שמחצה כרוב". ומכיון שלשניהם דין רוב - עושים הטמאים בטומאה, כדין רוב שאינו נדחה לפסח שני, והטהורים עושים בטהרה ואינם בטלים כלפי הטמאים. (11) משנה שם עו: "הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה". וראה להלן הלכה ח. (12) מחלוקת תנאים בברייתא (שם עט:): ופסק רבינו כתנא־קמא, שגם היחיד מכריע את הציבור.

ג. הָיוּ הָאֲנָשִׁים¹³ מִחֻצָּה טְמְאֵי מֵת וּמִחֻצָּה טְהוֹרִים,
וּבְזִמְן שֶׁאֵתָה מוֹנֶה הַנְּשִׂים בְּכָל הָאֲנָשִׁים יְהִיו הָרֹב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ב' סיון - ספר הקרבנות - הלכות קרבן פסח קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נֶאֱכָל לְכָל טָמֵא, אֲלֵא לְטָמְאֵי מֵת, שְׁנֵדְחִית לָהֶם 9
הַטָּמְאָה הַזֹּאת, וּלְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מְטָמְאֵי מִגַּע 10
טָמְאוֹת.³⁴ אֲכָל הַטָּמְאִים שֶׁהַטָּמְאָה יוֹצֵאָה עֲלֵיהֶן 11
מְגִיפֵן, כְּגֹוֹן זָבִים וְזִבְחוֹת,³⁵ נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת 12
וּמִצְרָעִים.³⁶ - לֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם אָכְלוּ - 13
פְּטוּרִין.³⁷ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּר,³⁸ שֶׁהַנֶּאֱכָל 14
לְטָהוּרִים.³⁹ - חֵיבִין עָלָיו מָשׁוּם טָמְאָה, וְהַנֶּאֱכָל 15
לְטָמְאִין.⁴⁰ - אֵין חֵיבִין עָלָיו מָשׁוּם טָמְאָה. אֲפֹלוּ 16
אָכְלוּ טָמְאֵי הַמֵּת.⁴¹ מִהֶאֱמֹרִים שָׁלוּ - פְּטוּרִין.⁴² 17
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁהַפֶּסַח יֵאָכֵל בְּטָמְאָה? 18
כְּשֶׁנִּשְׁטָמְאוּ הַצִּיבּוֹר קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם;⁴³ אֲכָל אִם 19
נִשְׁטָמְאוּ לְאַחַר זְרִיקַת הַדָּם - לֹא יֵאָכֵל. 20

(32) משנה בפסחים עו: (33) שם במשנה. ופירש"י
"כשנצטוו עיקר פסח, לאכילה נצטווה, דכתיב (שמות יב,
ד) "לפי אכלו", וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה וכו'
אדעתא למיכליה שרייה", בניגוד לשאר קרבנות ציבור
הקריבים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה, שאינם באים
בעיקר לצורך אכילה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה
יא). (34) שנטמא בשאר טומאות שאינם מן המת, על-ידי
מגע. ומקור הדברים במשנה פסחים צה: "הפסח שבא
בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות". ואמרו
בבכורות לג. שלא מיעטה המשנה אלא אלה שהטומאה
יוצאה מגופם, אבל שאר טמאין שאין הטומאה יוצאה
מגופם - אוכלים (כסף-משנה). ולענין הקרבת הפסח לטמאי
מגע טומאות, ראה בהלכות ביאת מקדש שם הלכה יב,
ובספר "הר המוריה" שם. (35) צריך לומר, שכל אלה
נטמאו אחרי השחיטה, שאם נטמאו לפני השחיטה, הרי אין
שוחטין עליהן (ראה למעלה הלכה ח), ואם כן אסורין
לאכול הפסח משום "שאין הפסח נאכל אלא למנוי",
כמפורש בזבחים נו: (צל"ח). אולם עצם איסור אכילת
הפסח שלא למנויו אינו מפורש בדברי רבינו, שהרי למעלה
פ"ב הלכה א כתב: "אין שוחטין את הפסח אלא למנויו",
ולא כתב מאיסור אכילה כלל. וראה להלן פ"ט הלכה ז
בכסף-משנה. ועיין בשו"ת בית זבול חלק א סימן כג אות
יא בסוף. (36) במשנה פסחים שם ליתא, אבל כן הוא
בבכורות לג. בהבאת דברי המשנה הנ"ל. וצריך לומר
שהמדובר כשעבר על דין שילוח מחנות, ונכנס לירושלים
באיסור. וראה בצל"ח ובתפארת ישראל במשניות.
(37) [במשנה שם: "פטורין מכרת". וכתב הצל"ח שאינם
פטורים אלא מכרת, אבל חייבים מלקות. ומדבר רבינו נראה
שפטורים גם ממלקות]. (38) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט-כ)
"כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח
השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא
מעמיה" (גמרא שם). (39) קרבן שנקרב בטהרה.
(40) קרבן פסח שרוב הציבור נטמאו, שמקריבין אותו
בטומאה. (41) כן בגמרא שם (ראה להלן), ולא נתברר מה
הדין אם אכלו זבין וזבות מהאימורים שלו, אם יש בהם
כרת או לא. (42) בגמרא שם: "בעי רב יוסף: דחקו טמאי
מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה, מהו - מדאישתרי
טומאת בשר, אישתרי נמי טומאת אימורין. או דילמא מאי

1 מְשַׁעְרִין בְּכָל הַנִּכְנָסִים לְעִזְרָה.²⁶ וְעַד שֶׁהֵן מִבְּחוּץ
2 קֹדֶם שֶׁתִּכְנַס פֶּת הָרָאשׁוֹנָה מְשַׁעְרִין אוֹתָן.²⁷

(23) ומיעוט טמאי מתים אינם עושין בטומאה אלא נדחין
לפסח שני, ראה למעלה הלכה א. (24) למעלה הלכה ד
"שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל
את הראשון". [והנה בגמרא שם אמרו: "בשני לא עבדי,
נצרפו זבין עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון, הוו להו
רובא, ורובא לא מדחו לפסח שני". ופירש"י: "דהואיל
וטהרו זבין עכשיו, נמצאו רוב ציבור צריכין לו". אולם לפי
טעמו של רבינו - אפילו אם לא טהרו הזבים, אין טמאי מת
עושים פסח שני, הואיל ובראשון לא היו אלא מיעוט
הציבור (וראה בצל"ח ובהגהות הגרע"א על הרמב"ם).
וסבור רבינו שר' מני בר פטיש אינו סובר כרב (שם פ).
ש"כ היכי דלא עבדי ציבור בראשון, לא עבדי יחיד בשני",
ולפיכך דיבר רק באופן שהזבים נטהרו, אבל אליבא דרב
שרבינו פוסק כמותו (למעלה הלכה ד) - אפילו אם לא
טהרו אין עושין טמאי-מת את השני, כנ"ל]. וכתב המאירי
שם: "שאף הזבים אין עושין את השני, כטעם טמאי מת,
אלא שבטמאי מתים הוצרך לפרש הטעם מפני מה אינו
עושה את הראשון, אבל בזבים אינו צריך". (25) ואינם
נכנסים לעזרה. (26) ירושלמי פסחים פ"ז ה"ו: "לטומאה
הילכו אחר רוב הנכנסים לעזרה", ומה שאמרו בבבלי
פסחים צד: "בטמאין הלך אחר רוב העומדין בעזרה", היינו
דוקא לר"י ב"ר יהודה, הסובר שהעומד בחוץ לעזרה הרי
הוא כבדרך רחוקה, אבל אין הלכה כמותו, ראה למעלה
פ"ה הלכה ט (הר המוריה). (27) שם בירושלמי: "מה בכל
כת וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד,
אמר רבי יוסה ברבי בון עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן".
פירוש, לפני שנכנסה כת הראשונה משערין בכל העומדין
בחוץ כדי להיכנס לעזרה.

3 ז. יחיד שֶׁנִּשְׁטָמְא בְּסִפֶּק רִשׁוֹת הַיְּחִיד, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
4 בְּמִקְוָמוֹ.²⁸ הֲרִי זֶה יִדְחָה לְפָסַח שְׁנִי.²⁹ כְּשֶׁאֵר טָמְאֵי
5 מֵת.³⁰ וְצִיבּוֹר שֶׁנִּשְׁטָמְא בְּסִפֶּק רִשׁוֹת הַיְּחִיד - יַעֲשׂוּ
6 כְּלֵן בְּטָמְאָה.³¹

(28) בפט"ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ח: "היתה ברה",
ספק נגע בה ספק לא נגע בה, ספיקו טמא". (29) כרבי
הושעיה רבה, בירושלמי פסחים פ"ח הלכה ח.
(30) שנטמאו בוודאי. (31) ירושלמי שם: "ציבור שנטמאו
בספק רשות היחיד בפסח, רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן. רבי
הושעיה רבה אמר, יעשו בטומאה", ופסק כרבי הושעיה
שהוא רבו של ר' יוחנן (כסף-משנה). [ואע"פ שאמרו שם
"אף רבי הושעיה מודה שיעשו בספקן, לא אמר רבי
הושעיה אלא לחומרין" - סובר רבינו שלדעת הבבלי אינו
כן, שהרי אמרו בנדה ג. שספק טומאה ברשות היחיד
שלמדו מסוטה הוא כמו סוטה: כשם שסוטה עשאה הכתוב
כוודאי, כמו כן ספק טומאה ברשות היחיד הרי הוא כוודאי.
ועיין תוספות נידר נו. ד"ה באומר].

7 ח. פֶּסַח שֶׁהִקְרִיבוּהוּ בְּטָמְאָה - הֲרִי זֶה נֶאֱכָל
8 בְּטָמְאָה.³² שֶׁמִּתְחַלְתּוֹ לֹא בָּא אֲלֵא לְאָכִילָה.³³ וְאִינוּ

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר הקרבנות - הלכות קרבן פסח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) במכילתא פ' בא: "מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח, תלמוד-לומר (שמות יב, ח) "יאכלוהו", "כלומר, הבשר לבדו" (ספר המצוות מצות-עשה נו). 3) מן התורה, אלא מדרבנן. בפסחים ככ, א: "אמר רבא, מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן וכו' דכתיב (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו, בזמן דאיכא פסח יש מרור, ובזמן דליכא פסח ליכא מרור". וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' חמץ ומצה הי"ב. אבל מצה בלא פסח מצוה בפני עצמה היא, אע"פ שכתוב, על מצות ומרורים יאכלוהו" - הרי חזר וכתב (שמות יב, יח): "בערב תאכלו מצות", ולא הזכיר שם פסח (פסחים שם, ופ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א).

ג. מצוה מן המבחר לאכל בשר הפסח אכילת שבע⁴⁴. לפיכך, אם הקריב⁴⁵ שלמי חגיגה בארבעה עשר - אוכל מהן תחלה ואחר כך אוכל בשר הפסח, כדי לשבע ממנו⁴⁶. ואם לא אכל אלא כזית - יצא ידי חובתו⁴⁷. וכן אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר⁴⁸ לחדש איר - מצות עשה, שנאמר בו: על מצות ומרורים יאכלוהו.

4) במכילתא, שם: "על מצות ומרורים יאכלוהו (במדבר שם), מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע, ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שובע". "כלומר, אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו" (כסף-משנה). 5) ראה להלן פ"י הי"ג, שחגיגת ארבעה עשר אינה אלא רשות, ולכן כתב "אם הקריב". 6) כן הוא בפסחים ע, א: "חגיגה הבאה עמו נאכלת תחילה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע". 7) אף-על-פי שלא אכל על השובע, כי "כך דינה של סתם אכילה", ובמשנה פרק האשה (פסחים צא). ואפילו חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית, והכי משמע מדאמרין בפ' כיצד צולין (שם פה): כזיתא דפסחא בביתא, והלילא פקע באיגרא" (כסף-משנה). (וכן הוא ב'סיפרא' אחרי, פ"ב ה"ב שאין אכילה פחותה מכזית). 8) כן הוא בפסחים צה, ב - שהוא נאכל בלילה, ולפיכך אין אומרים הלל באכילתו, שאין לילה זה מקודש לחג.

ד. ושגיהן אינן נאכלין אלא צלי אש⁹. והאוכל מהן כזית¹⁰ נא¹¹ או מבשל בלילי פסחים - לוקה, שנאמר: אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים. אכל נא ובשל פאחת - אינו לוקה אלא אחת, לפי ששגיהן נכללות בלאו אחד¹². אכל ממנו נא או מבשל מבעוד יום - אינו לוקה. שנאמר: פי אם צלי אש; בשעה שמצוה לאכלו צלי¹³ - חייב על אכילת נא ובשל, אכל מבעוד יום - פטור¹⁴.

9) משנה, שם צה, א. 10) שאין אכילה פחותה מכזית (למעלה הערה ו). וכן נראה בפסחים מא, א - שאמרו: "יכול אכל כזית וכו' ת"ל וכו' נא ובשל, אמרתי לך (שהאוכל כזית חייב)". 11) שנצלה מעט ועדיין אינו ראוי לאכילת אדם, ראה להלן ה"ו. וכן מפורש שם צה, ב - שגם בפסח שני, יש לאו של "אל תאכלו ממנו נא".

דאישתרי אשתרי, מאי דלא אשתרי לא אשתרי. אמר רבא, מכדי טומאת אימורין מהיכא איתרבי מטומאת בשר, דכתיב (ויקרא שם) "אשר לה" לרבות את האימורין, כל היכא דאיתיה לטומאת בשר, איתיה לטומאת אימורין. כל היכא דליתיה לטומאת בשר, ליתיה לטומאת אימורין". 43) שאז נאכל בטומאה מדין התורה, אבל מדרבנן אסור באכילה (להלן הלכה ט). וראה למעלה שהמדובר כאן כשנטמאו אחר שחיטה, לפני זריקה.

ט. שחטוהו בטירה ונטמאו רב הצפור קדם זריקה - זורק את הדם והפסח לא יאכל. גזרה שמה יטמאו אחר זריקה בשנה אחרת ויאכלוהו בטמאה⁴⁴. היו כלי שרת טמאים בשרץ⁴⁵ וכיוצא בו, הואיל ואינן מטמאין את האדם⁴⁶ כמו שיתבאר במקומו⁴⁷, אף על פי שמטמאין את הבשר - לא יעשוהו אלא הטהורים, ויאכל אף על פי שהוא⁴⁸ טמא. מוטב שיאכל בטמאת בשר שהיא בלאו⁴⁹, ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם בכרת⁵⁰, כמו שבארנו בפסולי המקדשין⁵¹.

44) שיאמרו: "אשתקד לא נטמאנו? - ואכלנו, השתא נמי ניכול". ולא ידעי דאשתקד בעת שזרקו את הדם הבעלים היו טמאים, וזה נחשב לפסח הבא בטומאה שנאכל בטומאה, אבל השתא הבעלים טהורין הם בעת זריקת הדם, ואין זה פסח הבא בטומאה, ואסור לבעלים שנטמאו אח"כ לאכול את הפסח (פסחים עח:). אבל מצד הדין, היה מותר לאכול אם נטמאו הבעלים לפני זריקת הדם, ראה למעלה הלכה ח. 45) ראה למעלה הלכה א, שאם כלי שרת נטמאו במת, עושין את הפסח בטומאה. 46) שהרי הכלי אם נגע בשרץ, הוה הכלי ולד הטומאה שמטמא רק אוכלין ולא אדם. 47) להלן בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז. 48) הבשר. 49) שכתוב (ויקרא ז, ט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". 50) שנאמר (שם, כ) "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". ובין בקודש טמא ובין בקודש טהור חייב כרת (פ"ח מהלכות פסולי המקדשין הלכה יג). וכל זה כדברי רב חסדא בפסחים (עט.). 51) שם.

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ו

פרק שמיני

1) יבאר שאכילת בשר פסח בליל חמשה עשר מצות-עשה, ואם מצה ומרור מעכבין.

א. אכילת בשר הפסח בליל חמשה עשר - מצות עשה, שנאמר: ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו.

ב. ואין מצה ומרור מעכבין. אם לא מצאו מצה ומרור - יוצאין ידי חובתן באכילת בשר הפסח לבדו². אבל מרור בלא פסח אינו מצוה³, שנאמר: על מצות ומרורים יאכלוהו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי ג' סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

תאכלו וגו' ובשל מבושל במים" (פסחים, שם). (23) "כל רטיבות היוצאת מפירות שמכשירה לקבל טומאה, כיון ושמין (ראה להלן ה"ח), נקרא משקין, וכל רטיבות היוצאת מתותם ורמונים או תפוחים ושאר פירות שאינה מכשירה, נקרא מי פירות" (תפארת ישראל' פסחים פ"ב מ"ח). (24) משנה, פסחים מ, ב: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות", ובגמרא שם (מא). "תנו רבנן, במים - אין לי אלא במים, שאר משקין מניין. אמרת קל-וחומר, ומה מים שאין מפיגין טעמן (= אין נותנין טעם בתבשיל) אסורין, שאר משקים שמפיגין טעמן, לא כל-שכן. רבי אומר וכו' תלמוד-לומר, ובשל מבושל מכל-מקום". ופסק רבינו כרבי, נגד חכמים, מפני שכן סובר גם רבי עקיבא, במכילתא פרשת בא, וב'ירושלמי' שם. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וזה לשונו: "ואמר הש"י בפסח ובשל מבושל במים, ולפי ששינה איסור הבישול בלשון מקור (= ובשל), קיבלנו שבא לרמוז ולאסור בישלו במי פירות". וראה להלן ה"ח הערה כה בדין צלי קדר.

- ח. צִלְהוּ וְאַחַר כֶּךָּ בִּשְׁלוּ, או שֶׁבִשְׁלוּ וְאַחַר כֶּךָּ צִלְהוּ²⁵, או שֶׁעָשְׂהוּ צָלִי קְדֵרָה²⁶ וְאַכְלוּ - חֵיב. אָכַל מִתֵּר לְסוּף אוֹתוֹ²⁷ בִּיָּין וְשָׁמֶן וּדְבַשׁ²⁸ וּבִשְׁאָר מִשְׁקִין²⁹ וּמִי פִּירוֹת חוּץ מִן הַמַּיִם³⁰. וּמִתֵּר לְטַבֵּל הַבֶּשֶׂר אַחֵר שֶׁנִּצְלָה³¹ בְּמִשְׁקִים וּבְמִי פִירוֹת³².

(25) בגמרא (פסחים, שם): "ורבנן (שלומדים שאר משקין מקל-וחומר, ראה בהערה הקודמת) האי בשל מבושל מאי עבדי להו, מיבעי ליה לכדתניא: בשלו ואח"כ צלאו, או שצלאו ואח"כ בשלו חייב, בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב, דהא בשליה. אלא צלאו ואח"כ בשלו, הא צלי אש הוא אמאי. אמר רב כהנא, הא מני רבי יוסי, דתניא: יוצאין (ידי-חובת מצה) ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, דבר רבי מאיר. רבי יוסי אומר: יוצאין ברקיק השרוי, אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח (כיון שבישלו יצא מתורת אפוי והרי הוא כמבושל, כך זה הבשר אע"פ שצלאו כיון שבשלו אח"כ יצא מתורת צלי והרי הוא כמבושל - ר"ח בפירושו כאן). עולא אמר אפילו תימא רבי מאיר, שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכל-מקום". ויש לתמוה שלכאורה משמע מדברי הגמ', שדין זה שצלאו ואח"כ בשלו או בשלו ואח"כ צלאו חייב, הוא רק לרבנן דדרשי ל' מיתור הפסוק של בשל מבושל, ואע"פ שרבינו פסק כרבי, שמרבה מהיתור של 'ובשל מבושל' משקין ומי פירות (למעלה ה"ו) וצלי קדר (להלן בסמוך) ואין ללמוד מפסוק זה גם על צלאו ואחר-כך בשלו - אין זה אליבא דרבי מאיר, הסובר שאין בישול מבטל אפיה, אבל לרבי יוסי שרבינו פסק כמותו (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ו), שבישול מבטל אפיה, כמו כן הוא מבטל צלי ואין צריך לזה לימוד מיוחד (לחם-משנה). (26) והוא שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא (ב)מים הנפלטין משמנו (רש"י פסחים מא). וחייב 'צלי קדר' נלמד אף הוא, כמו משקין ומי פירות, מן הפסוק 'ובשל מבושל' אליבא דרבי (גמרא שם), שרבינו פוסק כמותו למעלה ה"ז, חוץ ממה שהוא נאסר גם באיסור 'עשה' של 'צלי אש, ולא צלי דבר אחר'

(12) בפסחים מא, א (לפי גירסת רבינו ב'ספר המצוות' כלל תשיעי עמ' לו) "אמר אביי, אכל נא לוקה שתיים, מבושל לוקה שתיים, נא ומבושל לוקה שלש ('וזה מפני שסבר לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא עבר על שני לאוין, האחד מהן אל תאכלו ממנו נא, והשני לאו הבא מכללא, כאילו אמר אל תאכלו אלא צלי, והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבושל לוקה לדעתו שלש, אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבושל, ושלישית על אכילתו שלא צלי" - ב'ספר המצוות' שם), ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות. איכא דאמרי חדא מיהא לקי. ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי, משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה". "כלומר, אמרו יתעלה (דברים כה, ד) לא תחסום שור בדישו, שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד, אבל לאו זה המזהיר על שני דברים, נא ומבושל, אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרא סנהדרין (סג.) אין לוקין על לאו שבכללות, ולכן נדחים דברי אביי. והנכון, שהוא לוקה אחת בין שאכל נא או מבושל או נא ומבושל - אחת בלבד לוקה" ('ספר המצוות' שם, ובהשגות הרמב"ן משיגי עליו). וראה גם בפ"ח מהל' סנהדרין ה"א, שרבינו מפרש גם שם שהפסוק אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל הוא לאו שבכללות, ואין לוקין על הנא והמבושל שתיים כ"אם רק אחת. וראה 'מאירי' בפסחים שם. (13) היינו בלילה, ראה להלן ה"ה. (14) כל זה בפסחים מא, ב.

- ה. אָכַל מִמֶּנּוּ פִּזִּית צָלִי מִבְּעוֹד יוֹם - עֵבֶר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה - בַּלֵּילָה וְלֹא בַּיּוֹם, וְלֹא הָבֹא מִקֶּלֶל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה הוּא¹⁵.

(15) מחלוקת רבנן ורבי יהודה (שם מא: מב.) אם הוא 'עשה' או לאו, ופסק כרבנן שהוא 'עשה'.

- ו. נֶאֱמַר שֶׁהַזֵּהִירָה עָלָיו תּוֹרָה הוּא הַבֶּשֶׂר שֶׁהַתַּחֲחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹר וְנִצְלָה מֵעַט וְאֵינוֹ רָאוּי לְאַכִּילַת אָדָם עַדִּין¹⁷. אָכַל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר חֵי - אֵינוֹ לֹקֶה, וּבִטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁸; שֶׁנֶּאֱמַר: צָלִי אֵשׁ, הָאֵשׁ אֵינוֹ צָלִי - אֲסוּר. צִלְהוּ כָּל צִרְכּוֹ עַד שֶׁנִּתְחַרֵּף¹⁹ וְאַכְלוּ - פֶּטוּר²⁰.

(16) ראה למעלה ה"ד. (17) שם מא, א: "היכי דמי, נא? אמר רב, כדאמרי פרסאי אברנים". כגון שנצלה מעט ('רבינו חננאל'). (18) בפסחים, שם: "ת", יכול אכל כזית חי יהא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, נא ובשל אמרתי לך ולא חי, יכול יהא מותר ת"ל כ"אם צלי אש". (19) שנושר. (20) בפסחים, שם: "ת", יכול צלאו כל צרכו יהא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, נא ובשל מבושל אמרתי לך, ולא שצלאו כל צרכו. היכי דמי, אמר רב אשי, דשויה חרובא (= שרוף - רש"י).

- ז. מִבֶּשֶׂל שֶׁהַזֵּהִירָה עָלָיו תּוֹרָה²¹ - בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּמַיִם²² בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בִּשְׁאָר מִשְׁקִין או בְּמִי פִירוֹת²³; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבִשְׁל מִבֶּשֶׂל - רִבְּה הַכֹּל²⁴.

(21) ראה למעלה ה"ד. (22) שאיסורם מפורש בתורה: "אל

קסד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר הקרבנות - הלכות קרבן פסח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבשר מחמת החום ולא מחמת האש. וראה להלן ה"י שצולים אותו בשפוד של עץ.

- י. הסיק את התנור וגרף את כל האש ותלהו בתנור³⁸ וצלהו³⁹ - הרי זה אסור, שאין זה צלי אש⁴⁰. חתכו⁴¹ ותלהו⁴² על גבי גחלים - הרי זה צלי אש⁴³. צלהו על גבי סיד או חרסית⁴⁴ או חמי טברה⁴⁵ - הרי זה אסור, שאין זה צלי אש. כיצד צולין אותו⁴⁶? תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ⁴⁷ ותלהו לתוך התנור והאש למטה⁴⁸. ותולה פרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו. ולא יתנם בתוכו, שזה כמין בשול הוא⁴⁹. ושפוד של רמון היו בוררין לצלותו⁵⁰, כדי שלא יזרק את מימיו ויבשלהו⁵¹.

(38) בגמרא, שם: "תנור שהסיקו וגפרו וצלה בו את הפסח, אין זה צלי אש". ה'מאיר' שם כתב: ודבר זה אתה מפרשו בשתלאו, שאם תאמר שהניחו בקרקע התנור, לא הוצרך ללמד, שהרי נתבאר במשנתו שאפילו נגע בחרסו של תנור קולף את מקומו. (39) מחום התנור. (40) אלא תולדות אש, והתורה הקפידה שצלוהו על האש דוקא ולא על תולדות האש, שהרי כתבה פעמיים "צלי אש" (שמות יב, ח-ט): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש כו" אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש" (בגמרא, שם). (41) קורעו לבטנו להעמידו שטוח על הגחלים ('מאיר' פסחים שם). ורש"י מפרש חתכו בשנים ושלושה מקומות למהר צלייתו, וראה להלן פ"י ה"א שלכתחילה אין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. (42) בגמרא שם: "ונתנו על גבי גחלים". וכן בתוספתא שם פ"ה. ואפשר שבא להשמיענו שרק גחלים לוחשות (=בוערות), שאפשר לצלות עליהם גם על-ידי תליה, הם "צלי אש", אבל גחלים עמומות (כבויות) אינם "צלי אש". וכן נראה בגמרא שם עה, ב. ובכת"י תימן: "וצלהו". (43) ברייתא שם, בשם רבי. ומשמע שם בגמרא, שאין הדברים אמורים אלא בגחלים של עץ, אבל לא בגחלים של מתכת, וכן כתב ה'מאיר'. (44) חרסית היא מין סיד ('ערוך' ערך חרס א). ובגמרא שם: "בסיד רותח בגפסית רותח". ושם מבואר שבלי ריבוי מיוחד, אין דינם כאש. (45) פסחים מא, א. וכגון שהביאום לירושלים ונשתמר חומם ('אגלי טל'). (וראה ב"סיני" כרך מד עמ' סו). (46) שם עה, א. (47) שאם מתחמם ראש השפוד אינו מתחמם כולו ואינו כשפוד של מתכת, ראה למעלה ה"ט. וראה להלן בסוף הלכה זו. (48) שאם גרף את כל האש אין זה צלי אש, ראה בתחילת הלכה זו. (49) במשנה, שם: "ונותן את כרעיו ובני מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו". והלכה כרבי עקיבא מחבירו. (50) במשנה, שם: "מביאין שפוד של רימון", "וכל עץ שרי מדאורייתא, אלא מדרבנן הוא דאמר שיהא של רמון דמחזי כמבושל, אי הוה עץ אחר כדאיתא שם בגמרא, ומדברי רבינו ז"ל נראה דאפילו מדרבנן שרי כל עץ, ולכתחילה הוא שהיו בוררין של רימון" ('קריית ספר'). וב'מלאכת שלמה' על המשנה כאן כתב,

כדלהלן ה"ט. וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא. (27) משנה (שם מ:): "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות וכו' אבל סכין אותו בהן". וברש"י שם: "סכין בשעת צלייתו", וראה להלן הערה ל'. (ואף-על-פי שלא מצינו בגמרא שום מקור להלכה זו, ובוודאי סברא היא שסיכה בשעת צלייתו אינה כבישול - יש לזה מקור לדעת הסוברים שצלי אינו צריך הדחה (ראה ביו"ד סי' עו ס"א, וברמב"ם פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ב, ובמגיד-משנה וכסף-משנה שם), הרי שאע"פ שנמצא עליו דם בעת צלייתו, אינו כבישול). (28) בכת"י תימן ובדפוס רומי, ליתא. (29) (היינו דם, ראה למעלה בהערות הקודמות). (30) במשנה, שם שנו: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות, אבל סכין ומטבילין אותו בהן". הרי שלא התירו לסוך ולהטביל אלא במשקין ובמי פירות. וכן נראה בתוספתא (פסחים פ"ה) "פסח שסכו יין ושמן אע"פ שמנטף ממעלה למטה, אין בו משום בישול", משמע מזה שדווקא יין ושמן ולא מים. וב'חסדי דוד' שם מבאר שהתוספתא היא לפי דעת רבי, שלמד את האיסור לבשל את הפסח במי פירות ושאר משקין, מיתור הפסוק "ובשל מבושל". ולפי זה, יש מקום לסברא שמים קרובים יותר לענין בישול מכל יתר המשקין, אבל לרבנן שלמדו מקל-וחומר, אדרבא שאר משקין גרועים ממים. ורבינו שפסק בה"ז כרבי, פסק כאן כדברי התוספתא, שאסור לסוך במים בשעת צלייתו. (31) בפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל סכין ומטבילין אותו בהן אחר שנצלה". ונראה ש"אחר שנצלה" שכתב אינו אלא על "מטבילין", אבל "סכין" היינו בשעה שנצלה כמו שפירש רש"י, ראה למעלה הערה כו. (32) חוץ מן המים ('מאיר').

- ט. אין צולין את הפסח על גבי כלי אבן או כלי מתכות³³; שנגמר: צלי אש - לא צלי דבר אחר³⁴.
- לפרכה, אם היה כלי מנוקב כדי שתשולט בו האור - צולין עליו³⁵. ואין צולין אותו בשפוד של מתכת³⁶, שהרי השפוד פלו חם וצולה מקומו³⁷.

(33) במשנה (פסחים עד.): "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא (= טס של ברזל)". ובמשנה שניה (להלן עה): "נגע בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו" (להלן ה"א), ומשמע בין תנור של אבן ובין תנור של מתכת (כסף-משנה כאן). (34) שם עה, א - בגמרא. (35) במשנה, שם: "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא". ובגמרא (שם עה). אמרו: "מעשה לסתור? - חסורי מחסרה והכי קתני, ואם אסכלא מנוקב - מותר". וכתב הראב"ד: "והוא שלא יגע בכלי, שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו". ואפשר שגם רבינו כוונתו שלא יגע בכלי, ורק נקט לשון הגמרא (כסף-משנה בלשון אחד). (36) משנה, שם. (37) בגמרא, שם: "אידי דחם מקצתו חם כולו, וקמטוי מחמת השפוד, ורחמנא אמר (שמות יב) צלי אש, ולא צלי דבר אחר". פירוש: כשמתחממים הקצוות של השפוד שאין עליהן בשר, מתחמם גם החלק שהוא תחוב בבשר, ונצלה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ג' סיון - ספר הקרבנות - הלכות קרבן פסח קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 - יאכלו⁶²; ואם של ישרא⁶³: אם חי הוא⁶⁴ -
 10 ידיחנ⁶⁵ וינגב⁶⁶, ואם צלי⁶⁷ - יקלף את החיצון⁶⁸.
 11 סכו בשמן של מעשר שני⁶⁹ - לא יעשו דמים על
 12 בני חבורה; שאין פודין מעשר שני בירושלים⁷⁰,
 13 כמו שבארנו במקומ⁷¹. ואין צולין שני פסחים
 14 באחת⁷², מפני התערבות⁷³. אפלו גדי וטלה⁷⁴.

(60) את הפסח. משנה, שם עה, ב. (61) ראה למעלה ה"ח שמותר לסוך אותו ביין ושמן וכו'. (62) שהרי הם מותרים בתרומה. (63) שאסורים בתרומה. (64) כלומר חי וצונן, ונזכר לפני הצליה שסכו בשמן של תרומה. (65) בצונן דיו בהדחה, ראה שם עו, א. (66) המים מעל הבשר, שלא יצלה עמהם. וראה למעלה ה"ח שאסור לסוכו במים. (67) שסך בעת הצליה או אחר הצליה בעוד הבשר חם ('מאירי' פסחים עה:) ו'בתוספות' (שם) ד"ה ואם, כתבו שאפילו אחר הצליה וכבר נצטנן הבשר, הוא בולע, מתוך שהוא רך. (68) הקליפה החיצונה. (69) שהוא מותר לישראל בירושלים ('מאירי'). (70) משנה, שם עה, ב - לפי הנוסחא שלפנינו, ו"יש ספרים" ש'בתוספות' שם ד"ה לפי, וראה ברש"י שם, ולפי זה נראה שמדובר שפודה את השמן על המעות, ראה 'בתוספות' שם. (71) פ"ב מהל' מעשר שני ונטע רבעי ה"ח. (72) ברייתא, פסחים עו, ב. (73) שמא יתחלפו הקרבנות, ונמצא שהפסחים נאכלים שלא למנויהם. (74) שאין החילוף מצוי בהם כל-כך. ובתוספתא פסחים פ"ה נאמר הטעם "מפני הרגל", כלומר שלא יתרגלו לצלות גדי וגדי כאחד. וכן פירש 'רבינו חננאל' שם.

15 טו. כבר בארנו בכמה מקומות⁷⁵, שאין הפסח
 16 נאכל אלא עד חצות, כדי להרחיק מן העברה⁷⁶,
 17 ודין תורה שיאכל כל הלילה עד שיעלה עמוד
 18 השחר⁷⁷. וכבר בארנו בהלכות חמץ ומצה⁷⁸, שהוא
 19 טעון הלל בשעת אכילתו⁷⁹, ושאין בני חבורה
 20 חוזרין ואוכלין אחר שגדמו בשנה⁸⁰, אפלו
 21 בתחלת הלילה.

(75) לא נמצא כן בדברי רבינו אלא במקום אחד, ואף שם אינו בפסח אלא בשאר הקרבנות, ראה פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. (76) שלא יבוא לאכול אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת, ראה רש"י בברכות ב, א. וראה פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א ובהערה ד שם. (77) כרבי עקיבא, ולא כרבי אלעזר בן עזריה (ברכות ט. ועוד). שסתם משנה במגילה כ, ב - כוונתה. ואף-על-פי שסתם משנה בזבחים נו, ב ובפסחים קכ, ב ועוד מקומות היא כראב"ע, מה לי חד סתמא, מה לי תרי סתמא, וההלכה כרבי עקיבא מחבירו ('מאירי' פסחים קכ, ב. ומגיד-משנה פ"ו מהל' חמץ ומצה שם). (78) פ"ח ה"י, לענין הלל. ושם ה"י לענין נדרמו. (79) משנה, פסחים צה, א - שפסח ראשון טעון הלל באכילתו. וראה להלן פ"י הט"ו. (80) כלומר, שנשתקעו בני החבורה בשינה, אבל אם רק נתנמנו (שם קוראים להם הם עונים, פסחים קכ:) כל בני החבורה או שנשתקעו בשינה רק מקצת מבני החבורה - חוזרין ואוכלין אחר

שרבינו פירש את דברי המשנה "מביאין שפור של רימון" שהוא למצוה מן המוכרח, שכן נראה מדברי המשנה: "אין צולין את הפסח לא על השפור ולא על האסכלא" שהם של מתכת, משמע שבשפור של כל עץ מותר. (51) כי שפור מעץ אחר על ידי שיוצא מהם ענפים וחותכן בסכין, יוצא מהם מים דרך החתך, ואילו עץ רימון חלק הוא ואין בו ענפים, ואין המים יוצאים ממנו אלא מראשו ששם נחתך, וראשו יוצא חוץ לקרבן הפסח (גמרא, שם).

1 יא. נגע הבשר בחרסו של תנור - יקלף את
 2 מקומו⁵², מפני שהוא צלי החרס⁵³.

(52) משנה, שם עה, ב. (53) ולא צלי אש הוא (פסחים עה.).

3 יב. נטף מרטבו על החרס⁵⁴ וחזר עליו⁵⁵ - יטל
 4 את מקומו⁵⁷; שכל המרק והלחה⁵⁸ שתפרש ממנו
 5 כשיצלה אסורה, שהרי אינה בשר צלי.

(54) משנה, שם. (55) חרס רותח של התנור (גמרא, שם). (56) על בשר הפסח. (57) שנבלע שם, ואין להסתפק כאן בקליפה דקה כנגע הבשר בחרס (למעלה ה"א), אלא צריך נטילה יפה יפה בעובי אצבע, שהשומן של הרוטב נבלע בתוכו הרבה (רש"י שם). ובכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלף את מקומו", ועי' 'כסף משנה' שכתב שטעות-סופר היא, וכי בנוסחא מדוייקת מצא: "יטול את מקומו" כלפנינו. (58) (בכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלף" (ראה למעלה) את מקומו מפני שהוא צלי החרש שנטף, שכל המרק והחלה וכו'. ולפי זה נראה שכל הקטע הזה "שכל המרק וכו' שהרי אינה בשר צלי", אינו שייך לכאן, אלא להלן ה"ג גבי סולת, שהרי כאן אסר "מפני שהוא צלי החרש שנטף". ובחרש של תנור, שהיא רותחת, הדברים אמורים, וכמבואר למעלה וכמפורש בגמרא שם. וראה להלן בהערה הבאה).

6 יג. נטף מרטבו על הסלת - יקלף את מקומו
 7 וישליכנו⁵⁹.

(59) (כנראה שכאן שייך הקטע שבהלכה יב: "כל המרק והליחה כו' שהרי אינה בשר צלי" (ראה בהערה הקודמת). ונראה שמדובר בסולת צוננת, וכמו שאמרו בגמרא שם בענין נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו שאם החרס צוננת אין צורך אלא בקליפה (לפי גירסת הספרים שהובאה ברש"י שם ד"ה אקורי) ואע"פ שהחרס צונן, צריך קליפה, מפני שהמרק שיוצא מהפסח אינו בשר, והוא אסור ואוסר הפסח (וראה 'בתוספות' שם). וכמו כן בנטף מרוטבו על הסולת שהיא צוננת - צריכה קליפה, כנ"ל. ואמנם כן הוא בפירוש המשניות שם על נטף מרוטבו על הסולת, וז"ל: "כי אסור לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו, אבל מה שיוזב ממנו הרי הוא כמרק". אבל יש להבין למה לא הביא רבינו כמסקנת הגמרא לפירוש המשנה, שברוטב רותח צריך לקמוץ את מקומו. ואמנם בכת"י תימן: "יקמוץ את מקומו". כמפורש במשנה וכמסקנת הגמרא בסולת רותחת, ועי' כסף-משנה).

8 יד. סכו בשמן⁶¹ של תרומה: אם חבורת הפהגים

ושניעורו (פ"ח מהל' חמץ ומצה הי"ד). ומקור הלכה זו, במשנה פסחים קכ, ב: "ישנו מקצתן - יאכלו, כולן - לא יאכלו. רבי יוסי אומר: נתנמנמו - יאכלו, נרדמו - לא יאכלו". ומפרש רבינו שרבי יוסי חולק על הסיפא ואומר שרק אם נשתקעו כולן בשינה - לא יאכלו, אבל נתנמנמו כולן - יאכלו. ואינו חולק על הרישא, והוא שאף אם נשתקעו בשינה מקצת מבני החבורה יאכלו, ורשב"ם מפרש שרבי יוסי חולק על הרישא ועיי"ש בהל' חמץ ומצה, עמוד תמד הערה סא.

ואינו חייב שלא בשעת אכילה". (5) כן הוא בתוספתא שם ושם, בירושלמי שם ובבבלי שם פה. ובמכילתא דרשב"י שם: "יאכל, לא תוציא מן הבית חוצה על כדי אכילה הוא חייב ואינו חייב על פחות מכזית". (6) בשעת אכילה. (7) כלומר, לאחר שהוציאיו חזרו והכניסוהו ושוב הוציאיוהו. (8) משנה בפסחים שם. ופירשה רבינו במוציא בשר הפסח מן הבית. ו"אגף הוא מקום הדלתות כשסוגרין אותן הדלתות נבדל החיצון (של המזוזה) מן הפנימי". (9) של הבית ואם הניח שם כזית מן הפסח אינו נקרא מוציא את הפסח לחוץ. (10) ואם הניח שם את הפסח עובר על לאו, ונפסל. (11) כן אמרו בגמרא שם לעניין הוצאה מירושלים. (12) של הבית. (13) והמוציא כזית מבשר הפסח לשם - לוקה ונפסל. וראה בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ז שגגים ועליות לא נתקדשו. ואין אוכלים שם קרבן פסח (פסחים פה: פו).

א. פל האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה אחת. ואין מוציאין ממנו מן החבורה² שישאכל בה. והמוציא ממנו כזית³ בשר מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר⁴ - לוקה; שנאמר: לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. והוא שניחמו בחוץ; שהוצאה כתובה בו בשבת, לפיכך צריך צקירה והנחה כהוצאת שבת. ואין מוציא אחר מוציא בפסח⁵, שפיון שהוציאו הראשון נפסל. מן האגף⁶ ולפנים - כלפנים⁷; מן האגף ולחוץ - כלחוץ⁸; והאגף עצמו, שהוא עבי הפתח - כלחוץ⁹. החלונות¹⁰ ועבי הפתלים - כלפנים. הגגים והעליות - אינן בכלל הבית¹¹.

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ו

פרק תשיעי

(1) יבאר שהפסח אינו נאכל אלא בחבורה, ואם מוציאין מחבורה לחבורה.

ב. בשר הפסח שישא חוץ לחבורתו, בין בידו בין בשגגה - נאסר באכילה, והרי הוא כבשר קדשי קדשים שישא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שישא חוץ לחומות ירושלים, שיהפך כטריפה¹⁴ ולוקין על אכילתו¹⁵, כמו שבארנו במעשה הקרבנות¹⁶. אבר שישא מקצתו - חותך הבשר¹⁷ ויורד עד שמגיע לעצם, וקולף את הבשר¹⁸; כל שבפנים - יאכל, וכל שבחוץ - ישורף. כשהוא מגיע לעצם - חותך בקופיין¹⁹, אם היה שאר קדשים; ואם היה פסח, שאסור לשבר בו עצם²⁰ - קולף²¹ עד הפרק²², ומפרק האבר שישא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ²³.

(2) בפסחים פו. "תניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (שמות יב, ז) מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים, שנאמר: "יאכלו" - שניים. "אותו" - פסח אחד. "בתים" - שניים - רש"י שם). יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות (אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות את פניהם, רש"י שם) תלמוד לומר בבית אחד יאכל (שמות שם, מו) וכו' דברי ר' יהודה (ר' יהודה סובר: יש אם למסורת - "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכל בבית אחד ולא בשני בתים, אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה - רש"י). ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בלבד, שהאוכל אוכל בשתי מקומות (ר' שמעון סובר: יאכלו כל אחד ואחד מהאוכלים ולא כר' יהודה ש"יאכלו" - שניים - על פי רש"י). יכול יהא נאכל בשתי חבורות תלמוד לומר בבית אחד יאכל" (סבר ר' שמעון יש אם למקרא וקרינן יאכל, היינו הפסח). וכתב המאירי (שם): "לעניין פסק הלכה כדברי שניהם להחמיר ואין הפסח נחלק ליאכל בשתי חבורות אלא בחבורה אחת בלבד, וכן אותה חבורה משהסבו אין רשאין לשנות מקומם". (3) בפסחים פה: "תניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מניין? תלמוד לומר חוצה, חוץ לאכילתו". (4) כן הוא במכילתא דרשב"י שם (שמות יב, מו): "ואכל, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, בשעת אכילה חייב

(14) "והשם אמר ובשר בשדה טריפה (שמות כב) וקבלנו (חולין סח:). כי עניין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא בשדה והיא טרפה וכאילו אמר ובשר שיצא לשדה, טרפה היא, ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית, נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה". (15) במכות יח. "ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", והיינו אם אכל ממנו כזית. (16) שם. וכתב שם שאף על פי שחזר הבשר למקומו אסור לאוכלו. (17) עד מקום שיצא. (18) במשנה שם לא הוזכר "קולף את הבשר" אלא בפסח, שאסור לשבור בו עצם, אבל בשאר קדשים שאפשר לחתוך בקופיין, אין צורך בקליפה אלא כדי להבדיל בין הבשר הטעון שריפה לבין העצמות שאינם טעונים שריפה. (19) "סכין גדול". (20) שנאמר (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו". (21) את הבשר. (22) מקום שמתחברים העצמות. (23) שעצמות אינם טעונים שריפה, אלא משליכם (פסחים פג:).

ג. שתי חבורות²⁴ שהיו אוכלות בבית אחד - צריכה כל חבורה מהן לעשות לה הקף; שנאמר: מן הבשר חוצה. מפי השמועה למדו, שצריך לתן לו חוצה למקום אכילתו²⁵. ואילו הופכין את פניהן

בהם "תניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (שמות יב, ז) מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים, שנאמר: "יאכלו" - שניים. "אותו" - פסח אחד. "בתים" - שניים - רש"י שם). יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות (אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות את פניהם, רש"י שם) תלמוד לומר בבית אחד יאכל (שמות שם, מו) וכו' דברי ר' יהודה (ר' יהודה סובר: יש אם למסורת - "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכל בבית אחד ולא בשני בתים, אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה - רש"י). ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בלבד, שהאוכל אוכל בשתי מקומות (ר' שמעון סובר: יאכלו כל אחד ואחד מהאוכלים ולא כר' יהודה ש"יאכלו" - שניים - על פי רש"י). יכול יהא נאכל בשתי חבורות תלמוד לומר בבית אחד יאכל" (סבר ר' שמעון יש אם למקרא וקרינן יאכל, היינו הפסח). וכתב המאירי (שם): "לעניין פסק הלכה כדברי שניהם להחמיר ואין הפסח נחלק ליאכל בשתי חבורות אלא בחבורה אחת בלבד, וכן אותה חבורה משהסבו אין רשאין לשנות מקומם". (3) בפסחים פה: "תניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מניין? תלמוד לומר חוצה, חוץ לאכילתו". (4) כן הוא במכילתא דרשב"י שם (שמות יב, מו): "ואכל, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, בשעת אכילה חייב

פסחיהן ולא באו שָׁאָר בְּנֵי חֲבוּרָה³⁷, אִם נִכְנְסוּ
בְּשַׁעַר שְׁדֵרֶךְ בְּנֵי אָדָם לֵאכֹל הַפֶּסַחִים³⁸, וְחִזְרוּ
הַמַּעֲזָרִי לְכָלֵן עַל הַשָּׂאֵר³⁹ וְלֹא בָאוּ - הָרִי אֱלוֹ
שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹכְלִין עַד שֶׁיִּשְׁבְּעוּ וְאֵין מִמֵּיתִינִים לְשָׂאֵר.
וְאִפְלוּ בָאוּ הַמֵּתֵאֲחָרִין אַחֵר כֶּךָ וּמֵצְאוּ אֱלוֹ הַשְּׁלִשָּׁה
שֶׁאֲכָלוּ הַכֹּל - אֵין מְשַׁלְּמִים לָהֶן פְּדֵי חֵלְקָם⁴⁰. אֲבָל
אִם נִכְנְסוּ שְׁנַיִם בְּלֶבֶד - הָרִי אֱלוֹ מִמֵּיתִינִים⁴¹. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשַׁעַת פְּנִיטָתָן לֵאכֹל; אֲבָל בְּעַת
שֶׁנִּפְטָרִין⁴² - אֵין אָדָם צָרִיךְ לְהִמָּתֵן לְחִבְרוֹ. אִפְלוּ
גַּמַּר אֶחָד בְּלֶבֶד מִלֵּאכֹל - יֵצֵא וְאֵינוֹ צָרִיךְ
לְהִמָּתֵן⁴³.

(37) בפסחים שם: "אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלושה ויוצאין אפילו באחד. (38) שם: "והוא דעייל בעינדא דרגלי למיעל". (39) השמש של החבורה הלך אצל השאר לזון שיבואו, ומשמע בדברי רבינו חננאל שם, שבמקום "והוא דרגש בהו דיילא" גרס "והוא דשגרו בהו דילא", כלומר ששלחו השמש לעורר לבוא לאכול. (40) "אלא שמכל מקום נראה לי וכו' שצריכים על כל פנים להשאיר להם כזית לכל אחד". (41) עד שיבוא השלישי. (42) יוצאין. (43) כתב הראב"ד, שמה שכתב רבינו בסוף דבריו אין בו טעם. ואמנם דברים אלו דחוקים, שמהיכא תיתי יצטרך אחד להמתין ביציאתו על חבריו, וייתכן כי היה מקום לסברא שכיוון שנשתתפו ונתחברו, צריך הוא להמתין עד הסוף לצוותא בעלמא שלא יישאר יחידי.

ז. הַמֵּאֲכִיל פְּזִית מִן הַפֶּסַח, בֵּין מִפְּסַח רִאשׁוֹן בֵּין מִפְּסַח שְׁנִי⁴⁴, לְמוֹמָר לַעֲבוּדָה זָרָה⁴⁵ אוֹ לְגֵר תּוֹשֵׁב⁴⁶ אוֹ לְשִׁכְרִי⁴⁷ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְאֵינוֹ לּוֹקָה⁴⁸, אֲבָל מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת. וְכֵן נִכְרְ הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה - זֶה הַעוֹבֵד אֶל נִכְרִי⁴⁹. וְאֵין מֵאֲכִילִין מִמֶּנּוּ לְנִכְרִי, אִפְלוּ גֵר תּוֹשֵׁב אוֹ שִׁכְרִי; שְׁנֵאמַר: תּוֹשֵׁב וְשִׁכְרִי לֹא יֵאכֹל בּוֹ⁵⁰.

(44) משום שנאמר בו (במדבר ט, יב) "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", וכל המצוות שבגופו, נוהגות בו כפסח ראשון (פסחים צו). ולהלן פרק י הלכה טו. (45) כן כתב בספר המצוות (לא-תעשה קכח) "שהוזהרנו מלהאכיל את הפסח לישראל שנשתמד". (46) גוי שקבל עליו שבע מצוות, שנצטוו בני נח ואינו עובד עבודה זרה. (47) "זה הגוי". (48) שהרי הפסוק "תושב ושכיר לא יאכל בו" וודאי נאמר לישראל שלא יאכל לגוי, וגם הפסוק "כל בן נכר לא יאכל בו" המדבר בין בישראל מומר ובין בגוי (מכילתא שם) - גם הוא נאמר, על כרחך, לישראל, שעל גוי לא ציוותה התורה, ומכיוון שלא הוזהרה בלשון "לא תאכילום" אינו לוקה (כסף משנה). והמאירי ביבמות ע: כתב "שאינו לוקה, אחר שלא עשה הוא מעשה" וכן כתב החינוך מצוה יג ומצוה יד (וראה במנחת חינוך מצוה יג אות ב). וראה בפרק י מהלכות נדרים הלכה יג, שהמדיר אשתו מהנאה ומהנה אותה לוקה, וזה סותר למה שכתב כאן (הגאון ר') עקיבא איגור, ועיין עוד בפרק י מהלכות כלאיים הלכה לא,

אֵילָף²⁶ וְאוֹכְלִין, וְאֱלוֹ הוֹפְכִין אֶת פְּנִיָּהֶן אֵילָף
וְאוֹכְלִין, פְּדֵי שְׁלֹא יֵרָאוּ מֵעֲרָבִים²⁷.

(24) משנה שם פו. והעמידה בגמרא שם כר' יהודה שאמר: הפסח נאכל בשתי חבורות. ולפי ההלכה שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן הלכה ה), צריך לפרש משנה זו בשתי חבורות האוכלות כל אחת את פסחה. (25) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, תן חוצה לאכילתו". (26) שם פו. במשנה. ופירש רש"י שם שהם רשאים לעשות כן. ואף על פי שנראים כשתי חבורות - לא איכפת לן. (27) כחבורה אחת. שצריך שיפרסמו שאינן מעורבות זו בזו, שלא יהא נראה זו כאוכלת משל חברתה, אלא אלו הופכין פניהם למזרח ואלו למערב או אלו לצפון ואלו לדרום.

ד. הָיוּ הַמֵּיִם שֶׁמּוֹזְגִים בּוֹ יַיִנָּם בְּאֲמִצֵּעַ הַבַּיִת²⁸ בֵּין שְׁתֵּי הַחֲבוּרוֹת - כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ עוֹמֵד לְמִזְגֵּי²⁹, קוֹפֵץ אֶת פִּיּוֹ³⁰ וּמַחְזִיר אֶת פִּיּוֹ³¹ עַד שֶׁמִּגִּיעַ אֶצֶל חֲבוּרָתוֹ וְאַחֵר כֶּךָ אוֹכֵל מֶה שֶׁבִּפְּנֵי; שְׁאִסּוֹר לְאוֹכֵל לֵאכֹל בְּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת. וּמִתָּר לְכַלֵּה לְהַחְזִיר פְּנֵיהָ מִבְּנֵי חֲבוּרָתָהּ וְאוֹכְלָתָ³², מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׁה לֵאכֹל בְּפִנְיָהּ.

(28) משנה שם פו. "והמיחם באמצע כשהשמש עומד וכו'". ומפרש רש"י "שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין". "והיו רגילים, כשהיו הרבה חבורות בבית אחד להיות מצמצמים להספיק לכולם במדורה אחת ובשמש אחד". (29) לבני החבורה האחרת. (30) סוגר את פיו ואינו אוכל. (31) מחבורתו לכיוון החבורה האחרת, כלומר, כיון שקופץ פיו מותר לו להחזיר פניו לצד החבורה האחרת. (32) כלומר, אף על פי שאינה קופצת פיה.

ה. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת³³ שֶׁנִּפְרָצָה מְחִיצָה מִבִּינֵיהֶן - אֵינָן אוֹכְלִין³⁴. וְכֵן אִם הָיְתָה חֲבוּרָה אַחַת וְנַעֲשִׂית מְחִיצָה בִּינֵיהֶן - אֵינָן אוֹכְלִין עַד שֶׁתִּסְתַּלַּק. שְׁאֵין הַפֶּסַח נֵאֱכָל בְּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת³⁵, וְאֵינָן נִצְעָקִין מִחֲבוּרָה לְחֲבוּרָה³⁶.

(33) מאחר שפסק רבינו להלן שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, צריך לפרש כאן ששתי החבורות אכלו כל אחת ואחת פסח שלה. (34) בפסחים פו: "היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם לדברי האומר (ר' שמעון) האוכל אוכל בשני מקומות - אוכלין, לדברי האומר (ר' יהודה) אין האוכל אוכל בשני מקומות - אין אוכלין". ופסק רבינו כר' יהודה. (35) בגמרא שם: "היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר (ר' יהודה) פסח נאכל בשתי חבורות - אוכלין, לדברי האומר (ר' שמעון) אין הפסח נאכל בשתי חבורות, אין אוכלין". ופסק רבינו כר' שמעון. וזה מוסב על הדין השני של "וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן". (36) כלומר, אין האוכל אוכל בשתי חבורות, וכו' יהודה שם. וזה מוסב על הדין הראשון של "שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם".

ו. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁנִּכְנְסוּ שְׁלִשָּׁה מֵהֶן אוֹ יֵתֵר לֵאכֹל

דן: נאמר כאן "אז" ונאמר להלן (אצל זכריו) "אז" מה להלן מילת זכרים (מעכבת מלהקריב את הפסח) אף כאן מילת זכרים (מעכבת לאכול את הפסח)". (58) באיזה אופן ישנה אפשרות שבשעת אכילה מעכבים בניו ועבדיו, שלא נימולו, מלאכול את הפסח, ובשעת השחיטה לא עכבוהו. (59) שהיה לתינוק חום ונחלץ ממנו. (60) ולפי זה ייתכן שבשעת השחיטה לא מלאו לו עוד שבעה ימים מעת לעת ולא הגיע הזמן למולו, ורק אחר ששחטו מלאו לו שבעה ימים מעת לעת, ואז מעכב הוא את אביו לאכול את הפסח. (61) יבמות שם, שמפני זה לא יכלו למולו בשעת השחיטה. ואין צורך לחכות שבעה ימים אלא במקרה של חום, ראה שבת (קלז).

יום ש"ק ה' סיון ה'תשע"ו

פרק עשירי

(1) יבאר השובר עצם בפסח טהור, ועל איזה עצם חייב, ושלא ישאיר מהבשר עד הבוקר.

א. השובר עצם בפסח טהור - הרי זה לוקה;² 16
שנאמר: ועצם לא תשברו בו. וכן נאמר בפסח 17
שני: ועצם לא ישברו בו. אבל פסח שפא בטמאה,⁴ 18
אם שבר בו עצם - אינו לוקה. מפני השמועה למדו: 19
לא תשברו בו - בטהור ולא בטמא.⁵ אחד השובר 20
את העצם פלילי חמשה עשר,⁶ או ששבר בו עצם 21
מבעוד יום,⁷ או ששבר אחר פמה ימים⁸ - הרי זה 22
לוקה. 23

(2) משנה פסחים פד. צ"ל: "לא ישברו" ונטעות סופר כזו נפלה גם בגמרא פסחים פה. בכתביד ובדפוסים ישנים (ראה בדקדוקי סופרים שם עמ' קכט הערה ט) ותוקנה בדפוסים חדשים]. (4) כגון שהיו רוב הקהל טמאי מת, שמקריבים כולם הפסח בטומאה, ראה למעלה פ"ז הלכה א, אבל היה הפסח טהור ונטמא אחר-כך - חייבים עליו משום שבירת עצם, ראה להלן הלכה ו. (5) בפסחים שם בברייתא: "ת"ר ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול." ופירש"י שם: "האי פסול הוא שנעשה בפסול, דטומאה דחוויה היא בציבור [ולא הותרה]". וכלשון רבינו כן הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, מו), ולפי זה אין צורך לדברי רש"י. ואף בפסח שני למדו כן שם צו. "לא ישברו בו" בכשר, ולא בפסול." (6) של ניסן, שהוא פסח ראשון, ושל אייר שהוא פסח שני. (7) שם פד: "ת"ר ועצם לא תשברו בו (שמות יב), בכשר ולא בפסול. ר' אומר, בבית אחד יאכל (שמות שם) ועצם לא תשברו בו, כל הראוי לאכילה יש בו משום שבירת עצם, ושאיין ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם, מאי בינייהו וכו' אביי אמר כו' אלא שבירת העצם מבעוד יום, איכא בינייהו. למ"ד כשר, הא כשר הוא. למ"ד ראוי לאכילה, השתא לאו ראוי לאכילה וכו'. רב פפא אמר, כל כי האי גוונא, כ"ע יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא, לאורתא (=לערב) מיחזי לאכילה." (8) ראה להלן הלכה ו, שפסח שהיתה לו שעת הכושר ונפסל - יש בו משום שבירת עצם.

שהמליכיש חבירו כלאיים, והיה הלוכש שוגג - המליכיש לוקה. והצל"ח (פסחים עג.) כתב שכל האיסור כאן הוא משום "לפני עיוור לא תיתן מכשול" שאין לוקין עליו, ראה בחינוך מצוה רלב. (49) כלומר, משומד לעבודה זרה. והמקור בתרגום אונקלוס שם: "כל בר ישראל דישתמד" וכן במכילתא דרשב"י שם: "כל בן נכר זה ישראל משומד שעבד עבודה זרה". ובמכילתא דר"י: "אחד ישראל מומר ואחד נכרי במשמע". (50) כן הוא במכילתא שם: "תושב זה גר תושב, שכיר זה הגוי". והמדובר בערבי מהול וגבעוני מהול (מכילתא שם), שאם לא כן הרי הוא בכלל ערל לא יאכל בו, ראה כסף משנה. והראב"ד פירש פסוק זה בתושב ושכיר ישראל, כלומר עבדים עבריים הקנויים קניין עולם או קניין שנים, שאינם ממונים עם הבעלים על פסחם שלא מדעתם.

ח. ערל⁵¹ שאכל פזית מבשר הפסח⁵² - לוקה; 1
שנאמר: פל ערל לא יאכל בו. בו הוא שאינו אוכל, 2
אבל אוכל הוא מצה ומרור⁵³. וכן מתר להאכיל 3
מצה ומרור לגר תושב ולשכיר.⁵⁴ 4

(51) ישראל שלא נימול משום שמתו אחיו מחמת מילה (רש"י פסחים כח:). (52) כי פחות מכזית אינה נחשבת "אכילה". (53) פסחים כב. "דתניא כל ערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור", וכתב המאירי (יבמות ע"ז) "מותר הוא במצה ובמרור. ויש מפרשים שחייב בהן - וגדולי המחברים (הוא רבינו) ז"ל כתבו שמותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב". (54) מכילתא דרשב"י שמות יב, מה: "תושב ושכיר לא יאכל בו, בו אינו אוכל, אוכל הוא במצה ומרור". ובתוספות פסחים כח: דיבור המתחיל כל, העירו: האם מצה קדושה יש בה?

ט. פשם שמילת בניו ועבדיו מעכבתו מלשחט 5
הפסח⁵⁵, כך מעכבתו מלאכל; שנאמר⁵⁶: ומלתה 6
אתו אז יאכל בו⁵⁷. כיצד⁵⁸? קנה עבד אחר שגשחט 7
הפסח, או שהיה לו בן שלא הגיע זמנו להמול אלא 8
אחר שחיטת הפסח - הרי זה אסור לאכל עד 9
שימול אותו. וכיצד יהיה הבן ראוי למילה אחר 10
שחיטת הפסח ולא יהיה ראוי קדם שחיטה? כגון 11
שחלצתו חמה⁵⁹, שצריך שבעת ימים מעת לעת 12
מיום הבראתו⁶⁰; וכגון שפאכה עינו ונרפאת אחר 13
שחיטה⁶¹; או שהיה טמטום ונקרע אחר שחיטת 14
הפסח ונמצא זכר. 15

(55) ראה למעלה פרק ה הלכה ה: "מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו וכו' מעכבים אותו, שנאמר (שמות יב, לט), אצל בניו) המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו". ובמכילתא (בא) וביבמות עא. למדו שגם עבדיו שלא מלו מעכבים אותו מלעשותו, כלומר, מלהקריבו, מגזירה שווה "אז אז": כתב בבניו "ואז יקרב לעשותו" וכתב בעבדיו (שם, מד) "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". (56) אצל עבדיו. (57) במכילתא בא: "אין לי אלא מילת עבדיו (שמעכבת את האכילה), מילת זכריו מניין? הרי אתה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ה' סיון - ספר הקרבנות - הלכות קרבן פסח קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1. **ב. לְפִיכָהּ⁹ שׁוֹרְפִין¹⁰ עֲצָמוֹת הַפֶּסַח בְּכָלֵל הַנוֹתֵר**
2. **מִבְּשָׂרוֹ¹¹, כְּדִי שֶׁלֹא יָבוֹאוּ בָהֶן לִידֵי תַקְלָה¹².**

9) לפי שאסור לשבור את העצם גם לאחר כמה ימים.
10) פסחים פג. בברייתא: "כל עצמות הקדשים אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח, מפני התקלה". (11) כנראה שהמדובר כשאין בעצמות לא בשר ולא מוח, וכן מפורש בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט: "כל עצמות הקדשים שאין בהן מוח, אינן טעונין שריפה, חוץ מעצמות הפסח" (ועיין בראב"ד שם) וראה להלן. (12) כלומר, שמה יבואו לידי איסור שבירה, כן מפרש רבינו דברי הברייתא בפסחים פג. (הובאה למעלה). וסבור רבינו, שכשם שיש איסור שבירה בפסול שהיה לו שעת הכושר (להלן הלכה ו'), כן יש איסור בעצם שהיה עליו כזית בשר וניטל ממנו. וכן נראה בגמרא שם שהקשו על הברייתא הנ"ל, "הני עצמות היכי דמי, אילימא דלית בהו מוח, עצמות קדשים למה להו שריפה" (כן הנוסחא בדפוס וויניציאה ובסיליאה, ולפנינו "למה להו שריפה". ובכ"י ב: "עצמות הפסח למה להו שריפה"). כלומר: פשיטא שעצמות קדשים אינם צריכים שריפה, ואילו על עצמות הפסח לא קשה לו למה צריכים שריפה, הרי שאף עצמות שאין בהם מוח צריכים שריפה בפסח, שמה יבוא לידי תקלה של שבירת עצם, כנ"ל (אור שמח).

19) שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין (למעלה פ"ח הלכה ו'), ואסור לאכול משום שנאמר "אל תאכלו ממנו נא" (שם הלכה ד). והוא בפסחים (שם) רנב"י אמר, כל כי האי גוונא (שבירת העצם בנא) יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא דהא חזי לאכילה דמטוי לי ואכל לי. (20) שאסור לאכול, משום "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים" (למעלה שם הלכה ד). (21) בנא הוא חייב, מפני שהוא ראוי לאכילה אחר שיצלה יפה (שם מדברי רב נחמן בר יצחק). ומבושל שאינו ראוי לעולם, שהרי גם "בשלו ואחר צלהו" חייב עליו (למעלה שם הלכה ח) - כיון שהיתה לו שעת הכושר, שנעשו עבודותיו בהכשר, חייבים עליו, כרב יוסף אליבא דתנא קמא של רבי (שם). (22) לאחר זריקת הדם. (23) חוץ לחבורתו, ראה למעלה פ"ט הלכה ב. (24) שם כדברי רב יוסף וכתנא קמא, ראה למעלה בהלכה זו. (25) [שחשב לאכול חוץ למקומו, שזה נקרא פיגול (זבחים כט). ועיין למעלה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א, וראה להלן]. (26) כגון שחשב בשעת השחיטה, או בשעת קבלת הדם במזרק, או בשעת הולכת הדם למזבח, או בשעת זריקה, שיאכל ממנו חוץ לזמן המותר לאכילה, שיקריב ממנו חוץ לזמן המותר בהקרבה (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א). ובהגהות "בן אריה" מציע להגיה "מחשבת מקום". ולפי"ז "שנתפגל" שכתב מקודם היינו מחשבת חוץ לזמנו. (27) ששינה שמו לשם זבח אחר או לשם בעליו (שם פט"ו הלכה יא).

3. **אין חֲבִיבִין אֶלָּא עַל שְׁבִירַת עֲצָם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּזֵית**
4. **בְּשָׂרָא¹³ או שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֶחָ¹⁴; אֲכָל עֲצָם שֶׁאֵין בּוֹ מֶחָ**
5. **וְשֶׁאֵין גְּעָלָיו כְּזֵית בְּשָׂרָא - אֵינוֹ חֲבִיב עַל שְׁבִירָתוֹ. הִיָּה**
6. **עָלָיו כְּזֵית בְּשָׂרָא וְשֶׁבִירַת הָעֲצָם שֶׁלֹא בְּמָקוֹם הַבְּשָׂרָא -**
7. **חֲבִיב, אִף עַל פִּי שֶׁהַמָּקוֹם שֶׁשָּׁבַר פָּנָיו מִבְּשָׂרוֹ¹⁵.**

13) פסחים פד: "רבינא אמר, כל כי האי גוונא (באבר שאין עליו כזית בשר) לית ביה משום שבירת עצם, דבעינן שיעור אכילה", משום שנאמר: "בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, מו) - יש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת עצם, אין בו שיעור אכילה אין בו משום שבירת עצם (שם). (14) היינו כזית מוח, כמפורש שם פה. "ויש עליו כזית בשר מבפנים", והיינו כזית מוח. וכן מפורש בר"ח שם, וכן פירש"י. (15) מחלוקת שם בין ר' יוחנן ור"ש בן לקיש, ופסק כר' יוחנן.

8. **ד. הַשּׁוֹבֵר אַחֵר הַשּׁוֹבֵר¹⁶ בְּעֶצֶם אֶחָד - לֹאֻקָּה.**
- 16) כלומר, אחרי שהראשון שבר עצם, בא שני ושבר גם הוא אותו עצם, או שאדם אחד שבר עצם והתרו בו, ושוב שבר. וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ז ה"א: "אבל בשתי התריות, שכן אפילו עצם אחד ושברו, וחזר ושברו חייב שתיים". ולהלן שם בהלכה יג "וויידא אמר, דא יש שובר אחר שובר". וראה למעלה פ"ט הלכה א והערה ח.

17) של הפסח. (18) פסחים שם בברייתא: "השורף עצמות והמחתך גידים - אין בו משום שבירת העצם".

9. **ה. הַשּׁוֹרֵף עֲצָמוֹת וְהַמְחַתֵּךְ גִּידִים¹⁷ - אֵינוֹ חֲבִיב**
10. **מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֲצָם¹⁸.**
- 11) של הפסח. (18) פסחים שם בברייתא: "השורף עצמות והמחתך גידים - אין בו משום שבירת העצם".

19) שם פד. והם "אותן שבראש הכתף" (פיה"מ שם). (31) ואין בהם משום שובר עצם. וראה להלן הלכה ט.

ט. הִיָּה גְדִיָּה³² קָטָן וְרַף שֶׁעֲצָמוֹתָיו רַפִּים - לֹא יֵאָכֵל אוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר שׁוֹבֵר עֲצָם³³. וְאִם אֲכָל - לֹאֻקָּה³⁴; וְשֶׁאֶחָד הַשּׁוֹבֵר עֲצָם קָשָׁה אוֹ עֲצָם רַךְ³⁵. זֶה הַכָּל: כָּל שֶׁנֶּאֱכָל בְּשׁוֹר הַגָּדוֹל אַחֵר שֶׁיֵּתִיב בְּשָׂל³⁶ - הוּא שֶׁמֶתֵר לֵאכֹל כְּגִידוֹ מִן הַגִּידִי הָרֶף אַחֵר צִלְתָּהּ³⁷, כְּגִידֵי רִאשֵׁי כְּנָפִים³⁸ וְהַסְּחוּסִים³⁹.

מִמֶּנּוּ, בֵּין בְּרֹאשׁוֹן בֵּין בִּשְׁנֵי - עֶבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. 17
וְאֵינוֹ לֹקֵה עַל לֹא זֶה, שֶׁהָרִי נִתַּק לַעֲשֶׂה⁵⁶, 18
שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּ. 19

48) ואין זו שבירת עצם, ראה למעלה פ"ט הלכה ב.
49) שהרי צולחו שלם בעוד הגיד בו, כדלהלן. ואף שהגיד
אסור בהנאה, צולחו ביחד עם הבשר, משום שאין בגידין
בנותן טעם (פס"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז).
ולשומן הגיד שאינו אסור אלא משום מנהג (חולין צב:),
לא חששו כאן, שהרי אין מחתכין אותו, כדלהלן (כסף
משנה). וראה בהשגת הראב"ד. 50) שאינם אסורים.
51) כלומר, שבני האדם אין רגילים לאוכלם. 52) אלא רק
מהדברים האסורים מן התורה ושיש בהם בנותן טעם
(כסף-משנה). 53) לחתיכות. 54) כמו שכתוב (שמות
יב, ט) "כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו", והוא
בתוספתא פסחים פ"ה "הפסח צולין אותו שלם, ואין צולין
אותו חתיכות". 55) תוספתא שם: "רצה מנתחו, ומטילו
אבר אבר על גבי גחלים". 56) כלומר, שהעובר בלאו זה
מתחייב בעשה. ולאו הניתק לעשה אין לוקין עליו, ראה
בפ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב. ומקור הדבר בפסחים פד.
בדברי רבי יהודה. וכן כתב בפ"ח מהלכות פסולי
המוקדשין הלכה ט. ולמעלה פ"א הלכה ז גבי אימורים
כתב, שאם הניחם ונפסלו בלינה ועבר על "לא ילין חלב
חגי עד בוקר" - "אינו לוקה לפי שאין בו מעשה". כדעת
רבי יעקב שם, וראה בכסף-משנה כאן ובמשנה-למלך
בהלכות פסולי המוקדשין שם.

יב. כְּשֶׁמְקַרְבִּין אֶת הַפֶּסַח בְּרֹאשׁוֹן⁵⁷ - מְקַרְבִּין 20
עִמּוֹ⁵⁸ שְׁלָמִים⁵⁹ בְּיוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר מִן הַבֶּקֶר אוֹ מִן 21
הַצֹּאֵן⁶⁰, גְּדוֹלִים אוֹ קְטָנִים⁶¹, זָכָרִים אוֹ נְקִבּוֹת⁶², 22
כָּל זֶבְחֵי הַשְּׁלָמִים⁶³. וְזוֹ הִיא הַנִּקְרָאת חֲגִיגַת 23
אֲרֻבָּעָה עָשָׂר⁶⁴, וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְזָבַחְתָּ פֶסַח 24
לֹה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר⁶⁵. אֵימָתִי מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה 25
זוֹ⁶⁶? בְּזֶמֶן שֶׁהוּא⁶⁷ בָּא בַחֲלָה⁶⁸ וּבִטְהָרָה⁶⁹ וּבְמוֹעֵד⁷⁰; 26
אָבֵל אִם חָל יוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לַהֲיֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ 27
שָׂבָא הַפֶּסַח בְּטַמְאָה⁷¹, אוֹ שֶׁהָיוּ הַפֶּסָּחִים מְרֻבִּים⁷² 28
- אֵין מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה, וְאֵין מְקַרְבִּין אֶלָּא 29
הַפֶּסָּחִים בְּלֶבֶד. 30

57) כלומר בפסח ראשון, אבל לא בפסח שני, ראה להלן
הלכה טו. 58) כן הוא במשנה פסחים סט: ומקריבים
אותה לפני תמיד של בין הערבים (משנה-למלך פ"ו
מהלכות כלי המקדש הלכה ט). 59) קרבן שלמים.
60) משנה שם. 61) פירוש החגיגה אינה כפסח שבא בן
שנה, אלא באה בת שנה וגם בת שתיים ויותר, וכן הוא
בתוספתא פסחים פ"ה: "ובאה בת שנתה בת שתיים".
62) משנה שם. 63) ראה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות
הלכה יא. 64) ואינו יוצא בה משום חובת חגיגת חמשה
עשר (פ"א מהלכות חגיגה הלכה י). 65) "והלא אין
הפסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן למה נאמר
צאן ובקר? צאן לפסח ובקר לחגיגה" (ספרי פ' ראה ופסחים
ע:). אבל צריך עיון, שבריתא זו היא אליבא דמאן-דאמר

32) משנה וגמרא שם. 33) שאכילת העצם הרך הוא
שבירה. 34) משום "ועצם לא תשברו בו". 35) הוא
בכלל האיסור של "ועצם לא תשברו בו". 36) פירוש, שור
הגדול שנתקשו עצמותיו, אלא שאחרי בישול רב, הם
ראויים לאכילה. 37) אף כי בשור הגדול אין אפשרות
לאוכלם ע"י בישול בינוני, וכ"ש על ידי צלייה.
38) "פירושו בכאן קצוות. כלומר, ראשי העצמות שיש
בהרבה מהן קליפה דקה של עצם, ואדם נוטלה בשיניו
ולועסה" (מאירי פסחים פד.). 39) ראה למעלה הלכה ח.
וזהו פירושו של רבינו לדברי המשנה פסחים פד. "כל
הנאכל בשור הגדול, יאכל בגדי הרך וראשי כנפיים
והסחוסים", ובגמרא, "רבה רמי. תנן, כל הנאכל בשור
הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל לא. אימא סיפא, ראשי
כנפיים והסחוסים, והא הני לא מיתאכלי בשור הגדול וכו'".
רבא אמר, מה הן קתני, והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול
בשלקא (בישול רב) יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הן ראשי
כנפיים והסחוסים, ותניא כוותי' דרבא וכו'". ומפרש רש"י
שהמדובר הוא לענין מינוי, שאין מותר להתמנות אלא
בדבר שבשור הגדול יוכלו לאכול אחרי שנתבשל (וכן נראה
מדברי רבינו בפירוש המשנה) והראב"ד בהשגות מפרשה
לענין נותר, שמה שאפשר לאכול ע"י בישול רב בשור
הגדול, יש חיוב לאכלו. ואם אינו אוכלו, עובר על לא
תותירו ממנו עד בוקר. ורבינו מפרשה לענין איסור שבירת
עצם.

1. יִגִּיד⁴⁰ הָרִכִּין שְׁסוּפִין לְהַקְשׁוֹת⁴¹, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן 1
2. רְאוּיִין לְאֹכִילָה עִתָּה⁴² וְנֶאֱכָלִין⁴³ בַּפֶּסַח - אֵין נִמְנִין 2
3. עֲלֵיהֶן. וְנִמְנִין עַל מַח שֶׁבְּרֹאשׁ⁴⁴, מִפְּנֵי שֶׁיְכוֹל 3
4. לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּלֹא שְׁבִירַת עֶצֶם; וְאֵין נִמְנִין עַל מַח 4
5. שֶׁבִּקּוּלִית⁴⁶, וְהוּא הָעֶצֶם הַסֵּתוּם מִשְׁנֵי רֹאשֵׁי, שֶׁהָרִי 5
6. אֵינוֹ יְכוֹל לְהוֹצִיאָו אֶלָּא בְּשְׁבִירַת עֶצֶם⁴⁷. 6

40) פסחים שם. כריש לקיש, ואף ר' יוחנן הודה לו.
41) להיות קשים ולא יהיו ראויים אז לאכילה, וכגון "גיד
הצוואר, ובגדי ובטלה הם רכים, אבל אם היה מזקין סופם
להיות קשים" (רש"י שם). 42) בעוד הגדי רך וקטן.
43) שמותרין באכילה. 44) שם פד: "רבי אומר, נמנין על
מוח שבראש וכו'". 45) "לגוררו בקיסם דרך האף" (רש"י
שם). 46) שם: "רבי אומר וכו' ואין נמנין על מוח
שבקולית". 47) והשובר את העצם לוקה (למעלה הלכה
א).

7. יֹא. כְּשֶׁאֲדָם אוֹכֵל אֶת הַפֶּסַח - חוֹתֵף הַבֶּשֶׂר וְאוֹכֵל, 7
8. וְחוֹתֵף הָעֲצָמוֹת מִן הַפֶּרֶק וּמִפְּרָקָן אִם רָצָה⁴⁸. 8
9. וְכִשְׁנִינֵי לַגִּיד הַנֶּשֶׂה⁴⁹ - מוֹצִיאָו וּמְנִיחָו עִם שְׂאֵר 9
10. הַגִּידִים וְהָעֲצָמוֹת וְהַקְרוֹמוֹת⁵⁰ שֶׁיּוֹצֵאִין בְּשַׁעַת 10
11. אֲכִילָה⁵¹. שְׁאֵין מְנַקִּין אוֹתוֹ כְּשֶׁאֵר הַבֶּשֶׂר⁵² וְאֵין 11
12. מְחַתְּכִין אוֹתוֹ⁵³, אֶלָּא צוֹלִין אוֹתוֹ שְׁלָם⁵⁴. וְאִם חָתְכוֹ 12
13. חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - כְּשֶׁר⁵⁵. וְהוּא שְׁלֹא יִחַסֵּר אֶבֶר. 13
14. צָרִיךְ אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל שְׁלֹא יִשְׁאִיר מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח עַד 14
15. בֶּקֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תוֹתִירוֹ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְכֵן בִּשְׁנֵי, 15
16. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יִשְׁאִירוֹ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר. וְאִם הִשְׁאִיר 16

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק ה' סיון – ספר הקרבנות – הלכות קרבן פסח קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וְטַעֲוִין הַלֵּל בְּאַכִּילָתוֹ⁹¹, וּמִבִּיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה⁹²,
וְאַפְשָׁר שֶׁיֵּבֵא בְּטַמְאָה, אִם נִטְמָא רַב הִקְהֵל טַמְאָת
מֵת, כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנֹנָה⁹³. אָבֵל פֶּסַח שְׁנִי - חֲמִץ וּמִצָּה
עִמּוֹ בְּפִית⁹⁴, וְאִינוּ טַעֲוִין הַלֵּל בְּאַכִּילָתוֹ⁹⁵, וּמוֹצִיאִין
אוֹתוֹ חוּץ לַחֲבוּרָתוֹ⁹⁶, וְאִין מִבִּיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה⁹⁷,
וְאִינוּ בָּא בְּטַמְאָה⁹⁸. וְשִׁנְיָהּ דְּחוּץ אֵת הַשֶּׁבֶת⁹⁹,
וְטַעֲוִינִין הַלֵּל בְּעִשְׂתָּן¹⁰⁰, וְנֶאֱכָלִין צִלִּי¹⁰¹ בְּבֵית
אֶחָד¹⁰² עַל מִצָּה וּמְרוֹר¹⁰³, וְאִין מוֹתִירִין מִהֶן¹⁰⁴,
וְאִין שׁוֹבְרִין בֵּהֶן אֵת הָעֵצִים¹⁰⁵. וְלִמָּה לֹא יִשְׁוֶה
הַשְּׁנִי לְרֵאשׁוֹן לְכָל הַדְּבָרִים, מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר¹⁰⁶: כָּכֵל
חֲקַת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ? לְפִי שֶׁפֶּרֶשׁ בּוֹ מִקְצַת חֲקַת
הַפֶּסַח¹⁰⁷, לְלַמֵּד שֶׁאִינוּ שׁוֹה לְרֵאשׁוֹן אֲלֵא בְּדָבָרִים
שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ בּוֹ¹⁰⁸, וְהֵן הַמִּצּוֹת שֶׁבְּגוּפוֹ¹⁰⁹, וְהֵם 'חֲקַת
הַפֶּסַח'¹¹⁰ שֶׁכָּלֵל זֶה¹¹¹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְרִים¹¹² שְׁלִילָקָה
הַפֶּסַח מִבְּעִשׂוֹר¹¹³, וְשֶׁהוּא טַעֲוִין הַגָּעַת דָּם בְּאַגְדַּת
אֲזוּכָה¹¹⁴ לְמִשְׁקוֹף וְלִשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת¹¹⁵, וְשִׂיאֲכָל
בְּחִפְזוֹ¹¹⁶ - אִין אוֹתָן הַדְּבָרִים נוֹהֲגִים לְדוֹרוֹת¹¹⁷,
וְלֹא יַעֲשׂוּ אֲלֵא בְּפֶסַח מִצְרִים בְּלַבְד¹¹⁸.

(87) משנה בפסחים צה. (88) [ראה בפ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ח הערה מג, שלדעת רבינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" משש שעות ולמעלה ב"ד. וכן משמע הלשון: "הראשון" - "השני" שמדובר על קרבן הפסח ולא על חג הפסח]. (89) ראה למעלה פ"א הלכה ה, שהשוטח את הפסח בזמנו והיה לו כוית חמץ ברשותו לוקה, שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי. (90) ראה למעלה פ"ט הלכה א, שהמוציא קזית מבשר הפסח מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה, שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. (91) משנה שם, ולמעלה פ"ח הלכה טו. (92) למעלה הלכה יב. (93) למעלה פ"ז הלכה א. (94) משנה שם. וגם נשחט על החמץ (שם צה:). (95) משנה שם, שאין אומרים הלל בלילה, אלא-אם-כן הוא מקודש לחג, שנאמר (ישעיה ל, כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (שם צה:). (96) הכסף-משנה תמה על דברי רבינו, ממה שמפורש בפסחים צה. "בכלליל דלא ישאירו ממנו עד בוקר, מאי קא מרבה לא תוציא ממנו". הרי שגם בפסח שני אסור להוציא חוץ לחבורתו. אבל ראה במאירי פסחים כאן על דברי המשנה, שכתב וז"ל: "והשני מוציאין חוץ לחבורה כמו שיתבאר בגמרא". נראה מדבריו כי היתה כאן בגמרא גירסא אחרת. (97) תוספתא פסחים פרק ח. (98) תוספתא שם. (99) שאם חל יום י"ד ניסן או י"ד באייר ביום השבת שוחטין בו את הפסחים, והוא במשנה שם ובתוספתא שם. וראה למעלה פ"ה הלכה א. (100) בשעת הקרבת פסח ראשון ופסח שני, צריך לומר הלל (משנה שם) - שרק בלילה (בשעת אכילה) אין אומרים הלל בפסח שני שאין לילו מקודש לחג, ראה למעלה. אבל ביום אין צריך קדושת חג (גמרא שם צה:). (101) משנה שם צה. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. (102) כלומר בחבורה אחת ובמקום אחד, ראה למעלה פ"ט הלכה ה, שרבינו פוסק להחמיר כשניהם, כר' יהודה וקר' שמעון (פסחים פו.). וכנראה שלרבינו היתה

שחגיגה זו היא חובה ודוחה את השבת. אבל לדידן, פסוק זה מדבר במותר הפסח, וראה בצל"ח לפסחים ע: (66) משנה פסחים שם. (67) הפסח. (68) ש"ד בניסן חל ביום חול. (69) שהפסח קרב בטוהרה. (70) שהרבה נמנו על הפסח, ולא מספיק להם כדי שיאכלו כולם ממנו על השובע (ראה למעלה פ"ח הלכה ג, שמצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע). (71) שרק הפסח דוחה שבת (למעלה פ"א הלכה יח) וטומאה (למעלה פ"ז הלכה א), אבל לא חגיגה שאינה חובה (פסחים ע.). (72) ויש בהם כדי אכילת שובע לכולם.

1 יג. חגיגת ארבעה עשר - רשות ואינה חובה⁷³.
2 ונאכלת לשני ימים ולילה אחד⁷⁴, ככל זכחי
3 שלמים⁷⁵. ואסור להניח⁷⁶ מבשר חגיגת ארבעה
4 עשר ליום השלישי⁷⁷, שנאמר: ולא ילין מן הבשר
5 אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. מפי
6 השמועה למדו⁷⁸, שזה אזהרה למניח בשר חגיגת
7 ארבעה עשר ליום ששה עשר; שנאמר: לבקר⁷⁹ -
8 עד בקר של יום השני⁸⁰. והמתיר⁸¹ - אינו לוקה;
9 אלא ישרף הנותר ממנה, כשאר הנותרים⁸².

(73) שם סט: "א"ר אשי, שמע מינה, חגיגת ארבעה עשר לאו חובה היא. דאי סלקא-דעתך חובה, תיתי בשבת ותיתי במרובה ותיתי בטומאה". (74) ואינה כפסח שאינו נאכל אלא עד חצות (משנה שם, ודלא כבן-תימא שאמר שדינה כפסח). (75) פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (76) להשאיר. (77) מיום הקרבנות, שהוא יום ששה עשר בניסן. (78) שם עא. עא: (79) כלומר: אילו היו כתוב "בוקר" בלא "למד" היינו מפרשים בוקר הראשון, ומזה שנאמר "לבוקר" דרשו לבוקר שני (שם עא:). (80) שהוא יום ששה עשר בניסן. (81) מחגיגת י"ד ליום ששה עשר בניסן. (82) ראה למעלה הלכה יא.

10 יד. בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן וכל
11 התבשילין העולים עמו על השלחן מתפצרים עמו⁸³,
12 ואין נאכלים אלא עד חצות⁸⁴ בפסח עצמו⁸⁵. גזירה
13 מפני התערבות⁸⁶.

(83) תוספתא פסחים פ"ה, וירושלמי שם פ"ו הלכה ד. (84) אף כי כל בשר החגיגה נאכל לשני ימים ולילה אחד (למעלה הלכה יג) - זה שעלה על שולחן אחד עם הפסח, אינו נאכל אלא עד חצות. (85) למעלה פ"ח הלכה טו. (86) כלומר, שמה נתערב בהם מן הפסח. [ואף-על-פי שהאיסור בפסח עצמו אינו מן התורה אלא כדי להרחיק מן העבירה (למעלה בפ"ח שם). אין זו "גזירה לגזירה" שלא גזרו כן (שבת יא: ועוד), כי כמה פעמים מצאנו שגזרו גזירה לגזירה, ואמרו חכמים כי "חדא גזירה היא", כלומר כשגזרו גזירה ראשונה גזרו גם על השנייה, כי אילולא הא - לא קיימא הא, ראה ביצה ג. וחולין קד:].

14 טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני⁸⁷? הראשון
15 אסור בחמץ בכל יראה וכל ימצא⁸⁸, ואינו נשחט
16 על חמץ⁸⁹, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה⁹⁰,

צה. (110) השני. (111) אולי צ"ל "וכלל" זה [ובכ"י תימן: חוקת הפסח שכלל". ואחר-כך מתחילה הלכה חדשה: "זה שנאמר וכו'"] (112) בפסח שנעשה במצרים. (113) בעשור לחודש ניסן, כמו שנאמר (שמות יב, ג): "בעשור לחודש הזה, ויקחו להם איש שה וכו'". (114) (שם, כב.). והוא: ג' קלחין של מין ירוק שיש לו גבעולים (רש"י שם). (115) כמו שנאמר (שם) "ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות". (116) כמו שכתוב (שם, יא) "ואכלתם אותו בחפזון". (117) בפסחים של כל הדורות. (118) משנה בפסחים צו.

סליקו להו הלכות קרבן פסח בסיעתא דשמיא

הגירסא בגמרא פסחים צה. באופן שגם בפסח שני הדין שנאכל בבית אחד, ראה למעלה הערה צה. (103) משנה פסחים שם. (104) ראה למעלה הלכה יא. (105) ראה למעלה הלכה א. (106) בפסח שני. (107) משום שבבמדבר שם, אחרי שכתב ככל חוקת הפסח, מפרט שם המקרא כמה פרטי דינים של פסח שני, כמו "ועצם לא תשברו", "ולא ישאירו ממנו עד בוקר", וכן "על מצות ומרורים יאכלוהו". (108) כלומר, דברים שפירט אותם הכתוב. (109) כמו "לא ישאירו ממנו עד בוקר", "ועצם לא תשברו", וכן שאר מצוות שבגוף הקרבן, כמו צלי. אבל דברים שאינן בגוף הקרבן, לא שוה השני לראשון. ומצה ומרור שאינן בגוף הקרבן, מפרש המקרא באופן מיוחד, שגם פסח שני נאכל על מצה ומרור, ראה הסוגיא בפסחים

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח אייר'ה' סיון תשע"ו

יום חמישי ג' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קיג.

המצוה הקי"ג נדפסה ביום הקודם.

יום שישי ד' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קח.

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

יום ראשון כ"ח אייר ה'תשע"ו

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שצטוינו להיות המת

מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום שני כ"ט אייר ה'תשע"ו

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז נדפסה ביום הקודם.

יום שלישי א' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קז. קיג.

המצוה הק"ז נדפסה ביום ראשון.

המצוה הקי"ג — הצווי שצטוינו לעשות פרה

אדמה, כדי שתהא מוכנת למה שצריך בטהרה מטמאת

מת, כמו שאמר יתעלה: "והיתה לעדת בני-ישראל

למשמרת" (במדבר יט, ט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו

במסכת המיחדת לה, והיא מסכת פרה.

יום רביעי ב' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קיג.

המצוה הקי"ג — הצווי שצטוינו לעשות פרה

אדמה, כדי שתהא מוכנת למה שצריך בטהרה מטמאת

מת, כמו שאמר יתעלה: "והיתה לעדת בני-ישראל

למשמרת" (במדבר יט, ט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו

במסכת המיחדת לה, והיא מסכת פרה.

10 רבות מסוג זה במסכת עריות. וכבר פרשנו אנו סדר זה
11 פלו, כלומר: סדר טהרות, פרוש שאין צורך לעין בספר
12 אחר עמו בשום דבר מעניני השמאה והטהרה.

יום שבת קודש ה' סיון ה'תשע"ו

מצות עשה קח.

המצוה הק"ח נדפסה ביום הקודם.

1 אלא במקרה. בדומה לך פוללת מסכת נדה פל-דיני
2 מצות טמאת נדה וזכה וטמאת יולדת, ובמסכת כרתות
3 יש גם-כן חלק מדיני טמאת יולדת. מסכת נגעים פוללת
4 פל-דיני נגעי אדם ובגד ובית; ומסכת זבים פוללת
5 פל-דיני זב וזבה ושכבת זרע; ומסכת אהלות פוללת
6 פל-דיני טמאת מת; ומסכת פרה פוללת דיני מי נדה
7 לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא יחדו
8 להן מסכתות, אלא דיניהן מפורים בכמה מקומות בסדר
9 זה, רבם במסכת פלים וטהרות. וכן דברו על שאלות

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד א

42 אומרת הגמרא, ונתניא נמי גבי עגלה כי האי גוונא – כאותם
43 דרשות ששנינו בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משה בעול',
44 אין לי שפוטל בה אלא עול, שאר עבודות מניין שפוטלות בה,
45 תלמוד לומר לפני זה בפסוק, 'אשר לא עבר בה', הרי שעבודה
46 מכל מקום פוטלת בה, אם כן, מה תלמוד לומר בהמשך הפסוק
47 'עול', לומר, עול פוטל בה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת
48 עבודה – אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם עבודה, כגון להקל
49 משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוטלות בה אלא בשעת
50 עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה
51 באקראי.

52 מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, ואיכא שמה
53 שנאמר בתחילת הפסוק 'אשר לא עבר בה' שמשמע כל עבודה,
54 הרי הוא כלל, ומה שנאמר אחר כך 'עול', הרי הוא פרט, נמצא
55 שהוא כלל ופרט, והרי אין בכלל אלא מה שבפרט, נמצא עול
56 אין – יפסול בה, אבל מיד אחריה לא יפסול בה. מתרצת הגמרא,
57 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא ומרבה את שאר העבודות, ולכן אין
58 דורשים כאן כלל ופרט.

59 אמר רבי אבהו, בעי מיניה מרבי יוחנן – שאלתי את רבי יוחנן,
60 משיבת עול שפוטלת בעגלה, בכמה היא פוטלת. אמר לי
61 משתמשוך במלא עול היא נפסלת. איכא להו – הסתפקו בני בית
62 המדרש, 'כמלא עול' שאמר רבי יוחנן, האם לפרש של עול אמר,
63 או לרובו. אמר להו תהוא מרבין ורבי יעקב שמי, לדידי
64 מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – לי פירש רבי יוחנן, משיבת עול
65 לרובו שהוא טפח. שואלת הגמרא, וליכא אם כך ששיעור
66 המשיכה הוא טפח ולשם מה הוזכר עול. משיבה הגמרא, הא קא
67 משמע לן רבי יוחנן בכך, שיעורא דעול לרובו טפח הוי, למאי
68 נפקא מינה בכך ששיעור עול הוא טפח, למקח וממכר – שהפוסק
69 עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו עול ברוחב טפח.

70 אמר רבי יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה הביא עגלה
71 בנחל, אמר הקדוש ברוך הוא, ויבא עגלה שהיא דבר שלא עשה
72 עדיין פירות שהרי בת שנתה היא ולא ילדה, ויערף בנחל איתן
73 שהוא במקום קשה שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו
74 לחלל זה לעשות פירות. מבררת הגמרא, מאי כונת רבי יוחנן בן
75 שאול שלא הניחו לו לעשות פירות, אילימא פירות פרה ורביה
76 שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אלא מעתה אוקון ואסירים שנמצאו
77 חללים, הכי נמי דלא ערפינן – וכי אין עורפים עליהם עגלה, מכיון
78 שאינם ראויים ללדת, אלא פירות אלו הכוונה שלא הניחו לו
79 לעשות עוד מצוות.

80 שנינו במשנה, ומורידין אותה אל נחל איתן, איתן במשמעו קשה.
81 תנו רבנן, מניין לאיתן שהוא קשה, שנאמר בפרשת בלעם,
82 כשראה את הקיני,

1 תאמר כך. משיבה הגמרא, וכי תימא, איכא למיפרך על קל וחומר
2 זה, מה לעגלה שלכך פוטלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שכן
3 שנים פוטלות בה שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, תאמר
4 בפרה שקלה היא בכך שאין השנים פוטלות בה, לכך לא יפסול בה
5 שאר עבודות. אי נמי עוד ניתן לפרוך את הקל וחומר, קדשים
6 יזכיחו, שמום פוטל בהן, ואין עבודה פוטלת בהן, הרי שאין פסול
7 המום גורם שעבודות יפסלו בה, לכך אמרה הברייתא שיש ללמוד
8 זאת מגזרה שוה, נאמר כאן 'עול', ונאמר להלן 'עול', מה להלן
9 בעגלה, אף שאר עבודות פוטלות, אף כאן בפרה, אף שאר
10 עבודות פוטלות. ועתה, אחר שתבארה הברייתא, מקשה ממנה
11 הגמרא על דברי רב, ומקשים שפארת – הרי המקור שיפסלו בפרה
12 שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מה להלן
13 בעגלה, אין עבודת משא פוטלת בה עד שתמשוך, אף כאן בפרה,
14 לא תפסול בה עבודת משא עד שתמשוך, ומדוע חילק רב בכך בין
15 פרה לעגלה.

16 מתרצת הגמרא, תנאי היא – דבר זה, מהו המקור ששאר עבודות
17 מלבד עול פוטלות בפרה, שני במחלוקת תנאים, דאיכא תנא
18 דמיתני לה בגזרה שוה מעגלה והיא הברייתא האמורה, ואיכא
19 תנא דמיתני לה ששאר עבודות פוטלות בפרה מגופה דפרה –
20 מפרשת פרה אדומה עצמה, דתנאי, נאמר בפרה 'אשר לא עלה
21 עליה עול', אין לי שיפסול בה אלא עול, שאר עבודות מניין,
22 תלמוד לומר, 'אשר לא עלה עליה עול', ולא נאמר 'אשר לא עלה
23 עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה עליה' מכל מקום גם אם
24 אינה עול, אם כן, כיון שלא דווקא עול פוטל בה, מה תלמוד לומר
25 'עול', לומר, עול פוטל בה בין בשעת עבודה, כלומר שהניח העול
26 לצורך שהפרה תישא את העול, בין שלא בשעת עבודה – שאינו
27 צריך שהפרה תישא עכשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי
28 להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוטלות בה אלא
29 בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח
30 עליה באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה
31 לעגלה, שפרה פוטלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך,
32 לא למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר כברייתא זו,
33 שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.
34 מקשה הגמרא, לדברי הברייתא שלמדה את שאר העבודות מגופה
35 של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, ואיכא, 'אשר לא
36 עלה עליה' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כלל, ומה שנאמר
37 אחריו 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל ופרט, והמדה היא,
38 שבשיש כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, שהפרט פירושו
39 של כלל, נמצא, עול אין – יפסול בה, אבל מיד אחריה לא יפסול
40 בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא, ומרבה את
41 שאר העבודות, ולכן אין דורשים כאן כלל ופרט.

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כָּל אֱלֹהִים וְאֵלֹהִים הַשְּׁחֹכֵר לַעֲלִיל הָיוּ שׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרֵי כֹהֵן מַעֲרִי
מִלְחָמָה - אֶת דְּבָרֵי מַעֲרִי הַמִּלְחָמָה שֶׁאִמְרָה הַכֹּהֵן, וְחֻזְרִין
מִלְחִילָהֶם, וְיִסְפְּקִין מִיָּם וּמִזֶּן וּמִתַּקְנִין אֶת הַדְּרָכִים לַחֲלִיל הַלְוָהֶם.
וְאֵלֹהִים שְׁאֵינָן חֻזְרִין אֶף עַל פִּי שִׁבְנוּ וְנִשְׁאָר וְנִטְעָה. הַבִּזְיוֹן בֵּית שַׁעַר
- חֹדֶר שֶׁלִּפְנֵי הַבַּיִת, אֲבִיכָרָה - גַּג בְּלִי מַחֲצוֹת, וּמִרְפֶּסֶת, שְׁאִינָם
רְאוּיִים לְדִירָה. כִּמוּ כֵן הַנּוֹטֵעַ אֶרְבַּע אֵילָנִי מֵאֲבָל, אוֹ וְחִמְשָׁה
אֵילָנִי כֶּרֶךְ שְׁאִינָם חֲשׁוּבִים כֶּרֶם. וְכֵן הַמְּחַזֵּר אֶת גְּרוּשָׁתוֹ שְׁאִינָה
אִשָּׁה חֲדָשָׁה עֲבוּרָה. אוֹ מִקְדָּשׁ אִשָּׁה הַאֲסוּרָה לוֹ, כִּגוֹן אֲלֻמָּה לְכַהֵן
גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הָרִיזוֹן, מְמוֹרֶת וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת
יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וְלִנְתָן, בְּכָל אֵלֹהִים לֹא הָיָה חֹזֶר.
רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר, שֶׁמִּלֻּבְד כָּל אֵלֹהִים הַשְּׁחֹכֵר לַעֲלִיל, אֵף הַבִּזְיוֹן בֵּית
חֹדֶשׁ עַל מְכֻנָּה - שֶׁהָרָשׁ אֶת בֵּיתוֹ וּבָנָה בִּשְׁנֵית בִּמְתוּכָתוֹ הַקְּדוּמָת
לֹא הָיָה חֹזֶר, הוֹאֵל וְלֹא חִידֵשׁ דָּבָר בִּבְנֵייתוֹ כֵּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אוֹמֵר, אֵף הַבִּזְיוֹן בֵּית לְבִינִים בְּשָׁרֹן שְׁאִינָה בֵּר קִימָא כִּיּוֹן שְׁרִיךְ
לְחֹדְשׁוֹ מִיָּד זִמָּן לֹא הָיָה חֹזֶר עַל בֵּית כּוֹהֵן. וְזוֹ דִּין הַהוּלָכִים
לְמִלְחָמָה וְשִׁבְעִים עַל פִּי דְּבָרֵי הַכֹּהֵן.
וְאֵלֹהִים שְׁאֵינָן וְזֵין מִמְּקוֹמָן וְאִינָם יוֹצֵאִים אֶת בִּתְיָהֶם כֻּלָּל, וְאֵף לֹא עַד
הַסֵּפֶר. וְהֵם מִי שֶׁבָּנָה בֵּית וְחִנְכָּה וְעֵדִין לֹא דָר בּוֹ שָׁנָה, וְכֵן אִם נָטַע
כֶּרֶם וְחִלְלוּ וְעֵדִין לֹא תָמָה הַשָּׁנָה הַרְבִּיעִית. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא אֶת
אִרְסוֹתָיו אוֹ הַכּוֹנֵם אֶת יְכֻמָּתוֹ וְעוֹד לֹא עֲבָרָה שָׁנָה. שְׁנָאֵמֵר בְּנוֹשָׂא
אִשָּׁה חֲדָשָׁה, נָקִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחֶת וְדוֹרֵשִׁים לְבֵיתוֹ, וְזֶה בֵּיתוֹ
- לְלַמֵּד שֶׁמִּמֶּתִין שָׁנָה בְּבֵיתוֹ וְאִינָם יוֹצֵאִים. וּמִתֵּיבַת 'הָיָה' וְזֶה כֶּרֶם -
אֵנוּ לְמַדִּים כֵּן לְגַבִּי נֻטַע כֶּרֶם. וְזֶה שְׁנָאֵמֵר 'וְשָׂמָה אֶת אִשְׁתּוֹ' וְזֶה
אִשְׁתּוֹ - שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה מִמֶּתִין שָׁנָה, וְאִשְׁרָ לְקַח' לְהַבִּיא אֶת
יְכֻמָּתוֹ - מִרְבָּה לְדִין זֶה אֶת כּוֹנֵם יְכֻמָּתוֹ. וְכֵן אֵלֹהִים אֵין מִסְפִּיקִין
(לְהֵם) מִיָּם וּמִזֶּן וְאֵין מִתַּקְנִין אֶת הַדְּרָכִים, שְׁאִינָם מְחַוִּיִּים כֻּלָּל
בְּצִרְכֵי הַמִּלְחָמָה.
גִּמְרָא. תְּנֵן רִבְּנָן נִאֲמַר בַּפְּסוּק 'וְדִבְרוּ הַשּׁוֹטְרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי
הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית וְגו', מִבְּרֵית הַבְּרִייתָא, יָכוֹל שֶׁמִּדְּבָרִים
הַשּׁוֹטְרִים דְּבָרִים שֶׁל עֲצָמָן שֶׁלֹּא עַל פִּי כֹהֵן, אִי אֲפֻשֶׁר לֹמַר כֵּן,
שֶׁהֵרִי בְּשֵׁהוּא אוֹמֵר לְאַחֵר מִכֵּן אֶת הַלְשׁוֹן 'וְיִסְפּוּ הַשּׁוֹטְרִים וְדִבְרוּ
אֶל הָעָם מִי הָאִישׁ הַזֶּה וְרַךְ הַלֵּבב וְגו', הֵרִי מִכֵּן מִשְׁמַע שֶׁרֶךְ דְּבָרִים
אֵלֹהִים מִשְׁלַל עֲצָמָן אֲמֹד שֶׁלֹּא עַל פִּי כֹהֵן. הָאִישׁ אֵינִי מִקְנִים 'וְדִבְרוּ
הַשּׁוֹטְרִים' שֶׁנִּאֲמַר קוֹדֵם לָכֵן, בַּהֲכָרָה שֶׁדְּבָרֵי מִשְׁנֵי מִלְחָמָה
הַכְּתוּב מְדַבֵּר וְלֹא דְּבָרֵי הַשּׁוֹטְרִים, הָאִישׁ בִּיצֵד, כִּהֵּן מְדַבֵּר תַּחֲלִילָה
וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ אֶת דְּבָרֵי לַעֲמֵם.
מִבְּאֵר הַגִּמְרָא כִּמְהָ בְּרִייתוֹת בּוֹזָה, תְּנִי תְּדָא, כִּהֵּן מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר
מִשְׁמִיעַ. וְתִנְיָא אִידָּהּ, כִּהֵּן מְדַבֵּר וְכִהֵּן מִשְׁמִיעַ. וְתִנְיָא אִידָּהּ,
שׁוֹמֵר מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ. וְדְּבָרֵי הַבְּרִייתוֹת סוֹתֵרִים לְכַאוּרָה.
מִבְּאֵר הַגִּמְרָא, אֲמֹר אֲבִי, הָאִישׁ בִּיצֵד מִחֻלָּה דְּבָרֵי הַכֹּהֵן וְהַשּׁוֹטְרִים,
מִ'נִּגְשׁ' - מִהִיכֵן שֶׁנִּאֲמַר הַלְשׁוֹן 'נִגְשׁ' וְעַד תֵּיבַת 'וְדִבְרוּ', דְּבָרִים
אֵלֹהִים הֵם הַכֵּהֵן מְדַבֵּר וְכִהֵּן מִשְׁמִיעַ אֶת הַדְּבָרִים לַעֲמֵם. מִ'וִּדְּבָרוּ' עַד
תֵּיבַת 'וְיִסְפּוּ' הֵם הַכֵּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ אֶת דְּבָרֵי. וּמִ'וִּסְפּוּ'
וְאִילָךְ עַד סוֹף פֶּרֶשׁה זֶה, הֵם הַשּׁוֹמֵר מְדַבֵּר וְשׁוֹמֵר מִשְׁמִיעַ.
שֵׁנִי בְּמִשְׁנָה מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֲדָשׁ כו', אֶחָד הַכּוֹנֵם בֵּית
הַתֵּבֶן כו', וְאֶחָד הַכּוֹנֵם וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ וכו'. מִבְּאֵר הַגִּמְרָא אֶת מִקּוֹר
הַדְּבָרִים. תְּנֵן רִבְּנָן נִאֲמַר דְּבָרֵי הַכֹּהֵן, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית,
דְּנָה הַבְּרִייתָא אֵין לִי לְרִבּוֹת מִפְּסוּק זֶה אֵלֹהִים אֲשֶׁר בָּנָה, מִמֶּשׁ, לְקַח
וְיָרֵשׁ וְנִתָּן לוֹ כְּמִתְנָה מִנֵּן שֶׁאֵף הוּא חֹזֶר, תִּלְמִיד לֹמֵר מִי
הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה, תֵּיבַת 'אִישׁ' מִיִּתְרָתָה, שִׁכַּל לְכַתּוֹב מִי אֲשֶׁר בָּנָה;
אֵלֹהִים בֹּא לְרִבּוֹת קוֹנָה וְיֹרֵשׁ.
עוֹד דְּנָה הַבְּרִייתָא, עַל מֶה שֶׁנִּאֲמַר בַּתּוֹרָה 'בֵּית, אֵין לִי לְלַמּוֹד
מִפְּסוּק זֶה אֵלֹהִים בֵּית שְׂרָרִים בּוֹ, מִנֵּן לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבֶן וְכִי
הַבֶּקֶר וְכִי הָעֵצִים וְכִי הָאֲצִירֹת שֶׁגַּם עֲלֵיהֶם חֹזֶר, תִּלְמִיד
לֹמֵר 'אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית' וְלֹא כְּתוּב 'אֲשֶׁר בֵּית בָּנָה, לְדֹרֹשׁ בְּנָה'
מִכֵּל מְקוֹם, לְרִבּוֹת בֵּית הַתֵּבֶן וְכִי הַבֶּקֶר וכו'. אִם כֵּן, יָכוֹל שְׁאֵינָן

מוֹנְחִין בְּאֶרֶץ שְׁהִיָּה יוֹצֵא עֵימָהֶם לְמִלְחָמָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר
בְּמִלְחָמָה מִדִּין 'וְיִשְׁלַח אֹתָם מִשָּׁה אֶלֶף לַמָּטָה לְצִבְאָה, אֹתָם וְאֵת
פִּינְחָם בֵּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לְצִבְאָה וְכִלִּי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצוֹת הַתְּרוּעָה
בִּידוֹ', וּמִבְּאֵר הַגִּמְרָא אֶת הַפְּסוּק, 'אֹתָם' אֵלֹהִים הַסִּנְהֶדְרִין שֶׁיִּצְאוּ
גַּם הֵם לְמִלְחָמָה עִימָהֶם. 'פִּינְחָם בֵּן אֶלְעָזָר' זֶה מִפְּנֵי שְׁהִיָּה כֹהֵן
מִשְׁנֵי מִלְחָמָה. 'וְכִלִּי הַקֹּדֶשׁ' זֶה הָאֶרֶץ וְלִחְוֹת שָׁבוּ. 'וְחֻצְצוֹת
הַתְּרוּעָה' אֵלֹהִים הַשּׁוֹפְרוֹת שֶׁבָּהֶם הָיוּ תוֹקְעִים בַּעַת הַמִּלְחָמָה.
הַחֹכֵר לַעֲלִיל, שֶׁפָּנַס יֵצֵא לְמִלְחָמָה זֶה כִּיּוֹן שְׁהִיָּה מִשְׁחָר מִלְחָמָה,
מִבְּאֵר הַגִּמְרָא טַעַם אַחֵר לָכֵךְ. תְּנָא, לֹא לְהֵנָּה הִלָּךְ דּוּקָא פִּינְחָם
וְלֹא הִלָּךְ אֶלְעָזָר לְמִלְחָמָה בְּמִדִּין. אֵלֹהִים בְּשִׁבּוֹל לִפְרַע מִמֶּדִּין אֶת דִּין
- הָעוֹלָ שֶׁעָשׂוּ לְאֲבִי אֲמֹי יוֹסֵף, שֶׁמִּכְרָהוּ לַעֲבָד לְמַצְרַיִם, וְכִמוּ
שְׁנָאֵמֵר 'וְהַמְדִּינִים - הַמְדִּינִים מְכָרוּ אוֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם וְגו' וּלְפִיכָךְ
יֵצֵא דּוּקָא פָּנַס, כִּדִּי לְנִקּוֹם אֶת נִקְמַת יוֹסֵף אֲבִי אֲמֹי.
שְׁאֵלָה הַגִּמְרָא, לְמִימָרָה דְּפִינְחָם מִיּוֹסֵף אֲבִי, שֶׁאִמְרָה הִתְהַוָּה מִשְׁבַּט
יוֹסֵף. וְהָאִישׁ כְּתִיב 'וְאֶלְעָזָר בֵּן אֶתָרָה לָקַח לוֹ מְכָנוֹת פּוּטִיאל לוֹ
לְאִשָּׁה וְחָלָה לוֹ אֶת פִּינְחָס, מִאִי לֹא שְׁכֹנָה 'פּוּטִיאל' מִשְׁחָר דְּאֲתִי
מִיתְרוֹ - שֶׁאִמְרָה הִתְהַוָּה בֵּת יִתְרוֹ, שְׁכֹנָה 'פּוּטִיאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם
עֲנָלִים כִּדִּי לְהַקְרִיבָם לְעִבְדוֹת כּוֹכָבִים מִפְּנֵי שְׁהִיָּה כּוֹמֵר לַעֲבוּדָה
זֹרָה. הֵרִי שְׁפִינְחָס הִיָּה מִיתְרוֹ וְלֹא מִיּוֹסֵף. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, לֹא,
מוֹצֵא הִיָּה מִיּוֹסֵף שֶׁגַּם הוּא כּוֹנֵם בְּשֵׁם 'פּוּטִיאל' עַל שֵׁם שְׁפִיטָם
בִּיצֵד - זִלּוֹל וְכִבֵּשׁ אֶת יִצְרוֹ בְּמַעֲשֵׂה אִשֶׁת פּוּטִיפֶר. וּלְפִיכָךְ נִיתָן
לֹמֵר שֶׁאִם אֲמֹי שֶׁל פָּנַס, הִתְהַוָּה מִשְׁבַּט יוֹסֵף.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, וְהָלֹא שְׁכָבִים מְכָרוּ אוֹתוֹ - אֶת פָּנַס, בִּאֲמָרם
רִאֲתָם בֵּן פּוּטִי - אֲשֶׁר מוֹצֵא מִפּוּטִיאל, שְׁהוּא בֵּן לְאֶדֶם נְבוֹזָה,
שְׁהִיָּה מִצִּיּוֹן שְׁפִיטָם אֲבִי אֲמֹי יִתְרוֹ עֲנָלִים לְעִבְדוֹת כּוֹכָבִים, וְכִיכֵד
יָקוֹם זֶה וְיִתְרַגֵּם אֶת זִמְרֵי, שְׁהִיָּה נִשְׂאִי מִיִּשְׂרָאֵל, הֵרִי יְחֻסֵּר פָּנּוּם וְאֵין
הוּא רְאוּי לָכֵךְ, אִם כֵּן רּוֹאִים שֶׁמוֹצֵא הִיָּה מִיתְרוֹ. אֵלֹהִים מִתְרַצָּה
הַגִּמְרָא, שֶׁאִכֵּן מוֹצֵא הִיָּה מִיּוֹסֵף וְיִתְרוֹ יָחִיד. וְכִיכֵד, אִי אֲבִי
דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף, בַּהֲכָרָה שְׁאִימִיָּה דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיתְרוֹ,
וְאִי אִימִיָּה דְּאִימִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף, בַּהֲכָרָה שֶׁאֲבִיָּה דְּאִימִיָּה הִיָּה
מוֹצֵא מִיתְרוֹ. מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא, דִּיקָא נָמִי שְׁהִיָּה מוֹצֵא מִיּוֹסֵף וְיִתְרוֹ
יָחִיד. דְּכִתְיָב 'מְכָנוֹת פּוּטִיאל' תִּרְיָ מִשְׁמִיעַ, שְׁהִיָּה נִאֲמַר פּוּטִיאל וְלֹא
פּוּטִאל, שְׁמֵעַ מִנָּה.
מִשְׁנָה. קוֹדֵם יִצְאֵתָם לְמִלְחָמָה 'וְדִבְרוּ הַשּׁוֹטְרִים אֶת דְּבָרֵי הַכֹּהֵן
אֶל הָעָם לֵאמֹר, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית חֲדָשׁ וְלֹא חֲנָכוּ - וְעֵדִין
לֹא גַר בּוֹ כֻּלָּל, וְלָךְ וְיִשְׁכּוּ לְבֵיתוֹ לְחֹזֶר אֶת בֵּיתוֹ וְגו'. מִבְּאֵר
הַמִּשְׁנָה אֶת דִּינֵי הַחֹזֶרָה בְּכּוֹנֵם בֵּית, אֶחָד הַכּוֹנֵם בֵּית הַתֵּבֶן -
הַמִּיּוֹעֵד לְשִׁמִּירַת שְׁמֵן וְתִבּוּאָה. כָּל אֵלֹהִים דִּינָם כְּבִית, שֶׁחֹזֶר עֲלֵיהֶם
אִם לֹא חֲנֻכָּה. כִּמוּ כֵן, אֶחָד הַכּוֹנֵם בֵּית חֲדָשׁ, וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ מֵאֲחָהּ,
וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן לוֹ מִתְנָה, עַל כָּל אֵלֹהִים חֹזֶר.
מוֹסִיפִים הַשּׁוֹטְרִים לְדָבָר, 'וְמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כֶּרֶם וְלֹא חָלָלוּ
וְגו' - שֶׁלֹּא פָּדָה אֶת הַפִּירִית עַל מַעוֹת בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית לְנִטְעֵיתוֹ.
מִבְּאֵר הַמִּשְׁנָה אֶת דִּין הַחֹזֶר בְּנוֹטָה כֶּרֶם. אֶחָד הַנּוֹטֵעַ חֲמִשָּׁה
אֵילָנוֹת בְּכֶרֶם, וְאֶחָד הַנּוֹטֵעַ חֲמִשָּׁה אֵילָנִי מִשְׁאֵר מִינֵי מֵאֲבָל,
וְאֶפְּלִי הִיָּה מִחִמְשָׁה עֲצִים מִחֻמְשַׁת הַמִּינִין - מִחֻמְשָׁה מִינִים שׁוֹנִים,
הֵרִי אֵלֹהִים מִתְרַפֵּין. כִּמוּ כֵן, אֶחָד הַנּוֹטֵעַ מִמֶּשׁ, וְאֶחָד הַמְּכַרֵּךְ -
הַמְּכַוֵּף עֵנָם מִהַאֲחִיל מִתְחַת לְאֶדְמָה הוּא צִמּוּחַ כְּאִילָן חֲדָשׁ, וְאֶחָד
הַמְּכַרֵּב אֵילָן בְּאִילָן. וְאֶחָד הַלּוֹקֵחַ כֶּרֶם, וְאֶחָד הַיּוֹרֵשׁ, וְאֶחָד שְׁנֵתָן
לוֹ מִתְנָה, בְּכָל אֵלֹהִים חֹזֶר.
מוֹסִיפִים הַשּׁוֹטְרִים לְדָבָר, 'וְמִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרֵשׁ אִשָּׁה וְגו'
וּמִבְּאֵר הַמִּשְׁנָה שֶׁאֶחָד הַמְּאָרֵם אֶת הַתּוֹרָה, וְאֶחָד הַמְּאָרֵם אֶת
הָאֲלֻמָּה, אֶפְּלִי שׁוֹמְרֵת יָבָם - שְׁמַת אֲחִיו בְּלֹא בָנִים וְעֵדִין לֹא
יֵיבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ, בְּכָל אֵלֹהִים חֹזֶר מִהַמִּלְחָמָה, וְיִתְרִיהָ מוֹזֵ וְאֶפְּלִי שְׁמֵעַ
שְׁמַת אֲחִיו בְּמִלְחָמָה וְכַעַת עֲלֵיו לֵיבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ, חֹזֶר מִהַמִּלְחָמָה
וְכָאֵל לוֹ לֵיבִיבָהּ.

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד א

רש"י

שפוטם. זלזל וכבש אותו ולא חשבו; והלא שבטים מבזים אותו. כדאמרין באלוהי הנהרין (סנהדרין דף פנ). למיכר הנהרין ליחסו שם, פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן; תרי פוטי. מדיאל כתיב פוטאל. מתני'. בית האצרות. לאוצר יין שמן ותבואה; ואחד הלוקח. בית בנוי. שהרי אצלו הוא חדש. ובגמרא מרבינן ליה מקרא: חפשה אילני מאכל. דבתיב הוי כרם, שמים כנגד שמים ואחת יוצאה וזב:

קזה

* *

* *

*

ואפילו מה' מיניו. מצטרפין חללו. בשנת הרביעית לנטיעתו, שחלל את הפרות במעות כדרך מעשר שני ומעלה את המעות לירושלים ואוכלן בדכתיב (ויקרא טו) קדש הלולים, וגמור קדש קדש ממעשר: ה"נ כל אלו שומעין דברי כהן מערבי מלחמה וחוזין. כמו שומעין דברי מערבי מלחמה של כהן, כלומר שהכהן אומר להן: קרי. כגון ארזים ושקמים שאינן עץ פרי; והפחיתו גרושתו. וארסה אינו חוזר שאינה חרשה לו, וקרא אשה חרשה קפיד בדכתיב כי יקח איש אשה חרשה וקיים בה: אלמנה. וארסה כהן גדול אינו חוזר בשבילה, דאימנעט מולא לקחה מדיאל כתיב ולא לקח: על מכונו. סתרו ובקאו במדה ראשונה אינו חוזר, דלאו חדש הוא דואיל ולא חדש להוסיף עליו, ואפילו אצלו אינו חדש וגרע מהלוקח החדש: אף הבונה בית לבנים בשרון. מקום הוא ששמו שרון, ואין הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת המינין.

מונחין בארון. וכן הוא אומר "וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס", "אתם" אלו סנהדרין, "פינחס" זה משוח מלחמה, "וכלי הקדש" זה ארון ולוחות שבו, "והצטרות התרועה" אלו השופרות. תנא: לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא ליפרע דין אבי אמו, שנאמר: "והמדרנים מכרו אותו אל מצרים" וגו' למימרא דפינחס מיוסף אחי? והא כתיב: "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטאל לו לאשה". מאי לאו, דאחי מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה. לא, מיוסף שפיטם בוצרו. והלא שבטים מבזין אותו: ראיתם בן פוטי זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, יתרוג נשיא מישראל? אלא אי אביוה דאימיה מיוסף, אימיה דאימיה מיתרו. ואי אימיה דאימיה מיוסף, אביוה דאימיה מיתרו. דיקא נמי, דכתיב "מבנות פוטאל", תרי משמע, שמע מינה מתני' "ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו לך וישב לביתו" וגו' אחד הבונה בית התבן, בית הקבר, בית העצים, בית האצרות. אחד הבונה ואחד הלוקח ואחד הירוש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו" וגו' אחד הנוטע כרם, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת המינין.

הקרקע יפה ללבנים, ולא הוי דבר קמא, שפעמים צריך לחדשה בשבע שנים: ואילו שאין זין מספקין. דהנה דלעיל הולכין עד לספר ושם שומעין דברי כהן וחוזין מן המערכה לארץ ישראל, ואינם חוזין לבתיים אלא עוסקין בספוק מים ומזון לחולכי מלחמה. ואילו אין זין ממקומן אפילו ללכת עד הספר ולשוב ע"פ כהן: הבונה בית ותבנה, ולא דר בו עד

שנה; וכן הנוטע כרם וחללו. ועדין לא עברה שנת רביעית עליו שלמה: נקי יהיה לביתו. בשביל ביתו: יהיה. רבויא הוא, הוסיף לך יהיה אחרת להיות כזה: גמ'. יכול דברים של עצמן. יכול שהדברים הללו שהם אומרים מי האיש אשר בנה וגו' של עצמן הן ולא היה כהן ואמרן אלא השוטים: ת"ל ויכפו השוטים. לדבר אל העם ואמר מי האיש וגו' ויכפו משמע שדבר זה הם מוסיפים משלהם: תרי דברים של עצמן אמרו. שהדבר זה לבדו הן מוסיפין על של כהן. מדעד השתא גבי נטע וגבי ארס אשה לא כתיב ויכפו והקא כתיב ויכפו. ש"מ עד הנה דברי כהן ואת זו הן מוסיפין: הא מה אני מקום דבריו השוטים. בבנה נטע וארס: דבריו משה מלחמה הכותב בדבר. שהכהן אומר והשוטים משמיעין אותו: מנגיש עד ודברו. דהינו שמע ישראל אתם כרבים וגו' עד לחושיע אתכם: מי האיש, רבויא הוא, דמצוי למיכתב מי אשר בנה ומדיאל כתיב אשר בית בנה דרוש ביה בנה מה ממ. והאי דכתיב בית, למעוטי בית שער אכסדרה ומרפסת שהם עשויים לדריסת רגל ולא ראויים לדור בהם: בית שער. בית כניסת שער החצר להסתופף שם שומר הפתח: ולא חנכו. מדיאל כתיב וולא חנך הוי מעוטא, חנכו לזה ולא לאחר פרט לגזול ביתו: כדרי יוסי הגלילי. דמתני': מעבדות

אחד הנוטע, ואחד המכריז, ואחד הלוקח, ואחד הירוש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש אשר ארש אשה" אחד המאמר את הבתולה, ואחד המאמר את האלמנה. אפילו שומרת יבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר וקא לו. כל אלו ואילו שומעין דברי כהן מערבי מלחמה, וחוזין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ואילו שאינן חוזין: הבונה בית שער, אכסדרה ומרפסת. הנוטע ארבע אילני מאכל, חמשה אילני סרק, הפחיתו את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מזוורת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין לא היה חוזר. ר' יהודה אומר: אף הבונה בית על מכונו, לא היה חוזר. ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר. אלו שאין זין ממקומן: בנה בית וחנכו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הבונים את יבמותו. שנאמר: נקי יהיה לביתו שנה אחת, "לביתו" זה ביתו, "יהיה" זה פרמו, "ושמח את אשתו" זו אשתו, "אשר לקח" להביא את יבמותו. אין מספקין מים ומזון, ואין מתקנין את הדרכים: גמ' תנו רבנן: "ודברו השטרים..." יכול דברים של עצמן? כשהוא אומר "ויכפו השטרים" הרי דברים של עצמן אמרו, הא מה אני מקיים "ודברו השטרים"? דבריו משוח מלחמה הפתוח מדבר, הא פיצד? כהן מדבר ושומר משמיע. תני דא כהן: מדבר ושומר משמיע, ותניא אידך: כהן מדבר וכהן משמיע, ותניא אידך: שומר מדבר ושומר משמיע. אמר אביי: הא פיצד? מ"נגיש" ועד "ודברו", כהן מדבר וכהן משמיע. מ"ודברו" עד "ויכפו", כהן מדבר ושומר משמיע. מ"ויכפו" ואילך, שומר מדבר ושומר משמיע: "מי האיש אשר בנה בית חדש" כו'. תנו רבנן: "אשר בנה", אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, ניתן לו במתנה, מנזן? תלמוד לומר: "מי האיש אשר בנה בית", אין לי אלא בית, מנזן לרבות בית התבן, ובית הקבר, ובית העצים, ובית האצרות? תלמוד לומר: "אשר בנה" מכל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה בית שער, אכסדרה ומרפסת? תלמוד לומר: "בית", מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אליעזר בן עקיבא אומר: "בית" כמשמעו, "לא חנך" ולא חנכו, פרט לגזול. לימא דלא כר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אמר: "ורד הלכב" זה המתירא מעבדות

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד ב

רש"י

רש"י

מערביות שפיר. והאי אית ליה למיהדר משום הירא ורך הלבב. תלמוד לומר אשר נטע. מדיאל כתיב אשר כרם נטע דרוש ביה נמי נטע מקל מקום ואפי' אינו כרם. שחרי לא הוזיר כרם עדיו. תלמוד לומר כרם. דמי לכרם ופירות שבכרמים חמשה גננים הם: כרם במשקעו. ולא שאר אילנות: חללו. משמע מעוטא, לזה ולא לאחר: כאן בהרצבת אסור. ברייתא בהרצבת אסור מין בשאינו מינו, ומעטיה קרא כדמעט ולא חנכו גבי בית פרט

לגזלן. כפריו. שבופה והזמורה וא היחרו בארץ: מריב. שנוקב האילן ונטול מן החר שבשנפי האילן ונתחב כחוכו ועושה ענה בתוך הנקב ונושא ממין אותו אילן שנטול ממנו. וישראל מזה להרביב משני אילנות שזה פרותיו גסון וזה פרותיו דקין. ודבון ממין אחד זה בונה האי הרצבת החר. דאומתא מתני' בה היכי דמי דחור מפני חלול ההרצבה: אי נימא ילדה בילדה. שאף זו שבקרקע שחורב את הענף בה נטיעה היא ועדין לא הגיעה לשנה ורביעית לחללה. הא לאו משום הרצבת החר, דכלאו הרצבה נמי בעי למיהדר מן המלחמה משום ילדה ראשונה: בזקנה. שכבר נתחללה. שספקה לשון נאחז בספק (פלוסוף כג) שעשאה ענה בזקנה: בטלה לפני זקנה. ואינה חזבת בערלה ואין בה דין רבעי, וכי תנן במסכת ערלה דמריב חזב בערלה ונקדה בילדה תנן, שאף אותו ענה חזב בערלה ואפי' שפצצו מוקנה נעשה עכשיו שזו היא נטיעתו: וילדה בילדה. ודקשיא לך בלא הרצבה נמי בעי למיהדר ממעריב המלחמה אקמיתא: בגזן דנפעה לקמיתא לבני. בגזן שהיתה פרה בגדר שדרה נטעה בפצה לסתום. לשון סוגה בשושים (מס' גיטין 11) דורה בשושים: ולקורות. לקיץ ממנה קורות לכשתגדל. ופאי שני ילדה בילדה. כי דף ילדה קמיתא דבזקנה היא לענף ערלה (וה) בטלה הרצבה בה להפטר מן הערלה כמותה: חסם. גבי זקנה לאו בת אימוליב היא לחור ולחיות ילדה על שום מחשבה. אבל נטע לסגן אי ממליך עלה בתוך שני ערלה לקמה לפרות חזבת בערלה. חלקר ילדה דקא מריב בגזן לאבילה חזבת בערלה. ואפי' לאבילה אקמיתא הא מריא לאבילה הוא ומהנא מחשבה. דעקר דידה נמי אי הוה חשיב עלה הוה מהני מחשבה ואפי' דבשעת נטיעה לאו להכי נטעה: מידי דהוה אעלו מאליו. דבשעת נטיעה ליכא כונה: ולוקמה בכרם של שני שתפין. לקח ל' לאהורי אשנאי דחזקא בנטע לסגן ולקורות. לוקמה בנטע לאבילה. ודקשיא לך תיפוק לי

מערביות שפיר? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, בגזן דעבר תשובה ויהב דמי. אי הכי הוה ליה לזקנה, ולמהדר? בגזן דמעיקרא בתורת גזילה אתא לדיה, לא: "ומי האיש אשר נטע כרם": כו'. תנו רבנן: "אשר נטע" אין לי אלא אשר נטע. לקח, ריש, ניתן לו במתנה, מיני? תלמוד לומר: "ומי האיש אשר נטע כרם" אין לי אלא כרם, מיני לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מיני? תלמוד לומר "אשר נטע". יכול שאני מרבה הנוטע ארבעה אילני מאכל, וחמשה אילני סרק תלמוד לומר: "כרם". ר' אליעזר בן יעקב אומר: כרם במשמעו, "לא חילול" ו"לא חללו", פרט למכריד ולמריב. והא אנו תנן: אחד הנוטע ואחד המכריד ואחד המריב? אמר ר' יודא אמר רב חסדא: לא קשיא. כאן בהרצבת אסור, כאן בהרצבת חיות. האי הרצבת חיות, היכי דמי? אלימא ילדה בילדה, תיפוק ליה, דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה? אלא ילדה בזקנה, והאמר ר' אבהו: ילדה ששיבכה בזקנה, בטלה ילדה בזקנה ואין בה דין ערלה? אמר ר' ירמיה: לעולם ילדה בילדה, ובגזן דנטע לחך קמיתא לסגן ולקורות, דתנן: הנוטע לסגן ולקורות, פטור מן הערלה. ומאי שני ילדה בזקנה דבטלה ומאי שני ילדה בילדה דלא בטלה? התם, אי מימליך עלה לאו בת מיהדר היא, הכא, אי מימליך עלה בת מיהדר היא, [דהא מעיקרא לפידי קמיתא], מידי דהוה אעלו מאיליהו, דתנן: עלו מאיליהו, חייבין בערלה. ולוקמה בכרם של שני שתפין, דהאי חדר אדידיה והאי חדר אדידיה? אמר רב פאז: זאת אומרת, כרם של שני שתפין אין חזרין עליו מעריב המלחמה. ומאי שני מחמשה אחין ומת אחד מהן במלחמה, דפולן חזרין? התם, כל חד וחד קרינא ביה "אשתו". הכא, כל חד וחד לא קרינא ביה "כרמו". רב נחמן בר יצחק אמר, במכריד אילן בירק, והאי תנא הוא, דתניא המכריד אילן בירק, רבן שמעון בן גמליאל מתיר משום ר' יהודה בן גמדיא איש פפר עכו, וחכמים אסרין. כי

משום דבעי למיהדר משום ראשונה, לישני בגזן שהנטיעה של ראובן וקא שמעון והרביב בה להיות פרות הרצבה שלו: ומאי שני מחמשה אחין. ברייתא היא לקמן בפרקין מה מה: בלן חזרין. מפני שהיא שומרת יכם לכלום: קרינא ביה אשתו. שמא לזה תתיב: כל חד וחד לא קרינא ביה כרמו. המיהדר לו, שאין לך בה גזן שאין לשנים חלק בה רב נתמן אפי'. הא דקתני מתני' מריב חזר, במריב אילן בירק דלא בעי למיהדר משום קמא. ואם תאמר מין בשאינו מינו הוא ואימעטא לה הרצבת אסור מולא חללו פרט למכריד ומריב, הא תנא הוא דאמר מתא: כפר עכו. בן שמוה: הא פני. דקתני פרט למכריד ומריב, לא סתמא היא אלא סיפא דמלתא דרבי אליעזר בן יעקב היא ואפי' הרצבת חיות לא הדר עולה: פחותה מטפת. שהיא שפל קומה ולא תגבה לעולם עד טפת: כל שנתיה. מדרבנן כל הנימים ערלה נותנת בה דמתחזקא בבת שתא והרואה שאוכלין פרותיה אומר שפרות ערלה מתקין: קלא אית ליה. הכל אומרים כרם יש לפלוגי משנה מכל הכרמים וידעין שהיא זקנה, להכי נקט שתיים בו, דקבר לה כמאן דאמר במסכת ברכות (וה) כרם רבעי תנן, שאין ערלה נותנת בנטיעה אחת אלא בכרם שלם: לקריאת שמי. שאסור לקרות בארבע אמותיו משום לועג לרש, שזה קורא וזה אינו יכול לקרות: חזריתא. בת אשתו: שני ילדה בילדה. בני הפעול מאשה אחרת: דמתחזקא כי אחתיהו. בני שאינו מכיר בה ורואה אותה שגדלה אצלו כסבור שהיא אחותו ואומר שנושא אחותו לקט שכחה ופאה ששאלו. העני גר, שבנס הרבה כאחד ועשה מהן ברי: דקבע למעשר. מדרבנן, דמאן דחזי סבור שגדל בשדרה והם בשדרה. שלא ידע הכל שבנסו מעט מעט וסבור שגדל שם, אבל בעיר כי שכניו ראו שבנס על דף על יד וידעין שתן של לקט שכחה ופאה ופטור מן המעשר. כדתניא בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמו. בדבר שאין לו בו חלק ונחלה עמו: הוא בא ונטול מעשר ראשון שלו, קצא לקט שכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמו. שאף לעניים ליום הם מפקדים בשאר עניי ישראל: אינה מקדשת את הורעים. משום כלאי הכרם דכתיב בהו תקדש המלאה הורע. ונראה לי דקסבר כדאמרין בבבבב (וה) קבוס ולוף אכרה תורה, שאר ירעים מדרבנן ניהו, וכבי האי כרם לא גזר רבן אשאר ירעים: אבל בליה כרם וכרסו גדול שהיא שפלת קומה ודאלי וחסידה: גזור עליה:

מת

אתא רב דימי אמר ר' יוחנן: הא מני, ר' אליעזר בן יעקב היא. לא אמר ר' אליעזר בן יעקב התם "כרם" במשמעו? הכא נמי "נטע" במשמעו, נוטע אין מכריד ומריב לא. כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: ילדה פחותה מטפת, חייבת בערלה כל שנותיה, דמתחזקא בבת שתא, והני מילי, שתיים כנגד שתיים, ואחת יוצאה זקב, אבל פוליה כרם, קלא אית ליה. כי אתא רב דימי, אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, דכתיב: "לעג לרש חרף עשהו". אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: חזרתא תגדלה בין האחים, אסורה לינשא לאחין, דמתחזקא כי אחתיהו. ולא היא, קלא אית ליה למילתא. ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: לקט שכחה ופאה ששאלו בגזן, הוקבעו למעשה. אמר עולא: לא אמן אלא בשדרה, אבל בעיר קלא אית ליה למילתא. ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: ילדה תפחותה מטפת, אינה מקדשת את הורעים. והני מילי, שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זקב, אבל כולי כרם מקדיש. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב:

מת

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שעלו מאליה, דתנן, עלו מאליהן חזקין בערלה הרי שיכול
לייעדם לאכילה, אף שלא היו מיועדות לכך מתחילה.
שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן דחוק,
ולוקמה במרכיב אילן בכרם של שני שותפין, דהיינו שהרכיב
האחד בעץ חבירו, דהא תרד אדריה ותא תרד אדריה - ולפיכך
חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא, אמר רב פפא, זאת
אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפרם של שני שותפין אין
חוזרין עליו מערבי המלחמה ולפיכך אין להעמיד כך.
מקשה הגמרא, ומאי שנא כרם של שותפין במחשבה אחת ומה
אמר מהן במלחמה וצריכים לייבם את אשתו, דכולן חוזרין מפני
שהיא שומרת יבם ככולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת הגמרא,
התם בחמישה אחין כל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון שיתכן
שתתייבם לו, הקא בכרם של שותפין כל חד וחד לא קרינא ביה
כרמו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.
הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת
שהמרכיב והמבריך חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב
נחמן בר יצחק אמר, משמנתו שנקטה שחוזר במבריך ומרכיב,
מדברת במבריך - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו, בריך שאין
חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה ורבעי. ואם תקשה
הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו בברייתא שאין חוזרים
עליה, התירוץ ותא תנא הוא, דתנא, המבריך אילן בריך רבן
שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן נמדיא איש כפר
עבון, ומשנתנו סברה כמותו. והקמים אסורין, ולדבריהם, הרכבה
זו היא הרכבת איסור.
תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב דימי
אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חוזר על הרכבה,
רבי אליעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא 'כרם כמשמעו',
שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב התם לעיל שפרם
במשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הקא נמי דורש רבי אליעזר
בן יעקב את חיבת נטע שהוא כמשמעו, ולפיכך נטע אין מבריך
ומכריב לא, ואינו חוזר על אפילו על הרכבת היתר, אבל תנא קמא
של הברייתא סובר שחוזרים על הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתנו.
מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, נטיעה ילדה
שהיא פחותה בגובהה מטפח חייבת בערלה כל שנותיה מדרבנן,
משום דמתחזיא כבת שתא, ונראה כאוכל פירות ערלה. ומוסיפה
הגמרא ויהי מיז' שחיבת בערלה, בשתיים בנגד שתיים ואחת
יוצאה וזב - שיש כאן שיעור הקטן של כרם אבל כוליה כרם -
אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא אית ליה - ידוע הוא
כמשונה, ואין חשד לערלה.
מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משמע של אלו, כי אתא רב
דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת תופס
ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע אמותיו.
והטעם, משום דבתניב לו עני לרש תרף עושהו' וכשמקיים מצווה
בקרבתו, הוא כלועג עליו.
כעין מה ששנינו, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, חותנתא - בת אשתו הנדילה בין
האחין - שגדלה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לנישא לאחין
מאשתו השניה, מפני דמתחזיא כי אחתייהו למי שאינו מכיר באמה
האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר, מפני שקלא
אית ליה למילתא וידוע כולם שאינה אחותם.
מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
משום רבי אליעזר בן יעקב, לקט שבחה ופאה הפטורים ממעשר,
שעשאו העני שקיבלם בגזרן - שכינסם ועשה מהם כרי, הוהבקי
למעשר מדרבנן, מפני הרואים שאינם יודעים את מקורם, ויחשבו
שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר עולא, לא אמרן

מעבירות שפירדו וחוזר, ואם כן, התמעט הגזלן מטעם זה. מתרצת
הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי תגלילי, צריך מיעוט נוסף במקרה
כגון דעבד תשובה על גזילתו ויהב דמי - ושילם את דמי הגזילה,
ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. שואלת הגמרא, אי הכי ששילם
על גזילתו, הנה ליה לוקח על ידי כך וליהדר - ויחזור לביתו כדין
לוקח בית. עונה הגמרא, פין דמעיקרא קודם ששילם בתורת
גזילה אתא לדיה - הבית הגיע לידו בגזילה לא יחזור עבורו, וזה
המיעוט של גזלן.
שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע כרם' אחד הנוטע כרם וכו',
אחד הנוטע ואחד המבריך וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת הגמרא את
המקור לכך, תנן רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש אשר נטע כרם',
אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע ממש, לקח וירש
וניתן לו במתנה מנין שאף הוא חוזר. תלמוד לומר 'ומי האיש
אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר נטע', אלא
בא לרבות קונה וירש. 'כרם' אין לי לרבות אלא כרם דווקא, מנין
לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין שגם עליהם חוזר,
כמבואר במשנה. תלמוד לומר 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר
כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יבול
שאני מרבה מפסוק זה אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או והמשה
אילני סרק. תלמוד לומר 'כרם' שמשמעה שצריך שידמה לכרם.
רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר, ש'כרם' הנאמר כאן הוא
במשמעו, שדווקא על כרם חוזר, ולא על שאר אילנות.
ממשיכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חיל' וכתוב
'ולא חיללו', משמע שבא למעט, 'חיללו' לזה ולא לאחר, פרט
למכריב ולמכריב - שהמבריך אילן באדמה, או המרכיב באחר,
אינו חוזר. מקשה הגמרא והא אגן תנן במשנתנו אחד הנוטע
ואחד המכריב ואחד המכריב שבכל אלו חוזר. מתרצת הגמרא,
אמר רבי יורא אמר רב חסדא, לא קשיא, כאן בברייתא שאומרת
שאינו חוזר, מדברת בהרפכת איסור - שהרכיב מין במין אחר כאן
במשנתנו מדובר בהרפכת היתר ולפיכך חוזר כדין נטיעה רגילה.
מבררת הגמרא, האי הרפכת היתר שעליה דיברה המשנה היכי
דמי שיחזור עליה. אילימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא הגיעה
לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמותה, אם כן, מדוע צריך
לרבותה לחזור, ותיפוק ליה דעני מיהדר אף לולא ההרכבה
משום ילדה ראשונה שצדיין לא חיללה. אלא בהכרח מדובר
בהרכיב ילדה בזקניה - נטיעה שעברו עליה ארבע שנים, וצריך
לחזור משום הילדה שהרכיב. גם על זה מקשה הגמרא, והאמר רבי
אבהו שנטיעה ילדה שסיפקה - הרכיבה בזקניה, בטלה הנטיעה
הילדה בזקניה ואין בה דין ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע
רבעי ומדוע חוזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר
שהרכיב ילדה בילדה, ומה שקשתה הגמרא הרי צריך לחזור משום
הנטיעה הילדה הראשונה, מדובר כאן וכגון דנטע לתך נטיעה
כפיתא לפיג - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה
לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אינו חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע
לפיג ולקורות ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו כן,
אין בה דין חילול רבעי, ולכך חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.
מקשה הגמרא, ומאי שנא שהרכיב ילדה בזקניה דבטלה ולפיכך
אינה חייבת בערלה, ומאי שנא ילדה שהרכיב בילדה שנטעה לסיג
וקורות דלא בטלה הנטיעה החדשה בחבירתה, וחייבת בערלה, הרי
הנטיעה שנטעה לסיג וקורות היא כזקניה. מתרצת הגמרא, התם
בנטיעה זקניה, אי מיפלג עלה ורוצה לנהוג בה כילדה, אינו יכול,
שהרי לאו בת מיתדר היא כיון שבמצאיות היא זקנה ואין מחשבתו
מועילה. ואילו הקא בנטיעה ילדה שנטעה לקורות, אי מיפלג
עלה לייעדה לאכילה בת מיתדר היא ותיחשב כנטיעה רגילה
החייבת בערלה, [דהא מעיקרא לפירי קרינא] ולפיכך יכול לשנות
את יעודה. מירי דהיה אעלו מאליהן - וכמו שמצינו באילנות

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 בַּשָּׁדָה לֶךְ אַחֵר וּבְנִית בִּיתָהּ" ומבאר הבריתא את הראיה
58 מהפסוק 'הֵכֵן בַּחוּץ - במקום הפני, מְלֹאכְתָּהּ' זה בית ותעשהו
59 למקום זה בית ופנים. 'עֲתִידָה - והזמין בַּשָּׁדָה לֶךְ' זה פָּרֶם - שיזמין
60 לו שדה פנויה, לעשותה כרם, 'אַחֵר' שעשה כן 'וּבְנִית' את עיקר
61 בִּיתָהּ' זו אִשָּׁה שהיא עיקר של בית.
62 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ' זה לימוד מִקְרָא,
63 שהוא כהכנה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'עֲתִידָה בַּשָּׁדָה לֶךְ' זה
64 לימוד מִשְׁנָה, שהוא כהכנה ללימוד הגמרא. 'וְאַחֵר' כל זאת 'וּבְנִית
65 בִּיתָהּ' זה גְּמָרָא, לתת סבא להבין את טעמי המשנה וכמי ההלכה.
66 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ', זה לימוד מִקְרָא
67 ומִשְׁנָה, 'עֲתִידָה בַּשָּׁדָה לֶךְ' זה גְּמָרָא שהיא גם הכנה אל הנרמז
68 בהמשך, 'אַחֵר וּבְנִית בִּיתָהּ' אֵלּוּ מַעֲשִׂים מוֹכִיחִים שֶׁהם העיקר, ובכך
69 הלימוד מביא לידי מעשה שהם המעשים הטובים.
70 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי מוֹסִיף וְאוֹמֵר, שֶׁהֵכֵן בַּחוּץ
71 מְלֹאכְתָּהּ' זה כולל מִקְרָא ומִשְׁנָה וגְּמָרָא שכולם הכנה לקיום
72 המצוות, ומה שנאמר 'עֲתִידָה בַּשָּׁדָה לֶךְ' אֵלּוּ מַעֲשִׂים מוֹכִיחִים קִיּוּם
73 המצוות, וְאַחֵר כל אלו 'וּבְנִית בִּיתָהּ' דְּרוֹשׁ וְקִבֵּל שָׁבֶר - ילמד את
74 חכמת התורה בעיון.
75 שֵׁנִי במשנה, וְאֵלּוּ שְׂאֵינָן חֲזוֹרִין הַבּוֹנֶה בֵּית שֹׁעַר כו' רבי יהודה
76 אומר אף הבונה בית על מכונו, ולא שינה בו כלום, אינו חוזר. תָּנָא
77 בברייתא, שֶׁאֵם הַסּוֹפֶה בּוֹ בִּנְיִינוּ מַחֲדֵשׁ דִּימוֹם אַחֵר - שורת
78 אבנים אחת, חֲזוֹר כִּדּוֹן בּוֹנֵה בֵּית, שהרי הוסיף בו דבר.
79 שֵׁנִי במשנה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אֵף הַבּוֹנֶה בֵּית לְבָנִים בַּשָּׂדֶה לֹא
80 הָיָה חֲזוֹר. תָּנָא בברייתא את טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהוּא מַפְנִי
81 שְׂמֻחָדָשִׁין אוֹתוֹ - שְׂצָרִיכִים לַחֲדָשׁ את בִּנְיִינוּ פְּעָמִים בְּשָׁבוֹעַ -
82 פעמיים בשבע שנים, מפני שאינו מתקיים.
83 שֵׁנִי במשנה, וְאֵלּוּ שְׂאֵינָן וְזִין מִמְּקוֹמָן בְּנֵה בֵּית חֲדָשׁ וְהִנְבּוֹ וכו'.
84 נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. ומבאר
85 הגמרא את מקור הדבר, תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, נֶאֱמַר בתורה שהנושא 'אִשָּׁה
86 חֲדָשָׁה' אינו יוצא בצבא למשך שנה. מבררת הבריתא, אֵין לִי
87 לרבות ממשמעות הכתוב, אֵלֶּא דוּקָא נושא אִשָּׁה חֲדָשָׁה - בתולה.
88 אֶלְמָנָה, וְגִרּוּשָׁה מאיש אחר מִזֵּין שאם נושאם אינו יוצא בצבא,
89 תִּלְמּוּד לזִמְרָא 'אִשָּׁה' מִכָּל מְקוֹם, וְחִיבָת 'אִשָּׁה' כוללת גם אלמנה
90 וגרושה. שואלת הבריתא אֵם כֵּן, שֶׁמֶרְבִּים גַּם אֶלְמָנָה וגרושה, מַה
91 תִּלְמּוּד לזִמְרָא 'אִשָּׁה חֲדָשָׁה' - לשם מה הוסיפה התורה את חיבת
92 'חדשה'. ומבאר הבריתא, שתיבה זו באה ללמד שדווקא בְּמִי
93 שְׂחֲדָשָׁה לֹא אֵף שאינה בתולה, ולפיכך יֵצֵא מִחוּר גִּרּוּשָׁתָּהּ מפני
94 שְׂאֵין היא חֲדָשָׁה לוֹ.
95 תָּנּוּ רַבֵּנּוּ נֶאֱמַר על הנושא אשה חדשה שלא יֵצֵא בְּצִבָּא למשך
96 שנה, יָכוֹל נִדְרוֹשׁ מִפְסוֹק זה שֶׁבְּצִבָּא לַמַּלְחָמָה מִמֶּשׁ הוּא דִּלָּא
97 יֵצֵא, אֲכָל יֵצֵא מִחוּץ לְבֵיתוֹ וְיִסְפִּיק מִים וְמוֹזוֹן וְיִתְקַן הַדְּרָכִים כֵּאלוֹ
98 הַחוּרִים מֵעֹרְכֵי הַמַּלְחָמָה. תִּלְמּוּד לזִמְרָא מה שנאמר בפרשה זו
99 'לֹא יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל דָּבָר' גם לא לספק מים ומוזון שהוא צורך
100 הצבא, ולפיכך אינו זו ממקומו. אם כן, יָכוֹל שְׂאֵין מִרְכָּה כְּמוֹ כֵּן אֵף
101 הַבּוֹנֶה בֵּית וְלֹא תִבְנוּ, נִמְעַ בְּרֶם וְלֹא חִלּוֹ, אֵרֶם אִשָּׁה לזִמְרָא
102 לְקַחָהּ, שלא יזווג ממקום כלל. תִּלְמּוּד לזִמְרָא לא יַעֲבֹד 'עָלָיו' ויש
103 לדרוש מזה שְׂעָלָיו אֵי אִתָּה מַעֲבִיר את דבר הצבא אֲכָל אִתָּה
104 מַעֲבִיר עַל אַחֲרִים והם הבונה בית והנושא אשה וכו'. שואלת
105 הגמרא וְאַחֲרֵי דְכִתְּבָה בְּנוֹשָׁא אִשָּׁה 'לֹא יַעֲבֹד עָלָיו לְכָל דָּבָר' ללמד
106 שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן 'לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא' לְמַה לִּי, עוֹנֶה
107 הגמרא, שפסוק זה נאמר כדי לַעֲבֹד עָלָיו דְּיוֹצֵא בְּשֵׁנָה רֵאשׁוֹנָה
108 בְּשָׁנִי לְאוּרִין.
109 מִשְׁנָה. 'וְיִסְפּוּ הַשּׂוֹמְרִים על דברי הכהן לְדָבָר אֵל הָעָם מִי הָאִישׁ
110 הִירָא וְרַךְ הַלֵּב' וגו'. ומבאר המשנה, מִמָּה יֵרָא אוֹתוֹ אִישׁ, רַבִּי
111 עֲקִיבָא אוֹמֵר, הִירָא וְרַךְ הַלֵּב הוּא בְּמִשְׁמַעְיָא, שְׂאֵינוּ יָכוֹל מְרֹב
112 פָּחַדוֹ לַעֲמֹד עִם הַלּוֹחֲמִים בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים

1 מִתּוֹפֶם אֲרַבֶּעַ אֲמוֹת לְטוֹמָאָה - מתטמא את העומדים בארבע
2 אמותיו מדרבנן. וְתָנָא תָּנָא - ויש להביא ראיה לדין זה מהמשנה,
3 הַצֵּד הַקָּבֶר - החצר אשר לפני מערות הקברים הַעוֹמֵד בְּתוֹכָהּ כִּיּוֹן
4 שֵׁשׁ הֵיכֵר בֵּינוּ וּבֵין הַמֵּת טָהוֹר, ואינו נטמא כדן נמצא בקרבת המת.
5 וְהוּא - מה שאינו נטמא כשעומד בחצר, רק בְּשִׂיחָה בָּהּ - בחצר,
6 אֲרַבֶּעַ אֲמוֹת דְּבָרֵי בֵּית שְׂמָא, שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה
7 החצר נחשבת לעצמה, אבל בפחות מארבע אמות, החצר בטילה
8 למערה, והרי הוא כעומד במערה. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים, אֲרַבֶּעַ
9 טַפְחִים הוא גודל החצר שהעומד בתוכה טהור.
10 מִמְּשִׁיכָה הִבְרִיתָא בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים שלדעת בית הלל סגי
11 בארבעה טפחים, כְּשֶׁפְּתַחָהּ של חצר הקבר הוא מְלֻמָּעָה ויורדים
12 לה בקפיצה, אֲכָל אֵם פְּתַחָהּ של חצר הקבר הוא מֵן הַצֵּד ויורדים
13 לה במדרגות, דְּבָרֵי הַלֵּל - אף בית הלל מודים, ששיעורה הוא
14 אֲרַבֶּעַ אֲמוֹת ופחות מכך מטמא.
15 קודם שתבאר הראיה מהמשנה, הגמרא מבאר תחילה את תוכן
16 דברי הבריתא. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, בְּלִפְי לִיָּא - לכאורה, דברי
17 הבריתא הפוכים, שהרי אֲרַבֶּעַ, כשהפתח מֵן הַצֵּד צָרִיךְ להיות
18 טהור אף בפחות מארבע אמות, שהרי מִדִּירִיד וְנִפְסִי - יוצא מהחצר
19 דרך הפתח, ואילו כאשר הפתח הוא מְלֻמָּעָה כִּיּוֹן שצריך לטפס
20 בעת יציאתו אֵי אִפְשָׁר דִּלָּא מֵאֵחָל בִּידּוֹ עַל חִלּוֹ הַפֶּתַח, ובהכרח
21 ששיעורה של החצר הוא ארבע אמות. לפיכך, מתקנת הגמרא,
22 אֵלֶּא, בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים שֶׁמִּסְפִּיק שְׂגוּדָהּ יהיה ארבעה טפחים,
23 כְּשֶׁפְּתַחָהּ מֵן הַצֵּד ויכול לצאת מבלי להאחיל, אֲכָל פְּתַחָהּ
24 מְלֻמָּעָה כִּיּוֹן שבהכרח מאחיל ביציאתו, שיעורה הוא אֲרַבֶּעַ אֲמוֹת
25 ורק בשיעור זה אינו מיטמא.
26 כעת מבאר הגמרא את הראיה מהמשנה, וְהֵנִי מִילִי - מבואר
27 מדברי המשנה, שהאופן שטהור הוא בְּהַצֵּד הַקָּבֶר והטעם,
28 דְּמִסְיָמָא מְחִיצָתָהּ - שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן המת,
29 אֲכָל - משמע, שִׁמְתָּ בְּעֻלְמָא שאין מחיצה המבדילה בינו לאדם.
30 תַּפְסִים ומטמא סביבותיו ארבע אמות.
31 שֵׁנִי במשנה, 'מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אֵרֶשׁ אִשָּׁה' אחד המאסר את
32 הבתולה כו', מבאר הגמרא את מקור הדינים. תָּנּוּ רַבֵּנּוּ מה
33 שנאמר בפרשה 'אֲשֶׁר אֵרֶשׁ', פִּירוּשׁוֹ, אֶחָד הַמָּאֲרִם אֶת הַבְּתוּלָה,
34 וְאֶחָד הַמָּאֲרִים אֶת הָאֶלְמָנָה, וְאֶחָד שְׂוִמְרֵי יָכֶם, וְאֶפְסִילוֹ מִשְׁנָה
35 אֲחִין וְיָמָת אֶחָד מֵהֶם מְלַחֲמָה כִּיּוֹן שכל אחד יכול לייבנה כֹּלֶן
36 חֲזוֹרִין, וזמנה שלא נאמר הלשון 'לֹא לָקַח' אלא 'לֹא לְקַחָהּ', אֵנוּ
37 מִמַּעֲטִים פָּרִט לַאֲלָמָנָה לְכַוֵּן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַוֵּן הַדִּיּוֹמ,
38 מִמְּדָת לְיִשְׂרָאֵל, בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹד וּלְנִתֵּן שֶׁל אלו
39 נִישׁוּאֵיהֶן עֵבֶרִיהָ וְאֵין חוּרִים.
40 שואלת הגמרא לִיָּמָא מה שנתבאר שצריך למעט את כל אלו דִּלָּא
41 בְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, דִּיאִי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אֵין צָרִיךְ מִיעוּט, שהרי הָא
42 אִמָּר שהאמור בפרשה 'הִירָא וְרַךְ הַלֵּב' אין הכוונה בפשוטו, אלא
43 וְהַתְּמִירָא מַעֲבִירֹת שְׂבִירָה שֶׁעָלָיו לְחוּר, ומדוע צריך למעט את
44 אלו, אחר שעשה איסור בקידושה. מתרצת הגמרא, אֶפְסִילוֹ לִיָּמָא
45 רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אֵי אִפְשָׁר לַמַּעֲטָה בגלל האיסור, בְּדִרְכָּה שֶׁלְּדַבְּרֵי
46 אֵין עֵבֶרִיהָ בְּקִידוּשֶׁיָּהּ, דִּיאִמָּר רַבָּה עַל כֹּחַ מִקְדָּשָׁה שֶׁל הָאִסוּרִי
47 שֶׁלְּעוֹלָם אֵינוּ חֵיב עַל קִידוּשֶׁיהָ עַד שֶׁיִּבְעוּל, כִּיּוֹן שֶׁבְּקִדּוּשָׁה גִּידָא
48 אֵין אִסוּר, מַה פְּעָם - והמקור לכך הוא 'לֹא יָקַח' מוֹשֵׁם 'לֹא יַחַל' -
49 - שהתורה נתנה טעם לאיסור הקידושין, מוֹשֵׁם חִלּוּל, מוֹשֵׁם הָכִי
50 אֵינוּ לִזְכָּה עַד שֶׁיִּבְעוּל, מפני שאם לא בעל, לא חילל, לכן לומדים
51 שאין חזר עליהן מלא לקחה.
52 הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים. תָּנּוּ
53 רַבֵּנּוּ, מִמָּה שֶׁהַתְּחִילָה הַתּוֹרָה בְּאִשְׁרָה בְּנֵה וְאָחֵר כֵּן אֲשֶׁר נִמְעַ וְאָחֵר
54 כֵּן אֲשֶׁר אֵרֶשׁ כֵּאֵן לִימָדָה תּוֹרָה דְּרַךְ אֶרֶץ - הנהגה הראויה, והיא
55 שְׂבִיבָה תְּחִילָה אֶדָם בֵּית, וְאָחֵר כֵּן וְיִשְׁעַ פָּרֶם, וְאָחֵר כֵּן יִשָּׂא
56 אִשָּׁה. וְאֵף שֶׁלֹּמָה אִמָּר בְּחֻבְבָּתוֹ "הֵכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתָּהּ וְעִתִּידָה

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

1 **מת תופס ארבע אמות לטמא.** חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע
2 אמותיו כדי שלא ירגילו אובלי טמרות לקרב לו ויהא סבור שלא האדיל ויש לחוש
3 שמא יפשוט ידו ויאחיל ולא אדעתיה; ו**הנא תנא.** וכן הני תנא דידן במשנה ובשני
4 ביניהם בבית המדרש בסדר טהרות (נחלת פט"ו מ"ח): **הצר הקבר.** שלפני המערה, כדאמר
5 סדר בנין הקברות בבבא בתרא (ק"ה ק"י) שעושין
6 מערות גדולות של שש על שש, וחופר בכתליה
7 סביב כוכין ארבות כמדת המת ותחבול לתוכן,
8 והמערה מקורה בתקרה וכסי, ועושה גומא
9 רתבה בצד המערה ופותח פי המערה לתוך
10 הגומא בכתל המערה כמין פתח. ואתה גומא
11 היא חצר הקבר: העומר בתוכו טהור. כל מקום
12 שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה
13 הימנה ומחוצותיה נפרות לא גזור רבנן במתים
14 בשבתה שיתפסו ד' אמות סביבותיה לצד
15 המערה, כדי גזור רבנן ארבע אמות כמת המטל
16 באור, ובענין למעלה אצל גג המערה כדי
17 להרחיק את האדם מלהאדיל על השמא, אבל
18 כאן יש חצר: והוא שיש בה ארבע אמות. הוא
19 דחשיבא מקום לעצמה, אבל פחות מכאן בטלה
20 אצל המערה ולא חשיבא למיחוי מקום
21 לעצמה: וכו' ואמרי ארבעה טפחים. הוי מקום
22 חשוב בכל דוכתא: במה דברים אמורים. ב"ה
23 אמרו ליה: בשפתה של חצר למעלה. שאין לה
24 בניסת מדרון במעלות מן הצד, אלא כשיורד
25 לה קופצין לה וכשעולין מתוכה מטפס ועולה.
26 ולקמן פריך אפכא מסתברא: כלפי לייא. כנגד
27 אפוא הפכת דבריה. לייא אפוא כדאמר בברכות
28 (ק"ה ט"ז) כגני לייא, בדים שבורים להיכן הולכים.
29 אפכא מסתברא. מן הצד כשעשוי לחצר מדרון
30 לצאת דרך צדדים איכא למימר כיון דלא גזור
31 רבנן ארבע אמות במחצות נפרות סגי להאי
32 חצר בארבעה טפחים והעומד בה הרי זה טהור.
33 שאין לנו במה לטמא, דאינו צריך לטפס
34 ולעלות שישפוט וירועותיו ויאחיל ונקביו על
35 חלל הפתח. דכי נפיק מדרד ונפיק, נעמט
36 ונמשך מן הפתח של מערה לצד פתח של
37 חצר ויוצא לו: מלמעלה אי אפשר דלא מאחיל.
38 כיון דאינו אלא ארבעה טפחים אי אפשר לו
39 לפרוש כנפיו ולטפס ולעלות אלא אם כן

מת תופס ארבע אמות לטמא. ו**הנא תנא:** **הצר הקבר העומד בתוכה טהור,** והוא שיהיו בה ארבע אמות, דברי בית שמאי. בית הלל אומרים: ארבעה טפחים. במה דברים אמורים, שפתחה מלמעלה. אבל פתחה מן הצד, דברי הכל ארבע אמות. כלפי לייא? אדרבא, מן הצד מירדיו ונפיק. מלמעלה אי אפשר לא מאחיל. אלא: במה דברים אמורים שפתחה מן הצד, אבל פתחה מלמעלה, ארבע אמות. והני מילי, חצר הקבר דמסיימא מחיצתא. אבל מת בעלמא, תפיס: **"מי האיש אשר ארש אשה":** תנו רבנן: **"אשר ארס" אחר המארס את הבתולה,** ואחר המארס את האלמנה, ואחר שומרת יבם. ואפילו חמשה אחין ומת אחד מהם במלחמה, כולן חוזרין. **"לא לקח" ו"לא לקחה"** פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממוזר ולנתיני, לימא דלא בר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אמר **"הירא ורד הלכב"** זה המתיירא מעבירות שבידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, בדרבה דאמר רבה: לעולם אינו חייב עד שיבעול, מה טעם **"לא יקח" מושום "לא יחלל,"** מושום הכי אינו לוקה עד שיבעול. תנו רבנן: **"אשר בנה," "אשר נטע," "אשר ארש."** לימדה תורה דרך ארץ, שיבנה אדם בית ויטע כרם, ואחר כך ישא אשה. ואף שלמה אמר בביתו: **"הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך, אחר ובנית ביתך"** **"הכן בחוץ מלאכתך"** זה בית, **"ועתדה בשדה לך"** זה כרם, **"אחר ובנית ביתך"** זו אשה. דבר אחר, **"הכן בחוץ מלאכתך"** זה מקרא, **"ועתדה בשדה לך"** זה משנה, **"אחר ובנית ביתך"**

רש"י

מאחיל על חלל הפתח: והני מילי כו'. השתא מהדר לפרשי סיעתיה מחקא. מדאיצטרך למיתני העומד לתוכו טהור, ש"מ הני מילי חצר הקבר דמסיימא מחיצתא דמערה לחודיה ודחצר לחודיה ויש הכר בדבר, אבל מת בעלמא נמשל באור מדרו בית הלל דתפיס ארבע אמות, מדאיצטרך למיתני העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא לא גזור לקמה לי לאשמעוין הכא דטהור: ואפי' היא לו שומרת יבם, שלא קדשה הוא אלא מוכח אחיו באה לו לקחה. מידל כתיב לקח מעוטא הוא, למעוטי לקיחת אסור: בדרבה. דאמר אין עברה בקדושין עד שיבעול, שביא זרעו או את האשה לידי חלול, וממנה ונתינה אין עברה בקדושין. דלא כתיב ביה לא יקח אלא לא יבא ולא תתחתן, אבל אלמנה כתיב בה לא יקח וקיחה הני קדושין. ואיצטרך דרבה, דלא תימא מקדושין עבר ליה אסור: ונתינה מן הגבוענים דכתיב ביה ויתנם יהושע לחוטבי עצים (ויקרא ט"ו) וכן משבצת אמות: ועתדה בשדה לך. ונצבה בשדה מלאכתך לך: נקרא. לתת סקרא להבין בטעמי המשנה והלכה בדברי מה: אם הוסיף בו ימים אחר. שיהיה של אבנים או בגבה או בעבי ות לא הוי על מכונו וקראי ביה חדש: שמשדשין אותו. שאינו מתקדם בשבועי בשמטה: אין לי אלא חדשה. בתולה: אלמנה וגרושה. ונחלצה וזה יכול אם בנה בית חדש ולא חנכו וזה כזה שיהא נקי מן הכלל. מהני. ויפסו השומרים. על דברי בנה. בקשרי. כשמתקשרים לעמוד צפופים שלא יפרידום אויבים: לפיכך. שהירא ורד והירא מעברות. תלה התורה בנה ונטע וארס לחזור בגללן. כדי שיתלה בכך החזרה ולא תבטל לומר מעברות שבידו הוא ירא וחוזר: ר' יוסי אומר כו'. בנקרא מקרש במאי פליג ארבי יוסי הגלילי: ובעקבו של עם. בסופו של עם שעומדים שלא תהיו אחוזים לאחיהם לנו: מעמידן וקופין מלפניהם. בראשה של צד המלחמה מעמידין בני אדם גבורים ממניין לכהן שאם יפול אחד מהם, הנלחמים יעמידו ויקפידו ויגבירו את אנשי העבא בדבריהם: ואחרים אחרים מאחוריהם: וכשילין של כולל בידיהם. לשמור שלא ינטו. וכשילין כפיץ חצין שקורין ורר"ש:

שחלחל

זה גמרא. דבר אחר: **"הכן בחוץ מלאכתך"** זה מקרא ומשנה, **"ועתדה בשדה לך"** זה גמרא, **"אחר ובנית ביתך"** אלו מעשים טובים. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: **"הכן בחוץ מלאכתך"** זה מקרא ומשנה וגמרא, **"ועתדה בשדה לך"** אלו מעשים טובים, **"אחר ובנית ביתך"** דר"ש וקבל שכן: ואלו שאין חוזרין, הבונה בית שער כו': תנא, אם הוסיף בו ימים אחד, חוזר: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: תנא, מפני שמחדשין אותו פעמים בשבוע: ואלו שאין זיון ממקומן, בנה בית חדש ונכנס וכו': תנו רבנן **"אשה חדשה"** אין לי אלא אשה חדשה. אלמנה וגרושה, מניין? תלמוד לומר: **"אשה"**, מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר **"אשה חדשה"**? מי שחדשה לו, יצא מחוץ גרושתו שאין חדשה לו. תנו רבנן: **"לא יצא בצבא"** יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ויחזן הדרכים? תלמוד לומר: **"ולא יעבר עליו לכל דבר"**, יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו, נטע כרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? תלמוד לומר: **"עליו, עליו אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים."** ומאחר דפתח **"לא יעבור"**, **"לא יצא בצבא"** למה ליי? לעבור עליו בשני לאוין: **מתני'** **"ויספו השטרים לדבר אל העם"** ר' עקיבא אומר: **"הירא ורד הלכב"** כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: **"הירא ורד הלכב"** זהו המתיירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו שיחזור בגללן. ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממוזר ולנתיני הרי הוא הירא ורד הלכב. והיה בכלל השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם ובעקבו של עם, מעמידין וקופין לפניהם, ואחרים מאחוריהם, וכשילין של כולל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו, שחלחל

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד ב

רש"י

שתחילת ניסה נפילה. בגמ' פריך אפכא מבכי ליה, שהניסה היא תחלת הנפילה. בר"א.
דחורין מן המערכה ויש שאין זזין ממקומן, במלחמות הרשות: אבל במלחמות מצוה.
כגון כבוש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין: רבי יהודה אוסר בו. מפרש בגמרא:
גמ'. עברה דרבנן. לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים חזר, ולרבי יוסף ער שיעבור

על דבר תורה דומיא דאלמנה לכתן גדול, וכגון
שנשאה דאיכא אסור: כח בין תפלה לתפלה. בין
הנחת תפלין של יד לתפלין של ראש: כח. ספר:
עברה היא כידו. אם לא חזר וברך, דהכי אמרי
במנחות (נף לו) סח מברך שמים לא סח מברך
אחת: ומי שותתין על ברכיו. מי רגלים מחמת
יראתו. מפני שתחלת נפילה ניסה מפני ליה.
תחלת משמע הגרמת הדבר, והכי איבעי ליה
למימר כשהן נסיון זו היא תחלת הגרמת
הנפילה, ובניסה לא שייך למימר תחלה דהא
ממש קא ערק: רשות דרבנן זו היא מצוה דר'
יהודה. ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא
רשות ואין חתן יוצא לה אמר נמי ר' יהודה דאין
חתן יוצא לה, אלא שרבי יהודה קורא אותה
מצוה, ונקפא מנה לפטרו משאר מצות בעדו
עסוק בה כדמפרש רבא ואזיל: מצוה דרבנן
דאמרו בה הכל יוצאין אמר נמי ר' יהודה הכל
יוצאין אלא דקרי לה חובה, ולא מידי אשמעין
בהא אלא קלה משום מצוה ורשות נקטו
פלוגמיה. אלא משום דקרי רבנן להא רשות די
להם אם קראו את זו מצוה ואפלו היא חובה,
שהרי אין דבר אלא להעלותם מעלה אחת
ולומר אבל בזה הכל יוצאין, וגבי רשות דים
לקרות את שלמעלה ממנה מצוה, ורבי יהודה
דקרי לקמיהא מצוה לאשמעי' דהעוסק בה
פטור מן המצוה, והצריך להעלות את זו מעלה
אחת לומר אבל בזה הכל יוצאין הלכך קריה
חובה כדאיתא: אמר רבא בו. מלמיה דרבי יוחנן
מפרש ואזיל, וקאמר דהא דאמר רבי יוחנן
דאפילו רבנן ורבי יהודה באחת המלחמות
בקריאת השם, נקפא לן מניה לענן עוסק

שתחילת ניסה, נפילה. שנאמר: "וְנִסָּה יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
פְּלִשְׁתִּים וְגַם מִנֶּפֶחַ גְּדוֹלָה הִתְּהַלֵּךְ בָּעָם" וְלַחֲלֹן הוּא
אוֹמֵר: "וַיִּנְסוּ אֲנִי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְּלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים"
וְגו'. בפה דברים אמורים, במלחמות הרשות, אבל
במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה
מחופתה. אמר רבי יהודה: בפה דברים אמורים,
במלחמות מצוה, אבל במלחמות חובה הכל יוצאין,
אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה: גמ' מאי איכא בין
ר' יוסי לר' יוסי הגלילי? איכא ביניהו, עברה דרבנן.
כמאן אולא, הא דתניא: שח בין תפלה לתפילה,
עברה היא כידו, וחזור עליה מעורכי המלחמה. כמאן,
בר' יוסי הגלילי. מאן תנא להא דתנו רבנן: שמע קול
קרנות והרתיע, הנפת תריסין והרתיע, צחצוח חרבות
ומים שותתין לו על ברכיו, חזור. כמאן? לימא ר' עקיבא
היא ולא ר' יוסי הגלילי? בהא אפילו ר' יוסי הגלילי
מודה, משום דכתיב: "וְלֹא יָמַס אֶת לִבָּב אֶחָיו בְּלִבָּבוֹ".
והיה ככלת השמרים בו": האי מפני שתחילת ניסה
נפילה? מפני שתחילת נפילה ניסה, מבכי ליה? אימא:
מפני שתחילת נפילה ניסה: "בפה דברים אמורים
במלחמות הרשות" בו'. אמר ר' יוחנן: רשות דרבנן, זו
היא מצוה דרבי יהודה, מצוה דרבנן, זו היא חובה דרבי
יהודה. אמר רבא: מלחמות יהושע לכבוש, דברי הכל
חובה. מלחמות בית דוד לרווחה, דברי הכל רשות. כי
פליגי, למעוטי גוים ולא לית עלייהו, מה, קרי לה
מצוה. ומר, קרי רשות. נקפא מניה, לעוסק במצוה
שפטור מן המצוה:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה, כלשון הקודש: שנאמר: "כי ימצא חלל בארמה ויצאו זקניו ושפטיו". שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין.
ר' יהודה אומר: חמשה שנאמר "זקניו" שנים "ושפטיו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד. נמצא טמון בגל,
או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין. שנאמר: "בארמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף על פני
המים. נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים, או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין. אין מודרין אלא לעיר שיש בה בית דין: גמ'
מאי קאמר? אמר ר' אבהו, הכי קאמר: שנאמר: "וענו ואמרו" וליחלן הוא אומר "וענו תלוים ואמרו" וגו'. מה "ענייה" האמורה לחלן
כלשון הקודש, אף כאן כלשון הקודש. וסדר עגלה ערופה ביצד: "כי ימצא חלל בארמה... ויצאו זקניו ושפטיו" שלשה מבית דין הגדול
שבירושלים היו יוצאין: ר' יהודה אומר חמשה וכו': תנו רבנן: "וַיִּצְאוּ זִקְנֵי וְשֹׁפְטֵי". "זקניו" שנים, "ושפטיו" שנים, ואין בית דין שקול,
מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: "זקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד,
הרי כאן שלשה. ור' שמעון נמי, הא כתיב "ושפטיו"? ההוא מיבעי ליה למיחדין שבשפטיו. ור' יהודה מ"זקני" "זקניו" נקפא. ור'
שמעון, אי כתב רחמנא "זקני" תוה אמינא אפילו זקני השוק, כתב רחמנא "זקניו". ואי כתב רחמנא "זקניו" תוה אמינא אפילו סנהדרין
קמנה, כתב רחמנא "ושפטיו", למיחדין שבשפטיו. ור' יהודה, גמ' "זקני" "זקני" מ"זקני העדה". מה לחלן מיחדין שבשדה, אף כאן
מיחדין שבשדה. אי גמר, לגמיה לכולה מילתא מהתם, "זקניו ושפטיו" למה ליה? אלא וי"ו "ושפטיו" למינא ור' שמעון

רש"י

במצוה דלמר חובה ולמר רשות. ופריש לן נמי רבא בהי מניהו איפליג: מלחמות יהושע
לכבוש. בהא ליכא למאן דקרי רשות. דאפלו חובה נמי איתא והעוסק בה פטור מן
המצוה, ורבנן הוא ולא אכפת להו לקרותה חובה דדים לקרותה מצוה אצל הרשות
שהרי אין אנו צריכין אלא למצוא בה מעלה אחת. ומצוה לגבי רשות מעלה היא
ומלחמת בית דוד. שנלחם בארם צובה לחסיפה
על ארץ ישראל ובשאר סביבותיה להעלות לו
מנחה ומס עובד: דברי הכל רשות. ואפלו רבי
יהודה להא לאו מצוה קרי לה, והעוסק בה אינו
פטור מן המצוה: כי פליגי. ר' יהודה ורבנן
במצוה ורשות דלמר פטור מן המצוה ולמר חוב,
במלחמה שהיא למעוטי עובדי בוכבים ולא
ליתו עליה:

הדרן עלך משוח מלחמה

מתני'. עגלה ערופה כלשון הקדש. נאמרת.
מה שהקנים אמורים זיינו לא שפכו והתנגסו
אומרים כפר לעמך ישראל, כלשון הקדש
החוקקו מן התורה לאמרה: שנאמר כי ימצא
חלל. ובגמרא פריך היכי לזיף מהכא: הוי יוצאין.
ובאין שם ומודרין מן החלל לצד העירות
שסביבותיו לידע איזו קרובה: בגל. גל של
אבנים: נמצא סמוך לספר בו. מפרש טעמא
בגמ'. גמ'. מאי קאמר. היכי לזיף לשון הקדש
מהכא: ואין בו"ד שקול. אין עושין ב"ד שקלא
וכל לחלק שוה בשוה, אלא שיהא הרוב לצד
אחד לקם אתרי רבים להשות (מטות טו):
למיחדין. והן דלשכת הגזית: מוקני זקניה.
מודרין למיכתב זקני וכתב זקניה. מיחדין
שבזקניה: זקני השוק. אע"פ שאין סנהדרין:
שופטיו. זקנים שהם שופטים את ישראל. מוקני
העדה. דסמיכת פה העלם דבר, ואיתר ליה
שופטיו להביא עוד שנים: למינה לבלי מלחא
מהתם. דהא רבי יהודה הוה נמי חמשה קאמר.
וזליף לה מקראי בבב"ק דסנהדרין: אלא וי"ו
ושופטיו למינא. כלומר לא גמיר גו"ש
ואיצטריך שופטיו לסנהדרין דרבי ברש

ר"י

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מצוה היא לעוסק במצוה ששמו מן המצוה - לענין ההלכה
שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, שלדברי רבי יהודה שמלחמה זו
נקראת 'מצוה' העוסק בה פטור ממצוה אחרת, ולתנא קמא
שמלחמה זו נקראת 'רשות' העוסק בה חייב במצוה אחרת.

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה פרק תשיעי

פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שכשימצא
חלל בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צוותה התורה שילכו לשם
זקנים מבית דין הגדול, וימדדו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר קרובה
לו, וזקני אותה העיר מביאים עגלה, ומורידים אותה בנחל איתן,
ועורפים אותה שם, וכל זקני העיר ההיא רוחצים את ידיהם במקום
ערופתה, והזקנים אומרים בלשון הקודש 'דינו לא שפכו את הדם
הזה ועינינו לא ראו', והכהנים אומרים 'כפר לעמך ישראל אשר
פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל'.

משנה. עגלה ערופה - האמירות שבפרשת עגלה ערופה, ששנינו
לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש, מניין, שנאמר 'כי ימצא חלל
בארץ' ולא נודע מי הכהו. 'וצאו וקנינו ושופטיו' למדוד מה היא
העיר הקרובה אל החלל, וכמה דיינים הם, שלשה, ואלו השלשה
מבית דין הגדול שבירושלים היושב בלשכת הגזית היו יוצאין. רבי
יהודה אומר, חמשה דיינים הם, שנאמר 'וקנינו' שמשמעו שנים
שהוא מיעוט רבים, 'ושופטיו' שמשמעו שנים הרי יש כאן ארבעה,
ואין בית דין שמשפרו שקול, לכך מוסיפין עליהן עוד אחד והרי
כאן חמשה.

נמצא ההרוג טמון בגל אבנים, או תלוי באילן, או צף על פני
המים, לא היו עורפין עגלה עליו, שנאמר 'כי ימצא חלל בארץ'
ולא טמון בגל, נופל ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על פני
המים.

נמצא ההרוג טמון בסוף לספר - עיר שהיא בגבול ישראל סמוך לנכרים,
או לעיר שרובה עובדי בוכבים, או לעיר שאין בה בית דין, לא
היו עורפין ומודדו. אין מודדו אלא לעיר שיש בה בית דין.
גמרא. שואלת הגמרא על ההלך הראשון של המשנה, מאי קאמר

- כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל באדמה' שעגלה
ערופה נאמרת בלשון הקודש. אמר רבי אבהו, לא ממקרא זה למד
זאת התנא, אלא ממקום אחר, ושני דברים נאמרו בחלק זה של
המשנה, והתנא קבי קאמר, תחילה אמר, מנין בשלשון הקודש,
שנאמר כאן בעגלה ערופה 'וצאו וקנינו ואמרו', ולהלן בפרשת ברכות
וקלות הוא אומר 'וצאו וקנינו וקלות הוא דווקא בלשון
הקודש, אף הענייה האמורה כאן היא דווקא בלשון הקודש. ואחר
כך אמר דין אחר, ופירש עגלה ערופה כיצד נעשית, נאמר 'כי
ימצא חלל בארץ' ויצאו וקנינו ושופטיו, שלשה דיינים מבית
דין הגדול שבירושלים היו יוצאין למדוד.

שנינו במשנה, שלשה מבית דין הגדול, רבי יהודה אומר חמשה
וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת במשנה, תנו
רבנן, נאמר 'וצאו וקנינו ושופטיו', 'וקנינו' הרי הם שנים,
'ושופטיו' הרי הם עוד שנים, הרי כאן ארבעה, ואין בית דין
שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי רבי
יהודה. רבי שמעון אומר 'וקנינו' הרי הם שנים, ואין בית דין
שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.

שואלת הגמרא, ורבי שמעון נמי מדוע אינו דורש כרבי יהודה הא
בתיב גם 'ושופטיו', משיבה הגמרא, ההוא 'ושופטיו' לא נכתב
לצורך מנין הדיינים, אלא מפי' ליה ללמוד ממנו למיחותין
שבשופטיו - שאותם זקנים האומרים יהיו מבית דין הגדול
שבלשכת הגזית.

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שדורש מ'ושופטיו' להצריך עוד שני

יזה מפני שתחלת ניה נפילה - שהנפילה נגרמת על ידי ניסת
הלוחמים, שנאמר בדברי המבשר במלחמת פלישתים וישראל 'כִּם
יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וְכִם מִגִּפְהוּ גְדוֹלָה הָיְתָה בָעִם', הרי
שהמגיפה והנפילה, נגרמו על ידי מנסתם תחילה. עוד אריה מביאה
המשנה ולהלן הוא אומר, 'וינוסו [ואנשי] ישראל מפני פלשתים
ויפלו חללים וגו'' הרי שמאחר שנוסו מפניהם, נפלו בקרב לפניהם.
מסיימת המשנה, כמה דברים אמורים שיש החוזרים מהמלחמה ויש
שאינו יוצאים למלחמה כלל, במלחמות הרשות, אבל במלחמות
מצוה כמלחמת יהושע בכיבוש הארץ, הכל יוצאין להילחם, אפילו
התן מחרו - מחופתו וכלה מחופתה. אמר רבי יהודה, כמה
דברים אמורים שאין יוצאים כולם, במלחמות מצוה אבל
במלחמות חובה הכל יוצאין, אפילו התן מחרו וכלה מחופתה.
גמרא. שואלת הגמרא, מאי איתא בן רבי יוסי ורבי יוסי הגלילי,
הרי לדברי שניהם היראה היא מעבירות. מתרצת הגמרא, איתא
בפניהם אם עבר על עבירה דרבנן, לרבי יוסי הגלילי חזר, ולרבי
יוסי אינו חזר אלא על עבירה דאורייתא, כמו כן גדול שנשא
אלמנה.

מוסיפה הגמרא, כמה אולא הא דתניא בענין חזרת עורכי
המלחמה, שאם שח - סיפר בין תפילה - הנחת תפילין של יד
לתפילה - להנחת תפילין של ראש עבירה היא פירו אם לא בירך
שוב על של ראש, וחזר עליה מעורב המלחמה. אומרת הגמרא
כמה בהכרח שבריתא זו היא ברבי יוסי הגלילי שחזר אף על
עבירות דרבנן, כגון ברכות.

מבררת הגמרא, מאן תנא להא דתנו רבנן בחזרה מעורכי
המלחמה שאם שמע קול קרנות בעת המלחמה והרתיע ונפחד
מאד, וכן אם שמע הנפת תריסין והרתיע, או שמע צחצוח חרבות
ומים שותתית לו על פרביו מחמת יראתו, חזר מעורכי המלחמה.
ומבררת הגמרא כמה סוברת ברייתא זו, לימא רבי עקיבא היא
שלדבריו חוזרים מחמת יראה, ולא רבי יוסי הגלילי שלדבריו
יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא מעצם המלחמה. דוחה
הגמרא, כמה - בפחד גדול כזה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה
שחזר גם משום זה, משום דכתיב 'ולא ימס את לבב אחיו
בלבבו' וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים הואיל ופחדו ניכר.

שנינו במשנה 'היה ככלות השופרים' בו שתחילת ניסה נפילה.
שואלת הגמרא על לשון המשנה, הא מפני שתחילת ניה נפילה
- וכי הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה המשנה לשון זו, הרי
כפי שתחילת נפילה ניה מפני ליה לתנא לכתוב, שהרי הגורם
לנפילה היא הניסה, מתרצת הגמרא איתא בדברי המשנה מפני
שתחילת נפילה ניה - הגורם לנפילה היא הניסה.

שנינו במשנה, כמה דברים אמורים במלחמות הרשות בו' אמר
רבי יהודה כמה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו'. מבארת
הגמרא את דבריהם ומחלוקתם. אמר רבי יוחנן, 'מלחמת רשות'
דרבנן - מה שרבנן מכנים רשות, זו היא 'מלחמת מצוה' דרבי
יהודה - היא אותה המלחמה שכונתה אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין
כולם יוצאים עליה. כמו כן, 'מלחמת מצוה' דרבנן מה שכונה
בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו היא 'מלחמת חובה' דרבי יהודה -

היא מלחמת החובה שעליה דיבר רבי יהודה, והכל יוצאין עליה.
ומבאר רבא את מחלוקתם, אפי' מלחמות יהושע שהיו כדי
לכבוש את ארץ ישראל על פי הדיבור דברי הכל חובה ויוצאים
כולם. ואילו מלחמות בית דוד שהיו לרווחה להרחיב את גבול
ישראל ולטול מס מהגויים, דברי הכל נידונית במלחמת רשות. כי
פליגי רבנן ורבי יהודה, במלחמה שמטרתה למעוטי עובדי בוכבים
- להחליש את כוחם של הגויים ולא לית' עליהו - כדי שלא יהיה
בהם כח להילחם ביהודים. ובוה, מר - רבי יהודה, קרי לה מצוה,
ומר - תנא קמא, קרי למלחמה זו מלחמת רשות, ולכולי עלמא אין
כולם יוצאים למלחמה זו, והנפקא מינה אם היא נקראת רשות או

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תניא מפורש בבביתא בנותיה דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את
הבביתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על
משנתנו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אבית פני והמרה עליה, בגון
שיצאו למדינת ענלה או להוסף על העיר ועל העזרות, יכול
תהא המראתו המראת, תלמוד לומר 'וקמת ועלית אל המקום',
מלמד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל
הסנהדרין למדינה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב.
שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי באילן לא היו עורפין.
שואלת הגמרא, לימא מתניתין שממעט טמון מ'באדמה'
משמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן
שנחלקו בעין זה בענין שכחה, כשהיה העומר טמון, דתניא, נאמר
בפסוק 'ושכחת עומר בשדה', 'בשדה' משמע על פני השדה, פירש
למזון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דבר רבי יהודה. והקמים
אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את
העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם ש'בשדה' משמע בגופה של
שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו
לרבות את הטמון.
אמר רב, אפילו תימא שהמשנה שממעט טמון היא כשיטת רבנן,
אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משתנית לפי
ענין הפסוק, הלא בעגלה ערופה מענייניה דקרא - מתוך ענין
הפסוקים יש ללמוד שכל למעט טמון, ואילו התם בשכחה מענייניה
דקרא יש ללמוד שכל לרבות את הטמון. ומבאר רב כיצד מבנייה
זאת מתוך הפסוקים. כאן בעגלה ערופה, דכתיב 'כי ימצא חלל'
משמעו תימא דמשתכח - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל,
הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה
תורה אחר כך 'בארמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פירש למזון.
והתם בשכחה למדים זאת מענייניה דקרא, דכתיב בו 'כי תקצור
קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכחת'
לקצירך' משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו
אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נהגת אלא בגלוי, והרי
אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשאחר כך כתב רחמנא
'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה.
שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפטר עומר טמון מדין שכחה,
מדוע הוצרך למעטו מ'בשדה', תיפוק ליה בדברי רב מ'שכחת'
דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי
נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מהיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא
אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את
הטמון, למה ליה. משיבה הגמרא, מיפעי ליה לרבות ממנו שכחת
קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מחוברת, ששכח פינה
בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו', שכן
משמע, 'ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה.
שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכחת
קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור
קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות 'שדה' ל'ושכחת', משמע שכחה
מקצת משהיה, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה
שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת?
משיבה הגמרא, מיפעי ליה לבדריה אבהו אמר רבי אלעזר, דאמר
רבי אבהו אמר רבי אלעזר, שמיבשדה ושכחת' יש למעט פירש
לשפצו עומרין באויר על ידי הרוח ונפלו לתוך שדה חבירו ומתוך
שהיה סבור שהם של חברו שכחם, שאין נוהג בהם דין שכחה, כיון
שאינם בשדה.
שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מ'בשדה' לרבות שכחת קמה, מנן
ילמדו למעט צפו עומרין לשדה חבירו שאינם שכחה. משיבה
הגמרא, דכתיב למדים דין זה, מ'בשדה' 'בשדה' - ממה שהיתה
יכולה תורה לכתוב כי תקצור קצירך 'בשדה', וכתבה 'בשדה', אבל
זו למדים רבנן שאם היתה השכחה שלא בשדה, אינה שכחה, אבל

וי' לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה
שהוסיפה 'ושפטי' המיוחדין שבשפטיה ולא למנן הדיינים).
מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנן נוסף
של דיינים, כמו כן נדרוש ו'יצאו' משמע שנים, 'ומדר' משמע
שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מ'זקניך
ושפטי' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה,
לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן
שבעה. מתרצת הגמרא, מלים אלו ו'יצאו' 'ומדר' אינם מיותרים
למנן, אלא תהא מיפעי ליה לבדריה, ו'יצאו', מלמד שרק הן -
הדיינים יעסקו במדינה ולא שלוחיהן, 'ומדר' מלמד שאפילו
נמצא במקום שהוא כעליל לעיר - גלוי ופשוט שסמוך לעיר זו, היו
הזקנים מודרין, שפצוה לעסוק במדינה.
אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מודדים,
ולא הצריכה שאף המלך והכהן הגדול ימדדו, הלא ברבי אליעזר
בן יעקב, דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, 'ומנן' זו סנהדרין,
'ושפטי' זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמוזים ב'ושפטי', מלך,
דכתיב 'מלך במשפט עמיר ארץ', כהן גדול, דכתיב 'ובאת אל
הכהנים הקיום ואל השופט אשר יהיה וגו'', משמעו השופט
הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול.
מסתפקת הגמרא, איכא, להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על
משנתנו, האם במלך וכהן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך
מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חולק על המשנה במנין הדיינים,
אלא אי ברבי יהודה שאמר חמשה, אי ברבי שמעון שאמר שלשה,
סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה,
ומה שאמר 'זקניך' אלו סנהדרין' היינו עד דאיכא כולה סנהדרין
גדולה במדינה.
אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט בבביתא שנאמרה בענין זקן
ממרא, מצאן זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אפי פני - מקום בתוך
חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך
למקומו והורה אחרת ממנה שהשיבו לו, יכול תהא המראתו
המראת להתחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, 'וקמת
ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד
שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפיק קמה -
כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקום, אילימא דנפיק מקצתן
ומקצתן עדיין נשארו במקומם, מדוע יש בכך המראת, דלמא הוה
דאיכא נואי בנותיה סבירא להו - שמא אותם שנותרו בפנים
סוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק כולהו - שיצאו
כל הסנהדרין ממקומם, ולמאי - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לרבי
הרשות, מי מצו נפיק - וכי מותר להם לצאת כולם והכתיב
'שדרך אנן הסהר אל יחסר המוג' ונדרש פסוק זה לענין
הסנהדרין, שלא יחסר ממנה כדרך מזיגה שהיא שליש יין ושני שליש
מים, ומכאן למדנו שאם נצרך אחד מהם לצאת מלשכת הגזית,
יבדוק, אם יש שם עשרים ושלשה דיינים בגדר סנהדרין קמנה
שהם שליש ממסנהדרין גדולה, ויצא, ואם לאו, אינו יוצא, הרי
שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם
לרבי מצוה, למאי - לצורך איזו מצוה יש צורך שתצא כל
הסנהדרין, לא למדינת ענלה - האם לא לצורך מדינת העיר
הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא שאמר
'זקניך' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכוונתו לכל הסנהדרין, וחולק על
התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה.
אמר ליה אביי לרב יוסף, לא, אין מכאן ראייה לכך, דלמא לא יצאו
הסנהדרין לצורך מדינת עגלה ערופה, אלא להוסיף על העיר
ירושלים ועל העזרות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי
הסנהדרין כולה, דרבנן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על
העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העזרות להתקדש בקדושת
עזרה אלא בבית דין של שבעים ואחד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

ר"י דרשופטין דר"ש ר' יהודה למנאן להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במגלה. ופשוט שאין עיר קרובה בזה פתגם. דלא קטני מלך וכו' גדול דלא בר' אליעזר בן יעקב: אי כרבי יהודה. חמשה, אי כרבי שמעון שלשה, ולא בעי בזה סנהדרין: מצאן וכן מפרא. לבד הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בב"ד של שבעים ואחד כדלית' בפרק קמא דסנהדרין:

אבי פאני. כל שהוא בתוך הקף היצוץ של ירושלים קרי' בי פאני. ולי נראה שהוא לשון חבישה כמו שקורין ציגלי' של עיר, כמו חמור ובית פאני (נ"מ ע"ס). בשטרידור' בית ראש של אפסר קורין כן והקרה עליהן. כלומר על מה ששאל מהם שם ואמר לו ההלכה הלך לעירו והורה לעשות כדרך שהיה מורה בתחלה, דהוה ליה ממרא על פייהם: הפקום. המקור למשפט, והוא לשכת הגזית: דפיקי טעיהו כהה. לבי פאני, דאיצטרך לאשמעינן דפטור משום טעמא דחזין לב"ד: דלמא הנה דאיכא גזאי בותיה סבירא להו. ומחזיקא תיתי לו חיובא דאיצטרך קרא למפסרה: שררה. זה סנהדרין שיושבת בטבריה של א"י: אמן הסהר. שעשו כחצי לכה עגלה בשורת ושיבתו כדי שיהו בלן רואין זה את זה: חסון. כשיעור מנה. שני חלקים מימ ואחד מן. ואם כאן צריך שישתיר שלשה: על עיר. על ירושלים: תניא כרב יוסה. דאמר רבי אליעזר בן יעקב בלח' סנהדרין בעי פתגם. לעיר פוט' לטמון רבי יהודה היא: בשדה. ושכחת עמר בשדה, לרבי יהודה משמע בשדה על פני השדה, ולרבנן משמע בתוך השדה: התם מעניניה דקרא. צריכין למידרשה, והכא מעניניה דקרא תדרוש ליה. גבי חלל כתיב כי ימצא חלל, כל היכא דמשכתב ואפי' טמון, חלקר על כרחי' כי איתא באדמה למעטי' טמון בא דתדרוש ביה על פני האדמה. דאי לרבי לא איצטרך: אף שכתב בגלוי. והנה ממצט טמון ממשימעותא אי לאו דהדר רבייה.

ו"ו לא משמע ליה. (מאי קאמר רחמנא המיוחדין שבשופטין). אלא מעתה "ויצאו" שנים, "ומדר" שנים, לר' יהודה הרי פאן תשעה, לר' שמעון הרי פאן שבועה! והוא מיפעי ליה לבדתניא: "ויצאו" הן ולא שלוחיהן, "ומדר" שאפילו נמצא בעליל לעיר היו מודרין, שמוצו לעסוק במדידה. מתניתין, דלא כרבי אליעזר בן יעקב, דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: "ומנין" זו סנהדרין, "שפטיד" זה מלך וכהן גדול. מלך דכתיב: "מלך במשפט עמיד ארץ", כהן גדול דכתיב: וכתב אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה וגו'. איבעיא להו, ר' אליעזר בן יעקב במלך וכהן גדול הוא דפליג, אבל בסנהדרין אי בר' יהודה אי בר' שמעון סבירא ליה, או דלמא בסנהדרין נמי פליג עד דאיכא פולח' סנהדרין? אמר רב יוסף: תא שמע, מצאן וכן מפרא אבי פני והמרה עליהן, יכול תהא המראתו המראה? תלמוד לומר: "נקמת ועלית אל המקום" מלמד שהמקום גורם. דנפוק כהה? אי ליכא דנפוק מקצתו, דלמא הנה דאיכא גזאי, פותיה סבירא להו? אלא פשיטא דנפוק פולחן, ולמאי? אי לדבר הרשות, מי מצו נפקין? והכתיב: "שררה אגן הספר אל יחסר הפזוג" שאם נצרך אחד מהם לצאת, אם יש שם עשרים ושלשה פננה סנהדרין קטנה יוצא, ואם לאו אינו יוצא. אלא פשיטא לדבר מצוה, למאי, לאו

רש"י

לשכחת קמה. שאם שכח וית אחת לקצור קאי עגלה בלא תשוב לקחתו, והכי משמע ושכחת עמר או ושכחת בשדה: נפקא להו. מבשדך ושכחת, קרי ביה ששכח את קצת שדה: שצפו עמרין לתוך שדה חבירו. שצנכה חרין והרימה את העמרין מן הארץ והציפתו לתוך שדה חבירו ושכחו, כסבור שאינן שלו. נפקא מבשדך ולא בשדה חבירו דלא הוה שכחה: ורבנן. מעוטא דשרה חבירו נפקא להו מדתנה ליה למכתב כי תקצור קצריך בשדה ושכחת וכתוב בשדה: צפו עמרין לתוך שדהו. שהיו מטילים על גבי אבן או עמוד או זו על זו: פרט לשצפו. וקא סלקא דעתך צפו ממש על גבי אבן או על גבי עמוד: ולישעי' לתוך שדה חבירו. צפו על גבי אבן הוא דמעטי' אבל מנחים לא מעט, והא בשדך כתיב, אלא הא דקאמר צפו לאו דוקא צפו על שום דבר קאמר, דאפי' מנחים על גבי קרקע נמי קאמר אינו שכחה. והאי דקאמר צפו דלא משכחת עמרין לתוך שדה חבירו אלא בצפה, שהיה מציפין על הארץ ומביאתו לשם: שהחזיק בו להוליכו לעיר. ס"ד השתא דאורחא דמלאת נקט ולא דוקא: וזה ביה. ותו לא הוה שכחה, דבעין שכיח מעקר דקאמר בב"מ בפרק קמא דף י"ג. מפני שהוא כזה. שהוא פטור על שהחזיק בו כאלו היה עורו צה מעל הקרקע ומנח בידו חרין כבן עזאי בשוקי' סבירא. יום אחד היה דעתו צלולה, אמר דרני כאן בפומבדיתא מוכן להשיב דבר לשואל בעמק ובחריפות כבן עזאי שהיה חרין ודרש בשוקי' סבירא: שני חלקים זה על זה. והאחד משוך לחלן מחברו מעט, ואם תמסוד מזה יקרב לעיר אחת ואם תמסוד מחברו יקרב לעיר אחרת: ולא מזה מודד ב"ה דה"ה דמיבעיא ליה נמי או דלמא מין במינו לא הוי טמון. מין במינו לא הוי צה ומשניהם מודד אלא שהוא בכלל אלה:

תנותר

למדידת עגלה, ור' אליעזר בן יעקב היא? אמר ליה אביי: לא, דלמא להוסיף על העיר ועל העזרות, דתנן: אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בבית דין של שבעים ואחד. תניא פותיה דרב יוסף מצאן אבית פני והמרה עליהן, בגין שצאו למדידת עגלה או להוסיף על העיר ועל העזרות, יכול תהא המראתו המראה? תלמוד לומר: "נקמת ועלית", מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי באילן: ליכא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: "בשדה" לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מעניניה דקרא, התם מעניניה דקרא. דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשכתב, "באדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב: "כי תקצר קצריך בשדך ושכחת עמר" שכחה דומיא דקציר, מה קציר בגלוי אף שכחה בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוק ליה משכחה דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה", למה לי? מיפעי ליה לרבות שכחת קמה. ורבנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצר קצריך בשדך". ור' יהודה מיפעי ליה לר' אבהו ר' אליעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אליעזר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. ורבנן, מ"בשדה" "בשדך". ור' יהודה "בשדה" לר' אבהו ר' אליעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אליעזר: צפו עמרין לתוך שדה, מהו? אור שדה בשדה דמי, או לאו בשדה דמי? אמר ליה רב כהנא לרב פפי, ואמרי לה רב כהנא לרב יבדי: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אליעזר, דאמר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. חבירו אין לתוך שדהו לא ולישעי' לתוך שדה חבירו, צפו אין, מונחין לא? והא בעינן "בשדך" ולכא! אלא לתוך שדה חבירו ואפילו מונחין, והאי דקאמר צפו, דלא משכחת לה אלא בצפה. תא שמע: עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, והניחו על גבי חבירו ושכחו, התחתון שכחה, והעליון אינו שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחה, התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דברי הכל לא הוה שכחה. שאני התם, כיון דאחזיק ביה, וכה ביה. אי הכי, מאי איתרי' על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון, והא "מפני שהוא צף" קאמר! אימא: "מפני שהוא צף". אמר אביי: הריני כבן עזאי בשוקי' סבירא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי: שני חלקים זה על גבי זה, מהיכן הוא מודד? מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צף, ומעליון מודד. או דלמא מין במינו הוי צף, ומין במינו לא הוי טמון, ומתחתון מודד. או דלמא מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צף, ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד? אמר ליה, תניתיה:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

רש"י

1 תנייתיה. לחדא מנייה דפלוגתא היא בטמון, אבל צף לא פשט לה מנה דהא אוקימא
2 טעמא דעליון משום דאחיה ביה הוא וצף לא ידעין מאי הו' עליה: סבריה. רבנן דבי
3 מדרשא דביעו דלמיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא. דהני תנאי אפילו תנא קמא
4 דאמר תחתון שבה בר' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
5 במינו לא הוי טמון: חלל לא מקרי אלא בכלי
6 ברזל בעין חרב: בכלל. ואפילו מפרפר צף וטמון
7 ותלוי: ויפסל באשפה. דלא הו' צף ולא טמון ולא
8 תלוי ואפילו הכי אין עורפין דחלל קבעי, אלמא
9 קרא בדכתיב בעית: חלל יתרא כתיב. הקרובים
10 אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דוקא
11 ולא חנוק: פ'ט. לצונו. תדיר, גזון ספר לא עיר
12 שרובה עובדי בוכבים: קמ"ל בדתניא כו'. והכי
13 קאמר, נמצא סמור לעיר שאין בה ב"ד, אין
14 מוודין לה אלא לעיר שיש בה ב"ד מוודין, איזו
15 היא עיר שיש בה ב"ד קרובה לה, ואי לא הדר
16 תנאי הוה אמאיא אין מוודין בכלל ת"ל ולקחו
17 וקני העיר מכל מקום. דהאי העיר קרא יתרא
18 שרובה עובדי בוכבים: קמ"ל בדתניא כו'. והכי
19 החלל ולקחו וקניה עגלת בקר: פתני. כהן.
20 מצמצם. שאין זו קרובה לו מזו אפילו במלא חוט:
21 ואין ירושלים כו'. מפרש טעמא בגמ': מוליכין
22 הראש אצל חנוק. בגמ' מפרש למאי הלכתא
23 מוליכין גמ'. אפשר למצמצם. אפשר לכוון
24 המורה ואמת מדרך שאין זו קרובה לו מזו כלל
25 והיו להו שתיקון קרובות: וקסבר. נמי קרובה
26 דכתיב בקרא אפילו קרובות במשמע כמו ובהמה

27 רבה ויזק 7, דאס"ד אי אפשר לצמצם אין כאן קרובה אלא אחת ואין הוא דלא ידעין די
28 מנייה. והנה ליה למימר יביאו עגלה בשתפות ותנו אם שלנו קרובה חלקכם ותא קניו לנו
29 ואם עירכם קרובה חלקנו יהא קניו לכם: אילימא לענין מידה. קאמר יביאו הראש אצל
30 חנוק, דמקום שנמצא חנוק שם צריך למדוד ויביאו הראש לכאן, והא מדקתני כו': קנה
31 מקומו. לקברו שם. דוה אחד מיי תנאים שהתנה
32 יהושע בפרק מרבה וכו' דף פ"א: עקר חיותא כו'.
33 חלקך עקר חלק מיקרי ומודדן מנייה בדכתיב אל
34 הערים אשר סביבות החלל: אתה גזין. אתה
35 מראשי יצרת ראשי תחלה. דגזין לישנא דרישא
36 כמו גזין נורר שער ראשך, תלשי וגלי ראשך
37 אפילו תיקא אבא שאול. כו' עקבא סבירא ליה
38 מ"ש דרבי אליעזר בן עקיב. דאמר מן הצואה
39 הוא קרוי חלל: דכתיב אל צוארי חללי רשעים.
40 וחלקך מקומו מודדן בדכתיב אל החלל: פתני.
41 נפסרו וקני ירושלים כו'. שאין עליהם אלא
42 למדוד, בדכתיב וצאו וקניו ופשטו וקדוה
43 ואע"פ שאינו איתן כשר. דלא כתיב ביה עובדי
44 ולא נאמר אלא למדוד: בקיפין. כמין סכין גדול
45 מאחרית. ממול ערפה: מקומה אסור. ויעלה:
46 ויתר לחרוק שם פשתן. דוקא נקט עבודה
47 שאינה בגופה של חרקה דמפרש בגמרא: לא
48 בא לדינו ופטרנוהו. בגמרא מפרש בלא מוונות,
49 והינו דיינו לא שפכה לא נהרג על דיינו
50 שפטרנוהו בלא מוונות והצריך ללססם את
51 הבריות ועל וידן כר נהרג: לא ראינוהו והתנהו.
52 יחיד בלא חבורה. והינו ועינינו לא ראו
והכתבים

19 באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק. הכא נמי "באדרמה" ולא טמון בגלל "נפל" ולא תלוי באילן, "בשרה" ולא צף
20 על גבי מים. ורבי אליעזר, "חלל" יתרא כתיב: נמצא סמור לפסר או לעיר שרובה גזים כו': דכתיב: "פי ימצא" פ'ט למצוי: או
21 לעיר שאין בה בית דין: דכתיבא "וקני העיר וליפא: אין מוודין אלא לעיר כו': פשיטא? ביון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אגא
22 ידענא דאין מוודין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, דתניא: מנין שאם נמצא סמור לעיר שאין בה בית דין, אגא
23 שפניחין אותה ומוודין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכוון בין
24 שתי צירות, שתיקון מביאות שתי עגלות, דברי ר' אליעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחד וגופו
25 במקום אחר, מוליכין הראש אצל חנוק, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: חנוק אצל הראש. מאן הוי מוודין? ר' אליעזר אומר:
26 מטיבורו, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אליעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל, מצוארו: גמ' מאי טעמא דרבי אליעזר? קסבר
27 אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה" וקסבר ירושלים לא נתחלקה
28 לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אילימא לענין מידה קמפלגי, הא מדקתני סיפא "מאן הוי מוודין", מכלל דרישא
29 לא במידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מות מצוה קנה מקומו" קמפלגי, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, והיכא דנמצא ראשו
30 במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל חנוק, דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: חנוק אצל הראש. במאי קמפלגי? כר
31 סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנאד נפיל. ומר סבר רישא היכא דנפיל נפיל, גופא הוא דרתיט אויל: מאן הוי מוודין? במאי
32 קמפלגי? כר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא במיבוריה לימא פי הני תנאי מתיבן תולד גוצר מראשו, וכן הוא
33 אומר: "מפני אמי אתה גזין" ואומר "גזי נורד והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מטיבורו, ומשלה שרשו אילך ואילך. אפילו תיקא
34 אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולך, ממציאתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכולי עלמא
35 באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אליעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא
36 דרבי אליעזר בן עקיבא? בדכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפסרו וקני ירושלים וחלכו להן. וקני אותה העיר
37 מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומוודין אותה לחל איתן. "איתן" במשמע, קשה. אף על פי
38 שאינו איתן, כשר. ועורפין אותה בקופין מאחוריה. ומקומה, אסור מלורע ומלעבוד. ומותר לחרוק שם פשתן ולקשר שם אבנים.
39 וקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום ערפה של עגלה, ואומרים "דינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" וכי
40 על דעתיה עגלה שוקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על דינו ופטרנוהו בלא כוון, ולא ראינוהו והתנהו בלא לויה.

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין. מבארת הגמרא, שהטעם
 שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דבעינא - שיש
 צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה וְקָנִי הָעִיר, וְלִבָּא.
 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין כו'.
 מקשה הגמרא, פשיטא, ביה דתנא כבר שאין מודדין לעיר שאין
 בה בית דין, אלא דתנא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית
 דין. מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שעיר שאין בה בית דין אין
 מודדין לה, היינו אומרים, שאם העיר הקרובה אל החלל אין בה בית
 דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל, ובתוספת זו שבמשנה הא קא
 משמע לן, בדתנא - את הדין השני בברייתא, מנין שאם נמצא
 החלל סמוך לעיר שאין בה בית דין, ששניחין אותה ומודדין
 לעיר שיש בה בית דין, תלמוד לומר "ולקחו וקני העיר ההיא"
 ומלת "עיר" יתירה היא, שהיה יכול לומר ולקחו וקניה, ומן היתור אנו
 למדים שגם כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מכל מקום מביאה
 העיר הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 משנה נמצאה הדרגה מכון בין שתי עירות בדיוק באותה מידת
 קירבה, שתייהן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר. ואין
 ירושלים מביאה עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה אל החלל.
 נמצא ראשו של ההרג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,
 מוליכין הראש אצל הגוף, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש.
 מאן - מאיזה מקום בגוף היו מודדין, רבי אליעזר אומר, מודדין
 מטיבורו. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי אליעזר בן
 עקיבא אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו מצוארו.
 גמרא. אומרת הגמרא, מאי טעמא דרבי אליעזר במה שאמר שאם
 נמצא מכוון בין שתי עירות, שתייהן מביאות, קסבר, אפשר לזמנא
 - יש אפשרות לצמצם וליקח, שמה שנמצאו שתי העירות מכוונות
 במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן במידה שוה, ואין אחת
 קרובה מחברתה אפילו במשהו, שאם נאמר שאי אפשר לצמצם,
 והמידה שלנו אינה מדויקת, הרי זה ספק מי מהן הקרובה, ועל
 שתייהן להביא עגלה אחת בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר
 הקרובה, הרי היא מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר
 רבי אליעזר, שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא
 שתהיה רק אחת שמביאה, אלא לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ו'אפילו'
 קרובות.
 שנינו במשנה, ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. מבארת הגמרא
 את הטעם, דאמר קרא 'באדמה אשר ה' אלקיך נתן לך לרשתה'
 שמשמע, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר התנא של
 המשנה ירושלים לא נתחלקה לשבטים לפי הגורל, אלא היא נחלת
 הכלל.
 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין
 הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל
 הראש כו'. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא במאי קמפלגי
 - לענין מה נחלק, אילימא לענין מדרגה של העיר הקרובה
 קמפלגי, ומוליכין הראש אצל הגוף, היינו שמודדין מהגוף, הא
 מדרגתה סיפא בהמשך המשנה שנחלקו תנאים מאן היו מודדין
 האם מטיבורו או מחוטמו או מצוארו, מכלל דרישא שעוסקת
 כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא במדרגה עסקינן, שהרי לענין
 מדידה ברור לנו לפי כל שיטה מהיכן מודדים.
 אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא שבמשנה, אינם עוסקים
 במדידת עגלה ערופה, אלא בדת מצוה קנה מקומו - בדין זה שמת
 מצוה שנמצא בשדה שקנה את מקומו לקבורו שם קמפלגי, והבי
 קאמר התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא, לענין לקבורו, קנה
 מקומו שנמצא בו וקברים אותו שם, והביא דנמצא ראשו במקום
 אחר וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף וקברים אותו
 במקום שנמצא הגוף, דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש וקברים אותו במקום שנמצא הראש.

הנתינה - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוזכרה לעיל
 בסוגיא, ששנינו בה, עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על
 גבי עומר חבירו ושכחו, התחתון שבה והעליון אינו שבה. רבי
 שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהן אינן שבה,
 התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף, ומבארת
 הגמרא את הראיה מן הברייתא, סברו בני בית המדרש,
 דהני תנאי שבברייתא שנחלקו בדין העומר התחתון, ואף מי
 שמחזיק בו בשכחה כרבי יהודה סבירא להו, דאמר, בפשה פרט
 לטמון שאין נוהג בו דין שכחה, ולמרות כך מחזיק תנא קמא את
 העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו ביהא קא מיפלגי תנא קמא
 ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי שמעון בן יהודה שפטר סבר,
 שגם כשההטמנה היא באופן של מין במינו כמו בעניינו שהעומר
 התחתון נטמן תחת העומר העליון שהוא מינו, הוי בכך טמון ואינו
 נוהג בו דין שכחה. וזר - תנא קמא שמחזיק סבר, שכשההטמנה
 היא באופן של מין במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכן לא הוי
 טמון ונוהג בו דין שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה ששאלו את אביי,
 האם סברת מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא,
 נחלקו בכך תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא קמא
 ורבי שמעון, אלא אי דרבי יהודה היה סבירא להו שפטר בעומר
 טמון, דכילי עלמא היו אומרים שגם כשההטמנה היא באופן של מין
 במינו הוי טמון ולא היה חל עליו דין שכחה. וזכא בברייתא זו,
 חכמים ורבי שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן
 קמפלגי, דרבנן שאמרו שיש לתחתון דין שכחה סוברים דרבנן
 שמחזיקים את העומר הטמון. ורבי שמעון בן יהודה שאמר שאין
 לתחתון דין שכחה סבר דרבי יהודה שפטר את העומר הטמון.
 מקשה הגמרא, אי הוי שרבנן שבברייתא מחזיקים בדין שכחה בכל
 עומר טמון, מאי איריא שנקטה הברייתא את המחלוקת באופן
 שהניח את העומר על גבי עומר חבירו שבכך יש מקום לומר שאין
 לתחתון דין טמון משום שההטמנה היא במינו, הרי לדבריהן אפילו
 אם טמנו ממש בעפר וזבצורו נמי מחזיקים רבנן. מתרצת הגמרא,
 אין הוי נמי יכלה הברייתא לנקוט את המחלוקת גם כשטמנו בעפר
 או בצבור, ולתודיע בזה דרבי יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי
 טמון ואין נוהג בו דין שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן
 תחת עומר חברו.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי ברזל,
 ולא כשנמצא חנוק, וכמו בן 'חלל' שמשמעו שכבר הרוג ולא
 כשנמצא מפרפר. נאמר 'באדמה' ולא כשנמצא טמון בגל. נאמר
 'נופל' ולא כשנמצא תלוי באילן. נאמר 'בשדה' ולא כשנמצא צף
 על פני המים. רבי אליעזר אומר, בבוץ - בכל מצב שנמצא, בין
 אם הוא מפרפר או טמון או תלוי או צף, אם היה חלל - הרוג במכת
 חרב עורפין.
 תנא, אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אליעזר,
 אי אתה מודה שאם היה חנוק ומושל באשפה, שאין עורפין
 עליו, שכוין שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרוי חלל, אלא גם
 לדבריהן דורשים 'חלל' ולא חנוק, הא נמי תדרוש 'באדמה' ולא
 טמון בגל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על גבי מים,
 ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. אומרת הגמרא, ורבי אליעזר
 שדורש שר את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו הוא כי 'חלל'
 ה'אמר קתוב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור הוא דורש למעט
 חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים, ומן המשמעות עצמה
 לא משמע לו למעט.
 שנינו במשנה, נמצא סמוך לספר או לעיר שרופה עובדי כוכבים
 כו', מבארת הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו עורפין, דכתיב
 'כי ימצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו רגיל, פרט למצוי -
 לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה לספר וכן ברובה עובדי
 כוכבים, מצוי הדבר שיהיו חללים.

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

השנים פוסלות בהם, אף עבודת לא תפסול בהם, וכיון שאין כאן קל
 וחומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח בא למעט פרה משאר
 עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף שאר עבודות פוסלות
 בפרה. מתרצת הגמרא. אמר קדשים מי ליכא דפסלי בהו שנים
 - וכי לא מצאנו קדשים פוסלים בהם שנים, וכיון שיש קדשים
 שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת שנאמר בהם 'בן שנתו, כי
 איצטריך קרא שנאמר בעגלה 'בה', להנך קדשים דפסלי בהו
 שנים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,
 הואיל ואין בהם פירכא זו של פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה'
 זה ממעט רק קדשים ולא פרה.
 מקשה הגמרא, וקדשים, מה דלא פסלי בהו עבודה, וכי מהכא
 נפקא מהמיעוט 'בה', הרי מהתם נפקא, ממה שנאמר בפרשת
 מומין, "עזרת או שבור או חרוץ או יבלת או נרב או ילפת לא
 תקריבו אלה לח", ומהמלה 'אלה' מדויק, שרק אלה שהם מומין
 אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים ששעבד בהו עבודה,
 ואין צריך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה, שבהכרח נדרוש מ'בה'
 שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה על דברי רב. מתרצת
 הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו אלה', עדיין איצטריך למעט
 זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא תקריבו אלה', ספקא דעתך
 אמרינא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, הני מילי היכא דעבד
 בהו עבודה היתר, אבל עבד בהם עבודה איסור כגון שעבד בהם
 בשבת, או שחרש בכלאים של שור וחמור, אימא ליתסרו להקריבה,
 לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה'.
 מקשה הגמרא, והא נמי כשעבד בהם עבודת איסור, הרי מהכא
 נפקא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, "ומיד בן נכר לא תקריבו
 את לחם אלהיכם מפל אלה", וגם כאן מדויק מהמלה 'אלה', שרק
 אלה שהם מומין אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים
 ששעבד בהו עבודה, וכיון שנאמרו שני פסוקים, ודאי יש לדרוש
 את השני לעבודת איסור, ושוב אין צורך ללמוד זאת מ'בה'
 שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה,
 ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים
 בפרשת מומין, עדיין איצטריך למעט זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו
 אלא פסוקים אלו, ספקא דעתך אמרינא, שמה שאין עבודה פוסלת
 בקדשים, בין עבודת היתר ובין עבודת איסור, הני מילי היכא דעבד
 בהו פשח חולין, אבל אם עבד בהו פשח קדשים, אימא ליתסרו
 בכך מהקריבה, לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה
 נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול גם
 שאר עבודות בפרה.
 גופא, אמר רב יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה
 עורה - אגודה של שקין, פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה
 לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן
 כתוב בה 'אשר לא עלה עליה, ובעגלה אינה נפסלת במלאכת משא
 עד שתמשוך את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה'.
 מקשה הגמרא מברייתא, על דברי רב שחילק בין פרה לעגלה,
 מיתניב, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', אין לי שפסול בה
 אלא עול, שאר עבודות מנין שפוסלות בפרה, אמרת, קל וחומר
 הוא, ומה עגלה שקלה היא בכך שאין מום פוסל בה, שאר
 עבודות פוסלות בה, שכן כתוב בה 'אשר לא עובד בה', פרה
 שתמורה היא בכך שמום פוסל בה שכן כתוב בה 'אשר אין בה
 מום, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה. ואם נפשך לומר שאין
 זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזרה שוה, נאמר בפרה 'אשר
 לא עלה עליה עול', ונאמר להלן בעגלה 'אשר לא משכה בעול'
 מה להלן בעגלה שאר עבודות פוסלות בה, אם באן בפרה שאר
 עבודות פוסלות בה.
 ומבאר הגמרא תחילה את דברי הברייתא, ואחר כך תקשה ממנה
 את הקושיא. שואלת הגמרא, מאי אם נפשך לומר שאמרה
 הברייתא, שפירושו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל וחומר, מדוע

והכהנים אומרים, "כפר לעמך ישראל אשר פדית [ה'] ואל תתן
 דם נקי בקרב עמך ישראל", ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר להם הדם',
 לא היו צריכין לומר 'ונכפר להם הדם', שאין זה בכלל האמירה,
 אלא רוח הקודש מבשרתן ואומרת בתורה, אימתי שתעשו ככה
 הדם מתכפר להם.
 נמרא, שנינו במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא, ויהא
 מום פוסל בעגלה מקל וחומר, ומה פרה אדומה שאין השנים
 פוסלות בה שהרי אין שיעור לשנותיה, מום פוסל בה שהרי נאמר
 בה 'אשר אין בה מום', עגלה ששנים פוסלות בה שהרי אין קרייה
 עגלה אלא עד בת שנה, אינו דין שיהא מום פוסל בה. מתרצת
 הגמרא, שאני התם לענין מום שחלוקה בו עגלה מפרה, דאמר קרא
 בפרה, 'אשר אין בה מום', ומלת 'בה' באה למעט, דווקא בה מום
 פוסל ואין מום פוסל בעגלה והמיעוט מוציא מסברת הקל וחומר.
 מקשה הגמרא, אלא מעתה ש'בה' משמע מיעוט, לא יהו שאר
 עבודות מלבד עלה עליה עול פוסלות בה - בפרה, אלאמה אמר
 רבי יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה עורה - אגודה
 של שקין פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה לעגלה, שלענין
 פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן כתוב בה 'אשר לא
 עלה עליה, ובעגלה אינה נפסלת במלאכת משא עד שתמשוך את
 המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שוה
 פרה לעגלה, שמלאכת משא פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא
 עול, אלא משום שלמדים פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן
 בברייתא, ולדברך שאמרת ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר
 לעגלה, נאמר גם ש'בה' שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה',
 יוציא מן הקל וחומר לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר
 עבודות פוסלות, אבל בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה
 בה שאר עבודות.
 מתרצת הגמרא, שאני פרה שמה ששאר עבודות פוסלות בה, אינו
 משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום דילפינן בגזרה שוה 'עול'
 'עול' פרה מעגלה, שכשם שעגלה שאר עבודות פוסלות בה, כך
 פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו מופנית לגזרה שוה,
 הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות פוסלות בה, והמיעוט של
 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר אחר. מקשה הגמרא, אם כך,
 עגלה נמי מדוע אין המום פוסל בה, תיתי גם היא בגזרה שוה 'עול'
 'עול' מפרה, ונאמר שכשם שהמום פוסל בפרה, כך יפסול בעגלה.
 מתרצת הגמרא, אלא אפשר ללמוד מגזרה שוה זו לענין מום, כי לא
 מיעט רחמנא בפרה 'בה', לומר שאין המום פוסל אלא בה ולא
 בעגלה. מקשה הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות פוסלות
 אמרת שלמדים מגזרה שוה לפסול שאר עבודות, הרי בעגלה נמי
 תניב 'בה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שוה לענין שאר עבודות, כיון
 שמיעטה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות ולא
 בפרה.
 מתרצת הגמרא, והוא - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם, אלא
 מ'כפי' ליה למעוטי קדשים דלא פסלי בהו עבודה, שלולא
 מיעוט זה, ספקא דעתך אמרינא לית קדשים בקל וחומר מעגלה
 שתפסול בהם עבודה, ומה עגלה שקלה היא בכך שאין מום פוסל בה,
 עבודה פוסלת בה, קדשים שחמורים הם שמום פוסלת בהן, אינו
 דין שבעגלה פוסלת בהן, ולכך הוצרך הכתוב לומר בעגלה 'בה',
 לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא בקדשים, אבל פרה לא
 נתמעטה מכאן, ולמדה מגזרה שוה מעגלה שאף שאר עבודות
 פוסלות בה.
 מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר מעגלה,
 הרי איכא למיפרך על הקל וחומר, מה לעגלה שלכך פוסלת בה
 עבודה, שחמורה היא בכך ששנים פוסלות בה, שהרי אינה
 קרייה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים הם בכך שאין

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד א

רש"י

והכהנים אומרים: כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשים: ולא היו צריכים לומר ונכפר להם היום. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לאו אינעו ואמרו קאי שיהא אף זה בכלל אומרים, אלא מלתא באנפי נפשיה היא, שרוד הקדש בשר את ישראל ע"י משה רבינו לכשיעשו בן ונכפר להם היום. גמ' עגלה, בת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולת, דכל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה הוא. דילוף ומעגל וכשב בני שנה: פרה ארמה. אין שער לשנותיה: מום פוסל בה. דכתיב בפרה ארמה אין בה מום (ממקד יט: בה. מעוט: אלא מעתה. דכל היכא דכתב בה מעטא הוא ולא גמרינן מניה בקל וחומר: לא יהו שאר עבודות פסולות בפרה. דהא על בלבד כתיב בה אלא דגמור לה בקי מעגלה דכתיב (והיט כח) אשר לא עבד בה כל עבודות במשמע, ואי בה מעטא לא נגמר מניה אלקה אשר רב יהודה הניח. על פרה עורה של שקין אנדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על הוא ובגליה לחודיה מיפסלא דכתיב בפרה במלאכת על האמורה בה אשר לא עלה, בעליה לחודה ואפלו שלא משבה: ובעגלה עד שתמשך. שתטלטל המשא מעט, דבעגלה כתיב אשר לא משבה, ולקמן פריך כיון דשאר עבודות בפרה לא כתיב ובעגלה ילפינן אמאי מיפסל בעליה לחודה דשאר משאוי שאינו על ממש, מרמ שמע מנה דגמור פרה מעגלה בקי בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעוטא: שאני פרה דילפינן על על. ובין דגורה שנה מפנה היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה, ומעוטא דבה דרש ליה לדרשא אחרינא דרלקמן: עגלה נמי תיתי על על מפרה. למוס: למעושי קדשים דלא פסלה בהו עבודה, מהקדשה, אבל פרה לא

והכהנים אומרים: "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל". לא היו צריכין לומר "ונכפר להם היום" אלא רוח הקודש מבשרתן: אימתי שתעשו ככה היום מתכפר להם: גמ' ויהא מום פוסל בעגלה, מקל וחומר? ומה פרה שאין השנים פוסלות בה, מום פוסל בה. עגלה ששנים פוסלות בה, אינו דין שיהא מום פוסל בה? שאני התם, דאמר קרא: "אשר אין בה מום" בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה. אלא מעתה, לא יהו שאר עבודות פוסלות בה? אלקה אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה, ובעגלה עד שתמשוך? שאני פרה, דילפינן "על" "על" מעגלה. עגלה נמי, תיתי "על" "על" מפרה? הא מיעט רחמנא "בה". בעגלה נמי כתיב "בה"? ההוא מיבעי ליה, למעושי קדשים דלא פסלה בהו עבודה. סלקא דעתך אמינא, ליתי בקל וחומר מעגלה ומה עגלה, שאין מום פוסל בה, עבודה פוסלת בה. קדשים שמום פוסל בהן, אינו דין שעבודה פוסלת בהן? איכא למיפרך מה לעגלה, שכן שנים פוסלות בה. אפוי קדשים, מי ליכא דפסלי בהו שנים? כי איצטריך קרא, להנך קדשים דפסלה בהו שנים, וקדשים דלא פסלה בהו עבודה

ממעטא דאתא מג"ש: מי ליכא דפסלי בהו שנים. ודרי פסח וחסאת דכתיב בהו בני שנתן וכי איצטריך בה למעטניהו מפסול עבודה להכי איצטריך, דאי לא מעטניהו הו גמרי בקל וחומר מעגלה: שנעבדה בהן עבודה. גרסי: עבודת אסור. כגון בשבת או בלילא בשור וקמור: עבודת אסור נמי פסאי. דכיון דדרי קראי כתיבי, על כרחיה לא מניחו לעבודת אסור: על. גבי פרה תניא: שאר עבודות פסולות בה. דכתיב אשר לא עבד בה: ואם נפשך לומר. ואם יש לה להשיב על קיו והו צא ולמד בג"ש, נאמר כאן על כה: מאי אם נפשך לומר. מאי הוה לך למיפרך דשבעה תנא לאורחיה וילף בגורה שנה: נאמר כאן בה. והאי על יתרא הוא. דהא בכלל שאר עבודות והו: ומפיקום שבאת. לא פרה קתני לה אלא תיובתיה קא מפרש ואזיל נקמא דקא מותבי לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל בפרה בעליה בעלמא, והא כיון דשאר משאוי בפרה לא כתיב ומעגלה ילף לה בגורה שנה, וממקום שבאת משם יש לה ללמד נמי דמה עגלה על יתרא הוא. אף פרה בשאר משאות דילפינן מעגלה עד שתמשוך: ת"ל אשר לא עלה עליה על כה. דריש ליה בלא על מדלא כתיב אשר לא עלה על עליה, והו דדר כתיב על לדרשא כדדרשינא ואזיל: א"כ כה שלא בשעת עבודה, ואפלו הניחו עליה להקל משא מקדו ולא למשוח: אלא בשעת עבודה. כלומר שעבודה זו לצורך היא, אבל אקראי בעלמא שהניח שק עליה ולא להוליכו אלא אקרי ואותיב לא פסלה: משיבת על. לפסול בעגלה שאינו עושה פירות. עגלה בת שנתה לא ילדה: במקום שאין עושה פירות. נחל איתן קשה: שלא תניחיהו. שכתבנה: איתן

מהבא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהן עבודה! איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהן עבודת היתר, אבל עבודת איסור אימא ליתסרו, צריכא. והא נמי, מהבא נפקא "ומיד בן גבר לא תקריבו את להם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהן עבודה. איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהן בשהן חולין, אבל עבד בהן בשהן קדשים אימא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה, ובעגלה עד שתמשוך. מיתבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות כגון? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר עבודות פוסלות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על" מה להלן שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן שאר עבודות פוסלות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איכא למיפרך, מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה, אי נמי קדשים יוכיחו, שמום פוסל בהן ואין עבודה פוסלת בהן, נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. וממקום שבאתה, מה להלן עד שתמשוך, אף כאן עד שתמשוך. תנאי היא, דאיכא דמיימי לה מעגלה, איכא דמיימי לה מגופה דפרה, דתניא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות כגון? תלמוד לומר: "אשר לא עלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עלה עליה" ככל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. ותנאי נמי גבי עגלה כי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות כגון? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבד בה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט: עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מיניה מר' יוחנן: משיכת עול בכמה? אמר ליה: במלא עול. איבעיא להו, לארבו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמייה: לדידי מפרשא לי מיניה ר' יוחנן משיכת עול לרחבו טפה. ולימא טפה? הא קא משמע לך, שיעורא דעול טפה הוי. למאי נפקא מינה? למקח וממכר. אמר ר' יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: דביא עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויעורף במקום שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אילימא פריה ורביה, אלא מעתה זקן וסרים, הכי נמי דלא ערפינן? אלא מצות: ומורידין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר: "איתן"

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד ב

רש"י

רש"י

1 איתן מושבך ושים בסלע קנך. אלקא איתן הוא סלע מוסר ארץ. הם הרים, וכל הר של
2 אבנים הוא: שהוא יקן. ולא שהובא קרקעיתו מחדש מקרקע אחרית: גוי מעולם הוא.
3 הניו יקן: מחפצת עוף. דכתיב בה ממוול עפרו ויקלס ט: בלי עלמא לא פליגי. דהא כתיב
4 ולא יקנע משמע להבא, מדלא כתיב ואשר לא יקנע דלקנע משמע לשעבר: מי כתיב ולא
5 יעבר. אי הך כתיב אל נחל איתן ולא יעבר בו
6 הך משמע להבא, אבל השתא דכתיב ואשר
7 לא יעבר משמע לשעבר, דאשר לאו לשון
8 צואה הוא: אשר לשעבר משמע. אע"ג דלא
9 יעבר להבא משמע, הני מלי בלאו אשר, אבל
10 השתא דכתיב אשר על פרך מוכח עגלה
11 דלשעבר הוא: רבויא הוא. לא בא אלא לרבות
12 כל עבודות כדלקמן דלא תורשיה בכלל ופרט:
13 בופין ללחיה. כופין את מי שאינו רוצה לללות
14 את חברו לדרך שולחיה ויקרא שמה לזו. סיפיה
15 דקרא. היא שמה עד היום הנה. ומניה ליה דלא
16 נתבלבלה ולא הרבה, כדאמרין כל מקום

17 "איתן מושבך ושים בסלע קנך" ואומר: "שמעו הרים
18 את ריב ה' והאתנים מסרי ארץ". אחרים אומרים: מנין
19 ל"איתן" שהוא יקן? שנאמר: "גוי איתן הוא, גוי
20 מעולם הוא". ועורפין אותה בקופין מאחוריה: מאי
21 טעמא? גמר עריפה עריפה מחפצת העוף: ומקומה
22 אסור מלזרוע ומליעבר: תנו רבנן: "אשר לא יעבר בו
23 ולא יזרע" לשעבר, דברי ר' יאשיה. ר' יוחנן אומר:
24 להבא. רבא אמר: להבא, דכולי עלמא לא פליגי,
25 דכתיב: "ולא יזרע". כי פליגי, לשעבר. ר' יאשיה סבר:
26 מי כתיב "ולא יעובר"? ור' יוחנן: מי כתיב "אשר לא
27 יעבר"? ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יוחנן: "אשר" רבויא הוא: ומותר לפרוק שם פשתן ולקנח שם אבנים. תנו רבנן:
28 "אשר לא יעבר בו ולא יזרע" אין לי אלא זריעה, שאר עבודות מנין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבר בו" מפל מקום. אם כן, מה
29 תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע. יצא סריקת פשתן
30 ונקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבר בו" כלה, "ולא יזרע" פרט. כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט;
31 זריעה אין בידי אחרניא לא! "אשר" רבויא הוא: וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, "וכל זקני העיר ההוא הקרבים אל החלל
32 ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום עריפתה של
33 עגלה. "ואמרו דינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שפית דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו
34 ופטרנוהו בלא מוזנות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוחה. תנאי, היה ר' מאיר אומר: בופין ללוחה, ששכר הלוחה אין לה שיעור, שנאמר:
35 "וידאו השמרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמוך חסד". וכתיב: "וצאם את מבוא העיר". ומה
36 חסד עשו עמו? שפל אותה העיר הרנו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "וגלף האיש ארץ תחתים ויבן עיר ויקרא שמה לו
37 הוא שמה עד היום הנה" תנאי: היא לו שצובעין בה תכלת, היא לו שבא סנהריב ולא בלבלה, ובוכרנצר ולא החריבה, ואף מלאך
38 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וזן מתים. והלא דברים קל וחומר:
39 ומה פנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. מי שעושה ללוחה ברגליו, על אחת כמה
40 וכמה. כמה הראה להם? חזקה אמר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אמר: באצבעו הראה להם. תנאי פותיה דרבי יוחנן: בשביל שפנעני
41 זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו ללוחה, יעסוק בתורה,
42 שנאמר: "כי לית חן הם לראשד וענקים לגרגרתיד". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוחה פרעה לאברהם, שנאמר:
43 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשתעבר בבניו ארבע מאות שנה שנאמר: "ונעבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה
44 אמר רב: כל המלוח את חברו ארבע אמות בעיר, אינו נזוק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לדידיה דיוקא
45 ואיתציל. תנו רבנן: הרב לתלמיד, עד עיבורה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב
46 שיש: עד פרסה, ולא אמרן אלא רבו שאינו מובקק, אבל רבו מובקק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב שימי בר איש מפום
47 נהרא עד בי ציניתא דבבל. כי מטו התם, אמר ליה: ודאי דאמרייתו, הני ציניתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו. אמר ליה: אדפרתן
48 מלתא דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב? אלא,
49 ארץ שגור עליה אדם הראשון לשוב נתישבה, ארץ שלא גור עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב מרדכי אלויה לרב איש מהגורניא
50 יעד בי כיפי, ואמרי לה עד בי דורא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוח ומתלוח פאילו שופך דמים, שאילמלי לוויחו
51 אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לתנוקות, שנאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך וגערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
52 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקרת עלינו את המקום. מאי "וגערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שמנוגעים
53 מן המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמונה. תנא: גערים היו, ובזבוז עצמן בקטנים. מתקוף לה רב יוסף: ודלמא על שם מקומן? מי לא
54 כתיב "וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה" וקשיא לן "נערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן געורן. התם, לא
55 מפרש מקומה. הכא, מפורש מקומן. "ויפן אחרי וידאם ויקללם בשם ה'" מה ראה? אמר רב: ראה מפוש, דתתניא רבן שמעון בן
56 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו חכמים עניהם, או מיתה או עוני. ושמאלא אמר: ראה שפולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים. ור'
57 יצחק נפחא אמר: בלורית ראה להן, בגוים. ור' יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה. ודלמא בורעייהו ניהוה הוה,
58 אמר ר' אלעזר: לא בם ולא בורעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים"

הכא מפרש מקומן: וירידה

ליהו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והנחנהו ללכת לדרכו יחידי בלא לוויה וזהו וענינו לא ראו.
 תנא, היה רבי מאיר אומר, בית דין בופין ללויה - את מי שאינו
 רוצה ללוות האורה, לפי ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר
 בענין כיבוש העיר לח על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים איש ויצא
 מן העיר ויאמרו לו היראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד"
 ובתיב, "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד עשו עמו, מה שנאמר
 שם שכל אותה העיר הרינו לפי חרב, ואתו האיש ומשפחתו
 שלחו.
 עוד נאמר שם, "ולך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו
 היא שמה עד היום הזה", תנא, אותה עיר לח שבנה אותו איש,
 היא העיר לזו שצויקעין בה תבלת, וממה שנאמר 'היא שמה עד
 היום הזה למדנו, היא לזו שפא סתריב ולא בלבלה, אף שבלבל
 את כל האומות, בא נבוכדנצר שהחריב את ארץ ישראל ולא
 החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא וקנים
 שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וכן מתים.
 ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה פגעני זה שהראה להם את
 מבוא העיר, שלא דיבר בפיו לשם כך, ולא חלק ברנליו שהרי לא
 נאמר אלא 'וראם', בשכר זאת גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל
 הדורות, שאין מלאך המות שולט בהם, כדלעיל, מי שעושה לוויה
 ברנליו, על אחת כמה וכמה שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא,
 כמה הראה להם אותו כנעני את מבוא העיר, חזקתא אמר, בפיו
 עקם להם לצד אותו מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו הראה להם
 את המקום. תנא כוותיה דרבי יוחנן, בשכיל שבעני זה הראה
 באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.
 אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לוויה, נעסוק
 בתורה, שנאמר על התורה שהיא לוויה, "כי לווית תן הם לראשך
 ועניקים לנגידותיך".
 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשכיל ארבעה פסיעות שלוח פרעה
 לאברהם, שנאמר, "ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת
 אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם 'וישלחו אותו' שזו היא
 לוויה, נשתעבד בבניו של אברהם עד ארבע מאות שנה, שנאמר
 "ועבדים וענו אותם ארבע מאות שנה".
 אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוח את חבירו ארבע אמות
 בעיר, אותו חבר אינו נזווק בדרכו, ומספרת הגמרא שכך אירע,
 רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מאא לדידה
 הויקא, ואיתחיל - הגיע בדרך היזק לרבא בר יצחק, וניצול ממנו.
 תנו רבנן, הרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד
 הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים
 לבית העיר, חביר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת שהם
 אלפיים אמה מחוץ לעיר, תלמיד לרב אין לו שיעור. אומרת
 הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב ששיר, עד
 פרסה, ולא אמרן שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו מובחק, אבל
 רבו מובחק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.
 מספרת הגמרא, רב פתנא אלויה לרב שימי בר אשי רבו, מפום
 נהרא - עיר בבבל, עד פי ציננתא דבבל - מקום שיש בו הרבה עצי
 דקל, פי ממו התם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב כהנא לרב שימי
 בר אשי, ודאי דאמרייתו - האם אמת הוא דבר זה שאומרים, הני
 ציננתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו - אלו הדקלים שבבבל
 מצויים שם משנות אדם הראשון. אמר ליה רב שימי בר אשי,
 אברתן מלתא - הוברת לא דבר זה דאמרן רבי יוסי ברי חנינא,
 מא דבתיב שהקדוש ברוך הוא הולך את בני ישראל "בארץ לא
 עבר בה איש ולא ישב אדם שם", לשם מה הוצרך לומר שלא ישב
 אדם שם, וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב (ומאחר שלא ישב
 היכן עבר), אלא כונת הפסוק לאדם הראשון, שכל ארץ שנוה
 עליה אדם הראשון לישוב, נתשבתה, ארץ שלא נזר עליה אדם
 הראשון לישוב לא נתשבתה ולא ישב אדם, פירושו, שלא גור

"איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בסלע קנה", הרי
 שיתן הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה' והאנתנים
 מוסדי ארץ" הרי שההרים קרויים איתנים, וזה הוא של אבנים.
 אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא מקום ישיב - דהיינו שמקום
 עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו קרקע ממקום אחר
 לבא, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי איתן הוא גוי מעולם
 הוא", הרי ש'איתן' פירושו ישן.
 שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. אומרת הגמרא,
 מאי טעמא עורפים אותה במקום זה, משום שגמר בגזרה שזה
 'עריפה' 'עריפה' מהפאת העוף שנאמר בה 'ממול ערפו', שפירושו,
 המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.
 שנינו במשנה, ויקומה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן, נאמר
 על מקום העריפה, שהוא נחל 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', לשון
 זה משמע לשעבר - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, לומר שאם נזרע
 או נעבד בו בעבר נפסל מלערוך בו, דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן
 אומר, לשון זה משמע להבא - שאסור לעבוד ולזרוע במקום
 העריפה מכאן ולהבא.
 במבאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להבא - שאסור לעבוד
 ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, דבולי עלמא הן רבי יאשיה
 והן רבי יוחנן לא פליגי, דבתיב 'ולא יזרע' שמשמעותו להבא, כי
 פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם לשעבר, ובכך
 נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי שבעבר לא נעבד
 ולא נזרע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, 'אשר לא יעבד בו, ומי
 בתיב 'ולא יעבד' בלבד, שמשמעו לשון צוואה לעתיד, הרי 'אשר
 לא יעבד' נאמר, וכשנוספת המלה 'אשר', אין זה לשון צוואה, אלא
 עובדה שכך היה. ורבי יוחנן סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר,
 כי מי בתיב 'אשר לא יעבד' שהוא לשון עבר, 'אשר לא יעבד'
 נאמר, ויעבד' הוא לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם
 ללא המלה 'אשר', 'לא יעבד' הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על
 כך 'אשר', לשון זה לשעבר משמע. ורבי יוחנן סבר שהתוספת
 של 'אשר' לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות
 את כל העבודות לאיסור, וכדלהלן.
 שנינו במשנה, ומותר לסרוק שם פשתן ולגפר שם אבנים. תנו
 רבנן, 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע', אין
 לי לאסור בו אלא וזיעה, שאר עבודות מנין שאסורות, תלמוד
 לומר 'אשר לא יעבד בו', שמשמע כל העבודות מכל מקום, אם
 בן כיון שנאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר 'ולא יזרע', לומר
 לה, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות לזריעה, מה וזיעה
 מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף כל עבודה שהיא
 בגופה של קרקע, אסורה, וצא סריקת פשתן וניקור אבנים שאינן
 בגופה של קרקע שמוותרות, מקשה הגמרא, מדוע כל העבודות
 אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו' הרי הוא כלל, 'ולא יזרע' הרי
 הוא פרט, והמדה היא שבמקום שיש כלל ופרט, אין בכלל אלא
 מה שבתוכו, ואם כך וזיעה אין - תהיה אסורה, מידי אחריות לא
 יהיה אסור. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא לרבות
 כל העבודות.
 שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, נאמר בפסוק,
 "ובל קני העיר תהיה הקרובים אל החלל ורחצו את ידיהם על
 העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא היה צריך
 לומר 'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה', שצריכים לרחוץ
 את ידיהם על מקום עריפותה של עגלה. הברייתא ממשיכה לבאר
 את המשך הפסוק, "ואמרו ידינו לא נשפכו את הדם הזה וענינו
 לא ראו", וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכי דמים, אלא כך
 פירושו, לא בא הרוג זה לדינו ופשתנהו לדרכו בלא מונוה,
 שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגלוז מן
 הבריות ומתוך כך נהרג, וזהו 'ידינו לא שפכו', ולא ראינוהו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

1 "יִצְרֶעֶת נַעֲמָן תְּרַבֵּק בָּךְ וּבִזְרָעֶךָ לְעוֹלָם". נאמר בספר מלכים, 57
 58 "וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצוֹרְעִים" וישבו בפתח שער שומרון, אָמַר
 59 רַבִּי יוֹחָנָן, אַרְבַּעַה מְצוֹרְעִים אֵלּוּ זֶה גִּחְזִי וְשִׁלְשֶׁת בְּנָיו שֶׁנֶּעֱשׂוּ
 60 בִּצְרַעַת הוּא חוֹרֵעוּ.
 61 עוֹד מְבִיאַה הַגְמָרָא מִה שֶׁנֶּאֱמַר מִיד אַחֵר מַעֲשֵׂה גִחְזִי וְיִלְךְ אֱלִישֶׁעַ
 62 דְּמִשְׁקִי, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, לָמָּה הִלָּךְ אֱלִישֶׁעַ לְדַמְשֶׁק. אָמַר רַבִּי
 63 יוֹחָנָן, שֶׁהִלָּךְ לְהַחְזִירוֹ לְגִחְזִי בְּתִשְׁבּוּבָה, וְלֹא חוֹר, אָמַר לוֹ אֱלִישֶׁעַ
 64 לְגִחְזִי חוֹזֵר בָּךְ, אָמַר לוֹ גִּחְזִי, בָּךְ מְקוֹבְלָנִי מִמֶּךָ, כָּל מִי שֶׁחָטָא
 65 וְהִחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידֵי לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וּמְבִאֵרֵת
 66 הַגְמָרָא, מֵאִי עָבַד גִּחְזִי לְהַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, אִיכָא דְאָמְרִי, אֲנִי
 67 שׁוֹאֲבָת - שֶׁמִּגְבַּהֵת אֶת הַמַּתְכַּת מִן הָאֶרֶץ תִּלָּךְ לוֹ לְחַפְּזָתָא יִרְבַּעַם
 68 - לְעַלְגִי הוֹדֵב שֶׁהַעֲמִיד יִרְבַּעַם, וְהַעֲמִידוֹ בֵּין שְׁמַיִם לָאָרֶץ, וְהַטְעָה
 69 בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלִיָּהוּ עוֹמְדִים. וְאִיכָא דְאָמְרִי, שֵׁם
 70 חֶקֶן לֵה אֲפוֹמָה - עַל פִּיה שֶׁחֲטָא יִרְבַּעַם, וְהִיָּתָה אִימְרָתָא אֲנִי
 71 וְלֹא יִהְיֶה לָךְ, וְהַטְעָה בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלִיָּהוּ מְדַבֵּרֵת.
 72 וְאִיכָא דְאָמְרִי שֶׁבְּכָךְ הִחֲטִיא גִּחְזִי אֶת הָרַבִּים, שֶׁכֵּל עוֹד הִיָּה אֶעֱצֵל
 73 אֱלִישֶׁעַ רַבְּנָן דְּחָה מִקְמִיָּה - הִיָּה דוּחָה אֶת הַתְּלַמִּידִים מִלְּבוֹא
 74 לְלַמּוֹד לְפָנֵי אֱלִישֶׁעַ, דְּכִתְבִּיב מִיד אַחֵר שְׁגוֹרֵשׁ גִּחְזִי וְיִאֲמָרוּ בְּנֵי
 75 הַנְּבִיאִים אֵל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא תִּמְקוֹם אֲשֶׁר אֲנִינָנו וְיִשְׁכְּבוּם שֵׁם
 76 לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ, מְכַלֵּל דְּעַד הָאִידִנָּא לֹא הוּוּ דְחִיק - מִשְׁמַע
 77 מִכֶּר, שֶׁעַד עַתָּה לֹא הִיָּה הַמְקוֹם דְּחוּק, מִשׁוּם שֶׁעַתָּה כִּשְׁהִלָךְ גִּחְזִי,
 78 נוֹסְפוּ הַתְּלַמִּידִים.
 79 אִומֶרֶת הַגְמָרָא, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה שֶׁאֲמַרְנוּ לְעִיל שְׂדָחָה אֶת אַחֵר
 80 מִתְּלַמִּידֵי בְּנֵי יִדִּים מֵאִי הִיָּה, בְּרַחֲמֵהוּ קָא קָטִיל יִנְאִי מִלְכָּא
 81 לְרַבְּנָן - כִּשְׁהִרָג יִנְאִי הַמֶּלֶךְ אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁמְעֹן
 82 אֲמִינִיָּהוּ אֲחֵיתִיָּה - אַחֲרוֹתָה שֶׁל שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁטָּח, שְׂדִיחָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל
 83 יִנְאִי הַמֶּלֶךְ הַחֲבִיאָה אוֹתוֹ וּכְךָ נִיצֵל, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה נִיצֵל גַּם
 84 הוּא, שֶׁבִּאוּתָּה שֶׁהָאֵל עֶרֶק - בְּרַח לְאֶלְכַּסְנִידְרִיא שֶׁל מְצָרִים, כִּי
 85 הוּוּ שְׁלָמָא - כִּשְׁהַשְׁלִים יִנְאִי הַמֶּלֶךְ עִם הַחֲכָמִים, שֶׁלָּךְ לִיָּה שְׁמַעוֹן
 86 בֶּן שִׁמְעֹן אֲגִרַת לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה רַבּוֹ, וּכְךָ כָּתוּב לוֹ, מִנִּי - מִמֶּנִּי
 87 וְיִשְׁלִים עִיר תְּקוּדָשׁ, שְׁלֹחָה אֲגִרַת לָךְ לְאֶלְכַּסְנִידְרִיא שֶׁל מְצָרִים
 88 אַחֲרוֹתִי, בְּעָלִי - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה שְׁהוּא נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל שְׁרָדִי
 89 בְּתוֹכָךְ, וְאִנִּי יוֹשֵׁבֶת שׁוֹמְמָה, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה כִּשְׁקִיבֵל
 90 הָאֲגִרַת, שְׁמַע מִיָּה מְדַבְּרִים אֵלָיו, הוּוּ לִיָּה שְׁלָמָא - כִּבְרִי שֶׁשֵּׁם
 91 לְחֲכָמִים, וְעָלִי לְשׁוֹב. כִּי אֲתָא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶקְלַע לְהִתְהוּא
 92 אוֹשְׁפִיָּא - נִוְדָמָן לְאַכְסִינִיא אוֹתָה, קָא קְמִיָּהוּ בִּיקְרָא שְׁפִיר - קָם
 93 בַּעַל אַכְסִינִיא לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה וְתַלְמִידֵי בִּכְבוֹד רָאוּ, עָבַדִּי
 94 לִיָּה יִקְרָא טוֹבָא - וְעָשׂוּ לוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, יְתִיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה
 95 וְקָא מְשַׁתְּבָּה בְּאַכְסִינִיא זֹה, כְּמָה נָאֵה אַכְסִינִיא זֹה שֶׁמְכַבֵּדֵת אֶת
 96 הַחֲכָמִים, אָמַר לִיָּה אֲחֵר מִתְּלַמִּידֵי, רַבִּי, עֲנִיָּה שֶׁל בַּעֲלָה
 97 הָאֲכִסְנִיא מְרוֹשָׁת - עֲגוּלוֹת וְאִינֵן נְאוֹת, אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 98 פְּרָחִיָּה, רְשָׁע, בְּכָךְ אֲתָה עוֹסֵק, אֲפִיק אֲרַבַּע מֵאָה שְׁפוּרִי וְשִׁמְתִּיָּה
 99 - הוֹצִיא אַרְבַּע מֵאוֹת שׁוֹפְרוֹת וְנִידְדָּהוּ, כָּל יוֹמָא אֲתָה לְקָמִיָּה אוֹתוֹ
 100 תַּלְמִיד לְהַתִּיר לוֹ נִידְדוֹ, וְלֹא קָבִלָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יוֹמָא חַד הָנָה רַבִּי
 101 יְהוֹשֻׁעַ קָרִי קְרִית שְׁמַע, וּבְחוּץ בֶּן אֲתָה לְקָמִיָּה אוֹתוֹ תַּלְמִיד, וְכִיּוֹן
 102 וּבְאוֹתוֹ יִהְיֶה הוּוּ בְּרַעְיָתָה שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה לְקַבּוּלָּתָה, וְכִיּוֹן
 103 שֶׁלֹּא הִיָּה יָכוֹל לְהַפְסִיק אֲחֵיו לִיָּה בְּיָדֵיהּ - הִרָאָה לוֹ סִימֵן בִּידֵי
 104 שִׁימְתִּין, אֶךְ הַתְּלַמִּיד קָבַד שֶׁבְּסִימֵן זֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְדַבֵּר דְּחִי לִיָּה
 105 לְגַמְרִי, אֲזַל זָקָה לְבִינְתָּא פְּלָחָא - הֵלֵךְ זָקָה לְבִנָּה לְעַבּוּדָה זֹרָה
 106 וְעַבְדָּה, אָמַר לִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה, חוֹזֵר בָּךְ, אָמַר לִיָּה, בָּךְ
 107 מְקוֹבְלָנִי מִמֶּךָ, כָּל הַחֲטִיא וּמַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידֵי
 108 לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכִיכֵד הִחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, דְּאָמַר מִר, אוֹתוֹ תַּלְמִיד
 109 בִּישְׁפָּה וְחִסִּית וְהִרִית וְהִחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל.
 110 תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִעֶזֶר אוֹמַר, יָצַד שֶׁל תִּשְׁמִישׁ, תִּינּוֹק,
 111 וְאִשָּׁה, לֹא יִדְחָה אִדָּם אוֹתָם בְּשֵׁתִי יָדִים, אֵלָּא תִּהְיֶה שְׁמָאֵל דְּרוּחָה
 112 וְיִמִּין מְקַרְבָּת.

1 רַב וְשִׁמְוָאֵל נִחְלָקוּ בַּמַּעֲשֵׂה זֶה כִּיכֵד נַעֲשָׂה, חַד אָמַר, שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ
 2 רַק גַּם אַחֵר, וְחַד אָמַר שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ גַּם בְּתוֹךְ גַּם. וּמְבִאֵרֵת הַגְמָרָא,
 3 מֵאִן דְּאָמַר גַּם אַחֵר סָבַר, יָצַד הָנָה שֶׁם מְכַבֵּר, דְּוִבִים לֹא הָיוּ בוֹ,
 4 וְנַעֲשָׂה נִס וְבִאוּ דְּוִבִים. מֵאִן דְּאָמַר שֶׁנַּעֲשָׂה גַם בְּתוֹךְ גַּם סָבַר, לֹא
 5 יָצַד הָנָה שֶׁם וְלֹא דְּוִבִים הָיוּ, וְנַעֲשָׂה נִס וְנִהִיָּה שֶׁם יַעַר, וְעוֹד נִס,
 6 שְׁהָיוּ בוֹ דְּוִבִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, אִם לֹא הִיָּה שֶׁם יַעַר, לִשְׁם מַה הִיָּה
 7 צָרִיךְ לִנְס זֶה, וְלִיָּהוּ רַק דְּוִבִים וְלֹא לִיָּהוּ יָצַר. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא,
 8 מִשׁוּם דְּבַעֲיָתִי - יִרְאִים הַדְּוִבִים וְאִינֵן מְזִיקִים כְּשֶׁאֵין לָהֶם יַעַר
 9 לְהַסְתֵּר בוֹ, וְלִכְךָ הוֹצִרְכוּ שְׁנֵי גִסִּים.
 10 אָמַר רַבִּי חִנְיָא, בְּשִׁבְלֵי אֲרַבַּעִים וְשִׁנִּים קְרִבְנוֹת שֶׁחֲקָרִיב בְּלָךְ
 11 מִלָּךְ מוֹאֵב כִּשְׁבָא בַּלַּעַם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עֲלָתָה בִּידֵי לְקַלֵּלָם,
 12 עֲלָה בִּידֵי זֹאת שֶׁתַּחֲלוּ עֲלֵיהֶם קִלְלָה אֱלִישֶׁעַ, וְעַל יָדִי כִּךְ הוֹבְקָעוּ
 13 מִיִּשְׂרָאֵל אֲרַבַּעִים וְשִׁנִּים יָלְדִים כְּמִסְפֵּר קְרִבְנוֹתֵיו. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא,
 14 אִינִי - וְכִי זֶה הִיָּה שְׁכָרוֹ, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹךְ
 15 אָדָם בְּתוֹךְ וּבְמִצּוֹת וְאֵה עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמָּה, שְׁמַתוֹךְ שְׁלֹא
 16 לְשִׁמָּה בֹא לְשִׁמָּה, שֶׁבְּשִׁכָר אֲרַבַּעִים וְשִׁנִּים קְרִבְנוֹת שֶׁחֲקָרִיב
 17 בְּלָךְ מִלָּךְ מוֹאֵב לְמִרוֹת שְׁלֹא הִיָּתָה כּוֹונָתוֹ לְמִצְוָה, אֵלָּא לְקַבֵּל
 18 רְשׁוֹת לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֵה וְיִצְחָה מִמֶּנּוּ רוּחַ הַמּוֹאבִיָּה, שִׁיָּצָא
 19 מִמֶּנָּה שְׁלֹמָה, שְׁכָתוֹב בִּיה "אֶרֶץ עוֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמָה", וְאָמַר רַבִּי
 20 יוֹסִי בֶן חוּנִי, שֶׁאֵין כִּךְ הוּא, כִּי רוּחַ בְּתוֹ שֶׁל עֲגוּלוֹן בְּנֵי שֶׁל בְּלָךְ
 21 הִיָּתָה, הִרִי שְׁכָר אַחֵר הִיָּה לוֹ עַל קְרִבְנוֹתֵיו. מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא,
 22 לְמִרוֹת שְׁכָרוֹ הִיָּה שִׁיָּצָא מִמֶּנָּה רוּחַ, בְּכָךְ לֹא הִיָּה לְשָׁכָרוֹ, שְׁהִי
 23 תַּאֲרוֹתוֹ מִיָּהָה עַל יָדִי קְרִבְנוֹת אֵלּוּ לְקַלֵּלָה הָיוּ - שִׁיּוּכָל לְקַלֵּל אֶת
 24 יִשְׂרָאֵל, וְעֲלָתָה זֹאת בִּידֵי בְּתִינּוֹקוֹת אֵלּוּ.
 25 הַגְמָרָא חוֹרֵת לַעֲנִין אֱלִישֶׁעַ, שֶׁבֹא לִירִיחוֹ כִּדִּי לְרַפָּא אֶת הַמִּים שְׁבָה.
 26 נֶאֱמַר שֶׁם, "וְיִאֲמָרוּ אֲנָשִׁי הָעִיר אֵל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא מוֹשֵׁב הָעִיר
 27 טוֹב כְּאִשֶּׁר אֲדִנִּי רוֹאֶה וְהַמִּים רַעִים וְהָאֶרֶץ מְשֻׁכָּלֶת" וְגו', וְתַמְזָה
 28 הַגְמָרָא, וְכִי מֵאַחֵר דְּמִים רַעִים וְאֶרֶץ מְשֻׁכָּלֶת, אֵלָּא מַה טוֹבָתָה.
 29 אָמַר רַבִּי חִנְיָ, אֲפִילוֹ מְקוֹם רַע, בְּעִינֵי יוֹשְׁבֵי הַמְקוֹם טוֹב הוּא, כִּי הָן
 30 מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו.
 31 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה מִינֵי חִינּוֹת הָן שֶׁבָּהֶם גַּם דְּבַר גְּרוּעַ נִרְאָה
 32 לוֹ טוֹב, הָן מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, הָן אִשָּׁה עַל בְּעָלָהּ, הָן מְקָח עַל
 33 מְקָחָהּ וְלִקְחוֹ.
 34 תִּנּוּ רַבְּנָן, שְׁלֹשָׁה חִלָּאִין חִלָּה אֱלִישֶׁעַ, אַחֵר בְּעוֹנֵן שְׁנִירָה דְּוִבִים
 35 בְּתִינּוֹקוֹת, וְאַחֵר בְּעַבְדוֹ שֶׁדְּחָפוּ לְגִחְזִי וּגְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּשֵׁתִי יָדִים,
 36 כִּי שִׁתְּבָאָר בְּהַמְשָׁךְ, וְאַחֵר שְׁמַת בוֹ, שְׁנֵאמַר, "וְאֱלִישֶׁעַ חִלָּה אֶת
 37 חִלּוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בוֹ", הִרִי שְׁלֹשָׁה חִלָּאִים אֲמוּרִים, "חִלָּה", אֶת חִלּוֹ,
 38 וְאִשֶּׁר יָמוּת בוֹ.
 39 תִּנּוּ רַבְּנָן, לְעוֹלָם תִּהְיֶה שְׁמָאֵל שֶׁל אָדָם דּוּחָה אֶת הַחוּטָא וְיִמִּין
 40 מְקַרְבָּת אוֹתוֹ, לֹא כְּאֱלִישֶׁעַ שֶׁדְּחָפוּ לְגִחְזִי בְּשֵׁתִי יָדִים, וְלֹא
 41 בִּיהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה שֶׁדְּחָפוּ לְאַחֵר מִתְּלַמִּידֵי בְּשֵׁתִי יָדִים.
 42 מְבִאֵרֵת הַגְמָרָא, אֱלִישֶׁעַ מֵאִי הִיָּה, דְּכִתְבִּיב בִּשְׁעָה שְׁרִיפָא אֱלִישֶׁעַ
 43 אֶת נַעֲמָן שֶׁר צָבָא אֶרֶם מִצְרַעְתּוֹ, וְסִירֵב לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כָּל מַתָּן, הֵלֵךְ
 44 אַחֲרָיו גִּחְזִי מִשְׁרָתוֹ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כִּסֵּף וּשְׁתִי חֲלִיפּוֹת, "וְיִאֲמַר
 45 נַעֲמָן הוֹאֵל קָח בְּכָרִים" וְנָתַן לְגִחְזִי שְׁתֵּי כִּכְרוֹת כִּסֵּף, וּשְׁתִי חֲלִיפּוֹת
 46 בְּגָדִים, וְכִתְבִּיב כִּשְׁשׁ אֵל אֱלִישֶׁעַ, הוֹכִיחוּ אֱלִישֶׁעַ "וְיִאֲמַר אֱלִי לֹא
 47 לָבִי הִלָּךְ בְּאִשֶּׁר חָפַד אִישׁ מַעַל מְרַבְּכָתוֹ לְקַרְאָתָךְ הָעֵת לְקַחַת
 48 אֶת הַכֶּסֶף וְלְקַחַת בְּגָדִים וְזִיתִים וְכָרְמִים וְצִנָּא וְכָרִיב וְעִבְדִּים
 49 וְשִׁפְחוֹת" הִרִי שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים הוֹכִיחוּ כֵּאֵן, וְתַמְזָה הַגְמָרָא, וְכִי שִׁקִּיל
 50 בּוֹלִי הֵא - וְכִי כָל כִּךְ הוּא לָקָח, הֵלָא כֶּסֶף וּבְגָדִים בְּלִבָּד הוּא
 51 דְּשִׁקִּיל כְּכַתוּב שֶׁם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁבֹא נַעֲמָן לְפָנֵי
 52 אֱלִישֶׁעַ הִיָּה אֱלִישֶׁעַ עוֹסֵק עִם תַּלְמִידֵי וְעַם גִּחְזִי בְּשִׁמְנָה שְׁרָצִים
 53 שֶׁהֵם אֵב טְמוּנָה, וְכִשְׁלָקָה גִּחְזִי כִסֵּף וּבְגָדִים, שִׁישׁ בְּהֵם כִּדִּי לְקַנּוֹת
 54 כָּל דְּבָרִים חֲלָלִים, אָמַר לוֹ אֱלִישֶׁעַ, רְשָׁע, הִנֵּי עַת לִיְשׁוּל שְׁכָר
 55 תּוֹרַתְךָ שֶׁעַסְקָה בְּסוּגִיָּת שְׁמִנָּה שְׁרָצִים וּכְגוֹן זֶה קִבְּלָתָה כְּשִׁיעוֹר
 56 שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים בְּעוֹלָם הוּוּ, וְתִידְחָה לְעוֹלָם הַבָּא, וְנוֹסֵף עַל כֶּךָ,

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

27 אכסניא זו יפה. במעשיה: טרוטות. עגלות: כבד אתה עוסק. מסתכל באשת איש: אחי
28 ליה בדיה. שיקבלנו: יצר. של תשמיש תקרנו גמין שלא יקרו בפריה ורביה, וכן תינוק
29 פן יכרח ויאבד את עצמו, ואשה אף היא דעתה קלה ואם ירדפוה תצא לתרבות רעה.
30 סתני. תצא ותרעה בערר. כשאר חלין, והאי תנא לית לה דאמרין בבמה דוכתי
31 עגלה ערופה נאסרה מתיה מירדקה וירדקה לנחל
32 איתרן אוסרתה, ובמסכת ברייתות מוקמינן לה
33 למלתא בפלוגתא דתנאי בפרק בתרא דף כה.
34 כפרה ספקיה. היא עשוקה את שלה, ואם לא
35 נמצא החורג נחפז הספק ולכשנמצא נעשה
36 ודאי ויכרה, ומיהו היא כסאור הנאה דידה
37 קומא דכפרה כתיב בה כקדשים: שנים אוסרים
38 ראינו לא היו עורפין. דתא נודע מי הכרה ואע"פ
39 שאינו עכשיו בפנינו לדנוה: כמלה עגלה ערופה.
40 שדרי מכירין (וא) כהן מי חרגל כהן לחרוה לא
41 אפקור. על גימאך נשתייבם לדרקון, ומפני מה על
42 בנותיכם כי תנוניה, ועוד כי הם עם הזונות
43 יפרדו, הם עצמן נואפין כפרדים הללה
44 האשכולית. מפרש בגמרא שיהיה כהן, עד ימיו
45 לא היה מחלוקת בתנאי ישראל, כלן היו
46 אומרים דברים בנתינתו למשה מסיני, וכן
47 הראשונים שנקלו בסמיכת קרבנות ביום טוב
48 כדאמרין בחגיגה דף טו, ודא היה מחלוקת
49 ראשון שהיה בישראל בדברי תורה: העביר
50 חזרות הפעשה. שלא היו מתוודין בערתי הקדש
51 כו, ובגמרא מפרש טעמא: עוררין וניקפין.
52 בגמרא מפרש טעמא:

1 ליהו דבים ולא ליהו יער. מאי עבד ליה יער דקריה ליה גם: דבעיתי. הדבים להתגרות
2 בהם בשאין מקום קרוב להם לנט להתנבאות, וכשהן קרובים ליער יוצאין בהבטחה
3 ובה וצאתה סמנה רות. שיצאו ממנה דוד ושלמה שהרבו להקריב קרבנות, אלמא זה היה
4 שבה: לקללה הוה. למעט את ישראל, ואותה כונה כאן נתקמה: ואלא סאי מיבותיה.
5 דמקום הואיל והמים רעים והארץ משובלת: חן
6 מקום על יושביו. ואפלו הוא רע נראה להם טוב:
7 חן האשה. תמיד על בעלה, ואפי' היא מכשרת
8 נישאת חן בעיניה: אחר שגרה דבים. בעון שגרה
9 דבים בתנוקות. חלה, חר, את חליז תרי, וחד
10 אשר ימות בו: מי שקיל בלי האי. בהאי קרא
11 כתיב שמונה דברים, כסף ובגדים וצאן ובקר
12 ועבדים ושפחות וזיתים וקרימים: כסף ובגדים
13 הוא דשקל. דכתיב ויצר כברים כסף בשני
14 חריטים ושתי חליפות בגדים: בשמונה שרצים.
15 בפרק שמונה שרצים טעם טעם. הגיע עת ליפול
16 שגר. תורתך בעולם הזה אכן שואבת.
17 שמונתה את המתכת מן הארץ ומעמידתה
18 בארץ ויעי' אותו אכן העמיד העגלים של
19 ירבעם בארץ: רבנן דתת. דוחה היה את
20 התלמידים מפני אלישע כשהיה משמש לפניו.
21 דכתיב לאחר שפרש ממנו המקום אשר אנהו
22 יושבין בית המדרש של רבנן צר ממנו, שנתספ
23 התלמידים שהיה נהנה דוחה: יצא מלכא קטילה
24 לרבנן. כדאמרין בקדושין בהאומר לשלוחו וף
25 טו: בעלי שריי כתיבה. נשיא היה כדאמרין
26 בחגיגה דף טז: קם כפיהו שפיר. כבדת:

18 על בעלה, חן מקח על מקחו. תנו רבנן: שלשה חלאין חלה אלישע: אחד שגירה דובים
19 ידים, ואחד שמת בו, שנאמר "ואלישע חלה את חליז אשר ימות בו". תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא
20 כאלישע שדחפו לגחיו בשתי ידיו, ולא ביהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. אלישע מאי היא? דכתיב: "ויאמר
21 נעמן הואל קח כפרים" וכתביב: "ויאמר אליו לא לבי הלך באשר הפך איש מעל מרפכתי לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת
22 בגדים וזיתים ובגדים וצאן ובקר ועבדים ושפחות" ופי' שקיל כולי האי? כסף ובגדים הוא דשקיל! אמר ר' יצחק: באותה שעה
23 היה אלישע עוסק בשמונה שרצים. אמר לו: רשע, הגיע עת ליפול שכר שמונה שרצים "וצרעת נעמן תרפך בך וביורעך לעולם".
24 "וארבעה אנשים היו מצרעים" אמר ר' יוחנן: זה גחיו ושלשת בניו. "ויבא אלישע דמשק" למה הלך? אמר ר' יוחנן: שחלף להתחזיר
25 לגחיו בתשובה, ולא חזר. אמר לו: חזור בך. אמר לו: בך מקובלני מן, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו
26 לעשות תשובה. מאי עבד? איבא דאמר: אכן שואבת מלה לו לחמאת ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ. ואיבא דאמר: שם
27 חקק לה אפומיה, והיתה אומרת "אנכי" ו"לא יהיה לך". ואיבא דאמר: רבנן דתת מקפיה דכתיב "ויאמרו בני הנביאים אל אלישע
28 הנה נא המקום אשר אנהו יושבים שם לפניך צר ממנו" מפלל דער האידנא לא הוה דחיק. יהושע בן פרחיה מאי היא? ברהוה
29 קא קטיל יצא מלכא לרבנן, שמעון בן שטח אטמניהו אחתיה, ר' יהושע בן פרחיה אול ערק לאלכסנדריא של מצרים. כי הוה
30 שלמא, שלח ליה שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדריא של מצרים: אחותי! בעלי שריי בתוכך ואני וישבת
31 שוממה. אמר: שמע מיהו, הוה ליה שלמא. כי אתא, אקלע לההוא אושפיזא. קם כפיהו ביקרא שפיר, עבדי ליה יקרא טובא.
32 יתיב וקא משתבת, כמה נאה אכסניא זו! אמר ליה ישו הנוצרי: רבי, ענייה טרוטות. אמר ליה: רשע, כבד אתה עוסק? אפיק
33 ארבע מאה שפורי ושמתיה. כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה. יומא חד הוה קרי קרית שמע, אתא לקמיה, הוה בדעתיה לקבליה
34 אחיו ליה בדיה, סבר מרחא דחי ליה, אול זקן לביתא, פלחא, אמר ליה: חזור בך! אמר ליה: בך מקובלני מן, כל החוטא
35 ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. דאמר מר: ישו הנוצרי בישה והסית והדיח והחטיא את ישראל. תניא ר'
36 שמעון בן אלעזר אומר: יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: מרתני' נמצא החורג עד שלא נערפה העגלה, תצא
37 ותרעה בערר. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה. ביפרה ספיקה, והלכה לה. נערפה העגלה ואחר
38 בך נמצא החורג, הרי זה יורה. עד אחד אומר "ראיתי את החורג" ועד אחד אומר "לא ראיתי", אשה אומרת "ראיתי" ואשה
39 אומרת "לא ראיתי", היו עורפין. עד אחד אומר "ראיתי" ושנים אומרים "לא ראיתי", היו עורפין. שנים אומרים "ראינו" ואחד אומר
40 להן "לא ראיתם", לא היו עורפין. משרבו הרוצחנין, כמלה עגלה ערופה. משבא אלעזר בן דינאי, ותחינה בן פרישה היה נקרא,
41 חזרו לקרותו "בן הרצחן". משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ור' יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר: "לא אפקור על בנותיכם כי
42 תנוניה ועל פלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'". משפחת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, כמלו האשכולית,
43 שנאמר: "אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי". יוחנן כהן גדול העביר חודיית המעשה, אף הוא כמל את המעוררין ואת הנוקפין.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות מלאכת דבר
האבר שמותרת בוועד, ועמד הוא וגור על הנפחים אפילו בדבר האבר, מפני שקולן
נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהיא לזכר האבר, והכי אמרין לה במועד קטן י"א:
כל ימיו לא הוציא אדם לשאול להפרי על הרמא: אם מעשר אם לא, שהוא התקן
שהיה כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין: גמ'
אפילו אחר כמות העולם. הכיר בו: והא אמר
עולא בו: סוגיא זו בלה פרשתיה בפרק מי
שקבא (שיל לז) ואניה מחלוקה כאן כלום: אלא
על הספק. ועכשיו יודעים את התורג'ים מי הם:
מנקה מעון. כאן באשה האסורה לו, בין מזה
שנתקרה בין מאחרת: עון דבניה ודבניה: שהם
נואפין: לא אינו מונע את אשתו מלדק: תא
שמע לא אפקוד. לבדוק את הנשים, ומה טעם
על בנותיכם כי תוניה: נתעונו הדינין. דמתוך
שהם בעלי הנאה אין מטרדין עצמן לענין דין
ובאסור והתר להורות לצבור, ומתוך כך
לסתלק מנשים, וכיון שכן א"ל להקדיה נחת
רוח בעלמא ואין עולמו נוח לו: לחשי' לחישות.
עורכי הדין, ומתלחשים עם הדין לפתות
להם פתח בוכותו של זה ובחובתו של זה: דבה
חרון אפי. שעל חסתי המשפט חרון אפי בא.
שנאמר (שמות כז) אם ענה תענה אותו וגו' ויתרה

אפי: נצב בעדת אל. בזמן שקרב אלהים ופוט: חולבי אחר בצעם. להנאתם: האומרים
לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו היו. דכתיב: רבו היו בהזיה פרשתא טובא:
מושבי הרק. מאריכין הרק. ומדת גאון הוא: ונתקעמו התלמידים. בדקיל (ומתין זה
(מט): סימן לגלות הרוח צניות של תורה: חונן על לומדיה. מתורת אולי תמצא לומדיה
ולבשו מטיילי עליהו. נמאס בעיניהם: מטיילי
מלא. הדינים מטיילין מלאי פרקמטיא שלהם
על בעלי בתים היודעים בטיב סחורה
שישתכרו הדינן על דהו רבו איש תישר בעיניו
נעשה. שהרואה שהדינן מסבירים לו פנים מפני
טובה שעשה לו ואינו מתקרא מהם: שפלים
הנבחר. שאין אימת הגדולים על הקטנים, ואין
נכר בין גבוה לשפל: ומלכותא. מלכותם של
ישראל אולא ונולא. הולכת ומתגדלת: צדי עין.
מלכותא אחרים במקומם: טורפי. טור. גולנים
ומאמצי הלב מן העניים לרחם: רבו מים
המרים. רבו המקאיים לנשותיהם והיה למים
המרים להתרבות: אלא שפסקו מלחשוקתם.
בדאמרין שאין המים בודקין משרבו המנאפים:
וחזיתי חלב. שאין מטין את אונם לשמוע: פה
מפי רבם וסומכים על ביתם לדקדק שמועמם:
ישראל לפנים. כניו הוא: שהכל בו. תורה
באמתה ואין דפי ושכחה ומחלוקת:
ואנן

דבריו של אחד במקום שנים! אמר לך עולא: תני: לא היו עורפין. וכן אמר ר' יצחק: תני: לא היו עורפין. ור' חייא אמר: תני:
היו עורפין. ור' חייא קשיא דעולא! לא קשיא, כאן בבת אחת, כאן בזה אחר זה. תנן: עד אחד אומר "ראיתי את ההורג"
ושנים אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תויבא דרבי חייא. וליפעמיד, אימא סיפא: שנים אומרים
"ראינו" ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, ובר' נחמיה, דאמר:
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד בשני אנשים באיש אחד. ואיבא דאמרי,
כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כי אחד דמיין. והכא בבאי עסקינן? בנן דאתאי אשה מעיקרא.
ותרצה לדרבי נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה
אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרת פסולי עדות למה לוי? מהו דתימא: כי
אולינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין בו: תנו רבנן: משרבו הרוצחין במלה עגלה
ערופה, לפי שאניה באה אלא על הספק. משרבו הרוצחין בגלוי, במלה עגלה ערופה: משרבו הנואפין בו: תנו רבנן, ונקה
האיש מעון" בזמן שהאיש מנוקה מעון, המים בודקין את אשתו. אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו. ואומר:
"לא אפקוד על בנותיכם כי תוניה" בו. מאי ואומר? וכי תימא: עון דידיה אין, דבניה ודבניה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות
בנותיכם כי תוניה ועל פלותיכם כי תנאפנה". וכי תימא: עון אשת איש אין, עון דפניה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות
יפרדו ועם הקדשות יזבחו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ילבט"? אמר ר' אלעזר: אמר להם נביא לישאל: אם אתם מקפדין על
עצמכם, מים בודקין נשותיכם. ואם לאו, אין המים בודקין נשותיכם. משרבו בעלי הנאה, נתעונו הדינן ונתקלקלו הפעשים ואין
נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדין, בטל "לא תגורו" ופסק "לא תבירו" ופרקו עול שמים, ונתנו עליהם עול בשר ודם. משרבו
לחשי' לחישות בדין, רבה חרון אפי בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר: "בקרב אלהים יפוט". משרבו "אחרי בצעם לבם
הלך", רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושבי הרק,
רבו היהירים ונתמעמו התלמידים, ותתורה חוזרת על לומדיה. משרבו היהירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, שאין דורינו
רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמיהר, אפילו איניש ביתיה לא מקבל. שנאמר: "גבר יהיר ולא יגוה" לא יגוה
אפילו בגוה שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מיתול עליהו. משרבו מטיילי מלאי על בעלי בתים, רבה השוחד והפניית משפט,
ופסקה טובה. משרבו "מקבלני טובתך" ו"מחזני טובותיך", רבו "איש תישר בעיניו נעשה" שפלים הונבהו והגבוהים הושפלו,
ומלכותא אולא ונולא. משרבו צדי עין וטורפי טרף, רבו מאמצי הלב וקוצני דים מלחלות, ועברו על מה שכתוב בתורה השמר
לך פן וגו'. משרבו "נטייות גרון ומשקרות עינים", רבו מים המרים אלא שפסקו. משרבו מקבלי מתנות, נתמעמו המים ונתקצרו
השנים, דכתיב: "ושונא מתנת יחיה". משרבו וזוחי הלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והיילל שלא שימשו כל
צורך, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם למטה, ישראל
לפנים והם לאחור: משמתי יוסי בן יעזר בו: מאי "אשכולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: יוחנן כהן גדול
העביר הודיית המעשר בו: מאי מעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו פתיקונו, דרממנא אמר דיהבי ללויים,

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עד אחד יכול להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום
שאחד מכחיש את השנים אין העדות הראשונה בטלה, **הא** אם היו
חד וחד, היו עורפין משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך,
הרי יש סתירה בכך מן הרישא לסיפא. **אבל** בהכרח מתניתין בוקלה
הן הרישא והן הסיפא, העדות של השנים השניה בה, בפסולי עדות
המעידים כנגד עד אחד עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד
שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד כנגד אחד, ובדרכי נחמיה, **דאמר**,
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, הלך אחר רוב דעות והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, ועשו משום כך עדות שתי נשים באיש אחד -
המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו בשני אנשים באיש
אחד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמיעה לנו המשנה,
שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו,
וכך פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים
אומרות לא ראית, היו עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד
כשר אומר לא ראיתו, לא היו עורפין.
ואיכא דאמר, כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו
מאה נשים שמעידות כנגדו כי אחד דמין - הרי הן כאחד
המכחישו, ואחר שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול
להכחישו, וכאומר לעיל, והא דתנן במשנתנו שהעמדנו אותה
שהשנים המעידים הם פסולי עדות, כגון נשים, במאי עסקינן,
כשהעד האחד האמור במשנה, גם הוא היה מפסולי עדות, כגון
דאתאי אשה מעיקרא - שבאה אשה מתחילה ואמרה ראיתי את
ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים ואמרו לא ראית,
ומשמיעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות מכריעות
אותה, וכך הוא פירוש המשנה, ותרצה לדרכי נחמיה הכי - ולפי
זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, רבי נחמיה אומר
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, הלך אחר רוב דעות והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, ועל כך תסיף פירוש, ועשו שתי נשים באשה אחת
שמכרעת אותה בשני אנשים באיש אחד שמכריעים אותו, והדוקא
שתי נשים המעידות כנגד אשה, אבל שתי נשים באיש אחד, כי
פלגא ופלגא דמי הרי הם כמחצה על מחצה, ולכן, כשבאו בבת
אחת, הרי הן מכחישות אותו והעגלה נערכת, אבל כשבאו אחר
שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד כשנים, ואין שתי נשים יכולות
להכחיש את עדותו.
שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחיידושה
הוא שהולכים בהם אחר רוב דעות, ותרתי בבית על פסולי עדות
למה לי הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים
אומרים לא ראית, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים
ראינו ואחד אומר לא ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק
הרישא, מהו דתימא, היתא אומר, כי אזלינן בתר רוב דעות, רק
בבבון הרישא שהוא לחומרא, שעל ידי כך נערוף את העגלה, אבל
כשהוא לקולא, שעל ידי כך לא נערוף את העגלה כגון ששני פסולים
אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם לא נלך אחר רוב דעות, ויכול
האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, קא משמע לן הסיפא, שגם
אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול להכחישם, ואין עורפין
את העגלה.
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין בו**, תנו רבנן, **משרבו הרוצחין**
במלה עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על הספק שאין
יודעים מי ההורג, ולכן משרבו הרוצחין בגלוי והרי ההורגים
מוכרים לנו, במלה עגלה ערופה.
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין בו**, תנו רבנן, נאמר בפרשת סוטה
'ונקה האיש מעון', מכאן אנו למדים, בזמן שהאיש מנוקה מעון,
המים בודקין את אשתו אם חטאה או לא, אבל אם אין האיש
מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו, וכיון שרבו הנואפים,

עד ימיו של יוחנן כהן גדול היה פטויש מכה בירושלים בבית
הנפחים בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המותרת בחול
המועד, והוא גזר על כך ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.
ובימיו של יוחנן כהן גדול אין אדם הנזהר במעשרות צריך לשאול
על הקמא - על פירותיו של עם הארץ כשקונה אותם מחבירו
החבר, האם הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות
מעם הארץ חייב להפריש מהם מעשרות.
נמרא. תנו רבנן, מנין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא
ההורג, שאין עריפת העגלה פוסלת אותו ממיתה, תלמוד לומר,
"ולא יאין לא יכופר לרם אשר שפך דם בי אם בדם שפכה".
שנינו במשנה, עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר
לא ראיתי בו, היו עורפין. מדייקת הגמרא, משקלא דמכחיש ליה -
דווקא כשעד אחד מכחישו, הא אם לא מכחיש ליה אחר, עד אחד
מחמין להעיד שראה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה,
מבאר הגמרא, מנהני מילי, שעד אחד נאמן בכך, דתנו רבנן,
נאמר בפסוק לא נודע מי הבהו, הא - משמע מכאן, שאם נודע
למישהו מי הבהו, אפילו אחד בסוף העולם הכירו, לא היו
עורפין ומכאן שעד אחד נאמן. רבי עקיבא אומר, מנין למנהדרין
שראו אחד שהרג את הנפש, ואין מכירין אותו, שלא היו
עורפין, תלמוד לומר מה שנאמר בפסוק שעל הזקנים לומר ועינינו
לא ראו, והלא ראו, ומכאן שבסנהדרין גם ראייה לבדה פוטרת
מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
מקשה הגמרא, השתא דאמרת שבעריפת עגלה עד אחד מחמין,
איך חד היכי מצי מכחיש ליה - כיצד יכול העד האחר להכחישו,
ולגרום בכך שתתבטל עדותו ושתערף העגלה, והאמר עולא, כל
מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן עדות גמורה כאילו הוא
שנים, ואין דבריו של אחד הבא להכחישו עומדים במקום שנים.
מתרצת הגמרא, אמר לך עולא אין לשון המשנה שאמרה 'היו
עורפין' מתוקן, אלא תני במשנה, עד אחד אומר ראיתי את ההורג
ועד אחד אומר לא ראית, לא היו עורפין, כי אין עד אחד יכול
לבטל את העדות הראשונה. וכן אמר רבי יצחק, תני במשנה לא
היו עורפין, ורבי חייה אמר, תני במשנה 'היו עורפין' כפי הלשון
שלפנינו, שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה.
מקשה הגמרא, ולרבי חייה שאינו מתקן את לשון המשנה, קשיא
דעולא שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד
הראשון, וכאמור. מתרצת הגמרא, לא קשיא, כאן במשנתנו
שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה, מדובר שבאו שני
העדים בבת אחת והעיד השני בתוך כדי דיבור של הראשון, וכיון
שעדיין לא נתקבלה עדותו של הראשון, יכול השני להכחישו
ולגרום שלא תתקבל, אבל כאן בדברי עולא שאמר שאין השני יכול
להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים בזה אחר זה, שכיון
שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים, ואין השני יכול
להכחישו.
מקשה הגמרא, תנן בהמשך המשנה, עד אחד אומר ראיתי את
ההורג, ושנים אומרים לא ראית, היו עורפין, ולכאורה אין בכך
שום חידוש, ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה
דין זה לדקדק ממנו, שרק משום ששנים הם המכחישים את הראשון,
בטלה העדות הראשונה, הא אם היו חד וחד, לא היו עורפין משום
שנתקבלה עדות הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, וכדברי עולא
שני לשנות במשנה שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן תיבוקתא
דרבי חייה ששנה שגם באחד ואחד היו עורפין.
מתרצת הגמרא, לילמעינך - שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין
לגופו אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, איכא סיפא
בהמשך המשנה, שנים אומרים ראינו את ההורג ועד אחד אומר
לא ראיתם, לא היו עורפין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי.
אומרת הגמרא, בדיאמן לעיל בסוגיא, שיוחנן כהן גדול גזר על
הדמאי, שהקונה פירות מעם הארץ עליו להפריש מהם מעשרות,
ולכך לא היו שואלים חבר שלקח פירות מעם הארץ אם מעושרים
הם, שודאי עישרם, בתקנת יוחנן כהן גדול.
משנה. המשנה ממשיכה למנות את המעלות הטובות שהיו הולכות
ופוסקות מישראל בהדרגה, משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית
המשתאות, שנאמר בשיר לא ישתו יין וגו'. משמנתו נביאים
הראשונים, בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל
השמי, ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישראל, שנאמר,
הושיעה ה' כי נמר חסיד וגו' ומסים הפסוק כי פסו אמונים מבני
אדם.
רבי שמעון בן גמליאל אומר, העיד רבי יהושע, מיום שחרב בית
המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לכרבת, וניפל
טעם הפירות. רבי יוסי אומר, אף ניפל טעמן הפירות. רבי
שמעון בן אלעזר אומר, הסתירה שלא שנמרה נמלה את (הטעם
ואת) תרית, הפעשור שלא ניתנו נמלו ונמלו טעמן הדקן. והכמים
אומרים, הנינו והכשפים כילו את הכל.
גמרא. שנינו במשנה, שמשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית
המשתאות, ולמדו זאת מבישיר לא ישתו יין. שואלת הגמרא,
וממאי דמשבטלה סנהדרין פתיב מקרא זה. אומר רב הונא בריה
דרב יהושע, דאמר קרא אחר, באיכה, וקנים משער שבתו
פחורים מנגינתם, הרי שהשביטה מהנגינה תליה בהשבתת
הסנהדרין.
אמר רב, אודנא דשמעא ומרא - אוון ששומעת זמר תעקר. אומר
רבא, ומרא שנשמעת בביתא, חורבא מזומנת בסיפא - במפתן
הבית, שנאמר, קול ישורן פחלון חרב בפה כי איוה ערה"
ומדרש, שבעון קול המשוור בחלון, יהיה חורב במפתן הבית.
אומרת הגמרא, מאי כי איוה ערה, אומר רבי יצחק, וכי בית
המסובב באורים עיר הוא - האם הוא כעיר שקשה להחריבה,
אלא אפילו בית המסובב באורים גם הוא מתרועע ונשבר. אומר
רב אשי, שמע מינה מפסוק זה, כי מתחיל חורבא בבית. בסיפא
- במפתן הבית הוא מתחיל, שנאמר 'חרב בפה'. ואיבעית אימא
יש ללמוד דבר זה מהקרא, וישאיה יופת שער - בית השמש מאין
ישוב, השדים מכתתים את שערי. אומר רב בר רב אשי, לדידי חיו
ליה - אני ראיתי לאותו שד ומנגנא כי תורא - ומנגא את שערי
הבית כשור.
אמר רב הונא, ומרא דנגדי - הזמר שמזמרים מושכי הספינות,
שמטרתו לזרוע במלאכתם, ודבכרי - ושל החורשים בשוורים,
שמטרתו לכוון את השוורים לתלמיהם, שרי - מותרים, ואין בכך
משום איסור זמר. אבל דנגדא - של אורגים אסיר לפי שמטרתו
היא לשחוק. מספרת הגמרא, רב הונא בטיל ומרא - אסר על בני
דורו לומר בביתם ובבית המשתה, עקב כך בא שפע לעולם, קם
מאה אוויו ביווא ומאה סאה חמי ביווא - עמדו מאה אווים
במחיר זה, ומאה סאה חמיס בוז, ולא איבעי - ולא רצו לקנותם
אפילו בכך, אתא רב חסדא, ולול ביה - זלזל בגזרתו של רב הונא,
ולא הקפיד למחות במזמרים, עקב כך הופסק השפע, איבעא אוויו
ביווא ולא משתבח - התבקש אוו אחד בוז ולא נמצא.
אמר רב יוסף, ומרי גברי ועני נשי - מזמרים אנשים ועונות להם
נשים, הרי זה בגדר פריצותא, לפי שקול באשה, ערה, ואילו ומרי
נשי ועני גברי - מזמרות נשים ועונים להן אנשים, הרי זה מבטע
את היצר באש שנאחות בנעורת, שואלת הגמרא, מאחר ששני
הדברים אסורים, למאי נפקא מינה עלינו לדעת איזה יותר חמור,
עונה הגמרא, לבטולי הא מקמי הא - להעדיף לבטל את החמור
מפני הקל, שאם אין בכוחו לבטל את שניהם, עלינו לבטל את זמר
הנשים ועניית האנשים, שהוא כאש בנעורת.

ואנן קא יהינן לכהנים - ואנו נותנים אותו לכהנים, לפי שקנס
עזרא הסופר את הלויים, על שלא עלו עמו מבבל, ולכך אינו יכול
לומר 'ככל מצותיך אשר צויתני', שואלת הגמרא, ולורי - יתודה
אשאר מעשרות שאותם נתן כדן. אומר ריש לקיש, כל בית שאין
מתודה על מעשר ראשון, שוב אין מתודה על שאר מעשרות.
אומרת הגמרא, מאי מעמא, אמר אבי, הואיל ופתח בו התנב
בפרשת וידוי מעשרות תחילה שנאמר ונתת ללוי, לגר ליתום
ולאלמנה, וללוי הוא מעשר ראשון הניתן ללויים, וכיון שהוא נכתב
תחילה, הוא העיקר, ואם אינו מתודה עליו, אינו מתודה אף על יתר
המעשרות.
מקשה הגמרא, מכלל - מתוך טעמו של רבי יוסי בר חנינא, שלא היו
נותנים מעשר ראשון כדניו, משמע דאפדושי הוו מפרשי את
המעשר כדניו, אלא שהנתינה לא היתה כדניו, והא תניא, אף הוא
- יוחנן כהן גדול ביטל את הנידוי, וגזר על הדמאי - על פירות עם
הארץ, לפי ששלה לבדוק בכל גבול ישראל האם מפרישים תרומות
למעשרות כראוי, ורואה שאין העם מפרשים אלא תרומה גדולה
כלכל לפי שיש על האוכלה עון מיתה בידי שמים, ומעשר ראשון
ומעשר שני, מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין, אמר להם,
בני, בואו ואומר לכם, בשם שתירומה גדולה יש בה עון מיתה,
בה תרומת מעשר וטבל יש בהן עון מיתה, עמד והתקין להם
שאין עם הארץ נאמן על המעשרות אלא על תרומה גדולה בלבד,
לפיכך, הלוקח פירות מעם הארץ, מפרש מהן מעשר ראשון
ומעשר שני, מעשר ראשון, מפרש מהן מעשר עשירית לשם תרומת
מעשר, ונותנה לבתו, ומעשר שני, עולה ואוכלו בירושלים,
מעשר ראשון ומעשר עני כיון שפירות אלו הם ספק מעושרים,
המוציא מחבירו עליו הראיה ואינו חייב ליתנם מספק ללויים או
לעניים, אלא קורא להם שם להוציאם מידי טבל, הרי שבימי יוחנן
כהן גדול, לא היו כל העם מפרשים מעשר ראשון.
מתרצת הגמרא, תרתי תקנות שונות תקן יוחנן כהן גדול, ביטל
וידוי המעשרות דבכרים הזהירים להפריש מעשר ראשון, ותיקן
שלא יתוודו משום שאין נותנים אותו ללויים. וגזר על דמאי של
פירות עמי הארץ, שהלוקח מהם יפריש מעשרות כמפורט לעיל,
משום שחשודים על המעשרות.
שנינו במשנה, ואף הוא ביטל את המעוררים. שואלת הגמרא, מאי
מעוררים. אומר רחבה, בכל יום ויום שהיו עומדים ליום על דוכן
ואומרים את המזמור 'עודה למה תישן ה', לכך נקרא מעוררים,
ואותם ביטל יוחנן כהן גדול, וכך אומר לתן יוחנן כהן גדול, וכי יש
שינה לפני המקום, והלא כבר נאמר, 'הנה לא ינום ולא יישן
שומר ישראל', אלא, בזמן שיששראל שרייו בצער, ועובדי
בוכבים גנחת ושלחה, הרי זה רומח כאילו יש שינה לפניו, לכך
נאמר 'עודה למה תישן ה'.
שנינו במשנה ואת הנזקפים. שואלת הגמרא, מאי נזקפים. אומר
רב יהודה אומר שמואל, שהיו מקרעין לענל בין קרניו, כדי
שיפול דם פניו ולא יראה כשהולכים לשחטו, אתא איהו בטיל,
משום דמיתו כי מומא - משום שנראה כמום. במתניתא תנא,
שהיו חובטין אותו במקלות להפילו לארץ בדרך שעושין אותו
לפני עבדים בוכבים ונזקפים הוא מלשון מכה. אומר להם יוחנן
כהן גדול, עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח, ותמחה הגמרא,
וכי נבילות הן, הא שהיו להו, אלא כך אמר, עד מתי אתם
מאכילין מריפות למזבח, הרי יש לחוש שמא על ידי ההבטות ינקב
קרום של מזה, עמד והתקין להם טבעות בקרקע להכניס בהם
את ראש הבהמה.
שנינו במשנה, עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. אומרת הגמרא,
שוהו בחולו של מועד שהיו עושים מלאכה בבית הנפה לצורך
המועד, ובא יוחנן כהן גדול ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד א

רש"י

רש"י

ואנן יהבי ליה לכהנים. קסטיגו עורא כדאמר' ביבמות דף ס"א: וביון דאין נותנין כהנא
אין יכולין לומר וגם נתתיו ללוי ככל מצותך. תחלה. ונתת ללוי זה מעשר ראשון, לגר
זה מעשר עני, כשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל לאכול כשעריך (דברים יב: א)
הוא. ויתכן כהן גדול: טבל ותרומת מעשר עון מיתה. כאלו הן העשרתן (פסוקין פ"ג) וְלִפְנֵי
לָהּ, וְכִשְׁאֲתָם עֹלָקוֹתַי מִעַם הָאָרֶץ וְהֵם לֹא
הפרישו אלא תרומה עודנו טבל למעשרות
ואתם נענשים מיתה: ספריש תרומת מעשר
ונתנה לבחן. מפרשי כל המעשרות ממה
לדוציא מיד טבל, ואחר כך מפרש מתוך
מעשר ראשון תרומת מעשר מה שעל הלוי
להפריש ונותנו לבחן, משום דאית ביה עון
מיתה אחמור עליו שלא לכבש אצלו ולמכור
לכחן כשם שהוא מעבב אצלו מעשר ראשון
ומעשר עני ואומר המוציא מחברו עליו הראיה.
גורדלמא כי משחי ליה גביה אביל ליה. אבל
מעשר ראשון ומעשר עני מתרים לורים ואין
באין אלא גול כהן, הלכך המוציא מחברו עליו
הראיה, אלא אפרשי נמי לא הוה מפרשי ואת
אמרת לפי שאין נותנין אותו כהנא הא אפרשי
מפרשי ליה: תרתי תקון. לעולם העברת
הדואות מעשר משום שאינם נותנין אותו ללוי
הוא, והא דתניא לפי ששלח בו לא אבשל את
הדודי קאי אלא אגור על הדמאי קאי, ותרתי
תקנות תקון. בטל דודי של חברים אע"פ
שפירשין אותו לפי שאין נותנין אותו כהנא.
וגור על הדמאי על לוקח מעם הארץ לפי
ששלח בו: ספריש. כשהיו רוצין להפילו לארץ
לשחטו: שיפול דם בעיניו. ואינו רואה ואינו
מתחזק כל כך על גרוליו. ונתקפין לשון ונחפ
סבכי היער (שמיני יג) חובטיו. להפילו לארץ.
ונתקפין לשון חבטה ונקה, כדאמר' אין אדם

מקנף אפי' אצבעו, דף נקוף מרצה בדם עולה דף י"ג: פקיעות. להכניס צואר בהמה
לתוכו: כדאמרין. שחנן שיהיו כל הלוקחין מפרשין ולא היה אדם צריך לשאל לחברו
חבר שלקח מעם הארץ הפרשת דמאי: מתני' כשיר לא ישתו יין. ובגמ' מפרש מנא לן
דמשבטלה סנהדרין הוא: גביאים הראשונים. בגמרא מפרש: נפת צופים. מפרש בגמ'
אנשי אמת. בנותנים בהקב"ה וסומכין עליו
לעשות טוב ואין דואגין לחסרון: גמ' אפר רב
יוסף. הכי קאמר, וכי בית המסגר בארזים עיר
הוא שלא יהא נוח לחרב: מתירועע. לשון ערה
כמו ערו ערו (תהלים קל"א) כפיפא מתחיל.
מאיסקופת הבית ופתחיו מתחיל: ושאיה. לשון
בית השאיה מאין יושב. ומתוך כך שעירים
מרקדים שם ומנגחין וכותחין את שערי: ופרי
דגרי. מושבי ספינות בחבל שרי, שאינו אלא
לזרום במלאכתם: ודבכרי. שמומין בשעה
שחורשי, ואינו אלא לבחן את השירים
לתלמידיהם שהולכין לקול השיר דערב עליהם:
דגריא. אינו אלא לשחוק: כפול זמרא. גור על
דורו שלא זמרו בביתם קבית פריצות יש דקול
איבעי. ולא היו רוצים לקנותם בכך: וזלזל בה.
ולא הקפיד למחות בדם: כאש בנערת. לפי
שהענה משה אנו לשמוע את המזמור לענות
אחריו. ונמצאו האנשים נותנים לבם לקול
הנשים וקול באשה ערוה כדכתיב השמיעני את
קולך (שיר ג) ומכעיר את יצרו כאש בנערת.
אבל זמרי גברי וענו נשי קבית פריצות יש דקול
באשה ערוה, אבל אינו מכעיר יצרו כל כך,
שאין המזמרים מטים אונם לקול העונים:
לכפול. הוא סקמי. האי. אם אין שומעין לנו
לבטל את שניהם. נגדים לבטל את זה שהוא
כאש בנערת: צחה. צמא. צמא (שמיני ט) מתרגם
צחצחא:

הרחיבה

בצער ואומות העולם בנחת ושלחה, לכך נאמר "עורה למה תישן ה'": ואת הנוקפים: מאי "נוקפים"? אמר רב יהודה אמר
שמואל: שהיו מסרסין לעגל בין קרניו, כדי שיפול דם בעיניו. אתא איהו, במיל משום דמחיו כי מוא. במתניתא תנא: שהיו
חובטין אותו במקלות בדרך שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין גבילות למזבח! גבילות? הא
שהיו להו! אלא מריפות, שמוא ניבך קרום של מות, עמד והתקין להם טבעות בפרקע: עד ימיו היה פטוש מפה בירושלים:
בחולו של מועד: כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי: כדאמרין: מתני' משבטלה סנהדרין, במל השיר מבית
המשתאות, שנאמר: "כשיר לא ישתו יין" וגו'. משמנתו גביאים הראשונים במלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, במל
השומר ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישאל, שנאמר: "הושעה ה' כי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיר
ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הטל לברכה, וניטל פועם הפירות. ר' יוסי אומר: אף
ניטל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: המתירה נטלה את הפעם ואת הרים, המעשרות נטלו את שומן הדגן. והכמים
אומרים: הזנות והקשפים פילו את הכל: גמ' וממאי דמשבטלה סנהדרין פתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא
"אנשים משער שבתו בחורים מגנותם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא כפיפא, שנאמר:
"קול ישורר בחלון הרב כסף כי ארוה ערה" מאי "כי ארוה ערה"? אמר ר' יצחק: וכי בית המסובף בארזים, עיר הוא? אלא
אפילו בית המסובף בארזים, מתירועע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא, כפיפא מתחיל, שנאמר: "חרב כסף".
ואיבעית אימא מהבא "וישאיה יבת שער". אמר רב בר רב אשי: לדידי חיו ליה, ומננה כי תורא. אמר רב הונא: זמרא דגרי
ודבכרי שרי, דגריא אסיר. רב הונא במיל זמרא, קם מאה אוויו בזווא ומאה סאה חיטי בזווא, ולא איבעי. אתא רב חסדא,
וזלזל ביה, איבעא אוווא בזווא ולא משתבח. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי, פריצותא. זמרי נשי ועני גברי, כאש בנערת.
למאי נפקא מינה? לכפול. הא מקמי הא. אמר ר' יוחנן: כל השוטה בארבעה מיני זמור, מבאי חמש פורעניות לעולם, שנאמר:
"הו' משפיו בבקר שבר ירדפו מאחרי בגשף יין דלמס ויהיה כגור ונגל תף וחליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו" מה
כתיב אחריו: "לכן גלה עמי מביל דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו מתי רעב" שומכין רעב לעולם, "והמונו צחה צמא"
שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה, "וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש" אלא
הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". "ועיני גבהים תשפלה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה כתיב אחריו, "לכן

הרחיבה

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד ב

רש"י

הרחיקה שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הללו לעולם סופן נופלין בגיהנם: וימין סליק. פעמים עולים ועולה בדם שנענים ופעמים שלא עלה בדם. שהרי בשבועה דוד מפני אבשלום יצא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים ועלתה לו שהשיבהו ושאל אביתר ולא עלתה לו שנאמר ויעל אביתר שנסתלק מן הכהנה מפני שלא נענה באורים ותומים. והכי תניא בסדר עולם גבי ארון

ובכרדו מפני אבשלום יצא עמו עד שעלה במעלה הזיתים ונשאל באורים ותומים ונסתלק אביתר מן הכהנה גדולה כנס צדוק תחתיו בדרכים (שם ל טו) ואמר המלך לצדוק השב את הארון וגו' בימי זכריה. והוא בנו של יהוידע שהיה בימי יואש ערי מנרש. ערי לזים שהטעין הכתוב מנרש: ערי עמוד כהן וגו'. אלמא הוה אורים בבית שני אמור לו. לא שהיו אורים ותומים אלא כאדם שאומר לחברו כו'. אלמא כל ימי המוקדש ראשו הוה דתניא. חגי זכריה ומלאכי נקראו אחרונים: שמעון וישמעאל. רבן שמעון שהיה נשיא ורבי ישמעאל בן אלישע ושהיו כהן גדול שהרגתם מלכות וכו' לחרבא. שעתידין להרג בהרב: לקטלא. לשאר מיתות. כגון רבי עקיבא ששרפו בשרו במסקרות פסיות של ברזל בדאמר בכרבות וכו' סא. ור' הנהיה בן תרדיון שגורש ורבי יהודה בן בבא בלוגיאות של ברזל בדאמר בסנהדרין וכו' יג. שאין מספידין על הרגו מלכות. מאימת המלך. לפיכך מחו בדם: דברים ככתבו. כמשמען. אכן שלמה מסע כמה שהשיגה מן ההר. ולא סתתרה שוב בכלי ברזל: והלא כבר נאמר. מגוררות במגרה וגו' שמיר למאי אתא. דאמר' במס' גטין (ף סח) שהביאו שמיר ע"י

רש"י

אשמדאי מלכא דשדאי: אבנים הללו. שבאפור וחשן: פתחי חותם. חקק משמע: במלואותם. שהיו שלמות שלא יחסרו מהם כלום: ויפרא להם שמיר. על פני דודי כחריץ האות: אינני של אבר. גובתא משיא בלעז: שירא פרנדא. מין משי הוא: סלת גפא על גבי גפא. מרוב שקנה מרבקת בדפני נסה ודומים לעסה היה שגולשה בין כו'. נפת דבק הנפה. צופים שצפה: שתי ככרות הנדפקות כו'. שהיתה ברכה מצויה בעסה. ובשמדדקין ככרות בדפני התנור אחת בדפן זה ואחת בדפן זה שכנגדו וכן תפוחות אצפלייר בלעז עד שמוצעת פני זו לזו. כצוה זה שגדל ומתפשט והולך ותולה בארץ. כן אלו צפות ותפוחות בארץ: כן הצופים. ההרים הגבוהים שמשם צופה למרחוק: מאי משמע. מזהבא ולפת שדבש בא מן ההרים: כדמתרגם רב יוסף. כאשר תעשינה הדבורים: כל הנצוק. המקרה מכלי טהור לכלי טמא אין תכלול מפרץ להיות חבר לטמא את מה שבתוך הכלי שהוא מערה ממנה חוץ מרוב זיפין. שהוא עב מאד ודרי הוא כמחבר. שבששקלות פוסק הוא והולך מלמטה למעלה. והכי אמרין במדות: הצפחת. ברשקא בלעז שחן צבות ונכנסת ונכתות השעוה עם הדבש ששופין בו. מתוך שהוא טוב ועב מערבין בו מים וזין ואין נכרות בו: שפופין. שקרנים והולכי רכיל: שפאמינים בתקדוש ברוך הוא. לומר ממונם לזו הדור מפרץ ולצדקה ולחוצאת שבתות וימים טובים: שיתבו שלחם לעתיד לבא. שאין מקבלין שבר שלם. והכי משמע כי מי בו לזים הבא את הצדיקים: קטנות קטנות אמנה קטני רשע בני ישראל. שמו

כשהו

קטנים:

שבכויון

שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עניניהם בהלל הנקן. ובשמות הספידוהו הי חסיד. הי עניו, תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחרת, היו מסובין בעליה ביבנה, נתנה להן פת קול מן השמים ואמרה להן: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו זכאי לכך. נתנו עניניהם בשמואל הקטן, ובשמות הספידוהו הי עניו, הי חסיד, תלמידו של הלל. ואף הוא אמר בשעת מיתתו: שמעון וישמעאל. לחרבא. ובכרדו לקטלא, ושאר עמא לכיזא, ועקן סגיאן עתידין למית על עמא. ואף על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שגמרפה שעה, שאין מספידין על הרגו מלכות: משחרב בית המקדש בטל השמיר כו'. תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר: "והבית בהבנתו אכן שלמה מסע נבנה" הדברים ככתבו, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר "כל אלה אבנים יקרת מגררות במגרה". אם כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקין מבחצין, ומכנים מבפנים. אמר רבי: נראה דברי ר' יהודה באבני מקדש, ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מופעי ליה לכתובתא: אבנים הללו אין פותבין אותן בדיו, משום שנאמר: "פתחי חותם". ואין מסרמין עליהם באימל, משום שנאמר: "במלואותם". אלא פותב עליהם בדיו, ומפרא להן שמיר מבחצין, והן נבקעות מאליהן בתאניה זו שנבקעת בימות החמה ואניה חסידה כלום, ונבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואניה חסידה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה וכול לעמוד בפניו. כמה משמרין אותו? פורבין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באינני של אבר, מליאה סובי שעורין. אמר ר' אמי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שירא פרנדא וזוכית לבנה ורכב ברזל, ויש אומרים: אף יין קרש הבא משניר הדומה פניוילי דבילה: ונפת צופים: מאי "נפת צופים"? אמר רב: סולת שצפה על גבי נפה, ודומה לעיסה שגולשה בדפני וכו'. ולוי אמר: שתי ככרות הנדפקות בתנור ותופחות ובאות עד שמוצעות זו לזו. ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש הבא מן הצפא. מאי משמע? כדמתרגם רב ששת, כמא דנתון דבריתא ושייטן פרומי עלמא ומתין דובשא מעישי טורא. תנו התם: כל הנצוק טהור, חוץ מדבש ויפין והצפחים. מאי "ויפין"? אמר ר' יוחנן: דבש שפופין בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדרכיב "ויפין וטלם ובעלות". פיוצא בדבר אתה אומר "כבוא היפין ויאמרו לשאל הלא דוד וגו', מאי "ויפין"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המזויפין דבריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדרכיב "ויפין וטלם ובעלות". ופסקו אנשי אמנה: אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, ורינו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "פי מי בו לזים קטנות" מי גרם לצדיקים שיתבוננו שולחן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אומר: אלו קטני בני רשעי ישראל שבכויון

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו" הדיברים ככתבן, כמו
 שחצבו אותה מן ההר על ידי השמיר ולא סיתתה בכלי ברזל, דברי
 רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי אפשר לומר כן, והלא כבר
 נאמר בפסוק אחר, "כל אלה אבנים יקרות וגו' מנזרות במנרה"
 - בכלי ברזל מלאה פגיונות, הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותות
 בכלי ברזל, אם כן, מה תלמוד לומר 'כל כלי ברזל לא נשמע'
 כפית בהבנותו, פירושו, שבבית לא נשמע כלי ברזל, אלא שהיה
 מתקין אותם מבחוץ, ומכנים אותם מוכנות מכפנים. אמר רבי,
 נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים שלמות כחציבתן באבני
 מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים מסותות באבני ביתו של
 שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי נחמיה שהיו האבנים
 מגוררות במגרה, בענין בנין ביתו נאמר.
 שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים
 מבחוץ בכלי ברזל, לדבריו שמיר למאי אתא - לאיזה צורך
 הביאודו. משיבה הגמרא, השמיר מביע ליה, לכתבנא, אבנים
 הללו של האפוד והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי
 ישראל, אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר עליהם 'פתוחי
 חותם', שמשמעו חקוק בתוכם, ואין מסרמין עליהם את האותיות
 באיזמל, משום שנאמר עליהם 'במלואותם', שמשמעו שתהייה
 שלמות בלי חסרון, אלא כותב עליהם תחילה את השמות בדיו,
 ומפראה להן - לאבנים הרשומות בדיו את השמיר מבחוץ, והן
 נבקעות מאליהן בצורת האותיות, תראה זהו שנבקעת מאליה
 בימות החמה ואינה חסרה כלום, ובבקעה זו שנבקעת אדמתה
 בימות הנשמים ואינה חסרה כלום.
 תנו רבנן, שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית
 נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו. כמה משמרין
 אותו, בורכין אותו כפסוקין של צמר, ומניחין אותו באיזמל של
 אבן - בארגו של עופרת מלאה סובי שעורין.
 אמר רבי אמי, משהרב מקדש ראשון במלך שירא פרנא - מין
 משי חשוב, וזוכית לבנה. תניא נמי הכי, משהרב מקדש ראשון
 במלך שירא פרנא, וזוכית לבנה, ורכב ברזל. ויש אומרים,
 אף יין קרוש - שנעשה מוצק תבא משני, הדומה בעניונו לביילה
 בטל אז.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש בטל השמיר ונופת צופים.
 שואלת הגמרא, מאי נופת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונדבקת
 על גבי נפה מרוב שומנה בשעת הניפוי, ודומה לעיסה שגילשה
 כבר בדבש ושמן, ונופת' הוא על שם דבק הנפה, וצופים' הוא על
 שם שצפה עליה. ולוי אמר, נופת צופים הם שתי בפרות לחם
 הנדבקות בתנור על גבי שתי דופניו מן הצדדים, כבר בדפון זה,
 וכבר בדפון שכנגדה, ותופחות וקאות כל כך בתנור, עד שמגיעות
 זו לזו ונופת' הוא מלשון נוף, שגדל הכבר כמו ענף עץ, וצופים'
 הוא מלשון צף, שהכברות תופחים וצפים. ורבי יהושע בן לוי אמר,
 נופת צופים זה דבש תבא מן הצפיא - מן ההרים הגבוהים שמהם
 צופים למרחק. שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא מן
 המקומות הגבוהים, בדמתרנא רב ששט על הפסוק 'כאשר תעשינה
 הדבורים' כמה דנתנו דבראיתא ושייזן בדומי עלמא ומתין
 דוקשא מעישיב טורא - כמו שעפות הדבורים ושטות בגובה
 העולם, ומביאים דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא
 ממקומות הגבוהים.
 כיון שעסקנו בדבש משובח, מביאה הגמרא משנה במסכת מבשרין
 העוסקת בענין זה, תנן התם, כל משקה הנצזק מכלי טהור לכלי
 טמא, מהור - אינו חיבור להעבי את הטומאה מהכלי הטמא לכלי
 הטהור, חוץ מדבש ויפים והצפיתים שהם משקים עבים מאד, עד
 כדי שכשנפסק הקילוח, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מאי ויפים,
 אמר רבי יוחנן, זהו דבש שמוייפין בו ומעריכים בו יין ומים, ומתוך
 שהוא עב אין הדבר ניכר. ור' לוי קיש אמר, הוא קרי ויפים על

הרחיבה שאל נפשה ופצרה פיה לכלי חק וירד הדרה והמנה
 ושואנה ועלו בה" שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
 בגיהנום.
 שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים.
 שואלת הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים
 ותומים. אמר רב הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נחמן אמר,
 אף בימי דוד, וימני סליק וימני לא סליק - פעמים עלתה להם
 תשובה באורים ותומים, ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק
 באורים ותומים, כשברח דוד מפני אבשלום ועלתה לו תשובה,
 שאל אכיתר באורים ותומים ולא עלתה לו תשובה, שנאמר באותו
 ענין 'ועל אכיתר', ופירושו, שנסתלק מן הכהונה כיון שלא נענה.
 מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
 ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר 'ויחי לדוד'
 אלהים כל ימי זכריה ובימי זכריהו המבין בראות האלהים, מאי
 לאו ראיא זו היא באורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים
 ותומים. מתרצה הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראיא בנביאים.
 עוד מקשה הגמרא מברייא, תא שמע, משהרב בית המקדש
 ראשון, במלך ערי מנשה - ערי הלויים שנצטוו להניח סביבם מגרש,
 ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם לחשך אדם
 לומר כיצד אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר
 בעליית דורבבל, בבנין בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב
 יחוסם, 'ויאמר התנשטא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים'
 עד עמוד בהן לאורים ותומים, הרי שגם אז היו אורים ותומים,
 [אמור לו], אין הפירוש כך, אלא באדם שאומר להכיר עד שיחיו
 מתי ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם התרשטא, שלא יאכלו
 מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים ותומים, הרי מפורש
 בברייא זו שאורים ותומים פסקו רק משהרב בית המקדש הראשון,
 ושם על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד שמואל
 ושלמה.
 אלא אמר רב נחמן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם
 פסקו אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לאפוקי מחני
 זכריה ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים נינהו
 ובימיהם לא היו אורים ותומים, ומצינו כך בברייא, שהם היו
 הנביאים האחרונים. דתנו רבנן, משמתו חגי וזכריה ומלאכי
 נסתלקה רוח הקודש של נבואה מישראל, הרי שהם היו הנביאים
 האחרונים. ואף על פי כן היו מושמשים בכת קול מן השמים,
 שפעם אחת היו חכמים מסובין בעליית בית גורא ביריחו, נתנה
 עליהן בת קול מן השמים ואמרה, יש בכם אדם אחד שראוי
 שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לה, נתנו עיניהם
 בחלל הקוץ, ובשמת הלל הזקן, הספידוהו, הי חסיד הי עניו
 תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחת היו חכמים מסובין בעליית
 ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש בכם אדם
 אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לה, נתנו
 עיניהם בשמואל הקטן, ובשמתו, הספידוהו, הי עניו הי
 חסיד, תלמידו של הלל, ואף הוא - שמואל הקטן, אמר בשעת
 מיתתו ברוח הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן
 גמליאל נשיא ישראל, וישמעאל - רבי ישמעאל כהן גדול, יתנו
 לתרבה - להריגה בחרב בגורת המלכות, ותברוהי אף הם יהיו
 לקמלא - להריגה במיתות משונות אחרות, ושאר עמא יהיו לקיאו
 לבו, ועקן סניאין עתידין למית' על עמא - וצרות רבות עתידות
 לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן סבא בקשו לומר במיתות
 כשהרגו, הי חסיד הי עניו, אלא שנתרפה שעה מלהספידו, לפי
 שאין מספידין על הרוגי מלכות מאמת המלכות.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש במלך השמיר בו, תנו רבנן,
 שמיר זהו שבו ננה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית
 שבנה שלמה, "והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יִרְדּוּ מִלִּבְרָכָה וְנִיטֵל טַעַם פִּירוֹת וְכוּ'. מביאה הגמרא ברייתא
 בענין זה, תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, טהרה במלה טעם
 וריח, מעשר ביטל שומן דגן. מספרת הגמרא, רב הונא אשכח
 תומרתא דחינוניתא - מין תמרה שמנה שאף יש בה ריח טוב,
 שקלה ברכה בסודריה - נטלה רב הונא ועטפה בסודרו, אתא רבא
 בריה של רב הונא, אמר ליה לרב הונא, מורחיןא ריחא דחינוניתא
 - מריח אני ריח של תמרה חינוניתא, אמר ליה רב הונא לרבה בנו,
 בני, כיון שהרחת את ריחה, ודאי טהרה יש בך שלכך לא ניטל ממך
 ריח הפירות, יהבה ניהליה - נתנה לו רב הונא לרבה, אדחכי אתא
 אבא בריה - בין כך בא אבא בנו של רבה בר רב הונא, שקלה יהבה
 ניהליה - נטלה רבה בר רב הונא ונתנה לאבא בנו, אמר ליה רב
 הונא לרבה בנו, בני, שמחת את לבי בכך שיש בך טהרה, והקחית
 את שיני בכך שהראית לי שאנה אוהב את בנך יותר ממני, שלקחת
 אותה ממני ונתת לו, היינו דאמרי אינשי, רחמי דאבא אבני -
 רחמי האב על בניו, רחמי דבני אבני דהוו ליה - ורחמי הבן אינם
 על האב, אלא על הבנים שלו.
 עוד מספרת הגמרא, רב אחא בר יעקב איטפל ביה ברב יעקב בר
 ברתיה - טרח בגידולו של רב יעקב בן בתו, כי גדל, אמר ליה רב
 אחא בר יעקב לנכדו, אשקין מא - השקני מים, אמר לו רב יעקב,
 לאו בריך אנא - אני בנך, ואיני חייב לכבדך כאב, והיינו דאמרי
 אינשי, רבי רבי, בן ברתא אנא - גדל גדל את נכדך, ולבסוף
 יאמרו לך בן בתך אני.
 משנה בפולמוס של אספיינוס - בביאת חילו של אספיינוס
 קיסר רומי על ירושלים בסוף ימי בית שני, נזרו חכמים על עשרות
 חתנים, ועל האירוס. בפולמוס - בביאת חילו של מיטוס,
 כשהביאו הורקנוס להילחם עם אריסטובולוס אחיו, נזרו חכמים על
 עשרות בלות, ושלח למד אדם את בנו וונית. בפולמוס - בביאת
 החיל האחרון על ירושלים, שבו בא מיטוס והחריב את בית המקדש,
 נזרו חכמים שלא תצא חפלה באפריין - בחופת כבוד של מעילים
 וטליתות מזהבות בתוך העיר כשמליכים אותה מבית אביה לבית
 בעלה, ורבותינו התירו שתצא חפלה באפריין בתוך העיר.
 משמת רבי מאיר, במלו משלי משלים - מלמדים את החכמה
 דרך משל ומליצה, כגון משלי שעלים. משמת בן צואי, במלו
 השקדנים - שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום. משמת בן
 זומא, במלו הדקשנים - דורשים את פסוקי התורה. משמת רבי
 עקיבא, במל כבוד התורה - שהיה דורש כל קוץ וקוץ של אותיות,
 וכל שכן אותיות, וזהו כבוד התורה שאין בה דבר לבטלה. משמת
 רבי הנינא בן דוסא, במלו אנשי מעשה - בטוחים בצדקתם
 ועושים מעשי פלא. משמת רבי יוסי קמנפתא, פסקו חסידים, ולמה
 נקרא שמו קמנפתא, שהיה קמנפתא וסופם של חסידים. משמת רבן
 יוחנן בן זבאי, במל זיו החכמה. משמת רבן גמליאל הזקן, במל
 כבוד התורה - שהיו עד אז עוסקים בה בעמידה, ומשמת ירדה
 חולשה לעולם ועוסקים בה בישיבה, ומהם מחרה ופרישות.
 משמת רבי ישמעאל בן פאבי, במלה זיו הכהונה - שהיה חכם
 ועשר וכתבים רבים אוכלים על שולחנו. משמת רבי, במלה ענות
 ויראת חטא.
 [גמרא. תנו רבנן], רבי פנחס בן יאיר אומר, משהרב בית
 המקדש בושו חברים - תלמידי חכמים ובני חורין - מיוחסים,
 והפו ראשם לפי שהיו הממזרים ועזי הפנים בגדולה ועושר,
 והתלמידים והמיוחסים בעניות, ונדרלדלו אנשי מעשה, ונברו פעלי
 זרוע ובעלי לשון, ואין דורש לישראל ואין מבקש עליהם רחמים.
 ואין שואל בשלום חבירו, ואם כך, על מי לנו להשען, על אבינו
 שבשמים.
 רבי אליעזר הגדול אומר, מיום שחרב בית המקדש, שרו
 חבימיא למחוי בספריא - התחיל ערך החכמים להיות כמלמודי
 תינוקות, וספריא כחונניא - וערך מלמודי התינוקות התחיל להיות
 כשמשי הצבור, וחונניא כעמא דארעא - וערך שמשי הצבור התחיל
 להיות כעם הארץ, ועמא דארעא

שפכזבזון - שמבטלים דין אביהם הרשעים לעתיד לבוא, וכך
 אומרים לפניו, רבונו של עולם, מאחר שאמה עתיד ליפרע מהן,
 למה הקחית שניהם גם לענשם במיתתו בקטנותו.
 אמר רבי אילעא בר יברכיה, אלמלא תפלתו של דוד, היו כל
 ישראל בגלות מוצרי רבב - שומנים ודברים מאוסים, מתוך עניותם,
 שנאמר בתהילים, שבקש דוד על ישראל, שגם כשיהיו בגלות,
 'שיתת ה' מורה להם' שפירושו, תתן לעניים מרות ועושר, כדי שלא
 יהיו פחותים ונבזים כל כך בעיני האומות.
 ואמר רבי אילעא בר יברכיה, אלמלא תפלתו של חבקוק, היו
 שני תלמידי חכמים מתכבדים במלית אחת מרוב עניותם ועוסקין
 בתורה, שנאמר בתפלתו של חבקוק, 'ח' שמעתי יראתי ה'
 פעלך בקרב שנים תיחיו, אל תקרא 'קרב שנים', אלא 'קרב שנים'
 שנים, וכך הוא נדרש, פעלך, שהיא התורה, כששנים מתקרבם
 ללמוד אותה בכסות אחת מחמת עניים, היה אותם לבל יהיו עוסקים
 בה בעניות מרובה.
 ואמר רבי אילעא בר יברכיה, שני תלמידי חכמים המהלכין
 בדרך ואין ביניהם דברי תורה, ראוי לישרף באש, שנאמר
 כשולכו אליו הנביא ואלישע תלמידו, 'ויהי המה הולכים הלוך
 ודבר והנה רבב אש וגו' והפריד ביניהם, ולקח את אליהו, מעמא
 שלא נשרפו אש של מעלה, הוא משום דאיכא דיבור תורה ביניהם,
 הא אם ליכא דיבור, היו ראוי לישרף.
 ואמר רבי אילעא בר יברכיה, שני תלמידי חכמים הדרין בעיר
 אחת ואין נוחין זה לזה בחלכה, אחר מהם מת על ידי חברו, ואחר
 - ההורג בשגגה גולה על ידו, שנאמר בפרשת ערי מקלט, שמטרת
 עיר מקלט היא "לנום שמה רוצח אשר רוצח את רעהו בבלי
 דעת", ואין 'דעת' אלא תורה, שנאמר על ישראל כשעברו על
 מצוות התורה 'נרמו עמי מבלי דעת' שפירושו, שנטפשו עמי
 מתוך שלא עסקו בתורה, ונדרש הפסוק של ערי מקלט כך,
 שהריצחה נגרמה משום שלא עסקו יחד בדעת שהיא תורה.
 אמר רבי יהודה בריה דרבי תיאא, כל תלמיד חכם העוסק בתורה
 מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר, 'כי עם בציון ישב
 בירושלים ככה לא תכבה חנוי יתנד לקול ועקב נשמעתו ענה',
 ונדרש, שהקדוש ברוך הוא עונה לקול זקקת אלו היושבים שיבה
 של תורה, ובתריב בתריה, שבאיזה עסק התורה הדברים אמורים,
 'ונתן ה' לכם לחם צר ומים לחץ', ומכאן, ששיבה זו היא על ידי
 הדחק. רבי אבהו אומר, אותו העוסק בתורה מתוך הדחק משיגין
 אותו מיו שכינה, שנאמר בסוף הפסוק, 'והיו עיניך רואות את
 מוריד'. רבי אחא בר הנינא אמר, אף אין הפרגוד נגלל בפניו,
 שנאמר באתו הפסוק 'ולא יבנה עוד מוריד', שפירושו, שלא יסתר
 ממך מוריד, שהוא הקדוש ברוך הוא, ולא תנעל המחיצה בינך לבינו.
 שנינו במשנה, רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע,
 מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין קללה וכו'. אמר רבא, לא
 זו בלבד שאין יום שאין בו קללה, אלא בכל יום ויום מרובה קללתו
 מאלו חבירי, שנאמר בתוכחת גישול, 'ובכל יום יתן ערב
 ובערב תאמר מי יתן בקר', וכל לשאול, הי בקר - על איזה בקר
 הכוונה שבערב תאמר עליו מי יתן ויבא, אילימא תאמר כך על בקר
 דלמחר, מי ידע מאי הוי - וכי יודע הוא שידיה טוב יותר, אלא
 תאמר כך על הבקר דחליף - שעבר, מי יתן ויבא שוב יום כזה, משום
 שהיה טוב יותר מן הערב שאחריו. שואלת הגמרא, ואלא אם כל
 יום מתרבה הקללה, עלמא אמאי קא מקנים - על מה העולם
 עומד. עונה הגמרא, אקדושה דסידרא - על סדר קדושה שאומרים
 על הסדר בשחרית אחר תפילת שמונה עשרה, ואיהא שמייה רבא
 דאנתא - ועל 'אמן יהא שמיה רבא' שעונים העם אחר הדרשה
 בדברי אגדה כל שבת, שנאמר 'ארץ עפתה כמו אופל צלמות
 ולא סדרים', משמעת, שהארץ חשכה וצלמות כשאין בה סדרים,
 סוף הפסוק הוא, 'ותופע כמו אופל', ופירושו, הא אם יש סדרים -
 סוף קדושה יהא שמייה רבא, אזי תופיע הארץ מאופל.
 שנינו במשנה, העיד רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש וכו' ולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

ששבו וזוין דין אביהם. קורעים דין אביהם, ששכבאין לדונם אומרים לפניו וכו'. הקמיתה שניהם. למה האבלתם וצערתם עלינו במותם ונפרעת מהם בחייהם: מוכרי רכב. רכב הוא דבר מאוס. כגון חלב וזשון ודגב בקברים ואמסין. ואין לך אדם מתעסק בהם אלא עניי שיתת' ה' מורה להם. לעיל מורה כתיב כי לא ילצח יושב אביו תקות עניים תאבד לעד

שיתת' ה' מורה להם, תן להם מרות לאותן עניים עשר שיהו הגויס נוחין בהם כבוד, וידעו הגויס שכן אנש ואינם אלהות, שאין כל הכבוד והגדלה שלהם: מתבספין בשלית אחת. משום עני בקרב שנים. אברהם פעלה שלף הדתו דבר תורה, שיהא בקרוב שנים, ששנים צריכין להתקרב יחד בכסוי אהר: תחיה, רפאהו ותרוח להם ותן להם חיותם: תהא הולכים הלוח ודבר בדברי תורה. כאלהו ובאלישע כתיב: ראויין לשרף. שעל מנת כן בא הרבב אש עליהם: אהר מות ע"י חברו שהרגו בשוגג וזה גולה לעיר מקלט, ואם אין כאן מיתה סימן למיתה ואיכא, וגלות סימן לגלות שאהר מת ואהר גולה בכלי דעת. על שלא היה להם דעת להיות מלמדין זה את זה ולמדין זה מזה: נדמו עמי. וספיה דקרא ותשכח תורת אלהיה: כי עם בציון ישב. אלו יושבי ישיבת תורה, וסיפא דקרא תנוי יחנה לקול יעקב: להם צ"ר. במי הכותב מדבר, במי שמתוונתו קשין עליו ואומרי יושב גומי בתורה: והיו עניני וגו'. וכן בתריה כתיב ולא יבנה פתור. מזה: לא יבנה. לא יתבסס ממך בכנה גורו ומחצתה דלמחר. מי יתן שיקא יום: מי ידע. אם יושב מן הלילה: אלא דחליף. מי יתן וזה היה יום הדין ששבעה אלא עגלא אמאי מקום: מאחר שנקללה וזלכת תמיד וזה: אנקשה דפרדא. סדר קדשה, שלא תתנה וזה: שיהו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מוגט, שאומר קריאתו ותרגומו וכן בעוסקין בתורה, ובין שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובכפמי הארץ ויש כאל שמים קדשת השם ותלמוד התורה תביב הוא, וכן יתא שמייה רבה מכר ששענין אחר הגדה שדורשין דורש בריבם בכל שבת היו נוחין בה, וישם היו נקצצין כל העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאל תורה וקדוש השם: קורין. סדרי פרשיות דתורה: מהרה. שפסקה מישאל: בשלח. פסע. הפרות וירחם, שמתוך שהיו סדורים ונוהגין בסקרה רע הקרה מטהר פרומית מריח רע ומטעם אף מעשי בשל שפן דגן. בעון פסוק מעשרות פסק שפן הדגן כשמו של מעשר דאקרי חלב בדכתיב כל חלב יצרה וגו' ופוקדו יתא דחוניתיא.

ששבו וזוין דין אביהם לעתיד לבוא. אומרים לפניו: רבנו של עולם, מאחר שאהר עתיד ליפרע מהן, למה הקמיתה שניהם בהם. אמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של דוד, היו כל ישראל מוכרי רכב, שנאמר: "שיתת' ה' מורה להם". ואמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של חבקוק, היו שני תלמידי חכמים מתבספים בשלית אחת ועוסקין בתורה, שנאמר: "ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים תיהיו" אל תקרא "בקרוב שנים" אלא "בקרוב שנים". ואמר ר' אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים המהלכין בדרך ואין ביניהן דברי תורה, ראויין לשרף באש, שנאמר: "ויהי המה הולכים הלוח ודבר ראויין לשרף. ואמר ר' אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה, אחד מת ואחד גולה, שנאמר: "לנש שמה רוצח אשר רוצח את רעהו בכלי דעת" ואין דעת אלא תורה, שנאמר: "נדרמו עמי מבלי תדעת". אמר ר' יהודה בריה דר' חייא: כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר: "כי עם בציון ישב בירושלם כבו לא תבכה חנון יתנה לקול ועקש בשמעתו ענה" וכתיב בתריה: "ונתן להם ה' להם צד ומים לחץ". ר' אבהו אומר: משביעין אותו מויו שכניה, שנאמר: "והיו עניני ראות את מוריד". ר' אהא בר חנינא אומר: אף אין הפרגוד ננגל בפניו, שנאמר: "ולא יבנה עוד מוריד": רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש אין וכו': אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו, שנאמר "בפקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר" הי בקר? אלימא בקר למחר, מי דע מאי הווי? אלא דחליף. ואלא, עגלא אמאי קא מקיים? אקדושה דיסדרא וא"הא שמייה רבא" דאגדתא, שנאמר: "אין עפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים" הא יש סדרים,

רש"י

שמנה ויש בה ריח טוב, ומין תמרים הוא לעצמן: מהרה יש בה. לפיכך מריחה לך ולא בטל הריח מאצלה: אהא בריה, דרבה בר רב הונא: אל' רב הונא לבריה: שמת את לבי. בסקרה: והקמיתה את שני. שדראיתני שאזכרה על בך דהר, מעלי, ששנלך מקוני ונתת לו דחמי. אהבה: איטפל ביה. גדלו בביתו: רבי רבי. גדל גדל אותי ואע"פ כן אני בך: בר ברתך אהא. ואין עלי לכבוד בך: סתני בפולמוס. חל שהביא אספסיוס על וירושלים: עטרת חתנים ואירוס. מפרש בגמרא: בפולמוס של מיטום. שהביא הורקנוס אריסטוהלוס אחיו, ובין זה לזה היו ממישים ושמנים פנה כדאמר בסדר עולם: עטרת. עטרת בלית. פנה בגמרא: בפולמוס האחרון. הוא של חרבן הבית ושל טיטוס נמי תרה: כאפריון בתוך העיר. שהיו מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה ואפריון של מעילים וטליתות מוקחות מקפות לה: מושל משלות. לתת אות אמתלא וטעם לחכמה לבסם בה בשערי בינה. כגון משלות שיעלין דאמר בסנהדרין (ף נח) כי הנה דריש ר"מ בפירקא וזה דריש תלתא שמעתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי: שנקנים. שוקדין על דלתות בית המדרש לילה ויום כדאמר ביבמות (ף טז) אבל מה אעשה שנשפי חשקה בתורה: תדרשנים. שהיה בקי בטעמי המקראות כדאמר לא וכויתו שתאמר יצאת מצרים בלילות עד שירשעה עד זומא (נקטין דף יב) בשל כבוד תורה. שהיה נותן לבו לדרוש כל קוצ וקוצ של כל אור, וכ"ש תבות יתרות ואותיות יתרות כגון בת וכת אני דורש (פסקין דף נא) וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבסלה אנשי מעשה. בטוח בחשיבותו ועושה מעשים מפקלים כדאמר בעשית (ף נה) נמטי שבורין יאמר לחמץ וירלוק ולעולם להביא זאבים בקרניהם: קטנותם של חסידים. שהיו החסידים הולכים וקלים והוא היה מקטנותיהם וסופו: ויו תחבקם. זה לא ידענא מאי היא: משפח ר"ג תוקן בשל כבוד התורה. במסכת מגלה (ף נה) אמר שעד שפוט הוא היה בריאתא מעל ולא היה למדין תורה אלא משפח המעל, שמת הוא ירד חלי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מן שם בשל ויו תחבקם. שהיה חכם ועשיר וכחנים רבים אוכלי על שלהם: וכני חורין. מקסין: חפ ראשם. שגברת די עני פנים ממוזרים שהם עשירים ואלו עניים: נדלדלו אנשי מעשה. אין חש להם: שני דורש. לישאל: ואין מבקש. עלהם רחמים: ואין חביא: התחילו החכמים ספריא. מלמדי תינוקות, שהם קטנים מן החכמים: קעמא דארעא. קעמא דארעא אולא

תופיע מאופל: לא ירד טל לברכה וניטל טעם פירות וכו': תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: מהרה בטהל טעם וריח, מעשר ביטל שומן דגן, רב הונא אשכח תומרתא דחוניתיא, שקלה, פרקה בסנהדרין. אהא רבה בריה, אמר ליה: מורחניא וריחא דחוניתיא. אמר ליה: בני, מהרה יש בה, יהבה גיהליה. אהא רבא בריה, שקלה, יהבה גיהליה. אמר ליה: בני, שמת את לבי והקמיתה את שני. היינו דאמר אינשי: רחמי דאבא, אבני. רחמי דבני, אבני דהווי ליה. רב אהא בר יעקב, איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה. כי גדל, אמר ליה: אשקין מין. אמר לו: לאו בריך אהא. והיינו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אהא: מתני' בפולמוס של אספסיוס גזרו על עטרת חתנים, ועל האירוס. בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרת פלות, ושלאל ילמד אדם את בנו ויוגית. בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא תפלה באפריון בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא תפלה באפריון בתוך העיר. משמרת ר' מאיר בטלו מושלי משלים. משמרת בן עזאי בטלו השקדנים. משמרת בן זומא בטלו תדרשנים. משמרת ר' עקיבא בטל כבוד התורה. משמרת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמרת ר' יוס' קטנתא פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו "קטנתא"? שהיה קטנתא של חסידים. משמרת ר' יוחנן בן זבאי בטל ויו תחבקם. משמרת רבן גמליאל תוקן בטל כבוד התורה, ומתה סהרה ופרישות. משמרת ר' ישמעאל בן פאבי בטלה ויו תהפונה. משמרת רבי בטל עגוה ויראת קמא: גמ' [תנו רבנן]: ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש בוש' חברים וכני חורין וחפו ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, ונכרו בעלי זרוע ובגלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים. ר' אלעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חבימאי למהו ספריא, וספריא בחנינא, וחנינא קעמא דארעא, ועמא דארעא אולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

אֵלֶּיָּהּ וְנָקְלָהּ. הולכים ונלקים: בעקבות הפשיה. בסוף הגלות לפני ביאת משיח: והיו ב'קור. שהכל עוסק במשפחות: ואין תוכחה. אין לה אדם שיכול להוכיח, שכלם נבשלים בחטאות ובשמועיות אומר לו אתה כמנוני: ובית הער. של חכמים יהיו לבית זנות, שכלל החכמים ואין לומר תורה, וראו חרב מאין איש, ובעלי זימה מתגוררים שם מפני שחזו לעיר יהו בתי מדרשות שלהם: גמ'.

שֶׁל מֶלֶךְ וְשֶׁל נָפְרִית. ענין עטרה עשין מאכן של מלך שהוא צלול כאבן הכולל וקורין שלימיא. ורובעין אותה כמין צירין בגפרית כשם שעושין בכלי זהב וקספ וקורין נאול"א: חילת. לישקיא כמין גמא אחר שמקשקש בו יחד פוסא. וזו של עגבל אחר שמקשקש בו לשיר בבית המשפחות: מנבורא. כך קורין אותו בלשון לעז טבור, והוא עשוי דפנותיו עגלות כעין נפה וקורשין דפנותיו חטיין של ברזל ושוטחין על פיו עור כשהוא לח ומוחה והוא מתיבש שם מאליה, וכשמכנין עליו במשל דק הוא מוציא סוף צלול, ויש אומקין שידעין להכות עליו מכה אחר מכה בסדר עד שנשמע כמין שיר. מיתלף במלך דחר פוסא. וזו של עגבל שעושין בבית משפחות דומה לו בקול, ואמרי למעבד ההוא דגור עזיה: קפאי. כלי מחזיק ג' לוגין: עיר של זהב. עטרה של זהב ועיר של זהב מוצרת עליה: כפה. כמו בוכב של צמר לכן מקורין פלטר"א: וחזרית המוקחות. טלית צבוגה שני ובו קבועין טסי וזהב עד שמעמידין אותה כמין כפה: אבל עושה הוא פריפרי. כמין כפה של מעגלי עץ כמו שאנו עושין, ותולין בה צניפין ורדידי וזהב כמו שאנו עושין חכמת יונית. לשון חכמה שמדברים בו בני קלטין ואין שאר העם מכירין בה מלכי בית חשמונאי. שני אחר שהיו מתקוטטין על המלוכה הורקנוס ואריסטובולוס: היה הורקנוס טבחין. צר על ירושלים והביא עמו חיל רומיים: משלשלים להם דינרי. כסף. כהן. מתרומות הלשכה לתמידים: היה שם וזן אחר. מבפנים: לעז להם. לאותן שבחזו: נעין צפריני ונרעויות. מחמת המלך

רש"י

שבקרה על חלול שמו: ועל אותה שנה שנינו כו'. שאותה שנה התירבו החילות את הורעים שסביבות מדינת ירושלים והצורך להביא אותה שנה את העמר מנגות צריפים, ובשאר השנים מצות העמר להביא מן הקרוב לירושלים דכתיב: ויחלל (מ) בקרמל תקריבו שהיה הנורע לח והקר מלא מקמו. וכשהוא בא מרחוק מתיבש ומתמעך ואין בר השכלת מלא מן הנרעין: לשון סודר. קרוב הוא ללשון ארמי, ואומר אני שזה לשון גמרת ירושלמי, ואמנות העולם קורין אותו לינ"א שוריי"א: או לשון יוני. שהיו קרובין לארץ זון, ולשון זון יפה מזה והיה לו לספר בו: מאי דכתיב. לא גרס אלא ר"ש קרא מקרא זה על עצמו ואמר שעליו לעולל את עניני בבדי יותר מן הכל: עוללה. מנולת את עניני: לנפשי. על נפשי מפני קורותי: מספר קומי. שערן שלפניו ומניח בלורית מאחוריו: מדרבי האמורי. שהן מניחין בלורית לשם עבודת בוכבים: נגנו ספר תורה. שהיה בעל הלכות מפי שמועה הרבה, וסדורות בפיו כאלו כתוב בספר בדאמר בסנהדרין (דף סח) הרבה תורה למדתי מרבותי, ולא עוד אלא שאני שונה שלשת אלקים הלכות בנטיעות קשואין ושלש מאות בביתך עזיה: עצה וסוף שבת. שהיה וזה בדרשות ובקי בהלכות ובתשובת האפיקורסים ולהבין ברמזיהם בדאמר' בפ"ק דהגניגה (דף סו) כי נח נפשיה אמרו ליה רבנן מאי תהוי עלן ממיינים, אמר להן אבדה עצה מבני ישראל נסרקה חכמה של עובדי בוכבים: ורועי תורה. עמק סכרא ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות היתרים ולשונות המשחנים במקרא: רבי אלעזר בן עזריה. עשירי תורה בדאמר' (פסוק דף טז) תריסר אלפי עגלי זהב מעשר מעשריה כל שתא: דאיכא אנא. שאני ענות:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

המוקחות, אבל עושה פפירית ותולה בה כל מה שירצה: שלא ילמד את בנו ויונית: תנו רבנן, פשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבחזין ואריסטובולוס מבפנים. בכל יום ויום היו משלשלין דינרים בקופה, ומעלין להן תמידים. היה שם וזן אחד שהיה מבוי בחכמת יונית, לעז להם בחכמת יונית, אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר, שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפריני, ונרעוץ ארץ ישראל ארבע מאות פרסה. אותה שעה אמרו: אורור אדם שיגדל חזירים, ואורור אדם שילמד לבנו חכמת יונית. ועל אותה שנה שנינו: מעשה ובה עומר מנגות צריפים, ושתי הלחם מפקעת עין סוכר, איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סודר למה? אלא, אי לשון הקודש אי לשון יונית. ואמר רב יוסף בבבלי לשון ארמי למה? אלא, או לשון הקודש או לשון פרסי. לשון יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד. וחכמת יונית מי אסירא? והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתיב "עני עוללה לנפשי מכל בנות עירי"? אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמה יונית, ולא גשתייר מהן אלא אני בןא, וכן אחי אבא בעסאי. שאני של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הוא, דתניא מספר קומי, הרי זה מדרבי האמורי. אבטולוס בן ראובן התירו לו לספר קומי, שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמה יונית מפני שקרובין למלכות: בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא פלה באפריון וכו': מאי מעמא? משום צניעותא: משמת רבן יוחנן בטלה החכמה: תנו רבנן: משמת ר' אלעזר נגנו ספר תורה. משמת ר' יהושע בטלה עצה ומחשבת. משמת ר' עקיבא בטלו ורועי תורה ונסתתמו מעינות החכמה. משמת ר' אלעזר בן עזריה בטלו עטרות חכמה, ש"עטרת חכמים עשרם". משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטנחא בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטנחא? שהיה מקטני חסידים. משמת בן ענאי בטלו השקדנין. משמת בן זומא בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי הוכפל צרות: משמת רבי בטלה עגלה ויראת חטא: אמר ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני עגלה, דאיכא אנא. אמר ליה רב נחמן לתנא: לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בה, ואז נודענה ארץ ישראל ארבע מאות פסחה מחמת חילול
כבוד שמים, אותה שעה ארבע חכמים, ארור אדם שיגדל חוירים,
וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית, ועל אותה שנה שבאו
הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, שנינו, מעשה וכן עומר
מנגות צריפים ושתי הלחם במקעת עין סוכר שהם מקומות
רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות
ירושלים.
מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יונית אסורה, והאמר רבי,
בארץ ישראל לשון סורסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון
הקודש, אי לשון יונית שהיא לשון צח ויפה ואילו לשון סורסי הוא
לשון עילג, ואמר רב יוסף, בבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא
או לשון הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי
מבואר בדברי רבי, שלשון יונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון
יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד שאמנם לשון יונית מותרת, אבל
חכמת יונית, שהיא שפת רמזים שהקרויים למלכות משתמשים בה,
אסורה.
שוב מקשה הגמרא, וחכמת יונית מי אסירא, והאמר רב יהודה
אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה
"עני עוללה לנפשי מכל בנות עיר" ליש להצטער לבכות ולנוול
את עיני יותר מכל משפחות עיר, אלא לרבים היו בבית אבא -
רבן גמליאל דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות
מהם למדו חכמת יונית, ולא נשתתף מהן אחר החורבן אלא אני
באן, וכן אחי אבא בעסיא, הרי שמונת ללמד חכמת יונית.
מתרצת הגמרא, שאני של בית רבן גמליאל דקרובין למלכות הוו
והיה להם צורך להשתמש בחכמת יונית לצורך ישראל, דתנאי, מי
שהוא מספר קומי - מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, הרי זה
מודין בלתי אסור. שהיו נוהגים לעשות כך לשם עבודה זרה, אולם
אכזריותם בן רבאון התיירו לו חכמים לספר קומי, לפי שהיה קרוב
למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התיירו להן ללמוד חכמת
יונית מפני שקרובין למלכות.
שנינו במשנה, בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא בלה באפריון
וכו' ושנינו שם שרבותינו התיירו גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי
מעמא התיירו רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום צניעותא -
שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי בבלה זוי ההקמה. תנו
רבנן, משמת רבי אליעזר בן הורקנוס, נגזר ספר תורה - שהיו
הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. משמת
רבי יהושע, בבלה עצה ומחשבה - שהיה זהיר בדרשות ובקי
בהלכות, ויודע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא,
בטלו זרועי תורה - עומק הסברא בתורה, ונסתתמו מעיינות
ההקמה - שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות
הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא.
משמת רבי אליעזר בן עזריה, בטלו עטרת חכמה - שהיה
עשיר מופלג, ש"עטרת חכמים עשרה". משמת רבי חנינא בן
דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטניא, בטלו
בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטניא, שהיה
מקטני וסופם של חסידים. משמת בן עזאי, בטלו השקרנין.
משמת בן זומא, בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן
גמליאל, עלה גובאי רבני צרות. משמת רבי, והובטלו צרות.
שנינו במשנה, משמת רבי, בטלה ענה ויראת חטא. אמר ליה רב
יוסף לתנא השונה את המשנה, לא תיתני במשנתך ענה, דאיכא
אנא - שהרי יש אותי, שאני עני. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא
תיתני במשנתך ויראת חטא, דאיכא אנא - שהרי יש אותי, שאני
ירא חטא.

אולא ודלדלה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל לישראל
ואין מכבש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים.
בעקבות משיחא חוצפא יסנא - לקראת ביאת המשיח תרבה
החוצפה בעולם, ויזקך ואמיר - היוקר יגדל, הנפח תתן פריה והיין
למרות כן ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, ומלכות תהפך
למינות, ואין תובחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של
החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום
שמתאספים בו בעלי זממה, והגליל, שהיה שם תלמידי חכמים
וחסידים יתרח, והבבל יושם - יהיה שמם, ואנשי הבבל - אנשי
גבול ארץ ישראל יסוככו מעיר לעיר, ולא יחוננו - אין מי שיחון
אותם, וחכמות סופרים תפסח - יהיה לבזה, ויראי חטא ימאסו,
והאמת תהא נעדרת, נערים פני ילמינו ונשים נעמדי מפני
קטנים, "בן מנוול אב, בת קמה באמה לחרפה ולבישה, בלה
בחתמה, אויבי איש אנשי ביתו", פני הדור בפני הכלב - שתהיה
עזות ולא יתביישו זה מזה, הן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש
לנו להשען, על אבינו שבשמים.
(גמרא) אמר רבי, מה שגזרו על עטרת חתנים, לא שנו, אלא
עטרה של מלח ונפרית - העשויה מאבן מלח, או מכסף וזהב,
ומציינים אותו בגפרית, אבל עטרה של הדם ושל וורד מותר.
ושמואל אומר, אף עטרה של הדם ושל וורד אסור, אבל של
קנים ושל חילת - צמח כמין גומא הגדל במים מותר. ולוי אמר,
אף עטרה של קנים ושל חילת אסור, וכן תני לוי במתניתיה -
וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של קנים ושל חילת אסור.
שנינו במשנה, בפולמוס של אספסינוס גזרו על וכו' ועל האירוס.
שואלת הגמרא, מאי אירוס. אמר רבי אליעזר, מבטל דחד פומא
- פעמוני שיש בעינבל אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת
הגמרא, רבה בר רב הונא עבד ליה לגריה מנבדא - עשה לבנו
מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיע בו צליל של שיר, אתא אבבה
תבדיה - בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך אמר
ליה רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כי מיחלף במבטל
דחד פומא שהוא האירוס שנאסר, מפני שקולו דומה, אלא, ויל
עבד ליה תוף אפומא דחצבא - על פי חבית או אפומא דקפיא
- על פי כלי ששמו קפיא שמכיל שלשה לוגים, ובכך לא יתחלף
באירוס.
שנינו במשנה, בפולמוס של מיטום גזרו על עטרות בלות וכו'.
שואלת הגמרא, מאי עטרות בלות. אמר רבה בר רב הונא אמר
רבי יוחנן, עיר של זהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב
מציירת עליה. תנאי נמי הכי, איהו עטרת בלות עיר של זהב,
אכל עושה אותה כיפה של מילת - כמין כובע של צמר נקי.
תנא בברייתא, אף על חופת חתנים גזרו. מבארת הגמרא, מאי
חופת חתנים, והורית המוהקבות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים
בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תנאי נמי הכי, אלו
הן חופת חתנים שאסורות, והורית המוהקבות, אכל עושה
פפירית - עיגולים מעץ כמין כיפה, ותולח בה כל מח שרצה כגון
רצועות של זהב.
שנינו במשנה, ושלא ילמד את בנו יונית. תנו רבנן, בשצרו מלכי
בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה חורקנוס מבחין לחומה,
וארסמובלום מבפנים, בכל יום היו מושלשלין אלו שבפנים
דינרים בקופה מתרומת הלשכה, ומעלין להן אלו שבחוץ טלאים
לצורך תמידים, היה שם גזן אחד שהיה מביד בחכמת יונית,
לעז להם לאותם שבחוץ בחכמת יונית באופן שאין הכל מבינים,
אמר להן, כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר
שלישלו להם אותם שבפנים דינרים בקופה, והעלו להם אותם
שבחוץ חויר במקום טלה. בין שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו

נביאים – ישעיה פרק כו

ישעיה פרק כו טז-כא

טו יהוה בצר פקדון צקון לחש מוסרך למו: ז כמו הרה תקריב ללדת תחיל תועק ברחליה בן היינו מפניך יהוה: יח הרינו חלנו כמו ילדנו רוח ישועת בל נעשה ארץ וכל יפלו ישיב תבל: יט יחיו מתוך נבלתי יקומון הקיצו ורגנו שכנו עפר כי טל אורח סלך וארץ רפאים תפיל: (פ) כ לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך בערך חבי כמעטרגע עד יעבור יעברו: כא פיהנה יהוה יצא ממקומו לפקד עון ישוב הארץ וגלתה הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרגיה: (פ)

רש"י

זו חילוף למה שכתוב למעלה רפאים כל יקומו אבל אלו יקומון: הקיצו ורגנו. כל זה יאמר להם הקב"ה הקיצו ורגנו ל' ציווי הוא זה: כי טל אורות טליך. כי נאה לך לעשות כן שיהא טל תורתך ומצותך להם טל של אור: וארץ רפאים תפיל. ולא רץ ולעפר תפיל את ארץ רפאים שריפו ידיהם מתורתך: רפאים תפיל. לפי שאמר וכל יפלו יושבי תבל חוזר ואומר אתה הפילים כי אין בצדקותינו כדי להפילים: (כ) לך עמי בא בחדריך. תשובה זו השיבהו לנביא לך עמי בא בחדריך בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ד"א התבונן על מעשיך בחדרי לבך כך דרש רבי תנחומא: וסגור. דלתך בערך. ת"י עבד לך עובדין טבין דיגנון עלך ורבי תנחומא דרש סגור דלתי פין שלא תהרהר אחר מדת הדין: חבי. התחבאי מעט עד יעבר זעם כי אמת אפקוד על שונאיך: (כא) כי הנה ה' יוצא וגו'. ממדת הרחמים למדת הדין: יושב הארץ. הוא הר שער: על הרגיה. שהרגו בישראל:

(טז) ה' בצר פקדון. אינם מהרהרים אחר מדותיך: צקון לחש. שפך שיח ותפלה: מוסרך למו. בהיות מוסר יסוריך באין עליהם וכך היא תפלתם: (יז) כמו הרה תקריב ללדת וגו'. כן היינו מפניך, רואים אנו צרות מתחדשות וסבורים אנו שהם מיני סימני ישועה וגאולה לפי שאנו מובטחים ליגאל מתוך צוקה וצרה כיולדה זו שהם מיני סימני ישועה וגאולה: מפניך. מפני גזירותיך: (יח) הרינו חלנו. חיל כיולדה כאלו ילדנו כאלו קרובים אנו להגאל והוא רוח ואין ישועה: ישועות כל נעשה ארץ. ככל סבלינו וצרתנו אין אנו מכינים לנו ישועה: וכל יפלו. ואין נופלין העמים שהם יושבי תבל שכבשו ומלאו את הארץ ויונתן תרגם כל יפלו ל' ונפלינו אני ועמך (שמות לג) אין יושבי תבל יכולין לעשות פלא: (יט) יחיו מתוך. כאן התפלל שיחיו הצדיקים בבקשה ממך יחיו אותן שמומתין עליך יצא דבר מלכות מלפניך לומר נבלתי יקומון נבלות עמי שנבלו עצמן עלי להם תהי תקומה

מצודת ציון

(טז) פקדון. ענין זכרון כמו וה' פקד את שרה (בראשית כא): צקון. מל' יציקה ושיפכה ויאמר כן על הרבות הפלל וכן ישפוך שיחו (תהלים קב): לחש. ר"ל תפלה הנאמרה בלחש ובקול נמוך: מוסרך. משפט יסורין: למו. להם: (יז) תחיל. מל' חיל וחלחלה: בחבליה. הם מכאובי הלידה כמו שמה חבלתך אמך (ש"ה ח): מפניך. ענין כעס וזעם כמו פני ה' חלקם (איכה ד): (יח) הרינו. מל' הריון: חלנו. מל' חיל וחלחלה: (יט) נבלתי. אף גוף הצדיק ההומת יקרא נבלה כמו את נבלת איש האלהים (מ"א יג): הקיצו. ענין הערה כמו לא הקיץ הנער (מ"ב ד): אורות. הוא שם צמח מה כמו ללקט אורות (שם): רפאים. כן יקראו המתים על כי נרפו ונחלשו ע"י המיתה: (כ) בערך. כנגדך. חבי. מלשון מחבואה ומסתור: זעם. כעס: (כא) לפקוד. ענין זכרון: וגלתה. ל' גלוי:

מצודת דוד

(טז) בצר. בעת בוא צרה עליהם זכרו כך ודורשים אליך בתפלה: צקון לחש. שפיתת תפלה מצויה ביניהם כאשר בא להם מוסרך: (יז) כמו הרה. ר"ל וכה יאמרו בתפלתם הנה כמו אשה הרה אשר תקריב ללדת שאז תאחזה חלחלה ותזעק בעבור ייסורי חבלי הלידה כן היינו גם אנחנו חלים ורועדים מפני זעמך: (יח) הרינו חלנו. לפי שאנו מובטחים להגאל אחז במשל מאשת לידה שיש לה צער הריון וחיל הלידה ויולדת רוח בעלמא שאין לה במה להתנחם על הצער שסבלה ור"ל יאמרו בתפלתם הלא דמינו לאשת לידה כזאת כי סבלינו קושי השעבוד ואין במה להתנחם כי עדיין לא נעשה ישועה בארץ ועדיין לא נפלו הכשדים שכבשו ומלאו פני תבל: (יט) יחיו מתוך. אמר דרך תפלה ובקשה קרב יום יעמדו בתחיה אלו המומתים על קדוש שמך: נבלתי יקומון. יצא דבר מלכות מלפניך לומר נבלתי יקומון ר"ל נבלת עמי שנבלו עצמן עלי יקומון בתחיה ואתם שוכני עפר הקיצו משינת המיתה ושכחו

לה: כי טל. כי טל התחיה שאוריד עליך יהיה כטל היורד על הצמחים שמגדל אותם כן יחיו המתים על ידי טל תחיה: וארץ וכי. הארץ תפיל ותשליך לחוץ את המתים הקבורים בה: (כ) לך עמי. מאמר הנביא בדרך משל בוא בחדרך וסגור הדלת בערך שלא יוכל לבוא מי אצלך לעשות עמך רעה וסתרי כשיעור רגע מועטת עד אשר יעבור הזעם ותלך לו. ורוצה לומר סתרי עצמך במסתור תשובה ומעשים טובים להגן עליך מזעם הצרות שיבואו קודם בוא הגאולה: (כא) יוצא ממקומו. הוא ענין משל וכמ"ש יוצא ה' ונלחם בגוים (זכריה יד): לפקוד. לזכור עון יושב הארץ על היושב בה לשלם גמול המפעל: וגלתה. הארץ תגלה את הרים על ההררים הנקברים בה:

איוב פרק ב ד-יג

ד וַיַּעַן הַשָּׁמַיִן אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר עוֹר בְּעֶד־עוֹר וְכָל־אֲשֶׁר לֹא־ישׁ יתֵּן בְּעֶד נַפְשׁוֹ: ה אוֹלָם שְׁלַח־נָא יָדְךָ וְגַע אֶל־עֲצָמוֹ וְאֶל־בְּשָׁרוֹ אִם־לֹא אֶל־פָּנֶיךָ יִבְרַכְךָ: ו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁמַיִן הֲנִי בִידְךָ אֶת־נַפְשׁוֹ שָׁמֹר: ז וַיֵּצֵא הַשָּׁמַיִן מֵאֵת פְּנֵי יְהוָה וַיָּד אֶת־אִיּוֹב בְּשַׁחֲוִי רָע מִכַּף רִגְלוֹ (עד) וַעַד קִדְקִדּוֹ: ח וַיִּקְחֵלּוּ חֲרָשׁ לְהַתְגַּדֵּר בּוֹ וְהוּא יָשָׁב בְּתוֹךְ־הָאָפֶר: ט וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ עֲדָךְ מַחְזִיק בְּתַמְתְּךָ בְּרָד אֱלֹהִים וְמָת: י וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ כְּדָבָר אַחַת הִנְבָּלוֹת תִּדְבְּרִי גַם אֶת־הַטּוֹב נִקְבַּל מֵאֵת הָאֱלֹהִים וְאֶת־הָרָע לֹא נִקְבַּל בְּכָל־זֹאת לֹא־חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו: (פ) יא וַיִּשְׁמְעוּ שְׁלֹשָׁת י רְעֵי אִיּוֹב אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת הַבָּאָה עֲלָיו וַיָּבֹאוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ אֵלָיו הַתִּימְנִי וּבִלְדָד הַשּׁוּחִי וְצוֹפָר הַנַּעֲמָתִי וַיֹּעֲדוּ יַחְדָּו לָבֹא לְגוֹדֵלּוֹ וּלְנַחֲמוֹ: יב וַיֵּשְׂאוּ אֶת־עֵינֵיהֶם מִרְחוֹק וְלֹא הִכִּירוּהוּ וַיֵּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ וַיִּקְרְעוּ אִישׁ מְעִלָּו וַיִּזְרְקוּ עָפָר עַל־רֹאשֵׁיהֶם הַשְּׁמִימָה: יג וַיֵּשְׁבוּ אֹתוֹ לָאָרֶץ שִׁבְעַת יָמִים וַשְּׁבַעַת לַיְלֹת וַאֲיִן־דָּבָר אֵלָיו דָּבָר כִּי רָאוּ כִּי־גָדַל הַכָּאֵב מְאֹד:

רש"י

גורר ברי"ש אינו אלא לשון סחיבה כמו גורר אדם מטה וספסל: (ט) מחזיק. אוחז: ומות. לשון ציווי, כמו ומות בהר (דברים לב): (י) גם. לא די שבראנו אלא גם את הטוב נקבל ואת הרע לא נקבל בתמיה: בשפתיו. אבל בלבו חטא: (יא) רעי איוב. אוהביו: לנוד. כמו מי ינוד לך (ישעיה נא) לא תנודו לו (ירמיה טו): (יב) ולא הכירוהו. כי נשתנו פניו מחמת הייסורין: השמימה. כלומר למעלה מראשיה' (הרבה) והוא היה להם מנהג אבל: (יג) לארץ. על הארץ לצער בצער:

(ד) עור בעד עור. אבר בפני אבר כן דרך בני אדם כשרואה החרב באה על ראשו מגין בזרועו לפניו וכ"ש כל אשר לאיש בממון יתן: בעד נפשו. בפני נפשו להגין לפי שזה יודע בנפשו שנתחייב לפיכך אינו מצטער על ממונו: (ה) אולם. אבל: אם לא. תראה בו מיד שעל פניך יברכך: (ו) אך את נפשו שמור. שלא תצא, מכאן אמרו חכמים קשה היה צערו של שטן יותר משל איוב כאומר לחבירו שבור חבית זו ושמור יינה: (ח) להתגדר בו. בדלי"ת כתוב ולשון משנה היא גורדו ומעמידו על גלדו אבל

מצודת ציון

(ז) מכף רגלו. כמו שנקרא תוך היד כף כן נקראה תחתית הרגל: קדקדו. הוא אמצעית הראש מקום יחולק שם השער אילך ואילך: (ח) להתגדר. ענין חיכוך ובדרז"ל גורד כדרכו ואינו חושש (שבת קמז): (ט) ברך. לשון כינוי כלפי מעלה: (י) הנבלות. פחותות וגרועות: (יא) ויועדו. מלשון וועד ואסיפה:

מצודת דוד

(ד) עור בעד עור. ר"ל ק"ו הדברים אם דרך אנשים לתת עור בעד עור שאם יבוא מי להכותו בעור פניו הלא ישים ידו על פניו לקבל ההכאה בעור היד ואם כן הוא במקצת גופו אל קצתו כ"ש הוא שיתן האיש את כל אשר לו בעד נפשו וכאומר הנה איוב יחשוב פן נגזר עליו המיתה ונאבד כל אשר לו תמורת נפשו ויעמד חי ולזה מקבל בסבר פנים יפות: (ה) אל עצמו ואל בשרו. במכאובי הגוף עצמו הקשה מאבדן הבנים והעושר: אל פניך. כמו על פניך ור"ל בעבור כעסך יגדף כלפי מעלה: (ו) הנה הוא בידך להכותו בעצמו ובבשרו להכאיבו אך שמור את נפשו לבל תצא מגורל הכאב: (ז) ויצא. להכות את איוב: בשחין רע. הכואב ביותר: מכף רגלו וכו'. ר"ל בכל שטח הגוף: (ח) ויקח לו חרש. איוב לקח בידו שברי חרס לחכך בהם מקומות השחין: בתוך האפר. לקרר חמימות השחין: (ט) עורך. עדיין אתה מחזיק בתמימתך וכאלו אמרה אל תחזיק עוד אלא ברך את ה' ובעוון זה תמות מיד והנה טובה לך משתחיה ביסורים מכאיבים כאלה: (י) כדבר וגו'. תדברי. כדבר אחת מנשי הנבלות: גם את הטוב. ר"ל אם אמנם שדי הרע לנו הנה עוד יבוא מועד אשר נקבל גם את הטוב ולא נוסף לקבל עוד את הרע: בכל זאת. עם כי נלקה בגופו ומצא מסית מ"מ לא חטא בשפתיו לברך את ה' כאשר הסיתתו אשתו: (יא) וישמעו. מן המספרים: איש ממקומו. כ"א בא ממקומו אל מקום איוב ובהיותם שם נאספו יחד לבוא אל איוב הביתה לנודד עליו בראש וכדרך המיצר בצרת האוהב ואף לנחמו בדברי תנחומין: (יב) ולא הכירוהו. כי נשתנה מאור פניו בעבור רוב הצרות והמכאובות: ויקרעו איש. כל אחד קרע מעילו וזרקו עפר למעלה מראשיהם לאויר השמים כי כן היה להם מנהג אבלות וצער: (יג) לארץ. על הקרקע לצער בצער: ואין דובר. אין מי בהם דובר אליו דבר כי ראו אשר גדל הכאב מאד ולא מצאו עדיין מקום לנחמו:

מסכת דמאי פרק שלישי משנה א

ה רבי מאיר אומר: את שדרכו להמדר בגסה, ומדרו בדקה – טפלה דקה לגסה; את שדרכו להמדר בדקה, ומדרו בגסה – טפלה גסה לדקה. איזו היא מדה גסה? פיבש שלשת קבין, ובלח דינר. רבי יוסי אומר: סלי תאנים, וסלי ענבים, וקפות של ירק – כל זמן שהוא מוכרן אכסרה, פטור.

פרק שלישי

א מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. רבן גמליאל היה מאכיל את פועליו דמאי. גבאי צדקה – בית שמאי אומרים: נותנין את המעשר לשאינו מעשר, ואת שאינו מעשר למעשר; נמצאו כל האדם אוכלין מתקן. וחכמים אומרים: גובין סתם ומחלקין סתם, והרוצה לתקן יתקן.

פירוש ברטנורא

ה את שדרכו להמדר בדקה ומדרו בגסה. גרסינן: טפלה דקה לגסה. ופטור כשהוא מוכר בגסה, ולא אמרין כיון דדרכו למוד בדקה חייב אף כשמדרו בגסה: ובלח דינר. מדה שיש בה מה שהוא שוה דינר. לפי שלא היתה מדה דיונה ללח שהשער משתנה תמיד לכך שיערו בדמים: אכסרה. לא במדה ולא במשקל אלא לפי האומדן, פטור דהוי כמוכר בגסה. ואין הלכה כר' יוסי:

ג א מאכילין את העניים דמאי. אפילו הן חברים וצריך להודיען והרוצה לעשרן יעשרן: ואת האכסניא. חיל של מלך ישראל העובר ממקום למקום ומוטל על בני המקום לפרנסם, מאכילין אותם דמאי. בזמן שהיא עוברת אבל לנו שם בלילה חייבין לתקן: רבן גמליאל היה מאכיל את פועליו דמאי. עניים היו. ואין הלכה כר"ג. דכיון דחייב במזונותיהן נמצא פורע את חובו בדמאי: ואת שאינו מעושר למעשר. ונותנין לו ביותר מכדי מעשרותיו ונמצאו כל האדם אוכלים מתוקן. וב"ש למעמיהו דאמרי אין מאכילין את העניים דמאי: והרוצה לתקן יתקן. שלא הותר הדמאי לעניים אלא כשאוכלין אכילה אחת אצל בעל הבית אבל הפירות שיבואו לידם חייבים הם לעשרן דמאי. דיקא נמי דקתני מאכילין את העניים דמאי ולא תני העניים אוכלין דמאי. כ"כ הרמב"ם:

משניות מבוארות – קהתי

שמותר להאכילם דמאי (דש"י ברכות מ, א); ויש מפרשים שהתירו לעניים אכילת דמאי כדי להקל עלינו את הצדקה (רמב"ם); ואת האכסניא מאכילים דמאי – יש מפרשים: האכסניא – חיילי המלך העוברים ממקום למקום ומוטל על בני המקום לפרנסם, והרי הם כעניים הואיל ואינם בבתיהם (דש"י); ויש מפרשים: האכסניא – האורחים, וכשם שהקלו חכמים לעניים משום מצוות צדקה, כך התירו דמאי לאורחים לחיזוק מצוות האכסניא, כדי להקל על בעלי האכסניא (רמב"ם). הלכה זו שבמשנתנו – מחולקים בה הבבלי והירושלמי, שלפי הבבלי (ברכות מ, א ועוד) מותר לעניים לאכול דמאי, ואינם צריכים לעשרו, אבל לפי הירושלמי צריכים העניים לעשרו, ונחלקו שם אמוראים בפירוש המשנה: אחד אומר, שמדובר כאן בעניים "חברים", וצריך להודיע להם שהוא דמאי, שיעשרו בעצמם, אבל לעניים עמי הארץ אין לתת דמאי. ואחד אומר, שמשנתנו מדברת בעניים עמי הארץ, שאם אתה אומר בעניים "חברים", נמצאת נועל דלת בפני עמי הארץ, שלא ירצה אדם לתת אוכלים לעני עם הארץ, שהרי בשביל חבר אינו צריך לתקן את האוכלים שנותן לו, ואילו בשביל עמי הארץ הוא צריך לתקנם, כלומר שלדעה זו אפילו לעניים עמי הארץ מותר לתת דמאי, אלא שמכל מקום צריך להודיעם, שמה יימצא ביניהם אחד שהוא מעשר. כן נחלקו גם בענין "האכסניא" (עיין שם). הרמב"ם פוסק: "מותר להאכיל את העניים ואת האורחים דמאי, וצריך להודיעם; והעני עצמו והאורח, אם רצו לתקן, מתקנים" (הל' מעשר י, יא). רבן גמליאל היה מאכיל את פועליו דמאי – לפי שהיו עניים. ואין הלכה כמותו. שהאיל והוא חייב לתת להם מזונות, נמצא פורע חובו בדמאי, וזה אסור. ויש מפרשים, שאף רבן גמליאל לא היה מאכילם אלא סעודה שאינו חייב לתת להם, וכיון שנתנה להם בתורת צדקה, לפיכך מותר היה להאכילם דמאי. גבאי צדקה – שגובים צרכי מזון מבני העיר, בית שמאי אומרים: נותנין את המעשר – מה שגבו מהנאמנים למעשרות, לשאינו מעשר – לעני עם הארץ החשוד שלא לעשר, ואת שאינו מעשר – מה שגבו מאנשים שאינם נאמנים למעשרות, שהוא דמאי, נותנים למעשר – לעני "חבר" המעשר, ומוסיפים לו מעט כדי המעשר, שלא יפסיד (ירושלמי); נמצאו כל האדם אוכלין מתקן – בבבלי מבואר טעמם של בית שמאי, שחולקים הם על תנא קמא וסוברים, שאין מאכילים את העניים דמאי. אבל יש מפרשים על פי הירושלמי, שאמנם מודים הם ברישא שמאכילים את העניים דמאי, לפי שמדובר

באור משנה ה

במשנה הקודמת למדנו, שהקמענאי, המוכר במידה דקה, חייב לעשר דמאי, והסיטנאי, שהוא מוכר במידה גסה, פטור מלעשר דמאי. משנתנו מביאה דעת רבי מאיר, שאנו הולכים תמיד אחר דרך המדידה של הדבר הנמכר, ואפילו אם נמדד לפעמים שלא כדרכו דינו כמו שנמדד תמיד.

רבי מאיר אומר: את שדרכו להמדר בגסה – דבר שדרכו להימכר במידה גסה, כגון תבואה, ומדרו בדקה – ומכרו פעם במידה קטנה, טפלה דקה לגסה – ודינו כאילו נמדד במידה גסה ופטור מלעשרו דמאי. את שדרכו להמדר בדקה – דבר שרגילים למכרו במידה קטנה, כגון קטניות (ירושלמי), ומדרו בגסה – ואירע שמכרו במידה גסה, טפלה גסה לדקה – ודינו כאילו נמדד בדקה, וחייב לעשרו משום דמאי. בארנו את המשנה לפי גירסת הרמב"ם (שהיא גם גירסת התוספתא והתלמוד בירושלמי), ולפי פירושו חולק כאן רבי מאיר על החכמים שבמשנה הקודמת, שכן חכמים הולכים אחר המדידות, שהמוכר במידה גסה, אפילו דבר שדרכו להימכר במידה קטנה, פטור מלעשר דמאי; וכן להיפך, המוכר במידה קטנה חייב לעשר דמאי; ואילו רבי מאיר הולך אחר הדבר הנמכר, כמו שבארנו למעלה. אבל יש גורסים במשנתנו (ברטנורא; דש"י): את שדרכו להימדר בדקה ומדרו בגסה, טפלה דקה לגסה – כלומר שרבי מאיר אינו בא לחלוק על המשנה הקודמת, אלא בא להוסיף, שהולכים תמיד אחר המדידה, ואפילו דבר שדרכו להימכר במידה דקה, אם מדרו בגסה, דינו כסיטנאי, ופטור מלעשר דמאי; וכן להיפך. איזו היא מדה גסה – איזו מידה נקראת "מידה גסה"? פיבש – תבואה ובפירות, שלשת קבין – חצי סאה (כ"ב ליטרם), ובלח – כגון ביין ובשמן, דינר – מידה הנמכרת בשווה דינר. רבי יוסי אומר: סלי תאנים, וסלי ענבים, וקפות של ירק – המוכר כל אלו, כל זמן שהוא מוכרן אכסרה – באומדן, לא במידה ולא במשקל ("אכסרה" – מלה יוונית, ומובנה: בלי מדידה); ויש מפרשים "אכסרה" – שאין במכירתו לא ריווח ולא הפסד, פטור – מלעשרם דמאי, שדינו כמוכר במידה גסה. – הרמב"ם פוסק שהוא חייב במעשר דמאי, שלא כרבי יוסי; אבל הדאב"ד משיג עליו (עיין הל' מעשר יא, ד).

באור משנה א

מאכילין את העניים דמאי – הואיל ורוב עמי הארץ מעשרים הם, ותקנת דמאי אינה אלא חומרה בלבד, לכן הקלו חכמים בעניים

ב הַרְוֵצָה לַחֲזוּם עָלֵי יָרֵק לְהַקֵּל מִמָּשָׂאוֹ, לֹא יִשְׁלַךְ עַד שְׂעִיעֶשֶׁר. הַלּוֹקֵחַ יָרֵק מִן הַשּׁוּק וְנִמְלָךְ לְהַחְזִיר, לֹא יַחְזִיר עַד שְׂעִיעֶשֶׁר, שְׂאִינוֹ מִחֹסֶר אֶלָּא מִנֵּן. הִיא עוֹמֵד וְלוֹקֵחַ וְרָאָה טַעַן אַחֵר יָפָה מִמֶּנּוּ, מִתֵּר לְהַחְזִיר, מִפְּנֵי שְׂלֵא מִשָּׂה.

ג הַמוֹצֵא פְרוֹת בְּדֶרֶךְ וְנִמְלָךְ לְהַצְנִיעַ – לֹא יַצְנִיעַ עַד שְׂעִיעֶשֶׁר. וְאִם מִתְחַלֶּה נִמְלָךְ בְּשִׁבְלִי שְׂלֵא יֵאבְדוּ, פְּטוּר. כֹּל דֶּבֶר שְׂאִין אֶדָם רִשְׁאִי לְמִכְרוֹ דְּמָאִי, לֹא יִשְׁלַח לְחִבְרוֹ דְּמָאִי. רַבִּי יוֹסִי מִתֵּר בְּדָאִי, וּבִלְבָד שְׂיֻדִּיעֵנּוּ.

ד הַמוֹלִיךְ חֲטִים לְטוֹחַן בּוֹתִי אוֹ לְטוֹחַן עִם הָאָרֶץ – בְּחֻזְקָתָן לְמַעֲשָׂרוֹת וְלִשְׂבִיעִית; לְטוֹחַן נָכְרִי – דְּמָאִי.

פירוש ברטנורא

ב לַחֲזוּם. לַכּוֹרֵת וּלְחֹתֵךְ וְאִין לוֹ דּוּמָה בְּמִשְׁנָה: לְהַקֵּל מִמָּשָׂאוֹ. שְׂלֵא יִכְבֵּר עָלָיו: לֹא יִשְׁלַךְ עַד שְׂעִיעֶשֶׁר. שְׂמָא יִצְמָא עִם הָאָרֶץ וַיֵּאבֵל אוֹתָם כְּשֵׁאִינִם מִתּוֹקֵינִם וְנִצְמָא נוֹתָן מְכֻשָׁל. וְהֵי מוֹלֵי בִירָק הֵנְאֵנֵךְ דָּאִי בְּשֵׁלֵא נִאֲגֵד אֲכִיתִּי לֹא אֲתַחֲבִיב בְּמַעֲשֶׂר: הַלּוֹקֵחַ יָרֵק מִן הַשּׁוּק. וְנִמְלָךְ אֲגוּדוֹת יָרֵק בִּירוֹ שְׂשׁוּמָתָן יִדְוֶעָה כִּךְ וְכִךְ אֲגוּדוֹת בְּפִרוּטָה וְלֵאחֵר שְׁנִמְלָךְ נִמְלָךְ עֲלֵיהֶן לְהַחְזִיר לְמוֹכֵר: לֹא יַחְזִיר עַד שְׂעִיעֶשֶׁר. וְיִתֵּן לוֹ דְּמֵי הַמַּעֲשֶׂר שְׂהוּא מִפְּרִישׁ, דְּמִכִּי אֲנִבְדִּיהוּ נַעֲשׂוּ שְׁלוֹ וְנִתְחַבֵּיב עֲלֵיהֶן לַעֲשׂוֹן: שְׂאִינוֹ מַעֲוֶשֶׁר אֶלָּא מִנֵּן. הָאִי מַעֲוֶשֶׁר הוּא פִּירוּשָׁא מִחוּסֶר, כְּלוּמַר כִּבֵּר קֵנָה אוֹתָם בְּהַגְבָּהָה וְלֹא הִיא מִחוּסֶר אֶלָּא לְמִנּוּתָן שְׂכֵבֵר הִיא יִדְוֶעַ כִּךְ וְכִךְ אֲגוּדוֹת בְּפִרוּטָה: הִיא עוֹמֵד וְלוֹקֵחַ. וְלֹא נִמְלָךְ בִּירוֹ וְלֹא תְּגִיבָהּ: טוֹעֵן אַחֵר. מִשְׂאֵי אַחֵר שֶׁל יִרְקוֹת:

ג לֹא יַצְנִיעַ עַד שְׂעִיעֶשֶׁר. דָּאִסוּר לְהוֹצִיא מִירוֹ דְּבֵר שְׂאִינוֹ מִתּוֹקֵן: שְׂלֵא יֵאבְדוּ. לֹא נִתְּבוּן לִכּוֹת בָּהֶן: שְׂאִין אֶדָם רִשְׁאִי לְמִכְרוֹ דְּמָאִי. כֵּנֵן בְּמִדָּה דְּקָה דְּאִמְרִינֵן בְּפִירְקֵן דְּלַעֲלִי: לֹא יִשְׁלַח לְחִבְרֵי דְּמָאִי. בְּדָקָה, אֲבָל שׁוֹלֵחַ לוֹ בְּנִסָּה כִּיֹּן שְׂרִשְׁאִי לְמוֹכְרוֹ בְּנִסָּה: רַבִּי יוֹסִי מִתֵּר. לְשִׁלּוֹחַ לְחִבְרוֹ וְדָאִי אֲפִילוּ בְּדָקָה, וּבִלְבָד שְׂיֻדִּיעֵנּוּ. וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסִי שְׂבִדְמָאִי אֲסוּר בְּדָקָה. וְאִין הִלְכָה כְּרִבִּי יוֹסִי:

ד לְטוֹחַן בּוֹתִי. לְכּוֹתִי שְׂשׁוּמָתָן תְּבִיבָהּ: הִיא הֵן בְּחֻזְקָתָהּ, דְּלֹא חֲשִׁידִי שְׂמָא חֲחִלְפִי אֵלּוֹ הַמִּתּוֹקֵינִם בְּאֲחֵרִים שְׂאִינִן מִתּוֹקֵינִן: לְטוֹחַן עוֹבֵד כּוֹכְבִּים דְּמָאִי.

משניות מבוארות – קהתי

כִּךְ שְׂלֵא לֵאכֻלָּם אֶלָּא לְהַצְנִיעַם (לְהַטְמִינֵם), לֹא יַצְנִיעַ – אֵת הַפִּירוֹת, עַד שְׂעִיעֶשֶׁר – אוֹתָם, שְׂכִינֵן שְׁנִמְלָךְ לְאוֹכֻלָּם, זָכָה בָּהֶם, וְחַיִּיב לַעֲשֶׂרָם, שְׂאִסוּר לוֹ לְהוֹצִיא מִתַּחַת יָדוֹ דְּבֵר שְׂאִינוֹ מִתּוֹקֵן, שְׂמָא יִצְמָא אַחֵר וַיֵּאכֻלָּם מְבִלִּי לַעֲשֶׂר; וְכֵל שְׂכָן אִם יֵאכֻלָּם בְּעַצְמוֹ, שְׂאִסוּר לוֹ לֵאכֻלָּם עַד שְׂעִיעֶשֶׁר. וְאִם מִתְחַלֶּה נִמְלָךְ בְּשִׁבְלִי שְׂלֵא יֵאבְדוּ – וְלֹא הַתְּכוּנִן לְזִכּוֹת בָּהֶם וְלֵאכֻלָּם, פְּטוּר – מִלַּעֲשֶׂרָם, שְׂכָתוֹב (דְּבוּרֵי יֵד, כֵּב): "עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֵרַעךָ", וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים: מִשְׁלַךְ אֲתָה מַעֲשֶׂר וְאִין אֲתָה מַעֲשֶׂר מִשֵּׁל אַחֲרֵיהֶם. כֹּל דֶּבֶר שְׂאִין אֶדָם רִשְׁאִי לְמִכְרוֹ דְּמָאִי – כִּגּוֹן שְׂמוֹכְרִים אוֹתוֹ בְּמִידָה דְּקָה (עֵינִן לְמַעֲלָה ב, ד-ה), לֹא יִשְׁלַח לְחִבְרוֹ דְּמָאִי – בְּמִתְנָהּ, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין כֵּאֵן אוֹתָם חֲשָׁשׁוֹת שִׁישׁ בְּמִכְרֵהָ (עֵינִן בְּבִיאורָנוּ שֵׁם), מְכָל מְקוֹם לֹא רְצוֹ חֲכָמִים לְחַלֵּק בֵּין מִכְרֵהָ לְמִתְנָה. רַבִּי יוֹסִי מִתֵּר בְּדָאִי – מִתֵּר לְשִׁלּוֹחַ לְחִבְרֵי טַבֵּל וְדָאִי, וּבִלְבָד שְׂיֻדִּיעֵנּוּ – שְׂיֻדִּיעַ לְחִבְרֵי שְׂהוּא שׁוֹלֵחַ לוֹ דְּבֵר שְׂאִינוֹ מִתּוֹקֵן, וְאִין אֲנוּ חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא יִשְׂכַח הַלְהוֹדִיעַ אוֹ שְׂמָא יִשְׂכַח חֲבִירוֹ לַעֲשֶׂר. אֲבָל בְּדָמָאִי מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי שְׂאִסוּר לְשִׁלּוֹחַ, אִף עַל פִּי שְׂמוֹדִיעֵנּוּ, שִׁישׁ לְחִשּׁוֹשׁ שְׂמָא מִתּוֹךְ שְׂמִקְלִיִּם בְּדָמָאִי יִשְׂכַח וְלֹא יוֹדִיעֵנּוּ, אוֹ שְׂמָא יִקַּל בּוֹ חֲבִירוֹ וַיִּשְׂכַח מִלַּעֲשֶׂרוֹ. וְאִין הִלְכָה כְּרִבִּי יוֹסִי.

באור משנה ד

הַכּוֹתִים הַנִּקְרָאִים גַּם "שׁוּמוֹרוֹנִים" הֵם הַגּוֹיִם שֶׁהֵבִיא מֶלֶךְ אֲשׁוּר מִכּוֹתָא וּמִאֲרֻצוֹת אַחֲרוֹת וְהוֹשִׁיבָם בְּעִיר שׁוּמוֹרֵן אַחֲרֵי הַגְּלוּתָא אֶת עֲשֶׂרֶת הַשָּׁבָתִים. הֵם נִתְגִּירוּ מֵאִמְתָּה אֲחִירוֹתֵי שְׁהִי הַזִּרְגִּים בָּהֶם כְּמִסְטוֹף בְּכֻלָּם כִּי (פֶּרֶק יז). וְהִיוּ מִתּוֹזִיקִים בְּחִרְבָּה מִצּוֹת שְׂכִתּוּרָה, עַד שְׂאִמְרוּ עֲלֵיהֶם: "כָּל מִצּוֹה שֶׁחֲזָקוֹךְ בָּהּ כּוֹתִים, מִדְּקָדִיקִים בָּהּ יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל" (קִדּוּשִׁין ע"א א). אֲלֵא שְׂלֵא הִיוּ בִקְיָאִים בְּחִרְבָּה מִדְּקָדִיקִי מִצּוֹת. מְכָל מְקוֹם הִיוּ מֵאִמְרִינִם בָּהֶם בְּקַצַּת הַמִּצּוֹת, עַד שֶׁפַּעַם בְּדָקוֹ אַחֲרֵיהֶם וַיִּצְמָא לָהֶם דְּמוֹת יִנְהָ בְּרָאשׁ הֵר גְּרִיזִים שְׁהִיוּ עוֹבְדִים אוֹתָהּ, וַיִּמָּא עֲשָׂאוֹם כְּגוֹיִם גְּמוּרִים לְכָל דְּבֵר. מִשְׁנֵתָן עוֹסֶקֶת בְּכּוֹתִים בּוֹמֵן שְׁהִיוּ מְקוֹבְלִים עֲדִין כְּמִדְּקָדִיקִים בְּמִצּוֹת, אֲלֵא שְׂמִכֵּל מְקוֹם לֹא הִיוּ נִאֲמָנִים לַעֲנִין מַעֲשְׂרוֹת, שְׁהִיוּ אוֹמְרִים, כִּי הַחַיִּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת חָל עַל הָאוֹכֵל בְּעַצְמוֹ וְלֹא כְּשִׁמּוֹכֵר לְאַחֲרֵיהֶם. וְכֵן גַּם דִּינֵי שְׂבִיעִית לֹא הִיוּ שׁוּמְרִים. הַמוֹלִיךְ חֲטִים – מַעֲשְׂרוֹת, לְטוֹחַן בּוֹתִי אוֹ לְטוֹחַן עִם הָאָרֶץ – לְטוֹחַן הַשְּׂבִיעִית, בְּחֻזְקָתָהּ לְמַעֲשָׂרוֹת וְלִשְׂבִיעִית – הַחִיטִּים נִשְׂאָרוֹת בְּחֻזְקָתָהּ, וְאִין חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא חֲחִלְפִין הַכּוֹתִי אוֹ עִם הָאָרֶץ בְּחִיטִּים שְׂאִינִם מַעֲשְׂרוֹת אוֹ בְּשֵׁל שְׂבִיעִית, שְׂאִינִם חֲשׁוּדִים לְהַחֲלִיף. לְטוֹחַן נָכְרִי – אֲבָל הַמוֹלִיךְ חִיטִּים לְטוֹחַן גּוֹי, דְּמָאִי – הַקָּמָה שְׂמִקְבֵּל מִהַחִיטִּים הִיא הוּא דְּמָאִי, וְחַיִּיב לַעֲשֶׂרוֹ מִסְּפָק, שְׂחֹשֶׁד הַנְּכָרִי לְהַחֲלִיף.

שֵׁם בְּעִינֵי הַעוֹבְרִים מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְאִין בְּעַל הַבֵּית מִצּוּוֹה לְהַקְפִּיד שְׂלֵא יֵאכֻלוּ דְּבֵר שְׂאִינוֹ מִתּוֹקֵן, אִם הֵם בְּעַצְמָם אִינֵם חוֹשְׁשִׁים לָכֵךְ, שְׂהִי אִינֵן יוֹכֵל לְגַדֵּרם שְׂלֵא יֵאכֻלוּ לְאַחֵר זְמַן. אֲבָל גְּבָאִי צִדְקָה הַמְחַלְקִים לְעֵנִי עֵירָם, צִרְכִּים תְּמִיד הַחִזְוֶה שְׂלֵא יֵאכִילוּ אֶת הָעֵנִיִּים דְּבֵר שְׂאִינוֹ מִתּוֹקֵן ("שְׁנוֹת אֱלִיהוֹ"). וְנִתְּכָמִים אוֹמְרִים: גּוֹבִין סָתָם – מְכָל אֶדָם, וּמַעֲרִבִים הַכֵּל בְּכָלִי אֶחָד, שְׂאִם יִגְבוּ בְּשֵׁנֵי כָלִים, בְּאַחַד מִמֵּי שְׂמַעֲשֶׂר וּבְשֵׁנֵי מִמֵּי שְׂאִינוֹ מַעֲשֶׂר, וְיִרְאֶה עִם הָאָרֶץ שְׂחֹשֶׁד בְּעֵינֵי הַגְּבָאִים, לֹא יִרְצֶה לִיתֵּן כְּלוּם וְנִצְמָא אֲתָה מִמַּעַט בְּצִדְקָה ("שְׁנוֹת אֱלִיהוֹ" עֵפִי הִירוּשְׁלָמִי). וְכֵן גּוֹבִים סָתָם וְנִתְּכָמִים לְקִינֵן סָתָם – לְכָל הָעֵנִיִּים בְּשׁוּוֹה, וְהַרְוֵצָה לְמִנֵּן – לַעֲשֶׂר מִה שְׂחִילְקוֹ לוֹ, יִתְּנֵן – בְּעַצְמוֹ.

באור משנה ב

מִשְׁנֵתָנוּ בָּאָה לְלַמֵּד, שְׂאִסוּר לְהַכְשִׁיל אֶדָם בְּאִכִּילַת דְּבֵר שְׂאִינוֹ מִתּוֹקֵן. הַרְוֵצָה לַחֲזוּם עָלֵי יָרֵק – לְחַתּוֹךְ עֲלֵים מִקְלֵחֵי הִירָק שְׂהוּא נוֹשָׂא, כְּדִי לְהַקֵּל מִמָּשָׂאוֹ – שְׂלֵא יִכְבֵּיד עָלָיו; וְכִגּוֹן שְׂהִירָק כִּבֵּר נִאֲגֵד, שְׂנִתְחַבֵּיב בְּמַעֲשְׂרוֹת (עֵינִן מַעֲשְׂרוֹת א, ה), לֹא יִשְׁלַךְ – אֵת הָעֲלִים, עַד שְׂעִיעֶשֶׁר – אוֹתָם, שְׂמָא יִצְמָא עִם הָאָרֶץ וַיֵּאכֻלָּם כְּשֵׁאִינִם מַעֲוֶשֶׁרִים, וְנִצְמָא מְכֻשָׁלִי. הַלּוֹקֵחַ יָרֵק מִן הַשּׁוּק – שְׂנִמְלָךְ אֶצֶל מוֹכֵר יִרְקוֹת בְּשׁוּק אֲגוּדוֹת יָרֵק, שְׂמַחֲרִין קְצוֹב, כְּדִי לְקַנּוֹתָן, וְנִמְלָךְ לְהַחְזִיר – אוֹתָן לְמוֹכֵר, וְלֹא לְקַנּוֹתָן; לֹא יַחְזִיר עַד שְׂעִיעֶשֶׁר – אוֹתָן, שְׂכֵן מִשְׁנִמְלָךְ בִּירוֹ קִנְיָן בְּהַגְבָּהָה אוֹ בְּמִשְׁכִּיחָה, וְנַעֲשֶׂוּ שְׁלוֹ, שְׂאִינוֹ מִחֹסֶר אֶלָּא מִנֵּן – שְׂלֵא חֲסֹר לְגַמֵּר הַקִּנְיָה אֲלֵא שְׂהִמּוֹכֵר יִמְנֶה לוֹ אֶת מִסְפֵּר הָאֲגוּדוֹת שְׂבִידוֹ, כְּדִי לַעֲשׂוֹת חֲשׁוֹבֵן הַמִּגְמֵי לוֹ בְּעֵדֵן, שְׂהִי מַחֲרִין קְצוֹב יִדְוֶעַ; וְלִכֵּן אִף עַל פִּי שְׂנִמְלָךְ וְהַחְזִיר (מִדְּעַת הַמוֹכֵר), חַיִּיב לַעֲשֶׂר; וְיִתֵּן לְמוֹכֵר דְּמֵי הַמַּעֲשֶׂר שְׂהוּא מִפְּרִישׁ. הִיא עוֹמֵד וְלוֹקֵחַ – הִיא עוֹמֵד וּבּוֹרֵר יָרֵק לְקַנּוֹתָהּ, וְעֲדִינֵן לֹא לְקַחוֹ בִּירוֹ לְשֵׁם קִנְיָן, וְרָאָה טַעַן אַחֵר – מִשָּׂא אַחֵר (בְּחִילָה אַחֲרָה) שֶׁל יִרְקוֹת, יָפָה מִמֶּנּוּ – מִזֶּה שְׂבִידוֹ, מִתֵּר לְהַחְזִיר – אֵת הִירָק כִּלִּי לַעֲשֶׂר, מִפְּנֵי שְׂלֵא מִשָּׂה – שְׂעִידִין לֹא נִטַּל אֶת הִירָק עַל מִנָּה לְקַנּוֹתָהּ, וְלֹא קִנְיָן בְּמִשְׁכִּיחָה אוֹ בְּהַגְבָּהָה, וּלְפִיכֵן אִינֵן חַיִּיב לַעֲשֶׂר.

באור משנה ג

הַמוֹצֵא פְרוֹת בְּדֶרֶךְ – שְׂכֵבֵר נִתְחַיִּיבוּ בְּמַעֲשְׂרוֹת, וְנִמְלָךְ לְהַצְנִיעַ – וְנִטַּל אֶת הַפִּירוֹת עַל מִנָּה לְאוֹכֻלָּם, וְנִמְלָךְ לְהַצְנִיעַ – וְנִמְלָךְ אַחֵר

המפקיד פירותיו אצל הכותי או אצל עם הארץ – בחזקתן למעשרות ולשביעית; אצל הנכרי – כפירותיו. רבי שמעון אומר: דמאי.

ה הנותן לפנדיקת – מעשר את שהוא נותן לה, ואת שהוא נוטל ממנה, מפני שחשודה לחלף. אמר רבי יוסי: אין אנו אחראין לרמאין, אינו מעשר אלא מה שהוא נוטל ממנה בלבד.

ו הנותן לחמותו – מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה, מפני שהיא חשודה לחלף את המתקלקל. אמר רבי יהודה: רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה. מודה רבי יהודה בנותן לחמותו שביעית, שאינה חשודה להחליף, להאכיל את בתה שביעית.

פירוש ברטנורא

דעובד כוכבים חשוד להחליף. ולבית דאשכחן יונה בראש הר גריזים לכותים שהיו עובדים אותה, כותי הרי הוא כעובד כוכבים: אצל העובד כוכבים כפירותיו. ופירות של עובד כוכבים פטורים מן המעשר. ויזא מפני שדרך בני אדם להוליך קופות רבות של חטים ולהניחן אצל המוחן חיישין שמא נתחלפה קופה זו בקופות אחרות של ישראל שהן דמאי, אבל פירות ליכא למימר שמא החליפן בפירות של ישראל אלא שמא החליפן העובד כוכבים בפירותיו לפיכך הרי הן כפירותיו של עובד כוכבים. ורבי שמעון סבר דאף בפירות חיישין שמא נתחלפו בבית העובד כוכבים בפירות של ישראל אחר, שכשם שישראל זה הפקיד פירותיו ביד העובד כוכבים כך יש לחוש שמא ישראל אחר מן החשודים על המעשרות הפקיד גם כן בידו ונתחלפו אלו באלו. ואין הלכה כר' שמעון:

ה פנדיקת. שומרת הפונדק והולכי דרכים מתאכנסים אצלה: מעשר את שהוא נותן לה. דאין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: ואת שהוא נוטל ממנה. דאע"ג דעם הארץ אינו חשוד להחליף כדאמרן לעיל, הפנדיקת חשודה להחליף שהיא מתכוונת לטובה ונותנת משלה שהוא יותר יפה לחבר ואומרת בלבה ראו שאאכיל משלי שהוא חם ויפה לחבר ואני אכול את שלו הקר והגרוע: אין אנו אחראין לרמאין. כלומר אין אחריות הרמאים עלינו לשומרם שלא יאכלו דבר שאינו מעושר. לפיכך אינו מעשר מה שהוא נותן לה ואם תקחנו הפנדיקת לעצמה ותאכלנו כשאנו מתוקן אין לחבר מזה כלום ואינו מעשר אלא מה שהוא נוטל בלבד. ור' יוסי סבר דלגזול היא מתכונת, ואין הלכה כר' יוסי:

ו המתקלקל. פת או תבשיל שנתקלקל: אמר רבי יהודה. בירושלמי מפרש דקמייתא נמי מלתיה דר' יהודה היא. והכי קאמר מפני שהיא חשודה להחליף את המתקלקל דברי ר' יהודה שרבי יהודה אומר רוצה היא בתקנת בתה וכו': בנותן לחמותו שביעית. בנותן לה לאפות ולבשל בשנה השביעית: שאינה

משניות מבוארות – קהתי

וחוששים שמא החליפן בחיטים שאינן מעושרות. הדמאי' מבאר הטעם, לפי שהטוחן מקבל קופות של חיטה מאנשים רבים ואפשר שיחליף את חיטיו של זה בחיטים של אחר המחוייבות במעשרות, ולכן הן דמאי, אבל הוצא' משגיג בזה על הרמב"ם וסובר שלא זהו החשש, שהרי יש כאן ספק ספיקא, אלא החשש הוא שמא החליפן הגוי בשלו, ולדעת הראב"ד חיטים שמירחן גוי חייבות במעשרות מדרבנן. המפקיד פירותיו אצל הכותי או אצל עם הארץ – בחזקתן למעשרות ולשביעית – הרי הם עומדים בחזקתם לענין מעשרות ולענין שביעית, שאינם חשודים להחליף את הפיקדון. משנתנו באה ללמד, שלא רק טוחן כותי או טוחן עם הארץ אינם חשודים להחליף, מפני שחוששים לקיפוח פרנסתם, אלא אפילו סתם כותי או עם הארץ אינם חשודים להחליף פירות שהופקדו אצלם. אצל הנכרי – אבל המפקיד פירותיו אצל הנכרי, כפירותיו – של הנכרי הם, שודאי החליפם בשלו, ולכן חייב לעשרם; ומשנתנו רבי מאיר היא הסובר שאין קניין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר, ואין מירוח הנכרי פוטר ממעשרות. רבי שמעון אומר: דמאי – הפירות הם דמאי, שספק אם החליף, ומפריש ישראל תרומה ומעשרות מספק, אבל אינו חייב ליתן את התרומה לכהן, שהכהן הוא המוציא מחבירו ועליו להביא ראיה שהנכרי החליף, אלא מוכר את התרומה לכהן והדמים שלו. כך מבואר בבבלי (בכורות יא, ב). אבל יש מפרשים: כפירותיו – של הנכרי הם, שפטורים לגמרי מן המעשר, לפי שמירוח הנכרי פוטר ממעשרות, ואנחנו אומרים שבודאי החליפם הגוי בפירות שלו, שחשוד הוא להחליף הפיקדון. ברם, רבי שמעון סובר, שהפירות הם דמאי, לפי שחוששים שמא החליפם הנכרי בפירות של ישראל אחר, שכשם שישראל זה הפקיד פירותיו ביד הנכרי כך יש לחשוש שמא ישראל אחר, שהוא עם הארץ, הפקיד אף הוא פירותיו בידו של הנכרי, ונתחלפו אלו באלו (רמב"ם: ברטנורא). ואין הלכה כרבי שמעון.

באור משנה ה

באור משנה ו

הנותן – מצרכי אוכל, לחמותו – לאם אשתו, שתעשה לו פת או תבשיל, מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה – הרי הוא מפריש מעשרות גם מהמצרכים שהוא נותן לה וגם מברכי המאפה והתבשיל שהוא נוטל ממנה, מפני שהיא חשודה לחלף את המתקלקל – שאם הפת או התבשיל נתקלקל חשודה היא להחליפו, ולתת לחתנה את היפה משלה, הלכך מעשר את שהוא נותן לה, שלא יאכילנה טבל, ואת שהוא נוטל ממנה משום דמאי. אמר רבי יהודה: רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה – בירושלמי מבואר, שאף הרישא דברי רבי יהודה הם, והוא מוסיף טעם למה שאמר "מפני שהיא חשודה לחלף את המתקלקל" לפי שהיא רוצה בטובת בתה, ובושה מחתנה שיאמר שהיא מקלקלת את האוכל. אבל חכמים חולקים על רבי יהודה וסוברים שאינה חשודה להחליף ואינו חושש למעשרות. ברם, מודה רבי יהודה – לחכמים,

הנותן – מצרכי אוכל, כגון קמח או פירות, לפנדיקת – לבעלת האכסניא שלו, שתכין לו מהם דברי מאפה או תבשיל, מעשר את שהוא נותן לה – מפריש מעשר מהמצרכים שהוא נותן לה, ואת

פרק רביעי

א הלוקח פרות ממי שאינו נאמן על המעשרות, ושואלו בשבת – יאכל על פיו. חשכה מוצאי שבת, לא יאכל עד שיעשר. לא מוצא, אמר לו אחד שאינו נאמן על המעשרות: מעשרין הן – אוכל על פיו. חשכה מוצאי שבת, לא יאכל עד שיעשר. תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה, רבי שמעון שזורי אומר: אף בחל שואלו ואוכל על פיו.

ב המדיר את חברו שיאכל אצלו, והוא אינו מאמינו על המעשרות – אוכל עמו בשבת הראשונה, ואף על פי שאינו מאמינו על המעשרות; ובלבד שיאמר לו מעשרין הן. ובשבת שנייה, אף על פי שגדר ממנו הניה, לא יאכל עד שיעשר.

פירוש ברטנורא

חשודה להאכיל את בתה שביעית. דחמרא להו שביעית ואפילו אם יתקלקל לא תחליפנו בפירות שביעית. והלכה כר' יהודה: **ד** א הלוקח פירות. בשבת יאכל על פיו. דאימת שבת עליו, שמחזירים לעבור עבירה ולשקר בשבת יותר מכל: תרומת מעשר של דמאי. להכי נקט תרומת מעשר, דעמי הארץ נחשדו עליה דסברי אינה במיתה כל זמן שלא הופרש מעשר ראשון, אבל תרומה גדולה לא נחשדו עליה. ותרומת מעשר הוא אחד ממאה וכשחזרה למקומה לפחות ממאה חזרה ומדמעת: שואלו ואוכל על פיו. דמאחר שנקרא לה שם תרומה אימת דמוע על עם הארץ וירא לשקר. והלכה כר' שמעון שזורי: **ב** המדיר את חברו שיאכל עמו. דאמר ליה קונם מה שאתה נהנה לי אם אין אתה סועד אצלי: שבת הראשונה. של סעודת נשואין לבחור שנשא בתולה חתירו לו לאכול עמו משום איבה: בתולה חתירו לו לאכול עמו משום איבה:

משניות מבוארות – קהתי

לא מוצא בשבת את המוכר, אלא אומר לו אחד שאינו נאמן על המעשרות: יודע אני שהפירות הללו שאתה שואל עליהן, מעשרין הן – והיינו שאמר זה בשבת, אוכל על פיו – מותר לו לאכלם בשבת גם על פי דיבורו של האחר. אבל חשכה מוצאי שבת, לא יאכל עד שיעשר – דמאי, שאין אדם נאמן להעיד על דבר שהוא חשוד עליו (משנה בבורות ז, י). תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה – כבר הזכרנו, שתרומת מעשר דינה כתרומה גדולה שאינה מותרת באכילה אלא לכהנים; ואם נתערבה תרומת מעשר בחולין ואין בחולין מאה חלקים כנגדה נעשה הכל "מדומע", ואסור באכילה לזרים. כן בארנו, שעמי הארץ לא נחשדו על תרומה גדולה, אלא על תרומת מעשר, לפי שחשבו שאין עונשה חמור כתרומה גדולה, כל זמן שלא הופרש מעשר ראשון. מכאן באה משנתנו ללמד, שאם תרומת מעשר שהפריש הלוקח מדמאי נפלה בחזרה לתוך אותו הכרי עצמו שהופרשה ממנו, והרי אין בו אלא תשעים ותשעה חלקים כנגדה, ונמצא הכל מדומע, רבי שמעון שזורי אומר: אף בחל שואלו – שואל את המוכר שגנה ממנו את הדמאי, ואם אמר לו שהפריש את המעשרות, הרי הוא נאמן על כך, ואוכל על פיו – על פי דיבורו של המוכר, שהואיל ואמר לו הלוקח שהפריש תרומת מעשר וקרא לה שם תרומה ונתערבה, נאמן הוא על הדומע לומר שהפריש מעשרותיו, שכשם שאימת שבת על עם הארץ כך גם אימת המדומע עליו, וירא הוא לשקר, וכיון שסומך על דיבורו, הרי לא היה צריך להפריש מהם תרומת מעשר ואין כאן מדומע, ולכן מותר באכילתו. – בארנו את המשנה לפי רוב המפרשים; אבל הרמב"ם מפרשה בדרך אחרת (עיי' בפירושו למשנתנו, ועיי' להלן מה שהבאנו ממשנת תורה והשגת הרמב"ם).

באור משנה ב

משנה זו מוסיפה ללמד, מתי הקלו חכמים להאמין לעם הארץ האומר שפירותיו מעושרים הם.

המדיר את חברו שיאכל אצלו – שאמר לו: "יאיסר עליך כל אשר לי אם לא תסעד אצלי", והוא אינו מאמינו על המעשרות – שהמדיר עם הארץ הוא, אוכל עמו – מותר לו לאכול עמו, בשבת הראשונה – שמזמינו לסעודה (רמב"ם). ואף על פי שאינו מאמינו על המעשרות – מכל מקום התירו לו חכמים לאכול עמו, מפני דרכי שלום, שלא יבוא לידי איבה עליו, ובלבד שיאמר לו – המזמין לאורחו: מעשרין הן – הפירות. יש מפרשים, שהפיסקה

בנותן לחמותו שביעית – להכין לו דברי מאפה ותבשיל בשנת השמיטה, שאינה חשודה להחליף – פירותיו המותרים, שבאו מן ההפקר, בפירותיה האסורים מחמת שביעית, ואפילו אם נתקלקל התבשיל או הפת, לפי שלא תבוא להאכיל את פתה שביעית – פירות שביעית האסורים באכילה, שאיסור שביעית חמור לעם הארץ מאיסור טבל. הלכה כרבי יהודה.

באור משנה א

משנה זו באה ללמד, שהקלו חכמים בשבת להאמין למי שאינו נאמן על המעשרות. הלוקח פרות ממי שאינו נאמן על המעשרות – היינו מעם הארץ, ושכח לעשרן – מעשר של דמאי, והגיע יום השבת, ובשבת אסור לעשר, לפי שמתקן בזה את הפירות לאכילה, ושואלו בשבת – ושואל בשבת את המוכר אם הפירות שלקח ממנו מעושרים, וכשהשיב לו שמועשרים הם, יאכל על פיו – מותר לו לאכלם בשבת על פי דיבורו, יש גורסים: שואלו בשבת ואוכל על פיו. הטעם מובא בירושלמי, שמפני כבוד השבת ועונגה התירו חכמים לסמוך על דבריו. ויש אומר הטעם, מפני שאימת שבת על עם הארץ וירא לשקר. בענין הטעם השני יש שני פירושים: (א) שעם הארץ מתיירא לעבור עבירה ולשקר בשבת (רמב"ם; הרב מברטנורא); (ב) שאימת שבת על עם הארץ לענין מעשר, משום ששבת קובעת למעשר (ר"ם), כלומר הואיל והוא רואה שאוכלים בימי החול אכילת עראי בלא מעשר, מה שאין כן בשבת, שהשבת קובעת למעשר, לפיכך הוא מורה היתר לעצמו באכילה שבחול, אבל בשבת לא (מהרש"א); או שהוא חושב שיעיקר חיוב ואזהרת מעשר הוא בשבת ולא בחול (מהרש"ם). מכל מקום אם אמר בשבת שיעשר את הפירות שמכרם לו מותר לו לאכלם בשבת. חשכה מוצאי שבת – אבל משהתחיל ליל מוצאי שבת, לא יאכל – אסור לו לאכול את הפירות, שהמוכר אמר עליהם בשבת שמועשרים הם, עד שיעשר – שאף על פי שהוא אוכל על פיו בשבת, אם נשאר מאותם הפירות למוצאי שבת, לא יאכל עד שיעשר דמאי, על מה שאכל ועל הנשאר (רמב"ם), שלא התירו חכמים לסמוך על דיבורו של עם הארץ אלא בשבת, שאי אפשר לתקנם. ואפילו לסוברים שמאמינים לו בשבת משום אימת השבת, מכל מקום אין סומכים על כך אלא לצורך השבת, אבל משחשכה מוצאי שבת אסורים באכילה, לפי שיש עמי הארץ שאין עליהם אימת שבת (ירושלמי); או משום גזירה, שאם יסמכו בימי החול על מה שאומר בשבת יבואו לסמוך גם על מה שאומר בחול (י"תוספות יום טוב). לא מוצא –

ג רבי אליעזר אומר: אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי. וחכמים אומרים: קורא שם ואינו צריך להפריש.

ד מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי, ולמעשר עני של דמאי – לא יפילם בשבת. ואם היה פהן או עני למודיים לאכול אצלו – יבאו ויאכלו, ובלבד שיודיעם.

ה האומר למי שאינו נאמן על המעשרות: קח לי ממי שהוא נאמן וממי שהוא מעשר – אינו נאמן. מאיש פירוש ברטנורא

ג אין צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי. דלא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני שהם יודעים שפירות המכולים למעשר עני הם במיתה ומפרישים אותו ולוקחים אותו לעצמן; וחכמים אומרים. אף על פי כן קורא לו שם, שהרי אינו מפסיד כלום בזה דאינו צריך להפריש וליתן לעני משום דעני הוא בזה מוציא מחבריו והמוציא מחבריו עליו הראיה;

ד מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי. שאמר תרומת מעשר שאני חייב להפריש מכרי זה יהא מונח בצפוניו או בדרומו ולא הפרישה. ותרומת מעשר של דמאי דנקט לפי שהישראל קורא לה שם ונותנה לכהן ולוקח המעשר לעצמו, אבל תרומת מעשר של דמאי אין הישראל קורא לה שם אלא הוא נותן מעשר ללוי והלוי מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן; לא יטלם. כדי ליתנם לכהן או לעני שבחצר ושכמבו, שאסור ליתן מתנות לכהן ולעני בשבת. אבל בלמודים לאכול אצלו כלומר הרגילין לאכול על שלחנו שרי, ובלבד שיודיעם שהם של תרומת מעשר או של מעשר עני שאם אינו מודיעם והם סבורים שמשלו הוא מאכילם הוה ליה כמאכיל אורחיו תרומה ומעשרות שהוא אסור;

ה אינו נאמן. דאפילו ימצא שלקח ממי שאינו נאמן מצי לאשתמוטי ולומר בעיני היה נאמן. אבל כי אמר ליה מאיש פלוני לא מצי לאשתמוטי דהא אינו רשאי ליקח מאחר:

משניות מבוארות – קהתי

נכסיו ויהיה עני ויוכל לזכות בעצמו בהמעשר. ואילו חכמים סבורים שמתירא הוא להפקיד, שמא יזכה בהם בינתיים איש אחר ולכן נחשדו (נדדים טז, ב). ויש מבארים, שלדעת חכמים אפילו אם לא נחשדו, מכל מקום כיון שאין הלוקח מפסיד כלום, שהרי בקריאת שם דיו, ואינו צריך ליתנו לעניים, אין בכך כלום אם נחמיר עליו, שיהא קורא שם למעשר עני (רש"י הירושלמי).

באור משנה ד

מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי – שאמר בערב שבת: תרומת מעשר של כרי זה (ערימה זו של פירות) יהא מונח בצפוניו או בדרומו, ולא הפרישה מהכרי, ולמעשר עני של דמאי – או שקרא שם למעשר עני של דמאי טבל וייחד מקומו בערב שבת ולא הפרישו, לא יטלם בשבת – לא יפרישם בשבת כדי ליתנם לכהן ולעני, שאסור ליתן מתנות לכהן ולעני בשבת. ויש מפרשים, שאסור להפרישם בשבת, אף על פי שקרא להם שם וייחד מקומם בערב שבת (עיי' "שנות אליהו"; "משנה ראשונה"). – משנתנו נקטה תרומת מעשר של דמאי ולא תרומת מעשר של דמאי. לפי שהיא עוסקת בישראל שקרא לה שם, ואילו תרומת מעשר של דמאי אין הישראל קורא לה שם אלא הוא נותן מעשר ראשון ללוי והלוי מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן. ואמנם אפשר היה ללמד דין זה בלוי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי, אלא נראה שהתנא נקט תרומת מעשר של דמאי לרבותא, שאף על פי שרוב עמי הארץ מעשרים הם, מכל מקום אסור ליתנה בשבת לכהן (תוספות ר' עקיבא איגר). כרם, לגבי מעשר עני נקטה המשנה מעשר עני של דמאי, שאילו בדמאי אינו צריך ליתנו לעני, כמו ששנינו במשנה הקודמת. ואם היה פהן או עני למודיים – רגילים – לאכול אצלו על שלחנו, יבאו ויאכלו – אצלו בשבת את התרומה והמעשר, ובלבד שיודיעם – שיודיע לכהן שמאכילו תרומת מעשר, ולעני – שמאכילו מעשר עני, כדי שידעו שמשלהם הם אוכלים; שאם לא כן יחשבו שמשלו הוא מאכילם, ונמצא מאכיל את אורחיו תרומה ומעשרות, שהוא אסור; ויש מבארים הטעם, שאם אינו מודיעם, יש בזה משום גניבת דעת ("משנה ראשונה"). ויש אומרים, שצריך להודיע לכהן, כדי שיטעה עצמו לאכול תרומה, ולעני – שלא יטמא טהרות של חבר (הר"ם והרא"ם).

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות שהקלו חכמים בשבת להאמין למי שאינו נאמן על המעשרות, באה משנתנו ללמד שיש וגם בחול הקלו להאמין למי שאינו נאמן. האומר למי שאינו נאמן על המעשרות: קח לי – קנה לי

"ואף על פי שאינו מאמיני..." מוסבה על מה שנאמר אחר כך "ובלבד שיאמר לו...", כלומר: אף על פי שאינו מאמיני על המעשרות, ואינו נאמן אצלו על מה שאומר לו שפירותיו מעושרים, מכל מקום צריך שיאמר לו: "מעושרים הם" (הגרי"א). ובשבת שנייה – אבל כשמומזני לשבת שנייה, אף על פי שצריך ממנו להגיד – שאסור עליו בלשון נדר, שלא ייהנה ממנו כל הנהא אם לא יבוא לאכול עמו בשבת השנייה, שיש חשש לאיבה יתירה, אם לא ייענה להזמנתו, לא יאכל עד שיעשר – שהרי יש לו שהות לעשר לפני השבת או הוא בעצמו או שיעשר עם הארץ בפניו. בירושלמי מבואר, ששבת ראשונה היינו שבת של סעודת נישואין לבחור שנשא בתולה. ויש מפרשים: בשבת הראשונה – בשבוע הראשון, כלומר בשבעת ימי המשחה, אפילו בימי החול הקלו חכמים משום איבה, שיאכל עמו, שסעודת מצוה היא, אבל בשבוע השני לא יאכל עמו עד שיעשר (רש"ם; "משנה ראשונה").

באור משנה ג

כבר הזכרנו שאין מפרשין מן הדמאי אלא תרומת מעשר ומעשר שני, אבל מעשר ראשון, שהוא מותר לזרים, אין מפרשים אותו, שהואיל והוא ספק אומרים ללוי: המוציא מחבריו עליו הראיה, כלומר: הבא ראיה שאינו מעשר וטול מעשר. והוא הדין למעשר עני בשנה השלישית והשנייה לשמיטה, שאין צריכים להפריש מן הדמאי. לפי שספק הוא, ואומרים לעני: הבא ראיה שאינו מעשר. כרם, מעשר ראשון צריך קריאת שם. דהיינו שנותן עיניו בצד הפירות, ואומר: עשירית מהם היא כאן מעשר. הטעם הוא, לפי שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קודם המעשר, הלכך קורא שם למעשר ראשון כדי להפריש ממנו את תרומת המעשר כפי שיבואר עוד להלן (ה, א). יש סוברים שקורא שם למעשר, כדי להוציא התבואה מספק איסור טבל, שאף טבל למעשר אסור באכילה. – משנתנו דנה בענין מעשר עני, אם צריך לקרוא לו שם, ונחלקו בזה תנאים.

רבי אליעזר אומר: אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי – לומר: "מעשר עני של כרי זה יהא בדרומו או בצפוניו", שסובר רבי אליעזר: לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני שאין בו איסור אכילה אלא גזל עניים, ואינם חוששים לגזל זה, ולכן מפרשים הם מעשר עני כדי להוציא תבואתם מאיסור טבל, ואינם נותנים אותו לעניים אלא נוטלים אותו לעצמם; הלכך הלוקח דמאי אינו צריך אפילו לקרות שם למעשר עני, שהרי כבר הופרש על ידי עם הארץ עצמו. וחכמים אומרים: קורא שם – למעשר עני, לפי שנחשדו עמי הארץ גם על מעשר עני, משום הטורח, ואינו צריך להפריש – אותו וליתן לעני, שהואיל וספק הוא הרי העני הוא המוציא מחברו ועליו להביא ראיה שלא הופרש מעשר עני (בבלי מכות יז, א). ויש מפרשים טעם המחלוקת, שלרבי אליעזר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני, לפי שעם הארץ אינו מפסיד כלום, שאם ירצה יוכל להפקיד

פלוני – הרי זה נאמן. הלך לקח ממנו, ואמר לו: לא מצאתיו, ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן – אינו נאמן. והנכנס לעיר, ואינו מכיר אדם שם, אומר: מי כאן נאמן, מי כאן מעשר? אומר לו אחד: אני – אינו נאמן. אומר לו: איש פלוני נאמן – הרי זה נאמן. הלך לקח ממנו, אומר לו: מי כאן מוכר יטון? אומר לו: מי ששלהך אצלי, אף על פי שהן פגומין זה את זה – הרי אלו נאמנין. והחמרים שנכנסו לעיר, אומר אחד: שלי חדש ושלי חברי יטון, שלי אינו מתקן ושלי חברי מתקן – אינו נאמנין. רבי יהודה אומר: נאמנין.

פירוש ברטנורא

ו איש פלוני נאמן ה"ז נאמן. אע"ג דלא היה ראוי להאמינו כיון שהוא עצמו חשוד, קולא הוא שהקלו באכסנאי משום חיי נפש. ודוקא כשאין מכיר אדם שם אבל אם מכיר אדם שם לא יטול אלא מן המומחה: מי כאן מוכר יטון. שירא שמא יאבילוהו חדש קודם שיקרב העומר. ורוב עמי הארץ אין חשודים על החדש והיו כדמאי דרוב עמי הארץ מעשרים הן, הלכך לא החמירו עליהן כל כך דנימא שהם גומלים חסד זה לזה תעיד אתה עלי ואני אעיד עליך: והחמרים. המביאים תבואה ממקום הוול למקום היוקר: אין נאמנים. דודאי גומלים זה את זה ומשבח של חבריו בעיר זו כדי שישבח חבריו את שלו בעיר אחרת: ר' יהודה אומר נאמנים. הואיל ורוב ע"ה מעשרים הן בדמאי הקילו משום חיהין של בני העיר שהיו מוכרי תבואה ופירות גילין לבא שם. ואין הלכה כר'.

משניות מבוארות – קהתי

הפירות, קמאי שהוא נאמן – על המעשרות, ואינו לוקח פירות מעם הארץ, וממאי שהוא מעשר – או ממאי שלוקח מעמי הארץ והוא מעשר דמאי קודם שימכרם (רש"י בבורות לו, א). ויש מפרשים: ממאי שהוא נאמן – ממאי שקיבל על עצמו להיות נאמן על המעשרות (עיי' לעיל ב, ב), וממאי שהוא מעשר – שנוהג בעצמו לעשר (הגר"א), והלך ולקח והביא לו. אינו נאמן – לומר שלקח ממאי שהוא נאמן, והוא עצמו אינו נאמן על המעשרות, שגם אם יתברר שלקח ממאי שאינו נאמן, יכול הוא לומר: "בעיני הוא נאמן". מאיש פלוני – אבל אם אומר לו: "קח לי מאיש פלוני", הרי זה נאמן – לומר שלקח מאיש פלוני, שההואיל ואפשר לברר אם לקח מפלוני, הרי הוא מתירא לשקר. הלך לקח ממנו – הלך השליח לקנות מאותו פלוני, וחזר למשלו ור' אומר לו: לא מצאתיו, ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן – וקניתי לך פירות מאדם אחר שהוא נאמן, אינו נאמן – ההואיל והוא עצמו אינו נאמן על המעשרות אינו נאמן לומר שלקח ממאי שהוא נאמן, כמו שבארנו לעיל.

הפירות, קמאי שהוא נאמן – על המעשרות, ואינו לוקח פירות מעם הארץ, וממאי שהוא מעשר – או ממאי שלוקח מעמי הארץ והוא מעשר דמאי קודם שימכרם (רש"י בבורות לו, א). ויש מפרשים: ממאי שהוא נאמן – ממאי שקיבל על עצמו להיות נאמן על המעשרות (עיי' לעיל ב, ב), וממאי שהוא מעשר – שנוהג בעצמו לעשר (הגר"א), והלך ולקח והביא לו. אינו נאמן – לומר שלקח ממאי שהוא נאמן, והוא עצמו אינו נאמן על המעשרות, שגם אם יתברר שלקח ממאי שאינו נאמן, יכול הוא לומר: "בעיני הוא נאמן". מאיש פלוני – אבל אם אומר לו: "קח לי מאיש פלוני", הרי זה נאמן – לומר שלקח מאיש פלוני, שההואיל ואפשר לברר אם לקח מפלוני, הרי הוא מתירא לשקר. הלך לקח ממנו – הלך השליח לקנות מאותו פלוני, וחזר למשלו ור' אומר לו: לא מצאתיו, ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן – וקניתי לך פירות מאדם אחר שהוא נאמן, אינו נאמן – ההואיל והוא עצמו אינו נאמן על המעשרות אינו נאמן לומר שלקח ממאי שהוא נאמן, כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ז

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, ש"אף על פי שהם כגומלים זה את זה, הרי אלו נאמנים", דנה משנתנו בסדורי תבואה, שאחד מהם משבח תבואתו של חברו, אם חוששים בזה לגומלים.

החמרים – המולכים תבואה בחמוריהם ממקום למקום, שנכנסו לעיר – למכור בה תבואתם, אומר אחד – מהם: שלי חדש – תבואה חדשה, שאינה יבשה כל צרכה, וטובה היא מן התבואה החדשה. ישנה, שכבר נתיבשה כל צרכה, וטובה היא מן התבואה החדשה. ויש מפרשים, שחדש היינו תבואה שנקצרה לפני העומר שאסור לאכלה עד אחר העומר, כמו שכבר הזכרנו במשנה הקודמת (עיי' שם, שהבאנו דעות שדחו פירוש זה); שלי אינו מתקן – מהתבואה שלי לא הופרשו תרומות ומעשרות, ושלי חברי מתקן – תבואתו מעשרות, אינו נאמנין – שדאי גומלים הם זה לזה, ומעיד האחר על של חברו במקום זה, כדי שחבירו יעיד על שלו במקום אחר; ואף על פי שמוסיף גם דברים אחרים לגרוע את שלו ולשבח את של חברו (לפי הפירוש הראשון של "חדש" ו"ישן"), אינו נאמן להחזיק את של חברו בחזקת מתקן. רבי יהודה אומר: נאמנין – בירושלמי מבואר טעמו, שהקילו בזה להאמינם, ולא לחוש לגומלים, מפני חיהין של בני העיר. שיהיו החמרים מספקים תבואה ופירות לעיר; שאם לא יהיו נאמנים יפסיקו להביא. ברם, חכמים לא הקילו מטעם זה, לפי שיכולים לספק להם צרכי המזון מעיר אחרת. הלכה כחכמים, שאינם נאמנים, "שמא קנויניא עשו ביניהם" (הל' מעשר יב, י).

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד במקרים שהקילו חכמים להאמין לשאינו נאמן על המעשרות. הנכנס לעיר – אורח שבא לעיר, ואינו מכיר אדם שם – והוא רוצה לקנות שם צרכי אוכל מתוקנים, אומר – שאל את אנשי המקום שפגשם: מי כאן נאמן – על המעשרות? מי כאן מעשר – מי ידוע לכם שהוא מעשר (כמו שבארנו במשנה הקודמת)? אומר לו אחד: אני – אני נאמן, אינו נאמן – שאין אדם נאמן להעיד על עצמו, אבל אם אומר לו: איש פלוני נאמן – על המעשרות, הרי זה נאמן – ולוקח מאותו פלוני אף על פי שאינו מכיר, והולך ואוכל על פי עדותו של זה, שהקילו חכמים באורח שבא לעיר משום חיי נפש (ירושלמי). הרמב"ם כותב בטעם הלכה זו: "העיקר אצלנו: אין אדם חוטא ולא לו, ולפיכך לא ישלחנו למי שאינו נאמן מפני שאין לו הנאה בזה, הנאה קרובה מיד. וכל זה כדי להקל עליו מפני שהוא גר ואינו מכיר אנשי המדינה" (כלומר העיר). יש גורסים במשנתנו: "אמר: 'מי כאן נאמן?... אמר לו אחד: 'אני איני נאמן. איש פלוני נאמן', הרי זה נאמן". בתוספתא מובא: "במה דברים אמורים? בזמן שאינו מכיר אדם שם. אבל אם היה מכיר שם אדם לא יטול אלא מן המומחה" – כלומר שם היה מכיר אדם שם לא הקילו בו כאורח, שכן מכירו יכול לעזור לו למצוא מומחה, היינו אדם הידוע לרבים שהוא נאמן על המעשרות. וכן מובא שם: "במה דברים אמורים? בזמן שלא שהה שם שלוש יום, אבל בזמן ששהה שם שלוש יום לא יטול אלא מן המומחה". הלך לקח ממנו – הלך לקנות מאותו פלוני,

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כח עמוד א. תנו רבנן, בשביל ארבעה דברים חמה לוקה, על אב בית דין שמת ואינו נספד בהלכה, ועל נערה המאורסה שתפסה אחד לשכב עמה וצצקה בתוך העיר ואין מושיע לה, ועל משכב זכור ששכבו שני זכרים יחדיו, ועל שני אחיו שנשפך דמן באחד. ובשביל ארבעה דברים מאורות – הירח וכוכבים לזקין, על כותבי פלסתר – שמזייפים שטרות ומטילים על אדם דופי על ידי שכותבים בשמו מה שלא ציוה, ועל מעידי עדות שקר, ועל מגדלי בהמה דקה בארץ ישראל שאסרו חכמים (ב"ק עט:); לגדלם בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל, שהם מחריבים הארץ שאי-אפשר לשומרם מלרעות בשדות אחרים, ועל קוצצי אילנות מובות הראויים למאכל, ואפילו שלהם שעוברים הם על איסור בל תשחית, ונראין כבועטין בברכת ה' והשפעת טובו. ובשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים עשירים ומנהיגים נמסרין למלכות, על משהי שטרות פרועים שחפץ לגבות בהם שוב, ועל מלוי ברבית לישראל שנאמר (משלי כח) 'מרבח הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו', ודרשו (ב"מ ע:); כגון שבור מלכא שנוטל מעותיו של המלוה בריבית וחונן בהם עניי נכרים,

ועל שהיה ספק – יכולת וכח בידם למחות בעוברי עבירה שבדורם, לפי שדבריהם נשמעים מחמת עושרם ולא מיחו, ועל שפוסקים צדקה בריבים ואינן נותנין וכיון שאינם משתמשים בעושרם למחות בעוברי עבירה, והם נכשלים מחמת ממונם ונודרים ואינם מקיימים, ומלוים בריבית או משהים שטרות פרועים לכך נכסיהם נמסרים למלכות.

אמר רב, בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יוצאין למימון – כלים ונטמנים מאליהם, על כוכשי שבר שכיר שאף שכוונתו לשלם לו, הוא מדחהו בלך ושוב, ועל עושקי שכר שכיר שאינו משלם לו כלל וגוזל שכרו לגמרי, ועל שפורקין עול מעל צואריהן ונותנין על חבריהן שסוברים שאחיהם צריכים לקחת מהם את עולם, ועל גפסות הרוח שמתגאים ומשתררים על אחרים בשביל עושרם, וגפסות הרוח כנגד בולן – חמורה ככולם יחד, אבל בעננים בתים ועננים יירשו ארץ, והתעננו על רב שלום' לפי שאין ממונם נאבד מהם:

מביאה הגמרא דרשה נוספת לפסול מצוה הבאה בעבירה: ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב 'כי אני ה' אהב משפט שני גול בעולח', משל למלך בשר ודם שהיה עובר על בית המכס, אמר המלך לעבדיו תנו את המכס שאנו מחוייבים בו למוכסים, אמרו לו עבדיו, אדונינו המלך, לשם מה יש לנו ליתן להם מכס ותלא כל המכס בולו שלך הוא, אמר להם, ממני ילמדו כל עובדי דרכים ולא יכריחו עצמן מן המכס. אף הקדוש ברוך הוא אמר, 'אני ה' וגו' שני גול בעולח' – שונא אני את העולות הגזולות שאתם מביאים אלי, ואף שכל הנכסים בעולם שלי הם, וקרוב עולה כליל היא לה', וממני ילמדו בני ויכריחו עצמן מן הגול.

דף כח עמוד א. מאורות – ירח וכוכבים. כותבי פלסתר – שטרות מזויפים ומכתבי עמל, לשום דופי על אדם, לכתוב בשמו מה שלא צוה. מגדלי בהמה דקה – מחריבין את הארץ, שאין יכולין לשמרם מלרעות בשדה חביריהם. ועל קוצצי אילנות מובות – ואפילו הן שלהן, שמשחיתין הן, ונראין כבועטין בהקדוש ברוך הוא ובברכתו שמשפיע טובו. על משהי שטרות פרועים – אצלם, כדי לחזור ולגבות פעם אחרת. ועל מלוי בריבית – שמלוין בעלי בתים לישראל בריבית, וכתוב (משלי כח) "מרבח הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו" ואמרינן בבבא מציעא (ע,ב:); כגון שבור מלכא, שחונן בהן עניי גוים. ועל שהיה ספק בידם – של בעלי בתים הללו למחות ביד עוברי עבירות שבדורם, שדבריהם נשמעים מחמת עושרם, והבריות יראים מהם, ולא מיחו. ועל שפוסקין – בעלי בתים הללו צדקה בריבים שיתנוהו לעניים, (והם) ולא נותנים. למימון – שנטממין וכלים מאליהם. כוכש – שמדחהו בלך ושוב. עושק – לגמרי גוזל שכרו. ועל גפסות הרוח – שמתגאים ומשתרין על אחיהם בשביל עושרן. שונא גול בעולה – בעולות שאתם מביאין לי אני שונא את הגול שאתם גוזלים אותם, ואף על פי שהכל שלי, ואף מתחלה שלי היתה.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד א

8 זו פורענות שלישית שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה,
9 שנמשלה תורה למים. 'וישח אדם וישפל איש', זו פורענות רביעית
10 שגורמין כביכול שפלות לשונאיו של הקדוש ברוך הוא בלשון סגי
11 נהור, ואין איש האמור כאן אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'ה'
12 איש מלחמה'. 'ועיני גבוהים תשפלנה', זו פורענות חמישית
13 שגורמין שפלות של ישראל. ומה בתיב אחריו – אחר כל חמש
14 הפורעניות. "לבן

1 אמר רבי יוחנן, כל השנה יין בארבעה מיני זמר, מביא חמש
2 פורעניות לעולם, שנאמר, "הוי משכימי בבקר שחר ירדפו,
3 מאחרי כנשף יין ידליקם, והיה כנור ונבל תוף וחליל ויון
4 משתיהם, ואת פועל ה' לא יבימו", הרי ארבעה מיני זמר ביין,
5 כנור ונבל תוף וחליל. מה פורענות בתיב אחריו, 'לבן גלה עמי
6 מבלי דעת', זו פורענות אחת שגורמין גלות לעולם. 'וכבודו מתי
7 רעב', זו פורענות שניה שמביאין רעב לעולם. 'והמונו צחה צמא',

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד ב

40 **אֵינִי שֵׁי בִּיתִיהָ לֹא מִיִּכְבֵּל, שְׁנֵאֲמַר, נִכְרַ יְהוֹר וְלֹא יְנוּה' וּפִירוּשׁוֹ**
 41 **'לֹא יְנוּה' אֶפִּילוּ בְּנוֹה שְׁלוֹ. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא, מַעֲקָרָא קֶפְצָה עָלֶיהָ**
 42 **– מִתְחִלָּה קוֹפֶצֶת עָלֶיהָ, אֹלָם לְסוֹף מִיתוּיָל עָלֶיהָ – בְּסוֹף נִמְאֵס**
 43 **בַּעֲיָנָהּ.**
 44 **מִשְׁרְבוּ מִטְּוִיל מַלְאִי עַל פְּעָלֵי בָתִּים – דִּינִים הַנּוֹתָנִים סְחוּרָה**
 45 **לְבַעֲלֵי בָתִּים לְהַתְּעֵסֵק בָּהּ וּלְעִשׂוֹת רִיחַ לְדִינִים, רַבָּה הַשּׁוֹחֵד**
 46 **וְהַטְּוִיִּת מִשְׁפָּט שְׁהִי הַדִּינִים מִשְׁחוּדִים בְּכָךְ וְנוֹטָה לָבֶס לְמִי**
 47 **שֶׁהִרְחִיחַ לָהֶם, וּפְסָקָה מוֹכָה.**
 48 **מִשְׁרְבוּ הַדִּינִים הָאוֹמְרִים לְמִי שְׁעוּשָׁה לָהֶם טוֹבָה 'מִקְבָּלְנִי מוֹכָתָךְ'**
 49 **'וּמְחֻקְנִי מוֹכָתֶיךָ', אֵינֶם יִרְאִים מִן הַדִּינִים, וְעַקֵּב כִּךְ רַבּוֹ 'אִישׁ**
 50 **הַיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה', וְאֵין אֵימַת הַגְּדוּלִּים עַל הַקִּטְנִים, וְאִם שְׁפִלִּים**
 51 **הַנּוֹבְחִים וְהַנּוֹבְחִים הוֹשְׁפִלוּ וְאֵין נִיכָר בֵּין גְּבוּה לִשְׁפָל, וּמִלְּבֹתָא**
 52 **אֹלָא וְנֹלָא – וּמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל הוֹלֶכֶת וּמִתְנוּלֶת.**
 53 **מִשְׁרְבוּ צָרִי עֵין מַלְהוּת לְאַחֲרִים, וְשׁוֹרְפֵי טָרֶף – גּוֹלְנִים, רַבּוֹ**
 54 **מֵאֲמָצִי חֶלֶב מִן הַעֲנִיִּים מַלְתָּ לָהֶם צִדְקָה וְקוֹפְצֵי יָדִים מִלְּחָלוֹת,**
 55 **וְעִקְרוּ עַל מַה שֶּׁבָּתוּב בְּתוֹרָה 'הַשֶּׁמֶר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לִבְכָּךְ**
 56 **בְּלִיעַל וְגו' וְרַעָה עֵינְךָ בְּאַחֲרֶךְ הָאֲבוּיָן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ה'**
 57 **וְהִיהָ בְּךָ חֹטָא."**
 58 **מִשְׁרְבוּ נָשִׁים הַהוֹלְכוֹת 'נְטוּיוֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינִים' וְבֹאוֹת עַל**
 59 **יָדֵי כִךְ לִידֵי נִיאוֹךְ, רַבּוֹ הַבְּעֵלִים הַמְּקַנְאִים לְנִשְׁתוּתֵיהֶם, וְצִרְכִּים**
 60 **לְהַשְׁקוֹת מִיָּם הַמְּרִים, אֵלָּא שְׁפָסְקוּ הַמִּים הַמְּרִים מִלְּבֹדוֹךְ, כֹּאמֹר**
 61 **לַעֲלִי.**
 62 **מִשְׁרְבוּ מִקְבָּלִי מִתְנוֹת, נִתְמַעְטוּ הַיָּמִים שֶׁל חַיֵּי הָאָדָם וְנִתְקַצְרוּ**
 63 **הַשָּׁנִים, דְּכֹתִיב 'וְשׁוֹנָא מִתְנוֹת יְהוֹר'.**
 64 **מִשְׁרְבוּ וְחוֹחֵי חֶלֶב – הַסּוֹמְכִים עַל בֵּיתָם וְאֵינֶם מִתְאַמְצִים לְשִׁמּוּעַ**
 65 **הַיֵּטֵב מִפִּי רַבָּם, לֹא הִבִּינוּ הַתַּלְמִידִים אֶת רְבוּתֵיהֶם, וְעַקֵּב כִּךְ רַבּוֹ**
 66 **מִחְלֻקוֹת בִּישְׂרָאֵל.**
 67 **מִשְׁרְבוּ תַלְמִידֵי שְׁמַאי וְהִילֵל שְׁלֹא שִׁימוּ כָל צוּרְכָן, רַבּוֹ**
 68 **מִחְלֻקוֹת בִּישְׂרָאֵל, וְנַעֲשִׂית תוֹרָה בְּשֵׁתִי תוֹרוֹת.**
 69 **מִשְׁרְבוּ מִקְבָּלִי צִדְקָה מִן הַעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, הֵיוּ כְּבִיכּוֹל יִשְׂרָאֵל**
 70 **לְמַעַלָּה וְהֵם לְמַטָּה, יִשְׂרָאֵל לְפָנִים וְהֵם לְאַחֲוֹר בְּלִשׁוֹן נִקְיָה,**
 71 **וְחִבּוּנָהּ הִיא לְהִפְרִי.**
 72 **שִׁנְיָהּ בְּמִשְׁנָה, מִשְׁמַת יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר בּוֹ בְּטֹלוֹ הַשְׁכּוּלוֹת. שׁוֹאֵלֶת**
 73 **הַגִּמְרָא, מַאי אֲשַׁבְּלוּת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אִישׁ שֶׁהִבֵּל**
 74 **בּוֹ – שְׁתוּרְתוֹ אִמְתָּ וְאֵין בָּהּ פָּגַם, וְלֹא שִׁכְחָה.**
 75 **שִׁנְיָהּ בְּמִשְׁנָה, יוֹחֲנָן בֶּחֶן דְּחִיל הַעֲבִיר הַדּוֹרִית הַמַּעֲשֶׂה בּוֹ. שׁוֹאֵלֶת**
 76 **הַגִּמְרָא, מַאי מַעֲמָא בִּטְלָת אֶת יוֹדֵי הַמַּעֲשִׂרוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי**
 77 **הֲנִינָא, לְפִי שְׂאִין נֹזְתִינִן אוֹתוֹ – אֶת מַעֲשֶׂה רֹאשׁוֹן בְּתִיקוֹנוֹ,**
 78 **דְּרַחֲמָנָא אָמַר דִּיהָבִי לְלוּיִם – שִׁתְנוּהוּ לְלוּיִים,**

1 הרי אין האנשים מנוקים מעוון, ולכך בטלו מי המרים, ואומר פסוק
 2 נוסף, "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה בו" שואלת הגמרא על
 3 דברי הבריייתא, מאי ואומר – מה מלמדנו פסוק זה. משיבה הגמרא,
 4 וכי תימא, עון ידידה אין – הוא בלבד מעבב את בדיקת מי המרים,
 5 אבל עון דבניה ודבנותיה לא מעבבים את הבדיקה, לכך תא שמע
 6 פסוק נוסף "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל בלתיכם כי
 7 תנאפנה" שאף עון בנותיו וכלותיו מעבבים את הבדיקה. ומבאר
 8 הגמרא שגם המשך הפסוק הוצרך ללמדנו, וכי תימא, עון האיש
 9 הבעל אשת איש אין – הוא בלבד מעבב את הבדיקה, אבל עון
 10 דבניה לא מעבב, לכך תא שמע את המשך הפסוק, "כי הם עם
 11 הזנות ופרדו ועם הקדשות וזבחו וגו'" רהוונות משמע פנויה,
 12 לומר שאף בעון זנות עם פנויה אין המים בודקים את אשתו. עוד
 13 מבאר הגמרא את סוף אותו פסוק, מאי יעם לא יבין ילבט,
 14 אמר רבי אלעזר, אמר להם נביא לישראל, אם אתם מקפידים
 15 על עצמכם מלהכשל בזנות, אז מים בודקין נשותיכם, ואם לאו,
 16 הרי אינכם מנוקים מעון, ואין המים בודקין נשותיכם.
 17 ממשיכה הבריייתא, משרבו פעלי הנאה, ומתוך כך אינם טורחים
 18 לעיין בדין ולהוציא הדבר לאשורו, נתעונו הדינים ונתקלקלו
 19 המעשים מתוך כך, ואין נוח לקדוש ברוך הוא בעולם.
 20 משרבו רואי פנים בדין – דיינים המכבדים בעל דין אחד על פני
 21 חברו, בטל לא תגורו מפני איש ופסק לא תבירו פנים במשפט,
 22 ופרקו עול שמים מעליהם, ונתנו עליהם עול בשר ודם.
 23 משרבו לוחשי לחישות בדין – עורכי הדינים המתלחשים עם
 24 הדיינים בדבר וזותו של זה וחובתו של זה, נגרמת בכך השטית
 25 המשפט, ואז רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום
 26 שנאמר בקרב אלהים ישפוט, מכאן ששכינה שרויה בשיש
 27 משפט, ובהטית המשפט היא מסתלקת.
 28 משרבו האנשים העושים מעשיהם להנאתם, שעליהם נאמר אחר
 29 בצעם לבם הולך, על ידי כך רבו המשבחים את הרשעים,
 30 שעליהם נאמר האומרים לרע טוב ולטוב רע.
 31 משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, רבו צעקות הוי הוי
 32 בעולם, שכן נאמר, הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע.
 33 משרבו גסי הרוח שדרכם להיות מושגי הרוך בפניהם, רבו
 34 היתורים, ונתמעטו עקב כך התלמידים, והתורה חוזרת על
 35 לומדיה ומחפשת אותם, כיון שאינה מתקיימת בגסי הרוח.
 36 משרבו היתורים, התחילו בנות ישראל להנשא ליתורים, לפי
 37 שאין דורינו רואה אלא לפנים ועל ידי יהירותם נראים להן
 38 חשובים. מקשה הגמרא, איני – וכי אכן כך הוא, שהיתורים
 39 מקובלים על נשותיהם, והאמר מר, האי מאן דמיתהר, אפילו

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד ב

9 למצוות ואינם דואגים, דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר, כל מי
 10 שיש לו פת בסלו להיום, ואומר, מה אוכל למחר, אינו אלא
 11 מקטני אמנה, ומביאה הגמרא, שאף רבי אלעזר אמר כך, והיינו
 12 דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב כי מי בו ליום קטנות, מי גרם
 13 לצדיקים שיתבזבו שולחנן ולא יהיה שלם לעתיד לבא, קטנות
 14 שיהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא. רבא אמר, יום
 15 קטנות אלו קטני בני דרשעי ישראל שמתו בעודם קטנים,

1 שם מקומו, דכתיב ביהושע שיש מקום ששמו כך יוף ואלם
 2 ובעלות, פיוצא בדבר אתה אומר במה שנאמר בתהילים, "בבוא
 3 הויפים ויאמרו לשאול הלא דוד וגו", ואף שם שאלו מאי יפים,
 4 אמר רבי יוחנן, אלו בני אדם המזיזין דברייהם ואומרים דברי
 5 שקר ורכילות. ורבי אלעזר אומר, קריים כך על שם מקומו,
 6 דכתיב יוף ואלם ובעלות.
 7 שנינו במשנה, ופסקו אנשי אמנה, אמר רבי יצחק, אנשי אמנה
 8 אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא ומוציאים ממון

שליך תנא את אבות הניזקין במנינא וכתב 'ארבעה' אבות נזיקין, 57
שכותנו בזה למעוטי את שאר האבות דרבי אושעיא, וכמו כן מובן 58
שליך דרבי אושעיא תנא מנינא וכתב 'שלושה' עשר' אבות נזיקין, 59
למעוטי את שאר האבות דרבי חייא, לומר שאינו עוסק בהם, אלא 60
מנינא דרבי חייא שכתב 'עשרים וארבעה' אבות, למעוטי מאי – אלו 61
מזיקים בא למעט שלא הזכירם. 62
מבאר הגמרא: למעוטי מוסר – אדם שמלשין ומוסר ממון חבירו 63
לעובד כוכבים, ומפגל – כהן ששחט קרבן במחשבת פיגול, כגון 64
שחישב עליו לשם קרבן אחר ושחט את החטאת לשם שלמים, שנפסל 65
הקרבן בכך וצריך בעל הקרבן להביא קרבן אחר לשם חטאתו, וחייב 66
הכהן לשלם על כך, ואותם מזיקים מיעטס רבי חייא במניינו. 67
שואלת הגמרא: וליתני רבי חייא אותם, ומדוע אכן מיעטס, בשלמא 68
את המפגל, יש לומר שלכך לא שנאו לפי שבקדשים לא קמיידי – 69
שאינו עוסק בנזקי קדשים, אלא מוסר מאי טעמא לא תני, מתרצת 70
הגמרא, שאני – שונה מוסר משאר המזיקים, דדיבורא – שהזיקו 71
נעשה בדיבור בלבד, ובדיבורא לא קמיידי. 72
הגמרא מקשה על תירוץ זה: והא מוציא שם רע דדיבורא הוא – 73
שאף הוא הזיקו נעשה בדיבור, שאמר שאינו מוצא לה בתולים, ומכל 74
מקום קתני רבי חייא. מתרצת הגמרא, דיבורא דאית ביה מעשה הוא 75
– אמנם חיובו על מה שהוציא עליה שם רע, מכל מקום אינו חייב אלא 76
אם עשה בה מעשה בעילה ולא מצא לה בתולים, נמצא שדיבור שיש 77
בו מעשה הוא, אך המוסר לא הזיק אלא בדיבור בלבד. 78
מקשה הגמרא: והא עדים זוממים דיבורא דלית ביה מעשה הוא – 79
שהרי חיובם על מה שהעידו שקר, ואין בכך שום מעשה, ומכל מקום 80
קתני רבי חייא, ומדוע אם כן לא שנה אף למוסר. מתרצת הגמרא, 81
התם בעדים זוממים, אף על גב דלית ביה מעשה, מכל מקום רחמנא 82
קרייה – התורה החשיבה את עדותם למעשה, וכמו דכתיב בחיובם 83
(דברים יט) 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו'. 84
מבררת הגמרא: בשלמא לתנא דידן, מובן שלכך תנא אבות – קראם 85
לארבעה הניזקין 'אבות', מפלל – שמשמע מזה דאיכא – שיש להם 86
תולדות, שאכן יש בהם תולדות וכמו שנתבאר לעיל (ב:), אלא דרבי 87
חייא ורבי אושעיא, ממה ששנו 'אבות' נזיקין, מפלל דאיכא 88
תולדות, ויש לשאול, ותולדותיהן מאי ניהו – מה הם תולדותיהם של 89
כל אבות אלו. 90
אמר רבי אבהו, אכן אין להם תולדות, ומה שנקראו בשם 'אבות', 91
לומר שכולן דינם באבות לשלם ממיטב – שאף בהם הדין כמו 92
הארבעה אבות, שאם בא המזיק לשלם קרקע צריך לשלם דווקא 93
מהעידית. מאי טעמא – ומנין נלמד לכל אלה שכך דינם, אתיא – 94
למדים דין זה בכל הניזקין בגזירה שוה מהתיבות, תחת, נתניה, ישלם, 95
כפה: 96
* 97
שנינו במשנה, לא תרי השור כהרי המכעה: 98
שואלת הגמרא, מאי קאמר – מה כוונת התנא בזה, ומדוע הוצרך 99
כלל לבאר החומרות שיש בכל אחד מהם. 100
אמר רב זביד משמיה דרבא, הכי קאמר – כוונת התנא כך, שהוקשה 101
לו מדוע הוצרכה התורה לכתוב את כל אבות הניזקין, לכתוב רחמנא 102
חדא ותיבתא אידך מיניה – הלא די במה שיהיה כתוב אחד מהם 103
וילמדו את השני ממנו, וכגון שיהיה כתוב רק לחיובי השור וילמדו 104
מבעה ממנו ב'במה מצינו', הדר – חזר התנא ואמר, חדא מהדר לא 105
אתיא – אי אפשר ללמוד מדיק אחד מהשני, לפי שיש חומרא בזה 106
שאין בזה, ויש לומר שהחומרא שיש בזה היא סיבת החיוב: 107
* 108
שנינו במשנה, ולא זה וזה שיש בהן ריח חיים: 109
שואלת הגמרא, מאי קאמר – מה כוונת התנא לומר כאן, אמר רב 110
משמייה דרבא – בשם רבא, הכי קאמר – אף כאן כוונת 111
התנא לומר, 112

מקשה הגמרא: עדים זוממים דמנינא הוא – שחיובם הוא בגדר ממון 1
ולא קנס, ליתני רבי אושעיא. מתרצת הגמרא, רבי אושעיא קבר לה 2
ברבי עקיבא דאמר שעדים זוממים שהודו מעצמם אין משלמין על 3
פי עצמן, לפי שחיובם אינו אלא קנס, והמודה בקנס פטור, ולכך לא 4
מנאו רבי אושעיא לפי שאינו מדבר בחיובי קנסות. 5
מקשה הגמרא: אי אכן קבר ליה רבי אושעיא ברבי עקיבא, יקשה 6
עליו שוב מה שהקשו לעיל ליתני תרי זונני שור – שהיה לו לחלק 7
את נזקי השור לשנים, כשם שחילק את נזקי האדם, וליתני שור תם 8
דאזיק שור, שאינו משלם אלא חצי נזק, וליתני בפני עצמו שור דאזיק 9
אדם, ואין לתרץ שדינם שווה וכמו שתייצו לעיל, שהרי לרבי עקיבא 10
שור תם שהזיק אדם משלם נזק שלם, וכמו דתני במשנה (לקמן לג.), 11
רבי עקיבא אומר, אף תם שחבל באדם והזיק, ואף האדם חבל 12
בשור והזיק, אם הזיק השור באדם היה יותר מהזיק האדם בשור, 13
משלם כמותו נזק שלם – מנכים את ההזיק שעשה האדם בשור, ואת 14
מלא ההפרש ישלם השור, לפי ששור תם שנגח לאדם משלם נזק 15
שלם. מתרצת הגמרא, הא תבריה – הרי שבר רבי עקיבא לגזויה – 16
לכח אגרופו, לומר שצמצם את חידושו, וכמו דתניא, רבי עקיבא 17
אומר, מאחר ואמרנו שתם שחבל באדם משלם נזק שלם כמנוע, וכל 18
אף תם שחבל באדם ישלם מן העלילה – משאר הנכסים כשור מועד, 19
ולא כשור תם שגובים את חצי הנזק רק מגוף השור, תלמוד לומר 20
(שמות כא לא) 'יעשה לו', מנופ' משלם ואינו משלם מן העלילה. 21
ונמצא שאם לא יהיה השור שווה כמלא הנזק לא ישלם אלא כשווי 22
השור, הרי שגם שור שהזיק אדם אינו משלם תמיד נזק שלם, ולכך לא 23
חילק רבי אושעיא לכתוב את נזקי השור באדם בפני עצמו. 24
מקשה הגמרא עוד: האונס והמפתח והמוציא שם רע דמנינא הוא 25
– שמלבד חיוב הקנס שצריכים לשלם חמשים כסף, יש בהם אף חיובי 26
ממון, שהאונס והמפתח משלמים גם פגם הדינו מה שנפחתה הבתולה 27
משוויה מחמת שנבעלה, ובושת, והאונס משלם אף צער, ואם כן 28
ליתני רבי אושעיא. מתרצת הגמרא, מה נפשך – מאיזה חיוב רצונך 29
להקשות שהיה לרבי אושעיא למנותו, אי מחיוב הנזק, תנא ליה – 30
הרי כבר מנאו רבי אושעיא, ואי לחיוב הצער, כבר תנא ליה, ואי 31
לחיוב הפשת, אף אותו כבר תנא ליה, ואי לחיוב הפגם, היינו נזק – 32
חיוב זה היינו נזק, וכבר נתבאר שמונאו לחיוב זה. מה אית לך למיניה 33
– איזה חיוב נשאר לך לומר שהיה צריך למנותו, קנסא – חיוב הקנס 34
שצריכים לשלם חמשים כסף, וכבר נתבאר שבקנסא לא קמיידי רבי 35
אושעיא. 36
מקשה הגמרא עוד: המטמא והמדם והמנסף, דמנינא הוא – 37
שחיובי ממון הם ולא קנס, ליתני רבי אושעיא. מתרצת הגמרא, מכה 38
נפשך לא היה לרבי אושעיא למנותם, שהרי אי סובר שהיו שמיני 39
ניכר שמייה – שמו היוזק וחיוב לשלם עליו מעיקר הדין, אף המטמא 40
והמדמם והמנסף שהיוק שאינו ניכר הם, שהרי הפירות נשארו בעין 41
אלא שנאסרו באכילה, חיוב לשלם עליהם מעיקר הדין, והרי הם 42
בכלל נזק, והא כבר תנא ליה נזק, ואי סובר רבי אושעיא שהיוזק 43
שמיני ניכר לא שמייה היוזק, ומעיקר הדין אינו חיוב לשלם אלא 44
שקנסוהו חכמים וחייבוהו, שוב הנה ליה חיוב זה של המטמא והמדמם 45
והמנסף קנסא, ובקנסא לא קמיידי. 46
שואלת הגמרא: אם כן לימא קסבר – האם נוכיח מכאן שסובר רבי 47
חייא, היוזק שאינו ניכר לא שמייה היוזק, דאי סובר שמייה היוזק, 48
יקשה מדוע מנאם בפני עצמם, הלא בכלל נזק הם, והא כבר תנא ליה 49
נזק, ובהכרח אינם אלא קנס ומשום כך מונה אותם בפני עצמם, דוחה 50
הגמרא, אף אם סובר רבי חייא שהיוק שאינו ניכר שמו היוזק וחיוב 51
לשלם מעיקר הדין, מכל מקום מנאם בפני עצמם, שחילק את הנזקים 52
לשנים, תנא היוזקא דמינכרא – שנה היוזק הניכר בפני עצמו בכלל 53
'נזק', ותנא היוזקא דלא מינכרא – ושנה היוזק שאינו ניכר בפני עצמו, 54
והם המטמא והמדמם והמנסף. 55
מבררת הגמרא: בשלמא לתנא דידן – לתנא של משנתינו, מובן 56

בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ריג רש"י תוספות

הא תבאר ר"ע לגזירה. אין לפ"ש דחור בו מדקדקין שמשלם מגופו דבפ' המניח ולקמן דף (ג.) תני בהדיא ר"ע אומר כמשפט הזה כחתחת ולא כעליו כול ושלם מן העליה כו' ולפ"ה נמי קשה דפ"י א"ע דדימין ליכא נזק שלם כגון שהשור אין שזה כדי דיקון מקבל מקום ליתני תרי גונו שור כיון דלפעמים איכא נזק שלם וי"ל דכיון דאין משלם אלא מגופו אי אפשר למיתני גבי אבות דאמרין לקמן כולם באבות הן לשלם ממיתב:

האונם והמפתה והמציא ש"ר דממונא הוא. מוציא שם שרע לית ביה ממונא כלל אלא מאה כסף אלא אבא אחריני נקטיה:

המטמא והמדרמג. המל' ולא תנא להו משום דלא מיתבי בשוגג. דא"י שמה הויק. ואע"י דתוקף דאמר שמה הויק איתותב בהענין (גטין דף גג) מ"מ ניקח ליה לאוקמי ברייתא דרבי חייא אביו אליביה: **וקתני** הויק שנינו בפי' הניקין (שם גב) כדקתני שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר דוקתני גונו טובא: **תני** מניין למעוטי. האי למעוטי לאו משום דלית ליה דרבי חייא אלא כלומר למעוטי דלא איירי בהו: **למעוטי** מוסר כו'. המל' למעוטי בופר ושלשים של עבד והא דלא קתני להו משום דבקטלא לא מיירי מוסר ומפגל אפילו למאן דלא דאין דיןא דגרמי מחייב משום קנס בהנזל בתרא (לקמן דף קח). **דיבורא** דאית ביה מעשה. דבכתובות בפי' נערה (דף מו) א"ר אליעזר בן יעקב לא נאמר דברים הללו אלא כשבצל ר' יוחנן אית ליה חכם עד שישכור עדים: **כולם** באבות לשלם ממיתב. ותולדות דאבות דמתניתין משלמין נמי ממיתב מ"מ הני אי לאו דקריא להו אבות לא הוי ידעי דמשלמין ממיתב:

תחת נתינה כו'. כספרי פסיק בושט מוקצתה את כפה ולא תחוס ענין (דברים כה) וליף מעדים וזממין דכתיב לא תחוס ענין (שם ט) וא"ל שהוא גזירה שנה מגזירה מדלא קאמר אתיא תחת נתינת ענין ועדים וזממין פרשי' דכתיב בהו נפש בנפש וצ"ל דאפילו אם העיד על שור חם שהיו או העידו פלוני חייב לפלוני מנה דיונו בדוברת דמשלמי במיטב דאם רצו לחייב אחרים ממיטב לא צריך קרא דמכאשר זמן נפקא דיתחייבו ממיתב:

מאי קאמר. משום דלא מצוי לפרשי האי לא הרי כשאר לא הרי שביש' קמתמה מאי קאמר:

כי דרבא הכי קאמר לכתוב רחמנא חדא ותיתי אידך מיניה הדר אמר חדא מחדא לא אתיא: ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים: מאי קאמר אמר רב משרשיא משמיה דרבא הכי קאמר לכתוב

וגמרי מבור דכתיב ביה כסף ישיב לבגליו וארבע אבות גמרי כולוהו משן ורגל בשומר חנם כתיב אשר ירשיעון אלהים ישלם בשואל כתיב בגליו אין עמו שלם ישלם בנזשא שר כתיב אם נזב יגב מעמו ישלם שוכר אינו כתוב בתורה אבל דיו כנזש שר כנזק דחובל בחבירו כתיב נתינה כן ינתן בו והיינו ממון הניתן מיד ליד כדדרשין בהחובל (לקמן דף פד.) בצער כתיב פצע תחת פצע ודרשין ליה לקמן בהחובל (דף פה) פצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק בריפוי ושבט כתיב נתינה שבתי יתן ורפא ושבט כתיב תחת גבי אונס ומפתה דכתיב תחת אשר ענה ודרשין בכתובות בפרק אלו גזרות (דף מ) חמשים כסף תחת תחת העניני מכלל דאיכא בושט ופגם לישאן אחריתא והאיל וכתביב בחובל בחבירו תחת דכתיב תחת פצע כולוהו חמשה דברים ידיה מתוקם גמריין בתשלומי כפל כתיב ישלם שנים ובתשלומי ארבעה וחמשה כתיב חמשה כסף ישלם תחת וכו' וקרו דגב ככלל כפל הוא ובגלל כתיב נתינה ונתן לאשר אשם לו (במדרב ה) בעדים וזממין כתיב בהו נפש בנפש (דברים ט) וכמאן דכתיב תחת דמי באונס ומפתה ומוציא שם רע כתיב כסף ונתן לאבי הנערה חמשים כסף (שם כב) היינו אונס מפתה כסף ישקול כמזהר בתולדות (שמות כב) במוציא שם רע ונעשו אותו מאה כסף (דברים כב) מטמא ומדמג ומנסר בכלל נזק הן ובגלל כתיב ביה תחת: **מאי קאמר**. לקח לי למיתני כלל ותיתי אידך מניה. כמה מצינו בשור שהוא מוקי ותיב אף המבקעה שהוא מוקי ותיב: **לא אתיא**. דקמפרש לעיל רב לטעמיה ושואל לטעמיה לכתוב

עדים וזממין דממונא הוא. דכל המשלם יותר ע"מ שהיו קגון כפל ותשלומי ארבעה וחמשה קרי קנס כדלקמן בפרק פירקין (ד' טו) וכגון כל דבר קצוב האמור בתורה כגון חמשים של אונס ומפתה ומוציא שם רע כולוהו הוי קנסא אבל מידי אחריתא ממונא: **כפר לה כר"ע**. דאמר בקס' מכות בפ"ק (ד' ג) עדים וזממין אין משלמים על פי עצמן כגון אם הומו בב"ד זה ולא הסיף בעל

דיו להעמידן בדיו ולתובעו והלכו למקום אחר והודו שם בב"ד ואמרו הומונו בבית דינו של פלוני פטורין אלמא קנסא הוא ומודה בקנס פטור: **אי ר"ע** ליתני תרי גונו שור. דהא לר"ע יש חילוק בין תשלומין של שור דאזיק שור דלא משלם אלא חצי נזק לתשלומי שור דאזיק אדם דתנן לקמן בפ' המניח את הכר (דף לג) ר"ע אומר כו'. **במותר**. אם חבל אדם בשור חם וחס באדם וישמו ב"ד חבלה שהכל שור באדם יותר מחבלה שהכל האדם בשור משלם בעל השור אותו עודף לגזירה. לבח אגרוף כדאמר בסנהדרין בפ"ק (דף ו) אדייה לגזירה וקם: **יכול** ישלם תם שהכל באדם מן העליה ת"ל כו'. ואשתכח דלא משלם נזק שלם אלא כמו שהשור שנה: **אונס** ופסתה דממונא הוא. שקמישם כסף להו הוי קנס אבל יש בו פגם ששנה עכשיו פחות מדמיעקרא כדאמר בכתובות (דף מ) ובושת דממונא הוא: **ה"נ** מה נפשה. משום **מאי איצטרך** ליה למיתני אי משום צער תנא ליה: **מרע**. מערב תרומה עם חולין של חבירו דהשתא מוזין להו בול לפי שאין יכול לאוכלא אלא כהן: **בנפש**. בנפשו יין חבירו לע"ז ואסור בהנאה והאיל וגבידי ביה מעשה בגופיה ויין: **שאינו ניכר**. כגון הקא דאין הנזק ניכר בתוך הפירות דלא חסר להו: **ליכא קסבר** רבי חייא לא שמייה הויק. ומשום דקנס הוא הני דלא הוי בכלל אבות דרבי אושעיא: **אלא מניין דרבי חייא למעוטי מאי**. מחשבי בהדיה: **מוסר**. מלישן שמוסר קמון חבירו לעובר דוכבים: **ומפגל**. בהו ששחט קרבו של ישראל חטאת לשום שלמים דאין הקרבו עלה לחובת בגליו וצריך אחר: **וליתני** ליה ר' חייא האי מוסר: **מוציא שם רע** דיבורא דאית ביה מעשה. בעיליה: **מכלל דאיכא** תולדות. כדפרשין לעיל כלל חר וחד גניפה ונשיכה לקרן נחמכה להנאתה תולדה דשן וכן לכולן: **תחת נתינה כו'**. דבכולוהו כתיב או תחת וגמריין תחת תחת משור מועד דכתיב ביה שור תחת השור מה חתם ממיטב דגמר משן ורגל דכתיב ביה מיטב שדרו אף כאן מיטב שאם בא לשלם נרקע לניזק בשביל הויקו מנגידה מן העדיית או נתינה וגמר נתינה נתינה משור שנגזר את העבד דכתיב ביה יתן לארזוני או ישלם וגמר משן ורגל דכתיב בהן מיטב פרמו ישלם או כסף

וגמרי מבור דכתיב ביה כסף ישיב לבגליו וארבע אבות גמרי כולוהו משן ורגל בשומר חנם כתיב אשר ירשיעון אלהים ישלם בשואל כתיב בגליו אין עמו שלם ישלם בנזשא שר כתיב אם נזב יגב מעמו ישלם שוכר אינו כתוב בתורה אבל דיו כנזש שר כנזק דחובל בחבירו כתיב נתינה כן ינתן בו והיינו ממון הניתן מיד ליד כדדרשין בהחובל (לקמן דף פד.) בצער כתיב פצע תחת פצע ודרשין ליה לקמן בהחובל (דף פה) פצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק בריפוי ושבט כתיב נתינה שבתי יתן ורפא ושבט כתיב תחת גבי אונס ומפתה דכתיב תחת אשר ענה ודרשין בכתובות בפרק אלו גזרות (דף מ) חמשים כסף תחת תחת העניני מכלל דאיכא בושט ופגם לישאן אחריתא והאיל וכתביב בחובל בחבירו תחת דכתיב תחת פצע כולוהו חמשה דברים ידיה מתוקם גמריין בתשלומי כפל כתיב ישלם שנים ובתשלומי ארבעה וחמשה כתיב חמשה כסף ישלם תחת וכו' וקרו דגב ככלל כפל הוא ובגלל כתיב נתינה ונתן לאשר אשם לו (במדרב ה) בעדים וזממין כתיב בהו נפש בנפש (דברים ט) וכמאן דכתיב תחת דמי באונס ומפתה ומוציא שם רע כתיב כסף ונתן לאבי הנערה חמשים כסף (שם כב) היינו אונס מפתה כסף ישקול כמזהר בתולדות (שמות כב) במוציא שם רע ונעשו אותו מאה כסף (דברים כב) מטמא ומדמג ומנסר בכלל נזק הן ובגלל כתיב ביה תחת: **מאי קאמר**. לקח לי למיתני כלל ותיתי אידך מניה. כמה מצינו בשור שהוא מוקי ותיב אף המבקעה שהוא מוקי ותיב: **לא אתיא**. דקמפרש לעיל רב לטעמיה ושואל לטעמיה לכתוב

ריד בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף ה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י תוספות

כ"י שדיית בור בינייהו אתאי כוליה. מה שפי' הקונטרס ד'שן אתאי מבזר ואש דכי פרקת מה לאש שכן מועדת לאכול בין ראוי לה בין שאין ראוי לה תאמר בשן שאין מועדת לאכול אלא כראוי לה וקשה דלא אשכחן שאינו ראוי בשן דאם אכלה דבר שאין ראוי לה לא הוי תולדה דשן אלא תולדה דקרון כיון דאין הנאה להזיקה ואי משכחת בשום ענין גילף מאש

דמתחייב אף באין ראוי ונראה ד'שן נמי אתי בפלגא דדינא או מאש לדודיה ומיהו י"ל לפירוש הקונטרס דשפיר פרקינן פירקא דלא שייכא בשן דכהאי גוונא פריך בהחובל (לשמן דף פח) גבי עזר ואשחא מה לאשקה שכן אינה במילה אך מה שפירש בור יוכיח שאין מועדת לדבר שאין ראוי לו כגון אדם קשה הדא דלא פטר אדם אלא ממיתה ולא מנזקין ועוד אטו משום דפטר אדם חשוב אין ראוי והלא באש נמי פטור ממנו ועוד דלקמן (טו דף) גבי חומר בשור מבזר אין מוצא לרבי יהודה דמתחייב על נזק כלים בבזר אין ראוי בבזר והא משכחת ליה אדם אלא כראה דאדם נמי חשוב ראוי לבזר דראוי למות בהבזל אבל כלים חשיב ליה לקמן אין ראוי דלא מוקא להו הבזל ואע"פ דכלים חדתי מפקעי בהבזל כדאמר בסוף פרק הפרה לקמן (דף נז.) מ"מ מש

כלים שאין מתקלקלים בהבזל וא"ת והיכי אתי אש מבזר וחד מאינך מה לאינך שכן אין כח אחר מעורב בו תאמר באש כח אחר מעורב בו והוי קולא מדפריך בסמוך גבי אבנו וסכינא ומשאוי מה לבזר שכן אין כח אחר מעורב בו וי"ל דבור שנעשה בלא כח אחר תמור מאבנו וסכינא שלא הויקו בהזיקתן אלא לבתר דנייהו ולא נעשו בור אלא ע"י כח אחר אכל אש שדולף ומויק בהזיקתו ע"י כח אחר תמור מבזר שאין דולף ומויק אלא במקומו והא דקאמר בסמוך אש תוכיח שכן כח אחר מעורב בו והיכי ה"פ אע"ג דכח אחר מעורב בו וחישיב ליה כאילו בעצמו עושה את הכל והיכי משום חישיב ה"פ אע"ג דכח אחר מעורב בו חושבים כאילו בעצמו עושה את הבור הנה בלא כח אחר אי נמי היינו דפריך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו ודריה חמור יותר שע"י זה הולך ומויק למרחוק מה שאין כן באבנו וסכינא ומשאוי וא"ת והיכי אתו כוליהו מאש ובזר מה לאש ובזר שכן מעשיהו גרמו לו בדמפרש לקמן גבי בור המתקלגל ואש נמי מעשיהו גרמו לו שדולף הקאש וי"ל דלא חשיב אש מעשיהו גרמו לו כיון שהיהו מסייעו וא"ת מבזר ואדם נמי היכי אתו מה לבזר ואדם שכן מעשיהו גרמו לו וי"ל דאתו מבזר ואדם ישן או נופל מן הגג ברוח שאינה מצויה דחייב כדאמר לקמן בסוף פרק שש (דף כו.) וא"ת מבזר ורגל היכי אתי מה לבזר ורגל שכן היוקן מצוי דלקמן חשבינן בור היוקן מצוי וי"ל דאין בור היוקן טפי מאחרים ולא קאמר לקמן וי"ל אלא להוכיח וחמרא אתת ששונה בבזר ובתול ואילו: **שכן** מועדין וכו'. אין לפרש שמשלמין נזק שלם דאם כן קרן נמי אתאי כיון דלא בתיב אלא מפרש רית דמועדן מתחילתן היינו שדרכן להזיק משא"כ בקרן דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי למ"ד פלגא דניוקא קנאס ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא היינו למ"ד דפלגא ניוקא ממונא שדרכו להזיק ולא קיימי בחזקת שימור ולא כמו שפירש הקונטרס דלא איתפרש היכא:

גוי' להלכותיהן הנה מצוי למימר דכוליה איצטריך למיכתב דאי לא בתיב אלא הנה נפקא מתוך מתוך ובור הנה פטרי בהו כלים ואי יליף מתוך מתוך ומאש הנה פטרי בהו טמון) ומתני' לא קתני אלא להגדיל תורה ויאדיר: **בור** לפטור בו את הכלים. אנב אחריהה נקטיה דבור לא אתי מכולהו: **אש** לפטור בו את הטמון. הנה מצוי למימר לחייב בו את הכלים דאש לא אתי מפעלי חיים אלא מתוך מניניהו ובזר דפטור בו את הכלים:

אי

פלוגתא דרבי יהודה ורגלן לקמן בשילתי פרק שור שנגח את הפרה ודרשה דבור נראה בעיני דבור נסיב דהא דתא איצטריכא ליה למיכתב דהא מכל תרי מניניהו לא נפק דבזריה דרכן לילף ולהזיק לבזר מבזר אלא אידי דדרשי להלכות האחרים נקט לה נמי: **לפטור בו את האדם**. כדדרשין שור ולא אדם: **אדם**. להכי בתיביה רחמנא: **לחייב בארבעה דברים**. צער ריפוי שבת ובושת משא"כ בכל הני: **לפטור בו את הטמון**. שאם היו בגדים טמונים בגדיש פטור המכביע דבתיב ביה (שמות כב) או הקמה ודרשין בשילתי הכונס צאן לליר (לשמן דף סו) מה קמה בגליי אף כל גליי לאפוקי טמון דלא מה שאין כן בשור ובזר ומכנה ורבי יהודה קא פליג הנה:

לכתוב רחמנא תרתיה ויתיה אידך מניניהו הדר אמר הדא מתרתיה לא אתי אמר רבא וכוליהו כי שדיית בור בינייהו אתאי כוליהו במה הצד לבר מקרון משום דאיכא למיפרך מה לכוליהו שכן מועדין מתחילתן ולמאן דאמר אדרבה קרן עדיפא שכוונתו להזיק אפילו קרן נמי אתאי אלא למאי הלכתא בתיביהו רחמנא להלכותיהן קרן לחלק בין תמה למועדת שן ורגל לפוטורן ברשות הרבים בור לפטור בו את הכלים ולרבי יהודה דמתחייב על נזקי כלים בבזר לפטור בו את האדם אדם לחייבו בארבעה דברים אש לפטור בו את הטמון ולרבי יהודה דמתחייב על נזקי טמון באש לאתויי מאי לאתויי

לכתוב רחמנא תרתיה. שור ומכנה ויתיה אש מניניהו דכי פרקת מה לקרן שכן כוונתו להזיק איכא למימר שן תוכיח מה לשן שיש הנאה להזיקו קרן יוכיח ולרבי דאמר מכנה זה אדם תיתי הכי כי פרקת מה לשור שכן כוונתו להזיק תאמר באש אדם יוכיח שאפילו אין כוונתו להזיק חייב כדתנן (לשמן דף כו.) אדם מועד ער בין לשן מה לאדם שכן חייב בארבעה דברים שור יוכיח הצד השוה שבתן שדרכן להזיק ושמירתן עילף אף אני אביא אש: **הדר אמר רבא** מתרתיה נמי לא אתאי. דלא ראי קרן ומכנה שיש בתו רוח חיים כחרי אש כו': וביכולהו כי שדיית בור בינייהו אתאי. כי בתיב בור וחדא מהנך אתאי כוליהו ומההוא ומאידך: **בזר** השוה דאי בתיב בור וקרן אתאי שן מניניהו הכי מה בור שאין דרכו לילף ולהזיק חייב שן שדרכו לילף ולהזיק לא כל שכל שכן מה לבזר שכן תחילת עשייתו עומד לנזק תאמר בשן קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק בור יוכיח ותרו הדין הצד השוה שבתן שדרכן להזיק וממונך בו: אף אני אביא שן וכן רגל מקרון ובזר דכי פרקת מה לבזר שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר ברגל קרן יוכיח מה לקרן שכן כוונתו להזיק בור יוכיח וכן אש מקרון ובזר כבולן תחילת הדין מה בור שאין דרכו לילף ולהזיק חייב אלו כולן שדרכן לילף ולהזיק לא כ"ש מה לבזר שכן תחילת עשייתו כו' וכן אי כתב רחמנא בור ושן אטו כוליהו אינך נמי לבזר מקרון בהאי דיקא מה בור שאין דרכו לילף ולהזיק חייב רגל ואש לא כל שכל שכן וכן אדם מה לבזר שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר בכל אלו שן תוכיח מה לשן שכן יש הנאה להזיקו תאמר בכל אלו בור תוכיח הצד השוה כו' אף אני אביא כל אלו אכל קרן לא אתאי מניניהו דאיכא למיפרך מה להצד השוה שכבור ושן שכן מועדים מתחילתן תאמר בקרן וכן אי בתיב בור ורגל אתאי כוליהו מהא דיקא דבור לבזר מקרון דכי פרקת מה לבזר שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר בשן ואש ואדם רגל יוכיח מה לרגל שכן היוקן מצוי דכל שעה היא מהלכת תאמר בכל אלו בור יוכיח ותרו הדין הצד השוה כו' אף אני אביא כל אלו אכל קרן לא אתאי דמה להצד השוה שבתן שמועדן מתחילתן תאמר בקרן וכן אי כתב בור ואש הנה אטו אינך בהאי דיקא מבזר וכו' פרקת מה לבזר שכן תחילת עשייתו לנזק תאמר ברגל ושן ואדם אש תוכיח מה לאש שכן מועדת לאכול בין שראוי לה בין שאינו ראוי לה כגון עצים כלים ואבנים תאמר בשן שאינה מועדת אלא לדבר הראוי לה בור יוכיח שאינו מועד אלא לדבר הראוי לה דבר שאינו ראוי לה מאי ניהו אדם דבתיב ונפל שקמה שור או חמור שור ולא אדם חמור וכן דאם נפל בבזר אדם וכלים פטור בעל הבזר הצד השוה שבתן כו' אף אני אביא שן ואתו אדם ורגל פלגי דיקא דכי אמרת אש תוכיח ליכא למיפרך מה לאש מידי אכל קרן לא אתאי דמה להצד השוה בבזר ואש שכן מועדים מתחילתן ולהכי נקט רבא בור דמחזר מאידך לא מצוי למימר כי שדיית חדר בינייהו אתו כוליהו מההוא ומחד מאידך דהא מכל תרי מניניהו לא הנה אתו לא קרן ולא בור קרן מאש ורגל ושן ואדם לא דמה לכוליהו שכן מועדין מתחילתן ובזר נמי לא אתאי דמה לכוליהו שכן דרכן לילף ולהזיק ואי קשיא לך לימא כי שדיית קרן בינייהו אי נקט קרן איכא תרי דלא אתי מינה ומחד מאידך דאי נקט או רגל או שן או אדם בהדי קרן לא אתאי אש מניניהו דפרקינן מה להצד השוה שבתן שיש בהם רוח חיים וכן בור נמי לא אתאי מניניהו ואי נקט אש בהדי קרן לא אתאי שן ובזר מניניהו דכי פרקינן מה לאש שכן אוכלת אפילו דבר שאין ראוי לה כגון כלים תאמר בשן דפטור על הכלים כדתנן במתניתין ליכא למימר קרן יוכיח ובזר נמי לא אתי מניניהו שכן דרכן לילף ולהזיק מה שאין כן בבזר: **ולמאן דאמר כו'** אי איתפרש היכא: **להלכותיהן**. למה שיש בזה מה שאין בזה: **לפוטורן ברשות הרבים**. דבתיב בהו ובער בשדה אחר דלא תיזיין אלא ברשות תעזוב

לאתויי

בבא קמא דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רטו

שבתחילת תשלומיהם הם כבר מועדים ומשלמים נזק שלם, מה שאין
כן בקרן שהיא תמזה בשלושת הפעמים הראשונות ומשלמת רק חצי
נזק. ולמאן דאמר שאדרבה, קרן עדיפא משום שפונתו להזיק,
אפילו קרן נמי אתיא – אפשר ללמוד גם את קרן מבור ועוד אב אחר
בצד השווה שבהם.
רבא מבאר לשיטתו, מדוע התורה כתבה את ארבעת אבות הנוזיקין:
אלא למאי הלכתא בתנייהו רבנא – לאיזה צורך כתבה התורה
את ארבעת אבות הנוזיקין. משיב רבא, התורה כתבה אותם
להלכותיהן המיוחדות שבכל אב מאבות הנוזיקין. דהיינו, קרן נכתבה
כדי לחלק בין תפסה למוקדת, שכשהשור תם משלם רק חצי נזק
ומגופו, ולאחר שהזיק שלשה פעמים נעשה מועד ומשלם נזק שלם ומן
העליה. שן ורגל נכתבו כדי לפוטין אם הזיק ברשות הרבים,
שנאמר (שמות כב ד) 'זכר בשר אחר', ודרשו חז"ל (לקמן כא):
'בשר אחר' ולא ברשות הרבים. בור נכתב כדי לפטור בו את הכלים
שנפלו לתוכו, שנאמר (שמות כא לג) 'ונפל שמה שור או חמור' ודרשו
חז"ל (לקמן נג): מהמילה 'חמור' שבור פטור על הכלים. שואלת
הגמרא: ולרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור, ומרבה כלים
מהמילה 'או', לאיזה צורך נכתב בתורה בור. משיבה הגמרא: כדי
לפטור בו את האדם, שבפסוק נאמר גם 'שור', ומילה זו באה לפטור
את בעל הבור מלשלם על מיתת אדם שנפל לבורו. אדם שהזיק את
האדם נכתב כדי לחייבו בתשלומי ארבעה דברים מלבד הנזק, והם,
צער, ריפוי, שבת, ובושת, מה שאין כן שאר המזיקים שאינם חייבים
אלא נזק. אש נכתבה כדי לפטור בו את הפטמן – כלים שהיו טמונים
בתוך גדיש ונשרפו, שנאמר (שמות כב ה) 'ונאכל גדיש או הקמה'
ודרשו חז"ל (לקמן ס). שאין חייב באש אלא כ'קמה' שהיא גלוייה, מה
שאר המזיקים שחייבים אפילו כשהדבר הניזק טמון. שואלת
הגמרא: ולרבי יהודה דמחייב (שם) על נזקי פטמן באש, לאתויי מאי
– איזו הלכה באה התורה לרבות במה שכתבה אש.

היה מקום להקשות, אף שלא די לכתוב אב מזיק אחד כדי ללמוד
ממנו, מכל מקום אין צורך לכתוב את כולם, אלא לכתוב רבנא
תרי – תכתוב התורה רק שני אבות, ותיתי איך מינייהו – ונלמד
את האב האחר מהצד השווה שבהם. כלומר, שתכתוב התורה שור
ומבעה, דהיינו קרן ושן, ונלמד מהם אש, שאם היה כתוב רק קרן אין
ללמוד ממנה אש. שיש לפרוך מה לקרן שכן כוונתו להזיק מה שאין
כן אש, ויש להשיב, שן תוכיח שאין כוונתה להזיק ואף על פי כן חייבת,
אמנם יש לדחות שגם משן אין ללמוד אש שהרי בשן יש הנאה
להזיקה מה שאין כן אש שאינה נהנית מהזיקה, ויש להשיב, קרן תוכיח
שאין הנאה להזיקה וחייבת, ומוכח שאין זו הסיבה שמחמתה חייבה
התורה, ומאחר שכתובים שניהם ואין החומרות שוות, מוכח שאין
החומרות הללו גורמות את החיוב, אלא החומרא הקיימת בשני
האבות המזיקים, שדרכם להזיק ושמיירתם מוטלת עליהם היא הגורמת
את חיובם, וזו כוונת המשנה להקשות שנלמד מהצד השווה שבהם,
שכמו שהם דרכם להזיק ושמיירתם עליהם וחייבים, אף אש, מכיון
שדרכה להזיק ושמיירתה עליהם חייב בנזקה. ולכן הדר – חזר התנא
ואמר, שתריא מתריא לא אתי – שאין ללמוד אש משור ומבעה,
משום שיש בשניהם חומרא שאין באש שיש בהם רוח חיים, ויש לומר
שמשום כך חייבתם התורה, מה שאין כן אש שאין בה רוח חיים ולכן
הוצרכה התורה לכתבה במפורש.

רבא אומר שאין צורך לכתוב בתורה את כל אבות הנוזיקין, ודי בבור
ואחד מהם: אמר רבא, וכולהו – כל אחד מאבות הנוזיקין, כי שרית
בור מינייהו – אילו כתבה אותו התורה וגם בור, אתיא כוליהו
במה הצד – אפשר ללמוד את כל אבות הנוזיקין מהצד השווה שבהם,
מפני שלא תוכל למצוא חומרא אחת בשניהם, שתוכל לומר שמשמעם
זה חייבתם התורה, כי אם חומרא אחת שדרכם להזיק, וממילא כל
דבר ששוה להם בחומרא זו שדרכו להזיק נלמד מהם, לבר – חוץ
מקרן, משום דאיכא למפרך – שאפשר לפרוך, מה לכולהו – כל
אבות המזיקים, שכן יש בהם חומרא שהם מועדין מתחילתן –

אגרות קודש

ב"ה, ג' סיון, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ז אייר, בו כותב אודותה קישויים שפוגש בעבודת ד', ואשר ההתעוררות
שמתעורר לפעמים לא תמיד באה בהנוגע למעשה בפועל וכו', ושואל שיורו לו איזה ענינים, ושמצד
בריאות הגוף יכול לקבל את הכל.

והנה כבר כתבתי כמה פעמים ולכמה מהשואלים בכגון דא, אשר אין עבודת האדם לבורא
באופן של נסים ולהראות קונצצן (ורק בהוראת שעה יש גם ענינים כאלו), ולא זהו דרך הנכונה ודרך
השוה לכל נפש, וביחוד דרך סלולה דרך הרבים, ועוד יותר דרך הדרך, וכדרשת רז"ל בענין כגון דא
(ב"ב ק' ע"ב), הנה אין להתפתות ולחפש דרכים עקלקלות, ושאי אפשר להיות בטוח לאן מובילות.

וכללות ההוראה בענין הנ"ל הוא, ע"פ מה שכתוב בתניא פרק כ"ז, ולכן אל יפול לב אדם עליו
וכו', ובהערה שבימינו אלה שנחלשו הדורות, הנה אין עניני תעניות וסיגופים דרך סלולה והוראה לכל,
כי אם במקרים מיוחדים ביותר ובפרט אברך ישיבה שעיקר ענינו לימוד התורה, הרי מפורסם מרז"ל
בכגון דא שמתענה וכו', ויתייעץ מזמן לזמן עם המשפיע שלו, ויחקוק בלבו מה שנאמר מעט מעט
אגרשנו בכיבוש ארץ ישראל בגשמיות, וה"ה בכיבוש ארץ ישראל הרוחנית, והשי"ת יצליחו.

ברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

משיבה הגמרא: אש נכתבה כדי לִאֲתוּי – ללמוד שחיבת אפילו בחיזק
שאינה רגילה לעשותו, כגון אם לִהֲכָה את נירו – קרקע חרושה של
חבירו, וְסִבְכָּה – התחככה בִּאֲנִיו, וקלקלה אותם, שנאמר (שמות
כב ה) כִּי תַצֵּא אֶשׁ וּמִצָּאָהּ וְגו' או הִשְׁדָּה ודרש רבי יהודה (לקמן ס.)
מהמילה 'השדה' שגם בנוק של קרקע או אבנים אש חייבת.

שנינו במשנה (לעיל ב.), הַצֵּד הַשְּׁנוֹה שֶׁבֶּן שֶׁדָּרְכָן לְהוֹזִיק וּשְׁמִירְתָּן
עֲלֶיךָ וּכְשֶׁהוֹזִיק חֵב הַמּוֹזִיק לְשֵׁלֶם תְּשַׁלְּמִי נֹק בְּמִיטֵב הָאָרֶץ.
מלשון המשנה משמע שיש אופני חיזק נוספים שחייבם נלמד רק
מזהד השוה שבכל האבות, ושואלת הגמרא: לִאֲתוּי מֵאֵי – אלו
אופני חיזק באה המשנה לרבות. משיבה הגמרא: אֲמַר אֲבִי, לִאֲתוּי
– ללמד את הדין בִּאֲבָנֵי וְאִין סְבִינֵי וּמִשְׁאֵל שֶׁהֵינִן בְּעֵלִים בְּרֵאשׁ
גִּנּוּ, וְנִפְּלוּ מִן הַגֵּג בְּרִית מְצוּיָה, וְהִיזִיק, שהוא חייב לשלם. הגמרא
מבררת באיזה אופן מדובר: חֵיבֵי דְמִי, אִי בְּהָדִי דְקָא אֲזִילִי קָא מִזִּין
– אם הוזיק תוך כדי נפילתם, לא יתכן לבאר כן, משום שיקשה מדוע
צריך ללמוד את החיוב בצד השוה, הלא הֵינִנו תולדה של אֶשׁ, וּמֵאֵי
שָׁנָא – וכי מה שונה אֶשׁ מאלו, אם תאמר משום דָּאשׁ בִּלְאִי אֲחֵר
(והרחו) מְעוּרָב בֹּו שְׁמוּלִיכָה את האש למרחוק והאש מוזיקה תוך כדי
הילוכה, וּמִמוֹנֵד וּשְׁמִירְתָּן עֲלֶיךָ, הֵנִי נָמִי – גם אלו בִּלְאִי אֲחֵר מְעוּרָב
בָּהֶן, דהיינו הרוח שהפילה אותם מהגג ודחפת אותם למטה, וְהֵם
מִמוֹנֵד וּשְׁמִירְתָּן עֲלֶיךָ.

הגמרא מעמידה את דברי אבבי באופן אחר: וְאִלָּא צִירָ לומר שאבבי
התכוין שהוזיקו בְּתֵר דְנִיחִי – לאחר שנפלו מראש גגו ונחו ברשות
הרבים, ונתקלו בהם שור או חמור והוזקו בהם. מבררת הגמרא איך
מדובר, אִי דִאֲפִקְרִינְהוּ – אם מדובר שהבעלים הפקיר אותם, אם כן
בִּין לְרֵב הסובר (לקמן כח) שכשלא הפקירם דינם כשור, וְבִין
לְשִׁמוּאֵל הסובר שכשלא הפקירם דינם כבור, כאן שהפקירם הֵינִנו
תולדה של בֹּר, וּמֵאֵי שָׁנָא – וכי במה שונה בֹּר מאלו, שהרי חומרת
הבור היא שֶׁבֶן מִתְחִילַת עֲשִׂיתָו הוא עומד לִנְזֹק, והוא מְמוֹנֵד
וּשְׁמִירְתָּן עֲלֶיךָ, הֵנִי נָמִי – גם אלו יש בהם את אותה חומרא,
שֶׁתְּחִילַת עֲשִׂיתָן – משעה שהונחו על הגג הם עומדים ומוכנים לִנְזֹק,
וְהֵם מְמוֹנֵד וּשְׁמִירְתָּן עֲלֶיךָ. אִלָּא יש להעמיד באופן דִּלָּא אֲפִקְרִינְהוּ
– שלא הפקירם, ואם כן יקשה לִדְעַת שִׁמוּאֵל דְאֲמַר (שם שבולם –
כל תקלה אף אם לא הפקירה, מְבוּרָו לְבַד לְמִדְנָה, ואם כן הֵינִנו בֹּר,
ואין צורך ללמוד מהצד השוה.

הגמרא חוזרת בה ואומרת: לְעוֹלָם מדובר באופן דִאֲפִקְרִינְהוּ –
שהפקירם, ומכל מקום לֹא דְמִי – אינם דומים לְבֹר, ואי אפשר
ללמוד ממנו, שיש לפרוק, מִה לְבֹר שֶׁבֶן אִין בִּלְאִי אֲחֵר מְעוּרָב בֹּו,
שהרי הכורה את הבור עשה זאת בעצמו ללא סיוע, תֵּאֲמַר בְּהֵנִי –
באלו, שֶׁבֶן אֲחֵר מְעוּרָב בָּהֶן – בעשייתם למוזיק, דהיינו הרוח
שהפילה אותם, אלא שיש להשיב, אֶשׁ תּוֹכִיתָ שֶׁכָּח אֲחֵר מְעוּרָב בֹּו
ואף על פי כן חייבת, ואם תפרוק, מִה לֹאשׁ שֶׁבֶן דְרָבִי לִילָף וְלִהְיוֹק,
מה שאין כן באלו שלא הוזיקו בהליכתם אלא לאחר שנחו, יש להשיב,
בֹּר תּוֹכִיתָ שאין דרכו לילך ולהזיק ואף על פי כן חייב, וְהִזִּיר תְּרִין
שכיון שאין בכל אב המוזיק את החומרא שיש בחבירו, יש ללמוד שלא
החומרות הללו גורמות את החיוב, אלא הצד השוה שבהם שדרכן
להזיק ושמירתן עליך, וממילא גם אבנו סבינו ומשאו שהניחם בראש
גגו ונפלו ברוח מצויה והוזיקו לאחר שנחו ברשות הרבים, חייבים, שאף
אלו דרכן להזיק ושמירתן עליך.

רבא מבאר באופן אחר איזה חיזק נצרך ללמוד מהצד השוה שבכל
אבות הנוזיקין: רְבָא אֲמַר, כוונת המשנה לִאֲתוּי – ללמוד מהצד
השוה ולחייב בֹּר הַמִּתְגַּלְגֵּל בְּרִגְלֵי אָדָם וּבְרִגְלֵי בְּהֵמָה, כגון שהניח
אבן ברשות הרבים, ורגלי אדם ובהמה גלגלו את האבן למקום אחר,

ושם נתקלו בה שור או חמור וניזוקו. מבררת הגמרא: חֵיבֵי דְמִי, אִי
דִאֲפִקְרִינְהוּ – אם המניח את האבן הפקיר אותה, בִּין לְרֵב הסובר
שכשלא הפקיר דינו כשור, וְבִין לְשִׁמוּאֵל הסובר שכשלא הפקיר דינו
כבור, כאן שהפקיר הֵינִנו תולדה של בֹּר, מֵאֵי שָׁנָא – וכי במה שונה
בֹּר מאלו, שֶׁבֶן מִתְחִילַת עֲשִׂיתָו הוא עומד לִנְזֹק, וּשְׁמִירְתָּן עֲלֶיךָ,
הֵנִי נָמִי – אף אלו (בור המתגלגל) מִתְחִילַת עֲשִׂיתָן דהיינו הנחתם
ברשות הרבים שאז נעשו בור הם עומדים לִנְזֹק, וּשְׁמִירְתָּן עֲלֶיךָ, ואם
כן אין צורך בצד השוה. אִלָּא ודאי מדובר דִּלָּא אֲפִקְרִינְהוּ – שלא
הפקירם, אך מכל מקום יקשה לשיטת שִׁמוּאֵל דְאֲמַר שבולם – כל
תקלה אף אם לא הפקירה, מְבוּרָו לְבַד לְמִדְנָה, ואם כן הֵינִנו בֹּר,
ומדוע צריך ללמוד בור המתגלגל מהצד השוה.

הגמרא חוזרת בה ואומרת, לְעוֹלָם מדובר דִאֲפִקְרִינְהוּ – שהפקיר את
האבן, ומכל מקום לֹא דְמִי – אינו דומה לְבֹר, שיש לפרוק, מִה לְבֹר
שֶׁבֶן מְעִשְׂיוֹ שכרה את הבור בידיים גְּרָמֵו לֹא את ההיזק, תֵּאֲמַר בְּהֵנִי
– בבור המתגלגל, שֶׁאִין מְעִשְׂיוֹ גְּרָמֵו לֹא את ההיזק, שהרי במקום
שהניח את האבן לא הוזיקה, אלא במקום שרגלי האדם והבהמה
גלגלו לשם, אלא שיש להשיב, שֹׁר יוֹכִיָה, שמעשי הבעלים לא
גרמו את ההיזק, ואף על פי כן חייב, אך עדיין יש לפרוק, מִה לְשֹׁר
שֶׁבֶן דְרָבִי לִילָף וְלִהְיוֹק, מה שאין כן באבן זו שאין דרכה לילך
ולהזיק, אמנם יש להשיב, בֹּר תּוֹכִיתָ שאין דרכה לילך, וְהִזִּיר תְּרִין,
לֹא רָאִי זֶה בְּרָאִי זֶה, כלומר החומרא שיש במלמד האחד אינה
במלמד האחר, ומוכח שלא החומרות הללו גורמות את החיוב אלא
הצד השוה שבהם שדרכן להזיק ושמירתן עליך, ומהצד השוה יש
ללמוד שיתחייב גם בבור המתגלגל, שהרי אף הוא דרכו להזיק
ושמירתו עליך, וזוהי כוונת המשנה לרבות מהצד השוה ששנינו
במשנה.

רב אדא בר אהבה מבאר באופן אחר איזה חיזק נצרך ללמוד מהצד
השוה שבכל אבות הנוזיקין: רַב אֲדָא בְּרִי אֲהֵבָה אֲמַר, כוונת משנתנו
לִאֲתוּי – ללמד את הָא דְתֵנָא, שבכל אלו האופנים שֶׁאֲמַר חכמים
שניתנה רשות לבני אדם להשליך נזיקתם לרשות הרבים, ואלו הם,
פּוֹתֵרְתִין בִּיבּוֹתֵיהֶן – עושים כעין מרוב מצניחותיהם המקלחים מי
שופכין לרשות הרבים, וְגוֹרְפִין מְעוּרְתֵיהֶן – משליכים זבליהם
ממערותיהם לרשות הרבים, שְׂבִימוֹת תַּחְמָה אִין לָהֶם רְשׁוּת, מפני
שהרחוב נאה והוא מקלקלו, אבל בִּימוֹת הַנְּשִׁימִים שהרחובות
מלוכלכים וְשׁ לָהֶם רְשׁוּת, וְאֵף עַל פִּי שֶׁבְּרִשׁוֹת בֵּית דִּין הֵם
משליכים, מכל מקום אִם הוֹיָקוּ לשור וחמור המזהלים ברשות
הרבים, חֵיבִים לְשֵׁלֶם. וחייב זה נלמד מן הצד השוה שבמשנתנו.

מבררת הגמרא: חֵיבֵי דְמִי, אִי בְּהָדִי דְקָא אֲזִילִי מִזִּין – אם מי השופכין
הוזיקו תוך כדי יציאתם טרם שנחו על הארץ, הרי נוק זה מְכַחֵל של
האדם המוציא הוּא נעשה, והוא אדם המוזיק שנשנה במשנה, ולא
צריך ללמוד ממוזיק נוסף בצד השוה. אִלָּא ודאי מדובר בְּתֵר דְנִיחִי –
לאחר שנחו על הארץ. ועדיין יש לברר, חֵיבֵי דְמִי, אִי דִאֲפִקְרִינְהוּ –
אם הפקיר את מי השופכין, בִּין לְרֵב בִּין לְשִׁמוּאֵל הֵינִנו תולדה של
בֹּר, וּמֵאֵי שָׁנָא – וכי מה שונה בֹּר מאלו, שהרי תכונת בור היא
דִתְחִילַת עֲשִׂיתָו לִנְזֹק והוא מְמוֹנֵד וּשְׁמִירְתָּן עֲלֶיךָ, וְהֵנִי נָמִי – גם
אלו תחילת עֲשִׂיתָן לִנְזֹק וְהֵם מְמוֹנֵד וּשְׁמִירְתָּן עֲלֶיךָ. אִלָּא מדובר
דִּלָּא אֲפִקְרִינְהוּ – שלא הפקירם, אך זה לא יתיישב לִדְעַת שִׁמוּאֵל
דְאֲמַר בּוֹלָם מְבוּרָו לְמִדְנָה, שלדעתו הֵינִנו בֹּר, ואין צורך ללמודם
ממוזיק נוסף בצד השוה.

הגמרא חוזרת בה ואומרת: לְעוֹלָם מדובר דִאֲפִקְרִינְהוּ – שהפקירם,
ואף על פי כן לֹא דְמִי – אינם דומים לְבֹר, משום שיש לפרוק, מִה
לְבֹר שֶׁבֶן כרה או פתח אותו ברשות הרבים שְׁלֵא בְרִשׁוֹת, תֵּאֲמַר
בְּהֵנִי – באלו, דהוציא את המים בְּרִשׁוֹת בֵּית דִּין לרשות הרבים,

בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף ו עמוד א – מותר מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רי"ן רש"י תוספות

לאתי ליהבה נירו. שאם ליכהה האש חריתו של חבירו או סכסכה אבניו חייב באבנים
 שיה' לשון סכסוך שלא נשרפו לגמרי אלא שסכסכה ונדבקה האש בהן וסכסכה מעט
 כדאמרין (וחלין דף יז) גבי פגמים סכין מסוכסכת מרוח אחת שלא נפגמה מב' צדדין
 לגמרי ולכהי' כהא אש לחיבו בהי' דנפקא לו היתם מאו השדה דלא שמעין מהנה
 דמתניתין תא מילתא דליחייב בדבר שאינו ראוי
 לה כגון הקא שאין עיקר אש בקה הצד השנה
 שבה שדכן לחיובי' בו. דמשמע אף כל שדרכו
 להיך ושמינתו עליך ומאי מצית לאתוי' תיני
 אש. דתולדה דאש היא דמאי שגא אש מניה
 שכן כח אחר מעורב בה הני נמי כח אחר בו;
 כתר דניי'י. מוקי בהן שור או תמור; אי
 דאפקריה בין לרב בין לשמואל. דפליגי בהפקר
 בפ' המניח את הכד (לקמן דף כח); תיני בור.
 דתרווייהו אמרי' כל תהלה שהפקיר נפקא לו
 מבור דחייב דבי' היכי דחייבא דבור הוא ברה"ר
 דהיי' הפקר כדאמרין בפ' שור שנגח את הפרה
 (לקמן דף מט) שעל עסקי ברייה ופתיחה באה לו
 אף כל תהלתו שהפקיר חייב דהא נמי תחילת
 עשייתו לנזק דהנה ליה לאסוקי אדעמיה דסופו
 ליפול ברוח מצודה; אש תוכיית. והיינו דנקט
 במתני' הצד השנה; שכן דרבו לילך בו. אבל
 אלו לא הויקו בהליכתן אלא השור והחמור
 נחלק בהן וחוץ מהן חרי. דאיכא למפרך מה
 לבור שכן אין כח אחר מעורב בו ואותיא בהצה
 השנה דמתניתין; בור' שהתנגלגל. כגון הניח אבן
 ברה"ר ובעודה במקומה לא הויקה ונגלגלה רגלי
 אדם ובהמה למקום אחר והויקה שם; אי ברה"ר
 דאולי' מוקי בו. לא גרס ויכין גרסין היכי מעשיו.
 אי דאפקריה בין לרב בין לשמואל בו; מעשיו.
 ברייתו גרמה את ההיזק אבל מעשיו של זה לא
 הויקו אלא רגלי אדם ובהמה שנגלגלו; שור
 יוכיח. שאין מעשה בעלים גרמו ההיזק אלא
 ממונו היק והיינו הצד השנה דנקט במתניתין;
 כל אלו שאמרו. וקחשיב ואילו זהו אלו
 הפותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם כלומר
 כל אלו שאמרו בקמים שיש להן רשות להשליך
 נזקיהן לרה"ר ואילו הן פותקין ביבותיהן ופותקין
 צינורותיהן המקלחים שופכים ששופכין
 מחציהן לרה"ר ונזקיהן מערותיהן. ומשליכין
 זבליהן לרה"ר; בימות התקח אין להם רשות.
 מפני שהרחוב נאה והוא מקללו אבל בימות
 הגשמים שהרחובות מלוכלכות יש להן רשות;
 ואע"פ שברשות. ב"ד משליכין אם היקו חייבין;
 כח' הוא. והיינו אדם ותקא ליה במתניתין;
 שור

לאתי ליהבה נירו וסכסכה אבניו; הצד השנה
 שבהן: לאתי מאי אמר אבני' לאתי אבנו ספינו
 ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו
 היכי דמי אי ברה"ר דקא אולי' קא מזין היינו
 אש מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו ויממונה
 ושמינתו עליך הני נמי כח אחר מעורב בהן ויממונה
 ושמינתו עליך ואילו ברה"ר דנייחי אי דאפקרינהו בין
 לרב בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור שכן
 תחילת עשייתו לנזק ויממונה ושמינתו עליך הני נמי
 תחילת עשייתו לנזק ויממונה ושמינתו עליך אלא
 דלא אפקרינהו לשמואל דאמר פולס מבורו למדנו
 היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמו לבור מה
 לבור שכן אין כח אחר מעורב בו תאמר בהני
 שבה אחר מעורב בהן אש תוכיית מה לאש שכן
 דרבו לילך ולהיזק בור תוכיית וחור הדין רבא אמר
 לאתי בור המתנגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה
 ה"ד אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור
 מאי שנא בור שכן תחילת עשייתו לנזק ושמינתו
 עליך הני נמי תחילת עשייתו לנזק ושמינתו עליך
 אלא דלא אפקרינהו לשמואל דאמר פולס מבורו
 למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור
 מה לבור שכן מעשיו גרמו לו תאמר בהני שאין
 מעשיו גרמו לו שור יוכיח מה לשור שכן דרבו
 לילך ולהיזק בור תוכיית וחור הדין לא ראי זה כראי
 זה רב אדא בר אבהה אמר לאתי תא דתניא
 כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן
 בימות התקח אין להם רשות בימות הגשמים יש
 להם רשות אע"פ שברשות אם היקו חייבים לשלם
 היכי דמי אי ברה"ר דקאולי' מוקי כח' הוא אלא
 ברה"ר דנייחי היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב בין
 לשמואל היינו בור מ"ש בור תחילת עשייתו לנזק
 ויממונה ושמינתו עליך הני נמי תחילת עשייתו לנזק
 דלא אפקרינהו לשמואל דאמר פולס מבורו למדנו היינו
 בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור מה לבור שכן
 שור

אי' לרב דאמר בו' לא גרסין כדפרישנו לעיל: מה' לבור שכן אין כח אחר מעורב בו. למאי
 דפריך ולא חשיב אש מעשיו גרמו לו לפי שהרוח מסייע לו ה"מ למפרך הכא מה לבור
 שכן מעשיו גרמו לו תאמר באבנו וספינו אלא לפי דפריךא שכן אין כח אחר מעורב בו חשיב
 טפי דהשתא ליכא למימר שור יוכיח אלא אש גרידא ולקמן גבי בור המתנגלגל פריך מה
 לבור שכן מעשיו גרמו לו דלא שייך היתם שכן אין
 כח אחר מעורב בו דהייכי נימא תאמר בור
 המתנגלגל שכן כח אחר מעורב בו דמשמע דלא
 הוי בור אלא על ידי כח אחר וזה אינו שדכן נעשה
 בור בלא כח אחר משמעתו ברה"ר: לאתי
 בור המתנגלגל. בכל הספרים כתוב אי ברה"ר דקא
 אולי' קמזקי כחו והוא ופירש הקונטרס דלא גרס
 ליה וטעמא משום דאמרין לקמן בהנחה (דף כו)
 אין דרכו של בני אדם להתבונן בדרכים ובעל
 התהלה נמי אין לחייבו משמע אדם המפיק אלא
 משום דחשיב ברוח מצויה והוי אשו ואין
 למוחזקו בשביל כך דלענין כדי שלא ילכו כ"כ
 בחזק שותיו וזיקו דרבו להתבונן שפיר ולכהי
 פריך כחו הוא ותחייב המתנגלגל הכל ולא בעל
 התהלה ואע"ג דלגבי כלב שנטל התורה וזה
 לגדיש בו' (לקמן ד' כא) ופריך במקרא (ר' כג)
 ולתחייב בעל הנחלת נמי שהוא בעל התהלה
 היינו משום דכלב לא בר דעה הוא אבל הקא
 המקלקל בר דעה הוא תדע דאם הדליק אש
 וכא אחר ושרף טלית חבירו או חפר בור וכא
 אחר וחתף שור חבירו לחתכו אין סכרא שיתחייב
 בעל הבור או בעל האש והמתנגלגל ברגלי בהמה
 אם היק ברה"ר דאולי' ותחייבו שניהם בעל
 הבהמה ובעל התהלה ותא דאמרין לקמן בפרק
 הפרה (ר' ג) שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין
 כולן חייבין דמשמע אפילו בעל הבור צריך
 לומר דמיירי אדם בלא כוונה דכיון דאין כוונה
 כלל חייב בעל הבור כמו האדם והא דאמרין
 (שם) לענין ד' דברים דמי ולדות אדם חייב תאי
 ד' דברים היינו נזק צער ורפיו ושבת אבל בנזק
 אין חייב עד שיתפזר כדאמר בהחובל ולקמן ד'
 (פו) ולא הוי בארבעה דברים דלעיל דהתם לא
 חשיב נזק והא דאמר לקמן (ג) לענין כופר
 ושלשים של עבד שור חייב צ"ל דהיינו דוקא
 בכונה אע"ג דלא הוי דומיא דאדם דבשלא
 בכונה ליכא כופר ושלשים של עבד כדאי'
 בשילהי שור שנגח ד' (ה' ולקמן ד' מג). מה'
 לבור שכן שלא ברשות. דאפילו עשאו ברשות
 ואח"כ הפקיר כיון שהפקיר היינו שלא ברשות;
 תאמר בהני דברשות שור יוכיח. וא"ת למד
 תנא שור לרגלו היכי קאמר שור יוכיח דברשות
 חייב תנא רגל לא מייחייב אלא ברשות הנזק ושם
 אין לו רשות וי"ל כגון שהלך ברה"ר והתחיל וזה
 ברה"ר דחייב כדאמרין לקמן (דף טז): (שי"ר ל"ב)
 ה"ג תפוח' והאילן שנקלו לרשות הרבים
 והזיקו פטור מלשלם וכן כתוב בספרים של רש"י

וכן בספר רב אלפס וכן עיקר אבל אותם דכתוב בהו חייב לשלם לא נזיקא דכיון דבשלא הוזכרו חייב לא יתכן להקל עליו לפטורו ממה שמזיקין אותו לקוח ולסתור: אי' דאפקרינהו בין
 לרב בין לשמואל היינו בור. וא"ת והא משמע לקמן בהנחה (ר' כט) דלכ"ע המפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטור ותאי נמי אונס הוא דבבבין ונטיעה נעשה לא פשע כלום וי"ל כיון
 שהוזכרו לקוח ולסתור שלא יזיקו ויגבר הזמן והוי פושע והוי במפקיר נכסיו לאחר נפילת פשיעה;
 היינו בור. לכאורה נראה דמיירי כשהזיק בוחל ואילו בשעת נפילה גופה ואפי' מדמה ליה לבור מודלא קאמר הכא אי ברה"ר דקאולי' מוקי היינו אש ועוד דאי בהיזק דלאחר נפילה
 מיירי אמאי פטור מלשלם ולא כיון שנקלו מיד היה לו לסלקו ועוד דא"כ לא היה ליה למייתי לקוח ולסתור אלא נתנו לו זמן לפנותו ולסלקו כיון דבהיזק דלאחר נפילה איירי
 אע"ג דבור אין חולץ להיזק ואילו חולכים ומזיקין יש לנו ללמדם מבור דעדיף היזק דידהו שהולכים ומזיקין מבור שאינו חולץ ומזיק אלא מזיק במקומו ונראה דבהיזק דלאחר נפילה
 נמ

נמי מצי איירי ופטור מלשלם וגבון שלא נודע לבעליו שגפלו או ידעו ולא יכלו לסלקו כל
כך מהר והא דלא קתני נהנו לו זמן לסלקו ולפנותו משום דבהיזק נפילה גופה נמי מיירי ונתנו
לו זמן לקרן ולסתור קאמר והשתא אתי שפיר דמדידה ליה לבור טפי מלאש ואף על
גב דבשעת נפילה יש לדמותו לאש כמו לבור דמאש חלוק במה שאין כח אחר מעורב בו
ומבור חלוק במה שאין תחילה עשייתו לנוק אלא

לכך דיקמה אותו לבור משום דבהיזק דלאחר
נפילה אין לדמותו כלל לאש אלא לבור:
הב חייב מביעי ליה. בשאר דוכתי לא דייק הכי
כגון אין חבין לאדם אלא בפניו ותופס לב"ח
במקום שחב לאתריים דהתם לא שייך לשון חייב
אלא לשון חובה:

ורבי ישמעאל אבל שמינה. פירוש בשלמא
אבל שמינה משלם שמינה אלא אבל
כחושה אמאי משלם שמינה אי נמי ה"פ כיון
דבשמינה אין משלם אלא שמינה כמו שהזיק
קנסין ליה לשלם יותר ממה שהזיק א"כ שפאל
כחושה נמי לא לקסייה לשלם יותר ממה שהזיק
לשלם שמינה וא"ת אמאי טעי טפי בדברי ר'
ישמעאל לומר שאם אבל כחושה משלם שמינה
יותר מדברי ר' עקיבא דקאמר רבי עקיבא קאמר
נמי שאם אבל ערוגה כחושה משלם ערוגה
שמינה שבשדותיו וי"ל לפיכך טעה בדברי רבי
ישמעאל טפי משום דקאמר רבי עקיבא לא בא
הכתוב אלא לנבות לנזקין מן העדיות משמע
ששמעמר' ישמעאל שגא הכתוב לחייב יותר
ממה שהזיק כגון דאם אבל כחושה משלם שמינה:
כגון שהזיקה עדיית דניזק כובורית דמזיק.
ואיפכא אבל מצי למימר דכ"ע מודו דאין
משלם אלא עדית שיש לו ואין צריך לקנות
כדאמרין לקמן (ו' ג) אין לו אלא זבורית כולם
גובין מן הזיבורית ומיהו אי בשל עולם הן שמין
המיל כגון זיבורית דמזיק בעדיית דעלמא
דלר' עקיבא גובין מן הזיבורית ולר' ישמעאל
זהיב ליה מעדיית דניזק ואפילו למיד בשלן תן
שמין המיל דלית ליה למזיק בעדיית דניזק
דלמיד כסף או מיטב ישלם כסף לרבי ישמעאל
ולר' עקיבא לא ישלם אלא ממיטב שלו. **שור**
רעור כו'. תימה ולוקמה בשן ורגל שהזיק את
ההקדש דהתם לא כתיב רעור ומקרן ליכא
למילף דאיהו מוגדרת מתחלתה ובגורא שנה
דחת נתינה ושלם כסף נמי לא יליפין דלא
נתקבלה אלא לענין תשלומי מיטב דאי לכל מילי
ליפטרו כוליהו משומן וברד"ו וכלים ופסולי
המוקדשין וי"ל דכוליהו נזקין פטורין בהקדש
כדמוכח בירושלמי בריש הניזקין דקאמר התם
במה אגן קיימין אי בהכשר נזקין הא תנינא שור
רעור ולא שור של הקדש ואי בנזק גופה הא תני
רבי חייא נזקין להקדש ואין נזקין לנבות אלא
באומר הרי עלי מנה לברך הבית משמע דלא
משפחת נזקין בהקדש לא בשן ולא
ברגל

שור יוכיח מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור
תוכיח והור הדין רבינא אמר לאתווי הא דתנן הפותל
והאילן שגפלו לרה"ר והזיקו פטור מלשלם נתנו לו
זמן לקרן את האילן ולסתור את הפותל ונפלו בתוך
הזמן והזיקו פטור לאחר הזמן חייב הכי דמי אי
דאפקרה בין לרב בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור
הזיקו מצוי ושמינתו עליך הני נמי הזיקו מצוי
ושמינתו עליך אי דלא אפקרינהו לשמואל דאמר
כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא
דמי לבור מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק האמר
בהני שאין תחילת עשייתן לנזק שור יוכיח מה לשור
שכן דרכו לילך ולהזיק בור תוכיח והור הדין כשהזיק
חב המזיק: חב המזיק חייב המזיק מביעי ליה אמר
רב יהודה אמר רב האי תנא ירושלמי הוא דתני
לישנא קלילא: לשלם תשלומי נזק: ת"ר מיטב שדרהו
ומיטב פרמו ישלם מיטב שדרהו של נזק ומיטב פרמו
של נזק דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר לא בא
הכתוב אלא לנבות לנזקין מן העדיות וק"ו להקדש
ור' ישמעאל אבל שמינה משלם שמינה אבל כחושה
משלם שמינה אמר רב אידי בר אבין הכא במאי
עסקינן כגון שאכל ערוגה בין הערוגות ולא ידעין אי
כחושה אבל אי שמינה אבל דמשלם שמינה אמר
רבא ומה אילו ידעין דכחושה אבל לא משלם אלא
כחושה השתא דלא ידעין אי כחושה אבל אי שמינה
אכל משלם שמינה המוציא מחבירו עליו הראיה אלא
אמר רב אחא בר יעקב הכא במאי עסקינן כגון
שהזיקה עדיית דניזק כובורית דמזיק ובהא פליגי רבי
ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ורבי עקיבא סבר
בדמזיק שיימינן מ"ט דרבי ישמעאל נאמר שדה למטה
ונאמר שדה למעלה מה שדה האמור למעלה דניזק
אף שדה האמור למטה דניזק ורבי עקיבא מיטב שדרהו
ומיטב פרמו ישלם דהאיד דקא משלם ורבי ישמעאל
אהני גורה שור ואהני קרא אהני גורה שור בדקאמינא
אהני קרא כגון דאית ליה למזיק עדיית וזיבורית ועדיית
לניזק וזיבורית דמזיק לא שווי בעדיית דניזק דמשלם
ליה ממיטב ידיה דלא מצוי אמר ליה תא את גבי
מזיבורית אלא גבי ממיטב ר' עקיבא אומר לא בא

שור יוכיח. שפרשות ב"ד הוא מהלך ברה"ר שהרי כל אדם יש לו רשות בכך ואם הזיק
חייב אף אני אביא בו והיינו הצד השדה דמתני: נתנו לו זמן. ב"ד: מאי שנא בור שכן
הזיקו מצוי. שדרך שנופלין שם בהמות ואי קשיא הא מילתא דאמרן לעיל דרגל הזיקה
מצוי ולא בור לאו פירכא היא דבור הזיקו מצוי אבל אינו מצוי כי"כ כי רגל שכל שעה
היא מהלכת: תחילת. כגון הבורל ונטיעת האילן
לא היה לנזק: מיטב שדרהו של נזק. שאם אכלה
ערוגה בשדרה שמין ערוגה משוכחת של נזק
כמה קפה עכשיו עם פירותיה וכמה תתא קפה
בלא פירות ונתן לו: לא בא הכתוב אלא לנבות
לנזקין מן העדיות. של מוזק דשמין ערוגה של
ניזק לפי מה שהיה ואם מוזק בא ליתן לו קרקע
בדמי נזק נתן לו מיטב שדרתיו שזה אותן דמי:
וקל וחומר לקדש. מפרש לקמן וקשרו ורבי
ישמעאל אבל ערוגה שמינה. ודאי דין הוא
דלשלם שמינה: אבל כחושה. מי משלם שמינה
בתמיה: בין הערוגות. ויש שם ערוגות שמיות
וטענות פירות הרבה וכחושות וטענות מעט
ולא ידעין הך ערוגה האכלת מתי ניהו: השתא
משום דלא ידעין משלם שמינה. בתמיה הא
ניזק הוא מוציא מחבירו ועליו הראיה: ח"נ אלא
אמר רב אחא בר יעקב. מודה רבי ישמעאל
דלא משלם אלא דמי ערוגה לפי מה שהיה
ובהא פליג כגון שהזיקה עדיית דניזק כובורית
דמזיק רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן דקא
דכתיב בקרא שישלם לו בדמי נזק מוקדש
מיטב אשדות דניזק קאי ומשלם ליה מוזק דמי
נזק קרקע מזיבורית שלו בשדה נזק שחרי הוא
במיטב שדרהו של נזק: ורבי עקיבא סבר בדמזיק
שיימינן. למיטב דקרא דזהיב ליה מעדיית
ידיה: נאמינה שדה למטה. מיטב שדרהו ישלם:
ונאמר שדה למעלה. ובער בשדה אחר: אף
שדה האמור למטה של נזק. והכי קאמר קרא
שאם יש למזיק קרקע הדומה לעדיית דניזק
ישלם לו הדממה שיעור דמי נזק: מיטב שדרהו
של האיד דקא משלם. דהיינו שדה של מוזק ולא
אתי גורה שור וגקר ליה לקרא ואהני קרא.
דמשמע מיטב דהאיד דקא משלם: משלם ליה
ממיטב ידיה. הואיל וזבורית שלו לא הוקא
בעדיית דניזק: שור רעור אמר רבנאן ולא שור
דקדש. דאם נהן שור של הקדש פטור והוא
הדין לכל שאר נזקין שאם מוזק את ההקדש
פטור לישנא אחרת: להכי נקט שור הקדש ולא
מוזק לה באבילת בהמתו שדה הקדש משום
דלא משפחת לה דאי שדה תרם לכהנים הוי
וכשדה הדידו דמי וליכא למימר ק"ו להקדש
ושדה הקדש נמי דהוי לצורך ביד הבית או
המקדש פדוהו לאלתר או מוכרין אותו לאלתר
לאחר וכשיצא ביובל לכהנים הוי דכתיב
(ויקרא כו) והיה השדה בצאתו ביובל וגו'
דלכהנים הוי ואי קודם פדויה אין מעילה
בקרשעות וכל המופרז לקרקע בקרקע דמי
ובעל

הכתוב אלא לנבות לנזקין מן העדיות וק"ו להקדש
אמר רבנאן ולא שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי מנה לברך הבית דאתי גובר וישקיל מעדיית לא יהא אלא בעל חוב
ובעל

בבא קמא דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) ר"ט

יש להשיב, שור יובית, שמהלך ברשות הרבים ברשות בית דין, ככל
אדם שיש לו רשות להלך ברשות הרבים, ואף על פי כן אם הזיק חייב,
אך יש לפרוק, מה לשור שכן דרבב' לילך ולחזיק, ויתכן שמחמת
חומרא זו הוא חייב, אלא שיש להשיב, בור תובית, שאף שאין דרכו
לילך ולהזיק חייב, וחוץ הדין, שהחומרא שיש בשניהם היא הסיבה
לחייבם, וחומרא זו היא כמבואר במשנה הצד השנה שבהן שדרכן
להזיק ושמירתן עליו.

רבינא מבאר באופן אחר איזה הזיק נצרך ללמוד מהצד השנה שבכל
אבות הנוזקין: רבינא אמר, הצד השנה שבמשנתנו בא ל'אתו' –
ללמד מה דתנן, הבותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו, בין
בשעת הנפילה ובין לאחר הנפילה, בעליהם פטור מלשלם, משום
שהוא אנוס. ואם בית דין ראו שכותלו ואילנו נוטים ליפול, ונתנו לו
זמן שלושים יום לקוץ את האילן ולסתור את הבותל, ונפלו בתוך
הזמן והזיקו, פטור, אולם אם לא קצץ ולא סתר בתוך הזמן שנתנו
לו, ונפלו הכותל והאילן לאחר הזמן שקצבו לו בית דין והזיקו, חייב.
והזיב זה נלמד מן הצד השנה.

מבררת הגמרא: היכי דמי, אי דאפקרה – אם הפקיר את הכותל
והאילן קודם שהזיקו, יקשה מדוע נצרך הלימוד של הצד השנה, הלא
בין לרב בין לשמואל היינו תולדה של בור, ומאי שנא – וכי מה
שונה בור מאלו, שהרי התכונות של בור הן דהזיקו מצוי, שהרגילות
היא שנופלים שם בהמות, ושמירתו עליו, הני נמי – גם אלו והכותל
והאילן הוזקו מצוי ושמירתו עליו. ואי דלא אפקרינהו – ואם לא
הפקירם, יקשה ל'דעת שמואל דאמר שכולם – כל התקלות, בין
שהפקירן בין שלא הפקירן, מבורר בלבד ל'מדרגה, ואם כן היינו תולדה
בור, ומדוע נצרך הצד השנה.

חזרת בה הגמרא ואומרת: לעולם דאפקרינהו – מדובר שהפקירם,
ולא דמי – ואינם דומים לבור, משום שיש לפרוק, מה לבור שכן
מתחילת עשייתו הוא עומד לנזק, תאמר בהני – באלו שאין תחילת
עשייתן לנזק, שהרי כשבנה את הכותל ונטע את האילן לא היו
רעועים. אך יש להשיב, שור יובית, שאינו עומד מתחילתו לנזק ואף
על פי כן חייב, אמנם יש לפרוק, מה לשור שכן דרבב' לילך ולחזיק,
ויתכן שלכן חייב, ויש להשיב, בור תובית שגם הוא אינו הולך אלא
מזיק במקומו, ואף על פי כן חייב, וחוץ הדין ללמוד מהצד השנה
שבהן, וזו כוונת משנתנו, במה שכתבה שיש בהן צד השנה, לרבות
חיוב הכותל והאילן שנפלו.

שנינו במשנה, בשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ.
מדקדקת הגמרא, מדוע אמר התנא חב המזיק, הלא חייב המזיק
מ'בעי ליה – היה צריך לומר, כלשונו הרגיל תמיד. אמר רב יהודה
אמר רב, האי תנא – תנא זה ר'ושלמי הוא, דתני לישנא קלילא –
ששונה דבריו בלשון קצרה, ולכן אמר 'חב' במקום 'חייב':

שנינו במשנה, וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ:
תנו רבנן, נאמר בתורה, (שמות כב ד) 'כי יבער איש וישלח את
בהמותיו ויזיקו שדה או כרם, ושלח את בעירו וי-הוא נזק שנעשה על
ידי מדרך כף רגל הבהמה, ובער בשדה אחר ו-או נזק שן הבהמה
שאכלה את שדה חבירו, אזין מיטב שדהו ומיטב כרמו' ושלם'
והכוונה היא שישלם המזיק את נזקו לפי מיטב שדהו של הניזק ולפי
מיטב כרמו של הניזק, דבר רבי ישמעאל. – והבינה הגמרא כעת
שכוונת רבי ישמעאל היא לומר שגם אם אכלה הבהמה פירות ערוגה
כחושה, שמים כמה שוה הערוגה המשובחת ביותר בשדהו של הניזק
עם פירותיה, וכמה תהיה שוה בלא פירותיה, ואת ההפרש ישלם
המזיק לניזק. רבי עקיבא אומר, לא פא הכתוב ללמדנו גובה
תשלומי הנזק, אלא לא ללמדנו במה משלם את תשלומי הנזק, והיינו
שאם בא המזיק בשל דמי הזיקו בקרקע, עלינו ל'גבות' ל'נקות' מן
העידית שבנכסיו, כלומר, שישלם את נזקו מהקרקע הטובה של

המזיק, ולא מהקרקע הגרועה שלו. והוסף רבי עקיבא ואמר וקל'
והזיק ל'הקדש' – שגם הקדש גובה תשלומיו מעדית. ולהלן, תבאר
הגמרא באיזה תשלומים להקדש מדובר.

הגמרא מקשה על דברי רבי ישמעאל: ול'דעת רבי ישמעאל קשה,
שאמנם אם אכל השור מערוגה שמינה, מובן שמשלם דמי ערוגה
שמינה, אבל אם אכל מערוגה כחושה וכי דין הוא שמשלם דמי
ערוגה שמינה, הלא לא הזיק אלא ערוגה כחושה, ומדוע ישלם יותר
ממה שהזיק.

מתרצת הגמרא: אמר רב אידי בר אבין, הקא פמאי עסקין – דברי
רבי ישמעאל אמורים בגזן שאכל השור ערוגה מבין הערוגות, ולא
ידעין – ואין אנו יודעים, אי ערוגה כחושה אכל, אי שמינה אכל,
ובאופן זה בא הכתוב ללמדנו דמשלם דמי ערוגה שמינה.

דוחה הגמרא ביאור זה: אמר רבא, לא מסתבר לומר שבמקרה כזה
ישלם דמי ערוגה שמינה, שהרי ומה אילו ידעין דכחושה אכל, לא
היה המזיק משלם אלא דמי ערוגה כחושה, השתא דלא ידעין אי
ערוגה כחושה אכל, אי שמינה אכל, וכי דין הוא שמשלם דמי
ערוגה שמינה, והלא כלל הוא ביינו בכל מקום שיש ספק, שהמציא
מ'הכריז' עליו – על התובע מוטלת החובה להביא ראיה לדבריו, וכיון
שלא הוכיח הניזק שהשור אכל ערוגה שמינה מדוע יתחייב המזיק
לשלם דמי ערוגה שמינה.

מביאה הגמרא ביאור אחר במה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא:
אמר רב אחא בר יעקב, גם רבי ישמעאל מודה שמשלם את
דמי הערוגה שאכל כמו שהיא, והקא פמאי עסקין – מחלוקת רבי
ישמעאל ורבי עקיבא אמורה באופן שלמזיק ישנם קרקעות מעולות
יותר משל הניזק, וגזון שהיתה עידיה דניזק – הקרקע המעולה ביותר
של הניזק, שוה ג'זיבורית ד'מזיק – כמו הקרקע הגרועה ביותר של
המזיק, והמזיק רוצה לשלם לו בקרקע. ובהא פליגי רבי ישמעאל
סבר ד'ניזק ש'ימינן – שבכאמרה התורה שעל המזיק לשלם 'מיטב
שדהו', הכוונה היא לשדה המעולה של הניזק, ולכן באופן זה ישלם
המזיק את הקרקע הגרועה שלו, כיון שהיא שוה כמו הקרקע המעולה
של הניזק. ורבי עקיבא סבר ד'מזיק ש'ימינן – כוונת התורה היא
לשדה המעולה של המזיק, וכיון שכן ישלם המזיק את הקרקע
המעולה שלו.

מבררת הגמרא: מאי טעמא דרב' ישמעאל שסובר ש'מיטב שדהו'
הוא השדה המעולה של הניזק.

מבאר הגמרא: רבי ישמעאל למד זאת בגזירה שוה, נאמר 'שדה'
ל'מטה – בסוף הפסוק נאמר לשון שדה לענין תשלומי הנזק, 'מיטב
שדהו'... ישלם', ונאמר שדה ל'מטלה – וכן בתחילת הפסוק, נאמר
לשון שדה לענין מעשה הנזק, 'ובער בשדה אחר', מה השדה האמור
ל'מטלה הכוונה היא לשדה ד'ניזק – שהרי הזיק נעשה בשדהו של
הניזק, אף השדה האמור ל'מטה הכוונה היא לשדה ד'ניזק – ומכאן
למד רבי ישמעאל ש'מיטב שדהו' הכוונה היא לשדה המעולה של
הניזק.

שואלת הגמרא: ורבי עקיבא מנין לו ש'מיטב שדהו' הוא הקרקע
המעולה של המזיק.

משיבה הגמרא: רבי עקיבא למד זאת ממשמעות הכתוב 'מיטב שדהו'
ומיטב כרמו' ושלם' והמשמעות הפשוטה היא שהכוונה היא לשדה
ד'תאריך דקא משלם – של זה שמשלם, דהיינו המזיק, ואין כח לגזירה
שוה לעקור את המשמעות הפשוטה של הכתוב.

שואלת הגמרא: ורבי ישמעאל, היאך למד מגזירה שוה דין שעוקר
את המשמעות הפשוטה של הכתוב.

משיבה הגמרא: הגזירה שוה אינה עוקרת לגמרי את משמעות הכתוב,
אלא אהני גזרה שוה ואהני קרא – יש מקום שבו הועילה הגזירה שוה
ללמוד ממנה שמשלם מיטב שדהו של הניזק, ויש מקום שהועילה
המשמעות הפשוטה של הכתוב ללמוד ממנה שמשלם מיטב שדהו
של המזיק. ומבאר הגמרא: אהני גזרה שוה, ד'קראמינא – כפי

44 מה שנאמר בכתוב (שמות כב ד) 'מִיֵּטֵב שְׁדָּהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ יִשְׁלֹם'
 45 הכוונה לְמִיֵּטֵב שְׁדָּהוּ שֶׁל נִיזָק וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ שֶׁל נִיזָק דְּבָרֵי רִבִּי
 46 יִשְׁמַעְאֵל, רִבִּי עֲקִיבָא אֵימַר הַכוּנָה לְמִיֵּטֵב שְׁדָּהוּ שֶׁל מִזִּיק וּמִיֵּטֵב
 47 כְּרָמוֹ שֶׁל מִזִּיק. מפורש אם כן שנחלקו גם בתשלומי הדיט האם
 48 משלם ממיטב של המזיק או ממיטב של הניזק;
 49 הגמרא ממשיכה לדון בדין חיוב תשלומי מיטב: רָמִי לִיה – הקשה
 50 אֲבֵי לְרַבָּא, כְּתִיב לַעֲנִיין תְּשַׁלְּמוּ נֹזק 'מִיֵּטֵב שְׁדָּהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ
 51 יִשְׁלֹם' ומשמע מִיֵּטֵב אֵין – רק ממיטב הוא רשאי לשלם, אבל מִיֵּדִי
 52 אֲחֵרִינָא – בדבר אחר, שאינו מיטב, אינו רשאי לשלם, וְהִתְנַגָּא –
 53 והלא שנינו בברייתא שדורשת מהכתוב (שמות כא לד) 'בְּעַל הַבּוֹר
 54 יִשְׁלֹם כֶּסֶף יִשְׁכֹּר לְבַעֲלֵיו' ותיבת 'יִשְׁכֹּר' מיותרת, שהרי כבר נאמר
 55 יִשְׁלֹם, אלא בא לְרַבּוֹת שיכול לשלם בכל דבר הַשָּׁוָה כֶּסֶף, וְאִפִּילוּ
 56 בַּסּוּבִין – פסולת החיטים, מבואר שיכול לשלם גם בדבר גרוע.
 57 מיישבת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵין – מה שלמדה הברייתא מ'יִשְׁכֹּר'
 58 שיכול לשלם בכל דבר השווה כסף, מדבר במזיק שבא לשלם מִדְּעֵתוֹ
 59 בלא שיוזקק הניזק לתבוע אותו בבית דין, ואילו כָּאֵין – מה שלמדנו
 60 מהכתוב 'מיטב' שרשאי לתת רק ממיטב מדבר במזיק הממשלם בְּעַל
 61 כְּרָחוֹ בכפיית בית הדין.
 62 הגמרא מביאה הוכחה לתירוץ זה: אֵמַר עוֹלָא בְּרִיה דְּרַב עִילָאִי,
 63 דִּיקָא נָמִי – גם מלשון הכתוב מדויק שתשלומי מיטב הם כשמשלם
 64 בעל בורחו, דְּכִתִּיב מִיטֵב שְׁדָּהוּ וּמִיטֵב כְּרָמוֹ 'יִשְׁלֹם' ומשמע שמדובר
 65 משלם המזיק בְּעַל כְּרָחוֹ.
 66 דוחה הגמרא את ההוכחה, אֵמַר לִיה אֲבֵי לעולא בנו של רב עילאי
 67 מִי כְּתִיב – וכי כתוב 'יִשְׁלֹם' שמשמעו על ידי אחרים, דהיינו בית
 68 דין, הלא 'יִשְׁלֹם' כְּתִיב, ולשון זו גם מִדְּעֵתוֹ מְשַׁמְעָה.
 69 אֵלָא אֵמַר אֲבֵי אין אפשרות אחרת לתרץ את הקושיא, אלא כְּדָמַר
 70 – כפי שתירץ רבה את דברי הברייתא שלפנינו, דְּתִנָּא לעניין הזכאי
 71 ליטול ממתנות עניים, הָרִי – מִי שֶׁהוּא לוֹ כְּתִיב שְׁדוֹת וּכְרָמִים בשווי
 72 מאתים זוז וְאִינוּ מוֹצֵא קוֹנִים לְמוֹכְרֵן להם במחיר זה, אלא בפחות
 73 משווים, מֵאֲכִילִין אוֹתוֹן מִכַּעֲשֶׁר עָנִי עַד מִחֲצָה משווי נכסיו דהיינו
 74 מאה זוז, וימכור את קרקעותיו במאה זוז ונמצא שיש בידו מאתים זוז.
 75 וְהָוִי כַּח מָר – ונשא ונתן רבה בדברי הברייתא, הִכִּי דָמִי – באיזה אופן
 76 מדובר שאינו מוצא למכרן בשווי מאתים, אִי הוּלֵל אֲרַעָתָא דְּכּוּלִּי
 77 עֲלָמָא וְדִידֵיהּ נָמִי וְלִ בְּהִידֵיהּ – אם הוזלו כל הקרקעות שבשוק וגם
 78 הקרקע שלו הוזלה עמהן, נמצא שעתה אין לו מאתים זוז, ואם כן
 79 אִפִּילוּ טוֹבָא נָמִי לִיסָפִי לִיה – אפילו יותר ממאה זוז יכולים ליתן לו,
 80 וכפי ששנינו (פאה פ"ח מ"ח) שמי שיש לו מאתים זוז פחות דינר יכול
 81 ליטול אפילו אלף זוז בבת אחת, דָּהָא זוּל דְּכּוּלִּי עֲלָמָא נָמִי – שהרי
 82 הוזלו כל הקרקעות שבשוק, והוא נחשב כעני שאין לו מאתים זוז,
 83 אֵלָא – ואם נעמיד שמדובר באופן דְּאֻקִּיר אֲרַעָתָא דְּכּוּלִּי עֲלָמָא –
 84 שכל הקרקעות שבשוק נמכרות במחיר גבוה, וְדִידֵיהּ, אִידִי דְּעִיל
 85 וְנִפְיָא אוּזִי וְלִ אֲרַעִיהּ – ורק הקרקעות שלו נמכרים בזול, משום
 86 שראוהו שמחזר אחרי מעות,

1 וּבְעַל חוֹב הגובה חובו בקרקע יכול לגבות רק בְּבִינוּתִי, וכיון שכן
 2 מדוע יגבה הגובר מעידית נכסיו. וְכִי תִימָא – ואם תרצה ליישב ולומר
 3 שְׁכָר רִבִּי עֲקִיבָא שֶׁל בְּעַל חוֹב נָמִי גובה את חובו רק בְּעִידִית של
 4 הלוה, ולכן יכול רבי עקיבא לתלמוד הקדש בקל וחומר מהדיוט, שיגבה
 5 הגובר מעידית. אֵיכָא לְמִפְרֵךְ – יש להשיב על הקל וחומר ולומר מַה
 6 לְבַעַל חוֹב הַדִּיט שֶׁכֵּן יָפָה בַּחוֹ של הדיט בְּתַבִּיעוֹת נִזְקִין שהרי גובה
 7 את נזקו מן העידית של הניזק, ולכן גם בעל חוב הדיט גובה מעידית,
 8 תֵּאמַר בְּהִקְדָּשׁ שְׁהוּדַע בַּחוֹ בְּתַבִּיעוֹת נִזְקִין, שהרי המזיק את הקדש
 9 פטור מתשלומים, ויש לומר שכמו כן הורע כוחו בשאר חובות, שלא
 10 יגבה מן העידית.

11 הגמרא חוזרת לביאור הראשון בדברי רבי עקיבא: לְעוֹלָם מדובר
 12 באופן דְּנָתַח תּוֹרָא וְיִדֵּן לְתוֹרָא דְּהִקְדָּשׁ, וְדָקָא קָשְׁיָא לָךְ – ומה
 13 שהקשית שהרי 'שור רעהו' אֵמַר רַחֲמָנָא וְלֹא שׁוֹר שֶׁל הִקְדָּשׁ ולמדנו
 14 מכך ששור של הדיט שנגח שור של הקדש פטור מכלום. יש לתרץ
 15 שְׂרָבִי עֲקִיבָא סָבַר לָהּ כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסִּיא שחולק על דרשה זו,
 16 ומחייב שור של הדיט שנגח שור של הקדש. וּבְדִתְנָא, רִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 17 מְנַסִּיא אֵימַר שׁוֹר שֶׁל הִקְדָּשׁ שְׁנָגַח שׁוֹר שֶׁל הַדִּיט פְּטוֹר שנאמר
 18 'שור רעהו' ולא הקדש, שׁוֹר שֶׁל הַדִּיט שְׁנָגַח שׁוֹר שֶׁל הִקְדָּשׁ בֶּן
 19 שהנגוח הוא שור תם, בֶּן שהוא שור מוֹעֵד, מְשַׁלֵּם להקדש נֹזק שְׁלֹם.
 20 שואלת הגמרא, אִי הִכִּי – כיון שהעמדנו שרבי עקיבא סובר שהמזיק
 21 את ההקדש חיובי, אם כן רִבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְרִבִּי עֲקִיבָא שבברייתא,
 22 מֵמַאי דְּבַעֲדִית דִּנְיָק וְזִיבוּרִית דְּמִזִּיק פְּלִיגִי – מגיין לנו שנחלקו
 23 באופן שהיתה הקרקע עידית של המזיק שוה בקרקע זיבורית של
 24 הניזק, האם עליו לשלם כפי העידית של הניזק או של המזיק, דְּלָמָא
 25 דְּכּוּלִּי עֲלָמָא בְּרִנְיָק שְׁמַיִמִין – שמא כולם מודים שמשלם לפי
 26 העידית של הניזק, וְהָכָא בְּפִלּוּתָא דְּרִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסִּיא וְרַבִּין
 27 קָמְפִּלְגִי – ונחלקו כאן במחלוקת רבי שמעון בן מנסיא ורבנן בענין
 28 המזיק הקדש, שְׂרָבִי עֲקִיבָא סָבַר כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסִּיא שמחייב
 29 מזיק את ההקדש בתשלומים, וְרִבִּי יִשְׁמַעְאֵל שלא הזכיר אלא נזקי
 30 הדיט סָבַר בְּרַבִּין שהמזיק הקדש פטור.

31 מיישבת הגמרא, לֹא ייתכן לומר שהמחלוקת ביניהם היא רק בדין מזיק
 32 הקדש, מכמה טעמים: א. שֶׁאֵין בָּן, מֵאִי לֹא כָּא הִקְדָּשׁ? שאמר רבי
 33 עקיבא, שמשמעו היא שלא בא הכתוב לומר כדברי רבי ישמעאל
 34 אלא דבר אחר, ואם אין הם חולקים אלא בדין מזיק את ההקדש, נמצא
 35 שבדברי הכתוב 'מיטב שדהו' שדיבר בנזקי הדיט אין ביניהם כל
 36 מחלוקת.

37 ב. וְעוֹד, מֵאִי קָל וְחוֹמֵר לְהִקְדָּשׁ שאמר רבי עקיבא, שמשמעו שבה
 38 להחמיר על ההקדש, ואם רבי עקיבא מודה לרבי ישמעאל ששמים
 39 לפי העידית של הניזק, נמצא שהקל על המזיק, ואיך יתכן לומר
 40 שלומד קל וחומר להקדש להקל גם על ההקדש שישלם לפי העידית
 41 של הניזק, והרי רבי עקיבא מחמיר על ההקדש שהרי אפילו שור תם
 42 שהזיק הקדש משלם נזק שלם לדעתו.

43 ג. וְעוֹד, הָא אֵמַר רַב אֲשִׁי, תִּנָּא בְּהִידֵיהּ – שנינו בברייתא במפורש:

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בטח יתדברו באופן המתאים ע"ד הכנות לסיום הלימודים בבתי ספר הרשת, ויתנו גם צדה
 לדרך להתלמידים-ות לימי ההפסק בלימודים, ומה טוב שגם בהשבועות דחופש יאספו לתלמידיהם
 איזה פעמים, ובמילא תהיי אפשרות גם להזכירם אודות העניגא דיומא, וכמו ג' שבועות, הכנה לחדש
 אלול וכיו"ב, וגם להזכירם דיני ומנהגי ישראל שבערכם.

בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכא רש"י תוספות

ובעל חוב דינו בבינונית. במס' גיטין בפרק הנזקין (ד' מ"ח): ובי תיקא קסבר ר"ע ב'. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מנייה דאיכא למיפרך מה לביח שכן יפה כחו בנזקין שההדיוט הוא נוטל בהדיוק מן העדויות. תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין. דלא שקיל נזק מיד. דתניא ר"ש בן מנסיא ב'. ברש פירקין דשור שנגח וארבעה וחמשה: משלם נזק שלם. וקדריש

ובעל חוב בבינונית ובי תיקא קסבר ר"ע כל בעל חוב נמי בעדיות איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בנזקין תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין לעולם דנגח תנא דידן לתנא דהקדש ודקא קשיא לך שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש ר"ע קסבר לה בר"ש בן מנסיא דתניא ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור שור של הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם אי הכי ר' ישמעאל ור"ע מנאי דבעדיות דניזק ויבדורות דניזק פליגי דלמא דכ"ע דניזק שיימין והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמפלגי ר"ע קסבר בר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל קסבר ברבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי תנא בהדא מיטב שדרה ומיטב פרמו ישלם מיטב שדרה של ניזק ומיטב פרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר מיטב שדרה של מיזק ומיטב פרמו של מיזק: רמי ליה אבי לרבא פתיב מיטב שדרה ומיטב פרמו ישלם מיטב אין מיד אחרנא לא והתניא ישיב לרבות שור כסף ואפילו סובין לא קשיא פאן מדעתו פאן בעל פרוח אמר עולא ברבי דרב עילאי דיקא נמי דכתיב ישלם בעל פרוח א"ל אבי מי פתיב ישולם ישלם פתיב מדעתו משמע אלא אמר אבי פרמו דתניא הרי שהיו לו פתים שדות ופרמים ואינו מוצא למזכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה והו' בה מר היכי דמי אי הוול ארעתא דכ"ע וידיה נמי ול בהדיהו אפילו טובא נמי ליספי ליה דהא זול דכ"ע נמי אלא דאקור ארעתא דכולי עלמא וידיה אידי דעיל ונפיק אוזיו ול ארעיה

אפילו

שיש לו מאתים וזו לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני דלאו עני הוא ומצא גזול עניים היו לו מאתים וזו חסר דינר ונתנו לו שנה אלה וזו בבת אחת הרי זה יטול וזה יש לו בתים שדות ופרמים שנה מאתים וזו אכל אינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה שנה מאה וזו וקרקעותיו ימכור כמאה וזו דטיפי מפלגא לא ויילי לעולם וקרי יש לו מאתים וזו וזו בה מר. והיינו רבא אפילו טובא נמי ליספו ליה. שהרי עכשיו אין שנה מאתים וזו נתנו (שם) היו לו מאתים וזו חסר דינר אפילו נתנו לו שנה אלה וזו בבת אחת יטול:

אפילו

לפרש התיק בן: שיהיו לו בתים כו'. לא מיידי בביתם שדר בהם דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו:

דאייקור ארעתא אפילו פורקא נמי לא ליספו ליה. אף על גב שאינו מוצא ליתן עליהם מאתים וזו לא יטול כלל לפי שהם לעצמו ופשיע דלא הוי ליה למיעל ולמייפץ אוזיו אבל אם לא פשיע אפילו שוות יותר ממאתים וזו יכול לטול קודם שימכור בפתות משוין ורב אלפס מפרש בעשר ועד מחצה היינו עד שימכר שיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהן וגרסינן בתר הכי אילימא דיוול ארעתא דכ"ע וידיה נמי ול בהדיהו אפילו פורקא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו הוול כל כך שאפילו התקוצה לא יתנו לו לא ליספו ליה כיון דלך ארעתא דכ"ע ושוות מאתים וזו אף לפי הוול אלא דאייקור כ"ע אפילו טובא נמי ליספו ליה פי' אפילו מוצא שיתנו

ברגל ולא באדם המזיק אלא באומר הרי עלי מנה וכן משמע במתני' דתנא ולקמן דף טו נכסים שאין בהם מעילה ואבולחו אבות קאי ואפילו אנזקין דאדם למאן דאמר מבגה זה אדם והא דאמר שמואל בהשואל (ב"מ ד' ע"ט) כי יאכל פרט למזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן חייב היינו מדרבנן ונראה דישאר נזקין דפסידי בהקדש גמריי מקרן ומאדם ומגזר דפטר בו פסולי המוקדשים וכ"ש הקדש וא"ת היכי דלפנין שן מכולהו מה לשן שיש הנאה להקדש וי"ל דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק בדינים ממויק ע"י שילוח בעדיה וא"ת רעהו דכתב רחמנא למה לי הא מוכי יאכל נפקא כדאי' במסכת מעילה (דף יט.) מקיש רחמנא הקדש לתרומה מה תרומה כתיב כי יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מילי דאכילה ומזיק ליה פטור ולא ודקא מדיי דאכילה כדאימא דהם וי"ל דאי לא דאשכחן דפטור מזה הקדש לא הוה דרשנן מבי יאכל פרט למזיק אלא למעט חומש להודיה ואע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב וחס חייב מזיק קרן דקמין דכחו הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרנא דהוי כגזול דחבירו ומזיקו ומיזדו למ"ד (לקמן כו.) דאיכא בופר בגזל לא אתיא מקול חזי דמה לקרן ואדם גזול דלא משלם בופר בפעם ראשונה ולרבי טרפון דאית ליה (שם) בופר שלם בתם ניתא:

ורבי עקיבא קסבר לה בר' שמעון. תימה לעיל (דף ה.) כי מוקי לה עדים וזממין בר"ע ליקשי אר"ע ליתני תרי גונוי שור שור דאזיק שור דהדיוט ושור דאזיק שור דהקדש וי"ל דבהקדש לא קמיידי אר קשה כי נמי סבר בר"ש לפרוץ מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקין אדם ולמאי דפי' דלא דרשנן כי יאכל פרט למזיק דלא משלם כלל אלא משום דכתיב רעהו אתי שפיר אר קשה ולפרוץ שכן יפה כחו בנזקין בור ועוד מאי ק"ו להקדש. פירש הקונטרס והוא וכן העדויות דא"ר עקיבא אנזק קאי ולאקולא אקא דהייב ליה מזיק מזהביות מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה לפי' דאין זה גריעותא אלא חומקא דר"י פטור לגמרי מזיק את ההקדש ור"ע מחייבו נ"ש ולעגן מיטב נמי חשבותא דהא דמשלם ממייטב דניזק ולא מפרע דניזק ונראה לר"י דה"פ מאי ק"ו להקדש ולעגן חובא מזיק בהקדש לא

קאמר דהא מקרא דר"ש נפקא אלא לעגן מיטב קאמר ולא הוה לר"ע לאהורי לרבי ישמעאל ק"ו להקדש כיון דרבי ישמעאל הוה מודה בכך אי לא משום דפטר ליה לגמרי: ישיב לרבות שנה כסף. בפ"ק דקדושין (דף טו.) דרשנן נמי הכי נבי עבד עברי ויש (שם) צריכותא (ע"ש דף ב. בתוספות ד"ה בפרוטה): ישלם מדעתו משמע. וא"ת דבפרק הורזע (חולין ד' קל:) ושם ד"ה תנא) ישלם בעל פרוח משמע דקאמר תנא חגי ישלם דברי ר' אליעזר ואת אמרת מדת חסידות שנו כאן וי"ל דהקם לא קאמר אלא דלא הוי מדת חסידות אלא בדין חייב ועוד אמר ר"ת דה"ק תנא חגי ישלם דברי רבי אליעזר ופליגי רבנן עליה ואת אמרת וכו' ועל מדת חסידות לא הוה פליגי רבנן ובלאו הכי צריך

רכב **בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף ז עמוד ב – מותר מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"**
תוספות

1 שיתנו טפי ממוחצה ממי לסיפוי ליה עד שימצא למוכרן בשוין דמה שאין מוצא למוכרן
2 בשוין לפי שרואין אותו שהוא דחוק ואית דגס אי דוול כו' אפילו טובא נמי לא לסיפוי ליה
3 פי' אפילו החלו תרבה לא לסיפוי ליה כיון דשוות מאתמון וזו חול נמי דכ"ע ואי דאייקור אפילו
4 פורקא לסיפוי ליה פירוש אפילו החלו פורקא:

5 **דבינומי** ניסן יקרי ארעא. וא"ת התיב שדות
6 כפ"י הקונטרס לפי שדירוש בקין
7 ויורע במרחשון אלא בתים מאי חילוק יש בהן בין
8 ניסן לתשרי ויל שרגילין שייקרו בזמן שרגילין
9 לשכור הבתים ולאחר ששכרו וזל:
10 **לבעל** חוב מדימין ליה. ולא שייך למפרך איכ
11 הורע'ת כחו שלא יפה הכתוב כח בעל
12 חוב אלא אדרבה הורע'ת כחו דמדאורייתא דינו
13 בויבירות: **הב** לי ויבירות טפי פורקא. לא גרסינן
14 או עדיית בציר פורקא דאם בן מאי קפרי' איכ
15 נעלת דלת בפני ליון הלא אין דינו בכל בעדיית
16 דקיימא לן דינו בבינומית: **לכתובת** אשה
17 מדימין ליה. ה"ה דהוה מצי לאוקמי בבעל חוב
18 דקאי ביה ודקאמר הב לי עדיית בציר פורקא
19 אלא לפי שהתחיל העמיד גזקין ואח"כ בב"ח
20 ניתא ליה למנקט בתרייהו כתובת אשה:
21 **אליבא** דר' ישמעאל אי תיבעי לך דאמר
22 בדניק שיימין. כיון דליק' מגיש
23 דשדה שדה מוביער בשדה אחר דהו' דניק אכל
24 לר"ע אפשר דהא דקאמר דהאיד דקמשלם לא
25 אהא אלא למעוטי דניק:

ד"ג

1 **אפילו פורקא נמי לא לסיפוי ליה ואמר מר עלה**
2 **לא צריכא דבינומי ניסן יקרא ארעא ובינומי תשרי**
3 **ול ארעא דכ"ע נמרי עד ניסן ומזבני ותאי הואיל**
4 **ואצטריכא ליה וזו וזו זבין פרהשתא עד פלגא אורחיה**
5 **למיוזל טפי לאו אורחיה למיוזל והכא נמי גפי נזקין**
6 **דיניה בעדיית ואי א"ל איהו הב לי בינומית טפי פורקא**
7 **א"ל אי שקלת בדינד שקול פרהשתא ואי לא שקול**
8 **ביוקרא דלקמיה מתקין לה רב אחא בר יעקב א"כ**
9 **הורע'ת בן של נזקין אצל בינומית ויבירות דרחמנא**
10 **אמר ממיטב ואת אמרת מבינומית ויבירות נמי לא**
11 **אלא אמר רב אחא בר יעקב אי איכא לרמיוי לב"ח**
12 **מדימין ליה בעל חוב דיניה בבינומית ואי א"ל הב**
13 **לי ויבירות טפי פורקא א"ל אי שקלת בדינד שקול**
14 **פרהשתא ואי לא שקול פי יוקרא דלקמיה מתקין לה**
15 **רב אחא בריה דרב איקא א"כ נעלת דלת בפני ליון**
16 **דא"ל אילו הו' לי וזו הוה שקלי פרהשתא השתא**
17 **דווי גבד אשקול ביוקרא דלקמיה אלא אמר רב אחא**

18 **בריה דרב איקא אי איכא לרמיוי לכתובת אשה מדימין דהא כתובת אשה דינה בויבירות**
19 **ואי אמרה ליה איהו הב לי בינומית בציר פורקא אמר לה אי שקלת בדינד שקול פרהשתא**
20 **ואי לא שקלי ביוקרא דלקמיה מפל מקום קשוי אמר רבא כל דיהיב ליה ממיטב ליתבי**
21 **ליה והא מיטב שדהו פתיב אלא פי אהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מפי רב**
22 **פרשוהי כל מילי מיטב הוא דאי לא מוידבן הכא מוידבן במתא אחריתי לבר מארעא דליתבי**
23 **ליה ממיטב פי היכי דלקפוזי עלה ובינא: בעא מיניה רב שמואל בר אבא מאקרוניא מרבי**
24 **אבא בשעה שמיין בשלו הן שמיין או בשל עולם הן שמיין אליבא דרבי ישמעאל לא תבעי**
25 **לך דאמר בדינד שיימין פי תבעי לך אליבא דרבי עקיבא דאמר בדמיין שיימין מאי מיטב**
26 **שדהו אמר רחמנא למעוטי דינדק או דלקמא למעוטי דעלקמא נמי אמר ליה רחמנא אמר**
27 **מיטב שדהו ואת אמרת בשל עולם הן שמיין איתביה אין לו אלא עדיית פולם גובין מן**
28 **העדיית בינומית פולם גובין בינומית ויבירות פולם גובין ויבירות אשה ובינומית ויבירות**
29 **נזקין בעדיית ובעל חוב בבינומית וכתובת אשה ויבירות נזקין בעדיית כ"ח**
30 **וכתובת אשה בבינומית בינומית ויבירות נזקין ובעל חוב בבינומית וכתובת אשה בויבירות**

עדיית

1 **אפילו פורקא נמי לא לסיפוי ליה. שהרי שוות קרקעותיו מאתמון וזו דבינומי ניסן יקרי**
2 **ארעא. מפני שהלוקח ניר חורש אותן בימות הקיץ וזו קרא בתשרי ובמרחשון ובינומי תשרי**
3 **זילי שאין סיפוי לזו קרא באותה שנה וזו פרהשתא. בתשרי משום דאיצטריך לזויה הלכך**
4 **עני לא הוי דישול שנה אלא דיר הוהיל ובינומי ניסן שוות קרקעותיו מאתמון ועשר לא הוי**
5 **הואיל ולכזיל עלקמא נמי לא הוי שוין השתא**
6 **מאתמון הלכך משלמין לו עד מאתמון וזויה**
7 **מחצה דעד פלגא אורחיה למיוזל טפי לא והכא**
8 **נמי גפי נזקין. נמי בהכי מיתרעז קראי בנזן**
9 **דבינומי ניסן יקרא ארעא ובינומי תשרי וזל וזויה**
10 **בתשרי שנה וזא לגבות מנה מפרקעות**
11 **המזיק דינו בעדיית דרבימיטב: [שקול]. כי**
12 **זול דהשתא: ואי א"ל. נזק הב לי מבינומית**
13 **כדהשתא טפי פורקא ממאי דבעית למיתב לי**
14 **בעדיית לא מצי למכפיה אלא א"ל מוזיק אי**
15 **שקלת בעדיית כי דינד שקול כי השתא ואי לא**
16 **שקול מבינומית ביוקרא דלקמיה ולחכי אתי**
17 **ישיב לרבות סובין דאי בעי למשקל נזק סובין**
18 **בנזן שיש לו קרקע סמוך לאותה בינומית של**
19 **מוזיק וניתא ליה בה שקול לה ביוקרא דלקמיה**
20 **דהא שנה כסף הוא בנזין ולחכי איצטריך לאבי**
21 **לאוקמא בהכי בדאמרן דוספה ליישר בנזין**
22 **משום דאי אין סופה ליישר קרא למאי אהא**
23 **פשיטא דאי בעי נזק למשקל סובין שקול בע"כ**
24 **של מוזיק שאפילו בעדיית יפה כחו כל שכן**
25 **בבינומית אלא לחכי אהא קרא למימר דישב לו**
26 **שנה כסף ביוקרא דלקמיה: לישנא אחריא**
27 **מאבילין אותו מעשר עני עד מחצה לא אעני**
28 **קאי אלא אכל אדם שצריך מעות למזונות והוי**
29 **לו בתים שדות וחרמים ואינו מוצא למכור אפילו**
30 **בדמי דמיון מאבילין אותו מעשר עני עד**
31 **שיתייקור קרקעותיו שיכול למכור בדמי דמיון:**
32 **אפילו טובא נמי. אפילו מצי לזבניהו טובא**
33 **יותר מחצי דמיון לסיפוי ליה עד שיכול למכור**
34 **בשוין דהא מבד דכזיל עלקמא הוא ולא פשע**
35 **מדי: אפילו פורקא נמי. אפילו אם יכול למוכרן**
36 **אלא פורקא לא לסיפוי ליה דפושע הוא: עד**
37 **פלגא אורחיה למיוזל טפי לא. הלכך אם יכול**
38 **למכור בדמי דמיון אין מאבילין אותו מעשר עני**
39 **דזה דרכו ואם החלו טפי מאבילין ולא יפסיד.**
40 **ותפוס לשון ראשון. ואת אמרת מבינומית**
41 **ויבירות לא שקלי. כי השתא: אי איכא לרמיוי.**
42 **להא דרבה: לבעל חוב מדימין לה דבעל חוב דינו**
43 **בבינומית. בפרק דניזקין במסכת גיטין (דף מח)**
44 **והשתא אם בא בעל חוב לגבות מן הלזה בתשרי**
45 **וא"ל ללזה הב לי ויבירות טפי פורקא כי היכי**
46 **דליהי שנה מלוק דאית לי גבך כוולא דהשתא מצי אמר ליה אי שקלת כו' ואי לא שקלת בינומית שקול ביוקרא דלקמיה: לכתובת אשה מדימין ליה. ובגזן שנתן לה גט בתשרי וזיל**
47 **ארעמיה וזיהתה כתובתה מאתמון וזיהתה למינבי מדימין דהם בפרק דניזקין: מפל מקום קשוי. מיטב וישיב דמרבי סובין: כל דיהיב ליה ממיטב יחיב ליה. וכי פירע ליה סובין**
48 **יתן לו מסובין מעלין שלו: והא מיטב שדהו כתיב. ואי בדקאמרת לכתוב מיטב סתמא: כל מילי. דמטלטלין שיכול להוליכן ממקום זה למקום אחר הוי מיטב: דאי לא מוידבן הכא. כולי**
49 **האי מוידבן במתא אחריתי. ולחכי לא כתיב מיטב אלא לגבי שדות והכי מתריץ קראי בשדות ויין מיטב ובמטלטלים אפי' סובין: בשעה שמיין. האי עדיית ויבירות: בשלו הן שמיין. וההוא**
50 **דמי עדיית לדירה דמוזיק יחיב ליה ואי אית ליה עדיית ויבירות ושוין ויבירות דידה בעדיית דעלקמא אפילו הכי לא יחיב ליה מוזיק לניק אלא מעדיית דידה דבחר ארעא דידה**
51 **אוליין: או בשל עולם הן שמיין. וזהב ליה מויבירות שהרי לכל העולם הוא עדיית: דאמר בדניק שיימין. ובין דשווא הך ויבירות בעדיית דניק דהיב ליה מויבירות: למעוטי דניק. דלא**
52 **אוליין דתר מיטב דניק ואע"ג דהך ויבירות דמוזיק הוא מיטב דניק הואיל ולא הוי מיטב דעלקמא לא יחיב ליה מנה אכל אי לעלקמא הניא מיטב יחיב ליה מנה אע"ג דאית ליה עדיית:**
53 **אי דלקמא למעוטי נמי דעלקמא. דשדהו דקא והוא דלגביה נקיא עדיית יחיב ליה: א"ל מיטב שדהו אמר רחמנא. דאוליין דתר ארעא דידה וזהב ליה מעדיית ארעמיה ולא שיימין**
54 **בשל עולם: אין לו אלא עדיית. כמי שהיו עזי בעל חוב וכתובת אשה ונזקין: וכתובת אשה בויבירות. במסכת גיטין בפרק דניזקין (דף מט) הני טעמא דיתר משיא רוצה לישא אשה**
55 **רוצה לנישא:**

עדיית

שמעתי בידך **אֲשָׁקוּל בְּיוֹקְרָא דְלָקְמִיָּה** – אקבל ממך קרקע, לפי
המחיר הגבוה של ניסן, נמצא שהפסדתי בזה שהלוחית לך מעות.
אֵלָא אֲמַר רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, אִי אִיקָא לְדַמְוִי – אם יש
לדמות דין כלשהו לביאורו של רבה בברייתא, **לְבִתּוּבָת אֲשָׁה**
בְּדַמְוִינִי – יש לדמות זאת לדין אשה שנתן לה בעלה גט בתשרי, ובאה
לגבות כתובתה, **דְּהָא – שְׁהִי בְּתוּבָת אֲשָׁה דִּינָה** להיגובת בְּקֶרַע
זִיבּוּרִית, וְאִי אֲמַרְהָ לִּיהָ אִיהִי – ואם תאמר לו האשה, במקום הקרקע
זיבורית שעליך לתת לי, **הָב לִי בִּינוּנִית בְּצִיר פּוֹרְתָא** – תן לי מעט
פחות מקרקע בינונית, כפי שוויה עתה, **אֲמַר לָהּ – יָכוֹל הִבֵּעַ לומר**
לָהּ אִי שְׁקֵלֶת בְּדִינָה שְׁקוֹל בְּרַהֲשָׁתָא – אם הנך לוקחת קרקע זיבורית
כדינך הנך רשאית ליטול קרקע לפי שוויה עתה, ולא לפי המחיר
הגבוה שישוה הקרקעות בניסן, **וְאִי לָא – אִולָם אִם אֵינך לוקחת את**
הֶרְאוּ לך אלא הנך רוצה קרקע בינונית, שְׁקֵלִי בְּיוֹקְרָא דְלָקְמִיָּה –
טלי אותה לפי שוויה בימי ניסן.
עתה חוזרת הגמרא לנידון הראשון של סוגייתנו ושואלת: **מָכַל מָקוֹם**
קִשְׁטָא – הֲלָא קוֹשִׁית אֲבִי נִשְׁאֵרָה קֶשֶׁה, שִׁמְצָד אֶחָד לִמְדוּנָה שְׁמִיטָב
שְׁדוּהִי יִשְׁלֵם ומבואר שאינו יכול לשלם בדבר שאינו מיטב, ומאידך
למדנו שישב לרבות שזה כסף ואפילו סובין.
מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַבָּא כָּל דְּיָהִיב לִיהָ מִמֵּיטָב לִיתִיב לִיהָ –**
מִמֵּיטָב למדים שכל דבר שנותן יתן מחטוב ביותר של דבר זה, ולכן
אין בכך כל סתירה למה שלמדנו מִיִּשְׁבִּי שִׁיכּוֹל לִיתֵן לוֹ סוּבִין, כיון
שהכוונה היא שאם נותן לו סובין יתן מהסובין המעולים ביותר שיש
לו.
דוחה הגמרא: **וְהָא מִיטָב שְׁדוּהִי בְּתִיב – והלא בכתוב נאמר מִיטָב**
שְׁדוּהִי ואם כדברך שדין מיטב נוהג בכל דבר מדוע לא נכתב מִיטָב
סתם.
מביאה הגמרא תירוץ אחר: **אֵלָא כִּי אָתָּה – כִּשְׁבָאוּ רַב פֶּסָא וְרַב**
הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מִכִּי רַב – מִבֵּית הַמִּדְרַשׁ פְּרִשְׁוֹת – פִּירְשׁוּ
וַיִּשְׁבוּ סְתִירַת הַדְּרֹשׁוֹת, שְׁכָל מִילִי – כל דבר המטלטל מִיטָב הוּא –
נִחְשָׁב לִמֵּיטָב, מִשּׁוּם דָּא לֹא מוֹדֵפֵן הָכָא מוֹדֵפֵן בְּתָמָא אַחֲרִיתִי –
שֶׁאִם לֹא יִמְכַר בִּמְקוֹם זֶה, יִמְכַר בִּמְקוֹם אַחֵר, לְכָר מֵאֲרֻעָא – לְבַד
מִקְרַע שְׁבָה הַקְפִּידָה הַתּוֹרָה לִיתִיב לִיהָ – שִׁיתֵן לוֹ מִמֵּיטָב כִּי הִיכִי
דְּלָקְמִיָּה עָלָה זְכִינָא – כִּדִּי שִׁיקְפֻצּוֹ עֲלֶיהָ קוֹנִים בִּמְקוֹם שִׁנְמָצָת וַיּוֹכֵל
לִמְכָּרָה בְּקֻלוֹת, וְלִכֵּן כִּתְבָה הַתּוֹרָה דִּין מִיטָב רק לענין שדות, כיון
שרק בהם יש חילוק בין עדיית לזיבורית, מה שאין כן במטלטלין אפילו
סובין נחשבים למיטב, ונמצא שאין סתירה בין הדרשות, כיון שמיטב
שדוה נאמר דווקא לענין קרקעות, ואילו במטלטלין יכול ליתן לו
אפילו סובין.
הגמרא מבררת כיצד שמים את הקרקעות, לגבי חיובו של המזיק לשלם
מעדיית ובעל חוב בינונית. מסתפקת הגמרא: **בְּעָא מִינוּהָ רַב שְׁמוּאֵל**
בְּרַב אֲבָא שְׁבָא מֵאֲקָרְוִינָא, מְרַבִּי אֲבָא, בְּשִׁנְהָן שְׁמִין – כִּשְׁבִית דִּין שְׁמִים
את קרקעות המזיק כדי להגבות לניזק מעדיית, ויש לו קרקע השוה
כעדיית של רוב העולם, וכן קרקע המשובחת ממנה, האם בְּשִׁלּוֹ – של
המזיק הֵן שְׁמִין, וַיּוֹגֵב מִהַקְרַע הַטּוֹבָה בִּיטָר שְׁלוֹ, אִי בְּשִׁל עוֹלָם הֵן
שְׁמִין, וַיּוֹגֵב מִהַקְרַע הַנִּחְשָׁב כעדיית אצל רוב העולם, אף אם אצל
המזיק היא נחשבת כזיבורית. מבארת הגמרא בדעת מי שייך להסתפק
כן: אֲלִיבָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, לֹא תִבְעִי לָךְ – אין מקום לספק זה, דְּאֲמַר
לעיל (ו): בְּקֶרַעוֹת דְּנִינִין שְׁיִמְיָנִין, ואם כן פשוט שיתן לו המזיק את
הזיבורית שלו, השוה כעדיית של הניזק, שהוא מרוב העולם. כִּי תִבְעִי
לָךְ, אֲלִיבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאֲמַר (שם) בְּדַמְוִי שְׁיִמְיָנִין, ולמד זאת
מהפסוק (שמות כב ד) מִיטָב שְׁדוּהִי וְיִטָּב בְּרִמּוֹ יִשְׁלֵם, שֶׁהַמִּיטָב יִהְיֶה
של זה שמשלם, שהוא המזיק, מֵאִי, האם מִיטָב שְׁדוּהִי אֲמַר רַבְּהִינָא,
לְמַעוּשֵׁי מִיטָב דְּנִינִין, שאין המזיק יכול לשלם לו בקרקע שנחשבת רק
אצל הניזק כמיטב, אף הוא יכול לשלם לו בקרקע שנחשבת אצל רוב
העולם כמיטב, אף אם אצל המזיק עצמו היא זיבורית, וזהו הצד שבשל
עולם הם שמים. אִי דְלָקְמָא שְׁכוֹנוֹת הַתּוֹרָה ב'מִיטָב' דְּמִזִּיק לְמַעוּשֵׁי את

אם כן **אֲפִילוּ פּוֹרְתָא – פחות ממאה זוז נָפִי לֹא לִיכְפּוֹ לִיהָ – לא**
יאכילו אותו ממעשר עני, שהרי על פי האמת שווים קרקעותיו מאתים
זוז, והרי הוא עשיר ואינו רשאי ליטול מעשר עני. וְאֲמַר מַר – רבה
עָלָה – בביאור הברייתא לֹא צִירִיכָא – דִּין זֶה שְׁנוּטֵל מִעֶשֶׂר עֲנִי שִׁיעוֹר
מֵאֵה זֶז נִאֲמַר בִּאֲפֻן זֶה, דְּבִימִי נִינִין – בתקופת חודש ניסן, יִקְרָא
אֲרַעְתָּא – מחיר הקרקע יקר, כיון שיכול הלוקח לחרוש את הקרקע
בימות הקיץ ולזורען בתשרי, וְכִימִי תִשְׁרִי בתקופת חודש תשרי וְלֹא
אֲרַעְתָּא – מחירים זול, כיון שאינו יכול לזורען בשנה זו, דְּבִנְלִי עָלְמָא
נְמָרִי עַד נִינִין וְכִימִי – ומשום כך כל המוכרים קרקעותיהם ממתנים
לניסן כדי למוכרם במחיר הגבוה, וְהָא הוּאִיל וְאִצְטְרִיכָא לִיהָ זִזוּ –
ואדם זה היות ודיה זקוק למעות, וְכִי בְּרַהֲשָׁתָא – מכר כעת במחיר
הזול. וכיון שבניסן ישוה קרקעותיו מאתים זוז אינו נחשב עני ליטול
אלף זוז בבת אחת, אולם גם עשיר אינו, שהרי כעת אין קרקעות כשלו
שוות מאתים זוז בכל מקום, לכן הדין הוא שמשלימים לו ממעשר עני
עד מאתים זוז, וזהו שאמרה הברייתא שמאכילים אותו עד מחצה,
דהיינו משום שְׁעַד פִּלְגָא אִוְרְחִיהָ לְמִינִל – דרך הקרקעות שמחירים זול
בימי תשרי רק עד חצי מערבם, מִפִּי, לֹא אִוְרְחִיהָ לְמִינִל – אין רגילות
שיחלו ביותר מחצי מערבם, וכיון שנכנסו שווים מֵאֵה זֶז, נִוְסִיף לוֹ גַם
אנו עד מֵאֵה זֶז, ונמצא שיש בידו מאתים זוז.
וְהָכָא נָפִי נְכִין – כשם שביאר רבה את דברי הברייתא, מבאר
אֲבִי את סתירת הכתובים 'מיטב' ו'ישיב', שִׁמְדוּבֵר שְׁהִזִּיק בתשרי
בשעה מנה, ובא לגבות מנה מקרקעות המזיק, שְׁדִינָה – דינו של הניזק
לגבות בְּעִדִּית וכפי שנלמד מהכתוב 'מיטב שדוה', וְאִי אֲמַר לִיהָ
אִיהִי – אם יאמר הניזק למזיק, הָב לִי בִּינוּנִית מִפִּי פּוֹרְתָא – תן לי
מעט יותר מקרקע בינונית כפי שוויה עתה, אֲמַר לִיהָ – יכול המזיק
לומר לו, אִי שְׁקֵלֶת בְּדִינָה, שְׁקוֹל בְּרַהֲשָׁתָא – אם הנך לוקח עדיית
כדינך, הנך רשאי ליטול קרקע לפי שוויה עתה, וְאִי לָא – אבל אם
אינך לוקח את הראוי לך אלא הנך רוצה קרקע בינונית, שְׁקֵלִי
בְּיוֹקְרָא דְלָקְמִיָּה – טול קרקע בינונית לפי המחיר הגבוה שישוה
הקרקעות בימי ניסן, ודין זה למדנו מדרשת הכתוב 'ישיב' לרבות סובין.
מקשה הגמרא על תירוץו של אבִי: מִתְּקִין לָהּ רַב אַחָא בְּרַב עֲקִיבָא,
אִם כֵּן שְׁהִינִק אֵינוֹ גּוֹבֵה מִהַבִּינוּנִית לפי מחירה היום כפי שרשאי
לגבות מעדיית. נמצא שהוֹרֵעַת כִּחֵן שָׁל הַבָּאִים לַתְּבוּעָה תְּשֻׁלְמִי נִקְוִין
אֲצִל גְּבִיית קרקעות בִּינוּנִית וְזִיבּוּרִית, שאם יגבו מבינונית וזיבורית
יקבלו פחות מאשר אם יבואו לגבות מעדיית כדינם, וזה לא מסתבר
דְּהִירִי רַבְּהִינָא אֲמַר מִמֵּיטָב – התורה יפתה את כוחם לגבות אפילו
ממיטב, וְהָא אֲמַרְתָּ שִׁמְבִּינוּנִית וְזִיבּוּרִית (נָפִי) לֹא יוֹכֵלוּ לגבות לפי
המחיר של עכשיו, אלא רק לפי המחיר הגבוה של ניסן.
כיון שנדחו דבריו של אבִי, מנסה הגמרא ללמוד דין אחר מדבריו של
רבה בביאור הברייתא: **אֵלָא אֲמַר רַב אַחָא בְּרַב עֲקִיבָא, אִי אִיקָא**
לְדַמְוִי – אם יש מקום לדמות דין כלשהו, לביאורו של רבה בברייתא,
לְבַעַל חוֹב בְּדַמְוִינִי לִיהָ – יש לדמות זאת לדינו של בעל חוב שבא
לגבות את חובו מן הלוח בתשרי, שְׁדוּהִי בְּעַל חוֹב דִּינָה בְּבִינוּנִית, וְאִי
אֲמַר לִיהָ המלוה ללוה, במקום הקרקע בינונית שעליך לתת לי, הָב
לִי זִיבּוּרִית מִפִּי פּוֹרְתָא – תן לי מעט יותר מקרקע זיבורית כפי שוויה
עתה, אֲמַר לִיהָ – יכול הלוח לומר לו, אִי שְׁקֵלֶת בְּדִינָה שְׁקוֹל
בְּרַהֲשָׁתָא – אם הנך לוקח קרקע בינונית כדינך הנך רשאי ליטלה לפי
שוויה עתה, וְאִי לָא – אך אם אינך לוקח את הראוי לך אלא הנך רוצה
קרקע זיבורית, שְׁקֵלִי כִּי יוֹקְרָא דְלָקְמִיָּה – קח אותה לפי המחיר
הגבוה ששוה הקרקע בניסן.
מביאה הגמרא קושיא על סברתו של רב אחא בר יעקב: **מִתְּקִין לָהּ**
רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, אִם כֵּן – שיכול הלוח לטעון כך ולהפסיד
את המלוה, נמצא שְׁנַעְלֶת דִּתָּה של המלוים בְּפָנֵי לִוִּין שיסרבו
להלוות להם, משום דְּאֲמַר לִיהָ – שיאמר לו המלוה, אִילוּ תָּהוּ לִי זִזוּ
תָּהוּ שְׁקֵלִי בְּרַהֲשָׁתָא – אם היו המעות שהלוויתך בידו הייתי יכול
לקנות קרקע זיבורית זו לפי מחירה עתה, וְהַשָּׂתָא דְּזִזוּי נָכַר – ועכשיו

בקרקות שהיא זיבורית. ומה פסע אפרו חכמים שבעל חוב
בבינונית, כדי שלא תנעול דלת בפני לון – שלא יסרבו בני אדם
להלוות ממון, מחשש שיצטרכו לגבות זיבורית. ובוה נחלקו הבריות,
מר – התנא בברייתא הראשונה אית ליה תפנתא דעולא – הוא סובר
תקנה זו, ולכן הבעל חוב גובה מבינונית, ומר – התנא בברייתא
השניה, לית ליה תפנתא דעולא, אלא דינו כמבואר בתורה,
זיבורית, ואף אם היתה לו גם עידית, וממילא קרקע זו היא 'בינונית'
גמורה, גובה הבעל חוב מזיבורית;
הגמרא מביאה ברייתא בענין גביית חובות מלקוחות: תנו רבנן, אדם
שחייב לשלם לניזק, לבעל חוב, ולכתובת אשתו, ויש לו כמה סוגי
קרקעות, ומכר את כולו לאדם אחד, או שמכר לשלשה בני אדם
באחד – בבת אחת, הדין הוא שכולן – כל הלקוחות נכנסו תחת
הפסלים, והנושים גובים כדינם, ניזק מעידית, בעל חוב מבינונית,
וכתובת אשה מזיבורית. אומרת הברייתא דין נוסף, אם שלשה אנשים
קנו את הקרקעות בזה אחר זה, כולן – כל הנושים גובין מן הקונה
האחרון, כיון שהלקוחות הראשונים השאירו קרקע ביד החייב עצמו,
וכיון שאין גובים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין,
כמבואר להלן (ע"ב), חל שעבודם על הקרקע האחרונה שביד החייב,
אפילו אם היא זיבורית. ואם אין לו – ללוקח האחרון מספיק לכולם,
הנושה שלא גבה מהלוקח האחרון גובה מהלוקח שלפניו, ואם אין
גם לו מספיק, גובה מפלפלי פניו – מהלוקח שקדם לו, והיינו מהלוקח
הראשון.
מבררת הגמרא את הדינים שבברייתא: שנינו ברישא שאם מכרן
לאחד כל הנושים גובים כדינם, היכי דמי, אלימא שמכר לו את כולן
בבת אחת – בשטר אחד, אם כן מה החידוש בדין זה, והרי השתא
שמבואר בברייתא שאם מכר לשלשה בני אדם כאחד, דאיכא למימר
חד מינייהו קדים – שהיה מקום לומר ששטרו של אחד מהם קדם
לאחרים, וכל אחד מהלקוחות יטען ששטרו קדם וידחה את הנושים,
מכל מקום אמרת שכולן נכנסו תחת הפסלים וגובים כדינם, כיון
שהשטרות נכתבו באותו יום ולא ניכר מי קדם למי, אם כן כשמכרן
לאדם אחד בבת אחת, מיפיעא – וכי יש צורך להשמיענו שכולם גובים
ממנו כדינם. אלא פשימא שמדובר ברישא שאדם אחד קנה את
השדות בזה אחר זה, והחידוש הוא שכולם גובים כדינם, ולא כולם
גובים מהקרקע האחרונה שקנה.
מקשה הגמרא: וימא שניא דין שלשה שקנו בזה אחר זה, שכולם גובים
מהאחרון, כיון דכל חד וחד מהלקוחות הראשונים אמר ליה לנושה,
הנחתי לך מקום לגבות ממנו את חובך, שהרי אחרי קנייתם נשארה
קרקע ביד החייב, ואין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים
בני חורין, האי נמי – גם זה שקנה לבדו את כל השדות בזה אחר זה, אכל
חד וחד – על כל קרקע וקרקע מהראשונות שקנה לימא ליה – יאמר
לנושה, הנחתי לך מקום לגבות ממנו, ויגבו כולם מהאחרונה, ומדוע
אמרה הברייתא שכולם גובים כדינם. מתרצת הגמרא: הקא במאי
עסקינן, בגין שללקח את העידית באחרונה, ואם ידחה אותם
לאחרונה יגבו כולם מהעידית, ועדיף לו שיגבו כדינם. וכן אמר רב
ששת בביאור הברייתא, בגין שללקח עידית באחרונה.
מקשה הגמרא: אי הכי, מדוע כולם גובים כדינם, ליתו כולו ולינעבו
מעידית – יבואו כולם ויגבו מהעידית בעל כרחו של הלוקח, כיון
שהיתה אחרונה ביד החייב, וחל שעבודם עליה. מתרצת הגמרא:
משום דאמר להו הלוקח, אי שתקיתו ושקליתו בדייניכו, שקליתו
– אם תשתקו מלתבוע את העידית, ותטילו כל אחד כדונו, מוטב, ואי
לא תתרוצו בכך, מתדינא שטמא דזיבורית למריה – אשיב את שטר
הקנין של הזיבורית למוכר, וכשתהיה הזיבורית בידו שקליתו כולו
מזיבורית – תגבו כולכם מזיבורית, שהרי אין גובים ממשועבדים
במקום שיש בני חורין. מקשה הגמרא: אי הכי, מדוע אמרה הברייתא
שכולם גובים כדינם, ונמצא שהניזק גובה מעידית,

אם יש לו עידית וזיבורית, נזקין בעידית, ובעל חוב וכתובת אשה
בזיבורית. מסיימת הגמרא את הקושיא, קתני מיהא מציעא – שנינו
על כל פנים בדין האמצעי שבברייתא, שאם יש לו בינונית וזיבורית,
נזקין ובעל חוב בבינונית, וכתובת אשה גובה בזיבורית, ואי אמרת
בשלו – בשל המזיק הן שמיין, אם כן כשיש לו רק בינונית וזיבורית,
תעשה הבינונית שלו בעידית, שהרי היא המוכרת שבשדותיה,
והרי זה כאילו יש לו עידית וזיבורית, וידקה בעל חוב אצל זיבורית,
מבואר בברייתא עצמה, שאם יש לו עידית וזיבורית גובה הבעל חוב
מזיבורית, ואילו בברייתא מבואר שגובה מבינונית, ומוכח שבשל עולם
הם שמים.
מתרצת הגמרא: לעולם יש לומר שבשלו הם שמים, והכא – בברייתא
במאי עסקינן, בגין שמלבד הבינונית והזיבורית, היתה לו – ללוח
עידית בשעת ההלואה, וממילא השתעבדה הבינונית לבעל חוב,
ולאחר ההלואה מכרה הלוח, אך שעבוד הבעל חוב נשאר בקרקע
שהיתה 'בינונית' בשעת ההלואה, אף אחרי שנמכרה העידית. וכן
אמר רבי חסדא בביאור הברייתא, בגין שהיתה לו עידית ומכרה.
מסייעת הגמרא לתירוץ זה: הכי נמי מסתברא – אכן כך מסתבר
לבאר את הברייתא, מדקתני בברייתא אחריתי ו-אחרתו שלא
כמבואר בברייתא זו, אלא שאם יש לו רק בינונית וזיבורית, נזקין
בבינונית, ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית, ולכאורה קשיין
אחריו – שתי הבריות סותרות זו לזו, שבראשונה נאמר שבאופן כזה
בעל חוב גובה מבינונית, ובשניה נאמר שדינו מזיבורית, אלא לאו
שמע מינה שפאן – בברייתא הראשונה מדובר שהיתה לו עידית
ומכרה, וכיון שבתחילה השתעבדה לו הבינונית, גובה ממנה, פאן –
בברייתא השניה מדובר שלא היתה לו עידית ומכרה, אלא היתה
לו מתחילה רק בינונית, וכיון שבשלו הם שמים, נחשבת הבינונית
כעידית, וגובה הבעל חוב מהזיבורית.
הגמרא מתרצת את שתי הבריות אף אם בשל עולם הם שמים.
מתרצת הגמרא: ואי בעית אימא, שבאמת בשל עולם הם שמים,
ושלא כדברי רבי אבא, ואי ואיד – זו וזו, כלומר בשתי הבריות
מדובר שלא היתה לו עידית ומכרה, אלא או שלא היתה לו כלל
עידית, או שעדיין יש לו עידית, וכמו שיבאר, ולא קשיא, אלא הא
בברייתא השניה האומרת שהבעל חוב גובה מזיבורית, מדובר
דשניא – ששונה הבינונית שלו בעידית דעלמא ו-של רוב העולם, ויש
לו עוד קרקע משוכחת יותר, שהיא עידית שלו, וכיון שבשל עולם הם
שמים, גובה הבעל חוב מזיבורית של המלוח, שהיא בינונית של רוב
העולם, ופאן – בברייתא הראשונה מדובר דלא היתה לו כלל עידית
ולא שניא הבינונית שלו בעידית דעלמא, אלא מבינונית של רוב
העולם, ולכן גובה הבעל חוב מבינונית שלו, שהיא בינונית של רוב
העולם.
מתרצת הגמרא את הסתירה בברייתות באופן נוסף: ואי בעית אימא,
אידי ואידי בגין שהיתה בינונית שלו בבינונית דעלמא, ואין לו
קרקע טובה יותר, והכא בהא פליגי – שתי הבריות נחלקו בצדדי
הספק של רב שמואל, מר כב – התנא בברייתא השניה סובר שבשלו
הן שמיין, וכיון שאין לו קרקע טובה יותר מהבינונית, דינה כעידית,
ואין בעל חוב גובה ממנה אלא מזיבורית, ומר כב – התנא בברייתא
הראשונה סובר שבשלו עולם הן שמיין, וכיון שבינונית זו נחשבת
כבינונית אצל רוב העולם, בעל חוב גובה ממנה.
מתרצת הגמרא באופן אחר את הסתירה בברייתות: רבינא אמר,
שהבריות מבוארות בין אם בשלו הם שמים ובין אם בשל עולם הם
שמים, ושתי הבריות מדעולא פליגי – חולקות בדין שאמר עולא,
דאמר עולא, דבר תורה – דין התורה הוא שבעל חוב דינו בזיבורית,
שנאמר לענין גביית חוב (דברים כד יא) 'בחזון תעמד והאיש אשר
אתה נשח לו יוציא אליך את העבד החוצה', ויש לדרוש, מה
דברו של אדם – הלוח להוציא לחזון – לצורך גביית החוב, את
הפחות שפסלים, והוא הדין בגביית קרקע, שגובים את הפחותה

בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכה רש"י תוספות

עידית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית מדאורייתא ב"ח בזיבורית כדלקמן וזבגן הוא דתקון ליה בבינונית משום נעילת דלת לזון והיבא דלית ליה בינונית ליתא לתקנתא תעשה בינונית שלו בעידית. דתא מיטב היא לו; ומכרה. לאחר הלואה דאשתעבדא ליה בינונית לב"ח מעיקרא בעוד שהיתה עידית בידו; אידי ואידי שלא היתה לו עידית. דובע' בשל עולם הן שמין ולא קשיא כו'. הא דקתני ב"ח וכתובת אשה בזיבורית דשוא בינונית ידידה בעידית דעלקא: אידי ואידי [גנון] שהיתה בינונית שלו בבינונית דעלקא. ולא היתה לו עידית מתחילה ובהא פליגי דתנא דמתניתא קמיתא סבר בשל עולם הן שמין ואקשו להכי שקיל ב"ח בבינונית כדנייה ואידך סבר בשלו הן שמין. ל"א גרסין אידי ואידי גנון שהיתה בינונית שלו בעידית דעלקא ומקשרין ליה הכי אידי ואידי כשהיתה לו עידית ומכרה ובהא פליגי דתנא דמתניתא קמיתא סבר בשלו הן שמין ובין דלדידה תנאי בינונית אע"ג דלעלקא עידית מיניה משלם ותנא דברייתא סבר בשל עולם הן שמין ותופס לשון ראשון: כדעולא קמיפלגי. תנא בתרא לית ליה תקנתא דעולא אלא בתר קרא אילן ואפילו הו' ליה נמי עידית דהשתא תנאי ליה בינונית גמורה בין לדידה בין לעלקא אפילו הכי ס"ל דלשקול ב"ח מזיבורית: סברין לא' וא' לג' בני אדם. ביום א' מי שהיה עליו נזקין וכתובת אשה וב"ח וקני לו עידית ובינונית וזיבורית: בולן נכנסו תחת הגגלים. נכנסו הלוקחות כדון המוכר ומי שלקח עידית יפרע לניזק ולזקן בינונית ושלם את החוב ולזקן וזיבורית את הכתובה: מן האחרון. דאפי' שקלו קמאי עידית ובינונית מצי מדרון להו הלוקחות לנזקין וב"ח אצל זיבורית דאמר הנחתי קר מקום לגבות הימנו ותנן במסכת גיטין (דף מה) אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית דכי נזבן הני תרי קמאי אשתרי זיבורית בני חורין ואע"פ דהדר אידובא בתר בתרא אולנין: אין לו. כדי סיפוק שלשתן שאין אותו קרקע שיה כל כך: גובה. המותר משלפני: אילימא בבת אחת. בשטר אחד: השתא לג' דאימא למימר חד מינייהו קדים. שזה לקח בבוקר והלילו שנים בערב ומצי למיטען הנחתה קר מקום: אמרת נכנסו תחת הגגלים. הואיל ואין ניכר בשטר המכר מי לקח ראשון: אלא היה אחר זה. בג' ומים: לימא. האי לוקח אחר: הנחתה קר מקום לגבות. כי הכי דניזלו כוליה בתר זיבורית: שלקח עידית באחרונה. דניחא ליה למיתב להו כדניניהו ולא לילולו בתר עידית: לינבו מעידית. כלומר מעידית שנשארה בת חורין בבי' הלוקחות והוטל שיעבודן עליה: ואי לא מהדרנא לשקרא זיבורית למריה. כי הכי דתהדרו למינבא מיניה דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין: אי הכי.

בנוקין

עידית וזיבורית נזקין בעידית ובעל חוב וכתובת אשה בזיבורית קתני מיהא מציעא בינונית וזיבורית נזקין וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ואי אמרת בשל' הן שמין תעשה בינונית שלו בעידית וידחה ב"ח אצל זיבורית הכא במאי עסקין גנון שהיתה לו עידית ומכרה וכן א"ר חסדא גנון שהיתה לו עידית ומכרה הכי נמי מסתברא מדקתני אחרית בינונית וזיבורית נזקין בבינונית ב"ח וכתובת אשה בזיבורית קשיין אהרדי אלא לאו ש"מ פאן שהיתה לו עידית ומכרה פאן שלא היתה לו עידית ומכרה ואי בעית אימא אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה ולא קשיא הא דשוא בינונית שלו בעידית דעלקא וכן דלא שווא בינונית שלו בעידית דעלקא ואב"א אידי ואידי גנון שהיתה בינונית שלו בבינונית דעלקא והכא בהא פליגי מ"ם בשל' הן שמין ומ"ם בשל עולם הן שמין רבינא אמר כדעולא פליגי דאמר עולא דבר תורה ב"ח בזיבורית שנאמר בחזן תעמוד ותאיש אשר אתה נושה בו וציא אליך את העבט החוצה מה דרכו של אדם להוציא לחזן פחות שבבבלי ומה טעם אמרו ב"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לזין מר אית ליה תקנתא דעולא ומר לית ליה תקנתא דעולא: ת"ר מבר לאחד או לשלשה בני אדם כאחד בולן נכנסו תחת הגגלים בזה אחר זה בולן גובין מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו מכין לאחד היכי דמי אילימא בבת אחת השתא לשלשה דאימא למימר חד מינייהו קדים אמרת בולן נכנסו תחת הגגלים מכין לאחד מיבעיא אלא פשיטא בזה אחר זה ומ"ש שלשה דכל חד וחד אמר ליה הנחתי קר מקום לגבות מאינו האי נמי אכל חד וחד לימא ליה הנחתי קר מקום לגבות מאינו הכא במאי עסקין גנון שלקח עידית באחרונה וכן אמר רב ששת גנון שלקח עידית באחרונה אי הכי ליתו בוליהו ולינבו מעידית משום דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו כדנייכו שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא זיבורית למריה ושקליתו בוליהו מזיבורית אי הכי בנוקין

ה"ג אידי בשלא היתה לו עידית ומכרה הא דשוא בינונית ידידה בעידית דעלקא הא דלא שווא כו'. והא דקאמר אידי ואידי גנון שלא היתה לו עידית ומכרה ולא בעי למימר דתרוניהו מיירי שלא היה לו כלל דא"כ ההוא דמיירי דשוא בינונית ידידה בעידית דעלקא אמאי קרי לה בינונית אלא ה"ק אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה כלומר לא איירי כשהיתה לו עידית ומכרה אלא בתרא מיירי שלא היתה לו מעולם והדא מיירי כשהיתה לו ועדיין יש לו ואין צריך לאוקמי כשקבר שום שדה וסברי תרוניהו בשל עולם הן שמין: ואי בעית אימא אידי ואידי כשהיתה בינונית שלו בבינונית דעלקא. ולא גרס בעידית דעלקא וכיון דקאי אשלא היתה לו עידית אמאי קרי ליה בינונית כיון דהוה עידית ידידה דעלקא ועוד דא"כ היכי דמתקמא ההיא דקתני נזקין וב"ח בבינונית בין למיד בשלו הן שמין בין למיד בשל עולם הן שמין: מר לית ליה תקנתא דעולא. דוקא והכא דלית ליה עידית דתנא האי בינונית עידית לדידה מדנקט בינונית וזיבורית משמע דאי אית ליה עידית גבי ב"ח בבינונית וקסבר כיון דלית ליה אלא בינונית וזיבורית דשייך פאן טעמא דאמר בהנזקין (גיטין מט) מפני מה ב"ח אין דנו בעידית כדי שלא יראה שדה נאה ודירה נאה לחבירו ואמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבה אותה בחובי: מה דרכו של אדם להוציא פחות שבבבלי. אע"ג דשליח ביד הוה מוציא לא היה מוציא אלא מה שהלוח נותן לו: להוציא פחות שבבבלי. וא"ת אפי' פחות שבבבלי מיטב הוא כדאמר לעיל כל מילי מיטב הוא וי"ל כשמוציא כלים דרכו להוציא הנדע ובשמוציא קרקע נמי דרכו להוציא וזיבורית ונראה דהלכה דבשלו הן שמין דהכי אית ליה לר"ב בכתובות (דף ק"א): בולן נכנסו תחת הגגלים. וא"ת ותא נזקין מלך על פה נידה ומלך על פה לא גבי ממשעבדי וי"ל דכשעמד כדון במלך בשטר דמיא כדאמר בהנזל בתרא (לקמן קיב) ובבבלי דוכתין אי נמי מלך הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וחייב: איין לו גובה משלפניו. אמור ריב"א שאם באו כולם בבת אחת כל הקודם בשטר גובה מן האחרון תחילה ואם נזקין קדמו גובה מן האחרון אפי' היא זיבורית ואם ב"ח אחריו יגבה נמי מן האחרון אם יש לו ואם אין לו גובה משלפניו ואפי' מן העידית והאשה משלפני פניו ואפי' הן עידי: דאימא דחד מינייהו קדים. דאין כותבין שעות אלא בירושלים: מכין לאחד בבת אחת מיבעיא. השתא לא אסיק אדעתיה טעמא דאי שתקת דאפילו כתוב הכל בשטר אחד וכול לבכוש השטר ולתקויר הזיבורית לבעלים כאלו לא קנה מעולם: אי שתקת כו' ואי לא מהדרנא שטרא זיבורית למריה. אע"ג דכלאו הכי אשה נקיא מזיבורית מ"מ לא מציא למימר ליה לבי תהדר כיון שאין מפקיע בזה אכל ב"ח לא מצי למימר דלישקול בזיבורית משעם דאי שתקת כיון דמפקיע בזה מצי א"ל לבי תהדר דתא השתא נמי מזיבורית אתה רוצה ליתן לי לכך לא פריך בסמוך אלא מנזקין ולא מב"ח כדפירש הקונטרס ועיי' תוספות יבמות לו. ד"ה דאמר:

בְּיָתָמִי

דלאו בני פרעון ניהו. אע"ג שזה מחזיר להם קרקע דהו להו כיתומים שקנו קרקע לאחר מיתת אביהן דאין בעל חוב חוזר ונובה אותה מנה ואף על גב דכשגבו קרקע בחובות אביהן אמרינן גבי נזיקין (ב"ב דף קכז) דבעל חוב חוזר ונובה מנה; רצח מנה גובה ומנה גובה. ואע"ג דאמרינן אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין אפי' הן זיבורית שאני הקא דכולהו

משעבדי ניהו:

אָבֵל

ובן עזידת זיבורית. נראה דאיירי שפיר אפי' דשביק בינונית מ"מ הוצרך טעמא דלהכי טרחי חבני ארעא דלא חיי לך דלא מצי א"ל הנחתה לך מקום לגבות ממנו כדאמר בסמוך גבי שביק בינונית דכחותיה דשמוא ב"ח אוהב זיבורית טפי מבינונית ובע"כ של שמעון היה יכול ליקח טפי פורתא כדאמרינן לעיל דאמר אי"כ נעלה דלת בפני לוא וכן איצטריך לטעמא דלהכי טרחי וכןא ארעא דלא חיי לך אלא משום דבן זיבורית אכל משום ובין עזידת ושייר זיבורית ובינונית לא איצטריך דבמנ שהיה שמעון יכול לדחותו אצל בינונית וזיבורית נגז' חיי יכול לדחותו דמה מבר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו. מצי א"ל הנחתה לך מקום לגבות. לאו דוקא קאמר הא ליטנא דלא שייך למימר הכי אלא גבי בעלים ולא גבי לוקח ראשון ועיקר טעמא לא חיי אלא משום דמה מבר ראשון לשני כל זכות בו ודואו הנה יכול לדחותו אצל בינונית אחריתי אבל אי לא שביק בינונית דכחותיה לא מצי לדחותו אצל זיבורית דראשון נמי לא היה יכול לדחותו אצל זיבורית דאי משום אי שתתאמר לו לבי תהדר: ד"הא הוא דאזיל ראונו וקא משתעי ודינא בהדיה. וא"ת מאי נפקא מנה? לא כל מה שביכול ראונו לטעון טענין ליה לשמעון דטענין ליה ללוקח וכן ליתומים בין פרוע בין מזויף ויחריב עידי קיום דאי לאו הכי לא שפקת חיים לכל בריה ובפרק גט פשוט (ב"ב דף ע"ד) נמי מוכח כן דקאמר שביק מרע שאמר מנה פלוגי בדי אמר תנו ותנני לו לא אמר תנו אין ותנני ומתוך ליה בדיקט שפירא אמר תנו קיימיה לשפיריה לא אמר תנו לא קיימיה לשפיריה משמע דטענין להו ליתמי מזויף ובפ"כ דב"מ (דף יד. ד"ה דינא) הארבותי וכן אין לומר דנ"מ שעדי של ב"ח קרובים לראובן ודחוקים לשמעון דהא לשמעון נמי אין יכולין להעיד כיון דאי טריף ליה משמעון אזל בתר ראובן וכן אם יהיה לשמעון עדים שמעידין וכותו דהם קרובים פסולין להעיד אפילו לראובן כיון דיש ריח לשמעון שמעמדי הקרקע בידו כדמוכח סוף פרק קמא דמכות (דף ז.) גבי אילעא וטובה קרובים דעבר הוו פסיל להו אפילו לגבי לוח ומלוח משום דכי לית ליה ללוח אול מלוח בתר ערבא אי"כ מאי נפקא מיניה ויש לומר דנפקא מיניה לראיה אחרונה כגון שאמר שמעון אין לי עדים ואין לי ראיה ולאחר זמן מצא ראיה או עדים דשמעון אין יכול להביאם וראובן שלא אמר אין לי עדים יכול להביאם אי נמי כגון שטוען בלית דין גדול קאזילנא ושמעון לא מצי למטרך כמו ראובן: וועיין בתוספות ב"מ יד. ד"ה דינא ובכתובות צב: ד"ה דינא:

בגנזקן נמי נימא הכי אלא הכא במאי עסקינן ביחמי דלאו בני פרעון ניהו ושיעבודא דיליה עליה דידיה רמיא הלכך ליכא למימר הכי אלא משום דאמר להו מעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסין משועבדים במקום שיש בני חורין משום תפנתא דידו אלא תפנתא לא ניהא לי כדרכא דאמר רבא כל האומר אי אפשי בתפנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרכא הונא דאמר רב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונית ואיני עושה: פשיטא מבר לוקח בינונית וזיבורית ושייר עזידת לפניו ליתו כוליהו ולגבו מעזידת דהא אחרונה היא ובינונית וזיבורית ליתנהו גביה דמצי למימר להו גבו מבינונית וזיבורית דלא ניהא לי בתפנתא דרבנן אבל מבר עזידת ושייר בינונית וזיבורית מאי סבר אפי' למימר אתו כוליהו גבו מעזידת א"ל רבא מה מבר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכיון דאזיל אתו גבי לוקח ראשון מצי אנבי להו מבינונית וזיבורית ואע"פ דכי ובני בינונית וזיבורית אפתי עזידת בני חורין הואי ואין נפרעין מנכסים משועבדים כל זמן דאיכא בני חורין מצי א"ל לא ניהא לי בהאי תפנת לוקח שני נמי מצי א"ל גבי בינונית וזיבורית דכי ובין לוקח שני אדעתא דכל זכותא דה"ל לראשון בגוה ובין אמר רבא ראונו שמכר כל שדותיו לשמעון והלך שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא ב"ח דראובן רצה מנה גובה רצה וכן מנה גובה ולא אמרן אלא דבן בינונית אבל ובן עזידת וזיבורית לא דא"ל להכי דייקין ובני עזידת וזיבורית ארעא דלא חזיא לך ואפילו ובן בינונית נמי לא אמרן אלא דלא שייך בינונית דכחותיה דלא מצי א"ל הנחתה לך מקום לגבי שמעון אבל שייך בינונית דכחותיה גבי שמעון לא גבי מיניה דמצי א"ל הנחתה לך מקום לגבות ממנו אמר אפי' ראונו שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וטרף משמעון דינא הוא דאזיל ראונו ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידו את דאמר ליה אי מפקת מיניה עלי הדר ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי דא"ל לא ניהא לי תהיהו לשמעון תרעומת עלי ואמר אפי' ראונו שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו

בגנזקן נמי נימא הכי. אי בעית למישקל בינונית שקול ואי לא מהדרנא שטרך דזיבורית למריה ותשקול זיבורית בע"כ ואמאי יחייב ליה עזידת אלא מדלא טעין הכי בע"כ בהכי עסקינן כגון שמת המוכר וכיון שלא הניח קרקע אין ליתומים בני פרעון דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי ואע"פ שמחזיר להם קרקע דהו להו כיתמי שקנו קרקע לאחר מיתת אביהם ולהכי פריך מנזקין ולא פריך מבי"ח דמאי לימא ליה אי שקלת זיבורית שקול ואי לא מהדרנא שטרך למריה ותשקול מיניה מצי א"ל האי לכשתחזיר דהא השתא נמי זיבורית קבצית למפרע לי הלכך ליכא למימר הכי. לשון קושטא הוא: אלא להכי לא גבי מעזידת משום דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין משום תפנתא דלוקח: אלא בהאי תפנתא לא ניהא לי. שקולו כדנציב: דאמר רבא. במסכת כתובות: מאי כגון זו. על דהי מלתא אמר רבא: תמי מכלל דאיכא אחריות לא גרסין ליה: איני נזונית. משלך: ואיני עושה. מלמכא דמשום תפנתא דידו דדלקא לא ספקי לי מזונות במעשה ידי תתנו לי רבנן מזונות משלך תחת מעשה ידי בהחייא תפנתא לא ניתא לי: פשיטא. בהיותא: מבר לוקח. שלקח עזידת באחרונה בינונית וזיבורית ושייר עזידת לפניו בו: דהא אחרונה היא. ושיעבודיהו עלה רמיא ובינונית הא לית ליה השתא דמצי למימר גבי מיניה דלא ניתא לי בתפנתא בו: מאי. מי אזיל כוליהו בתר לוקח ב' שדרי הוא לקח שיעבודיהו ומלוקח ראשון לא גבו דאמר בעינא בתפנתא דרבנן ועזידת דהואי בת חורין בשתי לקוחות הראשונות שלכם היא: ראשון לשני. לוקח ראשון ללוקח שני: כל זכות שתבא לידו. ובין דאי תנאי עזידת גבי לוקח ראשון וזה מגבי להו מבינונית בהאי טענה דאמרן אי אפשי בתפנת חכמים השתא נמי אמר להו לוקח שני וזיל לגבי לוקח ראשון וגבו בינונית: וסבר שדה אחת ללוי. והואי שדה בינונית תנאי ולא שייך שמעון בינונית אפילו להכי מפרש לה לקמיה: רצה. מלוי גובה אותה שדה דא"ל שיעבדי שקלת: רצה. משמעון גובה מזיבורית דא"ל את בעל דברים דידו את דשקלת כוליהו נכסי דראובן: וליא אמרן. דגובה מלוי: אלא דבן. לוי בינונית: להכי דייקין דדקדקת: וקמשתעי דינא בהדיה. דבעל חוב לסלקו מאותו קרקע בדברים אם יש לו לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיה דקיימא לן במסכת שבוועת (דף מא.) דאע"ג דקטס שפירא אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיה כע אישתבעי: ולא מצי א"ל. ב"ח לראובן: לאו בעל דברים דידו את. בקרקע זו שסבר צתה מרשותך ואנא שיעבדי שקלנא: משום דא"ל. ראובן: כי מסקת מיניה עלי הדר. מה שאתה מצויה משמעון יחזור עלי שדרי קבלתי עלי אחריות: עסיקין

חל שיעבוד כולם על העדית, ואף אחר שקנאה מהחייב היה ראוי
שיגובה ממנו, מכל מקום **מצי אמר** ליה לנושה, לא ניהא לי **בְּהאי**
תַּקְנָה – איני חפץ בתקנה זו שתיקנו לטובתי, ויגבו מהקרקעות
האחרות שברשותי, וממילא הלוקח השני נמי **מצי אמר** ליה – גם כן
יכול לומר לנושה, נמי מהבינונית וזיבורית שביד הראשון ולא
מהעדית שבידי. והטעם לכך כיון דכי זבין לוקח שני את העדית,
אדעתא דכל זכותא דהיה ליה לראשון בניה זבין – קנאה על דעת
כן שיהיו לו כל הזכויות שיש לראשון בה.
מביאה הגמרא דין נוסף במי שקנה קרקעות מהלוח, ומכר חלקם
לאחרים: **אמר רבא, ראוובן שְלוה מעות**, ואחר כך **פִּכְר** את כָּל
שְׁדוּתֵי **לְשִׁמְעוֹן**, וְהִלֵּךְ **שְׁמִעוֹן** וּמָכַר שְׂדֵה אַחַת לָלוּי, ולאחר מכן
כָּא בַעַל חוּב דְּרַאוּבֵן לגבות את חובו מהלוקחות, הדין הוא שהברירה
בידו, אם רצה לגבות מִזֶּה – מלוי, שהוא הלוקח השני, גִּזְבָּה ממנו
וכטעם שיבואר להלן, ואם רצה לגבות מִזֶּה – משמעון, שהוא הלוקח
הראשון, גִּזְבָּה ממנו, כיון שהוא הראשון שקנה את כל שעבודו של
הבעל חוב. מבאר הגמרא באיזה אופן נאמר דין זה, וְלֹא אִמְרֵן
שגובה מהשני, אֲלֵא באופן דְּזָבִין השני בינונית, שהיא עיקר דין גבייתו
של הבעל חוב, אֲכַל אם זבין השני עֲדִית וזיבורית, והשאר את
הבינונית ביד הראשון, לא, משום דְּאִמְרַן ליה הלוקח השני, לְהִכִּי
דִּיִּיקוּ זָבִין – משום כך דקדקתי וקניתי קרקעות עֲדִית וזיבורית,
שהם אֲרַעא דְּלֹא חֵיטֵא לָךְ – קרקעות שאינן ראיות לך, שהרי דינך
בבינונית, וכיון שדקדקתי בכך לא תגבה אלא מהבינונית שביד הלוקח
הראשון. ממשיכה הגמרא לבאר, וְאִפִּילוּ אם זבין השני בינונית, נמי
לא אִמְרֵן שיגבה ממנו הבעל חוב, אֲלֵא באופן דְּלֹא שְׂעִיר – שלא
השאר ביד הראשון בינונית דְּבִנְיָוִתִּיהּ וכוונתה, כיון דְּלֹא מִצי אִמְרַן
ליה – לבעל חוב, 'הַנִּחֲתִי לָךְ מְקוֹם לגבות את חובך לְגַבִּי שְׁמִעוֹן',
שהוא הלוקח הראשון, וכיון שהבינונית היחידה נמצאת ברשות
הלוקח השני, גובה ממנו. אֲכַל אם שְׂעִיר בינונית דְּבִנְיָוִתִּיהּ נמי שְׁמִעוֹן,
לא נָכִי מִיָּנִיה – אין הבעל חוב גובה מלוי, שהוא הלוקח השני, משום
דְּמִצי אִמְרַן ליה 'הַנִּחֲתִי לָךְ מְקוֹם ביד שמעון לְגִבּוֹת מִנְּנִי', והיא
הבינונית שנשארה ביד הראשון, וגובה ממנה.
אגב הדינים שהובאו לעיל, מובא כאן דין לגבי לוקח שבא בעל חוב
לגבות ממנו: **אמר אביי, ראוובן שְׁמִיכָר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן בְּאֶחָדֵיהוּ**,
שאם בעלי חובותיו של המוכר יגבוה מהלוקח, ישלם לו המוכר את
דמיה, וְאֵתָא בַעַל חוּב דְּרַאוּבֵן, וְקָרַף – ורצה לגבותה מְשִׁמְעוֹן,
והמוכר טוען שכבר פרע לו. דִּינָא הוּא דְּרַאוּבֵן – המוכר,
וּמִשְׁתַּעֵי דִּינָא בְּהִדֵּי – ודין עם הבעל חוב בבית דין על תביעתו, וְלֹא
מִצי אִמְרַן ליה – ואין הבעל חוב יכול לטעון 'לאו בַעַל דְּכָרִים דִּידִי
אֵת' – אינך בעל דיני ואיני צריך לדון עמך, שהרי איני בא להוציא ממך
ממון אלא מהלוקח. וטעם הדין, דְּאִמְרַן ליה המוכר, אִי מִפְּקֵת מִיָּנִיה
– אם תגבה את השדה מהלוקח, עָלִי הֶדֶר – יחזור לתובעה ממני,
שהרי מכרתיה לו באחריות, ולכן אני נחשב כבעל דבר' בנידון זה.
מביאה הגמרא לשון אחרת בדין זה: וְאִיאָא דְּאִמְרֵי, שְׁאִפִּילוּ אם
מכרה שְׂלֹא בְּאֶחָדֵיהוּ, נמי יכול המוכר לדון עם הבעל חוב ולטלוק
מעל שמעון, משום דְּאִמְרַן ליה המוכר, דין זה נוגע לי, כיון דְּלֹא נִיחָא
לי דְּתַחֲתִי לְשִׁמְעוֹן תַּרְעוּמָת עָלִי – איני רוצה שתהיה לשמעון
תרעומת עלי, שמכרתי לו שדה משועבדת והוציאנה מידו.
אגב הדינים הקודמים הובאו כאן דין נוסף לגבי מוכר קרקע לחבירו,
ובאו להוציאנה מידו: וְאִמְרַן אֲבִי, רַאוּבֵן שְׁמִיכָר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׂלֹא
בְּאֶחָדֵיהוּ,

בְּנִיזְקִין נְמִי נִיחָא הִכִּי – גם לניזק יאמר הלוקח, אם תסכים לגבות
מבינונית מוטב, ואם לא, אחזיר את הזיבורית למוכר, ותגבה
מהזיבורית. אֲלֵא בודאי צריך לומר, דְּהָכָא – בברייתא בְּמֵאָא עֲסָקִין,
בִּיתוּמִי – ביתומים, כלומר שהמוכר מת והניח יתומים, דְּלֹא בְּנִי פְרַעוֹן
נִינְהוּ – שאינם חייבים לפרוע את חובות אביהם שלא הוריש להם
קרקעות, וְשִׁיעוּבִידָא דִּילֵיהּ – שעבודו של החייב שמת, עָלִיהּ דִּידֵיהּ
רְמִיָא – מוטל רק על הלוקח, וְהִלֵּךְ וכו' לכן לִיחָא לְמִיכָר הִכִּי – אין
הלוקח יכול להחזיר לו את הזיבורית, ואף אם יחזירה ליורשים לא
יחייבו לפרוע, אלא יגבו מהלוקח. ואם כן חוזרת הקושיא, כיון שקנה
את העדית בסוף, מדוע אין כולם גובים מהעדית.
הגמרא מבארת את הטעם בברייתא באופן אחר. מתרצת הגמרא: אֲלֵא
הטעם שכולם גובים כדינם, מִשּׁוּם דְּאִמְרַן לְהוּ הלוקח, מִיָּנִיה מֵאִי
אִמְרֵן רְבִין – מה טעמם שתיקנו חכמים שאין נִפְרָעִין מִנְּכִסִּין
מִשְׁוֹעֲבָדִים מִמְּקוֹם שִׁישׁ בְּנֵי חוֹרִין – נכסים ביד החייב עצמו, מִשּׁוּם
תַּקְנָתָא דִּידִי – הרי תיקנו זאת לטובתי, כדי שלא יגבו ממני אלא
מהחייב עצמו, ואם כן, אִנָּא – אני, שלקחתי עדית באחרונה, בְּהָא
תַּקְנָתָא לא נִיחָא לי – לא נח לי בקיום תקנה זו, ורצוני שתגבו כדינכם.
מוכיחה הגמרא שאדם יכול לבטל תקנה שנתקנה לטובתו, בְּדִבְרָא,
דְּאִמְרַן רַבָּא, כָּל הָאִמְרַן אִי אִפְשִׁי בְּתַקְנָת הַכְּמִים שתיקנו לטובתי,
גִּבּוֹן תקנה זו, שְׁמִעוֹן לוֹ ועושים כדבריו. מבארת הגמרא: מֵאִי גִבּוֹן
זו, על איזו תקנה אמר רבא את דבריו, בְּדִבְרֵי הוֹנָא, דְּאִמְרַן רַב הוֹנָא,
אף שתיקנו חכמים שמעשי ידי האשה שייכים לבעלה, הרי תקנה זו
היא לטובתה, כיון שתמורת מעשי ידיה חייב בעלה לפרנסה אף אם דמי
פרנסתה יקרים ממעשי ידיה, ולכן וְכֹלָה אִשָּׁה שְׂתֵּאמֶר לְבַעְלָהּ, אני
מוותרת על תקנה זו, וְאִנִּי נִיזְוִיתָ ממך, וְאִנִּי עוֹשֶׂה עֲבוּרָךְ מלאכה:
הגמרא דנה באופן זה שקנה את העדית באחרונה, אך חזר ומכר חלק
מהשדות לאחרים. אמרת הגמרא: פְּשִׁימָא, שאם מָכַר לוקח זה את
הבינונית וזיבורית, וְשִׁיעִיר רק את העדית לְפָנָיו – לעצמו, הדין הוא
דְּלִיתוּ פֻּלְחָא וְלִגְבוֹ מַעֲדִית – יבואו כל הנושים ויגבו מהעדית שביד
הלוקח הראשון, דְּהָא עִידַת זו 'אֶחָדֵיהוּ הִיא', וכיון שהיתה אחרונה
ביד החייב לאחר שקנה הלוקח את שאר השדות, חל שעבוד כולם על
שדה זו, ואף שהתבאר לעיל שיכול הלוקח לומר שאינו רוצה בקיום
תקנה זו שנתקנה לטובתו, היינו כשבידו להגבותם משדות אחרות,
ואילו כאן הרי הבינונית וזיבורית לִיתְנָהוּ נִינְהוּ – אינם בידו, דְּמִצי
לְמִיכָר לְהוּ – שיוכל לומר לנושים 'גְּבוּ מבינונית וזיבורית, משום
דְּלֹא נִיחָא לי בְּתַקְנָתָא דְּרַבִּין', וכיון שאינם בידו ואינו יכול לומר כן,
גובים בעל כרחו מהעדית שנשארה בידו. מסתפקת הגמרא: אֲכַל אם
מָכַר הלוקח את העדית, וְשִׁיעִיר לעצמו בינונית וזיבורית, מֵאִי, האם
יגבו כולם מהלוקח השני שהעדיית בידו, או שגובים אף מהלוקח
הראשון.
מביאה הגמרא את סברת אביי: כָּכֵר אֲבִי לְמִיכָר, אֵתוּ פֻּלְחָו גְּבוּ
מַעֲדִית שביד השני, כיון שהיא הקרקע שנשארה אחרונה ביד החייב,
וכיון שתיקנו חכמים שאין גובים ממשועבדים כשיש בני חורין, חל
עליה שעבוד כולם. דוחה רבא: אִמְרַן ליה רַבָּא, הרי מה מָכַר הלוקח
הראשון לְשִׁנִּי, גם כָּל זְכוּת וטענה שְׂתֵּאבָא וכו' – שראויה לבוא לידו של
הראשון, וְכִיּוֹן דְּאִילוּ אֵתוּ וכו' – באו הנושים לְגַבִּי לוקח ראשון בזמן
שהיתה העדית בידו, היה מִצי אֲנִי לְהוּ – יכול להגבותם מבינונית
וזיבורית שברשותו, וְאֵף עָלִי דְּכִי זָבִין – שכשקנה הראשון את
הבינונית וזיבורית, אֲבִיתִי – עדיין, קרקע העדית בְּנֵי חוֹרִין הִיא,
וְאִין נִפְרָעִין מִנְּכִסִּים מִשְׁוֹעֲבָדִים כָּל זְמַן דְּאִיאָא בְּנֵי חוֹרִין, וממילא

שנטל קרקע הוא **בָּרָא** – בנו של אביו, וצריך לפרוע את חובותיו, וְהָאִי
 – זה שנטל כספים, **לֹא בָּרָא** – אינו בנו, ואינו חייב לפרוע את חובותיו,
 והרי כיון ששניהם בניו ויורשיו, חייבים שניהם בפרעון החוב, ואם גבו
 מאחד מהם חוזרים וחולקים בירושה, ולא מסתבר שזו כוונת רב הונא.
 מביאה הגמרא לשון אחרת בקושיא על ביאור זה בדברי רב הונא:
אִיבָא דְאָמְרִי, אֲדָרְבָּה, ביאור זה קשה לְאֲדָרְבָּה גִּימָטְרִיָּה – לצד השני,
 כלומר שדין זה אינו מסתבר כלל, כיון דְאָמְרִי לִיה האב שנטל כספים,
 לְהִבִּי שְׁקֵלִי כְּסָפִים – על דעת כן נטלתי את הכספים, דָּא מְנַבְּי – אף
 אם יגנבו, לֹא מְשַׁתְּלֵמָא מִינֵךְ – לא אתבע ממך תחלוק עימי בקרקע.
 וְלְהִבִּי שְׁקֵלִית אֲרָעָא – ועל דעת כן נטלת את הקרקע, דָּאִי מְטַרְפָּא –
 שאף אם יגבוה ממך בעלי חובות, לֹא מְשַׁתְּלֵמָא לְךָ מִיְדֵי מִינָא – לא
 תטול כלום מחלקי. ומכל מקום דוחה הגמרא פירוש זה בדברי רב אסי,
 או מחמת שדין זה פשוט, או מחמת שאינו נכון.
 מבארת הגמרא את דברי רב אסי באופן אחר: אֲלָא דְבִרִי רב אסי נאמרו
 לְגַבִּי שְׁנֵי אָחִים שְׁחָלְקוּ בקרקע שירשו מאביהם, וְכָא פַּעַל חוֹב של
 האב וְנִטְלָא את חֶלְקוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, שלדעת רב אסי חוזרים וחולקים
 בקרקע שנשארה, ואמר על זה רב אסי ש'כספים הרי הם בקרקע' ויכול
 האב שלא גבו ממנו לשלם לאחיו כסף בשווי מחצית הקרקע, ואינו
 חייב לתת לו דווקא קרקע ממש. מקשה הגמרא: וְהָאִי אָמְרָה רב אסי
 חָדָא וְיִמְנָא – והרי כבר אמר רב אסי דין זה פעם אחת, ולא מסתבר
 שחזר ואמר זאת כאן פעם נוספת. דְּאִתְקַבַּר, הָאָחִים שְׁחָלְקוּ בקרקע
 שירשו מאביהם, וְכָא פַּעַל חוֹב וְנִטְלָא חֶלְקוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, יש בזה
 שלש דעות: א. רב אָמְרִי מְחַלְקֵת – התבטלה חלוקת הירושה,
 וחוזרים וחולקים בקרקע שנשארה, והאב שלא גבו ממנו אינו יכול
 להשאיר את כל הקרקע בידו ולסלק את אחיו במעות. ב. וְשִׁמְוָאֵל
 אָמְרִי, האב שגבו ממנו וְיָתֵר – הפסיד את חלקו, ואין אחיו חוזר וחולק
 עמו. ג. וְרַב אָסִי אָמְרִי, נוֹטֵל מאחיו רק רִבְעֵי מִמָּה שגבו ממנו, או
 בְּקִרְכָּה, וְרִבְעֵי בְּמַעוֹת – או במעות, כרצונו של הנותן. מבארת
 הגמרא את טעמיהם: רַב אָמְרִי בְּמַחְלֻקָּת, קָסְבִּי שְׁהָאִחִים
 שְׁחָלְקוּ בירושת אביהם, כְּיוֹדְשִׁים הָיוּ, כלומר יֵשׁ בְּרִירָה, וחלוקתם
 בִּירְרָה שכל אחד קיבל את החלק שהיה ראוי לו בירושת אביו, וכיון
 שהחלוקה לא ביטלה מהם את דינם כ'יורשים', חייבים שניהם לפרוע
 את חוב אביהם, ואם גבו מאחד מהם חייב חבירו לשלם לו את חלקו.
 וְשִׁמְוָאֵל אָמְרִי וְיָתֵר, כיון דְקָסְבִּי שְׁהָאִחִים שְׁחָלְקוּ בירושת אביהם,
 דינם בְּקִלְקוּחָת, כלומר 'אין בְּרִירָה', וחלוקתם אינה מבררת שבאמת
 כל אחד קיבל את החלק שהיה ראוי לו בירושה זו, אלא כל אחד מכר
 לחבירו את החלק הראוי לו במה שנטל חבירו, תמורת החלק של אחיו
 שבא לידו, וכל אח בְּלֻקְחָה שְׁלָא בְּאֲחֵרִיּוֹת דְּמִי, שאם גבו מהחלוקה
 אינו יכול לתבוע את המוכר, ולכן האב שגבו ממנו הפסיד. וְרַב אָסִי
 אָמְרִי נוֹטֵל רִבְעֵי בְּקִרְכָּה וְרִבְעֵי וְ–או רביעו בְּמַעוֹת, דְּמִסְפָּקָא לִיה –
 הוא מסופק, אִי כְּיוֹדְשִׁין דְּמִי, אִי בְּקִלְקוּחָת דְּמִי, חֶלְבָּה – לכן, מחמת
 הספק הדין הוא שיחלקו בממון, ולכן נוֹטֵל רק רִבְעֵי מהסכום, או
 בְּקִרְכָּה, וְרִבְעֵי בְּמַעוֹת – או במעות. ועל כל פנים אי אפשר לפרש את
 מימרת רב אסי 'כספים הרי הם בקרקע' לגבי נידון זה, שהרי כבר פירש
 בו רב אסי את דעתו פעם אחת.
 חוזרת הגמרא ושואלת: אֲלָא, מִנָּא – על מה אמר רב אסי 'כספים הרי
 הן בְּקִרְכָּה'. משיבה הגמרא: לְעִנְיָן מִיטְב, וכפי שרצתה הגמרא
 לבאר בתחילה, שהמוזק יכול לפרוע גם בכסף ולא רק במיטב. מקשה
 הגמרא: אִי הִבִּי, תחזור הקושיא שהקשינו לעיל, הרי הִינְנוּ דינו דְּרַב
 הוֹנָא, ואילו מהלשון 'אמר רב אסי' משמע שהוא דין בפני עצמו.
 מתרצת הגמרא: אִימָא – אכן יש לומר 'כֵּן אָמְרִי רַב אָסִי כספים הרי
 הן בקרקע', וכבר הונא.
 הגמרא מביאה מימרא נוספת של רב הונא: אָמְרִי רַבִּי וְיָרָא, אָמְרִי רַב
 הוֹנָא, בְּמַצְוָה – לקיים מצוה יש לאדם לתת מממונו עֵד שְׁלִישׁ.
 מבררת הגמרא, מִנָּא שְׁלִישׁ – במה משערים שיעור 'שליש',

וְיִצְאוּ עֲלֵיהֶּ עֲסִיקִין – מערערים, הטוענים שהשדה שלהם ולא של
 המוכר, אם ערערו עַד שְׁלָא הִחִיק בָּהּ הַלּוֹקָה, כלומר קודם שעשה
 בה קנין 'חזקה', וכן לא נתן הלווקה את המעות למוכר, וְכָל הַלּוֹקָה
 לְחִזּוֹר בּוֹ מהמקח בטענה שזהו 'מקח טעות'. אבל מְשַׁתְּלֵמָא בָּהּ
 הַלּוֹקָה וקנאה, אף אם לא נתן את דמי המקח, אִין יִכּוֹל לְחִזּוֹר בּוֹ,
 וחייב לשלם למוכר. מִנָּא מְעַמָּא שאינו יכול לחזור בו, משום דְאָמְרִי
 לִיה המוכר, הרי בכך שקנית את השדה שלא באחריות, 'תִּתְּיָתָא
 דְקִרְכָּתִי בְּכִרְתִּי וְכִפְלִית – שק קשור הסכמת לקנות, כלומר הנך כאדם
 הקונה שק קשור שאינו יודע מה יש בו, שאינו יכול לחזור בו אף אם
 היה מלא רוח בלבד, כך אתה שקנית שדה ללא אחריות אינך יכול
 לחזור בך, אף שיצא עליה ערעור. מבררת הגמרא, מִנָּאִיתָ הוֹנָא
 הִזְקָה – ממתי קנה הלווקה את השדה ב'חזקה'. משיבה הגמרא, מִנָּאִי
 דִּישׁ אֲמַצְרִי – משעה שתיקן והגביה את גבולות השדה, שזהו קנין
 חזקה בקרקע.
 מבארת הגמרא מתי נאמר דין זה: וְדִוְקָא במי שקנה שְׁלָא בְּאֲחֵרִיּוֹת,
 אָפֵל אִם קנה בְּאֲחֵרִיּוֹת, שאם יוצאו ממנו את הקרקע ישלם לו
 המוכר, לֹא, אלא אף אחרי שהחזיק בשדה, אם יצא ערעור על השדה
 יכול לחזור בו. הגמרא מביאה לשון אחרת: וְיִצְאוּ דְאָמְרִי, אֲפִילוּ אִם
 קנה בְּאֲחֵרִיּוֹת, נָמִי – גם כן אינו יכול לחזור בו אחרי שהחזיק בשדה.
 משום דְאָמְרִי לִיה המוכר, אֲחֵי מִרְפָּךְ – הראה לי תחילה את שטר
 הטרופא שכתבו לך בית דין שגבוה ממך כדון, וְאִוּ אֲשֶׁלֶם לְךָ, אך
 מחמת ערעור בלבד איני צריך לשלם לך, שהרי לא ברור שיוציאה
 מידך.
 הגמרא חוזרת לקושיא שהובאה לעיל (ז). שיש לכאורה סתירה בין
 הפסוקים לגבי חיוב התשלומים של מוזק, בפסוק אחד נאמר 'מיטב
 שִׁדְוִי וְיִמְיטב כְּרָמוֹ שְׁלֹם' (שמות כב ד) ומשמע שישלם מעדיית,
 ובפסוק אחר נאמר 'בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֹם כֶּסֶף יְשִׁיב לְבַעְלֵי' (שם כא לד),
 ומרבים מלשון 'ישיב' שיכול להשיב כל דבר השווה כסף, ולא דווקא
 'מיטב'.
 מתרצת הגמרא: רַב הוֹנָא אָמְרִי, אין סתירה בין הפסוקים, ויכול
 המוזק לתת לניזק או 'כֶּסֶף' או 'מִיטְב'. מקשה הגמרא: אִתְּיָבִיָּה רַב
 נְחֻמִּין לְרַב הוֹנָא, שנינו בברייתא על הפסוק (שם) כֶּסֶף יְשִׁיב לְבַעְלֵי,
 והמילה 'ישיב' אינה נצרכת, שהרי היה אפשר לכתוב 'ישלם כסף
 לבעליו', אלא באה לְרַבּוֹת שיכול המוזק לשלם בכל דבר הַשְׁוָה כֶּסֶף,
 וְאֲפִילוּ בְּסוּבִין – פסולת החיטים, שהם דבר גרוע, והיינו שלא בדברי
 רב הונא האומר 'או כסף או מיטב'. מתרצת הגמרא: הָבָא – בברייתא
 בְּמִנָּא עֲסִיקִין, בְּרִלִית לִיה – כשאין לו כסף או מיטב, שלדברי הכל
 יכול לשלם אפילו בסובין. מקשה הגמרא: אִי דְלִית לִיה, פְּשִׁיטָא
 שישלם ממה שיש לו, ואין צורך לדרוש זאת מפסוק. מתרצת הגמרא:
 מַהוּ דְתִימָא ו–היה אפשר לומר דְאָמְרִינֵן לִיה למוזק זיל תַּרְה, וְכִין,
 וְאִיתִי לִיה כֶּסֶף – לך ותטרח אתה במכירת הסובין, ותפרע לניזק
 בכסף דווקא, קָא מְשַׁמְעֵן לָן שאינו מחויב בכך, אלא יכול לפרוע אף
 בסובין עצמם.
 הגמרא מביאה מימרא נוספת הדנה בענין כספים וקרקעות: אָמְרִי רַב
 אָסִי, כְּסָפִים תִּרִי הֵן בְּקִרְכָּה. מבררת הגמרא, לְמִנָּא חֶלְבָּתָא – לגבי
 איזו הלכה אמר זאת רב אסי, אֲלִימָא לְעִנְיָן חִיוב מִיטְב של המוזק,
 שיכול לשלם גם בכסף ולא רק במיטב, הרי הִינְנוּ דינו דְּרַב הוֹנָא
 שאמר 'או כסף או מיטב', והיה לגמרא לומר 'וכן אמר רב אסי', ולא
 להביאו כדון בפני עצמו. מבארת הגמרא: אֲלָא רב אסי אמר את דינו
 לגבי שְׁנֵי אָחִים שְׁחָלְקוּ בירושת אביהם, וְנִטְלָא אֶחָד קִרְכָּה, וְאֶחָד נטל
 בְּכָסִפִּים, וְכָא פַּעַל חוֹב של האב וְנִטְלָא את הקִרְכָּה בפרעון חובו של
 האב, כדון בעל חוב שיכול לגבות מיורשי הלוה רק קרקע, ועל זה אמר
 רב אסי את דינו דְּאֲוִיל הָאִי – שילך האב שנטל קרקע וגבוה ממנו,
 וְשָׁקִיל לְפָנָא בְּכָסִפִּים בְּהִרְיָה – ויטול מאחיו את מחצית הכספים
 שהניח להם האב.
 מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא שכך הדין שיחזור ויחלקו בכספים, וכי הָאִי – זה

בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכט רש"י

עסיקין. עוררין לומר שלגו והיא: חיימא דקרישא. שק קשורה מלא רות ואימא דאמרי
אפילו באחריות נמי. אפי' קבל אחריות עליו דיש לומר הואיל וסופו לחזור עליו עבשיו
נמי יחזור ויחלף אפי' אילו יכול לחזור בו: דאמר ליה. מוכר: אחי טרפד. שקתבו לך
ב"ד שטר טירפא שבדין נטלו ממך ואשלם לך: רב הונא אמר. לא קשיא קראי לדליל
כסא מיטב דהכי קאמר רחמנא או כסף יתן לו
או מיטב שדויתו והא דלא איירי רב הונא עד
הכא משום דבעי דאסוקי למילתא דרבי
ישמעאל ור"ע דבעו לעיל כשהן שמין אותו
(בינונית) בשל הן שמין בו ונעך הכא קממירי
ואזיל: שנה כסף. ואת אמרת כסף ברלית ליה.
לא כסף ולא שדות: מהו דתימא אמרין ליה.
למזיק ויל טרח וזבין. סובין בכסף ואייתי ליה
כסף קמרי' : לענין מיטב. דאפי' יש לו עדידת
מסלק בכסף אי בעי: היינו דרב הונא. והנה ליה
למימר וכן אמר רב אסי: ונטל קרקע. בשביל
חובות אביהם: דאזיל האי. את ושקיל פלגא
בכספים. עם אחיו והיינו דקאמר הרי הן בקרקע
דבעל כספים נמי יפרע חצי חובו של אביו: האי
ברא והאי לא פלא. בתמיה כלומר בעל כספים
לא הוי ברא לפרוע חוב אביו אבל בעל קרקע
הוי ברא: אימא דאמרי. דלאידך גיסא פרכין
דבעל כספים לא ליתביה דאמר ליה לבעל קרקע
להכי שקלי בוי: לשני אחין שחלקו. קרקע: ובא
ב"ח ונטל חלק האחד. דמשלם לו האחר חצי
חלקו או קרקע או מסלק ליה בוזי והיינו הרי הן
בקרקע דמי: מסלק ליה בוזי בקרקע: בעל
מחלוקת. אותה חלוקה בטילה וחוזרים וחולקין
בשנה החלק הנשאר: ויתר. אבד: רביע בקרקע.
יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות. ורביע
במעות. או רביעית במעות כמו דתנן ביבמות (דף
נ) חלץ וגשה בה מאמר ונתן גט ובעל: כיו"ש
דמי. ועל שניהם לפרוע חלקם מחצית חלקו
יחזיר לו: אי פלוקחות דמי. ואין לו עליו כלום
הלכך רביע מאותו חלק המגיעו יפרע דה"ל
ספק ממון וכל ממון המוטל כסף חולקים ואין
נטל עמו אלא רביע וחלק יכול לסלק או
בקרקע או במעות. ל"א ורביע במעות ממש לבד
רביע בקרקע והיינו הרי הן בקרקע מספקא ליה
אי כיו"שין דמי וחזי להחזיר לו מחצית חלקו
קרקע ולא יכול לסלקו במעות או פלוקחות דמי
ומיהו כלוקח באחריות דמי וחייב להחזיר לו
מחצית מה שאיבד אבל במעות יכול לסלקו
הלכך יחזיר רביע בקרקע כיו"שין ורביע
במעות כמוכר באחריות ולשון ראשון שמעתי:
שליש

ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור
בו משהחזיק בה אין יכול לחזור בו מ"ט דאמר ליה
חיימא דקמרי סברת וקבלת מאימת הו"א חזקה מבי
דייש אמצרי ודוקא שלא באחריות אבל באחריות
לא ואימא דאמרי אפי' באחריות נמי דאמר ליה
אחיו טרפד ואשלם לך רב הונא אמר או כסף
או מיטב אייתיבוי רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות
שנה כסף אפילו סובין הכא במאי עסקינן ברלית
ליה אי דלית ליה פשיטא מהו דתימא אמרין ליה
זיל טרח וזבין ואייתי ליה כסף קמ"ל אמר רב אסי
כספים הרי הן בקרקע למאי הלכתא אולימא לענין
מיטב היינו דרב הונא אלא לשני אחים שחלקו ונטל
אחד קרקע ואחד כספים ובא בעל חוב ונטל קרקע
דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים בהדיה פשיטא האי
ברא והאי לאו ברא אימא דאמרי אדרבה לאידך
גיסא דא"ל להכי שקלי כספים דאי מנגבי לא
משתלמא מיהו ולחכי שקלת ארעא דאי מפרפא
לא משתלמא לך מדי מינאי אלא לשני אחים
שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן
והא אמרה רב אסי חדא זימנא דאיתמר האחים
שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן
רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ורב
אסי אמר נטל רביע בקרקע ורביע במעות רב אמר
בטלה מחלוקת קסבר האחים שחלקו כיו"שין הוו
ושמואל אמר ויתר קסבר האחים שחלקו לקוחות
וכלוקח שלא באחריות דמי ורב אסי אמר נטל
רביע בקרקע ורביע במעות מספקא ליה אי כיו"שין
דמי אי פלוקחות דמי חלקו נטל רביע בקרקע
ורביע במעות אלא מאי הרי הן בקרקע לענין מיטב
אי הכי היינו דרב הונא אימא וכן אמר רב אסי א"ר
זירא אמר רב הונא במצוה עד שליש מאי שליש
אלימא

שאם יפסיד בעל הקרקע שיחזור על בעל כספים:

ימרה חלקו של אחד מהם. ואם תאמר והא כל אחד חייב לפרוע חוב אביהו ואין יכול לישול חלק האחד בדתני בפרק יש נוחלין (כ"ב דף כד). יצא עליהם שטר חוב בבור נתון פי שנים
וש לומר דמייירי הכא שעשאו אפותיקי:

ורב אמר בטלה מחלוקת. משמע דלא מצי לסלקי בוזי מדקאמר בטלה מחלוקת ותימה מ"ש מרב אסי דאית ליה שיכול לסלקו בוזי באותו רביע שנטל מוכח וירושא ויש לומר
דרב אסי סבירא ליה דאפילו הוו יורשים מצי לסלקי בוזי משום דאמר ליה אגא לבעל חוב נמי מסלקא בוזי ורב אין חושש לאותה סברא ואע"ג דמייירי בשעשאו אפותיקי
לא מייירי בעין אפותיקי דתקופל (כ"ב דף ק"ז) דמשמע ה"מ דלא מצי לסלקי בוזי ואם תאמר מקל מקום יתן מעות ויפרד הקרקע מבעל חוב דייקאין לן פרק תפוקדי (שם)
דף לה) דשומא דהרא לעולם ויש לומר דנפקא מינה היכא דזבנה או אורחא דאמר התם דלא דורא:

כיו"שין. הוו. דאי בלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת ושלם לו מעות: רב אסי מספקא ליה כו'. בלשון ראשון פ"ה שנטל חלקו בקרקע או במעות משום דמספקא ליה אי
כיו"שין הוו אי בלקוחות שלא באחריות הוו וקשה מנ"ל למקרא שמספקא ליה לרב אסי כלל כיו"שין דלמא פשיטא ליה דלאו כיו"שין ניהו אלא מספקא ליה אי הוו בלקוחות
באחריות או בלקוחות שלא באחריות לכך נראה בלשון אחריו: וכללך נטל רביע בקרקע ורביע במעות. דלא שייך ביה המוציא מחבירו עליו הראיה:

אלימא

ויצאו עליה עסיקין. פירוש עוררים אבל אין לפרש אגסים דא"כ אפי' באחריות משהחזיק
בה אמאי יכול לחזור לימא ליה מןלך גרם: משהחזיק בה אין יכול לחזור. בפ"ק
דב"מ (דף יד) פרש"י אע"ג שלא נתן מעות דקרקע נקבית בחזקה וקשה אמאי נקט חזקה
יותר מכסף ושטר ועוד מאי קבעי מאימתי הוה חזקה מתניתין היא בפרק חזקת הבתים (כ"ב
דף מ"ב) נעל פ"ר וגדר ועוד מאי קבעי הכא טפי
מבשאר דוכתינן ועוד דדייש אמצריה משמע
דריסה בעלמא שדולק סביב המצרים ונראה
לפרש דמייירי שקנאו בקנן גמור בחליפין או
בשטר או בחזקה או רפס בה פורתא ודעתו של
אדם אע"פ שקנאו בקנן גמור אם יצאו עוררין
יכול לחזור בו כל זמן שלא הלך אמצרי השדה
לארבה ולחזקה לראות עניני השדה ותיני
דייש אמצרי וכלא נתן מעות איירי דאי בנתן
מעות איירי אפי' באחריות נמי אמאי יכול לחזור
בו משהחזיק בה וכי לעולם יכול לחזור בו וא"ת
ולמא ליה שקול ארעא בוזי ור"ל בגון שהזלו
אי נמי כיון שצנא עליה עוררין אין שנה כמו
שהיתה שנה בשעה שקנאה:
רב הונא אמר או כסף או מיטב. פ"ה שבא לתרץ
קראי לדליל וצ"ל שלא חספין דסיים דרבי
עד שהקשה לו ואית דגרסי אמר רב הונא וקאי
אמתניתין דתנאי במיטב הארץ ואמר רב הונא
דלא דוקא מיטב אלא או כסף או מיטב ובספר רב
אלפס פירש דרב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא
דלעיל וזו פליגי אדרב הונא דהכא דאיתנו סברי
כל מילי מיטב הוא ואפי' סובין ליה הונא סבר דלא
הוי מיטב אלא או כסף או קרקע ופסק כרב פפא
וכרב הונא בריה דרב יהושע שהם בתראי ור"ת
אין סובר כן דמפרש שיש ג' דינין בנזקין או כסף
או מיטב ואי לית ליה אפי' סובין וכו' אי אית ליה
וזוי לא מצי לסלקו אלא בוזי בדמוכח בהבוחב
(בהבוחב דף פ"ג) גבי דהוא חולק מעותיו בנכרי
נהו ואי לית ליה וזוי לא יאמר ליה זיל טרח ונתן
ואייתי וזוי בדאמר התם ולוקח שנמצא מקחו
מקח טעות כמו כן דינו כדאמרין לקמן בפרק
הפרה (דף מ"ז) ושלם ופועל אי לית ליה לבעל
הבית וזוי אמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי וזוי
בדמוכח בהבית והעלילה (כ"ב דף ק"ח) דאין יכול
לומר לו טול מה שעשית בשקר: פשיטא
האי ברא והאי לאו ברא. וא"ת ואמאי פשיטא ליה
והא שמואל אמר בסמוך בא"ח ונטל חלקו של
אחד מהם ויתר וי"ל שחלקו קרקע דוקא אית
ליה דיתר דשניהם עומדים כסף הן כמו זה ועל
דעת כן חלקו דמי שפסיד: יפסיד אבל הכא דבעל
הקרקע כסף ולא בעל הכספים דמטלטלי דיתמי
לא משתעבדי לב"ח פשיטא דעל דעת כן חלקו

בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף ט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י תוספות

אילימא שליש ביתו. משמע דאין צריך לבזבז כל ממון לקנות אתרוג אפילו לא ימצא בקלות והוא מצוה עוברת ואפילו שליש ביתו משמע דלא מחייב אתרוג נמי (כתובות דף ג.) התבארנו אל יבזבוז יותר מחומש ובסופה (דף מא.) חשיב ליה רבועא דר"ג שקנה אתרוג באף זה.

אילו

איתרמיא ליה. אפילו מיירי בעשוריתא דרבי כדאשכחן בפרק מציאת האשה (כתובות דף סח.) מ"מ ידוע שלא היה חייב לבזבז כל כך.

עד

שליש במצוה. פירוש שאם מצא אתרוג כגאנו כמו ששירי חכמים ואחד גדול ממנו שליש יקנה:

משל

הקב"ה. אוכל פירות עבודה וחקרן קיימת לו לעשה: **בשור** קשור ובור מכוסה. פ"י בראי דאי בשלא קדעו לא כלום היא ועוד מופרין מ"ש הקא כלומר ובשניהם היה להם ליפטור מהדיר מוקי לה בשור מותר ובור מגולה: **שור** עבד לנתוקי. פרשי אפי' בלא חרש דרכו לנתוקי מאליו וכן בור דרכו לנתוקי מאליו וקשה דע"כ בקשור ובכסוד בראי מיירי כדפירש ולקמן (דף נב.) תנן כסוד בראי פטור ונראה לפירש דרכו לנתוקי ע"י חרש קמור דגער משום דמסר לחרש אכל גחלת לא גרע כ"כ דאין דרכו לבלות גחלת כמו שדרכו לנתוקי שור ולנתוקי בור דכמה דשביק לה חרש מעמיא עמיא ואזיל.

ולרבי

יוחנן דאמר אפי' מסר לו שלחבת פטור בו. תימה מאי קשה ליה לא שלחבת לרבי יוחנן כמו גחלת לר"ל ובשור קשור ובור מכוסה יכול להעמידו ומשום דחרש עבד לנתוקי ולנתוקי כמו שאמר לר"ל יר"ל דמשמע ליה דטעמא דרבי יוחנן דפטור משום שהקשן שומר ואין הקשן עושה היזק אלא אדרבה עושה שמירה והשתא ניתא דלא תיקשי לרבי יוחנן דמוקי לה בשור מותר ובור מגולה אמאי נקט שקסור לחשי' והא בלא מסרו נמי חייב דנקט מסור לרבועא אע"פ ששעה שמירה קצת ובהאי סברא פליג ארש לקיש.

חומר

בשור. האי שור היינו קרן כדמוכח בבבלי שמעתי: **ודרכו** לילך ולהזיק. הא דלא חשיב שהוא בעלי חיים מה שאין כן בבור משום דהוי בכלל דרכו לילך ולהזיק וכוונתו להזיק לא שיהי' למתני גבי בור שאין בעלי חיים:

מה

שאין כן בבור. שאין משלם בופר וכן אש דקתני בסמוך משא"כ באש וא"ת ונילה

משור ותיחייב בבופר ואף על גב דאיכא למימר

שבן ב"ח דהא מסקינן לקמן בפרק ביצד (דף טו.) דאיכא בופר בגלל שמע מיה דילפינן רגל משור ולא פריקין מה לקמן שבן בכוונה להזיק ותיב ברה"ר ויש לומר דאש ובור פטורין דדרשין גליו ולא על בור גליו ולא על האש כדדרשין לקמן בסוף ביצד (שם) גליו ולא על האדם וא"ת שור ולא אדם דתיב בבור למיל' ת"ל מעליו ויש לומר דאיצטריך שור ולא אדם לפטור עבד שגפול בתוכו או עובד בוכבים הקניי לישאל:

חומר

אילימא שליש ביתו אלא מעתה אי איתרמי ליה תלתא מצותא ליתבי לבוליה ביתיה אלא אמר ר' ירמיה ביהודי מצוה עד שליש במצוה בעי רב אשי שליש מלגיו או שליש מלכר תיקו במערכא אמרי משמיה דרבי ירמיה עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה: **מתני'** כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נוקו הכשרתי במקצת נוקו חבתי בתשלומי נוקו הכשר כל נוקו נכסים שאין בהן מעילה נכסים שהן של בני ברית נכסים המיוחדים ובכל מקום חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נוק במיטב הארץ: **גמ'** ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נוקו ביצד שור ובור ששםרן לחרש שומה וקטן והזיקו חייב לשלם מה שאין בן באש במאי עסקין **אילימא** בשור קשור ובור מכוסה דכוותה גבי אש גחלת מאי שנא הקא ומאי שנא הקא אלא בשור מותר ובור מגולה דכוותה גבי אש שלחבת מה שאין בן באש דפטור והא אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה לא שנו אלא שפסור לו גחלת וליבה אבל שלחבת חייב מ"ט דהא ברי הויא לעולם בשור קשור ובור מכוסה ודכוותה גבי אש גחלת ודקא אמרת מאי שנא הקא ומ"ט **הא** שור דרפיה לנתוקי בור דרפיה לנתוקי גחלת במה דשביק לה מעמיא עמיא ואזיל ור' יוחנן דאמר אפילו מסר לו שלחבת נמי פטור דכוותה **הא** בשור מותר ובור מגולה מ"ש **הא** ומ"ט **הא** התם צבתא דחרש קא גרים **הא** לא צבתא דחרש קא גרים ת"ר **חומר** בשור מבור חומר בבור ממשור חומר בשור מבור שהשור משלם את הכופר חייב בשלשים של עבד נגמר דינו אסור בהנאה ודרכו לילך ולהזיק מה שאין בן בבור חומר בבור ממשור שהבור תחילת עשייתו לזנוק ומועד מתחילתו מה שאין בן בשור חומר

שליש ביתו. שחייב אדם לבזבז במצות לולב או ספר תורה שליש מה שיש לו: **בהדור מצוה עד שליש במצוה**. שאם מוצא ב' ספרי תורות לקנות ואחד הדור מחבירו יוסיף שליש הדמים ויחזק את ההדור לתנאי (שבת דף קלב.) זה אלא ואנהו התנאא לפניו במצוה עשה לך ספר תורה נאה לולב נאה טלית נאה ציצית נאה: שליש מלגיו. וכגון אם הקטן נמכר בשעה יוסיף שני דניר דהיינו שליש מלגיו שליש שבתון הדמים ויחזק את ההדור: או שליש מלכר. הדמים יחולק לשנים ויוסיף חלק שלישי משלו דהיינו אם קטן נמכר בשעה יוסיף שלשה דירין ויחזק את הגדול בתשעה: עד שליש משלו. דהיינו אותו שליש שיוסיף בהדור מצוה משלו הוא שאינו נפרע לו בחייו כדאמרין חיים לעשותם ולא חיים לטול שכרם (ע"ז דף ג.) **כפאן ואילך**. מה שיוסיף בהדור יותר על שליש יפרע לו הקב"ה בחייו: **מתני'** שחבתי בשמירתי. שנתחייבתי לשומרי: **הכשרתי** את נוקו. כלומר אם הזיק הכשרתי וזימנתי אותו היזק שלא שמרתי: **יפה** כך מצאתי לישא אחרינא הכשרתי את נוקו עלי להכשיר ולתקן את נוקו כלומר אני חייב לשלם. מפי מורי: **הכשרתי** במקצת נוקו חבתי בתשלומי בו. האי הכשרתי לא דמיא להכשרתי קמא דהא ודאי זימנתי הוא כלומר אם זימנתי את מקצת נוקו אע"פ שלא זימנתי כולו חבתי לשלם את נוקו כהכשר כל נוקו כאלו זימנתי כולו ובגמרא מפרש היכי דמי נכסים שאין בהם מעילה. כלומר אם הזיקתי נכסים שאין בהן מעילה אני חייב לשלם אבל אם הזיקתי נכסי הקדש אני חייב דנקא לן בוליה נוקן משור רעה: של בני ברית. לאפוקי נכרי דאינו חייב בנקיט: **ונכסים** המיוחדים. שיש להם בעלים לאפוקי דהפקר שאם הזיקתי נכסים דהפקר פטור ובגמרא מפרש לה: **ובכל מקום**. חב המזיק כמו שהזיקו נכסיו את נכסי בני הברית ואת נכסיו המיוחדים: חוץ מרשות המיוחדת למזיק. שאם נכנס שורו שני ניזק ברשות המזיק והזיקו שור של מזיק פטור דאמר ליה תורה ברשותי מאי בעי. ורשות הניזק והמזיק. מפרש בגמרא: כשהזיק חב המזיק. הא דרשין ליה בריש פירקין לאתני קרן ובישהזיק חב המזיק דרישא לא דרשין ליה דלאו ימיה: **היא: גמ'** מה שאין בן באש. בדמפרש לקמן גחלת. שאינה בוערת אלא אם כן ליבה אותה שלחבת. שמסר אור מלונה לחרש דפטור בתמיה: **והאמר** ריש לקיש. בהכונס צאן לדיר (לעמ"ס טז.) לא שנו. דהשולח הבעירה ביד חרש שוטף וקטן דפטור מדיני אדם: **אלא** כשפסור לו תחלת וליבה. אותה החרש: ברי תיקא. מבורר

הזיקו לכל שהיא מוזמנת להזיק: ברי. ממוקן: שור דרפיה לנתוקי. והנה ליה לאסוקא אדעתיה שאפילו אין החרש מתיר סופו לתהיר את עצמו הלכך שמירה רעועה היא ואפילו התירו חרש חייב בעל השור: לנתוקי. לנפול הלכך שמירה רעה היא אפילו גילוח חרש בעל הבור חייב לשלם שלא שמרו בראי: **מעמיא עמיא ואזיל**. ומאי דליבה חרש לא דמיא עליה דבעל גחלת לאסוקא אדעתיה: **ולרבי** יוחנן דאמר. בהכונס אפילו מסר לו שלחבת פטור דהשתא מוקי להא דקתני מה שאין בן באש בשלחבת ודכוותיה דמתניב גבי שור ובור בשור מותר ובור מגולה מאי שנא בו: **התם**. גבי בעירה: **צבתא דחרש** גרים. צבתא דחרש חומר חלק והזיק וכן הבור ולא על ידי חרש והזיק: **צבתא**. אחריתו וכו' מלשון צבתא אסור בהנאה. אם המית אדם בדרכיב ובעל השור נקי באדם שאומר לחבירו פלוני קא נקי מנקיטין ואין לו בהן הנאה: **מה שאין בן בבור**. שאין בעל הבור חייב בתשלומי מיתת אדם כדאמרין שור ולא אדם:

בבא קמא דף ט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלא

ובור שמחייבים אותו, וּמֵאִי שְׁנָא הָכָא – אש שפוטרים אותו, בשניהם
היתה שמירה מעולה ויש לפטרו. וְאֵלָּא נאמר שמדובר במוסר להם
שׁוּר מוֹתֵר – שאינו קשור וְבוֹר מְנוּלָה, דְּכוּוּתָהּ – באותו אופן וְגַבִּי
אֵשׁ, מדובר שמוסר להם שְׁלֵהָבָה, וכי על זה נאמר מִה שְׁאִין בֵּן
בְּאֵשׁ דְּפִטוּר, וְהָא אִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ מִשְׁמִיחַ דְּחֻזְקָה, לֹא שָׁנוּ
שהשולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם, אֵלָּא
כְּשֶׁמֶסֶר לוֹ – לחרש וְנִחַלֵּת וְלִיבָה אותה, אֵכָל אם מסר לו שְׁלֵהָבָה,
חֵיִיב, מֵאִי טַעְמָא, דְּהָא כְּרִי הוּיָקָא – משום שהנוק מזומן וודאי
שיבוא.
לכן הגמרא חוזרת לפרש בבתחילה: לְעוֹלָם מדובר במוסר להם שׁוּר
קָשׁוּר וְבוֹר מְנוּסָה, וְדְכוּוּתָהּ – ואותו דבר וְגַבִּי אֵשׁ, מדובר במוסר
להם וְנִחַלֵּת, וְדִקְא אִמֵּרִית – ומה שהקשית מֵאִי שְׁנָא הָכָא – במוסר
שׁוּר ובור שחייב, וּמֵאִי שְׁנָא הָכָא – במוסר אש שפטור, יש לפרש,
שְׁשׁוּר על אף שקשור הוא, שמירה פחותה היא, מפני שְׁדִרְבִּיחַ לְנִתְנוּכָן
– לנתק עצמו מהקשר, ואף אם החרש התירו חייב המוסר לו, וכן בֹּר
על אף שמכוסה הוא, שמירה פחותה היא, מפני שְׁדִרְבִּיחַ של הכיסוי
לְנִתְנוּכָן – ליפול מעצמו, ואף אם החרש הסיר את הכיסוי, המוסר לו
חייב, אבל וְנִחַלֵּת, כְּפֹה דְּשִׁבְיָן לָהּ – ככל שיעזובה מַעֲמִיא עֲמִיא
וְאֵלָּא – נכבית והולכת, ולא מוטל עליו לחוש שהם ילבו את הגחלת,
ולכן המוסר להם פטור.
שואלת הגמרא, וְלִרְבִּי יוֹחָנָן דְּאִמֵּר שהשולח את הבעירה ביד חרש
שוטה וקטן אֲפִילוּ אם מוסר לו שְׁלֵהָבָה נְמִי פִטוּר, ולפי זה מה
שנאמר בברייתא שהמוסר להם אש פטור, מתפרש שמסר להם
שלהבת, ואם כן דְּכוּוּתָהּ הָכָא – באותו אופן בשׁוּר ובור מדובר במוסר
להם שׁוּר מוֹתֵר וְבוֹר מְנוּלָה, וקשה מֵאִי שְׁנָא הָכָא – במוסר אש
שפטור, וּמֵאִי שְׁנָא הָכָא – במוסר שׁוּר ובור שחייב. עונה הגמרא, הָתָם
– במוסר שלהבת, צָבְתָא – אחיזתו דְּחֵרֶשׁ בשלהבת, קָא גְרִים – היא
הגורמת לנזק, שהוא מביא את האש לגדיש ונשרף, ולכן המוסר פטור,
אבל הָכָא – במוסר שׁוּר מוֹתֵר ובור מגולה, לֹא צָבְתָא – אחיזתו
דְּחֵרֶשׁ קָא גְרִים – גורמת את הנזק, אלא השׁוּר המוֹתֵר הלך מעצמו
והזיק, והבור המגולה הזיק מעצמו את הנזק לתוכו, ולכן המוסר חייב.
אגב שהתבאר בברייתא חילוק בין מוסר שׁוּר או בור לחרש שוטה
וקטן, לבין מוסר להם אש, מביאה הגמרא ברייתא המונה את
החומרות המיוחדות שיש בכל אחד משׁוּר בור ואש שאין בוולתו,
ומוזכר בה גם חילוק זה:
תְּנִי רַבֵּנָן, יש דברים שחֻמְרָא בְּנוֹקִי שׁוּר – קרן, יותר מְבִנְזִיק בֹּר,
יש דברים שחֻמְרָא בְּנוֹקִי בֹּר מְבִנְזִיק שׁוּר. חֻמְרָא – החומרות בְּשׁוּר
מְבִנְזִיק הן, שֶׁהַשׁוּר המועד שהרג בן חורין, בעלוי מְשַׁלֵּם אֶת הַכּוֹפֶר,
וְאִם הרג עבד כנעני, חֵיִיב בעלוי בְּשַׁלְשִׁים שקלים שֶׁל עֶבֶד, בין אם
העבד שׁוּר יותר ובין אם שׁוּה פחות. ואם הרג אדם ונִגְמָר דִּינֹו של
השׁוּר לסקילה, אֲסוּר בְּהִנְנָה אף אם שחטו קודם שנסקל. וְדִרְבִּי של
השׁוּר לִילֵךְ וּלְחַיֵּק. מִה שְׁאִין בֵּן בְּבוֹר, שבעל הבור אינו חייב כופר
על מיתת בן חורין שנפל לבור, ולא שלשים שקלים על מיתת עבד
שנפל לתוכו, ואינו חולץ ומזיק, אלא הניזק בא אליו ונפול לתוכו.
חֻמְרָא – החומרות בְּבוֹר מְבִנְזִיק הן, שֶׁהַבֹּר תְּחִילַת עֲשִׂיתֹו – תחילת
מה שנעשה בו, היה עומד לְנִזְק, וּמוֹעֵד מִתְחִילָתֹו – כבר בפעם
הראשונה שניזוקו בו משלם נזק שלם, מִה שְׁאִין בֵּן בְּשׁוּר, שאין
תחילת יצירתו מהוה יצירת מזיק, והשׁוּר – דהיינו קרן, משלם בפעמים
הראשונות רק חצי נזק.

אֵילִיָּמָא שחייב להוציא לצורך מצוה עד שְׁלִישׁ בֵּיתָה, כלומר שליש
מנכסיו, אם כן קשה, אֵלָּא מַעֲתָה, אִי אִיתְרַמִּי לִיהַ תְּלָתָא מְצוֹתָא –
אם הודמנו לאדם שלש מצוות, שעולות ממון רב, לִיתִּיב לְכוּלִּיהַ
בֵּיתָה – יתחייב לתת את כל נכסיו כדי לקיים, ולא מצאנו חיוב לבזבז
ממון רב כל כך כדי לקיים מצוות עשה. מבארת הגמרא: אֵלָּא אִמֵּר
רַבִּי יוֹרָא, הַבְּדִידוֹר מְצוּה יֵשׁ להוסיף עַד שְׁלִישׁ בְּמַחֲרִי הַמְצוּה,
כלומר יוסיף שליש ממחיר המצוה שאינה מהודרת כדי לזכות
במצוה מהודרת. מסתפקת הגמרא: בְּעֵי רַב אִשִּׁי, האם חייב להוסיף
שְׁלִישׁ מְלִנְיוֹ – מתוך דמי המצוה שאינה מהודרת, וכגון במקום לשלם
ששה ישלם שמונה, או שְׁלִישׁ מְלִכְר – מחוץ לדמיה, ובמקום לשלם
ששה ישלם תשעה, שהשלש שהוסיף הם שליש מדמי המצוה
המהודרת. אומרת הגמרא, תִּיקוּן – ספק זה לא נפשט.
מביאה הגמרא מימרא נוספת בענין זה: בְּמַעֲרָבָא – בארץ ישראל
אִמְרִי מִשְׁמִיחַ דְּרַבִּי יוֹרָא, הוצאת האדם עַד שְׁלִישׁ בהידור מצוה,
היא מְשַׁלָּה – מהממון הקצוב לו, אבל מְכָאן וְאֵילָף – אם יוסיף יותר
משלש, הרי זה מְשַׁלָּה חֲפִדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כלומר ישלמו לו מהשמים
בחייו על מה שהוסיף:

משנה

אחר שנמנו במשנה הראשונה אבות הנוזקין ותכונותיהם, מבארת
משנתנו את אופני חיובם אם הזיק, ועל אלו נכסים חייב ועל אלו
פטור, ובאיזה מקום ייעשה הנזק כדי להתחייב:
כָּל שֶׁחֲבִיתִי – שהתחייבתי בְּשִׁמְרִיתֹו, אם לא שמרתיו כראוי והזיק,
הַכְּשֶׁרִיתִי – הכנתי וזימנתי בכך אֶת נִזְקִי. ואף אם הַכְּשֶׁרִיתִי – זימנתי
רק בְּמַקְצֵת נִזְקִי, חֲבִיתִי בְּתַשְׁלוּמֵי כל נִזְקִי בְּהַכְּשֶׁר כָּל נִזְקִי – כאילו
זימנתי את כל הנזק.
ומבארת המשנה על אלו נכסים שהזוקק על ידי ממוני אני חייב לשלם:
רק אם הזוקק נְכִסִּים שְׁאִין בְּהֵן מַעֲיָלָה – שאינם נכסי הקדש, אני חייב
לשלם, אך אם הזוקק נכסי הקדש, אני פטור. וכן רק אם הזוקק נְכִסִּים
שֶׁהֵן שֶׁל בְּנֵי בְרִית – ששייכים לישראל, אני חייב לשלם, אך אם הזוקק
נכסי גוי אני פטור. וכן רק אם הזוקק נְכִסִּים הַמְּיוֹחָדִים – שיש להם
בעלים, אני חייב לשלם, אך אם הזוקק נכסי הפקר אני פטור.
וּכְכָל מְקוֹם שבו מזיק ממוני אני חייב, חוץ מְרִשּׁוֹת הַמְּיוֹחָדִת לְמִזְיק,
שאם נכנס שׁוּר לרשותי בלי רשות והזיק שם, אני פטור, מפני שלא
היה לו להיכנס.
וּרְשׁוֹת שֶׁל הַנִּזְקִין וְהַמִּזְיק, ואחד מהם הזיק את חברו שם.
בכל האופנים שמחייבים בְּשִׁמְרִיתֹו ממונו את ממון חברו, חֵב הַמִּזְקִין
לְשֵׁלֶם תַּשְׁלוּמֵי נִזְק בְּמִיטֵב הָאָרֶץ – מהקרקע העידית שבנכסיו:

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא לבאר באיזה אופן נחשב מכשיר את הנזק בזה
שחייב בשמירתו: תְּנִי רַבֵּנָן, כָּל שֶׁחֲבִיתִי בְּשִׁמְרִיתֹו, אם לא שמרתיו
יפה, הַכְּשֶׁרִיתִי – הכנתי וזימנתי בכך אֶת נִזְקִי, בִּיצֵד, שׁוּר ובור
שֶׁמֶסֶר בַּעֲלֵיהֶם לְחֵרֶשׁ שׁוֹמֵר וְקָמָן לשומרם, וְהוֹיָקוּ, חֵיִיב בעל השׁוּר
או הבור לְשַׁלֵּם, מִה שְׁאִין בֵּן בְּאֵשׁ, שאם מסר להם אש פטור
מלשלם.
שואלת הגמרא, בְּמֵאִי עֲסָקִין – באיזה אופן בשׁוּר ובור חייב וכנגדם
באש פטור, אֵילִיָּמָא שמדובר במוסר להם שׁוּר קָשׁוּר וְבוֹר מְנוּסָה
כראוי, דְּכוּוּתָהּ – באותו אופן וְגַבִּי אֵשׁ, מדובר שמוסר להם וְנִחַלֵּת,
שאינה בוערת אלא אם מבעירים אותה, קשה מֵאִי שְׁנָא הָכָא – שׁוּר

בן כבוד, שאם נפל לתוכו שור פסולי המוקדשין ומת, פטור מלשלם, לפי שאין מתקיים בו (שמות כא לד) וְהָמָּת יִהְיֶה לוֹ, שהרי אסור להאכיל נבלתו לכלבים. **א**י אִמְרַת בְּשִׁלְמָא שהברייתא כר' בון היא, יש לומר שאידי דְּשִׁירי דָּךְ – אגב שלא כתב את פטור כלים בבור ופטור אש בטמון, שִׁירי נְמִי דָּךְ – השאיר גם את חיוב קרן בשור פסולי המוקדשין, **א**לֵא אִי אִמְרַת שהברייתא כרבי יהודה היא, קשה, **מ**אי שִׁירי דְּהָא שִׁיר – איזו חומרא נוספת השאיר התנא, שהשאיר אף חומרא זו, הרי אין דרך התנא להשאיר דבר אחד בלבד.

מתרצת הגמרא, שִׁירי גם דֵּש בְּנִירוֹ, שאם השור דרס שדה חרושה בכונה לקלקלה, חייב, מה שאין כן בבור שלא שייך בו נזק קרקע. דוחה הגמרא, **א**י מְשֻׁם שלא כתב דֵּש בְּנִירוֹ, **ל**א שִׁירָא הוּא – אין זה שיר, דְּהִתְנָא – שהרי שנה חומר בשור שֶׁכֵּן דְּרָבִי לִילָף וְלִהְיִי, וכל אופני ההיזק בדרכו בכלל זה:

שנינו במשנה, הַכְּשֵׁרְתִי בְּמִקְצָת נֶזֶק חבתי בתשלומי נזק כהכשר כל נזק. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המשנה: תָּנוּ רַבָּנֵי, מה ששנינו שאף אם הַכְּשֵׁרְתִי רק מִקְצָת נֶזֶק, חֲבֵתִי בְּתִשְׁלוּמֵי נֶזֶק כְּהַכְשֵׁר – באילו זימתי כל נזק, כִּיצַד, החופר בור בעומק תִּשְׁעָה טפחים, וְכֹא אַחֵר חופר עוד טפח וְהִשְׁלִימוּ לַעֲשָׂרָה טפחים, ונפל שמה שור ומת או ניזוק, על אף שהכשיר רק את מקצת הנזק, הַאֲחֲרֹן חַיִּיב לשלם את כל נזקי הבור.

מבארת הגמרא, וְמִשְׁתַּבְּחוּ הֵינָה דְּלֹא כְּרַבִּי. דְּתַנָּי, החופר בור בעומק תִּשְׁעָה טפחים, וְכֹא אַחֵר וְהִשְׁלִימוּ לַעֲשָׁרָה טפחים, ונפל שם שור ומת או ניזוק, הַאֲחֲרֹן חַיִּיב, רַבִּי אֲבִיבָה, הבור מתייחס אַחֵר החופר הַאֲחֲרֹן לחיבו בכל הנזק, לְמִיתָה – אם השור מת בנפילה, אך מתייחס אַחֵר שְׁנֵיהֶם לחיבים כל אחד בחצי הנזק, לְנִזְקֵן – אם השור רק ניזוק בנפילה.

הגמרא מיישבת את המשנה כרבי: רַב פָּפָא אָמַר, משתניו עוסקת לְמִיתָה – שהשור מת בבור, וְרַבִּי תַלְמִיד הוּא, שאף לרבי רק האחרון חייב. הגמרא שאמרה 'ודלא כרבי' אמרה זאת בודאות ולא כקושיא, אך יש שלמדו זאת באופן אחר: **א**יבָא דְּאִמְרֵי – יש שהקשו, לְמִיָּא – וכי נאמר שהמשנה דְּלֹא כְּרַבִּי, שלדבריו הבור מתייחס אחר שניהם לניזוקין. מתרצת הגמרא, **א**מַר רַב פָּפָא, המשנה עוסקת לְמִיתָה – שהשור מת בבור, וְרַבִּי תַלְמִיד הוּא, שאף לרבי רק האחרון חייב.

הגמרא מביאה אמוראים שדקשו מדוע נקטה הברייתא אופן של חופר טפח ומשלים לעשרה, ולא אופנים אחרים: מְתַקְּנָה לָהּ רַבִּי יוֹדָא על הברייתא, שכדי לבאר הכשרתי במקצת נזק נקטה אופן שהשלים בור לעשרה, וְתוֹ לְיָבָא – וכי אין אופן נוסף שהמכשיר מקצת הנזק חייב בבולה, וְהָא **א**יבָא – והלא יש אופן שאם מִסֵּר שוֹרֵי לְחִמְשָׁה בְּנֵי אֲדָם לשומרו, וְפָשַׁע בּוֹ אַחֵר מִהֵן ולא שמרו, וְהִזִּיק השור, זה שפשע חַיִּיב לשלם את נזוקו. על אף שהכשיר רק את מקצת הנזק, שהרי הוא רק אחד מתוך חמשה שומרים, ומדוע לא נקטה הברייתא אופן זה.

מתרצת הגמרא, זה אינו 'הכשרתי מקצת נזק', שהרי חַיִּיב דָּמִי – באיזה אופן מדובר, **א**יִלְיָמָא –] אם נאמר[דְּבִלְאִי אֵיהּ – שבלעדי שמיירה לֹא מִיִּנְיָא – לא היה השור נשמר, שידוע שהוא נגזף וצריך שמירה של חמשה אנשים, פְּשִׁימָא שצריך לשלם את הכל, כיון דְּאֵיהּ קֶעְבִּיד – שהוא זה שהכשיר את כל הנזק, ואין זה הכשרתי במקצת נזק. **א**לֵא נאמר דְּבִלְאִי אֵיהּ – שבלעדי שמירתו נְמִי מִיִּנְיָא – גם נשמר על ידי אחרים, **מ**אי קֶעְבִּיד – מה פשע שלא שמרו, ומדוע לחייבו.

מקשה הגמרא עוד: מְתַקְּנָה לָהּ רַב שֵׁשֶׁת, מדוע נקטה הברייתא אופן שהשלים את הבור לעשרה, וְהָא **א**יבָא – והלא יש אופן של מְרַבָּה בְּחִבְלָה, שאחד הדליק אש בחבילת עצים, ובא חבירו והוסיף על האש עוד חבילה של עצים, ולכן התפשטה לגדיש של אחר והזיקה, שמחייבים רק את האחרון. הרי שעל אף שהכשיר רק מקצת הנזק על ידי הוספת חבילה אחת, מחייבים אותו על כל הנזק.

מתרצת הגמרא, האופן הזה אינו דוגמא להכשרתי מקצת נזק, שהרי חַיִּיב דָּמִי – באיזה אופן מדובר,

הברייתא מביאה אופן נוסף: יש שהוֹמֵר בְּנִזְקֵי שוֹר, יותר מִבְּנִזְקֵי אֵשׁ, ויש שהוֹמֵר בְּנִזְקֵי אֵשׁ מִבְּנִזְקֵי שוֹר. הוֹמֵר בְּשוֹר מִבְּאֵשׁ, שֶׁהַשּׁוֹר שהרג בן חורין, מְשַׁלֵּם בּוֹפֵר, ואם הרג עבד כנעני, חַיִּיב בְּשִׁלְשִׁים שקלים שֶׁל עֶבֶד. ואם הרג אדם, ונִגְמַר דִּינוֹ לִסְקִילָה, אֲסוּר בְּהִנְיָחָה. ואם מִסֵּר לְחֵרֶשׁ שוֹמֵה וְקָמַן לשמרו, ויצא והזיק, חַיִּיב בתשלומי הנזק. מַה שְּׂאִין בֶּן כֹּאֵשׁ, שאינו משלם כופר על שריפת אדם, ולא שלשים על שריפת עבד, ואין שייך בה גמר דין, ואם מסרה לחרש שוטה וקטן, פטור.

הוֹמֵר בְּאֵשׁ מִבְּשוֹר, שֶׁהָאֵשׁ מוֹעֲדָתָה מִתְחִילָתָה – שמשלם בפעם הראשונה נזק שלם, מַה שְּׂאִין בֶּן בְּשוֹר שמשלם בפעמים הראשונות רק חצי נזק.

הברייתא מביאה אופן נוסף: יש שהוֹמֵר בְּנִזְקֵי אֵשׁ יותר מִבְּנִזְקֵי בּוֹר, ויש שהוֹמֵר בְּנִזְקֵי בּוֹר יותר מִבְּנִזְקֵי אֵשׁ. הוֹמֵר בְּבּוֹר מִבְּאֵשׁ, שֶׁתְּחִילַת עֲשִׂיתוֹ – תחילת מה שנעשה בור, היה עומד לְנֹזֵק, ואם מִסֵּר לְחֵרֶשׁ שוֹמֵה וְקָמַן לשמרו, והזיק, חַיִּיב. מַה שְּׂאִין בֶּן כֹּאֵשׁ, שאין הדלקת אש נחשבת ליצירת מזיק, ואם מסרה לחרש שוטה וקטן, פטור.

החומרות בְּאֵשׁ מִבְּבּוֹר הֵן, שֶׁהָאֵשׁ דְּרָבָה לִילָף וְלִהְיִי, ומוֹעֲדָתָה לְאִכּוֹל – ומשלמת נזק שלם, בֵּין כששרפה דְּבַר הָרָאוּי לָהּ – עצים, שהדרך להסיק בהם, וּבֵין כששרפה דְּבַר שְׂאִינוֹ רָאוּי לָהּ – כלים, שאין רגילות להסיק בהם. מַה שְּׂאִין בֶּן כְּבֹד, שאינו הולך ומויק, ופטור על אדם וכלים, שאינם ראויים להיזק בו, שאין שכיח שיפלו לבור.

שואלת הגמרא, וְלִיתָנִי – שתכתוב הברייתא גם הוֹמֵר בְּשוֹר מִבְּבּוֹר שֶׁהַשּׁוֹר חַיִּיב בּוֹ אֶת הַכְּלִים, שאם נגח או בעט בכלים חייב לשלם, מַה שְּׂאִין בֶּן כְּבֹד שפטור על כלים. מתרצת הגמרא, הָא מִנִּי – ברייתא זו שיטת מי היא, שיטת רבי יהודה היא, דְּמַחֲיִיב עַל נִזְקֵי כְּלִים בְּבּוֹר.

מקשה הגמרא, **א**י רַבִּי יְהוּדָה היא, **א**ימָא – אמור את הַכִּיפָא, הוֹמֵר בְּאֵשׁ מִבְּבּוֹר, שֶׁהָאֵשׁ דְּרָבָה לִילָף וְלִהְיִי, ומוֹעֲדָתָה לְאִכּוֹל – ומשלמת נזק שלם בֵּין כששרפה דְּבַר הָרָאוּי לָהּ – שרגילים להסיק בו, וּבֵין כששרפה דְּבַר שְׂאִינוֹ רָאוּי לָהּ – שאין רגילים להסיק בו, מַה שְּׂאִין בֶּן כְּבֹד – שאינו הולך ומויק, ופטור על דבר שאינו שכיח שיזנק ממהבור. מבררת הגמרא, דְּבַר הָרָאוּי לָהּ – לאש **מ**אי נִינְיָהּ –] מה הם, עֲצִים, וְדְּבַר שְׂאִין רָאוּי לָהּ – לאש **מ**אי נִינְיָהּ –] מה הם, כְּלִים, ועל כך אמרה הברייתא מַה שְּׂאִין בֶּן כְּבֹד שפטור על כלים, שאין רגילות שיתקלקלו מחמת ההבל, וְאִי הברייתא כְּרַבִּי יְהוּדָה, הָא אִמְרַתָּה שְׂמַחֲיִיב הָיָה רַבִּי יְהוּדָה עַל נִזְקֵי כְּלִים בְּבּוֹר.

ולכן הגמרא חוזרת בה מהתירוץ שהברייתא כרבי יהודה: **א**לֵא לְעוֹלָם הברייתא שיטת רַבָּנִי הוּא, הפוטרים בור מכלים, וְמַה שלא כתבה חומר בשור שחייב על כלים, משום שְׂתַנָּא חלק מחומרות השור ממהבור, וְשִׁירי חומרא זו ולא כתבה. שואלת הגמרא, **מ**אי שִׁירי דְּהָא שִׁיר – איזו חומרא נוספת השאיר התנא ולא כתבה, שהשאיר גם את זו. עונה הגמרא, שִׁירי מְמוּן, שאם שור בעט בשק מלא כלים ושרם, או שנפל בבור חמור ועליו שק מלא תבואה וניזוקה התבואה, חייב על אף שהיו טמונים, ואילו אש ששרפה דבר טמון, פטורה.

הגמרא מתרצת באופן נוסף: **א**יבְעִית **א**ימָא – ואם תרצה אמור, לְעוֹלָם הברייתא כְּרַבִּי יְהוּדָה, ולא כתבה חומר בשור ממהבור שהשור חייב בכלים, כיון שאף בור חייב בכלים, וְדְּבַר שְׂאִין רָאוּי לָהּ – לאש, לֹא לְאִתּוּי – אינו מרבה כלים, **א**לֵא הכוונה לְאִתּוּי –] לרבותו[לִיחְבָּה נִירוֹ – חרכה וקלקלה את שדוהו החרושה, וְסִבְכָּה – חרכה את אֲבָנֵיו וקלקלה אותם, אך בבור לא שייך חיזוק של קרקע.

מְתַקְּנָה לָהּ רַב אִשִּׁי על התירוץ שהברייתא כרבי יהודה וכתבה את כל החומרות, לִיתָנִי – שהברייתא כתובה גם הוֹמֵר בְּשוֹר מִבְּבּוֹר שֶׁהַשּׁוֹר חַיִּיב בּוֹ אם השבית שוֹר פְּסוּלִי מְמוּקְדָּשִׁין, שהיה קדוש ליקרב על המזבח, ונפל בו מום ופדאו שמתור באבילה, ואסור לגזוז ולשתות את חלבו, ואם מת אסור להאכיל נבלתו לכלבים, מַה שְּׂאִין

בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף י עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלג רש"י תוספות

מה שאין בן פאש. אש לא חייב בה שריפת אדם שהיה לו לברוח ואם פחות הוא המבכר
חייב מיתה וקם ליה בדרבה מיניה כדמפרש לקמן בפרק הכונס צאן לדיר (דף סא:) ובין
שארין ראוי. לקמן מפרש לה כל שור דקתני הכא בקרן קמיידי ולא בשן ורגל חייב בו את
הכלים. אם שירבן בגניחה או בבעיטה שהיא תולדה דקרן כלים אין ראויין לאש שאין
דרך להסיק בכלים: פלוגתא דרבי יהודה ורבנן
בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג:) אלא
לעולם רבנן היא. ודקשיף לך ליתני חומר בשור
שחייב בו את הכלים כו' תנא נשיה: שיר טמון.
דהנה ליה למתני חומר בשור ובזר מבאש שאם
בעט שור בשק מלא כלים ושרבן חייב או אם
נפל חמור בבור וגליו שק מלא תבואה חייב
ואנשי דטמון בשק מה שאין בן באש נדבאס לן
(לקמן דף ס.) מאו הקמה דאינו חייב אלא בגלוי
שור פסולי המוקדשין. שנגדה ונפל בבור פטור
בעל הבור דכתיב (שמות כא) בעל הבור יעלם
והמת יתקן לו וקא נה שאין המת שלו דאנשי
דנפדה אם מת אסור להאכילו לכלבים
כדאמרין בבבזרת (דף טו) תובן ולא יזיח בשר
ולא חלב ואכילת ולא לכלבים ובפסולי
המוקדשין הקתוב מדבר ואם נגחו שור חייב
דקא כתיב שור רעהו ובין דנפדה שור רעהו
קרינא ביה ואנשי דבשור נמי כתיב והמת יתקן
לו מוקמי ליה לקמן לבעליה מטפלים בגלוי:
האי מאי לא מריקין: אי אמרת בשלמא רבנן
אידי דשיר. טמון וכלים שיר נמי הא: אלא אי
אמרת ר' יהודה. ואן כאן שיר דקא כלים בבור
וטמון באש רבי יהודה מחייב מאי שיר דהאי
שיר: דש בגירו. שאם דש השור בגירו ונתכחו
לכך שדרי השורין מלוקמין בדישה תולדה
דקרן היא שפונתה לחזק וחייב לשלם דמי גירו
שקילקל מה שאין בן בבור דלא שיר ביה היק
קרקע: דקא קתני. לעיל בשור שדרכו לילך
ולחזק וכל נזקין בכלל האחרון חייב. בין מת בו
השור בין חזק וטעמא מפרש לקמן מקראי
בפרק שור שנגח את הפרה: אתר אחרון למיתה.
אם מת השור לא ישלם הראשון כלום דט'
טפחים אין בהם כדי להמיתה: אתר שניהם לנזקין.
דאם חזק השור ולא מת ישלמו בין שניהם: רב
פפא אמר. מתניתין דקתני בבכשר כל נזקו דאין
חייב אלא אחרון למיתה שמת השור קמיידי
ודברי הכל. דאפי' רבי קאמר אתר אחרון
למיתה: ותו ליכא. למימר בבכשר כל נזקו: והא
איכא. למימר תו כגון אי אתרמי דמסר שורו כו'
ומסבא קמקשי ליה רבי ויזא ואינה משנה:
ופשע בו. שהלך לו ולא שמרו
א

חומר בשור מבאש חומר בשור מבאש חומר בשור
מבאש שהשור משלם בופר וחייב בשלשים של עכר
נגמר דינו אסור בהנאה מסרו לחרש שוטה וקטן חייב
מה שאין בן באש חומר בשור מבאש ששהאש מועדת
מתחלתה מה שאין בן בשור חומר בשור מבאש
וחומר בבור מבאש חומר בבור מבאש שתחילת
עשייתו לנזק מסרו לחרש שוטה וקטן חייב משא"כ
באש חומר בשור מבאש שהאש דרבה לילך ולהזיק
ומועדת לאכול בין דבר הראוי לה ובין דבר שאינו
ראוי לה מה שאין בן בבור וליתני חומר בשור מבאש
שהשור חייב בו את הכלים מה שאין בן בבור הא
מני ר' יהודה היא דמחייב על נזקי כלים בבור אי
רבי יהודה אימא סיפא חומר בשור מבאש שהאש
דרבה לילך ולהזיק ומועד לאכול בין דבר הראוי לה
ובין דבר שאינו ראוי לה מה שאין בן בבור דבר
הראוי לה מאי ניהו עצים דבר שאין ראוי לה מאי
ניהו כלים מה שאין בן בבור אי ר' יהודה הא
אמרת מחייב היה ר' יהודה על נזקי כלים בבור אלא
לעולם רבנן היא ותנא ושייר מאי שיר דהאי שיר
שיר טמון איבעית אימא לעולם ר' יהודה ודבר שאין
ראוי לה לאו לאתניו כלים אלא לאתניו ליחבה גירו
וסכסכה אבניו מתקוף לה רב אשי ליתני חומר בשור
מבאש שהשור חייב בו שור פסולי המוקדשין מה
שאין בן בבור אי אמרת בשלמא רבנן היא אידי
דשיר תד שיר נמי תד אלא אי אמרת ר' יהודה
מאי שיר דהאי שיר שיר דש בגירו אי משום
דש בגירו לאו שיוקא הוא דהתנא שכן דרבו לילך
ולחזק: הכשרתי במקצת נזקו: תנו רבנן הכשרתי
מקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו בבכשר כל נזקו
פיצד החופר בור תשעה ובא אתר והשלימו לעשרה
האחרון חייב ודלא כרבי דתניא החופר בור תשעה
ובא אתר והשלימו לעשרה אחרון חייב רבי אומר
אתר אחרון למיתה אתר שניהם לנזקין רב פפא אמר
למיתה הכל אימא דאמרי לימא דלא כרבי אמר רב פפא למיתה ודברי הכל מתקוף
לה רבי וזר ותו ליכא והא אימא מסר שורו לחמשה בני אדם ופשע בו אחד מהן והזיק
חייב היכי דמי אילימא דכלאו איהו לא הוה מינמר פשיטא דאיהו קעביד אלא דכלאו
איהו נמי מינמר מאי קעביד מתקוף לה רב ששת והא אימא מרבה בחבילה היכי דמי

א

חומר בשור מבאש. הא דלא חני שהשור ב"ח משום דהו' בכלל מסרו לחשו' דהכי תלי
טעמא דפטור באש:
שייר טמון. דפטור באש ושור ובזר חייב ופ"ה כגון בעט שור בשק מלא כלים ושרבן וכן
אם נפל בבור שק מלא תבואה חייב ולא דק דכל מילי דלאו בעלי חיים מנעטים
מתחמור דבור כגון כלים דקאמר בסוף הפרה (דף
מח) גבי נפל לבור והבאש מימיו לאחר נפילה
שהוא פטור משום דהו' שור בור ונימ' כלים.
ליחבה גירו וסכסכה אבניו. גבי דש בגירו
פרשי' משא"כ בבור דלא שיר ביה
היזק קרקע משמע דה"נ רוצה לפרש בן משא"כ
בבור דלא שיר ביה היזק גיר ואבנים וקשה לפי
דאם בן היה יכול להחזיר פקח היזקו שהאש
עושה דבר הקבוע שזורף ביתו ושאר דברים
הקבועין אלא י"ל ליחבה גירו ודחייב אף על פי
שאין רגילות שתזיק אש גיר ואבנים כלל מה
שאין בן בבור דפחות מי פטור ממיתה כיון דאין
רגילות להמית בפחות מי:
שהשור חייב בו פסולי המוקדשין מה שאין בן
בבור. כדדרשין מחמתה יתקן לו מי
שהמת שלו וא"ת לקח לי שור ולא אדם תיפוק
ליה מחמתה יתקן לו מי שהמת שלו כדפטרין שור
פסולי המוקדשין דמת אסור בהנאה דדרשין
גזירה שוה שם שם מגלגלה ערופה בפרק אין
מעמידין (ע"ז סט:) ואי משום שהשער מותר
כדאמרין בפ"ק דערבין (דף ו) ה"נ שער שור
פסולי המוקדשין מותר כדאמרין בבבזרת פ"ג
(דף כה) ואפילו דכי כיון שעיקרו אסור חייב אין
המת שלו וי"ל דהמת יתקן לו מחמת שיר
ולא ממעטי מיניה אדם תרע מדפריך בפ' הפרה
(לקמן נג) ואפי' קאן פירוש והמת יתקן לו
דשור נדרש למי שהמת שלו ודחייב מצי למימר
דכי וקא משלם בופר ואנשי שאין המת
שלו אלא על כרחך לא תישיבן דהכי בדפרישית
דאשור קאי וכלא דכי לא קשא מיד למואי
דפרישית לעיל דשור ולא אדם איצטרך לעבד
ולכרי חקני לישראל שפול לבור דהוא שר
בהנאה:
אחרון חייב. גם אנזקין וראשון פטור מכולם
ובפ' הפרה (לקמן נא) מפרש טעם
דכתיב כי יכרה אחר ולא שנים לחיובי בתרא
אתי ולא קמא דאמר קרא והמת יתקן לו והוא
דקא עביד שיעור מיתה:
ותו ליכא. וא"ת נהי נמי דאיכא טובא אטו פי
רוכלא ליחשיב ולזיל וי"ל משום דדחיק
לאוקמי מחני' דלא כרבי או כרב פפא ולמיתה
והיה יכול להעמיד בגזקין וא"ת ולוקמא כגון
שלא היה בו הכל למיתה ולא הכל לנזקין שנתה
רוחו: יתר על עומקו ובא אתר ושייר וכדי דמודי
רבי דהאחרון חייב בין למיתה בין לנזקין כדאמר
רב פפא בפרק הפרה (לקמן דף נא) וי"ל דאין זה
מקצת נזקו דאחרון עבד הכל
כגון פפא בר אבא. מפרש רשב"ם דנקט פפא בר
אבא לפי שלסותם בני אדם הוא שאלו לכל
שאלו לו ולפי' צ"ל כגון פפא בר אבא אבולדו
ומתוך כך פטר ארבעה בני אדם ששבו על ספקל אחר של אלמנה ושכרדו והר"ר עזריאל חייב לשלם ור"ת מפרש דנקט פפא בר אבא משום דקאמר במסנא דכחו כגופו דמי ודוקא פפא
בר אבא שהוא אדם כבד ומתוך כךו מונען לעמוד אכל שאר בני אדם שאין בבדיין כל כך ואין סמיכתו מעבד מלעמוד איתרו נמי פשעו שלא עמדו וכולן חייבין ולפי' זה צריך לומר דרב
פפא עצמו בא לתרץ מה שהקשה ותו ליכא:

מאי קעביד. בבולא שמעתי צ"ל מאי קעביד טפי מאחרני ושלם כל אחד חלקו ואין לומר דליפטר דתניא פרק הפרה (למנו נא) אחד החוקק בור לי ובא אחר והשלימו לעשרים ובא אחר והשלימו לשלשים בולם חייבין אע"ג דבלאו יהיה מותר מידו בזה צריך לדקדק וכי בשביל שהשליף איש עץ בתוך אש גדולה יתחייב דא לא דמי אלא לאחד שחופר בור י ובא אחר והשלימו ל"א:

פולן פטורין. וביש לראשון כדי להמית דבשאן בו כדי להמית אפילו לרבען אחרון חייב כדמוכח בפ' כל הנשרפין (סנהדרין דף עח.) **ישלימנה**. בעל הבור ישלם אין לדרוש ישלם וישלם אכל ישלמנה משמע שהבהמה עצמה ישלם וזה אי אפשר שכן מותר לפיכך יש לדרוש ישלימנה:

לא ישלם. אע"ג דקרא בשומר שכן כתיב דפטור מאונסין מימ מדכתיב עד הטרפה לא ישלם יש לשלם עד הטרפה דישלם לא ישלם כלום בשביל הטרפה עצמה.

הא משום דמפילא כו'. כלומר מזה מיידיהו לא אתיא אבל מתוריידיהו אתיא בזה הוצד ולא חש להאריך ולדקדק בזה:

לא נצרכא אלא לפחת נבילה. אע"ג דבפ' המניח (למנו לר.) אמרין ביחשה בשעת העמדה בדין משום דקרא דתורא קריא ב' והם משום דלא מותר ויש לו להמית עד שתתירא אכל הקא מיד היה לו למוכרה: יביא

אי דבלאו איהו לא אולא פשיטא אלא דבלאו איהו אולא מאי קא עביד מתקין לה רב פפא והא איכא הא דתניא ה' שישבו על ספסל אחד ולא שברוהו ובא אחד וישב עליו ושברו האחרון חייב ואמר רב פפא כגון פפא בר אבא היכי דמי אילימא דבלאו איהו לא איתבר פשיטא אלא דבלאו איהו נמי איתבר מאי קעביד סוף סוף מתניתא היכא מתירא לא צריכא דבלאו איהו הוי מיתבר בתרי שעי והשתא איתבר בתרא שעה דאמרי ליה אי לאו את הוי יתביין טפי פורתא וקיימין ולימא להו אי לאו אתון בדידי לא הוה מיתבר לא צריכא דבהדי דסמיך ביה תבר פשיטא מהו דתימא כחו לאו כגופו דמי קמ"ל דכחו כגופו דמי דכל היכא דגופו תבר כחו נמי תבר ותו ליכא והא איכא הא דתניא הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה ומת פולן פטורין רבי יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקורב את מיתתו בקטלא לא

קמיירי ואיבעית אימא בפלוגתא לא קמיירי ולא והא אוקימנן דלא פרבי דלא פר' ויכרנן מוקמינן פר' יהודה בן בתירא ולא פרנן לא מוקמינן: חכתי בתשלומו נזק: חכתי בנזקו לא חתני אלא בתשלומו נזקו תניא להא דתנו רבנן תשלומו נזק מלמד שהבעלים מספלין בנבילה מנא הני מילי אמר ר' אמי דאמר קרא מכה נפש בהמה ישלמנה אל תקרי ישלמנה אלא ישלימנה רב פהנא אמר מהכא אם טרף וטרף וביאורו עד הטרפה לא ישלם עד מרפה ישלם מרפה עצמה לא ישלם חזקיה אמר מהכא והמות יהיה לו לניזק וכן תנא דבי חזקיה והמות יהיה לו לניזק אמה אומר לניזק או אינו אלא למוזק אמרת לא כד היה מאי לא כד היה אמר אפי' אי ס"ד נבילה דמוזק הויה ליכתוב רחמנא שור תחת השור ולישתוק והמות יהיה לו למה לי ש"מ לניזק וצריכא דאי כתב רחמנא מכה בהמה ישלמנה משום דלא שכיחא אכל מרפה דשכיחא אימא לא צריכא ואי אשמועינן מרפה משום דמפילא אכל מכה בהמה דבדידי אימא לא ואי אשמועינן הני תרתי הא משום דלא שכיחא והא משום דמפילא אכל והמות יהיה לו דשכיחא ובדידי אימא לא ואי אשמועינן המות יהיה לו משום דמפונא קא מוזק אכל הקא דגנופא מוזק אימא לא צריכא א"ל רב פהנא לרב אלא טעמא דכתב רחמנא והמות יהיה לו הא לאו הכי הוה אמנא נבילה דמוזק הויה השתא אי אית ליה לדידיה פמה מריפות יחייב ליה דאמר מר ישיב לרבות שעה כסף ואפילו סובין ידיה מבועיא לא נצרכא אלא לפחת נבילה לימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף וטרף וביאורו עד יביא

הבעלים מספלין בנבילה. כלומר נזקין את הנבילה: ישלימנה. משמע שישלם המותר: וביאורו עד. דריש השתא הכי אם סרוף וטרף השור בפשיעתו של שומר שכן דתניא קרא בשומר שכן כתיב כדאמרין בהשואל (כ"מ דף עז) פרשה שנייה נאמרה בשומר שכן וביאורו עד הטרפה ישלם כל החיזק עד דמי הטרפה אכל דמי הטרפה עצמה לא ישלם דניזק מטפל וטורח בנבילה למוכרה: אי ס"ד נבילה דמוזק. ותני המות יהיה לו למוזק קאמר ולשתוק. קרא מיידיה דלא אצטרך להכי דפשיטא לן כיון דשלם שור תחת השור נבילה שלו היא: לניזק. שישלם בדידיה ופליג וישלם המוזק: מכה בהמה לא שכיחא. שיהא אדם מוזק בהמה של חבירו לפיכך לא החמיר עליו הכותב לטרוח במכירת הנבילה: מריפה דמפילא. שהזב טרפה והשומר לא נתפסון אמטו להכי חס רחמנא עליה דלא למיטרח בנבילה: דבדידי. קא מוזק אימא על המוזק לטרוח בנבילה ומושלם הדמים קמ"ל: והמות יהיה לו. משמע בשור נגזר דשכיח ובדידיה הוא ממש (שהשור) שהוא (ממנו של מוזק) נתפסין להדיק: שומר שכן. שפשע ונטרפה על ידי זאב כגון גופו חייב ליה שחרי היה עליו לשומרה: השתא אי הוי ליה מריפות. למוזק כשעיר כל דמי נזקו היה יחייב ליה בעל כרחיה דניזק דאמר מר ישיב לרבות כו' ידידיה מבעיא: לא נצרכא. הא דכתב קרא דניזק מטפל בנבילה: אלא לפחת נבילה. דהכי אמר רחמנא דמשעת מיתה קאי ברשותיה דניזק ואם הסיקו ופחתה דמים משעת מיתה ועד שעת העמדה בדין פסיקא דניזק הוא ומשלם ליה מוזק מה שנתקן הוי יתר על הדמים שהיה נבילה שזה בשעת מיתה:

אי דבלאו איהו לא טיפרי. כגון שהיו עסקיו רעים: **פשיטא**. אין זו הכשרתי במקצת נזקו אלא כל נזקו ולא דמי להשלים בור לעשרה דאע"ג דקרי' בור ט' דלא עבדי מיתה נזקין מיתה עבדי וסניע הראשון בהגמרת מיתתו ואיצטרך למיתני דאחרון חייב: **מאי קעביד**. ואינו חייב כלום: **מכה בחבילות**. שריפה בחבילות ומזרות בחבילות לקח של חבירו וקברה ע"י החבילות לגרש אחרים שהיה בדין שיהא הוא חייב ולא הראשון: **פשיטא**. וקמה הנה לן למיתנייה הרי הראשון לא סניע כלום דכל מה דשכיב ליה מעמא ואזיל אכל חופר בור תשעה רוב מיתתו הוא עושה אלא האחרון מקברה: **כגון פפא בר אבא**. שהיה בעל כשור: **פשיטא**. דלא דמי לבור שהראשון גרם נזקין ותרג חציו או רובו אלא משום הכי הוא דמפטור דאמר ליה אי לאו אתה הוה מתוקן ולא הוה מית אכל אלו לא שברו כלום כל זמן שלא בך זה: **מתניתא**. דספסל: **היכא מיתירא**. הואיל ומוחקת הכי אכל מוסר שורו ומרבה בחבילות לא מתנייתא נינהו אלא מסבירא הוה מקשי לזה: **דבלאו איהו הוה מיתבר בתרי שעי**. ולהכי אצטרך למיתנייה לאשמועינן דאפי' הכי חייב ומיהו בדידיה הויא דחופר בור לא מצי למיתנייה: **דיתני הוי בוכשר במקצת נזקו ומתני**. דתני לא מקצת נזק הוא אלא כל נזק שהראשונים לא התחילו לשברן כי חייב דחופר בור ט' הויקתו הכל חוס של ט' וחבל חוס של י' תרגו: **ולכא** ליה אי לאו אתון בדידי. לחוד לא הוה מיתבר ואתם בששכבתי היה לכם לעמוד ומדלא עמדתם אתם כמנין שברתם וגבי משלים בור לעשרה ליכא לאקשוני הכי דמאי הוה ליה לקמא למיעבד: **לא צריכא דבהדי דסמיך עליה**. לעולם דבלאו איהו לא הוה מיתבר כלל ודקאמרת פשיטא לא צריכא דלא ישב עליו אלא עמד על רגליו ונסמך עליהם ואתא לאשמועינן דכחו כגופו דמי: **כסף ביה**. דנקא עליהם ולא יכלו לעמוד לישנא אתרינא דקא מוזא גרסינן כדאמרין בעלמא הוי למזנא עליה (שבת דף מח.) **פטורין**. שאין דיוע על ידי מי תרגו: שקורב מיתתו. ופולגנמיהו דרבי יהודה בן בתירא ורבנן מפ' בסנהדרין כפרס אלו הן הנשרפין (דף עח.) **הוה סבר כי יבה כל נפש אדם חביב דמשמע כל דהו נפש ורבנן סברי בולא נפש משמע והיינו הכשרתי במקצת נזקו דומיא דחופר בור שהראשון הויק והאחרון תרגו דלא ברבי ויכרנן מוקמינן. דהלכה ברבים: כגון לא חתני. דליהו משמע שישלם שור גמור חי והוא ישלם את הנבילה: **אלא בתשלומו** נזקין. דמשמע השלמה שישלם נזק את הנבילה וזה משלים לו מה שפחתה מיתה: **תשלומו** נזקין מלמד בו' לשון השלמה משלים לו לניזק:**

בבא קמא דף י עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלה

א' דְּבָלָאוּ אִיהוּ לֹא אֱוָלָא – אם בלעדיו לא היתה הולכת לגדיש,
פְּשִׁיטָא שחיב, שהרי הכשיר את כל הנזק. אֱוָלָא דְּבָלָאוּ אִיהוּ אֱוָלָא
– שגם בלעדיו היתה הולכת. מֵאִי קָא עָבִיד – מה עשה בהוספת
חבילה, ופטור, ולכן לא הביאה הבריייתא את האופן הזה.
מקשה הגמרא עוד: מִתְּקִיף לָהּ ו- הקשהו רב פפא, מדוע נקטה
הבריייתא אופן שהשלים את הבור לעשרה, וְהָא אֵיכָא הָא דְּתִנְיָא –
והלא יש אופן ששנינו בבריייתא, הַמֶּשֶׁה שִׁשְׁבוּ עַל סַסְפֵּל אֶחָד וְלֹא
שָׁבְרוּהוּ, וְכֵן אֶחָד וְיָשֵׁב עָלָיו וְשָׁבְרוּ, הֶאֱחָרוּן חֵיב. וְאָמַר רַב פַּפָּא,
שמדובר שהיו כבדים מאד כַּגֹּן פַּפָּא בַר אֲבָא שהיה בעל בשר, הרי
שעל אף שהכשיר רק מקצת הנזק כשהוסיף כובד, חייב בכל הנזק.
מתרצת הגמרא, זה אינו דוגמא ל'הכשרתי מקצת נזק', שהרי חֵיב
דְּמִי – באיזה אופן מדובר, אֵילִימָא דְּבָלָאוּ אִיהוּ לֹא אֵיחָבֵר – אם
נאמר שבלעדיו לא היה נשבר, פְּשִׁיטָא שחיב, שהרי הוא הכשיר את
כל הנזק. אֱוָלָא נאמר דְּבָלָאוּ אִיהוּ נִמִי אֵיחָבֵר – שגם בלעדיו היה
נשבר, מֵאִי קָעָבִיד – מה עשה האחרון, ויש לפוטרו לגמרי.
מקשה הגמרא, כּוּף כּוּף, מִתְּנִיתָא הֵיכָא מִתְּרַצָּא – איך תתיישב
הבריייתא של חמשה שישבו על ספסל, שהרי אם בלעדי האחרון לא
היה נשבר, פשיטא, ואם בלעדיו גם היה נשבר, פטור. מתרצת הגמרא,
לֹא צְרִיכָא הבריייתא לומר זאת, אלא באופן דְּבָלָאוּ אִיהוּ הוּי מִיחָבֵר
בְּתָרֵי שְׁעִי – שבלעדיו היה נשבר בשעתים שהחמשה ישבו עליו,
וְהִתְרַצָּא – ועתה שישב האחרון, אֵיחָבֵר בְּתָרֵי שְׁעָה – נשבר בשעה,
דְּאָמְרֵי לֵיהּ – שהחמשה אומרים לו, אִי לֹא אַתְּ – לולי שהתיישבת,
הוּי וְתִכְיֵין מִפִּי פוֹרְקָא – היינו יושבים עוד מעט זמן, וְקִיִּימִין –
ונעמידים קודם שיעברו שעותיים, ולא היה נשבר, ועתה שהתיישבת
שברת.
מקשה הגמרא, בין באופן שלולי האחרון לא היה נשבר כלל, ובין
באופן שהיה נשבר אחר שעתיים, וְלִימָא לָהּ – שיאמר להם האחרון,
אִי לֹא אַתֶּן – לולי שישבתם על הספסל, בְּדִידִי לֹא הָוָה מִיחָבֵר –
בישבתי לבד לא היה נשבר, וכשישבתי היה עליכם לעמוד, וכיון שלא
עמדתם עליכם להתחייב כמוני.
מתרצת הגמרא, באמת לולי האחרון לא היה נשבר, וְלֹא צְרִיכָא
הבריייתא לומר שחיב, אלא באופן דְּבָהִי דְּסִמְיָא בָּהּ – שבעורו
עומד ונשען עליהם, תָּבֵר, וְאֵף שֶׁלֹּא יֵשֵׁב, חייב. מקשה הגמרא,
פְּשִׁיטָא שהוא חייב. מתרצת הגמרא, מֵהוּ דְּתִיכָא – שמה תאמר
שהשובר בכח' לֹא כְּשׁוֹבֵר בְּנוֹפֵ' דְּמִי, ובכך שנשען עליהם אינו
אלא גרמא בנוזקין שפטור, קָא מְשַׁמְעֵנָּה לָן הבריייתא, דְּשִׁבִירָה בְּכַח'
כְּשִׁבִירָה בְּנוֹפֵ' דְּמִי, דְּכָל הֵיכָא דְּנוֹפֵ' תָּבֵר – שכל שאם שובר בגופו
חייב, בְּכַח נִמִי תָּבֵר – גם אם שובר בכוחו חייב.
מקשה הגמרא עוד: מדוע נקטה הבריייתא אופן שהשלים את הבור
לעשרה, וְתוּ לִיכָא – וכי אין אופן נוסף שהכשיר מקצת הנזק וחייב
בכל, וְהָא אֵיכָא הָא דְּתִנְיָא – והרי יש אופן ששנינו בבריייתא, הַבּוֹהוּ
עֲשֶׂה בְּנִי אֲדָם פְּעֶשֶׂר מְקֻלּוֹת, בֵּין בִּבְת אַחַת בֵּין בְּזָה אַחֵר זֶה,
וְכַת, בּוֹלֵן פְּטוּרִין מִמִּיתָה. רַבִּי יְהוֹדָה בֵּן בִּתְרִיא אֵימֵר, אם הכוונה
בְּזָה אַחֵר יֵה, וְהֶאֱחָרוּן חֵיב, מִפְּנֵי שְׁמִירָב אֶת מִיתָתוֹ, ואף על הריגת
מקצת נפש חייב מיתה. הרי שאף שהאחרון הכשיר רק את מקצת
המיתה, לרבי יהודה בן בתירא חייב על הריגת המוכה.
מתרצת הגמרא, בְּקִשְׁלָא לֹא קִמְיִיר – הבריייתא אינה מדברת במיתה.
וְאִיכְעִית אֵימָא – ואם תרצה, אמור לתרץ, בְּפִלּוֹתָא לֹא קִמְיִיר –
הבריייתא לא מדברת באופן שנחלקו תנאים, ובזה נחלקו רבי יהודה בן
בתירא ורבנן.
מקשה הגמרא, וְלֹא – וכי לא הביאה הבריייתא אופן השנוי במחלוקת,
וְהָא אֵוִיקְמִינֵן – והרי העמדנו את החופר בור תשעה והשלימו אחר
לעשרה, דְּלֹא כְּרַבִּי הסובר ששניהם חייבים בנוזקין. מתרצת הגמרא,
דְּלֹא כְּרַבִּי וְכְּרַבִּינֵן – להעמיד כשיטת חכמים שהלכה כמותם ולא
כרבי, מוֹקְמִינֵן – מעמידים, אבל כְּרַבִּי יְהוֹדָה בֵּן בִּתְרִיא שֶׁאֵין הִלְכָה
כמותו, וְלֹא כְּרַבִּינֵן שהלכה כמותם, לֹא מוֹקְמִינֵן – לא מעמידים:

שנינו במשנה, הכשרתי במקצת נזק, חֲבִיתִי בְּתִשְׁלוּמִי נִזְקוֹ כהכשר כל
נזק: מדקדקת הגמרא, 'חֲבִיתִי בְּנִזְקִי' לֹא קָתַנִּי – לא כתוב, שיתפרש
שהמוזק משלם דמי שור חי, ונטול את הנבילה, אֱוָלָא כתוב 'חבתי
'בְּתִשְׁלוּמִי' נִזְקוֹ, לשון השלמה, שהניזק נטול את הנבילה, והמוזק
משלים לו את ההפרש שבין דמי שור חי לבין דמי הנבילה. תִּנְיָא לָהּ
דְּתִנּוּ רַבָּנִן – שנינו בדקדוק המשנה את מה שנאמר בבריייתא, שמה
ששנינו בסיפא 'כשהזיק חב המוזק לשלם 'תִּשְׁלוּמִי' נִזְקוֹ, מִלְּמַד
שֶׁהַבְּעָלִים מְפַלְּטִין בְּנִבְיָלָה, כלומר נוטלים את הנבילה.
שואלת הגמרא, מֵנָּה הֵנִי מִיָּלִי – מנין נלמד דין זה. עונה הגמרא, אֲמַר
רַבִּי אֲמִי, דְּאֲמַר קָרָא באדם שהזיק בהמה (ויקרא כד יח), 'מִכָּה נֶפֶשׁ
בְּחַמָּה וְשִׁלְמָנָה', אֵל תִּקְרֶי – את הפסוק בניקוד 'שִׁלְמָנָה', אֱוָלָא
בניקוד 'שִׁלְמָנָה', שישלים את ההפרש שבין דמי שור חי לדמי נבילה.
רַב כְּהֵנָא אֲמַר, דִּין זֶה נִלְמַד מִקְּרָא – מפסוק זה, נאמר בשומר בהמה
בשכר (שמות כב יב), 'אִם טָרַף יִטְרַף וְיִבְאֵהוּ עַד, הַטְּרַפָּה לֹא יִשְׁלַם',
ויש לדרוש את הפסוק, שאם נטרפה בפשיעה יביא את דמיה, אך רק
עַד טְרַפָּה – עד דמי הנבילה יִשְׁלַם, אך מִטְּרַפָּה עֲצָמָה – את דמי
הנבילה, לֹא יִשְׁלַם, אלא הניזק נטול אותה ומוכרה.
תִּקְרָה אֲמַר, דִּין זֶה נִלְמַד מִקְּרָא – מפסוק זה, נאמר בשור שנגח שור
והרגו (שמות כא לו), 'שֶׁלֶם יִשְׁלַם וגו', וְחַמַּת יִהְיֶה לוֹ, שהנבילה
תהיה לִנְזִיק. וְכֵן תִּנְיָא דְּבִי תִּקְרָה – וכן שנו ברייתא בבית מדרשו של
חזקיה, 'וְחַמַּת יִהְיֶה לוֹ, לִנְזִיק, ואם תשאל, אֵתָה אֵימֵר שֶׁל' הכוונה
לִנְזִיק, 'אִי אֵינוֹ לִנְזִיק אֱוָלָא לְמִזִּיק, עונה הבריייתא, אֲמַרְתָּ, לֹא כָּךְ הָיָה
– אין לומר כך. שואלת הגמרא, מֵאִי – מה הכוונה לֹא כָּךְ הָיָה, עונה
הגמרא, אֲמַר אֲבִי, אִי סִלְקָא דְּעָתֵךְ – אם עולה בדעתך שהנבילה
דְּמוּקָא הוּי – שייכת למוזק, לִיבְתוּב רַבְּחָנָא – שיכתוב הפסוק רק
'שֶׁלֶם יִשְׁלַם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר', וְלִישְׁתוּק, 'וְחַמַּת יִהְיֶה לוֹ' לְמָה לִי –
מדוע הוצרך לכתוב, הלא פשוט שאם משלם כל דמי השור החי,
שמקבל את הנבילה, ומכך שכתב 'וְחַמַּת יִהְיֶה לוֹ', שְׁמַע מִיָּנָה
שהנבילה שייכת לִנְזִיק, ובהכרח שמנכים את דמיה מתשלום הנזק.
נמצא שיש שלשה פסוקים שבעלים מטפלים בנבילה: א. באדם שהזיק
בהמה. ב. בשומר שכר. ג. בשור שהזיק שור. הגמרא מבארת מדוע
הוצרכו שלשה מקורות: וְצְרִיכָא – וצריך קצת שלשם. דְּאִי רַבִּי
רַבְּחָנָא רַק 'מִכָּה בְּחַמָּה וְשִׁלְמָנָה', שנאמר באדם שהזיק בהמה
בידים, היה מקום לומר שדווקא בו הקילו שלא יטפל בנבילה, מִשּׁוּם
דְּלֹא שְׂבִיחָא – שאינו מצוי שאדם מוזק בהמה, אֲבָל טְרַפָּה דְּשִׁבְחָא
– שמצוי שהבהמה תיטרף, והיה צריך לשומר מכך, אֵימָא – אומר לא
להקל עליו, לכן צְרִיכָא פסוק בשומר שבעלים מטפלים בנבילה. וְאִי
אֲשַׁמְעִינֵן רַק טְרַפָּה – בשומר שהבהמה נטרפה, הייתי אומר שדווקא
בו הקילו, מִשּׁוּם דְּמִפְּלִיא הזאב טרף אותה, בלא כוונת השומר, אֲבָל
מִכָּה בְּחַמָּה דְּבִידִיִּים הוּי, אֵימָא – אומר לא להקל עליו, לכן הוצרכו
שני פסוקים אלו.
וְאִי אֲשַׁמְעִינֵן רַק הֵנִי טְרַפָּה – שני פסוקים אלו, באדם שהזיק בהמה
ובשומר, הייתי אומר שדווקא בשני אלו הקילו, הָא – באדם שהזיק
בהמה, מִשּׁוּם דְּלֹא שְׂבִיחָא שאדם יזיק בהמה, וְהָא – ובשומר, מִשּׁוּם
דְּמִפְּלִיא – שלא הזיק בידי, אֲבָל 'וְחַמַּת יִהְיֶה לוֹ' שנאמר בשור שנגח
שור, כיון דְּשְׂבִיחָא – שמצוי ששור נוגח שור, וְבִידִיִּים – שהשור מוזק
במעשה ובכוונה, אֵימָא – אומר לא להקל עליו, לכן צריך לומר גם
בזה שהניזק מטפל בנבילה.
וְאִי אֲשַׁמְעִינֵן רַק 'וְחַמַּת יִהְיֶה לוֹ' בשור שנגח שור, הייתי אומר
שדווקא בזה הקילו, מִשּׁוּם דְּרַק מְמוּנָא קָא מִזִּיק – ממונו הזיק, אֲבָל
הָא – באדם המוזק ובשומר, דְּבִגּוּפָא – שבגופו מוזק לבהמה, וגם
השומר שלא שמר על השור נחשב שהזיק בגופו, אֵימָא – הייתי אומר
שלא להקל, לכן צְרִיכָא לכתוב גם באדם המוזק ובשומר שהניזק
מטפל בנבילה.
מקשה הגמרא, אֲמַר לֵיהּ רַב כְּהֵנָא לְרַב, אֱוָלָא מְעַמָּא שהבעלים
מטפלים בנבילה, רַק מִשּׁוּם דְּכָתִב רַבְּחָנָא 'וְחַמַּת יִהְיֶה לוֹ', אך הָא

ואילו רב פפי אמר, אין שמין להם. והלכתא, שאין שמין לא לגנב
 ולא לגזול, אבל לשואל שמין, כדרך כהנא ורב אפי' – וכקשיית רב
 כהנא ורב אסי לרב.
 אגב שהזכיר מיתר של עולא בשם רבי אלעזר ששמין לגנב ולגזול,
 מביאה הגמרא מיתרות נוספות של עולא בשם רבי אלעזר. הסוגיא
 דלהלן עוסקת בספק טומאת לידה של אשה:
 נאמר בתורה (ויקרא יב א-ה) שכל יולדת – אף אם לא יצא דם, מונה
 ימי טומאה יומי טהרה. אם הולד נקיבה, מונה ארבעה עשר ימי
 טומאה, שאסורה לבעלה ומטמאת את הטהרות שנוגעת בהם,
 וכשעברו ימים אלו טובלת ונטהרת, ומונה שישים וששה ימי טהרה,
 שכל דם שתראה בהם טהורה. ואם הולד זכר, מונה שבעה ימי טומאה
 ושלישים ושלשה ימי טהרה.
 עם יצירת העובר במעי אמו נוצר עמו קרום שנקרא שליא ובתוכו הוא
 מונח, ופעמים שהולד מת ונימוח בתוך השליא. וכשאשה מפילה
 שליא נחשב הדבר כלידה, ויש לה טומאת לידה יומי טהרה. אך כיון
 שאין ידוע אם הולד היה זכר או נקיבה, מונה לחומרא שבועיים ימי
 טומאה כשל נקיבה, וימי טהרה כשל זכר רק עד השלמת שלשים
 ושלשה ימים, שהם עשרים וששה ימי טהרה:
 ואמר עולא אמר רבי אלעזר, שליא שצאתה מקצתה ביום ראשון
 ומקצתה יצאה ביום שני, חוששים שבמקצת השליא שיצאה ביום
 הראשון יצא רוב הולד, ונחשב הדבר ללידה, ולכן מונין לה ארבעה
 עשר ימי טומאה מן היום הראשון, וכל טהרות שנוגעה ביום הראשון
 טמאים מספק, אף אם לא יצא דם בלידת השליא.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רבא לעולא, מה דעך לטמא מהיום
 הראשון, מפני שחוששים להחמירא שמא יצא אז הולד, והלא חומרא
 דאחרי לידה קולא הוא – חומרא זו מביאה אותה לידי קולא, דקא
 מטהרת לה מראשון – שאם תחל למנות ארבעה עשר ימי טומאה
 מהיום הראשון, ביום החמשה עשר תתחיל ימי טהרה, והרי יתכן שלא
 יצא רוב הולד אלא ביום השני והוא היום הראשון לטומאתה, והיום
 החמשה עשר הוא יום הארבעה עשר ללידה, ועדיין טמאה בטומאת
 לידה. אלא אמר רבא, אמנם לחוש שמא יצא רוב הולד ביום
 הראשון, חוששים, מטמאה טהרות מספק, אבל מימנא – למנות את
 ארבעה עשר ימי הטומאה, לא ממנא ו- אינה מונה אלא לשני –
 מהיום השני, ורק ביום הששה עשר לתחילת יציאת השליא מתחילה
 ימי טהרה.
 שואלת הגמרא, מאי קא משמע לן – מה מחדש עולא שחושש לטמא
 טהרות כבר מהיום הראשון. עונה הגמרא, עולא מחדש דאין מקצת
 שליא בלא ולד, שאף אם יצאה רק מקצת שליא ודאי שיש בה ולד,
 אלא שספק אם רוב הולד יצא באותו מקצת ונחשב לידה, או רק
 מיעוטו יצא ואינו נחשב לידה. שאם היתה יכולה לצאת מקצת שליא
 בלי ולד, לא היינו חוששים לטמא טהרות ביום הראשון, כיון שזה שתי
 חמורות, גם שהיה ולד בתוך אותו מקצת, וגם שזה היה רובו, ולא היינו
 מטמאים טהרות באופן זה.
 מקשה הגמרא, מדוע צריך להשמיענו שאין מקצת שליא בלא ולד,
 והלא תנינא – שנינו זאת במשנה (חולין עז). שעל אף ששחית בהמה
 מתירה באכילה גם את העובר שבמעיה, אך שליא של בהמה שצאתה
 מקצתה מהבהמה קודם שחיתה, אסורה השליא באכילה גם החלק
 שנשאר בפנים, מפני ששליא היא סימן ולד באשה, שודאי שיש ולד
 בשליא של אשה, וכן שליא היא סימן ולד בבהמה, וכשיצאה מקצת
 שליא קודם השחיטה, כיון שבאותו מקצת שיצא ודאי יש ולד,
 חוששים שמא היה רובו באותו מקצת ונחשב כילוד, ואינו נותר
 בשחיטת האם. הרי שאין מקצת שליא בלי ולד, שאם היה מקצת
 שליא בלא ולד לא היינו אוסרים את כל השליא, מחמת שיש בזה ספק
 ספיקא, שמא באותו מקצת לא היה ולד, ואפילו היה ולד שמא לא היה
 רובו.
 מתרצת הגמרא, אי ממתניתין – אם נלמד זאת רק מהמשנה, הוה
 אמינא – הייתי אומר,

יביא עדים שנתקדשה באונס, ושמואל, ששומר שבר פטור באונס. אמר
 שאל אומר יביא עדות – נבילה לבית דין, כדי שישומו כמה היא
 שוה. מאי לאו כהא קמיפלגי – האם לא בזה נחלקו, דמר – אבא
 שאול סבר, שפחת נבילה דניזק הוי, הניזק – שהוא המפקיד,
 מפסיד, ולכן אם פשע ונטרפה וחייב לשלם, יביא את הנבילה לבית דין
 כדי לדעת כמה היא שוה בשעת המיתה, ואת ההפרש בין שוויה כעת
 לבהמה חיה עליו להשלים. ומר – ותנא קמא, שלא דורש יביא עדות
 לבית דין, סבר, שפחת הנבילה דמיזק הוי, המזיק – שהוא השומר
 שפשע, מפסיד, ואין לבית דין נפקא מינה כמה היא שוה בשעת מיתה.
 דוחא הגמרא, לא בזה נחלקו, אלא דבולי עלמא – לפי כולם, פחת
 נבילה דניזק, והכא במורה נבילה קמיפלגי – ובאן נחלקו על מי
 מוטל לטרוח להביא ממקום שמתה, אבא שאול שדורש יביא עדות
 סובר שעל המזיק לטרוח בזה, ותנא קמא סובר שהטרוח מוטל על
 הניזק.
 ומביאה הגמרא ברייתא כאבא שאול: והתניא, אחרים אומרים, מניין
 שיעל בעל הבור שהשור מת בתוכו להקלות את השור מבורו, תלמוד
 לומר (שמות כא לד), 'כסף ישיב לבעליו והמת', שמלבד תשלום
 הנזק צריך להשיב גם את הנבילה ולהעלותה מהבור.
 מקשה הגמרא, אמר ליה אביי לרבא, האי – פסוק זה המלמד שעל
 המזיק מוטל טורח נבילה, היכי דמי – באיזה אופן מדובר, אילמא
 דבבבא שויה זוזא – אם נאמר שבתוך הבור שווה הנבילה וזו אחר,
 ואנאידא – ועל שפת הבור, שויה ארבע זוז, מדוע צריך פסוק לזה, הרי
 כי טרח להעלותה בדנפשיה טרח – לעצמו הוא טורח, שבכך ישלם
 פחות.
 מתרצת הגמרא, אמר ליה רבא לאביי, לא צריכא את הפסוק, אלא
 באופן דבבבא – שבתוך הבור שויה הנבילה וזוזא, ואנאידא – ועל שפת
 הבור נמי שויה זוזא, ואין לו כל רווח בהעלאתה, ולכן צריך פסוק
 שחייב להעלותה.
 שואלת הגמרא, ומי איכא כהא גוונא – וכי יש מציאות כזו ששויה
 בבור ועל שפת הבור שוה, והלא צריך לשכור פועלים כדי להעלותה.
 עונה הגמרא, אין – אכן יש מציאות כזו, דהא אמרי אינשי – שהרי
 אנשים אומרים, כשויה אבאידא בוזא – קורה כשהיא בעיר נמכרת
 בוז, כשויה בברא בוזא – וגם כשהיא בשדה היא נמכרת בוז, אף
 שצריך לשכור פועלים להביאה לעיר.
 אחר שלמדנו שהנבילה שייכת לניזק ועל המזיק רק להשלים לשור חי,
 הגמרא דנה מה דינם של גנב גזלן ושואל בזה: אמר שמואל, נהגו
 הדיינים, שאין שמין את הנבילה או את השברים, לא לגנב ולא לגזול,
 אלא לניזקין. שאם אדם גנב או גזל בהמה ומתה או כלי ונשבר, אין
 שמין כמה שוה החפץ עתה וישראלים לבעלי את השאר, אלא עליו
 לשלם כלי או בהמה שלמים, והשברים שלו. אבל בניזקין השברים של
 הניזק, והמזיק רק משלים את ההפרש לכלי שלם. ומוסיף שמואל, ואני
 אומר, אף לשואל, ואבא – ורב מודה לי בזה.
 איבעיא להו – הסתפק בני הישיבה, הכי קאמר – האם כך אמר
 שמואל, אף לשואל שמין, בניזקין, ואבא מודה לי. או דלמא הכי
 קאמר ו- או שמא כך אמר, ואני אומר אף לשואל אין שמין, כגנב
 וגזול, ואבא מודה לי.
 הגמרא פושטת את הספק ממעשה שהיה: תא שמע, דההוא גברא
 דשאל נהא מהגריה – שהיה אדם ששאל גרזן מחבירו, תברך –
 שבר את הגרזן בפשיעה. אהא לקמיה דרב – בא לפני רב לשאול אם
 עליו לשלם. אמר ליה רב, ויל שלם ליה נהא מעליא ו- לך שלם לו
 גרזן מעולח. שמע מינה שאין שמין לשואל. שואלת הגמרא, אדרבה
 י- יש ראייה להיפך, מדאמרי ליה – מכך שאמרו רב כהנא ורב אפי'
 לרב בתמיחה, דינא הכי – וכי כך הדין, ושתיק רב ולא ענה להם,
 משמע שהסכים עם שאלתם, ושמע מינה שמין לשואל את השברים,
 ועליו רק להשלים לגרזן שלם.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדברי שמואל, ומכריעה את
 ההלכה: איתמר, אמר עולא אמר רבי אלעזר, שמין לגנב ולגזול.

בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלוז

יביא עדים שנטרפה באונס. ואיסי דורש בפרק האומנין (ב"מ פג.) אין רואה הא יש רואה יביא עדים שנטרפה ופטור דמשמעות דורשין איכא ביידיהו **יביא** ארוכה לבי"ה. פ"י שמתה בלא ברקה ואית דגורס עדירה כמו אחת מתנה לא נעדרה (ישעיהו לד) ובקונטרס גריס עדירה כמו יאכל עד:

בשאלות דרב אחאי גרי אמר שמואל אמר לי אבא ולא כפ"ה דפירש דמתנה דינין כר הוא:

אין שמין לא לגב ולא לגולן. פ"ה אין שמין הנבילה והשקרים לבעלים שיחזיר הגנב הפחת אלא ישלם בהמה שלימה וכלים מעולים והשקרים שלו ואע"ג דקיימא לן ישיב לרבות שוה כסף בקסו ואפי' סובין גנב וגולן שמי משום דכתיב אשר גול בעין שגול הלכך צריך להחזיר הגולן או דמיה ולא סובין וכן משמע בירושלמי מנין שאין שמין לא לגב ולא לגולן א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים עד ברוך גנבה גזילה מנין א"ר אבא בר ממל והשיב הגולן אשר גול כאשר גול והיינו טעמא דגנב וגולן קנו מיד כשחזרואו מרשות בעלים אכל מיד לא נתייבד אלא כמו שהזיק ודסי דמדי אף לשואל כיון דחייב באונסין נקמא שקנאו משעה שדאיציא מיד הבעלים והדמים הוא דנתייבד כמו גנב וגולן. **דקא** מטהרת לה מראשון. פירוש שסופרת יד של נקבה מראשון והדמים שתראה בטי' יהיו טהורין וא"ת אפואי לא יהיו טהורים דלקא ביום ראשון קצא ראשו או רובו ואפי' לא קצא דלקא הוא זכר וי"ל דלא מצי למישרי מספק ספקא דהוה תרי קולי דסותרי אהדרי שאם תראה יום מ"א שותרי נמי מספק ספקא דשקא לא קצא רובו ביום ראשון ואפי' קצא רובו דלקא נקבה היא והשתא בתחילה התרנו משום דשקא זכר השתא תתירו משום שקא נקבה תרי מזה נפיש נעשה איסור וכה"ג תנן בהמפלת (נדה טז.) תשב לזכר ולנקבה ולנדה אע"ג דכל איסור באפי' נפשיה הוי ספק ספקא. **יאיין** מקצת שליא בלא וקל. וא"ת לר"א דאמר חוששין משום דאין מקצת שליא בלא וקל אבל אם הוי מקצת שליא וקל וקל לא היתה חוששת הדי' א"ר בריה' אפי' בחד ספקא מטטרי' ואי בריה' אפי' בספק ספקא נמי טמא דהא תנן (טהרות פ"ז מ"ד) כל ספיקות שאתה יכול להרבות בריה' אפי' ספק ספקא טמא וי"ל דשמעתין איידי לענין לאוסרה לבעלה:

שליא שיעתה מקצתה אסורה באכילה. פ"י אסורה אפי' מה שבפנים דשקא באותו מקצת שיעתה קצא ראשו של וקל והוי כולו כילול ולא קרנין ביה כל בבקמה תאכלו דאם יש מקצת שליא בלא וקל הוי לנזק להחזיר משמע ס"ס תימה דסוגיא דהכא מוכח דשרי ר' אלעזר בשליא שיעתה מקצתה אי הוי ס"ס באכילה ובסוף בהמה המקשה (חולין עז) משמע דאפילו בס"ס אסר רבי אלעזר דעל דהך משנה דשליא שיעתה מקצתה קאמר ר' אלעזר לא שנו אלא בשאינו קשורה בגול אבל קשורה בגול אין חוששין לגול אחר ובשארין שקורה ע"כ לא הוי אלא ס"ס בדקתני בביריתא דקתני התם שקא נימוח שפיר של שליא בר ו"א כ"ש באין קשורה תשתרי דשקא אין שם וקל אחר ואפי' יש שם וקל אחר שקא לא קצא רובו וי"ל ברייתא דקתני התם שקא בר מיירי בשליא של אחר הולך ור' אלעזר איירי בשליא שקודם הולך דודאי יש שם וקל אחר בשליא קשורה בה דאמרין בהמפלת (נדה דף כו:) דלא אמרין תולין את השליא בגול אלא בשליא בהא אחר הולך ועוד י"ל דהתם אסרי

ופטור. דשומר שבר פטור באונסין בדכתיב ביה ומת או נשבר או נשבה אין רואה שבעות ה' תהיה בין שניהם (שמות כב:) **יביא** עדירה. נבילה: לבי". לשומה כמה היא שנה והכי משמע קרא יביאחו עד יביא העדירה בדכתיב (בראשית מט) בבקר יאכל עד דהיינו שלל כדמתרגמינן עקאה מפי מורי: **מאי לאו ביהא קמיפלג**. דבאונסין הא ודאי לא פליג אבא שאל למיור דאפי' נטרפה באונס והא חייב דאין שומר שבר חייב באונסין אלא ה"ק אם נטרפה בפשיעה שיהא בר תשלומין יביא עדירה ויוסיף מביתו על הדמים שהיא שנה בשעת מיתה דאי משום דמים דהשתא לא איצטרך דהשתא אי אית ליה נבילות אהרנגייתא יחייב ליה כל שכן הא אלא לפחת נבילה אתא ותיק דהא מפיק אף לקר שבר פחת נבילה דמזיק הוי הלכך לא מצי לאוקמי לקרא דלור דרשה דאי משום דמים דהשתא לא איצטרך דהא מתני' ישיב לרבות שנה כסת במוח' נבילה. להביאה ממקום שמתה שם למקום שהיתה שם אבא שאל סבר על המזיק הוא: והתניא. בירוחא: כסף ישיב לגוליו והמות משמע שאף המת ישיב לבעליו: ואנדרא. שפת הבור: **בדפשיה קא** טרה. וירוח דנפשיה קא עביד דשיים ליה לענין בדמי ימירי וקמה לי קרא דהמות: כשורא. קורה בדקרא. בשדה ואע"ג שחוסר הקאה לעיר נמכר בוה: אמר שמואל. מתנה דינין הוא שאין שמין לא לגב ולא לגולן שאם גנב וגול בהמה או כלים ונפחתו אצלן אין שמין הנבילה והשקרים לבעלים שיחזיר גנב הפחת אלא ישלם בהמה וכלים מעולים והשקרים שלו: **אלא לגולן**. שמין בדכתיב והמת יחיה לו: ואני אומר אף לשואל ואבא מודה לי. רב: **אף לשואל** שמין. ואנצין קאי: או דלקא אף לשואל אין שמין. והאי אף אנצין וגולן קאי: **מראשון** ליה רב כהנא ורב אסי. כבבא מיעט ב' השואל (נ"ד ע"ז) שליא שיעתה כו'. דקדיל המפלת שליא יושבת עליה ימי טומאה וימי טהרה שאין שליא בלא וקל אלא שנימוח בתוכה: מונין לה מן הראשון. דמיום ראשון טמאה ואפי' תנאי לידה ישייתה: לחופרא. דקטמאין טהרות שנגעה בראשונה משעת יציאת שליא דקא מטהרת לה מראשון. וטהא טופרת י"ד של נקבה עם יום הראשון ודמים שתראה ביום ט"ו טהורין דהיינו קולא דאי הויא מנא משני לא תיילא ימי טהרה עד למחר. חוששת. לטמא טהרות שנתעב בראשון: **מימנא לא** מסינא. שבעיים דנקבה אלא משני: **מאי קמ"ל**.

עולא דאמר חוששת דאין מקצת שליא בלא וקל. ומשה חוששת שקא רוב מיחיה הולך קצא באותו מקצת ומכי נפק רוב הוי ליה כילול כדאמרין במסכת נדה (דף כח.) קצא מחוחרך או מסוס עד שיעצא רובו ומימנא ודאי לא מניא מראשון דשקא לא נפק רובא עד שני דאי יש מקצת שליא בלא וקל לא הוי חיישין לטמא טהרות דכולי תאי לא חיישין ודימא תרי חומרי דלקמא נפקא ורוב נפקא: **שליא**. של בהמה: **שיעתה** מקצתה. קודם שדחתה בהמה: **אסורה**. כולה ואע"פ שאין וקל ה"ג סימן וקל באשה וסימן וקל בבקמה. כלומר מפני שהשליא סימן וקל בין באשה בין בבקמה שאין שליא בלא וקל אלא שנימוח ותיישבין שקא באותו מקצת שיעצא קודם שדחתה הוי רובו של עובר וקיימא לן קצא רובו ה"ו כילול ואינו נותר בשחיטת האם:

ד"ש

בס"ס גזירה מקצת אטו כולה כדאמרין בשמעתין: **בסימן** וקל באשה וכן סימן וקל בבקמה. וא"ת ואמאי תולה בהמה באשה ומתני' לא מיירי אלא בבקמה ויש לומר משום דבאשה פשוט לו יותר מבבקמה דתרי שפיר שהוא סימן וקל באשה ולא בבקמה דרתנן בהלוקא (בכורות דף יט) סימן וקל בבקמה שליא ובאשה שפיר ושליא:

רלח בבא קמא. ארבעה אבות נזיקין – פרק ראשון דף יא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות רש"י

מִזְרָה מִקְרָה אֲשֶׁר בִּלְבָבָהּ. לֹא דֹרָק דְּרָאִין וּבָל לְטֹעֹת לְהִתִּיר בִּרְלָה שְׁגֵם בִּיציֵאת מִקְרָה
הַיֵּזֶא אֲסֹר מִדְּאֻרִייתָא וְלֹא קְאָמְרִין מִזְרָה מִה שְׁכַפְּנִים אֲסֹר מִה שְׁחָזֵן וְעַד אִי
גִּרְיָן אֲסֹר בִּלְבָהּ בִּאשָׁה נְמִי לְגֹזֵר אֶלָּא יִלְדָּא וְרַבָּא קְאָמְרִין דְּרֵי שְׂרִית בִּיציֵאת מִקְרָה
מִה שְׁכַפְּנִים מִשּׁוּם כָּל אִשֶּׁר בְּבִדְהָא אֶע״פ שִׁישׁ לְחֹשׁ שְׁמוֹ יֵצֵא רִאשׁוֹ בְּאוֹתוֹ מִקְרָה יֵבֵא

ד'ש מקצת שלא בלא ולר וגזירה מקצתה אטו בוקה
 קמ"ל ואמר עולא אמר רבי אלעזר כבוד שגמור בתוך
 ל' יום אין פודין אותו וכן תני רמי בר חמא מתוך
 שגמור פדה תפדה יכול אפי' גמור בתוך ל' יום ת"ל
 אף חלק ואמר עולא א"ר אלעזר בהמה גסה נקנית
 במשיכה והא אגנ' תנן במסירה הוא דאמר כי האי
 תנא דתניא וחב"א זו וזו במשיכה ר"ש אומר זו וזו
 בהנפחה ואמר עולא אמר ר' אלעזר האחין שחלקו
 מה שעליהן שמיין ומה שעל גניהן ובנותיהן אין שמיין
 אמר רב פפא פעמים אף מה שעליהן אין שמיין
 משפחת לה בגדול אחי דניחא להו דלשתמעון מיליה
 ואמר עולא א"ר אלעזר שומר שפסר לשומר פטור
 ולא מיבעיא שומר חנם שפסר לשומר שכר דעלווי
 עלייה לשמירתו אלא אפילו שומר שכר שפסר
 לשומר חנם דהשתא גרועי גרעיה לשמירתו גמי פטור
 שהרי פסר לבן דעת רבא אמר שומר שפסר לשומר
 חייב ולא מיבעיא שומר שכר שפסר לשומר חנם
 דגרועי גרעיה לשמירתו אלא אפילו שומר חנם שפסר
 לשומר שכר חייב דאמר ליה את מחימת ל' בשבועה
 האי לא מחימן לי בשבועה ואמר עולא א"ר אלעזר
 הלכתא גובין מן העבדים אמר ליה ר"נ ליעולא אמר
 רבי אלעזר אפי' מחימי לא מיניה מיניה אפי' מגלימא
 דעל כתפיה הקא כמאי עסקינן שעשאו אפותיקי
 בדרבא דאמר רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל
 חוב גובה חימנו שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה
 חימנו מ"ט הא אית ליה קלא והא לית ליה קלא

לכתר

בגיהה דכללו לו חדרשיו ואפה לא חיד להרצאה עד ח' ועוד דבסוף הקומץ רבה (מנחות דף
 40
 41
 42
 43
 44

45 **בְּחֶמְהָ** מָה. אֵין עֵינֶךָ דְּדַבֵּר בְּאֵן וּבִפְסִיק קְדוּשִׁין (דף כה) הֶאֱרַכְתִּי: **מַה** שֶׁעַל בְּנִיחַן וּבִנּוּתוֹ

46 שְׁבֶת שְׁמִין תְּחִי אֵיתָא בִּירושְלָמִי: **בְּגִדוֹל** אַחֵי. אִם מוֹחִין הָרְשׁוֹת בְּזִידִם אָבֵל כָּל

47 עֶמְרָא

מִבְּקֵיָה שׁוֹמֵר חָנּוּם שְׁמֵרָם כִּי, פִּי דְפִסּוֹר אִם נִגְבְּהָ אוֹ נֶאֱבָדָה וּמִדּוֹ שׁוֹמֵר שְׂכָר כִּי מִשֵּׁי
בְּפִרְתּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ: **עֲלֵיָה** לְשִׁמְרֹתָהּ. אֵין לְפָרֶשׁ עֲלֵיָהּ שֶׁאִם נִגְבְּהָ תִּחְזוֹר לֵל
נִפְשׁוֹ טָפִי לְשׁוֹמְרוֹ מִשׁוּמֵּם חָנּוּם: **אֵת** מִדְּהִימָתּוֹ לִי בִּשְׁבוּעָה. לִפִּי טַעַם הוּא אִם חֲשִׁנִּי נֶאָמַן וְיִתֵּן
בִּיד אַחֵר וְאֵין שְׂנִי עֲמֻמִּים לְהִלּוֹל שְׁוִין דְּמִיבּוֹחַ חָנּוּם וְאֵין לְתַקְשׁוֹת לַעֲלֹל דְּהָאֵב הִיכִי לַפִּלִּי
שֶׁלְּחָנּוֹ בִּיד אַחֵר שֶׁאֵין רְצוֹנִי שִׁיְהִי פִקְדוֹנִי בִּיד אַחֵר וְיִלְ דְּהִזְהוּא לְכַתְּחִילָה אֶבֶל לֹא מִצִּי
אֶחָד אֲחֵר בִּפְּי הַמִּקְבָּל (כ"מ ד"ה) דְּמִסְדָּרִים לְב"ח א"צ בְּטִילִית שֶׁשְׂדֵה מֵאָה מִנָּה שְׁמֵלָב
אֵינְסְטֵלֵהוּ פִּוס

55 **בְּנוֹן** שֶׁשָּׂאֵל אֶפְוֹתִיקִי. וְהִשְׁתָּא גְבִי מִיתְמִי כְּמוֹ מְלוֹקָח וְאֵע"ג דְּמִיתְמִי לֹא שִׁיָּר טַעְמָא מִשּׁוּם
56 מִיתְמִי מִיָּדִי דְּהוּהָ אִמְלוּהָ בִּשְׁטֵר דְּגָבִי מִיתְמִי וּמְלוֹקָחוֹת אִפִּילוּ לִמְד' שִׁיעֲבוּדָא לְ

1 וְהָיָה מִקְצֵת שְׂלֵמָה בְּלֹא זָלָה. וְדִקְאָסְרִי לַהּ בִּאֲכִילָה גִזְרָה מִקְצָתָה אֲטוּ כּוֹלָה וְהָיָה דְּקָטָנִי
 2 סִימֹן וְלָד לֹא אִמְקָצָתָה קָא' אֵלָא ח'ק אֲסוּרָה בִּאֲכִילָה גִזְרָה אֲטוּ הִיאָךְ דְּנִפְקָא כּוֹלָה
 3 וְאִתּוּ לְמִימַר אִין כּוֹן וְלֹא וְאֵם קוֹרָה לְפָנִים שְׁתַּתִּיר בְּשִׁחִטָּה וְתָאֵם וְקִאֲבִילָה בְּנִילָה דְּהִיָּהָא
 4 וְדִאי סִימֹן וְלָד בִּאֲשֵׁה כֹר אֲבִי אִשָּׁה לֹא יִנְחֹשׁ לְמִקְצֵת לְטוּמָא טְהוֹרָתוֹ דְּרֵאשׁוֹן דְּהִתָּם
 5 לִבָּן לְמִיגוֹר אֲטוּ כּוֹלָה דְּרֵאָה קְחוּ' דְּמִכִּי בִּכּוֹר
 6 וְלָד בְּשֵׁי טַמְטִימִן אֵלֶּיָּהּ קִמְל': כְּבוֹר שְׁמִינִיר: כְּבוֹר
 7 אָדָם שְׁנֵהָרָה בְּתוּךְ ל' יוֹם: אִין פּוֹרִיר: אִתּוּ. אִין
 8 צְרִיר לְפִדּוּתוֹ וְאֵם מִתּ מַעֲצָמוֹ לֹא אִיצְטְרִיר לָן
 9 לְמִימַר דְּרֵאָה בְּתִיבָה (בְּמִדְבָּר יח) וְפִדּוּרִי מִכּוֹן חֲדָשׁ
 10 תְּפִידָה אֲבָל הִשְׁתָּא אִיצְטְרִיר לְאִשְׁמֻעִי' וְלֹא
 11 אִמְרִינָן אִי אֵל אִקְטִילִי הָהּ חֵי וְלֹא נִפְל הָהּ
 12 וְלִפְרָקֶיהָ: פִּידָה תְּפִידָה: אִין פִּידָה תְּפִידָה אֵת כְּבוֹר
 13 הָאָדָם: כְּסִפִּיָּהּ תִּבּוֹן. פִּי'ק דְּקוֹדֶשִׁין יִכְבוֹן דְּמִסֵּר
 14 לוֹ בְּאִפְסָר קֶצָאָה אַע"פ שְׁלֹא מִשְׁבַּח מִרְשׁוֹת
 15 מוֹכֵר: זוּ וְזוּ. נִסָּה וְדִקָּה בְּהִנְקָהָה וְנִסָּה מִמְרִיצִין
 16 בְּקוֹדֶשִׁין שְׁנוֹתֵן בְּחִילִי וְמוֹרֹת חֲתָת וְרִלְקָה וְהָיָה
 17 עוֹלָה עֲלֵיהֶן: מַה שֶּׁעָלָה בָּתוֹר וְבוֹנִיתֵיהֶן אִין שְׁמִין.
 18 דִּכּוֹן דְּבָנִים וְכוּתֵל אֵם לְבִי דִּיקָא לֹא מְכוּיֹן
 19 וְלֹא לְמִיתָה: בְּגוֹלָל אִתּוּ. גִּדּוֹל וְאִתְחַן וְהִטְסָךְ
 20 בְּנִכְסֵיךְ לְהַכְסִים וְלִזְלוּתָא דְּעַד הִשְׁתָּא יִנְחֹא לְדוֹ
 21 לְאִחֲזִין דְּלִיכִסִּי מוֹדִידוֹ בְּמַלְבוּשִׁים נָאִים בִּי הִיכִי
 22 דְּלִשְׁמַמְעוּת מִלִּילָה: שׁוֹמֵר שְׁמִסֵּר לְשׁוֹמֵר שְׁמִסֵּר.
 23 הִרְאִישׁוֹן בְּכָל אוֹתוֹן דִּינִים שְׁהִיָּה פִטוֹר אֵם הִתְּהָה
 24 אֲצִלּוֹ פִטוֹר מִלֵּי הִשְׁתָּא וְלֹא אִמְרִי' שְׁפִיעָה הִיא
 25 אֲצִלּוֹ שְׁפִסְרָה לְנִשִּׁי אֲתוּ: וְלֹא מְכַנְיָה שׁוֹמֵר חֲנָם
 26 שְׁמִסֵּר לְשׁוֹמֵר שְׁכָר. וְנִבְנָקָה אִין שְׁאֲבָדָה דְּפִטוֹר
 27 שׁוֹמֵר חֲנָם בִּי הִיכִי דְּפִמְסִרָה אִילוֹ הָיָה גְבִידָה
 28 וְלֹא פִשֵּׁי: דְּעִלְיָי עֲלִיתָ לְשִׁמְרִיתָה. דְּשׁוֹמֵר שְׁכָר
 29 מִסֵּר בְּנִשְׁבָּה לְנִטְוִיר טִיפ מִשְׁמוֹר חֲנָם שְׁתַּתִּיר
 30 שׁוֹמֵר שְׁכָר חֲתִיב בְּגִיבָה וְאִבְיָדָה: אֵלָּא אַפִּי'
 31 שׁוֹמֵר שְׁכָר שְׁפִסְרָה לְשׁוֹמֵר חֲנָם וְלִשְׁתָּא נִינְעָה
 32 לְשִׁמְרִיתָה פִטוֹר. שׁוֹמֵר שְׁכָר בְּאִוְסִין לֹא מִצִּי
 33 אִיל בַּעַל הַבַּיִת פִּשְׁעָתָה שְׁמוֹסֶרֶת לְאַחֵר שְׁתַּתִּיר
 34 מִסְרָה לְבֹן דַּעַת: חֲתִיב. אַפִּי' בְּאִוְסִין: בְּשִׁבְכוּתָה.
 35 דְּשׁוֹמֵר חֲנָם נִשְׁבַּע שְׁלֹא פִשֵּׁי: גִזְרִין. חוֹב מִן
 36 הָעֵבְרִים: אַפִּי' מִיחֲסִי. אֵם מִתּ לִזְח וְנִפְלוֹ קָמִי
 37 יִתְּמִי מִי אִיד' אֲלִיָּקוֹר דְּבַעַל חוֹב גִּבָּה מִן הָעֵבְרִים
 38 דְּמִקְרָבֵיהֶן דְּמַת: מִצִּי. מִן תִּלְזֵּה עֲצָמוֹ אִיד'
 39 אֲלִיָּקוֹר דְּבַח גִּבָּה מִן הָעֵבְרִים: וְקִשְׁרִי' מִצִּי.

40 אָפִי מִן גְּלִימָא דְעַל כְּתִפֶּיהָ: אִפּוֹתִיכִי. אָפָה תִּהְיֶה קָאִי. כְּלוּמַר מִזֶּה יֵהי לָךְ פְּרִעוֹן
41 וְאִשְׁמַעֲיָן רַבִּי אֶלְעָזָר דָּאס מְכַר גּוֹבָה בְּעַל חוּב מִמּוֹנָה:

לבתר
 ת שגטרף היינו שגעשע טרפה והשקא מדמי ליה שפיר בהקומץ לכבור שיש לו ב' ראשים
 טרפה:

אין שמין. שמתביישין להביאם לב' ומחלי אהרדי ופסק רב אלפס דוקא גגדי חול אָבֶל בגדי
 עוֹן שְׁלֵא מִיָּדוֹ מִסְתַּמֵּא נִתְּאָ לְהוּ כִּי הִיכִי דְלִשְׁתַּמְעִי מִלִּילָה כְּדָאמְרִינָן בְּהַנְקִינָן (גיטין נב:) וְגַבִּי
 דְּבַעֲא:

משלים לבעלים כדאמר' בהמפקיד (ב"מ לו) דהקבר בר' יוסי דאמר אין הלה עושה סחורה
ים דהא רגועי גרועה לא אפשר לפרש בענין זה אלא העליו והגרעון הוי דשומר שכר מסר
הראשון נראה דפסור אבל בהמפקיד (שם) איכא טעמא אחריתא דאין רצוני שיהא פקדוני
הזהוא טעמא דא מתניתין דא בפ' כל הניג (גיטין כט) אם אמר טול ממנה חציך פלוני לא
ישתחייב בדיעבר על כך: **אמר** לו מן גלמא דעל כפהיה. אם יש לו שנים דאם אין לו אלא
ין אותו בשלית הראוי לו ולא בר' דאמר בפ' המקביל (שם קיג) כל ישראל ראויין לאותו
למכה אותו מסדרין;

א כמו בלוקח דלגבי דידהו אפותיקי ולא אפותיקי שוה מקל מקום דיקא דגבי מלקחות גבי נמי דאורייתא ומלוה על פה לא גבי ממשעבדי ולא מיתמי ובשלמא בלקחות איבא לפלוני

בבא קמא דף יא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)רלט

פטור לו היה נשאר אצלו, מפני שאין מסירת החפץ לשני נחשבת
לפשיעה. ולא מיבעיא – ואין צריך לומר בשומר חנם שמסר לשומר
שקר, והחפץ נגנב או נאבד שפטור, משום דעלוי עליה לשמירתו –
שעשה לחפץ שמירה מעולה יותר, ולכן מסתבר לפטור. אלא אפילו
שומר שקר שמסר לשומר חנם, שיש מקום להחשיבו כפושע, משום
דהשתא גרועי גרועיה לשמירתו – שמגרע בשמירת החפץ, ולכן
נחייבו אף באונסין, מכל מקום נמי פטור באונסין, ואינו נחשב פושע,
שהרי מסר את החפץ לשמירה לכן דעת.
אך רבא אמר, שומר שמסר לשומר חייב באונס. ולא מיבעיא
ואין צריך לומר בשומר שקר שמסר לשומר חנם שחייב, כיון דגרועי
גרועיה לשמירתו – שגרע בשמירת החפץ, אלא אפילו שומר חנם
שמסר לשומר שקר, והעלה בזה את שמירת החפץ, מכל מקום חייב
אף באונסים, כיון דאמר ליה המפקיד לשומר, אתה מהימנת לי
בשבועה – לך אני מאמין בשבועה שלא פשעת ולא השתמשת בו,
אבל הלא – השני, לא מהימן לי בשבועה, ועליך לשלם.
הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: ואמר עולא
אמר רבי אלעזר, הלכתא – ההלכה היא, שגובין מן העדדים,
שרשאי המלוה לגבות חובו מעבדים כנענים של הלוה. אמר ליה רב
נחמן לעולא בשאלה, האם אמר רבי אלעזר שגובים מהם אפילו אם
מת הלוה וגובה את חובו מיתומי – משום שסובר שעבר
כנעני נחשב כקרע. השיב לו עולא, לא מיתומים, אלא רק מינייה –
מהלוה עצמו, משום שנחשב למטלטלין שלא נגבים מיתומים.
הקשה רב נחמן, וכי מיניה – מהלוה עצמו, צריך רבי אלעזר לומר
שגובים מהעבדים, הרי גובים אפילו מגלוימא דעל בתפיה – ממעיל
שהוא לבוש, ופשוט שגובים מעבדיו. השיב עולא, הקא במאי עסקינן
– במה מדובר כאן, כשעשאו אפותיקי למלוה, שאמר הלוה למלוה
שפירעון החוב יהיה מהעבד ומכרו, רשאי המלוה לגבותו מהלוה, ולא
ומחדש שאפשר לעשות עבד אפותיקי ולגבותו מלקוחות, על אף
שידינו כמטלטלין, כדרכא – וכמו שאמר רבא, דאמר רבא, עשה
הלוה את עבדו אפותיקי ומכרו לאחר, בעל חוב גובה את חובו
הימנו – מהעבד שנמצא אצל הלוה, אבל אם עשה את שורו
אפותיקי ומכרו לאחר, אין בעל חוב גובה הימנו – מהשור שנמצא
אצל הלוה. ומבאר רבא, במאי טעמא – מה הטעם לחלק בין עבד לבין
שור, הלא – עבד שנעשה אפותיקי, אית ליה קלא – יש קול לדבר,
והלוה נזהר שלא לקנותו שמא יגבוהו ממנו, והלא – שור אפותיקי,
לית ליה קלא – אין לו קול, והלוה אינו נזהר שלא לקנותו, ולכן אין
להפסיד את הלקוחות.

דנש מקצת שליא בלא ולר, ומעיקר הדין רק המקצת שיצא אסור
באכילה, אבל החלק שלא יצא נותר בשחיתת האם, ומה שאסרו את
כולה, נזירה יצאה מקצתה, אטו יצאה כולה שאסורה, כיון שודאי
שיש שם ולד, ואף אם חזרה ונכנסה אינה נותרת. אך ביציאת מקצת
שליא באשה לא נטמא, שאין לגזור משום יציאת כולה, שהרי ביציאת
כולה אנו מטמאים אותה. קא משמע לן עולא, שטעם האיסור הוא
משום אין מקצת שליא בלא ולד, ולכן גם אשה שיצא מקצת שליא
טמאה מספק.
הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: ואמר עולא
אמר רבי אלעזר, בבור אדם שנמרף ו – שנדרגו בתוך שלשים יום
ללידתו, אין פורין אותו פדיון הבן. וכן תני – שנה רמי בר חמא
ברייא, מתוך שנאמר (במדבר יח טו) 'אך פדה תפדה את בבור
האדם', כפילות הלשון מרבה פדיון נוסף, וכול – שמא נרבה אפילו אם
נמרף בתוך שלשים יום, תלמוד לומר 'אך' לשון מיעוט, והלך שלא
כולם חייבים, שאם נהרג בתוך שלשים יום פטור מפדיון.
הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: ואמר עולא
אמר רבי אלעזר, בהמה נסה כגון שור וחמור, נקנית במשיכה,
שמשוך את הבמה מרשות המוכר. מקשה הגמרא, והא אן תנן –
והלא שינוי משנה (קידושין כה), שבהמה גסה נקנית במסיכה –
שהבעלים מוסרה ללוה, ולא רק במשיכה מרשות המוכר.
מתרצת הגמרא, הוא – רבי אלעזר דאמר כי הלא תנא – כתנא הזה,
דתניא, ונקמים אוזרים, זו זו – גם בהמה דקה וגם בהמה גסה,
נקנות במשיכה, ורבי שמעון אומר, זו זו נקנות בהנבחה, ולא
במשיכה ולא במסירה. ורבי אלעזר אמר כחכמים.
הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: ואמר עולא
אמר רבי אלעזר, האחין שחלקו את ירושת אביהם, מה שעליהן –
הבגדים שהם לובשים שקנו מירושת אביהם, שמין את שוים, שגם הם
בכלל החלוקה, ומה שעל בניהן ובנותיהן, אבל הבגדים שבניהם
ובנותיהם לובשים, אין שמין, כיון שאינם רגילים לבא לבית דין, אין
מבזים אותם להביאם.
אמר רב פפא, פגמים אף מה שעליהן – אף את הבגדים שלובשים
בעצמם אין שמין, כיון שכולם מסכימים לכך, משפחת לה – דבר זה
מצוי בגדול אחי – בגדול האחים, שמתעסק בנכסים בקניה ומכירה,
דניחא להו – שזה טוב להם שיופיע במלבושים נאים, דלשתמעון
מיליה – כדי שיתקבלו דבריו כאדם חשוב.
הגמרא מביאה דין נוסף שאמר עולא בשם רבי אלעזר: ואמר עולא
אמר רבי אלעזר, שומר שמסר את החפץ שקיבל לשמור לשומר
אחר, ללא רשות המפקיד, והחפץ איננו, פטור הראשון בכל מה שהיה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד ב

הגמרא, רבי יהודה מיוחדין שבזקנין, גמר בגזרה שוה זקני' זקני'
מ'זקני העדה' האמור בסמיכה על פר העלם דבר של צבור, מה
זקני' האמור להלן בפר העלם דבר, הם מיוחדין שבעדה, כפי
שנאמר זקני העדה, אף כאן במדידת עגלה ערופה צריך שיהיו
מיוחדין שבעדה שהם מסנהדרין גדולה, ומשופטי' למד שצריך
עוד שנים. מקשה הגמרא, אי גמר רבי יהודה גזרה שוה מפר העלם
דבר, לנמרה לכולה מילתא מהתם – נלמד בגזרה שוה זו את כל
דין הדיינים, וגם שצריך חמישה, ואם כן, זקני' ושופטי' שכתבה
תורה בעגלה ערופה למה לי לכתבם כלל.
חזרת בה הגמרא, אלא לעולם לא נאמרה גזרה שוה זו של זקני'
זקני', ולדברי הכל יש צורך בשתי דרשות, ללמדנו שצריך שיהיו
מסנהדרין, ושצריך שיהיו מסנהדרין גדולה, וטעמו של רבי יהודה
שמרבה עוד שני דיינים אינו משופטי' כפי שסברנו, שהרי הוא
נצרך לסנהדרין גדולה, אלא וי"ו של 'ושופטי' באה למנינא
להביא עוד שנים, ורבי שמעון שאינו מרבה עוד דיינים, הוא כי

דיינים, מנין ילמד שצריכים הדיינים להיות מבית הגדול, משיבה
הגמרא, מ'זקני' זקני' נפקא – ממה שהיתה יכולה התורה לכתוב
זקני', וכתבה זקני', הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש ממנה למיוחדין
שבזקנין.
אומרת הגמרא, ורבי שמעון שדרש דין מיוחדין מ'ושופטי', ולא מן
הכ"ף של זקני', ולכך אינו דורש מ'ושופטי' להצריך עוד שני
דיינים, סבר שמן הכ"ף של זקני' לבדה עדיין אין ללמוד דין
מיוחדין, כי אי כתב דחמנא זקני' ללא הכ"ף, הוה אמנינא
שלמדידת העיר כשרים אפילו זקני' השוק שאינם סנהדרין, כתב
דחמנא זקני' עם כ"ף ללמדנו שצריך שיהיו מן הסנהדרין, ואי כתב
דחמנא זקני' ולא היה נכתב גם 'ושופטי', הוה אמנינא שלמדידת
העיר כשרים אפילו סנהדרין קטנה שיש בכל עיר ועיר, כתב
דחמנא גם 'ושופטי' למיוחדין שבעדה – שצריך לכך דיינים
מסנהדרין גדולה היושבת בירושלם בלשכת הגזית.
שואלת הגמרא, ורבי יהודה, הרי דאי מקני זקני' צריך ללמוד
מזה למעט זקני' השוק, ואם כן מנין ילמד למיוחדין שבזקנין, משיבה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמוד א

- 1 מִרְכָּה אֵף הַבּוֹנָה בֵּית שַׁעַר אֲכַסְדָּרָה וּמִרְפַּסֶּת שַׁעֲשׂוּיִם לְדַרְיֹסֶת
2 רָגַל וְלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, תִּלְמִיד לִזְמֶר 'בֵּית', מִה בֵּית הָרָאִי
3 לְיִדְרָה אֵף כָּל הָרָאִי לְיִדְרָה, לְמַעַט אֶת אֵלּוּ שְׁאִינִם עוֹמְדִים
4 לְהַשְׁמִישׁ יִדְרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, שֶׁהַבֵּית שֶׁנֶּאֱמָר
5 בַּתּוֹרָה הוּא 'בֵּית' כְּמִשְׁמָעוֹ, וְחֹדֶר מִמֶּמְלַחְמָה רַק עַל בֵּית רִגִּיל,
6 וְלֹא עַל אֵלּוּ שֶׁהוֹכְרִי בַּמִּשְׁנָה וּבַבְּרִייתָא.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד א

- 48 הָתָם בֵּינוֹן דְּאַחֲוִיק בֵּיהּ בַּעַל הַבֵּית לִפְנֵי שֶׁהֵנִיחוּ עַל עוֹמֵר אַחֵר,
49 שֶׁהָיָה בְּכָר עוֹסֶקֶת הַבְּרִייתָא, וְכָה בֵּיהּ וְאִינוּ נַעֲשֶׂה שׁוֹב הַפֶּקֶר מִדִּין
50 שְׂכָחָה.
51 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, אִי הָכִי שְׁטַעַם הַפֶּטוּר בַּעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן הוּא מִשּׁוּם
52 שׁוֹכֵה בּו, מֵאִי אֲרִיָּא שְׁנַקְטָה הַבְּרִייתָא שֶׁהֵנִיחוּ עַל גְּבִי חֲבִירוֹ,
53 אֲפִילּוּ אִם יִנְחִנוּ כְּשֶׁלָּה נָמִי פֶטוּר מִטַּעַם זֶה, וּמִדּוּעַ נִקְטָה הַבְּרִייתָא
54 אֶת הַפֶּטוּר דּוּוֹק בְּאוֹפֵן זֶה. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא, אִין הָכִי נָמִי – אֲבָן
55 הִיא לַבְּרִייתָא לְנָקוּט אֶת פֶּטוּרָהּ גַּם כְּשֶׁהֵנִיחוּ עַל גְּבִי קֶרֶקֶשׁ, שְׁפִטוּר
56 מִשּׁוּם שֶׁכָּבֵר זָכָה בּו, וְהָאִי דְקָתְגִי בַּבְּרִייתָא שֶׁהֵנִיחוּ עַל גְּבִי חֲבִירוֹ,
57 מִשּׁוּם שֶׁרַצְתָּה לְפָרֶשׁ גַּם אֶת דִּינוֹ שֶׁל עוֹמֵר תִּתְחַלְּטוֹן שֶׁנִּחְלָקוּ בּו תֵּנָא
58 קָמָא וּרְבִי יְהוּדָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, כִּיצַד תֵּאֱמָר שְׁטַעַם הַפֶּטוּר שֶׁל
59 הָעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן הוּא מִשּׁוּם שׁוֹכֵה בּו, וְהָאִי מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָהָּ קָאָמֵר
60 בַּבְּרִייתָא, הִרִי מְפֹרֶשׁ שֶׁהִטַּעַם הוּא מִשּׁוּם שֶׁצָּהָ בְּאוֹרִי. מִתְרַצֵּת
61 הַגְּמָרָא, אִימָא – אָמֵר בַּבְּרִייתָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא 'כְּצָהָ' בַּתּוֹסֶפֶת כ"ף
62 הַדְּמִיּוֹן, וּפִירוּשׁוֹ, שְׂכִיּוֹן שׁוֹכֵה בּו, אֵף שֶׁהֵנִיחוּ מִידּוֹ, הִרִי הוּא כְּאִילוֹ
63 הוּא צָה עֵדִיּוֹן מִן הַשְּׂדֵה וּמוֹנֵחַ בִּידּוֹ, וְלֹא חָל עֲלָיו דִּין שְׂכָחָה.
64 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לַעֲנִין עֲגֵלָה עֲרוּפָה. אִמָּר אֲפִי, הֲרִינִי כָּאֵן
65 בְּפּוֹמְבִּדִיתָא מִכּוֹן לְהַשְׁיֵב לְכָל שׁוֹאֵל בַּעוֹמֵק וּבַחֲרִיפוֹת כְּכֵן עֲזָא
66 שֶׁהָיָה חֲרִיף וְהָיָה יִשֵּׁב וְדוֹרֵשׁ בְּשִׁשְׁוִי מְכָרָא. כִּיּוֹן שֶׁכָּה, אִמָּר לִיה
67 הֵהוּא מְכָרְכֵּן לְאֲפִי, שְׁנֵי חֲלָלִים – שְׁנֵי הַרְגִים מוּטְלִים זֶה עַל גְּבִי
68 זֶה וְאֶחָד מִשּׁוּךְ מִמֶּטַע מִחֲבֵרָה, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם עֵיד
69 קְרוּבָה אַחֶרֶת, מִהִיבֵן הוּא מוֹדֵד אֶת הָעֵיד הַמְּבִיאָה עֲגֵלָה עֲרוּפָה.
70 וְיֵשׁ בְּשֵׁאלָה זֹו כְּמָה צָרִידִים, שֶׁהָיָה יִתְכֵן שֶׁהִרְגוּ הַתַּחְתּוֹן קְרוֹי 'טְמוֹן',
71 שֶׁהָעֵלְיוֹן מִסְתִּירוֹ, וְאִין מְבִיאִים עֲלָיו עֲגֵלָה עֲרוּפָה. וְיִתְכֵן שֶׁהִרְגוּ
72 הָעֵלְיוֹן קְרוֹי 'צָה' מֵאַחֵר שֶׁאִינוּ נִגּוּעַ בְּאָרֶץ, וְהָיָה אִין מְבִיאִים עֲלָיו
73 עֲגֵלָה עֲרוּפָה, כִּפִּי שֶׁלְּמִדְּנָה בַּמִּשְׁנָה שֶׁאִין מְבִיאִין עֲגֵלָה עֲרוּפָה
74 בְּנִמְצָא חָלָל צָה. וּמֵאִידִךְ יִתְכֵן שְׂכִיּוֹן שֶׁהִטַּעַמָּה אוֹ הַהִגְבָּהּ הִיא
75 דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ, שֶׁהוּא אֲדָם כְּמוֹתוֹ, אִינוּ נִחֲשֵׁב הַפֶּסֶק, וְאִין זֶה 'טְמוֹן'
76 אוֹ 'צָה'. וְיִתְכֵן גַּם שֶׁסְּבֵרַת 'מִין בְּמִינוֹ' נִכּוֹנָה רַק לְגַבִּי שֶׁלָּה יִקְרָא
77 'טְמוֹן' וְלֹא לְגַבִּי שֶׁלָּה יִקְרָא 'צָה'. אוֹ הַהִיפֵךְ, רַק לְגַבִּי 'צָה' וְלֹא לְגַבִּי
78 'טְמוֹן'. וְבִיָּאֵר הַשּׁוֹאֵל אֶת הַסֶּפֶק, הָאֵם נֶאֱמַר שֶׁגַּם כְּשֶׁהִטַּעַמָּה הִיא
79 דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ שֶׁהָיָה אֲדָם כְּמוֹתוֹ, גַּם בְּכָגוֹן זֶה הָיָה הַתַּחְתּוֹן
80 מְבִינֵהוּ, שֶׁאִין סְבֵרַת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה לַעֲנִין שֶׁלָּה יִקְרָא 'טְמוֹן', אֲבָל
81 לַעֲנִין שֶׁלָּה יִקְרָא 'צָה' סְבֵרַת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה הִיא, וּמִין בְּמִינוֹ –
82 וּכְשֶׁהִגְבָּהּ הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ לֹא הָיָה בְּכָר צָה, וּמִעֲלִיּוֹן מוֹדֵד –
83 וְהָעֵיד הַקְּרוּבָה לַעֲלִיּוֹן מְבִיאָה עֲגֵלָה עֲרוּפָה וְלֹא הַקְּרוּבָה לַתַּחְתּוֹן.
84 אוֹ דְלָמָּא, גַּם כְּשֶׁהִגְבָּהּ הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ, הָיָה הַהֲרוּג הָעֵלְיוֹן
85 צָה, שֶׁאִין סְבֵרַת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה לַעֲנִין שֶׁלָּה יִקְרָא 'צָה', אֲבָל לַעֲנִין
86 שֶׁלָּה יִקְרָא 'טְמוֹן' סְבֵרַת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה הִיא, וּמִין בְּמִינוֹ –
87 וּכְשֶׁהִטַּעַמָּה הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ לֹא הָיָה בְּכָר מְבִינֵהוּ, וּמִתְחַלְּטוֹן מוֹדֵד
88 – וְהָעֵיד הַקְּרוּבָה לַתַּחְתּוֹן מְבִיאָה עֲגֵלָה עֲרוּפָה וְלֹא הַקְּרוּבָה לַעֲלִיּוֹן.
89 אוֹ דְלָמָּא, גַּם כְּשֶׁהִגְבָּהּ הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ הָיָה בְּכָר מְבִינֵהוּ, וּמִין
90 בְּמִינוֹ הָיָה כְּמוֹ כֵן צָה שֶׁאִין סְבֵרַת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה לֹא לַעֲנִין שֶׁלָּה
91 יִקְרָא טְמוֹן וְלֹא לַעֲנִין שֶׁלָּה יִקְרָא צָה, וְלֹא מִתְחַלְּטוֹן מוֹדֵד וְלֹא
92 מִעֲלִיּוֹן מוֹדֵד – וְהָיָה הָעֵיד הַקְּרוּבָה לַעֲלִיּוֹן, הֵן הַקְּרוּבָה לַתַּחְתּוֹן,
93 שֶׁתִּיּוֹן אִינוּ מְבִיאָתוֹ עֲגֵלָה עֲרוּפָה.
94 אִמָּר לִיה אֲבִי,

- 1 מַעֲיָקָה הַמִּלָּה 'בִּשְׂדֵה' לְמִדּוֹ לְרִבּוֹת שְׂכָחַת קָמָה. וְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁלֹּא
2 לָמַד מִכָּאֵן שְׂכָחַת קָמָה, מִשּׁוּם נִצָּרֵךְ לוֹ אֶת יַעֲקֹב הַפֶּסֶק לְמַעַט צָפו
3 עוֹמְרִים לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרָה, לֹא רָצָה לְלַמּוֹד זֹאת מִן הִיתוּרָה שֶׁל ה"ה,
4 כִּי 'בִּשְׂדֵה' 'בִּשְׂדֵה' לֹא מִשְׁמָע לִיה שֶׁזֶהוּ יִתּוּר שְׁנִיתָן לְדוֹרֵשׁוֹ, שֶׁגַּם
5 לֹא דִרְשָׁה נִיתָן לְכַתּוֹב 'בִּשְׂדֵה' עִם כ"ף, אִם כֵּן מִבְּשֵׂדֵה' הוּא צָרִיךְ
6 לְלַמּוֹד שְׂכָחַת קָמָה, וְאִין לוֹ דִּרְשָׁה לְמַעַט טְמוֹן.
7 בַּהֲקֶשֶׁר לְדִין זֶה שֶׁהוֹכְרֵ בַּעֲנִין שְׂכָחָה, צָפו עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרָה,
8 מְבִיאָה הַגְּמָרָא אֶת סִפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמְיָה. כְּעִי רַבִּי יִרְמְיָה, צָפו
9 עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ – הִיוּ הָעוֹמְרִים בְּאוֹרִי שְׂדֵהוּ, וְלֹא עַל שְׂדֵהוּ
10 מִמֶּשׁ, כְּגוֹן עַל גְּבִי אֲבָן אוֹ עֲמוּד, אוֹ עַל עוֹמְרִים אַחֲרִים, וְשִׁכְחָם,
11 מֵהוּ, הָאֵם חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכָחָה אוֹ לֹא, וְהַסֶּפֶק הוּא, הָאֵם אֲמִיד
12 שְׂדֵה בִּשְׂדֵה דְמִי אוֹ לֹא בִּשְׂדֵה דְמִי.
13 אִמָּר לִיה רַב כְּהֵנָּה לְרַב פִּפִּי, וְאִמָּרִי לֵה, רַב כְּהֵנָּה לְרַב וְכִידֵה,
14 תִּפְשׁוּט לִיה אֶת סִפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמְיָה, מְכָרְכִי אֲבָהוּ אִמָּר רַבִּי
15 אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר, פֶּרֶט לְשִׁצְפוֹ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ שֶׁאֵל
16 חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכָחָה, וְהִבֵּין רַב כְּהֵנָה, שִׁצְפוֹ פִּירוּשׁוֹ שֶׁהָעוֹמְרִים
17 עוֹמְדִים בְּאוֹרִי שְׂדֵה חֲבֵרָה עַל גְּבִי מִשְׁהָה, וְאִינוּ עַל שְׂדֵהוּ מִמֶּשׁ,
18 וּמוֹנָח בְּכָר, שֶׁגַּם אִם מֵיַעֲטוֹת עוֹמְרִים צָפִים וְאִינוּ עַל גְּבִי הַשְּׂדֵה מִמֶּשׁ,
19 דְּחִבְרִי אִין – אוֹ מֵיַעֲטוֹת תּוֹרָה מִדִּין שְׂכָחָה, אֲבָל לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, גַּם
20 אִם אִינוּ עַל הַשְּׂדֵה מִמֶּשׁ לֹא מֵיַעֲטוֹת תּוֹרָה, וְחָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכָחָה.
21 דְּחָה רַב פִּפִּי אוֹ רַב וְכִידֵה אֶת הָרָאִי, וְאָמַר לְרַב כְּהֵנָה, וְלִימְעָמִיד
22 שֶׁהִבְנֵת שִׁצְפוֹ שֶׁהוֹכִיר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, פִּירוּשׁוֹ שֶׁעֲמִדוֹ בְּאוֹרִי שְׂדֵה
23 חֲבֵרָה, אִם כֵּךְ מִשְׁמָע, שֶׁגַּם לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ, צָפו אִין – אוֹ מֵיַעֲטוֹת
24 תּוֹרָה מִדִּין שְׂכָחָה, אֲבָל אִם הֵם מוֹנְחִין בִּשְׂדֵה חֲבֵרָה מִמֶּשׁ לֹא מֵיַעֲטוֹת
25 תּוֹרָה, וְחָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכָחָה, וְכִיצַד אֲפֹשֶׁר לִזְמֶר כֵּךְ, וְהָאִי סוֹף סוֹף,
26 הִרִי כְּעִינִן שֶׁהָעוֹמֵר יִשְׁכַּח 'בִּשְׂדֵה' כִּדִּי שִׁיחוֹל עֲלָיו דִּין שְׂכָחָה, שֶׁהָיָה
27 זֶהוּ לִימּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְלִיבָא – וְגַם כְּשֶׁהָעוֹמְרִים עַל הָאָרֶץ,
28 עֵדִיּוֹן אִינוּ מִתְקִיִּים תֵּנָא זֶה. אִלָּא וְדֹא, לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבִירוֹ שֶׁאִמָּר
29 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאִין נִוְהָג בְּהֵם שְׂכָחָה, כּוֹנֵנָה וְאִפִּילּוּ הֵם מוֹנְחִין עַל
30 שְׂדֵה חֲבֵרָה מִמֶּשׁ, וְהָאִי דְכָאָמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר צָפו אִין פִּירוּשׁוֹ שֶׁגַּם
31 צָפִים בְּאוֹרִי שְׂדֵה חֲבֵרָה עַל גְּבִי מִשְׁהָה, וְאִינוּ מוֹנְחִים, אֲלֹא פִירוּשׁוֹ
32 שֶׁהִתְרוֹמְמוּ בְּרוּחַ וּנְפִלוּ לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרָה מִמֶּשׁ, וְנִקְטַ כֵּךְ מִשּׁוּם דְלָא
33 מִשְׂבַּחַת לֵה שִׁישְׁכּוֹ עוֹמְרִים שְׁלֹו בִּשְׂדֵה חֲבֵרָה, אִלָּא צָפו בְּרוּחַ
34 בְּאוֹרִי שְׂדֵהוּ, וְכֵךְ נִפְלוּ לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרָה, אֲבָל כְּשֶׁמוֹנְחִים בְּאוֹרִי
35 יִתְכֵן שֶׁאֵף בִּשְׂדֵהוּ לֹא חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכָחָה.
36 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה לְפִשְׁטוֹת אֶת סִפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמְיָה, בְּצָפו עוֹמְרִים
37 בַּתּוֹךְ שְׂדֵהוּ. תָּא שְׁמַע רֵאִיָּה מְבִרִיתָא, עוֹמְרִי שְׂהֲחִיךְ בּוּ בַּעֲלִי
38 לְהוֹלִיכּוֹ מִן הַשְּׂדֵה לְעִיר, וְהֵנִיחוּ עַל גְּבִי עוֹמֵר חֲבִירוֹ, וְשִׁכְחָהוּ,
39 הָעוֹמֵר הַתַּחְתּוֹן הִרִי הוּא שְׂכָחָה, וְהָעֵלְיוֹן אִינוֹ שְׂכָחָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן
40 בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁנִינָה אִין שְׂכָחָה, הָעוֹמֵר
41 הַתַּחְתּוֹן אִינוֹ שְׂכָחָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבִינֵהוּ תַּחַת הָעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן,
42 וְהָעֵלְיוֹן אִינוֹ שְׂכָחָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָה בְּאוֹרִי שְׂדֵהוּ, וְאִינוֹ עַל שְׂדֵהוּ
43 מִמֶּשׁ. וּמִדְּקִדְקַת הַגְּמָרָא מִכָּאֵן, עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגִי הַתְּנָאִים בַּבְּרִייתָא
44 אִלָּא מִתְחַלְּטוֹן אִם הוּא שְׂכָחָה אוֹ לֹא, אֲבָל מִעֲלִיּוֹן דְּכָרִי חָל לֹא
45 הָיָה שְׂכָחָה, הִרִי מְפֹרֶשׁ שְׁכַל שֶׁהָעוֹמֵר בְּאוֹרִי שְׂדֵהוּ וְלֹא בִּשְׂדֵהוּ
46 מִמֶּשׁ, אִינוֹ שְׂכָחָה. דְּרוּחָה הַגְּמָרָא, לְעוֹלָם נִוְהָג דִּין שְׂכָחָה גַּם בַּעוֹמֵר
47 הָעוֹמֵר בְּאוֹרִי שְׂדֵהוּ, וְמָה שֶׁהָעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן כָּאֵן אִינוֹ שְׂכָחָה, שְׁאִנִּי

נקודות משיחות קודש מזמור קטו תהילות מנחם

המשך מעמוד ה

ענין הבטחון הוא לא רק אמונה ביכולת ה' להיטיב לו ולחלצו מצרה, אלא שבוטח בה' שיעשה כן בפועל, והדבר וודאי אצלו כ"כ, עד שהוא במנוחה גמורה ואינו דואג כלל. כמבואר בחובת הלבבות² ש"מהות הבטחון הוא מנוחת נפש הבוטח, ושיהי' לבו סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו".

ולכאורה צריך להבין, מהו היסוד לוודאות זו, הרי אפילו כאשר יש הבטחה מפורשת מאת ה', יתכן שלא תתקיים ההבטחה "שמא גרם החטא"³, כ"ש וק"ו כשאין הבטחה מפורשת. עוד זאת, הרי יש חשש אצל כאו"א "שמא גרם החטא", וכמ"ש⁴ "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", ומנין הוודאות הזו שיהי' רק טוב?

אלא שזה גופא ענין הבטחון, שהאדם סמוך ונשען על הקב"ה, עד שמשליך את כל גורלו ביד ה', כמ"ש⁵ "השלך על ה' יהבך", כי אין לו שום משען בעולם מבלעדו ית'. וזה גופא הוא היסוד לבטחונו של האדם שהקב"ה ייטיב לו בטוב הנראה והנגלה, גם אם אינו ראוי לחסד זה. ועפ"ז אין הפירוש בבטחון, שהוא מאמין שחסדי ה' הם בלי מדידה והגבלה, בין לראוי ובין למי שאינו ראוי, לכן גם הוא יקבל את חסדי ה' בלי שום עבודה מצדו (כי לפי זה בטל כל הענין של שכר ועונש), אלא שהבטחון גופא הוא עבודה ויגיעה בנפשו, והיא המביאה את חסדי ה', הבאים כתוצאה מעבודת ויגיעת האדם לבטוח בה', שהאדם סומך באמת ובעומק נשמתו רק על הקב"ה לבד, עד שאינו דואג כלל, וע"י התעוררות זו גופא, פועל שגם הקב"ה יתנהג עמו באותו אופן ויטיב עמו (גם אם לולא זאת אינו ראוי לזה).

וזהו תוכן הציווי "בטח בה'" (וכיו"ב), שהאדם צריך להשליך את יהבו על הקב"ה, שייטיב לו בטוב הנראה והנגלה, וכאשר הוא סומך אך ורק על הקב"ה לבד (מבלי לעשות חשבונות, אם הוא יכול להינצל וכו'), אזי ההנהגה עמו מלמעלה היא ג"כ "מדה כנגד מדה"⁷, שהקב"ה ישמור וירחם עליו⁸, שיהי' טוב לו בטוב הנראה והנגלה⁹.

וזהו מה שהביא כמ"פ¹⁰ כ"ק מו"ח אדמו"ר את דברי אדמו"ר הצמח צדק שענה לאחד שהתחנן אצלו לעורר רחמים על חולה מסוכן ח"ו¹¹, "טראכט גוט – וועט זיין גוט (חשוב טוב ויהי' טוב)", דמשמע מדבריו, שעצם המחשבה לטובה תביא לתוצאות טובות, כי עפ"י הנ"ל מובן שהבטחון בה' אינו ענין צדדי, אלא זהו גדר הבטחון שנצטוונו עליו כנ"ל, והוא זה שגורם בפועל שיהי' טוב¹².

(2) שער הבטחון רפ"א. ועד"ז בפתיחה שלו לשער הבטחון (ד"ה אך תועלת הבטחון). ועוד. וראה גם כד הקמח שם "שלא יתערב שום ספק בבטחונו כו".

(3) פרש"י וישלח לב, יא. מברכות ד, א.

(4) קהלת ז, כ.

(5) לעיל נה, כג.

(6) לעיל לז, ג. ועד"ז בכ"מ.

(7) סוטה ח, ב.

(8) להעיר מזהר תצוה (קפד, ב) "עלמא עילאה לא יתיב לי" (לעלמא תתאה) אלא כגוונא דאיהו קיימא, אי איהו קיימא בנהירו דאנפין מתתא כדין הכי נהרין לי מעילא, ואי איהו קיימא בעציבו" כו'. וראה אג"ק הצ"צ (ע' שכד ואילך).

(9) להעיר מתניא אגה"ק (סו"ס יא) "ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב גם בגלוי" (וראה ביאורה"ו להצ"צ ע' קצד). ועד"ז נתיבות עולם נתיב הבטחון קרוב לסופו.

(10) אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ב ע' תקלו. ח"ז ע' קצז.

(11) כפסק הרמ"א יו"ד סו"ס שלה.

(12) מלקו"ש חלו"ע 3 ואילך (משיחות ש"פ שמות ה'תשכ"ו וש"פ בשלח ה'תשכ"ג).

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד א

1 משנה. נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה, תצא העגלה
2 ותרגע בעדר שעדיין חולץ היא. נמצא משנערפה העגלה, תקבר
3 במקומה ואסורה בהנאה, ואין אומרים שנערפה בטעות, לפי שעל
4 ספק באתה מתחילתה שלא נודע מי ההורג, ובשעת עריפה בפרה
5 ספיקה והלכה לה – היא עשתה את שלה, וכיפרה על הספק,
6 וכשנמצא אחר כך ההורג לא בטלה כפרתה בכך. נערפה העגלה
7 ואחר כך נמצא ההורג, אינו נפטר מעונשו בעריפת העגלה, אלא
8 הרי זה יתרג.
9 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ועד אחד אומר לא ראיתי, וכן
10 אשה אומרת ראיתי, ואשה אחרת אומרת לא ראיתי, היו עורפין,
11 שמתוך שיש הכחשה, אין לפנינו שום עדות.
12 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ושנים אומרים לא ראיתי, היו
13 עורפין, שאין דבריו של אחד עומדים במקום שנים. שנים אומרים
14 ראינו, ואחד אומר להן לא ראיתם, לא היו עורפין שאין עד אחד
15 יכול להכחיש שנים, והרי נודע מי הכהו.
16 משרבו הרוצחין במלה עגלה ערופה שהרי מכירים היו מי רגיל
17 להרוג, והרי זה כמי שנודע מי הכהו, ודבר זה החל משבא אליעזר

18 בן דינאי שהיה רוצח ידוע, ותחינה בן פרישה היה נקרא תחילה,
19 ומשנעשה רוצח חזרו לקרותו בן הרצחין.
20 משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ורבי יוחנן בן זכאי
21 הפסיקו, שנאמר "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל
22 בלתיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו וגו'" ופירש כך, לא
23 אפקוד לבדוק את נשותיכם, משום שבנותיכם תזנינה, ואף הבעלים
24 עצמם עם הזונות מצויים כפרדים.
25 משמת יוסי בן יעוזר איש צרידה יוסי בן יהודה איש ירושלים,
26 במלו האשכולות – אנשים שהכל בהם ואין פגם בתורתם, שעד סוף
27 ימיהם לא היו מחלוקות במה שקבלו מרבותיהם, וראיה שאדם
28 השלם נקרא 'אשכול', שנאמר "אין אשכול לאכול בבורה אותה
29 נפשי" והמשך הוא 'אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין'.
30 יוחנן בן גדול העביר מישראל הודיות המעשר – וידוי
31 המעשרות, שמצווה להתוודות בפסח של שנה רביעית ושביעית,
32 'בערתי הקדש מן הבית', וביטלו יוחנן בן גדול. אף הוא במל את
33 המעוררין, זאת הנזקפין, יתבאר בגמרא.

אגרות קודש

ב"ה, ח' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר שלמה שי

שלום וברכה!

... נהניתי ממ"ש בסיום מכתבו אשר הכניס ס"ת לבית הכנסת בשירה וזמרה כראוי, ובטח
ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בזה (נדפס בקובץ מכתבים שלישי).

ובימים האלו דתשלומי זמן מתן תורתנו המביאה רפואה לעולם ואשר ע"י העמל בה זוכים
לגשמים בעתם ואשר הארץ נותנת יבולה גוי' וגוי' הרי יהי רצון שגם בענייני הנ"ל ילך מחיל אל חיל הן
בגשמיות והן ברוחניות.

בברכה לבריאות הנכונה. המחכה לבשו"ט.

ב"ה, ח' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ט אייר, הנה ירבה באותיות התורה והתפלה וישתדל שיהיו חקוקים
במוחו לכל הפחות איזה פרקים משניות ואיזה פרקים תניא, והדרוש ד"ה והדרת פני זקן בלקוטי
תורה סוף פ' קדושים. כן יפריש בכל יום שני וחמישי קודם התפלה בבקר פרוטה או שתיים לצדקה,
וישתדל כפי האפשרי בהשפעה על הנוער לקרב את לבם לאבינו שבשמים. נוסף על כל זה, והוא העיקר,
שיסיח דעתו מהעון ואפילו מתיקונו, אשר כל הנ"ל הוא סגולה ותיקון לכשיעבוד את השי"ת בשמחה
הרי לאט לאט ירגיש בהטבת מצבו. ויהי רצון שההתחלה בזה תהי' בקרוב.

ובודאי למותר להעירו על שמירת שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע והם בחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכת הצ' בענייני.

ב"ה, ט' סיון, תשי"ד
ברוקלין.
שלום וברכה!

בתמהון נודעתי שאינו נזהר בשמירת בריאותו, שזה בהיפך מהמבואר בתורת החסידות בכמה מקומות ונעתק ג"כ במאמר יו"ד שבת תשי"ג איך שצריך להזהר בזה, וכבר ידוע פסק הרמב"ם שזה מדרכי השם,

ומובן שאין בזה סתירה לשמירת סדרי הישיבה וקביעות עתים נוספות בתורה ותפלה כו' וכו', כי הרי אי אפשר שמצוה אחת תהי' בסתירה למצוה אחרת, ובפרט בתלמיד ישיבת תומכי תמימים שנתיסדה ומתנהגת ע"י כ"ק נשיאנו רבוה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שעליו לשמור את סדרי הישיבה ולשמור את גופו ונשמתו שיהיו בריאים ושלמים ויוכל לעבוד את השם מבלי בלבולים,

ובמילא על כל פנים מכאן ולהבא ישמור סדרי אכילה ושתי' ושינה כפי הנצרך והדרוש למבנה גופו כי אין הכל שוים בזה, ועל ידי שמירה וזהירות זו יתוסף לו גם כן בהבנה והקליטה בלימודו ובקיום המצות, וכבר ידוע פסק רז"ל יגעת ומצאת.

המחכה לבשו"ט בכל הנ"ל,
בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ב"ה, ערב חגה"ש, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

... נהניתי במ"ש בעניני הישיבה, והעיקר בהסיוס שעומדים הם על המשמר בכדי שיהי' המוסד מתאים לכוונת מיסדו הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, מובן שנכונה במאד מאד הסברה לעשות מחנה קיץ, וכמובן שצ"ל בהתרחבות יותר מבשנים שעברו, והרי כבר כתבתי כ"פ ולכמה עוסקים בכגון דא, שזהו נוגע להחורף שבא אחרי הקיץ, נוסף על התועלת שמתוסף על אתר מהפעולה במבקרי המחנה שיש לפעול בהם יותר, כיון שבקיץ אין עוסקים לימודים אחרים, וגדול זכות התעסקותו בכל הנ"ל לראות ברכת והצלחת השי"ת, אלא שכ"פ ככה בהנוגע לושננתם לבניך כפשוטו ולגדלם ביחד עם זוגתו תחיי לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה אמיתית.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולהצלחה.

ב"ה, ערב חה"ש, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר משה שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק, נהניתי לקרות בו מסדרי הלימודים, והעיקר מהתקדמות התלמידים ביראת שמים, ויה"ר שיהיו דברי ועניני הלימוד - הוראה על כל הזמן הבא.

טוב עשה מה שעכב את הת'... שי' לכתוב לכאן תומ"י, כי אין זה דרך שמי שהוא מקבל עצה ואינו רואה נפלאות ומופתים גלויים על אתר - לא ידע ממרז"ל לא יגעת ומצאת אל תאמין, והרי כתיבת

אגרות קודש

מכתבים הוא דבר קל יותר, ומובן שכל זה הוא לא רק בהנוגע להני"ל אלא גם לשאר התלמידים, והרי בהמשך למרז"ל לא יגעת ומצאת אל תאמין הוא גם מרז"ל יגעת ולא מצאת אל תאמין.

ולחג השבועות הבע"ל, הנה יזכה כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ויוכל לבשר טוב בכל האמור לעיל.

ב"ה, ח' סיון, תשט"ו
ברוקלין.

האברך יוסף שי' מלמד

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מב' סיון, בו כותב אשר מקימים אגוד תלמידי הישיבות התימנים ותכלית האגוד, וכו', ושואל אם להצטרף לזה.

הנה בכגון דא, יש לחכות עד שיתברר בטוב פרצוף האגוד ועניניו, אשר לא תמיד תלוי אפילו ברצון של המיסדים ובפרט שגם רצון זה אינו ברור, וכמרז"ל אין אדם יודע מה בלבו של חברו, ובפרט באה"ק ת"ו יש להזהר ביותר מלהשתייך לאיזה ארגון ואגוד עד שיראו משך זמן בפעולותיו שרק אז אפשר לדעת מהותו מי הם הבעלי דיעה כו' - כאשר רואים במוחש ברור ענינם.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה, ט' סיון, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מלפני חג זמן מ"ת, בו כותב שמרגיש שחסר לו איזה דבר בתורה או ביראת שמים וכו', אבל אינו מזכיר מאומה בהנוגע לדבר לימודו בנגלה ולסדר לימודו בחסידות, שבודאי אינם כדבעי, ובמילא אין פלא על הרגש הנ"ל, וכיון שמבקש עצה, הנה לפני התפלה (בימות החול) בבקר (יפריש איזה פרוטות לצדקה) וילמוד איזה ענין בחסידות, ששני ענינים אלו הם עצה שתקובל תפלתו, והרי התחלת בקשות צרכי האדם שהם ב"ב אמצעיות הוא חנינת דעת, כן יהי' זהיר בטבילת עזרא וילמוד תורה בהתמדה ושקידה, וכפירוש רש"י (מספרא) אם בחקותי תלכו שתהיו **עמלים** בתורה, וכבר ידוע פסק רז"ל לא יגעת ומצאת אל תאמין.

בטח ידוע לו משלשת השיעורים השווים לכל נפש, מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ועל כל פנים מכאן ולהבא יזהר לקיימם ותקויות חזקה שאם יעשה ככל הנ"ל, הנה לאט לאט יוטב המצב, ואף שתתחזק הכרתו שחסר הוא וצריך להשתלם, הנה ביחד עם זה בעת הלימוד וכן בקיום המצות בהידור תהי' שמחה בלבבו, וכמבואר בארוכה בתניא שאין שני הענינים סותרים זה את זה.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

ב"ה, ח' סיון, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מב' סיון, בו כותב אודות מצב בריאותו, ולפלא שאינו מזכיר דבר בהנוגע לבריאות הנשמה - הם עניני שיעורי לימוד וקיום המצות - ועבודת התפלה בכלל - והרי בריאות הגוף והנשמה הא בהא תליא. ובטח ימלא בהזדמנות הכי קרובה.

והשי"ת ישלח דברו וירפאהו ע"י רופא פלוני וטפול פלוני, ויוכל להוסיף בלימוד תורת הנגלה והחסידות ובעבודת התפלה. וכל המוסיף בהוספה זו מוסיפין לו.

בטח זהיר בקידוש לבנה - סגולה לשנים.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
א. קווינט
מזכיר

ב"ה, יו"ד סיון, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד אשר במאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מג' סיון עם המצורף אליו, בו כותבים אודות התפתחות הענין דמחנה גן ישראל, ובודאי ימשיכו ההשתדלות בזה במרץ הדרוש מתאים לגודל הדבר והבטיחו רז"ל יגעת ומצאת ובפרט בענין כהאמור שהנקודה שבו להכניס ילדי בני ישראל שעל כאו"א מהם נאמר בנים אתם לה' אלקיכם, באוירה של חיים ברוח תורתנו תורת חיים, במשך כו"כ שבועות, אשר ודאי שהשפעתה תהי' ניכרת בחדשים ושנים הבאים לאחר ז'ה, והרי עניני טוב וקדושה עושים פירות ופירי פירות.

מהאמור מובן ג"כ שכל ידיעה והשתדלות בהאמור כדאיות הן, ואשרי חלקו של כאו"א הלוקח חלק בראש בעבודה האמורה, ואחכה לבשו"ט בכל האמור ואשר המחנה הולך וגדול הן בכמות והן באיכות עד כי גדל מאד.

בברכת הצלחה בכל השייך למחנה גן ישראל מתוך הרחבת הדעת ובשמחה ובטוב לבב ולבשו"ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

ד. וְבִשְׁעַת בְּרַכַּת הַבְּדִלָּה יִתְּנוּ הַשּׁוֹמְעִים¹ אֶת עֵינֵיהֶם בְּפֶסֶם וּבִנְר²:

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיף ד
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

[1] יתנו השומעים - יש שפירשו²⁴ 'יתנו השומעים' - וכל-שכן שהמבדיל עצמו יתן עיניו בכוס ובנר²⁵, ויש שדייקו שדווקא השומעים יתנו עיניהם בנר, אבל המבדיל לא יתן עיניו אז בנר, כי אצלו מודגש יותר הצורך ליתן עיניו בכוס בשעת ברכת הבדלה כדי שלא

ציונים והוספות

(24) ראה העו"ב (ירות"ו) ח"ז ע' שטז.
(25) כפי שכבר נתבאר בס"ב שצריך לנהוג כדין כוס של ברכה, ובסעיף זה נתחדש שגם השומעים ינהגו כך (אף שלא מצינו כן בפירוש לענין קידוש וכוס של ברכה (אלא הוזכר בדרך אגב לענין כוס של ברכה בס"ק פג ס"ח)), וכן שיש להביט אף בנר שהוא חלק ממצות הבדלה, וכך כתבו האחרונים.
(26) בס"י קפג ס"ח-ט מוזכרת חובת המברך ליתן עיניו בכוס, וכן הוא לעיל ס"ב לענין המבדיל, ובס"י רעא סעיף

יט לעניין קידוש דייק שכשמתחיל יתן עיניו בנרות, ואח"כ רק בכוס (כרמ"א שם סעיף י, ודלא כמ"א שם ס"ק כג שכתב שייתן עיניו בשניהם כל הזמן, עיי"ש), משמע שיש עליו חובה מיוחדת ליתן עיניו בכוס (ראה קיצור הלכות משוע"ר הערה 12).
(27) ע"פ סימן קפג ס"ח שכוס של ברכה "מגביהו מעל השולחן .. כדי שיהיה נראה לכל המסובין, ויסתכלו בו".
(28) כדלהלן סי' רצו ס"א.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת – לפי לוח "רב יומי"

- א ג' חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות כולן ג"כ למבוי או לרשות הרבים ועירבה כל אחת מהחיצונות עם האמצעית והחיצונות לא עירבו זו עם זו הרי החיצונות אסורות זו עם זו להוציא כלים ששבתו בבתיים מזו לזו דרך האמצעית והאמצעית מותרת עם כל אחת מהן והן מותרות עמה.
- במה דברים אמורים כשאמצעית נתנה עירובה בזו ועירובה בזו שאז דיורי האמצעית בחיצונות שהעירוב הוא משום דירה ואין דיורי החיצונים באמצעית שהרי אין עירובן בה או אפילו נתנו החיצונות עירובן באמצעית לערב עמה אלא שלא נתנוהו שתייהן בבית אחד שבאמצעי אלא זו נתנה בבית זה וזו נתנה בבית אחר שבאמצעית שאז ג"כ לא נתחברו דיורי החיצונות זו עם זו שדיורי זו הם בבית זה ודיורי זו בזה ולכן הן אסורות זו על זו אבל אם נתנוהו בבית אחד באמצעית הרי נתחברו דיורי שלשתן בבית זה ומעורבות הן וכולן מותרות זו עם זו:
- ב ב' חצרות זו לפניו מזו וחיצונה פתוחה למבוי ופנימית לחיצונה ולא למבוי ועל ידי כך יש לה דריסת הרגל על החיצונה שאין לה דרך לצאת למבוי אלא דרך החיצונה עירבה פנימית לעצמה והחיצונה לא עירבה כלל או שעירבה ואין עירובה מועיל כגון ששכח אחד מאנשי החצר
- ולא עירב עם בני החצר שהוא אוסר עליהם החצר עד שיבטל רשותו כמו שיתבאר בס"י ש"פ הרי הפנימית מותרת להוציא לחצרה כלים ששבתו בבתיים ואין החיצונה אוסרת עליה הואיל ויש מחיצה ביניהן ואין לחיצונה דריסת הרגל עליה.
- עירבה חיצונה לעצמה ולא עירבה הפנימית כלל או ששכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתייהן אסורות שכיון שפנימית אסורה בחצרה ויש לה דריסת הרגל על החיצונה אוסרת אותה שרגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה כשיש לה שם דריסת הרגל.
- עירבה כל אחת לעצמה כל אחת מותרת בחצרה ואין הפנימית אוסרת על החיצונה אע"פ שלא עירבה עמה הואיל והיא מותרת בחצרה ורגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה:
- ג עירבו הפנימית והחיצונה ביחד ונתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתייהן אסורות שכיון שהפנימית אסורה בחצרה אוסרת גם החיצונה שיש לה עליה דריסת הרגל.
- אבל אם שכח אחד מן החיצונה ולא עירב חיצונה אסורה

בשבת, מכל-מקום כאן אין צריך שיקנו הם רשותו אלא
שהוא יסלק עצמו מרשותו וממילא אין מי שיאסר עליהם
ולסלק עצמו מרשותו מותר אף בשבת.

ואם דר עם ד' או ה' צריך לבטל לכל אחד ואחד שיאמר
רשותי מבוטלת לכולכם ולא די שיבטל לאחד מהם אע"פ
שזה שמבטל לו כבר עירב עם השאר ואם לא עשה כן אף
למי שביטל לו אסור ויש אומרים שלא די שיאמר רשותי
מבוטלת לכולכם אלא צריך שיפרש ויאמר מבוטלת לך ולך
ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל:

ב אם ביטל להם רשותו סתם לא ביטל אלא רשות שיש
לו בחצר לפיכך הם מותרים להוציא מבתיים לחצר וגם
הוא לפי שהוא נעשה אצלם כאורח בעלמא אבל אסורים
להוציא מביתו לחצר וכן להכניס שהרי ביתו הוא מיוחד לו
והחצר להם והרי זה מוציא מרשות לרשות ואפילו הוא
שביתו שלו וגם בחצר הוא כאורח אצלם אעפ"כ אסור לו
להוציא מביתו לחצר (וכן להכניס) לפי שאין אומרים שהוא
כאורח אצלם אלא לענין תשמיש מבתיים לחצר אבל
תשמיש שמביתו או לביתו אין לומר שהוא אורח ויש
אומרים שצריך לנעול ביתו כדי שלא יבא להוציא באיסור
ולא יפתחנו אלא כשרוצה לצאת ולבא וינעלנו מיד אחר
צאתו ובואו והמיקל לא הפסיד כי יש לו על מי לסמוך:

ג אם ביטל להם גם רשות ביתו מותרים גם בביתו להוציא
ממנו לחצר וכן להכניס כמו בבתיים וגם הוא מותר
בביתו כמו בבתיים לפי שנעשה אורח גמור אצלם כיון
שלא נשאר לו שום רשות שלא ביטלה להם רק שיזהר שלא
יוציא מביתו לחצר קודם שיוציאו [הם] מבתיים לחצר כדי
שיחזיקו הם בחצר תחלה ולא יכניס מחצר לביתו קודם
שיכניסו הם מחצר לביתו כמו שיתבאר בס"פ שפ"א:

ד אם אינו רוצה לבטל להם רשותו אלא להשכירו יש
אומרים ששכירות מועלת בישראל כמו שמועלת בנכרי
לפי שהשכירות אינה גרוע מהביטול שהיא מתנה בחנם ויש
אומרים שלא תיקנו שכירות אלא בנכרי שאין ביטולו מועיל
אבל לא בישראל ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר
המיקל:

ה אם בני החצר שעירבו מבטלין רשותם לאחד שלא עירב
עמהם הוא מותר להוציא מביתו לחצר ולא מבתיים
אלא א"כ ביטלו לו בפירוש גם רשות בתיים.

והם אסורים אפילו מביתו לחצר ואע"פ שרשות אחד הן
לאחר שביטלוהו לו מ"מ כיון שחצר זו היתה שלהם א"כ
כשחוזרין ומוציאים לתוכה הרי זה כאילו חוזרים בהם
ורוצים לזכות בה שאין לומר שהם משתמשים בה כאורחים
בעלמא לפי שהרבים לגבי יחיד אינן דומין כאורחים אצלו
ואפילו אם כבר החזיק הוא בחצר אין זה מועיל שלא יוכלו
הרבים לחזור בהם.

אבל מותרים להכניס מחצר לביתו לפי שאין נראה חזרה
אלא כשמכניסים לרשות שלהם שביטלוהו דהיינו לחצר אבל
כשמוציאים מרשות זו ומכניסים לרשות אחרת אין זו נראית
חזרה.

ופנימית מותרת דכיון שעירובה אצלה ואין לחיצונה דריסת
הרגל עליה אלא בשביל עירובה שמרגילה לתוכה תסלקנה
מעליה ותשאר לבדה בעירובה שאצלה ותהיה מותרת.

אבל אם נתנו עירובן בחיצונה אפילו שכח אחד מן החיצונה
ולא עירב שתייהן אסורות שאף אם הפנימית תסלק את
החיצונה מעליה הרי אין עירובה אצלה ובמה יתערבו
דיוריה:

ד אם יחיד דר בפנימית ויחיד בחיצונה או אפילו שנים
דרים בחיצונה ועירבו ביניהם אין היחיד שבפנימית
אוסר על החיצונה אע"פ שלא עירבו יחד הואיל והיא רגל
המותרת במקומה שאין שם מי שיאסר עליו.

והוא הדין רבים שהם יחיד שאינן אסורים זה על זה ואינן
צריכים לערב ביניהן כגון האב עם בניו שמקבלים ממנו
פרס וכל כיוצא בהם ממה שנתבאר בס"פ ש"ע:

ה וכן ג' חצרות זו לפנים מזו ויחיד בכל אחת אע"פ
ששנים הפנימיים עוברים על החיצונה אינן אסורים עליה
מפני שהיא רגל המותרת במקומה ואם היו שנים בשלישית
הפנימית ולא עירבו ביניהם אסורים על היחידים
שבאמצעית ושבחיצונה מפני שהיא רגל האסורה במקומה:

חלק ב סימן שעת דין החצרות הפתוחות זו לזו:

א ב' חצרות וג' בתים ביניהן פתוחים זו לזו ורוצין כולן
לערב יחד הרי בן חצר זו בא דרך בית הפתוח לחצרו
ונותן עירובו בבית האמצעי ועושה את בית הפתוח לחצרו
כבית שער לחצרו לעבור דרך עליו להאמצעי וכן בן חצר
האחרת בא דרך בית הפתוח לה ונותן עירוב בהאמצעי
ועושה את בית הפתוח לחצירו כבית שער לחצרו ואין אחד
מג' בתים אלו צריך ליתן פת לעירוב כי שנים הסמוכים
לחצרות הם כבית שער ובית שער אינו אוסר והאמצעי הוא
בית שמניחים בו את העירוב ואינו צריך ליתן את הפת ויש
אומרים שאפילו נתנו עירוב באחד מבתיים הסמוכים
לחצרות או אפילו באחד מבתי החצרות עצמן אין ג' בתים
אלו צריכים ליתן פת לפי שנעשו כולם כבית שער לאותה
חצר המולכת עירובה דרך עליהם לחצר האחרת:

ב ב' חצרות וב' בתים ביניהם ולא עירבו יחד אלא כל
אחת לעצמה וכל חצר לא נתנה עירובה בבית הפתוח
לה אלא עשאתו בית שער ובא דרך בית שאצלו ונתן
עירובה בבית הסמוך לחצר האחרת וכן עשה בן חצר השניה
שגם הוא הניח עירובו בבית הסמוך לחצר האחרת לא קנו
עירוב שכל אחד הניח עירובו בבית שער של חצר אחרת
ואינו עירוב כמו שנתבאר בסימן שס"ו:

חלק ב סימן שעת דין חצירות ובתיים ביניהם:

א אחד מבני החצר ששכח ולא עירב עמהם אוסר עליהם
מה תקנתם יבטל להם רשות שיש לו בחצר שיאמר
רשותי מבוטלת לכם או רשותי קנויה לכם ואין צריך לקנות
בקנין סודר ויכול לבטל משתחשך ואף ע"פ שאין קונין קנין

להם חלקו שבחצר ואין אומרים כאן שבת כיון שהותרה
הותרה שכיון שחזור בו א"כ בודאי לא הסיח לבו לגמרי
מתחלה ולא הותרה שבת מעולם.

ואינה נקראת חזרה אלא כשמוציא מביתו לחצר אבל אם
מכניס מחצר לביתו אין זו חזרה שכיון שביטל להם החצר
מפנה הוא את חפציו ממנה לבית ואינו אוסר עליהם
בהכנסה זו (אבל מכל-מקום אסור לו להכניס מחצר לבית
שהרי ביתו מיוחד לו והחצר להם ונמצא מוציא מרשות
לרשות).

במה דברים אמורים כשלא ביטל להם אלא רשותו שבחצר
בלבד אבל אם ביטל להם גם רשות ביתו והכניס מחצר
לבית הרי זו חזרה מביטול הבית ואוסרו עליהם.

וכל זה כשמוציא או מכניס קודם שהחזיקו הם ברשות
שביטל כגון קודם שהוציאו מבתיים לחצר או הכניסו
מחצר לבתיים כשביטל להם רשותו שבחצר או קודם
שהוציאו מביתו לחצר או מחצר לביתו כשביטל להם גם
רשות ביתו אבל לאחר שהחזיקו ברשותו בין בהוצאה לבדה
בין בהכנסה לבדה שוב אינו יכול לחזור בו ואע"פ שהכנסה
אינה נקראת חזקה לענין חזרה שאין זה חזר ומחזיק
ברשותו כשמוכניס ממנו חפציו לביתו אע"כ נקראת חזקה
לענין שלא יוכל לחזור בו שכל שעשו דבר ברשותו שהיו
אסורים לעשותו אם לא ביטלה להם הרי זו חזקה ואינו
אוסר עליהם כשחזור בו.

אבל הוא אסור להכניס ולהוציא בחצר אף לאחר שהחזיקו
בה אלא א"כ ביטל להם גם רשות ביתו שאז נעשה כאורח
גמור אצלם כמו שנתבאר בס"פ ש"פ.

ואין חזקה מועלת אלא כשהחזיקו משחשכה אבל מה
שמוציאים ומכניסים מבעוד יום אין זו הוכחה שהיא רשות
שלהם שהרי אף אם לא ביטלה להם היו רשאים להוציא
ולהכניס מבעוד יום ויש אומרים שאף חזקה שמבעוד יום
מועלת אע"פ שאינה מוכחת ובלבד שתהא אחר הביטול
(ויש להחמיר כסברה הראשונה לכתחלה ובדיעבד יש להקל
בדברי סופרים):

חלק ב סימן שפא דיני המבטל רשותו ועבר והוציא ובו ז' טעמים:

אבל אסורים להכניס מחצר לבתיים אפילו אם ביטלו לו
גם רשות בתיים שנעשה הכל רשות אחד שלו מ"מ כיון
שהם אינן כאורחים לגבי היחיד א"כ כשמכניסים לבתיים
הרי זה כאלו חוזרים וזוכים בבתיים ואין צריך לומר
שאסורים להוציא מבתיים לחצר אפילו ביטלו לו גם רשות
בתיים כמו שאסורים להוציא אפילו מביתו ממש לחצר:

וְ כֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם לְבַד דְּרִים בַּחצֵר וְלֹא עִירְבוּ וּבִיטַל אֶחָד
מֵהֶם לְחִבְרֹו דִּינֹו כְּרִבִּים לְגַבִּי יָחִיד שֶׁאֵף הַיָּחִיד אֵינוֹ
נֶעֱשֶׂה אֹרֵחַ לְגַבִּי יָחִיד אֲלֵא לְגַבִּי רִבִּים וְאֵין רִבִּים פְּחוּתִים
מִשְׁנִים וְכֵן רִבִּים שֶׁלֹּא עִירְבוּ שְׁבִיטְלוּ רְשׁוּתָם לְרִבִּים
שֶׁעִירְבוּ אֵינֶם נֶעֱשִׂים אֹרֵחִים אֲצֵלָם וְדִינָם כְּרִבִּים לְגַבִּי
יָחִיד:

רִבִּים שֶׁלֹּא עִירְבוּ יִכְוָּלִים לְבַטֵּל רְשׁוּתָם בֵּין לַיָּחִיד שֶׁלֹּא
עִירַב בֵּין לְרִבִּים שֶׁעִירְבוּ בִּינֵיהֶם וּבְלִבָּד שֶׁכָּל אֶחָד
מֵהַמְבַטְלִים יִבְטֵל לְכָל אֶחָד מֵהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעַל
בִּיָּחִיד הַמְבַטֵּל אֲבָל לְרִבִּים שֶׁלֹּא עִירְבוּ אִפְּלוּ לְשָׁנִים שֶׁלֹּא
עִירְבוּ אֵין מְבַטְלִין לָהֶם בֵּין שֶׁהַמְבַטְלִים הֵם רִבִּים שֶׁעִירְבוּ
בֵּין שֶׁהוּא יָחִיד שֶׁלֹּא עִירַב שֶׁהָרִי אֵף לְאַחַר שִׁבְטָלוֹ לָהֶם
הֵם שְׁנַיִם וְאֶחָד אוֹסֵר עַל חִבְרֹו.

וּאִפְּלוּ אִם חֹזֵר הָאֶחָד וּבִיטַל לְחִבְרֹו אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוֹם
שְׁכִיּוֹן שֶׁבִּשְׁעָה שְׁבִיטְלוּ הָרֵאשׁוֹנִים הַחֲצֵר לְזֶה הַחֹזֵר וּמְבַטֵּל
לֹא הִיָּה לוֹ אִזּוֹ בֵּה זְכוּת שֶׁל הִיתֵר טִלְטוּל מִפְּנֵי שְׁאוּסְרִים זֶה
עַל זֶה א"כ בִּיטוּל זֶה לֹא הוֹעִיל כְּלוֹם וְכִשְׁחֹזֵר וּמְבַטֵּל לְזֶה
אֵינוֹ יִכְוָּל לְבַטֵּל רְשׁוּת שֶׁלָּהֶם שֶׁהָרִי לֹא זָכוּ בֵּה וּאִפְּלוּ
כְּשִׁבְטָלוּ לוֹ הָרֵאשׁוֹנִים אִמְרוּ לוֹ אֲנִי מְבַטְלִים לָךְ עַל מִנַּת
שִׁתְחֹזֵר וְתִבְטֵל לְחִבְרִיךָ שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לְבַטֵּל לוֹ אֵינוֹ
מוֹעִיל כְּלוֹם שְׁכִיּוֹן שֶׁלֹּא זָכָה בַּחֲלָק שְׁבִיטָלוֹ לוֹ בְּעִנֵּין שִׁוּכָּל
טִלְטָל בַּחצֵר אֵינוֹ יִכְוָּל לְהַקְנוֹת לְחִבְרֹו:

חלק ב סימן שפ דיני ביטול רשות:

א המבטל רשותו ועבר והוציא א"כ מביתו לחצר בשוגג
אינו אוסר במזיד אוסר שהרי חזר בו מביטולו שביטל

לקוטי תורה

וְאֵין הַתַּפְשׁוּתוֹת זֶה כְּמוֹ הַתַּפְשׁוּתוֹת הַמִּים
הַנִּמְשָׁכִים מִמָּקוֹם גְּבוּהָ לְמָקוֹם נִמּוֹךְ, שֶׁהַמִּים
הַנִּמְשָׁכִים לֹא נִשְׁאָר מֵהֶם בְּמָקוֹמָם הָרֵאשׁוֹן
בְּלֵל.

"הַתַּפְשׁוּתוֹת הָאֵרֶה" זֶה מִכַּח הַצּוּמָח הַרוּחָנִי,
אֵינָה כְּמוֹ "הַתַּפְשׁוּתוֹת" שֶׁל שְׁפַע מִים הַנִּמְשָׁכִים
וּמִתַּפְשָׁטִים מִמָּקוֹם גְּבוּהָ לְמָקוֹם נִמּוֹךְ, שֶׁהַמִּים

וְעֵתָה יִמְשִׁיךְ, שְׁעִנִּין זֶה - שֶׁהִבְרִיָּאָה הִיא רַק עַל
יְדֵי הָאֵרֶה הַמִּתַּפְשֵׁט מִמֶּנּוּ ית', כְּמוֹ הָאֵרֶה הַכַּח
הַצּוּמָח לְהַצְמִיחַ פְּרִי (וְלֹא בְּדֹךְ "שְׁפַע") - מִלְּמַדְנֹו,
כִּי־צַד כָּל הָעִנֵּין דְּבִרְיָאָה הָעוֹלָמוֹת אֵינוֹ תוֹפֵס מָקוֹם
כָּלל אֲצֵל הַקֶּב"ה;

וּלְצוּרֵךְ זֶה, מוֹסִיף עוֹד פֶּרֶט בְּהַבְדֵּל בֵּין "אוֹר"
ל"שְׁפַע" - עַל פִּי הַמֶּשֶׁל הַנ"ל מ"הָאֵרֶה הַכַּח הַצּוּמָח":

41 ההתפשטות היא גדולה ועצומה, אינה גורמת שום
42 שינוי במקורה:]

43 כמו למשל מחשבות האדם, שנמשכים מנפשו
44 ונשמטו, שאין תופסים מקום כלל, ולא [נגרם]
45 שינוי וגירעון כלל בנפשו מחמת המחשבות,
46 ויכולה היא לחשוב מחשבות עד אין קץ.

47 כל מחשבות האדם נמשכות מהנפש עצמה,
48 ומכל מקום, כל המחשבות שהאדם חושב בפועל
49 במשך כל ימי חייו אינן פועלות שום שינוי או
50 גרעון בנפש עצמה. הנפש יכולה לחשוב מחשבות
51 עד אין קץ, ויכולת בלתי מוגבלת זו לא נגרעת
52 כלל, וכמובן שאיננה נפסקת ("ווערט ניט
53 אויסגעשעפט"), על ידי ריבוי המחשבות הנובעות
54 מנפש האדם במשך כל ימי חייו.

55 וטעם הדבר הוא, משום שהמשכת המחשבות
56 מהנפש אינה באופן שבנפש כלולות מחשבות
57 רבות וכל פעם שאדם חושב מחשבה מסויימת אזי
58 מחשבה פרטית זו נמשכת ומתגלית ממהות הנפש,
59 אלא המחשבות הן רק כמו "הארות" המתפשטות
60 מן הנפש (כמו אור וזיו השמש המתפשט מן
61 השמש), ולפיכך אין הנפש משתנית כלל ואינה
62 נחסרת מאומה על ידי נביעת המחשבות (כמו שאין
63 השמש משתנית כלל ולא נחסר ממנה מאומה על
64 ידי האור המתפשט ממנה).

65 ומאחר שהמחשבות הן רק כמו "הארה
66 בעלמא" המתפשטת מן הנפש, מובן, שגם
67 למחשבות רבות מאד אין שום תפיסת מקום כלל
68 לגבי הנפש עצמה (כמו שלאור השמש - שהוא
69 "הארה בעלמא" וענין חיצוני בלבד - אין שום
70 תפיסת מקום לגבי השמש עצמה).

71 [לאחר הביאור בגדר "הארה" לעומת "שפע",
72 וכיצד ה"הארה" אינה פועלת שום שינוי במקורה
73 ואין לה שום תפיסת מקום לגבי מקורו - חוזר לנמשל
74 בענין "אל עולם" ("שאינ העולם ענין בפני עצמו אלא
75 . . בחינת התפשטות הארה וזיו מאורו יתברך"):]

76 כך העולם הוא רק הארה והתפשטות ממנו ית'.
77 פירוש:

78 כשם שבמשלים הנ"ל הרי יחס הפרי למהות
79 הכח הצומח הרוחני שבארץ הוא רק כמו "הארה
80 בעלמא", ולכן אין הכח הצומח משתנה מאומה

1 שהיו במקום הראשון הם עצמם נמשכים ובאים
2 למקום השני, ולפיכך על ידי התפשטותם נחסרים
3 אותם המים ממקומם הראשון.

4 משא"כ בכח רוחני הצומח לא נחסר כלל
5 בצמיחת הפרי, ויכול הוא לחזור ולהצמיח
6 פעמים רבות אין מספר.

7 אבל ה"התפשטות" מכח הצומח הרוחני
8 (שממנה נתהווה פרי גשמי), הנה כיון שהיא
9 "הארה" וזיו בלבד מכח הצומח (ולא "שפע"), אין
10 היא גורמת שום שינוי בעצם הכח הצומח, ולא
11 נחסר ממנו כלום על ידי התפשטות זאת; ולכן הכח
12 הצומח יכול לחזור ולהצמיח עוד ועוד פירות, עד
13 אין מספר.

14 והרי זה דומה לזיו והארה המתפשטים מן
15 השמש, שאינם גורמים שום שינוי בגוף השמש,
16 ולא נחסר בשמש כלום על ידי התפשטות האור
17 ממנה.

18 וכך גם בנמשל, היות שהחיות האלקית המחי'
19 את כל הנבראים היא זיו והארה בלבד ממנו ית' -
20 לכן בריאת העולם אינה גורמת שום שינוי במהותו
21 ועצמותו ית'.

22 ולכן קראו חכמי האמת להתפשטות זו בשם
23 הארה.

24 מטעם זה כינו המקובלים ("חכמי האמת") את
25 התפשטות החיות האלקית הנמשכת מאתו יתברך
26 להחיות את העולמות, בשם "אור" ו"הארה" - ולא
27 בשם "שפע", כי השם "שפע" מתאים ב"שפע
28 מים" כיון שהמים עצמם נמשכים ממקום אחד
29 למקום אחר כנ"ל, אבל התפשטות החיות האלקית
30 ממנו ית' היא באופן של "אור", כי כשם שה"אור"
31 אינו מהות ועצמות המאור (מקור האור), כך החיות
32 האלקית הנמשכת לעולמות, אין בה המשכה
33 ממהותו ועצמותו ית', אלא היא רק זיו והארה
34 ממנו ית'.

35 ולכן קראו המקובלים להמשכה והתפשטות זו
36 בשם "אור" ו"הארה", כי על-פי-זה מובן כיצד
37 המשכת החיות ממנו ית' להחיות העולמות אינה
38 גורמת שום שינוי במהותו ועצמותו יתברך.

39 [ועתה מביא רבינו עוד משל לענין "זיו והארה"
40 שאיננה מהות ועצמות הדבר, ואשר לכן אף אם

41 וכל כך למה? והרי למעשה הקב"ה ברא
42 עולמות ונבראים והוא מהווה ומחיה ומקיים
43 אותם, ואיך ניתן להבין שאין זה גורם שום שינוי
44 בו יתברך?

45 אלא שכאמור התהוות כל העולמות והנבראים
46 היא על ידי אורו של הקב"ה בלבד, שאינו אלא
47 הארה בעלמא, ולכן אין זה פועל שום שינוי
48 בהקב"ה עצמו, כמבואר לעיל.

49 זאת ועוד:

50 מאחר ש"כולא קמי' כלא חשיב ואין תופסים
51 מקום נגדו ית", היינו שאצל הקב"ה כל העולמות
52 נחשבים כ"לא", נמצא אשר לא זו בלבד שבריאת
53 העולמות אינה גורמת שום שינוי ו"התפעלות"
54 בהקב"ה, אלא יתירה מזו, שאינה גורמת שום שינוי
55 באחדותו - שהרי העולמות נחשבים אצלו ית'
56 כדבר שאינו במציאות כלל.

57 כלומר:

58 התוכן הפנימי של המושג אחדות ה' הוא
59 שהקב"ה הוא המציאות היחידה ואין שום מציאות
60 מלבדו; וזה שהנבראים מרגישים עצמם כיש
61 ומציאות בפני עצמם הוא רק מצד ההעלם וההסתר
62 של שם אלקים, אבל בידעתו ית' (שבה מוכן שלא
63 קיים שום העלם והסתר ח"ו), כל העולמות
64 והנבראים נחשבים כ"לא", כדבר שאינו במציאות
65 כלל, וזהו ענין "יחודו ואחדותו - שהוא לבדו הוא
66 ואפס בלעדו ממש".

67 ואתה הוא קודם שנברא העולם כו'.

68 זהו פירוש דיוק הלשון בנוסח תפלת השחר
69 "אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא
70 משנברא העולם". כפל הלשון "אתה הוא . . אתה
71 הוא" מלמדנו שגם לאחר שנברא העולם הוא ית'
72 אותו "אתה" ממש כמו קודם שנברא העולם, "בלי
73 שום שינוי . . כי עולם הזה, וכן כל העולמות
74 העליונים, אינן פועלים שום שינוי באחדותו ית'
75 בהבראם מאין ליש, שכמו שהי' הוא לבדו הוא
76 יחיד ומיוחד קודם הבראם, כן הוא לבדו הוא יחיד
77 ומיוחד אחר שבראם, משום דכולא קמי' כלא
78 חשיב וכאין ואפס ממש".

79 [ומכאן באים להבנה עמוקה יותר בענין "אל
80 עולם" - שהעולם אינו "ענין בפני עצמו":

1 מחמת צמיחת הפרי; וכן המשכת המחשבות
2 מהנפש היא בדרך "הארה" בלבד ולכן אין הנפש
3 משתנית במאומה כתוצאה מהמחשבות הנובעות
4 ממנה -

5 כך גם בנמשל, "העולם הוא רק הארה
6 והתפשטות ממנו ית'", כלומר, כל גדר הבריאה
7 (עם הכח האלקי שהוא מקור כל הבריאה) אינו
8 אלא "הארה בעלמא" של הקב"ה, ואין בו
9 "המשכה" ממהותו ועצמותו ית'.

10 [ולפיכך:]

11 וכולא קמיה כלא חשיב, ואין תופסים מקום
12 נגדו ית'.

13 היות שכל ענין הבריאה הוא רק בדרך
14 "התפשטות הארה" ממנו ית', כנ"ל, לפיכך לגבי
15 הקב"ה עצמו כל העולמות הם כ"לא" (כמו דבר
16 שאינו במציאות כלל), היינו שאין להם שום
17 חשיבות ותפיסת מקום לגבי הקב"ה (ה"מאור")
18 עצמו (כמשל העדר תפיסת מקום של ריבוי
19 מחשבות האדם לגבי עצם הנפש, כנ"ל).

20 ואין בו שינוי ח"ו, כמו שכתוב אני ה' לא
21 שניתני.

22 זה גופא הוא גם הטעם לכך שבריאת העולמות
23 אינה גורמת שום שינוי ח"ו בהקב"ה, כמ"ש "אני
24 ה' לא שניתני".

25 פירוש:

26 אחד מעיקרי האמונה הוא שהקב"ה אינו בגדר
27 שינוי, ואע"פ שהקב"ה מהווה ומחי' ומקיים את
28 העולם, עם כל זה "אינו מתפעל ח"ו ממאורעי
29 העולם ושינויו ולא מהעולם עצמו, שכולם אינן
30 פועלים בו שום שינוי ח"ו", היינו לא זו בלבד
31 שאין הקב"ה מתפעל מהשינויים שבנבראים, אלא
32 גם עצם ענין הבריאה אינו פועל בו שינוי, כי
33 כאשר נברא עושה איזו פעולה, הרי בשעת מעשה
34 הוא עסוק בזה וכוחות נפשו מלובשים בעשי',
35 ונמצא שנפשו מתפעלת ומשתנית על ידי העשי',
36 שהרי אינו דומה מצב הנפש קודם העשי' למצבה
37 בשעת העשי'; משא"כ אצלו ית', הרי אע"פ שהוא
38 בורא ומהווה ומקיים את כל העולמות והנבראים,
39 מכלי-מקום אין פעולה זו עושה בו שום שינוי
40 ו"התפעלות".

וההסתר של שם אלקים, שכתוצאה מהעלם והסתר
זה יש התגלות מאלקות שהיא באופן של "הארה", כך
שישנה נתינת מקום לגדר הבריאה; אבל כפי שהוא
מצד מהותו ועצמותו ית' (שאינו משתנה כלל ח"ו על
ידי ההארה הנמשכת ממנו ית') הרי כל גדר הבריאה
אינו תופס מקום כלל.

ולפיכך, כשאדם מתדבק בהקב"ה, ורוצה להיכלל
באמת האלקית כפי שהיא "קמ". . בידיעתו ית', אזי
יבוא ל"ביטול במציאות", ששום ענין בעולם חוץ
מאלקות אינו תופס מקום אצלו, בגלל ההכרה כי
לאמיתו של דבר "אין עוד מלבדו", כי אין העולמות
תופסים מקום כלל קמ' ית' וכולא קמ' כלא חשיבי
ממש].

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ב

נתבאר לעיל שהסיבה לכך שהעולם אינו "ענין
בפני עצמו" היא לפי שבכל רגע ורגע הוא זקוק לכח
האלקי לצורך קיומו (כמו אור וזיו השמש שכל קיומו
תלוי תמיד בשמש).

אך לפי מה שנתבאר כאן נמצא יתירה מזו, היינו
שלפניו ית' ממש כל גדר הבריאה אינו תופס מקום
כלל; כי מאחר שכל ענין הבריאה הוא רק על ידי הזיו
המתפשט ממנו ית', ו"הארה" אינה פועלת שום שינוי
כלל ב"מאור", שלגבי המאור אין הזיו תופס מקום
כלל, הרי נמצא, שבידיעתו ית' (היינו ב"מאור" עצמו),
אין שום תפיסת מקום כלל לבריאה.

כלומר:

גם העובדה שישנה מציאות של עולם הזקוקה
תמיד לדבר ה' בשביל קיומה - היא רק מצד ההעלם

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

שעושה אתדל"ע והיינו מבחי' העלאת מ"ן דבנ"א אם
ל טוב כו' וכנ"ל דשני העניינים הללו אינם סותרים
אלא הא בהא תליא והיו לאחדים דהיינו שבחי'
הנהגות העולמות מתחדש בחידוש ושינוי גמור שזהו
השינוי מצורה לצורה אחרת לפי מעשה בני אדם דוקא
וכמ"ש כאן לפום פעלם דבני נשא וגם על תחלת היות
צורת חכם או כו' יגזור אומר מלמעלה רק צדיק ורשע
לבד לא קאמר משום דבבחירת נקודת לבו כך יומשך
עליו מלמעלה אם לחסד או להיפוכו כו' כנ"ל וזהו
השכר ועונש ועכ"פ מובן מכל זה שע"י בחירת האדם
מלמטה והמשכת העזר מלמעלה באמצעו' שניהם לבד
נעשה אופן הצורה בחומר כו' וזה אינו מכונן לפי
המשל דגלגל היוצרי' שאין החומר עושה כלום ולא
הגלגל רק היוצר שהוא המסבב הגלגל והרי לפי הנ"ל
הטיקלא שהוא בחי' המל' שנמשל לגלגל הוא עושה
הצורה היינו ע"י החומר דוקא שהוא העל'א' מעשה
הנבראים כו' וד"ל. אך הנה יש להקדים מענין הנ"ל
משל אחר שהוא כמו שני חביות א' של יין טוב וא'
של חומץ רע והנה הבעה"ב הוא מעמיד כלי א' גדולה
כדלי או קטנה כצלוחית תחת החבית של יין הטוב
למשוך יין בכלי ואותה כלי עצמה מעמידה תחת
החבית של חומץ למשוך בה חומץ למי שרוצה בחומץ
הרי הכלי מקבלת בתוכה ב' הפכים יין וחומץ טוב ורע
ואין בה שינוי זה מצד עצמה רק מחמת האדם שרוצה

(ח) ואחר כל הנ"ל יש להבין ענין המאמר הזוהר
דלעילא ע"פ והוא מסיבות מתהפך
בתחבולותיו כהאי אומנא דעביד מאנא דחרסא דההיא
טיקלא אסתחר' קמיה. הנה לפי המובן מל' המשל הזה
דטיקלא כך הוא דרך היוצרים לשים גלגל א' בין
רגליו ומשים החומר בתוך הגלגל ומגלגל הגלגל על
זה החומר לצדדים כפי שירצה בצורת החומר שהוא
כמו שאומר כחומר ביד היוצר שבגלגולו הגלגל נעשה
צורה בחומר הניתן בו רק כרצון היוצר ובידו לשנות
ולהפוך מצורה לצורה בסיבובו הגלגל על החומר
באופן אחר מן סיבוב הראשון וזהו שא' דמהפך
ממאנא למאנא. והנה לפ"ז הרי סיבת השתנות הצורה
בחומר אינו בא לא מצד החומר ולא מצד הגלגל רק
מצד היוצר לבד כשמסבב הגלגל כרצונו אם יסבבנו
לצד ימין וכדומה יהיה הצורה בחומר כך ואם יסבבנו
לצד השמאל יהופך לצורה אחרת אבל הגלגל א' הוא
והחומר משתנה ממילא ולא שיבא שינוי מצד עצמו
כלל והרי הנמשל מזה לכאורה אינו מכונן עדיין
למעלה בבחי' המל' שנק' ב"ד דלתתא שנמשל
לטיקלא שזכר כאן במשל גלגל היוצרים שהרי מבואר
למעלה שהשינוי בצורה של כל הנבראים באה
מלמעלה ומלמטה דהיינו מהמשכות הג' קוין במל'
בחסד או בדין ומבחי' המל' נמשך לנבראים כך באותו
אופן ומה שלמעלה נמשך כך הרי הוא בא מאתדל"ת

בחילוף כמה פעמים לפי חילוף סיבובי הגלגל עליו
 ע"י רצון היוצר שמסבבו על החומר הנתון בו לפעמים
 באופן כך ולפעמים באופן כך כמ"ש כאן דמהפך
 ממאנא למאנא כמה פעמים והכל חומר א' הוא ואין
 שינוי זה מצורה לצורה מצד החומר בעצם אלא
 שנעשה בו שינוי ממילא מן שינוי סיבוב הגלגל וסיבת
 שינוי סבוב הגלגל לעשות בו צורות שונות באה ע"י
 היוצר שסיבבו כך או כך וכמ"כ הגלגל א' הוא ואמנם
 מה שעושה הצורה באופן סיבובו כשמסבב כך או כך
 אין בזה שינוי לעולם אך אם יסבב כך או כך זה נעשה
 ע"י רצון היוצר שהוא המסבבו ונמצא שעיקר שינוי
 הצורה הכל מן היוצר שסיבב הגלגל ולא מצד הגלגל
 והחומר ואעפ"כ הסיבוב עצמו של הגלגל הוא עושה
 הצורה והחומר מקבל הצור' ההיא אבל יוחלף וישונה
 כמה פעמים הרי היוצר עושה הכל דהיינו סיבוב
 הגלגל שיעשה הצורה וקבלת החומר כו' ולפ"ז מכוון
 משל זה עם משל הנ"ל בחביות יין וחומץ וכלי
 המקבל מהם דשפע היין וחומץ ה"ז כמו עשיית
 הצורה מן סיבוב הגלגל במשל הטיקלא הנ"ל וכשנותן
 הכלי תחת חבית היין ה"ז כמו חומר שמסובב בגלגל
 מצד הימין וכדומה וכשנותן הכלי תחת החומץ ה"ז
 כחומר המסובב בגלגל לצד השמאל וכדומה וכמו
 שהחומר א' ומקבל צורות שונות כך הכלי א' ומקבלת
 לפעמים יין ולפעמים חומץ בחילוף זה כמה פעמים
 וכנ"ל שהכל עושה האדם וזהו כמו שהיוצר עושה
 הכל כנ"ל וד"ל.

שער הבחירה. ראה נתתי לפניך. יג"ט

קונטרס קטן בענין בחירה

שיומשך בה יין מעמידה תחת החבית של יין וכשרוצה
 שיומשך בה חומץ מעמידה תחת חבית החומץ והכלי
 א' היא דכמו שמקבלת היין כך מקבלת החומץ ולא
 שנעשה בה שינוי זה מצד עצם שהרי חוזר ומעמידה
 כמה פעמים מחבית זו לחבית אחרת בחילוף כמה
 פעמים והנה גם ביין וחומץ לא נעשה השתנות מזה
 לזה שהרי לעולם לא נעשה מיין חומץ ולא מחומץ יין
 רק שהאדם הוא הממשיך מחבית יין ומחבית חומץ
 ולא נעשה גוף השפע הזאת מצד החבית רק ע"י האדם
 וגם שנק' שינוי לגבי האדם מה שלפעמים ממשיך יין
 ולפעמים ממשיך חומץ אין זה שינוי לגבי עצם היין
 והחומץ שכ"א במהותו ונמשך כמו שהוא ומה שהוא
 נמשך או אינו נמשך זהו ע"י שינוי רצון האדם וכך
 הוא בכלי המקבל מן החבית אין מצד הכלי שינוי זאת
 הקבלה לפעמים מחומץ ולפעמים מיין אלא מצד
 האדם שמעמידה לפעמים לקבל בתוכה יין ולפעמים
 חומץ והכלי אחת היא לכל אשר יחפורץ האדם יטנה
 לרוצה יין יטנה תחת היין ולרוצה חומץ יטנה תחת
 החומץ הרי כל השתנות הזאת מהמשכת היין לחומץ
 ומחומץ ליין הכל הוא בא ע"י האדם לבדו שיעש'
 כרצונו ולא מצד החביות והכלי המקבל כלל כו'.
 ומעתה יש לכוון ענין משל הזה משל גלגל היוצרים
 שהזכיר כאן שזהו ענין הטיקלא דאסתחרת לפני היוצר
 דהנה החומר הוא הכלי המקבל הצורה מן הגלגל
 בסיבובו עליו כך או כך אם לימין או לשמאל כנ"ל
 הרי הוא החומר הזה נעשה בו צורות שונים הפכים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

ויבואו בני האלקי' לקטרג היינו כמ"ש ואם אב אני איה
 כבודי כי כבוד הוא כולל ב' דברים מזון ולבוש
 וכמשאדו"ל איזהו אב שמאכילהו ומשקהו
 ומכסהו, ומזון ולבוש נקר' תו"מ שהתורה נקר' מזון
 והמצות נקר' לבוש, והיינו אם אב אני איה כבודי היינו
 התו"מ שלכם שזהו כבודי שזהו מזון ולבוש שלי, וזהו
 הקיטרוג של בני האלקי' שבאו בר"ה לקטרג על התו"מ
 של ישראל איה התו"מ וגם אם יש תו"מ אזי בוודאי
 כדבעי למעבד לא עשו וזהו להתיצב על הוי' כי
 המלאכי' שרשם מבחי' דיבור כמ"ש בדבר ה' וכו' שזהו
 בחי' אלקי', אבל נש"י הם מבחי' שם הוי' כמ"ש בנים
 אתם להוי' אלקיכם ששרשם מבחי' הוי' רק שנמשך ע"י

כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים ואיתא במדרש
 תפוח זה הקב"ה מה התפוח יש לו טעם וריח
 אף הקב"ה יש לו טעם כמ"ש טעמו וראו כי טוב ה'
 ויש לו ריח כמ"ש וריח שלמותיך כריח לבנון, וצ"ל זה
 אם הקב"ה נקר' תפוח זהו המשל כתפוח בכף הדמיון
 מהו הנמשל כן דודי בין הבנים מהו נקר' דודי והלא
 דודי נקר' ג"כ קוב"ה והר"ז המשל והנמשל הכל א'.
ולהבין זאת הנה כתי' ויבואו בני האלהים להתיצב על
 הוי' ויש בזה ב' פי' פי' א' בני האלקי' הם
 הסנהדרין של מעלה שיושב' ודני' כל העולם, ויש פי'
 שהם המלאכי' המקטריגי' על ישראל היינו ויהי היום
 הוא ר"ה כמ"ש זה היום תחילת מעשיך שקאי על ר"ה

5 וכמו שפירש רש"י לריב עמו כבי' כי כשהם מקטרגי' על
6 הבנים של שם הוי' זהו כמו שמקטרג על שם הוי' עצמו
7 כי הבן עם האב הכל א' וכשמריבי' על הבן אזי זהו כמו
8 שמריבי' על האב וזהו להתיצב על הוי' ממש לריב עמו.

כתפוח בעצי ריער

1 בחי' אלקי' אבל המלאכי' שרשם בבחי' אלקים
2 ומקטרגי' על ישראל שהם בנים לשם הוי' ואינם
3 מקיימים תו"מ שנק' ג"כ תורת הוי' ומצות הוי', וזהו
4 להתיצב על הוי' שהקטרוג הוא על שם הוי' בעצמו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

19 אדם המבין בחכמתו ורואה שיבוא עליו איזה דבר טוב
20 או היפוכה ח"ו, אע"פ שרחוק הזמן שיבוא הדבר
21 ההוא הנה מפני הסתכלות שכלו הוא רואה מיד בעיניו
22 כאלו הובא עליו, ומתיירא מאד אם רע הוא, ושמתח
23 מאד אם טוב הוא, אבל בחי' שמיעה מאחרים שיכול
24 הדבר ההוא לבוא הנה מזה לא יפול עליו היראה כ"כ
25 או השמחה מהדבר והיינו מפני שאין זה הדבר
26 בהתגלות גמור אצלו כ"כ, והגם שמתבונן בו מ"מ אינו
27 דומה שמיעה לראיה, שראיית הדבר הגם כי אינו
28 מתחדש אצלו כלל שהוא כמו ששמע כבר, הנה
29 כשרואה מתפעל ביתר שאת על ערך התפעלותו שהי'
30 ממה ששמע בו, כי ההנחה שנעשה במוחו ע"י ראי'
31 הוא באופן היותר נעלה מההנחה שע"י שמיעה, כי אין
32 הפי' שאינו דומה שמיעה לראי' מפני שלא סיפר לו כך
33 כמו שהוא בראי', כי הלא יכולים לצייר הדבר כמו
34 שהוא, אלא כי שמיעה הוא מרחוק ולכן אינו יכול
35 לבוא לידי עומק כ"כ וממילא אינו בא לידי גילוי ג"כ
36 כ"כ כמו ע"י ראי' שהיא מקרוב.

ויקח לו יעקב מקל לבנה

בס"ד פ' ויצא תרל"ב

1 וע"ז ארז"ל איזהו חכם הרואה את הנולד כאלו רואה
2 בעין ממש הולדת והתהוות היש מאין כו', ועז"נ
3 וה' עליהם יראה בבחי' ראי' והרגשה ממש, משא"כ
4 כשאין השכלה והבנה זו בבחי' קירוב והרגשה ממש
5 בנפש נק' בחי' זו בשם זרע בהמה, והגם שיש לו שכל
6 והשגה גדולה באלקות מ"מ אינו בבחי' דעת והרגשה,
7 והגם שכל ישראל מאמינים בני מאמינים והאמונה היא
8 למעלה מן הדעת מ"מ היא נק' עטרה שהיא בבחי'
9 מקיף וצ"ל ג"כ בבחי' דעת כמ"ש דע את אלקי אביך
10 ואז הוא ועבדו בלב שלם, כי ע"י הדעת והשגה
11 מורגשת כאילו רואה עי"ז אין העולם מסתיר כלל
12 (והחיוב על כאו"א מישראל להשיג בבחי' השגה
13 והכרה כל מה שיש בכחו להשיג ברוחניות כ"א לפי
14 ערכו וכמו שמשגי הנפש שהוא רוחני ג"כ), וגם
15 האהבה הבאה מבחי' הדעת וראי' חושית אין ערוך
16 אלי' וכן היראה כו' כי אינו דומה שמיעה לראי'. ופי'
17 ראי' כמארז"ל הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא
18 לידי עבירה, הסתכל דוקא בבחי' ראי' בעין השכל כמו

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

9 הארת הקו שמאירה בעולם האצילות נמשכת מדבר
10 שבמהותו הוא מהות דבר, בחינת הקו כפי שהיא ב'אדם
11 קדמון', רק שהוא בחינת חיצוניות בו, כיון שכללות
12 המשכת הקו היא הארה (חיצוניות) ולא עצם, ומכל'
13 מקום למרות שההארה נמשכת ממהות עצמות הקו, הרי
14 הוא בחינת מציאות לבד ולא מהות. כמו שנתבאר לעיל
15 פרק ל"ח שההפרש בין 'מהות' ל'מציאות' הוא ההפרש
16 שבין 'עצם' ל'הארה', לחיותו - גילוי הקו כפי שהוא

1 במאמר המוסגר מבאר הרבי נ"ע את ענין השפע
2 (המשכת מהות דבר, אמנם מהארה חיצונית בלבד) כפי
3 שזה בדרגות למעלה:
4 (ולפי זה יובן דמה שאצילות הוא הארת הקו - אור הקו
5 מתגלה בכל עולם ועולם באופן שונה, בעולם 'אדם
6 קדמון' מאירה עצמות הקו ממש, ואילו בעולם
7 האצילות מאירה רק הארת הקו, ולמרות זאת, הארה זו
8 הרי זה ממהות עצמיות הקו שלמעלה מאצילות, -

39 "דעות" לשון רבים בא ללמדנו שיש שתי דעות בראיית
 40 אלוקות, דעת עליון ודעת תחתון. דעת עליון הוא המבט
 41 כביכול של הבורא, ודעת תחתון הוא המבט של
 42 הנבראים.
 43 דעת עליון היא, למעלה יש ולמטה אין. היינו, הבורא
 44 הוא היש האמיתי וכל מה שמאיר ונמשך ממנו הוא אין.
 45 ודעת תחתון היא, למטה יש ולמעלה אין. היינו, מה
 46 שנתפס בהשגת הנברא הוא המציאות התחתונה, היש
 47 הנברא, והגילוי האלוקי המהווה את העולמות נחשב
 48 כאין, על שם שאינו מושג על-ידי הנברא ומושלל
 49 ממציותו.
 50 ועל זה מבאר הרבי נ"ע בשורות דלהלן, שהאין של
 51 דעת עליון אינו אותה דרגה כמו האין של היש הנברא
 52 (דעת תחתון), והחילוק ביניהם הוא החילוק שבין האור
 53 לשפע.
 54 דהאין דדעת תחתון שהנבראים קורין לו 'אין' אינו
 55 בבחינת אין ממש - כלומר, הוא אינו באמת דרגה
 56 אלוקית שבטלה לגמרי לאלוקות (שבחינת 'אין' מצד
 57 אמיתית ענינה היא אז עם איז ניש פראהן קיין ואך כלל
 58 - שאין שום דבר כלל),
 59 והראיה לכך שהוא אינו 'אין' אמיתי: שהרי הוא מקור
 60 ליש ואי אפשר לומר שהוא בבחינת אין ממש בו, -
 61 כיון שבחינת ה'אין' של דעת התחתון היא המקור
 62 להוות את הנבראים, הרי גם היא בחינת מהות ויש. כפי
 63 שנתבאר לעיל, שכל פעולה מוגדרת במהות ענינה, וכיון
 64 שדרגה אלקית זו היא מהווה יש, מוכרח שגם היא
 65 בעלת גדר ומציאות ואינה 'אין' מוחלט, ונקרא אין
 66 על-ידי הנבראים - 'דעת תחתון' רק בשם המושאל בו.
 67 כלומר, הם משאילים את המושג 'אין' לדרגה אלוקית
 68 המהווה את היש, כיון שמצד גדרם של הנבראים שהם
 69 יש ממש, בחינה זו אינה מושגת ואינה במציאות, אך
 70 מצד האמת גם לדרגה זו יש גדר ומציאות.
 71 והאין דדעת עליון שהוא הארה מהיש האמיתי -
 72 עצמותו ית', הוא בבחינת אין ממש מצד אמיתית הענין,
 73 כפי שהוא מצד הבטת הבורא, שהוא הארה ביחס
 74 לעצמותו והוא בלא ממש בו. (ועל כן, בין האין של
 75 היש האמיתי לאין של היש הנברא צריך להיות צמצום,
 76 כיון שהם שני גדרים שונים לגמרי).

1 בעולם האצילות - בחינת הארה חיצונית בו' לכן הוא
 2 בבחינת מציאות לבד, ובנוכח לעיל.
 3 וכתב הפרדס דלמטה בעולם שלנו ידעת המציאות של
 4 אלוקות, מה שהאדם יודע את מציאותו של הבורא אינו
 5 אפילו זיו מהעצמות - כלומר, זו אפילו לא בחינת אור
 6 המגלה את העצם, אלא הארה דהארה, כפי שמביא
 7 אדמו"ר הזקן בתניא¹³⁸ משל לענין של הארה דהארה
 8 דהארה, שבארץ מאיר הארת הירח, שהוא עצמו הארה
 9 מהשמש, ולמעלה בעולמות העליונים, ידעת המציאות
 10 של האלוקות הוא זיו והארה מהעצמות בו' והיינו מהות
 11 גילוי בו', כלומר, אמנם זה גילוי ולא עצם, אבל מה
 12 שנרגש שם הוא מהות הגילוי ולא רק מציאות
 13 הגילוי¹³⁹.
 14 ואפשר דהכלים ד'אדם קדמון' ששם מאיר עצם הקו הן
 15 בבחינת אור ולא בחינת שפע בו' ואילו ההארה בעולם
 16 האצילות היא בבחינת שפע בלבד).
 17 עד כאן היה מאמר המוסגר. כעת חוזר הרבי נ"ע לבאר
 18 את ההפרש הכללי בין אור לשפע:
 19 ולכן פעולת השפע (שזהו על-ידי המשכבה וההתפשטות
 20 של החיצונית בלבד בו') הוא בבחינת התלבשות
 21 ותפיסא וגורם שינוי והתפעלות בהפועל בו', כפי
 22 שהתבאר במאמר הקודם המשלים לענין זה מהשפעת
 23 שכל וכו' אבל אופן המשכת אור הוא שאינו מהות דבר
 24 מה, ומעיר הרבי נ"ע: והמשכבה והגילוי הכל הוא
 25 בבחינת אור בו' - כלומר, כל אופני ההמשכות
 26 שנמשכים ממנו ית' הם באופן של אור, אלא שלאחרי
 27 ההמשכה הראשונית, נמשך בירידה של סדר
 28 ההשתלשלות גם באופן של שפע, (ועיין מה שיתבאר
 29 לקמן פרק נ"מ¹⁴⁰). ועל כן הפעולה היא לא בבחינת
 30 התלבשות ותפיסא במקבלים, ואינו עושה שום שינוי
 31 והתפעלות במשפיע בו'.
 32 והרי החילוק בין שפע לאור זה על-דרך הדיוע בב'
 33 בחינת אין האין של היש האמיתי והאין של היש הנברא
 34 שסדר ההשתלשלות הוא יש אין אין יש', דהיינו היש
 35 האמיתי והאין שלו, שהוא האין הראשון, והאין השני
 36 הוא כבר האין של היש הנברא, שזהו האין דדעת עליון
 37 והאין דדעת תחתון.
 38 ביאור הענין: על הפסוק¹⁴¹ "א-ל דעות ה'" מבואר, כי

(138) שער היחוד והאמונה פרק י"ב.

(139) ראה גם המשך זה, פרק צח.

(140) וזה לשונו שם: והענין הוא דהנה נת"ל דאור הוא שההמשכות והגילויים הכל הוא בבחינת אור, והיינו דלבד שההמשכות דאור מקיף גופא (וכמו המקיפים הפרטים) הן המשכות שבבחינת אור, הנה גם מה שנמשך ממנו בחינת האור פנימי (ובשרשו הוא בבחינת ההשגחה ששיעור בעצמו

להאיר במדה וגבול כו'). דאור זה עצמו הוא בבחינת שפע עד"מ, המשכות מהאור מקיף היינו מאור האיקטוף. הוא בבחינת אור כו'. וכמו הוצון שפועל בכל הכחות לא בבחינת תפיסה בהם, כמו כן האור איקטוף וגם שהאור פנימי התהוותו ואצילותו הוא מהאור מקיף כו' פנ"ז, מ"מ ה"ז בבחינת אור שאינו נתפס בהם כו'.
(141) שמואל"א ב, ג.

דמזה גופא שבא לפעול פעולה מוכח שיש בו איזה גדר, ועל-דרך ה'אין' של היש הנברא שאינו 'אין' אמיתי, כיון שיש בו גדר ומציאות. והאור מקיף הוא רק בבחינת גילוי מן העצם ואין מטרתו לפעול איזו פעולה הרי הוא בבחינת אין בעצם כו',

ועל-דרך-זה - על-דרך החילוק בין ה'אין' של היש הנברא ל'אין' של היש האמיתי - הוא החילוק בבחינת אור פנימי ואור מקיף
דהאור פנימי שענינו הוא לפעול הרי למרות שהוא הארה ולא עצם, הוא בבחינת מציאות דבר בעצם כו',

שבת פרשת תצא

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

שאלה: מהו אומרו ויספו ענוים שמחה, הרי ענוה ושמחה הם הפכיים. ענוה - העדר חשיבות עצמית, שמחה - פורצת גדר, התפשטות וחשיבות עצמית, עד שגם המתון בעניניו, מתרגש ביותר. האדם כלול מעליונים ותחתונים, ובכך מעלתו. עבודתו צ"ל בשמחה מצד הביטול

דמדות, הנה לא מיבצעי דמי שמדותיו הם תקיפים ביותר דבצת ההתפעלות והוא בהתרגשות גדולה הנה ההתרגשות עצמה מוסיפה התרגשות והתפעלות ביותר, שיוצא מגדרו לגמרי, אלא גם מי שהוא בעל מדות רגילים, הנה ההתרגשות עצמה מוסיפה בו התרגשות גדולה, ובפרט בעת השמחה דאז הנה ההתפעלות וההתרגשות הוא ביותר, כמו שאנו רואים במוחש דבצת השמחה הנה ההתרגשות עצמה מעוררה ומוסיפה התרגשות והתפעלות ביותר, ומתגדל ומתרחב בו חשיבות עצמו, דגם מי אשר בעת הרגיל הוא מתון בכל עניניו, הנה בעת השמחה הוא כאלו נהפך לאיש אחר, שנעשה דברן ודבורו ברגש ומרבה לדבר בחשיבות עצמו ועניניו, דכל זה הרי אינו אלא לפי דהשמחה טבעה התפשטות והתרחבות היפך טבע הענוה, אם כן יפלא אמרו ד"ויספו ענוים בהו" שמה" שיהם בנטיה הפכים, דענוה הוא שפלות ושמחה חשיבות, ועוד יותר אשר ענוה תגרם את השמחה. אך הענין הוא, דהנה האדם הוא הבריאה התיכונית הכלול מעליונים ותחתונים, כאמרם ז"ל (חגיגה ט"ו א'): "ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה כמלאכי השרת ושלשה כבהמה", הינו דהאדם בגופו ובנשמתו הוא כלול מעליונים ותחתונים, אשר מצד התפללות זו הנה יש בהאדם פמה מעלות טובות הן על התחתונים והן על העליונים, והינו דמזה שהאדם כלול מהתחתונים והעליונים, יש בהאדם יתרון על התחתונים, דכל הנבראים התחתונים הנה יש בהם פעל אחד או שני

"ויספו ענוים בהו" שמה". ופרש רש"י: "ענוים - סכלנים, שסבלו עלו של הקדוש ברוך הוא וגזרותיו". וצריך להבין, הלא ענוה ושמחה הם שני דברים רחוקים זה מזה בטבעם, שהם נוטים אל ההפכיות, דענוה טבעה שפלות והעדר חשיבות עצמו, דמזה הוא הסכלנות דסוכל על וגזרה, בטבעו של מי שהוא בטל בעצם דאינו מתחשב עם עצמו כלל, ער רעכענט זיך ניט מיט זיך, וסוכל הכל, ועל הרב הוא נחבא אל הכלים ומתרחק מכל ענין ודבר של התפשטות, להיותו בטבע המנוחה והמתינות, ושמחה טבעה הגבחה וחשיבות עצמו, דמזה הוא ההתפשטות וההתרחבות ביותר, כמו הנהר המתרחב ומתפשט ביותר, ולפעמים הנה התפשטות והתרחבות השמחה הוא ביותר, שיוצא מגדרו הרגיל, וכמאמר¹ דשמחה פורץ גדר, והינו דלא זו בלבד שהיא בהתרחבות גדולה ביותר כמו הנהר שמתמלא על כל גדותיו, אלא שהשמחה היא גדולה כל כך עד שפורץ גם הגדר ויוצא לחוץ בהתפשטות גדולה, כמו הנהר בעת הפשרת שלגים, דאין זה מה שמתמלא על כל גדותיו, אלא עוד זאת אשר מי הנהר שוטפים את כל השטחים, לא רק אלו הקרובים אל הנהר, אלא גם שוטף את השטחים הרחוקים, להיות כי המים יצאו מגדרם, הנה מזה עצמו הם מרעשים וסואנים בהלוקם, אשר כן הוא בטבע השמחה שפורץ גדר, והוא מצד שהשמחה טבעו התרגשות, וטבע ההתרגשות הוא דההתרגשות עצמה מוסיפה התרגשות, וכמו במי שהוא בתקף ההתפעלות

1) וכמאמר דשמחה: נתבאר בד"ה שמה תשמח תרג"ז.

(* נדפס בספר המאמרים תש"י עמוד 237 ואילך.

הוֹי' צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה דְּוָקָא, לְהִיּוֹת הַשְׂמֵחָה מְגִיעַ
בְּבַחֲרִינֵת עֲצָמוֹת אֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְנִמְשָׁךְ גְּלוּי רַב,
וְהַכְּלִי לְשִׁמְחָה הָעֲלִיּוֹנָה הוּא בְּטוּל דְּוָקָא, דְּעֲנָנָה עִם
הַיּוֹתָה שְׁפָלוּת אָכֵל הִיא בָּאָה מִצַּד הַפֶּתַח הָאֶמֶת, דְּמִי
שֶׁהוּא עָנִי הֵינּוּ בְּטָל בְּעֵצָם הוּא מְפִיר אֶת הָאֶמֶת, דְּכָל
עֲנִין הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵינוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ כִּי־אֵם מָה שֶׁבָּא
בִּירוּשָׁה מֵאֲבוֹתֵינוּ, וּמִשּׁוֹם זֶה הוּא הַבְּטוּל, אָכֵל בְּטוּל
זֶה אֵינוֹ עֲנִין הַשְׁפָּלוּת כִּי־אֵם הַנֶּחֱת עֲצָמוֹתָּ מִהַפֶּתַח
הָאֶמֶת, וְלָכֵן הֵנָּה עֲנָנָה הִיא כְּלִי לְשִׁמְחָה הָעֲלִיּוֹנָה.

יום ב' דחג השבועות תש"י

פְּעָלִים, וּמִי מִשְׁאָר הַנִּבְרָאִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּעַל הַיִּפְךָ אוֹתוֹ
הַפֶּעַל שְׁלוֹ, הֵנָּה הַהוּא הוּא מְנַגֵּדוֹ, וּכְמוֹ הַנֶּשֶׁר וְהַעוֹרֵב
שֶׁהֵם הַפְּכִים בְּפִעֲלָתָם הָרִי הֵם מְנַגְּדִים זֶה לָזֶה, וְהָאָדָם
יֵשׁ בּוֹ יִתְרוֹן זֶה מָה שֶׁהוּא פֶּעַל פְּעֻלוֹת רַבּוֹת הַמְּנַגְּדִים
זֶה לָזֶה, וּמִזֶּה שֶׁהָאָדָם כְּלוּל מִהָעֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים הֵנָּה
יֵשׁ בְּהָאָדָם יִתְרוֹן גַּם עַל הָעֲלִיּוֹנִים, דְּלֹא זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁ
לוֹ חוּשׁ בְּקִבְּלַת תַּעֲנוּג אֱלֹקִי לְהַתְעַנֵּג עַל הוֹי', אֲלֹא עוֹד
זֹאת דְּעַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ זֶה בְּאֶהְבָּה בְּתַעֲנוּגִים הֵנָּה הוּא
מְמַשִּׁיף גְּלוּי אֹר רַב, וְלָכֵן הֵנָּה כָּל עֲנִין הָעֲבוֹדָה בְּעֲבוֹדַת

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

יג. הדוד רז"א הזכיר פרטים נוספים מאירועי
אחרון של פסח תרכ"ה.
א. הסבא מחזיק את משקפיו על מצחו ומברך
בסידור שאתה הגשת לו.
ב. באותו פסח היינו כל משך זמן התפילה בחדרו
של הסבא.
ג. הסבא היה עטוף בטלית ושכב במיטה.
ד. אחרי שמונה עשרה, נכנסו אבינו - הוד כ"ק
אאזמו"ר מוהר"ש - והדוד רב"ש¹²¹. אחריהם הלכו
אלי' ליב ויוסף מרדכי. שניהם - אלי' ליב ויוסף
מרדכי - הרימו את הסבא מהמיטה, הושיבוהו על
הכורסא, וקירבוהו, כשהוא ישוב, לשולחן הגדול.
איסר החזן ונחום בערע ליב'ס הכניסו שני ספרי
תורה וניגשו אחד אחרי השני אל הסבא לנשק את
ספרי התורה.
הדוד רב"ש ואבינו עלו לתורה שלישי וחמישי,
הסבא עלה לתורה למפטיר ואמר את ההפטרה
כשהוא ישוב על הכורסא.
יד. כשהדוד רז"א סיפר על כל האמור, עמדו
דמעות בעיני אבי. וכאשר סיים הדוד רז"א הסיפורים
האמורים זלגו שתי טיפות גדולות של דמעות על
לחיו של אבי.

שביעי של פסח בסעודת ויום

י. הבעל-שם-טוב נ"ע רואה את הגילוי של
'נשמת אדם תלמדנו' באומר התהלים יותר מאשר
בתלמידי חכמים המחדשים חידושים ופלפולים
בתורה.
יא. הבעל-שם-טוב נ"ע אומר שפרק תהלים
לבבי, הטרחה בעשיית טובה ליהודי בגשמיות או
ברוחניות ואהבת ישראל, הם המפתחות המתאימים
לכל המנעולים של היכלות הרחמים, הרפואה
והישועה, ושל דלתות הפרנסה.
יב. אב הסבא - הוד כ"ק אאזמו"ר "צמח צדק"
- וכל ילדיו היו בעלי זכרון מיוחדים במינם, גם אבי
וגם הדוד רז"א היו בעלי זכרון מופלאים. שניהם -
אבי ודודי - הם מספרים מיוחדים במינם. כשהם
מספרים סיפור, הרי הסיפור הוא כמי שמצייר - לא
בכתב, אלא בדיבור - כך שבעיני השומעים נעשה
הדבר כסיפור תמונתי. ההבדל הוא בכך, שבסיפורי
אבי הנה התוכן הרוחני-נשמתי של הסיפור מאיר
יותר מאשר התוכן הגשמי של הסיפור. ואילו
בסיפורי הדוד רז"א הנה התוכן הגשמי של הסיפור
הוא יותר ציורי מאשר התוכן הפנימי.

* * *

21

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אדי"ש, ת"ש

נויארק

8 לו להצלחה ישמור לעצמו. ויחזק השי"ת את בריאותו
9 ובריאות זוגתו תחי' וישמח לבבם בהטוב להם בגשמיות
10 וברוחניות.

11 בדבר ענינ[ן] לימודו ועבודתו בהחזקת לומדי תורה
12 אמרתי לו אשר נוסף על השיעורים שיש לו בלימוד
13 הגמרא לעצמו ובחברותא יוסיף ללמוד גם בספר השל"ה
14 הקדוש כשלשה פעמים בשבוע ולהשתדל לקבוע שיעור
15 לימוד בחסידות בחברותא וידידי הנעלה הרב ווי"ח אי"א
16 מוה"ר שלום ש"י שוי"ב ילמוד עמהם, וירבה להוסיף
17 בעבודתו הטובה בהחזקת לומדי תורה. והשי"ת יהי
18 בעזרו בגשמיות וברוחניות.
19 ידידו הדו"ש ומברכו.

ידידי ווי"ח אי"א מוה"ר משה ש"י הכהן
שאייעויטש

שלום וברכה!

1 בטח מילא ידידי את בקשתי לפרוש גיני בשלום ידידנו
2 הנעלה והכי נכבד בעל מדות תרומיות עסקן חרוץ ווי"ח
3 אי"א מו"ה שלמה ש"י פאלמער ולהגיד לו ברכתו שיעזר
4 לו השי"ת ויצליח לו בכל הדרוש לו בגשמיות וברוחני.
5 בדבר עניניו הפרטי אמרתי לו אשר המשרה שיש לו
6 להצלחה יחזיקה על להבא ואת חלקו בהבית חומה שיש
7

אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

אגרות קודש

ב"ה, ב' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח והרה"צ נוי"נ בנש"ק ענף עץ אבות כו' וכו'

מוה"ר חיים שמעון זאב שליט"א

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הארוך נעם לי לקבל מכתבו מל"ח למספר בניי מבשר טוב אשר השלום אתם,
כן יזכה השי"ת את כאו"א מאתנו לבשר איש לרעהו אך טוב ואין טוב אלא תורה הנקראת תורת חיים
היינו שהיא קשורה ומאוחדת עם החיים כפשוטו וכמשמעו דפשיטא שגם חיי עוה"ז בכלל זה, ובפרט ע"פ
המבואר בתניא פרק ל"ו, ומוכרח מפסק רז"ל אשר התורה לא בשמים היא כ"א דוקא בעוה"ז הגשמי.

נהנתי ממ"ש אודות לימודו שיעור יום ביום בספר תניא קדישא (נוסח הסכמת דתניא הוצאת
זולקווא אף שנמצאה בריחוק מקום ממושב רבנו הזקן וע"י רבנים שלא ראו המחבר), וכבר ידוע
מה שכתבו המסכימים הראשונים דספר התניא הם גדולי תלמידי הרב המגיד ממעזריטש שנדפסו
בראש התניא והמפורסמות אין צריכים ביאור, ובודאי ראה ג"כ כת"ר רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שנדפסה בסוף ספר קיצורים והערות לתניא...

ת"ח ת"ח על מה שהזכירני על מקומות הק' ובודאי לדכוותי למותר להעיר מה שנתבאר
בענינים אלו במאמרו של אדמו"ר האמצעי בנו של רבנו הזקן בעל התניא ד"ה להבין ענין ההשתטחות
ותוספת ביאור בזה ג"כ במאמרי השתטחות להרה"ח ר' הלל מפאריטש זצ"ל.

כבקשתו אזכירו ואת כל ב"ב שיחיו בהיותי על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע.

ואחרון אחרון חביב בבשורתו הטובה אשר נולדה לו בת למזל טוב וקרא שמה בישראל סימא
לאה, הנה יה"ר שיגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים והוא וזוגתו שיחיו ירוו ממנה ומכל יו"ח
שיחיו רוב נחת חסידותי לאריכות ימים ושנים טובות.

בברכה בנוסח כ"ק מו"ח אדמו"ר לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

פרק שישי משנה א

שְׁנֵי חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבַחַר בָּחַם וּבְמִשְׁנָתוֹ: רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְהָ, זוֹכֶה לְדַבְרִים הַרְבֵּה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּדָאֵי הוּא לֹא. נִקְרָא רַע, אֲהוּב, אֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמְלַבֶּשֶׁתוֹ עֲנוּה וִירָאָה, וּמְכַשְׂרָתוֹ לְהִיּוֹת צַדִּיק חֲסִיד יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמָן, וּמְרַחֲקָתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמְקַרְבָּתוֹ לִידֵי זְכוּת, וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה בֵּינָהּ וּגְבוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִי עֶצֶה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בֵּינָהּ לִי גְבוּרָה". וְנוֹתֶנֶת לוֹ מַלְכוּת וּמְשַׁלָּה וְחֲקוֹר דִּין, וּמְגַלִּין לוֹ רְצוֹ תּוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂי הַמִּתְנַבֵּר וּבְנֵהר שְׁאִינוּ פוֹסֵק, וְהוּא צָנוּעַ וְאֶרֶךְ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ, וּמְגַדֵּלְתוֹ וּמְרומֶמֶתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

נקודות משיחות קודש

שהם מסייעים לו בעבודת ה' שלו, אין הם ניתנים לו בשלימות ומוטל עליו לעבוד כדי להשיגם באופן שלם - "ומלבשתו ענוה ויראה", דהיינו שמידות הענוה והיראה ניתנות לו כ"לבוש" שהוא מקיף וחיצוני לאדם (אבל אינו נעשה על-ידי זה ענין). כמו כן "ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן"; "ומרחקתו מן החטא"; "ומקרבתו לידי זכות". הצד השווה לכל ה"דברים" האלה הוא שניתנים לו בתור מסייעים בלבד, אך הם אינם פוטרים אותו לגמרי מעבודה ויגיעה.

ב. "דברים" שהעוסק בתורה לשמה זוכה בהם בשלימותם, ללא צורך בתוספת יגיעה שלו - "אוהב את המקום, אוהב את הבריות", "משמח את המקום, משמח את הבריות", "ונהנין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה".

נמצא אפוא כי הלומד תורה לשמה זוכה לסיוע הן בענינים ש"בין אדם למקום" והן בענינים ש"בין אדם לחבירו". ויתירה מזו, אף ב"מילי דעלמא" יוכל הוא להנות את הבריות בהשאת עצה ותושיה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 401)

* * *

עוד יש להשיב על השאלה הנ"ל (בדרך שונה לגמרי): דברי המשנה אינם פונים ללומד תורה אלא למי שבא אל לומד תורה לשמה כדי ליטול מפיו עצה. אדם זה, עשוי לחשוב - מכיון שאיש זה עוסק אך ורק בלימוד התורה לשמה והוא מובדל מהבריות ומופרש מכל עניני העולם, כיצד ישיא לי עצה בעניני העולם (כדוגמת מסחר, עסקנות ציבורית וכיוצא בזה)? מבחינה המשנה ואומרת, "ונהנין ממנו עצה ותושיה". והיינו, לא זו בלבד ש"מקבלין ממנו עצה" אבל יתכן שהעצה אינה מוצלחת, אלא "נהנים ממנו עצה", כלומר שמכיון שעוסק בתורה לשמה, זוכה הוא להתעלות בשכלו ובחכמתו גם במילי דעלמא, וממילא עצותיו טובות ומועילות ומתקבלות על דעת הבריות עד לאופן של "הנאה" מהן.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 406)

בדברי רבי מאיר יש, לכאורה, דבר והיפוכו: מצד אחד כוונתו היא לעודד עסק בתורה לשמה ומצד שני כיצד הוא עושה כן? על ידי שמבטיח לאדם "דברים הרבה" ("נקרא רע, אוהב וכו'") - הרי אם ילמד למטרה זו לא יהא זה לימוד תורה לשמה!?

ויש לומר בביאור הדברים:

המשנה מדברת במי שכבר עוסק בתורה לשמה ("כל העוסק") ולומד תורה לשם השגת התורה ולא לשום מטרה אחרת, אפילו לא מטרה קדושה אחרת! והדגש הוא על המילה "עוסק בתורה לשמה", כלומר שלומד מתוך עמל ויגיעה, כאדם הטרוד בעסקו יום וליל.

אדם כזה, העוסק כל-כולו בלימוד תורה, עשוי להיות מוטרד מן השאלה - מכיון ש"כל האומר אין לי אלא תורה.. אפילו תורה אין לו"², כלומר, בנוסף לעסק התורה חייב הוא לעסוק גם בכל שאר עניני עבודת ה' (אהבתו ויראתו וכו')³, דבר הדורש עמל רב; וכלשון הרמב"ם⁴, "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואי הנפלאים.. וכשמחשב בדברים האלו עצמם, מיד הוא נרתע לאחוריו וכו'". ובנוסף לכך עליו לעסוק גם בעניני גמילות חסד; אס-כן - שואל הוא את עצמו - האמנם בכך שכל עסקו הוא בלימוד תורה יחסרו אצלו כל שאר עניני העבודה?

על כך משיבה המשנה ואומרת לו - "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה".

הטעם שנאמר כאן "זוכה לדברים הרבה" ולא "מקבל שכר הרבה" הוא שאכן אין זה בגדר של קבלת שכר, אלא - בנוסף לשכרו של הלומד תורה לשמה - "זוכה הוא לדברים הרבה". כלומר, הוא מקבל "דברים" שמעלתם פחותה ממעלת לימוד תורה לשמה, אך "דברים" אלה מסייעים לו בכל שאר עניני עבודת ה', כדי שלא יחסרו לו ענינים אלה.

"דברים" אלה שזוכה בהם ה"עוסק בתורה לשמה" נחלקים לשני סוגים:

א. "דברים" שמקבל באופן חלקי בלבד. כלומר, אף-על-פי

1. כגון "לידע את המעשה אשר יעשון" וכדומה. 2. יבמות קט, ב; וראה אגרת הקודש סימן ה (קח סוף עמ' ב) 3. ראה מאמרז"ל (יבמות קט, ב) "כל האומר אין לו אלא תורה.. אפילו תורה אין לו". 4. הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה ב.

פרשת במדבר

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֶהָל מוֹעֵד בְּאַחֶרֶץ לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִּשְׁנַת הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ^ב שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגַלְגֹּלְתָם: ^ג מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאָתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן: ^ד וְאַתֶּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא: ^ה וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאוֹבֵן אֱלִיצֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: ^ו לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צֻרִישֶׁדִי: ^ז וְלִיהוּדָה נַחֲשֹׁן בֶּן־עֲמִינָדָב: ^ח לְיִשָּׁשְׁכָר נַתָּנָאֵל בֶּן־צֹעֶר: ^ט לְזִבְּלֹן אֱלִיָּאֵב בֶּן־חֶלֶן: ^י לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישַׁמֶּע בֶּן־עֲמִיחֹד לְמִנְשֶׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצֹר: ^{יא} לְלֵוִי אֲבִיהֶן בֶּן־גֵּדְעֹנִי: ^{יב} לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישֶׁדִי: ^{יג} לְאֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן־עֶכְרָן: ^{יד} לְגָד אֱלִיסָפָה בֶּן־דְּעוּאֵל: ^{טו} לְנִפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: ^{טז} אֶלֶּה כְּתִיב קְרִיאִי קְרִי קְרֹאנִי הָעֵדָה נְשִׂאִי מִטּוֹת אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: ^{יז} וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נָקְבוּ בְּשֵׁמוֹת: ^{יח} וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחֶרֶץ לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלָדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה לְגַלְגֹּלְתָם: ^{יט} כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות ח עמ' 221)

כָּל יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל (א, ג)

כתב ה'אור החיים' (פסוק כ): "לא היה אחד מכל הבאים לכלל המספר שלא היה ראוי לצאת בצבא, אלא כלן גבורי כח. . . וזה נס שאינו בעכו"ם." כשהיודי דבוק באדון הנפלאות והגבור על ידי קיום תורתו, הוא מתעלה מעל לחקי הטבע; ומכיון ששם ישראל עמד צדין פחת הרשע של

מצמד הר סיני והיה מסור ונתון לחקי התורה, זכה למצמד נסי זה.

שני - ויהיו בני־ראובן בכר ישראל תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות לגלגלתם כל־זכר מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ^א פקדיהם למטה ראובן ששה וארבעים אלף וחמש מאות: ^ב לבני שמעון תולדתם למשפחתם לבית אבתם פקדיו במספר שמות לגלגלתם כל־זכר מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ^ג פקדיהם למטה שמעון תשעה וחמשים אלף ושש מאות: ^ד לבני גד תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ^ה פקדיהם למטה גד חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: ^ו לבני יהודה תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ^ז פקדיהם למטה יהודה ארבעה ושבעים אלף ושש מאות: ^ח לבני יששכר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ^ט פקדיהם למטה זבולן תולדתם לבית אבתם במספר שמות מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ^א פקדיהם למטה זבולן שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: ^ב לבני יוסף אפרים תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ^ג פקדיהם למטה אפרים ארבעים אלף וחמש מאות: ^ד לבני מנשה תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִכֶּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יְהִי קֶצֶף עַל־עֵדֻת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן
הָעֵדֻת: ^ד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 111)

פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן שָׁשָׂה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת
(א, כא)

יש להעיר, שבכל שבט ישנו מספר המתחלק לחמשים.
ולכאורה אין זו תופעה שכיחה כלל, וצריך עיון בטעם
הדבר. ואי משום 'שרי חמשים' - הרי יש גם 'שרי עשרות'
ו'שרי מאות'. ולהעיר מ"חמשים איש רצים לפניו" (ש"ב טו,
א), המורה על חשיבותה של קבוצה זו.

שלישי ב א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: ב אִישׁ עַל־דָּגְלוֹ בְּאֹתוֹת לְבֵית אֲבֹתָם
יַחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִגֵּד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יַחֲנוּ:
ג וְהַחֲנִיִּם קִדְמָה מִזְרָחָה דָּגֵל מַחֲנֶה יְהוּדָה
ד לְצַבָּאתָם וְנִשְׂיָא לְבְנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב:
ה וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וּשְׁבַעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת: ו וְהַחֲנִיִּם עָלָיו מִפֶּה יִשְׁשֹׁכָר וְנִשְׂיָא לְבְנֵי
יִשְׁשֹׁכָר נַתָּנָאֵל בֶּן־צֹעֶר: ז וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָּיו
אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ח מִפֶּה
זְבוּלֹן וְנִשְׂיָא לְבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶץ: ט וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדָּיו שְׁבַעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:
י כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה יְהוּדָה מֵאֹת אֶלֶף וּשְׁמֹנִים
אַלֶּף וּשְׁשַׁת־אַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצַבָּאתָם
רֹאשֹׁנָה יַעֲשׂוּ: יא דָּגֵל מַחֲנֶה רְאוּבֵן תִּמְנָה
לְצַבָּאתָם וְנִשְׂיָא לְבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיָּצוּר בֶּן־
שִׁדָּאוּר: יב וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָּיו שָׁשָׂה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: יג וְהַחֲנִיִּם עָלָיו מִפֶּה שִׁמְעוֹן
וְנִשְׂיָא לְבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צֹרִישָׁדִי:
יד וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם תְּשַׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת: טו וּמִפֶּה גָד וְנִשְׂיָא לְבְנֵי גָד אֱלִיָּסָף
בֶּן־רְעוּאֵל: טז וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים

ל פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה מִנִּשְׂשָׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּמֵאוֹת: פ ז לְבְנֵי בְנִימִן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא: ח פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה בְנִימִן
חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ ט לְבְנֵי
דָּן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא:
ט פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה דָּן שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת: פ ט לְבְנֵי אֲשֶׁר תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא צָבָא: טא פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֲשֶׁר
אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ טב בְּנֵי
נַפְתָּלִי תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כֹּל יֵצֵא
צָבָא: טג פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה נַפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ מד אֵלֶּה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂיָאֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר
אִישׁ אִישׁ־אֶחָד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ: מה וַיְהִי כֹל־
פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: מו וַיְהִי
כָּל־הַפְּקָדִים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: מז וְהַלְוִיִּם לְמִטָּה אֲבֹתָם
לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם: פ מח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵאמֹר: מט אַךְ אֶת־מִטָּה לֹא תִּפְקֹד
וְאֶת־רֹאשֵׁם לֹא תִּשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
: נ וְאַתָּה הִפְקֹד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל
כָּל־כְּלָיוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הַמָּה יִשְׂאוּ אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְהֵם יִשְׁרְתָּהוּ וְסָבִיב
לְמִשְׁכָּן יַחֲנוּ: נא וּבְנִסְעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ
הַלְוִיִּם וּבַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהָזֶר
הַקָּרֵב יוֹמֵת: נב וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֶהוּ
וְאִישׁ עַל־דָּגְלוֹ לְצַבָּאתָם: נג וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 8)

מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב, ב)

המרחק בין מחנה ישראל למשכן היה מיל, אלפים אמה, כדי שיוכלו לבא בשבת (רש"י), ומטעם זה היה מרחק מיל גם בימות החול. לומר לך: הקרבה המיוחדת הקיימת בין יהודי לבין הקב"ה (בין 'מחנה ישראל' לבין 'המשכן') ביום השבת צריכה להמשך גם בימות החול; קדשת השבת צריכה להשפיע על העובדין דחל' של ימות השבוע.

רביעי ג. «ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר יהוה את משה בחר סיני: ואלה שמות בני-אהרן הכהן. נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: ואלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר-מלא ידם לכהן: וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בתקרבתם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני וכלבים לא-היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר על-פני אהרן אביהם: פ וידיבר יהוה אל-משה לאמר: והקרב את-מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו: ושמרו את-משמרתו ואת-משמרת כל-העדה לפני אהל מועד לעבד את-עבדת המשכן: ושמרו את-כל-כלי אהל מועד ואת-משמרת בני ישראל לעבד את-עבדת המשכן: ונתתה את-הלויים לאהרן ולבניו נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל: ואת-אהרן ואת-בניו תפקד ושמרו את-כהנתם והיו הקרב יומת: פ וידיבר יהוה אל-משה לאמר: וואני הנה לקחתי את-הלויים מתוך בני ישראל תחת כל-בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים: פ כי לי כל-בכור ביום הפתי כל-בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל-בכור בישראל מאדם עד-בהמה לי יהיו אני יהוה: פ

אלף ויש מאות וחמשים: כ כל-הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד וחמשים אלף וארבע-מאות וחמשים לצבאתם ושנים יסעו: ס ונסע אהל-מועד מחנה הלויים בתוך המחנה כאשר יחנו כן יסעו איש על-ידו לדגליהם: ס ודגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: כ וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: כ ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן-פדהצור: כ וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ומאתים: כ ומטה בנימין ונשיא לבני בנימין אבירן בן-גדעני: כ וצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים אלף וארבע מאות: כ כל-הפקדים למחנה אפרים מאת אלף ושמנת-אלפים ומאה לצבאתם ושלשים יסעו: ס ודגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי: כ וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ושבע מאות: כ והחנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל בן-עכרן: כ וצבאו ופקדיהם אחד וארבעים אלף וחמש מאות: כ ומטה נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע בן-עיני: כ וצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: כ כל-הפקדים למחנה דן מאת אלף ושבעה וחמשים אלף ויש מאות לאחרנה יסעו לדגליהם: פ ואלה פקודי בני-ישראל לבית אבתם כל-פקודי המחנה לצבאתם שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: כ והלויים לא התפקדו בתוך בני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה: כ ויעשו בני ישראל ככל אשר-צוה יהוה את-משה כן-חנו לדגליהם וכן נסעו איש למשפחתו על-בית אבתיו: פ

כָּל־בְּכוֹר בְּבִהֶמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{מב} וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵּי
יִשְׂרָאֵל: ^{מג} וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׁמֹת
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה לַפְּקֻדִיהֶם שְׁנַיִם וָעֶשְׂרִים אֶלֶף
שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמֵאֵתִים: ^פ וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{מח} קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־
בְּכוֹר בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּהֶמַת הַלְוִיִּם תַּחַת
בְּהֶמַתם וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: ^{מט} וְאֵת פְּדוּיֵי
הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשִּׁבְעִים וְהַמֵּאֵתִים הָעֶדְפִים עַל־
הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^מ וְלִקְחָתָּ חֲמִשָּׁת
חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגָּלֹת בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח
עֶשְׂרִים גֶּרֶה הַשְּׁקָל: ^{מא} וּנְתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֶדְפִים בָּהֶם: ^{מב} וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת
כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֶדְפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם:
מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה
וָשִׁשִּׁים וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ:
^{מג} וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ד' סיון תשמ"ה)

קח את הלוויים תחת כל בכור בבני ישראל (ג, מח)

עבודת השרות לה' נועדה מלכתחלה לבכורים, והלוויים
נכנסו תחתיהם; הרי שזיכולה להיות עבודה זו גם אצל מי
שלא נועד לה מלכתחלה. ללמדך: גם מי ששייך בטבעו
לעבודת שבת וזבולון, התעסקות בענייני העולם, יכול להגיע
לעבודת שבת לוי, שרות לה'. ובלשון הרמב"ם: "ולא שבת
לוי בלבד, אלא כל איש... אשר נדבה רוחו... נקדש קדש
קדשים".

שביעי ד' א' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: ^א נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי
לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם: ^ב מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וּמַעֲלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא לַצִּבָּא
לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: ^ג וְזֹאת עֲבֹדַת
בְּנֵי־קָהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: ^ד וּבָא
אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעֵי הַמִּחְנֶה וְהוֹדְרוּ אֶת פִּרְכַּת

הַמִּסְדָּה וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אֹרֶן הָעֵדוּת: ^ה וּנְתַנּוּ עָלָיו
כִּסּוֹ עוֹר תַּחֲשׁ וּפָרָשׁוֹ בְּגַד־כָּלִיל תְּכֵלֶת
מִלְמַעֲלָה וּשְׁמוֹ בְּדוּי: ^ו וְעַל ^ז שְׁלֹחַן הַפָּנִים
יִפְרֹשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וּנְתַנּוּ עָלָיו אֶת־הַקְּעוֹת
וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמִּנְקִיט וְאֵת קִשּׁוֹת הַנִּסְסָה
וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה: ^ח וּפָרָשׁוֹ עֲלֵיהֶם בְּגַד
תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוֹ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וּשְׁמוֹ
אֶת־בְּדוּי: ^ט וְלִקְחוּ ^י בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוֹ אֶת־מִנְגֶּרֶת
הַמְּאוֹר וְאֶת־נִרְתִּיה וְאֶת־מִלְקַחֶיהָ וְאֶת־
מַחְתֵּיתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי שְׁמֶנָה אֲשֶׁר יִשְׁתַּוְּלָה
בָּהֶם: ^{יא} וּנְתַנּוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מַכְסֵה
עוֹר תַּחֲשׁ וּנְתַנּוּ עַל־הַמּוֹט: ^{יב} וְעַל ^{יג} מִזְבֵּחַ
הַזֹּהֵב יִפְרֹשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוֹ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה
עוֹר תַּחֲשׁ וּשְׁמוֹ אֶת־בְּדוּי: ^{יד} וְלִקְחוּ אֶת־כָּל־
כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יִשְׁתַּוְּבָם בַּקֹּדֶשׁ וּנְתַנּוּ
אֶל־בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוֹ אוֹתָם בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ
וּנְתַנּוּ עַל־הַמּוֹט: ^{יז} וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפָרָשׁוֹ
עָלָיו בְּגַד אַרְגָּמָן: ^{יח} וּנְתַנּוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו
אֲשֶׁר יִשְׁתַּוְּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתָּה אֶת־
הַמְּזֻלְגָּת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקָת כָּל כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ וּפָרָשׁוֹ עָלָיו כִּסּוֹ עוֹר תַּחֲשׁ וּשְׁמוֹ
בְּדוּי: ^{יט} וְכִלָּה אַהֲרֹן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ
וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעֵי הַמִּחְנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן
יָבֹאוּ בְּנִי־קָהָת לְשִׂאת וּלְאִיֵּגֹעַ אֶת־הַקֹּדֶשׁ
וּמִתּוֹ אֵלֶּה מִשְׁאֵל בְּנֵי־קָהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד:
^כ וּפְקֻדֹת אֲלֻעֹר ^{כא} בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֶׁמֶן הַמְּאוֹר
וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
פְּקֻדַּת כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בַּקֹּדֶשׁ
וּבְכָלֵיו: ^{כב} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: ^{כג} אֶל־תְּכַבְּרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת
הַקָּהָתִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם: ^{כד} וְזֹאת ^{כה} עֲשׂוּ לָהֶם וְחִיו
וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אַהֲרֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (זקוטי שיחות יח עמ' 24)

נָשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת (ד, ב)

שְׁלֹשָׁה מַגִּידִים הֵם בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ, כִּנְגֵד "סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים",
 "מִמְלַכַת כְּהֻנִּים" וְ"גוֹי קְדוֹשׁ". מִנֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁבִטָּא אֶת
 חֲשִׁיבוֹתָם הַמִּיחָדָת לַגִּבּוֹרֹת הָעוֹלָם, כִּי דָבָר שֶׁבִמְנֵן לֹא
 בְּטָל - כִּנְגֵד "סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים". מִנֵּן בְּנֵי לֵוִי, שֶׁנִּמְנָה בְּכָנִי
 עֲצָמָם לְהִיטָתָם בְּגֵדֵר מִיחָד שֶׁל שׁוּמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ - כִּנְגֵד
 "מִמְלַכַת כְּהֻנִּים" (שָׂרִים). מִנֵּן בְּנֵי קָהָת, בָּהֶם נֶאֱמַר "קֹדֶשׁ
 הַקֹּדֶשִׁים" - כִּנְגֵד "גוֹי קְדוֹשׁ".

מפסיר י וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
 ה אל־תכרייתו את־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי מִתּוֹד
 הַלְוִיִּם: י וְזֹאת עָשׂוּ לָהֶם וְחַיּוֹ וְלֹא יָמָתוּ
 בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֲהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ
 וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאֹו:
 כ וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כָּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ:
 פפפ

קנ"ט פסוקים, חלקיה"ו סימן.

וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ
 וְאֶל־מִשְׁאֹו: כ וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כָּבֹלַע אֶת־
 הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: פפפ

◆ ◆ ◆

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֹלְמָא דִּי בְּרָא
 כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיד מְלֻכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב
 מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֹנְלָא וּבְזִמָּן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
 וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
 וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקֹדֶשׁא
 בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֹלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

◆ ◆ ◆

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְחִמְקִיהָ מְאֹד. דְּרַכִּיהָ דְּרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ,
 בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שֶׁמֶקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים
 בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לֹא יִתְחִיל הַמִּפְטִיר לְהַפְטִיר עַד שִׁיגְמוֹר הַגּוֹלָל לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁגַּם הַגּוֹלָל יוֹכַל לְהַבִּין וּלְשִׁמוֹעַ מִמֶּנּוּ,
 שְׁחוּבָה הִיא עַל הַכֹּל לְשִׁמוֹעַ הַהִפְטָרָה כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבִּסְפָּר תּוֹרָה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

רסה חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרטה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרטה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרטה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

בזמן הנאמרה א וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמָּדד אִי אִפְשָׁר לְמִדּוֹר אוֹתָם וְלֹא יִסְפָּר וְהָיָה בְּמִקְוֵים אֲשֶׁר־יֵאמָר לָהֶם בְּזֶמֶן הַזֶּה לֹא־עָמְי אֲתֶם לְפִי מַעֲשִׂים הָרָעִים יֵאמָר לָהֶם בְּזֶמֶן הַזֶּה בְּנֵי אֱלֹהִי כִּי יָשׁוּבוּ אֶל ה' וְהוּא יָשִׁיב שְׂבוֹתָם וְיִרְחַמֶּם: ב וְנִקְבְּצוּ בְיָמֵי מַלְשִׁית

בְּנֵי־יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׁמְי לָהֶם רֹאשׁ אַחֵד וְהוּ מֶלֶךְ הַמְּלָשִׁי וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ מֵאַרְצוֹת הַגּוֹלָת וְעָלוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָדוֹל יוֹם יוֹרְעָאֵל קְבוּץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִפְצִים הָאֵל בְּמִפְּנֵי וְרָעִים עַל פְּנֵי הַשָּׁדָה: ג אֲתֶם בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי־מִנְיָן אֲמָרוּ לְאַחִיכֶם בְּנֵי עֲשָׂרַת הַשִּׁבְטִים שֶׁהֵם עָמְי כְּמוֹתְכֶם עִם כִּי מִתְרַחֲמִי לְהַגְלוֹתָם וּקְרָאֲתִים אִז לֹא עָמְי, וְכֵן אֲמָרוּ וְלֹאֲחוֹתִיכֶם נָשִׁי עֲשָׂרַת הַשִּׁבְטִים רַחֲמָה: ד אָמַר אֶל הַצַּדִּיקִים שְׁבָדוֹר רִיבֹו בְּאִמְכֶם שֶׁהוּא אֵם לַחוֹתֹת הַבָּאִים רִיבֹו אִישׁ בְּרַעְיוֹ לְהַשִּׁיב לְדָרֶד מִכָּה כִּי מַעֲתָה יִהְיֶה לֹא אֲשֶׁתִּי כִּי סָרְתָה מִעָלִי וְאֲנֹכִי לֹא אִישָׁה לְחֻמֵּין לָהּ סְפֹקָה וְתִסָּר וְנוֹגֵיָה מִפְּנֵיָה וְנֶאֱפֹפִיָה בְּשָׂמִים מִבֵּין שְׂדֵיָה מַעֲתָה שֶׁתַּעֲזֹב דְּרָכָה: ה כִּי אֵם לֹא תַעֲזֹב דְּרָכָה פֶּן אֶפְשִׁימָנָה מִבְּגֵדֶיהָ וְתִשָּׂאֵר עֲרֻמָּה וְהַצְגָּתִיהָ אַעֲמִיד אוֹתָהּ מִבֵּל כְּבוֹשׁ וּמִכֶּסֶה כְּיוֹם הַגּוֹלָדָה וְשִׁמְתִּיהָ כַּמְדָּבָר הַפָּקֵד לֵבֵל כְּמוֹ הַמְדָּבָר, וְשִׁתְּהָ אֲשִׁים אוֹתָהּ כְּאָרֶץ צִיָּה שִׁמְמָה וְהַמְתִּיהָ בְּצֻמָּה: ו וְאֵת־בְּנֵיָה אִף עַל הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם לֹא אֲרָחִם שֶׁלֵּכוּ בְּגוֹלָה כִּי־בְנֵי וְנוֹגִים הָקֵמָה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה: ז כִּי זִנְתָהָ אֲמִם כְּלָלוֹת הָקָמָה סָרְתָה מִעָלִי, הָאֵם שֶׁחֲרַתָּה אוֹתָם הוֹכִי־שָׁה הוֹרָתָם עֲשָׂתָה מַעֲשֶׂה בֹוֶשָׁה וְכִלְמָה כִּי אֲמָרָה אֵלֶּכָה אַחֲרֵי מֵאֲהָבִי

בְּדַרְכֵי הַגּוֹים נִתְּנִי הַנִּתְּנִים לִי לְחֻמִּי וּמִיָּמִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שֶׁחֲמָה בָּם בְּגֵדִים שֶׁמִּנִּי לְסוֹד וְשִׁקְצִי וּמִשְׁקָם - לְהַתְּעַנֵּן כְּמוֹ יוֹן וְחֶלֶב: ח לָכֵן הוּאֵל וְכִּי חֲשָׁבָה הַנִּגְיָשָׁד סוֹנֵר אֶת־דְּרָכָה בְּסִירִים כְּפֻצִּים וְגִדְרָתִי אֶת־

שי למורא

א) אֲשֶׁר לֹא יִמָּד, שֶׁלֹא יוֹכֵל לְהוֹיֹת נִמְדָדִים. בְּמִקְוֵים אֲשֶׁר יֵאמָר לָהֶם, בְּמִקְוֵים אֲשֶׁר הָיָה נֵאֶמַר עֲלֵיהֶם. לֹא עָמְי אֲתֶם, לְפִי מַעֲשִׂים הָרָעִים הָיָה נֵאֶמַר כֵּה. בְּנֵי אֵל הִי, שֶׁחֲבִיבִים לוֹ כְּבָנִים, יוֹתֵר מֵעַם. ב) רֹאשׁ אַחֵד, מֶלֶךְ הַמְּלָשִׁי. וְעָלוּ מִן הָאָרֶץ, וְעָלוּ מֵאַרְץ גּוֹלָתָם. כִּי גְדוֹל יוֹם יוֹרְעָאֵל, כִּי יוֹם גְּדוֹל וְנִבְכָּד יִהְיֶה

יוֹם קְבוּץ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִפְצִים הִקְבִּ"ה בְּפֹאֵר וְרָעִים עַל פְּנֵי הַשָּׁדָה. ג) אֲמָרוּ לְאַחִיכֶם עָמְי, אֲתֶם בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי־מִנְיָן, אֲמָרוּ לְאַחִיכֶם בְּנֵי עֲשָׂרַת הַשִּׁבְטִים, שֶׁהֵם עָמְי כְּמוֹתְכֶם, אִף עַל פִּי שֶׁהִלְכוּ בְּגָלוֹת לְפָנֵיכֶם, וְיָשׁוּבוּ לְקִיּוֹם הַחוֹדָה. וְלֹאֲחוֹתִיכֶם רַחֲמָה, וְלֹאֲשִׁים שֶׁבְּעֲשָׂרַת הַשִּׁבְטִים, אֲמָרוּ לָהֶן שֶׁרַחֵם ה' עֲלֵיהֶן. ד) רִיבֹו בְּאִמְכֶם רִיבֹו, כָּאֵן שֶׁב הַנִּבְיָא לְדַבְּרֵי הַתּוֹכַחָה שֶׁאֲמָר בְּתַחֲלָה, וְאָמַר אֶל הַצַּדִּיקִים שְׁבָדוֹר, עֲשׂו מְרִיכָה עִם כְּלָלוֹת הַצָּבוֹר, שֶׁנִּקְרָאֵת "אֵם" לְבָנֶיהָ שֶׁהֵם הַפְּרִטִים שֶׁבְּצָבוֹר. כִּי הִיא לֹא אֲשֶׁתִּי, כִּי סָרְתָה מִעָלִי. וְאֲנֹכִי לֹא אִישָׁה, וְאִין עָלִי לְחֻמֵּין לָהּ צָרִיכָה, וְתִסָּר וְנוֹגֵיָה מִפְּנֵיָה, שֶׁלֹא תַעֲזֹב עוֹד אֶת בְּנֵיהָ לְחֻנוֹת אַחֲרֶיהָ. כְּלוּמָר, שֶׁלֹא יַעֲשׂו עוֹד מַעֲשִׂים רָעִים. וְנֶאֱפֹפִיָה מִבֵּין שְׂדֵיָה, וְלֹא תִשָּׂם בֵּין שְׂדֵיָה מִיָּנִי בְּשָׂמִים לְהִלְחִיב הַנוֹאֲפִים. כְּלוּמָר, שֶׁיִּסְתִּיר מִיָּנִי עֲבוֹדוֹת זָרוֹת מִבֵּין הָעָרִים. ה) פֶּן אֶפְשִׁימָנָה עֲרֻמָּה, פֶּן אֶפְשִׁימָנָה מִתְּכַשִּׁיטָה. כְּלוּמָר, אֶסְלַק שְׂכִינָתִי מִהֶם. כְּיוֹם הַגּוֹלָדָה, כְּיוֹם שֶׁמִּצְוָתָהּ בְּמִצְרִים. כְּלוּמָר, כִּי שָׁחִיזוּ קָדֶם שֶׁקָּבְלוּ אֶת הַחוֹדָה. כַּמְדָּבָר, הַפָּקֵד לֵבֵל, כְּמוֹ הַמְדָּבָר. וְשִׁתְּהָ כְּאָרֶץ צִיָּה, אֲשִׁים אוֹתָהּ

כְּאָרֶץ שׁוּמְמָה. ו) וְאֵת בְּנֵיָה, הֵם הַפְּרִטִים שֶׁל הַצָּבוֹר. כִּי בְנֵי וְנוֹגִים הָקֵמָה, שֶׁהֵם מִמְּשִׁיכִים לְטַעוֹת בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶם. ז) כִּי זִנְתָהָ אֲמִם, כְּלָלוֹת הָקָמָה סָרְתָה מִעָלִי. הַכִּי־שָׁה, עֲשָׂתָה מַעֲשֶׂה בֹוֶשָׁה. הוֹרָתָם, מִי

עטרת מרים

שי למורא

גִּדְרָהּ בַּל תּוּכַל לָלֶכֶת בּוֹ וּנְתִיבוֹתֶיהָ שְׂתִיתָהּ וְהִלַּכְתָּ בָּהֶם לֹא תִמְצָא:
ט וּרְדָפָה אֶת־מֵאֲהָבֶיהָ מִצָּרִים וְאִשּׁוּר וְלֹא תוּכַל לִבְקֹשׁ מִהֶם עֲזָרָה.
וְלֹא־תִשָּׂי אֹתָם וּבְקִשְׁתָּם שְׂבָאִשׁר תִּבְקֹשׁ אוֹתָם וְלֹא תִמְצָא וְאִמְרָה
אֲזַתְאִמְרָה אֲלֵכָה וְאִשׁוּבָה אֶל־אִישִׁי הָרָאשׁוֹן אֲבִטָּח בּוֹ כִּי מֵאֲזַכְשֶׁתָּהּ

שְׁהִרְתָּה אוֹתָם. אַחֲרֵי מֵאֲהָבֶיהָ, אַחֲרֵי הָאִמּוֹת שֶׁהָיָה לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עִמָּהֶם. וְשִׁקּוּי, תִּינוּן וְשָׂאֵר מִשְׁקִים. ח) שֶׁךְ, סוּגָר בְּגִדָּה. כְּמוֹ "הַסֵּר
מִשׁוּבְקָתוֹ" (שְׁעֵי הַחַיִּים). בְּסִירִים, בְּקוּצִים. כְּמוֹ "סִירִים סְבִיבִים" (נחום א').
ט) אֵל אִישִׁי הָרָאשׁוֹן, אֵל בְּעָלִי הָרָאשׁוֹן. כְּלוּמָר, לְהַבְרִיחַ. י) עֲשֵׂי

בְּמִחוּצֵי בּוֹ כִּי טוֹב לִי הָיָה אֲזַ
מַעֲתָה: י וְהָיָה לֹא יִדְעָה לֹא
שָׂמָה עַל לְבָבָהּ לִדְעַת כִּי אֲנֹכִי נִתְּתִי
לָהּ הַדָּגֵן וְהַתִּירוֹשׁ עֲבִי תִינוּ
וְהַיֵּצֶהר הַשֶּׁמֶן וְכֶסֶף הַרְבֵּיתִי לָהּ
וְזָהָב עָשָׂה אוֹתוֹ לִבְעַל: יא לָכֵן
הַדֹּאֵל יָבֵן עֲשֶׂתָה אֲשׁוּב וְלִקְחָתִי
דָּגְנִי בַעֲתוֹ שֶׁאֵבִיא אוֹיְבִיהָ לִקְחָתוֹ
וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֶדוֹ בְּזֶמַן הַבְּבוֹר
וְהַצִּלְתִּי אִסִּיר מִהֶם צִמְרִי וּפִשְׁתִּי
שְׁנִתִּיתִי לָהּ לְכֶסֶף אֶת־עֲרוֹתָהּ כִּי
יִמּוּתוּ הַצֹּאן וְלֹא יִהְיֶה לָהּ צֶמֶר,
וְהַפִּשְׁתִּים תִּלְקַח וְלֹא יִהְיֶה לָהּ בָּגֵד
לְלִבָּשׁ: יב וְעַתָּה בְּשִׂאִסִּיר צִמְרִי
וּפִשְׁתִּי אֲגַלֶּה אֶת־נִבְלָתָהּ בִּיעֲרוּרָה
וּמַעֲשִׂיהָ הָרָעִים לְעֵינֵי מֵאֲהָבֶיהָ
וּכְכֹל זֹאת וְאִישׁ לֹא־יִצְלֶנָּה מִיָּדִי:
יג וְהַשְׁבַּתִּי אֲבִטָּל כָּל־מִשׁוּשֶׁהָ
שִׁמְחָתָהּ חֲגֻה יָמִים שְׂמֵרָבִים לְהִבִּיא
בָּם שְׁלֵמִי חֲנִינָה, חֲדָשָׁה רֹאשׁ חֹדֶשׁ
וְשַׁבְּתָהּ וְכָל מוֹעֵדָה חֲקֻבוּעִים, וְהֵם
רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים וְשִׁמְיִי
עֲצֵרֶת: יד וְהַשְׁמֹתִי אֶעֱשֶׂה שְׂמִמָּה
מִקּוֹם גִּפְנָה וְתִאֲנֶנָּה אֲשֶׁר אִמְרָה
אֶתְנֶנָּה לָשׁוֹן אֶתְנֶנָּה וְזֶה הַמֶּלֶךְ לִי
אֲשֶׁר נִתְּנוּלִי מֵאֲהָבִי וְשִׁמְתִים
הַפְּרָדִים לְיַעַר מִקּוֹם הַפָּקֵר
וְאֲכַלְתֶּם חֵית הַשָּׂדֶה:
טו וּפִקְדֹתַי אוֹסִיר עָלֶיהָ אֶת־יָמֶי
הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם
לְשֹׁלֵם הַמָּוֶל לְפִי רוֹב תִּימִים וְתַעֲד
נִזְמָה וְחִלְתֶּהּ קִשְׁטָה עֲצֻמָּה
בְּקִשְׁטָהּ וְתִלְךְ אַחֲרֵי מֵאֲהָבֶיהָ וְאִתִּי
שָׂכְחָה נֶאֱסִיחָהּ: טז לָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי
מִפְתִּיחַ אֶתְּתָה אוֹתָהּ וְהִלְכִיתִיהָ
הַמִּדְבָּר שֶׁל הַעֲמִים, הֵם תְּגִלּוּת
וְדִבְרָתִי עַל־לִבָּהּ לְהַשְׁבִּיחַ
לְאֲהָבֶיהָ: יז וְנִתְּתִי לָהּ אֶת־
בְּרִמְיָהּ מִשָּׁם אֶת אֲרָצָה בְּתַחֲלִילָהּ
וְאֶת־עֵמֶק עֶבְרָה שְׂמוֹ לְגַנָּי וְקָרָא לוֹ

נִתְּנִי לְחִמִּי וּמִיָּמִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שְׂמִנִי
וְשִׁקּוּי: ח לָכֵן הִנְנִי־שֶׁךְ אֶת־דִּרְפָּךְ
בְּסִירִים וּגְדִרְתִּי אֶת־גִּדְרָהּ וּנְתִיבוֹתֶיהָ
לֹא תִמְצָא: ט וּרְדָפָה אֶת־מֵאֲהָבֶיהָ
וְלֹא־תִשָּׂי אֹתָם וּבְקִשְׁתָּם וְלֹא תִמְצָא
וְאִמְרָה אֲלֵכָה וְאִשׁוּבָה אֶל־אִישִׁי
הָרָאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אֲזַ מַעֲתָה: י וְהָיָה
לֹא יִדְעָה כִּי אֲנֹכִי נִתְּתִי לָהּ הַדָּגֵן
וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיֵּצֶהר וְכֶסֶף הַרְבֵּיתִי לָהּ
וְזָהָב עָשָׂה לִבְעַל: יא לָכֵן אֲשׁוּב וְלִקְחָתִי
דָּגְנִי בַעֲתוֹ וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֶדוֹ וְהַצִּלְתִּי
צִמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכֶסֶף אֶת־עֲרוֹתָהּ:
יב וְעַתָּה אֲגַלֶּה אֶת־נִבְלָתָהּ לְעֵינֵי
מֵאֲהָבֶיהָ וְאִישׁ לֹא־יִצְלֶנָּה מִיָּדִי:
יג וְהַשְׁבַּתִּי כָּל־מִשׁוּשֶׁהָ חֲגֻה חֲדָשָׁה
וְשַׁבְּתָהּ וְכָל מוֹעֵדָה: יד וְהַשְׁמֹתִי גִפְנָהּ
וְתִאֲנֶנָּה אֲשֶׁר אִמְרָה אֶתְנֶנָּה הַמֶּלֶךְ לִי
אֲשֶׁר נִתְּנוּלִי מֵאֲהָבִי וְשִׁמְתִים לְיַעַר
וְאֲכַלְתֶּם חֵית הַשָּׂדֶה: טו וּפִקְדֹתִי עָלֶיהָ
אֶת־יָמֶי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם
וְתַעֲד נִזְמָה וְחִלְתֶּהּ וְתִלְךְ אַחֲרֵי
מֵאֲהָבֶיהָ וְאִתִּי שָׂכְחָה נֶאֱסִיחָהּ:
טז לָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי מִפְתִּיחַ וְהִלְכִיתִיהָ
הַמִּדְבָּר וְדִבְרָתִי עַל־לִבָּהּ: יז וְנִתְּתִי לָהּ

לְבָעַל, וְהֵם עָשׂוּ מִחֶסֶף וְהִזְכִּיר
קְשׁוּמִים לְעִבּוּד־הַיָּדָה שֶׁנִּקְרָאָה
"בַּעַל". יא) וְלִקְחָתִי דָּגְנִי בַעֲתוֹ,
בַּעֲת גִּמְר הַבְּשׁוּל שֶׁל הַדָּגֵן, אֶפְסָה
אוֹתוֹ מִהֶם עַל יְדֵי בָּגֵד וְאֲרָפָה
וְכֻדּוּמָה לָזֶה. וְהַצִּלְתִּי וּגו', וְאִסִּיר
אֶת הַצֶּמֶר וְהַפִּשְׁתִּים שְׁנִתִּיתִי לָהּ
לְכֶסֶף אֶת עֲרוֹתָהּ, כִּי יִמּוּתוּ הַצֹּאן
וְלֹא יִהְיֶה צֶמֶר, וְהַפִּשְׁתִּים יִלְקוּ
בִּשְׂדֶּה. וְהַשְׁבַּתִּי, וְאֲבִטָּל.
יד) וְהַשְׁמֹתִי, אֶעֱשֶׂה שְׂמִמָּה.
אֶתְנֶנָּה, מִלִּשׁוֹן "אֶתְנֶנָּה", וְעֵנִינוּ
מִתְּנָה בְּתַנָּי. וְשִׁמְתִים לְיַעַר,
אֶעֱשֶׂה אֶת הַפְּרָדִים מִקּוֹם הַפָּקֵר
בְּיַעַר. וְאֲכַלְתֶּם חֵית הַשָּׂדֶה,
כְּלוּמָר, הָאוֹיֵב יִקַּח הַכֹּל. טו) אֲשֶׁר
תִּקְטִיר לָהֶם, אֲשֶׁר תִּמְדִּיר הִיתָה
מִקְטִירָה לָהֶם. וְתַעֲד נִזְמָה
וְחִלְתֶּהּ, חֲשִׁטָּה עֲצֻמָּה בְּעֵרִי שֶׁל
נָחַם וְתִכְשִׁיט מִרְגְּלֵיזוֹת. טז) אֲנֹכִי
מִפְתִּיחַ, כְּלוּמָר, אֶתֵּן לְבָבָהּ לְשׁוּב
בְּתוֹשִׁבָה בְּעוֹדָה בְּגִלּוֹת. וְדִבְרָתִי
עַל לְבָבָהּ, אֲנַחֵם אוֹתָהּ מִצֶּעֶר
הַגִּלּוֹת שֶׁסִּבְּלָה. יז) וְנִתְּתִי לָהּ
אֶת בְּרִמְיָהּ מִשָּׁם, כְּלוּמָר, בְּעוֹדָה
בְּמִדְבָּר וּבְגִלּוֹת אֶתֵּן לָהּ פְּרָדִים
וּמִנְהֻגֵיהֶם. וְאֶת עֵמֶק עֶבְרָה
לְפָתַח תִּקְוָה, וְאֶת עֵמֶק הַגִּלּוֹת
שֶׁהֵם עֲבוּרִים שָׁם, אֶתֵּן לְפָתַח
תִּקְוָה, שְׂמִחוּת אוֹתָהּ צְרוּת תִּתֵּן לָב
לְשׁוּב אֵלַי. וְעֵנִנָּה שְׂמִיחָה, וְשֵׁם
תִּירוֹם קוֹל שִׁיר. כִּימִי וְעוֹרִיכָה, כְּמוֹ
כִּימִי הַנֶּחֱם שֶׁנֶּעֱשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל כִּימִי
סִיכָרָא, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם "וְתִשָּׂר
דְּבוּרָה" (שׁוּפְטִים ה.א.). וְכֵן שִׁירֵת דָּוִד
"וְיִדְבֹר דָּוִד לָהּ" אֶת דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת" (שְׁמוּאֵלִיב כב.א.). וְכִיּוֹם
עֲלוּתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שִׁשְׁרוּ
"אֲזַ יִשִּׁיר מֹשֶׁה וְכָנִי יִשְׂרָאֵל" (שְׁמוֹת
טו.א.). יח) תִּקְרָא אִישִׁי, תַּעֲבֻדוּנִי

מֵאִשִּׁי, לְשׁוֹן אִשּׁוֹת וְחֵבֶת נְעוּרִים. בַּעֲלִי, לְשׁוֹן אֲדֻנָּה וּמוֹרָא.
(ט) וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשִׁמְכֶם, שְׂאֵפְלוּ אֲמוֹת הָעוֹלָם לֹא יִזְכְּרוּ עוֹד שְׁמוֹת
עֲבוֹדָה זָרָה. (כ) עִם חֵיט הַשָּׂדֶה, שְׁלֹא יִזְיָקוּ. וְעִם עוֹף הַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ
אַרְבֶּה וְזוֹלָת, שְׁלֹא יֵאָכְלוּ פְּרוֹתֵיהֶם וְתִבְּאוֹתָם. וְרִמְשׁ הָאֲדָמָה, כְּמוֹ

שֶׁם לְשִׁבָּח לִפְתַּח תַּקְוָה וְעִנְיָה תַנּוּן וְיִשְׁרֵי שְׁמָהּ לֹאל תִּבְדֹּד עַל
הַנְּפִלְאוֹת כִּימֵי נְעוּרֶיהָ הַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ עִמָּהּ בְּיָמֶיךָ הַקּוֹדְמִים בְּעֵת כִּיבּוּשׁ
הָאָרֶץ וּבְעֵת נִבְנָה הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם יִשְׂרָאֵל
מִשָּׁה עַל יָם סוּף: יֵח וְהָיָה בְּיוֹם־הַהוּא נֶאֱמַר־יְהוָה תִּקְרָאֵי אִשְׁי לְשׁוֹן
אִשּׁוֹת וְלֹא־תִקְרָאֵי־לִי עוֹד בַּעֲלִי

שֶׁם מִשׁוֹתָף לְשֶׁם עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים:

יֵח וְהִסְרָתִי אֶתֵּן בְּלִבִּי לְהִסִּיר אֶת־

שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיָּה שְׁמוֹנִידִים

אוֹתָם אֶף בְּלִי בָּנָה וְלֹא־יִזְכְּרוּ

הַבְּעָלִים עוֹד בְּשִׁמְכֶם כִּי עֲבוֹדַת

הַבְּעָלִים תִּבְטֵל לְעַמִּי: כ וְכִרְתִּי

לָהֶם בְּרִית בְּיוֹם הַהוּא עִם־חֵיט

הַשָּׂדֶה וְעִם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרִמְשׁ

הָאֲדָמָה שְׂאֵפְיָהּ מִזִּיקָן מִן הָעוֹלָם

וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשַׁבֵּר

אֲבָטָל מִזֶּה־הָאָרֶץ כְּמוֹ שְׂאֵמֶר וְכִתְּנוּ

חֲרֻבֹתָם לְאֵתִים (יִשְׁעִיָּה י"א)

וְהַשְׁכַּבְתִּים לְבַטָּח:

כֹּא וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם אֶפֶה

אוֹתָךְ לְהִיּוֹת אֲרוֹסָתִי עַד עוֹלָם וְלֹא

אֶמָּאֵם עוֹד כִּךְ וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי בְּצִדְקָה

לִפְנִים מִשׁוֹרֵת הָרִין וּבְמִשְׁפָּט בַּעֲבוֹר

הַצִּדְקָה וְהַמִּשְׁפָּט שֶׁנַּעֲשׂוּ אִי וּבְחֶסֶד

וּבְרַחֲמִים אֲנִי אֶחְנֹגֶה אֶתְכֶם:

כב וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי בְּאִמּוּנָה בְּשֹׁכֵר

הָאִמּוּנָה שֶׁתִּאֱמָנֶה כִּי בְּגוֹלָה לַחֲבָתוֹת

שֶׁעַל יְדֵי נִבְיָאִי וְיִדְעַת אֶת־יְהוָה אִי

תִּשְׁתִּי הַשָּׁנָה גְּדוּלָּה:

אֶת־כְּרַמִּיָּה מִשֶּׁם וְאֶת־עַמְּךָ עֲבוֹר

לִפְתַּח תַּקְוָה וְעִנְיָה שְׁמָהּ כִּימֵי

נְעוּרֶיהָ וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם:

יֵח וְהָיָה בְּיוֹם־הַהוּא נֶאֱמַר־יְהוָה תִּקְרָאֵי

אִשְׁי וְלֹא־תִקְרָאֵי־לִי עוֹד בַּעֲלִי:

יֵח וְהִסְרָתִי אֶת־שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיָּה

וְלֹא־יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשִׁמְכֶם: כ וְכִרְתִּי לָהֶם

בְּרִית בְּיוֹם הַהוּא עִם־חֵיט הַשָּׂדֶה

וְעִם־עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרִמְשׁ הָאֲדָמָה

וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשַׁבֵּר מִן

הָאָרֶץ וְהַשְׁכַּבְתִּים לְבַטָּח:

כֹּא וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי

בְּצִדְקָה וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים:

כב וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי בְּאִמּוּנָה וְיִדְעַת אֶת־

יְהוָה:

נְחִשִּׁים וְעִקְרָבִים. וּמִלְחָמָה, וְשֹׂאֵר

כָּלִי מִלְחָמָה. אֲשַׁבֵּר, אֲבָטָל.

(כא) וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי וְגו', שְׁלֹשׁ

פְּעָמִים הִזְכִּיר "וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי", כִּנְגִיד

שְׁלֹשׁ גְּלִילוֹת שְׁגָלוֹ יִשְׂרָאֵל, גְּלִילֹת

מִצְרַיִם, גְּלִילֹת כְּבֵל וְהַגְּלִילֹת הַזֹּאת

שֶׁאֲנַחֲנוּ בָּהּ. וְכָל זִמָּן צִאֲתָם מִן

הַגְּלִילֹת הָיָה הַקֹּב"ה כֹּאֵלֹו מֵאֲרֻשׁ

אוֹתָם. הָאֲרוּשִׁים הָרִאשׁוֹנִים

כִּשְׁהוּצִיָּאָם מִמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ

לְעוֹלָם, שְׁתֵּרֵי גֵלֹו, לְפִיכָךְ אִמֵּר

כִּנְגִיד "וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם".

וְהָאֲרוּשִׁים הַשְּׁנִיִּים כִּשְׁהוּצִיָּאָם

מִכְּבֵל לֹא הָיוּ בְּצִדְקָה וּבְמִשְׁפָּט,

שְׁתֵּרֵי כְּתוּב שֶׁהָיוּ בָּהֶם מִחֻלָּלִי

שְׁבָתוֹת וְנוֹשְׂאִים נָשִׁים נִכְרִיּוֹת וְהָיוּ

כּוֹבְשִׁים אֲחֵיהֶם לְעִבְרִים, לְפִיכָךְ

אִמֵּר כִּנְגִיד "וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי בְּצִדְקָה

וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים", שְׁתֵּרֵי

יְשׁוּבוּ בְּתוֹכָהּ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְשִׁבְתָּ

עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ד'). (עפ"י

רד"ק.) (כב) וְאַרְשָׁתִּיךָ לִי

בְּאִמּוּנָה, בְּשֹׁכֵר הָאִמּוּנָה,

שֶׁהָאִמּוּנָה בְּגוֹלָה לַחֲבָתוֹת שְׁלִי עַל

יְדֵי נִבְיָאִי. וְיִדְעַת אֶת ה', שֶׁתִּשְׁתִּי

הַשָּׁנָה גְּדוּלָּה לְדַעַת אֶת ה'.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,

הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצִדְקָה:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל

דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה

בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַפֶּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשי"ד
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"ז אייר והקודם לו, הנה מ"ש אודות גיטתו אחות אשתו - תחינה -
והשידוך שלה עם האברך... הנה גם בעצמו מונה וסופר כל המעלות שבדבר ואעפ"כ נראית דאגה מבין
השיטים ממה שלפי דעתו אין להם האמצעים הדרושים לשכור דירה כו' וכו' ויתאר הענין לעצמו אשר
אמרז"ל שקשה לזווגם כקרי"ס ובכ"ז מצא את שידוכה המתאים בשבילה הן בגשמיות והן ברוחניות
ואם נס כזה נעשה הרי דואג הוא מה יהי' עם מטבח רהיטים וכו'!! בה בשעה שבתור קרובה צריך
הי' להודות ולהלל להשי"ת שהמציא לה אברך ירא אלקים לומד תורה כו' (וכמו שכותב במכתבו)
ושלמרות שאיננו בעל הון נתנה הסכמתה על זה בלבב שלם, והלואי שמכאן ולהבא יודיע אך טובות
כיוצא בזה.

בנוגע לענינו ולהסתדרותו הפרטית. הנה מכבר מלתי אמורה על יסוד הידוע מרבותנו הק'
מתחיל מבעש"ט והנשיאים אחריו עד ועד בכלל כ"ק מו"ח אדמו"ר - זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שמרה
שחורה ועצבות צריך לגרשם כלה ממחנה ישראל יהי' מה שיהי' ואיננה מביאה תועלת ואדרבה הרי
היא סיבה ומקום לכל עניני הירוס, והי"ה בעינינו שחבל על מחשבותיו ממין זה וימסור עצמו לעבודה
בחינוך הכשר למרות הטענות השונות שמציע שלא להתעסק בזה ואז הרי סו"ס ימצא סיפוק נפשי
ויווכח אשר לא הי' יסוד לפקפוקים וספיקות והשי"ת יצליחו שיהי' זה בהקדם.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל המחכה לבשו"ט בהנ"ל וכן בהנוגע לבריאות בנם שי'.

לוח זמנים לשבת פרשת במדבר בחו"ל (נשא באה"ק) בערים שונות בעולם רסט

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:37	05:36	08:25	08:25	09:06	09:06	10:18	10:19	19:42	19:45	20:12	20:15	19:25	20:27
חיפה (ק)	05:32	05:31	08:21	08:21	09:03	09:04	10:16	10:17	19:49	19:52	20:16	20:19	19:21	20:31
ירושלים (ק)	05:33	05:33	08:23	08:23	09:04	09:04	10:16	10:17	19:47	19:50	20:12	20:15	19:10	20:27
תל אביב (ק)	05:35	05:34	08:24	08:24	09:05	09:05	10:18	10:18	19:45	19:48	20:14	20:17	19:28	20:30
אוסטריה, וינה (ק)	04:56	04:54	07:41	07:38	08:53	08:52	10:14	10:14	20:51	20:55	21:34	21:39	20:36	21:59
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:29	07:32	09:12	09:14	09:52	09:54	10:42	10:44	17:09	17:08	17:39	17:39	16:51	17:50
אוקראינה, אודסה (ק)	05:06	05:04	07:54	07:52	08:59	08:58	10:19	10:19	20:46	20:50	21:27	21:32	20:31	21:49
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:31	04:29	07:17	07:14	08:27	08:27	09:49	09:49	20:24	20:28	21:07	21:12	20:10	21:31
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:40	04:38	07:25	07:21	08:37	08:37	09:59	09:59	20:37	20:41	21:21	21:26	20:23	21:46
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	04:57	04:55	07:33	07:27	08:59	08:58	10:22	10:22	21:11	21:16	21:58	22:04	20:57	22:25
אוקראינה, קייב (ק)	04:49	04:46	07:23	07:16	08:51	08:50	10:14	10:14	21:05	21:09	21:52	21:58	20:50	22:19
איטליה, מילאנו (ק)	05:36	05:34	08:26	08:24	09:27	09:27	10:47	10:47	21:11	21:15	21:48	21:52	20:56	22:09
אקוואדור, קיטו (ח)	06:09	06:10	08:38	08:39	09:09	09:10	10:12	10:13	18:16	18:17	18:40	18:41	17:59	18:51
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:54	07:57	09:44	09:45	10:21	10:23	11:13	11:15	17:51	17:51	18:20	18:19	17:33	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	09:04	09:07	10:40	10:42	11:22	11:24	12:11	12:12	18:23	18:22	18:56	18:56	18:05	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:40	05:39	08:32	08:31	09:21	09:21	10:37	10:37	20:30	20:33	21:04	21:08	20:15	21:22
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:25	05:24	08:17	08:16	09:08	09:08	10:25	10:25	20:24	20:27	20:59	21:02	20:08	21:17
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:26	05:25	08:17	08:17	09:08	09:08	10:25	10:26	20:24	20:28	21:00	21:03	20:09	21:18
ארה"ב, דטרויט (ק)	05:56	05:55	08:48	08:47	09:42	09:42	10:59	11:00	21:06	21:09	21:42	21:46	20:51	22:02
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:20	06:20	09:09	09:09	09:48	09:49	11:00	11:01	20:21	20:23	20:49	20:52	20:05	21:03
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:41	05:41	08:31	08:31	09:14	09:14	10:28	10:28	20:00	20:03	20:31	20:34	19:45	20:47
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:29	06:29	09:15	09:15	09:52	09:53	11:03	11:03	20:10	20:13	20:38	20:40	19:54	20:51
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:19	05:18	08:11	08:10	09:03	09:03	10:20	10:20	20:22	20:25	20:57	21:01	20:07	21:16
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:50	05:49	08:42	08:41	09:32	09:32	10:49	10:50	20:47	20:51	21:22	21:26	20:32	21:40
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:16	05:15	08:08	08:07	09:01	09:01	10:18	10:19	20:22	20:26	20:59	21:02	20:07	21:18
בוליביה, לה-פס (ח)	06:56	06:58	09:09	09:11	09:41	09:43	10:39	10:41	18:07	18:07	18:31	18:32	17:49	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:29	05:27	07:53	07:42	09:33	09:32	10:57	10:57	21:53	21:58	22:42	22:48	21:39	23:11
בלגיה, בריסל (ק)	05:31	05:29	08:02	07:47	09:34	09:34	10:58	10:58	21:51	21:56	22:40	22:45	21:37	23:07
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:43	06:45	08:49	08:50	09:22	09:24	10:18	10:19	17:32	17:32	17:53	17:54	17:14	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:30	06:32	08:36	08:38	09:09	09:11	10:05	10:07	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	04:46	04:43	06:59	07:00	08:51	08:50	10:15	10:15	21:15	21:19	22:02	22:08	21:04	22:31
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:43	04:40	07:07	07:09	08:54	08:53	10:20	10:19	21:32	21:37	22:27	22:34	21:22	23:01
גרמניה, ברלין (ק)	04:47	04:44	07:05	07:06	08:54	08:53	10:19	10:19	21:26	21:31	22:16	22:22	21:12	22:47
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:18	05:16	07:55	07:49	09:19	09:18	10:42	10:42	21:30	21:35	22:17	22:23	21:16	22:44
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:49	06:52	08:51	08:53	09:25	09:27	10:20	10:22	17:29	17:29	17:49	17:49	17:11	18:00
הודו, מומבאי (ח)	06:00	06:00	08:42	08:43	09:17	09:17	10:25	10:26	19:14	19:16	19:40	19:42	18:58	19:52
הודו, פונה (ח)	05:57	05:57	08:39	08:40	09:13	09:14	10:21	10:22	19:09	19:11	19:35	19:37	18:53	19:47
הונגריה, בודפשט (ק)	04:48	04:46	07:35	07:32	08:43	08:43	10:04	10:04	20:37	20:41	21:19	21:24	20:22	21:43
טורקיה, איסטנבול (ק)	05:29	05:28	08:20	08:20	09:12	09:12	10:29	10:29	20:29	20:33	21:05	21:08	20:14	21:23
יוון, אתונה (ק)	06:03	06:02	08:54	08:54	09:41	09:41	10:57	10:57	20:45	20:48	21:18	21:21	20:29	21:35
מולדובה, קישינב (ק)	05:11	05:09	07:59	07:57	09:05	09:05	10:26	10:26	20:56	21:00	21:38	21:42	20:41	22:00

לוח זמנים לשבת פרשת במדבר בחו"ל (נשא באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:57	05:57	08:39	08:40	09:14	09:14	10:22	10:23	19:12	19:14	19:38	19:40	18:56	19:51
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	08:02	08:06	09:28	09:30	10:13	10:16	10:59	11:01	16:53	16:52	17:29	17:28	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	05:08	05:07	07:55	07:55	08:33	08:33	09:44	09:45	18:57	18:59	19:25	19:28	18:41	19:39
סינגפור, סינגפור (ח)	06:57	06:58	09:27	09:28	09:58	09:59	11:01	11:02	19:09	19:10	19:33	19:34	18:52	19:44
פולין, ורשא (ק)	04:18	04:15	06:35	06:36	08:24	08:23	09:49	09:49	20:52	20:57	21:44	21:50	20:38	22:14
פרו, לימה (ח)	06:23	06:25	08:42	08:43	09:13	09:15	10:12	10:14	17:50	17:51	18:15	18:15	17:33	18:25
צרפת, ליון (ק)	05:52	05:51	08:42	08:40	09:44	09:44	11:04	11:04	21:27	21:31	22:07	22:11	21:12	22:29
צרפת, פריז (ק)	05:49	05:47	08:32	08:29	09:47	09:47	11:09	11:09	21:52	21:56	22:35	22:39	21:37	22:59
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:43	05:44	08:16	08:17	08:47	08:48	09:51	09:52	18:07	18:08	18:31	18:32	17:50	18:42
קנדה, טורונטו (ק)	05:37	05:36	08:28	08:27	09:25	09:24	10:43	10:43	20:59	21:02	21:34	21:38	20:44	21:54
קנדה, מונטריאול (ק)	05:07	05:05	07:56	07:55	08:58	08:58	10:18	10:18	20:41	20:45	21:19	21:24	20:26	21:41
קפריסין, לרנקה (ק)	05:32	05:31	08:22	08:22	09:06	09:06	10:20	10:21	19:56	19:59	20:28	20:31	19:41	20:44
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:22	04:19	06:55	06:56	08:37	08:35	10:04	10:04	21:28	21:33	22:27	22:35	21:15	23:06
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:49	03:46	06:28	06:29	08:07	08:06	09:35	09:35	21:12	21:18	22:11	22:19	20:59	22:54
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	04:27	04:25	07:14	07:12	08:21	08:21	09:42	09:42	20:13	20:17	20:55	21:00	19:58	21:18
שווייץ, ציריך (ק)	05:31	05:29	08:18	08:16	09:26	09:25	10:47	10:47	21:24	21:28	22:01	22:05	21:09	22:24
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:50	05:50	08:28	08:29	09:01	09:02	10:08	10:09	18:44	18:46	19:09	19:11	18:27	19:21

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוהרנ"ן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ה אייר, וחבל על אשר מאחרים כ"כ כשיש בשו"ט ואין טוב אלא תורה והתועדות חסידית שזהו טוב כפול לבריות ולשמים כמבואר בקדושין דף מ, ע"א ועיין ג"כ מכתב כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע הנדפס בקונטרס ס"א. ומובן שכוונתי בזה להתועדות דל"ג בעומר שכותב אודותה. ואם בכל הזמנים היו משתוקקים לקבל בשו"ט הן בגשמיות והן ברוחניות, עאכ"כ בדורנו עקבת[א] דמשיחא שאין לך יום וכו'.

בודאי יוסיפו אומץ בהתעמולה אודות זמן הוואקאנס, וכל המרבה ומתאמץ בזה ה"ז משובח, וכבר ידוע דיוק כ"ק מו"ח אדמו"ר נדפס בהיום יום י"ז ניסן.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ.ב. מטובו לפרסם בין אנ"ש בהנוגע ללימוד בימי חג השבועות הבע"ל במאמרים של כ"ק מו"ח אדמו"ר שהצעתי בזה הוא ללמוד מאמרי חג השבועות תשי"ד שיצאו לאור זה מזמן בקופיר ונדפסים ג"כ עתה.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש וחג השבועות

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. כאשר חג ושבט סמוכים זה לזה, נותנים צדקה לפני הדלקת הנרות הראשונה, של ערב חג או ערב שבת - גם עבור היום שלאחריו.

ערב שבת קודש

יש להדליק – לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות במוצאי שבת קודש בליל החג.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, במוצאי שבת, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל יום שני של חג השבועות

מדליקים את הנרות - על ידי העברה מאש הדלוקה מלפני כניסת השבת - ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00529
05/06/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

